MĂRTURII

DESĂVÎRȘIREA UNITĂȚII NAȚIONAL-STATALE A POPORULUI ROMÂN. RECUNOAȘTEREA EI INTERNAȚIONALĂ.

1918

III

EDITURA
ȘTIINȚIFICĂ ȘI
ENCICLOPEDICĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

DESĂVÎRŞIREA UNITĂŢII NAŢIONAL-STATALE A POPORULUI ROMÂN. RECUNOAŞTEREA EI INTERNAŢIONALĂ.

1918

III

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI

EDIȚIE DE DOCUMENTE ÎNTOCMITĂ DE:

VARVARA AIOANEI
ALECSENIA ANDONE
ION ARDELEANU
VASILE ARIMIA
CONSTANTIN BOTORAN
TUDOR BUCUR
VALENTINA COSTAKE
IELIȚA GĂMULESCU
MIRCEA MUȘAT
RODICA MUȘETOIU
EMILIA POȘTĂRIȚĂ

COLECTIV DE COORDONARE:

ION ARDELEANU
VASILE ARIMIA
MIRCEA MUȘAT

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI:

VASILE ALEXANDRESCU
VASILE VESA

AU MAI TRADUS ȘI TRANSCRIS DOCUMENTE:

Eugenia Ciocan, Ileana Chirtu, Emilia Cohn, Elena Moisuc, Viorica Oancea, Ioan Opriș, Mircea Paicu, Ioan Pușcaș, Eleonora Rădulescu, Sabina Spermezan, Margareta Szabó, Silvia Vătafu-Găitan, Constantin Vlad

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

DESĂVÎRŞIREA UNITĂŢII NAŢIONAL-STATALE A POPORULUI ROMÂN. RECUNOAŞTEREA EI INTERNAŢIONALĂ.

1918

Documente interne şi externe

august 1918 — iunie 1919

Vol. III

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ ŞI ENCICLOPEDICĂ
BUCUREŞTI, 1986

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Desăvîrşirea unităţii naţional-statale a poporului român.
Recunoaşterea ei internaţională

●

Documente interne şi externe

●

Achievement of the Romanian people's state-national unity.
Its international recognition

●

Home and foreign records

●

Accomplissement de l'unité nationale d'État roumain.
Sa reconnaissance internationale

●

Documents intérieurs et étrangers

●

Die Vollendung der national-staatlichen Einheit des rumänischen Volkes.
Ihre internationale Anerkennung

●

Interne und auswärtige Dokumente

Supracoperta şi coperta: ADRIAN IONESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

CUPRINS

Notă asupra volumelor III—VI VII
Lista abrevierilor X
Introducere XI
Introduction LXIII
Lista documentelor LXXXVI
List of documents CII
Documente 1

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

NOTĂ ASUPRA VOLUMELOR III — VI

Din seria volumelor *1918 la români*, cel de al doilea se încheie cu luna decembrie 1918, odată cu înfăptuirea ultimului act al unirii românilor, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie. A urmat apoi una din perioadele grele, cînd unirea înfăptuită de poporul român trebuia să fie recunoscută de Conferința de Pace și consfințită în tratate internaționale. În același timp, unirea românilor din Transilvania, Banat și din Ungaria a fost desconsiderată de delegația Aliaților și de guvernul ungar atunci cînd au încheiat Convenția de la Belgrad din 13 noiembrie 1918 și au stabilit Mureșul ca linie de demarcație între România și Ungaria. Prin linia de demarcație hotărîtă la Belgrad, o parte însemnată a teritoriului și a populației care se unise cu România la 1 Decembrie 1918 rămînea în continuare în posesiunea Ungariei, Banatul și Dobrogea aflîndu-se încă sub administrația trupelor Aliaților. Toate acestea impuneau guvernului român continuarea activității politico-diplomatice și militare pentru eliberarea lor. Timp de aproape doi ani delegația română a trebuit să susțină la Conferința de Pace cauza dreaptă a poporului român, să demonstreze justețea măsurilor întreprinse, să combată acuzațiile și învinuirile ce se aduceau României, demascînd falsitatea lor.

Acțiunile guvernului român, urmările și ecoul pe care l-au avut în interior și peste hotare sînt oglindite în numeroase documente, provenind de la diverse instituții, organe și personalități din țară și din străinătate. Ca genuri de documente, în volume se găsesc: rapoarte, note diplomatice și militare, proclamații și ordonanțe, instrucțiuni, sinteze documentare, declarații și procese verbale, precum și unele articole selecționate din presa străină.

Documentele, de proveniență foarte diversă, oglindesc opiniile și pozițiile principalelor categorii sociale, foruri sau personalități implicate în evenimentele anilor 1918—1920. Au fost selecționate documente cu încărcătură mare de informații, informații care s-au dovedit mai aproape de realitate, chiar atunci cînd erau contradictorii. Unele din acestea, mai ales cele prezentate ca bază de documentare la Conferința de Pace, au avut anexate hărți, planuri și grafice. Datorită mărimii lor, nu au fost cuprinse în totalitatea lor în volume. Au fost incluse însă convențiile de armistițiu în care era implicată, direct sau indirect, și România, tratatele cu Germania, Austria, Bulgaria Ungaria și Turcia, precum și Tratatul Minorităților și Pactul Societății Națiunilor. Fiind acte oficiale cu caracter și valabilitate internațională, despre care se vorbește în multe documente din volume, am considerat necesară publicarea lor integrală, care se face pentru prima oară în literatura noastră de specialitate.

Prezentarea documentelor în volume s-a făcut în ordine cronologică, respectîndu-se regulile prevăzute în *Nota asupra ediției*, inclusă în volumul I.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Publicarea prezentelor volume a pus în fața editorului numeroase probleme (de unificare, corectare, de identificare etc.), în a căror rezolvare s-a avut în vedere, pe de o parte, interesul informațiilor, pe de altă parte, redarea lor fidelă.

Editarea documentelor se face în spiritul respectării literei și conținutului lor, neintervenindu-se în texte decît în cazuri de repetări, suprapuneri etc. aplicîndu-se normele ortografiei în vigoare. Eliminarea din texte a unor fragmente care nu priveau situația din România a fost menționată prin puncte de suspensie sau în rezumatul documentului, unde s-a precizat: fragment din raportul, procesul-verbal, sinteza etc.

În tratatele de pace — documente de drept internațional care au consfințit în cadrul Conferinței de Pace de la Paris constelația statală europeană la încheierea primei conflagrații mondiale — nu s-au făcut modificări, nici la textul în limba franceză, nici la cel în limba română, ele rămînînd în forma în care s-au publicat în presa vremii. Editorul precizează că reproducînd fidel textul documentelor și, în special, tratatele, nu a procedat la îndreptări în ce privește numele de localități, ape, alte puncte de reper geografic etc. și nici nu a unificat o serie de termeni specifici care apar sub forme diverse în textul original (ex.: aceleaș — aceleiaș — aceleiași; arbitral — arbitrar; bănueală — bănuială; cheltueli — cheltuieli; coprinde — cuprinde; dezacord — desacord; impuie — impue; împiedecat — împiedicat; întrucît — întrucât — întru cât; indemnizat — îndemnizat; nevoe — nevoie; nouăi — nouei; prejudiciat — prejudițiat; șase — șease; transfer — transfert; totodată — totdeodată etc.)

S-au păstrat expresii rar utilizate în limba literară (ex. medicamente eroice în loc de medicamente heroinice), unele dezacorduri sau evidente greșeli gramaticale atunci cînd sursele sînt directe, neprovenind din traduceri actuale: dezacorduri între subiect și predicat, forme aberante de plural ș.a.

De asemenea, editorul a menținut, în tratate, atît în redactarea franceză cît și în traducerea lor (realizată în anul 1920), toate inconsecvențele formelor lingvistice și ortografice așa cum figurează acestea în texte.

Întrucît unele documente, reproduse totdeauna pentru valoarea informației, nu sînt directe, ci provin din izvoare secundare (de mîna a II-a sau a III-a), unele preluări conțin date eronate sau incomplete; acestea, de regulă, au fost îndreptate prin note.

În ceea ce privește ilustrația volumelor, acolo unde nu se menționează sursa, ea aparține Fototecii Direcției Generale a Arhivelor Statului.

La reproducerea documentelor în limbi străine s-au respectat întru totul formele originale de redactare. În traducerea lor s-au operat — acolo unde a fost necesar — completări, îndreptări sau adnotări, precizate prin paranteze unghiulare sau în note explicative numerotate în text și trecute de regulă la sfîrșitul traducerii. Unele documente au avut la origine explicații în subsol. Acestea au fost reproduse conform cu originalul.

În traducerea numelor de localități aflate pe teritoriul românesc au fost utilizate denumirile actuale.

În ceea ce privește datarea documentelor, pînă la 15 ianuarie 1919 s-au folosit cele două date (stil vechi și stil nou) în uz; ulterior acestei date întrebuințîndu-se numai stilul nou.

În rezumatele documentelor, numele de persoane au fost redate complet doar la primele menționări. În puținele cazuri, cînd nu se face nici o mențiune asupra prenumelui, aceasta se datorează necunoașterii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Editorul consideră ca o datorie să aducă mulțumirile sale pentru ajutorul acordat în depistarea și transcrierea unor documente, conducerilor și colegilor de la arhive și biblioteci din țară și străinătate. Totodată, ține să menționeze contribuția de excepție la constituirea — în urma unor îndelungi strădanii — a fondului documentar din selecția căruia s-au realizat prezentele volume a tuturor arhiviștilor români care, în urma activității de documentare, cercetare și depistare, au îmbogățit fondul documentar central.

Un gînd de recunoștință se îndreaptă pentru munca acestora, cît și pentru aportul altor lucrători din sistemul Arhivelor Statului (graficieni, fotografi, dactilografi ș.a., nemenționați aici) care au participat, într-un fel sau altul, la pregătirea pentru publicare a documentelor. Nu în ultimul rînd editorul ține să aprecieze strădania competentă și operativitatea care au caracterizat colectivul redacțional — respectiv redactorii lucrării, Laura Mărgineanu și Ioan Opriș, și tehnoredactoarea Ștefania Mihai —, ca și ajutorul larg oferit de directorul Editurii Științifice și Enciclopedice, Mircea Mâciu, în definitivarea volumelor pentru tipar. Tuturor acestora, ca și colectivului de muncitori și tehnicieni de la Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie", editorul le exprimă viile sale mulțumiri.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

LISTA ABREVIERILOR

Arh. C.C. PCR	= Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român
Arh. ISISP	= Arhiva Institutului de Ştiinţe Istorice şi Social-Politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.
Arh. M.A.E.	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
Arh. M.A.N.	= Arhiva Ministerului Apărării Naţionale
Arh. St. Bucureşti	= Arhivele Statului Bucureşti
Arh. St. Cluj	= Arhivele Statului, Filiala Cluj-Napoca
Arh. St. Sibiu	= Arhivele Statului, Filiala Sibiu
BARSR	= Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

INTRODUCERE

Încheierea procesului de făurire a statului național unitar român la 1 Decembrie 1918, prin unirea tuturor provinciilor locuite de români aflate sub stăpînirea străină, a încununat victoria luptei de veacuri purtată de poporul român prin grelele furtuni ale istoriei. El a consfințit împlinirea dorinței de unitate, a reparat nedreptățile săvîrșite în cursul istoriei de unii vecini mai puternici care, cu ajutorul forței sau al diplomației, prin cucerire sau profitînd de împrejurări defavorabile românilor, au luat părți ale teritoriului lor național.

Adunările naționale întrunite atunci au exprimat năzuințele românilor și au proclamat public hotărîrea lor de integrare în cadrul aceluiași stat — statul național român — de făurire în comun a viitorului. Tocmai de aceea, înfăptuirea Marii Uniri din 1918 nu a aparținut unei clase sociale, unui partid sau unei grupări politice ci a constituit actul energic al întregii națiuni române, un ideal împlinit de întregul popor român. 1 Decembrie 1918 nu aparține unui an sau unei zile ci întregii noastre istorii, marcate de o luptă continuă pentru unitate și independență națională. Prezența zecilor și zecilor de mii de oameni la aceste adunări reprezentative le-a imprimat un caracter democratic și plebiscitar.

De aceea, coordonata fundamentală și permanentă care s-a impus politicii externe românești după 1 Decembrie 1918 nu putea să fie alta decît aceea de a impune spre confirmarea internațională energicele hotărîri pe care poporul român le proclamase solemn în adunările reprezentative din 1918.

Aceste acte naționale însușite de puterea de stat vor fi ratificate la sfîrșitul anului 1919[1], devenind astfel acte legale și sub aspect juridic internațional.

Din punctul de vedere al dreptului internațional, ele, deși aveau baza juridică în tratatul încheiat între guvernul român și puterile Antantei la 4/17 august 1916[2], trebuiau recunoscute și ratificate de Conferința de Pace, organizată la Paris, care urma să le includă în tratate internaționale. Pentru aceasta, au fost necesare noi, îndelungate și grele eforturi ale guvernului român, ale diplomației românești. Timp de doi ani au fost îndreptate către marile capitale ale lumii forțe politice care să documenteze, să argumenteze, să facă cunoscute drepturile istorice ale poporului român. Mandatul lor era să stabilească legături, să ducă tratative și să-i convingă pe reprezentanții Marilor Puteri de justețea actelor înfăptuite de poporul român în 1918[3], să informeze opinia publică mondială despre eforturile de susținere și apărare a drepturilor naționale, despre jertfele făcute de-a lungul secolelor pentru

[1] Arh. St. București, Fond Președ. Consil. de Min., dosar nr. 19/1919.
[2] *1918 la români*, vol. I, București, 1983. Doc. nr. 237.
[3] *Ibidem*, p. 39—56.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

realizarea acestui ideal, să dezmintă și să combată propaganda ostilă, dușmănoasă organizată de unele guverne și cercuri politice revanșarde și reacționare, să demaște campania de calomniere și denigrare a poporului român întreținută de către țările învinse, cu uriașe eforturi materiale și umane. Pe bună dreptate, I. I. C. Brătianu scria de la Paris, la 28 februarie 1919: „Generațiile viitoare își vor închipui că oameni mai fericiți ca noi, a doua zi după victorie, n-au putut fi, pe cînd în realitate niciodată n-au fost răspunderile mai mari și sarcina mai grea" [1].

Concomitent cu acțiunile politico-diplomatice duse pe plan internațional în fața guvernului român se aflau și alte sarcini, pentru care au trebuit mari eforturi materiale și umane, în condiții interne și internaționale deosebit de grele.

În primul rînd, reîntregirea statului român a avut loc în condițiile cînd războiul nu se terminase și cînd foștii stăpîni mai încercau, pe toate căile și prin toate mijloacele, să-și mențină stăpînirea, să-și apere fostele privilegii. Acest fapt a pus în fața guvernului român obiectivul central de a continua lupta, de a organiza, înzestra și susține armata pentru izgonirea foștilor inamici, a acelora care impuseseră României în mai 1918 tratatul înrobitor de la Buftea-București [2]. De asemenea, la ordinea zilei se impunea eliberarea întregului teritoriu românesc, a acelui teritoriu recunoscut și de Puterile Antantei prin tratatul din 1916.

În al doilea rînd, marile distrugeri provocate de război, dezorganizarea social-economică, luarea unor mijloace de transport, a mari cantități de alte bunuri industriale și agricole, care afectau potențialul economic etc. de către trupele Puterilor Centrale în timpul ocupației din 1916—1918 și cu ocazia retragerii au paralizat economia, transporturile [3], finanțele și alte sectoare, impunînd măsuri și eforturi considerabile pentru refacere și dezvoltare.

În al treilea rînd, în urma actelor plebiscitare din 1918, în regatul român s-au inclus teritorii pînă atunci diferit organizate administrativ, cu instituții diverse și legislații specifice statelor din care făcuseră parte, cu grad diferit de dezvoltare, cu monede diferite în circulație etc., la aceasta adăugîndu-se o multitudine de alte probleme decurgînd din retragerea armatelor aliate din anumite zone ale țării, precum și inconvenientele ce reieșeau din stabilirea arbitrară a zonei de demarcație între Ungaria și România, prin Convenția militară de la Belgrad, din 13 noiembrie 1918 [4].

* * *

Evenimentele militare petrecute în vara și toamna anului 1918 pe fronturile de luptă au demonstrat că toate încercările și eforturile Puterilor Centrale de a relua ofensiva și de a forța victoria au eșuat. Starea de spirit a maselor populare, agravată de privațiunile războiului, dar și de crunta asuprire națională și socială, instaurată mai ales de dualismul austro-ungar, ajunsese

---

[1] Gheorghe I. Brătianu, *Acțiunea politică și militară a României în 1919 în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I. C. Brătianu*, ed. a II-a, București, 1940, p. 58.

[2] Despre acest tratat, ziarul *The Times* din 12 martie 1919 scria în articolul *Renașterea României*: „Tratatul de la București și anexele sale rămîn proverbiale în diplomație prin perfecțiunea și pătrunderea științifică prin care au stabilit măsurile de a stoarce de la România ultimul ban și ultima picătură de marfă ce ar putea să le ofere, capodoperă de estorcare". Doc. nr. 548.

[3] Dintr-o adresă a Direcției Generale C.F.R. din 30 decembrie 1919 rezultă parcul de vagoane și locomotive existent în 1916 și cele ce s-au mai găsit după plecarea trupelor Puterilor Centrale în noiembrie 1918. Doc. nr. 824.

[4] Doc. nr. 468.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

la maximum de încordare. Toate acestea au influențat puternic și armatele țărilor respective, al căror spirit de luptă s-a diminuat treptat.

Bătăliile din primăvara și vara anului 1918 provocaseră pagube enorme, demonstrînd în același timp că o victorie a Puterilor Centrale nu mai era posibilă. În august situația Puterilor Centrale a devenit tragică. [1] „Ziua de 8 august, scria generalul Ludendorff, înseamnă declinul nostru militar și, avînd în vedere cum stăm cu rezervele, îmi distrusese speranța de a mai putea găsi expediente strategice care să ne mai poată consolida situația în favoarea noastră". Acum, „șase sau șapte divizii germane, despre care se putea afirma că erau foarte rezistente, fuseseră complet distruse", ceea ce-l făcea pe generalul german să considere că „ziua de 8 august este ziua de doliu a armatei germane din istoria acestui război"[2]. La rîndul ei, monarhia austro-ungară nu mai încercase decît acțiuni de proporții reduse și acelea fără rezultat. În vara anului 1918, generalul A. von Arz considera că armata austro-ungară nu mai putea rezista [3].

Bulgaria și Turcia se aflau și ele la capătul puterilor [4], fiind de altfel primele care în luna următoare, septembrie, vor înceta operațiunile militare și vor capitula.

Ofensiva armatelor aliate de sub comanda mareșalului Foch continuă în cursul lunii august 1918, alungind armatele germane și luînd zeci de mii de prizonieri. În același timp, în Balcani, unde frontul stagna de doi ani, la 15 septembrie 1918, generalul Franchet d'Espérey a atacat și a spart centrul frontului bulgar, urmat de retragerea dezastruoasă a armatei bulgare care a dus, în ultimă instanță, la dezorganizarea întregului front. După două săptămîni, la 29 septembrie, delegații bulgari iscăleau la Salonic armistițiul care însemna în fapt capitularea Bulgariei [5]. Era prima capitulare a unui aliat al Puterilor Centrale. Acest eveniment a avut urmări și pentru soarta Turciei, mai ales că și ea suferise înfrîngeri în Palestina și Siria. În a doua jumătate a lunii octombrie a capitulat și Turcia. De acum, armatele generalului Franchet d'Espérey puteau înainta fără piedici, apropiindu-se de Dunăre.

Față de catastrofa ce se apropia, Puterile Centrale au adresat, la 5 octombrie, președintelui american W. Wilson, cererea de a încheia un armistițiu pe întreg frontul, în vederea stabilirii condițiilor de pace.

În aceste condiții, cînd forța militară a Puterilor Centrale care copleșise România era diminuată, pentru România s-a impus o nouă orientare politică și militară. Dar această reorientare s-a făcut în pofida faptului că în acel moment o puternică armată germană se găsea încă în țară, la care se adăugau armatele Puterilor Centrale ce se retrăgeau din Balcani, avînd misiunea de a apăra linia Dunării în Banat și Muntenia. [6] La aceasta trebuie notat fap-

---

[1] Generalul Ludendorff, *Amintiri din război*, vol. II, București, 1920, p. 346—371.

[2] *Ibidem*, p. 346—351.

[3] *Ibidem*, p. 356.

[4] Const. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916—1919*, ed. a II-a, vol. III, București, f.a., p. 302—304.

[5] Referindu-se la ceea ce a însemnat 8 august pentru armata germană, generalul Ludendorff nota, în continuare: „N-am trăit ceasuri mai penibile, afară de epoca evenimentelor care se desfășoară pe frontul bulgar de la 15 septembrie încoace și care pecetluiră soarta Cvadruplei", *op. cit.*, p. 346.

[6] În teritoriul românesc ocupat, Mackensen dispunea de șase divizii luptătoare și de numeroase trupe de miliție, întrebuințate în serviciile economice. La acestea se adăugau trupele din Dobrogea, cele aduse din Ucraina, cele trecute dincoace de Dunăre din Bulgaria, cele debarcate din Caucaz și Asia Mică după capitularea Turciei, precum și trupele armatei a IX-a germane din Banat. Mackensen avea astfel la dispoziție un total de circa 170 000 de oameni. (Const. Kirițescu, *op. cit.*, p. 309).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tul că la cîrma României se găsea încă guvernul ce semnase tratatul cu Puterile Centrale, în urma căruia armata română fusese demobilizată [1], iar țara era izolată de aliații săi.

Fără îndoială, guvernul a fost nevoit să țină seama și de voința poporului român. Astfel, populația bucureșteană a reluat lupta împotriva ocupanților cu mult înaintea guvernului: se țineau întruniri în diverse locuri, se adresau admonestări și proteste ocupanților, aclamații pentru aliați, aveau loc demonstrații antigermane, smulgerea și aruncarea stîlpilor cu inscripții indicatoare ale autorităților, arderea pachetelor cu *Gazeta Bucureștilor* etc. Manifestația de la 3 noiembrie de pe străzile Bucureștilor arăta adevărata stare de spirit a poporului român împotriva ocupanților și împilatorilor lui, hotărîrea de a reîncepe lupta pentru alungarea inamicului și eliberarea patriei [2]. Aceeași situație era și la Iași.

De altfel, despre starea de spirit a românilor și despre ce gîndeau ei semnala chiar o telegramă a generalului Erich Ludendorff către generalul colonel A. von Arz, încă la 29 august / 11 septembrie 1918: „Fără îndoială că România, sub influența reprezentanților diplomatici ai Antantei, nu s-a împăcat încă cu Pacea de la București (din mai 1918 — n. a.). În speranța că va putea, alături de Antanta, să întoarcă încă o dată norocul în favoarea ei, România caută să se sustragă obligațiilor acceptate, să tărăgăneze demobilizarea armatei sale, să țină la dispoziție în Moldova și Basarabia trupe și materiale de război, pentru orice eventualitate, spre a-și păstra posibilitatea de a intra la momentul potrivit iarăși în război împotriva noastră". Și în încheiere consemna: „Excelența voastră va fi de acord cu mine că reintrarea României în război trebuie împiedicată în orice caz și că trebuie înlăturat pericolul formării din nou a frontului răsăritean" [3].

Situația care se agrava, atît în interiorul României cît și pe fronturile de luptă, a determinat Marele Cartier General German să hotărască retragerea armatei comandate de Mackensen, acțiune pentru care, potrivit Acordului de Armistițiu, avea la dispoziție 15 zile.

La sfîrșitul lunii octombrie, România primea din partea Franței mesajul de a se pregăti pentru reintrarea în luptă. În acest scop, s-au întocmit planurile de mobilizare și de cooperare militară.

La 6 noiembrie, guvernul Marghiloman își dădea demisia [4], noului guvern, format sub președinția generalului Constantin Coandă, revenindu-i sarcina înfăptuirii noii politici alături de Aliați [5]. Printre măsurile luate de generalul Coandă au fost dizolvarea Camerelor parlamentare alese în timpul guvernării Marghiloman și anularea legilor și lucrărilor făcute în timpul guvernării.

---

[1] S-a stabilit prin tratat ca numărul total al oamenilor la unitățile de infanterie să fie de 20 000, la cavalerie 3 200 și la artilerie 9 000. Aceste efective nu dispuneau însă de cele necesare.

[2] Const. Kiriței escu, *op. cit.*, p. 311—314; N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. X, *Întregitorii*, București, 1939, p. 412.

[3] Arh. St. București, Xerogr. Austria, Pach. LV/5, f 32—33.

[4] N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. X, p. 413; Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. IV, 1918—1919, București, 1927, p. 114—115.

[5] Despre acest guvern N. Iorga spunea că „a fost ales pentru ca să afirme reintrarea României în marea familie a învingătorilor".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La 10 noiembrie s-a ordonat mobilizarea armatei. O proclamație a șefului statului anunța reintrarea în luptă a României, alături de Aliați, iar în apelul adresat ostașilor, se arăta că se impune, „ca o sfîntă și patriotică datorie, să luăm iarăși arma în mînă ca să izgonim pe vrăjmașul cotropitor din țară și să aducem liniște populației asuprite"; în continuare, ostașii erau îndemnați să lupte „ca să înfăptuiți visul nostru de atîtea veacuri: Unirea tuturor românilor pentru care în anii 1916—1917 ați luptat cu atîta vitejie" [1].

Tot acum, mareșalul Mackensen primea o notă a guvernului român prin care i se cerea ca în termen de 24 de ore să părăsească teritoriul românesc. Era, de fapt, un ultimatum care conținea și declarația de război. În după-amiaza zilei de 10 noiembrie, sub amenințările populației, evacuarea începea „masiv și dezordonat". La 12 noiembrie, Bucureștiul era evacuat. La 1 decembrie, cele din urmă detașamente germane trecuseră Carpații. Teritoriul românesc, care timp de doi ani fusese jefuit în mod barbar de ocupanții Puterilor Centrale, era eliberat.

Noua situație determina guvernul român să remită, la 10 noiembrie, un memoriu reprezentanților Puterilor Aliate, în care se expuneau sacrificiile de război ale României și se arăta că „România, atît din punct de vedere moral cît și politic, are dreptul la înfăptuirea revendicărilor ei... Într-adevăr, chestiunea românilor din Ungaria s-a impus prin însăși natura ei, în ziua în care principiile de justiție, de independență și de libertate a popoarelor au fost proclamate. Ea s-a impus și prin împrejurările războiului, cînd prin Tratatul din 4/17 august 1916 Aliații s-au obligat să asigure românilor unitatea lor națională" [2].

În acest timp, monarhia austro-ungară se prăbușea. Sub impulsul înfrîngerilor militare, al luptelor sociale și de eliberare națională, procesul de dezagregare era de nestăvilit. Împletirea luptelor sociale cu mișcarea de eliberare națională a grăbit dezintegrarea Imperiului habsburgic anacronic și constituirea în această parte a Europei a unor state de sine stătătoare care își asumau guvernarea țărilor respective, nemaivoind să știe de guvernul central de la Viena [3].

În această mișcare a popoarelor pentru autodeterminare națională, constituire sau întregire de state naționale și înlăturare a dominației străine se încadrează și lupta românilor aflați sub asuprirea Imperiului austro-ungar. Ea a avut un caracter larg, burghezo-democratic, antrenînd clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, toate forțele sociale și politice, întregul popor român. Principiile de egalitate și autodeterminare a popoarelor proclamate de statul sovietic — principii recunoscute și de președintele S.U.A., Wilson — au constituit un imbold în lupta pentru realizarea de state naționale.

---

[1] Const. Kiriței escu, *op. cit.*, p. 318—319.

[2] Doc. nr. 465.

[3] Polonezii își înființaseră deja statul național; germanii din Austria proclamaseră, la 21 octombrie, statul austro-german; la Lemberg, Constituanta ucraineană proclamă statul ucrainean, care se întindea pe întreg teritoriul etnografic ucrainean; la Agram, Adunarea națională refuză să ia cunoștință de executarea dreptului de liberă determinare și cere înființarea unui „stat național iugoslav pe toate teritoriile unde locuiesc sloveni, croați și sîrbi", iar Consiliul Național a votat rezoluția prin care țările slave din sud rupeau legăturile cu Austria și Ungaria și se declarau independente; la 29 octombrie, Adunarea națională din Praga hotăra despărțirea Boemiei de Austria. În același timp, slovacii se despărțeau de Ungaria, Republica Cehoslovacă fiind proclamată în entuziasmul maselor populare (Const. Kiriței escu, *op. cit.*, p. 337—339).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La 27 octombrie 1918 Adunarea de la Cernăuți s-a proclamat Adunare Constituantă și a declarat că „hotărăște unirea Bucovinei cu celelalte țări românești într-un stat național independent", act care va fi înfăptuit de fapt la 28 noiembrie 1918 [1].

Românii din Transilvania și Ungaria, în urma declarației făcute în parlamentul ungar de reprezentantul Partidului Național Român, la 18 octombrie 1918, au trecut la măsuri de organizare, pregătind Adunarea Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, care a proclamat unirea cu România [2].

Tradiția istorică a poporului român atesta faptul că, înaintea luării unor decizii importante, marii conducători de țară și de oști, fruntașii luptelor sociale și politice chemau masele largi ale poporului și le consultau asupra căilor de urmat. Tradiția marilor adunări populare de la Cîmpeni, Padeș, Blaj, Izlaz, Filaret, ca și a celor din 1858 sau 1877, stăruia și în mintea generației de fruntași politici chemați să dea consacrare actului istoric al încheierii procesului de făurire a statului național român unitar. Acesta a fost suportul în baza căruia Consiliul Național Român Central, organ colectiv care înmănunchea toate forțele politice ale națiunii române din Transilvania, exprimînd voința de acțiune a întregului popor, a hotărît ca în vederea actului Unirii Transilvaniei cu patria mamă să consulte în mod expres masele largi ale poporului român. Această poziție adoptată de Consiliul Național Român Central s-a manifestat împotriva unor voci care cereau ca unirea să se facă printr-o decizie sau printr-un decret al Consiliului, așa cum procedaseră și celelalte popoare oprimate din monarhia austro-ungară, cehii și slovacii, polonezii, iugoslavii, care declaraseră unirea pe baza unor hotărîri ale consiliilor și comitetelor naționale. În fața unui asemenea act de o covîrșitoare importanță pentru prezentul și viitorul națiunii române, fruntașii politici ai Transilvaniei au ales calea democratică, plebiscitară a consultării poporului pînă în straturile sale cele mai profunde, convocînd Marea adunare reprezentativă, națională, aleasă prin sufragiul universal, pe baza dreptului fundamental de autodeterminare, hotărîrea urmînd să stea la baza reîntregirii statului național. Organizarea consiliilor și gărzilor naționale de la orașe, comune și sate, alegerea democratică a delegaților pentru adunarea națională și desfășurarea propriu-zisă a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia au constituit o manifestare care a pus în evidență voința de unire a tuturor românilor.

Actul unirii a avut un larg ecou și în străinătate. Atît înainte de 28 noiembrie și respectiv 1 decembrie 1918, cît și după aceea, documentele conțin largi informații. Astfel, în memoriul adresat de legația României în Franța ministrului de externe francez, la 28 noiembrie 1918 [3], se arăta: „Românii din Regat și cei din teritoriile românești din Austro-Ungaria doresc să constituie un singur stat; sîrbii, iugoslavii și cehoslovacii au procedat la fel [4]".

Din Berlin, o notă către delegatul Germaniei la Budapesta remarca următoarele: „După ce românii din Ardeal au declarat solemn unirea lor cu Regatul și, de asemenea, minoritatea cea mai numeroasă, sașii din Transilvania s-au declarat pentru alipire, unirea de fapt trebuie considerată ca săvîrșită, cu atît mai mult cu cît și generalul Berthelot, precum și americanii au susținut în mod deschis postulatele române, iar o opoziție reală din partea Ungariei nici nu poate fi luată în discuție [5]".

---

[1] *1918 la români*, vol. I, p. 47—49. Doc. nr. 380, 381, 386, 396, 421.

[2] *Ibidem*, p. 49—56. Doc. nr.: 387, 390, 393, 395, 397, 399, 401, 407, 410, 411, 412, 416, 417, 418, 423, 426, 427, 430.

[3] Doc. nr. 471.

[4] Vezi p. XV, nota 3.

[5] Doc. nr. 574.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Atunci cînd la Conferința de Pace de la Paris se încerca ignorarea Tratatului încheiat între România și Aliați în 1916, cînd unii acuzau România de „imperialism", într-un *aide-mémoire* prezentat de delegația de oameni politici transilvăneni legațiilor Statelor Unite, Marii Britanii, Franței și Italiei de la Berna, se declara: „În judecățile care s-au emis în problema românească, se uită, din nefericire, adesea, că independent de tratatele încheiate între România și guvernele aliate, poporul român — care formează marea majoritate a populațiilor provinciilor în chestiune — s-a alăturat în mod spontan la Regatul României prin actul solemn de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Mai mult, se uită de un al doilea act de semnificație politică deosebită pentru el, și anume declarația de la Mediaș, prin care sașii din Transilvania își proclamă, la rîndul lor, alipirea la România. Este deci clar stabilit — continuă documentul — că în afara convențiilor internaționale menționate mai sus, alipirea acestor provincii la România este perfect justificată din punct de vedere juridic, prin voința liber exprimată de marea majoritate a locuitorilor lor. Dreptul internațional clasic, ca și principiile formulate de președintele Wilson, sînt pe deplin aplicabile și la cazul nostru. A vorbi, deci, de imperialismul român referitor la aceste provincii, așa cum o fac adversarii noștri, înseamnă a da dovadă de rea credință sau de mare ignoranță... Marea majoritate a compatrioților noștri încep să se întrebe dacă mai pot spera ceva de la Conferința de la Paris[1] ".

Este interesant și un raport redactat de Magnon, directorul vămilor de la Nisa care, în urma unei misiuni în România, pe lîngă prezentarea resurselor economice, se referă și la trecutul istoric. Despre Transilvania afirma: „Această provincie, situată între cursul superior al Tisei, cursul inferior al Mureșului pînă la vărsarea sa și Carpați pînă la zona Severinului, a fost leagănul poporului român. Despărțită de Principatele dunărene pentru prima oară în secolul XIV de către Ungaria, ea a trecut succesiv sub diferite dominații care nu i-au modificat aproape deloc fizionomia etnică. În 1867, pentru a îneca populația latină în masa ungurilor de pe malul stîng al Tisei, guvernul de la Budapesta a împărțit Transilvania în mai multe comitate și a reușit să implanteze aici cîteva colonii maghiare... Dar aceste tentative nu au dus la omogenizarea scontată. Elementul străin a rămas izolat în mijlocul masei de români, care constituie astăzi, ca și înainte, marea majoritate a populației"[2]. În continuare, autorul se referă și la celelalte teritorii românești care s-au unit cu România în 1918.

De altfel, acuzația de imperialism formulată la adresa guvernului român și invocată de cei ce practicau ei înșiși această politică a făcut și obiectul altor intervenții. Astfel, într-o lungă scrisoare a lui Al. Vaida-Voievod, din 10 octombrie 1919, adresată președintelui Conferinței de Pace în problema delimitării frontierelor României, se arăta: „Nu tendințe imperialiste și nici setea de acaparare a cît mai multe teritorii m-au îndemnat a adresa Excelenței voastre cererile mai sus expuse. Noi nu dorim să luăm bunurile altora. Noi dorim, dimpotrivă, să avem cît mai puțini străini pe teritoriul României unite". În continuare, ministrul român arăta că situația creată în timpul istoriei a fost împotriva poporului român și că din pămîntul său au fost luate porțiuni de teritoriu: „Dacă însă cruzimea destinului — consecința fatală a situației noastre geografice și a trecutului nostru istoric determinat de luptele de cucerire ale oligarhiei feudale care ne înconjura — a smuls, fîșie cu fîșie,

[1] Doc. nr. 569.
[2] Doc. nr. 621.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

bucăți întregi din România, noi avem azi datoria de a pune în mișcare toate forțele noastre pentru a salva și menține cît mai mulți români posibil, la patria mamă" [1].

Hotărîrile românilor exprimate la 27 martie, 28 noiembrie și 1 decembrie aveau loc într-o conjunctură internațională deosebit de complexă și în același timp deosebit de grea.

Convenția militară de la Belgrad încheiată între reprezentantul Aliaților și cel al Ungariei împărțise de fapt Transilvania, stabilind arbitrar și ilogic linia de demarcație pe Mureș [2]. Potrivit acestei Convenții, cea mai mare parte a teritoriului ce se unise cu România continua să se afle sub autoritatea guvernului ungar, instaurat la sfîrșitul lui octombrie 1918, în fruntea căruia se afla contele Károlyi Mihaly [3].

În componența Consiliului Național Ungar, din care emanase guvernul, intrau Partidul Independent pașoptist ungar al lui Károlyi, socialiștii și radicalii. Evantaiul forțelor politice și sociale ungare din care era format și pe care se sprijinea guvernul Károlyi era divers. Contele Károlyi se situa alături de partizanii contelui Tisza, iar magnații, alături de socialiști. De luni de zile politicienii unguri țeseau intrigi în capitalele europene și pe lîngă comandanții armatelor de ocupație; aristocrații unguri întrebuințau toate legăturile de prietenie și rudenie care-i legau de diferite personalități din Europa; o nouă armată începea să se refacă din rămășițele celei vechi și să se adune spre a da asaltul liniei de demarcație.

Din mijloacele și căile de influență folosite în străinătate de acest guvern făceau parte birourile de propagandă, precum și o largă rețea de ziariști, oameni politici, profesori universitari sau reprezentanți eclesiastici etc., care răspîndeau zilnic otrava șovinismului și dezinformau deliberat publicul neavizat, organizau sistematic campanii de denigrare și defăimare a poporului român, acțiuni în care ungurii au excelat atunci ca și mai tîrziu. Scopul urmărit era, pe de o parte să inducă în eroare Conferința de Pace, iar pe de altă parte, să apere pe orice cale și prin orice mijloc integritatea Ungariei „milenare" făurite prin cuceriri și menținute prin teroare. „Ungurii desfășoară o vie propagandă, intenționînd să amăgească Puterile Aliate" — scria *The Washington Post* la 11 ianuarie 1919. „Ungurii de tipul iuncherilor sînt exact tot atît de ireconciliabili și de imposibil de schimbat ca și iuncherii germani. Ei fac tot ce pot ca să împiedice aspirațiile polonezilor și românilor de a se contopi cu propriile lor țări". Și în încheiere: „Cu excepția germanilor, ungurilor, bulgarilor și turcilor, popoarele din Europa nu vor nimic decît ce le aparține" [4].

Ziarul francez *Le Temps*, sub titlul *Ungurii și românii*, comunica cititorilor săi, la 20 februarie 1919: „Propaganda ungară acționează cu violență împotriva României. Știrile false sînt răspîndite sistematic; ieri se vorbea de revoluție și de fuga regelui; azi — grevă generală și masacrarea ungurilor în teritoriul ocupat de români după Convenția de Armistițiu. În realitate, nici una din aceste informații nu are nici cel mai mic fundament" [5].

Cîteva zile mai tîrziu, la 12 februarie, ziarul *The Times*, în articolul *Autonomia Transilvaniei*, arăta: „Un mare număr de pamflete și manifeste

---

[1] Doc. nr. 744.

[2] În memoriul lui Iuliu Maniu, pe care ministrul român la Paris îl prezenta ministrului de externe francez, la 28 noiembrie 1918, se arătau în mod detaliat și judicios inconvenientele Armistițiului de la Belgrad. Doc. nr. 470.

[3] *În sprijinul Republicii Ungare a Sfaturilor. 1919. Documente și amintiri*, București, 1969, p. 12—13.

[4] Doc. nr. 494.

[5] Doc. nr. 529.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cu tendințe revoluționare împotriva regelui și a guvernului român au fost distribuite clandestin în toate aceste districte (cele aflate sub autoritatea guvernului român — n. a.). Profesorul Apathy, care s-a dovedit a fi autorul moral al celor mai multe greve și tulburări care au avut loc, a fost, de aceea, închis de către autoritățile militare românești. Există dovezi întemeiate că această misiune de propagandă ungară a primit subsidii de la guvernul ungar" [1].

Două săptămîni mai tîrziu, același ziar, în articolul *Adevărul despre România Mare*, preciza chiar sub titlu: „Originea știrilor false". „Misiunea ungară de propagandă, pe lîngă activitatea ei de a răspîndi în străinătate zvonuri necontrolate cu privire la România, este, de asemenea, extrem de activă în Ungaria și Transilvania, unde ținta ei este de a produce anarhia în teritoriul ocupat de români, discreditînd în felul acesta administrația românească în speranța zădărnicirii pînă la urmă a Unirii Transilvaniei cu România", iar în subtitlul *Atrocități*, arăta: „La Cluj, fostă capitală ungară a Transilvaniei și centrul propagandei ungare din Transilvania, metodele sînt oarecum diferite. Aici scopul lor este de a discredita administrația română cu declarații despre atrocitățile comise de soldații români și pretinse acte de nedreptate din partea funcționarilor și administrației române". Mai departe, autorul scrie că investigațiile sale au dovedit că declarațiile făcute erau sau neconforme cu realitatea sau extrem de exagerate și încheia spunînd: „România se pregătește de o nouă eră — eră a reformelor sociale și politicii înțelepte — și se pun mari speranțe în conducătorii transilvăneni. Țara are nevoie de întregul sprijin moral și material al Europei Occidentale pe care aceasta i-l poate oferi și din această cauză metodele folosite de misiunea de propagandă ungară pentru a răspîndi în străinătate zvonuri răuvoitoare, de natură să provoace în România un haos de neînlăturat, trebuie să fie combătute cu tărie. Străinătatea nu trebuie să dea crezămînt acestor știri senzaționale care lasă impresia că nu totul este în ordine în România. Această impresie... este cu totul eronată" [2].

Într-un raport al Marelui Stat Major Român din 12 ianuarie 1919 se arăta ce urmăreau ungurii prin întregul lor sistem de propagandă, prin agitația pe care o făceau în mase: „Dacă o mișcare revoluționară izbucnește, armata va avea tristul rol de a face represiuni sîngeroase în contra propriilor frați. Acesta era scopul urmărit de unguri și cred că aliații trebuie să înțeleagă că nu este în interesul nimănui a face jocul dușmanului nostru" [3].

Într-un document german, datînd din toamna anului 1919, citim: „În ceea ce privește zvonurile care sînt răspîndite acum de la Budapesta cu mari fonduri bănești și cu ajutorul Partidului Clerical, inclusiv al celui din Austria, cu privire la Transilvania și Banat, ele se bazează fie pe informații false din Banat și Transilvania, fie că sînt trîmbițate intenționat în toată lumea de către politicieni unguri pentru a slăbi România și poziția ei politică și pentru a reciștiga astfel Banatul și Transilvania pentru Ungaria" [4].

Propaganda antiromânească era însoțită și de alte acțiuni. Astfel, în teritoriul locuit de români și aflat încă sub autoritatea guvernului ungar, gărzile naționale ungare, elementele fanatice, reacționare ungurești și chiar subunități militare începuseră, sub diferite forme, acțiuni de răzbunare, organizînd atacuri, arestări, chiar măceluri, cu scopul de a crea panică și groază în rîndul populației.

Față de cele ce se petreceau în Transilvania, Consiliul Național Român Central adresa, la 27 octombrie 1918, o notă diplomatică ultimativă guvernu-

[1] Doc. nr. 534.
[2] Doc. nr. 547.
[3] Doc. nr. 469.
[4] Doc. nr. 806.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

lui ungar în care arăta: „În sensul dreptului popoarelor la autodeterminare, precum și în interesul națiunii noastre și al minorităților cu care conviețuiește pe același teritoriu, în scopul păstrării ordinii publice, a securității averii și persoanelor, trebuie să preluăm, încă de pe acum, întreaga putere de guvernare în teritoriile Ungariei și Transilvaniei locuite de români" [1]. În continuare, se cerea guvernului ungar „să adreseze imediat națiunilor Ungariei și Transilvaniei un manifest în acest sens, prin care să treacă sub autoritatea noastră toate instituțiile, oficialitățile și organele de stat, politice, administrative, de justiție, de învățământ, bisericești, financiare, militare și de transport aflate pe aceste teritorii. Totodată, în aceste teritorii încetează orice altă autoritate. În caz contrar, avertiza nota, am fi nevoiți ca printr-o proclamație să aducem la cunoștință poporului nostru, țării și întregii lumi că aplicarea dreptului la autodeterminare a devenit pentru noi imposibil și că în felul acesta sistăm orice colaborare cu autoritățile" [2].

La 5/18 noiembrie 1918, Marele Sfat al națiunii române din Ungaria și Transilvania adresa popoarelor lumii manifestul amintit, prin care arăta că națiunea română și-a declarat voința de a se constitui într-un stat liber și independent, protestînd, totodată, „înaintea lumii întregi împotriva fărădelegii guvernului ungar, care și acum încearcă a supune națiunea română dominației străine și o împiedică de la constituirea sa în stat liber și independent" [3].

Încercările organelor politice ale românilor din Transilvania și Ungaria de a rezolva problemele în mod pașnic, direct cu guvernul ungar n-au fost luate în considerare, acesta continuînd politica vechiului regim. Nemulțumiți de pierderea Transilvaniei și a altor teritorii care se uniseră cu patria de origine, ungurii întreprindeau tot felul de acțiuni pentru a nu ceda, iar acolo unde nu era posibil, pentru a crea o stare de tensiune. Din arsenalul de mijloace continua să fie folosită propaganda prin viu grai, manifeste și ziare, înveninînd opinia publică, insultîndu-i și denigrîndu-i pe români, instigînd împotriva organelor și administrației românești, pregătind prin agenți infiltrați conflicte, greve, revolte în interiorul teritoriului românesc. Toate aceste acțiuni subversive au impus măsuri severe din partea Comandamentului Militar Român, comunicate prin ordonanțe și proclamații [4]. În același timp, încălcînd prevederile Convenției de Armistițiu, ungurii nu numai că nu și-au redus numeric trupele și nu le-au dezarmat, dar au continuat să acuze guvernul român de încălcarea Convenției, să maseze trupe în vecinătatea liniei de demarcație și să provoace diferite conflicte. În mai multe localități din teritoriul aflat încă sub autoritatea guvernului ungar, mai ales în zonele Arad, Zalău, Baia Mare, Caraș-Severin, au avut loc incidente grave, soldate cu răniți și morți, cu arestări, maltratări și schingiuri.

La 12 ianuarie 1919 șeful Statului Major al Armatei Române raporta primului ministru: „În regiunile din Ardeal neocupate încă de trupele române, teroarea se întinde din ce în ce mai mult. Primesc zilnic telegrame disperate prin care toată populația și societățile culturale, fără deosebire de neam, credință și lege, imploră ajutorul nostru" [5].

---

[1] În documentele timpului s-au folosit mult expresiile „teritoriile Ungariei și Transilvaniei locuite de români" și „românii din Transilvania și Ungaria", prin care se preciza că Transilvania era una și Ungaria era altceva, că erau români și în Ungaria, nu numai în Transilvania. Mai trebuie avut în vedere că în expresia „românii din Ungaria" erau incluși și românii din regiunile Partium și Banat.

[2] *1918 la români*, vol. II., doc. nr. 401.

[3] *Ibidem.*, doc. nr. 407.

[4] Doc. nr. 514, 515, 566, 610.

[5] Doc. nr. 496.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Unul din istoricii care au scris lucrări consacrate primului război mondial — Constantin Kiriţescu —, martor ocular al evenimentelor, numeşte lunile de la sfîrşitul anului 1918 şi începutul lui 1919, în judeţele amintite, „luni de groază",[1] înfăţişînd cîteva situaţii concludente. Astfel, menţionează gărzile ungureşti, care-i atacau pe români sub pretextul că vor să facă ordine împotriva excesele revoluţionare. Acte de sălbăticie şi de cruzime, asasinate, spargeri şi jafuri se săvîrşeau chiar şi în timpul cînd la Arad aveau loc tratative între delegaţia guvernului ungar şi cea a Consiliului Naţional Român Central. În unele locuri s-au petrecut fapte despre care nimeni nu şi-ar fi închipuit că se pot săvîrşi în Europa. La Giurcuţa, lîngă Huedin, un detaşament de 14 ofiţeri şi 60 de soldaţi unguri, conduşi de căpitanul Dietrich şi locotenentul Gerenyes, înarmaţi cu mitraliere, au năvălit în sat sub pretextul de a-i pedepsi pe locuitorii care au devastat castelul deputatului naţionalist ungar Urmaneczy, au pătruns în case snopind în bătaie chiar şi copiii mici şi au împuşcat 44 de săteni pe care i-au aruncat peste un rug, dîndu-le foc. Rugul a ars timp de cinci zile, fiind văzut şi de o comisie mixtă româno-ungară de anchetă din care făcea parte şi un ofiţer francez. La Făget, un mare centru românesc din Banat, un avion unguresc a aruncat bombe asupra românilor care ţineau o adunare în piaţa satului, făcînd un adevărat masacru: peste o sută de oameni au fost ucişi [2].

Execuţii în masă au mai avut loc în comunele Chereleş, Covăsînţ, Curtici şi Făget, unde grupuri de ţărani au fost ridicaţi şi împuşcaţi la marginea satelor. La 20 februarie 1919, un batalion de trupe regulate ungare, venind de la Arad, a atacat comuna Şiria sub pretextul de a dezarma garda naţională românească, a bombardat-o şi a luat-o cu asalt. În sat, ungurii au masacrat o mulţime de locuitori, printre care şi întreaga familie a fruntaşului român, avocatul Hotăran, continuînd masacrele în comunele învecinate din Podgorie; 60 de inşi au fost ucişi, mulţi alţii au fost maltrataţi, puşi în lanţuri şi închişi. În comuna Sohodol, cei doi preoţi ai bisericii ortodoxe locale au fost ucişi iar cadavrele lor aruncate în Criş. La Ciuc, locotenentul român Tămaş a fost pus să-şi sape singur groapa.

Bihorul a îndurat unul din cele mai groaznice calvare. Comuna Sighişel a fost de trei ori atacată: la 11 noiembrie 1918, la 2 şi 26 martie 1919, fiind omoriţi peste 50 de locuitori. La Beiuş, în noaptea de 3 spre 4 aprilie, căpitanul ungur Verboczy i-a ridicat noaptea de la casele lor pe fruntaşii români Ioan Ciordaş, membru al Comitetului Executiv al P.N.R. şi desemnat prefect al judeţului Bihor de Consiliul Dirigent, şi pe avocatul dr. Nicolae Bolcaş, pe care i-a bătut şi i-a schingiuit, îngropîndu-i de vii.

În mod repetat detaşamente de trupe ungureşti au atacat posturile militare româneşti de pe linia de demarcaţie sau au făcut incursiuni în teritoriul nostru prin culoarele dintre posturi. În noaptea de 8 spre 9 martie 1919, două batalioane de recruţi unguri au atacat trupele române aflate în aripa stîngă a Diviziei 7 română în regiunea Ţigani-Zalău. Populaţia maghiară locală, înarmată a luat şi ea parte la atac. Inferioare numeric, posturile româneşti au fost silite să se retragă, părăsind cele două localităţi. Ungurii i-au făcut prizonieri pe cei 8 ofiţeri şi 40 de soldaţi rămaşi în Zalău.

În cele 300 de cazuri de asasinate săvîrşite de unguri numai în judeţul Arad, din noiembrie 1918 pînă în februarie 1919, toate victimele au fost români. În tot acest timp, un singur cetăţean ungur a fost ucis şi acela de către un gardist, tot ungur. De regulă, pretextul invocat de unguri era potolirea revoltelor, restabilirea sau păstrarea ordinii etc. În realitate, toate

[1] Const. Kiriţescu, *op. cit.*, p. 373—374, 395—500.
[2] *Ibidem*, p. 373—374.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

aceste acte erau izvorîte din ură și din dorința de răzbunare împotriva românilor. În general, trupele intrau în sate cîteva zile după ce se restabilea liniștea, îi ridicau pe români și-i împușcau fără judecată. Execuțiile în masă, însoțite deseori de cele mai sălbatice maltratări sau de cele mai îngrozitoare torturi, au continuat pînă în aprilie 1919, fără să mai existe nici măcar pretextul tulburărilor [1].

Oficialitățile străine au consemnat nu odată cele ce se petreceau între unguri și români [2]. Într-un raport al consulului general german la Budapesta, deci al reprezentantului unei țări cu care Ungaria fusese aliată, se preciza că „ungurii tratează populația română de dincoace de linia de demarcație extrem de brutal și aici nu e vorba totdeauna numai de așa-numite măsuri de răzbunare. La Șiria, dintr-o pricină în sine inofensivă, ei au provocat o baie de sînge și au exterminat pur și simplu o familie românească de vază" [3]. Generalul Berthelot raporta, la 8 februarie 1919: „Conform tuturor rapoartelor pe care le primesc, ungurii se dedau la adevărate atrocități asupra populației de naționalitate română; din aceasta ar rezulta acte de extremă gravitate dacă nu se dau imediat ordine guvernului ungar" [4].

Din toate acestea rezultă că situația dintre România și Ungaria era din cele mai grele. Ea era creată de istorie, de tratamentul aplicat românilor de-a lungul timpului, de politica de reprimare și deznaționalizare dusă de guvernul ungar împotriva lor, iar începînd de la Convenția de armistițiu de la Belgrad, de incapacitatea și reaua-voință a autorităților ungare de a accepta hotărîrea de Unire a Transilvaniei cu țara mamă. Raporturile dintre guvernul ungar și cel român nu s-au îmbunătățit, în ciuda demersurilor și eforturilor celui din urmă. Pe cale diplomatică, orice încercare a rămas fără rezultat, guvernul ungar — indiferent de nuanța politică — luptînd să-și păstreze teritoriile cucerite în cursul istoriei, iar cel român, ca și guvernele sîrbo-croat, cehoslovac, polonez, italian, străduindu-se să apere Unirea înfăptuită la Cernăuți și Alba Iulia de românii ce se aflaseră sub stăpînirea monarhiei austro-ungare.

Conștient de misiunea pe care o avea în apărarea noilor frontiere, ca și de contribuția la alungarea trupelor cotropitoare din țară, guvernul român, în condiții deosebit de grele, a considerat că un rol important trebuia să-l acorde fiilor patriei care purtau încă uniforma militară.

Chemată din nou la datorie, armata română, care dăduse proba de înalt patriotism și eroism fără limită în vara anului 1917, a răspuns cu entuziasm. În scurt timp, s-au format unitățile care trebuia să participe la alungarea cotropitorilor și la eliberarea teritoriului românesc. În ciuda multor lipsuri materiale care mai existau, armata română a fost organizată și instruită, avînd un moral ridicat, fiind gata de luptă.

Dar limitele fixate arbitrar pentru teritoriul ocupat și apărat de armata română nu corespundeau celor reale, ale răspîndirii etnice, recunoscute prin Tratatul din 1916. Rămîneau în afară Bihorul și Satul Mare, precum și întreg Banatul, regiuni locuite de populație compact românească.

Intervențiile repetate ale guvernului român, ale delegației sale la Conferința de Pace, determinate atît de injustețea Convenției de la Belgrad, cît și de evenimentele ce se petreceau în teritoriul încă neeliberat, i-a determinat pe Aliați să permită Comandamentului Militar Român să ocupe regiunea Sighet—Baia Mare—Zalău. La 22 ianuarie 1919 trupele române ocupaseră deja teritoriul pînă la linia de demarcație fixată de Aliați fără însă a intra în stă-

[1] *Ibidem*, p. 396, și *1918 la Români*, vol. III, doc. nr. 541, 544, 576, 579.
[2] Doc. nr. 522, 527, 530, 536, 540, 543, 544, 550, 552, 586, 587.
[3] Doc. nr. 552.
[4] Doc. nr. 522.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pinirea Munților Apuseni. Era o concesie făcută românilor, dar ea nu rezolva situația, nici măcar nu liniștea lucrurile.

La 28 februarie, Consiliul Militar Interaliat, de acord cu Consiliul Suprem, a admis mutarea liniei de demarcație spre vest, fixînd ca limită linia de cale ferată Satu Mare—Oradea—Arad, fără însă a se permite și ocuparea acestor orașe. Retragerea trupelor ungare dincolo de linia apuseană a zonei neutre trebuia să înceapă la 23 martie și să se termine în zece zile.

Pe 19 martie, ofițerul francez aflat în fruntea Comisiei Militare Aliate din Budapesta, colonelul Vyx, prezenta guvernului ungar hotărîrea Consiliului Militar Interaliat, cerînd retragerea trupelor ungare pe noua linie de demarcație. In această situație, guvernul Károlyi a demisionat, lăsînd puterea unei alianțe între comuniști și social-democrați. La 21 martie, s-a proclamat Republica Ungară a Sfaturilor și s-a constituit un Consiliu Revoluționar guvernamental, în care Béla Kun a devenit comisar al poporului pentru Afacerile Externe, de fapt persoana recunoscută drept conducător al țării. După obiectivele politice propuse [1] și după alianța pe care o preconiza, noul guvern se înfățișa ca un guvern comunist. Dar politica pe care o va duce, modul cum va acționa în vederea aplicării ei, forțele pe care se va sprijini, toate acestea vor dovedi că el nu se deosebea de guvernele anterioare care aveau ca țel principal apărarea integrității Ungariei Sfîntului Ștefan. Puterile Aliate, celelalte state europene și-au dat repede seama de pericolul pe care îl prezenta politica guvernului Béla Kun și mai ales de influența lui. Pericolul era cu atît mai mare, cu cît armatele Aliaților aflate în sudul Rusiei nu numai că nu reușeau să-i ajute pe generalii albgardiști în restabilirea vechilor rînduieli, dar, în rîndul lor, starea de nemulțumire creșterea mereu, tot mai frecvente fiind refuzurile de a lupta. De asemenea, Germania, din cauza stării grele în care fusese adusă țara, devenise un teren favorabil situației revoluționare, făcînd posibilă și aici instaurarea unui guvern „bolșevic" (denumire consacrată în documentele timpului — n.a.). Teama burgheziei europene de bolșevism era atît de mare încît îl considera pericolul principal pentru stabilitatea politicii ei. Toate fenomenele care se manifestau — dezordine, sărăcie, anarhie, agitații, jafuri, omoruri etc. — erau puse pe seama bolșevismului. Dar mai ales faptul că era vizată puterea politică și proprietatea privată făcea clasele exploatatoare să se teamă, să nu aibă liniște. De aceea, reprezentanții burgheziei, mai ales din principalele state capitaliste, făceau mereu apel la stăvilirea extinderii lui, la înăbușirea lui în țările în care se afla la putere. Atribuindu-i ceea ce era mai rău în societate, burghezia urmărea să sperie, să inducă în eroare masele populare, să compromită noua orînduire socială ce se năștea și forțele specifice ei.

Situația ce se profila pentru orînduirea burgheză, frica de victoria comunismului care cîștiga mereu ascendență asupra maselor populare îi făcea pe reprezentanții Marilor Puteri să adopte măsuri mai ales împotriva tinerelor Republici Sovietice Ruse și a celei Ungare.

Concomitent însă, Aliații au dovedit îngăduință față de situația Ungariei. Pe de o parte, n-au cerut cu hotărîre și n-au urmărit aplicarea prevederilor Convenției de Armistițiu și, în primul rînd, dezarmarea Armatei Ungariei și reducerea efectivelor sale. Pe de altă parte, sub diferite motive, au făcut concesii guvernului Béla Kun, sperînd că fiind toleranți, acțiunile Ungariei se vor limita la interiorul granițelor ei.

Guvernul român, la rîndu-i, simțea ca un pericol tot mai mare pentru existența sa nereglementarea situației din Ungaria, ca și evenimentele din nord-

[1] *În sprijinul Republicii Ungare a Sfaturilor*, p. 16.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

estul țării. În partea de răsărit încă nu fuseseră reglementate raporturile sale cu guvernul Rusiei Sovietice și cu Ucraina. Desprinderea Basarabiei din Imperiul rus în urma revoluției din octombrie, transformarea ei în republică democratică independentă și, la 27 martie, unirea cu România au creat o stare tensională îngrijorătoare între cele două țări.

În partea de sud, teritoriul Dobrogei, pe care Puterile Centrale îl smulseseră României, se afla acum sub administrația Armatelor Aliate care nu se grăbeau să-l restituie României.

Prin proclamarea Republicii Sfaturilor în Ungaria și trecerea puterii în mîinile guvernului Béla Kun, care a declarat alianță și luptă comună cu Rusia Sovietică, guvernul român considera că pericolul devenea și mai mare. O acțiune comună a acestor două noi forțe ar fi vizat aproape jumătate din frontierele României.

În această situație, pe lîngă măsurile militare de asigurare a frontierelor luate de guvern, delegația română de la Paris face din nou apel la Consiliul Marilor Puteri, arătînd că pericolul nu amenința numai România ci și alte țări învecinate, că „România e cel din urmă zăgaz împotriva bolșevismului", că o acțiune românească pentru recucerirea teritoriilor ce-i aparțineau era, în împrejurările date, de interes european. Guvernul român considera că are nevoie, pe lîngă acordul Aliaților în această acțiune, de sprijinul lor moral și material manifestat în primul rînd printr-o atitudine fermă față de Budapesta, și afirmarea solidarității lor cu cauza românească, obligarea statelor ieșite din destrămarea Austro-Ungariei să se asocieze cu acțiunea României și prin trimiterea de contigente aliate.

Însă nimic din toate acestea nu s-a realizat. Ba mai mult, Aliații s-au arătat dispuși să intre în negocieri de compromis cu guvernul ungar, ceea ce s-a concretizat prin trimiterea generalului J. C. Smuts la Budapesta. La 4 aprilie, acesta propunea guvernului ungar retragerea de bunăvoie a armatelor sale pe o linie care era aproximativ linia Tratatului din august 1916, urmînd ca terenul dintre această linie și frontul românesc să fie considerat zonă neutră, controlată de trupele aliate. Se promitea în schimb ungurilor ridicarea blocadei, ajutoare materiale în aprovizionarea populației și o atitudine binevoitoare în chestiunile economice și de stabilire a frontierelor ei cu România, Iugoslavia și Cehoslovacia [1], fără ca măcar să aducă în discuție dezarmarea armatelor lor și respectarea celorlalte condiții.

Această poziție a Aliaților a încurajat guvernul ungar în pretențiile sale față de români, Béla Kun pretinzînd acum, la rîndul lui, obligarea României de către Aliați de a se retrage pe linia Mureșului, stabilită abuziv prin Convenția de la Belgrad.

În această situație, guvernul român a înțeles încă o dată că el singur trebuia să ia măsurile necesare curmării teroarei dezlănțuite împotriva românilor din teritoriile încă în litigiu, pentru intrarea în posesiunea acestor teritorii ce-i aparțineau din moși strămoși și recunoscute ca atare, asigurarea apărării propriei țări amenințate. Și acestea cu atît mai mult, cu cît guvernul ungar mobiliza în grabă noi efective pentru a-și reface armata, pregătindu-se să atace România și Cehoslovacia. În acest scop, guvernul ungar făcea apeluri repetate la muncitori să formeze unități de voluntari, să se înroleze în regimente internaționale care să lupte pentru Republica Sfaturilor [2]. Acestea se adăugau armatei ungare mobilizate pentru front în tot timpul războiului. De asemenea, un mare număr de ofițeri ai fostei armate regulate,

[1] Doc. nr. 575, 578.

[2] *În sprijinul Republicii Ungare a Sfaturilor*, p. 18.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

rămaşi fără slujbă, deşi ostili comunismului, se puseseră la dispoziţia armatei roşii ungare socotind că singura posibilitate de a menţine cît mai mult din teritoriul fostei monarhii era lupta armată.

Încrezătoare în succes ca urmare a măsurilor luate, în noaptea de 15 spre 16 aprilie, armata ungară a atacat punctele româneşti înaintate situate de-a lungul frontului din Munţii Apuseni. Armata română a ripostat dezlănţuind contraatacul pe un front de 200 km. Zilele de 16, 17 şi 18 aprilie au fost zile de lupte crîncene, pentru forţarea defileurilor şi ruperea frontului ungar din Munţii Apuseni [1]. În seara zilei de 1 mai, tot malul stîng al Tisei era în mîinile armatei române.

Prin victoriile obţinute acum, întregul pămînt românesc din nord-vestul ţării se afla în administraţia Comandamentului Armatei române. Datorită acestor victorii, noi încercări de tulburări, provocări sau instigaţii ostile puteau fi evitate.

Rîul Tisa reprezenta, pentru armata română, un obstacol greu de a fi trecut de către armata ungară şi de a ataca prin surprindere. După aprecierea Statului Major român, menţinerea trupelor pe Tisa era necesară, întrucît frontul era acoperit de un obstacol natural, care le asigura apărarea în situaţia unor eventuale atacuri ungare, la care se mai adăuga şi acoperirea flancurilor de forţele aliate (la nord, de trupele cehoslovace, iar la sud, de trupele franco-sîrbe).[2]

Guvernul român a explicat atunci, cît şi în săptămînile următoare, că ocuparea unui asemenea aliniament nu însemna revendicarea unor teritorii ale Ungariei ci că era determinată de necesitatea de a avea — pînă la renunţarea de către Ungaria la planurile sale expansioniste asupra teritoriilor româneşti şi la dezarmarea acesteia — o poziţie mai uşor de apărat [3].

Bazat pe experienţa lunii aprilie, guvernul român era convins că guvernul ungar nu va accepta situaţia de a se limita la frontiera stabilită de Aliaţi.

La rîndul său, guvernul ungar şi-a dat seama că avea în faţă nu numai o armată mai puternică decît o apreciase, dar şi pe deplin hotărîtă în a-şi realiza ţelul [4]. În consecinţă, a hotărît să schimbe tactica. Ca să cîştige timp pentru a se consolida în interior, dar şi pentru a-şi face popularitate şi a cîştiga simpatie, guvernul ungar a difuzat în lume o serie de documente [5]. Între acestea era şi nota pe care Béla Kun a transmis-o guvernelor cehoslovac, român şi iugoslav (o telegramă retransmisă preşedintelui W. Wilson, la Paris), purtînd data de 30 aprilie [6].

Relevînd semnificaţia acestui mesaj adresat şi guvernului român, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta: „Această recunoaştere expresă şi oficială a drepturilor istorice ale noului stat unitar naţional român avea o importanţă deosebită, fiind de natură să ducă la aşezarea raporturilor dintre cele două popoare, dintre România şi Ungaria, pe baze noi, de prietenie şi bună vecinătate, de colaborare şi respect reciproc" [7].

---

[1] Pe larg în Const. Kiriţescu, *op. cit.*, p. 409—439; Doc. nr. 587, 589, 592, 593, 597, 598, 600, 605.

[2] G. D. Mărdărescu, *Campania pentru dezrobirea Ardealului*, Bucureşti, 1921, p. 34.

[3] Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Bucureşti, 1983, p. 651.

[4] Ataşatul militar francez în România, vizitînd în zilele următoare frontul, scria în raportul său din 23 mai: „Trupele române din Transilvania pot fi comparate cu cele mai bune trupe care există actualmente în Europa. Am văzut defilînd în faţa mea la Debreczen, la Nyíregyháza, Tokaj, Békéscsaba aproximativ 10 regimente de toate armele care erau admirabile din punctul de vedere al însufleţirii, al disciplinei şi al credinţei patriotice" (Doc. nr. 618).

[5] Doc. nr. 595, 597, 599, 601, 629, 636, 651.

[6] Doc. nr. 595.

[7] Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Bucureşti, 1979, p. 277.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În afară de nota adresată guvernului român și celorlalte guverne, prin intermediul Comandamentului trupelor ungare din Szolnok, guvernul ungar a făcut propunerea de a încheia pacea declarînd că „recunoaște fără nici o rezervă toate pretențiile teritoriale naționale ale românilor", în schimbul încetării imediate a ostilităților și a neamestecului în treburile interne ale Ungariei [1].

Guvernul român a primit cu unele rezerve declarațiile guvernului de la Budapesta, fiind preocupat de faptul că acestea nu puteau fi decît o încercare de a cîștiga timp în vederea refacerii militare. La aceasta a contribuit și nota trimisă de Cicerin și Rakovski din partea Ucrainei, care în mod ultimativ cerea României evacuarea Basarabiei în decurs de două zile. Un al doilea ultimatum cerea României să evacueze Bucovina. Toate acestea puneau guvernul român în situația să se gîndească la o colaborare între guvernul ungar și cel al Rusiei Sovietice, de altfel devenită publică prin comunicarea telegrafică către Béla Kun, „că se avea în vedere ca prin Basarabia, Bucovina și Galiția, să se întindă o mînă de ajutor Republicii Sovietice Ungare" [2].

Rezervele guvernului român erau împărtășite și de unii oameni politici, diplomați și militari aliați care cunoșteau bine lucrurile. Saint-Aulaire, colonelul Pétin (atașat militar al Franței la București) au încercat să convingă factorii de decizie de la Paris de pericolul pe care-l reprezenta refacerea forței militare a Ungariei [3]. De altfel, după cinci zile de la primirea notei lui Béla Kun la Paris, „Aliații și-au dat seama că această cerere de armistițiu n-a fost decît o manevră din partea guvernului ungar", scria ziarul francez *Le Temps*, din 10 mai 1919.

Și totuși, în sprijinul guvernului ungar a intervenit și Consiliul Suprem, în numele căruia ministrul de externe al Franței, Pichon, susținea ca armatele române să rămînă pe Tisa oprindu-și înaintarea spre Budapesta. Dorind încetarea jertfelor și stabilirea unei înțelegeri sincere, românii și-au sistat marșul victorios către centrul Ungariei. Factorii de răspundere, consecvenți politicii românești de a nu intra pe teritoriul altor state, precum și ca urmare a faptului că ajunseseră la limita teritoriului recunoscut prin Tratatul din august 1916, au decis să se oprească pe Tisa.

Dintr-o scrisoare a lui I. I. C. Brătianu, către M. Pherekyde, datată 31 mai, reiese că ministrul de externe francez i-a atras atenția asupra consecințelor unei eventuale înaintări a armatei române spre Budapesta: „Eu l-am asigurat că nu au de ce să se teamă pentru că guvernul român nu are intenția de a trimite armata română asupra Budapestei, că noi nu am fi conceput o asemenea operațiune decît în interesul Antantei, cu concursul său și după recunoașterea serviciului astfel îndeplinit" [5]. Cîteva zile mai tîrziu, la 9 iunie, primul ministru revenea precizînd: „Este în interesul nostru politic ca operațiunile noastre militare contra Ungariei să-și mențină caracterul defensiv și de proprie securitate pe liniile actuale. A le dezvolta nu ar fi indicat și noi le vom rezerva pentru cazul cînd se va face formal apel la noi din partea Marilor Puteri care în schimb ar trebui să țină cont de importanța intereselor pe care actualmente le nesocotesc" [6].

De fapt, guvernul român nu intenționa de a opri trupele pe Tisa și de a fixa aici frontiera, ci vroia ca prin menținerea acestei poziții pînă la stabilirea

---

[1] Const. Kirițescu, *op. cit.*, p. 426, și doc. nr. 597.
[2] Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 651-52.
[3] *Ibidem*, p. 652.
[4] Doc. nr. 607.
[5] Doc. nr. 619.
[6] Doc. nr. 627.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

frontierei de către Conferința de Pace, prin tratat, să fie asigurat împotriva unui eventual atac ungar. Saint-Aulaire, într-un raport către ministrul de externe francez, din 20 iunie 1919, făcea cunoscute instrucțiunile regelui către I. I. C. Brătianu la Paris: „În ceea ce privește retragerea trupelor române în spatele liniilor fixate de Conferință, guvernul român se declară gata să facă aceasta, cu condiția ca Aliații să dea garanții împotriva oricărei noi agresiuni a ungurilor" [1].

Necesitatea firească a unor garanții date României de către Aliați apare specificată și într-o scrisoare din 25 iunie, adresată de mareșalul Foch, comandantul șef al armatelor aliate, președintelui Conferinței de Pace. Referindu-se la telegramele Consiliului Suprem, prin care acesta cerea ca trupele române să fie retrase din teritoriul ungar îndată ce trupele ungare vor fi evacuat Cehoslovacia, Foch atrăgea atenția că „în împrejurările actuale, România ar fi pusă într-o situație dificilă ca urmare a retragerii trupelor sale de pe Tisa, dacă această retragere nu ar fi însoțită de unele măsuri de precauție indispensabile". Arătînd că datorită menținerii trupelor române și pe alte frontiere, n-ar putea fi sporite efectivele și deplasate urgent, continua: „Datorită obstacolului pe care-l constituie Tisa, armata română din vest este suficientă pentru a apăra în mod eficace Transilvania, dar retrasă pe frontiera recent stabilită pentru România și unde nici un obstacol serios nu permite întărirea apărării, ei i-ar fi imposibil să se opună unei ofensive a armatei ungare, nestînjenită să ducă în Transilvania întreaga forță a celor 8 divizii pe care le-a mobilizat, violînd Armistițiul din 13 noiembrie" [2].

Mareșalul Foch considera că pentru a asigura România față de pericolul unei ofensive ungare și pentru a evita compromiterea activității Antantei în Europa Orientală, era important să se subordoneze retragerea forțelor românești la est de Tisa aplicării integrale de către Ungaria a clauzelor Armistițiului din 13 noiembrie. Aceasta presupunea demobilizarea imediată, reducerea armatei ungare la 6 divizii pe picior de pace, repartizarea acestor divizii în teritoriu astfel încît să fie exclusă orice posibilitate a vreunei amenințări de ofensivă împotriva vecinilor [3].

Așadar, cererea guvernului român ca Aliații să-i dea garanții împotriva oricărei agresiuni a ungurilor, mareșalul Foch o concretiza în măsuri ce trebuiau impuse de Consiliul Suprem guvernului ungar.

*
* *

Guvernul român a fost preocupat statornic în toată această perioadă și de fundamentarea unei politici externe în concordanță cu interesele sale întemeiate, în mod firesc, pe desăvîrșirea unirii politice din 1918, pe acțiunile pașnice ce decurgeau din convențiile de armistițiu cu Puterile Centrale și cu aliații lor. Pentru toate forțele țării începea acum o altă fază a luptei, și anume recunoașterea, pe plan internațional, a importanței operei patriotice ce se realizase.

Problema centrală a politicii externe românești era acum participarea la elaborarea și redactarea tratatelor de pace și a celorlalte acorduri internaționale dependente de acestea [4], precum și încheierea de alianțe corespunzătoare situației nou create în Europa și în lume, acțiunea fermă în vederea recunoașterii juridice a drepturilor și cuceririlor poporului român, apărarea intereselor lui naționale. Și aceasta cu atît mai mult, cu cît reprezentanții Marilor Puteri

[1] Doc. nr. 637.
[2] Doc. nr. 639.
[3] *Ibidem.*
[4] Pe larg la C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc, *România și Conferința de pace de la Paris (1918—1920), Triumful principiului naționalităților*, Cluj-Napoca, 1983.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

începeau să oscileze în privința stipulațiilor recunoscute de ele în Tratatul din 1916 privind drepturile României. Semnificative în acest sens sînt instrucțiunile ministrului de externe francez, din 6 ianuarie, către reprezentanții săi din Londra, Roma, București, Belgrad, Atena, Praga, Copenhaga etc. [1], ca și telegramele dintre generalul Berthelot, Saint-Aulaire și guvernul francez. Ministrul de externe francez făcea cunoscut, în legătură cu publicarea decretului din 26 decembrie 1918 privind Unirea Banatului și Transilvaniei cu România, că decretul „nu are nici o semnificație din punct de vedere internațional. Oricare ar fi aprecierea guvernelor aliate în legătură cu valoarea actuală a tratatului din 4/17 august 1916, este evident că alipirea teritoriilor despre care este vorba nu poate fi proclamată de către România singură și nu poate fi consfințită decît prin Tratatul de pace". Pentru a evita orice neînțelegeri, se impune „ca guvernele francez, englez, american și italian să recomande reprezentanților lor de la București să declare guvernului român că ele își exprimă rezerva în această privință și să reamintească că numai Congresul de Pace are calitatea să se pronunțe asupra atribuirii definitive a teritoriilor respective" [2].

Ca unul care cunoștea bine situația din România, politica guvernului și sentimentele poporului român, plenipotențiarul francez în România făcea cunoscută Ministerului Afacerilor Externe francez, la 13/26 decembrie 1918, telegrama identică a celor patru miniștri aliați despre drepturile României de a-și rezolva revendicările ei [3]. Într-o telegramă din 16 ianuarie 1919 către ministrul de externe francez se semnala că în mai multe telegrame primite pentru Cartierul General român, România nu este menționată printre țările ce trebuie să fie reprezentate la Conferința de Pace. „Această știre, care ar produce aici o puternică uimire, este atît de primejdioasă încît mă abțin de a o comunica" [4].

Ideea nesincerității față de România a fost reluată de generalul Berthelot în cîteva note adresate președintelui Consiliului de Miniștri [5], ceea ce i-a adus admonestarea din partea acestuia [6]. În cele din urmă, „Aliații, de acord între ei, au hotărît să admită România în aceeași măsură ca și pe celelalte state mici aliate (Grecia, Serbia, Belgia etc.) la Conferința de Pace" [7].

După revenirea României în rîndurile Aliaților, după refacerea armatei și trecerea ei în frontul de luptă pentru eliberarea întregului teritoriu românesc, s-a impus participarea la Conferința de Pace. Obiectivul principal al guvernului român la Conferința de Pace a fost de a asigura recunoașterea internațională a unității naționale într-un stat liber și independent.

În ședința plenară a lucrărilor Conferinței preliminariilor de pace din 18 ianuarie, președintele Franței, evidențiind țările participante la război, afirma: „România nu s-a hotărît să lupte decît pentru înfăptuirea unității naționale căreia i se opuneau aceleași puteri prin constrîngere și samavolnicie. Abandonată, trădată, constrînsă, ea a fost nevoită să suporte un tratat odios a cărei revizuire o veți cere" [8].

Dar pe măsură ce lucrările Conferinței înaintau, au început să se manifeste divergențe între Marile Puteri în diverse probleme și față de unele țări.

---

[1] Doc. nr. 488.
[2] *Ibidem.*
[3] Doc. nr. 478.
[4] Doc. nr. 502.
[5] Doc. nr. 491, 507, 511.
[6] Doc. nr. 500, 501.
[7] Doc. nr. 495, 500, 501.
[8] Doc. nr. 505.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De asemenea, angajamentele luate de Marile Puteri prin Tratatul din august 1916 au devenit nule, Statele Unite declarînd că nu iau în considerare acest Tratat motivînd că nu fuseseră prezente la redactarea lui și pentru că România încheiase pace cu Puterile Centrale. Marile Puteri hotărau exclusiv în funcție de modul cum le dictau propriile interese politice și economice, ceea ce a făcut ca delegația română să întîmpine mari greutăți. În expunerea făcută înaintea Conferinței, la 31 ianuarie, Ion I. C. Brătianu, primul ministru român, amintea revendicările României recunoscute anterior de Tratatul de alianță, expunere însoțită, la 1 februarie, de o largă documentare a realităților etnice susținută de memorii, studii și hărți. Arătînd că românii se găsesc cu sutele de mii și peste granițele stabilite prin Tratatul din 1916, frați care ar fi putut fi revendicați, Brătianu afirma că n-a cerut și nu cere aceasta, deoarece un stat format în acest fel ar fi provocat mari greutăți. „România nu cere intrarea în unitatea românească a tuturor acestor populații de dincolo de Dunăre, de Nistru și de Tisa, nici chiar a acelora de care nu e despărțită decît de lărgimea cursului unei ape. România cere numai tuturor statelor vecine de a arăta aceeași moderație și de a face aceleași sacrificii în interesul păcii, al liberei dezvoltări a popoarelor și al progresului economic al Europei" [1].

Altă problemă importantă a delegației române la Conferința de Pace a fost aceea a frontierelor [2]. „Comitetul pentru studierea chestiunilor teritoriale privind România" a început, la 11 februarie 1919, discutarea noului traseu al frontierelor românești. La 6 aprilie, Comisia Teritorială pentru România a înaintat Comisiei Teritoriale Centrale un raport în problema granițelor românești. Raportul înfățișa noul traseu al frontierelor României, recunoscînd unirea Transilvaniei și Bucovinei cu România. Consiliul Miniștrilor de externe și apoi Consiliul Suprem au discutat și aprobat concluziile Comisiei. La 11 iunie 1919, s-a comunicat delegației române hotărîrea Consiliului Suprem privind frontiera dintre România și Ungaria și, peste două zile, hotărîrea privind frontiera dintre România și Regatul sîrbo-croato-sloven.

O altă problemă în fața căreia se găsea delegația română era aceea a formulării condițiilor cuprinse în tratatele ce trebuiau înfățișate țărilor învinse, Germania și Austria în primul rînd. „Situația creată statelor mici la Conferință este din ce în ce mai monstruoasă — scria Ion I. C. Brătianu la 2 mai. Tratările cu Germania încep, iar nouă nu ni s-au comunicat încă bazele pe care se fac" [3]. Această situație a continuat. Consiliul Suprem discuta, analiza și hotăra fără a-i consulta măcar pe cei ce le fuseseră aliați, pe cei ce luptaseră împotriva celor care acum trebuia să primească și să semneze tratatul. Tratatul de pace cu Germania a fost semnat, la 28 iunie 1919, la Versailles, Marile Puteri au refuzat să discute cu aceasta, ca și cu delegații celorlalți „mici aliați" clauzele Tratatului. Memoriile și protestele adresate de delegația română organelor Conferinței de Pace în problema tratatului cu Germania, în special în legătură cu reparațiile de război, n-au fost luate în considerație [4]. Totuși, din partea guvernului român Ion I. C. Brătianu a semnat tratatul în forma pregătită de Marile Puteri .[5]

Pentru a preveni cele ce s-au întîmplat cu Tratatul cu Germania, delegația română a luat inițiativa unei note verbale colective adresate președintelui

---

[1] Gh. I. Brătianu, *op. cit*, p. 49—50.
[2] Doc. nr. 532, 535, 539, 542, 548, 553, 556, 557, 558, 579, 580, 583, 589, 592, 613.
[3] Gh. I. Brătianu, *op. cit*, p. 71—72. Doc. nr. 618, 622.
[4] Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 668, 680, 672.
[5] Doc. nr. 642. Odată cu acest tratat a fost discutat și semnat și Pactul Societății Națiunilor, document ce face parte din tratat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Conferinței de Pace de către delegațiile română, polonă, sîrbă, cehoslovacă, greacă. Acest demers fusese făcut în scris, la 13 mai. Grecii fuseseră însărcinați să ceară — în numele lor, al românilor, polonezilor, cehoslovacilor și sîrbilor — să se aducă la cunoștința acestor puteri tratatul ce urma să fie prezentat Austriei spre a-l discuta înainte de a fi comunicat delegației austriace. Dar nota a rămas fără ecou. [1] Abia la 29 mai delegațiile nereprezentate în Consiliul celor patru au fost convocate la o ședință în care li s-a comunicat doar un rezumat al proiectului de tratat cu Austria. A doua zi, la 30 mai, se fixase termenul pentru a se remite delegației austriace textul complet al proiectului tratatului. Ion I. C. Brătianu a luat din nou inițiativa unui protest comun al delegațiilor română, sîrbă, polonă, cehoslovacă, greacă. Luînd cuvîntul la ședință în numele celor cinci țări, Brătianu a protestat energic împotriva procedurii Marilor Puteri și a obținut amînarea pentru 31 mai [2] a ședinței plenare a statelor aliate pentru discutarea proiectului de tratat cu Austria și, respectiv, pentru 2 iunie a remiterii proiectului de tratat către delegația austriacă [3].

În ceea ce privește România, Tratatul cu Austria era unul din actele fundamentale pentru viitorul ființei sale naționale. El „legifera desființarea Austro-Ungariei și acceptarea situației *de facto*, existentă în Europa Centrală încă din 1918. În acest context, legitimitatea Unirii Bucovinei cu România, în hotarele stabilite prin hotărîrea din noiembrie 1918, căpăta investitura juridică internațională, iar actul arbitrar din 1774 era încă odată anulat". [4] În același timp, tratatul conținea o serie de clauze menite să înlesnească intervenția Marilor Puteri în viața politică și economică a României, ca de pildă: 1) obligația României de a semna o convenție specială care să garanteze drepturile minorităților naționale și dreptul Marilor Puteri de a controla aplicarea legislației privitoare la minoritățile naționale; 2) o convenție care, timp de cinci ani după încheierea păcii cu Austria, acorda libertate de tranzit pentru toate mărfurile, mijloacele de transport și supușii Puterilor Aliate și Asociate fără nici un fel de vamă și în condiții cel puțin egale cu cele rezervate supușilor români; 3) plata unei importante părți a datoriei de stat a fostei monarhii austro-ungare, precum și alte sarcini financiare.

Deci, prin acest tratat România era lovită în independența ei politică și economică, Marile Puteri putîndu-se amesteca oricînd și sub orice formă în treburile ei interne [5].

Proiectul Convenției speciale ce rezulta din articolul 60 al proiectului de tratat a fost mult analizat și dezbătut, concretizîndu-se în Tratatul pentru Minorități, care trebuia semnat odată cu Tratatul cu Austria. Acest proiect de tratat — ale cărui prevederi îndelung dezbătute în substanța lor și la care se ceruseră rectificări de către delegația română — începea cu un preambul [6]

[1] Această înțelegere are o deosebită însemnătate, chiar dacă ea n-a fost viabilă, n-a obținut ceea ce se concepea. În primul rînd, se asociau țări care erau direct interesate în tratatul cu Austria (mai puțin Grecia). În al doilea rînd, inițiativa solidarizării statelor mici aliate din centrul și răsăritul Europei era prima încercare de a constitui sistemul politic de alianțe care s-a realizat mai tîrziu prin Mica Înțelegere și Pactul Balcanic. (Gh. I. Brătianu, *op. cit.*, p. 74—76).

[2] Doc. nr. 618.

[3] Edificatoare pentru felul cum decurgeau ședințele Consiliului Suprem și cum acționau șefii delegațiilor este scrisoarea adresată de Al. Vaida-Voievod lui Iuliu Maniu la 1 iunie 1919 (doc. nr. 622) ca și Procesul verbal al celei de a opta ședințe plenare a Consiliului Suprem (doc. nr. 618.)

[4] Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 685.

[5] *Ibidem*, p. 672—685.

[6] V. V. Tilea reproduce forma primită la 25 august la București și forma definitivă prevăzută în Tratat la data cînd s-a semnat — 10 dec. 1919: „Considerînd că în virtutea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

care punea în discuție însăși independența țării, cîștigată în războiul din 1877—1878.

Ce însemnau aceste clauze pe care Tratatul le impunea guvernului român și cum a reacționat acesta reiese din scrisoarea de răspuns [1] pe care I. I. C. Brătianu o adresa diplomatului francez Philippe Berthelot la 27 mai [2], precum și din cuvîntarea pe care el a rostit-o în cea de a opta ședință a Consiliului Suprem [3]. La 31 mai I. I. C. Brătianu arăta că România înțelege să recunoască cele mai largi libertăți minorităților etnice, inspirîndu-se de la principiile „Ligii Națiunilor, în favoarea garanțiilor propuse pentru ansamblul de state care fac parte din această Ligă, dar în afara acestor principii generale, România nu ar subscrie stipulații ce i-ar limita drepturile de stat suveran și, în această ordine de idei, ea consideră că drepturile statelor sînt aceleași pentru toate". În continuare, arăta că „o intervenție străină, care nu acordă nici o libertate în plus față de cele pe care statul român este hotărît să le garanteze tuturor cetățenilor săi, ar putea compromite opera de fraternizare pe care guvernul român o are în vedere. Pe de o parte, anumite minorități s-ar considera scutite de orice recunoaștere față de stat", iar „pe de altă parte, se dă naștere unui curent care tinde să creeze două categorii de cetățeni în același regat: unii, încrezători în solicitudinea statului, alții dispuși să-i fie ostili și să caute protecție în afara granițelor" [4]. Față de aceste cerințe, delegația română propunea includerea în tratat a următorului text: „România acordă tuturor minorităților, de limbă, naționalitate și de religie care trăiesc în cadrul noilor sale frontiere, aceleași drepturi pe care le au și ceilalți cetățeni români" [5].

---

tratatelor semnate de principalele Puteri Aliate și Asociate, largi măriri teritoriale sint sau vor fi obținute de Regatul României; Considerînd că în Tratatul de la Berlin independența Regatului României n-a fost recunoscută decît sub rezerva unor anumite condițiuni; Considerînd, de altă parte, că principalele Puteri Aliate și Asociate doresc să recunoască fără condițiuni independența Regatului României, atît pe vechile cît și pe noile sale teritorii; Considerînd, în fine, că România este doritoare de a da de bună voie garanții sigure de libertate și dreptate atît tuturor locuitorilor din vechiul Regat al României cît și celor din teritoriile transferate din nou, oricărei rasă sau religie ar aparține. În scopul acesta, reprezentanții de mai jos ai înaltelor Părți contractante, și anume . . . Au . . . convenit asupra următoarelor stipulațiuni: Puterile Aliate și Asociate, semnatare ale Tratatului de la Berlin, din 13 iulie 1878, luînd în considerare obligațiile contractate în virtutea prezentului Tratat de către guvernul român, recunosc că România este definitiv liberă de condițiunile puse la recunoașterea independenței sale prin art. 44 din Tratatul de la Berlin. Art. 10. Comitetele școlare, alese pe loc de către comunitățile evreești din România, vor asigura sub controlul general al statului, repartițiunea părții proporționale a fondurilor publice desemnate pentru școlile evreești, conduse conform cu art. 9, precum și organizarea și direcțiunea acestor școli. Dispozițiunea art. 9 în ce privește întrebuințarea limbilor în școli vor fi aplicate și ziselor școli.

Art. 11. Evreii nu vor fi obligați să îndeplinească acte constituind o violare a sabbaturilor și nu vor fi izbiți de nici o incapacitate dacă refuză să se ducă la tribunale sau din a îndeplini acte legale în ziua simbetei. Totuși, această dispoziție nu va dispensa pe evrei de obligațiunile impuse tuturor supușilor români în vederea necesităților statului, serviciului militar, apărării naționale sau menținerii ordinii publice. România declară intenția ei de a se abține să prescrie sau să autorizeze alegeri, fie generale, fie locale, care ar avea loc sîmbăta; nici o înscriere electorală nu va trebui să fie obligatorie într-o zi de simbătă". (V. V. Tilea, *Acțiunea diplomatică a României. Nov. 1919 — Mart. 1920.*, Sibiu, 1925, p. 211—214).

[1] În 23 mai 1919 Philippe Berthelot îi adresa lui I. I. C. Brătianu o scrisoare prin care-i făcea cunoscut că Consiliul Suprem a desemnat o comisie însărcinată să determine natura garanțiilor ce trebuie luate pentru asigurarea protecției minorităților incorporate în noile state precum și alte state care vor primi măriri teritoriale. Pentru aceasta, îi cerea „informații autentice cu privire la intențiile guvernului român relativ la garanții" (doc. nr. 614).

[2] Doc. nr. 616.

[3] Doc. nr. 618 (anexa B).

[4] *Ibidem.*

[5] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cea de a opta ședință a Consiliului Suprem, din 31 mai, deși a fost consacrată discutării proiectului de tratat cu Austria, a dezbătut îndeosebi Tratatul Minorităților. Cea mai mare parte a observațiilor, a judecăților și opiniilor juste, întemeiate, a aparținut delegatului român a cărui competență, logică și combativitate în susținerea drepturilor țărilor mici, în apărarea independenței și suveranității lor, rezultă din procesul verbal încheiat. Intervențiile sale constituie un model de pledoarie pentru cauza unui popor, pentru independență și suveranitate.

La 2 iunie, tratatul era prezentat delegației austriece fără nici o modificare. Delegația română n-a mai angajat discuții, dar și-a menținut rezervele printr-o notă înaintată Consiliului Suprem. Scrisoarea din 3 iunie trimisă de I. I. C. Brătianu lui Mihai Pherekyde consemna impresiile sale de la această ședință: „Situația aici s-a precipitat și s-a agravat foarte tare. Din hîrtiile aici anexate vei vedea cum s-au desfășurat împrejurările. De fapt, în tratatul prezentat Austriei, România nu figurează decît pentru a-și vedea impuse condițiile care îi jignesc independența politică și-i compromit grav libertatea economică.

Convingerea mea este că noi în nici un fel nu putem primi asemenea condiții. Am moștenit o țară independentă și chiar pentru a-i întinde granițele, nu-i putem jertfi neatîrnarea. "[1]

Cele ce au urmat la Paris după semnarea Tratatului cu Germania, memoriile și protestele reprezentanților români, n-au dus la scăderea tensiunii dintre delegația română și Consiliul Suprem. Pentru că modificările cerute de delegația română n-au fost acceptate, aceasta a refuzat să semneze Tratatul cu Austria. În cele din urmă, la 2 iulie 1919, în semn de protest, I. I. C. Brătianu s-a retras din Conferință, adresînd, în același timp, Consiliului Suprem, un memoriu documentat și demn, ce face o retrospectivă a evoluției raporturilor României cu Aliații, a contribuției acesteia la victoria Aliaților și a modului cum s-a comportat și se comportă Consiliul Suprem față de România sub cele mai diverse aspecte [2].

Chestiunea semnării Tratatului s-a menținut și după retragerea României de la tratative. La 25 august s-a primit la București noul text elaborat la Paris [3] pentru Tratatul Minorităților pe care România refuzase să-l semneze la începutul lui iulie. Noua redactare se dovedea a fi și mai inacceptabilă decît cele precedente, ceea ce determină guvernul român să trimită o notă explicativă: „Proiectul de Tratat pe care Marile Puteri vor să-l impună României ca o consecință a angajamentului prevăzut de Tratatul cu Austria stabilește pentru ea un regim de control și independență mărginită, care nu corespunde nici situației sale anterioare, nici relațiilor internaționale normale între state suverane...

Guvernul român nu poate concepe ca acțiunea sa politică și militară alături de Aliați, în urma cererii lor, să autorizeze să repună în discuție independența sa, 40 de ani după ce semnarea Tratatului de la Berlin o recunoscuse formal și definitiv" [4].

De altfel, cam aceleași concluzii le formulează ministrul plenipotențiar al Franței în România, la 1 septembrie, în urma unei convorbiri avute cu regele Ferdinand, care i-a declarat că el „consideră ca inacceptabil preambulul

[1] Gh. I. Brătianu, *op. cit.*, p. 86.
[2] Doc. nr. 644.
[3] Vezi p. XXX, nota 6.
[4] Gh. Brătianu, *op. cit.*, p. 148—149.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tratatului propus României" și că se îndoiește că „acest preambul nu ar putea fi suprimat sau modificat de așa manieră încît să țină seama de demnitatea României" [1].

Intors la București, I. I. C. Brătianu a continuat să se ocupe de problemele acute ce frămîntau România și, în același timp, să dirijeze poziția delegației române la Conferința de Pace. Între marile chestiuni la ordinea zilei se număra îndeosebi organizarea contraofensivei în vederea respingerii atacului dezlănțuit de armata ungară la 19—20 iulie, prevenirea unui nou atac și pregătirea pentru înfrîngerea definitivă a inamicului. În acest context, unul din subiectele frecvente abordate în literatura română ca și în cea străină de specialitate și analizate în mod diferit, chiar contradictoriu, a fost așa-numita ocupație română în Ungaria, originea ei, scopul urmărit și consecințele avute. El a fost complicat și mai mult de cei care au scris atunci sau mai tîrziu bazați pe documente și ele contradictorii, derivînd din poziția diferită a celor ce le-au întocmit. În ultimă instanță, tonul și conținutul acestora au fost, în momentul redactării lor determinate de interese politice și economice, de interese particulare sau generale, de starea de spirit creată ca urmare a consecințelor războiului asupra țărilor cărora le aparțineau autorii lor și, nu de puține ori, de necunoașterea realităților, a problemelor pe care aceștia trebuia să le rezolve sau să le consemneze.

Așa cum rezultă din cercetările istoriografiei contemporane, campania românilor în Ungaria își are originea în: a) respingerea de către guvernul ungar a cerințelor Consiliului Național Român Central și a hotărîrii românilor din 1 decembrie 1918, de la Alba Iulia; b) Conținutul Convenției de la Belgrad, din 13 noiembrie 1918, prin care semnatarii ei, fără a consulta forurile competente românești din Regat și din Transilvania, au hotărît ca rîul Mureș să delimiteze Regatul României de Ungaria, împărțind astfel în mod arbitrar în două teritoriul Transilvaniei locuit de români, în ciuda faptului că și de o parte și de alta se creaseră organe politice românești, recunoscute inițial de guvernul ungar, care-și cereau drepturile asupra acestui teritoriu; c) poziția oscilantă, șovăielnică și contradictorie a Consiliului Suprem care, de teama „bolșevismului" ce se dezvolta în multe țări, nu numai în Rusia, Ungaria și Germania, l-a determinat să facă concesii, să adopte măsuri echivoce, să tărăgăneze chiar aplicarea prevederilor acordurilor de armistițiu; d) interesele economice ale fiecărei Mari Puteri, dorința fiecăreia de a cîștiga influență, de a se infiltra în alte economii, de a obține concesii în diferite state, determinînd poziții diferite în rîndul reprezentanților lor. În fond, în spatele neacceptării, al refuzului și împotrivirii la unele măsuri, se aflau interesele anumitor monopoluri puternice sau chiar ale guvernelor Aliaților. Din acest punct de vedere, și în rîndul membrilor Consiliului Suprem poziția adoptată era determinată de puterea reprezentată de fiecare, de gradul de dependență sau independență față de alții, de modul cum știau să-și pledeze sau să-și ascundă dorințele și interesele. În această cursă spre noi zone de influență au excelat reprezentanții Statelor Unite, de al căror ajutor beneficiaseră și încă beneficiau Franța, Anglia și Italia. Pentru a nu pierde ajutoarele, reprezentanții acestor țări trebuiau să fie în grațiile președintelui Wilson care, la rîndul lui, apăra și lupta în primul rînd pentru satisfacerea intereselor marilor monopoluri și trusturi americane.

Încercările reprezentanților Aliaților de a-i determina pe români să se retragă pe linia stabilită în februarie și respectiv în iunie 1919 [2] erau, în acele

[1] Doc. nr. 702.
[2] Doc. nr. 645.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

condiții, de neînțeles dar și de neexecutat. Că a avut dreptate guvernul român, în privința politicii agresive și revanșarde a guvernului ungar, s-a văzut cînd în iunie 1919 acesta a ordonat atacarea Cehoslovaciei și, mai apoi, la 19—20 iulie, a României.

Din nou poziția Consiliului Suprem a fost nu numai nehotărîtă, dar și conciliantă. Deși mareșalul Foch, la cererea Consiliului Suprem, întocmise un plan — pentru care a consultat și Comandamentul român [1] — menit să determine Ungaria să respecte condițiile de armistițiu, discutat și aprobat [2] în iulie, în cele din urmă, din cauza divergențelor dintre Aliați, realizarea lui a fost împiedicată. Mai mult, Consiliul Suprem a intrat iarăși în negocieri cu Béla Kun [3]. Guvernul român cunoscînd intențiile vecinului său, precum și situația frontierelor sale, nu putea nici să-și reducă armamentul, granițele fiind mereu în pericol, nici să intre în tratative cu un guvern care nu prezenta încredere. Este edificator din acest punct de vedere răspunsul lui I. I. C. Brătianu la radiograma prin care Clemenceau cerea, în numele Consiliului Suprem, ca România să-și retragă trupele de pe Tisa: „Simultan cu declarația că este gata să se supună condițiilor impuse de Consiliul celor Patru, guvernul Béla Kun a ordonat mobilizarea generală înainte chiar de a fi evacuat teritoriile celoslovace și nu și-a ascuns, în declarații publice, intenția de a nu da nici o importanță frontierelor stabilite între state. Aceste măsuri și aceste declarații, precum și însuși caracterul guvernului de la Budapesta nu permit nici o iluzie în privința seriozității pe care ar prezenta-o angajamentele luate de el, dacă acestea nu sînt garantate prin măsuri care să asigure de o manieră eficace executarea condițiilor stabilite" [4]. Neîncrederea guvernului român se baza deci pe lipsa de autoritate a guvernului ungar, pe nesinceritatea de care dăduse dovadă în ceea ce privește propriile-i declarații, pe măsurile pe care le lua în interior, de pregătire a unui nou atac etc. Nu faptul că era un guvern „bolșevic" ci faptul că în poziția sa față de problema națională nu se deosebea, în ceea ce priveau revendicările românilor din Transilvania și Banat, de guvernele anterioare, era principalul motiv de neîncredere al guvernului român. Nu hotărîrea acestui guvern de a-și făuri o armată proprie — al cărei rol îl declara a fi apărarea Republicii Sfaturilor, a revoluției proletare — ci, evident, faptul că aceasta urma să fie folosită împotriva românilor, așa cum de altfel au dovedit-o evenimentele, îngrijora guvernul român. La aceasta se adăuga alianța de luptă declarată de Béla Kun cu guvernele Rusiei Sovietice și Ucrainei, alianță pe care guvernul român o considera îndreptată, în primul rînd, împotriva României. Ținînd seama de toate aceste elemente, precum și de altele, nenumite, ce alcătuiau complicatul conflict social, politic, militar al anului 1919, în virtutea celei mai simple logici, general valabile, în mod firesc apare întrebarea: care stat de atunci, indiferent de sistemul său politic, ar fi acceptat pasiv, în condițiile obiective create de imperioasa necesitate a consolidării propriului sistem statal, ca acțiuni diplomatice, militare și economice să-i dezechilibreze,să-i submineze autoritatea sa națională? Cu atît mai mult o țară ca România și un popor ca cel român, care abia acum, după secole, ajunsese să trăiască în cadrele naționale firești, nu putea să accepte atentatul din afară la ordinea sa de stat.

Constatînd poziția fermă a guvernului român, Consiliul Suprem chema, la 10 iunie, delegații României și Cehoslovaciei imputîndu-le „calamitățile"

[1] Doc. nr. 650, 653, 655.
[2] Doc. nr. 656, 657.
[3] Doc. nr. 624, 628, 629, 630, 633, 636, 665.
[4] Doc. nr. 645.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

din Ungaria și dificultățile pe care le întîmpina Consiliul. Descriind aceste discuții, I. I. C. Brătianu arăta că cel mai tare l-au învinuit pe el „că toate calamitățile din Ungaria și dificultățile orei prezente provin din cauza noastră. Noi, românii, am fi vinovați că prin pretențiile noastre nevroind să respectăm linia Armistițiului primitiv (din 13 noiembrie — n. a.) fixată pe Mureș, am fi provocat demisia lui Károlyi și instituirea bolșevismului în Ungaria... Trupele române în înaintarea lor nu s-au oprit nici pe linia revendicată de România și au fost lăsate să înainteze în teritoriul pur unguresc pînă la malurile Tisei" [1].

La o astfel de învinuire, I. I. C. Brătianu a răspuns lui G. Clemenceau și lui Lloyd George, lămurind că „România nu poate fi făcută răspunzătoare de starea socială a Ungariei, principalul motiv al revoluției comuniste" [2]. Mai reține atenția o informare pe care I. I. C. Brătianu o transmitea la București: „Domnii Wilson și Lloyd George au lăsat să se înțeleagă că dacă nu ne vom supune cererilor lor, vor fi siliți să întrerupă orice aprovizionare sau orice ajutor" [3].

La 13 iunie Clemenceau avertiza guvernul ungar, pe de o parte, și pe cel român și cehoslovac, pe de altă parte, printr-o notă comună, să pună capăt tuturor ostilităților inutile cerîndu-le ca forțele armate ale acestor state „să înceteze imediat ostilitățile și să se retragă în cel mai scurt timp în interiorul frontierelor stabilite" [4]. Deci, unguri, români, cehi și slovaci, toți erau la fel de vinovați și, în consecință, somați să se supună acelorași măsuri și să fie cuminți! Aceasta era poziția Consiliului Suprem! Dispoziții și ordine fără acoperire, fără răspunderi, fără garanții. Guvernul român, conștient de pericol, nu și-a retras trupele ci le-a menținut pe Tisa, arătînd că nu o poate face decît dacă armata ungară va fi demobilizată și dezarmată.

Poziția sa fermă în problema retragerii trupelor de pe Tisa era afirmată atunci cînd, în Consiliul Suprem, I. I. C. Brătianu se pronunța împotriva semnării Tratatului cu Austria și a Tratatului Minorităților, socotindu-le că lovesc în independența și demnitatea României. El avea de apărat interesele politice, militare și economice ale României, care nu corespundeau cu dorințele Aliaților și, mai ales, cu interesele lor. Poziția sa a fost judicios gîndită, iar evenimentele care au urmat au confirmat-o.

Indicațiile Consiliului Suprem s-au dovedit iluzorii, iar promisiunile lui Béla Kun lipsite de seriozitate, înșelătoare. Ceea ce rezultă din documente este faptul că, în ciuda discuțiilor angajate de Consiliul Suprem cu Béla Kun, a declarațiilor acestuia, neîncrederea s-a manifestat dintr-o parte ca și din cealaltă, fiecare luînd măsurile pe care le socotea necesare. În timp ce Aliații concepeau ofensiva comună, ungurii își continuau cu înfrigurare pregătirile militare atît în interiorul țării, cît și pe Tisa; la începutul lunii iulie 1919 au decretat mobilizarea generală a tuturor contingentelor între 18 și 45 de ani, sub pretextul de a asigura muncile agricole și funcționarea fabricilor. Punînd în practică avertismentul dat la sfîrșitul lunii iunie în sensul că Ungaria va reanexa teritoriile românești, guvernul ungar a dezlănțuit ofensiva în noaptea de 19 spre 20 iulie 1919, printr-un atac puternic cu tunuri de toate calibrele împotriva armatei române; armata ungară a reușit să formeze capete de pod la Rakamaz, Szolnok și Zenta și, în cîteva zile, să înainteze peste Tisa pe o adîncime de 55 km. Abia la 25 iulie înaintarea a fost oprită, inamicul fiind

[1] Doc. nr. 628.
[2] Gh. I. Brătianu, *op. cit.*, p. 110.
[3] Doc. nr. 628.
[4] Doc. nr. 632.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

complet înfrînt în seara de 26 iulie. *În ziua de 26 iulie nici un soldat inamic nu s-a mai găsit la est de Tisa în tot lungul ei* — se precizează într-o dare de seamă a Marelui Cartier General al Armatei Române [1].

În timp ce ordona ofensiva contra armatei române, Béla Kun telegrafia „președintelui Conferinței de Pace că se vede constrîns să-i atace pe români, în intenția de a-i face să respecte voința Antantei" [2]. Rezultatul luptei dezlănțuite de guvernul ungar n-a fost cel dorit. Comandamentul militar și guvernul român n-au mai așteptat dispozițiile și nici ajutorul Consiliului Suprem. Experiența de pînă atunci demonstra că trebuia rezolvată situația cu vecinul său de la apus, în ale cărui planuri nu înțelegerea și buna vecinătate guvernau, ci intențiile reocupării teritoriului care, prin voința liberă a locuitorilor lui români, a marii majorități a populației, se dezlipise de Ungaria și se unise cu România. De aceea, pe propria răspundere și cu forțele pe care le-a avut la dispoziție, Comandamentul Militar român a organizat contraofensiva [3], pe direcția și cu obiectivul final Budapesta.

De acum, începe o nouă etapă. Învingătorii trebuiau să-și consfințească victoria printr-un armistițiu, ale cărui condiții, înscrise în proiectul Convenției [4], erau ca toate condițiile învingătorilor în caz de război. În orice caz, erau infinit mai ușoare decît cele pe care le impuseseră Aliații Puterilor Centrale și față de cele pe care le dictaseră Puterile Centrale României, în mai 1918. Aceste condiții au fost însă mult discutate, comentate și chiar incriminate.[5] Ele trebuiau, pe de o parte, să facă imposibilă o nouă refacere și ridicare la luptă a Ungariei, ceea ce a impus dezarmarea unităților militare și ridicarea armamentului și a mijloacelor lor de luptă, lichidarea întreprinderilor care lucrau pentru armată etc., iar pe de altă parte, recuperarea unei părți din imensele cantități de bunuri materiale luate din România de armatele de ocupație ale Puterilor Centrale, de armatele și administrația ungară din Transilvania.

Aceste măsuri au dat naștere la fel de fel de interpretări și au dus la crearea unei mari cantități de rapoarte, note, telegrame, dări de seamă etc., multe din ele contradictorii, exagerate, părtinitoare, inexacte, false.

O dată armata română intrată pe teritoriul străin, pentru Comandamentul român s-a pus o serie de probleme de a căror rezolvare depindea nu numai autoritatea și prestigiul său, dar în bună măsură și situația populației. Condițiile de armistițiu propuse nu rezolvau toate problemele. De aceea, Comandamentul Trupelor Române din Transilvania a adresat populației capitalei ungare mai multe proclamații [6] care precizau raporturile dintre armata română și populația ungară. Nici proclamațiile nu rezolvau problemele. Armata română a trebuit, în același timp, să vină în ajutorul populației din teritoriile în care se afla, inclusiv din Budapesta, „în care se îngrămădise peste un milion și jumătate de suflete" și care „era în prada foametei celei mai groaznice" [7]. Ea a ajutat la reorganizarea administrației, la stabilirea ordinii, la aprovizionarea populației — aceasta în ciuda lipsurilor și greutăților în care se găsea România în urma războiului, la repunerea în funcțiune a fabricilor, la reluarea activității de către toate instituțiile, fapt pentru care cei ce au cunoscut situația sau au beneficiat de acest ajutor au adus mulțumirile lor comandanților, evidențiind comportarea lăudabilă a subunităților și a militarilor români [8].

---

[1] Doc. nr. 669 și 660, 662, 653.
[2] Doc. nr. 665, 669.
[3] Doc. nr. 662, 663, 665, 669.
[4] Doc. nr. 666.
[5] Doc. nr. 673, 675.
[6] Doc. nr. 670, 678, 692, 703.
[7] Const. Kiriţescu, *op. cit.*, p. 492.
[8] Doc. nr. 825.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Edificatoare sînt relatările documentelor, din care citäm doar cîteva. Locotenent-colonelul Mikloşi din Regimentul 32 infanterie confirmă, la 20 august, că „începînd de la data de 10 ale lunii curente, comandamentul Regimentului 4 vînători român a împărţit din bucătăriile sale masa de prînz şi seară la 200 de copii săraci înfometaţi"[1]. Un proces-verbal din 20 august arată că într-o subunitate a Regimentului 1 infanterie s-au distribuit zilnic prînzuri pentru 400 copii flămînzi şi persoane neputincioase [2]. Despre asigurarea cu mîncarea de prînz şi seară a cîte 100 de copii de şcoală, pe perioada de la 11 septembrie la 13 octombrie arată şi adresa sectorului VI al Capitalei din 13 octombrie către Regimentul 10 roşiori [3]; ziarul *Nemzeti Újság*, din 2 octombrie, sub titlul *Întorsătura senzaţională în problema alimentării*, aducea la cunoştinţa publicului că „în ceasurile cele mai critice, Comandamentul militar român, cu o rîvnă ce merită lauda, şi cu un umanism nobil, s-a grăbit să vină în ajutorul Capitalei înfometate". În continuare ziarul reproduce din declaraţia ajutorului de primar despre discuţiile cu Comandamentul român care „a oferit nu numai grîu, dar permite şi stă în ajutorul nostru pentru a cumpăra tot felul de alimente ce vor crede necesare conducătorii Capitalei pentru aprovizionarea populaţiei" [4]. Tot la 2 octombrie ziarul *Dély Expresz* publica un comunicat al ministrului aprovizionării în care făcea cunoscut că Comandamentul român a asigurat „transportul celor 10 000 vagoane de cartofi, cantitate ce acoperă în întregime nevoile Budapestei", şi că „o primă parte a cantităţii, 50 de vagoane, a şi sosit" [5]. La 5 octombrie, conducerea primăriei din Zagyvarékas mulţumea comandantului Pieţei, pentru faptul că prin măsurile luate s-a asigurat atît viaţa cît şi averea tuturor locuitorilor [6], iar primăria comunei Újszász mulţumea, la 6 octombrie, comandantului Batalionului 14 pionieri pentru punerea în funcţiune a morii din comună şi pentru că a aprovizionat cu benzină mai multe mori din regiune, „ceea ce era o necesitate stringentă pentru noi toţi" [7]. Din oraşul Kecskemét ziarul local informa, la 12 octombrie, despre sprijinul pe care-l dă oraşului colonelul Mărculescu, la aprovizionarea uzinei electrice cu cărbuni şi în rezolvarea altor nevoi, pentru toate acestea mulţumindu-i şi făcîndu-i cunoscut că va face parte totdeauna dintre cei al căror nume — în amintirea vremurilor de azi — va fi amintit cu recunoştinţă" [8], iar la 20 octombrie primarul oraşului mulţumea personal colonelului pentru bunăvoinţa înţelegătoare faţă de populaţia oraşului şi pentru sprijinul dat administraţiei oraşului, exprimîndu-şi încrederea „că ideea ce sperăm că se va generaliza cît mai curînd, că pacea şi fericirea popoarelor trebuie căutate nu în ura reciprocă ci în înţelegere reciprocă, în respectarea şi concilierea intereselor reciproce" [9].

În numele Capitalei, primarul oraşului intervenea în 15 octombrie la Comandantul şef al armatei din Transilvania cu rugămintea de a se asigura, prin import din România, cantităţile necesare Budapestei de combustibil—petrol, benzină[10].

Comandamentul militar român, cunoscînd şi înţelegînd nevoile populaţiei, a intervenit direct în rezolvarea lor. Astfel, ziarul *Nagyvaradi Friss Újság*

---

[1] Doc. nr. 693.
[2] Doc. nr. 695, 750.
[3] Doc. nr. 750, 733.
[4] Doc. nr. 736, 753, 756.
[5] Doc. nr. 733.
[6] Doc. nr. 736, 758.
[7] Doc. nr. 738.
[8] Doc. nr. 749, 758.
[9] Doc. nr. 758.
[10] Doc. nr. 755.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

din Oradea, sub titlul *Ajutorul dat de generalul Mărdărescu Budapestei*, scria că acesta „a dat ordin telefonic Comisiei Militare Supreme din Debreţin să trimită imediat o mie de vagoane de grîu la Budapesta". Publicul mai era încunoştinţat că tratativele duse de conducătorii Capitalei cu generalul Mărdărescu s-au extins în toate domeniile [1]. Pentru preocupările şi ajutorul dat, generalul Mărdărescu a primit mai multe scrisori de mulţumire din partea unor organe şi instituţii. Astfel, Federaţia Industriei Ţiţeiului căreia i se înlesnise încheierea unui contract pentru cumpărarea şi distribuirea de benzină necesară agriculturii şi industriei ungare şi furnizării ei celor în drept, exprima generalului întreaga recunoştinţă şi declara: „Nutrim speranţa că anarhia economică de care sîntem ameninţaţi prin şomajul uzinelor agricole şi industriale ar putea fi evitată cel puţin pe durata săptămînilor viitoare" [2]. Ministrul ungar al Aprovizionării, într-o scrisoare către generalul Mărdărescu, pe baza ştirilor pe care le primea, îi făcea cunoscut că: „Ele îmi indică faptul ca Excelenţa voastră dirijează cu o inimă mare şi umanism operaţiunile de aprovizionare a Budapestei... Aprovizionarea cu alimente nu este o chestiune de politică ci de umanitarism" — era de părere ministrul. Satisfăcut de starea de spirit bună ce domnea în Capitală, el mulţumea comandantului armatei române şi promitea că va aduce aceasta şi la cunoştinţa Misiunilor Aliate [3].

Documentele conţin şi ştiri referitoare la aspecte ale vieţii sociale şi politice. Datorită ordinii instaurate, a fost posibilă apariţia unor ziare, ţinerea unor întruniri etc. Într-o declaraţie făcută de fruntaşul social democrat Ernö Garami, la 14 octombre, răspunzînd la unele întrebări ale unui ziarist, el afirma: „În ultima săptămînă însă, cînd graţie permisiunii comandantului român, muncitorii s-au putut întruni din nou, s-a văzut că forţa lor este tot atît de mare ca şi în trecut". Cu această ocazie, scrie ziarul, dl Garami a declarat textual că: „*Trupele române în Ungaria respectă libertatea cu mai multă sfinţenie chiar decît actualul guvern al dlui Friederich*" [4].

Ziarul *Nagyvaradi Friss Újság* făcea cunoscută publicului o ştire publicată de ziarul *Népszava*, şi anume că la Comandamentul Trupelor Române a sosit un memoriu în care mai multe sute de intelectuali unguri roagă guvernul Transilvaniei (Consiliul Dirigent — n. a.) să le acorde dreptul de azil. Motivul invocat erau persecuţiile şi lipsa posibilităţilor de a-şi exercita profesiunile impuse de cei ce erau la conducerea Ungariei, „oameni a căror viaţă a fost în întregime o luptă împotriva ideilor luminării şi ale progresului şi a căror poziţie şovinistă faţă de naţionalităţi a fost una din principalele cauze ale războiului" [5].

Această vastă acţiune n-a mai intrat în atenţia celor care se preocupau de situaţia din Ungaria, fiind minimalizată sau trecută sub tăcere. În schimb, au început să se fabrice tot felul de rapoarte, de reclamaţii, de note, de informări false cu privire la comportarea armatei române. Cei mai activi în această direcţie erau politicieni, oameni de afaceri, reacţionari unguri ale căror interese în Transilvania şi Banat erau lichidate. Ei scriau astfel de documente sau furnizau informaţii despre fapte inventate reprezentanţilor unor state sau unor organe străine de presă din Budapesta şi Viena.

Pe bună dreptate, încă atunci unele persoane au semnalat uşurinţa sau reaua-credinţă cu care se întocmeau asemenea documente [6].

---

[1] Doc. nr. 766.
[2] Doc. nr. 767.
[3] Doc. nr. 768.
[4] Doc. nr. 751.
[5] Doc. nr. 771.
[6] Doc. nr. 714, 715.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În această perioadă s-au format comisii de anchetă instalate în puncte de trecere ca să verifice ceea ce se transporta în România, s-au constituit comisii și comitete care să verifice la fața locului cele reclamate. Evident, au fost încălcate uneori dispozițiile Comandamentului Militar român, s-au înregistrat unele excese. În mod obiectiv scria Gheorghe I. Brătianu: „Desigur, regimul de ocupație al Ungariei dezarmate a dat loc la abuzuri; e de presupus că venind dintr-o țară secătuită de război într-una ce rămăsese ferită pînă atunci de prezența trupelor vrăjmașe, ofițerii și soldații noștri, care mai dădeau în multe locuri de urmele materialului ridicat din România, au luat uneori mai mult decît aveau dreptul" [1].

Una din învinuirile aduse României, și în același timp acuzație la adresa politicii guvernului român, a fost și este și astăzi aceea a „intervenției în Ungaria", a „înăbușirii revoluției socialiste" și a „înlăturării Republicii Sfaturilor". S-au scris și se scriu încă lucrări în care România este apreciată ca intervenționistă. Nu s-au arătat însă cauzele pentru care România a fost obligată să intre în Ungaria. Se impune o judecată obiectivă, o analiză responsabilă a acestor cauze atunci cînd se dorește să se tragă concluzii și învățăminte din istorie. Este necesară studierea întregului ansamblu de probleme, a cauzelor care le-au dat naștere.

În ceea ce privește raporturile României cu Ungaria în această perioadă, poziția față de guvernul Béla Kun, participarea armatei române la eliberarea Transilvaniei, precum și ocupația din Ungaria, ele trebuie judicios analizate, judecate și restabilit adevărul în lumina documentelor, a realității. Esența problemei în care a fost implicată România n-a constituit-o înfrîngerea „regimului bolșevic", „înăbușirea revoluției socialiste", înlăturarea „Republicii Sfaturilor" etc. Acestea au fost formulări pe care le-au îmbrăcat justificările chiar din unele documente românești. Ele au fost folosite mai ales pentru a explica diferitele măsuri, pentru a acuza sau pentru a dezvinovăți. *Problema fundamentală a constituit-o politica teritorialistă, expansionistă a statului ungar.*

Pentru Ungaria, indiferent de guvernele care s-au succedat, scopul esențial era apărarea Ungariei istorice, a statului „milenar", utilizînd pentru realizarea și menținerea lui toate justificările, căile și mijloacele. Dorința și hotărîrea de a se separa de Ungaria a teritoriilor și popoarelor incluse cu forța sub stăpînirea nobilimii ungare în decursul timpului erau considerate atunci atentat la integritatea statului ungar, iar țările cu care aceste popoare cereau să se unească erau etichetate ca imperialiste, anexioniste etc. Deci păstrarea integrității teritoriale a regatului ungar, apărarea statului „național unitar ungar" constituiau obiectivul real al întregii politici interne și externe și a guvernului Béla Kun. În acest caz — cînd se apărau teritorii cotropite cu forța în decursul istoriei, cu o populație străină care nu avea nimic comun cu statul în care a fost inclusă, asuprită permanent și a cărei luptă de eliberare a fost mereu înăbușită — sîntem în drept să spunem că aceasta era o politică imperialistă, promovată de un guvern care se intitula comunist.

Pentru România, ca și pentru Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia etc., idealul de veacuri a fost reunirea întregului popor român în cadrul statului național român, în vechea vatră strămoșească a Daciei. Acest obiectiv de luptă n-a fost afirmat pentru prima dată în 1918 ci cu veacuri înainte. În 1600 Mihai Viteazul l-a realizat pentru scurt timp, despre el vorbindu-se și scriindu-se mult în secolele următoare. [2] De atunci încoace acest deziderat

[1] Gh. I. Brătianu, *op. cit.*, p. 143—144.
[2] *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, vol. I—III, București, 1982—1984.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a fost mereu afirmat, pregătit și cînd au fost create condiții s-a realizat. Nu pe calea armelor, nu prin forță. Nu intrarea în război a realizat Unirea. Războiul din 1914—1918 a creat condiții, a înlesnit și a grăbit Unirea. Unirea au realizat-o românii atunci cînd au început să se destrame imperiile opresoare, întemeiate pe forță și dictat.

Învinuirile care s-au adus guvernului român că a atacat Republica Sfaturilor, că a înăbușit revoluția din Ungaria, că a reinstaurat puterea burgheziei în Ungaria sînt pe cît de neadevărate, pe atît de nedrepte. Un guvern și cu atît mai mult un regim ce izvorăște din solul național, din realitățile țării, exprimă năzuințele și dorințele poporului, este apărat de popor. Un regim, și îndeosebi regimul comunist, nu putea fi înlăturat de către un guvern străin, așa cum nu a fost instaurat de o forță din afară.

Edificatoare în această privință este situația din Rusia Sovietică, unde cu toate acțiunile forțelor reacționare din interior și încercările din afară de a le sprijini, nu s-a putut modifica noul curs al istoriei, nu a putut fi înfrîntă revoluția socialistă și nici răsturnată puterea Sovietelor. Acțiunile reacțiunii interne și internaționale s-au prăbușit în fața unității muncitorești, a forței, hotărîrii și eroismului poporului rus.

În Ungaria, cauzele prăbușirii guvernului și a regimului instaurat în martie 1919 trebuie căutate, în primul rînd, în interior, în slăbiciunea forțelor interne, în politica dusă de guvernul Béla Kun care, prin măsurile luate, n-a reușit să obțină adeziunea maselor, n-a reușit să consolideze noua putere politică în jurul căreia să graviteze forțele sociale și politice interesate în dezideratele revoluției. Decretarea unor măsuri, lansarea unor lozinci și chemările adresate poporului nu numai că n-au găsit ecoul necesar, dar unele din ele au contribuit, prin modul cum s-au aplicat, la înrăutățirea situației. Decretarea unirii Partidului Comunist cu Partidul Socialist în zilele imediat următoare instaurării guvernului Béla Kun n-a putut asigura unitatea politică de care avea atîta nevoie clasa muncitoare ungară. Nici sprijinul așteptat din partea mișcării muncitorești din alte țări, pe care a contat guvernul Republicii Sfaturilor din Ungaria, n-a fost cel așteptat.

De altfel, politica pe care guvernul lui Béla Kun a dus-o față de statele nou create pe ruinele monarhiei dualiste a fost profund greșită. Lozinca apărării Ungariei „milenare" nu corespundea aspirațiilor celor exploatați și oprimați.

Referindu-se la această perioadă extrem de grea și de complicată, secretarul general al Partidului Comunist Român arăta că „odată cu formarea statului unitar român s-au creat și alte state independente în centrul și sud-estul Europei. A luat ființă, de asemenea, Republica Ungară independentă, ceea ce a permis înfăptuirea revoluției burghezo-democratice, iar, apoi instaurarea puterii revoluționare a republicii sfaturilor. Trebuie să spunem că, din păcate, atît revoluția burgheză, cît și puterea sovietică instaurată în Ungaria în 1919, neînțelegînd pe deplin principiile dreptului popoarelor la autodeterminare, nu au recunoscut de la bun început caracterul legic și deci just al unirii Transilvaniei cu România. Abia mai tîrziu, conducătorul guvernului sovietelor revoluționare maghiare, Béla Kun, a înțeles necesitatea acestui proces obiectiv și a exprimat aprobarea revoluției maghiare față de formarea statului național unitar român" [1].

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, București, 1979, p. 277.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Despre modul greşit cum a acţionat guvernul Béla Kun s-a vorbit încă atunci, atît în analiza pe care au făcut-o persoane responsabile din guvern, cît şi alte persoane care au cunoscut bine situaţia. [1]

Considerăm că forţele reacţionare din interiorul Ungariei, ca şi cele aflate în alte state, forţe care şi-au constituit „guverne" în diverse locuri, care au lansat o largă propagandă împotriva regimului din Ungaria, au întreţinut în Ungaria o permanentă şi puternică stare de spirit antirevoluţionară, au organizat comploturi contrarevoluţionare, au avut contribuţia lor la înfrîngerea Republicii Sfaturilor.

Acestea nu înseamnă că am vrea să apărăm sau să scădem cu ceva din contribuţia pe care au avut-o guvernele Marilor Puteri şi, alături de acestea, guvernul român. Existenţa în vecinătatea Ungariei a unor armate gata de luptă, ca şi măsurile luate de Aliaţi de a limita legăturile guvernului ungar cu exteriorul au constituit o permanentă ameninţare. De asemenea, se cunoaşte că în luna iulie 1919 a fost conceput de către Aliaţi un plan de intervenţie în Ungaria, plan care a rămas în dosar. În acelaş timp, cercurile conducătoare ale României, guvernul român, exprimându-şi neîncrederea în guvernul Béla Kun, nu au acţionat, nici atunci cînd li s-a propus, în direcţia stabilirii relaţiilor de stat cu guvernul revoluţionar al Ungariei.

Dacă guvernul român a dus lupte în Transilvania eliberînd teritoriile care declaraseră unirea cu România, teritorii ce fuseseră recunoscute prin tratat, în 1916, aceasta s-a datorat încălcării de către guvernul ungar a unei situaţii de fapt, recunoscute internaţional. El a fost nevoit să lupte şi pentru că guvernele Ungariei n-au respectat doleanţele şi hotărîrea românilor. Străină fiindu-le intrarea pe teritoriile altora, ca şi intervenţia împotriva altor state, românii au ajuns la Tisa şi apoi la Budapesta nu pentru a cuceri teritorii străine, nu pentru a înăbuşi noul regim instaurat în Ungaria ci pentru a impune respectarea drepturilor, a năzuinţelor şi a hotărîrilor românilor din Transilvania, ale întregului popor român. Dacă guvernul ungar ar fi răspuns pozitiv cerinţelor Consiliului Naţional Central Român, dacă nu şi-ar fi organizat forţele şi nu i-ar fi atacat pe români în aprilie şi în iulie, urmărind, sub pretextul respectării Convenţiei de la Belgrad, reocuparea Transilvaniei, luptele şi ocuparea unei părţi din Ungaria ar fi fost evitate şi raporturile politice dintre România şi Ungaria ar fi fost altele. Declaraţiile pacifiste şi de bune intenţii făcute de Béla Kun [2] au avut ecou, dar autorii lor nu le-au respectat. Literatura istorică ungară, şi nu numai ea, foloseşte mult aceste declaraţii voind să dovedească politica pacifistă a guvernului ungar, dar nu aminteşte nimic de acţiunile întreprinse care erau exact contrare declaraţiilor. În schimb, în aceeaşi literatură s-au încriminat, s-au denigrat şi s-au condamnat acţiunile armatei române, ale guvernului român.

De aceea, să repetăm adevărul că în realizarea statului naţional unitar român au fost interesate şi au participat toate clasele sociale. Poporul român a susţinut şi apărat această înfăptuire istorică. Participarea la luptele de eliberare din Transilvania, pe lîngă faptul că reprezenta alungarea celor care asupriseră veacuri de-a rîndul pe românii de aici, iar în ultimii doi ani jefuiseră şi restul ţării, asigura impunerea voinţei exprimate la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918. Lupta a fost susţinută de întregul popor, manifestîndu-se astfel înaltul simţ de patriotism şi faptele de eroism cunoscute.

În acelaşi timp, este pe deplin adevărat că, clasele stăpînitoare române, ca de altfel din toată lumea, au avut în vedere şi pericolul pe care îl prezenta

[1] Doc. nr. 664, 684, 760.
[2] Doc. nr. 568, 575, 595, 599, 605, 626, 629, 636, 651.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pentru ele comunismul. Ca nouă orînduire, potrivnică orînduirii burgheze, claselor ei dominante, comunismul reprezenta un dușman și de aceea s-au angajat cu toate forțele și mijloacele în combaterea lui, nu numai și nu în primul rînd în Ungaria ci mai întîi în România. Sînt edificatoare în acest sens măsurile de înăbușire a demonstrației din 13 decembrie 1918, a mișcării greviste din anii 1919—1920, ca și a grevei generale din octombrie 1920.

O altă problemă care face obiectul multor documente este aceea a prezenței armatei române în Ungaria și a evacuării teritoriului ungar. Ocuparea Ungariei de către armata română n-a fost în intenția guvernului român, poporul român cunoscînd și detestînd ocupația străină. Ea a fost o consecință a agresiunii Ungariei. Pe de altă parte, faptul că după 3 august 1919 armata ungară fusese dezarmată, se poate considera că România a asigurat liniștea și siguranța părții de est a teritoriului Ungariei.

Guvernul român, datorită multiplelor greutăți întîmpinate cît și pentru a satisface dorința Consiliului Suprem, a dispus, la 3 septembrie 1919, evacuarea Ungariei de către armata română. Această măsură a creat opinii diferite, unii reprezentanți ai Marilor Puteri cerînd rămînerea pe poziție, nefiind încă create condițiile de retragere. „Deoarece la această dată Ungaria nu dispunea de nici o forță polițienească ce ar fi putut să asigure ordinea după plecarea trupelor române, s-au făcut numeroase intervenții pe lîngă guvernul român cerîndu-i-se să revină asupra hotărîrii sale" [1]. Reprezentanți ai unor instituții, precum și diferite autorități ale Puterilor Aliate și Asociate au cerut să nu fie încă evacuat de armata română teritoriul ocupat [2]. Aceste intervenții au făcut ca guvernul român să revină asupra ordinului de evacuare.

La 7 octombrie 1919 guvernul român a luat pentru a doua oară hotărîrea să-și retragă forțele la est de Tisa, dar și de această dată a fost nevoit să amîne executarea acțiunii. Venirea iernii punea mari greutăți în fața trupelor din Ungaria. Pe de altă parte, tot mai des se auzeau voci care cereau evacuarea Ungariei sau, cel puțin, a Budapestei. Din aceste motive, guvernul român a dat indicații reprezentantului său la Budapesta, C. Diamandy, să stabilească de comun acord cu reprezentantul Consiliului Suprem, George Clerk, data începerii evacuării. Aceasta a fost stabilită pentru 12 noiembrie.

Evacuarea s-a făcut în trei etape. În prima etapă s-a evacuat, de la 4 la 10 octombrie, teritoriul situat la vest de Dunăre; trupele din Budapesta au rămas pe loc și au format în jurul Capitalei un cap de pod de 20 km.

În etapa a doua s-a evacuat, de la 12 la 23 noiembrie, orașul Budapesta și întregul teritoriu pînă la Tisa [3].

Armata română a evacuat pînă la 24 noiembrie întregul teritoriu pînă la Tisa, rămînînd linie de apărare acest obstacol natural.

Evacuarea teritoriului de la est de Tisa pînă la linia stabilită de Conferință (linia Clemenceau) a constituit cea de a treia etapă, care a început la 24 februarie și s-a încheiat la 30 martie 1920.

După 2 august 1919 s-au înregistrat unele intervenții, demersuri și presiuni pentru a-i opri pe români să intre în Budapesta. Și, într-adevăr, o telegramă către reprezentantul diplomatic al Franței la București anunța: „V-am comunicat radio nota președintelui Conferinței către șeful Misiunii Militare Italiene la Budapesta. Conform termenilor acestei comunicări, care reprezintă hotărîrile Consiliului Suprem al principalelor Puteri Aliate și Asociate, binevoiți a cere de urgență guvernului român de a opri imediat

[1] Arh. St. București, Fond Președ. Consil. de Min., dosar nr. 2/1922.
[2] Doc. nr. 671, 714, 729, 730, 746, 751.
[3] Arh. St. București, Fond Președ. Consil. de Min., dosar nr. 22/1922. Doc. nr. 784, 861, 890.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

trupele sale de pozițiile ce ocupă actualmente. Dați seamă de demersul dv" [1]. După adnotările de pe document se pare că a fost transmisă pe 2 august din Paris și primită pe 4 august. La data cînd era primită această somație, trupele române trecuseră Dunărea în Budapesta.

La 4 august, ministrul român la Paris, N. Mișu, îi scria lui I. I. C. Brătianu despre hotărîrea Conferinței de Pace de a menține dispozițiile stabilite anterior în ce privește relațiile dintre Puterile Aliate și Asociate și Ungaria [2].

Concluzia ce se desprinde din documente este aceea că, pe lîngă sprijinul și ajutorul dat populației și administrației, pe lîngă instaurarea ordinii, prezența armatei române n-a făcut posibile acte de răzbunare din partea reacțiunii; au fost eliberați din închisori nenumărați deținuți, au fost feriți de arestări și maltratări oameni care au sprijinit guvernul Béla Kun. De asemenea, atît timp cît a fost armata română în Ungaria, nu s-au reîntors elementele reacționare fugite în străinătate, n-au fost organizate comploturi cum s-a petrecut în perioada anterioară. Nici despre aceasta istoriografia ungară nu amintește nimic.

Armata română, prin modul cum a acționat și s-a comportat în Ungaria, l-a determinat pe însărcinatul cu afaceri al Franței în România să facă o apreciere elogioasă: „Armata română, care a dovedit, în mijlocul tuturor încercărilor pe care le-a suportat, înaltul spirit care o animă și disciplina care o conduce, n-a pierdut niciodată din vedere datoriile impuse de umanitate și civilizație. Primirea pe care i-a făcut-o populația în toate teritoriile ocupate constituie o dovadă strălucită" [3]. Și astfel de aprecieri se cer a fi cunoscute și folosite în lucrările lor de cei ce scriu despre perioada ocupației, mai ales cînd nu sînt făcute de români.

La cîteva zile după intrarea armatei române în Budapesta, o lovitură de stat, pusă la cale de cercurile reacționare și executată cu ajutorul jandarmilor unguri, răsturna guvernul socialist Peydl [4] și numea în locul lui pe acela al lui Ștefan Friederich, protejat pentru început de arhiducele Joseph. Românii nu numai că nu au avut nici un amestec în această măsură internă ce privea strict organizarea statală ungară, dar au lăsat evenimentele să-și urmeze cursul și au împiedicat noul guvern de a se deda la represalii sîngeroase. O telegramă din 12 august a lui I. I. C. Brătianu îi cerea lui Victor Antonescu, la Paris, să dezmintă orice intenție românească de a sprijini o acțiune de forță a habsburgilor și eventuale tendințe de restaurație a monarhiei: „Binevoiți a dezminți că noi am fi favorizat instalarea guvernului Arhiducelui (Joseph) la Pesta, noi nu avem nici o simpatie pentru regimul reacționar și nu înțelegem să susținem un guvern care nu este agreat de Antanta" [5]. O altă telegramă, a însărcinatului cu afaceri al Franței în România către președintele Consiliului de Miniștri al Franței, relata convorbirea avută de acesta cu I. I. C. Brătianu în timpul căreia „El s-a ridicat în special împotriva reproșului de a fi favorizat luarea puterii de către

---

[1] Gh. I. Brătianu, *op. cit*, p. 131—132.

[2] Doc. nr. 668.

[3] Doc. nr. 682.

[4] La rîndul lui, guvernul Peydl, social-democrat în care figurau și cîțiva reprezentanți ai burgheziei, fusese instalat în ziua în care Béla Kun era transportat la Viena de către „șefii misiunilor italiană și engleză din Budapesta, coloneii Romanelli și Cunningham" (Const. Kiriței escu, *op. cit.*, p. 484—485).

[5] Doc. nr. 681.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

arhiducele Joseph; întregul interes al României rezidă în constituirea unui guvern (democrat) care să se consacre reorganizării interne şi nu a unui guvern aristocrat care ar avea, prin forţa împrejurărilor, tendinţe şovine (şi) imperialiste" [1].

Precizarea poziţiei româneşti în această problemă reapare şi în alte documente, ca de pildă în nota de răspuns a guvernului român, din 12 august, către preşedintele Conferinţei de Pace, în care se sublinia: „În ce priveşte guvernele care au succedat lui Béla Kun, ele n-au fost nici stabilite, nici înlocuite şi nici arestate de trupele române" [2].

Grăitoare în acest context este şi telegrama ministrului Franţei la Bucureşti prin care informa că „toţi agenţii aliaţi, diplomatici şi militari, fără a-i excepta pe cei americani, au constatat şi au semnalat guvernelor lor inexactitatea absolută a informaţiilor care au venit ca bază notei adresate României de Conferinţă, primită şi remisă la 3 august. Această acuzaţie de complicitate cu arhiducele Joseph este cu atît mai inexplicabilă cu cît, odată cu rostirea proclamării sale, membrii transilvăneni ai guvernului român au formulat un protest pe care l-au adresat la Paris" [3].

Cîteva zile mai tîrziu, relatînd convorbirea pe care a avut-o cu regele Ferdinand, acelaşi diplomat nota: „În ceea ce priveşte problemele Ungariei, regele nu a spus decît că, dintre toate acuzaţiile îndreptate contra României, cea mai neaşteptată este cea de conivenţă cu arhiducele Joseph. În primul rînd, mi-a spus el, guvernul său este hotărît să nu intervină în treburile interne ale Ungariei sau să nu intervină decît de acord cu Antanta; apoi, guvernul arhiducelui Joseph era ultimul pe care România ar fi putut să-l recunoască pentru că acesta nu putea să dăinuie decît folosind contra ei naţionalismul ungar şi pentru că acest arhiduce, atunci cînd a fost în fruntea unor armate de ocupaţie în România, s-a distins, chiar pe lîngă nemţi, prin barbaria sa şi, în fine, a concluzionat regele, pentru că el a fost candidatul austro-ungar la succesiunea mea" [4].

Dar învinuirile aduse guvernului român nu s-au limitat numai la susţinerea guvernului ungar. Astfel, generalul Pétin semnala într-un raport, din 30 august, problemele pe care i le-a înfăţişat ministrul român la Budapesta, Diamandy, nemulţumirile acestuia privind modul în care sînt întocmite notele Comisiei militare interaliate: „Pe un ton amar, el s-a plîns de la bun început de modul în care au fost redactate notele Comisiei Militare. Terminînd, el mi-a spus aproape textual: „Nu cunosc care au fost scopurile Comisiei. Dacă scopul principal este acela de a provoca necazuri românilor, ei (membrii comisiei — n.a.) pot fi felicitaţi că au reuşit să ne indigneze în mod profund". De altfel, completează generalul francez, aceeaşi opinie i-a fost comunicată şi de generalul Graziani, unul din membrii Comisiei, care într-o discuţie i-a spus că, „într-adevăr, Comisia s-a angajat pe o cale condamnabilă şi că, personal, era extrem de nemulţumit de activitatea care se desfăşoară la Budapesta. El

---

[1] Doc. nr. 675, 686.

[2] Doc. nr. 683, 682,.

[3] Doc. nr. 698; vezi şi doc. nr. 675.

[4] Doc. nr. 702.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nu poate să impună maniera sa de a vedea (lucrurile) şi în ciuda sa, Comisia a devenit o comisie de anchetă reglementînd probleme secundare fără a aborda niciodată probleme vitale" [1].

Saint-Aulaire scria şi el într-un raport, din 10 septembrie, despre vizita la Sinaia a generalului Bandholz, reprezentantul S.U.A. în Comisia interaliată de la Budapesta, că acesta „a recunoscut că numărul faptelor imputate trupelor române este inexact sau contestabil" [2]. Denaturării şi netemeiniciei acţiunilor atribuite trupelor române în scurta perioadă cît a durat staţionarea lor pe o parte a teritoriului ungar, în ciuda desminţirilor provenite din partea unor oficialităţi străine, ca de pildă cele menţionate mai sus, a protestelor viguroase formulate de guvernul român, Consiliul Suprem a continuat cu notele, avertismentele şi ameninţările, prin care se urmărea obligarea prin forţă a României de a semna Tratatul cu Austria şi Tratatul Minorităţilor.

În răspunsul său la comunicarea întreruperii transporturilor militare, I. I. C. Brătianu arăta de fapt adevărata cauză a nemulţumirii şi ostilităţii Conferinţei faţă de români: „Chestiunea petrolului a dezlănţuit împotriva noastră pe marii rechini ai trusturilor americane. Este cel puţin ciudat ca Franţa, Anglia, Italia să se facă împotriva noastră instrumentele docile ale unor interese ce le sînt vrăşmaşe şi a acestor resentimente. Aceste trei Puteri, care constituie majoritatea Conferinţei, ne maltratează şi ne ameninţă în modul cel mai violent în faţa lumii întregi şi se mărginesc, pentru mîngîierea noastră, a ne dovedi pe ascuns bunele lor sentimente, sub formă de regrete" [3].

Fondul divergenţelor dintre Consiliul Suprem şi guvernul român rezultă şi din alte documente. Semnificativă este declaraţia lui I. I. C. Brătianu făcută lui Saint-Aulaire, în zilele imediat următoare demisiei sale: „Astăzi, Statele Unite, pentru că noi le refuzăm petrolul nostru, obligă Conferinţa să ne umilească cu jigniri publice" [4]. De asemenea, raportul aceluiaşi ministru din 7 octombrie, în care citim: „Domnul I. I. C. Brătianu mi-a comunicat un anumit număr de documente care constituie, ca să spun aşa, dovezile tentativei cunoscute aici sub numele de şantaj american şi care constă în a înfometa România în cazul cînd va refuza să livreze bogăţiile sale petroliere societăţii Standard Oil" [5]. Diplomatul francez socotea necesar ca „pe cele mai semnificative" din acestea să le transmită Ambasadei Franţei de la Washington, pentru că „ele permit să se caracterizeze atitudinea Statelor Unite faţă de România".

La începutul lunii septembrie, de la Paris veneau ştiri că şeful delegaţiei americane declarase hotărît că ţara sa va părăsi Conferinţa de Pace dacă nu se vor lua măsuri severe împotriva României, aflată în stare de „rebeliune" împotriva Consiliului Suprem şi propunea nu mai puţin decît: excluderea ei din rîndul Puterilor Aliate şi Asociate, ruperea legăturilor diplomatice, blocusul economic şi financiar [6].

---

[1] Doc. nr. 700.

[2] Doc. nr. 714.

[3] Aluzie la acţiunea diplomaţilor respectivelor ţări, acreditaţi la Bucureşti, al căror limbaj era altul decît al membrilor Consiliului Suprem Aliat.

[4] Doc. nr. 719.

[5] Doc. nr. 739.

[6] Gh. I. Brătianu, *op. cit.*, p. 154.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Celelalte puteri ale Antantei nu puteau să aibă, oficial, altă poziție decît aceea pe care se aflau Statele Unite. „Ele nu pot în mod eficient să apere drepturile României, pentru că ele depind de Statele Unite în privința aprovizionării lor și pentru că ele vor să nu le dea nici un pretext de nemulțumire, în timp ce Tratatul de Pace este în discuție la Washington", se arată într-un document din 1 septembrie [1].

Interesant este și raportul ministrului Franței în România, datat 7 ianuarie 1920. Din discuțiile pe care le-a avut cu colegul său american care i-a vorbit „foarte liber despre politica țării sale față de România", raporta: „El mi-a spus că în momentul în care a fost invitat să-și întrerupă concediul pentru a-și relua postul, organizațiile evreești și capitaliștii din Statele Unite au exercitat asupra lui, cu complicitatea unei părți a anturajului președintelui Wilson, o puternică presiune pentru a-l determina să devină instrumentul partidului lor, cu condiția de a provoca prin toate mijloacele o ruptură între Antanta și România. Este, se spune, singurul mijloc de a asigura dominația din punct de vedere economic a Statelor Unite asupra României, care nemaifiind susținută de alte puteri ale Antantei și în special de către Franța, ar fi tratată nu ca aliată ci ca potrivnică și ar putea fi astfel exploatată fără nici un menajament. Se propune, îndeosebi, să se ceară petrolul". Și autorul raportului arăta și ce anume doreau capitaliștii americani: „pădurile și căile ferate drept garanție a avansurilor de război acordate României și care este actualmente în imposibilitatea de a le rambursa" [2]. Deci, în formele cele mai brutale, în momentul cînd România avea nevoie de sprijin, se plănuia lovitura de grație împotriva unui aliat pentru a pune stăpînire și a controla economia sa.

În timp ce membrii Consiliului Suprem își concentrau atacul, sub diferite forme, împotriva guvernului român și, invocînd fapte inventate sau intenționat exagerate, cereau evacuarea Ungariei, se continuau și pregătirile pentru semnarea Tratatului de Pace cu Austria și a Tratatului Minorităților. La 10 septembrie 1919, la St. Germain-en-Laye, s-a semnat Tratatul de Pace cu Austria [3]. Delegația română și sîrbă au refuzat să-l semneze. În același timp, delegația română a depus un nou protest în care, în încheiere, se arăta: „Guvernul român se vede obligat să declare că pentru considerațiile citate mai înainte nu este posibil să adere la anumite clauze inserate în Tratatul cu Austria și nu poate să-l semneze dacă Consiliul Suprem nu crede că trebuie să revină asupra stipulațiilor care duc la atingerea demnității și a intereselor țării" [4]. Două zile mai tîrziu, la 12 septembrie, I. I. C. Brătianu demisiona împreună cu guvernul, motivînd această acțiune prin nesocotirea de către Consiliul Suprem a Tratatului de alianță din 1916 și impunerea unor condiții incompatibile cu demnitatea, neatîrnarea și interesele economice și politice ale României.

Guvernul Văitoianu, care a urmat după 27 septembrie, a avut misiunea de a pregăti și ține cele dintîi alegeri parlamentare în România unită. Totodată,

---

[1] Doc. nr. 702.
[2] Doc. nr. 842.
[3] Doc. nr. 711.
[4] Doc. nr. 709.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a continuat să manifeste aceeaşi poziţie faţă de semnarea Tratatului cu Austria. De asemenea, a refuzat să semneze Tratatul de Pace cu Bulgaria, semnat de celelalte puteri la 29 noiembrie 1919. În această situaţie, Consiliul Suprem continua să trimită guvernului român note [1] şi în cele din urmă, la 15 noiembrie [2], un ultimatum. Mai multe documente dau informaţii oficiale despre acest ultimatum, mai ales despre ecoul produs în opinia publică românească, influenţa pe care a avut-o asupra vieţii politice din ţară. [3]

Prin ultimatum [4] se arăta că răspunsul dat la 2 noiembrie de guvernul român nu dă nici o satisfacţie Puterilor Aliate şi Asociate, ca de altfel şi răspunsurile la notele anterioare ale Consiliului Suprem. Concluzia Consiliului era că: „guvernul român continuă de trei luni şi jumătate să negocieze cu Conferinţa ca de la putere la putere, fără să ţină seamă de alte drepturi sau interese decît ale sale, şi refuzînd să accepte sarcinile solidarităţii, voind totuşi să beneficieze de avantaje", fapt pentru care „Conferinţa face un ultim apel la înţelepciunea guvernului şi poporului român, înainte de a lua grava rezoluţie de a rupe orice legătură cu România", cerîndu-i „să se supună fără discuţie, fără rezerve şi fără condiţii rezoluţiilor", de a evacua în întregime teritoriul ungar, de a accepta constituirea Comisiei interaliate pentru a opri, constata şi aprecia rechiziţiile făcute în Ungaria şi de a semna Tratatul cu Austria şi Tratatul Minorităţilor. Consiliul Suprem stabilea termen pentru răspuns, opt zile [5]. Guvernul Văitoianu a răspuns printr-un memoriu, care era în fapt un protest demn, ce respingea, punct cu punct, toate acuzaţiile şi toate insinuările, precizînd încă odată punctele de vedere de la care nu se putea abate şi solicita Consiliului Suprem să aştepte formarea unui guvern parlamentar. „Acest nou guvern, sprijinindu-se pe reprezentanţa naţională, va fi mai în măsură de a lua în considerare responsabilităţile care ar putea să angajeze eventual viitorul ţării" [6]. La 30 noiembrie guvernul Văitoianu a demisionat, urmîndu-i un guvern parlamentar constituit sub preşedinţia lui Alexandru Vaida-Voievod. Noul guvern a obţinut prelungirea ultimatumului pînă la 10 decembrie 1919.

În cele din urmă, aşa cum rezultă şi din instrucţiunile Ministerului de Externe francez trimise miniştrilor săi de la Bucureşti, Londra, Roma, Marile Puteri au acceptat să se elimine din preambulul Tratatului Minorităţilor, anexat Tratatului cu Austria, alineatele care atingeau independenţa de stat a României [7], prin care se preciza: „Comisia pentru problema minorităţilor va examina în această după-amiază modificările ce pot fi acceptate; este posibil ca în cadrul acesteia să se ajungă la înţelegerea de a se propune mîine dimineaţă Consiliului Suprem: 1) să se elimine din preambulul Tratatului orice referire la Tratatul de la Berlin şi la independenţa condiţionată a României (respectiv alineatele 2 şi 3 din preambul şi alineatul de dinaintea capitolului 1); 2) să se introducă în preambul două cuvinte care să arate că tra-

[1] Astfel de note au fost trimise guvernului român în 4, 5, 6, 7, 14, 23, 25 august, 5 septembrie, 12 octombrie, 3, 4 noiembrie. Doc. nr. 789.

[2] Data primirii de către guvernul român este însă ulterioară. Din Instrucţiunile Ministerului de Externe al Franţei (doc. nr. 797), rezultă că ultimatumul a fost remis de miniştrii Aliaţi guvernului român în seara zilei de 24 noiembrie.

[3] Doc. nr. 791, 793, 794, 796, 798, 799, 802, 807, 808, 809, 845.

[4] Doc. nr. 789.

[5] Ambasadorul Belgiei la Paris, într-un raport al său din 5 decembrie, nota: „Conferinţa a avut jalnicul curaj de a trimite României un ultimatum; ea o somează să semneze fără rezerve, înainte de 8 decembrie la miezul nopţii, Tratatul de la St. Germain. Dacă nu semnează în termenul fixat, Antanta va rupe relaţiile cu România şi aceasta nu va mai putea conta pe sprijinul Puterilor Aliate pentru a-şi realiza aspiraţiile". (doc. nr. 808, 845).

[6] Doc. nr. 799.

[7] V. V. Tilea, *op. cit.*, p. 211—214, reproduce şi forma nouă a alineatelor în cauză.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tatul nu este impus ci a fost dezbătut şi convenit între Puterile Aliate şi România; 3) să se scoată cele două articole consacrate anume evreilor, chiar dacă se va lua notă despre naturalizarea evreilor din preambulul decretului lege din 22 mai 1919 [1].

Ca urmare a înţelegerilor şi a concesiilor făcute de ambele părţi, la 10 decembrie 1919 [2], generalul C. Coandă împreună cu Victor Antonescu au semnat, în numele guvernului român, Tratatul de Pace cu Austria, Convenţia dintre România şi cele cinci Mari Puteri (anexată Tratatului) şi Tratatul de Pace cu Bulgaria. [3]

Între timp, la 20 noiembrie, a avut loc deschiderea Parlamentului, a primului Parlament din care făceau parte reprezentanţi ai tuturor locuitorilor din întreg teritoriul românesc. Sesiunea parlamentară a continuat cîteva luni, dezbătîndu-se sarcinile majore care stăteau în faţa guvernului, a poporului român.

În ceea ce priveşte Tratatul de Pace cu Bulgaria, la 19 septembrie a fost remis delegaţiei bulgare textul provizoriu. La 24 octombrie, aceasta a depus, printr-un memoriu, obiecţiile sale. Prin memoriu se solicita bunăvoinţa Puterilor Aliate sub motivul că poporul bulgar nu fusese în întregime partizan al războiului alături de Puterile Centrale şi că, acum, Bulgaria suferea o schimbare sufletească, era democrată şi regenerată, ca Franţa după revoluţie. Totuşi, nu renunţa la pretenţiile teritoriale asupra Dobrogei, Macedoniei, Serbiei pînă la Morava, şi Traciei.

Răspunsul Aliaţilor de la 2 noiembrie restabilea adevărul combătînd argumentele invocate în memoriu şi atrăgînd atenţia că Bulgaria n-a cerut pacea, decît atunci cînd a fost învinsă pe cîmpul de luptă şi silită să depună armele. În ceea ce priveşte România, i se recunoşteau graniţele stabilite prin Pacea de la Bucureşti din 1913. La 27 noiembrie 1919, în localitatea Neuilly-sur-Seine, primul ministru bulgar Stamboliiski semna Tratatul de Pace [4].

Rămînea încheierea Tratatului cu Ungaria. Pentru România, acesta trebuie să consfinţească unirea Transilvaniei cu Ţara, să rezolve nedreptatea istorică. Semnarea Tratatului cu Austria şi a Tratatului Minorităţilor de către România şi Serbia neteziseră calea încheierii Tratatului cu Ungaria. La 16 ianuarie 1920, Consiliul Suprem a remis delegaţiei Ungariei Tratatul de Pace. Răspunsul delegaţiei ungare a fost înmînat Conferinţei la 10 februarie. Era un răspuns în care, încercînd să justifice, chipurile, „nedreptatea" ce se făcea Ungariei, se denatura realitatea istorică, erau grosolan jignite popoarele care, dezrobindu-se din robia ungară, seculară, îşi făuriseră sau îşi întregiseră statele naţionale.

În concepţia politicienilor unguri, păstrarea integrităţii teritoriale a Ungariei Sfîntului Ştefan era scopul principal pe care încercau să-l apere prin orice mijloc şi în orice împrejurare. Pentru aceasta, ei contau pe poziţia concesivă a Consiliului Suprem, pe divergenţele dintre membrii Consiliului Suprem, ca şi pe sprijinul şi încurajarea primite din partea unor guverne [5].

Guvernul român, ca şi celelalte guverne, prin notele şi memoriile prezentate Conferinţei, a răspuns şi a combătut ferm tezele susţinute de dele-

[1] Doc. nr. 797.
[2] Unele lucrări menţionează data de 9 decembrie.
[3] Doc. nr. 711, 810, 795.
[4] Doc. nr. 795.
[5] Într-o telegramă din 4 februarie a lui Henry Cambon către ministrul de externe francez este arătată protecţia pe care Anglia o acorda Ungariei prin acţiunile ce favorizau guvernul ungar şi încercările de a asocia la politica ei şi Franţa: „Situaţia dobîndită de Anglia în Ungaria pe Dunăre (cumpărarea societăţii de navigaţie ungare şi austriace), la Constantinopol şi în Marea Neagră marchează un fel de încercuire a României" (doc. nr. 852).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

gația ungară, demonstrînd netemeinicia și falsitatea acestora, luînd poziție față de jignirile ce se aduceau poporului român. Astfel, în nota referitoare la pretențiile ungare în chestiunea frontierelor, după ce amintește documentele care stabiliseră frontiera între România și Ungaria, se arăta: „Deși prin această decizie a *Consiliului Suprem* frontierele au fost fixate astfel încît o mare proporție a populației române aflată în *Ungaria* nu a fost atribuită *României*, guvernul român s-a resemnat față de decizia *Consiliului Suprem*. În consecință, guvernul român consideră chestiunea frontierelor cu Ungaria reglementată definitiv și în afara oricărei discuții" [1].

La teza că Tratatul lovește în principiul naționalităților, în unitatea politică a Ungariei, memoriul delegației române precizează: „Trecem peste eroarea istorică constituită de afirmația că unitatea politică a Ungariei datează de zece secole. În realitate, începînd de la epoca în care diferite triburi ungare s-au stabilit succesiv în diverse regiuni ale *Ungariei* pînă la destrămarea monarhiei austro-ungare, pe acest teritoriu s-au succedat mai multe sisteme politice.

În ceea ce privește *Transilvania*, aceasta a avut de la cucerirea ungară pînă în 1868 o existență aparte; voievodat pînă la 1527 [2] (bătălia de la Mohács), Principat independent sub prinți autohtoni pînă la 1690, provincie a Coroanei habsburgice pînă la dualismul din 1867, abia după 1868 a fost legată de *Ungaria* propriu-zisă printr-o uniune politică mai strînsă decît a altor provincii ale Monarhiei austro-ungare." Memoriul reamintea că „Unirea înfăptuită astăzi cu Regatul *României* a mai cunoscut deja o primă și trecătoare realizare sub prințul Valahiei, Mihai Viteazul, în 1600" [3].

Astfel de memorii, pe diferite probleme [4] au mai fost prezentate de delegația română, urmărind să documenteze Consiliul Suprem, să lămurească substratul afirmațiilor eronate, cerințele nejustificate și exagerate ale delegației ungare, susținînd prevederile Tratatului, cu toate că în unele privințe românii erau dezavantajați. În volumul V al lucrării de față este cuprins un astfel de memoriu comun prezentat Conferinței de Pace de către delegațiile română, sîrbo-croată-slovenă și cehoslovacă la nota de protest a Ungariei referitoare la granițe [5].

Memoriile, notele, informările întocmite detaliat și documentat de guvernul român au dat posibilitatea Consiliului Suprem să cunoască mai bine situația reală, poziția guvernului român ca și a celorlalte guverne, să se edifice și să răspundă adecvat pretențiilor delegației ungare.

La 3 martie 1920, Consiliul Suprem, care își ținea lucrările la Londra, a luat în discuție Tratatul cu Ungaria, iar la 8 martie tratativele s-au reluat la Conferința miniștrilor de externe și a ambasadorilor. Cu această ocazie s-a hotărît să nu mai fie revăzute clauzele teritoriale, militare, financiare și de tranzit și s-au respins toate cererile ungurilor, în special cele cu privire la plebiscit. Nu se obținea însă un acord asupra unor clauze economice și comisiile de experți au fost însărcinate să opinieze competent în aceste chestiuni [6].

În replica lor Aliații denunțau politica imperialistă a ungurilor ca fiind una din cauzele dezlănțuirii războiului și susțineau că o modificare a frontierelor deja fixate în iunie 1919 ar implica rele mai mari decît cele preconizate de delegația ungară. Cu privire la invocarea dreptului istoric, a mileniului de

---

[1] Doc. nr. 857.
[2] Corect: 1526.
[3] Doc. nr. 857.
[4] Doc. nr. 847, 857, 861, 869, 870, 876, 883, 884, 885, 921, 923.
[5] Doc. nr. 863.
[6] V. V. Tilea, *op. cit.*, p. 81—82.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

existență, în răspunsul Aliaților se preciza: „Chiar un stat vechi de o mie de ani nu e îndreptățit să dureze, cînd istoria lui nu este decît istoria unei lungi asupriri de către o minoritate lacomă de a domina asupra popoarelor cuprinse între fruntariile sale. Dreptul istoric nu poate fi invocat împotriva voinței popoarelor" [1].

La 4 iunie 1920, la Trianon, Franța, Anglia, Italia, Statele Unite, Japonia, România, Regatul sîrbo-croato-sloven, Cehoslovacia și alte nouă state, pe de o parte, și Ungaria, pe de altă parte, reprezentată de G. de Benard și A. de Torda, au semnat Tratatul de Pace [2]. În numele României, Tratatul de la Trianon a fost semnat de dr. I. Cantacuzino și N. Titulescu. [3]

Statul „milenar" al ungurilor, întemeiat pe violență și pe nedreptate, se desființase acum și de drept, cum se prăbușise mai înainte, de fapt. Despre soarta acestui stat „milenar" au avertizat mulți învățați, începînd chiar din secolul al XIX-lea, mai ales cînd au văzut măsurile luate de guvernanții unguri după dualismul din 1867.

A. C. Popovici scria la începutul secolului nostru, referindu-se la cele trei milioane și jumătate de români, două milioane și jumătate de slovaci, două milioane de germani, un milion de sîrbi și la cele două milioane și jumătate de croați: „Niciuna dintre aceste naționalități n-a devenit prietena ungurilor. Dimpotrivă. Toate îi dușmănesc și așteaptă numai năruirea definitivă a citadelei dualiste" [4]; iar în altă parte, că „Atîta timp cît dăinuiește dualismul, întregul imperiu stă pe un vulcan, în permanență încălzit de patimile naționalităților umilite. Cutremurul acestui vulcan, într-un moment în care monarhia va fi încurcată într-un război, va duce la consecințe incalculabile... Asaltul popoarelor din Austro-Ungaria împotriva dualismului este astăzi atît de puternic, încît nici o forță nu i se poate opune timp mai îndelungat" [5].

Istoricul român cita, în sprijinul concluziilor sale, și pe învățatul Franz Schuselka care, încă la 1861, scria: „În fața cuceritorului, cel asuprit va aștepta numai prilejul favorabil pentru a-și scutura iarăși jugul și va părea îndreptățit să o facă atît în fața propriei conștiințe, cît și în fața lumii" [6].

Prăbușirea Austro-Ungariei a fost pregătită cu mult timp înainte, din interiorul ei. Despre aceasta au fost avertizați guvernanții unguri care, în orbirea lor de stăpînitori, de „națiune cultă", n-au vrut să țină cont. Nu Trianonul (1920) a fost dezastrul lor, cum au susținut și susțin apărătorii Ungariei „milenare", ci justiția istoriei, politica dusă de-a lungul secolelor de casta feudală ungară. La Trianon s-a consfințit ceea ce naționalitățile pe care ungurii le-au stăpînit, asuprit și exploatat au înfăptuit atunci cînd a apărut „prilejul favorabil", s-a dat consacrare juridică la ceea ce poporul român înfăptuise încă în 1918 prin voința sa unanimă.

La Trianon s-a oficializat juridic, din punct de vedere internațional, redimensionîndu-se, prin voința popoarelor, statul național ungar la proporțiile sale reale. Tratatul de la Trianon, prin conținutul său, servea țelurile de independență și de suveranitate națională ale României, Cehoslovaciei, Iugoslaviei și chiar ale Ungariei.

Tratatul de la Trianon, ca și cel de la Saint-Germain (1919), a reprezentat o victorie a principiilor de drept internațional potrivit cărora popoarele

---

[1] Const. Kiriței escu, *op. cit.*, p. 527—528.
[2] Doc. nr. 891.
[3] Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 690—691.
[4] Aurel C. Popovici, *Stat și Națiune. Statele Unite ale Austriei Mari.*, București, 1939, p. 111.
[5] *Ibidem*, p. 133.
[6] *Ibidem*, p. 162.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

au dreptul inalienabil de a-şi decide propriul destin. În baza acestora, în anul 1920 România îşi vedea recunoscută, pe plan internaţional, desăvîrşirea unităţii sale statale. Idealul de veacuri fusese astfel sancţionat de forurile internaţionale.

Tocmai aceste realităţi pun şi mai mult în evidenţă faptul că nu armata română şi nu Tratatul de la Trianon a adus la putere regimul horthyst din Ungaria. Horthysmul constituie expresia vîrfurilor reacţionare şovine şi revanşarde din Ungaria care purtau încă nostalgia monarhiei austro-ungare şi care vroiau să-şi păstreze poziţia de jefuire socială şi asuprire naţională a celorlalte popoare din imperiul dualist. Nu Trianonul a instaurat regimul fascist şi revizionist din Ungaria, ci clasele stăpînitoare în cîrdăşie cu reacţiunea internă şi internaţională. Pacea încheiată după cel de-al doilea război mondial a confirmat încă odată justeţea Tratatului de la Trianon.

Primul act al unirii înfăptuit în primăvara anului 1918, la 27 martie/9 aprilie de românii din Basarabia a intrat în atenţia Aliaţilor încă din toamna anului 1918, dar în 1919, la intervenţiile repetate ale delegaţiei române, Consiliul Suprem a început să se ocupe de el. Era cea mai grea problemă de rezolvat atît pentru că nu fusese prevăzută în Tratatul încheiat în 1916, cît şi pentru complicaţiile pe care le crea între Aliaţi. Şi din punct de vedere internaţional era o chestiune foarte complicată, iar rezolvarea ei depindea de multe interese europene şi mondiale, care adesea se încrucişau [1].

Chestiunea Basarabiei făcea parte integrantă din politica generală a Marilor Aliaţi faţă de Rusia. În prima parte a războiului, Rusia s-a găsit în rîndul Aliaţilor, în această calitate avînd obligaţiile ei. În economia Rusiei capitalul unora din Marile Puteri deţinuse poziţii importante. Guvernul rus contractase împrumuturi substanţiale în Occident. Revoluţia rusă, regimul sovietic instaurat a creat o situaţie nouă prin nerecunoaşterea obligaţiilor asumate de guvernul ţarist.

Actul reunirii Basarabiei cu România a dus la o stare tensională între Rusia şi România. Atît din partea reprezentanţilor Rusiei ţariste, cît şi din partea Rusiei sovietice s-au formulat mai multe proteste împotriva aşa-numitei anexiuni a Basarabiei, apreciată — spre exemplu, în protestul lui Cicerin adresat guvernului român, imediat după Unire —, ca „un act de violenţă faţă de populaţia basarabeană".

Diferiţi reprezentanţi ai Rusiei, ce se aflau în Franţa, între care fostul ministru al guvernului Kerenski la Paris, Maklakov, au întreprins o campanie activă de propagandă împotriva României. Ei erau secondaţi de unii moşieri din Basarabia, ca Schmidt, Krupenski şi alţii, ce-şi plîngeau privilegiile şi averile pierdute. Memoriile şi broşurile publicate de toţi aceştia, articolele în presă, întreaga campanie antiromânească încercau să agraveze şi mai mult situaţia, să compromită hotărîrea românilor, să determine Conferinţa de a nu recunoaşte reunirea Basarabiei cu România. Divergenţele de păreri ce domneau în rîndul membrilor Consiliului Suprem, precum şi faptul că cele mai multe Puteri voiau să stoarcă concesii economice şi financiare de la guvernul sovietic, au dat naştere la o politică neunitară, tratînd sau dorind să trateze, în acelaşi timp, şi cu Sovietele şi cu generalii albgardişti [2], organizînd intervenţia armată care să-i sprijine pe aceştia, dar îndemnînd unele ţări vecine Rusiei, între care şi România, să înceapă tratative cu Sovietele.

La rîndul ei, delegaţia română a desfăşurat o intensă activitate la Paris, urmărind să facă cunoscută justeţea actului de la 27 martie 1918, dreptul românilor de a se uni cu patria mumă, de a determina Consiliul Suprem,

[1] V. V. Tilea, *op. cit.*, p. 83—128.
[2] *Ibidem*, p. 86—89.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

în ciuda multiplelor greutăți și a pozițiilor lui contradictorii, să ia în discuție și să se pronunțe în chestiunea Basarabiei. În acest scop, au fost publicate un mare număr de articole, broșuri și memorii prin care se răspundea adversarilor și se arătau drepturile românilor asupra acestei vechi provincii românești și valabilitatea actului reunirii.

La 8 februarie 1920, Comitetul de experți al celor patru Mari Puteri a ajuns la concluzia ca Basarabia să fie atribuită României. Consiliul Suprem a amînat însă soluționarea problemei, apoi, folosind tactica anterioară, a început să pună condiții[1] pentru ca, în cele din urmă să fie nevoit, totuși, să recunoască drepturile României și să hotărască rezolvarea situației în favoarea ei.

Convorbirile purtate de prim-ministrul român, Alexandru Vaida-Voievod, începînd din a doua jumătate a lunii ianuarie și pînă la începutul lui martie 1920 cu G. Clemenceau și Lloyd George, cu alte personalități occidentale [2] au edificat pe cei în cauză asupra justeței cauzei românilor, iar încheierea retragerii trupelor din teritoriul Ungariei a arătat că guvernul român își ținea angajamentele.

În această perioadă în Rusia puterea sovietelor se întărea. Generalii Kolceak și Judenici, susținători ai vechilor rînduieli, erau înfrînți, armatele lor risipite, iar situația lui Denikin devenea de asemenea tot mai grea. Germania refuza să mai colaboreze la blocarea Rusiei. În Franța se contura din ce în ce mai puternic curentul în favoarea reluării legăturilor economice cu sovietele; Statele Unite manifestau îngăduință față de soviete. Contextul internațional arăta guvernului român că e necesar să studieze posibilitățile restabilirii legăturilor diplomatice cu Rusia Sovietică, să aranjeze întîlniri, deocamdată neoficiale, și schimburi de scrisori în vederea încheierii unui tratat de pace, problemă ce de altfel urma un drum ascendent. Începerea tratativelor a ușurat și a favorizat continuarea discuțiilor cu reprezentanții Aliaților în problema recunoașterii Unirii Basarabiei.

În ziua de 3 martie, Alexandru Vaida-Voievod avea o întrevedere cu primul ministru englez Lloyd George, întrevedere decisivă pentru recunoașterea Unirii Basarabiei de către Consiliul Suprem, și în aceeași seară primea Hotărîrea Consiliului Suprem asupra Basarabiei [3] însoțită de o Notă introductivă [4] a președintelui Consiliului Suprem, Lloyd George. Nota încunoștința pe premierul român că Consiliul Suprem „a luat în considerare cererile cu privire la recunoașterea reunirii Basarabiei cu România" și că Consiliul a căzut de acord să recunoască reunirea Basarabiei cu România, recunoaștere care „nu va putea primi forma legală a unui tratat, pînă cînd trupele române nu vor fi evacuat cu totul Ungaria".

Hotărîrea, după motivarea cu privire la întîrzierea soluționării problemei basarabene, preciza: „Guvernele Aliate își dau seama că interesul cel mai mare al României, precum și al statelor învecinate cere ca chestiunea Basarabiei să nu rămînă și pe mai departe nedecisă. După ce s-au luat pe deplin în considerare aspirațiile generale ale populației basarabene și caracterul moldovenesc (românesc n. a.) din punct de vedere geografic și etnografic al acestei regiuni, precum și argumentele istorice și economice, principalele Puteri Aliate se pronunță în favoarea reunirii Basarabiei cu România, reunire proclamată în mod formal de reprezentanții basarabeni, dorind totodată

---

[1] Una din aceste condiții și în același timp acuzație la adresa guvernului român era aceea că nu și-a ținut cuvîntul în ceea ce privește retragerea trupelor române de pe teritoriul ungar (V. V. Tilea, *op. cit.*, p. 92—94.)

[2] *Ibidem*, p. 99—105.

[3] Doc. nr. 875.

[4] Doc. nr. 874.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a încheia un tratat cu privire la această recunoaștere, îndată ce condițiile amintite vor fi fost îndeplinite."

Tratatul despre care se vorbește în cele două documente, de recunoaștere a reunirii Basarabiei cu România, s-a semnat la 28 octombrie 1920 la Paris. Articolul 2 din Tratat recunoaște României suveranitatea asupra teritoriului Basarabiei, iar articolul 9 anunță că părțile contractante vor invita Rusia să adere la acest Tratat, de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele. „Ele își rezervă dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Ligii Națiunilor toate chestiunile care ar putea fi ridicate de Rusia cu privire la detaliile Tratatului".

Una din problemele principale ale politicii externe a guvernului român din această perioadă a fost și aceea a stabilirii sau restabilirii relațiilor cu țările vecine. Se fixaseră și se comunicaseră frontierele României încă din februarie și, respectiv, din iunie 1919, frontiere consfințite de tratatele încheiate cu Austria în septembrie și cu Bulgaria în noiembrie 1919. Paralel se duceau tratative cu Ungaria pentru a semna și ea Tratatul, acțiune care s-a finalizat în iunie 1920.

În normalizarea legăturilor erau interesate toate statele; spre aceasta îndemna și Consiliul Suprem. În ceea ce privește guvernul român, prin diverși reprezentanți, în diferite ocazii, el și-a exprimat dorința de stabilire a relațiilor cu toți vecinii. Nu depindea însă numai de el.

La începutul anului 1920, se creaseră condiții pentru reluarea relațiilor cu Rusia Sovietică. În această direcție era sfătuit premierul român și de reprezentantul Italiei și de cel al Angliei. Avînd sugestia Angliei și a Italiei, precum și înțelegerea binevoitoare a Franței, premierul român s-a hotărît, în ianuarie 1920, să înceapă convorbiri cu guvernul Rusiei Sovietice. Guvernul român spera că reușita tratativelor cu Sovietele ar fi redus tensiunea dintre cele două țări, ar fi aplanat diferendele și ar fi creat încredere și siguranță între ele. În același timp, credea că va grăbi recunoașterea, de către Consiliul Suprem, a reunirii Basarabiei. În acest scop, s-a trimis un delegat la Copenhaga pentru a trata cu Litvinov „eliberarea și repatrierea prizonierilor de război (români — n. a.) din Rusia" [1]. Acesta trebuia să constituie cadrul oficial al misiunii. Conform instrucțiunilor, N. Ciotori trebuia să aibă în vedere: a) recunoașterea reunirii Basarabiei; b) restituirea tezaurului; c) repatrierea prizonierilor români din Rusia; d) neamestecul în chestiunile interne ale României; e) abținerea de la orice propagandă.

În același timp, premierul român, în diferite interviuri, afirma politica guvernului român față de Rusia Sovietică precizînd că: 1) România consideră — în virtutea dreptului de autodeterminare — chestiunea Basarabiei ca definitiv rezolvată prin hotărîrea basarabenilor, exprimată în trei rînduri (la 27 martie/9 aprilie 1918, în decembrie 1918 cînd au renunțat la condițiunile puse în martie, și în Parlamentul României în sesiunea din noiembrie — decembrie 1919); 2) România nu se afla în stare de război cu Rusia; 3) România nu va începe nici o ofensivă militară în contra Rusiei, dar își va apăra granițele cu toate puterile [2].

La 8 februarie a avut loc prima întîlnire. Acum urma ca delegatul Sovietelor să ceară Moscovei formularea condițiunilor ce aveau să servească drept bază pentru discuțiile ulterioare. O notă a lui Vaida-Voievod din 20 februarie, care trebuia să-i parvină lui N. Ciotori, îi atrăgea atenția că „bolșevicii fac oferte de pace, pe cîtă vreme noi nu ne considerăm în stare de

[1] V. V. Tilea, *op. cit.*, p. 99— 102.
[2] *Loc. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

război cu ei. Pacea trebuie să fie recunoașterea reciprocă a situației de fapt, ea fiind o stare de drept internațional și politic" [1]. Cîteva zile mai tîrziu, la 24 februarie, în telegrama lui Cicerin, comisarul poporului pentru afacerile externe, către primul ministru român, se spunea: „Guvernul sovietic rusesc e de părere că toate diferendele dintre cele două țări se pot aplana pe calea negocierilor pașnice și toate chestiunile teritoriale se pot rezolva în mod amical". Bazat pe aceste considerente, Cicerin se adresa guvernului român cu o propunere formală de a începe tratative de pace, rugînd să se indice locul și timpul pentru întîlnirea reprezentanților celor două state [2].

La 1 martie, o nouă telegramă aducea la cunoștință că „guvernul sovietic rus ia act cu satisfacție de hotărîrea guvernului României de a începe negocierile de pace propuse și era de părere ca locul de întîlnire al negocierilor să fie orașul Harkov" [3].

La 3 martie, premierul român răspundea comisarului sovietic că este de acord de a intra în tratative, făcîndu-i cunoscut că „România dorește să stabilească în mod pașnic și să întrețină relații amicale cu toți vecinii ei pe bazele viitoarei ei dezvoltări economice și politice, în spirit democratic. Față de evenimentele și luptele din Rusia, România a observat și observă constant atitudinea de a se abține de la orice imixtiune în afacerile interne ale poporului vecin" [4].

Note care informau guvernele român și cel al sovietelor despre stadiul și rezultatele discuțiilor au continuat în tot cursul anului. Tonul notelor din februarie și martie, problematica lor se regăsesc și în notele adresate guvernului Averescu. Reținatenția mai ales problemele din telegramele comisarului Cicerin, din 4 și 17 octombrie 1920 [5], ca și din aceea a generalului Averescu din 8 octombrie 1920 [6], deosebite prin importanța lor și sinceritatea cu care erau prezentate. Însă discuțiile duse în continuare n-au mers pe această linie. Delegații sovietelor ridicau mereu probleme care, sub formă de lămuriri, erau mai mult presupuneri și acuzații decît clarificări. Aducînd în discuție eventuala alianță a României cu Polonia și Ungaria, patronată de Franța, aceștia o socoteau îndreptată contra Republicii sovietelor. De aceea, delegatul român preciza din nou „că atitudinea de perfectă neutralitate pe care România o păstrează de mai bine de doi ani față de zbuciumările din Rusia este și o dovadă și în același timp o garanție suficientă că ea n-are decît intenții pașnice față de poporul rus. Ea nu se crede în drept să impună poporului rus o anumită formă de guvernămînt și ar reacționa cu cea mai mare îndîrjire la orice încercare — ori de unde ar veni această încercare — de amestec în afacerile ei interne" [7].

Pe aceeași linie sînt și problemele ridicate la 23 noiembrie de delegația sovietică: spre exemplu, faptul că guvernul român ar fi dispus să acorde ospitalitate lui Vranghel și ofițerilor lui, ba chiar să accepte refacerea armatei sale pe teritoriul României; că România ar fi ostilă sovietelor din cauza formei de guvernămînt și din cauza principiului după care se conduce politica internă [8], ca și cele ridicate la 8 decembrie, și anume că românii par dispuși să permită elementelor ruse contrarevoluționare să-și refacă forțele în Basarabia,

[1] Doc. nr. 856.
[2] Doc. nr. 864.
[3] Doc. nr. 871.
[4] Doc. nr. 873.
[5] Doc. nr. 909, 911.
[6] Doc. nr. 910.
[7] Doc. nr. 894.
[8] Doc. nr. 916.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

problemă repusă și la 14 decembrie [1], de astădată în nota lui Cicerin către Take Ionescu, noul ministru român de externe.

Guvernul român, indiferent de persoana care s-a aflat în fruntea lui, a păstrat în toată această perioadă față de Rusia Sovietică o atitudine de bună vecinătate, nevoind să se amestece sau să intervină în puternicele frămîntări sociale și politice și în luptele dintre Puterea sovietică și diferiții reprezentanți ai Rusiei țariste. Această poziție a avut-o și atunci cînd Aliații i-au cerut să participe la intervenție alături de ei, poziție apreciată și de V. I. Lenin, în timp ce între guvernul român și cel al sovietelor continua schimbul de scrisori în vederea reluării relațiilor. Referindu-se la poziția României, V. I. Lenin arăta la 6 februarie 1920: „Au mai rămas unele state, ca România, care n-au încercat să lupte împotriva Rusiei... Se înțelege că dacă România nu s-a hotărît să pornească război într-un moment favorabil pentru ea, apoi acum, după ce la noi a fost complet lichidat frontul lui Vranghel, e și mai puțin probabil că ea să se încumete să facă acest pas" [2].

Din păcate, discuțiile purtate în cursul anului 1920 nu s-au finalizat atunci și nici mai tîrziu, deși încercări de reluare a tratativelor s-au făcut. Din documentele cunoscute se poate constata că ambele guverne nu erau încă hotărîte să discute și să rezolve pozitiv problemele. Nu s-a manifestat, de ambele părți, nici bunăvoință, nici încredere, nici înțelegere și nici nu s-au făcut concesii pentru a se ajunge la înțelegeri și la încheierea de acorduri.

Despre discuțiile duse între cele două delegații au lăsat mărturii oficiale, scrise și reprezentanți ai altor țări. Astfel, la 28 februarie 1920 într-un raport, ministrul belgian la București informa guvernul său despre propunerile de pace făcute României de Cicerin [3]. La 11 august, reprezentantul aceleiași țări arăta că guvernul român a răspuns guvernului sovietelor la propunerea de reluare a negocierilor că dorește să întrețină relații bune cu toți vecinii săi și că este dispus să examineze cu multă bunăvoință toate propunerile ce urmează să-i fie făcute privind relațiile economice și altele. Autorul raportului informa despre interpelările unor deputați și răspunsul dat de generalul Averescu referitor la atitudinea guvernului român față de conflictul ruso-polonez, raporturile cu guvernul sovietelor, tratatul privind Basarabia etc., precizînd în încheiere: „Atitudinea guvernului român față de Rusia a fost de la începutul revoluției pur defensivă și va rămîne așa. Interesele celor două popoare vecine sînt aceleași. După unirea Basarabiei cu patria mumă, nici un diferend de neînvins nu o mai desparte de Rusia" [4].

Discuții a angajat guvernul român și cu alte state. În urma acestora, prin intermediul reprezentanților oficiali s-au realizat înțelegeri și o bună colaborare cu reprezentanții Cehoslovaciei și Iugoslaviei [5] și cu ai Greciei, ceea ce va avea ca rezultat pozitiv formarea în anul 1921 a Micii Înțelegeri. Toate aceste state erau interesate în păstrarea statu-quo-ului, în apărarea prevederilor tratatelor încheiate, chiar dacă acestea nu le mulțumeau întru totul. Începînd din toamna anului 1918, s-au purtat convorbiri între reprezentanți ai românilor, cehoslovacilor, sîrbo-croato-slovenilor și grecilor, conturîndu-se, în

---

[1] Doc. nr. 918, 919.
[2] V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 42, București, 1968, p. 1 327—1 328.
[3] Doc. nr. 867, 880.
[4] Doc. nr. 899.
[5] Începutul colaborării este însă mult mai vechi. Ea a început și a continuat încă la sfîrșitul secolului trecut: „Trebuie să mergem înapoi pînă la 1894 — scria V. V. Tilea — cînd s-a început conlucrarea efectivă a celor mai subjugate națiuni din Ungaria: a sîrbilor, slovacilor și românilor în contra dușmanului comun. De atunci această conlucrare... n-a încetat niciodată (*op. cit.*, p. 129).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

linii largi, proiectul unor legături strînse și permanente între țările lor [1]. Legăturile stabilite între reprezentanții acestor state, unele acțiuni comune ale lor au continuat, deși nu cu regularitate, în timpul Conferinței de la Paris, în 1919—1920. Activitatea comună a celor patru guverne a culminat cu memoriul adresat Consiliului Suprem ca răspuns la contrapropunerile ungare la proiectul Tratatului de Pace [2]. Baza alianței între aceste state s-a pus în vara anului 1920, cînd, la Belgrad, s-a încheiat primul tratat de alianță defensivă între Serbia și Cehoslovacia. A urmat o înțelegere, transformată mai tîrziu în tratat, între Cehoslovacia și România, avînd ca obiect menținerea Tratatului de la Trianon. Dar alianța comună va căpăta forma oficială prin convențiile din primăvara anului 1921 [3].

*

* *

Încheierea tratatelor de pace în anii 1919—1920 a pus capăt războiului care dura din anul 1914. Statele care l-au dezlănțuit au fost învinse și a trebuit nu numai să-și recunoască înfrîngerea, dar să răspundă și să plătească o parte din pagubele pricinuite. În istorie, guvernele lor s-au înscris cu unul din cele mai groaznice măceluri de pînă atunci, ce a provocat omenirii întregi uriașe pagube materiale și umane, dar mai ales morale, care nu se pot da uitării și de a căror vinovăție nu vor fi niciodată iertați.

Tratatele de pace încheiate în urma primului război mondial au stabilit un nou echilibru mondial, reîmpărțind și redistribuind teritorii și sfere de influență, Marile Puteri, care dictaseră la Conferința de Pace, beneficiind în primul rînd de pe urma acestor noi stări politice.

Deși elaborate, dezbătute și aprobate de Conferința de Pace, tratatele au provocat multe discuții în istoriografia mai veche sau mai nouă [4]. Poziția față de ele a fost determinată în primul rînd de modul în care au fost satisfăcute interesele economice, teritoriale, politice etc. ale statelor semnatare ai căror reprezentanți, susținători sau adversari, n-au încetat de a readuce în discuție diverse situații neconvenabile pretențiilor lor.

Din păcate, la Conferința de Pace interesele Marilor Puteri au fost puse mai presus de interesele celorlalte state. O rezistență colectivă a acestora, opusă Marilor Puteri, ar fi putut influența sau chiar stopa acele decizii finale dezavantajoase lor dacă ar fi acționat permanent unite. Dar unirea lor nu s-a putut înfăptui. Chiar și atunci cînd între cîteva din aceste state s-a realizat, pe cale diplomatică, o înțelegere, lipsa de unitate între vederile și interesele lor s-a făcut puternic simțită, în cele din urmă alianța destrămîndu-se. Concluzia ce se desprinde din analiza acestei frămîntate perioade este așadar necesitatea unității, a acțiunii unite a statelor împotriva tendințelor de dominare și impunere a intereselor țărilor puternice în fața celorlalte state, mici și mijlocii.

De mai puțină atenție s-au bucurat în Consiliul Suprem cauza dreaptă de independență și unitate națională pentru care au luptat popoarele ținute sub asuprire străină. Ca o consecință directă, și izvoarele documentare în care sînt menționați ani de luptă, drepturi și libertăți răpite, teritorii cotropite s-au bucurat de o redusă atenție.

---

[1] C. Xeni, *Take Ionescu. 1858—1922*, București, p. 464—466.

[2] Doc. nr. 863.

[3] C. Xeni, *op. cit.*, p. 469—472. Doc. nr. 872, 903, 905, 906, 914, 915.

[4] Eliza Campus, *Recunoașterea pe plan internațional a desăvîrșirii unității statale a României*, în *Studii*. Revistă de istorie, Tomul 21, nr. 6/1968, p. 1 165—1 184.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Mai puțină grijă s-a acordat profunzimii, justeței anumitor revendicări, uneori cei ce și-au atribuit rolul de a hotărî neglijîndu-le, ignorîndu-le sau combătîndu-le.

Documentele din prezenta lucrare evidențiază, uneori împotriva unor aprecieri eronate, contradictorii, că au trebuit depuse eforturi considerabile, îndelungate, adeseori făcîndu-se concesii și sacrificii pentru recunoașterea dreptății cauzei poporului român, a dorinței sale de unitate exprimată în marile forumuri de la 27 Martie, 28 Noiembrie și 1 Decembrie 1918. Timp de peste un an și jumătate reprezentanții guvernului român la Conferința de Pace s-au luptat pentru recunoașterea dreptății și intereselor naționale ale poporului român. Dar, în această confruntare interesele economice se amestecau cu cele politice, în spatele celor ce hotărau aflîndu-se puterea monopolurilor și trusturilor ale căror obiective nu cunoșteau margini, hotare, prieteni, alianțe, animate doar de dorința de dominare, stăpînire, exploatare, jefuire, de obținere a profiturilor și veniturilor maxime. Reprezentanții României n-au așteptat bunăvoința Marilor Puteri, iar acestea n-au dat României nimic din ceea ce nu i se cuvenea ba, dimpotrivă, ori de cîte ori le-au dictat propriile interese, i-au sacrificat drepturile legitime. Lupta dusă de veacuri de poporul român, dreptatea cauzei sale, exprimarea hotărîtă a voinței de unire și apărarea acestei voințe au obligat, în cele din urmă, Marile Puteri să consfințească prin tratate ceea ce poporul român înfăptuise deja, iar Parlamentul României întregite votase la 29 decembrie 1919: Unirea cea mare.

Tratatele au fost acte oficiale, emanație a Consiliului Suprem, în spatele căruia au stat sute de specialiști, consilieri și experți, care i-au pregătit, întocmit și pus la dispoziție tomuri de documente și documentații. Ele au trebuit să țină seamă de realități, să îndrepte și să repare nedreptăți istorice, să pună capăt prin soluții echitabile, juste, tendințelor de dominație și asuprire străină, să creeze cadru politic și juridic internațional propice noilor stări de fapt, să reglementeze noi raporturi între state, între guverne, între popoare.

Dar, oricîtă bunăvoință ar fi avut cei care au elaborat, discutat și aprobat tratatele, oricît de bine au încercat să rezolve problemele în litigiu, ei n-au putut să nu fie influențați de interesele statelor și guvernelor pe care le reprezentau, n-au putut să-i mulțumească și pe învingători și pe învinși în mod egal, mai ales că cei ce le aprobau în final erau mari puteri și interesele lor „nelimitate", pe care, în primul rînd, au făcut tot ce le-a fost posibil să le satisfacă. Ca urmare, mai ales a nemulțumirilor, multe documente oficiale sau particulare contemporane evenimentelor prezintă poziții diferite și contradictorii, oglindesc interesele celor ce le-au elaborat, care adeseori, n-au putut să depășească momentul, să vadă esența fenomenelor. De aceea, multe documente, din această categorie întocmite sub imperiul stării de nemulțumire, nu reflectă realitatea, inducînd în eroare și creînd confuzie, falsificînd și ignorînd adevărul.

Istoricul, cel care dorește să cerceteze fenomenele obiectiv, științific, cel care dorește ca lucrarea lui să reziste timpului și mai ales criticilor, trebuie să dispună de o bogată, multilaterală și diversă bază documentară, provenită de la părțile în cauză, pe care să o analizeze, să o compare; el este obligat să utilizeze acele informații care sînt cît mai aproape de realitate, să formuleze asemenea concluzii care să servească științei, să slujească bunei înțelegeri și prieteniei între popoare, nu poziției nedrepte, subiective, nu justificării forțate a ceea ce realitatea a infirmat, a ceea ce s-a creat prin și cu ajutorul forței sau puterii. Aceasta e posibil, pentru că au trecut cîteva zeci de ani

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de la evenimente, iar generația care le-a trăit a dispărut, istoria confirmînd sau infirmînd ceea ce s-a înfăptuit în anii 1918—1920.

Pornind de la aceste considerente, editorii prezentelor volume și-au concentrat atenția, în primul rînd, la depistarea și adunarea unui bogat și variat material compus din acte oficiale și particulare, documente interne și externe, presă, din care le-au selecționat pe cele considerate a avea o încărcătură mai mare de informații dovedite corecte prin rezistența la proba decisivă a timpului. Publicîndu-le, sau pe unele republicîndu-le, doresc să pună la dispoziția cercetării tocmai ceea ce folosește științei, să ofere cercetătorului nu fragmente, nu citate convenabile alese cu grijă, texte trunchiate, ci documentele în întregimea lor, de provenință diversă și nu de puține ori contradictorii. Socotim că numai cunoscîndu-le în autenticitatea lor, un om de știință poate formula judecăți drepte, poate ajunge la concluzii reale.

În ceea ce privește poporul român, factorii responsabili pentru actele întreprinse, justețea revendicărilor sale, a cauzei pentru care a luptat, mărturiile documentare îl prezintă într-un mod care-i face cinste: mereu apărîndu-și pămîntul strămoșesc împotriva invadatorilor și a răsluitorilor, apărîndu-și libertatea și luptînd pentru unitate și independență. N-a cerut nici un petic de pămînt străin; n-a luptat pe teritoriul altor state pentru a cuceri pămînturi care nu erau ale lui; n-a pretins și nu i s-a dat de către Conferința de Pace nici un teritoriu care nu era locuit de români, ba, dimpotrivă, multă populație românească a rămas în afara granițelor stabilite de tratate; n-a intervenit în treburi ale vecinilor săi, în schimb, nu în puține rînduri, i-a sprijinit în lupta împotriva acelorași dușmani, le-a oferit posibilitatea de a trăi, de a se organiza și cultiva pe teritoriul său cînd pentru ei situația era deosebit de grea.

Toate acestea i-au adus în cursul timpului stimă și respect, l-au ajutat în momente grele pentru soarta sa, a primit sprijinul material și moral în acțiunile înfăptuite. Astfel de acțiuni în evoluția lor istorică au dus la realizarea treptată a năzuințelor sale, a idealului său. Acțiune de acțiune, plănuite în interiorul țării, afirmate deschis și realizate de către poporul român, uneori împotriva voinței Marilor Puteri, sînt acestea dovada concretă a justeței aspirațiilor sale și a trăiniciei înfăptuirilor lui, sînt mărturii de necontestat ale luptei de veacuri pentru care multe generații au dat jertfe grele materiale și umane.

Iată de ce a spune că statele mari au creat România, că România este o creație a Marilor Puteri prin tratatele de pace ale sistemului de la Versailles înseamnă sau rea-credință sau a nu cunoaște adevărul. România este creație firească a neamului românesc, este rezultatul luptei, al suferințelor, al jertfelor grele de sute și sute de ani; temeliile ei au fost construite de generațiile care s-au succedat în cursul mileniilor suferind, muncind și luptînd pe acest pămînt pe care nu l-au părăsit niciodată, nici cînd jefuitorii și asupritorii lui i-au dezmoștenit de moșie și de drepturi ori au încercat să-i deznaționalizeze, să-i abată de la credința lor, să-i alunge de pe pămîntul strămoșesc.

Recunoașterea internațională și consfințirea prin tratate a Unirii înfăptuite de români în 1918 a fost un succes al luptei poporului român, o validare a dreptății sale. Odată înfăptuită Unirea, ea a trebuit să fie susținută pe cale diplomatică, și apărată pe cale politică și militară. Vitejia și eroismul soldaților români, priceperea și hotărîrea conducătorilor statului au constituit unul din factorii importanți ai apărării și respectării hotărîrilor de Unire. Puterea militară a statului român, în ciuda marilor dificultăți prin care a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

trecut, s-a aflat mereu în serviciul idealului poporului român. Lupta concomitentă a diplomației și a armatei susținute de întregul popor a fost cheia succesului. Forțele politice românești n-au așteptat și nu s-au bazat pe bunăvoința și înțelegerea Aliaților în a oferi României ceea ce ea avea dreptul. Dreptul a fost cucerit și apărat. România recunoscută prin tratatele din 1919—1920 a fost creația veacurilor, creația în primul rînd a luptei poporului român. Aici sînt înglobate și victoriile de la Podul Înalt și de la Codrii Cosminului, de la Călugăreni și de la Șelimber, de la Plevna și Smîrdan, de la Mărăști, Mărășești și Oituz, din Munții Apuseni și de pe Tisa. Aici sînt hotărîrile de la Chișinău, de la Cernăuți și de la Alba Iulia. Aici este lucrarea poporului român asupra lui însuși în cursul veacurilor, aici se găsește sinteza prefacerilor succesive în conștiința și viața poporului român. Aici și acum s-au oglindit cum nu se poate mai bine realitățile permanente, naționale și etnice ale întregului cuprins al revendicărilor românești. Soarta și hotarele țării n-au fost legate de litera unui tratat ci tratatul a trebuit să recunoască ceea ce poporul român a înfăptuit.

Toate acestea ne dau temeiul și dreptul de a afirma că existența națională a statului unitar român, granițele sale nu i-au fost hărăzite prin bunăvoința prietenilor ci prin efortul său propriu, de voința și hotărîrea sa de luptă și de biruință.

Conștiința adevărului istoric se impune mereu și tot mai mult a fi dezvoltată și adîncită. Și aceasta cu atît mai mult, cu cît în lucrările unor pretinși istorici ca și în propaganda unor anumite cercuri continuă să se afirme că România este creația Marilor Puteri, să se vorbească despre „imperialismul românesc", despre „lipsa de drepturi și persecuția naționalităților", ce-și duc viața și-și făuresc viitorul împreună cu poporul român.

Moștenirea pe care ne-au lăsat-o generațiile ce au luptat la 1848, 1849, 1859 și 1877, în 1916—1919 — *unitatea, integritatea* și *independența* — trebuie apărată cu sfințenie și lăsată mai puternică, din generație în generație, iar incriminările, falsificările, denigrările la adresa românilor, demascate și condamnate odată cu autorii lor.

Sînt și astăzi de actualitate cuvintele pe care cel ce s-a aflat în fruntea guvernului la intrarea în război, cel ce a condus delegația română la Conferința de Pace în prima parte, cel ce, cu înalta-i competență și spirit patriotic s-a aflat în centrul luptei din acea perioadă, le rostea în memorabila ședință a Adunării deputaților din 17 decembrie 1919: „O națiune este o conștiință națională; cît valorează una, atît înseamnă cealaltă. Conștiința a ceea ce ești și hotărîrea fermă de a fi este puterea cea dintîi a unui popor. Cum și-o manifestă el, astfel își așează rolul și rostul în mijlocul neamurilor . . ."

I. I. C. Brătianu, om de acțiune, al vremii și al nației sale, adresîndu-se deputaților, le spunea: „Sînteți, domnilor, toți reprezentanții unui popor care este mîndru și poate să fie mîndru de trecutul său și care trebuie să aibă mare încredere în viitorul său. Fiți cît de modești pentru persoana dv., nu fiți modești pentru poporul pe care îl reprezentanți. Aveți conștiința că, cu numărul lui și cu situațiunea în care a fost, nu este popor care să fi putut să îndeplinească un rol mai nobil și un rol mai rodnic decît l-a îndeplinit neamul nostru" [1].

Făurirea statului unitar român a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea României contemporane. Act istoric epocal, Unirea a avut o înrîurire pozitivă asupra întregii evoluții economice, politice

[1] Doc. nr. 816.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

și sociale a țării, pentru afirmarea României pe arena internațională ca un stat unitar, suveran și independent, animat de dorința menținerii și apărării păcii, a dezvoltării colaborării între popoare. În același timp a deschis perspectiva și s-au creat condițiile dezvoltării mai rapide a forțelor de producție ale țării și pentru intensificarea activității forțelor sociale progresiste, a mișcării muncitorești revoluționare. Așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Înfăptuirea unității statului român — operă a maselor largi din întreaga țară, a întregului nostru popor — a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție; înmănuncherea laolaltă a energiilor și capacităților creatoare ale poporului nostru a creat condiții favorabile activității forțelor progresiste ale societății, mișcării muncitorești revoluționare. "[1]

VASILE ARIMIA

MIRCEA MUȘAT

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, București, 1968, p. 350.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

INTRODUCTION

The great political act carried out by the Romanian people in the year 1918 — the union within one national state of all provinces inhabited by Romanians that had been under foreign rule for longer or shorter periods of time — crowned with victory the Romanians' struggle, which had lasted for centuries. It sanctioned the achievement of the desire for unity, it put right the unjustices perpetrated in the course of history by certain more powerful neighbours who had taken parts of the Romanian territory, resorting to force or diplomacy, conquering or taking advantage of circumstances unfavourable to the Romanians.

The national assemblies meeting under the state of things at that moment expressed the aspirations of all Romanians and publicly proclaimed their decision of integration within the same state — the Romanian National State — being determined to shape their future together. Those supreme national acts were assumed by the state power and ratified at the end of the year 1919 [1], thus becoming legal acts also from the point of view of international law.

Romania's acts were of utmost necessity, indeed, and they also had a legal basis in the Treaty concluded by the Romanian government and the Entente Powers on August 4/17, 1916 [2], but still, from the viewpoint of the international law, they had to be acknowledged and sanctioned by the Peace Conference, which was to include them in international treaties. That asked for new, long and difficult efforts from the Romanian government, and from the Romanian diplomacy. For two years, political forces were directed to the great capital of the world in order to gather documentary evidence, to bring arguments and to make known the rights and wishes of the Romanian people. Their task was to establish links, to carry on negotiations and to convince the representatives of the Entente that the deeds of the Romanian people in 1918 [3] were righteous. They wanted to inform the international public opinion of the efforts the Romanians had spent in order to preserve and defend the national rights, of the sacrifices they had made for the achievement of their ideal in the course of time, to disavow and struggle against the hostile, inimical propaganda organized by certain revanchist and reactionary governments and political groups, to expose the campaign of slandering and disparaging the Romanian people subsidized by adversaries of the Romanians with huge material investments.

Besides its political and diplomatic activities at an international level, the Romanian government faced other tasks, for the solving of whom great

---

[1] State Archives Bucharest, Funds of the Presidency of the Council of Ministers, file 19/191 .

[2] *1918 la români. Desăvîrșirea unității național-statale a poporului român (The Romanians in 1918. Accomplishment of the National and State Unity of the Romanian People)*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, doc. no. 237.

[3] Ibidem, pp. 39—56.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

material and human efforts had to be made under extremely unfavourable circumstances.

In the first place, the reunion of the Romanian state took place at a time when the war was not over yet and when the former rulers were still trying, by every means and ways, to maintain their authority, to protect their former privileges and possessions. Taking that into consideration, the Romanian government meant to continue the struggle, to organize, to equip and support the country's armed forces so as to drive away the former enemies, those who had imposed on Romania the depleting Buftea-Bucharest Treaty in May, 1918 [1]. The liberation of the whole Romanian territory — as also recognized by the Entente Powers in the 1916 Treaty — was another important issue.

In the second place, the huge destructions brought about by the war, the social and economic disorganization, the taking away of certain means of transport, of great quantities of industrial and agricultural goods a.o. by the forces of the Central Powers during the 1916—1918 occupation and during their retreat had a negative influence on the Romanian economy [2], practically paralysed the economy, transports, finances and other domains, requiring serious measures and considerable efforts for restoration and development.

In the third place, as a result of the plebiscitary acts in 1918, into the Romanian Kingdom there were included various institutions, territories that had been differently organized from an administrative viewpoint up to then, with various institutions and legislations specific to the states they had been part of, with different levels of development, with different coins in circulation, etc.: there were also many other problems, arising from the retreat of the allied armies from certain areas of the country as well as the drawbacks resulting from the arbitrary settlement of the line of demarcation between Hungary and Romania at the Military Convention in Belgrade on November 13, 1918. [3]

The state of things in the summer and autumn of the year 1918 resulting from the defeat of the Central Powers, sanctioned by the armistice agreements and conventions, made it necessary to prepare and sign the Peace Treaties.

Nevertheless the Romanian people's struggle was to continue for almost another year. Parts of the Romanian territory that had joined Romania in 1918 had to defend their act of union, to be freed in actual fight from under the foreigners' domination who could not conceive to lose territories and populations they had ruled and exploited for hundreds of years, used to dominating and living at the co-inhabiting peoples' expense.

The military convention in Belgrade concluded between the representatives of the Allies and of Hungary had actually divided Transylvania, arbitrarily and illogically establishing the line of demarcation on the Mureș [4]

---

[1] In connection with the treaty, the Feb. 26/March 12, 1919 issue of *The Times* made the following remark in the article *Romania's Rebirth:* "The Bucharest Treaty and its annexes shall be proverbial in diplomacy due to the perfection and scientific insight with which they established the steps to be taken in order to get the last farthing out of Romania and the very last goods it could offer, a masterpiece of extortion". Doc. no. 548.

[2] An address of the General Management of the Romanian Railways on December 30, 1919 reveals the rolling stock (locomotives and waggons) existent in 1916 and what was found after the departure of the Central Powers forces in November 1918. Doc. no. 824.

[3] Doc. no. 468.

[4] In Maniu's memorandum presented by the Romanian Minister in Paris to the French Minister for Foreign Affairs on November 28, 1918, the drawbacks of the Belgrade armistice were shown in a most accurate manner. Doc. no. 470.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

river. Most of the territory that had united with Romania on December 1, 1918 was still under the authority of the Hungarian government, a government set up by the revolution at the end of October 1918 and led by Count Károlyi Mihály. [1] The wide range of political forces that made up the Hungarian National Council — from which the government as well as the affirmed and actually applied policy resulted — did not warrant a radical change in the life of the Hungarian Republic in point of relations with the neighbouring countries and especially with those with whom the parts of territories up to then conquered and ruled by Hungary had united.

The aim and the measures taken by the Hungarian government were, on the one hand, the defence of the integrity of "millennial" Hungary founded by conquests and maintained by terror and on the other hand to mislead the Allies, as well as the countries that had a word to say at the Peace Conference. The Károlyi government cherished the illusion that it would be able to maintain the nationalities and their territories within the Republic, regardless of the name it would bear. Even at that time many of those who were watching the course of events expressed their opinion about the respective fact.

"The Hungarians carry on a strong propaganda, intending to deceive the Allied Powers", said *The Washington Post* on January 11, 1919. And it went on as follows: "The Hungarians of the junker type are just as irreconcilable and impossible to change as the German junkers. They do everything they can in order to prevent the Poles' and Romanians' striving for uniting with their own countries." In the end it showed that: "With the exception of Germans, Hungarians, Bulgarians and Turks, the European peoples want nothing except what rightfully belongs to them." [2]

The French newspaper *Le Temps* made known to its readers under the title *The Hungarians and the Romanians* on February 20, 1919: "The Hungarian propaganda violently fights against Romania. False news is systematically spread". After giving a few examples of such items of news it concludes that " in reality none of these pieces of information has the slightest ground." [3]

Other documents [4] too presented to the public opinion the falseness of the information of Hungarian propaganda. We shall quote only *The Times*, from an article entitled *The Truth about Greater Romania* at the beginning of March 1919, whose very subtitle sounded "The Origin of False News". Dealing with the activity of the propaganda mission, it said: "The Hungarian propaganda mission, besides its activity of spreading uncontrolled rumours concerning Romania abroad, is also extremely active in Hungary and Transylvania, its aim being to stir up anarchy in the territory occupied by Romanians, thus discrediting the Romanian administration, hoping in the long run to thwart Transylvania's union to Romania". Tackling the "Atrocities" the Hungarians said were happening in the territory under Romanian administration, the author of the article considered them, on the basis of his own investigations, "not in accordance with reality or extremely exaggerated". That anti-Romanian campaign led by the Hungarians at a time when Romania needed Europe's help — was the author's opinion "should

---

[1] *În sprijinul Republicii Ungare a Sfaturilor. 1919. Documente şi amintiri (Support for the Hungarian Republic of the Councils. 1919. Documents and Recollections)*, Editura Politică, Bucureşti, 1969, pp. 12—13.

[2] Doc. no. 494.

[3] Doc. no. 529.

[4] Doc. no. 534, 547.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

be strongly fought against. The other countries should not believe such sensational items of news that leave the impression that not everything is in order in Romania. This impression . . . is entirely erroneous". [1]

The anti-Romanian propaganda was also accompanied by other actions. Thus, in the territory inhabited by Romanians and still under the authority of the Hungarian government, the Hungarian national guards, fanatical, reactionary Hungarian individuals and even military subunits had started revenge actions under various forms, organizing attacks, arrests, even slaughters, with the aim of spreading panic and terror in the population.

Taking into consideration what was happening in Transylvania, the Central Romanian National Council sent an ultimatum diplomatic note to the Hungarian government on October 27 which pointed out: "in the sense of the peoples' right to self-determination as well as in the interest of our nation and of the minorities co-inhabiting on the same territory, with the aim of preserving the public order, the safety of wealth and persons, we should take over the entire government power in the territories of Hungary and Transylvania inhabited by Romanians."[2] Further on the Hungarian government was asked "to immediately issue a manifesto addressed to the nations of Hungary and Transylvania to this effect, by which all the state, political, administrative, law, education, church, financial, military and transport institutions, officials and organs existent on these territories shall come under our authority. At the same time, any other authority shall cease to exist in these territories." The note warned that "otherwise we would be obliged to make known to our people, to the country and to the whole world by means of a proclamation, that the application of the self-determination right is no longer possible for us and that we thus suspend any collaboration with the authorities". [3]

On November 5/18, the Great Council of the Romanian nation in Hungary and Transylvania addressed to the peoples of the world the above-mentioned manifesto pointing out that the Romanian nation had declared its will to organize itself into a free and independant state, at the same time protesting "in front of the whole world against the outrage of the Hungarian government that is still trying to subdue the Romanian nation to foreign domination and is preventing it from organizing itself into a free and independant state." [4]

The attempts of the political organs of the Romanians in Transylvania and Hungary to solve the problems in a peaceful way — with the Hungarian government directly — were not taken into consideration, the latter continuing the policy of the old regime. What is more, the Hungarians, far from observing the Convention of Armistice, not only did not reduce the number of troops and did not disarm them, but they kept accusing the Romanian government of violating the Convention, massing troops near the line of demarcation and provoking conflicts. In several places in the territory still under the authority of the Hungarian government, especially in the areas Arad, Zalău, Baia Mare and Banat there took place serious incidents ending

---

[1] Doc. no. 547.

[2] In the documents of the time the phrases "the territories of Hungary and Transylvania inhabited by Romanians" or "the Romanians from Transylvania and Hungary" were much in use. This was a way of pointing out that Transylvania and Hungary were two different things. One must also take into account that the "Romanians in Hungary" included those in the so-called Partium and Banat as well.

[3] *1918 la români* (The Romanians in 1918), vol. II. doc. no. 401.

[4] *Ibidem*, doc. no. 407.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

with injured and murdered people, arrests and tortures [1]. What happened between Hungarians and Romanians was also recorded by foreign officials. [2] A report by the General German Council in Budapest, that is by a representative of a country with which Hungary had been allied, pointed out that: "On the other hand, the Hungarians deal with the Romanian population this side of the line of demarcation with extreme brutality and there is not always the case of the so-called revenge measures. At Şiria, out of a cause in itself harmless, they provoked a blood bath and simply exterminated an influential Romanian family." [3] General Berthelot also reported on February 8, 1919: "according to all reports I receive, the Hungarians behave atrociously with the population of Romanian nationality; acts of utmost seriousness might be the outcome if the Hungarian government does not receive orders immediately." [4]

The conclusion is that the situation between Romania and Hungary was extremely difficult. It had been created by history, in the course of centuries, by the way the Romanians had been treated, by the repression and denationalization policy carried on by the Hungarian government against the Romanians, and starting with the Armistice Convention in Belgrade, by the incapacity and ill-will of Hungarian authorities to accept and observe Transylvania's decision to unite with its Mother Land. The relationships between the Hungarian and Romanian governments did not improve, in spite of the approaches made by the latter. On the diplomatic channel, all attempts were futile, as the Hungarian governement, regardless of its political commitment, strove to keep the territories it had conquered in the course of history while the Romanian one — like the Serbo-Croatian-Slovenian, Czechoslovakian, Polish, Italian governments — strove for defending the Union achieved in Cernăuţi and Alba Iulia by the Romanians who had been subjected to the Austrian-Hungarian monarchy.

Aware of the mission it had in order to defend the new border-lines and of the contribution in view of chasing away the invading forces from the country, the Romanian government, under extremly difficult circumstances, considered that an outstanding part should be played by the country's sons who wore or could still wear the military uniform. Units that had to participate in the liberation of the Romanian territory were organized in a short period of time. The government, the leadership of the army took all the measures to endow them with whatever was necessary. In spite of many material scarcities as a result of extensive damages and losses at the time of war, the Romanian army was hastily reorganized and drilled, reaching a high moral condition, being ready to fight.

According to the Belgrade Convention, the arbitrarily established limits for the territory occupied and defended by the Romanian Army did not correspond to the real ones, to the actual ethnic population distribution acknowledged by the Treaty concluded in August 1916. The Bihor and Satu-Mare regions, as well as the whole Banat were left outside, that is, areas inhabited by compact Romanian population where countless actions against the Romanians took place, culminating in plunders, arrests and murders.

The reiterated interventions of the Romanian government, of the Romanian delegation to the Peace Conference, caused both by the unfairness

---

[1] Const. Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916—1919 (History of the War for the Completion of Romania, 1916—1919)*, 2nd edition, vol. III, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, pp. 373—374, 395—400; see also doc. no. 496, 541, 544, 576, 580.

[2] Doc. no. 522, 527, 530, 536, 540, 541, 543, 544, 549, 550, 552, 579, 581, 586, 587, 598.

[3] Doc. no. 552.

[4] Doc. no. 522.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

of the Convention and the events that took place in the still unliberated territory persuaded the Allies to allow the Romanian Military Command to take hold of the region Sighet — Baia Mare — Zalău. On January 22, the Romanian forces had already occupied the territory to the demarcation line established by the Allies, nevertheless without taking into possession the Western Carpathians. It was a concession made to the Romanians, but it did not solve the situation, it did not even pour oil on troubled waters. On February 28, the Inter-Allied Military Council, in accord with the Supreme Council allowed the demarcation line to move west, establishing the railway line Satu Mare — Oradea — Arad as the limits, without permitting the occupation of these cities.

On March 19, the French officer leading the Allied Military Commission in Budapest, Colonel Vyx, put before the Hungarian government the decision of the Inter-Allied Military Council, asking the retreat of Hungarian troops on the new line of demarcation. Under those circumstances, the Károlyi government resigned, the power being left over to the alliance of communists and social-democrats.

On March 21, 1919 the Hungarian Republic of the Councils was proclaimed and a Governmental Revolutionary Council was constituted in which Béla Kun became People's Commissary for Foreign Affairs, actually the person acknowledged to be leader of the country. According to the political objectives planned to be fulfilled [1], and to the alliance it had in view as well as to the declarations it made, the new government appeared to be a communist one.

The proclamation of the Hungarian Republic of the Councils was an event of historic importance in the life of the Hungarian people, in front of whom the prospect seemed to come true — within new, independant Hungary, resulting from the Austrian-Hungarian Empire — to pass to the liquidation of exploitation and to the creation of the new socialist society. At the same time, it had a great international significance, being a manifestation of the possibilities of the outbreak of the socialist revolution in other countries except Russia at that time. The revolutionary, progressive forces in Romania and in other countries have warmly greeted the birth of the Hungarian Republic of the Councils and the bold measures taken by its leadership for the socialization of the means of production, for the immediate improvement of the situation of working people [2].

Nevertheless, the way the application of the principles affirmed by the new government evolved was not in accordance with what the people had expected as regards the mission and the part it was to play. Judging by its policy, by the way it acted, by the forces it relied on proved that it dit not differ from the previous governments whose main aim was to defend the integrity of "Saint Stephen's Hungary." The government of the Republic of Councils refused to acknowledge the right of the Romanian people and of the other peoples to national unity and it resorted to all means, even to the armed forces, in order to re-unite with Transylvania and the provinces that had declared their separation from Hungary as a consequence of the Austrian-Hungarian Empire being divided up. It refused to comply with the proposals in the note of the Peace Conference and it called for general

[1] *În sprijinul Republicii Ungare a Sfaturilor. Documente și amintiri (In the Support of the Hungarian Republic of Councils. Documents and Memoirs)*, Editura Politică, București, 1969, p. 16.

[2] Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar (From the Ancient Geto-Dacian State to the Romanian Unitary State)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 648.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mobilization of all men between 16 and 42 years of age, with the intention of attacking Romania and Czechoslovakia, at the same time declaring that Hungary was "in state of war with all the neighbouring states it had something to claim from" [1].

The Allied Powers, the other European states soon realized the danger inherent in the aim of Béla Kun's policy and especially its influence. The danger was even greater taking into account that the Allies' armed forces in Southern Russia not only did not succeed to support the White Guard generals to reestablish the old order, but in their ranks the state of discontent was increasing and the refusals to fight had become quite frequent. On the other hand, in Germany, the difficult state the country had been brought to was a favourable ground for the revolutionary situation, there too the setting up of a "bolshevik" government (a term universally used in the documents of the time) had become possible. The European burgeoisie was so afraid of bolshevism that they considered it the main danger to their politics. Everything happening: disorder, poverty, anarchy, agitation, plunders, murders, etc. was attributed to bolshevism. But what made the exploiting classes tremble with fear and lose their peace was particularly the fact that their political power and private property were questioned. That is why the representatives of the bourgeoisie and particularly those from the most important capitalist countries were constantly making appeals to stop its spreading, to extinguish it in the countries in which it was in power. Attributing to it everything that was worst in society, the bourgeoisie intended to frighten, to mislead the masses, to compromise the new social system that had been born and the forces specific to it.

The Romanian government, in its turn, felt that its existence was in an ever growing danger. In the East, the relations with the government of new Russia and Ukraine had not been settled yet. The secession of Bessarabia from the Russian Empire after the October Revolution, its becoming a democratic and independent republic and afterwards the union with Romania created a permanent state of tension.

In the South, Dobrudja's territory, taken away from Romania by the Central Powers, was under the administration of the Allied Armies which were in no hurry to restore it to Romania.

Then, after the proclamation of the Republic of Councils in Hungary and the taking over of power by the Béla Kun government — which declared itself an ally of, and ready to fight for the same cause as Soviet Russia — the Romanian government considered the danger to be even greater.

Under the circumstances, besides the measures for the security of borders taken by the government, the Romanian delegation in Paris made another appeal to the Council of Great Powers, trying to point out that not only Romania, but all the countries were threatened, that "Romania was the last barrier against bolshevism", that a Romanian action in order to take hold of the territories belonging to her were of interest for the whole of Europe at the moment. The Romanian government considered that it needed — besides the Allies' authorization to occupy the territories it rightfully claimed — their material and moral assistance too, their firm, menacing attitude towards Budapest; moreover, the Great Powers should have compelled the states created by the fall of Austria-Hungary to join Romania's action, and affirm their solidarity with us by sending allied contingents.

Nothing of the above actually happend. What's more, the Allies were willing to negotiate with the Béla Kun government; that was actually carried

[1] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

out by General Smuts being sent to Budapest, where he had talks with the Hungarian government [1].

The Romanian government thence understood that it had to take by itself the necessary steps in order to put an end to the terror unleashed against the Romanians in the still occupied territories and to get those territories into possession, by right and according to the treaties and for the safety of its own threatened country; the more so as the Hungarian government was hastily mobilizing new forces in order to create a new army and preparing to attack the Romanians and Czechoslovakians; on April 15/16, at night, the Hungarian Army attacked advanced Romanian positions along the entire front of the Western Carpathians. But the Romanian Army thrust back unleashed the counter-attack on a 200 km long front [2]. In the evening of the 1st of May, the entire left bank of the Tisa was in the hands of the Romanian Army.

As a consequence of their victories, the whole of the Romanian land in the NW of the country came under the administration of the Romanian Army command. Due to those victories, other attempts at provoking unrests could be avoided. The offensive of the Romanian forces thus solved whatever the European diplomacy had confused and tarried for several months.

The Hungarian government realized that it faced an army not only stronger than it had estimated, but also determined to fulfil its task. That is why the former tried a change of tactics. In order to be able to consolidate its forces in the interior, on May 2 it made the proposal of peace to the Romanian government through the Commander of the Hungarian troops in Szolnok, declaring that "it unreservedly acknowledged all the Romanians' national territorial claim, in exchange asking immediate ceasing of hostilities and non-interference in Hungary's internal affairs [3].

Besides the Hungarian government's offer to put an end to the warfare, the Supreme Council also intervened; the French Minister for Foreign Affairs, Pichon, asked on its behalf that the Romanian troops should remain on the Tisa and not continue their advance towards Budapest. And this they did, until they were again attacked in July, being obliged to continue their offensive up to the seizing of Budapest.

During that period of time, the Romanian government was also permanently pre-occupied with laying the foundations and asserting a foreign policy in accordance with its interests.

The central problem of the Romanian foreign policy in that period was the participation in the drawing up of peace treaties and of other international agreements related to them [4], as well as in the making of alliances in accordance with the international situation, firmly taking steps in view of acknowledging the Romanian people's rights and conquests, and defending its national interests. To that end, the participation in the Peace Conference was essential; the debates began in Paris on January 18, 1919.

As there were divergencies from the very beginning between the Allies and Romania concerning the latter's representation at the Conference, the acknowledgement of the treaty concluded on August 4/17, 1916 a.o., the Romanian delegation had to carry on an intense, multilateral and permanent activity in order that its rights should be recognized.

---

[1] Doc. no. 573, 575, 578.

[2] Details about these fights in Const. Kirițescu, above-mentioned work, op. 409—439.

[3] *Ibidem*, p. 597. See also doc. no. 595, 599, 601.

[4] C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc, *România și conferința de pace de la Paris, 1918—1920* (Romania and the Peace Conference in Paris, 1918—1920), Cluj-Napoca, 1983.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ion I. C. Brătianu, who was leading the Romanian delegation at the Peace Conference, recalled — in his exposé made on January 31 — Romania's claims recognized by the Alliance Treaty, on February 1; the exposé was accompanied by an all-embracing reference material on the ethnic realities supported by memoirs, studies and maps. Brătianu pointed out that hundreds of thousands of Romanians lived beyond the borders established by the 1916 Treaty and that they could have been claimed too; he asserted that he had not asked and did not ask that because a state made up that way would cause great difficulties. Romania did not ask for the inclusion into the Romanian unity of all those groups of population beyond the Danube, the Dniester and the Tisa, not even of those who were separated from the country only by the width of a water course. Romania merely asked of all the neighbouring countries to show the same moderation and to make the same sacrifice for the sake of peace, of the free development of peoples and the economic progress of Europe [1].

Another important problem of the Romanian delegation at the Peace Conference was the frontiers [2]. The committee for the studying of territorial issues concerning Romania began discussing the new line of Romanian frontiers on February 11, 1919. On April 6, the territorial commission for Romania forwarded to the Central territorial commission a report on the Romanian borders; the report presented the new outline of Romanian frontiers, acknowledging the union of Transylvania and Bukovina with Romania. The Council of Foreign Ministers and afterwards the Supreme Council discussed and sanctioned the conclusions of the above-mentioned Commission. On June 11, 1919 the decision of the Supreme Council regarding the frontiers between Romania and Hungary was made known to the Romanian delegation, and two days later the decision regarding the frontiers between Romania and the Serbo-Croatian-Slovenian Kingdom.

Still another problem which had to be faced by the Romanian delegation was the drawing up of conditions to be included in the treaties that were to be presented to the defeated countries, Germany and Austria in the first place. On May 2, Ion I. C. Brătianu wrote: "The situation created versus the small states at the Conference is increasingly monstruous. The negotiations with Germany are going to start and we have not yet been informed about the basis they are made on" [3]. Still, the Treaty with Germany was signed at Versailles on June 28, 1919. The situation continued to be the same. The Supreme Council discussed, analyzed and decided without even consulting their former allies, those who had fought against the ones that now had to accept and sign the treaty.

In order to prevent the reiteration of what had happened with the treaty concluded with Germany, the Romanian delegation took the initiative of a collective verbal note addressed to the president of the Peace Conference by the Romanian, Polish, Serbian, Czechoslovakian and Greek delegations. But the note had no consequence [4]. It was only on May 29, that the delegations not represented in the Council of the Four were summoned and presented but a summary of the treaty draft with Austria. The following day, on May 30,

[1] Gheorghe I. Brătianu, op. cit., p. 50.

[2] Doc. no. 532, 535, 539, 542, 548, 553, 556, 557, 558, 579, 582, 583, 589, 592, 613.

[3] *Op. cit.*, pp. 71—72, See also doc. no. 618, 622.

[4] The agreement comprised in the note was of utmost importance, even if it was not viable and fell short of its mark. Primarily, countries were associating that were directly interested in the treaty with Austria (with the exception of Greece). In the second place, the initiative of solidarity among the allied small states in Central and Eastern Europe was the first attempt at constituting a political system of alliances that later came true, i.e. the Petite Entente and the Balkan Pact. Gh. Brătianu, *op. cit.*, pp. 74—76.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

the complete version of the treaty draft supposedly was to be handed to the Austrian delegation. Brătianu took again the initiative of a common protest of the Romanian, Serbian, Polish, Czechoslovakian and Greek delegations. Taking the floor at the meeting in the name of the five countries, Brătianu strongly protested against the procedure of the Great Powers and succeeded to get a postponement of the Plenary Session of the Allied States for the discussion of the treaty draft with Austria on May 31 and the postponement of the handing over of draft treaty to the Austrian delegation [1].

As regards Romania, the Treaty with Austria was one of the fundamental acts. It "sanctioned the dissolving of Austria-Hungary and the accepting of the *de facto* existing situation in Central Europe ever since the year 1918. In this context, the legitimacy of the Union of Bukovina with Romania, the border-lines being the ones established by the November 1918 decision acquired an international juridical acceptance, and the 1774 arbitrary act was once more rendered void "[2]. At the same time, the Treaty comprised a series of clauses aimed at facilitating the interference of the Great Powers into Romania's political and economic life, as for example: 1) Romania's obligation to sign a special convention that should guarantee the rights of national minorities and the Great Powers' right to control the application of legislation referring to the national minorities; 2) a convention which — for five years after the conclusion of peace with Austria — granted free transit to all wares, means of transport and subjects of the Allied and Associated Powers without any tolls and in conditions at least equal to the ones reserved for Romanian subjects; 3) the payment of an important share of the state debts of former Austrian-Hungarian monarchy, as well as other financial obligations.

Therefore, this Treaty prejudiced Romania's political and economic independence, as the Great Powers were able to interfere with its internal affairs any time and in any way.

The draft of the special convention in accordance with the 60th item of the treaty draft was very much analysed and argued upon, finally taking the form of the Minorities Treaty that had to be signed at the same time with the Treaty with Austria. This treaty draft (of the minorities), after it had already been discussed and the Romanian delegation has asked for rectifications, started with a preamble [3] that brought up the question of the country's independence itself, achieved after the bitter 1877—1878 war.

The meaning of the clauses, which the treaty asked the Romanian government to accept and the way in which the latter reacted results from a letter addressed by I. I. C. Brătianu in reply to Philippe Berthelot on May 27 [4], even before talking with the representatives of neighbouring countries, the idea being repeated in the 8th meeting of the Supreme Council [5]; the suggestion was made to include the following provisions: "Romania grants to all minorities — of language, race and religion, who live within its new borders — the same rights as to the other Romanian citizens ".

---

[1] Al. Vaida Voievod's letter addressed to Iuliu Maniu on June 1, 1919 (doc. no. 622, as well as the Official report of the eighth plenary session of the Supreme Council (doc. no. 618) are edifying for the way the sessions of the Supreme Council took place and the delegation chiefs acted.

[2] Mircea Mușat, Ion Ardeleanu , *op. cit.*, p. 685.

[3] V. V. Tilea quotes the version received in Bucharest on August 25 and the version actually in the treaty when it was signed. — Dec. 10, 1919.

V. V. Tilea, *Acțiunea diplomatică a României. Nov. 1919 — Martie 1920* (Romania's diplomatic action. Nov. 1919 — March 1920) — Tipografia Poporului, Sibiu, 1925, pp. 211—214.

[4] Doc. no. 616.

[5] Doc. no. 618, annex B.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

On June 2, the Treaty was presented to the Austrian delegation without any change. The Romanian delegation opened no more talks, but it expressed its reserve in a printed note fowarded to the Supreme Council.

Finally, as a protest against the conduct of the Supreme Council, I. I. C. Brătianu left the Conference on July 2, 1919, at the same time addressing a well documented memorial to the Supreme Council in which he made a retrospection of the evolution of relations between Romania and the Allies, of the contribution to the Allies' victory and the way the Supreme Council behaved towards Romania [1], again and again requesting the Romanian government to sign the Treaty, even menacing to break off the relations and demand Romania to leave the Peace Conference. The problem of signing the Treaty remained unsolved even after the Romanian Prime Minister's decision.

Back to Bucharest, I. I. C. Brătianu took care of the problems faced by Romania, and at the same time directed the position of the Romanian delegation at the Peace Conference.

Among the most important issues at that moment were particularly the organizing of the counter-offensive in view of repulsing the attack launched by the Hungarian Army on July 19—20, the prevention of a new attack and the preparation for the final defeat of the enemy.

The events demonstrated the error made by the Allies versus the Romanians in the Belgrade Convention. As a consequence, the Allies gradually and tacitly accepted its amendment. In April 1919, when the counter-offensive of the Romanian Army defeated the attacking Hungarian armies, it went as far as the Tisa.

The Romanian government and the Romanian Military Command considered that from the military point of view, the Tisa was a natural means of defence and security they had to keep and consolidate so as to resist to other eventual aggressions from the part of neighbours, that were still undertaking military preparations.

The subsequent attempts of the Allies' representatives to persuade them to withdraw to the previously established line was not impossible to be understood or performed. That the Romanian government was right as regards the aggressive and revanchist policy of the Hungarian government was clearly shown when the Czechoslovakians (June 1919), and later on the Romanians (July 19—20) were attacked.

Again the position of the Supreme Council was not only irresolute, but also conciliatory. Marshal Foch's plan for the intervention in Hungary was not put into operation; the Supreme Council started negotiations with Béla Kun while accusing the Romanian government of everything that was happening in Hungary, urging the Romanians and Czechoslovakians to arms limitations and to enter into negotiations with Hungary [2].

The Romanian government's position regarding the withdrawal of its troops on the Tisa was judiciously thought over. The events that followed confirmed this. As a matter of fact, in an address to Clemenceau, Marshal Foch said that "if Romania's just requests are not consented to, its security is compromised and at the same time peace in South-Eastern Europe is again threatened". The Romanian troops, concluded the generalissimo of the Allied Armies, must therefore remain on the Tisa until Hungary would have really disarmed and would offer pledge that it had no more aggressive intentions [3].

---

[1] Doc. no. 644.
[2] Doc. no. 624, 629, 633, 636.
[3] Gheorghe Brătianu, *op. cit.*, pp. 109—112.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

The point of the documents is that, in spite of the discussions begun by the Supreme Council with Béla Kun, and in spite of his declarations, disbelief was manifested on both sides, each taking the steps it deemed necessary. While the Allies planned a common offensive against the Hungarians, the latter feverishly continued their military preparations, both inside the country and on the Tisa; at the beginning of July 1919, they called general mobilization of all contingents between 18 and 45 years of age under the pretext of providing the personnel necessary for agriculture and industry.

On July 19—20, despite the promises and for all Béla Kun's declarations, the Hungarian government unleashed the offensive against the Romanian troops. But the outcome was not according to their expectations. The Military Command and the Romanian government waited neither for the orders, nor for the help of the Supreme Council. The experience gathered so far had demonstrated that the relations with the Western neighbour had to be solved once and for all, whose plans did not have in view understanding and good-neighbour policy but the re-occupation of the territory that had seceded from Hungary and united with Romania. That was why, on its own responsibility and with the forces it had at its disposal, the Romanian Military Command organized the counter-offensive [1], never stopping until they reached Budapest.

That was the beginning of a new stage. The vanquishers had to sanction their victory by means of an armistice whose conditions — present in the Convention[2] draft — were similar to all conditions imposed by vanquishers in case of war. At any rate, they were not more severe than those imposed by the Allies to the Central Powers, nor to those imposed by the Central Powers to Romania in May 1918.

These measures gave birth to all sorts of interpretations and led to the elaboration of a huge amount of reports, notes, telegrams, minutes, etc., many of them contradictory, exaggerated, unfair, inaccurate, false.

The Romanian Army once having entered a foreign territory, nevertheless belonging to a neighbouring country, the Romanian Command faced a series of problems; on their solving depended not only its authority and prestige, but also the population's situation to a large extent. Therefore, the Command of the Romanian Troops in Transylvania addressed several proclamations [3] to the inhabitants of the Hungarian capital which defined the relations between the Romanian Army and the Hungarian population. But proclamations could not solve all the problems. The Command had to come to the rescue of the population in the territories they had seized, Budapest included, "in which more than a million and a half souls had crowded, fallen prey to the most dreadful starvation" [4], to help organizing the administration and the restoration of order, the provisioning of the population and the refloating of works and all institutions, this being the reason why those who knew the situation or benefitted from this help thanked the Commanders, emphasizing the praiseworthy conduct of Romanian sub-units and soldiers [5].

This all-embracing action did not draw the attention of those who concerned themselves with the situation in Hungary, being minimized or left unmentioned. On the other hand, all sorts of reports, denunciations, notes,

---

[1] Doc. no. 660, 662, 663, 669.
[2] Doc. no. 666.
[3] Doc. no. 670, 678, 692, 703.
[4] Const. Kiriţescu, op. cit., p. 492.
[5] Doc. no. 693, 695, 733, 734, 736, 738, 749, 750, 753, 755, 756, 758, 766, 767, 768, 771, 827.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

information and even memoirs [1] published later were fabricated, in which the Romanian troops were accused of looting, robbery, of taking away various kinds of material goods, leaving the Hungarian economy and population in sheer poverty. The most active in this respect were again Hungarian politicians, businessmen and reactionaries whose interests in Transylvania and Banat had been counteracted. They were writing documents furnishing information about imaginary facts to the representatives of certain states or to newspapers in Budapest or Vienna. Reading such documents, one might ask: is it possible that the abuses committed by Romanians in Hungary during the almost four and eight months respectively should be greater than those perpetrated by the Hungarian counts and their allies in Romania between 1916 and 1918? Why did none of them protest against the plunders carried out in Romania, against the maltreatments, folterings and mass assassinations between November 1918 and April 1919 in Transylvania and Banat?

One of the charges brought against Romania and the policy of the Romanian government was and still is today the "intervention in Hungary", the "suppression of socialist revolution" and the "elimination of the Republic of Councils". Works were and are still being written in which Romania is considered interventionist. Nevertheless, the causes which obliged Romania to intervene in Hungary have not been shown. An objective judgement, a careful analysis of these causes are absolutely necessary when wishing to draw conclusions and lessons from history. It is absolutely necessary to study the whole complex of problems, the causes that brought them about.

As regards the relationships between Romania and Hungary in that period of time, the attitude versus the Béla Kun government, the Romanian Army's participation in the liberation of Transylvania as well as the Hungarian occupation, all these should be analyzed fairly, judged and the truth re-established in the light of documents and realities. The essence of the problem Romania was involved in was not the defeat of the "bolshevik régime", the "suppression of the socialist revolution" and the "elimination of the Republic of Councils", etc. Those were only ways to justify the measures that were taken, or appealed to in order to accuse or to plead unguilty. *The fnndamental problem was the Hungarian state and its borders.*

For Hungary, regardless of her regime, the essential aim was the defence of the "Millennial" Hungarian state, making use of any justification, means and ways in order to achieve and defend it.

The desire and decision to separate from Hungary the peoples and territories forcedly taken under the Hungarian aristocracy's domination in the course of centuries were now considered an encroachment upon the integrity of the Hungarian state, and the countries with whom they asked to unite were labelled as imperialist, annexionist, etc.

---

[1] One of them was the American General Bandholtz, former commissary in the National Council in Budapest, whose faimous diary was published posthumously, and which "included the most audacious falsities against a nation, in a brutally offensive form", against a people, not merely an army, N. Iorga, *Istoria Românilor* (The Romanians' History), vol. X, pp. 427—428, Gheorghe Brătianu, op. cit., p. 147.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Therefore, the territorial integrity of the Hungarian Kingdom, the defence of the "Hungarian unitary national" state was the real point of the whole domestic and foreign policy of the Béla Kun government. In such an instance, when territories were defended that had been invaded in the course of time, inhabited by a foreign population who had nothing in common with the state it had been included in, who had been permanently oppressed and whose struggle for liberation had always been suppressed, we are entitled to say that this was an imperialist, anti-nationalist policy promoted by a government calling itself communist.

Romania's centuries-old ideal was the re-union of the whole Romanian people within the Romanian national state, in the ancient abode of Dacia. This target of struggle was not asserted in 1918, but centuries before. In 1600, Michael the Brave achieved it for a short while, and in the following centuries much was said and written about him[1]. Ever since this desideratum was again and again affirmed, prepared, and then the conditions were favourable, it was achieved. Not resorting to arms, not by strength. The Union was not achieved by joining the war. The 1914—1918 war just created the conditions, made easier and sped up the Union. The Union was performed by the Romanians when the oppressing empires, based on force and dictation, started dismembering.

The charges cast upon the Romanian government for having attacked the Republic of the Councils, for having suppressed the Hungarian revolution, for having set up again the bourgeois regime in Hungary are as false as they are unfair. A government, and the more so a régime, springs from the national soil, from the actual circumstances in a given country, it expresses the desires and aspirations of the people, it is defended by the people. A régime, and particularly the communist régime could not have been overthrown by a foreign government, exactly as it was not set up by a force from the outside

In that respect, the situation in Soviet Russia was self-evident; despite the actions of the reactionary forces inside the country and the attempts from the outside to give them support, the new course of history could not be modified, the socialist revolution could not be defeated, nor could the power of the Soviets be overthrown. The activities of inner and international reaction failed when facing the workers' unity, the Russian people's force, decision and heroism.

In Hungary, the reasons for the collapse of the government and régime set up in March, 1919 should be in the first place looked for inside the country, in the weakness of internal forces, in the policy led by the Béla Kun government which, due to the measures it took, would not get the masses' adhesion, could not consolidate the new political power with the assistance of the social and political forces interested in the desiderata of revolution.

At the same time, the policy of Béla Kun's revolutionary government versus the new states set up on the ruins of the dualist Monarchy was profoundly wrong. The slogan of the defence of Millennial Hungary did not match well with the aspirations of those exploited and oppressed by this institution.

All these were debated upon even at that time, both in the analysis made by responsible persons in the government and by other people well aware of the situation [2].

---

[1] *Mihai Viteazul în conștiința europeană* (Michael the Brave in the European Consciousness), vol. I—III, Editura Academiei R. S. România, Bucharest, 1982, 1983, 1984.

[2] Doc. no. 664, 684, 769.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

We believe that the reactionary forces inside Hungary, as well as those in other states, forces that formed their own "governments" in different other places, that made strong propaganda against the régime in Hungary, maintained a permanent and powerful anti-revolutionary frame of mind in Hungary, organized counter-revolutionary conspiracies, contributed to the defeat of the Republic of Councils.

We do not mean to defend or minimize the contribution of the governments of the Great Powers and, along with them, the Romanian government. The presence of armies ready for fight near Hungary as well as the steps taken by the Allies in order to restrict the connections of the Hungarian government with the outer world were a permanent menace. It is also known that in July 1919, a plan for intervention in Hungary was drawn up, but the plan was left in the files. At the same time, Romania's ruling circles, the Romanian government, expressing thus their lack of confidence in the Béla Kun government, did not act, not even when it received the suggestion aimed at establishing state relationship with the revolutionary government of Hungary.

The fact that the Romanian government fought in Transylvania, freeing the territories that had affirmed their union with Romania, territories that belonged to it according to the Treaty, was due to the violation by the Hungarian government of a *de facto* situation internationally recognized by the Treaty of 1916. It was obliged to fight because Hungary's governments did not comply with the Romanians' complaints and decision. The stepping into other people's territories as well as the intervention against other states and their occupation being alien to them, the Romanians reached Tisa and then Budapest in order to impose the observance of the rights, wishes and decisions of the Romanians in Transylvania, of the entire Romanian people. If the Hungarian government would have agreed to the requirements of the Central Romanian National Council, if it would not have organized its forces and attacked the Romanians in April and July, intending, under the pretension of observing the Belgrade Convention to push the Romanian troops back from Transylvania, the fight and the occupation of part of Hungary would have been avoided, and the political relationship between Romania and Hungary could have been different. The pacifist and well-meaning declarations made by Béla Kun [1] were taken as mere propaganda, their authors never observed them. In the Hungarian historical literature, and not only there, such declarations have been used to a large extent, wishing to demonstrate the pacifist policy of the Hungarian government, but it never mentioned anything about the actions undertaken, which were perfectly opposite to the declarations. On the other hand, in the same literature the actions of the Romanian Army were incriminated, denigrated and condemned.

At the same time, it is entirely true that the Romanian ruling classes also had in view the fact that communism was a danger to them. As a new ideology, hostile to the bourgeois system, to its dominant classes, communism was a threat, this being the reason why they made use of all forces and means to combat it, not only and not in the first place in Hungary, but firstly in Romania.

Another problem many documents deal with is the evacuation of Hungaria's territory. It was not the intention of the Romanian government, or

[1] Doc. no. 564, 568, 575, 578, 599, 601, 626, 629, 639, 651.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

of the Romanian people, to occupy the Hungarian territory by their armed forces — the former practically hated and opposed the idea of foreign occupation. That was a consequence of Hungary's aggression, of the Hungarian government refusing to acknowledge and observe the Romanians' decision taken at Alba Iulia. At the same time, the Hungarian forces had been disarmed — and Romania ensured the peace and security in the eastern Hungarian territory. Out of these reasons and also in order to meet the demand of the Supreme Council, the Romanian government suggested to withdraw from Hungary on September 3, 1919. This measure gave occasion to different opinions, some representatives of the Great Powers asking to give up this idea, as the proper circumstances had not yet emerged [1]. On the other hand, representatives of the Hungary population, of certain institutions demanded that the occupied territory should not be left yet. This determined the Romanian government to call off the evacuation order several times. At last the withdrawal started. In the first stage, between the 4th and 10th of October, the territory on the Western side of the Danube was evacuated; in the second stage, between November 12 and 23. Budapest, and the whole territory up to the Tisa. The evacuation of the territory from east of the Tisa to the line established by the Peace Conference (the Clemenceau line) represented the third stage, that started on February 24 and ended on March 30, 1920.

Another blame subsequently thrown on the Romanian Government — which later became a recurrent charge of the Hungarian historiography — was the so-called interest in setting up a government favourable to Romania. A few days after the Romanian forces had entered Budapest, a coup staged by the reactionary circles and actually performed with the Hungarian gendarmes' assistance overthrew the socialist government led by Peydl [2], replacing it by Stephen Friederich's government, supported by Archduke Joseph. Not only had the Romanians no involvement in this internal measure strictly regarding the Hungarian state organization, but they also let the events take their course. Nevertheless they prevented the new government from resorting to bloody repressions, they objected to the confinement into camps and trials of leaders who had served Béla Kun's régime. Several documents comprised in these volumes prove the falseness of such accusations against the Romanians [3].

While the Supreme Council was focussing its attacks on the Romanian government under various forms, setting forth invented or exaggerated facts, and demanded Hungary's evacuation, the preparations were continued in view of signing the Peace Treaty with Austria and the Minorities Treaty. On September 10, 1919, the Peace Treaty with Austria was signed in St. Germain en Laye [4]. The Romanian and Serbian delegations refused to sign it. At the same, the Romanian delegation forwarded another protest, and two days later, on September 12, I. I. C. Brătianu and his government resigned, the reason being the non-observance of the Alliance Treaty in 1916 by the Supreme Council, and as a consequence the imposing of conditions on Romania incompatible with its dignity, independence and economic and political interests.

---

[1] State Archives Bucharest, Presidency of the Council of Ministers Fund, file no 12/1922.

[2] In its turn, Peydl's Social-Democratic Government — with a few bourgeois members included — had been set up the day Béla Kun was taken to Vienna by the "chiefs of the Italian and English missions in Budapest, Colonels Romanelli and Cunningham", Const. Kirițescu, op. cit., pp. 484—485.

[3] Doc. no. 675, 681, 682, 683, 686, 698, 702.

[4] Doc. no. 711.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

The Văitoianu government, which was set up on September 27, had the mission of organizing and holding the first parliamentary elections in the united Romania. Simultaneously, it kept showing the same position concerning the signing of the Treaty with Austria. It also refused to sign the Peace Treaty with Bulgaria, which was signed by the other power on November 29, 1919.

The Supreme Council continued to send the Romanian government notes of warning [1], and finally an "ultimatum" on November 15 [2]. Several documents comprise information regarding this ultimatum, particularly about the impact it had on the Romanian political life [3]. On November 30 the Văitoianu government also resigned; a Parliamentary government under Alexandru Vaida Voievod's Presidency was constituted. The new government succeeded to obtain the extension of ultimatum until December 10, 1919.

The Great Powers agreed to remove the paragraphs that affected Romania's [4] state independence from the preamble of the Convention (and of the Minorities Treaty) annexed to the Treaty with Austria. As a consequence, on December 10, 1919 [5], General C. Coandă and N. Mişu signed — on behalf of Romanian Government — the Peace Treaty with Austria, the Convention between Romania and the five Great Powers (Annexed to the Treaty) and the Peace Treaty with Bulgaria [6].

Meanwhile, on November 20, the Parliament was opened, the first Parliament made up of representatives of all inhabitants of the entire Romanian territory. The parliament session went on for several months, and the debates focussed on the most important tasks facing the Romanian Government and people.

As regards the signing of treaties, the Treaty with Hungary was to be concluded in 1920. For Romania, this meant to sanction Transylvania's union with Romania, to solve the injustice of history. On January 16, 1920, the Supreme Council handed to Hungary's delegation the Peace Treaty. The answer of the Hungarian delegation was forwarded to the Conference of February 10. It was an answer which, trying to prove the so-called "injustice" done to Hungary, misrepresented the historical realities, and rudely offended the peoples that had created or completed their national states, liberating themselves from under the secular Hungarian bondage.

The Allies' answer denounced the imperialist policy of the Hungarians to be one of the causes for the unleashing of war and affirmed that a modification of borders, already established in June 1919, would bring about more serious wrongs than those pointed out by the Hungarian delegation. Referring to the invocation of historical right, to the millenium-long existence, the Allies' answer stated: "even a thousand year old state is not entitled to last when its history is nothing but the history of a long oppression by a minority eager to dominate over the peoples comprised within its boundaries. The historical right cannot be set forth against the will of peoples" [7].

---

[1] Such notes were received by the Romanian government on 4, 5, 6, 7, 14, 23, 25 August, 5 September, 12 October and 3, 4 November. Doc. no. 789.

[2] Doc. no. 789, 797.

[3] Doc. no. 791, 793, 794, 796, 798, 799, 802, 807, 808, 809, 846.

[4] In his mentioned work, V. V. Tilea also presented the new wording of the paragraphs, pp. 211—214.

[5] Some works mention December 9.

[6] Doc. no. 711, 795, 810.

[7] Const. Kirițescu, op. cit., pp. 527—528.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

The Notes of the Romanian delegation and of the other delegations as well as the collective memorial [1] contributed to the persuation of Supreme Council. But the setting right of a historical injustice was the most important thing.

On June 4, 1920, the Peace Treaty between Hungary and the Allied and Associated Powers was signed at Trianon in Versailles. On behalf of Romania, the Treaty was signed by Dr. I. Cantacuzino and Nicolae Titulescu [2]. The "Millenial" State of the Hungarians, founded on violence and injustice was now being also dissolved *de iure*, after already having collapsed *de facto*. Many scholars in the 19th and 20th centuries had warned that the future of this "Millenial" State was uncertain, taking into consideration particularly the measures taken by the Hungarian governors after the 1864 dualism [3].

The collapse of Austria-Hungary, had been prepared long before it happened, from its very interior. The governors of the empire and of Hungary had been warned about that, but they would not take it into account. Not Trianon (1920) was their disaster, as the defenders of "Millenial" Hungary maintained and are still maintaining, but the justice of history, the policy of Hungarian aristocracy and bourgeoisie in the course of time. In Trianon the sanctioning was made of what the nationalities ruled, oppressed and exploited by the Hungarians had already achieved when they had a "favourable opportunity", it was the juridic sanctioning of what the Romanian people had achieved by consensus as early as 1918.

In Trianon, the National Hungarian State and its real size was juridically officialized, from the international point of view, re-dimensioning itself according to the will of peoples. The Trianon Treaty, as well as the one in Saint Germain (1919) represented a victory of the international law principles according to which peoples had the indefeasible right to establish their own destiny. In 1920, Romania's state unity was recognized at the international level according to those very principles. The century-old ideal had thus been sanctioned by international instances.

These real facts throw even more into relief the fact that neither the Romanian Army, nor the Trianon brought about the setting up of Horthy's régime in Hungary. Horthy's doctrine is a manifestation of the most reactionary, chauvinistic and revanchist circles in Hungary who still were nostalgic about the Austrian-Hungarian Monarchy and who were eager to preserve their privileges enabling them to economically plunder and nationally oppress the other peoples in the Dualist Empire. Not the Trianon Treaty set up the fascist and revisionist régime in Hungary, but the ruling classes in collusion with the internal and international reaction. The peace concluded after the second world war confirmed the righteousness of the Treaty in Trianon once again.

In the present volumes there are also documents referring to the union performed in the spring of 1918, to the way it was regarded, analyzed and solved by the Peace Conference. The problem of Bessarabia was just one side of the general policy of the Allies versus Russia, and as a consequence the negotiations were long and difficult. Nevertheless, at the beginning of March 1920, the Supreme Council agreed to recognize the re-

---

[1] Doc. no. 863.

[2] Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, pp. 690–691.

[3] Aurel C. Popovici. *Statele Unite ale Austriei Mari* (The United States of Great Austria). Bucureşti, p. 111, 133, 162.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

union of Bessarabia with Romania. [1] This Treaty was signed on October 28, 1920 in Paris.

One of the most important issues of foreign policy at that moment also was the relationships with the neighbouring countries and the Romanian government expressing its wish to establish or re-establish relationships with all neighbours through various representatives and on different occasions. This was the aim of talks and notes exchanged by representatives of the Romanian and Soviet governments in 1920. [2] The circumstances for the re-establishment of relations was favourable, as the governements of both countries had to solve their own international problems and did not interfere with each other's affairs, the interests of the two neighbouring peoples being the same. Still, the talks came to no result, both sides missing the favourable moment.

The Romanian government started talks with other states as well. Their outcome was the achievement of agreements and close cooperation with the representatives of Czechoslovakia, Yugoslavia and Greece, both before and during the Peace Conference. Finally they came to the conclusion of Petite Entente [3] in 1921 and of the Balkan Pact later.

The conclusion of Peace Treaties in the years 1919—1920 put an end to the war that had started in 1914. The states that had unleashed it were defeated and they had not only to acknowledge their defeat, but also to pay a part of the damages. Their Governments had provoked one of the most terrible slaughters known up to then which brought about huge material. human and particularly moral losses that would never be forgotten.

At the Peace Conference, the interests of Great Powers prevailed over the interests of the other countries. A collective resistence of the latter, opposed to the Great Powers, could have influenced or even excluded those final decisions which were advantageous to them if the small countries would have acted correlatedly. Even when several such countries succeeded to achieve a union on diplomatic channels or an understanding, the lack of consensus as regards their views and interests was strongly felt, and their alliances gradually failed.

The Supreme Council paid less attention to the right cause of national independence and unity for which the peoples kept under foreign oppression fought. Less attention was also paid to the documentary sources mentioning the years of struggle, usurped rights, invaded territories.

The documents in the present work point out — sometimes in contradiction to certain erroneous and inconsistent opinions — that considerable and prolonged efforts, often concessions and sacrifices had to be made, in order to win the recognition of the righteousness of the Romanian people, of its desire for national union expressed in the great forum on March 27, November 28 and December 1, 1918. For more than one year and a half, the representatives of the Romanian government to the Peace Conference struggled for the acknowledgement of national righteousness and interests of the Romanian people. The economic interests joined the political ones: behind the ones deciding was the power of monopolies and trusts whose interest knew of no limits, boundaries, friends, alliances, animated only by

---

[1] Doc. no. 874, 875.

[2] Doc. no. 854, 856, 864, 867, 870, 872, 880, 894, 899, 909, 910, 911, 916, 918, 919. See also V. V. Tilea, *op. cit.*, pp. 92—102.

[3] Doc. no. 872, 903, 905, 906, 914, 915. See also: V. V. Tilea, *op. cit.*, pp. 129—133, C. Xeni, Take Ionescu 1858—1922, "Universul", pp. 464—472.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

wishes of domination, ruling, exploitation, fleecing, by obtaining maximum profits and incomes. Romania's representatives did not wait for the benevolence of Great Powers, and they did not offer Romania anything it deserved, on the contrary, every time it was dictated by their own interests, they sacrificed their legitimate rights. The century-long struggle of the Romanian people, the righteousness of their cause, the resolute expression of their will of uniting and defending their will finally forced the Great Powers to sanction what the Romanian people had already accomplished by means of Treaties and the Parliament of completed Romania had voted on December 29, 1919: *The Great Union*.

Nevertheless, regardless of the benevolence of those who have worked out, discussed and sanctioned the treaties, regardless of how well they tried to solve the litigious problems, they could not possibly not have been influenced by the interests of the states and governments they were representing, could not equally satisfy the vanquishers and vanquished, all the more so as the ones finally taking decisions were the great powers with their "unlimited" interests for which they did everything in order to satisfy. Many of the official or personal documents contemporary to the events presented different and contradictory positions, mainly expressing dissatisfaction — and reflecting the specific interests of their authors: they could not quite understand the essence of the current phenomena, because of their own interests, ambitions and resentments. That is why many of these documents, worked out in a state of discontent, do not reflect the reality, but, on the contrary, they falsify the truth or ignore it altogether, denigrating and disregarding people.

The historian, wishing to study phenomena objectively, scientifically, he who wishes his study and judgement to withstand time, and especially critics, should have a rich, multilateral and various documentary basis, originating from both parties involved; the information as close to reality as possible will be the only one able to serve science, understanding and friendship among peoples, it will always be a better ground for objective knowledge than subjective hatred, than the forced and false arguments brought in favour of facts already invalidated, by the help of force and power. Several decades have already passed since the events, the generations that witnessed them have already disappeared, but written evidence has been preserved and history has had the opportunity of confirming or infirming what was performed in 1918—1920.

The editors of the present volumes focussed their attention primarily on the discovery and gathering of a bulk of rich and varied material made up of official and personal acts — Romanian and foreign documents, newspaper articles out of which they selected those considered to contain information proved to be accurate, having undergone the decisive test of time. By publishing or, in certain cases, re-publishing them, they wish to make available to the field of research neither suitable fragments, opportune quotations, carefully chosen texts, nor artfully truncated assertions, but complete documents, having different origins and frequently contradicting each other. We naturally consider that only by reading them in their genuine form can a scientist come to right judgements and conclusions.

As far as the Romanian people is concerned, and its executives, who carried out various acts, the righteousness of its claims and the cause it struggled for, the documents describe them in a way that does credit to them: the Romanians had permanently defended their ancient land against invaders and parasites, trying to keep their liberty and struggling for unity and inde-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pendence. The Romanian people declared its ideal and steadily strove to attain it along centuries on end. The Romanian people has never claimed a bit of foreign land; it never fought in the territory of other states to conquer regions that did not belong to them; it neither claimed, nor was it given through the Peace Conference any territories that should not have been inhabited by Romanians; on the contrary, a lot of Romanian population was left outside the Romanian boundaries, as they were settled by treaties; the Romanians did not interfere in the affairs of their neighbours, but not rarely did they support those neighbours in their struggle against common enemies, offering them the opportunity to live, organize themselves and cultivate their crops on Romanian soil when their situation was extremely difficult.

That is why, stating that the big states created Romania, that Romania is the creation of the Great Powers through the Versailles Peace Treaties means either dishonesty or ignorance. Romania is a natural creation of the Romanian people, it was the outcome of a century-old struggle, suffering and heavy sacrifices; its foundations were laid by the generations that succeeded in the course of millenniums, suffering, working and fighting within their land which they have never abandoned, not even while the plunderers and oppressors deprived them of their possessions and rights, or tried to denationalize them, to turn them away from their faith, to drive them away from their ancient land.

The international acknowledgement and the sanctioning of the Union performed by the Romanians in 1918 by means of treaties was a validation of their Union's righteousness. The Union once carried out, it had also to be backed up through diplomacy, and defended through political and military means. The heroism of the Romanian soldiers, the ability and resolution of the state leaders was one of the most important elements in the defence and observance of their Union. The military power of the Romanian state, despite the great difficulties it had to go through, was always in the service of the Romanian people's ideal. The joint struggle of diplomacy and armed forces backed by the whole people was the key to their success. The Romanian political forces did not expect and did not lean on the benevolence and understanding from the part of the victorious states, of the Allies, that they should offer Romania what was rightfully hers. Romania, as was acknowledged by the 1919—1920 Treaties, was the creation of centuries, the outcome of the Romanian people's struggle in the first place, including also the victories at Podul Înalt and Codrii Cosminului, at Călugăreni and Şelimbăr, at Pleven and Smyrdan, at Mărăşti, Mărăşeşti and Oituz, in the Western Carpathians and on the Tisa, as well as of the decisions taken in Kishinev, Chernovtsy and Alba Iulia. It also meant the way the Romanian people developed in the course of centuries, the synthesis of successive changes wrought in the consciousness and in the life of the Romanian people. It was here and at that moment that the permanent national and ethnic realities comprised in the complex of Romanian claims was mirrored best. The face and the boundaries of the country did not depend on the provisions of a treaty, just on the contrary, the treaty had to acknowledge what the Romanian people had already accomplished.

All those facts give us the ground and right to assert that the national existence of the Romanian Unitary State, its boundaries were not granted to it by the friends' benevolence, but by the Romanian people's own efforts, by their will and decision to fight and win the victory.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

The consciousness of historical truth should be seriously developed, the more so as the works of some alleged historians and the propaganda coming from certain circles still claim that Romania is only the creation of the Great Powers by the latters' arbitrary will, by the "Romanian imperialism", by "the lack of rights and persecution of nationalities" which live and mould their future alongside with the Romanian people.

The heritage left to us by the generations who struggled in 1848—49, 1859, as well as in 1916—1919: *unity*, *integrity* and *independence* have to be faithfully defended and bequeathed to the generations to come; at the same time, the incriminations, falsifications, disparagements at the expense of the Romanians should be righfully exposed and disapproved of.

The foundation of the unitary Romanian state created the national and social-economic frame for the development of contemporary Romania. The memorable historic act — the Union — positively influenced the entire economic, political and social evolution of the country, the Romanians' international assertion as a unitary, sovereign and independent state, wishing to maintain and defend peace, to promote the co-operation between peoples. At the same time it opened new prospects and brought about favourable circumstances for the more rapid development of the forces of production of the country and for the intensification of the activity of progressive social forces, of the woking class movements. As President Nicolae Ceauşescu pointed out, "The achievement of the union of the Romanian state — which was the outcome of the efforts made by the whole country's masses of people — offered the national and socio-economic framework for a more rapid development of the forces of production; the joining of our people's power and creative potentialities have created favourable conditions for the activity of the progressive forces of society, for the revolutionary movement." [1]

VASILE ARIMIA
MIRCEA MUŞAT

[1] Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste* (Romania on the Way of Building up the Multilaterally Developed Socialist Society), 1968, vol. 1, p. 350.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

LISTA DOCUMENTELOR

457. *1918 august ⟨4⟩/17.* Studiu al lui Emmanuel de Martonne, profesor de geografie la Sorbona, secretar general al Comitetului de Studii de pe lîngă Conferința de Pace de la Paris, intitulat *Transilvania*, în care analizează originea și evoluția naționalităților din Transilvania, subliniind originea latină și preponderența populației românești; referiri la justețea drepturilor românilor din teritoriile aflate sub dominația străină, care corespund principiilor asupra drepturilor naționalităților adoptate de Puterile Antantei.

458. *1918 septembrie ⟨16⟩/29.* Convenția de armistițiu cu Bulgaria.

459. *1918 ⟨octombrie 21⟩/noiembrie 3.* Armistițiu încheiat între Puterile Aliate și Asociate și Austro-Ungaria.

460. *1918 ⟨octombrie 22⟩/noiembrie 4, Paris.* Notă a Consiliului Național al Unității Române către Stephen Jean-Marie Pichon, ministrul afacerilor externe al Franței, privind cererea românilor din Transilvania de a se desprinde de Austro-Ungaria și de a fi tratați la fel ca alte națiuni eliberate.

461. *1918 ⟨octombrie 22⟩/noiembrie 4, Paris.* Scrisoare a lui Take Ionescu, președintele Consiliului Național al Unității Române, către St. Pichon, ministrul afacerilor externe al Franței, privind activitatea politicienilor români desfășurată în interesul țării și în înțelegere cu Antanta.

462. *1918 ⟨octombrie 23⟩/noiembrie 5, Washington.* Telegramă a lui Robert Lansing, secretar de stat al S.U.A. către însărcinatul cu afaceri ad-interim al României în Statele Unite, prin care îl încredințează de atitudinea binevoitoare a Americii față de România și aspirațiile ei.

463. *1918 ⟨octombrie 24⟩/noiembrie 6, Washington.* Mesaj al lui Robert Lansing, secretar de stat al S.U.A., către guvernul român, transmis prin Legația Statelor Unite de la Iași, privind sprijinul pe care-l vor da Statele Unite României la Conferința de Pace.

464. *1918 octombrie 26/⟨noiembrie 8⟩.* Declarație privind țelurile comune ale națiunilor independente din Europa Centrală, adoptată la întrunirea de la Philadelphia (S.U.A.), semnată de zece reprezentanți ai popoarelor din această zonă a Europei.

465. *1918 octombrie 28/⟨noiembrie 10⟩, Iași.* Memoriu remis de guvernul român reprezentanților Puterilor Aliate și Asociate în România, privind sacrificiile de război ale României și reluarea colaborării cu Aliații.

466. *1918 octombrie 28/⟨noiembrie 10⟩, Iași.* Telegramă a celor patru miniștri ai Puterilor Aliate și Asociate, adresată guvernelor lor, privind intrarea trupelor române în acțiune alături de Aliați.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

467. *1918 ⟨octombrie 29⟩/noiembrie 11.* Convenţie de armistiţiu încheiată între Germania şi Puterile Aliate şi Asociate.

468. *1918 ⟨octombrie 31⟩/noiembrie 13, Belgrad.* Convenţie militară referitoare la Armistiţiul cu Ungaria.

469. *1918 noiembrie ⟨1⟩/14.* Raport telegrafic, adresat de generalul Constantin Prezan regelui Ferdinand referitor la hotărîrile generalului Henri-Mathias Berthelot privind problema Basarabiei, Dobrogei, Transilvaniei şi Banatului.

470. *1918 noiembrie ⟨15⟩/28 şi ⟨noiembrie 22⟩/decembrie 5.* Memoriu adresat de Legaţia României la Paris ministrului afacerilor externe al Franţei, cuprinzînd doleanţele naţiunii române din Transilvania şi Ungaria în legătură cu clauzele Armistiţiului semnat de Puterile Aliate şi Asociate cu Ungaria; memoriu al lui Iuliu Maniu, preşedintele Consiliului Naţional al Românilor din Transilvania şi Ungaria, referitor la aceleaşi probleme; aide-mémoire al Legaţiei României la Paris, prin care solicită schimbarea clauzelor din Armistiţiu referitoare la administrarea teritoriilor locuite de români.

471. *1918 noiembrie ⟨15⟩/28, Paris.* Notă remisă de Legaţia României la Paris Ministerului Afacerilor Externe al Franţei, privind împuternicirea delegaţilor Consilului Naţional al Românilor din Transilvania şi Ungaria de a discuta modificarea condiţiilor de Armistiţiu.

472. *1918 noiembrie 29/⟨decembrie 12⟩.* Marele Cartier General al Armatei române informează Comandamentul Armatei franceze de la Dunăre despre acţiunile trupelor ungare împotriva populaţiei române rămase sub ocupaţia ungară şi cere ocuparea imediată a unor localităţi din zona de peste Mureş.

473. *1918 decembrie ⟨5⟩/18.* Adresă a şefului Misiunii Militare Aliate către Comisia Ministerială de Armistiţiu, conţinînd ordinul generalului Berthelot, prin care se cere evacuarea Clujului de către trupele ungare şi ocuparea lui de către trupele româneşti.

474. *1918 decembrie ⟨6⟩/19.* Telegramă adresată de şeful Statului Major General al Armatei Române, general Constantin Prezan, colonelului Toma Dumitrescu, ataşat pe lîngă Comandamentul Armatelor Aliate din Orient, privind trecerea trupelor române peste linia de demarcaţie, stabilită prin Armistiţiul de la Belgrad şi ocuparea regiunii Dej-Cluj.

475. *1918 decembrie ⟨10⟩/23, Budapesta.* Adresă a şefului Misiunii Militare Aliate către Comisia Ministerială de Armistiţiu, prin care transmite hotărîrea generalului Berthelot de a autoriza Înaltul Comandament Român de a depăşi linia de demarcaţie şi de a ocupa cu trupele unele localităţi considerate puncte strategice.

476. *1918 decembrie 11/⟨24⟩.* Articol intitulat *Unirea* apărut în ziarul *Socialismul*, în care se evidenţiază înfăptuirea statului naţional unitar român pe bazele celei mai largi democraţii şi importanţa acestui act istoric.

477. *1918 decembrie ⟨12⟩/25, Paris.* Notă a Ambasadei Marii Britanii adresată Ministerului Afacerilor Externe al Franţei, privind dorinţa lui George Barclay, ministrul plenipotenţiar britanic la Bucureşti, ca România să fie reprezentată la Conferinţa de Pace ca aliat.

478. *1918 decembrie 13/26, Bucureşti.* Telegramă a lui de Beaupoil de Saint-Aulaire, ministru plenipotenţiar al Franţei la Bucureşti, în care face

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cunoscută Ministerului Afacerilor Externe al Franței telegrama identică din partea celor patru miniștri aliați despre dreptul României de a-și realiza revendicările ei.

479. *1918 decembrie ⟨18⟩/31, Budapesta.* Notă către redacția ziarului *Kölnische Zeitung*, privind situația politică din România, partidele politice, atitudinea față de Germania și măsurile guvernului Brătianu.

480. *⟨1918 decembrie 19⟩/1919 ianuarie 1, Roma.* Telegramă a ambasadorului Franței la Roma, Camille Barrère, către ministrul de externe al Franței, St. Pichon, prin care înștiințează că ministrul afacerilor externe al Italiei aderă la propunerea Franței privind admiterea României la Conferința de Pace în aceeași calitate și în aceleași condiții cu celelalte state aliate și beligerante.

481. *⟨1918 decembrie 19⟩/1919 ianuarie 1, Paris.* Fragment din raportul atașatului militar al Belgiei la Paris, general Joostens, referitor la situația politică și militară din Balcani, conținînd informații cu privire la situația militară din România, starea morală a armatei, și problema Banatului.

482. *⟨1918 decembrie 19⟩/1919 ianuarie 1.* Articol din ziarul francez *Le Temps* despre primirea organizată la București delegației românilor transilvăneni, sosiți spre a remite actul Unirii.

483. *⟨1918 decembrie 21⟩/1919 ianuarie 3, Sibiu.* Adresă a Consiliului Dirigent către Ion I. C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, însoțită de un memoriu privind istoricul Maramureșului și dorințele populației din Maramureș pentru a fi prezentate Conferinței de Pace.

484. *⟨1918 decembrie 21⟩/1919 ianuarie 3, Cleveland.* Apelul adresat de Comitetul Central Executiv al Ligii Naționale Române, prin care românii din America sînt chemați să sprijine activitatea românilor din țară.

485. *⟨1918 decembrie 22⟩/1919 ianuarie 4, București.* Scrisoare a lui George Barclay, ministru britanic la București, adresată lui A. J. Balfour, ministrul afacerilor externe al Marii Britanii, privind unirea necondiționată a Basarabiei cu România și mulțumirea adresată de delegația basarabeană Aliaților, pentru susținerea cauzei naționalităților.

486. *⟨1918 decembrie 22⟩/1919 ianuarie 4, Londra.* Raport al ministrului plenipotențiar al Belgiei la Londra, Moncheur, către ministrul afacerilor externe al Belgiei, în legătură cu opinia presei britanice privind participarea Belgiei, României, Serbiei și a altor state interesate la Conferința de Pace.

487. *⟨1918 decembrie 23⟩/1919 ianuarie 5, Londra.* Telegramă a însărcinatului cu afaceri al Franței la Londra, A. de Fleuriau, către ministrul afacerilor externe al Franței, prin care înștiințează că guvernul britanic aderă la propunerea Franței ca România să fie recunoscută drept aliată.

488. *⟨1918 decembrie 24⟩/1919 ianuarie 6, Paris.* Instrucțiuni ale ministrului de externe al Franței, St. Pichon, către reprezentanții săi de la Londra, Roma, București, Belgrad etc., prin care se propune ca guvernele francez, englez, american și italian să reamintească guvernului român că unirea Transilvaniei și a Banatului cu România poate fi consfințită doar de Conferința de Pace.

489. *⟨1918 decembrie 25⟩/1919 ianuarie 7, Paris.* Notă ⟨a Ministerului de Externe al Franței⟩ referitoare la notele de protest ale Consiliului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Național Român din Transilvania, în legătură cu unele stipulații cu privire la teritoriile locuite de români cuprinse în Armistițiul încheiat de generalul Franchet d'Espérey cu guvernul ungar.

490. *⟨1918 decembrie 27⟩/1919 ianuarie 9, Sibiu.* Proclamația Consiliului Național Germano-Saxon din Transilvania cu privire la hotărîrea populației germane de a se uni cu România.

491. *⟨1918 decembrie 27⟩/1919 ianuarie 9.* Telegramă a generalului Henri-Mathias Berthelot adresată ministrului de război al Franței în legătură cu situația României și drepturile sale de a fi considerată ca veche aliată.

492. *⟨1918 decembrie 28⟩/1919 ianuarie 10, Sibiu.* Scrisoare a președintelui Consiliului Dirigent, Iuliu Maniu, către președintele Consiliului de Miniștri despre hotărîrea Consilului Național Germano-Saxon din Transilvania, privind alăturarea națiunii săsești la Regatul României.

493. *⟨1918 decembrie 29⟩/1919 ianuarie 11, București.* Extras din scrisoarea unui ofițer din Misiunea Militară Franceză către colonelul Pétin, despre unitatea etnică a românilor de pe ambele versante ale Carpaților și despre primirea entuziastă făcută delegației franceze de către românii din Transilvania și Banat.

494. *⟨1918 decembrie 29⟩/1919 ianuarie 11.* Articol din *The Washington Post*, intitulat *Reorganizări europene*, referitor la destrămarea Imperiului habsburgic.

495. *⟨1918 decembrie 30⟩/1919 ianuarie 12, București.* Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la București, Saint-Aulaire, către ministrul afacerilor externe al Franței în legătură cu vizita la Paris a lui Ion I. C. Brătianu, determinată de atitudinea Antantei față de România.

496. *⟨1918 decembrie 30⟩/1919 ianuarie 12.* Raport al șefului de stat major al armatei, generalul Constantin Prezan, către Ion I. C. Brătianu, prim-ministru, în legătură cu situația din regiunile Transilvaniei ocupate de armatele ungare și atitudinea ungurilor față de populația română.

497. *⟨1918⟩.* Memorandumul, privind scopurile războiului, adoptat de Conferința laburistă și socialistă interaliată, ținută la Londra.

498. *1919 ianuarie 14, București.* Telegramă de felicitare pentru Anul nou 1919, trimisă de regele Ferdinand regelui George al V-lea al Angliei, prin G. Barclay, ambasadorul Marii Britanii la București, în care recunoaște contribuția Angliei la încheierea războiului și restabilirea păcii.

499. *1919 ianuarie 15, Budapesta.* Raport al lui E. von Fürstenberg, consul general al Germaniei la Budapesta, către Ministerul de Externe al Germaniei, despre împrejurările în care s-a înfăptuit hotărîrea sașilor de a se alipi la România.

500. *1919 ianuarie 15, Paris.* Telegramă a președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de război, Georges Clemenceau, către generalul Berthelot, prin care precizează poziția Franței și a celorlalți Aliați față de România.

501. *1919 ianuarie 15, Paris.* Scrisoare a președintelui Consiliului de Miniștri al Franței și ministru de război, Georges Clemenceau, adresată generalului Berthelot, referitoare la politica guvernului francez față de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

România, admiterea ei la Conferința de Pace și hotărîrile în legătură cu Dobrogea, Banatul și Transilvania.

502. *1919 ianuarie 16, București.* Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la București, Saint-Aulaire, către Ministerul de Externe al Franței, în legătură cu consecințele pe care le-ar putea avea în România știrea că ea nu figurează printre țările ce urmează a fi reprezentate la Conferința de Pace.

503. *1919 ianuarie 16.* Raport al generalului Constantin Prezan, înaintat președintelui Consiliului de Miniștri și Comandamentului francez, privind dispozițiile Convențiilor de armistițiu încheiate între Aliați și Austro-Ungaria, la Villa Giusti și Belgrad, cerînd luarea de măsuri urgente pentru a revendica teritoriile locuite de români.

504. *1919 ianuarie 17, Berlin.* Notă a contelui Kuno Westarp adresată consilierului de legație von Rheinbaben, referitoare la starea de spirit din România față de germani; scumpirea mijloacelor de trai; greva muncitorilor și funcționarilor de stat.

505. *1919 ianuarie 18, Paris.* Extras din Protocolul nr. 1 al ședinței plenare a lucrărilor Conferinței preliminariilor de pace. Fragment din discursul președintelui Republicii Franceze, Raymond Poincaré, referitor la mobilul intrării României în război.

506. *1919 ianuarie 19—20.* Dare de seamă a Partidului Social-Democrat din Transilvania prezentată la Congresul partidului, în care este reliefată activitatea desfășurată de socialiștii din Transilvania pentru înfăptuirea unirii cu vechea Românie.

507. *1919 ianuarie 20, București.* Telegramă a generalului Berthelot către președintele Consiliului de Miniștri și Ministerul de Război al Franței, Georges Clemenceau, prin care își motivează atitudinea sa față de România.

508. *1919 ianuarie 21, Londra.* Telegramă a regelui George al V-lea al Marii Britanii adresată regelui Ferdinand, în care se recunosc suferințele și eforturile României, dorindu-i prosperitate.

509. *1919 ianuarie 21, Londra.* Memorandum al Foreign Office-ului, exprimînd opinia guvernului britanic în problema unirii Banatului și Transilvaniei cu România, problemă considerată a intra în competența Conferinței de Pace.

510. *1919 ianuarie 22, Paris.* Telegramă a Ministerului de Externe al Franței, prin care se transmite Legației franceze de la București știrea referitoare la rezultatele întrevederilor lui Ion I. C. Brătianu la Paris și ecoul lor în presa franceză.

511. *1919 ianuarie 22, București.* Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la București, Saint-Aulaire, adresată președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, Georges Clemenceau, cu privire la efectul negativ pe care l-ar putea produce plecarea generalului Berthelot de la conducerea Misiunii Militare din România.

512. *1919 ianuarie 25, ⟨Paris⟩.* Fragment din procesul-verbal nr. 2 al ședinței plenare în cadrul Conferinței preliminariilor de pace, cuprinzînd intervenția lui Ion I. C. Brătianu cu privire la reprezentarea țărilor mici în Liga Națiunilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

513. *1919 ianuarie 29.* Ştire din ziarul francez *Le Temps* despre Adunarea Naţională a saşilor, de la Mediaş, la care s-au declarat de acord cu actul politic înfăptuit la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia.

514. *1919 ianuarie, ⟨înainte de 30⟩.* Ordonanţă a Comandantului Trupelor române din Transilvania prin care se stabilesc măsurile necesare asigurării bunei funcţionări a căilor ferate.

515. *1919 ianuarie, ⟨înainte de 30⟩.* Ordonanţă a Comandantului Trupelor române din Transilvania, prin care stabilesc măsurile necesare bunei funcţionări a sectorului telegrafo-poştal din zona ocupată de armata română.

516. *1919 ianuarie 30, Paris.* Instrucţiuni ale ministrului de externe al Franţei către Legaţia Franţei de la Bucureşti, în care se apreciază hotărîrea României de a nu ocupa dinainte regiunile ce îi vor fi atribuite prin Tratatul de Pace, înştiinţînd că puterile participante la Conferinţă sînt hotărîte a nu ţine seama de ocupaţiile teritoriale anterioare Tratatului.

517. *1919 februarie 2, Arad.* Comunicat al Marelui Cartier General Român despre decizia de a ocupa teritoriul delimitat de Antantă în Transilvania.

518. *1919 februarie 2.* Articol din ziarul *Le Temps* privind problema Banatului şi necesitatea de a se ajunge la o reglementare prin buna înţelegere între România şi Iugoslavia.

519. *1919 februarie 4.* Telegramă adresată regelui Ferdinand de către Vasile Stoica, în numele Ligii Naţionale Române din America.

520. *1919 februarie 5, Bucureşti.* Telegramă a ministrului plenipotenţiar francez la Bucureşti, Saint-Aulaire, către Ministerul de Externe al Franţei în legătură cu aderarea saşilor şi a şvabilor din Transilvania şi Banat la Unirea cu România.

521. *1919 februarie 6.* Scrisoare a comandantului Diviziei 11 infanterie colonială din Transilvania, generalul Farret, către comandantul Armatei franceze şi engleze din Orient, generalul Franchet d'Espérey, în legătură cu animozităţile dintre unguri şi români în Transilvania.

522. *1919 februarie 8, Bucureşti.* Telegramă a generalului Berthelot către ministrul de război al Franţei prin care îl informează asupra ştirilor primite din Transilvania, referitoare la ciocnirile sîngeroase organizate de autorităţile militare ungare şi atrocităţile comise împotriva populaţiei româneşti de către unguri.

523. *1919 februarie 13, Bucureşti.* Declaraţie a Partidului Socialist şi a Uniunii Sindicale din România, în legătură cu actul Unirii şi dreptul naţiunilor la autodeterminare.

524. *⟨1919 februarie 14, Buckingham Palace⟩.* Scrisoare de răspuns a regelui George al V-lea al Angliei adresată reginei Maria a României, prin care recunoaşte eforturile făcute în război de România şi confirmă sprijinul guvernului său pentru cererile României la Conferinţa de Pace.

525. *1919 februarie 15.* Articol din ziarul *Le Temps*, despre propaganda ungară în Elveţia împotriva dreptului la autodeterminare al naţionalităţilor, îndeosebi împotriva românilor din Transilvania.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

526. *1919 februarie 18.* Informare întocmită de Ministerul Afacerilor Externe al Germaniei despre vizita generalului francez Berthelot în Transilvania.

527. *1919 februarie 18.* Articol din ziarul *Le Temps*, redînd conținutul memoriului întocmit de Ștefan Cicio-Pop despre atrocitățile trupelor ungare împotriva populației românești din Transilvania.

528. *1919 februarie 20, Paris.* Instrucțiuni ale președintelui Consiliului de Miniștri, ministru de război al Franței, G. Clemenceau, către Comandantul șef al Armatei Aliate din Orient, generalul Franchet d'Espérey, prin care se transmite telegrama ministrului de externe al Franței referitoare la opinia Franței în privința Dobrogei.

529. *1919 februarie 20.* Articol din ziarul *Le Temps*, despre știrile false răspîndite de propaganda ungară cu privire la România și substratul acestei acțiuni.

530. *1919 februarie 20.* Telegramă cifrată a generalului Berthelot către președintele Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, G. Clemenceau, în care îi relatează starea de spirit din România legată de problema transilvăneană.

531. *1919 februarie 21.* Scrisoare a primului delegat al României la Conferința de Pace adresată ministrului afacerilor externe al Franței, St. Pichon, președintelui comisiei revendicărilor române, André Tardieu și delegatului american, House, despre necesitatea ocupării de către trupele române a teritoriilor ce urmau să revină României.

532. *1919 februarie 22, Paris.* Proces-verbal al ședinței Comitetului pentru probleme românești al Conferinței de Pace în cadrul căreia s-a discutat posibilitatea creării unei zone neutre în Transilvania.

533. *1919 februarie 24.* Notă adresată de Al. Vaida-Voievod Consiliului interaliat de război prin care arată că Acordul de armistițiu din 13 noiembrie 1918 a fost încheiat în defavoarea și fără cunoștința românilor și se impune ca trupele române să înainteze pînă la limita teritoriilor românești.

534. *1919 februarie 25, Londra.* Articol din ziarul *The Times*, intitulat *Autonomia Transilvaniei*, privind politica internă liberală și modul cum s-a realizat independența.

535. *1919 februarie 26, Paris.* Extras din procesul-verbal al ședinței Biroului Conferinței de Pace în cadrul căreia s-a discutat raportul prezentat de reprezentanții militari ai Consiliului Suprem Aliat în legătură cu crearea unei zone neutre în Transilvania.

536. *1919 februarie 26.* Telegramă a generalului Berthelot către președintele Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, G. Clemenceau, referitor la atacul unor trupe ungurești asupra trupelor românești de la Zalău și Șiria.

537. *1919 februarie, Youngstown, Ohio.* Moțiune a românilor din S.U.A. adresată guvernelor american și român prin care cer să se aprobe de către Conferința de Pace hotărîrile de unire a românilor într-un singur stat.

538. *1919 februarie.* Situație statistică, întocmită de Comitetul de studii, semnată de Emm. de Martonne, privind populația de naționalitate

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

română şi ungară din comitatele limitrofe Transilvaniei în raport cu liniile de demarcaţie, potrivit statisticii ungare din 1910.

539. *1919 martie 1, Paris.* Telegramă a preşedintelui Consiliului de Miniştri şi ministru de război al Franţei, G. Clemenceau, către Comandantul şef al Armatelor Aliate din Orient, generalul Berthelot, prin care comunică hotărîrea Conferinţei de Pace, din 26 februarie 1919, de a se crea în Transilvania o zonă neutră.

540. *1919 martie 2.* Raport al colonelului Tilly către generalul Berthelot şi colonelul Vyx, prin care anunţă continuarea violenţelor comise de armata ungară în regiunea Arad — Oradea Mare, solicitînd luarea de măsuri urgente.

541. *1919 martie 2, Oradea.* Raport al Consiliului Naţional Român din Oradea Mare şi Bihor referitor la situaţia românilor din Transilvania.

542. *1919 martie 3, Paris.* Notă a delegaţiei române la Conferinţa de Pace prezentată generalului Alby, şeful Statului Major al Armatei franceze, referitoare la reglementarea unor probleme privind colaborarea armatei române cu trupele aliate în zona neutră din Transilvania.

543. *1919 martie 3, Bucureşti.* Telegramă a generalului Berthelot către ministrul de război al Franţei, G. Clemenceau, prin care îi relatează înmulţirea incidentelor în Transilvania determinate de atacurile ungare asupra frontului român, în special în regiunea Zalău.

544. *1919 ⟨după martie 3⟩, Budapesta.* Raport al ofiţerului român de legătură pe lîngă Misiunea Militară Aliată, maior G. Potopeanu, referitor la atacul ungurilor la Zalău în perioada armistiţiului.

545. *1919 martie 7.* Adresă a generalului Berthelot către generalul C. Prezan, şeful Statului Major al Armatelor române, conţinînd informaţii referitoare la hotărîrea Conferinţei de Pace de a se crea o zonă neutră, între trupele române şi ungare din Transilvania, care va fi ocupată de trupele franceze.

546. *1919 martie 9.* Articol prin care este salutată declaraţia Partidului Socialist faţă de Unire.

547. *1919 martie 11, Londra.* Articol din ziarul *The Times*, intitulat *Adevărul despre România Mare*, în care se combate propaganda ungară împotriva României.

548. *1919 martie 12, ⟨Londra⟩.* Articol din ziarul *The Times*, intitulat *Renaşterea României*, privind condiţiile în care se află România în urma războiului şi recunoaşterea sacrificiilor aduse, care îi dădeau dreptul la satisfacerea revendicărilor sale.

549. *1919 martie 13, ⟨Londra⟩.* Fragment dintr-un articol din ziarul *The Times*, intitulat *Îngrijorări şi amînare*, privind situaţia politică din Ungaria.

550. *1919 martie 14, Paris.* Telegramă a lordului Derby, Edward George Villiers Stanley, ministru plenipotenţiar al Marii Britanii la Paris, adresată lordului Curzon de Kedleston, George Nathaniel, secretar de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, privind reacţiile violente ale ungurilor, datorită stabilirii liniei de demarcaţie a zonei neutre în spatele căreia trebuia să se retragă trupele ungare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

551. *1919 martie 16, Paris.* Telegramă a lordului Derby, Edward George Villiers Stanley, ministru plenipotențiar al Marii Britanii la Paris, adresată lordului Curzon de Kedleston, George Nathaniel, secretar de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, cu privire la condițiile în care România ar putea fi ajutată de Aliați pentru a putea face față unor eventuale agresiuni din afară.

552. *1919 martie 18, Budapesta.* Raport al lui E. von Fürstenberg, consul general al Germaniei la Budapesta, către Ministerul de Externe al Germaniei, despre starea de spirit din Ungaria, Transilvania și Banat, raporturile încordate dintre naționalități.

553. *1919 martie 19, (Ministerul de Externe) Londra.* Telegramă a Foreign Office-ului adresată lordului Derby, ministru plenipotențiar al Marii Britanii la Paris, prin care se întreabă dacă generalul Franchet d'Espérey a primit instrucțiuni pentru acordarea de ajutor armatei române în ocuparea noii granițe în Transilvania.

554. *1919 martie 20.* Telegramă a generalului Berthelot către comandantul Armatelor Aliate din Constantinopol, generalul Franchet d'Espérey, președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, G. Clemenceau, și mareșalului Ferdinand Foch, prin care arată gravitatea situației care ar rezulta pentru România în urma unui atac combinat, purtat simultan de la vest și est.

555. *1919 martie 20.* Telegramă trimisă de generalul C. Prezan, Comandamentului Trupelor române din Transilvania, cuprinzînd hotărîrile luate de Consiliul Suprem Aliat asupra operațiunilor din Transilvania și Ungaria.

556. *1919 martie 20.* Notă a Aliaților privind noua linie de demarcație hotărîtă la Versailles, comunicată lui Mihály Károlyi, președintele provizoriu al Republicii Ungare, de către locotenent-colonelul Vyx, șeful Misiunii Militare Aliate la Budapesta.

557. *1919 martie 20.* Notă a generalului Berthelot către generalul Prezan prin care-i comunică decizia Conferinței de Pace referitoare la crearea unei zone neutre între români și unguri.

558. *1919 martie 21, Budapesta.* Notă de răspuns a președintelui provizoriu al Republicii Ungare, Mihály Károlyi, către șeful Misiunii Militare Aliate la Budapesta prin care face cunoscut că guvernul ungar nu este în măsură să ia cunoștință despre decizia Conferinței de Pace privitoare la zona neutră și să asigure executarea ei și, în consecință, se vede obligat să-și dea demisia.

559. *1919 martie 21.* Ordin al Marelui Cartier General român către Comandamentul Trupelor române din Transilvania, prin care dispune măsuri pentru a preveni un atac al trupelor ungare.

560. *1919 martie 22, Belgrad.* Notă a Comandantului armatei din Ungaria către generalul comandant al Armatei Dunării, prin care îl informează despre situația din Ungaria.

561. *1919 martie 22 Belgrad.* Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la Belgrad, de Fontenay, către ministrul de externe al Franței, St. Pichon, referitoare la cererea adresată guvernului Károlyi de a retrage trupele ungare din Transilvania; situația politică din Ungaria.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

562. *1919 martie 22.* Proclamație a lui Mihály Károlyi către poporul ungar prin care anunță demisia guvernului și motivele care au dus la această hotărîre, făcînd apel la ajutorul proletariatului din toate țările împotriva deciziilor Conferinței de Pace.

563. *1919 martie 23, Belgrad.* Fragment din jurnalul întocmit de Michotte de Welle, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Belgiei la Belgrad, în legătură cu mișcarea revoluționară din Ungaria.

564. *1919 martie 24 Belgrad.* Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la Belgrad, de Fontenay, ce comunică ministrului de externe al Franței, St. Pichon, despre radiogramele lansate de Béla Kun către Lenin, prin care cere Sovietelor o alianță ofensivă și defensivă cu proletariatul ungar.

565. *1919 martie 24, Belgrad.* Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la Belgrad, de Fontenay, către Ministerul de Externe al Franței privind politica guvernului de la Budapesta față de România.

566. *1919 martie 28, Sibiu.* Ordonanță a comandantului trupelor române din Transilvania prin care arată motivele pentru care au fost expulzați unii funcționari de la căile ferate și măsurile ce se impun pentru buna funcționare a căilor ferate, poștei și telegrafului.

567. *1919 martie 28, Budapesta—Moscova.* Telegramă trimisă de Armata 3 rusă, Republicii Sfaturilor din Ungaria, în care proletariatul ungar este felicitat pentru că a învins burghezia.

568. *1919 martie 30, Budapesta.* Interviu acordat de Béla Kun, comisar al poporului pentru afaceri externe din Ungaria, ziarului *Neue Freie Press*, referitor la poziția guvernului față de Antantă și la unele aspecte ale politicii interne.

569. *1919 martie 30, Berna.* Aide-mémoire prezentat de o delegație de oameni politici transilvăneni, în frunte cu Vasile Lucaciu, legațiilor Statelor Unite ale Americii, Marii Britanii, Franței și Italiei la Berna.

570. *1919 martie 30.* Articol în care sînt arătate schimbările survenite în viața politică a Ungariei, precum și poziția Partidului Social-Democrat din Transilvania și Banat față de politica națională a guvernului de la Budapesta.

571. *1919 martie, ⟨Paris⟩.* Fragment din raportul ataşatului militar al Belgiei în Franța, I. Lambert, cu privire la situația politică, economică și militară a României.

572. *1919 aprilie 1—11, Belgrad.* Jurnal întocmit de Michotte de Welle, trimisul extraordinar și ministru plenipotențiar al Belgiei în Serbia, referitor la misiunea lui Diene Dénés în Serbia ca trimis al lui Béla Kun.

573. *1919 aprilie 2, Paris.* Telegramă a președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, G. Clemenceau, către Comandantul șef al Armatelor Aliate din Orient, în legătură cu instrucțiunile date generalului Jean Christiaan Smuts pentru misiunea sa specială din Ungaria.

574. *1919 aprilie 7, Berlin.* Extras dintr-un raport din Berlin către von Bergen, delegat al Germaniei la Budapesta, despre relațiile dintre românii transilvăneni și cei din Regatul României.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

575. *1919 aprilie 7, Budapesta.* Schimb de note între Guvernul Sfaturilor din Ungaria şi generalul Jean Christiaan Smuts, însărcinatul Antantei.

576. *1919 ⟨înainte de aprilie 8⟩.* Telegramă a Comandamentului Trupelor române din Transilvania către Marele Cartier General, prin care comunică un memoriu semnat de preşedintele Consiliului Dirigent referitor la evenimentele ce aveau loc în teritoriul ocupat de trupele ungare.

577. *1919 aprilie 9, Budapesta.* Articol despre recrutarea muncitorilor români de la Budapesta, în aşa-numita Armată Roşie română.

578. *1919 aprilie 10.* Articol despre misiunea generalului Smuts la Budapesta; acordul propus guvernului ungar şi răspunsul reprezentantului acestuia.

579. *1919 aprilie 12.* Telegramă a generalului Berthelot către preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministrul de război al Franţei, G. Clemenceau, prin care informează asupra cererii Consiliului Dirigent din Transilvania privind protecţia sa împotriva atacurilor ungare şi asupra hotărîrii guvernului român de a ocupa zona care i-a fost indicată prin decizia Conferinţei de Pace din 26 februarie 1919.

580. *1919 aprilie 13, Bucureşti.* Telegrama, identică, a celor patru miniştri aliaţi de la Bucureşti, transmisă de ministrul plenipotenţiar al Franţei, Saint-Aulaire, Ministerului de Externe al Franţei, în legătură cu ordinul dat de guvern trupelor române să instituie controlul asupra teritoriilor din Transilvania potrivit hotărîrilor Conferinţei de Pace, în scopul protejării populaţiei româneşti; impresia produsă în România de misiunea generalului Smuts la Budapesta.

581. *1919 aprilie 14, Bucureşti.* Scrisoare a regelui Ferdinand către Ion I. C. Brătianu în legătură cu discuţia purtată cu Constantin Diamandy privind Conferinţa de Pace.

582. *1919 aprilie 14, Paris.* Instrucţiuni date de preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru de război al Franţei, G. Clemenceau, Comandantului şef al Armatelor Aliate din Orient, generalul Franchet d'Espérey, şi comandantului armatei din Ungaria, privind atitudinea ce vor trebui să o adopte în cazul în care trupele române ripostează la atacul trupelor ungare.

583. *1919 aprilie 14, Bucureşti.* Telegramă a ministrului plenipotenţiar al Franţei la Bucureşti, Saint-Aulaire, către Ministrul de Externe al Franţei în legătură cu ordinul dat de guvernul român armatei de a institui controlul asupra teritoriilor din Transilvania, stabilite de Conferinţa de Pace.

584. *1919 aprilie 16.* Ordin de operaţiuni trimis Comandamentului Trupelor române din Transilvania referitor la acţiunile ce urmează a fi întreprinse de armatele române.

585. *1919 aprilie 18, Belgrad.* Fragment din *Jurnalul* întocmit de Michotte de Welle, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Belgiei la Belgrad, relativ la misiunea generalului Smuts la Budapesta şi la evenimentele din Ungaria.

586. *1919 aprilie 19.* Notă a delegatului Consiliului Dirigent în guvernul de la Bucureşti adresată plenipotenţiarului român de la Paris, prin care îi cere să intervină pe lîngă oameni de seamă ai Antantei şi la generalul d'Espérey pentru a se pune capăt atrocităţilor săvîrşite de trupele ungare în Transilvania.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

587. *1919 aprilie 20, Constantinopol.* Telegramă a generalului Franchet d'Espérey, comandant şef al Armatei Aliate din Orient, către Ministerul de Război al Franţei, despre atacul ungar în Transilvania şi declanşarea contraofensivei armatei române.

588. *1919 aprilie 23, Budapesta.* Articol din ziarul *Népszava*, despre trădarea burgheziei ungare pe teritoriile operaţiunilor militare.

589. *1919 aprilie 23, Bucureşti.* Raport al lui Frank Rattigan, însărcinat cu afaceri al Marii Britanii la Bucureşti, adresat lordului Curzon de Kedleston, secretar de stat pentru afaceri externe, relatînd discuţia purtată cu regele Ferdinand în legătură cu intrarea trupelor române în Transilvania şi în problema Dobrogei.

590. *1919 aprilie 24, Budapesta.* Hotărîre a Consiliului guvernamental revoluţionar ungar privind înfiinţarea marelui Comandament unic al Armatei de peste Tisa.

591. *1919 aprilie 24, Budapesta.* Notă a Consiliului guvernamental revoluţionar ungar, prin care Szamuel Tibor, comisar al poporului pentru problemele războiului, este însărcinat să menţină ordinea în spatele frontului de peste Tisa.

592. *1919 aprilie 25, Constantinopol.* Telegramă a Comandantului şef al Armatelor Aliate din Orient, generalul Franchet d'Espérey, adresată ministrului de război al Franţei şi mareşalului Foch, în legătură cu pătrunderea trupelor române în zona neutră şi efectul pe care îl va produce în Orient această operaţiune militară.

593. *1919 aprilie 26, Nyirbakta.* Proces-verbal privind înţelegerea încheiată de conducătorii batalionului secuiesc cu ocazia depunerii armelor.

594. *1919 aprilie 26, Bucureşti.* Telegramă a ministrului plenipotenţiar al Franţei la Bucureşti, Saint-Aulaire, cu privire la indicaţiile transmise guvernului român în legătură cu atitudinea ce trebuie să o aibă faţă de Bulgaria şi regretul manifestat de acesta pentru faptul că Aliaţii nu au impus dezarmarea Bulgariei.

595. *1919 aprilie 30, Budapesta.* Ofertă de pace a comisarului poporului pentru afacerile externe al Consiliului guvernului revoluţionar ungar adresată lui W. Wilson, preşedintele S.U.A., şi guvernelor cehoslovac, iugoslav şi român.

596. *1919 aprilie 30, Bucureşti.* Raport al lui Frank Rattigan, însărcinat cu afaceri al Marii Britanii la Bucureşti, prin care transmite scrisoarea lui Mihail Pherekyde, ministrul de externe ad-interim la Bucureşti, adresată lordului Curzon de Kedleston, secretar de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, prin care solicită ajutorul Armatelor Aliate pentru ocuparea Budapestei.

597. *1919 aprilie 30.* Propuneri de Armistiţiu făcute trupelor române de către colonelul Semis Worth, comandantul trupelor din Szolnok.

598. *1919 aprilie 30.* Notă a Marelui Cartier General român privind acţiunile trupelor ungare de încălcare a Armistiţiului prin atacarea în diverse locuri a trupelor române şi riposta dată de acestea.

599. *1919 aprilie, Budapesta.* Manifest lansat de Republica Sfaturilor din Ungaria despre drepturile muncitorilor de diferite naţionalităţi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

600. *1919 mai 1, Budapesta.* Raport de sinteză întocmit de Secția operațiunilor militare a comisariatului militar privind situația de pe front.

601. *1919 mai 1, Budapesta.* Mesaj adresat de Béla Kun, în numele guvernului revoluționar ungar, *Tuturor partidelor muncitorești din lume* prin care le comunică nota adresată guvernelor cehoslovac, iugoslav și român.

602. *1919 mai 5, ⟨Paris⟩.* Notă a lui Laroche, consilier de ambasadă, pentru subdirecția Europa din cadrul Ministerului de Externe al Franței, în legătură cu numirea unui prefect român pentru comitatul Arad, sugerînd necesitatea menținerii statu-quo-ului ca o modalitate de apărare împotriva obiecțiilor pe care le-ar putea formula unii Aliați.

603. *1919 mai 6, Paris.* Notă a ministrului de externe al Franței, St. Pichon, adresată președintelui Consiliului de Miniștri, ministru de război al Franței, G. Clemenceau, în legătură cu numirea unui prefect român la Arad, exprimîndu-și opinia că ar fi de preferat menținerea statu-quo-ului pînă la noi dispoziții, și acordarea unor facilități românilor în calitatea lor de Aliați.

604. *1919 mai 6, Budapesta.* Articol din ziarul *Népszava* despre înăbușirea rebeliunii contrarevoluționare de la Szolnok.

605. *1919 mai 7.* Acordul de armistițiu militar, din 3 mai, care stabilește condițiile încetării ostilităților dintre Ungaria și România.

606. *1919 mai 10, Cartierul General al Armatei Aliate din Ungaria.* Telegramă a generalului Franchet d'Espérey, adresată Cartierului General al Armatei din Ungaria, cu privire la necesitatea ocupării Banatului de către trupe franceze și înlocuirea autorităților ungare din Banat cu autorități române.

607. *1919 mai 10.* Articol apărut în ziarul *Le Temps*, intitulat *Armata română își reia marșul*, referitor la situația din Ungaria și la ordinul dat armatei române de a-și continua marșul spre Budapesta.

608. *1919 mai 14, Moscova.* Transmisiune — radio despre telegrama lui Cristian Racovski, președinte al Consiliului de apărare al Ucrainei, către unii comandanți ai armatei ucrainene, despre necesitatea de a se da ajutor Ungariei, care a refuzat condițiile de pace ale României.

609. *1919 mai 18 Budapesta.* Articol din ziarul *Vörös Újság* despre formarea guvernului contrarevoluționar de la Arad.

610. *1919 mai 19, Sibiu.* Ordonanță a Comandamentului Trupelor române din Transilvania, care stabilește modalitățile de efectuare a rechizițiilor în teritoriul ocupat.

611. *1919 mai 22, București.* Telegramă a lui Radu Rosetti și a lui M. Pherekyde trimisă președintelui Consiliului de Miniștri român, Ion I. C. Brătianu, la Paris, prin care transmit părerea generalilor Franchet d'Espérey și Grazziani de a ocupa Budapesta cu un număr de divizii românești, grecești, sîrbe și franceze.

612. *1919 mai 23, București.* Raport al generalului Pétin, atașat militar francez în România, înaintat ministrului de război al Franței, G. Clemenceau, cuprinzînd rezumatul observațiilor sale în urma unei călătorii de 10 zile în Transilvania și pe frontul trupelor române.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

613. *1919 mai 23, Bucureşti.* Raport al ministrului plenipotenţiar al Franţei în România, Saint-Aulaire, către ministrul afacerilor externe al Franţei, St. Pichon, cu privire la nemulţumirile create în România de ştirile publicate în presa oficială franceză despre frontierele româneşti, acuzaţiile aduse lui Take Ionescu şi atitudinea lui Ion I. C. Brătianu în conjunctura politică existentă.

614. *1919 mai 23 Paris.* Scrisoare a lui Philippe Berthelot, director general în Ministerul Afacerilor Externe al Franţei, către Ion I. C. Brătianu, prin care anunţă desemnarea de către Consiliul principalelor Puteri Aliate şi Asociate a unei comisii însărcinate cu determinarea naturii garanţiilor care trebuie luate pentru a asigura protecţia minorităţilor şi îi cere să facă propunerile pe care guvernul român le-ar avea de formulat privitor la această problemă.

615. *1919 mai 26, Budapesta.* Fragment din jurnalul operaţiunilor militare ţinut de Comandamentul armatei ungare.

616. *1919 mai 27, Paris.* Notă de răspuns a lui Ion I. C. Brătianu către Phillippe Berthelot, director general în Ministerul Afacerilor Externe al Franţei, în problema naţionalităţilor.

617. *1919 mai 30, Budapesta.* Fragment din jurnalul operaţiunilor militare ţinut de Comandamentul armatei ungare.

618. *1919 mai 31, Paris.* Proces-verbal al celei de a opta şedinţe plenare a Consiliului Suprem Aliat în care s-a discutat proiectul de tratat cu Austria.

619. *1919 mai 31, Paris.* Telegramă trimisă de Ion I. C. Brătianu lui M. Pherekyde în care îi comunică întrevederea cu St. Pichon, ministrul afacerilor externe al Franţei.

620. *1919 mai 31, Budapesta.* Fragment din jurnalul operaţiunilor militare ţinut de Comandamentul armatei ungare.

621. *1919 mai.* Raport al directorului Vămilor de la Nisa, Magnon, redactat în urma unei misiuni în Romînia, referitor la provinciile româneşti ce s-au unit cu România; informaţii şi aprecieri privind poziţia lor geografică, trecutul istoric, dezvoltarea demografică, bogăţiile solului şi subsolului, industria.

622. *1919 iunie 1, Paris.* Scrisoare a lui Al. Vaida-Voievod către Iuliu Maniu, preşedintele Consiliului Dirigent, prin care-i face cunoscut modul cum se desfăşoară lucrările diferitelor foruri ale Conferinţei de Pace, discuţiile purtate cu reprezentanţii unor state vecine, intervenţiile membrilor delegaţiei române, poziţia reprezentanţilor Marilor Puteri.

623. *1919 iunie 6.* Scrisoare adresată de Ion I. C. Brătianu preşedintelui W. Wilson în problema minorităţilor, însoţită de 2 anexe.

624. *1919 iunie 7.* Notă prin care preşedintele Conferinţei de Pace, G. Clemenceau, somează guvernul ungar să pună capăt atacurilor împotriva Cehoslovaciei.

625. *1919 iunie 9, Moscova.* Telegramă a comisarului poporului pentru afaceri externe, Cicerin, către Béla Kun, despre dreptul de autodeterminare a poporului slovac.

626. *1919 iunie 9, Budapesta.* Răspunsul lui Béla Kun către Cicerin în problema dreptului de autodeterminare al poporului slovac.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

627. *1919 iunie 9, ⟨Paris⟩.* Telegramă a lui Ion I. C. Brătianu către M. Pherekyde, în legătură cu măsurile ce trebuie luate de armata română pentru respectarea liniilor de demarcație.

628. *1919 iunie 10.* Scrisoare a lui Ion I. C. Brătianu către M. Pherekyde în care îl informează despre problemele discutate în Consiliul celor patru în legătură cu situația din Ungaria.

629. *1919 iunie 10, Budapesta.* Comunicat al ziarului *Vörös Újsag* privind schimbul de note între Béla Kun și președintele Conferinței de Pace, G. Clemenceau.

630. *1919 iunie 11.* Scrisoare a lui Ion I. C. Brătianu către M. Pherekyde prin care îl informează asupra unor probleme discutate în Consiliul miniștrilor afacerilor externe.

631. *1919 iunie 11—12.* Memoriu al delegației române, prezentat Conferinței de Pace, în legătură cu stabilirea de către Consiliul Suprem Aliat a granței dintre România și Ungaria.

632. *1919 iunie 13.* Notă a președintelui Conferinței de Pace, G. Clemenceau, adresată guvernului român în care, după ce arată unele greutăți care generează nemulțumiri declară că este hotărît de a pune capăt tuturor ostilităților inutile, cerînd ca și România să-și retragă trupele în zona stabilită anterior.

633. *1919 iunie 13.* Notă a președintelui Conferinței de Pace, adresată lui Béla Kun.

634. *1919 iunie 14, București.* Telegramă trimisă de M. Pherekyde președintelui Consiliului de Miniștri, Ion I. C. Brătianu, aflat la Paris, prin care îi comunică întrevederea ce a avut loc la Giurgiu între generalul Franchet d'Espérey și generalul C. Prezan, prin care a cerut șefului Marelui Cartier General român cooperarea armatei române alături de cea franceză și sîrbă de intervenție în Ungaria.

635. *1919 iunie 14.* Proces-verbal al ședinței Consiliului de Miniștri, ținut sub președinția regelui Ferdinand, pentru a se hotărî acceptarea sau respingerea condițiilor impuse de Conferința de Pace cu privire la problema minorităților și a tranzitului de mărfuri.

636. *1919 iunie 16, Budapesta* Scrisoare a lui Béla Kun, comisar al poporului pentru afaceri externe din Ungaria, către președintele Conferinței de Pace, G. Clemenceau, privind hotărîrea guvernului ungar de a respecta hotărîrea guvernelor Puterilor Aliate și Asociate privind încetarea ostilităților.

637. *1919 iunie 20, București.* Telegramă a lui Saint-Aulaire către Ministerul Afacerilor Externe al Franței, despre garanțiile solicitate Aliaților de România împotriva unei noi agresiuni din partea Ungariei și despre neacceptarea de către guvernul român, în forma propusă, a clauzelor referitoare la minoritățile naționale și de tranzit în Tratatul de Pace cu Austria.

638. *1919 iunie 23.* Notă a lui Ion I. C. Brătianu, adresată lui G. Clemenceau, lui Klotz și mareșalului Foch, în chestiunea aurului românesc din Germania despre care nu se stipulează clar în clauzele financiare ale Armistițiului cu Germania.

639. *1919 iunie 25, Comandamentul Armatelor Aliate.* Scrisoare a mareșalului Foch, comandant șef al Armatelor Aliate, către președintele Conferin-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ţei de Pace, G. Clemenceau, privind greutăţile pe care le-ar întîmpina armata română dacă retragerea sa nu va fi însoţită de măsuri de precauţie.

640. *1919 iunie 26, Foreign Office*. ⟨*Londra*⟩. Adresa Foreign Office-ului privind impresiile lui Herbert Locke, directorul englez al unei bănci din România, asupra crizei de guvern din România, cît şi a relaţiilor financiare româno-germane.

641. *1919 iunie 27*, ⟨*Bucureşti*⟩. Telegramă a lui Frank Rattigan, însărcinat cu afaceri al Marii Britanii la Bucureşti, adresată lui Balfour, secretar de stat pentru afaceri externe, în legătură cu includerea în Tratatul de Pace de către România a unei clauze care să acorde drepturi civile depline naţionalităţilor conlocuitoare.

642. *1919 iunie 28, Versailles*. Tratatul de Pace între Puterile Aliate şi Asociate şi Germania. Este inclus şi Pactul Societăţii Naţiunilor.

643. *1919 iunie*. Telegramă adresată de regele Ferdinand preşedintelui Republicii Franceze, Raymond Poincaré, cu ocazia încheierii păcii cu Germania.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

LIST OF DOCUMENTS

457. *1918. August ⟨4⟩/17.* Study by Emmanuel de Martonne, professor of geography at Sorbonne, Secretary General of the Studies Committee of the Peace Conference in Paris, entitled "Transylvania", in which the author examines the origin and the evolution of the Transylvanian nationalities, outlining the Latin origin and the preponderance of the Romanian inhabitants; references to the justice of the Romanian inhabitants' rights in the territories under foreign government; these rights agreed with the principles regarding the rules of nationalities adopted by the Entente Powers.

458. *1918. September 16/29.* Armistice convention with Bulgaria.

459. *1918. ⟨October 21⟩ / November 3.* Armistice concluded between the Allied Powers and Austria-Hungary.

460. *1918. ⟨October 22⟩ / November 4. Paris.* Note of the Romanian Unity National Council to Stephen Jean-Marie Pichon; France's Minister of Foreign Affairs, regarding the claim of the Romanians in Transylvania. to separate from Austria-Hungaria and to be considered in the same terms as the other nations which had been set free.

461. *1918. ⟨October 22⟩ / November 4. Paris.* Letter by Take Ionescu, Chairman of the National Council of Romanian Unity. to St. Pichon, France's Minister of Foreign Affairs, relative to the Romanian politicians' activity carried on in the country's interest and in consensus with the Entente.

462. *1918. ⟨October 23⟩ / November 5. Washington.* Telegram by Robert Lansing US Secretary of State, to Romania's chargé d'affaires ad-interim in the United States of America, assuring him of America's favourable attitude towards Romania and her aspirations.

463. *1918. ⟨October 24⟩ / November 6. Washington.* Message by Robert Lansing, US Secretary of State, to the Romanian Government, sent through the Legation of the United States in Iași, on the support the United States of America will lend to Romania at the Peace Conference.

464. *1918 October 26 / ⟨November 8⟩.* Declaration on the common goals of the independent nations in Central Europe, adopted at the Philadelphia gathering and signed by ten representatives of the peoples in the respective European area.

465. *1918. October 28 / ⟨November 10⟩. Iași.* Memorial presented by the Romanian Government to the representatives of the Allied Powers in Romania speaking of Romania's war sacrifices and the resumption of collaboration with the Allies.

466. *1918. October 28 / ⟨November 10⟩. Iași.* Telegram by the four Ministers of the Allied Powers sent to their Governments on the Romanian troops joining the Allies.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

467. *1918. ⟨October 29⟩ / November 11.* Armistice convention concluded between Germany and the Allied Powers.

468. *1918. ⟨October 31⟩ / November 13, Belgrade.* Military convention regarding the Armistice with Hungary.

469. *1918. November ⟨1⟩ / 14.* Cable report by General Constantin Prezan to King Ferdinand on the decisions made by General Henri-Mathias Berthelot in connection with the problem of Bessarabia, Dobrudja, Transylvania and Banat.

470. *1918. November ⟨15⟩ / 28 and November 22 / December 5.* Memorial presented by Romania's Legation in Paris to the French Minister of Foreign Affairs comprising the claims of the Romanian nation in Transylvania and Hungary in relation with the stipulations of the armistice concluded by the Allied Powers with Hungary; Memorial by Iuliu Maniu, Chairman of the National Council of the Romanians in Transylvania and Hungary referring to the same problems; aide-mémoire of the Romanian Legation in Paris which requests alterations to the stipulations in the armistice, bearing on the administration of the territories inhabited by Romanians.

471. *1918. November ⟨15⟩ / 28. Paris.* Note presented by Romania's Legation in Paris to the French Ministry of Foreign Affairs regarding the commission of the delegates of the National Council of the Romanians in Transylvania and Hungary to discuss alterations of the armistice stipulations.

472. *1918. November 29 / ⟨December 12⟩.* The High Command of the Romanian Army informs the Command of the French Army at the Danube on the Hungarian troops' actions against the Romanian population left under Hungarian occupation and asks for the immediate taking of some localities in the area across the Mureș.

473. *1918. December ⟨5⟩/18.* Address by the Head of the Allied Military Mission to the Ministerial Armistice Commission containing the order by General Henri-Mathias Berthelot, requesting the evacuation of the Hungarian troops from Cluj and the city's taking by the Romanian armies.

474. *1918. December ⟨6⟩ / 19.* Telegram by the Head of the General Staff of the Romanian Army, General Constantin Prezan, to Colonel Toma Dumitrescu, attached to the Allied Armies Command in the Orient, regarding the Romanian troops' crossing the demarcation line set through the Belgrade Armistice and the taking of the Dej-Cluj region.

475. *1918. December ⟨10⟩ / 23, Budapest.* Note by the Military Allied Mission Chief to the Armistice Departmental Committee regarding General Berthelot's order by which the Romanian High Command is authorised to overtake the line of demarcation and to take up some localities considered to be strategical points.

476. *1918. December 11 / ⟨24⟩.* An article titled *Unirea* (The Union) published in the *Socialismul* newspaper, highlighting the accomplishment of the Romanian national unitary state grounded on broad democracy, as well as the importance of that historic act.

477. *1918. December ⟨12⟩ / 25. Paris.* Note by the British Embassy to the French Minister of Foreign Affairs regarding the wish of Sir George

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Barclay, British Minister Plenipotentiary in Bucharest, that Romania be represented in the Peace Conference as an Ally.

478. *1918. December 13/26. Bucharest.* De Beaupoil de Saint Aulaire, France's Minister Plenipotentiary in Bucharest, informs the French Ministry of Foreign Affairs of the identical cable from the four Allied Ministers relative to Romania's right to have her claims satisfied.

479. *1918. December ⟨18⟩ / 31. Budapest.* Note to *Kölnische Zeitung* regarding Romania's political situation, political parties, stand versus Germany and the measures taken by the Brătianu Government.

480. *⟨1918. December 19⟩ / 1919. January 1. Rome.* Cable by Camille Barrere, French ambassador in Rome to the French Minister of Foreign Affairs, Stephen Jean-Marie Pichon, informing that the Italian Foreign Minister adheres to France's suggestion relative to Romania's being accepted at the Peace Conference in the same quality and under the same terms as the other allied and belligerent states.

481. *⟨1918. December 19⟩ 1919. January 1. Paris.* Excerpt from the report of Belgium's military attaché in Paris, General Joostens, referring to the political and military situation in the Balkans, containing information on the military situation in Romania, the morale of the army, the Banat question.

482. *⟨1918. December 19⟩ / 1919. January 1.* An article in the French newspaper *Le Temps* on the reception given in Bucharest to the delegation of the Transylvanian Romanians bringing the Union Act.

483. *⟨1918 December 21⟩ / 1919. January 3, Sibiu.* Report of the Dirigent Council to Ion I. C. Brătianu, Vice-President of the Council of Ministers, accompanied by a memorandum, concerning the history of Maramureş and the desiderata of the Maramureş population to be submitted to the Peace Conference.

484. *⟨1918. December 21⟩ / 1919. January 3, Cleveland.* Appeal addressed by the Executive Central Committee of the Romanian National League to the Romanians in America calling them to support the activity of their brothers in Romania.

485. *⟨1918. December 22⟩ / 1919. January 4. Bucharest.* Letter by Sir George Barclay, British Minister Plenipotentiary in Bucharest, to A. J. Balfour, British Foreign Minister on the unconditioned union of Bessarabia to Romania and the thank-you note by the Bassarabian delegation sent to the Allies for having supported the cause of the nati nalities.

486. *⟨1918. December 22⟩ / 1919. January 4. London.* Report by Belgium's Minister Plenipotentiary in London, Moncheur, to the Belgian Foreign Minister, in connection with the British press opinion on Belgium's, Romania's, Serbia's and the other [states' participation in the Peace Conference.

487. *⟨1918. December 23⟩ / 1919. January 5, London.* Cable by France's chargé d'affaires in London, Fleuriau, to the French Foreign Minister, informing that the British Government adhere to France's suggestion that Romania be acknowledged as an Ally.

488. *⟨1918. December 24⟩ / 1919. January 6. Paris.* Instructions by the French Foreign Minister, St. Pichon, to his representatives in London, Rome, Bucharest, Belgrade, etc. suggesting that the French, British, Ameri-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

can and Italian Governments remind the Romanian Government that the union of Transylvania and Banat with Romania can be consecrated only by the Peace Conference.

489. ⟨*1918. December 25*⟩ / *1919. January 7. Paris.* Note of the French Foreign Ministry on the protest notes from the National Council of the Romanians in Transylvania in connection with certain stipulations bearing on the territories inhabited by Romanians and comprised in the armistice concluded by General Franchet d'Espérey with the Hungarian Government.

490. ⟨*1918. December 27*⟩ / *1919. January 9. Sibiu.* Proclamation by the National German-Saxon Council of Transylvania on the German population's decision to unite with Romania.

491. ⟨*1918. December 27*⟩ / *1919. January 9.* Cable by General Henri-Mathias Berthelot to France's War Minister in connection with Romania's situation and her rights to be considered an old Ally.

492. ⟨*1918. December 28*⟩ / *1919. January 10. Sibiu.* Letter by the Chairman of the Dirigent Council, Iuliu Maniu, to the President of the Council of Ministers in connection with the decision of the National German-Saxon Council for Transylvania bearing on the Transylvanian Saxons' joining the Romanian Kingdom.

493. ⟨*1918. December 29*⟩ / *1919. January 11. Bucharest.* Excerpt from the letter of an officer in the French Military Mission to Colonel Pétin, on the ethnic unity of the Romanians on both sides of the Carpathians and the enthusiastic reception given to the French delegation by the Romanians in Transylvania and Banat.

494. ⟨*1918. December 29*⟩ / *1919. January 11.* An article in *The Washington Post,* dealing with European reorganizations, and the dismantlement of the Hapsburg Empire.

495. ⟨*1918. December 30*⟩ / *1919. January 12. Bucharest.* Telegram by France's Minister Plenipotentiary in Bucharest, Saint-Aulaire, to the French Foreign Minister in connection with Ion I. C. Brătianu's visit to Paris following the attitude of the Entente towards Romania.

496. *1919. January 12.* Report by the army chief of staff, General Prezan to Ion I. C. Brătianu, Prime Minister, in connection with the situation in the Transylvanian areas occupied by the Hungarian troops, and the Hungarians' attitude towards the Romanian population.

497. ⟨*1918*⟩. Memorandum relating the war aims adopted by the Inter-Allied Socialist and Labour Conference held in London.

498. *1919. January 14. Bucharest.* Congratulatory cable on New Year's Eve (1919) sent by King Ferdinand to King George V of England, conveyed by Sir G. Barclay, Great Britain's ambassador in Bucharest, acknowledging Great Britain's contribution to the conclusion of the war and the reestablishment of peace.

499. *1919. January 15. Budapest.* Report by E. von Fürstenberg, Germany's consul general in Budapest, to the Ministry of Foreign Affairs on the circumstances leading to the Transylvanian Saxons' decision to unite with Romania.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

500. *1919. January 15. Paris.* Cable by the President of the Council of Ministers and War Minister of France, George Clemenceau, to General Berthelot, assessing France's stand and the Allies' position towards Romania.

501. *1919. January 15. Paris.* Letter by the President of the Council of Ministers and War Minister of France, George Clemenceau, to General Berthelot, referring to the French Government's policy towards Romania, her admission to the Peace Conference and the decision relative to Dobrudja, Banat and Transylvania.

502. *1919. January 16. Bucharest.* Cable by France's Minister Plenipotentiary in Bucharest, Saint-Aulaire, to the French Minister of Foreign Affairs regarding the aftermath that could be caused in Romania by the tidings that she was not among the countries to be represented at the Peace Conference.

503. *1919. January 16.* Report by General Constantin Prezan, handed over to the President of the Council of Ministers and to the French Command, in connection with the stipulation of the armistice Conventions concluded between the Allies and Austria-Hungary, at Vila Giusti and Belgrade, requesting urgent measures towards claiming the territories inhabited by Romanians.

504. *1919. January 17, Berlin.* Note by Count Kuno Westarp to the legation counsellor, von Rheinbaben, referring to the frame of mind in Romania vis-à-vis the Germans; rise of cost of living; strike by workers and state whitecollars.

505. *1919. January 18. Paris.* Excerpt from Protocol no. 1 of the plenary meeting of the peace preliminary conference. Excerpt from the address made by the President of the French Republic, Raymond Poincaré, referring to the reasons of Romania's entering the war.

506. *1919. March 19—20.* Report of the Social-Democratic Party in Transylvania at the Party Congress pointing out the activity of the Transylvanian socialists for the accomplishment of the union of Transylvania with Romania.

507. *1919. January 20. Bucharest.* Cable by General Berthelot to the President of the Council of Ministers and War Minister of France, Georges Clemenceau, explaining his attitude towards Romania.

508. *1919. January 21. London.* Thank-you cable from King George V of Great Britain in reply to King Ferdinand's well-wishing cable, also acknowledging Romania's suffering and efforts and wishing her prosperity.

509. *1919. January 21 (London).* Memorandum of the Foreign Office expressing the British Government's opinion in connection with the union of Banat and Transylvania to Romania, a question considered incumbent on the Peace Conference.

510. *1919. January 22. Paris.* Cable by the French Minister of Foreign Affairs conveying to the French Legation in Bucharest the tidings referring to the outcome of Ion I. C. Brătianu's visit to Paris and its echo in the French press.

511. *1919. January 22. Bucharest.* Cable by Saint-Aulaire, France's Minister Plenipotentiary in Bucharest, to the President of the Council

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

of Ministers and Minister of War, George Clemenceau, on the negative effect which General Berthelot's leaving the head position in the Military Mission in Romania could have.

512. *1919. January 25. Paris.* Excerpt from the official report no. 2 of the plenary meeting within the peace preliminary conference, containing Ion I. C. Brătianu's intervention concerning the small countries' representation in the League of Nations.

513. *1919. January 29.* News released by the French newspaper *Le Temps* on the national meeting of the Transylvanian Saxons in Mediaş who gave their consensus to the political act achieved on December 1, 1918 in Alba Iulia.

514. *1919. January* ⟨*before 30*⟩. Order by the chief of the Romanian troops in Transylvania establishing measures necessary for the good running of the railways.

515. *1919. January* ⟨*before 30*⟩. Order by the chief of the Romanian troops in Transylvania establishing measures necessary for the good running of the telegraph-post office service in the area occupied by the Romanian army.

516. *1919. January 30. Paris.* Instructions by the French Minister of Foreign Affairs to France's Legation in Bucharest, assessing Romania's option of not taking beforehand the areas that were to be awarded to her through the Peace Treaty and informing that the Powers participating in the Conference are resolved not to take into account the territorial occupation previous to the Treaty.

517. *1919. February 2. Arad.* Communiqué by the Romanian High Command on the decision to take the territory delimited by the Entente, within Transylvania.

518. *1919. February 2.* An article in the French newspaper *Le Temps*, commenting on the Banat question and the imperative of reaching a negotiated settlement between Romania and Yugoslavia.

519. *1919. February 4.* Cable by Vasile Stoica in the name of the Romanian National League in America, addressed to King Ferdinand.

520. *1919. February 5. Bucharest.* Cable by Saint-Aulaire, French Minister Plenipotentiary in Bucharest to the French Minister of Foreign Affairs in relation to the Transylvanian Saxons' and Banat Saxons' joining the Union with Romania.

521. *1919. February 6.* Letter by the commander of the 11th Infantry Division in Transylvania, General Farret to the commander of the French and British army in the Orient, General Franchet d'Espérey, in connection with the animosities between the Hungarians and the Romanians in Transylvania.

522. *1919. February 8. Bucharest.* Cable by General Berthelot to the French Minister of War informing on the news received from Transylvania regarding the gory clashes waged by Hungarian military authorities and the atrocities perpetrated against the Romanian population by Hungarians.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

523. *1919. February 13. Bucharest.* Statement by the Socialist Party and the Trade-Unions in Romania in relation to the union act and the nations' right to self-determination.

524. *1919. February 14. Buckingham Palace.* Reply letter by George V of Great Britain to Queen Maria of Romania, acknowledging the war efforts made by Romania and His Government's support of Romania's claims at the Peace Conference.

525. *1919. February 15.* An article in the French newspaper *Le Temps* on the Hungarian propaganda in Switzerland against the nationalities' right to self-determination, especially against the Romanians in Transylvania.

526. *1919. February 18.* Briefing by Germany's Minister of Foreign Affairs on French General H. M. Berthelot's visit to Transylvania.

527. *1919. February 18.* An article in the newspaper *Le Temps* publishing the content of the memorial by Stefan Cicio-Pop relating the Hungarian troops' atrocities against the Romanian population in Transylvania.

528. *1919. February 20. Paris,* Instructions by the President of the Council of Ministers and War Minister, G. Clemenceau, to the chief commander of the Allied Army in the Orient, General Franchet d'Espérey, also conveying the cable by the French Minister of Foreign Affairs bearing on France's opinion on the situation in Dobrudja.

529. *1919. February 20.* An article in the newspaper *Le Temps* on the false news circulated by Hungarian propaganda regarding Romania and the real cause of this action.

530. *1919. February 20.* Coded cable by General Henri-Mathias Berthelot to the President of the Council of Ministers and the War Minister of France, G. Clemenceau, relating about the frame of spirit in Romania vis-à-vis the Transylvanian question.

531. *1919. February 21.* Letter by the first delegate from Romania at the Peace Conference sent to the French Foreign Minister, St. Pichon, to the chairman of the Commissions for the Romanians' Claims, André Tardieu, and to the American delegate, House, on the necessity to have the Romanian troops occupy the territories which were going to belong to Romania again.

532. *1919. February 22. Paris.* Official report on the meeting of the Peace Conference Committee for Romanian Questions, discussing the possibility to create a neutral area in Transilvania.

533. *1919. February 24.* Note from Al. Vaida-Voievod to the Inter-Allied War Council, showing that the armistice Accord of November 13, 1918 was concluded to the detriment and without the knowledge of the Romanians, making necessary the Romanian troops' advance to the delimitation line of these territories.

534. *1919. February 25. London.* An article in the newspaper *The Times,* entitled *The Transylvania Autonomy,* dealing with the domestic liberal policy and the achievement of its independence.

535. *1919. February 26. Paris.* Excerpt from the official report of the meeting of the Peace Conference Bureau discussing the report presented by the

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

military representatives of the Supreme War Council in connection with the creation of a neutral area in Transylvania.

536. *1919. February 26.* Cable by General Berthelot to the President of the Council of Ministers and War Minister of France, G. Clemenceau, referring to the attack by some Hungarian troops over the Romanian troops in Zalău and Şiria.

537. *1919. February, Youngstown, Ohio.* Motion by the Romanians from the United States of America addressed to both the American and the Romanian governments by which they claim that the Peace Conference approve the Romanians' decision to be united into a single State.

538. *1919. February.* Statistics drawn up by the Study Committee, signed by Emm. de Martonne, bearing on the population of Romanian and Magyar nationalities in the neighbouring counties in Transylvania, in relation with demarcation lines and according to the Hungarian statistics of 1910.

539. *1919. March 1, Paris.* Cable by the President of Council of Ministers and War Minister of France, G. Clemenceau, to the chief commander of the Allied Armies in the Orient, General Henri-Mathias Berthelot, informing on the resolution of the Peace Conference of February 26,1919, to create a neutral area in Transylvania.

540. *1919. March 2.* Report by Colonel Tilly to General Berthelot and Colonel Vyx informing of the continuing violences perpetrated by the Hungarian army in the Arad-Oradea Mare region, and requesting urgent measures.

541 *1919. March 2. Oradea.* Report of the National Romanian Council in Oradea Mare and Bihor, referring to the situation of the Romanians in Transylvania.

542. *1919. March 3, Paris.* Note of the Romanian delegation at the Peace Conference handed over to General Alby, Chief of the General Staff of the French Army, referring to the settlement of certain problems regarding the Romanian army's collaboration with the allied troops in the neutral area in Transylvania.

543. *1919. March 3. Bucharest.* Cable by General Berthelot to the French Minister of War, Georges Clemenceau, informing of the growing number of clashes in Transylvania caused by Hungarian attacks on the Romanian front, especially in the Zalău area.

544. *1919. March ⟨after 3⟩ Budapest.* Report by the Romanian liaison officer of the Allied Military Mission, Major G. Potopeanu, referring to the Hungarians' attack on Zalău in the armistice period.

545. *1919. March 7.* Address by General Berthelot to General Constantin Prezan, Chief of the General Staff of the Romanian Armies, containing information on the resolution of the Peace Conference in Paris to set up a neutral area between the Romanian and Hungarian troops in Transylvania, to be occupied by French troops.

546. *1919. March 9.* Article by which the Socialist Party's statement concerning union is welcomed.

547. *1919. March 11. London.* An article in *The Times*, entitled *Truth about Greater Romania*, indicting ill-willed Hungarian propaganda against Romania.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

548 *1919. March 12 (London).* An article in *The Times*, titled *The Resurrection of Romania* commenting of Romania's situation following the war and on the acknowledgement of her sacrifices which entitled her to have her claims satisfied.

549. *1919. March 13. (London).* Excerpt from an article published in *The Times* entitled *Anxieties and Delay*, concerning the political situation in Hungary.

550. *1919. March 14. Paris.* Cable by Lord Derby, Edward George Villiers Stanley, Great Britain's Minister Plenipotentiary in Paris, to Lord Curzon of Kedleston, George Nathaniel, Secretary of State for Foreign Affairs, regarding the Hungarians' violent reaction to the setting up of a new limit of the neutral zone, beyond which the Hungarian forces had to withdraw.

551. *1919. March 16. Paris.* Cable by Lord Derby, Edward George Villiers Stanley, Great Britain's Minister Plenipotentiary in Paris, to Lord Curzon of Kedleston, George Nathaniel, Secretary of State for Foreign Affairs, regarding the conditions under which Romania could be helped by the Allies, so as to be able to face any aggression from the exterior.

552. *1919. March 18. Budapest.* Report by E. von Fürstenberg, Germany's consul general in Budapest, to the Ministry of Foreign Affairs concerning the frame of spirit in western Hungary, Transylvania and Banat, and the tense relations between nationalities in those areas.

553. *1919. March 19 (Foreign Office) London.* Cable by the Foreign Office to Lord Derby, Great Britain's Minister Plenipotentiary in Paris, asking whether General Franchet d'Espérey has received directions on the support to be granted the Romanian army for taking the new frontier in Transylvania.

554. *1919. March 20.* Cable by General Berthelot to the commander of the Allied Forces in Constantinople, General Franchet d'Espérey, to the President of the Council of Ministers and War Minister of France, G. Clemenceau, and to Marshal Foch, pointing to the serious situation that could result for Romania following a combined attack, waged simultaneously from the west and the east.

555. *1919. March 20.* Cable by General Constantin Prezan to the commander of the troops in Transylvania, containing the decisions taken by the Supreme Allied Council regarding the operations in Transylvania and Hungary.

556. *1919. March 20.* Note by the Allies concerning the new line of demarcation determined at Versailles and conveyed to Mihály Károlyi, the President ad-interim of the Republic of Hungary, by Lieutenant Colonel Vyx, Chief of the Allied Military Mission in Budapest.

557. *1919. March 20.* Note by General Berthelot to General Prezan, informing on the resolution of the Peace Conference regarding the setting up of a neutral area between the Romanians and the Hungarians.

558. *1919. March 21. Budapest.* Reply note by Mihály Károlyi, ad-interim President of the Hungarian Republic, to the head of the Allied Military Mission in Budapest, informing that the Hungarian Government is not apt to acknowledge the resolution of the Peace Conference and to secure its carrying out and, consequently, is compelled to resign.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

559. *1919. March 21.* Order from the Romanian General Staff to the Command of the troops in Transylvania containing measures to prevent an attack by Hungarian troops.

560. *1919. March 22. Belgrade.* Note by the Commander of the army in Hungary to the general commanding the Danube Army, briefing him on the situation in Hungary.

561. *1919. March 22. Belgrade.* Cable by France's Minister Plenipotentiary in Belgrade, de Fontenay, to the French Minister of Foreign Affairs, Stephen Pichon, referring to the request placed with the Kàrolyi Government to withdraw Hungarian trcops frcm Transylvania; the political situation in Hungary.

562. *1919. March 22.* Proclamation by Mihály Károlyi to the Hungarian people showing that the Government has resigned and the reasons leading to this decision, appealing to the proletariat in all countries, imploring for help against the resolution of the Peace Conference.

563. *1919. March 23. Belgrade.* Excerpt frcm the diary kept by Michotte de Welle, Envoy Extraordinary and Belgium's Minister Plenipotentiary in Belgrade, in relation with the revolutionary movement in Hungary.

564. *1919. March 24. Belgrade.* France's Minister Plenipotentiary in Belgrade, de Fontenay, briefs French Minister of Foreign Affairs, Stephen Pichon on the radiograms launched by Béla Kun to Lenin, asking for an offensive and defensive alliance of the Hungarian proletariat with the Soviets.

565. *1919. March 24. Belgrade.* Cable by France's Minister Plenipotentiary in Belgrade, de Fontenay, to the French Ministry of Foreign Affairs regarding the Budapest Government's policy towards Romania.

566. *1919. March 28. Sibiu.* Official report of the commander of the Romanian troops in Transylvania showing the reasons for the expelling of some railway clerks and the measures necessary for the good running of the railway system, the post office and telegraph.

567. *1919. March 28. Budapest—Moscow.* Cable by the 3rd Russian Army to the Republic of Councils in Hungary, congratulating the Hungarian proletariat for having defeated the bourgeoisie.

568. *1919. March 30. Budapest.* Interview granted by Béla Kun, People's Commissary for Foreign Affairs of Hungary, to the newspaper *Neue Freie Press*, referring to the Government's position as to the Entente, and to some aspects of the internal policy.

569. *1919. March 30. Bern.* Aide-mémoire presented by a delegation of Transylvanian politicians led by Vasile Lucaciu, to the legations of the United States of America, Great Britain, France and Italy, in Bern.

570. *1919. March 30.* Article in which there are shown the changes occurred in the political life of Hungary as well as the attitude of the Social-Democratic Party in Transylvania and Banat towards the national policy o the Government in Budapest.

571. *1919. March ⟨Paris⟩.* Excerpt from the report of Belgium's military attaché in France, I. Lambert, bearing on Romania's political, economic and military situation.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

572. *1919. April 1—11. Belgrade.* Diary kept by Michotte de Welle, Belgium's Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary in Serbia, dealing with Diene Dénés' mission in Serbia as Béla Kun's envoy.

573. *1919. April 2. Paris.* Cable by the President of the Council of Ministers and War Minister of France, Georges Clemenceau, to the Chief Commander of the Allied Armies in the Orient in relation with the instructions given to the British General Jean Christiaan Smuts for his special mission in Hungary.

574. *1919. April 7. Berlin.* Excerpt from a report sent from Berlin to von Bergen, Germany's delegate in Budapest, about the relations between the Romanians in Transylvania and those in Romania.

575. *1919. April 7. Budapest.* Exchange of notes between the Government of Councils in Hungary and General Jean Christiaan Smuts, the chargé d'affaires of the Entente.

576. *1919. ⟨Before April 8⟩.* Cable from the Command of the troops in Transylvania to the General Staff informing of a protest signed by the Chairman of the Leading Council referring to the events in the territory occupied by Hungarian troops.

577. *1919. April 9. Budapest.* An article about the recruitment of Romanian workers in Budapest to the so-called Romanian Red Army.

578. *1919. April 10.* Article about General Jean Christiaan Smuts' mission in Budapest; agreement proposed to the Hungarian government and the delegate's answer.

579. *1919. April 12.* Cable by General Henri-Mathias Berthelot to the President of the Council of Ministers and War Minister of France, G. Clemenceau, briefing on the demand of the Leading Council in Transylvania in connection with protecting its nationalities against Hungarian attacks and on the resolution of the Romanian Government to take the area appointed in the decision of the Peace Conference of February 26, 1919.

580. *1919. April 13, Bucharest.* Identical cable of the four allied ministers in Bucharest sent by France's Minister Plenipotentiary to the French Ministry of Foreign Affairs, in relation with the order issued for the Romanian troops to take control over the territories in Transylvania according to the resolutions of the Peace Conference, with a view to protecting the Romanian population; the impression created in Romania by General Smuts's mission to Budapest.

581. *1919. April 14. Bucharest.* Letter by King Ferdinand to Ion I. C. Brătianu regarding the discussion with Constantin Diamandy on the Peace Conference.

582. *1919. April 14. Paris.* Instructions by the President of the Council of Ministers, French Minister of War, Georges Clemenceau to the Commander-in-Chief of the Allied Forces in the Orient, General Franchet d'Espérey and to the Commander of the army in Hungary, on the attitude to be adopted in case the Romanian troops retort to the Hungarian troops' attack.

583. *1919. April 14. Bucharest.* Cable from the French Minister Plenipotentiary in Bucharest, Saint-Aulaire,to the French Ministry of Foreign Affairs in connection with the order issued by the Romanian Govern-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ment for the Romanian army to take the Transylvanian territories designated by the Peace Conference.

584. *1919. April 16.* Operation order sent to the Command of the Romanian troops in Transylvania regarding the actions to be taken by the Romanian armies.

585. *1919. April 18. Belgrade.* Excerpt from the diary kept by Michotte de Welle, Belgium's Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary in Belgrade regarding General Smuts's mission in Budapest and the events in Hungary.

586. *1919. April 19.* Note by the delegate of the Dirigent Council by the Bucharest Government sent to the Romanian Plenipotentiary in Paris entreating for an intervention by the moguls of the Entente and by General d'Espérey to put an end to Hungarian troops' atrocities against the Romanians, in Transylvania.

587. *1919. April 20. Constantinople.* Cable from the French General Franchet d'Espérey, Commander-in-Chief of the Allied Army in the Orient to the French Minister of War, in connection with the Hungarian attack in Transylvania and the launching of the Romanian Army's counter-offensive.

588. *1919. April 23. Budapest.* An article in the newspaper *Népszava* on the treason by the bourgeoisie in the military operation territories.

589. *1919. April 23. Bucharest.* Report by Frank Rattigan, British chargé d'affaires in Bucharest, to Lord Curzon of Kedleston, Secretary of State for Foreign Affaires, relating the discussion with King Ferdinand in connection with the Romanian troops' entering Transylvania, and Dobrudja's question.

590. *1919. April 24. Budapest.* Decision by the Revolutionary Governmental Council regarding the setting up of the High Single Command of the Army across the Tisa.

591. *1919. April 24. Budapest.* Note from the Revolutionary Governmental Council by which Szamuel Tibor, People's Commissary for Questions of War, is encharged to maintain order behind the front of the Tisa.

592. *1919. April 25. Constantinople.* Cable by the Commander-in-Chief of the Allied Forces in the Orient, General Franchet d'Espérey, to France's Minister of War, and to Marshal Foch in relation with the Romanian troops' advance into the neutral zone and the effects caused by this military operation in the Orient.

593. *1919. April 26. Nyirbakta.* Official report bearing on the understanding concluded by the heads of the Szeckler battalion on the laying down of arms.

594. *1919. April 26. Bucharest.* Cable by France's Minister Plenipotentiary in Bucharest, de Beaupoil de Saint-Aulaire, in connection with the suggestions made to the Romanian Government regarding the attitude to be taken towards Bulgaria, and his regret at the fact that the Allies have not imposed Bulgaria's laying down the arms.

595. *1919. April 30. Budapest.* Peace offer from the People's Commissar for Foreign Affairs of the Hungarian Revolutionary Governmental Council, to W. Wilson, President of the United States of America, to the Czechoslovak, Yugoslav and Romanian Governments.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

596. *1919. April 30. Bucharest.* Report by Frank Rattigan, British chargé d'affaires in Bucharest, reproducing the letter of Mihail Pherekyde, Foreign Minister ad-interim in Bucharest, sent to Lord Curzon of Kedleston, Secretary of State for Foreign Affairs, requesting the help of the Allied Armies for taking Budapest.

597. *1919. April 30.* Armistice proposals made to the Romanian troops by Colonel Semis Worth, commander of the troops in Szolnok.

598. *1919. April 30.* Note from the Romanian General Staff on the Hungarian troops's actions encroaching the armistice through attacks at several points of the Romanian troops, and the latter's retort.

599. *1919. April. Budapest.* Manifesto launched by the Republic of the Councils in Hungary on the rights of the workers of various nationalities.

600. *1919. May 1. Budapest.* Synthesis report by the Military Operations Sector of the military commissariat on the situation on the front.

601. *1919. May 1, Budapest.* Béla Kun's message addressed in the name of the Hungarian revolutionary government to "all the workers' parties in the world" relating to the note to the Czechoslovak, Yugoslav and Romanian governments.

602. *1919. May 5.* ⟨*Paris*⟩. Note by Laroche, embassy counsellor at the Europe department within the French Ministry of Foreign Affairs, in relation with the appointment of a Romanian prefect for Arad county, suggesting the necessity to maintain the status-quo as a modality to parry any objections some of the Allies could have.

603. *1919. May 6. Paris.* Note by the French Minister for Foreign Affairs, St. Pichon, to the President of the Council of Ministers in relation with the appointment of a Romanian prefect in Arad, expressing the opinion that a status-quo would be preferrable until further orders as well as the granting of facilities to Romanians in their quality as Allies.

604. *1919. May 6. Budapest.* The newspaper *Népszava* comments on the quenching of the counter-revolutionary rebellion in Szolnok.

605. *1919. May 7.* Agreement of military armistice of May 3, setting the conditions for a ceasefire between Hungary and Romania.

606. *1919. May 10. General Staff of the Allied Army in Hungary.* Cable by General Frenchet d'Espérey to the General Staff of the Army in Hungary on the necessity to have the French troops take Banat and to replace the Hungarian authorities in Banat with Romanian authorities.

607. *1919. May 10.* An article in the newspaper *Le Temps* titled *The Romanian Army Resumes Marching*, referring to the situation in Hungary and the order on the Romanian army's continuing its march to Budapest.

608. *1919. May 14. Moscow.* Radio broadcast about the cable from Cristian Racovski, Chairman of Ukraine's Defence Council to some of the commanders of the Ukrainian army on the need to help Hungary which has refused Romania's peace conditions.

609. *1919. May 18. Budapest.* The newspaper *Vörös Újság* writes on the setting up of the counter-revolutionary government in Arad.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

610. *1919. May 19. Sibiu.* Official report from the Command of the troops in Transylvania establishing the modalities for requisitioning in the occupied territory.

611. *1919. May 22. Bucharest.* Cable from Radu Rosetti and Mihail Pherekyde to the President of the Romanian Council of Ministers, Ion I. C. Brătianu, in Paris, conveying the opinions of Generals Franchet d'Espérey and Grazziani to take Budapest with a number of Romanian, Greek, Serbian and French troops.

612. *1919. May 23. Bucharest.* Report by General Pétin, French military attaché in Romania, to France's Minister of War, G. Clemenceau, containing a summary of his observations following a 10-day trip to Transylvania and to the front of the Romanian troops.

613. *1919. May 23. Bucharest.* Report by France's Minister Plenipotentiary in Romania, de Beaupoil de Saint-Aulaire, to the French Minister of Foreign Affaires, Stephen Jean-Marie Pichon, on the discontent created in Romania by the news published in the French semi-official press organs in connection with the Romanian frontiers, the accusations against Take Ionescu and Ion I. C. Brătianu's attitude under the existing political circumstances.

614. *1919. May 23. Paris.* Letter from Philippe Berthelot to I. I. C. Brătianu, informing that the Council of the main Allied Powers has designated a commission encharged to determine the nature of the guarantees to be taken in order to assure the protection of minorities and asking for the propositions the Romanian Government might make in connection with this issue.

615. *1919. May 26. Budapest.* Excerpt from the military operations log kept by the Command of the Hungarian army.

616. *1919. May 27. Paris.* Reply note from I. I. C. Brătianu to Philippe Berthelot on the question of the nationalities.

617. *1919. May 30. Budapest.* Excerpt from the military operations log kept by the Command of the Hungarian army.

618. *1919. May 31. Paris.* Official report of the 8th plenary meeting of the Supreme Council discussing the draft treaty with Austria.

619. *1919. May 31. Paris.* Cable sent by Ion I. C. Brătianu to M. Pherekyde informing of the meeting with St. Pichon, French Minister for Foreign Affairs.

620. *1919. May 31. Budapest.* Fragment from the military operations log kept by the Command of the Hungarian army.

621. *1919. May.* Report by the director of the Customs in Nice, Magnon, drawn up following a mission in Romania, referring to the Romanian provinces that have united with Romania, and assessments as to their geographical position, historical past, demographic development, soil and subsoil riches, industry, a.o.

622. *1919. June 1. Paris.* Letter from Al. Vaida-Voievod to Iuliu Maniu, Chairman of the Leading Council informing on the unfolding of the various fora of the Peace Conference, on the discussions held by the representatives of some neighbouring countries, the interventions of the Romanian delegates, and the stand of the Great Powers.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

623. *1919. June 6.* Letter from I. I. C. Brătianu to President Wilson on the minorities question, accompanied by 2 annexes.

624. *1919. June 7.* Note by which the President of the Peace Conference, G. Clemenceau, summons the Hungarian Government to put an end to its attacks against Czechoslovakia.

625. *1919. June 9. Moscow.* Cable by the Soviet People's Commissar for Foreign Affairs, Chicherin, to Béla Kun, on the Slovak people's right to self-determination.

626. *1919. June 9. Budapest.* Reply from Béla Kun to Chicherin on the question of the Slovak people's right to self-determination.

627. *1919. June 9.* ⟨*Paris*⟩. Cable by Ion I. C. Brătianu to M. Pherekyde as regards the measures to be taken by the Romanian army for the observance of the demarcation lines.

628. *1919. June 10.* Letter by Ion I. C. Brătianu to M. Pherekyde, informing on the problems discussed by the Council of the Four in connection with the situation in Hungary.

629. *1919. June 10. Budapest.* Communiqué of the newspaper *Vörös Újság* on the exchange of notes between Béla Kun and the President of the Paris Peace Conference, G. Clemenceau.

630. *1919. June 11.* Letter from Ion I. C. Brătianu to M. Pherekyde briefing on some aspects of the discussions in the Council of Foreign Ministers.

631. *1919. June 11—12.* Memorial of the Romanian delegation presented at the Peace Conference in relation with the setting of the frontier line between Romania and Hungary by the Supreme Council.

632. *1919. June 13.* Note by the President of the Peace Conference, G. Clemenceau, to the Romanian Government, informing of some difficulties arousing discontent and retorts, and stating his decision to put an end to all useless hostilities so that Romania may withdraw her troops to the zone established previously.

633. *1919. June 13.* Note by the President of the Peace Conference to Béla Kun.

634. *1919. June 14. Bucharest.* Cable from M. Pherekyde to the President of the Council of Ministers, Ion I. C. Brătianu, in Paris, informing him of the meeting in Giurgiu between General Franchet d'Espérey and General Prezan, asking the Chief of the Romanian High Command to cooperate alongside the French and Serbian armies in the operation in Hungary.

635. *1919. June 14.* Official-report of the meeting of the Council of Ministers, chaired by King Ferdinand, deciding upon the acceptance or refusal of the conditions imposed by the Peace Conference, regarding the question of the minorities and of goods transit.

636. *1919. June 16. Budapest.* Letter from Béla Kun, Commissar for Foreign Affairs of the Hungarian Republic to the President of the Peace Conference, G. Clemenceau, bearing on the Hungarian Government's decision to observe the decision of the Allied Powers' Governments as to the cessation of hostilities.

637. *1919. June 20. Bucharest.* Cable by Saint-Aulaire to the French Minister of Foreign Affairs on the guarantees requested from the Allies by Roma-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nia against a fresh aggression from Hungary, and on the non-acceptance by the Romanian Government of the clauses as such in connection with national minorities and with transit in the Peace Treaty with Austria.

638. *1919. June 23.* Note from Ion I. C. Brătianu to G. Clemenceau, to Klotz and to Marchal Ferdinand Foch on the question of the Romanian gold in Germany, which was not stipulated in the financial clauses of the Armistice with Germany.

639. *1919. June 25. Allied Armies Command.* Letter from Marshal Ferdinand Foch, Commander-in-Chief of the Allied armies, to the President of the Peace Conference, G. Clemenceau, concerning the difficulties the Romanian army could face if its withdrawal were not accompanied by measures of protection.

640. *1919. June 26. Foreign Office. London.* Address of the Foreign Office regarding the impressions of Herbert Locke, British director of a bank in Romania, on the government crisis in Romania and on Romanian-German financial relations.

641. *1919. June 27. Bucharest.* Cable from Frank Rattigan, British chargé d'affaires in Bucharest, to Balfour, Secretary of State for Foreign Affairs, in connection with the inclusion in the Peace Treaty by Romania of a clause granting full civil rights to the nationalities.

642. *1919. June 28. Versailles*, Peace Treaty between the Allied Powers and Germany. The Covenant of the League of Nations is also included.

643. *1919. June.* Cable from King Ferdinand to the President of the French Republic, Raymond Poincaré, on the conclusion of peace with Germany.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1918 august ⟨4⟩/17. **Studiu al lui Emmanuel de Martonne, profesor de geografie la Sorbona, secretar general al Comitetului de Studii de pe lîngă Conferința de Pace de la Paris, intitulat „Transilvania", în care analizează originea și evoluția naționalităților din Transilvania, subliniind originea latină și preponderența populației românești; referiri la justețea drepturilor românilor din teritoriile aflate sub dominație străină, care corespund principiilor asupra drepturilor naționalităților adoptate de Puterile Antantei.**

La Transylvanie
par
M. E. de Martonne

I. La question de Transylvanie

Pour le grand public les revendications roumaines se résument dans un mot: la Transylvanie. C'est avant tout pour délivrer leurs frères transylvains que les Roumains sont entrés dans la guerre et le premier acte des armées roumaines a été l'invasion de la Transylvanie, alors que la prudence aurait plutôt conseillé une action rapide contre la Bulgarie par la Dobroudja.

La question de Transylvanie pourrait être liquidée en quelques mots si l'on s'en tenait aux lignes générales. Il n'est pas contestable que la majorité du pays ne soit roumain; les mesures prises par le Gouvernement hongrois avant et pendant la guerre prouvent suffisamment qu'un régime de compression énergique y est jugé nécessaire, comme dans les pays slaves, pour dominer la population. Des difficultés commencent du moment où l'on veut préciser. La Transylvanie ne renferme pas tous les Roumains qui forment dans le Royaume de Hongrie une masse compacte. Cette masse déborde au Nord dans les comitats de Szatmar et Maramorosh, à l'ouest dans ceux de Bihar, Arad, Csanad et Szilagy, au S.O. dans le Banat. Elle est, dans la Transylvanie elle-même, disloquée par des îlots magyars et allemands. De cette situation les Hongrois chercheront à tirer avantage le jour où les revendications roumaines pourront espérer être réalisées. Dès longtemps un arsenal d'arguments a été réuni, une thèse magyare a été formée, s'opposant à la thèse roumaine irrédentiste. La matière électorale a été travaillée de telle façon que la représentation des pays en question n'est pas en majorité roumaine; les statistiques officielles indiquent une proportion de magyars et un accroissement de leur nombre tels qu'on peut essayer de faire croire à la possibilité d'une assimilation des Roumains de Transylvanie; enfin les historiens prétendent ne rien trouver dans les textes qui prouve la priorité du peuplement roumain sur le peuplement hongrois.

Au-dessus des contestations de faits se découvre d'ailleurs un conflit d'idées. A l'idéal roumain réclamant la dislocation d'unités politiques existantes pour unir les peuples de même langue et de même origine, s'oppose l'idéal magyar, qui proclame légitime la fusion de races diverses en une nation et veut réaliser cette fusion dans le cadre du Royaume de Hongrie. Les Puissances de l'Entente ont déclaré se rallier au type d'idéal dont se réclame la thèse roumaine. Ce qui était possible au Moyen-Âge et au début des temps modernes, quand les consciences nationales n'étaient point encore éveillées, ne saurait être admis aujourd'hui. Les prétentions à la qualité

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de race supérieure nous paraissent aussi outrecuidantes chez les Magyars que chez les Allemands.

Ce sont donc surtout les questions de fait qu'il importe de trancher. Quelle est la situation réelle des Roumains en Transylvanie? Peut-on contester qu'ils forment la majorité de la population? Jusqu'où s'étendent-ils en masse compacte? Les éléments étrangers qu'ils encadrent sont-ils oui ou non plus anciens? Ont-ils une vitalité supérieure? De quel côté penche naturellement la Transylvanie? Son union avec la Hongrie est-elle un simple accident historique? Quels moyens emploient les Magyars pour réaliser l'assimilation qu'ils prétendent légitime et possible? Quels résultats obtiennent-ils? Quels sont les vœux de la population et qu'aurait-elle souhaité, au cas où elle aurait été laissée libre de disposer de son sort au début de la Guerre?...

Si nous pouvons répondre sur tous ces points, la question de Transylvanie pourra être considérée comme parfaitement éclaircie.

Nous considérerons d'ensemble toutes les parties de la Hongrie habitées par des Roumains, sauf le Banat qui mérite d'être étudié à part, car les revendications serbes s'y heurtent aux revendications roumaines. Quand nous parlerons de Transylvanie, nous entendrons donc, non seulement le „Kiralihego" des Hongrois, „Siebenbürgen" des Allemands, mais tout ou partie des comitats d'Arad, Bihar, Szatmar, Csanad, Szylagy et Maramorosh.

II. Le pays

Avant tout, voyons quel est l'aspect du pays. Nulle part la chose n'est plus utile qu'ici. On aurait peine à comprendre la repartition actuelle des nationalités et leur évolution sans connaitre le milieu physique.

La Transylvanie au sens large du mot, semble une cuvette suspendue au-dessus des plaines du moyen et du Bas Danube, Alföld hongrois, Valachie et Moldavie. Les bords de la cuvette sont formés partout de hautes montagnes: au Sud ce sont les Alpes de Transylvanie, muraille massive des schistes cristallins, dont les crêtes déchiquetées se dressent à plus de 2.000 mètres au-dessus de contreforts trapus et boisés; — à l'Est les chaînes moins hautes des Carpates moldaves où des escarpements de calcaires et de conglomérats surgissent par places d'un manteau continu de forêts, formant un premier écran, doublé par une série de massifs volcaniques qui encadrent les bassins intérieurs de Gyergyő, Csik et Haromszeg; — à l'Ouest, le Bihar étale largement ses plateaux boisés et ses croupes arrondies montant jusqu'à 1 850 prolongé par de petits massifs qui barrent la route aux grandes rivières tributaires de la Tisza.

Le Centre de la cuvette est un pays de collines, modelées dans des argiles, des sables et des marnes tertiaires, avec quelques grandes vallées et souvent, au pied des montagnes qui forment le bord de la cuvette, de larges plaines, comme des bassins presque fermés: bassins de Hatzeg, de Torda, de Sibiu (Hermannstadt ou Nagyszeben), de Fogarash, de Brasov (Kronstadt ou Brasso), de Haromszeg, Csik et Gyergyö. Ce pays assez élevé, où les vallées sont partout à plus de 200 m tandis que les arrondis des collines atteignent 600 et 700 m, abrité de vents océaniques par sa ceinture de montagnes, jouit d'un climat rude et relativement sec. Les hivers de Brasso et Sibiu sont plus froids que ceux de Bucarest,[1] avec des brouillards et des neiges persistantes; le printemps est pluvieux, l'été très chaud et les mêmes sols limoneux où les roues de la carutza roumaine enfoncent presque jusqu'à l'essieu à la fonte des neiges, sont craquelés par la sécheresse en sep-

[1] Moyenne de Janvier à Brasso — 6°4, Kolósvar — 5°2, Sibiu — 5°1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tembre [2]. La forêt qui couvre les montagnes, plus arrosées, s'émiette sur les collines et les plaines de Csik ou d'Haromaszeg avec leurs labours étalés à perte de vue rappelleraient l'aspect de l'Alföld ou de la plaine valaque, si des silhouettes de hautes montagnes ne fermaient partout l'horizon.

Les plaines sont cependant l'exception. La Transylvanie est, dans l'ensemble, un pays mouvementé, riche en eaux courantes, où les établissements humains sont nombreux dès l'époque néolithique. Tout ce qui pouvait attirer l'homme primitif s'y rencontrait: forêts, clairières giboyeuses, pâturages sur les montagnes et dans les vallées, sol facile à travailler. Le sel renfermé dans les couches tertiaires, les métaux précieux du Bihar étaient exploités avant l'époque romaine elle-même. Pendant longtemps la Transylvanie a été plus peuplée que les plaines voisines. S'il n'en est plus ainsi, la densité moyenne de la population est encore assez forte pour un pays rural. En dehors des montagnes boisées, pas un repli de terrain qui n'abrite un village. Plus petits et plus nombreux dans le Nord, ils sont plus gros en général dans le Sud, surtout dans les bassins et au pied des montagnes. L'aspect rappelle le plus souvent les villages roumains de Munténie, avec les maisons espacées, chacune entourée de son verger et de son champ de maïs. Mais dans les plaines du Sud et certaines parties des grandes vallées, on est frappé par des agglomérations plus denses et plus régulièrement bâties; ce sont des villages allemands ou hongrois.

Dans l'ensemble le pays laisse pourtant bien l'impression d'un pays roumain; aucun doute n'est possible. Mais il faut préciser.

III. Les nationalités

D'après la statistique hongroise de 1911, les Roumains sont au nombre de 1 472 021 dans la Transylvanie propre (Kiralihegö) et de 2 948 049 dans toute la Hongrie. Même en s'en tenant à la Transylvanie propre, les Roumains ont donc, d'après les Hongrois eux-mêmes, la majorité absolue: 55%. Voici quelle serait la répartition des nationalités d'après la langue maternelle:

	Hongrois	Roumains	Allemands
Also-Feher	17,6	77,4	3,3%
Bistritza-Nasaud	8,4	68,5	20
Brasso	35	34,7	29,2
Csik	86,4	12,4	0,7
Fogarash	6,8	88,7	3,4
Haromszeg	83,4	15,5	2,4
Hunyad	15,5	79,9	2,4
Kis-Kukullö	30,1	47,9	17,5
Kolosvar rural	26,9	68	3,0
Kolosvar ville	83,4	12,4	2,8
Maros-Torda	57,4	36,2	4,0
Maros-Vasarhely	89,3	6,7	2,4
Nagy-Kukulič	12,4	40,6	41,9
Nagy-Szeben	5,7	64,3	28,1
Szolnock-Doboka	20,7	75,2	2,7
Torda-Aranyos	25,8	72,1	0,3
Udvarhely	95,4	2,3	5,8
Kiralihegö	34,8	55,0	8,7

[2] La quantité annuelle de pluie n'est généralement guère supérieure à celle qu'on enregistre à Paris (Brasso 700 mm, Kolósvar 630, Sibiu 685); les 2/5 en tombent au printemps (Mai, Juin, Juillet).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Les Roumains forment donc la majorité absolue (plus de 50%) dans 9 comitats sur 15, la majorité relative dans 11.

La moitié des Roumains de Hongrie habite cependant en dehors du Kiralihegö, dans des comitats tous limitrophes. Voici quelle est, toujours d'après le recensement hongrois, la répartition des nationalités dans ces comitats.

	Hongrois	Roumains	Allemands	Ruthènes et Slovaques	Serbes
Arad rural	22,3	65,3	9,8	1,7	0,1
Arad ville	73,5	16,3	6,9	0,4	2,9
Csanad	74,8	9,7	0,7	11,9	2,7
Bihar	52,8	44,9	0,4	1,4	—
Nagy Varad ville	91,1	5,6	2,2	0,4	0,1
Maramarosh	14,8	23,6	16,7	44,7	—
Satmar	65,1	32,8	1,7	0,1	—
Satmar ville	94,9	2,8	1,8	—	—
Salaj	38,	59,1	0,4	1,6	—
Ugocsa	46,5	10,6	5,1	37,5	—

		Hongrois	Roumains	Allemands	Serbes
	Krasso-Szöreny	7,3	72,1	12,0	3,1
	Temes	11,9	40,1	30,1	14,4
Banat	Temesvar ville	39,4	10,4	43,6	4,8
	Versecz ville	14,2	3,2	49,6	31,4
	Torontal	21	14,5	26,6	32,2
	Pancsova ville	16,2	3,7	35,9	41,9

Laissant de côté le Banat et ne retenant que le Pays du Crish et le Maramarosh, nous voyons que les Roumains sont en majorité dans les deux comitats d'Arad et Salagi. Mais les limites de comitats considérés dépassent de beaucoup celles de la Transylvanie, définie comme région naturelle. Presque tous s'étendent sur une partie de la plaine hongroise, domaine de la race magyare; plus de la moitié du Marmarosh se rattache, au point de vue géographique aux Carpates de la Galicie orientale, pays essentiellement ruthène. Il faut considérer des unités politiques plus petites si l'on veut arriver à une évaluation globale du pourcentage des nationalités dans la Transylvanie. En éliminant les districts de plaine dans les Comitats d'Arad, Csanad, Satmar et Salagi, ainsi que ceux situés au Nord de la Tisza dans le Marmarosh, nous voyons que les Roumains sont presque partout en majorité dans les régions montagneuses du pourtour occidental et septentrional de la cuvette transylvaine (50 à 90% dans 27 districts sur 30), en moyenne plus de 70%.

La grande Transylvanie, comprenant, outre le Kiralyhagont des Hongrois, les pays limitrophes qui s'y rattachent au point de vue géographique et historique, compte, en définitive une population de 3 649 953 habitants, dont 2 191 050 Roumains, soit 60% [1].

Ainsi la prépondérance de l'élément roumain ressort nettement des statistiques hongroises. Pourtant ces statisques ne donnent pas aux éléments

[1] Si l'on laisse en dehors les districts où les Roumains sont moins de 50%, la proportion s'élève à 62% (2 114 101 Roumains sur 3 430 700 habitants).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

non hongrois leur vraie part. La comparaison des recensements successifs révèle des faits étonnants.

Avant la formation de la monarchie dualiste, les services statistiques dépendaient de Vienne; la Hongrie comptait en 1840 2 200 000 Roumains, en 1857 2 640 000, ce qui représente un accroissement annuel de plus de 1,5%. Du jour où les services statistiques sont installés à Budapest, la population roumaine baisse; elle n'est plus que de 2 470 000 en 1870, 2 403 000 en 1880. Ce nombre augmente légèrement en 1890 où en enregistre 2.589 000 Roumains. La courbe de l'accroissement des Roumains continue désormais avec la même allure, très différente de celle qui ressort des recensements antérieurs au dualisme. Il n'est plus question d'un accroissement moyen annuel de 1,5%, mais seulement de 0,7. Pendant ce temps, la population du Royaume de Roumanie s'accroit suivant une courbe très rapprochée de celle des Roumains de Transylvanie avant le dualisme, l'excédent des naissances sur les décès restant, presque toujours supérieur à 14 pour 1000. Les derniers recensements hongrois eux-mêmes ne peuvent dissimuler le fait que, dans les Comitats où les Roumains sont plus de 80% de la population, l'excédent des naissances est du même ordre. Si l'accroissement de la population roumaine constaté avant 1880 avait continué jusqu'en 1910, le nombre des Roumains de Hongrie devrait être de 4 millions et demi au lieu de 3 millions et demi. Ce déficit de 1 million ne peut s'expliquer entièrement par l'émigration. De 1900 à 1910, période de forte émigration, le nombre total des Roumains ayant quitté la Hongrie est seulement de 139 345, dont 12% environ sont revenus.

En réalité les Roumains manquant à l'appel doivent être cherchés à la colonne des Hongrois, dont l'accroissement réel, tel qu'il ressort des statistiques est à peu près double de l'excédent des naissances sur les décès constaté dans les Comitats purement magyars. Le gouvernement hongrois ne songe nullement à déguiser ces faits; au contraire, il s'en glorifie. Ce serait la preuve que l'assimilation des peuples non magyars est possible, l'acheminement vers cette nationalisation de la Hongrie, considérée comme une opération légitime.

En fait, il est incontestable que des éléments roumains ont adopté la langue hongroise. On trouve des villages de religion orthodoxe et surtout uniate où l'on parle le magyar. La plupart de ces résultats ont été obtenus avant 1880, dans les districts où les Roumains ne forment pas la majorité. Depuis les gains ont été surtout obtenus dans les villes, grâce à une pression dont nous apprécierons plus loin les procédés. Ils sont plus apparents que réels, mais il est bien difficile de corriger exactement les statistiques [1].

Il faut tenir compte de ces observations pour apprécier la valeur de l'image que présente une carte de la répartition des nationalités telle que celle que nous présentons, carte dont la base ne peut être autre que les statistiques hongroises. La part des Hongrois y est certainement exagérée aux dépens des autres nationalités, particulièrement des Roumains.

Néanmoins, le premier fait qui frappe est la continuité de la masse roumaine sur tout le pourtour montagneux de la cuvette transylvaine. Les éléments étrangers, Allemands et Hongrois occupent plutôt le centre; mais

[1] En comparant le recensement confessionnel au recensement linguistique on peut estimer à environ 300 000 le nombre des Roumains magyarisés de gré ou de force. Dans les 20 dernières années ils ont commencé à revenir à leur nationalité. On a vu des villages parlant le Hongrois exiger des prêtres prêchant en Roumain et des instituteurs roumains. C'est le sens des plaintes de certains patriotes hongrois réclamant des mesures de répression contre la propagande roumaine et qui semblent contredire le soi-disant progrès de la magyarisation enregistré par les statistiques.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

presque partout ils sont mélées de Roumains en plus ou moins grande proportion. La prépondérance des Roumains dans les montagnes entraîne une densité moyenne de la population relativement faible, mais ils débordent partout sur les collines et les plaines ; dans certains bassins intérieurs comme la riche plaine agricole de Hatzeg, le bassin minier de Petrosheni, dans la vallée du Szamos et en amont de Satmar, ils forment des groupes comptant plus de 75 habitants au Km carré ; il en est de même dans la riche plaine d'Arad.

C'est par îlots que se présentent Hongrois et Allemands apparaissent. Les îlots allemands sont peu étendus, mais assez denses. Ils occupent des vallées ou des plaines fertiles comme autour de Bistritz, de Fogarash et de Kronstadt (Brasso) ; leurs villages réguliers aux hautes maisons contrastent avec les villages roumains. Ils donnent un cachet germanique encore sensible à plusieurs des grandes villes du Sud Kronstadt, Hermannstadt (Sibiu ou Nagy Szeben) et à bon nombre de petits centres tels que Karlsburg. Ils ont pénétré dans le Bihar oriental, que les atlas appellent souvent l'Erzgebirg transylvain.

Les Hongrois sont aussi surtout répandus dans les villes, où leur nombre augmente, soit naturellement par le fait que les emplois publics leurs sont réservés, soit artificiellement par suite de la pression administrative.[1]

Dans le Bihar oriental et la vallée moyenne du Maros, ils forment des groupes ruraux assez denses ; mais c'est surtout dans l'Est de la Transylvanie intérieure qu'on trouve la masse la plus homogène de population hongroise, plus de 400 000 âmes dans les comitats de Haromszeg, Udvarhely et Csik. Ce groupe, complètement isolé des Magyars de l'Alfoeld, dont il diffère sensiblement par les caractères anthropologiques et par certaines particularités de dialecte, est connu sous le nom de *Szeklers*. Il occupe les bassins intérieurs de Haromszeg, Guergyö, et les deux Csik, où la sécheresse du sol et du climat et les gros villages espacés rappellent quelque peu la plaine hongroise. Sauf dans le Csik, ce pays hongrois est assez peu peuplé ; on y émigrait autrefois vers les pays danubiens.

Les enclaves allemandes et hongroises n'empêchent pas les Roumains d'occuper les trois quarts de la surface de la Transylvanie. Ils forment les masses rurales.

La signification de ce tableau est déjà assez nette. Elle sera encore plus grande si l'on peut l'expliquer, en remontant aux origines des diverses nationalités et se rendre compte des modifications qu'il peut subir par l'évolution naturelle.

IV. Origine et évolution des nationalités

L'élément le plus nombreux de la population d'un pays, celui qui y couvre la plus grande surface semble devoir être considéré jusqu'à preuve du contraire, comme le plus ancien et le plus vigoureux. Du jour où ils ont commencé à prendre conscience d'eux-même, les Roumains de Transylvanie se sont proclamés les descendants des Daces romanisés par Trajan. L'exposition de cette thèse n'avait, il faut l'avouer, rien de scientifique et on l'a souvent défendue sans scrupules sur le choix des arguments. Emportés par un enthousiasme un peu naïf et par le désir de relever un peuple de serfs, les premiers historiens transylvains se déclaraient avec fierté les fils de Rome, de purs latins. La vérité est plus complexe.

Des textes historiques, des inscriptions elles-mêmes, on peut conclure que les colons établis par Trajan en Dacie étaient, comme ses légions elles-

[1] Dans le tableau du pourcentage des nationalités par comitats donné plus haut, on a remarqué que les Hongrois ont la majorité absolue dans tous les cercles urbains.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mêmes, recrutés dans toutes les parties de l'empire romain[1] et représentaient par conséquent des éléments ethniques variés, unis par l'usage du latin et la civilisation. Les philologues qui ont analysé la langue roumaine y ont reconnu une très forte proportion de racines slaves, un certain nombre même de turques ou magyars, que tous les efforts des littérateurs et des Académiciens de Bucarest pour nettoyer la langue étrangère n'ont pu éliminer. L'importance des influences slaves dans le folklore et le droit coutumier a été mise nettement en lumière par des savants roumains.[2]

La réaction contre les exagérations des premiers historiens roumains explique la théorie de Roessler[3]. D'après cet auteur le peuplement roumain de la Transylvanie est de date récente.

Eutrope nous apprend que l'empereur Aurélien fit évacuer en 274 la Dacie transdanubienne.[4] En fait les textes sont absolument muets sur les Roumains au Nord du Danube jusque vers les XII et XIII siècles. Une charte hongroise concédant des terres en Transylvanie les qualifie de „deserta". C'est seulement à la fin du moyen-âge que les Roumains ont recommencé à passer le Danube. Leur séjour prolongé au Sud de ce fleuve explique les influences slaves balkaniques si marquées chez eux dans la langue, le folklore, la religion et le droit.

On comprend la faveur de cette théorie chez les Hongrois, auxquels elle permet de considérer les Roumains comme des intrus en Transylvanie. Elle ne résiste pas cependant à un examen impartial. Si les textes sont muets sur les Roumains transdanubiens au début du moyen-âge, ils sont encore plus muets sur leur passage au Nord du Danube à la fin du cette époque. Et pourtant il est indéniable qu'ils sont là en masses compactes au début des temps modernes. Le mot de „desertum" appliqué à un pays concédé est une formule qu'on retrouve dans tous les diplômes et qui n'a pas la signification précise de „pays désert". Les plus anciens chroniqueurs hongrois n'ont pas un seul instant l'idée de contester la continuité du séjour des „Valaques" en Transylvanie, pas plus que celle de Slovènes dans la Pussta. Tous les textes datant du XII siècle parlent des ces Valaques „Blacci" comme de l'élément le plus ancien et le plus nombreux. Plus les textes se multiplient, plus la lumière se fait, plus l'importance de l'élément roumain au Nord du Danube devient évidente.

En présence de ces faits, on est en droit de conclure que Roessler a aussi mal interprété le texte d'Eutrope sur l'évacuation de la Dacie par Aurélien que celui sur les prétendus déserts de Transylvanie. Les légions ont pu repasser le Danube avec les cadres administratifs, mais l'évacuation d'une population nombreuse, romanisée par trois siècles est peu vraisemblable. La Dacie était fortement organisée dans le Banat, l'Olténie ou Valachie occidentale, la Transylvanie occidentale et centrale; la colonisation n'avait probablement guère touché les plaines de Munténie (Valachie orientale), les montagnes et les collines de Moldavie. Ces pays restèrent ouverts aux invasions comme la plaine hongroise. La Transylvanie, le Banat et l'Olténie forment le réduit où se conserva la population dace romanisée. Séparés de l'Empire, ces gens

---

[1] „Trajanus, victa Dacia, *ex toto orbe romano* infinitas copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas". Sur la romanisation des pays danubiens voir JUNG, *Römer und Romanen in den Donauländern*.

[2] Voir surtout DISESCO, *Origines du droit roumain*, trad. fr. Paris 1899.

[3] *Romanische Studien*, Leipzig 1871.

[4] Provinciam Daciam intermisit, vastato omni Illyrico et Moesia desperans eam retineri posse, abductosque Romanos ex urbibus et agris Daciae in media Moesia collocavit, appellavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit et est in dextra Danubio in mare fluenti, antea fuerit in leva (Eutropius IX, 15).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

devaient perdre beaucoup des éléments de la civilisation latine ; ils gardèrent cependant la langue, au moins dans ses éléments essentiels: flexions nominales et verbales, noms les plus usuels concernant la famille, la vie, la terre et les eaux, adjectifs et pronoms. Le Roumain devient dans les temps troublés et obscurs du moyen-âge, un paysan habitant les collines et les bassins au bord des montagnes, couverts par de grandes étendues de forêts *(silva Blaccorum* disent les textes), vivant d'une agriculture primitive et d'élevage. Il prend l'habitude de pousser ses troupeaux suivant la saison de la plaine à la montagne et de la montagne à la plaine ; le flux et le reflux des transhumants contribue puissamment à entretenir l'usage du patois latin et la continuité de la race, tout en multipliant les contacts avec les Slaves des plaines. Les éléments slaves pénètrent la langue, les mœurs, le sang même, sans que le caractère original du „Valaque" soit perdu. Dans ses montagnes, il garde quelques rudiments de l'organisation romaine. Certaines vallées, certains bassins forment de petits pays, avec des Chefs, que les premiers documents du XIe, XIIe siècles qualifient de „duces", „sedes" ou des noms slaves de „knez", „voïévode". C'est une vie très retirée, très mesquine. Les empires Bulgares et Serbes qui se fondent dans les Balkans sont des foyers rayonnants à côté. Par leur intermédiaire, quelque chose de la civilisation byzantine passe dans l'ancienne Dacie. La religion chrétienne est apportée par les Slaves, et pendant longtemps, l'église roumaine restera fidèle dans sa liturgie au slavon.

A partir du moment où la grande vague slave est passée, commence un mouvement d'expansion des Roumains descendant de la citadelle transylvaine. Les chroniqueurs byzantins les signalent au XIIe siècle en Galicie et jusqu'au bord de la Mer Noire. Ils prennent peu à peu possession de la Bucovine, de la Moldavie et de la Bessarabie, de la Munténie et même d'une partie de la Dobroudja. Ce mouvement de descente vers les plaines continue encore de nos jours. La population a augmenté considérablement depuis l'indépendance roumaine dans les plaines du Buzeu et du Baragan, où, dans les gros villages récemment formés, on retrouve les costumes des *Mocani* venus soit directement de Transylvanie, soit après un stage dans les collines subkarpatiques de Munténie. C'est le mouvement irrésistible de populations montagnardes essaimant dans un pays relativement pauvre.

Les Roumains sont bien, en Transylvanie, l'élément le plus ancien et le plus vigoureux. La natalité est, dans les comitats les plus purement roumains (Fogarash par exemple) égale à celle que l'on constate dans la Roumanie indépendante (15 pour 1000) très supérieure à celle des autres éléments de la population. Le roumain transylvain émigre en Roumanie et aux Etats-Unis. Normalement, il devrait absorber les Hongrois plutôt qu'être absorbé par eux.

Les Hongrois de Transylvanie ont une double origine. Le groupe compact des Szeklers résulte d'un essai de colonisation systématique au XIe siècle. Ailleurs, les Hongrois forment des îlots disséminés, se groupant surtout dans les villes ; ils sont les descendents d'une aristocratie conquérante, qui a absorbé la plus grande partie de l'ancienne noblessee roumaine et à laquelle s'ajoute, depuis que la Transylvanie est soumise à la magyarisation, tout un peuple de fonctionnaires hongrois ou assimilés aux hongrois.

Les Szeklers eux-mêmes *(Siculi* des chartes), installés par le roi Koloman, ont absorbé des éléments roumains. Ils étaient chargés d'occuper une marche menacée et de répandre la religion chrétienne. En dehors de la plaine de Haromszeg, le pays qui leur était livré était le plus pauvre de la Transylvanie, comprenant les montagnes volcaniques du Harghitta et les chaînes boisées des Karpates. Aussi ont-ils essaimé vers la Moldavie où on

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

trouve encore quelques villages hongrois au Nord de Roman, à l'Ouest de Bacau et au Sud de Targu Ocna. Sobres et travailleurs, ils étaient appréciés dans toute la Moldavie et la Munténie comme serviteurs et servantes; ils parlaient avec sympathie de la Roumanie comme d'un bon pays. C'est seulement dans les dernières années que le nationalisme magyar a pénétré chez eux. Le Gouvernement hongrois voyait dans ce poste avancé du magyarisme un centre d'assimilation qui devait rayonner sur toute la Transylvanie. Certains résultats ont été obtenus et des villages roumains parlent hongrois tout en ayant gardé la religion orthodoxe. Mais la natalité des Szeklers est faible comparativement à celle des Roumains (Udvarhely 5,2 pour 1000, Haromszeg 5. 2, Csik 10,4). Normalement il devraient plutôt perdre du terrain.

C'est ce qui arrive déjà aux Allemands, connus sous le nom de *Saxons* (Sacui ‹nic› en Roumain), qui sont répandus surtout dans le Sud de la Transylvanie. A deux reprises, au milieu du XIIe et au début du XIIIe siècles, les rois de Hongrie ont fait appel à des colons allemands pour mettre en valeur des terres dans les pays de Brasov (Burzenland ou Tzara Birsei), de Fogarash, de Hermannstadt (Sibiu ou Nagy Szeben). On vantait ces agriculteurs habiles. Des privilèges leur étaient concédés qui étaient refusés aux „Valaques". Catholiques, ils étaient, comme les Hongrois une „nation". C'est parmi eux surtout que le protestantisme s'est répandu. Le Saxon reste incontestablement un élément de civilisation supérieure en Transylvanie. Mais il est menacé d'absorption, dans les campagnes par les Roumains, dans les villes par les Hongrois. Bien des villages autrefois purement allemands sont maintenant mixtes ou à peu près purement roumains dans les plaines de Fogarash ou de Birsa. A Brasso, l'élément hongrois, fortifié par le développement des services administratifs, du commerce et de l'industrie, gagne du terrain continuellement.

On peut résumer ainsi l'ethnographie de la Transylvanie: c'est un pays primitivement roumain, où les Roumains forment encore les trois quarts de la population, malgré l'introduction d'éléments hongrois qui travaillent à se renforcer et obtiennent des succès apparents, malgré celle d'éléments allemands qui sont menacés d'absorption. La population roumaine est non seulement la plus ancienne, mais la plus vigoureuse, si bien que le pays, laissé à lui-même semblerait destiné à devenir de plus en plus purement roumain.

V. Vicissitudes politiques de la Transylvanie

Ce pays foncièrement roumain n'a cependant jamais été longtemps uni avec les pays roumains dont il est actuellement séparé et qui le revendiquent.

La Dacie trajane ne comprenait certainement pas Moldavie. Depuis la retraite des légions d'Aurélien en 274 jusqu'au XIe siècle, on reste sans nouvelles du sort de la Transylvanie. Les Hongrois y trouvent de petites principautés indépendantes ayant à leur tête des chefs militaires (ducs, knèzes ou voïévodes) et correspondant à des régions naturelles: hautes vallées et bassins enfermés dans les montagnes. Fortement organisé suivant le système féodal depuis sa christianisation vers 1000, l'état hongrois se présente comme porteur du catholicisme et de la civilisation occidentale. Vers la fin du XIe siècle, la plus grande partie de la Transylvanie dépend de la couronne de St Etienne. La noblesse roumaine ne fait pas de difficulté à se convertir au catholicisme et à se magyariser pour se mettre au-dessus du peuple qui reste attaché à la religion orthodoxe et passe à l'état de serf. Jean Hunyade et Mathias Corvin, les héros des luttes hongroises contre les Turcs étaient des Roumains magyarisés.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Le Sud de la Transylvanie garde cependant une certaine indépendance et des relations étroites avec les pays roumains d'au-delà des Carpates. En particulier le pays de Fogarash (Tzara Fagarashului) et le pays d'Olmash (Tzara Amlashului) étaient en rapport avec l'Olténie ou Banat de Severin, avec le duché de Valachie, dont la capitale était Campulung et qui ne dépassait les collines de la Haute Munténie, enfin avec la principauté fondée dans la partie Nord de la Moldavie actuelle par Bogdan, fils d'Étienne comte de Maramuresh. Sous la poussée hongroise, l'axe politique des pays roumains tendait à se déplacer vers l'Est.

Au moment où les Turcs apparaissent sur le Danube, la Transylvanie est politiquement un pays hongrois, où la structure féodale se superpose à des distinctions religieuses et ethniques. La noblesse est catholique, magyare ou magyarisée; catholiques sont aussi les bourgeois et les paysans libres, Saxons et Szeklers. Les paysans roumains orthodoxes, sont des serfs „jobages". Leurs révoltes ont le caractère de jacqueries. C'est pour se défendre contre elles que les Hongrois, les Saxons et les Szeklers forment, en 1437, l'„Unio trium nationum", qui refuse tous droits aux Roumains.

En 1526, l'Armée hongroise est écrasée par les Turcs dans la plaine de Mohacs. Toute la plaine hongroise est annexée à l'Empire turc et restera un pachalik pendant plusieurs siècles. La Transylvanie échappe à la sujétion et devient une principauté indépendante gouvernée par des princes hongrois, qui reconnaissent plus ou moins la suzeraineté de l'Autriche. Elle est en butte aux entreprises des princes roumains de Valachie et de Moldavie. En 1527—1529, Pierre Raresh de Moldavie conquiert une grande partie de la Transylvanie et garde même après sa défaite par les Polonais en 1530 les chateaux de Csik et Cetatea Alba. Michel le Brave prince de Valachie secoue à la fois le joug des Turcs et celui de Bathory, prince de Transylvanie, qu'il bat successivement en 1595 et 1599, chasse de Moldavie le prince Eremia protégé des Polonais, et réalise un moment l'union des trois pays roumains: Valachie, Moldavie et Transylvanie. Il est assassiné en septembre 1600. La Transylvanie redevient hongroise jusqu'à la fin du XVIIe siècle, où l'Autriche s'en empare en 1687.*

Pendant près de deux siècles, la Transylvanie reste province autrichienne, tandis que la Moldavie et la Valachie sont des principautés vassales de la Turquie, mises en coupe, réglées par des administrateurs sans scrupules, ravagées par les guerres russo-turques. Elle jouit d'une tranquillité et d'une prospérité relatives. Mais la situation des Roumains n'y est pas meilleure et l'iniquité sociale qui pèse sur eux entretient une irritation sourde, germe du futur irrédentisme, qui, sans celà aurait probablement été à tout jamais étouffé. Le *„Diploma Leopoldinum"* de 1691 ignore les Roumains; il confirme tous les privilèges de la noblesse magyare, des Saxons et des Szeklers, établit la liberté religieuse pour les catholiques, calvinistes et luthériens, sans nommer les orthodoxes, décrète que les fonctionnaires publics ne pourront être que des Hongrois, des Szeklers ou des Saxons. La révolte paysanne conduite par Horia et Crishan en 1784—1785 pouvait se flatter, au début, d'avoir l'appui de l'empereur Joseph II, qui avait signé en Transylvanie même à Sibiu (Hermannstadt) son décret sur l'abolition du servage (juin 1783). Il resta longtemps chez les Roumains de Transylvanie l'idée qu'ils pouvaient en appeler à l'Empereur contre leurs maîtres hongrois. Seuls les intellectuels, réduits d'ailleurs à peu près au clergé, surtout le clergé uniate, savaient qu'il y avait des frères roumaines au-delà des Carpates. Mais le moment de faire appel à eux ne viendra que bien plus tard, quand ils auront formé, à la fin du XIXe siècle, un royaume indépendant.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

C'est encore à l'Empereur que les Evêques roumains de Transylvanie portent en 1791 le *Supplex libellus Valachorum*, pétition réclamant l'égalité juridique avec les trois „nations" reconnues par le *Diploma Leopodinum* et l'autonomie administrative des régions roumaines. À la nouvelle de la révolution de 1848 les Roumains réunis au „Champ de la Liberté" à Blaj, affirment leur fidélité aux Habsbourg, se proclament „nation indépendante" et envoient une pétition à l'Empereur. Leurs bataillons levés en masse par Jancu marchent contre les Hongrois et contribuent à leur défaite. Une diète de Transylvanie est convoquée en 1863 et les Roumains y ont des députés, de même qu'à celle de Budapest en 1865. Mais les Roumains étaient des enfants au point de vue de l'éducation politique, à côté des Hongrois. Ceux-ci prennent très vite la haute main à Budapest. On sait comment le dualisme leur a livré en 1867 les Roumains de Transylvanie, en même temps que les Croates et les Slovaques.

A partir de ce moment, la Transylvanie va être soumise à une politique de magyarisation, dont il importe de bien connaître les procédés et les résultats.

VI. La magyarisation et les vœux des Transylvains

En 1867 la diète de Cluj est dissoute. La constitution de 1867 ne reconnaît qu'une nationalité en Hongrie, la nationalité magyare. Nulle part, le travail d'absorption des éléments non-hongrois n'a été plus systématiquement organisé et poursuivi qu'en Transylvanie. Les résultats ont été exactement contraires au but poursuivi. Plus habiles et moins brutaux, les Hongrois auraient peut-être réussi.

Au début, l'abstention de prendre part à la vie politique était le mot d'ordre des Roumains de Transylvanie. C'est en 1872 seulement qu'un mémorandum est adressé au Ministre Lonyay, réclamant l'introduction de la langue roumaine dans l'Administration des comitats roumains. En 1878, cinq députés roumains entrent au Parlement hongrois. En 1881, une assemblée de 155 délégués roumains fonde le „parti national roumain", avec un Comité exécutif permanent de 30 membres. Son programme comprend l'usage du Roumain pour la justice et l'administration dans les Comitats roumains, le suffrage universel, l'autonomie religieuse et l'organisation d'un enseignement roumain subventionné par l'État.

Ce mouvement est une réaction contre les débuts de la politique de magyarisation inaugurée par Koloman Tisza. Le but essentiel de cette politique est d'obtenir un accroissement apparent de la proportion des Hongrois, en répandant l'usage de la langue magyare, considérée comme criterium de la nationalité. Les recensements attestent que ce but a été partiellement atteint, quoique les résultats restent bien au-dessous de ceux qu'on escomptait. Mais les gains sont réalisés surtout dans les villes et aux dépens des Allemands beaucoup plus que des Roumains. C'est par l'école surtout que l'on a dès le début cherché à agir. La magyarisation des écoles roumaines, l'institution des jardins d'enfants magyars pour bébés de 3 à 6 ans dans les centres roumains, sont décrétés dès 1879, avec la loi Tréfort, dont l'application est progressivement étendue. De 1869 à 1892 le nombre des écoles où le hongrois n'est pas enseigné est tombé de 59 à 14%. La connaissance du Hongrois est exigée de tous les fonctionnaires; elle est indispensable dans tous les actes de la vie civile, la justice est partout rendue en Magyar. La puissante Société de culture magyare en Transylvanie (Erdelyi Magyar Közmüevelödesi Egyesület) coordonne les efforts des services publics, des banques et sociétés commerciales.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

On s'étonne que les Roumains aient pu, mieux que les Saxons,rsi ester à une pression aussi bien organisée, étant donné leur vie politique rudimentaire, l'ignorance de la population rurale et le conservatisme de haut clergé. Il faut tenir compte des souvenirs du passé: le peuple roumain en Transylvanie a été habitué par des siècles de servitude à considérer le Hongrois comme le maître et l'ennemi. Il n'en était pas de même pour les Saxons, qui faissaient partie de l'*Unio trium nationum*. Plus instruits en général, plus souvent citadins, ils étaient à même de profiter immédiatement des avantages de la magyarisation comme fonctionnaires ou simplement comme commerçants, plus capables aussi de comprendre ce qu'il y avait de progressif dans certaines lois sociales comme celle du mariage civil. De pareilles lois avaient au contraire pour le paysan roumain, comme pour le bas clergé resté très près de lui un caractère vexatoire, tout comme les lois scolaires. Les paysans frappés d'amendes répétées pour n'avoir pas envoyé leurs bébés à la ville voisine passer la journée au jardin d'enfants se seraient fâchés, même s'il ne s'était pas agi d'obliger les petits à apprendre en jouant le magyar. Il faut ajouter que l'exercice des droits politiques, accordés assez libéralement en apparence à toutes les nationalités, était en fait rendu très difficile pour les masses rurales roumaines. La loi électorale de 1874 fixe un cens quatre fois plus élevé dans les campagnes que dans les villes et découpe les circonscriptions de telle façon que, dans les quatre comitats magyars il y a un député pour 460 km² et 17 000 habitants, tandis que dans les comitats roumains, il y a seulement un député pour 1000 km² et pour 34 000 habitants. Le paysan ne connaît pas ou n'a pas toujours connu, sans doute cette géographie électorale; mais il a très vite appris ce que signifiait la liberté du vote: le nombre des bureaux de vote très restreint l'oblige à de grands déplacements, quand il arrive à temps à sa section, il trouve les gendarmes hongrois à la porte et doit voter oralement.

Pendant longtemps, la masse du peuple roumain persiste dans son attitude de résistance passive. Seul un petit noyau d'intellectuels essaye de protester, soit auprès de l'opinion étrangère, comme Popovici, soit surtout, en s'adressant directement à l'Empereur suivant la tradition. C'est ainsi qu'une députation est envoyée à Vienne en 1892 présenter à François-Joseph un *Memorandum*. Elle ne fut pas reçue et les déléguées furent à leur retour traduits en justice pour „agitation contre l'idée de l'Etat hongrois". Le procès attira à Cluj une foule de paysans roumains et les 19 condamnations prononcées à des peines variant de 8 mois à 5 ans mirent le sceau à l'unité du parti national roumain. D'autre procès et d'autres condamnations suivirent frappant les journaux roumains, dont le nombre se multipliait.

Le retentissement de ces procès fut faible dans l'Europe occidentale mais très grand au-delà des Carpates, dans la Roumanie libre. C'est l'origine véritable de l'irrédentisme roumain qui, sans cela, n'aurait probablement pas abouti à un mouvement cohérent. Sans doute la „Ligue pour l'unité culturelle des Roumains" a été fondée à Bucarest avant le Memorandum. Mais c'est seulement après le procès de Cluj qu'elle a pris vraiment une teinte politique. Le prêtre Lucaci, condamné à 5 ans de prison pour avoir rédigé le Memorandum, devait en devenir le président.

Loin de favoriser ce mouvement, le Gouvernement du Royaume de Roumanie a tout fait pour le contenir. Même si le roi n'avait pas été un Hohenzollern et ne s'était pas lié, comme on le sait maintenant, aux Empires centraux par une alliance secrète, le jeune royaume ne pouvait oublier la disproportion de ses forces avec celles de son puissant voisin, et devait éviter de provoquer un conflit dont l'issue ne pouvait être douteuse. Les plus ardents patriotes roumains se rendaient compte que seul un bouleversement

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

général de l'Europe pouvait leur fournir l'occasion de revendiquer avec quelque chance de succès la Transylvanie. Jamais, avant la guerre actuelle, on n'a entendu une personnalité politique responsable réclamer à Bucarest autre chose que les démarches amicales du Gouvernement en faveur des droits politiques des Roumains de Transylvanie dans le cadre de la monarchie des Habsbourgs. A plus forte raison, jamais les Roumains de Transylvanie n'ont-ils formulé ouvertement le vœu d'être séparés de la Hongrie et attachés au Royaume de Roumanie. Les circonstances ne le permettaient vraiment pas et il a fallu toute la brutalité d'une politique de magyarisation forcenée pour exaspérer le sentiment national des deux côtés des Carpates, attiser le feu qui couvait sous la cendre et devait lancer sa flamme quand la grande guerre est venue secouer les fondements de la vieille Europe. Sans qu'ils eussent la possibilité de la proclamer hautement, les Roumains de Transylvanie ont été amenés à la conviction que les droits qu'ils revendiquaient ne leur seraient jamais reconnus dans la monarchie des Habsbourgs.

La génération qui arrive à l'âge d'homme au début du XXe siècle a tout fait cependant pour obtenir le maximum des moyens légaux. Plus d'abstention politique. En 1905, 8 députés roumains sont élus au Parlement de Budapest; après la dissolution, les nouvelles élections en 1906 portent ce nombre à 16. Ce succès provoque de nouvelles mesures de magyarisation: les écoles confessionnelles entretenues à leurs frais par les Roumains sont soumises au contrôle d'inspecteurs hongrois qui en ordonnent progressivement la fermeture; soit prétexte d'installation antihygiénique, soit pour insuffisance de l'enseignement du Hongrois. Les procès de presse se multiplient; à chaque instant éclatent des affaires comparables à celle de Saverne, qui se terminent par de véritables massacres, comme à Podeni près de Blaj où, le 21 Août 1907, 50 personnes sont plus ou moins grièvement blessées, parmi lesquelles 15 femmes.

Un relevé fait par le journal „Tribuna" montre qu'en 1907 ont été distribués 9 ans de prison et 6275 couronnes d'amende. Un relevé moins complet, fait à Bucarest, signale de 1901 à 1912, environ 200 condamnations, frappant, non seulement des journalistes mais des professeurs ou élèves de lycées, des prêtres, même de simples paysans accusés d'avoir porté des ceintures ou cocardes aux couleurs roumaines. Aux élections de 1910 la pression administrative prend toutes les formes, même celle de violences meurtrières; on compte 10 électeurs tués par les gendarmes. En temps ordinaire les fêtes de la vie familiale auxquelles le paysan roumain tient particulièrement sont troublées chaque jour; au milieu des noces parées de leurs costumes pittoresques, une dénonciation peut lancer les gendarmes hongrois, bayonnette au canon, dispersant les femmes qui crient, déchirant les tabliers et les ceintures brodées suspectes par leurs couleurs, rompant le cercle de la „hora" d'où l'on croit avoir entendu monter un chant séditieux.

Un pareil régime devait créer chez le peuple le plus soumis, le moins porté aux luttes politiques, un état d'esprit analogue à celui des Alsaciens-Lorrains. Le nombre des Roumains gagnés par la magyarisation reste infime, limité à quelques professeurs ou fonctionnaires dans les villes, à quelques villages en bordure ou au milieu du pays des Szeklers. Les masses paysannes compactes dont le nombre augmente d'année en année, où l'instruction se répand et où la conscience politique est aiguisée par les luttes électorales, sont de plus en plus accessibles à l'idée d'une émancipation totale et prêtes à suivre les intelectuels qui tournent leurs regards vers la Roumanie libre.

L'intervention de la Roumanie dans la guerre des Balkans et le prestige que lui assurait la paix de Bucarest ne pouvaient passer inaperçus en Transylvanie. C'est à ce moment que se place une manifestation politique à la-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

quelle on peut attacher une certaine importance. En Octobre 1913 Tisza entre en pourparlers avec le Comité national roumain. Après de longues discussions ses offres de compromis sont rejetées et la résolution votée le 17 Février 1914 maintient le programme de 1881 qui comportait l'autonomie politique. Les conséquences de la rupture ne se font pas attendre: en Mars 1914 trois Roumains sont tués à Debreczen; en Avril un procès monstre se termine par 15 condamnations à des peines variant de 3 à 8 mois de prison; la nouvelle loi électorale remanie les circonscriptions de façon à enlever aux Roumains une dizaine de sièges.

Quand la guerre éclata tous les regards des patriotes transylvains devaient se tourner vers la Roumanie. Mais le parti national reçut de Bucarest des conseils de prudence. Comme les Yougoslaves et les Tchèques, les Roumains de Hongrie furent enrôlés sous l'étendard des Habsbourgs. Pendant quelques mois on put faire croire aux paysans envoyés sur les champs de bataille de Galicie qu'ils allaient lutter pour la Roumanie attaquée par la Russie. La vérité devait cependant finir par se faire jour. Même avant l'intervention trop longtemps retardée de la Roumanie les désertions commençaient dans les batallions roumains, comme dans les régiments slaves. On comptait en 1916 60 000 prisonniers roumains en Russie; il y en aurait actuellement à peu près autant en Italie.

Les documents font défaut pour suivre les mouvements de l'opinion publique en Transylvanie pendant la guerre. Mais les mesures prises par le gouvernement hongrois sont des indications. Comme dans les pays yougoslaves, on s'est assuré de tous les intellectuels, prêtres, chefs de villages. L'invasion et la retraite de l'armée roumaine ont naturellement été suivies de représailles énergiques: emprisonnements, exécutions, etc., qui n'ont pu amener de sympathies au régime hongrois.

L'échec complet de la Roumanie libre dans ses revendications, transformé en désastre par la défection russe, n'empêche pas qu'un résultat ne soit acquis: l'idée irrédentiste a pris définitivement corps; la question transylvaine qu'on n'avait jamais osé aborder ouvertement est portée au grand jour et ne pourra plus être esquivée. L'idée d'une union possible avec les frères d'au-delà des Carpates a pénétré dans les villages les plus reculés de la Transylvanie. La possibilité d'une magyarisation, déjà très problématique avant la guerre est de plus en plus douteuse. La Transylvanie roumaine est dans la situation des autres nationalités opprimées de l'Empire austro-hongrois. Ses représentants réunis à Rome avec ceux des Tchèques et des Yougoslaves ont proclamé leur volonté d'être réunis à la Roumanie libre.

Conclusion

Les éléments essentiels de la question de Transylvanie peuvent se résumer ainsi:

Il existe en dehors du royaume de Roumanie une masse compacte de près de 5 millions de Roumains, habitant un pays de montagnes et de collines qui forme comme un bastion dominant les plaines du bas et du moyen Danube. Cette masse est tout à fait pure autour des montagnes, plus ou moins mélée de Hongrois et d'Allemands dans les plaines et bassins intérieurs. Elle représente incontestablement l'élément le plus ancien et le plus vivace de la population, s'accroît plus rapidement que les autres et doit naturellement les absorber.

Cette population roumaine est surtout rurale; elle a pendant de longs siècles été maintenue dans un état de servitude, restant fidèle à la foi orthodoxe sous une noblesse catholique, magyare ou magyarisée, qui ne reconnaissait de droits politiques qu'aux Saxons et aux Szeklers.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Si la Transylvanie n'a jamais été longtemps unie aux Principautés danubiennes roumaines, elle n'a fait partie de la Hongrie que pendant quelques siècles à la fin du Moyen-Âge et c'est seulement en 1867 qu'elle a été définitivement livrée aux Hongrois qui y ont inauguré une politique de magyarisation systématique. Cette politique a réussi en apparence dans les villes et a absorbé surtout les éléments allemands. Les masses rurales roumaines sont restées intactes et leur force croit de jour en jour. Un parti national roumain s'est formé en Transylvanie, ayant pour programme avoué l'autonomie politique dans le cadre de la monarchie des Habsbourgs. Les mesures de répression, les procès de presse, les violences lui ont donné de plus en plus d'importance; la vie politique a pénétré dans les masses rurales assez indifférentes au début; l'idée s'est répandue que les revendications roumaines ne pouvaient être satisfaites sans une dislocation de l'Empire austro-hongrois. L'échec de l'intervention roumaine dans la guerre actuelle n'empêche pas que le problème soit désormais posé ouvertement, comme il ne l'avait jamais été jusque-là.

Les Hongrois se croient le droit de réaliser, au besoin par la force, la fusion des races dans le cadre de l'État qu'ils dominent. Les principes proclamés par les Puissances de l'Entente s'opposent à cette conception médiévale. Aucun doute n'est possible sur le fait que les Roumains de Transylvanie ne veulent pas être magyarisés. A cette perspective ils préfèrent l'union avec la Roumanie, qui a fait pour réaliser cet idéal les plus grands sacrifices.

Arh. St. Bucureşti, col. Microf. S.U.A., nr. 648, c. 0061—0095; The National Archives of the United States, 1943.

Transilvania
de
Em. de Martonne

I. Problema Transilvaniei

Pentru marele public revendicările româneşti se rezumă într-un cuvînt: Transilvania. Românii au intrat în război înainte de toate pentru a-i elibera pe fraţii lor ardeleni şi prima acţiune a armatelor române a constituit-o intrarea în Transilvania, atunci cînd prudenţa i-ar fi îndemnat mai degrabă să încerce o manevră rapidă împotriva Bulgariei prin Dobrogea.

Problema Transilvaniei ar putea fi expediată în cîteva cuvinte dacă ne-am mărgini la aspectele generale. Este incontestabil că majoritatea populaţiei o formează românii: măsurile luate de guvernul ungar înainte şi în timpul războiului dovedesc în suficientă măsură că un regim de constrîngere forte a fost considerat necesar în această provincie, ca şi în ţările slave, pentru a ţine în frîu populaţia. Greutăţile încep din clipa cînd ajungem la detalii. Transilvania nu-i cuprinde pe toţi românii, care formează în regatul Ungariei o masă compactă. Această masă abundă în nord, în comitatele Satu Mare şi Maramureş, în vest în Bihor, Arad, Cenad şi Sălaj, în sud-vest în Banat. Ea este, în Transilvania însăşi, întrepătrunsă de insule maghiare şi germane. De această situaţie vor căuta ungurii să profite în ziua cînd se va putea trage nădejde că revendicările româneşti vor putea fi realizate. De multă vreme un întreg arsenal de argumente a fost adunat, o teză maghiară a fost elaborată, opusă tezei româneşti iredentiste. Materialul electoral a fost prelucrat în asemenea măsură încît reprezentarea ţinuturilor în chestiune

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nu mai este în majoritate românească; statisticile oficiale indică o asemenea proporţie de maghiari şi o astfel de creştere a numărului lor, încît se poate crede că va deveni efectivă posibilitatea asimilării românilor din Transilvania; în sfîrşit istoricii pretind că nu găsesc nimic în texte care să dovedească prioritatea populaţiei româneşti asupra celei maghiare.

Dincolo de contestările faptice putem afla de altfel un conflict de idei. Idealului românesc ce reclamă dislocarea unităţilor politice existente pentru a uni popoarele de aceeaşi limbă şi aceeaşi origine i se opune idealul maghiar, care proclamă drept legitimă fuziunea a diverse naţionalităţi într-o naţiune şi care vrea să realizeze această fuziune în cadrul regatului Ungariei. Puterile Antantei au declarat că se alătură idealului de la care se reclamă teza românească. Ceea ce era posibil în Evul Mediu şi la începuturile epocii moderne, cînd conştiinţele naţionale nu se treziseră încă, n-ar mai putea fi admis astăzi. Pretenţiile de rasă superioară ni se par la fel de arogante la maghiari ca şi la germani.

E important aşadar să rezolvăm mai ales problemele de fapt. Care este situaţia reală a românilor din Transilvania? Poate fi contestat faptul că ei constituie majoritatea populaţiei? Pînă unde se întind în masă compactă? Elementele străine pe care le încadrează sînt ori nu mai vechi? Au ei o vitalitate superioară? Încotro anume se manifestă înclinarea naturală a Transilvaniei? Legarea ei de Ungaria constituie un simplu accident istoric? Ce mijloace folosesc ungurii spre a realiza asimilarea despre care pretind că este legitimă şi posibilă? Ce rezultate obţin în acest sens? Care sînt dorinţele populaţiei şi ce ar fi cerut ea, în cazul în care ar fi fost liberă să dispună de soarta sa la începutul războiului?...

Dacă putem răspunde la toate aceste întrebări, atunci problema Transilvaniei ar putea fi considerată ca lămurită pe deplin.

Vom privi în ansamblu toate ţinuturile din Ungaria locuite de români, cu excepţia Banatului care merită să fie studiat aparte, căci aici revendicările sîrbeşti se ciocnesc de cele româneşti. Cînd vorbim despre Transilvania, avem în vedere prin urmare nu numai „Kiralihego" a ungurilor sau „Sieben bürgen" a germanilor, ci în totalitate sau în parte comitatele Arad, Bihor, Satu Mare, Cenad, Sălaj şi Maramureş.

II. Ţara

Înainte de toate, să vedem care este aspectul ţării. Nicăieri altundeva lucrul acesta nu este mai util decît aici. Am înţelege cu greu actuala repartizare a naţionalităţilor şi evoluţia lor, dacă n-am cunoaşte mediul fizic.

Transilvania în sensul larg al cuvîntului seamănă cu o căldare, aşezată deasupra cîmpiilor din bazinul mijlociu şi inferior al Dunării: cîmpia ungară, Valahia şi Moldova. Pereţii căldării sînt formaţi peste tot din munţi înalţi: în sud, Alpii Transilvaniei, masiv muntos format din şisturi cristaline, ale căror creste abrupte se înalţă la mai mult de 2 000 m deasupra unor contraforţi puternici şi păduroşi; — în răsărit, lanţurile mai scunde ale Carpaţilor Moldovei, din care povîrnişuri de calcar şi conglomerate răsar pe alocuri sfîşiind vestmîntul continuu al pădurilor, formînd un fel de paravan dublat de o serie de masive vulcanice care străjuiesc depresiunile Gheorghieni, Ciuc şi Trei Scaune; — la apus, Bihorul îşi desfăşoară platourile împădurite şi culmile rotunjite ce urcă pînă la 1 850 m, prelungite de mici masive care taie drumul marilor rîuri ce se varsă în Tisa.

Mijlocul căldării este o zonă de coline, clădite din argile, nisip şi marne terţiare, întretăiate de văi largi şi din loc în loc, la poalele munţilor care formează pereţii căldării, de cîmpii întinse, precum şi de bazine aproape închise: bazinele Haţegului, Turdei, Sibiului (Hermannstadt sau Nagyszeben),

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Făgăraș, Brașov (Kronstadt sau Brasso), Trei Scaune, Ciuc și Gheorghieni. Acest ținut destul de înalt, în care văile se află peste tot la mai mult de 200 m altitudine, iar spinările rotunjite ale colinelor ajung la 600 și 700 m, ferit de vînturile oceanice datorită brîului său muntos, beneficiază de o climă aspră și relativ uscată. Iernile de la Brașov și Sibiu sînt mai reci decît cele de la București [1], cu cețuri și zăpezi persistente; primăvara este ploioasă, vara foarte călduroasă, iar pămîntul milos, în care roțile căruțelor se înfundă pînă la osie cînd se topesc zăpezile, crapă din pricina secetei în septembrie [2]. Pădurea care acoperă munții, mai plini de umezeală, se risipește pe colinele și cîmpiile din Ciuc sau Trei Scaune, presărate cît vezi cu ochii cu arături ce te duc cu gîndul la pusta ungară sau cîmpia valahă, dacă n-ar fi siluetele înalte ale munților ce închid pretutindeni orizontul.

Cîmpiile sînt cu toate acestea o excepție. Transilvania este, în ansamblu, un ținut accidentat, bogat în ape curgătoare, și în care așezările omenești, numeroase, au apărut încă din neolitic. Tot ceea ce-l putea atrage pe omul primitiv afli aici: păduri, poieni pline de vînat, pășuni întinse pe munți și pe văi, pămînt fertil. Sarea ascunsă în straturile terțiare și metalele prețioase din Bihor erau exploatate înainte chiar de epoca romană. Vreme îndelungată Transilvania a fost mai populată decît cîmpiile vecine. Chiar dacă azi lucrurile nu mai stau la fel, densitatea medie a populației este încă foarte mare pentru o zonă rurală. În afara munților împăduriți, nu există nici o încrețitură de teren care să nu adăpostească un sat. Mai mici și mai numeroase în nord, ele sînt în general mai mari în părțile sudice, mai ales în văi și la poalele munților. Aspectul lor îl amintește cel mai adesea pe cel al satelor românești din Muntenia, cu casele răsfirate, înconjurate fiecare de livada și de ogorul său de porumb. Dar în cîmpiile din sud și prin unele porțiuni din văile adînci ești frapat de aglomerările de case, clădite mai îngrijit: sînt satele germane și maghiare.

În ansamblu regiunea lasă foarte bine impresia de ținut românesc; nu e posibil nici un dubiu. Dar e necesar să precizăm lucrurile.

III. Naționalitățile

Potrivit statisticii ungare din 1911, românii sînt în număr de 1 472 021 în Transilvania propriu-zisă (Kiralyhágó) și de 2 948 049 în întreaga Ungarie. Chiar dacă ne rezumăm la Transilvania propriu-zisă, românii dețin, după datele furnizate chiar de unguri, majoritatea absolută: 55%. Iată care ar fi repartiția naționalităților după limba maternă:

	Unguri	Români	Germani
Alba de Jos	17,6	77,4	3,3%
Bistrița-Năsăud	8,4	68,5	20
Brașov	35	34,7	29,2
Ciuc	86,4	12,4	0,7
Făgăraș	6,8	88,7	3,4
Trei Scaune	83,4	15,5	2,4
Hunedoara	15,5	79,9	2,4
Tîrnava Mică	30,1	47,9	17,5
Cluj	26,9	68	3,0

[1] Temperatura medie, în ianuarie, la Brașov: —6°4, la Cluj —5°2, la Sibiu — 5°1,

[2] Cantitatea anuală de precipitații nu este în general superioară celei care se înregistrează la Paris (Brașov 700 mm, Cluj 630, Sibiu 685); cam 2/5 cad primăvara (mai, iunie, iulie).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cluj oraş	83,4	12,4	2,8
Mureş-Turda	57,4	36,2	4,0
Tîrgu Mureş	89,3	6,7	2,4
Tîrnava Mare	12,4	40,6	41,9
Sibiu	5,7	64,3	28,1
Solnoc-Dobîca	20,7	75,2	2,7
Turda-Arieş	25,8	72,1	0,3
Odorhei	95,4	2,3	5,8
Domeniile coroanei	34,8	55,0	8,7

Românii formează deci majoritatea absolută (mai mult de 50%) în 9 comitate din 15, şi majoritatea relativă în 11.

Majoritatea românilor din Ungaria trăieşte totuşi în afara domeniilor coroanei, în comitatele limitrofe. Iată care este, tot după recensămîntul ungar, repartiţia naţionalităţilor în aceste comitate:

	Unguri	Români	Germani	Ruteni şi slovaci	Sîrbi
Arad	22,3	65,3	9,8	1,7	0,1
Arad oraş	73,(5)	16,3	6,9	0,4	2,9
Cenad	74,8	9,7	0,7	11,9	2,7
Bihor	52,8	44,9	0,4	1,4	—
Oradea oraş	91,1	5,6	2,2	0,4	0,1
Maramureş	14,8	23,6	16,7	44,7	—
Satu Mare	65,1	32,8	1,7	0,1	—
Satu Mare oraş	94,9	2,8	1,8	—	—
Sălaj	38	59,1	0,4	1,6	—
Ugocea	46,5	10,6	5,1	37,5	—

		Unguri	Români	Germani	Sîrbi
Banat	Caraş-Severin	7,3	72,1	12,0	3,1
	Timiş	11,9	40,1	30,1	14,4
	Timişoara oraş	39,4	10,4	43,6	4,8
	Vîrşeţ oraş	14,2	3,2	49,6	31,4
	Torontal	21	14,5	26,6	32,2
	Panciova oraş	16,2	3,7	35,9	41,9

Lăsînd la o parte Banatul şi neluînd în calcul decît Ţara Crişurilor şi Maramureşul, vedem că românii constituie majoritatea în cele două comitate, Arad şi Sălaj. Dar hotarele comitatelor menţionate depăşesc cu mult graniţele Transilvaniei, considerată în cadrele ei naturale. Aproape toate cuprind şi o parte a cîmpiei ungare, domeniu al rasei maghiare; mai mult de jumătate din Maramureş se leagă, din punct de vedere geografic, de Carpaţii Galiţiei orientale, zonă esenţialmente ruteană. Trebuie să ne concentrăm atenţia asupra unor unităţi politice mai mici dacă vrem să ajungem la o evaluare globală a procentajului naţionalităţilor din Transilvania. Lăsînd deoparte districtele de cîmpie din comitatele Arad, Cenad, Satu Mare şi Sălaj şi pe cele aflate la nord de Tisa, în Maramureş, constatăm că românii sînt pretutindeni în majoritate în regiunile muntoase de pe latura apuseană şi septentrională a căldării transilvănene (între 50 şi 90% în 27 de districte din 30), în medie mai mult de 70%.

Transilvania mare, care cuprinde, în afară de domeniul coroanei ungare, ţinuturile limitrofe care sînt legate de ea din punct de vedere geografic şi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

istoric, are, în definitiv, o populație ce numără 3 649 953 de locuitori, din care 2 191 050 români, adică 60% [1].

Astfel preponderența elementului românesc reiese limpede din statisticile ungurești. Cu toate acestea, statisticile nu relevă adevărata proporție a elementelor nemaghiare. Compararea unor recensăminte succesive dă la iveală lucruri surprinzătoare.

Înainte de constituirea monarhiei dualiste, serviciile statistice depindeau de Viena; Ungaria număra în 1840 2 200 000 de români, în 1857 2 640 000, ceea ce înseamnă o creștere anuală de mai mult de 1,5%. Din ziua în care serviciile statistice s-au instalat la Budapesta, populația română scade: ea nu mai numără decît 2 470 000 în 1870, 2 403 000 în 1880. Numărul ei crește ușor în 1890, cînd se înregistrează 2 589 000 de români. Curba creșterii românilor evoluează de acum înainte în același mod, cu totul diferit de cel care rezultă din recensămintele anterioare dualismului. Nici vorbă acum de o creștere medie anuală de 1,5%, ci numai de 0,7. În aceeași perioadă, populația Regatului României crește potrivit unei curbe foarte apropiate de cea a românilor din Transilvania înaintea dualismului, excedentul de nașteri, față de decese, rămînînd aproape tot timpul mai mare de 14 la 1000. Ultimele recensăminte maghiare ele însele nu pot ascunde faptul că în comitatele, în care românii reprezintă mai mult de 80% din populație, excedentul de nașteri are același nivel. Dacă sporul populației românești, măsurat înainte de 1880, a continuat pînă în 1910, atunci numărul românilor din Ungaria ar trebui să fie de 4 milioane și jumătate în loc de 3 milioane și jumătate. Acest deficit de 1 milion nu poate fi explicat integral prin emigrare. Între 1900 și 1910, perioadă de emigrări masive, numărul total al românilor care au părăsit Ungaria este de numai 139 345, dintre care aproximativ 12% s-au reîntors pe meleagurile natale.

În realitate, românii lipsă la apel trebuie căutați în rubrica rezervată ungurilor, al căror spor real, așa cum reiese din statistici, este aproape dublu la excedentul de nașteri față de decese constatat în comitatele pur maghiare. Guvernul ungar nu are de gînd să ascundă aceste lucruri, dimpotrivă, face din ele un titlu de glorie. Dacă înaintarea progresivă către o asemenea naționalizare a Ungariei este considerată ca o operație legitimă, atunci aceasta ar fi o probă că asimilarea popoarelor nemaghiare este posibilă.

În fapt, nu poate fi contestat faptul că elemente românești au adoptat limba maghiară. Sînt sate întregi de religie ortodoxă și mai ales unită unde se vorbește ungurește. Cele mai multe asemenea rezultate au fost obținute înainte de 1880, în districtele în care românii nu formează majoritatea. Ulterior astfel de situații au apărut mai ales în orașe, datorită unei presiuni exercitate prin procedee pe care le vom analiza mai departe. Atare rezultate sînt mai degrabă aparente decît reale, dar este destul de dificil să corectezi cu precizie statisticile [2].

Trebuie să ținem cont de aceste observații cînd apreciem veridicitatea imaginii pe care o înfățișează un tip de hartă a repartizării naționalităților, cum este cea pe care o prezentăm[3], hartă a cărei bază nu poate fi alta decît

[1] Dacă lăsăm deoparte districtele în care românii sînt mai puțin de 50%, proporția se ridică la 62% (2 114 101 români din 3 430 700 locuitori).

[2] Comparînd recensămîntul confesional cu recensămîntul lingvistic, putem estima cam la 300 000 numărul românilor maghiarizați voluntar sau cu forța. În ultimii 20 de ani au început să revină la naționalitatea lor. Au existat sate unde se vorbea ungurește care au cerut preoți ce urmau să oficieze în românește și institutori români. Acesta este de fapt mobilul plîngerilor anumitor patrioți unguri care solicită măsuri de represiune împotriva propagandei românești și care par să infirme așa-zisul progres al maghiarizării înregistrat de statistici.

[3] Nu se reproduce. Lipsește din microfilm *(n. ed.)*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cea furnizată de statisticile maghiare. Proporția ungurilor este cu certitudine exagerată în detrimentul celorlalte naționalități, și cu deosebire al românilor.

Cu toate acestea, cel dintîi fapt care frapează este continuitatea masei etnice românești pe tot cuprinsul muntos al podișului transilvănean. Elementele străine, germanii și ungurii, ocupă mai mult zona centrală; dar aproape peste tot sînt amestecați cu românii în proporție mai mare sau mai mică. Preponderența românilor în zona muntoasă face ca densitatea medie a populației să fie relativ mică, în schimb răspîndirea lor este mare în zona de coline și la cîmpie; în anumite bazine interioare, ca de pildă fertilul ținut agricol al Hațegului, bazinul minier al Petroșanilor, în valea Someșului și în amonte de Satu Mare, ei formează grupuri ce numără mai mult de 75 de locuitori pe km²; situația este aceeași în fertila zonă de cîmpie din jurul Aradului.

Ungurii și în oarecare măsură germanii se prezintă sub forma unor insule ‹demografice›. Insulele de populație germană sînt reduse ca întindere, dar densitatea lor este mare. Ocupă văile și cîmpiile fertile din jurul Bistriței, Făgărașului și Brașovului; satele lor ordonate, cu case înalte, contrastează cu satele românești. Ei imprimă un aer germanic încă mai pronunțat multora din marile orașe din sudul provinciei, Brașov, Sibiu, și unui număr apreciabil de mici centre urbane cum este Alba Iulia. Au pătruns pînă în părțile răsăritenc ale Bihorului, pe care atlasele îl numesc adesea Erzgebirg-ul transilvănean.

Și ungurii, la rîndul lor, sînt răspîndiți mai mult în orașe, unde numărul lor crește fie în mod natural, ca urmare a faptului că funcțiile publice le sînt rezervate, fie artificial ca urmare a presiunii administrative[1].

În părțile de răsărit ale Bihorului și pe valea mijlocie a Mureșului, ei constituie grupuri rurale destul de dense; dar masa cea mai omogenă de populație maghiară se află mai ales în răsăritul Transilvaniei, respectiv mai mult de 400 000 de suflete în comitatele Trei Scaune, Odorhei și Ciuc. Acest grup, complet izolat de unguri din pustă, de care se deosebește în mod sensibil prin caracteristicile antropologice și prin anumite particularități dialectale, este cunoscut sub numele de secui. Ei ocupă depresiunile interioare din Trei Scaune, Gurghiu și cele două Ciucuri, unde aridităteа solului și a climei și satele răsfirate pe mari suprafețe amintesc întrucîtva de pusta ungară. Cu excepția Ciucului, ținuturile secuiești sînt relativ puțin populate; altădată de aici porneau emigrările spre zonele dunărene.

Enclavele germane și maghiare nu-i împiedică pe români să ocupe mai mult de trei sferturi din suprafața Transilvaniei. Ei formează aglomerările rurale.

Semnificația acestui tablou este de pe acum suficient de limpede. Ea va fi încă și mai clară dacă vom detalia, urcînd la originea diverselor naționalități și studiind modificările ce le poate suferi prin evoluție naturală.

IV. Originea și evoluția naționalităților

Elementul cel mai numeros al populației unui ținut, acela care acoperă cea mai mare suprafață, se pare că trebuie considerat, pînă la proba contrară, ca cel mai vechi și cel mai viguros. Din ziua în care au început să aibă con, știință de sine, românii din Transilvania s-au proclamat descendenți ai

[1] În tabelul statistic al naționalităților pe comitate, prezentat mai sus, se poate observa că ungurii dețin majoritatea absolută în districtele urbane.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

dacilor romanizaţi de Traian. Modul în care era expusă această teză nu avea, trebuie să recunoaştem, nimic ştiinţific, şi ea a fost adesea apărată fără o alegere scrupuloasă a argumentelor. Mînaţi de un entuziasm cam naiv şi de dorinţa de a ridica la lumină un popor de şerbi, primii istorici transilvani se declară cu mîndrie fiii Romei, latini puri. Adevărul este mult mai complex.

Din lectura textelor istorice ori chiar a inscripţiilor se poate conchide că acei coloni aşezaţi de Traian în Dacia erau, ca de altfel şi legiunile, recrutaţi din toate părţile Imperiului roman [1] şi reprezentau în consecinţă elemente etnice diferite, unite prin folosirea limbii latine şi prin civilizaţie.

Filologii care au analizat limba română au identificat o proporţie foarte mare de rădăcini slave, un anumit număr de turcisme sau elemente maghiare, pe care toate eforturile literaţilor şi academicienilor de la Bucureşti pentru a şterge limba străină nu le-au putut elimina. Importanţa influenţelor slave în folclorul şi dreptul cutumiar a fost pusă clar în lumină de savanţii români[2].

Reacţia împotriva exagerărilor primilor istorici români explică teoria lui Roessler[3]. Potrivit acestui autor, popularea românească a Transilvaniei este de dată recentă.

Eutropius ne spune că împăratul Aurelian a evacuat în anul 274 Dacia transdanubiană[4]. În fapt, textele rămîn mute asupra românilor din nordul Dunării pînă spre secolele XII şi XIII. O hartă maghiară consacrată regiunilor din Transilvania le califică drept „deserta". Numai spre sfîrşitul Evului Mediu românii au început să treacă Dunărea. Şederea lor îndelungată la sud de acest fluviu explică influenţele slavilor balcanici atît de pregnante în limbă, folclor, religie şi drept.

E lesne de înţeles trecerea de care s-a bucurat această teorie la unguri, cărora le-a permis să-i considere pe români drept nişte intruşi în Transilvania. Ea nu rezistă totuşi la un examen imparţial. Dacă textele păstrează tăcerea asupra românilor transdanubieni la începutul Evului Mediu, ele sînt şi mai tăcute asupra trecerii lor spre nordul Dunării la sfîrşitul acestei perioade. Şi totuşi este de netăgăduit faptul că ei se află acolo în masă compactă la începuturile timpurilor moderne. Cuvîntul „desertum" folosit pentru un ţinut necunoscut este o formulă care se regăseşte în toate diplomele şi care nu are sensul exact de „ţinut pustiu". Celor mai vechi cronicari unguri nu le-a venit nici o singură clipă ideea să conteste continuitatea aşezării „valahilor" în Transilvania, nici pe aceea a slovenilor în pustă. Toate textele datînd din sec. XII vorbesc de aceşti valahi, „blacci", ca de elementul cel mai vechi şi cel mai numeros. Cu cît textele se înmulţesc, cu atît se face mai multă lumină şi cu atît devine mai evidentă importanţa elementului românesc la nord de Dunăre.

---

[1] „Trajanus, victa Dacia, *Ex toto orbe romano* infinitas copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas" (Traian, după ce a cucerit Dacia, a adus din toată lumea romană nenumărată mulţime de oameni spre a lucra ogoarele şi a popula oraşele). Referitor la romanizarea ţărilor dunărene, vezi JUNG, *Römer und Romanen in den Donauländern.*

[2] Vezi mai ales Disescu, *Originile dreptului român,* trad. fr., Paris, 1899.

[3] *Romanisches Studien,* Leipzig, 1871.

[4] Provinciam Daciam intermisit, vastato omni Illyrico et Moesia desperans eam retineri posse, abductosque Romanos ex urbibus et agris Daciae in media Moesia collocavit, appellavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit et est in dextra Danubio in mare fluenti, antea fuerit in leva (Eutropius, IX, 15). [(Aurelian) a părăsit provincia Dacia, fiindcă nu spera să o mai poată păstra, iar Iliria şi Moesia erau pustiite; pe romanii aduşi din oraşele şi de pe ogoarele Daciei i-a aşezat în partea de mijloc a Moesiei şi i-a dat acesteia numele de Dacia; aşa se face că acum Dacia, care împarte Moesia în două, se află în dreapta Dunării, pe cînd înainte fusese în stînga ei].

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În prezența acestor fapte, sîntem în drept să concluzionăm că Roessler a interpretat greșit și textul lui Eutropius despre evacuarea Daciei de către Aurelian, ca și cel despre pretinsele pustiuri din Transilvania. Legiunile au putut să treacă Dunărea împreună cu cadrele administrative, dar evacuarea unei populații numeroase, romanizate timp de trei secole, este puțin probabilă. Dacia era puternic organizată în Banat, Oltenia sau Valahia occidentală, Transilvania occidentală și centrală; colonizarea nici nu a atins măcar cîmpia Munteniei (Valahia Orientală), munții și colinele Moldovei. Aceste ținuturi rămîn deschise invaziilor ca și cîmpia ungară.

Transilvania, Banatul și Oltenia formează reduta unde se păstrează populația dacă romanizată. Separați de imperiu, acești oameni trebuie să fi preluat multe elemente din civilizația latină; ei păstrează totodată limba, cel puțin în elementele sale esențiale: flexiunile nominale și verbale, numele cele mai uzuale referitoare la familie, viață, pămînt și ape, adjective și pronume. Românul devine, în timpurile tulburi și confuze ale Evului Mediu, un țăran care populează colinele și depresiunile de la poalele munților, acoperite de mari suprafețe de păduri (Silva Blaccorum, spun textele), trăind dintr-o agricultură primitivă și din creșterea vitelor. El obișnuiește să-și mîne vitele, în funcție de anotimp, de la cîmpie spre munte și de la munte spre cîmpie; fluxul și refluxul turmelor contribuie puternic la menținerea folosirii dialectului (graiului rural) latin și continuitatea rasei, intensificînd în același timp contactele cu slavii din cîmpie. Elementul slav pătrunde în limbă, în obiceiuri, chiar în sînge, fără ca inițialul caracter „valah" să se piardă. În munți el păstrează elemente inițiale ale organizării romane. Unele văi, depresiuni constituie mici țări, cu șefi, ale căror denumiri, în documentele secolelor XI și XII, sînt „duces", „sedes" sau, în forma slavă, „knez", „voievod". Este o viață foarte retrasă, foarte limitată. Imperiile bulgar și sîrb care se constituie în Balcani sînt centre care iradiază de jur-împrejur. Prin intermediul lor, cîte ceva din civilizația bizantină pătrunde în vechea Dacie. Religia creștină este adusă de slavi, și timp îndelungat biserica română rămîne fidelă liturghiei în slavonă.

Începînd din momentul cînd marele val slav a trecut, începe o mișcare de expansiune a românilor, care coboară din citadela transilvană. Cronicarii bizantini îi semnalează în secolul XII în Galiția și pînă la litoralul Mării Negre. Ei iau treptat în stăpînire Bucovina, Moldova și Basarabia, Muntenia și chiar o parte a Dobrogei. Această mișcare de coborîre spre cîmpie continuă încă în zilele noastre. De la independența românilor populația a crescut considerabil în cîmpiile Buzăului și Bărăganului, unde în satele mari, de curînd constituite, se pot regăsi costumele mocanilor veniți fie direct din Transilvania, fie după o perioadă de ședere în zona colinelor subcarpatice ale Munteniei. Este o mișcare de nestăvilit a populațiilor muntene care emigrează într-o regiune relativ săracă.

În Transilvania românii sînt cu siguranță elementul cel mai vechi și cel mai viguros. În comitatele cu populația românească cea mai pură (Făgăraș, de exemplu), natalitatea este egală cu cea constatată în România independentă (15 la mie), mult superioară celorlalte elemente ale populației. Românul transilvan emigrează în România și Statele Unite. În mod firesc, el ar fi trebuit să-i absoarbă pe maghiari, mai degrabă decît să fie absorbit de aceștia.

Ungurii din Transilvania au o dublă origine. Grupul compact al secuilor rezultă dintr-o încercare de colonizare sistematică în secolul al XI-lea. De altfel, ungurii formează insulițe disparate, se grupează mai ales în orașe; ei sînt descendenții unei aristocrații cuceritoare, care a absorbit marea parte a vechii nobilimi române și la care se adaugă, din momentul cînd Transil-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vania este supusă maghiarizării, un popor întreg de funcționari unguri sau asimilați ungurilor.

Secuii înșiși (siculi, din hărți), instalați de regele Koloman, au absorbit elemente românești. Ei erau meniți să ocupe o provincie de graniță și să răspîndească religia creștină. În afara cîmpiei Trei Scaune, regiunea care le fusese dată era cea mai săracă din Transilvania, cuprinzînd munții vulcanici ai Harghitei și lanțurile împădurite ale Carpaților. Ei au emigrat, de asemenea, în Moldova, unde se află și cîteva sate ungurești la nord de Roman, la est de Bacău și la sud de Tîrgu Ocna. Cumpătați și muncitori, ei erau apreciați în întreaga Moldovă ca servitori și servitoare, vorbeau cu simpatie despre România ca despre o țară bună. Numai în ultimii ani naționalismul maghiar a pătruns la ei. Guvernul ungar vedea în acest post avansat al maghiarismului un centru de asimilare care trebuia să se propage în întreaga Transilvanie. Au fost obținute unele rezultate, astfel că există sate românești care vorbesc ungurește, păstrîndu-și totuși religia ortodoxă. Dar natalitatea la populația secuiască este slabă comparativ cu cea a românilor (Odorhei 5,2 la mia de locuitori; Trei Scaune 5,2; Ciuc 10,4). În mod firesc ei ar fi trebuit să piardă teren.

Este ceea ce se întîmplă cu germanii, cunoscuți sub numele de saxoni (sași în românește), care sînt răspîndiți mai ales în sudul Transilvaniei. În două rînduri, la mijlocul secolului al XII-lea și la începutul secolului al XIII-lea, regii Ungariei au făcut apel la coloniștii germani pentru a pune în valoare pămînturile din ținuturile Brașovului (Burgenland sau Țara Bîrsei), Făgărașului, Hermannstadt-ului (Sibiu sau Nagy Szeben). Erau apreciați ca agricultori pricepuți. Le-au fost acordate privilegii care le erau refuzate „valahilor". Catolici, ei erau, ca și ungurii, o „națiune". Protestantismul s-a răspîndit mai ales în rîndurile lor. Sasul rămîne în mod incontestabil un element de civilizație superioară în Transilvania. Dar el este amenințat de absorbire, la sate de către români, la orașe de unguri. Multe sate altădată pur germane sînt acum mixte sau aproape curat românești în cîmpiile Făgărașului sau Țării Bîrsei. La Brașov, elementul maghiar, întărit de dezvoltarea serviciilor administrative, comerțului și industriei, cîștigă permanent teren.

Astfel se poate rezuma etnografia Transilvaniei: este un ținut la obîrșie românesc, unde românii constituie încă trei pătrimi din populație, în ciuda introducerii elementelor maghiare care luptă să se consolideze și obțin succese aparente și în ciuda introducerii elementelor germane care sînt amenințate de absorbire. Populația românească este nu numai cea mai veche, dar și cea mai viguroasă, pînă într-atît încît regiunea, luată în sine, pare destinată să devină din ce în ce mai pur românească.

V. Vicisitudinile politice ale Transilvaniei

Acest ținut cu desăvîrșire românesc n-a fost totuși niciodată timp îndelungat unit cu țările române de care este acum separat și care îl revendică.

Dacia Traiană cu siguranță nu cuprindea Moldova. De la retragerea legiunilor lui Aurelian în anul 274 pînă în secolul al XI-lea rămînem fără știri despre soarta Transilvaniei. Ungurii găsesc acolo mici principate independente avînd în fruntea lor șefi militari (duci, cnezi sau voievozi) și corespunzînd regiunilor naturale, văi înalte și depresiuni cuprinse între munți. Puternic organizat, potrivit sistemului feudal, încă de la creștinarea sa pe la anul 1000, statul ungar se prezintă ca purtător al catolicismului și al civilizației occidentale. Spre sfîrșitul secolului XI cea mai mare parte a Transilvaniei este dependentă de coroana Sf. Ștefan. Nobilimea română nu se opune convertirii la catolicism și maghiarizării pentru a se plasa deasupra

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

poporului care rămîne ataşat religiei ortodoxe şi care trece la starea de şerbie. Ioan Huniade şi Matei Corvin, eroii luptelor maghiare împotriva turcilor, erau români maghiarizaţi.

Sudul Transilvaniei păstrează totuşi o anumită independenţă şi întreţine relaţii strînse cu ţările române de dincolo de Carpaţi. În special, Ţara Făgăraşului şi Ţara Amlaşului se aflau în legături cu Oltenia sau Banatul Severinului, cu ducatul Valahiei, a cărui capitală era Cîmpulung şi care nu depăşea colinele Munteniei superioare, în sfîrşit cu principatul fondat, în partea de nord a Moldovei actuale, de Bogdan, fiul lui Ştefan, comite de Maramureş. Sub presiunea ungară, axa politică a ţărilor române tinde să se deplaseze spre est.

În momentul cînd turcii au apărut la Dunăre, Transilvania era, din punct de vedere politic, o provincie ungarească, unde structura feudală se suprapunea diferenţelor etnice şi de religie. Nobilimea era catolică, maghiară sau maghiarizată; catolici erau şi burghezii şi ţăranii liberi, saşi şi secui. Ţăranii români ortodocşi erau şerbi „iobagi". Revoltele lor aveau caracter de răzmeriţă. Pentru a se apăra de ele, ungurii, saşii şi secuii formează, în 1437, „Unio trium nationum", care le refuză românilor orice drept.

În 1526, armata ungară este zdrobită de turci în cîmpia de lîngă Mohács. Întreaga cîmpie ungară este anexată la Imperiul turc şi va rămîne paşalîc timp de mai multe secole. Transilvania scapă de subjugare şi devine un principat independent, guvernat de principi unguri, care recunosc mai mult sau mai puţin suzeranitatea Austriei. Ea este expusă incursiunilor principilor români din Valahia şi Moldova. În 1527—1529, Petru Rareş al Moldovei cucereşte o mare parte a Transilvaniei şi păstrează, chiar după înfrîngerea sa de către polonezi în 1530, castelele de la Ciuc şi Cetatea de Baltă. Mihai Viteazul, principele Valahiei, scutură în acelaşi timp jugul turcilor şi pe cel al lui Báthory, principele Transilvaniei, pe care-l învinge succesiv în 1595 şi 1599, izgoneşte din Moldova pe principele Ieremia, protejat de polonezi, şi realizează pentru scurt timp unirea celor trei ţări româneşti: Valahia, Moldova şi Transilvania. El este asasinat în septembrie 1600. Transilvania redevine ungară pînă la sfîrşitul secolului al XVII-lea, cînd Austria o ia în stăpînire, în 1687 *.

Timp de aproape două secole, Transilvania rămîne o provincie austriacă, în timp ce Moldova şi Valahia sînt principate vasale Turciei, ţinute sub călcîi şi administrate fără scrupule, pustiite de războaiele ruso-turce. Ea se bucură de o linişte şi de o prosperitate relative. Dar situaţia românilor nu este aici mai bună şi inechitatea socială care-i apasă întreţine o nemulţumire surdă, germenele viitorului iredentism care, fără aceasta, ar fi fost probabil pentru totdeauna înăbuşit; „Diploma Leopoldinum" din 1691 nu-i recunoaşte pe români ea confirmă toate privilegiile nobilimii maghiare, ale saşilor şi secuilor, instituie libertatea religioasă pentru catolici, calvini şi luterani, fără să-i numească pe ortodocşi, decretează că funcţionarii publici nu pot fi decît unguri, secui sau saşi. Revolta ţărănească condusă de Horea şi Crişan din 1784—1785 putea să-şi facă iluzii, la început, că ar avea sprijinul împăratului Iosif II, care semnase în Transilvania, chiar la Sibiu (Hermannstadt), decretul privind abolirea iobăgiei (iunie 1783). Încă mult timp românilor din Transilvania le-a rămas ideea că pot apela la împărat împotriva stăpînilor lor unguri. Numai intelectualii, de altfel, reduşi aproape numai la cler, mai ales clerul unit, ştiau că aveau fraţi români dincolo

* Transilvania cunoaşte în dezvoltarea sa următoarele perioade istorice: din cele mai vechi timpuri pînă în 1526 este voievodat, de la 1526 pînă în 1691 este principat independent, de la 1691 pînă la 1867 este principat autonom, iar de la această dată pînă la 1918 face parte din monarhia Austro-Ungară *(n. ed.)*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de Carpaţi. Dar momentul de a face apel la ei nu va veni decît mult mai tîrziu, cînd aceştia vor fi format, la sfîrşitul secolului al XIX-lea, un regat independent.

Tot împăratului episcopii români din Transilvania i-au dus în 1791 „Supplex libellus Valachorum", petiţie cerînd egalitatea juridică cu cele trei „naţiuni" recunoscute de „Diploma Leopoldinum" şi autonomia administrativă a regiunilor româneşti. La aflarea ştirii despre revoluţia de la 1848, românii reuniţi pe „Cîmpia Libertăţii" de la Blaj, îşi afirmă fidelitatea faţă de habsburgi, se proclamă „naţiune independentă" şi trimit o petiţie împăratului. Batalioanele lor, ridicate în masă de Iancu, pornesc contra ungurilor şi contribuie la înfrîngerea lor. Este convocată o dietă a Transilvaniei în 1863, unde românii au deputaţi, ca şi în aceea de la Budapesta din 1865. Dar românii erau nişte copii din punctul de vedere al educaţiei politice, pe lîngă unguri. Aceştia preiau repede conducerea la Budapesta. Se ştie cum dualismul i-a abandonat, în 1867, pe românii din Transilvania, la fel ca pe croaţi şi pe slovaci.

Din acest moment, Transilvania va fi supusă unei politici de maghiarizare, ale cărei procedee şi rezultate este important să fie bine cunoscute.

VI. Maghiarizarea şi dezideratele transilvănenilor

În 1867 Dieta din Cluj este dizolvată. Constituţia din 1867 nu recunoaşte decît o naţionalitate în Ungaria, naţionalitatea ungară. Nicăieri munca de absorbire a elementelor nemaghiare nu a fost mai sistematic organizată şi urmărită ca în Transilvania. Rezultatele au fost exact contrare scopului urmărit. Mai abili şi mai puţin brutali, ungurii poate c-ar fi reuşit.

La început, abţinerea de la viaţa politică era cuvîntul de ordine al românilor din Transilvania. Abia în 1872 a fost adresat ministrului Lonyay un memorandum cerînd introducerea limbii române în administraţia comitatelor româneşti. În 1878, cinci deputaţi români intră în parlamentul ungar. În 1881, o adunare de 155 de delegaţi români pune bazele „partidului naţional român" cu un Comitet executiv permanent de 30 de membri. Programul său prevedea folosirea limbii române în justiţie şi administraţie în comitatele române, votul universal, autonomia religioasă şi organizarea unui învăţămînt românesc subvenţionat de stat.

Această mişcare este o reacţie împotriva începuturilor politicii de maghiarizare inaugurată de Koloman Tisza. Scopul al acestei politici este de a obţine o creştere aparentă a proporţiei ungurilor, prin răspîndirea folosirii limbii maghiare, considerată drept criteriu al apartenenţei la naţionalitate. Recensămintele atestă că acest scop a fost atins parţial, cu toate că rezultatele rămîn mult sub cele scontate. Dar cîştigurile sînt realizate mai ales în oraşe şi pe seama germanilor mai mult decît a românilor. Mai ales prin şcoală au încercat, încă de la început, să acţioneze. Maghiarizarea şcolilor româneşti, instituirea de grădiniţe de copii maghiare pentru copii între 3 şi 6 ani în centrele româneşti au fost decretate încă din 1879, odată cu legea Tréfort, a cărei aplicare este progresiv extinsă. Din 1869 pînă în 1892, numărul şcolilor unde nu se învăţa limba maghiară a scăzut de la 59 la 14%. Cunoaşterea limbii maghiare este cerută tuturor funcţionarilor; ea este indispensabilă în toate actele vieţii civile. Justiţia se face peste tot în limba maghiară. Puternica Societate de cultură maghiară din Transilvania (Erdelyi Magyar Közmüvelüdési Egyesület) coordonează eforturile serviciilor publice, băncilor şi societăţilor comerciale.

Este de mirare cum românii au putut, mai bine ca saşii, să reziste unei presiuni atît de bine organizate, dată fiind viaţa lor politică rudimentară, ignoranţa populaţiei rurale şi conservatorismul înaltului cler. Trebuie să se

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ţină seama de amintirile din trecut: poporul român din Transilvania a fost obişnuit de secolele de aservire să-l considere pe ungur stăpîn şi duşman. Nu acelaşi lucru s-a întîmplat cu saşii care făceau parte din „Unio trium nationum". Mai instruiţi în general, adesea orăşeni, ei aveau chiar de profitat de avantajele imediate ale maghiarizării ca funcţionari sau pur şi simplu comercianţi, erau mai capabili, de asemenea, de a înţelege ceea ce era progresist în unele legi sociale, ca cea a căsătoriei civile. Asemenea legi aveau, din contră, pentru ţăranul român, ca şi pentru clerul de jos rămas foarte aproape de el, un caracter vexatoriu, ca şi legile şcolare. Ţăranii, amendaţi în repetate rînduri pentru că nu-şi trimiteau copiii în oraşele vecine să-şi petreacă ziua la grădiniţa de copii, şi-ar fi pierdut răbdarea, chiar şi dacă n-ar fi fost vorba ca fiii lor să fie obligaţi să înveţe limba maghiară jucîndu-se.

Trebuie să adăugăm că exercitarea drepturilor publice, acordate destul de liber, în aparenţă, tuturor naţiunilor, devenise foarte grea pentru masele rurale româneşti. Legea electorală din 1874 fixează un cens de patru ori mai ridicat la sate decît în oraşe şi împarte circumscripţiile în aşa fel încît cele patru comitate maghiare să aibă un deputat la 460 km² şi 17 000 de locuitori, în timp ce în comitatele româneşti să existe numai un deputat la 1 000 km² şi 34 000 de locuitori. Ţăranul nu cunoştea şi n-a cunoscut fără îndoială întotdeauna această geografie electorală, dar el a aflat curînd ce însemna libertatea votului: numărul foarte restrîns al birourilor de votare îl obliga la deplasări mari, cînd ajungea la timp la secţia sa, el găsea la poartă pe jandarmii maghiari şi trebuia să voteze oral.

Timp îndelungat, masa poporului român persistă în atitudinea sa de rezistenţă pasivă. Numai un mic nucleu de intelectuali încearcă să protesteze, fie pe lîngă opinia publică străină, cum ar fi Popovici, fie mai ales adresîndu-se direct împăratului, respectînd tradiţia. Astfel, o deputăţie a fost trimisă la Viena în 1892, pentru a-i prezenta lui Franz Joseph un memorandum. Ea nu a fost primită şi delegaţii, la întoarcere, au fost deferiţi justiţiei pentru „agitaţie împotriva principiilor statului ungar". Procesul a atras la Cluj o mulţime de ţărani români şi cele 19 condamnări pronunţate, cuprinzînd pedepse variind între 8 luni şi 5 ani, au consfinţit unitatea partidului naţional român. Alte procese şi alte condamnări au urmat, lovind ziarele româneşti al căror număr creştea.

Răsunetul acestor procese a fost slab în Europa occidentală, dar foarte mare dincolo de Carpaţi, în România liberă. Este adevărata sorginte a iredentismului român care, fără aceasta, nu ar fi ajuns probabil la o mişcare coerentă. Fără îndoială, „Liga pentru unitatea culturală a Românilor" a fost fondată la Bucureşti înainte de Memorandum. Dar numai după procesul de la Cluj ea a căpătat o nuanţă politică. Preotul Lucaci, condamnat la 5 ani de închisoare pentru redactarea Memorandumului, avea să devină preşedintele acesteia.

Departe de a favoriza această mişcare, guvernul Regatului României a făcut totul pentru a o stăvili. Chiar dacă regele n-ar fi fost un Hohenzollern şi nu s-ar fi legat, cum se ştie acum, de imperiile centrale printr-o alianţă secretă, tînărul regat nu putea ignora disproporţia dintre forţele sale şi cele ale puternicului său vecin şi trebuia să evite a provoca un conflict ale cărui rezultate nu puteau fi îndoielnice. Cei mai înflăcăraţi patrioţi români îşi dădeau seama că numai o răsturnare generală a situaţiei din Europa le putea oferi ocazia de a revendica, cu oarecare şanse de succes, Transilvania. Niciodată înainte de războiul actual n-a fost auzită vreo personalitate politică responsabilă cerînd, la Bucureşti, altceva decît demersuri amicale ale guvernului în favoarea drepturilor politice ale românilor din Transilvania în cadrul monarhiei habsburgilor. Cu atît mai mult, românii din Transilvania nu au

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

formulat deschis dorința de a fi despărțiți de Ungaria și de a se alipi la Regatul României. Într-adevăr, împrejurările nu le permiteau și a fost nevoie de toată brutalitatea unei politici de maghiarizare forțată pentru a exaspera sentimentul național de pe cele două părți ale Carpaților, pentru a aținta focul care mocnea sub cenușă și care trebuia să-și arunce flacăra atunci cînd marele război a venit să zdruncine temeliile vechii Europe. Fără ca să aibă posibilitatea de a o afirma răspicat, românii din Transilvania au ajuns la convingerea că drepturile pe care ei le revendică nu le-ar fi fost niciodată recunoscute în monarhia habsburgilor.

Generația care atinge vîrsta maturității la începutul secolului XX a făcut totuși totul pentru a obține maximum de mijloace legale. S-a sfîrșit cu reținerea politică. În 1905, 9 deputați români sînt aleși în parlamentul de la Budapesta; după dizolvare, noile alegeri din 1906 au ridicat acest număr la 16. Acest succes provoacă noi măsuri de maghiarizare: școlile confesionale întreținute pe cheltuielile lor de români sînt supuse controlului inspectorilor unguri, care decid treptat închiderea lor, fie sub pretextul unei instalări neigienice, fie pentru insuficienta învățare a limbii maghiare.

Procesele de presă se înmulțesc; în fiecare moment se ivesc evenimente comparabile cu cele de la Saverne, care sfîrșesc cu veritabile masacre, cum a fost la Podeni, lîngă Blaj unde, la 21 august 1907, 50 de persoane, printre care 15 femei, au fost rănite, mai mult sau mai puțin grav.

Un rezumat întocmit de ziarul *Tribuna* arată că în 1907 au fost dați 9 ani de închisoare și 6 275 de coroane amendă. O notă mai puțin completă, făcută la București, semnalează între 1901 și 1912 aproximativ 200 de condamnări, afectîndu-i nu numai pe ziariști, ci și pe profesori sau elevi de liceu, preoți, chiar simpli țărani acuzați de a fi purtat cordoane sau cocarde avînd culorile românești. La alegerile din 1910, presiunea administrativă ia toate formele, chiar și aceea a unor violente omoruri; se înregistrează 10 alegători uciși de jandarmi. În vremuri obișnuite, sărbătorile din viața familială, la care țăranul român ține în mod deosebit, sînt tulburate în fiecare zi; în mijlocul nuntașilor gătiți în pitorestile lor costume, un denunț îi poate arunca pe jandarmii unguri, cu baioneta la pușcă, împrăștiind femeile care țipă, sfîșiindu-le șorțurile și centurile brodate în culori suspecte, rupînd cercul „horei", unde se crede că s-a auzit ridicîndu-se un cîntec de răzvrătire.

Un astfel de regim trebuia să creeze poporului celui mai supus și celui mai puțin înclinat spre lupta politică o stare de spirit similară cu aceea a locuitorilor din Alsacia-Lorena. Numărul românilor cîștigați de maghiarizare rămîne infim, limitat la cîțiva profesori și funcționari din orașe, la cîteva sate de la marginea sau din mijlocul ținutului secuilor. Masele țărănești compacte, al căror număr crește de la an la an, în rîndul cărora se răspîndește cultura și a căror conștiință politică este ascuțită de luptele electorale, sînt din ce în ce mai mult cîștigate de ideea unei emancipări totale și sînt gata să-i urmeze pe intelectuali, care își întorc privirile spre România liberă.

Intervenția României în războiul balcanic și prestigiul pe care i l-a asigurat Pacea de la București nu puteau trece neobservate în Transilvania. Tocmai în acest moment are loc o manifestație politică căreia i se poate acorda o anumită importanță. În octombrie 1913, Tisza începe negocieri cu Comitetul Național Român. După lungi discuții, ofertele sale de compromis sînt respinse și rezoluția votată la 17 februarie 1914 menține programul din 1881, care prevedea autonomia politică. Consecințele rupturii nu se lasă așteptate: în martie 1914, trei români sînt uciși la Debrețin; în aprilie, un proces monstru se termină cu 15 condamnări la pedepse între 3 și 8 luni închisoare; noua lege electorală modifică circumscripțiile astfel încît le răpește românilor 10 locuri.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cînd izbucnește războiul, toate privirile patrioților transilvăneni trebuitau să se întoarcă spre România. Dar partidul național primește de la București îndemnuri la prudență. Ca și iugoslavii și cehii, românii din Ungaria au fost înrolați sub drapelul habsburgilor. Timp de cîteva luni țăranii trimiși pe cîmpurile de bătaie din Galiția au putut fi făcuți să creadă că ei s-au dus să lupte pentru România atacată de Rusia. Adevărul trebuia totuși să sfîrșească prin a ieși la lumină. Chiar înaintea intervenției prea mult timp amînate a României, în batalioanele românești încep dezertările, ca și în regimentele slave. S-au înregistrat, în 1916, 60 000 de prizonieri români în Rusia; în prezent cam tot atîția s-ar afla și în Italia.

Ne lipsesc documente pentru a urmări mișcările opiniei publice din Transilvania în timpul războiului. Dar măsurile luate de guvernul ungar sînt edificatoare. Ca și în regiunile iugoslave, au fost arestați toți intelectualii, preoții, fruntașii satelor. Invazia și retragerea armatei române au fost în mod firesc urmate de represalii energice; încarcerări, execuții etc., care nu puteau să provoace simpatii pentru regimul ungar.

Eșecul total al României libere în revendicările sale, transformat în dezastru de refuzul rus de a continua lupta, nu împiedică să se obțină un rezultat: ideea iredentistă a căpătat definitiv viață; problema transilvană, pe care n-au avut niciodată îndrăzneala s-o abordeze deschis, este scoasă la lumină și nu va mai putea fi eludată. Ideea unei uniri posibile cu frații de dincolo de Carpați a pătruns în satele cele mai îndepărtate ale Transilvaniei. Posibilitatea unei maghiarizări, și așa foarte problematică înainte de război, este din ce în ce mai îndoielnică. Transilvania românească se află în situația celorlalte naționalități oprimate din Imperiul austro-ungar. Reprezentanții săi reuniți la Roma cu cei ai cehilor și iugoslavilor și-au proclamat voința de a se uni cu România liberă.

Concluzii

Elementele esențiale ale problemei Transilvaniei pot fi rezumate astfel:

Există în afara Regatului României o masă compactă de aproape 5 milioane de români, care populează o regiune de munți și de coline ce formează un gen de bastion dominînd cîmpiile Dunării de jos și mijlocii. Această masă este absolut pură în jurul munților, mai mult sau mai puțin amestecată cu ungurii și germanii în cîmpiile și bazinele interioare. Ea reprezintă în mod incontestabil elementul cel mai vechi și cel mai viabil al populației, crește mai repede decît celelalte și trebuie în mod firesc să le absoarbă.

Această populație românească este mai ales rurală; ea a fost, timp de multe secole, menținută într-o stare de servitute, rămînînd fidelă credinței ortodoxe sub o nobilime catolică maghiară sau maghiarizată, care nu recunoaștea drepturi politice decît sașilor și secuilor.

Dacă Transilvania n-a fost niciodată timp îndelungat unită cu principatele dunărene române, ea nu a făcut parte din Ungaria decît timp de cîteva secole, la sfîrșitul Evului Mediu, și numai în 1867 ea a fost definitiv dată Ungariei, care a început aici o politică de maghiarizare sistematică. Această politică a reușit în aparență în orașe și a absorbit mai ales elementele germane. Masele rurale românești au rămas intacte și forța lor crește pe zi ce trece. Un partid național român s-a format în Transilvania, avînd drept program declarat autonomia politică în cadrul monarhiei habsburgilor. Măsurile de represiune, procesele de presă, violențele i-au conferit o importanță din ce în ce mai mare; viața politică a pătruns în masele rurale, destul de indiferente la început; ideea că revendicările românești nu puteau fi satis-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

făcute fără o dezmembrare a Imperiului austro-ungar s-a răspîndit. Eşecul intervenţiei române în războiul actual nu împiedică cîtuşi de puţin ca problema să fie de acum înainte pusă în mod deschis, aşa cum nu a fost niciodată pusă pînă acum.

Ungurii se cred îndreptăţiţi să realizeze, la nevoie cu forţa, fuziunea raselor în cadrul statului pe care-l domină. Principiile proclamate de Puterile Antantei se opun acestei concepţii medievale. Nu încape nici o îndoială asupra faptului că românii din Transilvania nu vor să fie maghiarizaţi. Acestei perspective ei îi preferă unirea cu România, care a făcut, pentru a realiza acest ideal, cele mai mari sacrificii.

458

1918 septembrie ⟨16⟩/29. **Convenţia de armistiţiu cu Bulgaria.**

2

BULGARIE
CONVENTION D'ARMISTICE
29 septembre 1918

Le 29 septembre 1918, à 22 h. 50

Convention militaire réglant les conditions de la suspension des hostilités entre les Puissances Alliées et la Bulgarie

1 Evacuation immédiate, conformément à un arrangement à intervenir, des territoires encore occupés en Grèce et en Serbie. Il ne sera enlevé de ces territoires ni bétail, ni graines, ni approvisionnement quelconque. Aucun dégât ne sera fait au départ. L'administration bulgare continuera à fonctionner dans les parties de la Bulgarie actuellement occupées par les Alliés.

2 Démobilisation immédiate de toute l'armée bulgare, sauf en ce qui concerne le maintien en état de combattre d'un groupement de toutes armes comprenant: 3 divisions de 16 bataillons chacune; 4 régiments de cavalerie, qui seront employés, deux divisions à la défense de la frontière Est de la Bulgarie et de la Dobroudja et une division pour la garde des voies ferrées.

3 Dépôt, en des points à désigner par le Haut Commandement des Armées d'Orient, des armes, munitions, véhicules militaires appartenant aux éléments démobilisés, qui seront ensuite enmagasinés par les soins des autorités bulgares et sous le contrôle des Alliés. Les chevaux seront également remis aux Alliés.

4 Remise à la Grèce du matériel du 4 Corps d'armée grec pris à l'Armée grecque au moment de l'occupation de la Macédoine Orientale, en tant qu'il n'a pas été envoyé en Allemagne.

5 Les éléments de troupes bulgares actuellement à l'Ouest du méridien d'Uskub et appartenant à la XI Armée allemande déposeront les armes et seront considérés jusqu'à nouvel ordre comme prisonniers de guerre; les officiers conserveront leurs armes.

6 Emploi jusqu'à la paix par les Armées alliées des prisonniers bulgares en Orient, sans réciprocité en ce qui concerne les prisonniers de guerre alliés. Ceux-ci seront remis sans délai aux autorités alliées et les déportés civils seront complètement libres de rentrer dans leur foyer.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

7 L'Allemagne et l'Autriche-Hongrie auront un délai de quatre semaines pour retirer de Bulgarie leurs troupes et leurs organes militaires. Dans le même délai devront quitter le territoire du Royaume les Représentants diplomatiques et consulaires des Puissances centrales ainsi que leurs conationaux.

Les ordres pour la cessation des hostilités seront donnés dès la signature de la présente convention.

Signé:
Général Franchet D'Espérey
Signé:
André Liaptchew, Général Loukoff

Le 29 septembrie 1918, 22 h. 50

Convention militaire réglant les conditions de la suspension des hostilités entre les Puissances alliées et la Bulgarie

Articles secrets

1 Le passage éventuel des forces militaires alliées sur le territoire bulgare ainsi que l'utilisation des voies ferrées, routes, voies fluviales et ports feront l'objet d'une convention spéciale entre le Gouvernement bulgare et le Haut Commandement de l'Armée d'Orient. Des négociations, à cet effet, commenceront dans un délai de 8 jours au plus. Elles concerneront aussi le contrôle du téléphone, des télégraphes et des stations de T.S.F.

2 Un certain nombre de points stratégiques seront occupés à l'intérieur du territoire bulgare par les grandes Puissances alliées. Cette occupation sera provisoire et servira purement de garantie. Elle ne donnera pas lieu à coercition ni à réquisition arbitraire. Le Général en chef des armées donne l'assurance qu'à moins de circonstances particulières Sofia ne sera pas occupée.

3 Le Général en chef se réserve le droit d'exiger la cessation absolue de toute relation entre la Bulgarie et ses anciens Alliés en cas de nécessité.

4 Ouverture des ports bulgares aux navires alliés et neutres.

Signé:
Général Franchet D'Espérey
Signé:
André Liaptchew, Général Loukoff

■ Guerre Européenne, Documents, 1918, Paris, 1919, p. 13, 14.

2

BULGARIA
CONVENŢIA DE ARMISTIŢIU

29 septembrie 1918, la ora 22,50

Convenţia militară reglementînd condiţiile de încetare a ostilităţilor între Puterile Aliate şi Bulgaria

1. Evacuarea imediată, conform unui aranjament care urmează să aibă loc, a teritoriilor încă ocupate din Grecia şi Serbia. Nu se vor ridica de pe aceste teritorii nici vite, nici grîne şi nici un alt fel de provizii. Nu se va face nici o stricăciune la plecare. Va continua să funcţioneze administraţia bulgară în locurile din Bulgaria ocupate actualmente de Aliaţi.

2. Demobilizarea imediată a întregii armate bulgare, cu excepţia menţinerii în stare de luptă a unei grupări din diferite arme, cuprinzînd: 3 divizii

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cu 16 batalioane fiecare; 4 regimente de cavalerie, care vor fi folosite, două divizii pentru apărarea frontierei de est a Bulgariei și a Dobrogei și o divizie pentru apărarea căilor ferate.

3. Depozitarea în punctele desemnate de Înaltul Comandament al Armatelor din Orient a armelor, muniţiilor, vehiculelor militare care aparţin efectivelor demobilizate și care vor fi în cele din urmă înmagazinate sub îngrijirea autorităţilor bulgare și sub controlul Aliaţilor. Caii vor fi de asemenea predaţi Aliaţilor.

4. Restituirea către Grecia a materialului luat de la Corpul 4 de armată grec, de la armata greacă, în momentul ocupării Macedoniei Orientale, în măsura în care nu a fost trimis în Germania.

5. Efectivele trupelor bulgare aflate acum la vest de meridianul Skopije și care aparţin de Armata 11 germană vor depune armele și vor fi considerate pînă la un nou ordin ca prizoniere de război; ofiţerii își vor păstra armele.

6. Utilizarea pînă în ziua păcii de către Armatele Aliate a prizonierilor de război bulgari din Orient, fără a exista vreo reciprocitate în privinţa prizonierilor de război aliaţi. Aceștia vor fi predaţi fără întîrziere autorităţilor aliate, și deportaţii civili vor fi complet liberi de a se întoarce la căminele lor.

7. Germania și Austro-Ungaria vor avea un răgaz de patru săptămîni pentru a-și retrage din Bulgaria trupele și autorităţile militare. În același răgaz vor trebui să părăsească teritoriul regatului reprezentanţii diplomatici și consulari ai Puterilor Centrale, cît și conaţionalii lor.

Se vor da ordinele pentru încetarea ostilităţilor din momentul semnării prezentei convenţii.

Semnat:
General Franchet d'Espérey.
Semnat:
Andrei Liaptcev, General Lukov

29 septembrie 1918, ora 22,50

Convenţie militară reglementînd încetarea ostilităţilor între Puterile Aliate și Bulgaria

Articole secrete

1. Eventuala trecere a forţelor militare aliate pe teritoriul bulgar, precum și folosirea căilor ferate, șoselelor, căilor fluviale și porturilor vor face obiectul unei convenţii speciale între guvernul bulgar și Înaltul Comandament al Armatei din Orient. Negocierile în acest scop vor începe într-un răgaz de cel mult 8 zile. Acestea se vor referi și la controlul telefonului, telegrafului și staţiilor de transmisiune fără fir.

2. Un anumit număr de puncte strategice vor fi ocupate în interiorul teritoriului bulgar de Marile Puteri Aliate. Această ocupaţie va fi provizorie și va servi numai ca garanţie. Ea nu va da loc vreunei constrîngeri sau rechiziţionări arbitrare. Generalul comandant al armatelor dă asigurarea că Sofia nu va fi ocupată, exceptînd împrejurările deosebite.

3. Generalul comandant își rezervă dreptul ca, în caz necesar, să pretindă încetarea absolută a oricărei legături între Bulgaria și foștii săi aliaţi.

4. Deschiderea porturilor bulgare navelor aliate și neutre

Semnat:
General Franchet d'Espérey.
Semnat:
Andrei Liaptcev
General Lukov

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1918 (octombrie 21)/ noiembrie 3. **Armistiţiul încheiat între Puterile Aliate şi Asociate şi Austro-Ungaria.**

PROTOCOLE

Des conditions d'armistice entre Puissances Alliées et Associées et l'Autriche-Hongrie

I

Clauses militaires

1. Cessation immédiate des hostilités sur terre, sur mer et dans l'air.

2. Démobilisation totale de l'Armée austro-hongroise et retrait immédiat de toutes les unités qui opèrent sur le front de la mer du Nord à la Suisse.

Il ne sera maintenu sur le territoire austro-hongrois, dans les limites ci-dessous indiquées à No 3, comme forces militaires austro-hongroises, qu'un maximum de 20 divisions réduites à l'effectif du pied de paix d'avant guerre.

La moitié du matériel total d'artillerie divisionnaire, d'artillerie de corps armée ainsi que l'équipement correspondant en commençant par tout ce qui se trouve sur les territoires à évacuer par l'armée austro-hongroise, devrait être réunie entre des points à fixer par les Alliés et les Etats-Unis d'Amérique pour leur être livrée.

3. Evacuation de tout territoire envahi par l'Autriche-Hongrie depuis le début de la guerre et retrait des forces austro-hongroises dans un délai à déterminer par les Généraux Commandants en Chef des forces alliées sur différents fronts, au-delà d'une ligne fixée comme suit:

Du Piz Umbrail jusqu'au Nord du Telvio, elle suivra la crête des Alpes Rhétiennes jusqu'aux sources de l'Adige et de l'Eisach, passant alors par les monts Reschen et Brenner et sur les hauteurs de l'Oetz et du Ziller.

La ligne ensuite se dirigera vers le sud, traversera le mont Tolbach et rejoindra la frontière actuelle des Alpes Carniques. Elle suivra cette frontière jusqu'à Mont Tarvis, et après le mont Tarvis, la ligne de partage des eaux des Alpes Juliennes par le col Predil, le Mont Mangart, le Tricorno (Terglo) et la ligne de partage des eaux de cols de Podberdo, de Pollanischam et d'Idria. A partir de ce point la ligne suivra la direction du sud-est vers le Schneeberg, laissant en dehors d'elle tout le bassin de la Save et de ses tributaires; du Schneeberg, la ligne descendra vers la côte de manière à inclure Castua, Mattuglia et Volosca dans les territoires évacués.

Elle suivra également les limites administratives actuelles de la province de Dalmatie, en y comprenant, au Nord, Lisarica et Tridania et au Sud, jusqu'à une ligne partant sur la côte du cap Planka et suivant vers l'Est les sommets des hauteurs formant la ligne de partage des eaux, de manière à comprendre vers Sebenico, comme la Cicola, la Kerka, la Butinisca et leurs affluents. Elle enfermera aussi toutes les îles situées au Nord et à l'Est de la Dalmatie depuis Premuda, Selve, Ulbo, Scherda, Maon, Pago et Puntadura au Nord jusqu'a Meleda au Sud, en y comprenant Sant' Andrea, Busi, Lissa, Lesina, Tercola, Curzola, Cazza et Lagosta, ainsi que les rochers et flots environantes et Pela-gosta, à l'exception seulement des îles Grande et Petite Zirona, Bua, Solta et Brazza.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tous les territoires ainsi évacués seront occupés par les forces des Alliés et des Etats-Unis d'Amérique.

Maintien sur place de tout le matériel militaire, et de chemin de fer ennemi qui se trouveront sur les territoires à évacuer.

Livraison aux Alliés et aux Etats-Unis de tout ce matériel (approvisionnements de charbon et autres compris) suivant les instructions de détail données par les Généraux Commandants en Chef des forces des Puissances Associées sur les différents fronts.

Aucune destruction nouvelle, ni pillage, ni réquisition nouvelle par les troupes ennemies dans les territoires à évacuer par l'ennemi et à occuper par les forces des Puissances Associées.

4. Possibilité pour les armées des Puissances Associées de se mouvoir librement par l'ensemble des routes, chemin de fer et voies fluviales des territoires austro-hongrois nécessaires.

Occupations par les armées des Puissances associées de tous ponts stratégiques en Autriche-Hongrie et à tous moments jugés nécessaires par ces Puissances pour rendre possibles toutes opérations militaires ou pour maintenir l'ordre.

Droit de réquisition contre paiement pour les Armées des Puissances Associées dans tous les territoires où elles se trouveront.

5. Complète évacuation, dans un délai de 15 jours, de toutes troupes allemandes, non seulement des fronts d'Italie mais des Balkans.

Internement de toutes troupes allemandes qui n'auraient pas quitté avant de délai le territoire austro-hongrois.

6. Les territoires austro-hongrois évacués seront provisoirement administrés par les autorités locales sous le contrôle des troupes alliées ou associées d'occupation.

7. Repatriement immédiat, sans réciprocité, de tous les prisonniers de guerre, sujets alliés, internés et populations civiles évacuées, dans les conditions à fixer par les Généraux Commandants en Chef des Armées des Puissances Alliées sur les fronts divers.

8. Les malades et blessés inévacuables seront soignés par du personnel austro-hongrois qui sera laissé sur place avec le matériel nécessaire.

II

Clauses navales

1. Cessation immédiate de toute hostilité sur mer et indication précise de l'emplacement et des mouvements de tous les bâtiments austro-hongrois.

Avis sera donné aux neutres de la liberté concédée à la navigation des marines de guerre et de commerce des Puissances Alliées et Associées dans toutes les eaux territoriales, sans soulever des questions de neutralité.

2. Livraison aux Alliés et aux Etats-Unis d'Amérique de 15 sousmarins austro-hongrois achevés de 1910 à 1918 et de tous les sousmarins allemands se trouvant ou pouvant pénétrer dans les eaux territoriales austro-hongroises. Désarmement complet et démobilisation de tous les autres sousmarins austro-hongrois qui devront rester sous la surveillance des Alliés et des Etats-Unis d'Amérique.

3. Livraison aux Alliés et aux Etats-Unis d'Amérique, avec leur armement et équipement complets, de 3 cuirassés, 3 croiseurs légers, 9 destroyers, 12 torpilleurs, 1 mouilleur de mines, 6 monitors du Danube désignés par les Alliés et les Etats-Unis d'Amérique.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tous les autres bâtiments de guerre de surface (y compris ceux de rivière) devront être concentrés dans les bases navales austro-hongroises qui seront désignées par les Alliés et les Etats-Unis d'Amérique et devront être démobilisés et complètement désarmés et placés sous la surveillance des Alliés et des Etats-Unis d'Amérique.

4. Liberté de navigation de tous les bâtiments des marines de guerre et de commerce des Puissances Alliées et Associées dans l'Adriatique, y compris les eaux territoriales sur le Danube et ses affluents en territoire austro-hongrois.

Les Alliés et les Puissances Associées auront le droit de draguer tous les champs de mines et détruire les obstructions dont l'emplacement devra leur être indiqué.

Pour assurer la liberté de navigation sur le Danube les Alliés et les Etats-Unis d'Amérique pourront occuper ou demander toutes les ouvrages fortifiés et de défense.

5. Maintien du blocus des Puissances Alliées et Associées dans les conditions actuelles, les navires austro-hongrois trouvés en mer restant sujets à capture, sauf les exceptions qui seront admises par une Commission qui sera désignée par les Alliés et les Etats-Unis d'Amérique.

6. Groupement et immobilisation dans les bases austro-hongroises désignées par les Alliés et les Etats-Unis d'Amérique de toutes les forces aériennes et navales.

7. Evacuation de toute la côte italienne et de tous les ports occupés par l'Autriche-Hongrie en dehors de son territoire national et abandon de tout le matériel flottant, matériel naval, équipement et matériel pour voie navigable de tout ordre.

8. Occupation par les Alliés et les Etats-Unis d'Amérique des fortifications de terre et de mer, et des îles constituant la défense de Pola, ainsi que des chantiers et l'Arsénal.

9. Restitution de tous les navires de commerce des Puissances Alliées et Associées détenues par l'Autriche-Hongrie.

10. Interdiction de toute destruction des navires ou de matériel avant évacuation, livraison ou restitution.

11. Restitution, sans réciprocité, de tous les prisonniers de guerre des marines de guerre et de commerce des Puissances Alliées et Associées au pouvoir des Austro-Hongrois.

Les plénipotentiaires soussignés, dûment autorisés, déclarent approuver les conditions sus-indiquées.

3 Novembre 1918

Les représentants du Commandement suprême de l'Armée Austro-Hongroise

f.to. Victor Weber Edler von Webenau
Karl Schnemmer
Y. von Liechtenstein
J.V. Nyekhegyi
Zwierkonski
Victor Freiherr von Seiller
Kamille Ruggera

Les représentants du Commandement suprême de l'Armée Italienne

f.to. ten. gen. Pietro Badoglio
magg. gen. Scipione Scipioni
colonn. Tullio Marchetti
„ Pietro Gazzera
„ Pietro Maravigna
„ Alberto Pariani
Cap. vasc. Francesco Accinni

■ Arh. M. A. E., fond Paris, dosar 61 (în anexă: Protocol conținînd amănuntele și clauzele de executare a armistițiului dintre Puterile Aliate și Asociate și Austro-Ungaria, copie).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PROTOCOL

privind condițiile de armistițiu dintre Puterile Aliate și Asociate și Austro-Ungaria

I

Clauze militare

1. Încetarea imediată a ostilităților pe uscat, pe mare și în aer.

2. Demobilizarea totală a armatei austro-ungare și retragerea imediată a tuturor unităților care operează pe front, de la Marea Nordului pînă în Elveția.

Nu se vor menține pe teritoriul austro-ungar, în limitele mai jos indicate la nr. 3, ca forțe militare austro-ungare, decît maximum 20 de divizii, reduse la efectivul de pace dinainte de război.

Jumătate din materialul total de artilerie divizionară, de artilerie de corp de armată, precum și echipamentul corespunzător începînd cu tot ce se găsește pe teritoriul de evacuat de către armata austro-ungară vor trebui să fie reunite în punctele ce urmează a fi fixate de către Aliați și de către Statele Unite ale Americii, pentru a le fi livrate lor.

3. Evacuarea întregului teritoriu invadat de Austro-Ungaria de la începutul războiului și retragerea forțelor austro-ungare într-un termen ce urmează a fi determinat de generalii comandanți supremi ai forțelor aliate de pe diferitele fronturi, dincolo de o linie fixată, după cum urmează:

De la piscul Umbrail pînă la nord de Stelvio, ea va urma coama Alpilor Retieni, pînă la izvoarele ⟨rîurilor⟩ Adige și Eisach, trecînd apoi prin munții Reschen și Brenner și pe înălțimile de la Oetz și de la Ziller.

Linia se va îndrepta apoi spre sud, va traversa muntele Toblach și va întîlni frontiera actuală a Alpilor Carnici. Va urma această frontieră pînă la muntele Tarvis, iar după muntele Tarvis linia de cumpănă a apelor Alpilor Iulieni prin pasul Prédil, muntele Mangart, Tricorno (Terglau) și linia de cumpănă a apelor din pasurile Podberdo, Podlaniseam și Idria. Începînd din acest punct linia va urma direcția sud-est spre Schneeberg, lăsînd în afara ei tot bazinul Savei și al afluenților ei; de la Schneeberg linia va coborî spre coastă, așa fel încît să includă Castua, Mattuglia și Volosea în teritoriile evacuate.

Ea va urma, de asemenea, limitele administrative actuale ale provinciei Dalmația, cuprinzînd la nord Lisarica și Tridania, iar la sud, pînă la o linie ce pleacă de pe coasta capului Planka și urmează spre est vîrfurile înălțimilor formînd linia de cumpănă a apelor, așa fel încît să cuprindă în teritoriile evacuate toate văile și cursurile de apă ce coboară spre Sebenico, ca Cicola, Kerka, Butinisca și afluenții lor. Ea va închide, de asemenea, toate insulele situate la nord și vest de Dalmația, de la Premuda, Selve, Ulbo, Cherda, Maon, Pago și Puntadura la nord, pînă la Meleda la sud, cuprinzînd Sant Andrea, Busi, Lissa, Lesina, Tercola, Curzola, Cazza și Lagosta, precum și stîncile și insulițele învecinate și Pelagosa, cu excepția numai a insulelor Zirona Mare și Mică, Bua, Solta și Brazza.

Toate teritoriile astfel evacuate vor fi ocupate de forțele aliate și ale Statelor Unite ale Americii.

Menținerea pe loc a întregului material militar și de căi ferate inamic care se va găsi pe teritoriile de evacuat.

Livrarea către Aliați și Statele Unite a întregului material (inclusiv aprovizionări de cărbune și celelalte) conform instrucțiunilor în amănunt date de generalii comandanți supremi ai forțelor Puterilor Asociate de pe diferitele fronturi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Nici o distrugere nouă, nici o pradă, nici un fel de rechiziţie nouă de către trupele inamice în teritoriile de evacuat de inamic şi de ocupat de către forţele Puterilor Asociate.

4. Posibilitatea pentru armatele Puterilor Asociate de a se mişca liber pe ansamblul şoselelor, căilor ferate şi căilor fluviale ale teritoriilor austro-ungare necesare.

Ocuparea de către armatele Puterilor Asociate a tuturor punctelor strategice în Austro-Ungaria şi oricînd considerate necesare de către aceste Puteri, pentru a face posibile orice operaţiuni militare sau pentru a menţine ordinea.

Dreptul de rechiziţie contra plată pentru armatele Puterilor Asociate în toate teritoriile în care se vor găsi.

5. Evacuarea completă, într-un termen de 15 zile, a tuturor trupelor germane, nu numai de pe fronturile din Italia, dar şi din Balcani.

Internarea tuturor trupelor germane care n-ar fi părăsit înainte de termen teritoriul austro-ungar.

6. Teritoriile austro-ungare evacuate vor fi administrate provizoriu de autorităţile locale sub controlul trupelor aliate şi asociate de ocupaţie.

7. Repatrierea imediată, fără reciprocitate, a tuturor prizonierilor de război, supuşi aliaţi internaţi şi a populaţiei civile evacuate, în condiţiile ce urmează a fi fixate de generalii comandanţi supremi ai armatelor Puterilor Aliate de pe diferitele fronturi.

8. Bolnavii şi răniţii neevacuabili vor fi îngrijiţi de personalul austro-ungar, care va fi lăsat pe loc cu materialul necesar.

II

Clauze navale

1. Încetarea imediată a oricărei ostilităţi pe mare şi indicarea precisă a amplasării şi mişcărilor tuturor navelor austro-ungare.

Vor fi avizaţi neutrii asupra libertăţii acordate navigaţiei marinelor de război şi de comerţ ale Puterilor Aliate şi Asociate în toate apele teritoriale, fără a ridica probleme de neutralitate.

2. Livrarea către Aliaţi şi Statele Unite ale Americii a 15 submarine austro-ungare construite între 1910 şi 1918 şi a tuturor submarinelor germane ce se găsesc sau ar putea pătrunde în apele teritoriale austro-ungare. Dezarmarea completă şi demobilizarea tuturor celorlalte submarine austro-ungare, care vor trebui să rămînă sub supravegherea Aliaţilor şi a Statelor Unite ale Americii.

3. Livrarea către Aliaţi şi Statele Unite ale Americii, cu armament şi echipament complet, a 3 cuirasate, 3 crucişătoare uşoare, 9 distrugătoare, 12 torpiloare, un puitor de mine, 6 monitoare de Dunăre, ⟨ce urmează a fi⟩ indicate de Aliaţi şi de Statele Unite ale Americii.

Toate celelalte vase de război de suprafaţă (inclusiv cele fluviale) vor trebui să fie concentrate în bazele navale austro-ungare ce vor fi desemnate de către Aliaţi şi Statele Unite ale Americii ; ele vor trebui să fie demobilizate şi complet dezarmate şi plasate sub supravegherea Aliaţilor şi a Statelor Unite ale Americii.

4. Libertatea de navigaţie a tuturor vaselor, vapoarelor de război şi de comerţ ale Puterilor Aliate şi Asociate în Marea Adriatică, inclusiv apele teritoriale, pe Dunăre şi afluenţii săi de pe teritoriul austro-ungar.

Aliaţii şi Puterile Asociate vor avea dreptul să dragheze toate cîmpurile de mine şi să distrugă observatoarele a căror amplasare va trebui să li se indice.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pentru a asigura libertatea de navigaţie pe Dunăre, Aliaţii şi Statele Unite ale Americii vor putea să ocupe sau să ceară toate lucrările fortificate şi de apărare.

5. Menţinerea blocadei Puterilor Aliate şi Asociate în condiţiile actuale, vasele austro-ungare găsite pe mare rămînînd supuse capturării, în afară de excepţiile ce vor fi admise de o comisie ce va fi desemnată de Aliaţi şi de Statele Unite ale Americii.

6. Gruparea şi imobilizarea în bazele austro-ungare desemnate de Aliaţi şi Statele Unite ale Americii a tuturor forţelor aeriene navale.

7. Evacuarea întregii coaste italiene şi a tuturor porturilor ocupate de Austro-Ungaria în afara teritoriului său naţional şi abandonarea întregului material flotant, a materialului naval, echipamentului şi materialului pentru căile navigabile de orice fel.

8. Ocuparea de către Aliaţi şi de Statele Unite ale Americii a fortificaţiilor de uscat, de pe mare, şi a insulelor constituind apărarea oraşului Pola, precum şi a şantierelor şi arsenalului.

9. Restituirea tuturor vaselor de comerţ ale Puterilor Aliate şi Asociate deţinute de Austro-Ungaria.

10. Interdicţia oricărei distrugeri de vase sau de material înaintea evacuării, livrării sau restituirii.

11. Restituirea — fără reciprocitate — a tuturor prizonierilor de război din marina militară şi de comerţ ai Puterilor Aliate şi Asociate ce se găsesc în puterea austro-ungarilor.

Subsemnaţii plenipotenţiari, autorizaţi după cuviinţă, declară că aprobă condiţiile mai sus arătate.

3 noiembrie 1918

Reprezentanţii Comandamentului Suprem al Armatei austro-ungare:

Victor Weber Edler von Webenau
Karl Schnemmer
Y. von Liechtenstein
J. V. Nyekhegyi
Zwierkonski
Victor Freiherr von Seiller
Kamille Ruggera

Reprezentanţii Comandamentului Suprem al Armatei italiene:

Gen. loc. Pietro Badoglio
Gen. maior Scipione Scipioni
Colonel Tulio Marchetti
Căpitan de vas Francesco Accinni
Colonel Pietro Gazzera
Colonel Pietro Maravigna
Colonel Alberto Pariani

Protocol anexă [1] conţinînd amănuntele şi clauzele de executare a anumitor puncte ale Armistiţiului dintre Puterile Aliate şi Asociate şi Austro-Ungaria

I

Clauze militare

1. Ostilităţile pe pămînt, în aer şi pe mare vor înceta pe toate fronturile Austro-Ungariei, 24 de ore după semnarea armistiţiului, ceea ce înseamnă la orele 15 din 4 noiembrie (ora Europei Centrale).

Începînd din acest moment, trupele italiene şi asociate se vor reţine să înainteze dincolo de linia atinsă pînă în acest moment.

Trupele austro-ungare şi trupele statelor aliate cu Austro-Ungaria vor trebui să se retragă la o distanţă de cel puţin 3 km linie dreaptă de la linia atinsă de trupele italiene sau de trupele statelor aliate şi asociate. Locuitorii zonei de 3 km situate între cele două linii indicate mai sus vor putea să se

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

adreseze, pentru aprovizionările necesare, propriilor lor trupe naţionale sau trupelor Puterilor Asociate.

Toate trupele austro-ungare care la ora încetării ostilităţilor se vor afla în spatele liniei de luptă atinse de trupele italiene vor fi considerate ca fiind prizoniere de război.

2. În ceea ce priveşte clauzele cuprinse în art. 2 şi 3 referitor la artilerii şi echipamentul lor şi la materialul militar, care trebuie adunat în locurile arătate, sau lăsat pe loc în teritoriile care vor fi evacuate, plenipotenţiarii italieni, în calitate de reprezentanţi ai tuturor Puterilor Aliate şi Asociate, se obligă ‹să› dea numitelor clauze interpretarea care va avea caracter executiv:

a) Orice obiect care ar putea fi folosit într-un scop de război, sau ale cărui părţi componente ar putea fi folosite într-un astfel de scop, va trebui să fie cedat Puterilor Aliate şi Asociate.

Armata austro-ungară şi trupele germane sînt autorizate să ducă cu ele numai ceea ce face parte din echipamentul şi armamentul personal al militarilor care trebuie să evacueze teritoriile indicate în art. 3, cum sînt caii ofiţerilor, trenul şi caii destinaţi în mod organic fiecărei unităţi pentru transportul alimentelor, al bucătăriilor, al bagajului ofiţerilor şi materialului sanitar. Această clauză se aplică la toate armele diferite şi la toate serviciile armatelor.

b) În ceea ce priveşte în mod deosebit artileria s-a hotărît ca armata austro-ungară şi trupele germane să lase în teritoriul care trebuie să fie evacuat întreg materialul de artilerie şi tot echipamentul său.

Calculul necesar pentru a stabili în mod exact şi complet numărul total al artileriilor de divizii şi de corpuri de armată de care dispune Austro-Ungaria în momentul încetării ostilităţilor, din care jumătate trebuie să fie cedat Puterilor Asociate, va fi făcut mai tîrziu, pentru ca să se stabilească dacă va avea loc predarea altui material de artilerie al armatei austro-ungare şi eventual, de executat de către armatele aliate şi asociate înapoierea materialelor armatei austro-ungare.

Toate artileriile care nu fac parte în mod organic din artileriile diviziilor şi corpurilor de armată vor trebui să fie cedate, fără nici o excepţie; totuşi nu va fi necesar să se calculeze numărul.

c) Predarea tuturor artileriilor de divizii şi de corpuri de armată va trebui să se efectueze, pentru frontul italian, în următoarele localităţi: Trento, Bolzano, Piave di Cadore, Stazione per la Carnia, Tolmino, Gorizia, Triest.

3. Comandanţii şefi ai Armatelor Aliate şi Asociate pe diferitele fronturi ale Austro-Ungariei vor numi comisii speciale care vor trebui să se ducă imediat, însoţite de escortele necesare, la locurile pe care ele le vor considera cele mai indicate pentru a controla executarea a ceea ce este stabilit mai sus.

4. S-a stabilit că denumirile M[untele] Tolbach şi M[untele] Tarvis indică grupurile de munţi care domină şaua Tolbach şi depresiunea Tarvis, după cum reiese din crochiul 1/500 000 alăturat cu caracter explicativ [2].

5. Evacuarea trupelor austro-ungare şi a trupelor aliate cu Austro-Ungaria dincolo de linia indicată în art. 3 al Protocolului condiţiilor de armistiţiu va trebui să se efectueze, pentru frontul italian, într-un termen de 15 zile, începînd din ziua în care ostilităţile vor lua sfîrşit.

În cea de a 5-a zi trupele austro-ungare sau aliate cu Austro-Ungaria vor trebui, în ce priveşte frontul italian, să se afle dincolo de linia: Tonale—Noce—Lavis—Avisio—Pordoi—Livinal—Longo—Falzarego—Piave di Cadore—Colle Maria-Alto Tagliamento—Fella—Raccolana—Sella Nevea—Isonzo; în plus, ele vor trebui să fi executat retragerea în afara teritoriului Dalmaţiei fixat în articolul indicat mai sus.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Trupele austro-ungare terestre şi marine sau trupele aliate cu Austro-Ungaria care nu vor fi executat retragerea în afara teritoriului stabilit în termenul de 15 zile vor fi considerate ca fiind prizoniere de război.

6. Plata rechiziţiilor pe care armatele Puterilor Aliate şi Asociate vor putea să le execute în teritoriile austro-ungare va trebui să se efectueze în conformitate cu regulile fixate, conţinute în primul paragraf de la pag. 227 din *Serviciul în război* — Partea a II-a, ediţia 1915, în prezent în vigoare pe lîngă armata italiană.

7. În ceea ce priveşte căile ferate şi exercitarea dreptului recunoscut Puterilor Asociate prin art. 4 al Protocolului de armistiţiu între Puterile Aliate şi Asociate şi Austro-Ungaria, s-a hotărît că transportul de trupe, al materialului de război şi al aprovizionărilor Puterilor Aliate şi Asociate pe reţeaua căilor ferate austro-ungare în afara teritoriului evacuat, în conformitate cu clauzele armistiţiului, precum şi conducerea şi funcţionarea reţelei, vor fi încredinţate salariaţilor administraţiilor căilor ferate austro-ungare, dar sub controlul comisiilor speciale numite de Puterile Aliate şi Asociate şi al comandamentelor militare din gările de cale ferată, care va fi considerat necesar să se stabilească.

Autorităţile austro-ungare vor trebui să lase să treacă numitele transporturi înaintea tuturor celorlalte şi să le garanteze securitatea.

8. În teritoriul care trebuie să fie evacuat în momentul încetării ostilităţilor va trebui să se procedeze la dezamorsare şi să se facă complet inofensive toate minele de pe şosele şi de pe căi ferate, cîmpurile de mine şi orice altă lucrare destinată pentru întreruperea şoselelor şi căilor ferate.

9. Într-un termen de 8 zile, începînd de la terminarea ostilităţilor, prizonierii şi cetăţenii italieni internaţi în Austro-Ungaria vor trebui să înceteze orice muncă, excepţie făcîndu-se pentru muncile agricole, în ceea ce priveşte prizonierii şi internaţii deja folosiţi la muncile agricole înaintea zilei semnării armistiţiului. Ei vor trebui, în orice caz, să fie gata pentru a pleca imediat, chiar din momentul cînd va fi făcută cererea de către Comandantul şef al armatei italiene.

10. Austro-Ungaria va trebui să se îngrijească de protecţia, securitatea şi aprovizionarea (ale cărei cheltuieli vor fi rambursate) diferitelor comisii ale guvernelor aliate, însărcinate cu recepţionarea materialului de război şi cu controale de orice fel, fie în cazul cînd numitele comisii se află în teritoriul ce trebuie evacuat, fie în cazul că ele se află în orice altă parte a teritoriului austro-ungar.

II

Clauze navale

I. Ora încetării ostilităţilor pe mare este aceeaşi ca pentru încetarea ostilităţilor terestre şi în aer.

La aceeaşi oră, guvernul austro-ungar va trebui să fi transmis guvernului italian şi guvernelor asociate, prin intermediul staţiei R.T. de la Pola, care le va transmite la Veneţia, indicaţiile necesare pentru a face cunoscut locul unde se află toate navele austro-ungare, precum şi mişcările lor.

II. Toate unităţile de care este vorba la nr. II şi la nr. III, care urmează a fi cedate Puterilor Asociate, vor trebui să ajungă la Veneţia la 6 noiembrie, între orele 8 şi 15; ele vor îmbarca un pilot la 14 mile de coastă.

Se face excepţie pentru monitoarele de pe Dunăre, care vor trebui să se prezinte în portul fixat de Comandantul şef al forţelor asociate pe frontul balcanic, în conformitate cu condiţiile pe care numitul Comandant şef va crede că trebuie să le stabilească.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

III. Navele care trebuie să se îndrepte spre Veneţia sînt: *Tegetnoff, Prinz Eugen, Ferdinand Max, Saida, Novara, Helgoland.*

9 contratorpiloare de tipul *Tatra* (de 800 tone minimum), de cea mai recentă construcţie.

12 torpiloare de tip 200 t.

Nava puitoare de mine *Cameleon.*

15 submarine construite între 1910 şi 1918 şi toate submarinele germane care se află sau care se pot afla în apele teritoriale austro-ungare.

Pagubele care vor fi provocate sau care vor avea loc la bordul navelor ce trebuie cedate vor fi considerate de guvernele asociate ca reprezentînd o infracţiune din cele mai grave faţă de prezentul armistiţiu.

Flotila de pe lacul Garda va fi predată Puterilor Asociate în portul Riva.

Toate navele care nu trebuie predate Puterilor Asociate vor fi grupate, în termen de 48 ore din momentul încetării ostilităţilor, în porturile Buccari şi Spalato.

IV. În ce priveşte dreptul de a draga toate cîmpurile de mine şi de a distruge toate barajele, guvernul Austro-Ungariei se angajează pe cuvînt de onoare de a remite, în intervalul de 48 ore, începînd din momentul în care ostilităţile trebuie să înceteze, comandantului garnizoanei oraşului Veneţia şi comandantului armatei navale de la Brindisi planurile cîmpurilor de mine şi de baraje din porturile Pola, Cattaro şi Fiume şi, în termen de 96 de ore, începînd din acelaşi moment, planurile cîmpurilor de mine şi ale barajelor din Mediterana, din fluviile şi lacurile italiene, notificînd în plus planul cîmpurilor de mine şi al barajelor instalate din ordinul guvernului german şi de care ar avea cunoştinţă.

În acelaşi termen de 96 de ore, o comunicare asemănătoare cuprinzînd tot ceea ce priveşte Dunărea şi Marea Neagră va trebui să fie adresată comandantului forţelor asociate al frontului balcanic.

V. Restituirea navelor de comerţ aparţinînd Puterilor Asociate va trebui să se execute în interval de 96 de ore, începînd din momentul încetării ostilităţilor, conform cu modalităţile care vor fi stabilite de fiecare Putere Asociată şi care vor ⟨fi⟩ aduse la cunoştinţa guvernului austro-ungar.

Puterile Asociate aşteaptă momentul potrivit pentru a constitui comisia de care este vorba în art. V şi a aduce la cunoştinţă guvernului austro-ungar enumerarea detaliată a funcţionării sale şi locul unde ea va trebui să se întrunească.

VI. Baza navală de care este vorba la art. VI este Spalato.

VII. Evacuarea de care este vorba la art. VII va trebui să se execute în termenul fixat pentru retragerea trupelor dincolo de liniile armistiţiului.

Nici o pagubă nu va trebui adusă întregului material fix, mobil sau plutitor, existent în porturi.

Evacuarea va putea să se execute prin canalele Lagunei, folosindu-se ambarcaţiile austro-ungare, care vor putea fi aduse din afară.

VIII. Ocuparea de care este vorba la numărul VIII va avea loc în termen de 48 de ore, începînd din momentul încetării ostilităţilor.

Autorităţile austro-ungare trebuie să garanteze securitatea navelor care transportă personalul destinat să ia în posesie Pola, insulele şi alte localităţi prevăzute în armistiţiul pentru armată.

Guvernul austro-ungar va da dispoziţiile necesare pentru ca navele Naţiunilor Asociate, ce se îndreaptă spre Pola, să găsească la 14 mile de oraşul fortificat piloţi capabili să indice cea mai sigură cale de urmat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

IX. Orice daună care va fi adusă persoanelor sau bunurilor Puterilor Asociate va fi considerată drept o gravă infracţiune la prezentul armistiţiu.

Plenipotenţiarii împuterniciţi cu drepturi depline declară că aprobă condiţiile sus-indicate.

3 noiembrie 1918

460

1918 ⟨octombrie 22⟩/noiembrie 4, Paris. **Notă a Consiliului Naţional al Unităţii Române către Stephen Jean-Marie Pichon, ministrul afacerilor externe al Franţei, privind cererea românilor din Transilvania de a se desprinde de Austro-Ungaria şi de a fi trataţi la fel ca alte naţiuni eliberate.**

Conseil National de l'Unité Roumaine

Le malheur ayant voulu que le royaume de Roumanie, qui s'est battu à côté des Puissances de l'Entente, n'ait pas encore réussi à renverser le gouvernement antiroumain et par là ne soit pas représenté aux délibérations de Versailles. Le Conseil National de l'Unité Roumaine composé de Roumains de Transylvanie, de Hongrie et de Bucovine, des Roumains du Royaume qui ne reconnaissent pas la légitimité de l'actuel gouvernement de Iassy, adressent aux Puissances de l'Entente une demande urgente.

La France, la Grande-Bretagne et l'Italie, dans le traité d'alliance qu'elles ont conclu avec le Royaume de Roumanie, ont reconnu la légitimité des revendications de la race de Roumanie, c'est-à-dire ont reconnu que les populations roumaines de Hongrie et de Bucovine demandent à être séparées de l'Autriche-Hongrie et à constituer avec les Roumains du Royaume une nouvelle Roumanie qui — il va sans dire — sera un État entièrement démocratique, avec une absolue égalité pour toutes les races et croyances, avec le respect des minorités ethniques qu'il pourrait contenir, selon les principes de haute justice pour lesquels se sont battues les nations de l'Entente et la grande démocratie américaine. A cette occasion une carte a été dressée indiquant les territoires d'Autriche et de Hongrie considérés comme roumains. Si sur des points de ce territoire, il y a des prétentions d'autres nations qui se sont battues à côté de l'Entente, vis-à-vis de l'Autriche et des Magyars ces discussions ne sauraient avoir aucune portée.

La preuve que la France, la Grande-Bretagne et l'Italie ne se sont pas trompées sur les sentiments des Roumains de Hongrie, c'est que pendant toute la guerre ces Roumains ont manifesté d'une manière éclatante leur volonté de s'unir à leurs frères du Royaume.

Plus de cinquante mille Roumains de Hongrie se sont battus dans les rangs de l'armée roumaine dès le commencement de la guerre. Plus de douze mille sont venus ensuite des prisonniers faits par les Russes. En Sibérie ils se battent parmi les Tchéco-Slovaques. En Italie ils ont formé une légion. En France ils en forment une autre. Mais ce qui est plus catégorique, c'est que le *Comité National*, qui depuis 1881 représente la volonté unanime des Roumains de Hongrie, vient de se mettre sous l'égide des principes procla-

[1] În Arhiva M.A.E. se găseşte o copie a Protocolului anexă în limba română.

[2] Crochiul nu s-a găsit în dosar.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

més par le Président Wilson. En conséquence il a résolu de se constituer en nation indépendante séparée de l'Autriche et de la Hongrie. Cette résolution a été portée à la tribune du parlement hongrois par le député Alexandre Vaida, qui, en même temps, a nié au parlement hongrois le droit de représenter la nation roumaine. Cette déclaration a été faite le même jour que celle du député slovaque Juriga qui a déclaré la même chose au nom du peuple slovaque.

Nous savons qu'aujourd'hui il ne s'agit pas de conditions de la paix, mais uniquement de l'armistice, mais d'un armistice qui rende possible et facile l'exécution du traité de paix.

C'est dans ce but que le peuple slovaque a demandé aux gouvernements de l'Entente que les parties slovaques de l'ancien royaume de Hongrie soient occupées par les troupes italiennes pendant l'armistice.

Pour les mêmes raisons nous demandons que les territoires des Roumains d'Autriche et de Hongrie soient également occupés par les troupes alliées prises soit dans l'armée d'Orient, soit dans l'armée italienne comme l'ont demandé les Slovaques.

Notre demande est d'autant plus légitime que dans la séance du 18 Octobre crt. au parlement de Budapest le député roumain Stefan Popp a affirmé, sans être contredit, que les prisons magyares regorgent de Roumains et que huit tribunaux siègent pour eux. Ce n'est que par tenu, que de graves conflits pourraient être évités et que le congrès de la paix pourrait examiner et décider en pleine liberté et avec la certitude d'une exécution facile et immédiate.

Il ne faut pas non plus oublier qu'il est possible, même très probable, que le régime imposé par les Allemands au Royaume de Roumanie cesse et que justement à cause de la situation douloureuse qui continuerait dans les parties roumaines de la Hongrie, des troubles éclatent dans le Royaume de Roumanie, avec une influence immédiate sur les territoires roumains de Hongrie et cela justement au moment où les gouvernements de l'Entente veulent mettre un frein à tous les désordres et à tous les troubles.

Le Conseil National de l'Unité Roumaine ne demande pas pour les Roumains un traitement de faveur. Il demande seulement que la nation roumaine de Hongrie, dont les frères du Royaume se sont sacrifiés pour elle à côté de l'Entente, jouisse d'un traitement égal à celui des autres nations libérées.

Le Président du Conseil National de l'Unité Roumaine

Take Ionescu

Les Vice-Présidents et en même temps membres du Comité National Roumain de Hongrie

Dr. Vasile Lucaciu Octavian Goga

Paris, le 4 Novembre 1918

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 182, c. 170— 173; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918— 1929, Roumanie, vol. 31, f. 154— 157.

Consiliul Naţional al Unităţii Române

Deoarece neşansa a vrut ca Regatul României, care s-a luptat alături de Puterile Antantei, să nu fi reuşit încă să doboare guvernul antiromân şi din această cauză să nu fie reprezentat la dezbaterile de la Versailles, Consiliul Naţional al Unităţii Române, compus din români din Transilvania, din Ungaria şi din Bucovina şi din români din Regat, care nu recunosc legitimitatea actualului guvern de la Iaşi, adresează Puterilor Antantei o cerere urgentă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Franța, Marea Britanie și Italia, în Tratatul de alianță pe care l-au încheiat cu Regatul României, au recunoscut legitimitatea revendicărilor neamului românesc, adică au recunoscut că populațiile românești din Ungaria și din Bucovina cer să fie separate de Austro-Ungaria și să formeze împreună cu românii din Regat o nouă Românie, care — aceasta este de la sine înțeles — va fi un stat în întregime democrat, cu o egalitate absolută pentru toate naționalitățile și credințele, cu respectarea minorităților etnice pe care ar putea să le cuprindă, potrivit principiilor de înaltă justiție pentru care s-au luptat națiunile Antantei și marea democrație americană.

Cu această ocazie s-a întocmit o hartă indicînd teritoriile din Austria și din Ungaria considerate ca românești. Dacă asupra unor puncte ale acestor teritorii există unele pretenții ale altor națiuni care s-au luptat alături de Antantă, împotriva Austriei și a maghiarilor, aceste discuții nu pot avea nici o valoare.

Dovada că Franța, Marea Britanie și Italia nu s-au înșelat asupra sentimentelor românilor din Ungaria este faptul că în tot cursul războiului acești români și-au manifestat într-un mod cît se poate de clar voința lor de a se uni cu frații lor din Regat.

Mai mult de cincizeci de mii de români din Ungaria s-au luptat în rîndurile armatei române chiar de la începutul războiului. Apoi, mai mult de douăsprezece mii au fost cei care s-au încadrat din rîndurile prizonierilor făcuți de ruși. În Siberia ei se bat alături de cehoslovaci. În Italia au alcătuit o legiune. În Franța alcătuiesc altă legiune.

Ceea ce este însă mai categoric este faptul că acest Comitet Național, care încă din anul 1881 reprezintă voința unanimă a românilor din Ungaria, s-a pus sub egida principiilor proclamate de președintele Wilson. În consecință, comitetul a hotărît să se constituie ca națiune independentă, separată de Austria și de Ungaria. Această hotărîre a fost prezentată la tribuna parlamentului ungar de către deputatul Alexandru Vaida, care, în același timp, a negat parlamentului ungar dreptul de a reprezenta națiunea română. Această declarație a fost făcută în aceeași zi cu aceea a deputatului slovac Juriga, care a declarat același lucru în numele poporului slovac.

Știm că astăzi nu se pune problema condițiilor de pace, ci numai a unui armistițiu, care să facă însă posibilă și ușoară executarea tratatului de pace.

În acest scop, poporul slovac a cerut guvernelor Antantei ca părțile slovace din fostul regat al Ungariei să fie ocupate în timpul armistițiului de trupe italiene.

Din aceleași motive, noi cerem ca teritoriile locuite de români din Austria și din Ungaria să fie, de asemenea, ocupate de trupe aliate, luate fie din armata din Orient, fie din armata italiană, așa cum au cerut slovacii.

Cererea noastră este și mai legitimă, dacă ținem seama de faptul că în ședința din 18 octombrie curent în parlamentul de la Budapesta deputatul român Ștefan Pop ‹Cicio› a afirmat, fără să fie contrazis, că închisorile maghiare gem de români și că 8 tribunale judecă numai procesele acestora. Numai printr-o ocupare de către trupe aliate ordinea va putea fi menținută, conflictele grave evitate și Conferința de Pace va putea să examineze și să hotărască în deplină libertate și cu certitudinea unei îndepliniri ușoare și imediate.

Nu trebuie, de asemenea, să se uite că este foarte posibil, chiar foarte probabil, ca regimul impus de germani Regatului României să înceteze și că tocmai datorită situației dureroase care ar continua în părțile românești ale Ungariei, să izbucnească tulburări în Regatul României, cu influență imediată asupra teritoriilor românești din Ungaria și aceasta tocmai în momentul

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cînd guvernele Antantei vor să pună capăt tuturor dezordinilor şi tuturor tulburărilor.

Consiliul Naţional al Unităţii Române nu cere pentru români un tratament care să-i favorizeze. El cere numai ca naţiunea română din Ungaria, ai cărei fraţi din Regat s-au sacrificat pentru ea alături de Antantă, să se bucure de un tratament egal cu acela de care se bucură alte naţiuni eliberate.

Preşedintele Consiliului Naţional al Unităţii Române

Take Ionescu

Vicepreşedinţi şi în acelaşi timp membri ai Comitetului Naţional Român din Ungaria

Dr. Vasile Lucaciu Octavian Goga

Paris, 4 noiembrie 1918

461

1918 ⟨octombrie 22⟩/noiembrie 4, Paris. **Scrisoare a lui Take Ionescu, preşedintele Consiliului Naţional al Unităţii Române, către Stephen Jean-Marie Pichon, ministrul afacerilor externe al Franţei, privind activitatea politicienilor români desfăşurată în interesul ţării şi în înţelegere cu Antanta.**

Paris, 4 Nov. 1918, Hotel Maurice

Mon cher Ministre,

Je sais que vous êtes très occupé, c'est pour cela que j'ai évité de vous déranger et même ce matin, malgré l'urgence, j'ai préféré vous laisser un mot préparé d'avance. Mais maintenant je vois que je suis forcé de vous demander de m'accorder quelques minutes, très peu à n'importe quelle heure et n'importe quand. En effet très souvent j'ai vu Monsieur Lacombe et je lui ai demandé s'il savait quelque chose du pays. Il m'a affirmé que non. Et voilà que tout à l'heure Monsieur Floresco vient de nous communiquer en séance du Conseil que vous lui avez dit que Monsieur Franklin B⟨ouillen⟩ que le général Berthelot [1] et Monsieur Antonesco en étant à Jassy depuis le 20 Octobre que vous êtes content de ce qui se passait en Roumanie où les hommes politique seraient d'accord et travaillaient pour le mieux dans l'intérêt du pays et d'accord avec l'Entente. Vous pensez bien que s'il en est ainsi, je désire le savoir pour me rendre compte que le travail est achevé et qu'il n'y a plus rien à faire qu'à se réjouir. C'est pour cela que je vous prie de bien vouloir m'accorder quelques minutes ayant à vous faire encore une communication.

Excusez-moi je vous prie de vous déranger et croyez-moi toujours

Votre tout dévoué
Take Ionesco

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 182, c. 174—175; Ministère des Affaires Etrangères Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Roumanie, vol. 31, f. 158—159.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Paris, 4 nov. 1918, Hotel Maurice

Stimate domnule ministru,

Ştiu că sînteţi foarte ocupat. Din acest motiv am ezitat să vă deranjez, şi chiar în dimineaţa zilei de azi, în pofida urgenţei, am preferat să vă las un text pregătit dinainte. Dar acum văd că sînt silit să vă cer să-mi acordaţi cîteva minute — foarte puţine — indiferent de oră şi de moment. Într-adevăr, foarte des l-am văzut pe domnul ⟨Gaillard⟩ Lacombe şi l-am întrebat dacă ştie ceva din ţară. El mi-a afirmat că nu. Şi iată că chiar acum domnul Florescu ne-a comunicat, la şedinţa de Consiliu, că dv. i-aţi spus prin domnul Franklin—B⟨ouillen⟩ că generalul Berthelot [1] şi domnul Antonescu sînt la Iaşi începînd din 20 oct., că dv. sînteţi mulţumit de ceea ce se petrece în România, unde oamenii politici ar fi căzut de acord şi lucrează cît se poate de bine în interesul ţării şi în înţelegere cu Antanta. Vă imaginaţi, desigur, că dacă lucrurile stau astfel, eu doresc să o ştiu ca să-mi dau seama că lucrarea s-a încheiat şi că nu mai avem altceva de făcut decît să ne bucurăm. Iată de ce vă rog să binevoiţi a-mi acorda cîteva minute, avînd a vă face încă o comunicare.

Scuzaţi-mă, vă rog, că vă deranjez şi consideraţi-mă mereu al dv. cu totul devotat.

Take Ionescu

462

1918 ⟨octombrie 23⟩/noiembrie 5, Washington. **Telegramă a lui Robert Lansing, secretar de stat al Statelor Unite ale Americii, către însărcinatul cu afaceri ad-interim al României în Statele Unite prin care îl încredinţează de atitudinea binevoitoare a Americii faţă de România şi aspiraţiile ei.**

Department of State

November 6, 1918.

For the Press:

The Secretary of State makes public the following:

From the Secretary of State to the Chargé d'Affaires ad interim of Roumania:

Department of State,
Washington,
November 5, 1918

Sir:

The Government of the United States has constantly had in mind the future welfare and integrity of Roumania as a free and independent country and prior to the existence of a state of war between the United States and Austria-Hungary a message of sympathy and appreciation was sent by the President to the King of Roumania.

[1] Ştirea este inexactă. Numai Victor Antonescu a sosit la Iaşi, avînd şi un mesaj de la generalul Berthelot, în sensul măsurilor militare şi tehnice necesare acţiunii de reintrare a României în război alături de Antantă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Conditions have changed since that time and the President accordingly desires me to inform you that the Government of the United States is not unmindful of the aspirations of the Roumanian people without as well as within the boundaries of the kingdom. It has witnessed their struggles and sufferings and sacrifices in the cause of freedom from their enemies and their oppressors. With the spirit of national unity and the aspirations of the Roumanians everywhere the Gouvernment of the United States deeply sympathizes and will not neglect at the proper time to exert its influence that the just political and territorial rights of the Roumanian people may be obtained and made secure from all foreign aggression.

Accept, Sir, the renewed assurances of my high consideration.

Robert Lansing

The American Legation at Jassy has been instructed by telegraph to convey the foregoing message to the Roumanian government.

■ Arh. St. București, Col. documente privind mișcarea muncitorească, dosar 57/1919, f. 1, copie.

Departamentul de Stat

Pentru presă: 6 noiembrie 1918

Secretarul de Stat dă publicității următoarele:

De la secretarul de stat către Însărcinatul cu afaceri ad-interim al României:

Departamentul de Stat,
Washington,
5 noiembrie 1918

Domnule,

Guvernul Statelor Unite s-a gîndit permanent la bunăstarea viitoare și la integritatea României ca o țară liberă și independentă, și înainte de existența unei stări de război între Statele Unite și Austro-Ungaria, președintele a trimis regelui României un mesaj de simpatie și aprobare.

Condițiile s-au schimbat de atunci și președintele dorește ca eu să vă informez că guvernul Statelor Unite este atent la aspirațiile poporului român atît în afara cît și în interiorul granițelor Regatului. A fost martor la lupta, suferințele și sacrificiile sale pentru eliberarea de sub dușmanii și asupritorii săi. În spiritul unității naționale și al aspirațiilor românilor de pretutindeni, guvernul Statelor Unite împărtășește profund necazurile românilor și nu va neglija ca la timpul cuvenit să-și exercite influența astfel încît poporul român să-și poată obține drepturile politice și teritoriale și să fie asigurat împotriva oricărei agresiuni străine.

Primiți, domnule, asigurările reînnoite ale înaltei mele considerațiuni.

Robert Lansing

Legația americană din Iași a primit ordin prin telegraf să încredințeze mesajul de mai sus guvernului român.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

463

1918 ⟨octombrie 24⟩/noiembrie 6, Washington. **Mesaj al lui Robert Lansing, secretar de stat al S.U.A., către guvernul român, transmis prin Legaţia Statelor Unite de la Iaşi, privind sprijinul pe care-l vor da Statele Unite României la Conferinţa de Pace.**

6 noiembrie 1918

Washington D. C.

Guvernul Statelor Unite a promis astăzi că prin influenţa sa va da României tot sprijinul ca această ţară, la Conferinţa Păcii generale, să-şi cîştige justele sale drepturi politice şi teritoriale.

România întotdeauna a sperat o reunire cu fraţii săi din Transilvania, ţinuţi între graniţele Imperiului austro-ungar. Asigurarea de simpatie şi ajutor din partea Statelor Unite s-a dat astăzi într-un mesaj al Ministerului de Externe către Legaţiunea americană din Iaşi, trimis într-o cablogramă, spre a fi transmis guvernului român. Mesajul este următorul:

„Guvernul Statelor Unite a avut necontenit în vedere viitoarea fericire şi integritate a României ca ţară liberă şi independentă şi încă înainte de a exista starea de război între Statele Unite şi Austro-Ungaria, preşedintele a trimis regelui României un mesaj de simpatie şi apreciere. De atunci încoace împrejurările s-au schimbat şi prin urmare *preşedintele doreşte să vă informez că guvernul Statelor Unite nu pierde din vedere aspiraţiunile neamului românesc*, atît din afară cît şi dinăuntrul graniţelor regatului. A fost martor la luptele, suferinţele şi jertfele aduse de acest neam pentru dezrobirea sa de duşmani şi apăsători. Guvernul Statelor Unite simpatizează adînc cu spiritul de unitate naţională şi cu aspiraţiunile românilor de pretutindeni şi nu va neglija să-şi întrebuinţeze la timpul potrivit influenţa sa ca *justele drepturi politice şi teritoriale ale neamului românesc să fie obţinute şi asigurate faţă de orice agresiune străină*".

Acum cîteva zile căpitanul Vasile Stoica, preşedintele Ligii Naţionale Române din Statele Unite şi căpitan în Legiunea Română, care se luptă acum în Franţa, a prezentat secretarului de stat Lansing un memoriu arătînd aspiraţiunile naţionale ale ţării sale, în principiu, fără a avea în vedere frontierele. Acţiunea de astăzi a domnului Lansing este urmarea acestui memoriu.

■ Arh. M. A. E., fond Conferinţa de Pace de la Paris, 1946, vol. 96, f. 140—141, copie.

464

1918 octombrie 26/⟨noiembrie 8⟩. **Declaraţie privind ţelurile comune ale naţiunilor independente din Europa Centrală, adoptată la întrunirea de la Philadelphia (S.U.A.), semnată de zece reprezentanţi ai popoarelor din această zonă a Europei.**

Declaration of common aims of the independent Mid-European Nations

In convention assembled at Independence Hall, Philadelphia, Pennsylvania, United States of America on October 26, 1918, we, representing together more than fifty million people constituting a chain of nations lying between the Baltic, the Adriatic and the Black Seas, comprising Czecho-Slovaks, Poles, Lithuanians, Jugoslavs, Ukrainians, Roumanians and Italian Irredentists, wholly or partly subject to alien domination, deeply apprecia-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ting the aid and assistance given our peoples by the government and people of America and of the Entente allies, on behalf of ourselves and our brethren at home, do hereby solemnly declare that we place our all — peoples and resources — at the disposal of our allies for use against our common enemy: and in order that the whole world may know what we deem are the essential and fundamental doctrines which shall be embodied in the constitutions hereafter adopted by our respective independent nations, as well as the purposes which shall govern our common and united action: we accept and subscribe to the following as basis principles for all free peoples:

1. That all governments derive their just power from the consent of the governed.

2. That it is the inalienable right of every people to organize their own government on such principles and in such form as they believe will best promote their welfare, safety and happiness.

3. That the free and natural development of the ideals of any state should be allowed to pursue their normal and unhindered course unless such course harms or threatens the common interest of all.

4. That there should be no secret diplomacy, and all proposed treaties and agreements between nations should be made public prior to their adoption and ratification.

5. That we believe our peoples, having kindred ideals and purposes, should coordinate their efforts to insure the liberties of their individual nations for the furtherance of their common welfare, provided such a union contributes to the peace and welfare of the world.

6. That there should be formed a league of the nations of the world in a common and binding agreement for genuine and practical cooperation to secure justice and therefore peace among nations.

In the course of our history, we have been subject to, and victims of aggressive and selfish nations and autocratic dynastics and held in subjection by force of arms.

We have suffered destruction of our cities, violation of our homes and lands, and we have maintained our ideals only by stealth, and in spite of the tyranny of our oppressors.

We have been deprived of proper representation and fair trial, we have been denied the right of free speech, and the right freely to assemble and petition for the redress of our grievances, we have been denied free and friendly intercourse with our sister states, and our men have been impressed in war against their brothers and friends of kindred races.

The signers of this declaration, and representatives of other independent peoples, who may subscribe their names hereunto, do hereby pledge on behalf of their respective nations, that they will unitedly strive to the end that these wrongs shall be righted, that the sufferings of the world war shall not have been in vain: and that the principles here set forth shall be incorporated in the organic laws of whatever governments our respective peoples may hereafter establish

Approved as to from

T. G. Mazarik	Cehoslovacia
Miroslav Gichinsky	Ucraina
H. Hinko	Iugoslavia
John Szhipa	Lituania
Gioseppe Bevione	Italia
Căpt. Vasile Stoica	Roumania

■ Arh. St. București, Col. documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 57/918— 1921, f. 1—4.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Declarația privind țelurile comune ale națiunilor independente din Europa centrală

În adunarea ținută la 26 octombrie 1918, în Statele Unite ale Americii, la „Independence Hall" din Filadelfia, Pennsylvania, noi care reprezentăm mai mult de 50 de milioane de oameni ai unor națiuni ce se înșiră ca un lanț între Marea Baltică, Adriatică și Marea Neagră, cuprinzînd cehoslovaci, polonezi, lituanieni, iugoslavi, ucrainieni, români și iredentiști italieni, supuse în întregime sau parțial dominației străine, apreciind foarte mult ajutorul și asistența date popoarelor noastre de guvernul și poporul Americii și ale Aliaților, declarăm solemn aici, în numele nostru și al fraților noștri de acasă, că punem la dispoziția Aliaților noștri toate resursele noastre umane și materiale pentru a fi folosite împotriva dușmanului nostru comun; și pentru ca lumea întreagă să știe care considerăm a fi doctrina esențială și fundamentală pe care constituțiile adoptate în viitor de națiunile noastre independente trebuie s-o cuprindă, ca și scopurile ce trebuie să guverneze acțiunea noastră comună și unită, recunoaștem și subscriem ca principii de bază pentru toate popoarele libere următoarele:

1. Toate conducerile au puterea prin încuviințarea celor conduși.

2. Este un drept inalienabil al fiecărui popor de a-și organiza modul său propriu de guvernămînt în forma și pe principiile pe care le consideră a contribui cel mai mult la bunăstarea, siguranța și fericirea lui.

3. Trebuie admis ca dezvoltarea liberă și firească a idealurilor oricărui stat să-și urmeze cursul său normal, dacă un astfel de curs nu dăunează și nu amenință interesul comun al tuturora.

4. Nu trebuie să existe nici o diplomație secretă și toate tratatele și înțelegerile propuse între națiuni trebuie să fie date publicității — înainte de adoptarea și ratificarea lor.

5. Credem că popoarele noastre, avînd idealuri și scopuri asemănătoare, trebuie să-și coordoneze eforturile pentru a asigura libertățile națiunilor lor individuale, pentru promovarea bunăstării lor comune, aducîndu-și astfel o contribuție unită la pacea și bunăstarea lumii întregi.

6. Trebuie să se constituie o ligă a națiunilor lumii printr-o înțelegere comună pentru o cooperare adevărată și practică care să asigure dreptatea și pacea printre națiuni.

În decursul istoriei am fost supuși, am fost victime ale agresivității și egoismului națiunilor și dinastiilor autocratice și am fost subjugați prin forța armelor.

Ne-au fost distruse orașele, violate casele și pămînturile și ne-am păstrat idealurile numai în secret, în pofida tiraniei agresorilor noștri.

Am fost lipsiți de reprezentanță proprie și judecare nepărtinitoare, ni s-au negat dreptul de a vorbi liber, dreptul de întrunire și de petiție pentru ușurarea nedreptăților făcute nouă, ni s-au negat legăturile libere și prietenești cu statele surori, iar bărbații noștri au fost împinși în război împotriva fraților și prietenilor din neamuri asemănătoare nouă.

Semnatarii acestei declarații și reprezentanți ai altor popoare independente, care pot subscrie la aceasta, făgăduiesc prin prezenta, în numele națiunilor lor, că vor depune toate eforturile pentru ca aceste rele să fie îndreptate, ca suferințele provocate de războiul mondial să nu fi fost zadarnice; ca toate principiile înscrise aici să fie încorporate în legile oricăror guvernări pe care popoarele noastre să le poată stabili în viitor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Aprobat după cum urmează:

T. G. Masaryk	Cehoslovacia
Miroslav Gichinsky	Ucraina
H. Hinko	Iugoslavia
John Szhipa	Lituania
Gioseppe Bevione	Italia
Căpt. Vasile Stoica	România.

465

1918 octombrie 28/⟨noiembrie 10⟩, Iaşi. **Memoriu remis de guvernul român reprezentanţilor Puterilor Aliate şi Asociate în România privind sacrificiile de război ale României şi reluarea colaborării cu Aliaţii.**

România, atît din punct de vedere moral, cît şi politic, are dreptul la înfăptuirea revendicărilor ei. Ea ştie că Aliaţii îi recunosc acest drept în virtutea principiilor ai căror reprezentanţi sînt şi care au fost formulate de preşedintele Wilson atunci cînd a declarat că „soluţiunile războiului izvorăsc din însăşi natura lui şi din împrejurările războiului. Tot ce pot face oamenii de stat sau adunările — a zis atunci preşedintele Wilson — este de a le înfăptui".

Într-adevăr, chestiunea românilor din Ungaria s-a impus, prin însăşi natura ei, în ziua în care principiile de justiţie, de independenţă şi de libertate a popoarelor au fost proclamate. Ea s-a impus şi prin împrejurările războiului, cînd prin Tratatul de la 4 august 1916, Aliaţii s-au obligat să asigure românilor unitatea lor naţională.

Din acest tratat, România şi-a îndeplinit partea ei. Spiritul de dreptate, care însufleţeşte pe Aliaţi, i-a îndemnat să recunoască că în opera comună a celor mari şi a celor mici România a adus cu credinţă şi bărbăţie partea ei de luptă, de jertfe şi de roade, cînd într-una din clipele care ar fi putut fi hotărîtoare pentru vrăjmaş, acţiunea ei a uşurat alte fronturi, atrăgînd asupra ei sforţări ce depăşeau cu mult forţele pe care le putea pune în luptă. Dar, desigur, şi rezultatul intervenţiunii ei pentru cauza generală a fost mult mai presus de acela la care Aliaţii erau în drept să se aştepte.

Pacea de la Bucureşti, care nu a fost niciodată nici consfinţită de rege, nici ratificată, nu poate anula legămintele acelui tratat, căci România nu a fost silită la aceasta decît după pacea de la Brest-Litovsk şi după îngenuncherea Ucrainei de către Puterile Centrale, adică în faţa unei stări de fapt care zădărnicea orice încercare militară şi în faţa unei stări de drept în care reprezentanţii Rusiei aliate, a cărei colaborare a fost făgăduită de Aliaţi, pactizase cu vrăjmaşul.

Este natural, căci este drept, ca tot ce a urmat păcii de la Brest-Litovsk şi îngenuncherii Ucrainei să fie socotit nul în fiinţa sa şi în rezultatul său. Şi de aceea, îndată ce putinţa s-a ivit, România, fără nici o întîrziere, şi-a reluat şi pe terenul militar colaborarea cu Aliaţii, impusă de legăturile pe care regele şi ţara nu le-au socotit niciodată desfăcute.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *România şi războiul mondial*, Bucureşti, 1921, p. 331—332.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1918 ⟨octombrie 28⟩/noiembrie 10, Iaşi. **Telegramă a celor patru miniştri ai Puterilor Aliate, adresată guvernelor lor, privind intrarea trupelor române în acţiune alături de Aliaţi.**

Affaires Etrangères
No 765 Iassy, par Salonique, 10 Novembre 1918, 22 h
reçu le 18 s.h.

Urgent

Identique des quatre Ministres, etc. . . .

Nous remettons pour être immédiatement transmise à nos gouv⟨ernemen⟩ts la note suivante:

« Dès que le Ministre de France nous a fait savoir que les armées alliées touchaient à notre territoire et que leur commandement, jugeant que les conditions nécessaires pour notre rentrée en action étaient réalisées, demandait notre coopération, S.M. le Roi a décrété la mobilisation de l'armée roumaine et a exigé, dans les 24 heures, la capitulation des troupes allemandes en Valachie.

La Roumanie a procédé ainsi conformément au traité du 4—17 août 1916, qui lie à ses alliés.

Elle s'est (considérée) tenue d'agir sans un moment de retard, dès que les conséquences funestes de la disparation des armées russes pouvaient être annulées par la présence d'une armée alliée aux frontières du royaume.

Fidèles à nos engagements, nous sommes heureux et fiers de pouvoir nous retrouver aux côtés de vos glorieuses armées dans la lutte pour le triomphe de la grande cause pour laquelle les Alliés et nous avons déjà (1 gr. faux) tout le sang et subi sans regret de si grandes épreuves. »

Le Roi a, en effet, répondu immédiatement à l'appel du Général Berthelot, sans aucune hésitation et sans attendre la nouvelle, non encore parvenue aujourd'hui, que le passage du Danube par les troupes alliées s'est effectué. Il ne nous a pas demandé non plus avant de prendre sa décision, la confirmation de nos engagements.

Nous confirmons que, dans l'état de misère et de dénuement de la Roumanie, l'utilité de la mobilisation est surtout l'effet moral. Unis au fur et à mesure que les Alliés seront à même de l'aider, elle pourra fournir d'importants et excellents effets qui faciliteront dans une grande mesure l'action de l'Entente par toutes institutions qui seraient utilisées dans l'intérêt commun.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 182, c. 221—222; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Roumanie, vol. 31, f. 204—205.

Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 765

Iaşi, prin Salonic, 10 noiembrie 1918, orele 22;
primită în 18, f.h.

Urgent

Identică cu a celor patru miniştri etc. . . .

Remitem pentru a fi transmisă imediat guvernelor noastre următoarea notă:

„Imediat ce ministrul Franţei ne-a adus la cunoştinţă că armatele aliate erau la hotarele noastre şi că deci comandamentul lor, considerînd că sînt reali-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

zate condiţiile necesare pentru intrarea noastră în acţiune, a cerut cooperarea noastră, M.S. regele a decretat mobilizarea armatei române şi a cerut capitularea, în următoarele 24 de ore, a trupelor germane aflate în Muntenia.

România a procedat astfel în conformitate cu Tratatul din 4/17 august 1916, care o leagă de aliaţii săi.

Ea s-a considerat obligată să acţioneze fără un moment de întîrziere, imediat ce consecinţele funeste ale dispersării armatelor ruseşti puteau fi anulate prin prezenţa unei armate aliate la frontierele Regatului.

Credincioşi angajamentelor noastre, sîntem fericiţi şi mîndri de a ne putea regăsi alături de glorioasele voastre armate în lupta pentru triumful marii cauze pentru care Aliaţii şi noi am vărsat deja atît sînge şi am suferit fără regrete încercări atît de grele".

Regele a răspuns, într-adevăr, imediat la apelul generalului Berthelot, fără nici o ezitare şi fără să aştepte ştirea, care, încă nu ne-a parvenit astăzi, că trecerea Dunării de către trupele aliate s-a efectuat. El nici nu ne-a cerut, înainte de a lua hotărîrea sa, confirmarea angajamentelor noastre.

Noi confirmăm că, în starea de mizerie şi de lipsuri a României, utilitatea mobilizării este mai ales de ordin moral. Dar pe măsură ce Aliaţii vor fi în stare s-o ajute, ⟨România⟩ va putea să furnizeze importante şi excelente efective care vor ajuta într-o mare măsură acţiunea Antantei prin orice instituţii care vor fi necesare în interes comun.

467

1918 ⟨octombrie 29⟩/noiembrie 11. **Convenţia de armistiţiu încheiată între Germania şi Puterile Aliate şi Asociate.**

A. ALLEMAGNE
CONVENTION D'ARMISTICE

11 Novembre 1918

Entre le Maréchal FOCH, Commandant en chef les armées alliées, stipulant au nom des Puissances alliées et associées, assisté de l'Amiral WEYMISS, First Sea Lord, d'une part:
et

Monsieur le Secrétaire d'Etat ERZBERGER, Président de la Délégation allemande.

Monsieur l'Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire Comte VON OBERNDORFF,

Monsieur le Général d'Etat-Major VON WINTERFELDT,

Monsieur le Capitaine de vaisseau VANSELOW, munis de pouvoirs réguliers et agissant avec l'agrément du Chancelier allemand, d'autre part;

Il a été conclu un armistice aux conditions suivantes:

CONDITIONS DE L'ARMISTICE CONCLU AVEC L'ALLEMAGNE
A. SUR LE FRONT D'OCCIDENT

I. Cessation des hostilités, sur terre et dans six heures après la signature de l'armistice.

II. Evacuation immédiate des pays envahis: Belgique, France, Luxembourg — ainsi que l'Alsace-Lorraine — réglée de manière à être réalisée dans un délai de 15 jours à dater de la signature de l'armistice.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Les troupes allemandes, qui n'auront pas évacué les territoires prévus dans les délais fixés, seront faites prisonnières de guerre.

L'occupation par l'ensemble des troupes alliées et des Etats-Unis suivra dans ces pays, la marche de l'évacuation.

Tous les mouvements d'évacuation ou d'occupation sont réglés par la note annexe no 1, arrêtée au moment de la signature de l'armistice.

III. Rapatriement, commençant immédiatement et devant être terminé dans un délai de 15 jours de tous les habitants des pays énumérés ci-dessus (y compris les otages et les prévenus ou condamnés).

IV. Abandon par les armées allemandes du matériel de guerre suivant, en bon état:

5 000 canons (dont 2 500 lourds et 2 500 de campagne), 25 000 mitrailleuses, 3 000 minenwefers,

1 700 avions de chasse et de bombardement, en premier lieu tous les D 7 et tous les avions de bombardement de nuit, à livrer sur place aux troupes des Alliés et des Etats-Unis, — dans les conditions de détail fixées par la note annexe no 1, arrêtée au moment de la signature de l'armistice.

V. Evacuation des pays de la rive gauche du Rhin par les armées allemandes.

Les pays de la rive gauche du Rhin seront administrés par les autorités locales, sous le contrôle des troupes d'occupation des Alliés et des Etats-Unis.

Les troupes des Alliés et des Etats-Unis assureront l'occupation de ces pays par des garnisons tenant les principaux points de passage du Rhin (Mayence, Coblentz, Cologne) avec, en ces points, des têtes de pont de 30 kilomètres de rayon sur la rive droite — et des garnisons tenant également des points stratégiques de la région.

Une zone neutre sera réservée sur la rive droite du Rhin, entre le fleuve et une ligne tracée parallèlement aux têtes de pont, et au fleuve, et à 10 kilomètres de distance depuis la frontière de Hollande jusqu'à la frontière de la Suisse.

L'évacuation par l'ennemi des pays du Rhin, rive gauche et rive droite, sera réglée de façon à être réalisée dans un délai de 16 nouveaux jours, soit 31 jours après la signature de l'armistice.

Tous les mouvements d'évacuation ou d'occupation seront réglés par la note annexe no 1, arrêtée au moment de la signature de l'armistice.

VI. Dans tous les territoires évacués par l'ennemi, toute évacuation des habitants sera interdite; il ne sera apporté aucun dommage ou préjudice à la personne ou à la propriété des habitants. Personne ne sera poursuivi pour délits de participation à des mesures de guerre antérieures à la signature de l'armistice.

Il ne sera fait aucune destruction d'aucune sorte.

Les installations militaires de toute nature seront livrées intactes, de même les approvisionnements militaires: vivres, munitions, équipements, qui n'auront pas été emportés dans les délais d'évacuation fixés.

Les dépôts de vivres, de toute nature, pour la population civile, bétail, etc., devront être laissés sur place.

Il ne sera pris aucune mesure générale ou d'ordre officiel ayant pour conséquence une dépréciation des établissements industriels ou une réduction dans leur personnel.

VII. Les voies et moyens de communication de toute nature: voies ferrées, voies navigables, routes, ponts, télégraphe, téléphone . . . , ne devront être l'objet d'aucune détérioration.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tout le personnel civil et militaire actuellement utilisé y sera maintenu.

Il sera livré aux Puissances associées:

5 000 machines montées et 150 000 wagons en bon état de roulement, et pourvus de tous rechanges et agrès nécessaires, dans des délais dont le détail est fixé à l'annexe no 2 et dont le total ne devra pas dépasser 31 jours.

Il sera également livré 5 000 camions automobiles en bon état dans un délai de 36 jours.

Les chemins de fer d'Alsace-Lorraine, dans un délai de 31 jours, seront livrés dotés de tout le personnel et matériel affectés organiquement à ce réseau.

En outre, le matériel nécessaire à l'exploitation dans les pays de la rive gauche du Rhin sera laissé sur place.

Tous les approvisionnements en charbon et matières d'entretien, en matériel de voies, de signalisation et d'atelier, seront laissés sur place. Ces approvisionnements seront entretenus par l'Allemagne, en ce qui concerne l'exploitation de voies de communication des pays de la rive gauche du Rhin.

Tous les chalands enlevés aux Alliés leur seront rendus, la note annexe no 2 règle le détail de ces mesures.

VIII. Le Commandement sera tenu de signaler, dans un délai de 48 heures après la signature de l'armistice, toutes les mines ou dispositifs à retard agencés sur les territoires évacués par les troupes allemandes et d'en faciliter la recherche et la destruction.

Il signalera également toutes les dispositions nuisibles qui auraient pu être prises (telles qu'empoisonnement ou pollution de sources et puits, etc.), le tout sous peine de représailles.

IX. Le droit de réquisition sera exercé par les armées des Alliés et des Etats-Unis dans tous les territoires occupés, sauf règlement de comptes avec qui le droit.

L'entretien des troupes d'occupation des pays du Rhin, non compris l'Alsace-Lorraine, sera à la charge du Gouvernement allemand.

X. Rapatriement immédiat, sans réciprocité, dans des conditions de détail à régler, de tous les prisonniers de guerre, y compris les prévenus et condamnés, des Alliés et des Etats-Unis. Les Puissances alliées et les Etats-Unis pourront en disposer comme bon leur semblera.

Cette condition annule les conventions antérieures au sujet de l'échange des prisonniers de guerre, y compris celle de juillet 1918 en cours de ratification.

Toutefois, le rapatriement des prisonniers de guerre allemands internés en Hollande et en Suisse continuera comme précédemment. Le rapatriement des prisonniers allemands sera réglé à la conclusion des préliminaires de paix.

XI. Les malades et blessés inévacuables, laissés sur les territoires évacués par les armées allemandes, seront soignés par du personnel allemand, qui sera laissé sur place avec le matériel nécessaire.

B. DISPOSITIONS RELATIVES AUX FRONTIÈRES ORIENTALES DE L'ALLEMAGNE

XII. Toutes les troupes allemandes qui se trouvent actuellement dans les territoires qui faisaient partie avant la guerre de l'Autriche-Hongrie, de la Roumanie, de la Turquie, doivent rentrer immédiatement dans les frontières de l'Allemagne telles qu'elles étaient au 1er août 1914.

Toutes les troupes allemandes, qui se trouvent actuellement dans les territoires qui faisaient partie avant la guerre de la Russie, devront également rentrer dans les frontières de l'Allemagne, définies comme ci-dessus, dès que

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

les Alliés jugeront le moment venu, compte tenu de la situation intérieure de ces territoires.

XIII. Mise en train immédiate de l'évacuation par les troupes allemandes et du rappel de tous les instructeurs prisonniers et agents civils et militaires allemands se trouvant sur les territoires de la Russie (dans les limites du 1er août 1914).

XIV. Cessation immédiate, par les troupes allemandes, de toutes réquisitions, saisies ou mesures coercitives, en vue de se procurer des ressources à destination de l'Allemagne, en Roumanie et en Russie (dans leurs limites du 1er août 1914).

XV. Renonciation aux traités de Bucarest et de Brest-Litowsk et traités complémentaires.

XVI. Les Alliés auront libre accès aux territoires évacués par les Allemands, sur les frontières orientales, soit par Dantzig, soit par la Vistule, afin de pouvoir ravitailler les populations et dans le but de maintenir l'ordre.

C. DANS L'AFRIQUE ORIENTALE

XVII. Evacuation de toutes les forces allemandes opérant dans l'Afrique orientale dans un délai réglé par les Alliés.

D. CLAUSES GÉNÉRALES

XVIII. Rapatriement, sans réciprocité, dans le délai maximum d'un mois, dans des conditions de détail à fixer, de tous les internés, civils, y compris les otages, les prévenus ou condamnés appartenant à des Puissances alliées ou associées autres que celles énumérées à l'article III.

E. CLAUSES FINANCIÈRES

XIX. Sous réserve de toute revendication et réclamation ultérieures de la part des Alliés et des Etats-Unis, réparation des dommages.

Pendant la durée de l'armistice, il ne sera rien distrait par l'ennemi des valeurs publiques pouvant servir aux Alliés de gage pour le recouvrement des réparations.

Restitution immédiate de l'encaisse de la Banque Nationale de Belgique et, en général, remise immédiate de tous documents, espèces, valeurs (mobilières et fiduciaires, avec le matériel d'émission) touchant aux intérêts publics dans les pays envahis. [1]

Restitution de l'or russe ou roumain pris par les Allemands ou remis à eux. Cet or sera pris en charge par les Alliés jusqu'à la signature de la paix.

F. CLAUSES NAVALES

XX. Cessation immédiate de toute hostilité sur mer et indication précise de l'emplacement et des mouvements des bâtiments allemands. Avis donné aux neutres de la liberté concédée à la navigation des marines de guerre et de commerce des Puissances alliées et associées dans toutes les eaux territoriales sans soulever de question de neutralité.

XXI. Restitution, sans réciprocité, de tous les prisonniers de guerre des marines de guerre et de commerce des Puissances alliées et associées au pouvoir des Allemands.

XXII. Livraison aux Alliés et aux Etats-Unis de tous les sous-marins (y compris tous les croiseurs sous-marins et tous les mouilleurs de mines) actuellement existants, avec leur armement et équipement complet, dans les ports désignés par les Alliés et les Etats-Unis. Ceux qui ne peuvent pas prendre la mer seront désarmés de personnel et de matériel et ils devront rester sous la surveillance des Alliés et des Etats-Unis.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Les sous-marins, qui sont prêts pour la mer, seront préparés à quitter les ports allemands aussitôt que des ordres seront reçus par T.S.F. pour leur voyage au port désigné de la livraison, et le reste le plus tôt possible.

Les conditions de cet article seront réalisée dans un délai de quatorze jours après la signature de l'armistice.

XXIII. Les navires de guerre de surface allemands, qui seront désignés par les Alliés et les Etats-Unis, seront immédiatement désarmés, puis internés dans des ports neutres ou, à leur défaut, dans des ports alliés désignés par les Alliés et les Etats-Unis. Ils y demeureront sous la surveillance des Alliés et des Etats-Unis, des détachements de gardes étant seuls laissés à bord.

La désignation des Alliés portera sur: 6 croiseurs de bataille, 10 cuirassés d'escadre, 8 croiseurs légers (dont 2 mouilleurs de mines), 50 destroyers des types les plus récents.

Tous les autres navires de guerre de surface (y compris ceux de rivière) devront être réunis et complètement désarmés dans les bases navales allemandes désignées par les Alliés et les Etats-Unis, et y être placés sous la surveillance des Alliés et des Etats-Unis.

L'armement militaire de tous les navires de la flotte auxiliaire sera debarqué.

Tous les vaisseaux désignés pour être internés seront prêts à quitter les ports allemands 7 jours après la signature de l'armistice.

On donnera par T.S.F. les directions pour le voyage.

XXIV. Droit pour les Alliés et les Etats-Unis, en dehors des eaux territoriales allemandes, de draguer tous les champs de mines et de détruire les obstructions placées par l'Allemagne, dont l'emplacement devra leur être indiqué.

XXV. Libre entrée et sortie de la Baltique pour les marines de guerre et de commerce des Puissances alliées et associées assurée par l'occupation de tous les forts, ouvrages, batteries et défenses de tout ordre allemands, dans toutes les passes allant du Cattégat à la Baltique, et par le dragage et la destruction de toutes mines ou obstructions dans et hors les eaux territoriales allemandes dont les plans et emplacements exacts seront fournis par l'Allemagne, qui ne pourra soulever aucune question de neutralité.

XXVI. Maintien du blocus des Puissances alliées et associées dans les conditions actuelles, les navires de commerce allemands trouvés en mer restant sujets à capture.

Les Alliés et les Etats-Unis envisagent le ravitaillement de l'Allemagne pendant l'armistice dans la mesure reconnue nécessaire.

XXVII. Groupement et immobilisation, dans les bases allemandes désigneés par les Alliés et les Etats-Unis, de toutes les forces aériennes.

XXVIII. Abandon par l'Allemagne, sur place et intact, de tout le matériel de port et de navigation fluviale, de tous les navires de commerce, remorquers, chalands, de tous les appareils, matériel et approvisionnement d'aéronautique maritime, toutes armes, appareils, approvisionnements de toutes natures, en évacuant la côte et les ports belges.

XXIX. Evacuation de tous les ports de la Mer Noire par l'Allemagne et remise aux Alliés et aux Etats-Unis de tous les bâtiments de guerre russes saisis par les Allemands dans la Mer Noire. — Libération de tous les navires de commerce neutres saisis. — Remise de tout le matériel de guerre ou autre saisi dans ces ports, — et abandon du matérial allemand énuméré à la clause XXVIII.

XXX. Restitution, sans réciprocité, dans des ports désignés par les Alliés et les Etats-Unis de tous les navires de commerce appartenant aux Puissances alliées et associées, actuellement au pouvoir de l'Allemagne.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

XXXI. Interdiction de toute destruction des navires ou de matériel avant évacuation, livraison ou restitution.

XXXII. Le Gouvernement allemand notifiera formellement à tous les Gouvernements neutres et, en particulier, aux Gouvernements de Norvège, de Suède, du Danemark et de la Hollande, que toutes les restrictions imposées au trafic de leurs bâtiments avec les Puissances alliées et associées, soit par le Gouvernement allemand lui-même, soit par des entreprises allemandes privées, contre l'exportation de matériaux de constructions navales ou non, sont immédiatement annulées.

XXXIII. Aucun transfert de navires marchands allemands de tout espèce, sous un pavillon neutre quelconque, ne pourra avoir lieu après la signature de l'armistice.

G. DURÉE DE L'ARMISTICE

XXXIV. La durée de l'armistice est fixée à 36 jours avec faculté de prolongation.

Au cours de cette durée, l'armistice peut, si les clauses ne sont pas exécutées, être dénoncé par l'une des Parties contractantes qui devra en donner le préavis 48 heures à l'avance.

Il est entendu que l'exécution des articles III et XXVIII ne donnera lieu à dénonciation de l'armistice pour insuffisance d'exécution, dans les délais voulus, que dans le cas d'une exécution mal intentionnée. Pour assurer, dans les meilleures conditions, l'exécution de la présente convention, le principe d'une Commission d'armistice internationale permanente est admis. Cette Commission fonctionnera sous la haute autorité du Commandement en chef militaire et naval des armées alliées.

Le présent armistice a été signé le 11 novembre 1918, à 5 heures (cinq heures) heure française.

Signé:
Foch,
Weymiss, amiral

Signé;
Erzberger,
Oberndorff,
Winterfeldt,
Vanselow.

NOTE ANNEXE N° 1

I. ÉVACUATION DES PAYS ENVAHIS: BELGIQUE, FRANCE, LUXEMBOURG, AINSI QUE DE L'ALSACE-LORRAINE

Se fera en trois phases successives dans les conditions suivantes:

1re Phase. — Evacuation des territoires situés entre le front actuel et la ligne no 1 de la carte jointe: — terminée dans un délai de 5 jours après la signature de l'armistice.

2me Phase. — Evacuation des territoires situés entre la ligne no 1 et la ligne no 2: — terminée dans un délai de 4 nouveaux jours (9 jours au total après la signature de l'armistice).

3me Phase. — Evacuation des territoires situés entre la ligne no 2 et la ligne no 3: — terminée dans un délai de 6 nouveaux jours (15 jours au total après la signature de l'armistice).

Les troupes alliées et des Etats-Unis pénétreront dans ces différents territoires après l'expiration des délais accordés aux troupes allemandes pour l'évacuation de chacun d'eux.

En conséquence:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Le front allemand actuel sera franchi par les troupes alliées à partir du 6e jour qui suivra la signature de l'armistice:

La ligne no 1, à partir du 10e jour;

La ligne no 2, à partir du 16e jour.

II. ÉVACUATION DES PAYS DU RHIN

Cette évacuation se fera également en plusieurs phases successives;

1 Evacuation des territoires situés entre la ligne 2, 3 et la ligne 4: — terminée dans un délai de 4 nouveaux jours (19 jours au total après la signature de l'armistice);

2 Evacuation des territoires situés entre la ligne 4 et la ligne 5: — terminée dans un délai de 4 nouveaux jours (23 jours au total après la signature de l'armistice);

3 Evacuation des territoires situés entre la ligne 5 et la ligne 6 (ligne du Rhin): — terminée dans un délai de 4 nouveaux jours (27 jours au total après la signature de l'armistice):

4 Evacuation des têtes de pont et de la zone neutre sur la rive droite du Rhin: — terminée dans un délai de 4 nouveaux jours (31 jours au total après la signature de l'armistice).

Les troupes d'occupation alliées et des Etats-Unis pénétront dans ces différents territoires après l'expiration des délais accordés aux troupes allemandes pour l'évacuation de chacun d'eux.

En conséquence:

La ligne no 3 sera frachie par elles à partir du 20e jour qui suivra la signature de l'armistice;.

La ligne no 4 sera franchie par elles à partir du 24e jour qui suivra la signature de l'armistice;

La ligne no 5, à partir du 28e jour;

La ligne no 6 (Rhin), à partir du 32e jour, pour l'occupation des têtes de pont.

III. LIVRAISON PAR LES ARMÉES ALLEMANDES DU MATÉRIEL DE GUERRE FIXÉ PAR L'ARMISTICE

Ce matériel de guerre devra être livré dans les conditions suivantes:

La première moitié avant le 10e jour;

la deuxième moitié avant le 20e jour.

Ce matériel sera remis à chacune des armées alliées et des Etats-Unis, par chacun des grands groupements tactiques de l'armée allemande, dans les proportions qui seront fixées par la Commission internationale permanente d'armistice.

NOTE ANNEXE No 2
CONDITIONS INTÉRESSANT LES VOIES DE COMMUNICATION (VOIES FERRÉES, VOIES NAVIGABLES, ROUTES, PORTS FLUVIAUX ET MARITIMES, TÉLÉGRAPHES ET TÉLÉPHONES)

I

Toutes les voies de communication situées jusqu'au Rhin inclues ou comprises, sur la rive droite de ce fleuve, à l'intérieur des têtes de pont occupées par les armées alliées, seront placées sous l'autorité pleine et entière du Commandement en chef des armées alliées, qui aura le droit de prendre toutes les

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mesures qu'il jugera nécessaires pour en assurer l'occupation et l'exploitation. Tous les documents relatifs aux voies de communication seront tenus prêts à lui être remis.

II

Tout le matériel et tout le personnel civil et militaire utilisés actuellement pour l'entretien et l'exploitation des voies de communication seront maintenus intégralement sur ces voies, dans tous les territoires évacués par les troupes allemandes.

Tout le matériel supplémentaire nécessaire pour l'entretien de ces voies de communication dans les pays de la rive gauche du Rhin sera fourni par le Gouvernement allemand pendant toute la durée de l'armistice.

III. PERSONNEL

Le personnel français et belge appartenant au service des voies de communication, qu'il soit interné ou non, sera remis aux armées française ou belge dans les 15 jours suivant la signature de l'armistice.

Le personnel affecté organiquement au réseau exploité par les chemins de fer d'Alsace-Lorraine sera maintenu ou remis en place de façon à assurer l'exploitation du réseau.

Le Commandant en chef des armées alliées aura le droit de faire dans le personnel des voies de communication toutes les mutations et tous les remplacements qui lui conviendront.

IV. MATÉRIEL

a) Matériel roulant. — Le matériel roulant remis aux armées alliées dans la zone comprise entre le front actuel et la ligne no 3, non compris l'Alsace-Lorraine, sera d'une importance au moins égale à:

5 000 locomotives, 150 000 wagons.

Cette livraison sera effectuée, dans les délais fixés par la clause 7 de l'armistice, et dans des conditions de détail à arrêter par la Commission d'armistice inernationale permanente.

Tout ce matériel sera en bon état d'entretien et de roulement et pourvu de toutes les pièces de rechanges ou agrès usuels. Il pourra être utilisé avec son personnel propre ou tout autre sur un point quelconque du réseau ferré des armées alliées.

Le matérial affecté organiquement au réseau exploité par les chemins de fer d'Alsace-Lorraine sera maintenu ou remis en place à la disposition de l'armée française.

Le matériel à laisser sur place dans les pays de la rive gauche du Rhin, ainsi qu'à l'intérieur des têtes de pont, d'autre part, devra permettre l'exploitation normale des voies ferrées de ces territoires.

b) Matériel de voie, de signalisation et d'atelier. — Le matériel de signalisation, les machines-outils et l'outillage prélevés sur les ateliers, les dépôts des réseaux français et belge, seront remis dans des conditions de détail à arrêter par la Commission d'armistice internationale permanente. Il sera fourni aux armées alliées le matériel de voie: rails, petit matériel, appareil matériel de pont et les bois nécessaires à la remise en état des lignes détruites au-delà du front actuel.

c) Combustible et matières d'entretien. — Pendant la durée de l'armistice, les combustibles et matières d'entretien seront livrés, par les soins du Gouvernement allemand aux dépôts normalement affectés à l'exploitation dans les pays de la rive gauche du Rhin.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

V. COMMUNICATIONS TÉLÉGRAPHIQUES ET TÉLÉPHONIQUES

Toutes les lignes télégraphiques et téléphoniques, tous les postes de T.S.F. fixes seront passés aux armées alliées, avec tout le personnel civil et militaire et tout leur matériel, y compris tous les approvisionnements constitués sur la rive gauche du Rhin.

Les approvisionnements supplémentaires nécessaires pour l'entretien du réseau devront être fournis, pendant la durée de l'armistice, par le Gouvernement allemand au fur et à mesure des besoins.

Le Commandant en chef des armées alliées occupera ce réseau militairement, en assurera la direction et fera, dans le personnel, tous les remplacements et mutations qu'il jugera utiles.

Il renverra à l'armée allemande tout le personnel militaire qu'il n'estimera pas nécessaire pour l'exploitation et l'entretien du réseau.

Tous les plans du réseau téléphonique et télégraphique allemand seront remis au Commandant en chef des armées alliées.

B. ALLEMAGNE
CONVENTION ADDITIONNELLE PORTANT PROLONGATION DE L'ARMISTICE
13 Décembre 1918

Les soussignés, munis des pouvoirs en vertu desquels ils ont signé la convention d'armistice du 11 novembre 1918, ont conclu la convention additionnelle suivante:

1 La duré de l'armistice conclu le 11 novembre 1918 est prolongée d'un mois, c'est-à-dire jusqu'au 17 janvier 1919, à 5 heures (cinq heures).

Cette prolongation d'un mois sera étendue jusqu'à la conclusion des préliminaires de paix, sous la réserve d'approbation des Gouvernements alliés.

2 L'exécution des clauses de la convention du 11 novembre incomplètement réalisées sera poursuivie et achevée pendant la prolongation de l'armistice, dans les conditions de détail fixées par la Commission internationale permanente d'armistice, d'après les instructions du Haut Commandement allié.

3 La clause suivante est ajoutée à la convention du 11 novembre 1918:

«Le Haut Commandement allié se réserve, dés à présent, d'occuper, quand il le jugera convenable, à titre de nouvelle garantie, la zone neutre de la rive droite du Rhin, au Nord de la tête de pont de Cologne et jusqu'à la frontière hollandaise. Cette occupation fera l'objet d'un préavis de 6 (six) jours de la part du Haut Commandement allié.»

Trèves, le 13 décembre 1918

Signé:
F. Foch,
Weymiss, amiral

Signé:
Erzberger,
A. Oberndorff,
Winterfeldt,
Vanselow.

STIPULATIONS FINANCIÈRES

Trèves, le 13 décembre 1918

I

Engagement pour le Gouvernement allemand de ne pas disposer, sans accord préalable avec les Alliés, de l'encaisse métallique du Trésor ou de la Reichsbank, des effets ou des avoirs sûrs à l'étranger ainsi que des valeurs

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mobilières étrangères appartenant au Gouvernement et aux Caisses publiques.

Engagement pour le Gouvernement allemand de ne donner, sans accord préalable avec les Alliés, aucune autorisation de sortie pour les avoirs ou les valeurs ci-dessus possédés par des particuliers ou des sociétés.

II

Engagement pour le Gouvernement allemand de prendre, d'accord avec les Gouvernements alliés, toutes dispositions utiles pour décider, dans le plus bref délai possible, dans quelles conditions seront restitués à leurs propriétaire légitimes les titres perdus ou volés dans les régions envahies.

III

Obligation pour le Gouvernement allemand de payer aux Alsaciens-Lorrains à leurs échéances, et conformément aux lois en vigueur, toutes les dettes ou tous les effects échus ou à échoir pendant la durée de l'armistice et concernant des Caisses publiques allemandes, par exemple: les Bons du Trésor, les effets, chèques postaux ou autres, les virements, acceptations, etc., ladite énumération étant énonciative et non limitative.

Obligation pour le Gouvernement allemand de n'apporter aucune entrave spéciale à la libre disposition par les Alsaciens-Lorrains des propriétés, valeurs, titres, dépôts leur appartenant et situés en Allemagne.

IV

Engagement pour le Gouvernement allemand d'examiner, d'accord avec les Gouvernements alliés, les mesures à prendre pour la restitution, dans le plus bref délai possible, des biens séquestrés au préjudice des nationaux alliés.

Ont signé:

Pour la France:
Messieurs Ch. de Lasteyrie,
P. Tirard

Pour l'Allemagne:
Messieurs Busing,
Ratsen

■ Guerre Européenne, Documents, 1918, Paris, 1919, p. 27—40.

A. GERMANIA

Convenţie de armistiţiu

11 noiembrie 1918

Între mareşalul *Foch*, comandantul şef al armatelor aliate,
stipulînd în numele Puterilor Aliate şi Asociate,
asistat de amiralul *Weymiss*, prim-lord al Amiralităţii,
pe de o parte;
şi
Domnul secretar de stat *Erzberger*, preşedintele delegaţiei germane.
Domnul trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar, *contele v. Oberndorff*,
Domnul general de stat major, v. *Winterfeldt*,
Domnul căpitan de vas *Vanselow*,
întăriţi cu împuterniciri conforme regulilor stabilite şi acţionînd cu aprobarea Cancelarului german, pe de altă parte;

— a fost încheiat un armistiţiu în condiţiile următoare:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Condițiile armistițiului încheiat cu Germania

A. *Pe frontul din Occident*

I. Încetarea ostilităților pe uscat și în aer după 6 ore de la semnarea armistițiului.

II. Evacuarea imediată a țărilor invadate: Belgia, Franța, Luxemburg — precum și Alsacia — Lorena —, executată în așa fel încît să fie realizată în termen de 15 zile de la data semnării armistițiului.

Trupele germane care nu vor fi evacuat teritoriile prevăzute în termenele fixate vor fi făcute prizoniere de război.

Ocuparea de către totalitatea trupelor aliate și ale Statelor Unite va urma în aceste țări mersul evacuării.

Toate mișcările de evacuare sau de ocupare sînt stabilite prin nota anexă nr. 1, hotărîtă în momentul semnării armistițiului.

III. Repatrierea, începînd imediat și trebuind să fie terminată într-un termen de 15 zile, a tuturor locuitorilor țărilor enumerate mai sus (inclusiv ostaticii și deținuții sau condamnații).

IV. Cedarea de către armata germană a următorului material de război, în bună stare:

5 000 tunuri (din care: 2 500 grele și 2 500 de campanie); 25 000 mitraliere; 3 000 aruncătoare de mine; 1 700 avioane de vînătoare și de bombardament, în primul rînd toate aparatele D7 și toate avioanele de bombardament de noapte—trebuie predate pe loc trupelor Aliaților și ale Statelor Unite— în condițiile de amănunt fixate de nota anexă nr. 1, stabilită în momentul semnării armistițiului.

V. Evacuarea de către armatele germane a teritoriilor de pe țărmul stîng al Rinului.

Teritoriile de pe malul stîng al Rinului vor fi administrate de autoritățile locale, sub controlul trupelor de ocupație ale Aliaților și ale Statelor Unite.

Trupele Aliaților și ale Statelor Unite vor asigura ocuparea acestor teritorii prin garnizoane ocupînd principalele puncte de trecere a Rinului (Mainz, Koblenz, Köln), cu capete de pod, în aceste puncte, cu raza de 30 km pe malul drept și garnizoane, ocupînd de asemenea puncte strategice ale regiunii.

O zonă neutră va fi rezervată pe malul drept al Rinului, între fluviu și o linie trasată paralel cu capetele de pod și cu fluviul și la 10 km depărtare, începînd de la frontiera Olandei pînă la frontiera Elveției.

Evacuarea de către inamic a teritoriilor de la Rin, malul stîng și malul drept, va fi executată în așa fel încît să fie realizată în termen de alte 16 zile adică după 31 zile de la semnarea armistițiului.

Toate mișcările de evacuare sau de ocupare vor fi hotărîte prin nota anexă nr. 1, stabilită în momentul semnării armistițiului.

VI. În toate teritoriile evacuate de inamic va fi interzisă orice evacuare a locuitorilor; nu se va aduce nici un prejudiciu persoanei sau proprietății locuitorilor. Nimeni nu va fi urmărit pentru delicte de participare la măsuri război anterioare semnării armistițiului.

Nu se va face nici o distrugere de nici un fel.

de Instalațiile militare de orice natură vor fi predate intacte, la fel aprovizionările militare: alimente, muniții, echipamente, care nu au fost transportate în termenele de evacuare fixate.

Depozitele de alimente, de orice natură, pentru populația civilă, vitele etc. vor trebui lăsate pe loc.

Nu se va lua nici o măsură generală sau de natură oficială avînd drept consecință o depreciere a întreprinderilor industriale sau o reducere a personalului lor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

VII. Căile şi mijloacele de comunicaţie de orice fel: căi ferate, căi navigabile, şosele, poduri, telegraf, telefon, nu vor trebui să fie obiectul nici unui fel de deteriorare.

Întregul personal civil şi militar folosit în prezent va fi menţinut pe loc.

Se vor livra Puterilor Asociate:

5 000 locomotive montate şi 150 000 vagoane în stare bună de circulaţie şi prevăzute cu toate piesele de schimb şi accesoriile necesare, în termene al căror detaliu este fixat la anexa nr. 2 şi al cărui total nu va trebui să depăşească 31 de zile.

De asemenea, se vor livra 5 000 autocamioane în stare bună, în termen de 36 de zile.

Căile ferate din Alsacia-Lorena vor fi predate în termen de 31 de zile, dotate cu întreg personalul şi materialul afectat în mod organic acestei reţele.

În plus, materialul necesar exploatării în regiunile de pe malul stîng al Rinului va fi lăsat pe loc.

Toate aprovizionările cu cărbune şi materiale de întreţinere, cu material pentru linii, de semnalizare şi pentru atelier, vor fi lăsate pe loc. Aceste aprovizionări vor fi întreţinute de Germania, în ce priveşte exploatarea căilor de comunicaţie din regiunile de pe malul stîng al Rinului.

Toate şlepurile luate Aliaţilor le vor fi înapoiate, nota anexă nr. 2 pune la punct aceste măsuri.

VIII. Comandamentul va fi obligat să semnaleze, în termen de 48 de ore după semnarea armistiţiului, toate minele sau dispozitivele explozibile cu întîrziere plasate pe teritoriile evacuate de trupele germane şi să faciliteze căutarea şi distrugerea lor. El va semnala, de asemenea, toate dispoziţiile vătămătoare care au putut fi date (ca: otrăvirea sau poluarea izvoarelor şi fîntînilor etc.), totul sub pedeapsa represaliilor.

IX. Dreptul de rechiziţie va fi exercitat de armatele Aliaţilor şi ale Statelor Unite în toate teritoriile ocupate, cu excepţia reglementării conturilor celor în drept.

Întreţinerea trupelor de ocupaţie a regiunilor de pe Rin, excepînd Alsacia-Lorena, rămîne în sarcina guvernului german.

X. Repatrierea imediată, fără reciprocitate, în condiţii ale unor amănunte ce trebuie stabilite, a tuturor prizonierilor de război—inclusiv deţinuţii şi condamnaţii — ai Aliaţilor şi ai Statelor Unite. Puterile Aliate şi Statele Unite vor putea să dispună în această chestiune după cum vor găsi cu cale.

Această condiţie anulează convenţiile anterioare în legătură cu schimbul de prizonieri de război, inclusiv aceea din iulie 1918, în curs de ratificare.

Totuşi, repatrierea prizonierilor de război germani internaţi în Olanda şi în Elveţia va continua ca mai înainte. Repatrierea prizonierilor germani va fi reglementată la încheierea preliminariilor de pace.

XI. Bolnavii şi răniţii ce nu pot fi evacuaţi, lăsaţi pe teritoriile evacuate de armata germană, vor fi îngrijiţi de personal german, care va fi lăsat pe loc, cu materialul necesar.

B. *Dispoziţii asupra frontierelor orientale ale Germaniei*

XII. Toate trupele germane care se găsesc în prezent pe teritoriile care făceau parte înainte de război din Austro-Ungaria, România, Turcia trebuie să se înapoieze imediat între frontierele Germaniei, aşa cum erau ele la 1 august 1914.

Toate trupele germane care se găsesc în prezent pe teritoriile care făceau parte înainte de război din Rusia vor trebui, de asemenea, să se întoarcă între frontierele Germaniei, delimitate ca mai sus, imediat ce Aliaţii vor con-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sidera că a sosit momentul, ţinîndu-se seama de situaţia internă a acestor teritorii.

XIII. Începerea imediată a evacuării trupelor germane şi a rechemării tuturor instructorilor prizonieri şi a agenţilor civili şi militari germani, care se găsesc pe teritoriile Rusiei (între frontierele de la 1 august 1914).

XIV. Încetarea imediată de către trupele germane a oricăror rechiziţii, sechestrări sau măsuri coercitive, în vederea procurării de resurse cu destinaţia Germania, în România şi Rusia (între frontierele lor de la 1 august 1914).

XV. Renunţarea la tratatele de la Bucureşti şi de la Brest-Litovsk şi la tratatele complementare.

XVI. Aliaţii vor avea acces liber la teritoriile evacuate de germani peste frontierele orientale, fie pe la Danzig, fie pe Vistula, pentru a putea aproviziona populaţiile respective şi în scopul menţinerii ordinii.

C. *În Africa Orientală*

XVII. Evacuarea tuturor forţelor germane operînd în Africa orientală, într-un termen stabilit de Aliaţi.

D. *Clauze generale*

XVIII. Repatrierea, fără reciprocitate, în termen de maximum o lună de zile, în condiţii de amănunt ce vor fi fixate, a tuturor internaţilor civili, inclusiv ostaticii, deţinuţii sau condamnaţii aparţinînd unor Puteri Aliate sau Asociate, altele decît acelea enumerate la art. III.

E. *Clauze financiare*

XIX. Sub rezerva oricărei revendicări şi reclamaţii ulterioare din partea Aliaţilor şi a Statelor Unite, reparaţia distrugerilor.

În timpul duratei armistiţiului, nu va fi nimic sustras de către inamic din valorile publice putînd să servească Aliaţilor drept garanţie pentru acoperirea reparaţiilor.

Restituirea imediată a tuturor valorilor din casa Băncii Naţionale a Belgiei şi, în general, predarea imediată a tuturor documentelor, numerarului, valorilor (mobiliare şi financiare cu materialul de emisiune) privind interesele publice în ţările ocupate [1].

Restituirea aurului rusesc sau românesc luat de germani sau predat lor. Acest aur va fi luat în grijă de către Aliaţi pînă la semnarea păcii.

F. *Clauze navale*

XX. Încetarea imediată a tuturor ostilităţilor pe mare şi indicarea precisă a poziţiei şi a mişcărilor navelor germane. Avizarea neutrilor asupra libertăţii acordate navigaţiei marinei de război şi comerciale a Puterilor Aliate şi Asociate în toate apele teritoriale, fără a ridica chestiunea neutralităţii.

XXI. Restituirea, fără reciprocitate, a tuturor prizonierilor de război ai marinelor de război şi de comerţ ale Puterilor Aliate şi Asociate aflaţi în puterea germanilor.

XXII. Predarea către Aliaţi şi Statele Unite a tuturor submarinelor (inclusiv toate submarinele de croazieră şi toate puitoarele de mine) existente în prezent, cu armamentul şi echipamentul lor complet, în porturile arătate

[1] Restituirea imediată a valorilor Băncii Naţionale a Belgiei şi, în general, predarea imediată a tuturor documentelor, numerarului valorilor (mobiliare şi financiare, cu materialu de emitere) avînd legătură cu interesele publice şi private în ţările ocupate. [Notă în original

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de Aliaţi şi Statele Unite. Acelea care nu pot să pornească în larg vor fi dezarmate de personal şi material şi vor trebui să rămînă sub supravegherea Aliaţilor şi a Statelor Unite.

Submarinele care sînt gata pentru a fi lansate vor fi pregătite pentru a părăsi porturile germane imediat ce vor fi primite ordinele prin T.F.F., pentru călătoria lor spre portul desemnat al predării, şi restul, cel mai curînd posibil.

Condiţiile acestui articol vor fi realizate într-un termen de 14 zile după semnarea armistiţiului.

XXIII. Navele de război de suprafaţă germane, care vor fi specificate de Aliaţi şi de Statele Unite, vor fi imediat dezarmate, apoi internate în porturile neutre sau, în lipsa lor, în porturile aliate fixate de Aliaţi şi de Statele Unite. Ele vor rămîne acolo sub supravegherea Aliaţilor şi a Statelor Unite, la bord fiind lăsate doar detaşamente de gardă.

Specificarea Aliaţilor va avea drept obiect: 6 crucişătoare de luptă; 10 cuirasate de escadră; 8 crucişătoare uşoare (dintre care 2 puitoare de mine); 50 distrugătoare de tipul cel mai nou.

Toate celelalte nave de război de suprafaţă (inclusiv cele fluviale) vor trebui să fie adunate şi dezarmate complet la bazele navale germane desemnate de Aliaţi şi de Statele Unite şi aici să fie puse sub supravegherea Aliaţilor şi a Statelor Unite.

Armamentul militar al tuturor navelor flotei auxiliare va fi debarcat.

Toate vasele indicate pentru a fi internate vor fi gata să părăsească porturile germane după 7 zile de la semnarea armistiţiului.

Se vor da prin T.F.F. direcţiile de navigare.

XXIV. Dreptul pentru Aliaţi şi Statele Unite, în afară de apele teritoriale germane, de a draga toate cîmpurile de mine şi de a distruge toate obstacolele plasate de Germania, a căror amplasare va trebui să le fie indicată.

XXV. Libera intrare în şi ieşire din Marea Baltică pentru marinele de război şi de comerţ ale Puterilor Aliate şi Asociate, asigurate prin ocuparea tuturor forturilor, lucrărilor de construcţie, bateriilor şi fortificaţiilor germane de orice natură, în toate strîmtorile, începînd de la Kattegat pînă la Baltica, şi prin dragarea şi distrugerea tuturor minelor sau obstacolelor înăuntrul şi în afara apelor teritoriale germane, ale căror planuri şi amplasări exacte vor fi puse la dispoziţie de Germania, care nu va putea să ridice nici o chestiune de neutralitate.

XXVI. Menţinerea blocadei Puterilor Aliate şi Asociate în condiţiile actuale, navele de comerţ germane aflate pe mare rămînînd să fie considerate materiale de captură.

Aliaţii şi Statele Unite proiectează aprovizionarea cu alimente a Germaniei în timpul armistiţiului, în măsura admisă ca necesară.

XXVII. Gruparea şi imobilizarea, la bazele germane arătate de Aliaţi şi de Statele Unite, a tuturor forţelor aeriene.

XXVIII. Cedarea de către Germania, pe loc şi intact, a întregului material portuar şi de navigaţie fluvială, a tuturor navelor de comerţ, remorchere, şlepuri, a tuturor aparatelor, materialului şi aprovizionării aeronauticii maritime, toate armele, aparatele, materii prime de orice fel, la evacuarea coastei şi porturilor belgiene.

XXIX. Evacuarea de către Germania a tuturor porturilor de la Marea Neagră şi predarea către Aliaţi şi Statele Unite a tuturor navelor de război ruseşti sechestrate de germani în Marea Neagră. Eliberarea tuturor navelor de comerţ neutre sechestrate. Predarea întregului material de război sau de alt fel sechestrat în aceste porturi şi cedarea materialului german enumerat la clauza XXVIII.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

XXX. Restituirea, fără reciprocitate, în porturile fixate de Aliaţi şi de Statele Unite, a tuturor navelor de comerţ aparţinînd Puterilor Aliate şi Asociate aflate în prezent în stăpînirea Germaniei.

XXXI. Interzicerea oricărei distrugeri de nave sau de material înaintea evacuării, predării sau restituirii.

XXXII. Guvernul german va notifica în mod formal tuturor guvernelor neutre, şi îndeosebi guvernelor Norvegiei, Suediei, Danemarcei şi Olandei, că toate restricţiile impuse traficului navelor lor cu Puterile Aliate şi Asociate, fie de către guvernul german însuşi, fie de către întreprinderi germane private, împotriva exportului de materiale de construcţii navale sau nu, sînt imediat anulate.

XXXIII. Nici un transfer de nave comerciale germane de orice fel, sub oricare, pavilion neutru nu va putea avea loc după semnarea armistiţiului.

G. *Durata armistiţiului*

XXXIV. Durata armistiţiului este fixată la 36 zile, cu facultatea de prelungire. În cursul acestei durate, în cazul cînd clauzele nu sînt executate, armistiţiul poate fi denunţat de una din părţile contractante, care va trebui să dea preavizul cu 48 de ore înainte.

S-a convenit că executarea art. III şi XXVIII nu va da loc la denunţarea armistiţiului pentru nesatisfacerea executării în termenele voite decît în cazul unei executări rău intenţionate.

Pentru a garanta executarea prezentei convenţii în cele mai bune condiţii este admis principiul unei comisii de armistiţiu internaţionale permanente. Această comisie va funcţiona sub înalta autoritate a Comandamentului Suprem militar şi naval al Armatelor Aliate.

Prezentul armistiţiu a fost semnat la 11 noiembrie 1918, la ora 5 (ora cinci), ora franceză.

Semnat:
Foch
Weymiss, amiral

Semnat:
Erzberger
Oberndorff
Winterfeld
Vanselow

NOTA ANEXĂ Nr. 1

I. *EVACUAREA ŢĂRILOR OCUPATE: BELGIA, FRANŢA, LUXEMBURG, PRECUM ŞI ALSACIA-LORENA*

Se va face în trei faze succesive, în condiţiile următoare:

Faza 1: Evacuarea teritoriilor situate între frontul actual şi linia nr. 1 a hărţii anexate [2]: terminată în termen de 5 zile după semnarea armistiţiului.

Faza a 2-a: Evacuarea teritoriilor situate între linia nr. 1 şi linia nr. 2: terminată în termen de alte 4 zile (9 zile în total după semnarea armistiţiului).

Faza a 3-a: Evacuarea teritoriilor situate între linia nr. 2 şi linia nr. 3: terminată în termen de alte 6 zile (15 zile în total, după semnarea armistiţiului).

Trupele aliate şi ale Statelor Unite vor pătrunde în aceste diferite teritorii după expirarea termenului acordat trupelor germane pentru evacuarea fiecăreia dintre ele.

În consecinţă:

Frontul german actual va fi depăşit de trupele aliate, începînd din a 6-a zi care va urma semnării armistiţiului:

[2] Harta nu este anexată documentului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Linia nr. 1, începînd din a 10-a zi.
Linia nr. 2, începînd din a 16-a zi.

II. *EVACUAREA ŢINUTURILOR RINULUI*

Această evacuare se va face, de asemenea, în mai multe faze succesive:

1. Evacuarea teritoriilor situate între liniile 2, 3 şi linia 4: terminată într-un interval de alte 4 zile (în total 19 zile după semnarea armistiţiului);

2. Evacuarea teritoriilor situate între 4 şi linia 5: terminată într-un interval de alte 4 zile (în total 23 de zile după semnarea armistiţiului);

3. Evacuarea teritoriilor situate între 5 şi linia 6 (linia Rinului): terminată într-un interval de alte 4 zile (în total 27 zile după semnarea armistiţiului);

4. Evacuarea capetelor de pod şi a zonei neutre de pe ţărmul drept al Rinului: terminată în interval de alte 4 zile (în total 31 zile după semnarea armistiţiului).

Trupele de ocupaţie aliate şi ale Statelor Unite vor pătrunde în aceste diferite teritorii după expirarea termenelor acordate trupelor germane pentru evacuarea fiecăreia dintre ele.

În consecinţă:

Linia nr. 3 va fi trecută de ele începînd din a 20-a zi care va urma semnării armistiţiului;

Linia nr. 4 va fi trecută de ele începînd din a 24-a zi care va urma semnării armistiţiului;

Linia nr. 5, începînd din a 28-a zi;

Linia nr. 6 (Rinul), începînd din a 32-a zi, pentru ocuparea capetelor de pod.

III. *PREDAREA DE CĂTRE ARMATELE GERMANE A MATERIALULUI DE RĂZBOI STABILIT PRIN ARMISTIŢIU*

Acest material de război va trebui să fie predat în condiţiile următoare:

Prima jumătate înainte de a 10-a zi;

a doua jumătate înainte de a 20-a zi.

Acest material va fi predat fiecăreia din Armatele Aliate şi ale Statelor Unite, de fiecare din marile grupări tactice ale armatei germane, în proporţiile ce vor fi fixate de Comisia internaţională permanentă de armistiţiu.

NOTA ANEXĂ Nr. 2

Condiţii interesînd căile de comunicaţie (căi ferate, căi navigabile, şosele, porturi fluviale şi maritime, telegrafe şi telefoane).

I

Toate căile de comunicaţie situate pînă la Rin, incluse sau situate pe malul drept al acestui fluviu, în interiorul capetelor de pod ocupate de Armatele Aliate, vor fi puse sub autoritatea deplină şi totală a Înaltului Comandament al Armatelor Aliate, care va avea dreptul să ia toate măsurile pe care el le va considera necesare pentru a le garanta ocuparea şi exploatarea. Toate documentele referitoare la căile de comunicaţie vor fi pregătite pentru a-i fi remise.

II

Întregul material şi întregul personal civil şi militar folosite în prezent pentru întreţinerea şi exploatarea căilor de comunicaţie vor fi menţinute în întregime pe aceste căi, în toate teritoriile evacuate de trupele germane.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Întreg materialul suplimentar necesar pentru întreținerea acestor căi de comunicație în țările de pe malul stîng al Rinului va fi procurat de guvernul german pe toată durata armistițiului.

III. PERSONALUL

Personalul francez și belgian făcînd parte din serviciul căilor de comunicație, fie că este internat sau nu, va fi predat armatelor franceze sau belgiene în următoarele 15 zile după semnarea armistițiului.

Personalul afectat în mod organic rețelei exploatate de căile ferate din Alsacia-Lorena va fi menținut sau readus la loc, în așa fel încît să se asigure exploatarea rețelei.

Comandantul șef al Armatelor Aliate va avea dreptul să facă în cadrul personalului căilor de comunicație toate mutările și toate înlocuirile pe care le va considera oportune.

IV. MATERIALUL

a) *Material rulant.* Materialul rulant predat Armatelor Aliate în zona situată între frontul actual și linia nr. 3, excluzînd Alsacia-Lorena, va fi de o importanță cel puțin egală cu: 5 000 locomotive, 150 000 vagoane.

Această predare va fi efectuată în termenele fixate de clauza 7 din armistițiu și în condițiile de amănunt ce vor fi stabilite de Comisia internațională permanentă de armistițiu.

Întreg acest material va fi în stare bună de întreținere și de rulare și prevăzut cu toate piesele de schimb sau accesoriile necesare. El va putea fi folosit împreună cu propriul său personal sau cu altul, pe un punct ori care al rețelei ferate a armatelor aliate.

Materialul afectat organic rețelei exploatate de căile ferate din Alsacia-Lorena va fi menținut sau readus la loc, la dispoziția armatei franceze.

Materialul ce trebuie lăsat pe loc în regiunile de pe malul stîng al Rinului, precum și în interiorul capetelor de pod, de cealaltă parte, va trebui să permită exploatarea normală a căilor ferate din aceste teritorii.

b) *Material de cale (ferată), de semnalizare și de atelier.* Materialul de semnalizare, mașinile-unelte și utilajul preluat din ateliere, depourile rețelelor franceze și belgiene vor fi predate în condițiile de amănunt ce urmează a fi stabilite de Comisia internațională permanentă de armistițiu. Se va procura Armatelor Aliate materialul de cale ferată: șine, piese de schimb, aparate, material de poduri și lemnele necesare reparării liniilor distruse dincolo de frontul actual.

c) *Combustibil și materiale de întreținere.* Pe durata armistițiului, combustibilii și materialele de întreținere vor fi livrate prin grija guvernului german depozitelor afectate în mod normal exploatării în țările de pe malul stîng al Rinului.

V. COMUNICAȚII TELEGRAFICE ȘI TELEFONICE

Toate liniile telegrafice și telefonice, toate posturile fixe de T.F.F. vor fi trecute Armatelor Aliate împreună cu tot personalul civil și militar și întregul lor material, inclusiv toate aprovizionările stocate pe malul stîng al Rinului.

Aprovizionările suplimentare necesare pentru întreținerea rețelelor vor trebui procurate, pe perioada armistițiului, de guvernul german pe măsură ce va fi nevoie.

Comandantul șef al Armatelor Aliate va ocupa militar această rețea, îi va asigura conducerea și va face în rîndul personalului toate înlocuirile și mutările pe care le va considera necesare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

El va înapoia armatei germane întreg personalul militar pe care nu-l va considera necesar pentru exploatarea şi întreţinerea reţelei.

Toate planurile reţelei telefonice şi telegrafice germane vor fi predate Comandantului şef al Armatelor Aliate.

(B) GERMANIA

Convenţie suplimentară avînd drept obiect prelungirea armistiţiului

13 decembrie 1918

Subsemnaţii, întăriţi cu puteri în virtutea cărora ei au semnat convenţia de armistiţiu din 11 noiembrie 1918, au încheiat convenţia suplimentară următoare:

1. Durata armistiţiului încheiat la 11 noiembrie 1918 este prelungită cu o lună, adică pînă la 17 ianuarie 1919, ora 5 (ora cinci). Această prelungire cu o lună va fi extinsă pînă la încheierea preliminariilor de pace, sub rezerva aprobării guvernelor aliate.

2. Executarea clauzelor convenţiei din 11 noiembrie realizată incomplet va fi continuată şi îndeplinită în timpul prelungirii armistiţiului, în condiţiile de amănunt fixate de Comisia internaţională permanentă de armistiţiu, în conformitate cu instrucţiunile Înaltului Comandament Aliat.

3. Clauza următoare este adăugată la convenţia din 11 noiembrie 1918:

„Înaltul Comandament Aliat îşi rezervă, chiar din acest moment, dreptul să ocupe cînd va considera el că este oportun, cu titlu de garanţie nouă, zona neutră de pe malul drept al Rinului, la nord de capul de pod de la Köln şi pînă la frontiera olandeză. Această ocupare va face obiectul unui preaviz de 6 (şase) zile din partea Înaltului Comandament Aliat."

Trier, 13 decembrie 1918

Semnat:
Foch,
Weymiss, amiral.

Semnat:
Erzberger,
A. Oberndorff,
Winterfeldt,
Vanselow.

STIPULAŢII FINANCIARE

Trier, 13 decembrie 1918

I

Angajament pentru guvernul german de a nu dispune, fără acordul prealabil al Aliaţilor, de valorile în aur ale tezaurului sau ale Băncii Reichului, de efectele sau de averile sigure aflate în străinătate, precum şi de valorile mobiliare ⟨din⟩ străinătate, aparţinînd guvernului sau fondurilor publice.

Angajament pentru guvernul german de a nu da, fără un acord prealabil cu Aliaţii, nici o autorizaţie de ieşire pentru averile sau valorile de mai sus, aflate în posesia particularilor sau societăţilor.

II

Angajament pentru guvernul german de a lua, de acord cu guvernele aliate, toate dispoziţiile necesare pentru a decide, în cel mai scurt timp posibil, în ce condiţii vor fi restituite proprietarilor lor legitimi titlurile pierdute sau furate în regiunile ocupate.

III

Obligaţia pentru guvernul german de a plăti alsacienilor şi lorenilor, la termenele scadente şi în conformitate cu legile în vigoare, toate datoriile sau toate efectele expirate sau care trebuie să expire în timpul cît va dura

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

armistițiul și care se referă la fondurile publice germane, de exemplu: bonurile de tezaur, efectele, cecurile poștale sau de alt fel, viramentele, acceptele etc., numita enumerare fiind enunțiativă și nu limitativă.

Obligația pentru guvernul german de a nu crea nici o piedică specială liberei posibilități a alsacienilor și lorenilor de a dispune asupra proprietăților, valorilor, titlurilor, depozitelor ce le aparțin și care sînt situate în Germania.

IV

Angajament pentru guvernul german de a examina, de comun acord cu guvernele aliate, măsurile ce trebuie luate pentru restituirea, în cel mai scurt timp posibil, a bunurilor sechestrate în prejudiciul Națiunilor Aliate.

Au semnat:

Pentru Franța:
Domnii Ch. de Lasteyrie,
P. Tirard

Pentru Germania:
Domnii: Busing,
Ratsen

468

1918 ⟨octombrie 31⟩/noiembrie 13, Belgrad. **Convenție militară referitoare la Armistițiul cu Ungaria.**

Convention militaire relative à l'Armistice en Hongrie

13 novembre 1918

I. Le Gouvernement hongrois retire toutes ses troupes au Nord de la ligne marquée par la haute vallée du Grand Szamos, Bistritz, Maros (village), le Maros jusqu'à son confluent avec la Tissa, Mariatheresippol, Baja, Fünfkirchen, ces localités étant non occupées par les troupes hongroises, le cours de la Drave jusqu'au raccord de cette rivière avec la frontière de Slovenie-Croatie. L'évacuation sera terminée dans un délai de huit jours.

Les Alliés occuperont de plein droit la région évacuée dans les conditions que fixera la Général Commandant en chef les armées alliées. L'Administration civile y restera entre les mains du Gouvernement actuel.

Seules seront maintenues dans la zone évacuée les forces de police et la gendarmerie indispensables au maintien de l'ordre ainsi que celles qui sont chargées d'assurer la sécurité des voies ferrées.

II. Démobilisation de l'armée hongroise, de terre et de mer, exception faite de six divisions de l'infanterie et de deux divisions de cavalerie destinées à assurer l'ordre intérieur et des fractions de police mentionnées au paragraphe I.

III. Droit d'occupation par les Alliés de toutes localités ou tous points stratégiques qu'aura le droit de fixer en permanence le Général Commandant en chef les armées alliées.

Droit de passage et de séjour pour les troupes alliées sur toute l'étendue du territoire hongrois. Droit permanent d'utilisation pour les besoins militaires des Alliés de tout le matériel roulant sur routes et voies ferrées et matériel navigant appartenant à l'Etat et aux particuliers habitant la Hongrie. Dito pour les animaux de trait et de bât.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

IV. Le personnel et le matériel de chemin de fer normalement affectés au service du territoire occupé (voir paragraphe I) resteront sur place: en outre, un réserve de 2 000 wagons et de 100 locomotives (voie normale) et de 600 wagons et 50 locomotives (voie étroite) seront livrés dans un délai d'un mois au Général en chef pour les besoins des troupes alliées et pour compenser les déficits de matériel serbe provenant du fait de la guerre. Une partie de ce matériel pourra être prélevé sur l'Autriche. — Ces chiffres sont approximatifs.

V. Le personnel et le matériel navigants, affectés normalement au service du territoire occupé, resteront sur place.

En outre, six monitors seront livrés immédiatement à Belgrade aux Alliés.

Le reste de la flottille du Danube sera réuni dans un des ports du Danube qui sera désigné ultérieurement par le Général Commandant en chef pour y être désarmé. Sur cette flottille, un prélèvement de dix bateaux à passagers, dix remorqueurs et soixante chalands sera fait dans le plus bref délai pour les besoins des armées alliées et pour compenser les déficits de matériel navigant serbe provenant du fait de la guerre. — Ces chiffres sont approximatifs.

VI. Mise à la disposition du Général Commandant en chef dans un délai de quinze jours d'un détachement de trois mille hommes de troupe de chemin de fer pourvus du matériel nécessaire pour la réparation des voies ferrées en Serbie. — Ces chiffres sont approximatifs.

VII. Mise à la disposition du Général Commandant en chef dans un délai de quinze jours de détachements de sapeurs télégraphistes pourvus du matériel nécessaire pour le rétablissement des communications téléphoniques et télégraphiques en Serbie.

VIII. Mise à la disposition du Général Commandant en chef dans un délai d'un mois de 25 000 chevaux et du matériel de transport qu'il jugera nécessaire. — Ces chiffres sont approximatifs.

IX. Dépôts des armes et du matériel de guerre en des points qui seront fixés par le Général Commandant en chef. Une partie de ce matériel sera prélevée pour la constitution d'unités placées sous les ordres du Général Commandant en chef.

X. Libération immédiate des prisonniers de guerre et internés civils alliés qui seront rassemblés sur les points convenables d'embarquement en chemin de fer d'où ils seront dirigés pour être rapatriés sur les points et aux dates fixés par le Général Commandant en chef. Les prisonniers de guerre hongrois sont conservés provisoirement.

XI. Un délai de quinze jours est accordé pour le passage et le stationnement de troupes allemandes à travers la Hongrie, à partir du jour de la signature de l'armistice du Général Diaz (4 novembre, 15 heures).

Les communications postales et télégraphiques avec l'Allemagne n'auront lieu que sous le contrôle militaire des Alliés. Le Gouvernement hongrois s'engage à ne laisser envoyer en Allemagne aucune communication télégraphique militaire avec ce pays.

XII. La Hongrie facilitera le ravitaillement des troupes alliées d'occupation. Les réquisitions sont permises à condition qu'elles ne soient pas arbitraires: elles seront payées au prix courant.

XIII. Tous les emplacements de mines austro-hongroises dans le Danube et dans la Mer Noire devront être communiqués immédiatament au Général Commandant en chef.

La Gouvernement hongrois s'engage de plus à arrêter les mines flottantes lancées dans le Danube, en amont de sa frontière avec l'Autriche et à enlever toutes celles qui se trouvent actuellement dans ses propres eaux.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

XIV. Le service des postes de T.S.F. et des communications téléphoniques et télégraphiques ainsi que le service des chemins de fer hongrois seront placés sous le contrôle des Alliés.

XV. Un représentant des Alliés sera attaché au Ministre hongrois chargé des approvisionnements afin de sauvegarder les intérêts alliés.

XVI. Obligation pour la Hongrie de cesser toutes relations avec l'Allemagne et d'interdire tous transports de troupes et de munitions sauf autorisation spéciale du Général en chef, à destination des troupes allemandes en Roumanie.

XVII. Les Alliés n'interviendront pas dans l'administration intérieure de l'Etat hongrois.

XVIII. Les hostilités entre les Alliés et la Hongrie ont cessé.

Fait en double le 13 novembre 1918, à 23 h. 15 à Belgrade, avec la rectification de l'en-tête et des paragraphes XI et XVIII.

Pour les Alliés:
Les Délégués du Général Commandant en chef,
Signé:
Le Voïvode Michitch
Le Général Henrys

Pour la Hongrie:
Le Délégué du Gouvernement hongrois,
Signé:
Béla Linder

■ Guerre Européenne, Documents, 1918, Paris, 1919, p. 23—25.

Convenţia militară referitoare la Armistiţiul cu Ungaria
13 noiembrie 1918

I. Guvernul ungar îşi retrage toate trupele la nord de linia marcată prin valea superioară a Someşului Mare, Bistriţa, Mureş (satul), Mureşul pînă la confluenţa lui cu Tisa, Mariathereziopol (Subotica), Baja, Fűnfkirchen (Pécs), aceste localităţi nefiind ocupate de trupele ungare, cursul Dravei pînă la unirea acestui rîu cu frontiera Sloveniei-Croaţiei. Evacuarea va fi terminată într-un termen de 8 zile.

Aliaţii vor ocupa cu drepturi depline regiunea evacuată, în condiţiile pe care le va fixa generalul Comandant şef al Armatelor Aliate. Administraţia civilă va rămîne acolo în mîinile guvernului actual.

Vor fi menţinute în zona evacuată numai forţele de poliţie şi jandarmerie indispensabile menţinerii ordinii, precum şi acelea care au misiunea de a asigura securitatea căilor ferate.

II. Demobilizarea armatei ungare, terestră şi maritimă, cu excepţia a 6 divizii de infanterie şi a 2 divizii de cavalerie destinate să asigure ordinea internă şi a fracţiunilor de poliţie menţionate în paragraful I.

III. Dreptul de ocupare de către Aliaţi a oricăror localităţi sau a oricăror puncte strategice, pe care generalul Comandant şef al Armatei Aliate va avea dreptul să le fixeze în permanenţă.

Dreptul de trecere şi de şedere pentru trupele aliate pe întreaga suprafaţă a teritoriului ungar. Drept permanent de folosire pentru necesităţile militare ale Aliaţilor a oricărui material navigant aparţinînd statului sau particularilor locuind în Ungaria. *Idem* pentru animale de tracţiune şi de poveri.

IV. Personalul şi materialul de cale ferată afectat în mod normal în serviciul teritoriului ocupat (vezi paragraful I) vor rămîne pe loc: în plus, o rezervă de 2 000 vagoane şi de 100 locomotive (linie normală) şi de 600 vagoane şi 50 locomotive (linie îngustă) vor fi livrate în termen de o lună

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

generalului comandant pentru nevoile trupelor aliate şi pentru a compensa deficitele de material sîrb provenind din cauza războiului. O parte din acest material va putea fi preluat din Austria. Aceste cifre sînt aproximative.

V. Personalul şi materialul navigant afectate în mod normal în serviciul teritoriului ocupat vor rămîne pe loc. În plus, 6 monitoare vor fi livrate imediat la Belgrad Aliaţilor. Restul flotei de pe Dunăre va fi grupată într-unul din porturile Dunării, care va fi arătat ulterior de generalul comandant şef pentru a fi dezarmată acolo. Din această flotă, 10 vapoare de pasageri, 10 remorchere şi 60 de şlepuri vor fi preluate, în cel mai scurt timp, pentru nevoile Armatelor Aliate şi pentru a compensa deficitele de material navigabil sîrb, provenind din cauza războiului. Aceste cifre sînt aproximative.

VI. Punerea la dispoziţia generalului comandant şef, în termen de 15 zile, a unui detaşament de 3 000 de oameni de trupă, de cale ferată, echipat cu materialul necesar pentru repararea căilor ferate din Serbia. Aceste cifre sînt aproximative.

VII. Punerea la dispoziţia generalului comandant şef, în termen de 15 zile, de detaşamente de genişti telegrafişti, echipaţi cu materialul necesar pentru restabilirea comunicaţiilor telefonice şi telegrafice în Serbia.

VIII. Punerea la dispoziţia generalului comandant şef, în termen de o lună, a 25 000 de cai şi a materialului de transport pe care el îl va aprecia drept necesar. Aceste cifre sînt aproximative.

IX. Depozitarea armelor şi materialului de război în punctele care vor fi fixate de generalul comandant şef. O parte din acest material va fi preluat pentru constituirea de unităţi plasate sub ordinele generalului comandant şef.

X. Eliberarea imediată a prizonierilor de război şi a internaţilor civili, care vor fi grupaţi în punctele convenabile de îmbarcare pe calea ferată, de unde ei vor fi îndreptaţi, pentru a fi repatriaţi, spre punctele şi la datele fixate de generalul comandant şef. Prizonierii de război unguri sînt menţinuţi în mod provizoriu.

XI. Un termen de 15 zile este acordat pentru trecerea şi staţionarea de trupe germane prin Ungaria, începînd din ziua semnării armistiţiului de generalul Diaz (4 noiembrie orele 15).

Comunicaţiile poştale şi telegrafice cu Germania nu vor avea loc decît sub controlul militar al Aliaţilor. Guvernul ungar se angajează să nu trimită în Germania nici o comunicare telegrafică militară cu această ţară.

XII. Ungaria va înlesni aprovizionarea trupelor aliate de ocupaţie. Rechiziţiile sînt permise cu condiţia ca ele să nu fie arbitrare: ele vor fi plătite la preţul curent.

XIII. Toate amplasările de mine austro-ungare în Dunăre şi în Marea Neagră vor trebui comunicate imediat generalului comandant şef.

Guvernul ungar se angajează, în plus, să oprească minele plutitoare lansate pe Dunăre, în amonte de frontiera sa cu Austria, şi să ridice pe toate acelea care se găsesc în prezent în propriile sale ape.

XIV. Serviciul posturilor de T.F.F. şi de comunicaţii telefonice şi telegrafice, precum şi serviciul căilor ferate ungare vor fi plasate sub controlul Aliaţilor.

XV. Un reprezentant al Aliaţilor va fi ataşat ministerului ungar răspunzător cu aprovizionările, în scopul salvgardării intereselor Aliaţilor.

XVI. Obligaţia pentru Ungaria de a înceta toate relaţiile cu Germania şi de a interzice orice transport de trupe şi de muniţii, fără autorizaţia specială a generalului şef, cu destinaţia către trupele germane din România.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

XVII. Aliaţii nu vor interveni în administraţia internă a statului ungar.

XVIII. Ostilităţile între Aliaţi şi Ungaria au încetat.

Făcut în dublu ⟨exemplar⟩, în 13 noiembrie 1918, orele 23,15, la Belgrad, cu rectificarea antetului şi a paragrafelor XI şi XVIII.

Pentru Aliaţi:
Delegaţii generalului comandant şef,
Semnat:
Voievodul Mišić
Generalul Henrys

Pentru Ungaria:
Delegatul guvernului ungar,
Semnat:
Béla Linder

469

1918 noiembrie 1/14. **Raport telegrafic adresat de generalul Constantin Prezan regelui Ferdinand, referitor la hotărîrile generalului Henri Mathias Berthelot privind problema Basarabiei, Dobrogei, Transilvaniei şi Banatului.**

Rapport télégraphique No. 5 du 14/IX/18
Adressé à S. M. le Roi par le Général Prézan

Dans la conférence que j'ai eu avec le Général Berthelot, j'ai discuté avec lui toutes les questions qui nous concernent. Je présente ci-dessous, en lignes générales, les déclarations du Général Berthelot ainsi que les accords qui ont été établis sous la réserve de la haute approbation ultérieure de Votre Majesté:

1) *Reconstitution de la Russie et la question de la Bessarabie.*

Le Général m'a communiqué qu'il a été nommé le Commandant de toutes les forces alliées qui opéreront en Russie afin de détruire le bolchévisme et de reconstituer la Russie.

Pour l'accomplissement de cette mission, il a pleins pouvoirs de la part des Alliés. Mais étant donné que, pour le moment, il ne dispose que de 4 Divisions, il demande le concours de 16 régiments d'infanterie roumains. Avec ces unités, il a l'intention de constituer des Divisions franco-roumaines. Je lui ai alors exposé les conversations qui ont lieu actuellement à Jassy entre nos hommes politique et M. M. Mulicof et Général Scerbacef au sujet de la Bessarabie. Lui faisant voir quelle est l'attitude de ces derniers dans cette question, *il m'a affirmé que la Russie sera reconstituée sans la Bessarabie.* A la suite de cette déclaration, je lui ai promis que je transmettrai sa demande à mon Gouvernement.

2) *Question de la Dobrogea*

Le Général Berthelot a imposé aux Bulgares d'évacuer complètement la Dobrogea et de se retirer au Sud de la frontière établie par la Paix de Bucarest. Le délai d'évacuation expire á 5 Décembre nouveau style.

Quoique apparamment les Bulgares continuent à faire les difficiles, ils exécutent néanmoins l'ordre sans attendre à y être forcés par d'autres moyens.

Après la retraite des Bulgares, les autorités roumaines y seront réinstallées, de sorte qu'il est bon que notre Gouvernement ait étudié la question et fait sans préparatifs pour que tout l'appareil administratif puisse y être envoyé dès qu'il sera réclamé. Deux régiments anglo-français resteront dans

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

la Dobrogea. Le régiment français occupe, avec un bataillon pour chaque ville, Constantza, Medgidia et Cernavoda; tandis que le régiment anglais occupera Dobrici, Silistra, Turtucaia.

A mon retour, je présenterai à Votre Majesté, en copie, un télégramme et une lettre envoyés par le Général Berthelot au Gouvernement français, ainsi qu'au Général commandant des forces françaises en Bulgarie, au sujet de la Dobrogea. Dans les deux documents on voit, une fois de plus, les sentiments dont le Général est guidé, ainsi que l'intérêt qu'il porte à notre cause.

3) *Question de la Transylvanie.*

M. Balan a décrit la terreur exercée par les autorités hongroises dans les pays roumains et a fait voir quel est le désir du Conseil National roumain. Toute la situation dans l'Ardeal et les demandes du Comité sont contenues dans un mémoire que M. Balan donnera ultérieurement au Général Berthelot.

J'ai fait voir la situation créée pour nous par l'armistice du Général Diaz qui, en établissant la ligne derrière laquelle devaient se retirer les troupes hongroises, n'a pas tenu compte, en ce qui nous concerne, pour que l'intégralité des droits qui nous ont été reconnus par le Traité d'Alliance fût respectée.

Le Général Berthelot, en parlant de l'armistice austro-italien, m'a déclaré que ce qui a été signé est pour le moment difficile à changer et reste momentanément signé. *Il m'a assuré, cependent, que les Alliés respecteront en tout leurs engagements.*

En résumé, nous avons décidé que nos troupes occuperont la Transylvanie jusqu'au Muresh — ligne Diaz — et que quelques détachements français occuperont la ligne prévue par le Traité d'Alliance. Les détachements seront sur la ligne indiquée dans quinze jours environ.

Après leur installation, toutes les autorités hongroises de la zone comprise entre ces deux lignes seront petit-à-petit remplacées et envoyées en dehors, de sorte que les éventuelles élections ne fussent pas influencées par les actuels oppresseurs. Cette solution a convenu aussi à M. Balan, qui avait insisté sur la nécessité d'occuper entièrement tout ce qui était reconnu comme nous revenant et auquel le Général a déclaré que cela pourrait donner naissance à des conflits entre nous et les Hongrois et que, dans cette question autant que dans la question de la Dobrogea, M. Clémenceau désirait qu'on évitât tout acte de violence. De toute la conversation, je déduis que le Président du Conseil des Ministres français tient à ce qu'on respecte littéralement les derniers engagements pris, pour ne pas atteindre certaines susceptibilités et pour ne pas donner une arme à l'adversaire, d'autant que ces engagements ne sont pas destinés à demeurer définitifs.

4) *Question du Banat*

La Général Berthelot a demandé au Gouvernement français que d'une part, toutes les troupes serbes qui occupent le territoire jusqu'à Arad inclusivement fussent envoyées à l'Ouest de la Tissa et que, d'autre part, la région fût occupée, jusqu'à la signature de la paix générale, par des troupes françaises. Pour éviter une tension des relations entre nous et les Serbes, j'estime que la solution est acceptable.

5) *Question des approvisionnements et de l'équipement*

Notre situation est parfaitement connue. Le Général Berthelot a demandé qu'on nous expédie d'urgence l'équipement complet pour 200.000 hommes et, en ce qui concerne les vivres, il nous a affirmé que les premiers transports ne pourront pas arriver avant deux mois. Il a l'intention d'établir une base

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

d'approvisionnement à Odessa, pour les troupes de la Russie Méridionale et et de la Bessarabie, et une autre base d'approvisionnements à Constantza pour nous.

6) *Troupes françaises qui restent en Roumanie.*

Comme un symbole de la durée de l'alliance entre nous et les Alliés, le Général Berthelot a l'intention de laisser encore dans le Pays deux régiments français répartis comme il suit:

Un régiment à Bucarest, dont un des bataillons à Ploești, un régiment à Jassy, dont un bataillon à Braila-Galatzi.

7) *Entrée de Votre Majesté à Bucarest.*

Le Général Berthelot désire dégager le plutôt possible ses troupes, dans le but de les transporter en Dobrogea et à Odessa. C'est pourquoi il a demandé que la solennité, primitivement fixée le 23, ait lieu au plus tard Samedi le 17 courant. M. le Premier Ministre a accepté. J'ai cependant fait voir au Géneral qu'il est préférable de donner à l'entière population de la Capitale la possibilité de jouir de cette journée et que, dans ce but, il vaut mieux que la solennité ait lieu Dimanche le 18 courant. En outre, cela laisse aux autorités une journée de plus pour assurer l'approvisionnement et l'organisation de la solennité. Le Général en a convenu. Je prie Votre Majesté d'approuver.

Général Prezan.

■ Arh. St. București, fond Președ. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 199—200.

Raport telegrafic nr. 5 din 14 septembrie, ⟨19⟩18
adresat Maiestății sale regelui de către generalul Prezan

În conferința pe care am avut-o cu generalul Berthelot, am discutat toate problemele care ne privesc. Prezint mai jos, în linii generale, declarațiile generalului Berthelot ca și acordurile care au fost stabilite, sub rezerva înaltei aprobări ulterioare a Maiestății voastre:

1) *Reconstituirea Rusiei și problema Basarabiei*

Generalul mi-a comunicat că el a fost numit comandantul tuturor forțelor aliate care vor opera în Rusia, pentru distrugerea bolșevismului și reconstituirea Rusiei.

Pentru ducerea la bun sfîrșit a acestei misiuni are depline puteri din partea Aliaților. Dar dat fiind faptul că pentru moment el nu dispune decît de 4 divizii, solicită concursul a 16 regimente de infanterie română. Cu aceste unități, are intenția de a constitui divizii franco-române. Atunci i-am relatat despre convorbirile care au loc în momentul de față, la Iași, între oamenii noștri politici, dl Miulikof și generalul Scerbacev, în ce privește problema Basarabiei. Făcîndu-i cunoscut care este atitudinea acestora în această problemă, *el mi-a afirmat că Rusia va fi reconstituită fără Basarabia.* În urma acestei declarații, i-am promis că voi transmite cererea sa guvernului meu.

2) *Problema Dobrogei*

Generalul Berthelot a impus bulgarilor să evacueze complet Dobrogea și să se retragă la sud de frontiera stabilită prin pacea de la București. Termenul de evacuare expiră la 5 decembrie stil nou.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cu toate că bulgarii continuă să facă dificultăți, execută totuși ordinul fără a aștepta a fi forțați, pentru aceasta, prin alte mijloace.

După retragerea bulgarilor, autoritățile române vor fi reinstalate în Dobrogea, fapt pentru care este necesar ca guvernul nostru să studieze problema și să-și facă pregătirile pentru ca întreg aparatul administrativ să poată fi trimis imediat ce va fi necesar. Două regimente anglo-franceze vor rămîne în Dobrogea. Regimentul francez va ocupa, cu un batalion pentru fiecare oraș, Constanța, Medgidia și Cernavoda; în timp ce regimentul englez va ocupa Dobrici, Silistra, Turtucaia.

La reîntoarcerea mea, voi prezenta Maiestății voastre, în copie, o telegramă și o scrisoare trimisă de generalul Berthelot guvernului francez în legătură cu Dobrogea. În cele două documente se văd o dată mai mult sentimentele de care este animat generalul, la fel ca și interesul pe care îl poartă cauzei noastre.

3. *Problema Transilvaniei*

Domnul Bălan a descris teroarea exercitată de autoritățile ungurești în țările române și a făcut cunoscută dorința Consiliului Național Român. Întreaga situație din Ardeal și dorințele Comitetului sînt incluse într-un memoriu pe care dl Bălan îl va da apoi generalului Berthelot.

Am făcut cunoscută situația creată pentru noi de prevederile armistițiului generalului Diaz care, stabilind linia îndărătul căreia trebuiau să se retragă trupele ungurești, n-a ținut cont, în ce ne privește, ca integralitatea drepturilor care ne-au fost recunoscute prin Tratatul de Alianță să fie respectată.

Vorbind de armistițiul austro-italian, generalul Berthelot mi-a declarat că ceea ce a fost semnat este dificil pentru moment să fie schimbat și rămîne momentan semnat. *M-a asigurat în același timp că Aliații vor respecta în totul angajamentele lor.*

În rezumat, noi am hotărît că trupele noastre vor ocupa Transilvania pînă la Mureș — linia Diaz — și că cîteva detașamente franceze vor ocupa linia prevăzută prin Tratatul de Alianță. Detașamentele vor fi pe linia indicată în aproape 15 zile.

După instalarea lor, toate autoritățile ungurești din zona cuprinsă între cele 2 linii vor fi puțin cîte puțin înlocuite și trimise în afară, în așa fel însă ca eventualele alegeri să nu fie influențate de actualii opresori. Această hotărîre a convenit de asemenea domnului Bălan, care a insistat asupra necesității de a se ocupa integral tot ce a fost recunoscut ca revenindu-ne și la care generalul a declarat că aceasta ar putea da naștere la conflicte între noi și unguri și că în această problemă, ca și în problema Dobrogei, dl Clemenceau ar dori ca să se evite toate actele de violență. Din întreaga conversație am dedus că președintele Consiliului de Miniștri francez ține a se respecta literalmente ultimele angajamente luate, pentru a nu se atinge anumite susceptibilități și pentru a nu da o armă adversarului, mai ales că aceste angajamente nu sînt destinate a rămîne definitive.

4) *Problema Banatului*

Generalul Berthelot a cerut guvernului francez ca, pe de o parte, toate trupele sîrbești care ocupă teritoriul pînă la Arad inclusiv, să fie trimise la vest de Tisa și, pe de altă parte, ca regiunea să fie ocupată, pînă la semnarea păcii generale, de trupele franceze. Pentru evitarea unei tensiuni a relațiilor între noi și sîrbi, consider că soluția este acceptabilă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

5) *Problema aprovizionării și echipamentului*

Situația noastră este perfect cunoscută. Generalul Berthelot a cerut ca să ni se expedieze de urgență echipamentul complet pentru 200 000 de oameni și, în ceea ce privește alimentele, a spus că primele transporturi nu vor putea sosi înainte de două luni. El are intenția de a stabili o bază de aprovizionare la Odessa pentru trupele din Rusia de Sud și Basarabia, și o altă bază de aprovizionare, pentru noi, la Constanța.

6) *Trupele franceze care rămîn în România*

Ca un simbol al trăiniciei alianței între noi și Aliați, generalul Berthelot are intenția de a mai lăsa în țară două regimente franceze după cum urmează:

Un regiment la București, din care un batalion la Ploiești, un regiment la Iași, din care un batalion la Brăila-Galați.

7) *Intrarea Maiestății voastre în București*

Generalul Berthelot dorește să-și retragă cît mai curînd posibil trupele sale, în scopul de a le transporta în Dobrogea și la Odessa. Fapt pentru care el a cerut ca solemnitatea fixată inițial la 23 să aibă loc cel mai tîrziu sîmbătă 17 curent. Domnul prim-ministru a acceptat. Eu i-am făcut cunoscut Generalului că este de preferat să se dea posibilitatea întregii populații a Capitalei de a se bucura de această zi și că, în acest caz, este bine ca solemnitatea să aibă loc duminică 18 curent, mai ales că aceasta lasă autorităților o zi în plus pentru asigurarea aprovizionărilor necesare și pentru organizarea solemnității. Generalul a fost de acord cu propunerea.

Rog pe Maiestatea voastră să aprobe.

General Prezan

470

1918 noiembrie ⟨15⟩/28 — ⟨noiembrie 22⟩/decembrie 5, Paris. **Memoriu adresat de Legația României la Paris ministrului afacerilor externe al Franței, cuprinzînd doleanțele națiunii române din Transilvania și Ungaria în legătură cu clauzele armistițiului semnat de Puterile Aliate și Asociate cu Ungaria; memoriu al lui Iuliu Maniu, președintele Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Ungaria, referitor la aceleași probleme; aide-mémoire al Legației României la Paris, prin care solicită schimbarea clauzelor din armistițiu referitoare la administrarea teritoriilor locuite de români.**

Légation de Roumanie en France 28 novembre 1918

Par un plein-pouvoir daté de Vienne le 27 Novembre 1918, Monsieur Jean Maniu, président du Comité National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie, autorisait Messieurs Jean de Moczony et Virgile Tilea de présenter au Gouvernement français et au Conseil de Guerre des Puissances Alliées un mémoire signé de lui au sujet des intérêts de la nation roumaine de Transylvanie et de Hongrie. Ces deux délégués ayant été priés de remettre leur délégation au Ministre de Roumanie à Paris, et de lui communiquer les instructions dont ils étaient munis, le Ministre de Roumanie a l'honneur de remettre à Son Excellence Monsieur le Ministre des Affaires Etrangères le mémoire ci-joint, daté de Vienne le 28 Novembre 1918 et signé par Monsieur Maniu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

En dehors des désirs exprimés dans ce mémoire, le Ministre de Roumanie prend la liberté de prier Votre Excellence de vouloir bien intervenir pour qu'à l'occasion du renouvellement de l'armistice avec la Hongrie, on prenne des dispositions en ce qui concerne non seulement l'occupation politique et administrative par les Roumains des territoires qui leur appartiennent et qu'ils revendiquent, mais aussi au sujet des réparations qui leur sont dues par suite des dévastations et soustractions de matériaux et du numéraire causées par les armées ou autorités hongroises.

Après l'union de la Bucovine avec la Roumanie il a été convenu entre le gouvernement roumain et le Comité National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie, qu'en ce qui concerne les relations extérieures, le gouvernement du Royaume de Roumanie aura seul qualité pour parler au nom de la Transylvanie et des Roumains de Hongrie. Le Comité National de Transylvanie et de Hongrie n'a d'ailleurs en ce qui concerne même l'organisation intérieure du pays qu'une existence provisoire. Les Roumains du Royaume et ceux des territoires roumains d'Autriche-Hongrie désirent ne former qu'un seul Etat. Les Serbes, les Yougo-Slaves et les Tchéco-Slovaques ont procédé de même.

Monsieur Maniu, Président du Comité National des Roumains de Transylvanie, vient d'envoyer à Messieurs Jean de Moczonyi et Virgile Tilea, délégués du Comité à Paris, le télégramme suivant:

„Par suite de l'union avec le Royaume de Roumanie veuillez remettre la délégation dont vous êtes porteurs au Ministre de Roumanie à Paris, qui représente dorénavant nos intérêts et lui communiquer en même temps les instructions que vous avez, afin qu'il puisse obtenir la modification des conditions de l'armistice".

Maniu

Mémoire
remis à Son Excellence Monsieur le Ministre des Affaires Etrangères de France

Le Conseil Central National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie se permet d'attirer l'attention de Votre Excellence sur la situation très difficile dans laquelle se trouve la nation roumaine de Transylvanie et de Hongrie à la suite des conditions de l'armistice conclu entre Monsieur le Général Franchet-d'Espérey et le Gouvernement Magyar [1].

Déjà le fait que cet armistice a été conclu avec le Gouvernement Magyar, qui s'est arrogé le droit de parler pour tout le territoire historique de la Hongrie et de la Transylvanie, malgré que ce gouvernement ne représente que la nation magyare, est nuisible à la nation roumaine.

Il va de soi que le Gouvernement Magyar, en concluant l'armistice, n'avait en vue que les intérêts de sa nation. Ceci n'est qu'un mal moins grave et —espérons-le — passager, en comparaison de l'émotion produite dans la nation roumaine en Transylvanie et en Hongrie, qui a affirmé son droit de disposer des territoires habités par elle. Il ne faut pas oublier non plus que le Conseil National Roumain n'a pas encore connaissance du texte authentique de l'instrument de l'armistice, car le Gouvernement Magyar a publié seulement le projet de cet armistice et pas le texte définitif.

Les inconvénients qui résultent pour la nation roumaine de l'armistice en question sont spécialement les suivants:

La ligne de démarcation jusqu'où le territoire doit être évacué par les troupes hongroises divise la nation roumaine de Transylvanie et de Hongrie en deux parties, ce qui aggrave énormément les difficultés de l'action pour la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

renaissance nationale et l'organisation y relative, si nécessaire en ces jours de transformation historique.

La division en deux parties de la nation roumaine de Transylvanie et de Hongrie — et ne fut-elle que passagère — désoriente les masses et trouble l'unité d'action qui est absolument nécessaire pour empêcher les ennemis de semer dans nos rangs des germes d'anarchie et de désordre, profitant de la situation indécise. La preuve en est que même certains commandants de troupes serbes qui entrèrent sur le territoire évacué interdirent aux Roumains sous peine de repressailes et de mesures préventives, de s'occuper d'affaires politiques et de problèmes territoriaux.

La disposition concernant l'évacuation du territoire en question est trop générale et donne lieu par conséquent à diverses interprétations et malentendus. Notamment il n'est pas précisé si ce territoire doit être évacué seulement par les troupes magyares ou également par les troupes roumaines. Au moment où sur la base du droit de sa libre disposition le peuple roumain a regagné le pouvoir de libre action, les mesures indispensables furent prises pour la formation d'une armée et pour le maintien de l'ordre public. Dans chaque localité se formèrent des gardes nationales et dans les centres plus importants des troupes régulières sont à la disposition du Conseil National. Grâce à cette garde nationale et à ces troupes on a réussi à mettre une fin aux troubles sérieux et à étouffer dans son germe le mouvement bolchéviste, ce que le gouvernement magyar ne parvint pas à faire.

La disposition générale susmentionnée laisse une large place à l'interprétation mal intentionnée, si les susdites gardes et troupes nationales roumaines doivent également quitter le territoire évacué. Avec une pareille interprétation qui ne saurait être vraie, la nation roumaine ne serait pas traitée comme un peuple allié et serait privée de sa sécurité, tandis que conformément au texte publié par le Gouvernement Magyar, les Magyars auraient le droit de continuer à maintenir encore dans les territoires évacués, une gendarmerie et police illimitées, ce qui signifierait, livrer le peuple roumain de ces contrées, à la discrétion de la force brutale du Gouvernement Magyar agissant sans scrupules envers les habitants roumains.

A la suite de la même disposition pas assez claire, les troupes serbes, entrées du côté de Tissa et du Mures en Hongrie, ont désarmé les gardes nationales et les troupes régulières roumaines; elles ont en plus privé de leurs armes et munitions les troupes régulières roumaines qui avaient ordre de traverser le territoire évacué et de marcher sur Arad, où elles devaient comme formations intégrales de l'armée roumaine, maintenir l'ordre sur le territoire non évacué.

Dans le sens du texte publié par le gouvernement Magyar l'administration sur le territoire hongrois entier, donc aussi sur celui évacué, reste magyar. Cette disposition de l'armistice, le gouvernement Magyar l'a invoquée énergiquement comme argument contre la prétention de la nation roumaine de prendre en mains l'administration du territoire de Transylvanie et de Hongrie habité par les Roumains.

A cet argument d'ordre international nous opposons notre droit historique et naturel, basé sur le fait même de notre existence. Dénué de toute autorité sur les territoires occupés par les Roumains, le Gouvernement Magyar compromet ainsi la marche normale de l'administration du pays, car il n'est pas en état de conduire les affaires publiques pendant qu'il se refuse de remettre les pouvoirs publics aux autorités roumaines, seules en état de garantir l'ordre. De là des conflits fréquents qui conduisent aux mauvais traitements et jusqu'aux massacres des Roumains par la gendarmerie, la milice et les bandes magyars. Les Hongrois ont entre leurs mains l'appareil officiel et le réseau

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

des chemins de fer, ils peuvent ainsi se transporter facilement partout et tout prétexte leur est bon pour employer les armes contre la population roumaine.

De cette manière l'état de choses maintenu par les conditions de l'armistice peut facilement devenir la source d'une véritable tragédie du peuple roumain de la Transylvanie et de la Hongrie. Pour éviter ce danger et créer une situation claire, le Consei National Roumain de la Transylvanie et de la Hongrie prend la liberté de vous prier, Monsieur le ministre, de bien vouloir:

Mettre à notre disposition le texte authentique du traité d'armistice.

Intervenir auprès du Conseil de Guerre des Puissances Alliées afin qu'au renouvellement de l'armistice on prenne en considération les faits exposés plus haut et en conséquence:

Ne pas traiter, avec le Gouvernement de l'ancien royaume de Hongrie seul, les questions qui intéressent les contrées roumaines de Hongrie, contrées que le Conseil National Roumain représente.

Considérer la nation roumaine de Transylvanie et de Hongrie comme une nation alliée des puissances, tout comme cela a été fait pour les Tchéco-Slovaques et les Yougo- Slaves, et par conséquent préciser dans le traité d'armistice ce qui regarde la nation roumaine.

Ne pas laisser occuper le Banat par les troupes serbes, car cela pourrait causer des incidents qui troubleraient les bons rapports existants entre les Roumains et les Yougo-Slaves et Serbes.

Modifier la ligne de démarcation ou bien fixer les territoires qui devront être occupés par les troupes des Roumains conformément aux intérêts de la nation roumaine.

Veuillez... Vienne, le 28 Novembre 1918
Dr. Juliu Maniu

5 décembre 1918

Aide-Mémoire

1) Sept cents délégués [2] de toutes les provinces roumaines de Transylvanie et de Hongrie représentant toutes les couches sociales, tous les métiers, toutes les confessions religieuses, toutes les tendances politiques (parmi lesquelles figuraient aussi 40 socialistes), se sont réunis le 1-er Décembre dernier à Alba Julia, la vieille capitale de la principauté de Transylvanie et ont proclamé au milieu d'un enthousiasme indescriptible, à l'*unanimité*, l'union définitive et non-conditionnée de ces provinces à la Roumanie. 100 000 habitants, venus de tous les coins du pays, attendraient autour de lieu de la réunion le résultat des délibérations. Lorsque le résultat fut connu par la foule, il fut accueilli avec une joie délirante. Jamais le peuple roumain ne connut plus grand bonheur.

2) Les conditions de l'armistice intervenu entre les autorités magyares et le Haut Commandement des troupes alliées d'Orient doivent être modifiées comme suit:

a) Un nouvel arrangement doit intervenir entre le Gouvernement roumain et les Alliés — qui sont désormais ses alliés.

b) L'ancien armistice conclu à Belgrade, signé par un gouvernement étranger au pays roumain (le gouvernement magyar) divise le peuple roumain en deux fragments, ce qui provoque des difficultés et confusions considérables.

c) Les autorités magyares et notamment les gendarmes magyars doivent être licenciés et l'autorité confiée au Gouvernement roumain, qui assume le

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

maintien de l'ordre. La présence même des autorités magyares hostiles à l'élément autochtone (roumain) et désolées de voir leur échapper ces provinces, provoque journellement des incidents regrettables dont on ne peut prévoir les conséquences.

3) Deux gros dangers sont à redouter:

a) la famine, mauvaise conseillère, et le manque d'objets de première nécessité tels que tissus, fils à coudre, coton, cuir, etc.;

b) les menées bolchévistes entretenues par le gouvernement magyar lui-même. Nous signalons notamment la présence à Budapest de l'ami et collaborateur de Lénine, le trop fameux anarchiste bulgare Rakovsky, qui mène une campagne des plus dangereuses pour provoquer le bolchévisme en Slovaquie, en Yougo-Slavie et particulièrement en Transylvanie. Nous possédons à ce sujet la preuve de la complicité du gouvernement Károlyi qui désira provoquer des troubles dans ces régions, dans le seul but de maintenir leur mainmise sur ces provinces qui lui échappent.

■ Arh St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 677—685; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Sous-Série Roumanie, vol. 41.

Legaţia României în Franţa 28 noiembrie 1918

Printr-o împuternicire datată Viena, 27 noiembrie 1918, domnul Iuliu Maniu, preşedintele Comitetului Naţional al Românilor din Transilvania şi Ungaria, i-a autorizat pe domnii Ioan Mocioni şi Virgil Tilea să remită guvernului francez şi Consiliului de Război al Aliaţilor un memoriu semnat de el cu privire la interesele naţiunii române din Transilvania şi Ungaria. Cei doi delegaţi fiind rugaţi să transmită delegaţia ministrului României la Paris, căruia i-au comunicat şi instrucţiunile necesare, ministrul României are onoarea să remită Excelenţei sale domnului ministru al afacerilor externe memoriul alăturat, datat Viena, 28 noiembrie 1918 şi semnat de domnul Maniu.

În afara doleanţelor exprimate în acest memoriu, ministrul României îşi ia îngăduinţa să roage pe Excelenţa voastră să binevoiască să intervină pentru ca, o dată cu reînnoirea armistiţiului cu Ungaria, să fie luate deciziile cuvenite nu numai în ce priveşte ocuparea politică şi administrativă de către români a teritoriilor ce le aparţin şi pe care ei le revendică, dar şi în legătură cu despăgubirile ce li se datorează ca urmare a devastărilor şi sustragerilor de materiale şi bani peşin pricinuite de armatele sau de autorităţi ungare.

După unirea Bucovinei cu România, între guvernul român şi Comitetul Naţional al Românilor din Transilvania şi Ungaria s-a convenit ca, în ce priveşte relaţiile externe, guvernul Regatului României să fie singurul îndrituit să vorbească în numele Transilvaniei şi al românilor din Ungaria. Comitetul Naţional din Transilvania şi Ungaria nu are de altfel, chiar în ceea ce priveşte organizarea internă a provinciei, decît o existenţă provizorie. Românii din Regat şi cei din teritoriile româneşti din Austro-Ungaria doresc să constituie un singur stat. Sîrbii, iugoslavii şi cehoslovacii au procedat la fel.

Domnul Maniu, preşedintele Comitetului Naţional al Românilor din Transilvania, a trimis de curînd domnilor Ioan Mocioni şi Virgil Tilea, delegaţi ai Comitetului la Paris, următoarea telegramă:

„Ca urmare a unirii cu Regatul României, binevoiţi să remiteţi delegaţia ai cărei purtători sînteţi ministrului României la Paris, care reprezintă de acum înainte interesele noastre şi comunicaţi-i în acelaşi timp instrucţiunile pe care le aveţi, spre a putea obţine modificarea condiţiilor armistiţiului".

Maniu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Memoriu
remis Excelenței sale dlui ministru al afacerilor externe al Franței

Consiliul Central Național al Românilor din Transilvania și Ungaria își îngăduie să atragă atenția Excelenței voastre asupra situației foarte dificile în care se află națiunea română din Transilvania și Ungaria ca urmare a condițiilor armistițiului încheiat, între dl general Franchet d'Espérey și guvernul ungar [1].

Deja faptul că acest armistițiu a fost încheiat cu guvernul ungar, care și-a arogat dreptul de a vorbi în numele întregului teritoriu istoric al Ungariei și al Transilvaniei, cu toate că guvernul în chestiune nu reprezintă decît națiunea ungară, aduce prejudicii națiunii române.

Este de la sine înțeles că încheind armistițiul, guvernul ungar nu avea în vedere decît interesele propriei națiuni. Lucrul acesta nu reprezintă decît un rău minor și — să sperăm — pasager, în comparație cu reacția produsă în rîndul națiunii române din Transilvania și Ungaria, care și-a afirmat dreptul de a dispune de teritoriile pe care locuiește. Nu trebuie să uităm nici că Consiliul Național Român nu are încă cunoștință de textul autentic al instrumentului de armistițiu, căci guvernul ungar a dat publicității numai proiectul acestui armistițiu și nu textul definitiv.

Inconvenientele care rezultă pentru națiunea română din armistițiul în chestiune sînt îndeosebi următoarele:

Linia de demarcație pînă unde urmează ca trupele ungare să efectueze evacuarea teritoriului împarte națiunea română din Transilvania și Ungaria în două părți, ceea ce agravează enorm dificultățile în acțiunea de renaștere națională și în organizarea ei, atît de necesară în aceste zile de prefaceri istorice.

Împărțirea în două a națiunii române din Transilvania și Ungaria — chiar de n-ar fi decît pasageră — dezorientează masele și tulbură unitatea de acțiune care este absolut necesară pentru a-i împiedica pe dușmani să semene în rîndurile noastre germenii anarhiei și ai dezordinii, profitînd de situația neclară. Dovada o constituie chiar faptul că unii comandanți ai trupelor sîrbești care au pătruns pe teritoriul evacuat le-au interzis românilor, sub amenințarea de represalii și măsuri preventive, să se ocupe de afaceri politice și de probleme teritoriale.

Dispoziția privind evacuarea teritoriului în chestiune are un caracter prea general și dă loc, în consecință, la diverse interpretări și neînțelegeri. În mod deosebit nu se precizează dacă acest teritoriu trebuie să fie evacuat doar de trupele ungare sau și de cele române. În clipa în care, pe baza dreptului de a dispune liber de sine, poporul român și-a recîștigat capacitatea de a acționa în deplină libertate, au fost luate măsurile absolut necesare pentru constituirea unei armate și pentru menținerea ordinii publice. În fiecare localitate au fost constituite gărzi naționale, iar în centrele mai importante Consiliul Național are la dispoziție trupe regulate. Mulțumită gărzii naționale și acestor trupe, s-a reușit să se pună capăt unor tulburări serioase și să se înăbușe în fașă mișcarea bolșevică, lucru pe care guvernul ungar nu a reușit să-l facă.

Dispoziția generală sus-amintită lasă un spațiu larg pentru interpretări rău intenționate, dacă, drept urmare, sus-zisele gărzi și trupe naționale române trebuie să părăsească la rîndul lor teritoriul evacuat. Într-o astfel de interpretare, care nu poate fi cea justă, națiunea română ar urma să nu fie tratată

[1] Vezi documentul nr. 468.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ca un popor aliat şi ar fi lipsită de securitatea statală, în vreme ce ungurii, conform textului dat publicităţii de guvernul ungar, ar avea dreptul să menţină în teritoriile evacuate unităţi de jandarmerie şi poliţie în număr nelimitat, ceea ce înseamnă a lăsa populaţia românească din aceste ţinuturi în voia forţei brutale a guvernului ungar care acţionează fără scrupule îndreptate împotriva locuitorilor români.

Ca urmare a aceleiaşi hotărîri nu îndeajuns de clare, trupele sîrbeşti care au intrat dinspre Tisa şi Mureş în Ungaria au dezarmat gărzile naţionale şi trupele regulate române; în plus, au confiscat armele şi muniţiile trupelor regulate române care aveau ordin să traverseze teritoriul evacuat şi să mărşăluiască spre Arad, unde urmau, în calitate de formaţii integrate ale armatei române, să menţină ordinea în teritoriul evacuat.

În sensul textului dat publicităţii de guvernul ungar, administrarea întregului teritoriu ungar, deci şi a celui evacuat, revine ungurilor. Guvernul ungar a invocat în mod energic această dispoziţie a armistiţiului drept argument împotriva pretenţiei naţiunii române de a lua în mîinile sale administrarea teritoriului Transilvaniei şi Ungariei locuit de români.

Acestui argument de ordin internaţional noi îi opunem dreptul nostru istoric şi natural, bazat pe faptul însuşi al existenţei noastre. Lipsit de orice autoritate în teritoriile ocupate de români, guvernul ungar ajunge să compromită astfel mersul normal al administraţiei ţării, căci este incapabil să dirijeze problemele de interes public, dar în acelaşi timp refuză să remită puterea autorităţilor române, singure în stare să garanteze ordinea. Din această cauză se nasc frecvente conflicte, care sfîrşesc cu tratamente incorecte, ba chiar cu masacre ale românilor, săvîrşite de jandarmeria, miliţia şi bandele maghiare. Ungurii au în mîinile lor aparatul oficial şi reţeaua de căi ferate, putînd astfel să se deplaseze cu uşurinţă pretutindeni, iar orice pretext este potrivit pentru ei ca să folosească armele împotriva populaţiei româneşti.

În acest mod, starea de lucruri întreţinută de condiţiile armistiţiului poate lesne deveni cauza unei adevărate tragedii pentru poporul român din Transilvania şi Ungaria. Pentru a evita un astfel de pericol şi pentru a pune bazele unei stări de lucruri clare, Consiliul Naţional Român din Transilvania şi Ungaria îşi ia îngăduinţa de a vă ruga, dle ministru, să binevoiţi:

A pune la dispoziţia noastră textul autentic al tratatului de armistiţiu.

A interveni pe lîngă Consiliul de Război al Puterilor Aliate pentru ca, la reînnoirea armistiţiului, să fie luate în considerare faptele expuse mai sus şi, în consecinţă,

A nu trata în exclusivitate cu guvernul vechiului regat al Ungariei chestiunile care privesc ţinuturile româneşti din Ungaria, ţinuturi pe care le reprezintă Consiliul Naţional Român.

A considera naţiunea română din Transilvania şi Ungaria ca o naţiune aliată a Marilor Puteri, aşa cum s-a procedat cu cehoslovacii şi cu iugoslavii, şi, în consecinţă, a preciza în tratatul de armistiţiu chestiunile care privesc naţiunea română.

A nu îngădui ca Banatul să fie ocupat de trupele sîrbeşti, căci lucrul acesta ar putea genera incidente de natură a tulbura bunele relaţii existente între români, iugoslavi şi sîrbi.

A modifica linia de demarcaţie sau a delimita teritoriile care urmează să fie ocupate de trupele române conform intereselor naţiunii române.

Binevoiţi...

Viena, 28 noiembrie 1918
Dr. Iuliu Maniu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Aide-Mémoire

1) 700 de delegaţi [2] din toate provinciile româneşti din Transilvania şi Ungaria reprezentînd toate păturile sociale, ocupaţiile, confesiunile religioase, tendinţele politice (între care figurează şi 40 de socialişti), s-au reunit la 1 decembrie la Alba Iulia, vechea capitală a principatului Transilvaniei, şi au proclamat, într-un entuziasm de nedescris, în unanimitate, unirea definitivă şi necondiţionată a acestor provincii cu România. 100 000 de locuitori,veniţi din toate colţurile ţării, aşteptau în jurul locului de dezbateri rezultatul deliberărilor. Cînd rezultatul a fost anunţat mulţimii, aceasta l-a primit cu o bucurie delirantă. Niciciînd poporul român n-a cunoscut fericire mai mare

2) Condiţiile armistiţiului intervenit între autorităţile ungare şi Înaltul Comandament al trupelor aliate din Răsărit trebuie să fie modificate după cum urmează:

a) Un nou aranjament trebuie să intervină între guvernul român şi Aliaţi, care de acum înainte sînt aliaţii săi.

b) Vechiul armistiţiu încheiat la Budapesta şi semnat de un guvern străin de această ţară (guvernul ungar) divizează poporul român în două, fapt ce provoacă dificultăţi şi confuzii considerabile.

c) Autorităţile ungare şi cu deosebire jandarmii unguri trebuie să fie demişi, iar puterea încredinţată guvernului român, care îşi asumă menţinerea ordinii. Prezenţa însăşi a autorităţilor ungare, ostile elementului autohton (românesc) şi pline de resentimente datorită pierderii acestor provincii, provoacă zilnic incidente regretabile, ale căror consecinţe nu se pot prevedea.

3) Două mari pericole sînt de natură a provoca temeri:

a) foamea, rău sfătuitor, şi lipsa de obiecte de primă necesitate, cum ar fi ţesăturile, fibrele textile, bumbacul, pielea etc.

b) agitaţiile bolşevice întreţinute de însuşi guvernul ungar. Semnalăm în mod special prezenţa la Budapesta a prietenului şi colaboratorului lui Lenin, ultra-faimosul anarhist bulgar Racovsky, care duce o campanie dintre cele mai primejdioase pentru răspîndirea bolşevismului în Slovacia, Iugoslavia şi cu deosebire în Transilvania. Deţinem în legătură cu acest subiect dovada complicităţii guvernului Károlyi, care doreşte să provoace tulburări în provinciile sus-amintite în scopul unic de a-şi menţine stăpînirea asupra regiunilor care îi scapă din mînă.

471

1918 noiembrie ⟨15⟩/28, Paris. **Notă remisă de Legaţia României la Paris Ministerului Afacerilor Externe al Franţei privind împuternicirea delegaţilor Consiliului Naţional al Românilor din Transilvania şi Ungaria de a discuta modificarea condiţiilor de armistiţiu.**

Légation de Roumanie en France 28 Novembre 1918

Après l'union de la Bucovine avec la Roumanie il a été convenu entre le gouvernement roumain et le Comité National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie, qu'en ce qui concerne les relations extérieures, le gouvernement du Royaume de Roumanie aura seul la qualité pour parler au nom de la Transylvanie et des Roumains de Hongrie. Le Comité National de Transylvanie et de Hongrie n'a d'ailleurs en ce qui concerne même l'or-

[2] Numărul delegaţilor a fost de 1228 *(n. ed.)*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ganisation intérieure du pays qu'une existence provisoire. Les Roumains du Royaume et ceux des territoires roumains d'Autriche-Hongrie désirent ne former qu'un seul Etat. Les Serbes, les Yougo-Slaves et les Tchéco-Slovaques ont procédé de même.

Monsieur Maniu, Président du Comité National des Roumains de Transylvanie, vient d'envoyer à Messieurs Jean de Moczonyi et Virgil Tilea, délégués du Comité à Paris, la télégramme suivante:

„Par suite de l'union avec le Royaume de Roumanie veuillez remettre la délégation dont vous êtes porteurs au Ministre de Roumanie à Paris, qui représente dorénavant nos intérêts et lui communiquer en même temps les instructions que vous avez, afin qu'il puisse obtenir la modification des conditions de l'armistice."

Maniu

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 184, c. 698: Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Roumanie, vol. 41, f. 24.

Legaţia României în Franţa 28 noiembrie 1918

După unirea Bucovinei cu România s-a convenit între guvernul român şi Comitetul Naţional al Românilor din Transilvania şi Ungaria că, în ceea ce priveşte relaţiile externe, guvernul Regatului României va avea el singur calitatea de a vorbi în numele Transilvaniei şi al românilor din Ungaria. Comitetul Naţional al Românilor din Transilvania şi din Ungaria nu are, de altfel, chiar şi în ceea ce priveşte organizarea internă a ţării, decît o existenţă provizorie. Românii din Regat şi cei din teritoriile române din Austro-Ungaria doresc să formeze un singur stat. Sîrbii, iugoslavii şi cehoslovacii au procedat la fel.

Domnul Maniu, preşedintele Comitetului Naţional al Românilor din Transilvania, a trimis de curînd domnilor Ioan Mocioni şi Virgil Tilea, delegaţi ai Comitetului la Paris, următoarea telegramă:

„Ca urmare a unirii cu Regatul României, binevoiţi să predaţi delegaţia cu care sînteţi împuterniciţi ministrului României la Paris, care reprezintă de azi înainte interesele noastre şi să-i comunicaţi în acelaşi timp instrucţiunile pe care le aveţi, pentru ca el să poată obţine modificarea condiţiilor armistiţiului".

Maniu

472

1918 noiembrie 29/⟨decembrie 12⟩. **Marele Cartier General al Armatei române informează Comandamentul Armatei franceze de la Dunăre despre acţiunile trupelor ungare împotriva populaţiei române rămase sub ocupaţia ungară şi cere ocuparea imediată a unor localităţi din zona de peste Mureş.**

No 849 Le 29 Novembre 1918
⟨12 Decembre 1918⟩

Le Chef Général d'Etat-Major de l'Armée Roumaine,
au Commandement de l'Armée Française du Danube

Des informations qui nous parviennent chaque jour, il résulte que:

1⁰ — La population roumaine laissée par l'armistice à l'Ouest de la ligne de Mureş, est continuellement maltraitée et terrorisée par les Hongrois.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2⁰ — Les grandes unités des troupes hongroises sont en voie d'organisation et de mobilisation dans les régions de Cluj, Dej, Oradea Mare.

A cause de cette situation, le Conseil Dirigeant — élu le 18 Novembre 1918 par la grande Assemblée Nationale d'Alba Julia — a plusieurs fois demandé une intervention immédiate de l'armée roumaine dans cette région.

Nos troupes n'ayant pas encore reçu la permission de franchir la ligne de Muresh — comme suite aux demandes que nous vous avons adressées — j'ai l'honneur de porter à votre connaissance qu'il est absolument nécessaire d'occuper les centres suivants situés à l'Ouest de la ligne de démarcation fixée par l'armistice de Belgrade: Sighetul Maramureşului, Baia Mare, Satmar, Careii Mari, Dej, Cluj (tout particulièrement), Oradia Mare, Arad.

Dans le cas où le Commandement français ne disposerait pas de ces centres, je vous prie de bien vouloir nous autoriser à exécuter cette opération par des troupes roumaines, parce que tout retard dans la solution de cette crise ne ferait qu'aider la propagation des idées anarchistes répandues à profusion par nos ennemis.

Je joins copies:

a) De tous les rapports informatifs sur la situation dans les territoires roumains laissées sous la domination hongroise par l'armistice de Belgrade.

b) Des ordres donnés aux troupes roumaines.

c) D'une carte à 1 200 000⁰, sur laquelle sont indiqués les centres que nous demandons à être occupé.

Le Chef d'Etat-Major Général de l'Armée
Général Prezan

Le Chef du Bureau des Opérations
Lt.-colonel Antonescu

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922. f. 272—273.

Nr. 849

29 noiembrie 1918
⟨12 decembrie 1918⟩

Şeful Statului Major General al Armatei române către Comandamentul Armatei franceze de la Dunăre.

Din informaţii care ne parvin în fiecare zi rezultă că:

1. Populaţia românească lăsată prin armistiţiu la vest de linia Mureşului este în continuu maltratată şi terorizată de unguri.

2. Marile unităţi ale trupelor ungare sînt în curs de organizare şi de mobilizare în regiunile Cluj, Dej, Oradea Mare.

Din cauza acestei situaţii, Consiliul Dirigent — ales la 18 noiembrie 1918 de Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia — a cerut în mai multe rînduri o intervenţie imediată a armatei române în această regiune.

Dat fiind că trupele noastre nu au primit încă permisiunea de a trece linia Mureşului — ca urmare a cererilor pe care noi vi le-am adresat — am onoarea a vă face cunoscut că este absolut necesară ocuparea următoarelor centre situate la vest de linia de demarcaţie fixată prin Armistiţiul de la Belgrad: Sighetul Marmaţiei, Baia Mare, Satu Mare, Careii Mari, Dej, Cluj (cu deosebire), Oradea Mare, Arad.

În cazul în care Comandamentul francez nu ar dispune de forţele necesare pentru ocuparea imediată a acestor centre, vă rog să binevoiţi a autoriza executarea acestei operaţii de către trupele româneşti, pentru că orice întîr-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ziere în soluționarea acestei crize nu ar putea decît să contribuie la propagarea ideilor anarhiste răspîndite din belșug de dușmanii noștri.

Am alăturat copiile:

a) Tuturor rapoartelor informative asupra situației din teritoriile românești lăsate sub dominație ungară prin Armistițiul de la Belgrad.

b) Ordinelor date trupelor române.

c) Unei hărți ⟨la scara⟩ 1 200 000⁰ pe care sînt indicate centrele care cerem să fie ocupate.

Șeful Statului Major General al Armatei,
General Prezan

Șeful Biroului Operațiunilor,
Lt. colonel Antonescu

473

1918 decembrie ⟨5⟩/18. **Adresă a șefului Misiunii Militare Aliate către Comisia Ministerială de Armistițiu conținînd ordinul generalului Berthelot, prin care se cere evacuarea Clujului de către trupele ungare și ocuparea lui de către trupele românești.**

Le Chef de la Mission Militaire
à la Commission Ministérielle d'Armistice

No 427/S. 1918 Budapest, le 18 Décembre

J'ai l'honneur de vous adresser d'urgence, en vous demandant de vouloir bien adresser aux autorités hongroises intéressées les instructions nécessaires, le télégramme ci-après que je viens de recevoir du général Berthelot.

Citation:

„No 148/S afin d'éviter toute friction entre troupes hongroises et troupes roumaines vous prie faire donner ordre à troupes hongroises d'évacuer Klausenbourg (Kluj). Cette ville devant être occupée par mon ordre comme point stratégique par les troupes roumaines en attendant que je puisse y envoyer troupes françaises."

Fin citation.

■ **Arh. St. București, fond Președ. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 314, copie.**

Șeful Misiunii Militare către
Comisia Ministerială de Armistițiu

Nr. 427/S Budapesta, 18 decembrie 1918

Am onoarea de a vă solicita de urgență, cerîndu-vă să binevoiți să adresați autorităților ungurești interesate instrucțiunile necesare, telegrama de mai jos, pe care tocmai am primit-o de la generalul Berthelot.

Citat:

„Nr. 148/S pentru evitarea tuturor fricțiunilor între trupele ungurești și trupele românești vă rog să dați ordin trupelor ungurești de a evacua Clujul. Acest oraș trebuie să fie ocupat din ordinul meu, ca punct strategic, de către trupele române pînă cînd eu o să pot trimite acolo trupe franceze".

Sfîrșitul citatului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1918 decembrie ⟨6⟩/19. **Telegramă adresată de şeful Statului Major General al Armatei române, generalul Constantin Prezan, colonelului Toma Dumitrescu, ataşat pe lîngă Comandamentul Armatelor Aliate din Orient, privind trecerea trupelor române peste linia de demarcaţie stabilită prin Armistiţiul de la Belgrad şi ocuparea regiunii Dej—Cluj.**

Télégramme 19 Décembre 1918
Colonel Toma Dumitrescu
Officier roumain auprès du Commandement des Armées d'Orient

Prière de communiquer au Général Franchet d'Espérey ce qui suit:

Conformément à l'autorisation accordée par le Général Franchet d'Espérey à l'occasion de la visite qu'il nous a faite, nos troupes ont passé la ligne de démarcation établie par l'armistice de Belgrade.

Grâce à cette autorisation nous avons pu occuper la région Dej-Cluj et délivrer des certaines de milliers de Roumains d'un oppresseur qui n'a jamais respecté aucune loi humaine. Il est nécessaire de continuer à faire avancer nos troupes pour occuper le plus tôt possible la région Arad—Oradea Mare—Careii Mari pour les motifs suivants:

a) La population roumaine de la région qui n'est pas encore occupée par nous n'est plus sûre de sa vie et de sa fortune.

Les bandes armées hongroises appuyées par leurs gardes nationaux pillent les villes et les villages et tuent sans pitié.

Toute la population roumaine d'Arad et des environs de cette ville accourue en grand nombre pour acclamer le général Berthelot a été attaquée par des bandes hongroises soutenues par leurs gardes.

Un massacre horrible a eu lieu sous les yeux du général Berthelot.

Les notres surpris et sans armes ont eu beaucoup à souffrir.

Quelques jours avant ce massacre, nous avions demandé au commandement français sur la base de télégrammes alarmants du Conseil Dirigent, l'autorisation d'occuper Arad.

Le Colonel Caput, en l'absence du général Berthelot, n'a pas pu nous donner cette autorisation mais nous a garanti l'envoi de troupes françaises de Temişoara.

Ces troupes n'arrivant pas, des bandes hongroises ont pu exécuter leur attaque contre la population roumaine.

b) Les hongrois sèment par tous les moyens et sur une grande échelle le bolchévisme.

D'après les informations que nous avons il y a des régions de la Crişana où ces moyens ont pris;

La population a commencé à s'agiter et les agitations ont pris un caractère révolutionnaire.

c) Pour généraliser cet état de choses les Hongrois font augmenter le mécontentement de la population en provoquant la famine.

Ainsi, ils ont enlevé et ils enlèvent journellement au-delà ⟨de la⟩ Tissa, tous les dépôts et toutes les ressources alimentaires qui se trouvent sur la valée de la Crisana et du Maramureş.

Pour empêcher les procédés nous avons demandé dès le 22 Novembre au général Berthelot de faire contrôler par des petits détachements français tous les passages de chemin de fer sur la Tissa.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La demande a été jugée justifiée, on nous a annoncé qu'on avait pris des mesures pour qu'elle fut satisfaite mais ce contrôle n'est pas encore organisé.

Il est donc impérieusement nécessaire que nous soyons autorisés d'occuper avec nos troupes les centres principaux de la plaine de la Crişana et du Maramureş.

Nous empêcherions ainsi le transport en Hongrie des aliments encore existants actuellement entre les montagnes et la Tissa et nous éviterions la famine à toute la population des montagnes de l'ouest et la pénétration de l'anarchie dans toute cette vaste région.

En occupant ces centres nous ne ferions que nous conformer à l'armistice puisque les troupes aliées ont le droit d'occuper tout point stratégique de la Hongrie.

Prière d'accuser réception et communiquez sans retard le résultat, tout retard ayant pour effet l'épuisement complet de la région et la propagation de l'anarchie.

Le Chef de l'Etat Major Général de l'armé Roumaine
Général Prezan

No 1420 du 19 Décembre 1918

■ **Arh. M. A. E., Fond Paris, dosar nr. 54 (doc. 5), copie.**

Telegramă
Colonel Toma Dumitrescu
Ofiţer român pe lîngă Comandamentul Armatelor din Orient

Vă rugăm să comunicaţi generalului Franchet d'Espérey ceea ce urmează:

Conform autorizaţiei date de generalul Franchet d'Espérey, cu ocazia vizitei ce ne-a făcut, trupele noastre au trecut linia de demarcaţie stabilită prin Armistiţiul de la Belgrad.

Datorită acestei autorizaţii, noi am putut ocupa regiunea Dej — Cluj şi elibera sute de mii de români de sub un opresor care n-a respectat niciodată vreo lege umană.

Este necesar ca trupele noastre să continue înaintarea pentru a ocupa cît mai curînd posibil regiunea Arad — Oradea Mare — Careii Mari, din următoarele motive:

a) Populaţia românească din regiunea încă neocupată de noi nu mai este sigură de viaţa şi de averea sa. Bandele înarmate ungare sprijinite de gărzile lor naţionale jefuiesc oraşele şi satele şi ucid fără milă.

Toată populaţia românească din Arad şi din împrejurimi, alergînd în mare număr pentru a aclama pe generalul Berthelot, a fost atacată de bandele ungare susţinute de gărzile lor.

Un masacru oribil a avut loc sub ochii generalului Berthelot.

Ai noştri, surprinşi şi fără arme, au avut mult de suferit.

Cîteva zile înaintea acestui masacru, noi cerusem Comandamentului francez, în urma telegramelor alarmante ale Consiliului Dirigent, autorizaţia de a ocupa Aradul. În absenţa generalului Berthelot, colonelul Caput n-a putut să ne dea această autorizaţie, dar ne-a garantat trimiterea de trupe franceze de la Timişoara. Aceste trupe nesosind, bandele ungare au putut executa atacul lor contra populaţiei româneşti.

b) Ungurii seamănă prin orice mijloace şi pe o mare scară bolşevismul. Din informaţiile primite, există regiuni în Crişana în care aceste mijloace au

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

prins; populaţia a început să se agite şi aceste agitaţii au luat un caracter revoluţionar.

c) Pentru a generaliza această stare de lucruri, ungurii fac să sporească nemulţumirea populaţiei, provocînd foametea. Astfel, ei au ridicat şi ridică zilnic dincolo de Tisa toate depozitele şi sursele alimentare din Crişana şi din Maramureş.

Pentru a împiedica aceste procedee, noi am cerut încă din 22 noiembrie generalului Berthelot să controleze prin detaşamente franceze podurile de cale ferată de peste Tisa. Cererea a fost apreciată ca justificată şi ne-au anunţat că s-au luat măsuri pentru ca ea să fie satisfăcută. Dar acest control n-a fost încă organizat.

Este, deci, imperios necesar ca noi să fim autorizaţi să ocupăm cu trupele noastre centrele principale din cîmpia Crişanei şi din Maramureş.

Noi am împiedica astfel transportarea în Ungaria a alimentelor ce mai există încă între munţi şi Tisa şi am evita foametea pentru toată populaţia Munţilor Apuseni ca şi pătrunderea anarhiei în toată această mare zonă.

Ocupînd aceste centre, noi n-am face decît să ne conformăm armistiţiului, deoarece trupele aliate au dreptul să ocupe orice punct strategic din Ungaria.

Rugăm să confirmaţi primirea şi să comunicaţi fără întîrziere rezultatul, orice întîrziere avînd ca efect secătuirea completă a regiunii şi propagarea anarhiei.

Şeful Statului Major al Armatei Române
General Prezan

Nr. 1420 din 19 decembrie 1918

475

1918 decembrie ⟨10⟩/23, Budapesta. **Adresă a şefului Misiunii Militare Aliate, către Comisia Ministerială de Armistiţiu, prin care transmite hotărîrea generalului Berthelot de a autoriza Înaltul Comandament Român de a depăşi linia de demarcaţie şi de a ocupa cu trupele unele localităţi considerate puncte strategice.**

Le Chef de la Mission Militaire Alliée
à la Commission Ministérielle d'Armistice.

No 619/S. Budapest, le 23 Décembre 1918

Comme confirmation de la notification verbale qui vous a été faite le 20 Décembre par le lieutenant colonel Landrot, délégué du général Berthelot, j'ai l'honneur de vous faire connaître que le général Berthelot, a decidé d'autoriser le Haut Commandement roumain à faire dépasser la ligne de démarcation par les troupes roumaines qui seront chargées d'occuper, en attendant que cette occupation puisse être faite par les troupes française, les localités points strategiques ci-après: Sigetul, Marigetul, Marenepesubrie Baia Mare, Satmar, Carei Mari, Dej, Cluj, Oradiamare, Arad.

■ **Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 315, copie.**

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Şeful Misiunii Militare Aliate, către
Comisia Ministerială de Armistiţiu

Nr. 619/S Budapesta, 23 decembrie 1918

Confirmînd notificarea verbală ce v-a fost făcută la 20 decembrie, de către locotenent-colonelul Landrot, delegat al generalului Berthelot, am onoarea a vă face cunoscut că generalul Berthelot a hotărît să autorizeze Înaltul Comandament Român a trece peste linia de demarcaţie de către trupele române, care vor fi însărcinate să ocupe, în aşteptare pînă ce această ocupaţie să poată fi făcută de trupele franceze, următoarele localităţi considerate drept puncte strategice: Sighetul, Marigetul (?), Marenepesubrie (?), Baia Mare, Satu Mare, Careii Mari, Dej, Cluj, Oradea Mare, Arad.

476

1918 decembrie 11/(24). **Articol intitulat *Unirea*, apărut în ziarul *Socialismul*, în care se evidenţiază înfăptuirea statului naţional unitar român pe bazele celei mai largi democraţii şi importanţa acestui act istoric.**

UNIREA

În ziua de 1 decembrie Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia a proclamat alcătuirea poporului românesc din Transilvania, Banat şi ţările ungureşti, într-un Stat român şi unirea lui cu România.

Prin rezoluţiunea adoptată de Adunarea Naţională se proclamă ca principiu fundamental al noului stat român, „deplina libertate pentru toate popoarele conlocuitoare" [1]. Libertatea aceasta a fost largă şi ea face dovada că acei care şi-au scuturat jugul asupririi străine nu înţeleg să asuprească la rîndul lor pe alţii. Şi cu drept a spus dr. Iuliu Maniu: „Ceea ce ţie nu-ţi place altuia nu face. Noi voim pe acest pămînt al României Mari să întronăm libertatea naţională pentru toţi, voim ca fiecare naţiune să se poată cultiva în limba ei, să se roage lui Dumnezeu în credinţa ei şi să ceară dreptate în limba ei".

Noul stat român s-a alcătuit pe bazele celei mai largi democraţii şi ca sistem politic electoral a introdus votul universal, egal, direct, secret pe comune, în mod proporţional, pentru AMBELE SEXE în vîrstă de 21 ani, atît pentru parlament cît şi pentru judeţe şi comune.

Deci femeilor li s-a acordat dreptul de vot egal cu al bărbaţilor.

Între delegaţii care au votat la Adunarea Naţională a fost şi reprezentantul Partidului Socialist din Ardeal, tov. Iosif Jumanca, care a declarat: „Noi sîntem proletari, ducem o luptă comună cu muncitorii internaţionali, voind să asigurăm condiţii de viaţă mai bune pentru muncitori".

Tov. Jumanca a spus că partidul socialist voieşte ca în România Mare poporul muncitor să se dezvolte ca şi muncitorimea din Apus şi că acum, după înfăptuirea României Mari, „ca socialişti să lucrăm mai departe pentru realizarea programului nostru integral".

Noi ca socialişti nu avem motive de a fi în contra voinţei transilvănenilor de a se uni cu România. Ceea ce am cerut de la început a fost ca poporul să-şi poată spune voinţa lui liber şi neinfluenţat de nimeni. Astăzi cînd

[1] Este vorba de naţionalităţile minoritare conlocuitoare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

acest lucru s-a făcut şi cînd cunoaştem actul unirii, ne putem arăta credinţa că românii de dincolo vor fi chemaţi să joace un rol în regenerarea vieţii politice a ţării şi forma hotărît democratică pe care au activizat-o formează o garanţie că ei vor căuta să o extindă şi asupra ţării mume.

De astăzi noi trimitem salutul nostru muncitorimii organizate din noul stat român de peste munţi, chemînd-o la întregirea Partidului Socialist din România Mare.

În faţa puterii burgheziei române întărite prin unirea înfăptuită se impune întărirea şi unirea mişcării socialiste. Ţinta noastră e de a forma un singur Partid Socialist în teritoriul de la Nistru pînă la Tisa.

■ *Socialismul*, an XIII, nr. 19 din 11 dec. 1918.

477

1918 decembrie ⟨12⟩/25, Paris. **Notă a Ambasadei Marii Britanii adresată Ministerului Afacerilor Externe al Franţei privind dorinţa lui George Barclay, ministru plenipotenţiar britanic la Bucureşti, ca România să fie reprezentată la Conferinţa de Pace ca aliat.**

Représentation de la Roumanie
au Congrès de la Paix
Urgent

British Embassy, Paris
December 25, 1918

His Majesty's Minister at Bucharest has expressed. by telegraph to His Majesty's Government his earnest hope that Roumania will be represented at the Peace Congress as an Ally. Sir George Barclay adds that he fears that anything short of this will inevitably increase the difficulties of the internal situation in Roumania, which are already sufficiently disquieting.

His Majesty's Ambassador has the honour, by direction of His Majesty's Secretary of State for Foreign Affairs, to enquire what are the views of the French Government in the matter, and what instructions they propose to send the French Minister at Bucharest.

British Embassy, Paris,
December 25th, 1918

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 182, c. 337; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Roumanie, vol. 32, f. 44.

Delegaţia României la
Congresul Păcii
Urgent

Ambasada britanică, Paris
25 decembrie 1918

Ministrul Maiestăţii sale la Bucureşti şi-a exprimat, prin telegramă, guvernului Maiestăţii sale nădejdile sale cele mai serioase că România va fi reprezentată la Congresul Păcii ca o aliată. Sir George Barclay adaugă că orice neajuns în legătură cu aceasta va spori în mod inevitabil dificultăţile situaţiei interne din România, care deja este îndeajuns de neliniştitoare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ambasadorul Maiestății sale are onoarea, prin conducerea Secretariatului de Stat al Maiestății sale pentru Afacerile Străine, să se intereseze care sînt opiniile guvernului francez în această problemă și ce instrucțiuni își propune acesta să trimită ministrului Franței la București.

Ambasada britanică, Paris
25 decembrie 1918

478

1918 decembrie ⟨13⟩/26, București. **Telegramă a lui de Beaupoil de Saint-Aulaire, ministru plenipotențiar al Franței la București, în care face cunoscută Ministerului Afacerilor Externe al Franței telegrama identică din partea celor patru miniștri aliați despre drepturile României de a-și realiza revendicările ei.**

Affaires Etrangères
No 902

Armée du Danube, le 26 Decembre 1918
reçu le 28

Réponse à 822

Télégramme identique des quatre Ministres alliés avec prière de communiquer aux Gouvernements respectifs.

La Roumanie a droit moralement et politiquement à la réalisation de ses revendications. Elle sait que les Alliés le lui reconnaissent en vertu des principes qu'ils représentent et qui ont été formulés par le Président Wilson le 27 Septembre 1918 lorsqu'il a déclaré que les solutions de la guerre sont nées de la nature même des circonstances de la guerre ⟨et⟩ tout ce que les hommes d'Etat ou les assemblées pouvant faire c'est de les réaliser ou de les trahir.

Saint-Aulaire

■ Arh. St. București, col. Microf. Franța, r. 182, c. 354; Ministère des Affaires Etrangères Archives Diplomatiques, Série Europe 1918— 1929, Roumanie, vol. 31, f. 61.

Ministerul Afacerilor Externe
No. 902

Armata de la Dunăre, 26 decembrie 1918.
primită la 28

Răspuns la 822

Telegramă identică din partea celor patru miniștri aliați, cu rugămintea de a o comunica guvernelor respective.

România are dreptul din punct de vedere moral și politic la realizarea revendicărilor ei. Ea știe că Aliații i le recunosc în virtutea principiilor pe care le reprezintă și care au fost formulate de președintele Wilson la 27 septembrie 1918, atunci cînd a declarat că soluțiile războiului au luat naștere din însăși natura împrejurărilor războiului și tot ceea ce oamenii de stat sau adunările pot face constă în a le realiza sau a le trăda.

Saint-Aulaire

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1918 decembrie ⟨18⟩/31, Budapesta. **Notă către redacţia ziarului** *Kölnische Zeitung* **privind situaţia politică din România, partidele politice, atitudinea faţă de Germania şi măsurile guvernului Brătianu.**

Für die Redaktion der
Kölnische Zeitung

Budapest 31.12.1918

Gestern ist mein Vertrauensmann aus Bukarest zurückgekerht. Er war dort 3 Wochen in engster Fühlungnahme mit der siebenbürgischen Delegation, kennt ihre Verhandlungen und Abmachungen, hatte eingehende Unterredungen mit Constantinescu von der liberalen Regierung, mit Marghiloman, Stere, Averescu, Misu Cantacuzino und anderen Parteiführern und war in staendiger Verbindung mit der dortigen Presse. Das Ergebnis seiner Unterredungen, seiner Eindrücke, Beobachtungen werden von mir auf Grund seiner Mitteilungen in Laufe der naechsten Tage in ausführlichen Berichten niedergelegt werden. Da morgen Kuriergegebenheit nach Berlin ist, habe ich zunaechst nur die allgemeineren Fragen besprochen. Darnach gibt sich, kurz zusammengefasst, folgendes Bild der derzeitigen Lage im Königreich Rumänien:

Die Regierung Bratianu ist bemüht, durch eine rigorose Ausrottung aller Verwaltungsmassnahmen der Okkupationsbehörden, durch rücksichtslose Vorgehen gegen alle an der Verwaltung beteiligten Personen und durch eine Deutschenhetze in Wort und Schrift vor dem Lande und der Entente zu beweisen, dass von der deutschen Herrschaft nicht der kleinste Überrest übrig bleiben darf. Fast taeglich werden in der Presse immer neue Beispiele der deutschen Misswirtschaft bekanntgegeben und damit der Deutschenhass geschürt. General Berthelot hat mit Kundgebungen, die ich im Wortlaut noch übersenden werde, in dieser Hetzpropaganda die Führung übernommen. Alle Unannehmlichkeiten, so der sehr empfindliche Mangel an Brot, durch die ganz abnorme Missernte hervorgerufen, werden den Deutschen in die Schuhe geschoben. Man will der Entente damit offensichtlich beweisen, dass das Land in seinem Empfinden rumaenisch geblieben ist. In diesem Bemühen geht man soweit, nicht nur die dortigen Deutschen zu drangsalieren, man will auch alle Rumaenen bestrafen, die im Dienste der deutschen Werwaltung taetig waren. Man verhaftete zunächst alle Journalisten, die während der Besetzung in der Presse tätig waren. Branisteanu von der „Lumina", Johnson und Grossmann vom „Steagul", sämtliche Redakteure der Gazeta Bucureştilor und des Bukarester Tagblatts und andere mehr. Als dann in der Presse dagegen protestiert wurde, dass man seine Rachsucht nur an den Journalisten austobe, aber die grossen Männer, die während der Besetzung in Aemtern taetig waren, frei lasse, wurde von der Regierung angedeutet, dass man auch die Verhaftung früherer Minister, insbesondere von Lupu Kostacki, Virgil Arion und Antipa vorbereite. Stere ist es mit Rücksicht darauf, dass er ein früheres Mitglied der liberalen Partei ist, gelungen, dass von seiner Verhaftung abgesehen wird.

Der königliche Thron ist zur Zeit nicht gefährdet. Nirgends sind Spuren einer Revolution, auch nicht auf dem Lande, zu bemerken. Der König und die Königin werden gefeiert, aber man bemerkt, es sind arrangierte staendige Festlichkeiten. Die regierenden Kreise fürchten, dass die Umwaelzungen im Ausland auch auf Rumaenien eine Wirkung ausüben könnten, darum veran-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

stalten sie, wo sich nur die Gelegenheit bietet, auf der Strasse, im Theater dynastische Manifestationen. Es werden für diese vor allem Siebenbürger benützt, die, wie dann in den Blättern verkündet wird, dem König Ferdinand ihren Dank dafür bekunden wollen, dass er für sie in den Krieg zog und Siebenbürgen befreit hat. Die Ehe des Thronfolgers ist gelöst werden.

Obwohl politisch revolutionaere Anzeichen nirgends vorhanden sind, wird das wirtschaftliche Leben durch massenhahte Lohnforderungen und grosse Streikbewegungen beunruhigt. Auch die Staatsbeamten der Eisenbahn — Post — Strassenbahn, der Tabakfabrik haben wiederholt gestreikt. Die Anhaengerschaft der sozialdemokratischen Partei ist im Wachsen. Ihre Propaganda wurde zunaechst gehindert, als aber bekannt wurde, dass die rumaenische Sozialdemokratie Siebenbürgens sich gegen Zusicherung freier Entfaltung für die Vereinigung Siebenbürgens mit Rumaenien ausgesprochen hat, sah sich die Bukarester Regierung gezwungen, ihre Haltung gegenüber der Sozialdemokratie zu aendern. Die sozialistische Bewegung verursacht ihr aber grosse Sorgen.

Der Antisemitismus gewinnt an Oberhand. Bratianu hat führende Persönlichkeiten der Judenschaft zu sich gerufen und sie mit Verhaftung bedroht, wenn sie ihre Agitationen für die Gleichberechtigung der Juden fortsetzen. Sie mussten sich schriftlich verpflichten, weiterhin nichts mehr zu unternehmen und die Judenfrage ruhen zu lassen, bis die Friedenskonferenz vorüber ist, von der sonst Bratianu anscheinend einen Einfluss zu Gunsten der Juden befürchtet.

Die Regierung ist nur aus Mitgliedern der liberalen Partei gebildet. Constantinescu verwaltet drei Ministerien. Der Regierung Bratianu wird von den anderen Parteien der Vorwurf gemacht, dass sie sich in der jetzigen Zeit, in der Rumänien die Vereinigung aller Provinzen feiert, nur aus Leuten der liberalen Partei zusammensetzt, statt dass eine grosse nationale Regierung gegründet wurde. Carp lebt ganz zurückgezogen, ebenso Marghiloman. Er hat den Namen und das Programm seiner Partei geändert und nennt sie „Fortschrittlich konservative Partei". C. C. Arion ist weiterhin einer der eifrigsten Agitatoren in dieser Partei Marghilomans, er rechtfertigt insbesondere die Politik der Regierung Marghiloman während der Besetzung, die von der liberalen Partei aufs Schaerfste angegriffen wird. Es besteht ausserdem eine „Konservativ-demokratische Partei", die in Abwesenheit des in Paris befindlichen Take Ionescu von Misu Cantacuzino und Jonas Grădișteanu geführt wird. Als weitere Partei besteht die „Liga Poporului" unter Führung des General Averescu, der sich die Arbeitspartei unter Trancu Iasy und Grigore Filipescu angeschlossen hat. Es bestehen ausserdem die sozialdemokratische Partei und eine neugegründete Beauernpartei. Professor Jorga hat sich wieder mit seinem früheren Mitarbeiter Alexander Cuza vereinigt und eine neue Partei gegründet, die „democratisch-nationale Union", der es gelungen ist, zahlreiche Anhaenger in Bessarabien, in der Bukovina und in Siebenbürgen zu gewinnen. Die allgemeine Meinung ist: die Regierungspartei ist im vollen Besitz des Landes, sie ist die grösste Partei, aber gefürchtet und wenig geachtet, sie kann sich nur durch ihre wirtschaftliche Organisation in der Macht halten. Dennoch fürchtet sich die liberale Partei vor den Wahlen. Diese sollten am 3. Januar stattfinden, die Regierung hat aber im letzten Moment den Wahltermin um zwei Monate verschoben.

Berthelot hat einen entscheidenden Einfluss und ist sehr volkstümlich. Er gibt sich als der grösste Freund der Rumaenen. Alle Klagen über das feindselige Verhalten der Serben im Banat werden ihm mitgeteilt. Er hat daher erwirkt, dass das Banat von den Serben geraeumt und von französischen Truppen besetzt wird. Die Entente hat Rumaenien nicht erlaubt, in

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

die Dobrudscha einzurücken. Sie wurde in ihren nördlichen Teil durch Ententetruppen besetzt. Es ist in der Dobrudscha weder den Bulgaren, noch den Rumaenen erlaubt, die Nationalfahnen zu hissen. Die rumaenischen Behörden sind in die Dobrudscha zurückgekehrt, doch verhalten sich die Bulgaren aeusserst feindlich gegen die rumaenische Verwaltung. Sie geben ihr kein Brot und leisten in jeder Hinsicht passiven Widerstand. Man fürchtet in Rumänien, dass ein Teil der Dobrudscha an Bulgarien verloren geht.

Die siebenbürgische Regierung[1] hat nun doch auf eine Autonomie verzichtet. Sie bleibt nur so lange selbstaendig, bis die Liquidierung aller ihrer Angelegenheiten mit Ungarn beendet ist und die Friedenskonferenz ihre Entscheidung getroffen hat. Zwei Tage vor der grossen rumaenischen Nationalversammlung in Gyulafehérvár trafen bei der siebenbürgischen rumänischen Regierung Abgesandte der Bukarester Regierung ein, die eine grosse Pression dahin ausübten, dass Siebenbürgen bei der Vereinigung mit Rumänien auf Sonderrechte verzichtet. Sie wiesen darauf hin, welchen Nachteil es für das Land gehabt habe, dass Bessarabien bei der Vereinigung mit Rumänien sich Sonderrechte ausbedingen habe. Dadurch werde der grossrumaenische Plan gefaerdet und die Stellung der rumänischen Delegierten auf der Friedenskonferenz erschwert. Aus diesem Grunde habe sich Bessarabien entschlossen, auf alle seinerzeitigen Bedingungen zu verzichten. Es habe sich ebenso wie die Bukovina vorbehaltlos mit Rumänien verschmolzen, es liege daher im Interesse der grossrumänischen Zukunft, dass auch Siebenbürgen sich voll und ganz, ohne Bedanken und Bedingungen mit dem Königreich vereinige. Die siebenbürgische Regierung hat daraufhin auf die Autonomie verzichtet. Es wird also nur eine Regierung und ein Parlament für Gross-Rumänien geben. Der bessarabische Landesrat wurde abgeschafft. Die bis zum Friedensschluss amtierende siebenbürgische Regierung vermeidet aengstlich jede deutschfreundliche Aeusserung oder Betaetigung, aus Furcht, dadurch ihren nationalen Bestrebungen in den Augen der Entente zu schaden.

Die oesterreichische und die ungarische diplomatische Vertretungen in Bukarest amtieren weiter. Das deutsche Gesandschaftsgebäude ist stark bewacht und unbeschädigt.

Der naechste Kurier wird ausführliche Berichte über den Stand aller wichtigen rumänischen Angelegenheiten, über die sehr interesanten Aeusserungen Constantinescu, Marghilomans, Steres etc., über die Lage der zurückgebliebenen Deutschen, die wirtschaftlichen Massnahmen, die Presseverhaeltnisse u.a.m. überbringen.

■ **Arh. St. Bucureşti, col. Microf. R. F. Germania, r. 109, c. 139—143; Hauptarchiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Abteilung A.**

Pentru redacţia
Kölnische Zeitung

Budapesta, 31 decembrie 1918

Ieri s-a întors de la Bucureşti omul meu de încredere. El a fost acolo 3 săptămîni în relaţii strînse cu delegaţia din Transilvania, cunoaşte tratativele şi convenţiile ei, a avut discuţii detaliate cu Constantinescu, din guvernul liberal, cu Marghiloman, Stere, Averescu, Mişu Cantacuzino şi alţi conducători de partid şi a fost în legătură permanentă cu presa de acolo. Rezultatul discuţiilor sale, impresiile sale, observaţiile vor fi expuse de mine, pe baza comunicărilor sale, într-un raport detaliat în decursul zilelor următoare. Deoarece mîine este curier pentru Berlin, am comentat în primul rînd numai chestiunile generale. Despre acestea urmează, pe scurt, următorul tablou al situaţiei actuale în Regatul României:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Guvernul Brătianu se străduiește să demonstreze, printr-o distrugere riguroasă a tuturor măsurilor administrative ale autorităților de ocupație, prin procedee brutale împotriva tuturor persoanelor care au activat în administrație și printr-o persecuție a germanilor, în vorbă și scris în fața țării și Antantei, că nu permite să rămînă nici cea mai mică urmă a ocupației germane. Aproape zilnic sînt publicate în presă exemple ale proastei administrări germane și prin aceasta este atițată ura antigermană. Generalul Berthelot a preluat conducerea acestei propagande de atițare cu manifestări pe care eu le voi relata textual.

De toate neajunsurile, așa precum foarte vizibila lipsă de pîine, ca urmare a recoltei neobișnuit de slabe, au fost învinuiți germanii. Prin aceasta se vrea să se dovedească Antantei că țara a rămas românească în sentimentele ei. Cu aceste strădanii se merge atît de departe încît nu sînt sîciiți numai germanii de acolo, se vrea chiar pedepsirea tuturor românilor care au funcționat în administrația germană. În primul rînd au fost arestați toți ziariștii care au funcționat în presă în timpul ocupației (Brănișteanu de la *Lumina*, Johnson și Grossmann de la *Steagul*, toți redactorii *Gazetei Bucureștilor* și *Bukarester Tageblatt* și mulți alții). Cînd s-a protestat în presă, că setea de răzbunare ⟨a guvernului⟩ s-a manifestat numai asupra ziariștilor, în timp ce marii oameni care în timpul ocupației au deținut funcții sînt lăsați liberi, guvernul a anunțat că pregătește de asemenea arestarea foștilor miniștri, în special a lui Lupu Costachi, Virgil Arion și Antipa. Stere, ca fost membru al Partidului Liberal, a reușit să fie exceptat de la arestare.

Tronul regal nu este în primejdie în prezent. Nicăieri nu se observă urme ale vreunei revoluții, nici în provincie. Regele și regina sînt sărbătoriți, se observă însă că festivitățile sînt permanent aranjate. Cercurile conducătoare se tem că revoluțiile din străinătate ar putea avea o influență și asupra României; de aceea ele organizează manifestări dinastice oriunde se oferă ocazia, pe stradă, la teatru. Pentru acestea sînt folosiți înainte de toate transilvănenii, care, după cum se spune în ziare, vor să-și exprime mulțumirea lor față de regele Ferdinand, deoarece el pentru ei a intrat în război și a eliberat Transilvania. Căsătoria moștenitorului tronului a fost desfăcută.

Deși pe plan politic nu există deloc semne revoluționare, viața economică este tulburată datorită masivelor revendicări de salarii și datorită marilor mișcări greviste. De asemenea, funcționarii de la Căile ferate, Poștă, Tramvaie, Fabrica de tutun au făcut din nou grevă. Adepții Partidului Social-Democrat sînt în ascensiune. Propaganda lor a fost îngrădită pentru moment, însă cînd a devenit cunoscut că social-democrația română din Transilvania, după ce i s-a garantat libera desfășurare a activității, s-a pronunțat pentru unirea Transilvaniei cu România, guvernul de la București s-a văzut silit să-și schimbe atitudinea față de social-democrație. Mișcarea socialistă îi produce însă griji mari.

Antisemitismul învinge. Brătianu a chemat la el personalitățile conducătoare ale evreimii și le-a amenințat cu arestarea dacă vor continuă agitațiile pentru egalitatea în drepturi a evreilor. Ei au trebuit să se angajeze, în scris, că nu vor mai întreprinde nimic și nu vor mai agita chestiunea evreiască, pînă cînd trece Conferința de Pace; se pare că Brătianu se teme de o influență a Conferinței în favoarea evreilor.

Guvernul este format numai din membri ai Partidului Liberal. Constantinescu administrează 3 ministere. Guvernului Brătianu i s-a imputat de către alte partide că în momentul actual, în care România sărbătorește unirea tuturor provinciilor, este format numai din membri ai Partidului Liberal, în loc să fie format un mare guvern național. Carp trăiește complet retras, de asemenea Marghiloman. El a schimbat numele partidului său și l-a numit

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

„Partidul Conservator Progresist". C. C. Arion este şi acum unul dintre agitatorii cei mai activi ai partidului lui Marghiloman, el justifică în special politica guvernului Marghiloman în timpul ocupaţiei, care a fost atacată foarte aspru de Partidul Liberal. În afară de acesta există un Partid Conservator Democrat, care în lipsa lui Take Ionescu, aflat la Paris, este condus de Mişu Cantacuzino şi Ion Grădişteanu. Există apoi partidul Liga poporului, sub conducerea generalului Averescu, care a inclus Partidul Muncii de sub conducerea lui Trancu-Iaşi şi Grigore Filipescu. Pe lîngă acestea există Partidul Social-Democrat şi Partidul Ţărănist nou înfiinţat. Profesorul Iorga s-a unit iarăşi cu fostul său colaborator Alexandru Cuza şi a înfiinţat un nou partid, Uniunea Naţional-Democrată, care a reuşit să cîştige numeroşi adepţi în Basarabia, Bucovina şi Transilvania. Opinia generală este: partidul guvernamental stăpîneşte complet ţara, el este cel mai mare partid, însă temut şi puţin stimat, el se poate menţine la putere numai prin organizarea lui economică. Partidul Liberal se teme totuşi de alegeri. Acestea trebuiau să aibă loc pe 3 ian., în ultimul moment guvernul a amînat însă data alegerilor cu două luni.

Berthelot are o influenţă hotărîtoare şi este foarte popular. El se dă drept cel mai mare prieten al românilor. Toate reclamaţiile privind atitudinea duşmănoasă a sîrbilor din Banat îi sînt comunicate lui. De aceea el a obţinut ca Banatul să fie evacuat de sîrbi şi să fie ocupat de trupe franceze. Antanta nu a permis românilor să intre în Dobrogea. Ea a fost ocupată, în partea de nord, de trupele Antantei. În Dobrogea nu s-a permis nici românilor, nici bulgarilor să-şi arboreze drapelele naţionale. Autorităţile române s-au întors în Dobrogea, dar bulgarii se comportă deosebit de duşmănos faţă de administraţia română. Nu dau pîine şi manifestă rezistenţă pasivă în orice privinţă. România se teme că o parte a Dobrogei va reveni Bulgariei.

Guvernul din Transilvania[1] a renunţat acum totuşi la autonomie. El rămîne autonom numai pînă cînd se termină lichidarea tuturor chestiunilor sale cu Ungaria şi Conferinţa de Pace ia hotărîre. Cu două zile înainte de Marea Adunare Naţională Română din Alba Iulia au venit la guvernul român din Transilvania parlamentari ai guvernului de la Bucureşti, care au exercitat presiuni mari pentru ca Transilvania, la unirea cu România, să renunţe la drepturi speciale. Ei au arătat ce dezavantaj a rezultat pentru ţară din faptul că Basarabia, la unirea ei cu România, şi-a condiţionat drepturi speciale. Prin aceasta este primejduit planul României Mari şi îngreuiată poziţia delegaţilor români la Conferinţa de Pace. Din aceste motive, Basarabia s-a hotărît să renunţe la toate condiţiile sale de mai înainte. S-a contopit, la fel ca şi Bucovina, necondiţionat cu România. ‹Au arătat în încheiere că› este deci în interesul viitorului României Mari ca şi Transilvania să se unească complet, fără ezitări şi condiţii, cu Regatul. În consecinţă, guvernul transilvănean a renunţat la autonomie. Va exista deci numai un guvern şi un parlament pentru România Mare. Sfatul Ţării din Basarabia a fost desfiinţat. Pînă la încheierea păcii guvernul transilvănean în funcţie evită timid orice apreciere sau activitate prietenoasă cu Germania, de teamă ca prin aceasta să nu dăuneze străduinţelor lui internaţionale în ochii Antantei.

Reprezentanţele diplomatice austriece şi ungare din Bucureşti funcţionează mai departe. Clădirea Legaţiei germane este puternic păzită şi intactă.

Curierul următor vă va aduce rapoarte detaliate despre situaţia tuturor problemelor româneşti mai importante, despre foarte interesantele aprecieri ale lui Constantinescu, Marghiloman, Stere etc., despre situaţia germanilor rămaşi pe loc, măsurile economice, presa ş.a.

---

[1] Consiliul Dirigent.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

480

⟨1918 decembrie 19⟩/1919 ianuarie 1, Roma. **Telegramă a ambasadorului Franţei la Roma, Camille Barrere, către ministrul de externe al Franţei, St. Pichon, prin care înştiinţează că ministrul afacerilor externe al Italiei aderă la propunerea Franţei privind admiterea României la Conferinţa de Pace în aceeaşi calitate şi în aceleaşi condiţii cu celelalte state aliate şi beligerante.**

Affaires Etrangères

Télégramme déchiffré

Duplicata bis.

Rome, le 1e Janvier 1919 7 h15
reçu le 1e à 19h 45

Réponse à V⟨otre⟩ télégramme N° 5003

Le Ministre des Aff⟨aires⟩ Etrangères adhère à votre proposition d'admettre la Roumanie au congrès de la paix au même titre et dans les mêmes conditions que les autres Etats secondaires alliés et belligérantes sous la réserve des résolutions que prendrait le congrès par rapport à la Bessarabie.

Barrere

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 384; Ministère des Affaires Etrangères, Série Europe 1918— 1929, Sous-Série Roumanie, vol. 32, f. 72.

Afacerile Externe

Telegramă descifrată

Duplicat bis

Roma, 1 ianuarie 1919, 7,15
primită la 1 ⟨ianuarie⟩ 19,45

Răspuns la telegrama Dumneavoastră nr. 5003

Ministrul afacerilor externe aderă la propunerea dumneavoastră privind admiterea României la Congresul de Pace în aceeaşi calitate şi în aceleaşi condiţii cu celelalte state secundare aliate şi beligerante, sub rezerva hotărîrilor în privinţa Basarabiei pe care le va lua Congresul.

Barrere

481

⟨1918 decembrie 19⟩/1919 ianuarie 1, Paris. **Fragment din raportul ataşatului militar al Belgiei la Paris, general Joostens, referitor la situaţia politică şi militară din Balcani, conţinînd informaţii cu privire la situaţia militară din România, starea morală a armatei şi problema Banatului.**

Légation de Belgique en France
Attaché militaire

Paris, le 1 Janvier 1919

Sommaire

[...] [1].

Balkans

[...] [2].

En Roumanie l'état d'esprit est excellent et il n'y a pour ainsi dire pas de bolchévisme. L'antisémitisme est très prononcé; en novembre il a provoqué

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

des troubles à Bucarest à cause de l'attitude germanophile des juifs qui ont fourni des agents à l'ennemi. L'armée est parfaite, les divisions mobilisées sont activement instruites. Comme allemands il ne reste plus que des prisonniers.

Les roumains recrutent des troupes en Transylvanie ce qui a amené une protestation de la Hongrie.

Les roumains et les serbes ne sont pas d'accord au sujet du Banat de Temesvar. Les roumains reprochent aux serbes de forcer la population à se déclarer pour eux. Ils demandent l'un et l'autre la délimitation de leurs zones d'occupation.

Les serbes proposent comme ligne de démarcation la voie ferrée Orsova-Lugos. Les roumains à peu près le chemin de fer de Belgrade-Mako (Est de Szegedin) puis une ligne voisine du cours de la Theiss. L'écart entre les deux contient presque les trois quarts du Banat. Afin d'empêcher des conflits il a été décidé que le quadrilatère Orsova, Lugos, Lippa, Pencsova sera occupé par des troupes françaises exclusivement en attendant le règlement définitif de cette question.

En considérant le Banat délimité par le Maros, la Theiss et le Danube, la statistique donne les chiffres suivants:

Superficie: 27 000 kilom. Population: 1 478 000 habitants. Cette population se décompose comme suit au point de vue des nationalités:

roumains	615 000
allemands	387 000
serbes	284 000
magyars	192 000

Le Banat est formé de trois comitats, qui contiennent chacun:

Krasso:	Roumains:	340 000;	Serbes:	14 000
Temès:		184 000		70 000
Torontal:		91 000		200 000

Le 14 décembre, Bratiano a constitué un nouveau ministère. Cinq portefeuilles ont été offerts au parti conservateur (Ionesco) qui a refusé d'entrer dans la combinaison.

Le 16 décembre Mackensen a été interné à Foth et ses troupes dans un camp à l'Ouest de Bucarest.

[...] [3].

■ **Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Belgia, r. 42, c. 171– 191; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles (Correspondance générale, Série D.B.), Dossier 10.934.**

Legaţia Belgiei în Franţa — Paris, 1 ianuarie 1919
Ataşatul militar

Sumar

[...] [1].

Balcanii

[...] [2].

În România starea de spirit este excelentă şi nu există, ca să spunem aşa, bolşevism. Antisemitismul este foarte pronunţat; în noiembrie, acesta a provocat tulburări la Bucureşti din cauza atitudinii germanofile a evreilor, care

[1] Situaţia politică şi militară din Germania, Austria, Ungaria, Cehoslovacia, Ţările Scandinave, Elveţia, Italia, Turcia, Anglia, Persia, America, Extremul Orient, Spania, Luxemburg şi Rusia.

[2] Situaţia din Grecia şi din Bulgaria.

Aldea Constantin
Bibliotecă personală
Nr. A-C/174

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

au furnizat inamicului agenți. Armata se află în stare perfectă, diviziile mobilizate sînt instruite în mod activ. Dintre germani n-au mai rămas decît prizonierii.

Românii recrutează trupe în Transilvania, fapt ce a provocat un protest din partea Ungariei.

Românii și sîrbii nu sînt de acord în privința Banatului de Timișoara. Românii reproșează sîrbilor că au obligat populația să se declare în favoarea lor. Ei cer, și unii și alții, delimitarea zonelor lor de ocupație.

Sîrbii propun drept linie de demarcație calea ferată Orșova-Lugoj. Românii, aproximativ calea ferată Belgrad-Makó (la est de Szegedin), apoi o linie vecină cursului Tisei. Distanța dintre cele 2 ⟨linii⟩ cuprinde aproape 3/4 din Banat. În scopul evitării unor conflicte, s-a hotărît ca patrulaterul Orșova, Lugoj, Lipova, Panciova să fie ocupat, în exclusivitate, de trupe franceze, în așteptarea reglementării definitive a acestei probleme.

Considerînd că Banatul este zona delimitată de Mureș, Tisa și Dunăre, statistica oferă următoarele cifre:

Suprafața: 27 000 km. Populația: 1 478 000 locuitori. Această populație se împarte, din punctul de vedere al naționalităților, după cum urmează:

români	615 000
germani	387 000
sîrbi	284 000
maghiari	192 000

Banatul este format din 3 comitate, care cuprind fiecare:

Caraș:	români:	340 000;	sîrbi:	14 000
Timiș:		184 000		70 000
Torontal:		91 000		200 000

În 14 dec., Brătianu a format un guvern nou. 5 portofolii au fost oferite Partidului Conservator (Ionescu), care a refuzat să intre în combinație.

În 16 dec., Mackensen a fost internat la Foth, iar trupele sale într-un lagăr la vest de București.

[...][3].

482

⟨1918 decembrie 19⟩/1919 ianuarie 1. **Articol din ziarul francez** *Le Temps* **despre primirea organizată la București delegației românilor transilvăneni sosiți spre a remite actul Unirii.**

L'Union de la Transylvanie et de la Roumanie

On mande de Bucarest:

La mission du gouvernement transylvain, envoyée par la décision de l'Assemblée d'Alba-Julia pour remettre au roi Ferdinand de Roumanie, à Bucarest, l'acte de l'union, a été l'objet d'une réception grandiose dans la capitale roumaine. A son arrivée, elle a été saluée par tous les ministres, un grand nombre de généraux, par le représentant de la légion transylvaine, par le comité de la Ligue de l'unité nationale, etc.

[3] **Urmează descrierea situației din celelalte țări, menționate în nota nr. 1.**

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Le président du conseil national des Saxons de Bucarest, le docteur Frank, était présent à cette réception.

La foule a fait des ovations enthousiastes aux ministres et évèques transylvains. La mission est descendue au palais royal, où des appartements lui ont été réservés.

Le roi a reçu la députation et le ministre Goldish a remis au roi la décision d'Alba-Julia.

Le ministre des affaires étrangères de Transylvanie a présenté au roi Ferdinand le parchemin contenant l'acte de l'union. Le roi Ferdinand très ému a remercié la mission en déclarant qu'il se soumet à la volonté du peuple roumain.

De grandes fêtes ont été organisées à Bucarest en l'honneur de la mission transylvaine. La Ligue de l'union nationale a offert un dîner au cours duquel le président a déclaré qu'après l'achèvement de l'union, la ligue n'a plus de raison d'être et se déclare dissoute.

Le prince Carol prendra résidence à Brashow, où se trouve le 28e régimen de chasseurs, dont il est le commandant.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Xerogr. S.U.A., pa ch. XXXVI; The Library of Congress, Washington D.C., ziarul *Le Temps* din 1 ianuarie 19 19.

Unirea Transilvaniei cu România

Se comunică din Bucureşti:

Delegaţia guvernului transilvănean [1], trimisă prin hotărîrea Adunării de la Alba Iulia, spre a remite regelui Ferdinand al României, la Bucureşti, actul Unirii, a constituit obiectul unei primiri grandioase în capitala românească. La sosire, ea a fost salutată de toţi miniştrii, de un mare număr de generali, de reprezentantul legiunii transilvănene, de Comitetul Ligii pentru unitatea naţională etc.

Preşedintele Consiliului naţional al saşilor din Bucureşti, dr. Frank, a fost prezent la această primire.

Mulţimea a ovaţionat cu entuziasm pe miniştrii şi episcopii transilvăneni. Delegaţia a fost găzduită la palatul regal, unde i-au fost rezervate apartamente.

Regele a primit delegaţia, iar ministrul Goldiş a remis regelui hotărîrea de la Alba Iulia.

Ministrul afacerilor externe [2] al Transilvaniei a prezentat regelui Ferdinand pergamentul conţinînd actul Unirii. Regele Ferdinand, foarte emoţionat, a mulţumit delegaţiei declarînd că el se supune voinţei poporului român.

Mari festivităţi au fost organizate la Bucureşti în onoarea delegaţiei transilvănene. Liga unităţii naţionale a oferit un dineu în cursul căruia preşedintele a declarat că după realizarea Unirii, Liga nu-şi mai are raţiunea de a exista şi se declară dizolvată.

Prinţul Carol îşi va stabili reşedinţa la Braşov, unde se află Regimentul 28 vînători, al cărui comandant este.

[1] Consiliul Dirigent, care, conform hotărîrii luate la Alba Iulia, îndeplinea funcţia unui guvern provizoriu.

[2] Şeful resortului pentru externe şi presă în Consiliul Dirigent era Alexandru Vaida-Voievod.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

⟨1918 decembrie 21⟩/1919 ianuarie 3, Sibiu. **Adresă a Consiliului Dirigent către Ion I. C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, însoțită de un memoriu privind istoricul Maramureșului și dorințele populației din Maramureș pentru a fi prezentate Conferinței de Pace.**

Consiliul Dirigent Român, resortul afacerilor externe

D-sale Domnului
Ionel C. Brătianu
ministru prezident și ministru al afacerilor străine

București

Domnule Prim-Ministru,

Am onoare a vă prezenta memoriul Consiliului Național Român din Maramureș, care expune foarte obiectiv atît partea istorică relativ la trecutul Maramureșului, cît și dorințele românilor maramureșeni în ce privește viitorul hotar a României Mari din aceste ținuturi. Chestiunea din urmă fiind de importanță actuală, vă rog, domnule prim-ministru, să binevoiți a dispune ca memoriul alăturat să ajungă la reprezentantul României, care va fi chemat să ne reprezinte la Congresul de Pace — pentru a se folosi conținutul și hărțile lui la fixarea definitivă a viitorului hotar.

Primiți vă rog, domnule prim-ministru, asigurarea sentimentelor mele de distinsă stimă și considerațiune.

Sibiu, în 3 ianuarie 1919 st.n.

LS

Ministru, Șeful resortului
externelor în Consiliul Dirigent

Memoriu

În chestia hotarelor Maramureșului

Vechiul Maramureș, țara urmașilor din întemeietorii Daciei libere, în evul vechi se numea Marmația /Bonfinius, doc. 1 *Lib.* I/ care numire începînd cu veacul al 16-lea apare din nou și în documentele publice. Numirea de Maramureș se trage de la rîul Mara care în veacul al 14- lea se numea Maramoris /Dr. Ioan Mihali, *Diplome maramureșene din veacul al 14-lea și 15-lea* diploma din 1349/.

Vechiul Maramureș se extindea pînă în slovăcime și cuprindea comitatele Ung, Bereg, Ugocea și Maramureș.

La slăbirea elementului românesc cel dintîi impuls îl dă papa Grigore al IX-lea, la 1234, prin scrisoarea către regele Béla al IV-lea în care îl roagă să alunge pseudoepiscopii „valahilor hotarnici cu tătarii" și să îi convertească la religia romano-catolică.

Adevărata persecutare se începe sub dinastia Anjou. Această persecutare dă impuls la descălecatul prim al lui Dragoș și descălecatul al doilea al lui Bogdan. Dragoș a supus Moldova ca feud regelui Ludovic cel Mare. Dragoș a domnit de la 1359 pînă la 1360. L-a urmat fiul său Sas pînă la 1365 cînd l-a răsturnat Bogdan și bătînd oștile regelui Ludovic cel Mare s-a făcut independent și pe lîngă „Bour", stema Maramureșului, a dus și mulțime de popor în Moldova. Slăbirea elementului românesc s-a început mai înainte cînd s-au colonizat cavalerii teutoni la 1224, care în incursiunile lor în contra

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tătarilor, cumanilor, litvanilor s-au folosit și de vitejia românilor maramureșeni. Despre aceasta ne pomenesc orașul Teutsch Au/ Técső/ Erlenholtz/ Ilholtz/, rîul afluent Vișeului, Wasser și în Moldova orașul Neamț. La începutul veacului al 13-lea Maramureșul împreună cu secuimea și Brașovul formau în contra păgînilor „confiniu militar". Cel mai vestit comandant a fost „Magister equitum" românul Andrei Latzkfy care la 1345 bate oștile tătarului Atlamus, îl împinge pînă la marginea Mării Negre „dimissa hac parte Walachorum", cum zice Bonfiniu. Victoria oștilor creștine deschide drumul coloniștilor, care colonizare era valutară fiind Moldova și Basarabia ca sol cu mult mai bogat. Mai ales au emigrat românii din comitatul Ung și Bereg din cauză că prințul Teodor Koriatovics la 1354 a schimbat cu Ludovic cel Mare moșia sa din Podolia în schimbul domeniului de la Muncaciu și a adus în țară pentru cultivarea moșiilor sale rușii. Despre slăbirea elementului românesc în comitatul Maramureșului ne amintește diploma regelui Ludovic din 31 martie 1350 prin care donează lui Negru, fiul românului Crăciun, satele Lipcse și Zelemező /Herincse/ cu condiția ca populația rărită să o întărească prin coloniști.

Împestrițarea pămîntului românesc cu elemente străine o face Andrei III *la 1310 cînd aduce în Vișc, Teceu și Cîmpulung „hospesi"* unguri și saxoni. Regele Carol Robert la 1329, april 26, prevede sus-pomenitele orașe cu întinse privilegii. În urma expansiunii „hospesilor" regina Elisabeta, la 30 sept. 1364, se afla îndemnată a întări din nou drepturile voievozilor români din Bereg, care sînt egale celor din Maramureș. La 28 oct. 1366 regina oprește „hospesii" și „pîrgarii" să judece peste românii din Bereg și iobagii lor. La 26 sept. 1370, regina clarifică drepturile de judecată a voievozilor români din Bereg care afară de procesele de posesiune se extind asupra tuturor celorlalte afaceri. Despre prezența rutenilor în comitatul Bereg ne amintește diploma lui Ion de Hunyad din 18 iunie 1451 prin care donează „moșiile rutene Kusnicza și Kerecke" ca „chineziat român" lui Ioan, rudenia lui Ion Kindriș, căpitanul Muncaciului. Care chineziate împreună cu comunele le alătura la 12 februarie 1454 comitatului Maramureș. O altă cauză a slăbirii elementului românesc a fost împrejurarea că voievozii români primesc moșii în Ardeal și Ungaria și le colonizau cu elemente românești din Maramureș. Andrei Latzkfy avea comitate întregi în Ardeal, asemeni voievozii Balița și Drag meșter despre ale căror moșii întinse ne amintește „stauropighia" patriarhului Antonie din 12 august 1391. Regele Sigismund la 22 oct. 1397 donează lui Ion, fiul lui Gorzo, moșia Diod în Hunedoara. Sub Huneadești numărul acestor fel de donații se sporește.

La combaterea și slavizarea elementului românesc în Maramureș a contribuit în mare măsură biserica slavonă a rutenilor. Însuși prințul Teodor Koriatovics a înființat la Muncaciu episcopat și mănăstire. Biserica românească își avea episcopii săi despre care ne vorbește și papa Grigore al IX-lea la 1234, însă adevărata organizație și separare de biserica slavonă o fac voievozii Balița și Drag meșter care la 1391 supun biserica ascultării patriarhului din Constantinopol, în Peri înființează episcopat și mănăstire. Luptele între episcopul din Muncaciu și ⟨cel din⟩ Peri ajung pînă acolo încît regele Vladislav, la 29 nov. 1498, întărește din nou drepturile episcopului din Peri și îl apără față de episcopul Ivan din Muncaciu.

Stăpînirea slavă însă se începe cu primirea „unirii cu biserica Romei" la 1650, care sub presiunea casei de Habsburg a fost primită izolat și de unele comune românești, mai ales în acele comune unde stăpînea proprietar catolic. Între aceste comune se numără Virsmortul /Veresmort/, Apșa de Sus /Felsőapsa/ și Crăciunești /Karacsonyfalva/, unde era proprietară încă din 1495 familia conților din Presburg, Pogany. Se întîmplă nenorocirea că la 1710

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

rutenii „Kuruți" aprind mănăstirea Perilor, secularizează averile încît episcopii români gr-ort. se retrag în mănăstirile din Moisei și Bîrsana, ba episcopul Serafim Petrovanul întemeiază în Petrova pentru nevoile sale o mică mănăstire. Ultimul episcop gr.-ort. e Gavrilă din Bîrsana pomenit la 1739.

Cu desăvîrșirea unirii cu Roma în Maramureș ajung românii pînă la întemeierea episcopiei din Gherla la 1856 sub stăpînire slavonă; în decursul acestui timp s-a slavizat nu numai clerul, ci și o parte însemnată a poporului. La despărțirea de către ruteni au rămas în urma influenței guvernului unguresc sub păstorirea episcopului rutean din Muncaciu — deși poporul vorbește românește, e nobil român, înrudit cu ceilalți nobili români și nici conștiința națională nu și-a pierdut-o. Despre aceste comune datele statistice se cuprind pe baza publicațiilor Institutului de statistică din Budapesta pe baza numerării din 1910 în tabela I.

Despre populațiunea păstorită de episcopia gr.-cat. română de Gherla și mitropolia gr.-ort. din Sibiu, pe baza sematizmelor din 1914 și 1919 datele statistice se cuprind în tabela II. În tabela III se cuprind datele statistice /pe baza publicațiunilor Oficiului de statistică din Budapesta din 1910/ asupra comunelor care în urma fatalității geografice neapărat au să cadă în România Mare și care sînt colonii pe pămîntul românesc.

Hotarul etnografic arătat pe harta A[1] sînt cercul administrativ al Vișeului /sediul Felsővisó/, cercul administrativ al Izei /sediu în Dragomirești — Dragomer Falva/, cercul administrativ al Șugatagului/ sediul Ocna-Șugatag, Aknasugatag/ și cercul administrativ al Sighetului/ sediul Maramarossziget/ și din cercul administrativ al Tisei, stînga Tisei / sediul la Rahó/.

Consiliul Național al Maramureșului în ședința din 20 dec. n., avînd în vedere interesele economice și situația geografică, a decis pretinderea hotarelor cuprinse în harta B[2], mai ales că comunele Bedeu /Bedőhaza/ și Chirva au fost vatra și centru moșiilor lui Dragoș, iar populațiunea de nobilitate română și azi pricepe românește, de originea sa românească n-a uitat, să încuscră cu românii nobili, portul, datinele și motivele industriei de casă îi sînt românești, iar punctul de gravitațiune cade pe valea românească. Este caz inrudit cu istoria „reseșilor și mazililor" din Bucovina.

Harta C[3] cuprinde centrele industriale din Maramureș și hotarele după cum au hotărît ucrainenii să le pună. Și anume: pe apa Vișeului Borșa-handal mine de fier și aramă, Borșa cherestraie, Vișeul de Sus /Felsővisó/ moară și cherestraie, Ruskova /Visóorosz/ fabrica de bastoane. În cercul administrativ al Tisei: Tribușeni /Terebesfehérpatak/ fabrică de sticlă, Băcicoiul Mare /Nagybocska/ în proprietatea statului fabrica chimică, topitoare de fier și știampuri în Capoleapoliana (Gyertyanliget), mine de fier erariale, în Sighetul Marmației cherestraie, mori de sare, fabrică de oțet, sapon, cufere și mobile. La Coștui /vechiul Castellum ung. Ronaszék/ la Ocna Slatina /Akna szlatina/ și Ocna Șugatag saline. În Cîmpulung /Hosszumező/ cherestraie, în Budești /Budfalva/ mine de fier și de argint în Săcel /Izaszacsal/ petroleu, în Petrovar ca și în Huta (Ferenczvólgy) sticlărie. Ape minerale avem: în Borșa izvorul „Alexandr", la Vișeul de Sus „Șuligul", Vișeul de Mijloc „Valea Vinului", la Capoleapoliana, în Oncești /Vancsfalva/, în Săpînța /Szaplonca/ și în Brieb totodată sînt și băi, dară afară de Capoleapoliana /Gyertyanliget/ sînt neglijate.

Harta D[4] cuprinde acelea granițî fără de care populațiunea românească nu ar putea exista în România Mare, fiindcă acolo cad pășunile, fînețele, munții, pădurile și moșiile străbune. În hotarul comunelor: Ruscova /Visóorosz/ Ruschiva/ Oroszkő/, Ruspoiana/ Havasmező/ Bogdan, Rahăul, Barlibaoi și Tribușeni/ Terebesfehérpatak/, Valea Kasowska, Sopurca, Șerconia și Apșița sînt teritorii la care nu se poate renunța fără ruinarea economică a popu-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

laţiunii române care trăieşte din oierit şi prăsirea vitelor. Românii au cca un milion de oi şi jumătate de milion vite cornute.

Toţi munţii în teritoriul amintit sînt păscuţi de români. În proprietatea românească se află munţii: Muncelul, Polonenca, Preluca, Şerban, Sâhleanul, Holovaciul, Pop Ivan, Plai, Groşi, Prislop, Paltini, Tomnatec, Mihailecul, Petriceaua, Tarniţa, Pelesata, Cameneţi, Borşotescul, Mustetul, Stânişoara, Farcăul, Muncelul, Turcescul, Preluca Turii, Preluca Turcii, Herştul, Groapa Sîrbească, Bărsănescul, Olahnul, Groapa Iulii şi Opcina. La dreapta Tisei: Plăiucul, Măgura Apecka /Apşănescul/, Curpanul, Oprişa şi Sândreasca. Ceilalţi munţi şi păduri sînt toţi erariali, dar păscuţi de români. *Ucrainii nu au nici un singur munte în acest hotar* şi socotind întreg hotarul averea românească, ovrească şi erarială face 90% faţă de 10% ale ucrainilor. Jumătate anul sînt locuite de români, precum arată şi nomenclatura geografică curat românească. Pe Plăiucul Apşenilor e întreagă colonie vara-iarna de 160 suflete. Această moşie românească /parte în mîinile indivizilor, parte ale composesoratelor nobililor români/ îşi are în trecut istorie atît de bătrână ca poporul însuşi. La 30 aprilie 1390 întăreşte regele Sigismund pe voievodul Balc şi Drag meşter în vechile lor moşii din Iza, Felsőróna ‹Rona de Sus› şi Ruscova. Sigismund la 2 apr. 1402 întăreşte pe fiii lui Balc şi Drag meşter în moşiile din Drăguieşti /Kövesliget/, Apşenescul, Petriceaua, Şerban, Pop Ivan şi Valea Frumuşaua /Krasna/; la 7 dec. 1406 regele Sigismund donează lui Ion fiul lui Vlad şi lui Orna, fiul lui Vancea, moşia Apşa de Sus /Felsőapsa/. La 21 apr. 1418 regele Sigismund donează fiilor lui Ion din Dolha moşiile Ruszpolyana, Petrova. Din porunca regelui Sigismund la 19 iulie 1411 se constata hotarele lui Sandrin, Tatomir, Stan şi Gorzo din Kökényes, Irholtz Uglya şi Nyeresznyica. La 27 iul. 1411 regele Sigismund constata hotarele moşiei lui Bogdan de Dolha, din Ruscova şi Ruszpolyana. În 15 aug. 1419 regele Sigismund donează jumătate Neagova lui Simeon, fiul lui Vlad. La 18 iunie 1442 regele Vladislav din nou donează lui Ştefan şi Mihai, fiii lui Panc, români din Crăciuneşti, moşiile româneşti din Crăciuneşti /Karacsonyfalva/, Bocsko ‹Bocicoel› şi Lonca ‹Lunca› cu condiţiile cu care s-au donat şi alte moşii româneşti. Vladislav, regele Ungariei, porunceşte introducerea în posesiune a lui Petru de Dolha în moşiile: Taraczköz, Kirva, Kőkényes, Karacsonyfalva, Bocsko şi Lonca. Diploma nr. 262 aminteşte la 1463 de Nicolae de Dragoeşti. Din diploma nr. 97 se constată că nobilii din Uglya şi Irholtz se trag din aceeaşi tulpină cu nobilii din Apşa şi Sarasău şi anume de la fiii voievodului Erdo, de la Oprişa şi Maruş. Nobilii din Uglea se numesc: Fejer, Mota, Negrilă, Pop şi Bogdan /vezi diploma nr. 181/. Nobilii din Apşa se numesc: Mihalii Siman, Vultur, Cozub, Opriş, Dan şi Marin. Ucrainii sînt venituri, cei ma, mulţi colonizaţi împreună cu ţipţerii şi şvabii de Maria Theresia şi Iosif al II-lea ca muncitori de păduri. Se disting de românii slavizaţi prin fizionomie, port, caracter şi se numesc „huţuli".

Corectura graniţei Maramureşului înspre Galiţia pînă la Czariny Cseremez ‹Ceremuşul Negru› e de lipsă, ca graniţa să corespundă stării de proprietate, căci munţii Păpădia /1524, Ciursa, 1769/ şi Prelucile sînt proprietate a românilor din Maramureş. În urma neglijenţei ungureşti corectura graniţei nu s-a făcut.

Ne rugăm de bunăvoitoare părtinire.

Consiliul Naţional Român Comitatens din Maramureş

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

TABELA I (prima)

despre comunele române supuse pastoriei episcopului rutean din Muncaciu /datele Oficiului statistic din Budapesta pe baza numerării din 1910/

Comuna	gr.-cat.	rom.-cat.	ref.	ovrei	şvabi	unguri	Plasa	Notiţe
Apşa de Sus (Felsőapsa)	3 640	28	1	1 029	28	1	Sighet	Ştiu cu toţii româneşte
Rona de Sus (Felsőróna)	2 446	235	17	539	135	1	„	„
Câmpulung (Hosszumező)	785	420	1 043	336	420	1 043	„	„
Coştui Vechiul Castellum (Ronaszek)	626	835	8	19	833	8	„	„
Crăciuneşti (Kara-csonyfalva)	1 162	16	9	1 333	16	9	„	„
Virsmort (Veresmart)	416	221	33	108	221	33	„	„
Peri (E. Mihaly Kőrtvelyes)	1 561	7	4	133	7	4	„	„
Bedeu (Bedőhaza)	2 071	17	5	405	17	5	Tarsului	„
Oraşul Taraczkőz	1 103	105	47	385	105	47	„	„
Kirva Mare (Nagy Kirva)	712	—	1	233	—	1	„	„
Kirva Mică (Kis Kirva)	586	—	—	132	—	—	„	„
Neagova	1 023	—	—	138	—	—	„	„
Remeti (Palosremete)	934	7	2	340	—	2	Teceu	„
Bocicoiul Mare (Nagybocsko)	3 374	1 266	132	1 163	1 266	132	Valea-Tisei	„
Lunca (Lonka)	2 073	103	12	197	109	12	„	„
	22 118	3 158	1 312	6 475	3 158	1 312		

Români: 22 118; Şvabi: 3 158; Unguri: 1 312; Ovrei: 6 475.

TABELA II (doua)

despre românii păstoriţi de episcopia gr.-cat. de Gherla, pe baza sematizmului din 1914 şi de arhiepiscopia din Sibiu pe baza datelor statistice publicate în *Calendarul* pe 1919

Comuna	gr.-cat.	gr.-ort.	rom.-cat	Conf. Helv.	unitari	isr.	Populaţiune flotantă	Notiţe
I. *Vicariatul Maramureşului sediul: Sighetul Marmaţiei.*								
a) Protopopiatul Izei								
1/ Botiza	1 834	—	—	—	—	141	—	—
2/ Glod	820	—	1	—	—	245	1	—
3/ Slătioara (Izasópatak)	692	—	1	—	—	180	1	—
4/ Năneşti (Nánfalva)	713	—	—	—	—	74	—	—
5/ Rozavlea	1 990	—	2	—	1	873	3	sediul protopop
6/ Şieu (Sajo)	1 373	1	2	5	—	473	7	—
7/ Poieni (Sajomező)	940	—	—	—	—	152	—	
8/ Strâmtura (Szurdok)	2 989	—	5	1	—	380	6	

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

TABELA II (continuare)

Comuna	gr.-cat.	gr.-ort.	rom.-cat.	Conf.Helv.	unitari	isr.	Populaţiune flotantă	Notiţe
b) Protopopiatul Ieudului								
9/ Dragomireşti (Dragomirfalva)	1 684	335*	25	1	—	720	26	* După calendarul pe 1919
10/ Sălişte (Felsőszelistye)	2 883	—	13	3	—	521	16	
11/ Cuhea (Izakohnya)	1 713	—	—	—	—	417	—	
12/ Săcel (Izaszacsal)	2310	850	13	—	—	650	13	
13/ Ieud (Jood)	2 399	—	6	1	—	318	7	sed.prot.
14/ Bocicoiel (Kisbocsko)	1 114	—	—	—	—	52	—	
1) Pretura Dragomireşti:	23 454	1 186	68	11	1	5 196	80	
c) Protopopiatul Casăul ⟨Cosău⟩								
15/ Ocna Şugatag (Aknasugatag)	503	—	1 307*	20	1	70	300*	* unguri, cehi, nemţi Pretura
16/ Hoteni (Hotinka)	411	—	—	—	—	18	—	
17/ Bîrsana (Barczanfalva)	3 052	—	12	2	—	394	14	—
18/ Budeşti (Budfalva)	2 243	—	127	3	—	447	130	aur cherestr.
19/ Fereşti (Fejérfalva)	453	—	—	—	—	40	1	
20/ Corneşti (Somfalva)	491	—	—	—	—	11	—	
21/ Văleni (Mikolapatak)	1 142	—	1	—	—	103	—	
22/ Sîrbi (Szerfalva)	900	—	2	—	—	200	2	
23/ Onceşti (Vancsfalva)	1 323	—	1	—	—	155	1	
d) Protopopiatul Marei.								
24/ Berbeşti (Bartfalva)	1 702	—	—	2	—	390	2	
25/ Breb	1 061	—	1	—	—	240	1	Apă minerală, scalda
26/ Deseşti (Deszefalva)	902	—	10	—	—	100	10	
27/ Sat-Şugatag (Falutsugatag)	1 012	—	1	—	—	65	1	
28/ Hărniceşti (Hernecs)	725	—	—	—	—	116	—	
29/ Vad (Farkasrev)	2 083	—	4	—	—	108	4	
30/ Valea Porcului (Disznópatak)	578	—	—	—	—	46		
31/ Crăceşti (Kracsfalva)	1 200	—	25	3	—	116	28	
32/ Giuleşti (M. Gyulafalva)	1 820	—	9	—	—	170	9	
Protopretura Şugatagului sumar:	20 661	—	1 501	30	1	2 789	504	

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

TABELA II (continuare)

Comuna	gr.-cat.	gr.-ort.	rom.-cat.	Conf. Helv	unitari	isr.	Populațiune flotantă	Notițe
e) Protopopiatul Sighetului								
					2 par. chires — Dealul	Ursului	Valea Scradei, Boțcăuți,	
33/ Apșa de Jos (Alsóapsa)	4 817	—	6	1	—	731	7	
34/ Rona de Jos (Alsórona)	1 873	—	1	—	—	—	600	1
35/ Iapa (Kabolapatak)	2 150	—	—	—	—	32	—	
36/ Apșa de Mijloc (Középapsa)	3 404	—	3	—	—	434	3	
37/ Sighetul Marm. (Maramarossziget)	3 407	ruteni 1 600	4 426*	2 281	170	8 198	4 000	*Vicar. nemți
38/ Săpința (Szaplonca)	2 902	—	40	7	—	1 262	—	
39/ Sarasău	891					131		Sarvasszo
40/ Sat Slatina (Falutslatina)	1 560	—	310	32	—	1 935	35	
41/ Ocna-Slatina (Ocna-Szlatina)	948	—	1 319*	61	—	8	500	jum. * nemți
42/ Biserica Albă (Tiszafejéregyhaza)	1 554	—	19	1	—	242	20	
	23 606	1 600	6 124	2 383	170	13 573	4 932	
f) Protopopiatul Vișeului:								
43/ Vișeul de Jos (Alsóvisó)	3 748	—	25	—	—	848	—	
44/ Borșa	6 324	—	259*	7	2	3 367	* nemți	
45/ Vișeul de Sus (Felsővisó)	2 951	5	3 427*	59	14	3 282	— * nemți	
46/ Vișeul de Mijloc (Középvisó)	1 426	—	12	—	—	462	—	
47/ Leordina	1 467	—	8	1	—	219	8	
48/ Moiseiul (Mojszén)	3 072	—	—	—	—	1 012	—	
49/ Petrova	2 280	—	—	2	—	700		
50/ Măn. Moiseiului (Mojszén-monostor)	—	—	—	—	—	5	—	
51/ Suma Vișeului:	21 768	1 191	3 698*	—		9 890	* nemți și unguri	

TABELA III

despre comunele străine, care cad în urma fatalității geografice /și ca coloniști/ în România Mare (Publicația Oficiului statistic din Budapesta, 1912)

Comuna	Români,	Ruteni,	Unguri,	Nemți,	Ovrei,	Cercul admin.	Notițe
Ruszkova- (Visóorosz)	6	1655	75	3	1 074	Vișeului	înțeleg românește

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

TABELA III (continuare)

Ruszkiva- ⟨Repedea⟩ (Oroszkő)	3	1 533	18	—	234	Vişeului	„	„
Ruszpoyána Havasmező	23	4 095	95	6	1 005	Vişeului	„	„
Tribuşeni (Terebesfehér-patak Barlibaş (Barnabas)	10	1 316	—	494	334	Tisa	„	„
Rahăul (Raho)	33	4 432	—	286	807	„	„	„
Bogdan (Tiszabogdany)	4	2 823	—	286	305	„	„	„
Bilin	—	719	38	—	60	„	„	„
(Tisaborcut)	1	1 015	66	—	147	„	„	„
Frasini (Kőrösmező)	9	6 824	—	1 461	1 520	„	„	„
Capoleapoliana (Gyertyanliget)	11	755	—		278	„	români	slavizaţi
Rozuşca (Raszocska)	1	557	2	—	24	„	„	„
Caszopolyana (Kaszomező)	7	1 905	33	—	144	„	„	„
Kőkényes	3	2 153	57	—	866	Tarasul	„	„
Nyefeshaza	1	1 061	168	—	426	„	„	„
Ganya	—	1 767	77	—	627	„	„	„
Visc	1 383*	—	2 772	567	391			
	1 495	32 610	3 431	4 794	8 342			

* Pricep cu toţii româneşte, sînt supuşi păstoriei rutenilor, episcopiei din Muncaciu.

Total în Maramureş:

Români:	Unguri:	Nemţi:	Ruteni:	Ovrei:		Notiţe
1 495	3 431	4 794	32 610	8 342	După tabela III	
24 640	14	68	—	5 196	„ „ I	Pretura-Dragomireşti
20 661	1	30	—	2 789	„ „ „	Pretura Şugatagului
23 606	2 553	6 124	1 600	13 573	Tabela prima	Pretura Sighetului
21 773	118	3 698	—	9 890	„ „	Pretura Vişeului
22 118	1 312	3 158	—	6 475	Tabela II	
114 293	7 429	17 872	34 210	45 265		

Români: 114 293 60%

Străini: 104 773 40%

Românii creştini cu românii ovrei: 159 557: 75%

Străini: 59 508: 25%

■ BARSR, Fond Al. Lapedatu, vol. II, Conferinţa de Pace, f. 846—859.

1—4 Hărţile nu se reproduc.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

<1918 decembrie 21>/1919 ianuarie 3, Cleveland. **Apelul adresat de Comitetul Central Executiv al Ligii Naţionale Române, prin care românii din America sînt chemaţi să sprijine activitatea românilor din ţară.**

APEL
CĂTRE TOŢI ROMÂNII

FRAŢILOR ROMÂNI:

După încercările grele şi dureroase prin care a trecut întreg neamul nostru, în aceşti 4 ani din urmă, au sosit zile mari de bucurie. Visul nostru de veacuri astăzi e îndeplinit. Toţi cei ce grăiesc în dulcea noastră limbă românească astăzi sînt uniţi în aceiaşi ţară sub aceiaşi ocîrmuire românească. Astăzi România noastră a tuturora să întinde de la Nistru pînă la Tisa. Atît fraţii noştri din Basarabia, care de 100 de ani gemeau sub cnutul rusesc, cît şi fraţii şi părinţii pe care i-am lăsat noi acasă sub loviturile pumnului unguresc şi nemţesc, astăzi sînt dezrobiţi. Adunarea din Alba Iulia, ţinută în 1 decembrie 1918, a votat pentru vecii vecilor unirea cu fraţii din Regatul României şi Basarabia. De aici încolo sîntem o singură ţară şi un singur neam de la Nistru pînă la Tisa şi nu va mai fi putere în lume care să ne mai poată despărţi. Aliaţii noştri: Franţa, Anglia, Italia şi Statele Unite, au recunoscut dreptul nostru de a fi liberi şi uniţi şi Conferinţa de Pace va consfinţi pe deplin unirea noastră. Sîntem o Românie înzestrată cu toate bogăţiile pămîntului şi un neam de 15 milioane de români, sănătos, treaz la minte şi energic. De aici încolo fericirea noastră e în propriile noastre mîini. Şi avem neclintită <credinţă> că Dumnezeu, care ne-a ajutat să trecem biruitori prin toate nenorocirile trecutului, ne va ajuta şi în viitor să înfrîngem piedicile din cale şi să facem din neamul şi România noastră, care acum ne cuprinde pe toţi, un neam fericit şi o ţară fericită.

FRAŢILOR ROMÂNI:

Războiul nostru încă nu s-a sfîrşit. Războiul a adus răni adînci şi suferinţe mari asupra neamului românesc. Acest război va fi sfîrşit numai atunci cînd şi rănile ce a făcut vor fi vindecate. Dacă pînă astăzi datoria noastră a fost să ajutăm din toate puterile cîştigarea biruinţei asupra vrăjmaşilor, de acum încolo avem datoria şi mai sfîntă să ne strîngem laolaltă toate puterile şi să ajutăm înlăturarea suferinţelor şi lipsurilor la vetrele de la care am plecat noi în largul lumii.

Liga Naţională Română din America pînă astăzi şi-a îndeplinit cu cea mai deplină izbîndă chemarea sa de a face cunoscut acestei ţări drepturile, aspiraţiunile şi nestrămutata voinţă a neamului nostru. Liga Naţională îşi va continua această muncă şi în viitor cu aceiaşi hotărîre. Nu putem uita însă, şi ar fi grozav păcat dacă am uita, că părinţii, fraţii şi copiii noştri, pe care i-am lăsat plîngînd în clipa despărţirii, astăzi se topesc chinuiţi de foamete, de boli şi de suferinţe. Vrăjmaşii noştri, unguri şi nemţi, în aceşti patru ani de zile au făcut tot ce le-a stat în putinţă ca să ne stoarcă vlaga şi să ne nimicească. Ne-au măcelărit floarea neamului pe cîmpurile de războaie sau au ucis-o prin puşcării; ne-au prădat avutul şi şi-au bătut joc de femeile şi odraslele noastre fără ajutor. Astăzi în pămîntul Ardealului şi al Banatului, al Ţării Crişurilor, al Sătmarului, Sălajului şi Maramureşului precum şi în frumoasa Bucovină este jale şi durere pretutindeni. Gospodării ruinate, sate şi oraşe arse, ogoare înţelenite şi pline de bălării, şcoli şi biserici năruite, pentru

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1918 Soldat român din Legiunea română formată în Italia, purtînd steagul ţării.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

că n-a mai fost cine să le aibă grijă, şi în toate părţile văduve nenorocite, voinici schilodiţi şi orfani flămînzi şi fără căpătîi: asta este astăzi icoana ţării noastre la care ne gîndim întotdeauna cu toată căldura sufletului. Neamul nostru românesc e dezrobit astăzi de cătuşele vrăjmaşilor care ne-au chinuit veacuri de-a rîndul, dar este încă în ghiarele mizeriei şi necazurilor care îi rod puterile.

FRAŢILOR ROMÂNI:

Neamul nostru de acasă are arzătoare lipsă de ajutor. Ajutor să hrănească şi să încălzească copilaşii; ajutor să ridice iar şcolile şi bisericile, ajutor să clădească iarăşi gospodăria şi viaţa de mai înainte să poată începe iarăşi. Şi e lipsă de aceste ajutoare acum în grabă, căci după ani de zile va fi prea tîrziu. Statele Unite şi ceilalţi Aliaţi fac toate sforţările ca să ne ajute. Nu au vapoare destule ca să poată transporta tot ce inima lor generoasă vrea să ne trimită. Dar ajutorul lor nu poate ajunge la toate lipsurile noastre. Precum în lupta noastră pentru dezrobire ne-am bizuit pe propriile noastre puteri, aşa şi astăzi trebuie să ne ajutăm şi noi înşine. Şi mai ales e datoria noastră, a celor din America să facem acest lucru, deoarece noi n-am îndurat chinurile şi pîrjolul războiului. Şi e datoria noastră, deoarece între cei necăjiţi şi chinuiţi de acasă sînt părinţii, copiii şi fraţii noştri.

FRAŢILOR ROMÂNI:

De cînd durerile au căzut asupra fraţilor noştri de acasă noi din această ţară a libertăţii ne-am bizuit întotdeauna să-i ajutăm. Societăţi, cluburi, parohii, toate organizaţiunile noastre au strîns ajutoare. Am umblat însă pe prea multe cărări. Precum ne-am unit munca noastră sub conducerea Ligii Naţionale, aşa trebuie acum să unim şi mijloacele noastre de ajutorare. Dumnezeu ne-a răsplătit suferinţele cu cea mai deplină biruinţă a idealului nostru. Liga Naţională Română din America înfiinţează acum un „FOND AL BIRUINŢEI", pentru a alina durerile şi necazurile fraţilor noştri de acasă. Acesta este fondul central în care trebuie să unim toate ajutoarele ce le putem da. Menirea acestui fond va fi să se întrebuinţeze acolo unde va fi lipsa mai mare, mai cu seamă la ajutoare de şcoli şi biserici, de orfani şi schilozi în urma războiului. Ajutoarele vor fi distribuite de un comitet în fruntea căruia va fi rugată să stea şi să-l supravegheze însăşi cea mai iubită fiinţă a pămîntului românesc: M.S. Regina Maria a Românilor.

FRAŢILOR ROMÂNI:

Avem cu toţii acasă părinţi sau neveste şi copii copleşiţi de dureri. Dacă n-am avut cu toţii norocul să ne facem datoria luptîndu-ne pe front pentru dezrobirea noastră, veniţi să ne-o facem acuma ajutînd cu obolul nostru potolirea suferinţelor şi înflorirea ţării noastre. Fiecare român să se înscrie membru şi să contribuie la „Fondul Biruinţei". Societăţi, parohii, cluburi să nu mai umble cu fonduri separate, mititele, ci să-şi trimită ajutorul la acest fond central, care are să sprijinească pe cei chinuiţi. Să nu mai umblăm pe potecuţe singuratice şi rătăcite, fraţilor români, ci să mergem uniţi pe calea cea dreaptă să alcătuim un fond puternic şi să dovedim astfel că noi românii americani ne iubim neamul tot aşa de adînc ca şi fraţii noştri de acasă. Fiecare cent pe care-l vom strînge va aduce o bucăţică de pîine unui orfan sau va ajuta ca o rază de lumină să răzbată în întunericul în care erau ţinute satele şi cătunele noastre. Prin adevărata dragoste frăţească şi jertfă creştinească, ajutînd pe fraţii noştri chinuiţi de lipsuri, ne vom arăta şi noi vrednici de zilele mari ce ne-a dat Dumnezeu să trăim.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Înainte, fraţilor, cu toţii, cu suflet şi inimă curată! Copiii şi fraţii noştri ne cheamă şi ne cer sprijinul. Să le dăm tot ce putem da. Dumnezeu ne va ajuta şi neamul nostru ne va binecuvînta pentru binele ce-l vom face.

Cleveland, O., 3 ianuarie n. 1919

Pentru Comitetul Central Executiv al Ligii Naţionale Române:

căpitan Vasile Stoica, preşedinte — rev. Teofil Roşca, secretar

■ Arh. St. Bucureşti. Col. documente privind mişcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918—1921, f. 7—9.

485

⟨1918 decembrie 22⟩/1919 ianuarie 4, Bucureşti. **Scrisoare a lui George Barclay, ministru britanic la Bucureşti, adresată lui A. J. Balfour, ministrul afacerilor externe al Marii Britanii, privind unirea necondiţionată a Basarabiei cu România şi mulţumirea adresată de delegaţia basarabeană Aliaţilor pentru susţinerea cauzei naţionalităţilor.**

Bucharest, January 4th, 1919

Sir,

With reference to one identic telegram of 20th December last [1] reporting that the National Assembly of Bessarabia had now voted for unconditional union with Roumania — it will be remembered that the vote last year was for union with a large measure of autonomy — I have the honour to report that a Delegation from the Assembly arrived some days ago in Bucharest to notify formally this vote to the Roumanian Government.

The Delegation, which had already visited the other Allied Legations to inform them to this vote, have called here today for the same purpose.

They begged me to emphasize, when reporting their visit to you, the fact that the great majority of the population of Bessarabia was Roumanian and they expressed their gratitude to the Allies for championing the cause of nationalities.

I have the honour ...
George Barclay

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Anglia, r. 394, c. 16; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3576, f. 12.

4 ianuarie 1919, Bucureşti

Excelenţă,

În legătură cu telegrama identică din 20 dec. din anul trecut [1], care relatează că Sfatul Ţării al Basarabiei a votat acum pentru unirea necondiţionată

[1] Vezi aceeaşi r. 394, c. 1, relativ la votarea unirii Basarabiei cu România de către Sfatul Ţării.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cu România — trebuie să se amintească faptul că anul trecut votul a fost pentru unire cu un mare grad de autonomie —, am onoarea să raportez că acum cîteva zile a sosit la București o delegație din partea Sfatului ⟨Țării⟩ pentru a informa oficial guvernul român despre acest vot.

Delegația, care a vizitat deja și alte legații aliate pentru a le informa despre acest vot, a făcut azi o vizită și la noi ⟨Legația engleză⟩ în același scop.

M-au rugat să subliniez, cînd vă relatez despre vizită, faptul că marea majoritate a populației din Basarabia era românească și și-au exprimat mulțumirea față de Aliați pentru susținerea cauzei naționalităților.

Am onoarea..,
George Barclay

486

⟨1918 decembrie 22⟩/1919 ianuarie 4, Londra. **Raport al ministrului plenipotențiar al Belgiei la Londra, Moncheur, către ministrul afacerilor externe al Belgiei în legătură cu opinia presei britanice privind participarea Belgiei, României, Serbiei și a altor state interesate la Conferința de Pace.**

Légation de Belgique — Londres, le 4 Janvier 1919
30. P.
No 99/30
Belgique et Conférence de la Paix

Monsieur le Ministre,

Je remarque que la presse britannique semble admettre que la Belgique doit avoir une position spéciale à la Conférence de la Paix. Ainsi le *Daily Chronicale* dans l'article que vous trouverez ci-joint, s'exprime de la façon suivante à propos du Congrès de Paris: les quatre Grande Puissances: France, Angleterre, Italie, Amérique, sont, *avec la Belgique*, les principales intéressées mais naturellement le Japon, la Serbie, la Roumanie et les Etats de moindre importance seront consultés à propos des questions qui les touchent.

Veuillez agréer, ...

Baron Moncheur

■ Arh. St. București, col. Microf. Belgia, r. 47, c. 1157; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, ⟨Correspondance générale. Dossiers⟩, dossier 309.

Legația Belgiei — Londra, 4 ianuarie 1919
30.P.
Nr. 99/30
Belgia și Conferința de Pace

Domnule ministru,

Remarc că presa britanică pare să admită că Belgia trebuie să aibă o poziție specială la Conferința de Pace. Astfel, *Daily Chronicale*, în articolul

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pe care îl veți găsi anexat, se exprimă în modul următor în legătură cu Congresul de la Paris: cele patru Mari Puteri: Franța, Anglia, Italia, America, sînt, *împreună cu Belgia*, principalele interesate, dar bineînțeles că Japonia, Serbia, România și statele de mai mică importanță vor fi consultate în legătură cu problemele care se referă la ele.

Primiți, ...

Baron Moncheur

487

⟨1918 decembrie 23⟩/1919 ianuarie 5, Londra. **Telegramă a însărcinatului cu afaceri al Franței la Londra, A. de Fleuriau, către ministrul afacerilor externe al Franței, prin care înștiințează că guvernul britanic aderă la propunerea Franței ca România să fie recunoscută drept aliată.**

Affaires Etrangères
No 27
Analyse

Télégramme décniffré
Duplicata
Londres, le 5 Janvier 1919 à 15 h 10

Réponse à vos télégrammes 7776—78.

Le Gouvernement britannique adhère d'une manière générale aux suggestions du gouvernement français quant à la reconnaissance comme une alliée de la Roumanie. Il estime toutefois que la déclaration proposée par Votre Excellence au sujet du traité de 1916 produira probablement un effet de découragement en Roumanie et il serait préférable de retarder cette déclaration jusqu'après l'importation par les Alliés de ravitaillement en Roumanie.

Fleuriau

■ Arh. St. București, col. Microf. Franța, r. 187, c. 390; Ministère des Affaires Etrangères. Série Europe 1918—1929, Sous-série Roumanie, vol. 32, f. 79.

Afacerile Externe
Nr. 27
Analiză

Telegramă descifrată
Duplicat
Londra, 5 ianuarie 1919, 15,10

Răspuns la telegramele dv. 7776-78.

Guvernul britanic aderă în principiu la sugestiile guvernului francez privind recunoașterea României ca aliată. El apreciază, totuși, că declarația propusă de Excelența voastră referitoare la Tratatul din 1916 va produce, probabil, descurajare în România și ar fi de preferat să se amîne această declarație pînă ce Aliații vor importa provizii în România.

Fleuriau

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

⟨1918 decembrie 24⟩/1919 ianuarie 6, Paris. **Instrucţiuni ale ministrului de externe al Franţei, St. Pichon, către reprezentanţii săi de la Londra, Roma, Bucureşti, Belgrad etc., prin care se propune ca guvernele francez, englez, american şi italian să reamintească guvernului român că unirea Transilvaniei şi a Banatului cu România poate fi consfinţită doar de Conferinţa de Pace.**

Ministère des Affaires Etrangères
à chiffrer

Télégramme

Paris, le 6 Janvier 1919

Le Ministre des Affaires Etrangères

à Londres	Bruxelles	(Courrier)
Rome	Berne	(Courrier)
Bucarest	Madrid	(Courrier)
Belgrade	La Haye	(Courrier)
Athènes	Stockholm	
Prague	Christiania	
Copenhague		

Pour tous sauf Londres et Rome

J'adresse aux Ambassadeurs de France à Londres et à Rome ainsi qu'à Monsieur Jusserand [1] le télégramme suivant:

pour tous Conformément à tous les précédents, ainsi qu'aux déclarations faites par les gouvernements alliés à diverses reprises, le décret publié le 26 décembre par le Moniteur Officiel de Roumanie pour consacrer l'union du Banat et de la Transylvanie avec le Royaume ne comporte aucune conséquence au point de vue international. Quelle que puisse être l'appréciation des gouvernements alliés sur la valeur actuelle du traité du 17 Août 1916, il est de toute évidence que l'annexion des territoires dont il s'agit ne peut être proclamée par la Roumanie seule et ne peut trouver sa consécration que dans le Traité de paix. Pour éviter tout malentendu et pour écarter les réclamations et les difficultés que peut entraîner cet acte il convient que les gouvernements français, anglais, américain et italien prescrivent à leurs représentants à Bucarest de déclarer au Gouvernement roumain qu'ils font toute réserve à cet égard et rappellent que le Congrès de paix a seul qualité pour se prononcer sur l'attribution définitive des territoires dont il s'agit, en tenant compte à la fois de la situation générale et des vœux des populations.

Je vous prie de demander au gouvernement auprès duquel vous êtes accrédité de bien vouloir, s'il adhère à cette proposition, envoyer d'urgence à son représentant à Bucarest l'instruction de se concerter avec ses trois autres collègues alliés en vue de la démarche identique à effectuer.

Il semblerait opportun de donner officieusement connaissance de cette démarche au gouvernement serbe. Je demande donc également l'envoi d'instructions dans ce sens aux 4 représentants alliés à Belgrade.

J'attire votre attention sur le caractère urgent de cette question.

S. Pichon

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pour le chiffre: communiquer à Président du Conseil,
guerre groupe avant
Monsieur Jusserand

Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 686—687; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Z, Carton 577, dossier 1 Roumanie, f. 32.

Ministerul Afacerilor Externe
de cifrat

Telegramă

Paris, 6 ianuarie 1919

Ministrul afacerilor externe

la	Londra	Bruxelles	(prin curier)
	Roma	Berna	(prin curier)
	Bucureşti	Madrid	(prin curier)
	Belgrad	Haga	(prin curier)
	Atena	Stockholm	
	Praga	Christiania	
	Copenhaga		

Pentru toţi în afară de Londra şi Roma

Adresez ambasadorilor francezi de la Londra şi Roma, precum şi domnului Jusserand [1] următoarea telegramă:

pentru toţi Conform tuturor celor anterioare, precum şi declaraţiilor pe care le-au făcut guvernele aliate cu diverse ocazii, decretul publicat în 26 dec. în Monitorul Oficial al României, prin care se consfinţeşte unirea Banatului şi a Transilvaniei cu Regatul, nu are nici o importanţă din punct de vedere internaţional. Oricare ar fi aprecierea guvernelor aliate în legătură cu valoarea actuală a tratatului din 17 august 1916, este evident că alipirea teritoriilor despre care este vorba nu poate fi proclamată de România singură şi nu poate fi consfinţită decît prin Tratatul de pace. Pentru evitarea oricărei neînţelegeri şi pentru înlăturarea obiecţiilor şi dificultăţilor pe care le-ar putea cauza acest act se impune ca guvernele francez, englez, american şi italian să recomande reprezentanţilor lor de la Bucureşti să declare guvernului român că ele îşi exprimă rezerva în această privinţă şi să reamintească că numai Congresul de Pace are calitatea să se pronunţe asupra atribuirii definitive a teritoriilor respective, ţinînd seama în egală măsură de situaţia generală şi de voinţa populaţiei.

Vă rog să cereţi guvernului pe lîngă care sînteţi acreditat să binevoiască, dacă este de acord cu această propunere, să transmită de urgenţă reprezentantului său de la Bucureşti instrucţiuni să se pună de acord cu ceilalţi trei colegi ai săi aliaţi în privinţa demersului identic pe care urmează să-l facă.

Ar fi oportun să fie înştiinţat în mod neoficial guvernul sîrb despre acest demers. Cer, prin urmare, să se transmită, totodată, instrucţiuni în acest sens celor patru reprezentanţi aliaţi de la Belgrad.

Vă atrag atenţia asupra urgenţei acestei probleme.

S. Pichon

pentru cifru: a se comunica Preşedintelui Consiliului ⟨de Miniştri⟩,
⟨Ministerului de⟩ Război — grupul înaintare
Domnului Jusserand

[1] Jean-Adrien-Antoine-Jules Jusserand, ambasador al Franţei la Washington.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

⟨1918 decembrie 25⟩/1919 ianuarie 7 ⟨Paris⟩. **Notă ⟨a Ministerului de Externe al Franței⟩ referitoare la notele de protest ale Consiliului Național Român din Transilvania în legătură cu unele stipulații cu privire la teritoriile locuite de români cuprinse în armistițiul încheiat de generalul Franchet d'Espérey cu guvernul ungar.**

7 Janvier 1919

Note

La substance de toutes ces notes — sauf de celle qui concerne la Dobroudja — a été apportée par Messieurs de Moczoni et Tilea, envoyés du Conseil National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie.

Tout d'abord, la réunion de „toutes les provinces roumaines de Transylvanie et de Hongrie", c'est-à-dire le Banat compris, décidée par l'Assemblée d'Alba Iulia y est notifiée comme un fait accompli. En conséquence, les délégués du Conseil National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie ont remis leurs pouvoirs et leurs instructions à Monsieur Antonesco, qui en remettant ces notes conformes aux instructions du Conseil National agit en représentant de la Grande Roumanie unifiée, ce qui est anticiper un peu sur les événements.

Le Conseil National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie a abdiqué entre les mains du Gouvernement roumain en remettant officiellement une note qui émane de lui, Monsieur Antonesco agit donc aujourd'hui comme si le Gouvernement roumain qu'il représente faisait siennes toutes les réclamations du Conseil.

Dans son „mémoire" le Conseil proteste contre les stipulations de l'armistice conclu entre le Général Franchet d'Espérey et le Gouvernement magyar [1], — ces stipulations coupant en deux parties soumises à des régimes différents les territoires de population roumaine. Cette réclamation a quelque fondement. Mais il ne semble pas qu'il soit possible de porter remède à la situation présente, autrement que par des moyens révolutionnaires qui ne sont à la portée que des populations du pays, jusqu'à l'expiration de l'armistice ou la conclusion de la paix. Si l'armistice est renouvelé, ce renouvellement fournira peut-être l'occasion de donner satisfaction, dans une certaine mesure, à la réclamation des Roumains ; mais il est évident que rien de stable ne pourra être fait avant la détermination des frontières, c'est-à-dire avant la paix.

Le Conseil proteste également contre le maintien de l'administration magyare sur tout le territoire de l'ancienne monarchie. Sur ce point encore rien de définitif ne peut être fait avant la paix, le transfert de la souveraineté de ces pays à l'Etat roumain n'étant pas encore un fait accompli. Les moyens révolutionnaires que les habitants ont déjà employés dans certaines régions de Transylvanie et du Banat ont d'ailleurs remédié en partie aux inconvénients qui nous sont signalés.

Le Conseil proteste contre l'application de la clause d'évacuation aux gardes nationales roumaines récemment formées. En pareille matière le commandement allié est seul juge. D'ailleurs par le fait de l'occupation alliée, ces gardes nationales roumaines ont perdu leur principale raison d'être. Les difficultés n'étaient à redouter que dans les régions occupées par les Serbes, contre les procédés desquels le Conseil proteste également. Les dispositions prises récemment qui soumettent à l'occupation française les régions contestées du Banat suppriment toute possibilité de friction.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Enfin, Monsieur Antonesco signale la présence à Bucarest de l'agitateur bolchévick Racowsky; ce personnage est connu: le Département possède certainement un dossier sur lui. C'est un bulgare d'origine, naturalisé roumain, et dont il est matériellement prouvé qu'il était, dès 1915, à la solde de l'Allemagne. Il serait certainement prudent, si l'on en possède le moyen, de le faire arrêter ou expulser. Son action peut n'avoir pas été étrangère aux récentes échauffourées de Bucarest.

***

Dans une dernière note Monsieur Antonesco proteste contre le maintien de l'administration bulgare en Dobroudja. Des instructions ont été envoyées il y a quelque temps déjà au Général Franchet d'Espérey pour que les autorités locales fonctionnent seules en Dobroudja, à l'exclusion des autorités administratives d'Etat. La réclamation de Monsieur Antonesco ne s'expliquerait que si ces instructions n'avaient pas été exécutées.

Monsieur Antonesco demande donc que les troupes roumaines autorisées à rentrer en Dobroudja, en alléguant l'insuffisance des effectifs des troupes alliées, impuissantes à maintenir l'ordre dans la campagne.

Pour cette réclamation le Gouvernement roumain se place sur un excellent terrain, en invoquant les clauses de l'armistice qui annulent les effets du traité de Bucarest: ipso facto la souveraineté roumaine est rétablie en droit sur la Dobroudja. Les roumains apprécieraient à coup sûr très hautement d'être autorisés à en réoccuper certains points: c'est peut être une satisfaction qu'on pourrait leur donner et qui ne nous coûterait rien. Tulcea, Macin, Batadorf, Czernavoda, pourraient sans inconvénient être occupés par eux. Un détachement roumain pourrait même être autorisé à tenir garnison à Constantza si sa présence était compatible avec le maintien d'un commandement allié dans ce port.

***

Il semble que toutes les notes remises par Monsieur Antonesco et ci-jointes ne comportent pour le moment que des réponses *verbales*.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 399–402; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe, Sous-série Roumanie, vol. 32, f. 88–91.

7 ianuarie 1919

Notă

Toate aceste note — în afara celei referitoare la Dobrogea — au fost aduse de dnii Mocioni şi Tilea, delegaţi ai Consiliului Naţional al Românilor din Transilvania şi Ungaria.

În primul rînd, unirea „tuturor provinciilor româneşti din Transilvania şi Ungaria", respectiv Banatul inclusiv, hotărîtă de Adunarea de la Alba Iulia, este notificată în acestea ca un fapt împlinit. În consecinţă, delegaţii Consiliului Naţional al Românilor din Transilvania şi Ungaria au remis împuternicirea şi instrucţiunile lor dlui Antonescu, care, remiţînd aceste note conform instrucţiunilor Consiliului Naţional, acţionează ca reprezentant al României Mari Unite, ceea ce înseamnă o oarecare anticipare a evenimentelor.

Consiliul Naţional al Românilor din Transilvania şi Ungaria şi-a transferat atribuţiile guvernului român, transmiţînd oficial o notă care emană de la el, prin urmare, dl Antonescu acţionează acum ca şi cum guvernul român, pe care îl reprezintă, şi-ar însuşi toate reclamaţiile Consiliului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În „memoriul" său, Consiliul protestează împotriva stipulațiilor cuprinse în armistițiul încheiat între generalul Franchet d'Espérey și guvernul ungar [1], —aceste stipulații divizînd în 2 părți, supuse regimului diferit, teritoriile locuite de populație română. Această reclamație are un oarecare temei. Dar nu pare a fi posibil ca situația actuală să fie remediată în vreun alt mod decît prin mijloace revoluționare, care sînt la îndemîna doar a populației țării, pînă la expirarea armistițiului sau pînă la încheierea păcii. Dacă armistițiul este reînnoit, această reînnoire va oferi poate ocazia de a da satisfacție, într-o anumită măsură, reclamațiilor românilor, dar este evident că nimic nu va putea fi stabilit definitiv înainte de fixarea granițelor, respectiv înainte de încheierea păcii.

Consiliul protestează, de asemenea, împotriva menținerii administrației ungare pe întregul teritoriu al fostei monarhii. În legătură cu acest punct nu poate fi stabilit încă nimic definitiv înainte de încheierea păcii, transferul suveranității asupra acestor teritorii către statul român nefiind încă un fapt împlinit. Mijloacele revoluționare pe care locuitorii le-au folosit deja în unele regiuni ale Transilvaniei și ale Banatului au remediat, de altfel, în parte, inconvenientele ce ne-au fost semnalate.

Consiliul protestează împotriva aplicării clauzei privind evacuarea gărzilor naționale românești recent formate. Într-o asemenea problemă Comandamentul Aliat este singurul judecător. De altfel, prin însăși ocupația aliată, aceste gărzi naționale românești și-au pierdut principala rațiune de a exista. Nu există teama unor dificultăți decît în regiunile ocupate de sîrbi, Consiliul protestînd, de asemenea, împotriva procedeelor folosite de aceștia. Hotărîrile luate recent, care pun sub ocupația franceză regiunile contestate din Banat, exclud orice posibilitate de fricțiuni.

În fine, dl Antonescu semnalează prezența la București a agitatorului bolșevic ‹Cristian› Racovski; acest individ este cunoscut: Departamentul deține în mod sigur un dosar asupra acestuia. Este bulgar de origine, naturalizat român, și despre care s-a dovedit cu probe materiale că se afla, începînd din anul 1915, în serviciul Germaniei. Ar fi, desigur, prudent dacă ar exista o modalitate să fie arestat sau expulzat. Activitatea sa poate că nu era străină de recentele tulburări de la București.

***

Într-o ultimă notă, dl Antonescu protestează împotriva menținerii administrației bulgare în Dobrogea. Acum cîtva timp au fost trimise instrucțiuni generalului Franchet d'Espérey în sensul ca autoritățile locale să funcționeze singure în Dobrogea, excluzînd autoritățile administrative de stat. Reclamația dlui Antonescu nu și-ar găsi o explicație decît în cazul în care aceste instrucțiuni nu ar fi fost puse în aplicare.

Dl Antonescu cere, deci, ca trupele române autorizate să intre din nou în Dobrogea, invocînd drept motiv faptul că trupele aliate au efective insuficiente, fiind incapabile a menține ordinea în zonă.

În ceea ce privește această reclamație, guvernul român se situează pe un teren excelent, invocînd clauzele armistițiului care anulează consecințele Tratatului de la București: *ipso facto* suveranitatea română este restabilită de drept asupra Dobrogei. Românii ar aprecia, cu siguranță, în mod deosebit faptul de a fi autorizați să reocupe unele puncte: aceasta poate constitui o satisfacție care li s-ar putea da și care nu ne-ar costa nimic. Tulcea, Măcinul, Batadorful, Cernavodă ar putea fi ocupate de ei fără nici un fel de dificultăți. Un detașament român ar putea fi chiar autorizat să aibă garnizoana la Con-

[1] **Vezi documentul nr. 468.**

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

stanța, dacă prezența sa este compatibilă cu menținerea unui comandament aliat în acest port.

***

Se pare că toate notele remise de dl Antonescu și anexate aici nu necesită pentru moment decît răspunsuri *verbale*.

490

⟨1918 decembrie 27⟩/1919 ianuarie 9, Sibiu. **Proclamația Consiliului Național Germano-Saxon din Transilvania cu privire la hotărîrea populației germane de a se uni cu România.**

Transylvanie, Banat
et territoires Roumains de Hongrie

III

PROCLAMATION DU CONSEIL NATIONAL GERMANO-SAXON POUR LA TRANSYLVANIE

Sibiu, le 9 Janvier 1919

Au très honoré Conseil National Roumain,
à Sibiu

L'ASSEMBLÉE NATIONALE DES SAXONS DE TRANSYLVANIE réunie à Mediasch, le 8 Janvier 1919, a décidé à l'unanimité l'UNION DU PEUPLE SAXON AVEC LE ROYAUME DE ROUMANIE. Le Conseil National Germano-Saxon pour la Transylvanie a l'honneur de communiquer, au très honoré Conseil Central Roumain, le texte de la proclamation adressée à notre peuple.

A NOTRE PEUPLE!

Le Comité Central Saxon augmenté, uni au Conseil National Germano-Saxon pour la Translylvanie, comme représentation autorisée du peuple Saxon de Transylvanie, a pris, à Mediasch, le 8 Janvier 1919, à l'unanimité, la résolution suivante:

Les événements mondiaux ont créé pour le territoire où le peuple Saxon de Transylvanie a établi son foyer depuis près de 800 ans, une situation nouvelle. Le roi Ferdinand de Roumanie, par son décret du 27 Décembre 1918, a proclamé et établi la domination roumaine sur ce territoire. Le peuple le plus nombreux de Transylvanie et des parties limitrophes de la Hongrie a décrété, dans l'Assemblée Nationale d'Alba-Julia, son union avec la Roumanie. Par l'union avec la Roumanie de la Transylvanie et de parties de la Hongrie habitées par des Roumains sera créée une unité territoriale commune, fondée sur des bases ethnographiques.

En présence de ces faits, et avec la conviction que c'est là un évènement mondial, le peuple Saxon de Transylvanie, se fondant sur le droit des peuples à disposer librement d'eux-mêmes, proclame son union avec le royaume de Roumanie et transmet au peuple Roumain son salut fraternel et ses souhaits cordiaux pour la réalisation complète de son idéal national.

Par là, le peuple Saxon de Transylvanie ne tient pas compte seulement de l'évolution historique, mais aussi des droits essentiels du peuple Roumain à s'unir et former un État unique, et déclare qu'il s'attend avec confiance à ce que le peuple Roumain et l'Etat Roumain, à la disposition desquels le peuple Saxon met ses vertus héréditaires, soient animés à son égard des plus hauts sentiments d'équité. Le peuple Saxon qui pendant des siècles, a eu une

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

administration constitutionnelle autonome dont il a été privé illégalement et en contradiction avec des assurances solennelles et légales, s'attend en outre à ce que jamais à l'avenir, il ne soit empêché d'affirmer et de développer la conscience de son unité politique et nationale, et que le nouvel État lui offre et lui accorde volontiers dans l'avenir tout ce qu'il considère comme indispensable pour son existence.

Il voit une garantie pour cela dans les décisions de l'Assemblée Nationale Roumaine d'Alba-Julia, où il est dit que chaque peuple sera dirigé, instruit, administré et jugé dans sa langue et par ses nationaux, et sera représenté proportionnellement tant dans les assemblées législatives que dans le Gouvernement, qu'on lui garantira l'autonomie ecclésiastique et scolaire, et surtout le respect, juste et bienveillant, de tous les droits nationaux, politiques, économiques et culturaux, de tous les peuples, et par conséquent aussi du peuple Saxon.

Le peuple Saxon approuve en outre la décision de l'assemblée Nationale d'Alba-Julia, d'après laquelle, au Congrès de la Paix, il faudra assurer le droit et la liberté également pour les petites nations comme pour les grandes, et il voit dans cette décision une garantie durable pour la paix des peuples.

Il espère et il désire que les autres représentants du peuple allemand dans le nouvel État s'associent à son initiative, et il déclare qu'il s'attend à ce que les droits des autres Allemands aussi soient reconnus, ainsi que l'unité ethnique de tous les Allemands dans le nouvel Etat.

Pleinement conscient de l'importance de sa résolution, le peuple Saxon se considère dorénavant comme une partie de l'État Roumain; il considère ses fils et ses filles comme des citoyens de cet État.

Il prie Dieu de mener à bien et de bénir l'initiative pleine de responsabilité qu'il s'est senti obligé de prendre.

A Mediasch, le 8 Janvier 1919.

L'Assemblée Nationale Saxonne
Le Conseil National Germano-Saxon
pour la Transylvanie,
Dr. Schullerus m.p., Président.
Dr. Hans Otto Roth m.p., Secrétaire.

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 57/1918—1921, f. 11—13.

Transilvania, Banat
şi teritoriile româneşti din Ungaria

III

PROCLAMAŢIA CONSILIULUI NAŢIONAL GERMANO-SAXON PENTRU TRANSILVANIA

Sibiu, 9 ianuarie 1919

Preaonoratului Consiliu Naţional Român,
la Sibiu

Adunarea Naţională a saşilor din Transilvania întrunită la Mediaş, 8 ian. 1919, a hotărît în unanimitate unirea poporului german cu Regatul României. Consiliul Naţional Germano-Saxon pentru Transilvania are onoarea să comunice preaonoratului Consiliu Central Român textul proclamaţiei adresate poporului nostru.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Către poporul nostru!

Comitetul Central Saxon mărit, unit cu Consiliul Național Germano-Saxon pentru Transilvania, ca reprezentant autorizat al poporului sas din Transilvania, a adoptat, la Mediaș, 8 ian. 1919, în unanimitate următoarea hotărîre:

Evenimentele internaționale au creat pentru teritoriul unde poporul sas din Transilvania și-a stabilit căminul de mai mult de 800 ani o situație nouă. Regele Ferdinand al României, prin decretul său din 27 dec. 1918, a proclamat și stabilit stăpînirea românească asupra acestui teritoriu. Poporul cel mai numeros din Transilvania și părțile limitrofe ale Ungariei a hotărît, în Adunarea Națională de la Alba Iulia, unirea sa cu România. Prin unirea cu România a Transilvaniei și a părților Ungariei locuite de români va fi creată o unitate teritorială comună, fondată pe baze etnografice.

Luînd act de aceste fapte, și cu convingerea importanței internaționale a acestui eveniment, poporul sas din Transilvania, bazîndu-se pe dreptul popoarelor de-a dispune în mod liber de ele înseși, proclamă unirea sa cu Regatul României și transmite poporului român salutul său frățesc și cordiale urări pentru realizarea completă a idealului său național.

Prin aceasta, poporul sas din Transilvania ține seamă nu numai de evoluția istorică, precum și de drepturile esențiale ale poporului român de a se uni și forma un stat unic, și declară că așteaptă cu încredere ca poporul român și statul român, la dispoziția cărora poporul sas își pune virtuțile sale ereditare, să fie animat în privința sa de cele mai înalte sentimente de echitate. Poporul sas care, timp de secole, a avut o administrație constituțională autonomă, de care a fost privat în mod ilegal și în contradicție cu asigurările solemne și legale, așteaptă mai mult ca niciodată ca în viitor să nu fie împiedicat să-și afirme și să-și dezvolte conștiința unității sale politice și naționale și ca noul stat să-i ofere și să-i acorde de bunăvoie în viitor tot ceea ce el consideră ca indispensabil pentru existența sa.

Pentru aceasta, el vede o garanție în hotărîrile Adunării Naționale Române de la Alba Iulia, în care se spune că fiecare popor va fi condus, instruit, administrat și judecat în limba sa și de conaționalii săi și va fi reprezentat în mod proporțional atît în adunările legislative cît și în guvern, că i se va garanta autonomia ecleziastică și școlară și mai ales respectarea, dreaptă și binevoitoare, a tuturor drepturilor naționale, politice, economice și culturale, a tuturor popoarelor și prin urmare și a poporului sas.

Poporul sas, mai mult, aprobă hotărîrea Adunării Naționale de la Alba Iulia, conform căreia, la Congresul de Pace, va trebui să se asigure în mod egal drepturile și libertatea atît pentru națiunile mici ca și pentru cele mari, și vede în această hotărîre o garanție durabilă pentru pacea popoarelor.

El speră și dorește ca și ceilalți reprezentanți ai poporului german din noul stat să se asocieze inițiativei sale și declară că așteaptă ca și drepturile celorlalți germani să fie de asemenea recunoscute, precum și unitatea etnică a tuturor germanilor în noul stat.

Pe deplin conștient de importanța hotărîrii sale, poporul sas se consideră de acum înainte ca parte a statului român; el consideră pe fiii și fiicele sale ca cetățeni ai acestui stat.

El îl roagă pe Dumnezeu să îndrume spre bine și să binecuvînteze inițiativa plină de responsabilități pe care s-a simțit obligat s-o ia.

La Mediaș, 8 ianuarie 1919.

Adunarea Națională a Sașilor
Consiliul Național Germano-Saxon pentru Transilvania
dr. Schullerus m.p., Președinte.
dr. Hans Otto Roth m.p., Secretar.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

⟨1918 decembrie 27⟩/1919 ianuarie 9. **Telegramă a generalului Henri Mathias Berthelot adresată ministrului de război al Franței în legătură cu situația României și drepturile sale de a fi considerată ca veche aliată.**

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
No 3

République Française
Traduction d'un télégramme chiffré

parvenu au Ministère le 11/I 1919, à 3 heurs
Lieu d'origine: Armée Danube (par Salonique)
Date et heure de dépôt: 9/I 23 h 10
Destinataire: Ministre Guerre
Numéro: 166 Expéditeur: Général Berthelot

Texte: 236/3. Pour Président du Conseil.

1. J'ai l'impression que en ce moment les Alliés ne parlent pas franchement à la Roumanie. D'après les renseignements que je puis avoir il me semble que l'on veuille tenir ⟨la⟩ Roumanie à l'écart d'une partie des négociations de paix et ne pas la mettre sur le même pied que la Serbie. On ne doit cependant pas faire grief à la Roumanie d'avoir été obligée de faire la paix. Moins favorisée que Serbie, elle (à suivre) No 167 n'avait pas derrière elle la France pour recueillir ses soldats estropiés habitants mais une Russie complètement hostile. Le fait de n'être pas en guerre depuis le début de la guerre mondiale ne doit pas être non plus une cause de sa mise à l'écart. Les Serbes qui ont été attaqués ont bien été forcés de se défendre, tandis que c'est volontairement que les Roumains ont embrassé la cause de l'Entente. No 168. Il semble également que depuis le jour de la signature de l'armistice avec la Bulgarie, on s'est montré constamment injuste à l'égard des Roumains:

A.) En Dobroudja on a toléré que nos ennemis les Bulgares restent sur le territoire des Roumains, nos amis. Encore maintenant (gr. faux) permet toutes sortes de chantages bulgares et prend fait et cause pour eux contre les Roumains qui n'ont pas encore le droit d'envoyer des troupes dans un pays qui est le leur. C'est absolument inadmissible. No. 169—170.

B.) Dans le Banat, faisant table rase du traité de 1916 entre Roumanie, France et Angleterre, on a laissé les Serbes occuper le Banat, malmener, rançonner et mettre en prison les habitants de race roumaine et les empêcher de manifester leur désir d'union à la Roumanie.

C.) En Transylvanie, on a fixé une limite à l'occupation roumaine absolument arbitraire, uniquement géographique et sans tenir compte de la situation ethnographique. No. 170. En résumé, on se serait efforcé ⟨de⟩ défavoriser les Roumains en faveur de leurs ennemis séculaires qui sont aussi les nôtres, les Bulgares et les Hongrois, que l'on aurait pas mieux réussi.

Cette façon de faire agite tous les esprits en Roumanie et compromet gravement ⟨la⟩ situation de la France qui est prépondérante dans ce pays.

Il ne faut pas oublier que des décisions qui vont être prises, dépend l'avenir de la France en Orient. No 171. Si nous donnons aux Roumains les satisfactions auxquelles ils ont droit et si nous tenons nos engagements, nous aurons

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

dans la Roumanie une véritable colonie française de plus de 15 millions d'habitants où nous pourrons développer notre commerce et notre industrie et où nous nous trouverons comme chez nous.

Si au contraire nous ne tenons pas compte ⟨de⟩ nos engagements, il est certain que les paysans roumains et de la Transylvanie que sont simplistes No. 172 ne comprendra pas cet abandon et subira l'influence de tous les partis antifrançais qui auront alors beau jeu et dont les affirmations contre la France sembleront justifiées.

2. Lorsque j'ai quitté Paris j'ai reçu la mission bien nette de faire rentrer en action la Roumanie à nos côtés: j'y ai réussi. Avant signature de l'armistice le gouvernement roumain avait déclaré à nouveau la guerre à l'Allemagne et s'était rangé à nos côtés. Moi-même avec les troupes françaises j'avais franchi le Danube. No 173. Puisque le Roi et le Gouvernement roumains ont fait ce que je leur demandais, il semble qu'ils doivent avoir les droits d'anciens et non de nouveaux alliés. S'il en était autrement, ma situation ici ne serait plus possible et je vous demanderais de vouloir me rappeler car je ne pourrais plus parler la tête haute à un Roi et un Gouvernement qui nous sont dévoués et qui ont fait tout ce que la France leur a demandé par mon intermédiaire.

Fin.

Signé: Général Berthelot

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 182, c. 387–394; r. 187, c. 403–410; r. 175, c. 1069–1076; Ministère des Affaires Etrangères. Direction des Affaires Politiques et Commerciales. Archives Diplomatiques, Série Europe 1918–1929, sous-série Roumanie, vol. 32, f. 94–101 série Z, carton 577, dossier II, f. 94–101; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère, de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 16 N 3172.

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. 3

Republica Franceză
Traducerea unei telegrame cifrate

Locul de proveniență: Armata de la Dunăre (prin Salonic)
Data şi ora depunerii: 9/I/1919/23,10
Destinatar: ministrul de război
Nr. 166 · Expeditor: generalul Berthelot

Text: 236/3. Pentru preşedintele Consiliului de Miniştri.

1. Am impresia că în momentul de faţă Aliaţii nu discută sincer cu România. Potrivit informaţiilor pe care le deţin mi se pare că există tendinţa de a se ţine România deoparte de negocierile de pace şi de a nu o situa pe acelaşi plan cu Serbia. Nu trebuie, totuşi, să se reproşeze României pentru că a fost obligată să încheie pacea. Mai puţin favorizată decît Serbia, ea (urmează). Nr. 167. ea nu avea în spatele său Franţa pentru a aduna soldaţii săi mutilaţi, locuitorii, ci o Rusie complet ostilă. Faptul de a nu fi fost în război de la începutul războiului mondial nu trebuie să constituie, de asemenea, o cauză a ţinerii sale deoparte. Sîrbii, care au fost atacaţi, au fcst forţaţi să se apere, în timp ce românii au îmbrăţişat de bunăvoie cauza Antantei. Nr. 168. Se pare, de asemenea, că din ziua semnării armistiţiului cu Bulgaria, ne-am arătat în mod constant nedrepţi faţă de români:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

A. În Dobrogea, s-a tolerat ca dușmanii noștri bulgarii să rămînă pe teritoriul românilor, prietenii noștri. Și acum se permit tot felul de șantaje bulgărești și li se ia partea împotriva românilor, care nu au încă dreptul să trimită trupe într-o provincie care este a lor. Este absolut inadmisibil Nr. 169—170.

B. În Banat, făcîndu-se *tabula rasa* în ceea ce privește Tratatul din 1916 între România, Franța și Anglia, sîrbii au fost lăsați să ocupe Banatul, să brutalizeze, să jefuiască, să-i bage la închisoare pe locuitorii români și să-i împiedice să-și manifeste dorința de unire cu România.

C. În Transilvania, s-a fixat, în mod absolut arbitrar, o limită a ocupației române, exclusiv geografică și fără să se țină seamă de situația etnografică. Nr. 170, În rezumat, ⟨dacă⟩ s-ar fi făcut eforturi pentru a-i defavoriza pe români față de dușmanii lor seculari, care sînt și ai noștri — bulgarii și ungurii, ⟨cred⟩ nu s-ar fi reușit mai bine.

Acest mod de a agita toate spiritele în România compromite grav situația Franței care este preponderentă în această țară.

Nu trebuie uitat că de hotărîrile ce vor fi luate depinde viitorul Franței în Orient. Nr. 171. Dacă dăm românilor satisfacțiile la care au dreptul și dacă ne ținem angajamentele, vom avea în România o adevărată colonie franceză de peste 15 milioane de locuitori, unde ne vom putea dezvolta comerțul și industria noastră și unde ne vom simți ca la noi acasă.

Dacă, dimpotrivă, nu ne vom ține angajamentele, cu siguranță că țăranii români și din Transilvania, care sînt simpli, Nr. 172, nu vor înțelege acest abandon și vor suferi influența tuturor partidelor antifranceze, care vor avea atunci întîietate și ale căror afirmații împotriva Franței vor părea justificate.

2. Cînd am părăsit Parisul, am primit misiunea foarte clară de a face ca România să intre în acțiune de partea noastră; am reușit în această privință. Înainte de semnarea armistițiului, guvernul român declarase din nou război Germaniei și s-a aliniat în rîndurile noastre. Eu însumi trecusem Dunărea cu trupele franceze. Nr. 173. Întrucît regele și guvernul român au făcut ceea ce le-am cerut, se pare că trebuie să aibă drepturi de vechi și nu de noi aliați. Dacă ar fi altfel, situația mea de aici n-ar mai fi posibilă și v-aș fi rugat să binevoiți să mă rechemați, deoarece n-aș mai putea să vorbesc cu capul sus în fața unui rege și a unui guvern care ne sînt devotați și care au făcut tot ceea ce le-a cerut Franța prin intermediul meu.

Sfîrșit.

Semnat: general Berthelot

492

⟨1918 decembrie 28⟩/1919 ianuarie 10, Sibiu. **Scrisoare a președintelui Consiliului Dirigent, Iuliu Maniu, către președintele Consiliului de Miniștri despre hotărîrea Consiliului Național Germano-Saxon din Transilvania privind alăturarea națiunii săsești la Regatul României.**

Domnule Prim-Ministru,

Comitetul Central Săsesc întregit și Consiliul Germano-Săsesc din Transilvania, după organizarea politică a sașilor, Adunarea națională și reprezentanța întregului popor săsesc din Transilvania, s-au întrunit miercuri 8 ian. st.n. 1919 în orașul Mediaș, ca în fața prefacerilor mari din timpul din urmă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

şi în baza dreptului de liberă dispunere a popoarelor să decidă asupra atitudinii politice a naţiunii săseşti.

Adunarea naţională săsească a decis cu unanimitate alăturarea naţiunii săseşti la Regatul României, trimiţînd poporului românesc salutul său frăţesc şi felicitîndu-l pentru împlinirea idealului naţional.

Astăzi, la 28 dec. 1918 (10 ian. 1919), s-a prezentat înaintea Consiliului Dirigent în numele Adunării naţionale săseşti o deputaţiune constatatoare din domnii dr. Adolf Schullerus, preotul luteran din Sibiu, preşedintele Comitetului central săsesc, Rudolf Brandsch, fost deputat dietal al Sibiului,dr. Rudolf Schuller, fost deputat dietal şi avocat în Bistriţa, şi dr. Artur Polony, redactor din Braşov, şi a predat hotărîrea Adunării naţionale, rugîndu-se să o aducem la cunoştinţa Maiestăţii sale şi a guvernului din Bucureşti, exprimîndu-şi totodată dorinţa de a preda hotărîrea aceasta şi în persoană prin o deputaţiune, deodată cu omagiile poporului săsesc, Maiestăţii sale regelui Ferdinand I, precum de a se prezenta cu acea ocaziune şi dv., preşedintelui Consiliului de Miniştri din Bucureşti.

Preşedintele Consiliului nostru dirigent, luînd în primire deciziunea predată, a tălmăcit deputaţiunei bucuria sa şi a întregului popor românesc, pentru hotărîrea reprezentanţei naţiunii săseşti. A trimis în numele românilor poporului săsesc salutul plin de dragoste frăţească şi a declarat că era privilegiilor a trecut, şi a răsărit o nouă eră, a egalei îndreptăţiri naţionale a popoarelor, mari şi mici şi naţiunea săsească poate fi asigurată că poporul românesc, care a luptat veacuri de-a rîndul pentru libertatea naţională, va respecta şi ocroti întotdeauna drepturile naţionale ale harnicului popor săsesc.

Hotărîrea Adunării naţionale o alătur aici [1] şi o transmit şi Maiestăţii sale.

Privitor la prezentarea deputaţiunii săseşti în Bucureşti ca să vă predea dv. hotărîrea şi să se prezinte Maiestăţii sale, îmi iau voie să vă comunic că săptămîna viitoare vor sosi la Bucureşti miniştrii noştri fără portofoliu şi vă rog ca ziua cînd să se prezinte deputaţiunea săsească să o stabiliţi în cointelegere cu aceşti domni miniştri.

Primiţi, domnule preşedinte, expresiunea distinsei mele stime.

Sibiu, în 28 decembrie 1918/10 ianuarie 1919

Preşedintele Consiliului Dirigent
Iuliu Maniu

■ Arh. St. Bucureşti, Col. documente privind mişcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918—1921, f. 5—6.

493

⟨1918 decembrie 29⟩/1919 ianuarie 11, Bucureşti. **Extras din scrisoarea unui ofiţer din Misiunea Militară franceză către colonelul Pétin, despre unitatea etnică a românilor de pe ambele versante ale Carpaţilor şi despre primirea entuziastă făcută delegaţiei franceze de către românii din Transilvania şi Banat.**

Lettre d'un officier de Roumanie [1]

Bucarest, le 11 Janvier 1919

Mon Colonel, *(Pétin [2])*

Je vais tâcher de répondre moins brièvement que d'habitude à votre dernière lettre, que je viens de recevoir au retour d'un long voyage en Transylvanie et dans le Banat.

[1] Nu există în document.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Le Général [3], et tous ceux qui l'accompagnaient (Colonel Rosetti, Lt.-Colonel Grollemund, Floret et moi) ont été unanimes à admirer la magnifique résistance de la race roumaine à la colonisation étrangère. Les Roumains de Sibiu, ceux de Temesvar, ceux d'Arad ou de Bistritza sont absolument identiques à ceux de Bucarest et de Iassy. Ils ont en plus la virilité que donne fatalement une longue ère d'opression. Vous ne serez donc pas surpris qu'ils nous aient admirablement reçus. Dans toutes les gares, dans toutes les stations, des villages entiers étaient accourus pour saluer le Général, pour acclamer la France, bourrant notre train de fleurs, de drapeaux, de gâteries de toutes sortes. Lorsque le Général descendait, les paysannes, les vieux paysanes s'approchaient et baisaient religieusement la main du « Grand Général Français ». A Sibiu, le défilé des délégations des villages, venues en costume national pour exprimer leur gratitude, dura une heure et demie. La discipline de ces braves gens est telle, l'autorité du Conseil National Roumain si peu contesté, que ce défilé qui s'effectuait en colonnes par 6 et par 8, comprenant des piétons — hommes, femmes, enfants — des cavaliers, des voitures, put se dérouler, sans un seul à-coup. Je doute fort qu'un Etat-Major français eut pu le régler aussi bien.

A Arad seulement, un petit incident eut lieu — Roumains et Hongrois en vinrent aux mains et une bande de soldats de la garde hongroise socialiste firent feu tuant 8 hommes, en blessant une quinzaine d'autres.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 411; Ministère des Affaires Etrangères, Arhives Diplomatiques, Série Europe 1918— 1929, Roumanie, vol. 32.

Scrisoarea unui ofiţer din România [1]

Bucureşti, 11 ianuarie 1919

Domnule colonel *(Pétin[2])*,

Mă voi strădui să răspund nu atît de scurt ca de obicei la ultima dv. scrisoare, pe care am primit-o recent, la întoarcerea dintr-o lungă călătorie în Transilvania şi Banat.

Generalul [3] şi toţi cei care l-au însoţit (colonelul Rosetti, locotenent-colonelul Grollemund, Floret şi eu) au fost unanimi în admirarea magnificei rezistenţe a rasei române la colonizarea străină. Românii din Sibiu, cei din Timişoara, din Arad sau din Bistriţa sînt absolut identici cu cei din Bucureşti şi din Iaşi. În plus, au vigoarea pe care o dă întotdeauna o lungă perioadă de opresiune. Prin urmare nu veţi fi surprins de faptul că ne-au primit în mod admirabil. În toate gările, în toate haltele, sate întregi veniseră alergînd spre a-l saluta pe general, spre a aclama Franţa, umplînd pînă la refuz trenul nostru cu flori, drapele, dulciuri de tot felul. Cînd generalul cobora, ţărăncile, bătrînii satelor se apropiau şi sărutau cu religiozitate mîna „marelui general francez". La Sibiu, defilarea delegaţiilor satelor, venite în costume naţionale spre a-şi exprima gratitudinea, a durat o oră şi jumătate. Disciplina acestor oameni bravi este atît de mare, autoritatea Consiliului Naţional Român atît de puţin contestată, încît această defilare care s-a efectuat în coloane de cîte 6 şi 8, cuprinzînd pietoni — bărbaţi, femei, copii —, călăreţi, care ⟨trase de boi⟩, s-a putut desfăşura în perfectă ordine. Mă îndoiesc foarte mult că un Stat Major francez ar fi putut asigura o atît de bună organizare.

[1] — [3] Adnotări de mină.
[2] Berthelot.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Numai la Arad s-a produs un mic incident: români și unguri s-au încăierat, iar o grupă de soldați din garda ungară socialistă a deschis focul, omorînd 8 oameni și rănind alți 15.

494

⟨1918 decembrie 29⟩/1919 ianuarie 11. **Articol din** *The Washington Post*, **intitulat** *Reorganizări europene*, **referitor la destrămarea Imperiului habsburgic.**

European Readjustements

The state of affairs in Austria-Hungary, Bulgaria, and Turkey will call for attention from the allied powers as soon as they are in a position to take practical steps for the establishment of peace. More or less effective military action is being taken by the allies, with a view to keeping the situation in hand pending the deliberations at Paris. French forces are in Budapest, the South Slavs have matters well in hand throughout the newly formed kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes, and the Czecho-Slovak republic is busily engaged in knitting together the operations of peace. Turkey, however, is in a bad way, and the Bulgarians are indulging in typically treacherous and cruel acts.

Three full-fledged states and parts of three others are emerging from the old Hapsburg empire. The three independent states carved entirely from Austria-Hungary are Bohemia, Hungary and German Austria. Bohemia is already in being; Hungary is rapidly shaping; and German Austria is fairly well defined, but dependent upon events in Germany proper. The parts of three states carved from Austria-Hungary are the Croat-Slovene country, which has joined Serbia; Galicia, which is joining Poland; and Transylvania and the Banat of Temesvar, which are joining Roumania. Except for the Polish struggles, these parts of states are moving harmoniously into new, free and peaceful relations in conjunction with kindred peoples. The Magyars are conducting a propaganda calculated to deceive the allied powers. The Magyars of the old junker type are quite as irreconciled and unreconstructed as the German junkers. They are doing all they can to obstruct the aspirations of the Poles and Roumanians to merge with their own countries, but fortunately the presence of a vigilant French commander puts a quietus upon overt acts. The Roumanian and Transylvanian forces are taking over their country very rapidly and soon will not require the assistance of the allies in coping with their old oppressors, the Magyars. The same statement applies to the Poles of Galicia, except that the Poles have another complication in the hostility of the Ruthenes. No doubt the respective rights of these peoples in Galicia will be established and recognized eventually, but it is not to be expected that the allies can turn from more important and presing questions to adjust every territorial dispute. The smaller nations and would be nations can perform no greater service at present than to bide their time in patience and good order. They do not gain the sympathy of the great allies by violence or threats even when they are right. Since the essence of the victory over the predatory empires is the determination to secure freedom for peoples on their own soil, nothing is to be gained by the smaller peoples in precipitating struggles over the territorial boundaries. If right, they

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

will get the territory anyhow; and if wrong, they will have to give up any territory they may temporarily seize. The old theory that possession gives overwhelming advantage in peace-table negotiations does not work at this time. It did, the robber nations, just deafeated would be victors, for they possess immense regions which belong to other peoples. They must yield that possession everywhere to the last inch: in the East Prussia and Posen, in Schleswig, in Alsace-Lorraine, in Russia, in Galicia, Bohemia, Dalmatia, Serbia, Transylvania, Macedonia, Thrace, Asia Minor, Armenia, Syria, Palestine, Arabia and Mesopotamia. The stolen must be restored; the purloined lands, islands, waters and their populations must move under their own flags, out from under the shadow of the black flags of the robber empires and their accomplices.

With the exception of the Germans, Magyars, Bulgars, and Turks, the peoples of Europe want nothing but that which belongs to them. Therefore the adjustment of territories will not be as difficult as it now seems, if the allied powers, big and small, will resolutely lop off the fingers of any of the four enemy peoples now engaged in grasping stollen territory. The honest disputes can be settled by honest conference. The dishonest claims of Germans, Magyars and the other robbers need not alarm any people. The allied powers will not throw away the fruit of their terrible sacrifices.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Fotocopii S.U.A., pach. XXXVI; r. 696, c. 59, The Library of Congress, Press Division Washington D.C., *The Washington Post*, 11 January 1919.

Reorganizări europene

Starea de lucruri din Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia va atrage după sine atenţia Puterilor Aliate de îndată ce vor fi în situaţia să ia măsuri practice pentru stabilirea păcii. Se iau mai mult sau mai puţin acţiuni militare eficace de către Aliaţi cu scopul de a ţine situaţia în mînă în timpul deliberărilor de la Paris. Forţe franceze sînt la Budapesta, slavii din sud sînt stăpîni pe situaţie prin regatul recent format al sîrbilor, croaţilor şi slovenilor, iar Republica Cehoslovacă s-a angajat activ la pregătirea operaţiunilor de pace. Turcia, însă, este pe un drum greşit, şi bulgarii se lasă tîrîţi la acte de cruzime şi de trădare caracteristice.

Trei state pe deplin formate şi părţi ale altor trei ies la suprafaţă din vechiul Imperiu habsburgic. Aceste 3 state independente desprinse în întregime din Austro-Ungaria sînt: Boemia, Ungaria şi Austria germană. Boemia este deja existentă; Ungaria se făureşte repede; şi Austria germană este destul de bine definită, dar dependentă de evenimentele din Germania propriu-zisă. Părţile celor 3 state desprinse din Austro-Ungaria sînt: ţara croato-slovenă care s-a alăturat Serbiei; Galiţia care se alătură Poloniei; şi Transilvania şi Banatul Timişoarei care se unesc cu România. Cu excepţia luptelor poloneze, aceste părţi de state se comportă armonios în cadrul unor relaţii noi, libere şi paşnice, împreună cu popoarele înrudite.

Ungurii desfăşoară o vie propagandă, intenţionînd să amăgească Puterile Aliate. Ungurii de tipul vechilor iuncheri sînt exact tot atît de ireconciliabili şi de imposibil de schimbat ca şi iuncherii germani. Ei fac tot ce pot ca să împiedice aspiraţiile polonezilor şi românilor de a se contopi cu propriile lor ţări, dar, din fericire, prezenţa unui comandant francez vigilent constituie un obstacol pentru acte făţişe. Forţele româneşti şi transilvănene iau foarte repede legătura cu ţara lor şi în curînd nu vor fi în situaţia de a cere asistenţa Aliaţilor ca să învingă pe vechii lor asupritori, ungurii. Acelaşi lucru este vala-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

bil şi pentru polonezii din Galiţia, cu excepţia faptului că polonezii întîmpină o altă complicaţie în ostilitatea rutenilor. Fără îndoială, drepturile corespunzătoare ale acestor popoare din Galiţia vor fi stabilite şi recunoscute în cele din urmă, dar nu este de aşteptat ca Aliaţii să se abată de la chestiuni mai importante şi mai presante spre a aranja fiecare dispută teritorială. Naţiunile mici şi naţiunile în curs de formare nu pot face în prezent un serviciu mai mare decît să aştepte cu răbdare şi în bună ordine să le vină rîndul. Ele nu cîştigă simpatia marilor Aliaţi prin violenţă sau ameninţări, chiar dacă au dreptate. Deoarece esenţa victoriei asupra imperiilor acaparatoare este hotărîrea de a asigura libertate pentru popoare pe propriul lor pămînt, nimic nu se cîştigă de popoarele mici dacă precipită bătălii peste graniţele teritoriale. Dacă e just, ele vor obţine teritoriul oricum; dacă nu e just, ele vor trebui să dea înapoi orice teritoriu luat temporar în stăpînire. Vechea teorie că posesia dă avantaj precumpănitor la negocierile de la masa păcii nu mai funcţionează în vremurile acestea. Dacă ar funcţiona, atunci naţiunile jefuitoare tocmai acum înfrînte ar fi victorioase, deoarece ele posedă imense regiuni care aparţin altor popoare. Ele trebuie să predea aceste posesiuni, pretutindeni, pe de-a întregul; în Prusia Orientală şi Poznania, în Schleswig, în Alsacia-Lorena, în Rusia, în Galiţia, Boemia, Dalmaţia, Serbia, Transilvania, Macedonia, Tracia, Asia Mică, Armenia, Siria, Palestina, Arabia şi Mesopotamia. Ce s-a furat trebuie dat înapoi; pămînturile, insulele, apele şi populaţiile lor furate trebuie să revină sub propriile lor drapele, scoase de sub umbra steagurilor imperiilor înrobitoare şi complicilor lor.

Cu excepţia germanilor, ungurilor, bulgarilor şi turcilor, popoarele din Europa nu vor nimic decît ceea ce le aparţine. De aceea, această reorganizare de teritorii nu va fi atît de grea pe cît se pare acum, dacă Puterile Aliate, mari şi mici, vor reteza hotărît degetele oricăruia dintre cele patru popoare inamice care intenţionează acum să pună mîna pe vreun teritoriu furat. Disputele cinstite pot fi reglementate prin conferinţe cinstite. Pretenţiile necinstite ale germanilor, ungurilor şi ale altor jefuitori nu trebuie să alarmeze nici un popor. Popoarele Aliate nu vor irosi rodul marilor lor sacrificii.

495

⟨1918 decembrie 30⟩/1919 ianuarie 12, Bucureşti. **Telegramă a ministrului plenipotenţiar al Franţei la Bucureşti, Saint-Aulaire, către ministrul afacerilor externe al Franţei în legătură cu vizita la Paris a lui Ion I. C. Brătianu, determinată de atitudinea Antantei faţă de România.**

Affaires Etrangères
No 44
Analyse

Télégramme déchiffré

Duplicata

Bucarest, le 12 Janvier 1919 — 12 h 35
reçu le 13 à 15 h 5

No 44 du 11 Janvier.
Suite du No précédent.

Monsieur Bratiano part (aujourd'hui) pour Paris (1 gr. faux); Il a brusquement décidé ce départ en présence de l'attitude incompréhensible de l'Entente envers la Roumanie et de la violente émotion que le pays en éprouve.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Il a declaré aux représentants alliés qu'il lui devait de tenter cet effort pour faire reconnaître ses droits. Il a répété que s'il n'y réussissait pas, il quitterait le pouvoir. Je suis moins suspect que quiconque de partialité en faveur de Monsieur Bratiano. Je suis toujours intervenu pour limiter et contrôler, autant que possible, sa dictature en imposant dans son Cabinet des membres de l'opposition, lorsque j'étais à même d'agir (sur) leur chef (actuellement) à Paris. Cette politique m'a attiré le ressentiment de Monsieur Bratiano qui s'en est plaint vivement à Paris. (à suivre)

Saint-Aulaire

Affaires Etrangères
No 45
Analyse

Télégramme déchiffré

Duplicata

Bucarest (par Salonique) 13 Janvier 1919 — 23 h 30
reçu le 14 à 15 heures.

No 45 du 11 Janvier. (Suite du No précédent).

Je suis donc très à l'aise pour mettre de nouveau le Gouvernement en garde contre des campagnes passionnées et d'adversaires politiques qui, cherchant à isoler Bucarest et la Roumanie, ont gravement induit en erreur les Gouvernements de l'Entente, sur les affaires du pays et sur le rôle du Président du Conseil. Monsieur Bratiano doit être accueilli non seulement comme (le) chef d'un Gouvernement allié, mais aussi avec les égards dûs à l'homme qui a pris la (responsabilité) de l'intervention de la Roumanie, qui était seul capable de le faire et qui, pour cette raison a encouru plus que tout autre les persécutions de l'Allemagne.

Saint-Aulaire

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 415—416; Ministère des Affaires Etrangères. Série Europe 1918— 1929, Sous-série Roumanie, vol. 32, f. 108— 109.

Afacerile Externe
Nr. 44
Analiză

Telegramă descifrată

Duplicat

Bucureşti, 12 ianuarie 1919 — 12,35
primită în 13 la 15,5

Nr. 44 din 11 ianuarie.

Urmare la nr. precedent.

Dl Brătianu pleacă (astăzi) la Paris (1 gr. faux); el a hotărît brusc să plece avînd în vedere atitudinea inexplicabilă a Antantei faţă de România şi puternica emoţie prin care trece ţara.

El a declarat reprezentanţilor aliaţi că este dator să încerce acest efort pentru a determina recunoaşterea drepturilor sale. A repetat că dacă nu va izbuti în această privinţă va părăsi puterea. Eu sînt mai puţin suspect decît oricare altul de părtinire în favoarea dlui Brătianu. Am intervenit mereu pentru a limita şi controla, atît cît este posibil, dictatura sa, impunînd în guvernul său membri ai opoziţiei atunci cînd aveam influenţa directă asupra şefului lor, care se află în prezent la Paris. Această politică mi-a atras resentimentul dlui Brătianu care şi-a manifestat adînc nemulţumirea la Paris (urmează).

Saint-Aulaire

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Afacerile Externe
Nr. 45
Analiză

Telegramă descifrată

Duplicat
București (prin Salonic) 13 ianuarie 1919 — 23,30
primită în 14 la ora 15

Nr. 45 din 11 ianuarie (Urmare la nr. precedent).

Sînt deci în măsură să pun din nou în gardă guvernul împotriva campaniilor înflăcărate și adversarilor politici care, încercînd să izoleze Bucureștiul și România, au indus grav în eroare guvernele Antantei în privința problemelor ce preocupă țara și în privința rolului președintelui Consiliului ⟨de Miniștri⟩. Dl Brătianu trebuie să fie primit nu doar ca șef al unui guvern aliat, ci și cu considerația ce se cuvine unui om care și-a asumat responsabilitatea intervenției României, care era singurul capabil a o face și care, din această cauză, s-a expus mai mult ca oricare altul la persecuții din partea Germaniei.

Saint-Aulaire

496

⟨1918 decembrie 30⟩/1919 ianuarie 12. **Raport al șefului de stat major al armatei, generalul Constantin Prezan, către Ion I. C. Brătianu, prim-ministru, în legătură cu situația din regiunile Transilvaniei ocupate de armatele ungare și atitudinea ungurilor față de populația română.**

No. 1896 din 12.I.919
Marele Cartier General

către
Domnul prim-ministru Brătianu

Copie: Domnului ministru Pherekyde
Comandamentului francez
Misiunea britanică
Ataşatul militar american
Ataşatul militar italian
Comandamentul Trupelor din Transilvania
Consiliul Dirigent

În regiunile din Ardeal neocupate încă de trupele românești teroarea se întinde din ce în ce mai mult.

Primesc zilnic telegrame disperate prin care toată populațiunea și societățile culturale, fără deosebire de neam, credință și lege, imploră ajutorul nostru.

Pentru a salva situația lor, ungurii răspîndesc prin agenți ideile comuniste.

Toate gărzile ungare au aderat la această mișcare.

Se ridică și se transportă cu grăbire toate bogățiile, depozitele și disponibilitățile alimentare, aflate în aceste regiuni.

Astfel încît, pe de o parte populațiunea este ținută sub teroare, iar pe de altă parte este amenințată de foamete.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din această cauză populațiunea română din aceste ținuturi a pierdut complet încrederea în conducătorii săi și ai noștri, și se consideră abandonată și chiar trădată.

Am intervenit de nenumărate ori pe lîngă generalul Berthelot și Franchet d'Espérey care cunosc perfect situația. N-am obținut autorizația cuvenită de a trece cu trupele dincolo de Munții Apuseni. S-a promis că regiunea va fi ocupată cu trupe franceze. Deși au trecut aproape 2 luni operațiunea nu s-a executat.

Fac cunoscut că pe zi ce trece pericolul se agravează, fiindcă atît din cauza secătuirii sistematice a regiunii cît și din cauza propagandei agenților unguri anarhia este în plin progres.

Dacă o mișcare revoluționară izbucnește, armata va avea tristul rol de a face represiuni sîngeroase în contra propriilor frați.

Acesta este scopul urmărit de unguri, și cred că Aliații trebuie să înțeleagă că nu este în interesul nimănui a se face jocul dușmanilor noștri.

Șeful de Stat Major General al Armatei,
General Prezan

Șeful Biroului Operațiilor
Lt-colonel Antonescu

Arh. St. București, fond Președ. Consil. Min., dosar nr. 57/1918—1921, f. 14—15.

497

⟨1918⟩. **Memorandumul privind scopurile războiului, adoptat de Conferința laburistă și socialistă interaliată ținută la Londra.**

Inter-Allied Labor War Aims

The following is the full text of "Memorandum on War Aims" adopted by the Inter-Allied Labor and Socialist Conference in London:

The War

I. The Inter-Allied Conference declares that whatever may have been the causes of the outbreak of war it is clear that the peoples of Europe, who are necessarily the chief sufferers from its horrors, had themselves no hand in it. Their common interest is now so to conduct the terrible struggle in which they find themselves engaged as to bring it, as soon as may be possible, to an issue in a secure and lasting peace for the world.

The Conference sees no reason to depart from the following declaration unanimously agreed to at the Conference of the Socialist and Labor Parties of the Allied Nations on February 14, 1915:

"This Conference cannot ignore the profound general causes of the European conflict, itself a monstruous product of the antagonisms which tear asunder capitalist society and of the policy of colonial dependencies and aggressive imperialism, against which International Socialism has never ceased to fight, and in which every government has its share of responsibility.

The invasion of Belgium and France by the German armies threatens the very existence of independent nationalities and strikes a blow at all faith in treaties. In these circumstances a victory for German imperialism would

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

be the defeat and the destruction of democracy and liberty in Europe.The Socialists of Great Britain, Belgium, France and Russia do not pursue the political and economic crushing of Germany; they are not at war with the peoples of Germany and Austria, but only with the governments of those countries by which they are oppressed. They demand that Belgium shall be liberated and compensated. They desire that the question of Poland shall be settled in accordance with the wishes of the Polish people, either in the sense of autonomy in the midst of another state, or in that of complete independence. They wish that throughout all Europe, from Alsace-Lorraine to the Balkans, those populations that have been annexed by force shall receive the right freely to dispose of themselves.

While inflexibly resolved to fight until victory is achieved to accomplish this task of liberation, the Socialists are none the less resolved to resist any attempt to transform this defensive war into a war of conquest, which would only prepare fresh conflicts, create new grievances and subject various peoples more than ever to the double plague of armaments and war.

Satisfied that they are remaining true to the principles of the International, the members of the Conference express the hope that the working classes of all the different countries will before long find themselves united again in their struggle against militarism and capitalist imperialism. The victory of the Allied Powers must be a victory for popular liberty, for unity, independence and autonomy of the nations in the peaceful federation of the United States of Europe and the world."

Making the World Safe for Democracy

II. Whatever may have been the objects for which the war was begun the fundamental purpose of the Inter-Allied Conference in supporting the continuance of the struggle is that the world may henceforth be made safe for democracy.

Of all the conditions of peace none is so important to the peoples of the world as that there should be henceforth on earth no more war.

Whoever triumphs, the peoples will have lost unless an international system is established which will prevent war. What would it mean to declare the right of peoples to self-determination if this right were left at the mercy of new violations, and was not protected by a super-national authority? That authority can be no other than the League of Nations, in which not only all the present belligerents, but every other independent state, should be pressed to join.

The constitution of such a League of Nations implies the immediate establishment of an International High Court, not only for the settlement of all disputes between states that are of justiciable nature, but also for prompt and effective mediation between states in other issues that vitally interest the power or honor of such states. It is also under the control of the League of Nations that the consultation of peoples for purposes of self-determination must be organized. This popular right can be vindicated only by popular vote. The League of Nations shall establish the procedure of international jurisdiction, fix the methods which will maintain the freedom and security of the election, restore the political rights of individuals which violence and conquest may have injured, repress any attempt to use pressure or corruption, and prevent any subsequent reprisals. It will be also necessary to form an International Legislature, in which the representatives of every civilized state would have their allotted share and energetically to push forward, step by step, the development of international legislation agreed to by, and definitely binding upon, the several states.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

By a solemn agreement all the states and peoples consulted shall pledge themselves to submit every issue between two or more of them for settlement as aforesaid. Refusal to accept arbitration or to submit to the settlement will imply deliberate aggression, and all the nations will necessarily have to make common cause, by using any and every means at their disposal, either economical or military, against any state or states refusing to submit to the arbitration award, or attempting to break the world's covenant of peace.

But the sincere acceptance of the rules and decisions of the super-national authority implies complete democratization in all countries; the removal of all the arbitrary powers who, until now, have assumed the right of choosing between peace and war; the maintenance or creation of legislatures elected by and on behalf of the sovereign right of the people; the suppression of secret diplomacy, to be replaced by the conduct of foreign policy under the control of popular legislatures, and the publication of all treaties, which must never be in contravention of the stipulation of the League of Nations, with the absolute responsibility of the government, and more particularly of the foreign minister of each country to its legislature.

Only such a policy will enforce the frank abandonment of every form of imperialism. When based on universal democracy, in a world in which effective international guarantees against aggression have been secured, the League of Nations will achieve the complete suppression of force as the means of settling international differences.

The League of Nations, in order to prepare for the concerted abolition of compulsory military service in all countries, must first take steps for the prohibition of fresh armaments on land and sea and for the common limitation of the existing armaments by which all the peoples are burdened; as well as the control of war manufactures and the enforcement of such agreements as may be agreed to thereupon. The states must undertake such manufactures themselves, so as entirely to abolish profitmaking armament firms, whose pecuniary interest lies always in the war scares and progressive competition in the preparation for war.

The nations, being armed solely for self-defense and for such action as the League of Nations may ask them to take in defense of international right, will be left free, under international control either to create a voluntarily recruited force or to organize the nation for defense without professional armies for long terms of military service.

To give effect to the above principles, the Inter-Allied Conference declares that the rules upon which the League of Nations will be founded must be included in the Treaty of peace, and will henceforth become the base of the settlement of differences. In that spirit the Conference expresses its agreement with the propositions put forward by President Wilson in his last message:

(1) That each part of the final settlement must be based upon the essential justice of that particular case, and upon such adjustments as are most likely to bring a peace that will be permanent.

(2) That peoples and provinces are not to be bartered about from sovereignty to sovereignty as if they were mere chattels and pawns in a game, even the great game now forever discredited of the balance of power; but that.

(3) Every territorial settlement involved in this war must be made in the interest and for the benefit of the populations concerned, and not as a part of any mere adjustments of compromise of claims amongst rival states.

(4) That all well-defined national aspirations shall be accorded the utmost satisfaction that can be accorded them without introducing new or perpetuating old elements of discord and antagonism that would be likely in time to break the peace of Europe, and, consequently, of the world.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

III. The Inter-Allied Conference considers that the proclamation of principles of international law accepted by all nations, and the substitution of a regular procedure for the forceful acts by which states calling themselves sovereign have hitherto adjusted their differences — in short, the establishment of a League of Nations — gives an entirely new aspect to territorial problems.

The old diplomacy and the yearnings after domination by states, or even by peoples, which during the whole of the nineteenth century have taken advantage of and corrupted the aspirations of nationalities, have brought Europe to a condition of anarchy and disorder which have led inevitable to the present catastrophe.

The Conference declares it to be the duty of the Labor and Socialist movement to suppress without hesitation the imperialist designs in the various states which have led one government after another to seek, by the triumph of military force, to acquire either new territories or economic advantage.

The establishment of a system of international law and the guarantees afforded by a League of Nations, ought to remove the last excuse of those strategic protections which nations have hitherto felt bound to require.

It is the supreme principle of the right of each people to determine its own destiny that must now decide what steps should be taken by way of restitution or reparation, and whatever territorial readjustments may be found to be necessary at the close of the present war.

The Conference accordingly emphasizes the importance to the labor and Socialist movement of a clear and exact definition of what is meant by the right of each people to determine its own destiny. Neither destiny of race nor identity of language can be regarded as affording more than a presumption in favor of federation or unification. During the nineteenth century the theories of this kind have so often served as a cloak for aggression that the International cannot but seek to prevent any recurrence of such an evil. Any adjustments of boundaries that become necessary must be based exclusively upon the desire of the people concerned.

It is true that it is impossible for the necessary consultation of the desires of the people concerned to be made in any fixed and invariable way for all the cases in which it is required, and that the problems of nationality and territory are not the same for the inhabitants of all countries. Nevertheless, what is necessary in all cases is that the procedure to be adopted should be decided, not by one of the parties to the dispute, but by the super-national authority.

Upon the basis of the general principles herein formulated the Conference proposes the following solutions of particular problems:

(a) Belgium

The Conference emphatically insists that a foremost condition of peace must be the reparation by the German government, under the direction of an International Commission, of the wrong admittedly done to Belgium; payment by that government for all the damage that has resulted from this wrong; and the restoration of Belgium as an independent sovereign state, leaving to the decision of the Belgian people the determination of their own future policy in all respects.

(b) Alsace and Lorraine

The Conference declares that the problem of Alsace and Lorraine is not one of territorial adjustment, but one of right, and thus an international pro-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

blem, the solution of which is indispensable if peace is to be either just or lasting.

The Treaty of Frankfort at one and the same time mutilated France and violated the right of the inhabitants of Alsace and Lorraine to dispose of their own destinies, a right which they have repeatedly claimed.

The new treaty of peace, in recognizing that Germany, by her declaration of war of 1914, has herself broken the Treaty of Frankfort, will make null and void the gains of a brutal conquest and of the violence committed against the people.

France, having secured this recognition, can properly agree to a fresh consultation of the population of Alsace and Lorraine as to its own desires.

The treaty of peace will bear the signatures of every nation in the world. It will be guaranteed by the League of Nations. To this League of Nations France is prepared to remit, with the freedom and sincerity of a popular vote, of which the details can be subsequently settled, the organization of such a consultation as shall settle forever, as a matter of right, the future destiny of Alsace and Lorraine, and as shall finally remove from the common life of all Europe a quarrel which has imposed so heavy a burden upon it.

(c) The Balkans

The Conference lays down the principle that all the violations and perversions of the rights of the people which have taken place, or are still taking place, in the Balkans must be made the subject of redress or reparation.

Serbia, Montenegro, Rumania, Albania and all the territories occupied by military forces should be evacuated by the hostile forces. Wherever any population of the same race and tongue demands to be united this must be done. Each such people must be accorded full liberty to settle its own destiny, without regard to the imperialistic pretensions of Austria, Hungary, Turkey or other state.

Accepting this principle, the Conference proposes that the whole problem of the administrative reorganization of the Balkan peoples should be dealt with by a special conference of their representatives or in case of disagreement by an authoritative international commission on the basis of (a) the concession within each independent sovereignty of local autonomy and security for the development of its particular civilization of every racial minority; (b) the universal guarantee of freedom of religion and political equality for all races; (c) a Customs and Postal Union embracing the whole of the Balkan states with free access for each to its natural seaport; (d) the entry of all the Balkan states into a federation for the concerted arrangement by mutual agreement among themselves of all matters of common interest.

(d) Italy

The conference declares its warmest sympathy with the people of Italian blood and speech who have been left outside the boundaries that have, as a result of the diplomatic agreements of the past, and for strategic reasons, been assigned to the Kingdom of Italy, and supports their claim to be united with those of their own race and tongue. It realizes that arrangements may be necessary for securing the legitimate interests of the people of Italy in the adjacent seas, but it condemns the aims of conquest of Italian Imperialism and believes that all legitimate needs can be safeguarded, without precluding a like recognition of the deeds of others or annexation of other people's territories.

Regarding the Italian population dispersed on the eastern shores of the Adriatic, the relations between Italy and the Yugo-Slav populations must be

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

based on principles of equity and conciliation, so as to prevent any cause of future quarrel.

If there are found to be groups of Slavonian race within the newly defined Kingdom of Italy or groups of Italian race in Slavonian territory, mutual guarantees must be given for the assurance of all of them, on one side or the other, full liberty of local self-government and of the natural development of their several activities.

(e) Poland and the Baltic Provinces

In accordance with the right of every people to determine its own destinies, Poland must be reconstituted in unity and independence with free access to the sea.

The Conference declares further, that any annnexation by Germany, whether open or desguised, of Livonia, Courland or Lithuania would be a flagrant and wholly inadmissible violation of international law.

(f) The Jews and Palestine

The Conference demands for the Jews in all countries the same elementary rights of freedom of religion, education, residence and trade and equal citizenship that ought to be extended to all the inhabitants of every nation. It further expresses the opinion that Palestine should be set free from the hard and oppressive government of the Turk, in order that this country may form a Free State, under international guarantee, to which such of the Jewish people as desire to do so may return and may work out their own salvation free from interference by those of alien race or religion.

(g) The Problem of the Turkish Empire

The Conference condemns the handing back to the systematically cruel domination of the Turkish government any subject people. Thus, whatever may be proposed with regard to Armenia, Mesopotamia and Arabia, they cannot be restored to the tyranny of the Sultan and his Pashas. The Conference condemns the imperialist aims of governments and capitalists who would make of these and other territories now dominated by the Turkish hordes merely instruments either of exploitation or militarism. If the peoples of these territories do not feel themselves able to settle their own destinies, the Conference insists that, conformably with the policy of "no annexations", they should be placed for administration in the hands of a Commission acting under the Super-National Authority or League of Nations. It is further suggested that the peace of the world requires that the Dardanelles should be permanently and effectively neutralized and opened like all the main lines of marine communication, under the control of the League of Nations, freely to all nations, without hindrance or customs duties.

(h) Austria-Hungary

The Conference does not propose as a war aim dismemberment of Austria-Hungary or its deprivation of economic access to the sea. On the other hand, the Conference cannot admit that the claims to independence made by the Czecho-Slovaks and the Yugo-Slavs must be regarded merely as questions for internal decision. National independence ought to be accorded, according to rules to be laid down by the League of Nations, to such peoples as demand it, and these communities ought to have the opportunity of determining their own groupings and federations according to their affinities and interests. If they think fit they are free to substitute a free federation of Danubian states for the Austro-Hungarian Empire.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

(i) The Colonies and Dependencies

The International has always condemned the colonial policy of capitalist governments. Without ceasing to condemn it, the Inter-Allied Conference nevertheless recognizes the existence of a state of things which it is obliged to take into account.

The Conference considers that the treaty of peace ought to secure to the natives in all colonies and dependencies effective protection against the excesses of capitalist colonialism. The Conference demands the concession of administrative autonomy for all groups of people that attain a certain degree of civilization, and for all the others a progressive participation in local government.

The Conference is of opinion that the return of the colonies to those who possessed them before the war, or the exchange or compensations which might be effected, ought not to be an obstacle to the making of peace.

Those colonies that have been taken by conquest from any belligerent must be made the subject of special consideration at the Peace Conference, as to which the communities in their neighbourhood will be entitled to take part. But the clause in the treaty of peace on this point must secure economic equality in such territories for the peoples of all nations, and thereby guarantee that none are shut out from legitimate access to raw materials; prevented from disposing of their own products, or deprived, of their proper share of economic development.

As regards more especially the colonies of all the belligerents in Tropical Africa, from sea to sea, including the whole of the region north of the Zambesi and south of the Sahara, the Conference condemns any imperialist idea which would make these countries the booty of one or several nations, exploit them for the profit of the capitalist or use them for the promotion of the militarist aims of the governments.

With respect to these colonies the Conference declares in favor of a system of control, established by international agreement, under the League of Nations and maintained by its guarantee, which, whilst respecting national sovereignty, would be alike inspired by broad conceptions of economic freedom and concerned to safeguard the rights of the natives under the best conditions possible for them, and in particular:

(1) It would take account in each locality of the wishes of the people, expressed in the form which is possible for them.

(2) The interests of the native tribes as regards the ownership of the soil would be maintained.

(3) The whole of the revenues would be devoted to the well-being and development of the colonies themselves.

Economic Relations

IV. The Inter-Allied Conference declares against all the projects now being prepared by imperialists and capitalists, not in any one country only, but in most countries, for an economic, war after peace has been secured, either against one or other foreign nation or against all foreign nations, as such an economic war, if begun by any country, would inevitably lead to reprisals, to which each nation in turn might in self-defense be driven. The main lines of marine communication should be open without hindrance to vessels of all nations under the protection of the League of Nations. The Conference realizes that all attempts at economic aggression, whether by protective tariffs or capitalist trusts or monopolies, inevitably result in the spoliation of the working classes of the several countries for the profit of the capitalists; and

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

the working class see in the alliance between the military imperialists and the fiscal protectionists in any country whatsoever not only a serious danger to the prosperity of the masses of the people, but also a grave menace to peace. On the other hand, the right of each nation to the defense of its own economic interests, and in face of the world-shortage hereinafter mentioned, to the conservation for its own people of a sufficiency of its own supplies of foodstuffs and raw materials, cannot be denied. The Conference accordingly urges upon the labor and Socialist parties of all countries the importance of insisting, in the attitude of the government towards commercial enterprise, along with the necessary control of supplies for its own people, on the principle of the open door, and without hostile discrimination against foreign countries. But it urges equally the importance, not merely of conservation, but also of the utmost possible development, by appropriate government action, of the resources of every country for the benefit not only of its own people, but also of the world, and the need for an international agreement for the enforcement in all countries of the legislation on factory conditions, a maximum eight-hour day, the prevention of "sweating" and unhealthy trades necessary to protect the workers against exploitation and oppression, and the prohibition of night work by women and children.

The Problems of Peace

V. To make the world safe for democracy involves much more than the prevention of war, either military or economic. It will be a device of the capitalist interests to pretend that the treaty of peace need concern itself only with the cessation of the struggles of the armed forces and with any necessary territorial readjustments. The Inter-Allied Conference insists that in view of the probable world-wide shortage, after the war, of exportable foodstuffs and raw materials, and of merchant shipping, it is imperative, in order to prevent the most serious hardships, and even possible famine, in one country or another, that systematic arrangements should be made on an international basis for the allocation and conveyance of the available exportable surpluses of these commodities to the different countries, in proportion, not to their purchasing powers, but to their several pressing needs; and that, within each country, the government must for some time maintain its control of the most indispensable commodities, in order to secure their appropriation, not in a competitive market mainly to the richer classes in proportion to their means, but, systematically, to meet the most urgent needs of the whole community on the principle "of no cake for anyone until all have bread."

Moreover, it cannot but be anticipated that, in all countries, the dislocation of industry attendant on peace, the instant discharge of millions of munition makers and workers in war trades, and the demobilization of millions of soldiers — in face of the scarcity of industrial capital, the shortage of raw materials, and the insecurity of commercial enterprise — will, unless prompt and energetic action be taken by the several governments, plunge a large part of the wage-earning population into all the miseries of unemployment more or less prolonged. In view of the fact that widespread unemployment in any country, like a famine, is an injury not to that country alone, but impoverishes also the rest of the world, the Conference holds that it is the duty of every government to take immediate action, not merely to relieve the unemployed, when unemployment has set in, but actually, so far as may be practicable, to prevent the occurrence of unemployment. It therefore urges upon the labor parties of every country the necessity of their pressing upon their governments the preparation of plans for the execution of all the innumerable public works (such as the making and repairing of roads, railways and waterways,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

the erection of schools and public buildings, the provision of working-class dwellings and the reclamation and afforestation of land) that will be required in the near future, not for the sake of finding measures of relief for the unemployed, but with a view to these works being undertaken at such a rate in each locality as will suffice, together with the various capitalist enterprises that may be in progress, to maintain at a fairly uniform level year by year, and throughout each year, the aggregate demand for labor; and thus prevent there being any unemployed. It is now known that in this way it is quite possible for any government to prevent, if it chooses, the occurrence of any widespread or prolonged involuntary unemployment; which if it is now in any country allowed to occur, is as much the result of government neglect as in any epidemic disease.

Restoration of the Devastated Areas and Reparation of Wrongdoing

VI. The Inter-Allied Conference holds that one of the most imperative duties of all countries immediately peace is declared will be the restoration, so far as may be possible, of the homes, farms, factories, public buildings and means of communication whatever destroyed by war operations; that the restoration should not be limited to compensation for public buildings, capitalist undertakings and material property proved to be destroyed or damaged, but should be extended to setting up the wageearners and peasants themselves in homes and employment; and that to insure the full and impartial application of these principles the assessment and distribution of the compensation, so far as the cost is contributed by any international fund, should be made under the direction of an international Commission.

The Conference will not be satisfied unless there is a full and free judicial investigation into the accusations made on all sides that particular governments have ordered, and particular officers have exercised, acts of cruelty, oppression, violence and theft against individual victims, for which no justification can be found in the ordinary usages of war. It draws attention in particular to the loss of life and property of merchant seamen and other noncombatants (including women and children) resulting from this inhuman and ruthless conduct. It should be part of the conditions of peace that there should be forthwith set up a Court of Claims and Accusations, which should investigate all such allegations as may be brought before it, summon the acused person or government to answer the complaint, to pronounce judgement, and award compensation or damages, payable by the individual or government condemned, to the persons who had suffered wrong, or to their dependents. The several governments must be responsible, financially and otherwise, for the presentation of the cases of their respective nationals to such a Court of Claims and Accusations, and for the payment of the compensation awarded.

International Conference

VII. The Inter-Allied Conference is of opinion that an International Conference of Labor and Socialist organizations, held under proper conditions, would at this stage render useful service to world democracy by assisting to remove misunderstandings, as well as the obstacles which stand in the way of world peace.

Awaiting the resumption of the normal activities of the International Socialist Bureau, we consider that an International Conference, held during the period of hostilities, should be organized by a committee whose impartiality cannot be questioned. It should be held in a neutral country, under such conditions as would inspire confidence; and the Conference should be fully

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

representative of all the Labor and Socialist movement in all the belligerent countries accepting the conditions under which the Conference is convoked,

As an essential condition to an International Conference the Commission is of opinion that the organizers of the Conference should satisfy themselves that all the organizations to be represented put in precise form, by a public declaration, their peace terms in conformity with the principles "no annexations or punitive indemnities, and the right of all peoples to self-determination", and that they are working with all their power to obtain from their governments the necessary guarantees to apply those principles honestly and unreservedly to all questions to be dealt with at any official peace conference.

In view of the vital differences between the Allied countries and the Central Powers, the Commission is of opinion that it is highly advisable that the Conference should be used to provide an opportunity for the delegates from the respective countries now in a state of war to make a full and frank statement of their present position and future intentions, and to endeavour by mutual agreement to arrange a programme of action for a speedy and democratic peace.

The Conference is of opinion that the working classes, having made such sacrifices during the war, are entitled to take part in securing a democratic world peace, and that M. Albert Thomas (France), M. Emile Vandervelde (Belgium) and Mr. Arthur Henderson (Great Britain) be appointed as a commission to secure from all the governments a promise that at least one representative of Labor and Socialism will be included in the official representation at any government conference, and to organize a Labor and Socialist representation to sit concurrently with the official conference; further, that no country be entitled to more than four representatives at such conference.

The Conference regrets the absence of representatives of American labor and Socialism from the Inter-Allied Conference, and urges the importance of securing their approval of the decisions reached. With this object in view, the Conference agrees that a deputation, consisting of one representative from France, Belgium, Italy and Great Britain, together with Camille Huysmans (Secretary of the International Socialist Bureau), proceed to the United States at once, in order to confer with representatives of the American democracy on the whole situation of the war.

The Conference resolves to transmit to the Socialists of the Central Empires and of the nations allied with them the memorandum in which the Conference had defined the conditions of peace, conformably with the principles of Socialist and international justice. The Conference is convinced that these conditions will commend themselves on reflection to the mind of every Socialist, and the Conference asks for the answer of the Socialists of the Central Empires, in the hope that these will join without delay in a joint effort of the International, which has now become more than ever the best and the most certain instrument of democracy and peace.

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 57/1918—1921, f. 141—146.

Conferinţa laburistă interaliată cu privire la scopurile războiului

Cele de mai jos formează textul integral al „Memorandumului privind scopurile războiului" adoptat de Conferinţa laburistă şi socialistă interaliată de la Londra:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Războiul

I. Conferința interaliată declară că oricare au fost cauzele izbucnirii războiului este clar că popoarele din Europa, care, inevitabil, sînt cele care suferă cel mai mult de pe urma grozăviilor lui, n-au fost deloc amestecate în această chestiune. Interesul lor comun este acum să conducă în așa fel groaznica luptă în care chiar ele se găsesc angajate, încît să aibă ca rezultat cît mai curînd posibil o pace sigură și durabilă în lume.

Conferința nu are nici un motiv să se abată de la următoarea declarație unanim aprobată la Conferința partidelor socialiste și laburiste ale Națiunilor Aliate, din 14 febr. 1915:

„Această conferință nu poate să ignore cauzele profunde și generale ale conflictului european, el însuși un produs monstruos al antagonismelor care împarte în două societatea capitalistă și al politicii de dependență colonială și imperialism agresiv, împotriva cărora socialismul internațional n-a încetat niciodată să lupte și la care fiecare guvern își are partea sa de responsabilitate.

Invadarea Belgiei și a Franței de către armatele germane amenință însăși existența naționalităților independente și dă o lovitură încrederii în tratate. În aceste împrejurări o victorie a imperialismului german ar însemna înfrîngerea și distrugerea democrației și libertății în Europa. Socialiștii din Marea Britanie, Belgia, Franța și Rusia nu urmăresc zdrobirea politică și economică a Germaniei și a Austriei ; ei nu sînt în război cu popoarele Germaniei și Austriei, ci numai cu guvernele acestor țări de care popoarele lor sînt asuprite. Ei cer ca Belgia să fie eliberată și despăgubită. Ei cer ca problema Poloniei să fie rezolvată potrivit dorințelor poporului polonez, fie în sensul autonomiei în interiorul altui stat, fie în sensul unei independențe complete. Ei doresc ca pretutindeni în Europa, de la Alsacia și Lorena pînă în Balcani, acele populații care au fost anexate cu forța să aibă dreptul de a dispune în mod liber de ele însele.

Hotărîți să lupte pînă la cîștigarea victoriei pentru îndeplinirea acestei misiuni de eliberare, socialiștii nu sînt mai puțin hotărîți să reziste oricărei încercări de a transforma acest război defensiv într-unul de cucerire care ar putea să ducă numai la noi conflicte, să creeze noi nemulțumiri și să supună diferite popoare mai mult decît oricînd la plaga dublă a înarmărilor și războiului.

Mulțumiți că rămîn credincioși principiilor internaționale, membrii Conferinței își exprimă speranța că pentru mult timp clasa muncitoare din toate țările se va găsi din nou unită în lupta ei împotriva militarismului și imperialismului. Victoria puterilor aliate trebuie să fie o victorie a libertății populare, a unității, independenței și autonomiei națiunilor aflate într-o federație a păcii formată din statele unite ale Europei și ale lumii întregi".

Pregătirea lumii pentru democrație

II. Oricare au fost scopurile pentru care a început războiul, țelul fundamental al Conferinței interaliate în sprijinirea continuării luptei este ca lumea să fie în viitor pregătită pentru democrație. Dintre toate condițiile necesare păcii, nici una nu este atît de importantă pentru popoarele lumii decît aceea ca în viitor să nu mai fie niciodată război pe pămînt.

Oricine va triumfa, popoarele vor pierde dacă nu se va realiza un sistem internațional care să prevină războiul. Ce ar însemna declararea dreptului popoarelor la autodeterminare dacă acest drept ar fi lăsat la cheremul unor noi violări și nu ar fi protejat de o autoritate internațională? Această autoritate nu poate fi alta decît Liga Națiunilor, la care să se impună să adere nu numai toți actualii beligeranți, ci și orice alt stat independent.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Constituirea unei astfel de Ligi a Națiunilor implică înființarea imediată a unei Înalte Curți Internaționale nu numai pentru rezolvarea tuturor disputelor de natură juridică dintre state, ci și pentru o mediere promptă și eficientă între state în privința altor chestiuni controversate, care afectează în mod vital puterea și onoarea unor astfel de state. Sub controlul Ligii Națiunilor trebuie organizată și consultarea popoarelor în scopurile autodeterminării. Acest drept popular poate fi revendicat numai prin vot popular. Liga Națiunilor va stabili procedura jurisdicției internaționale, va fixa metodele care să apere libertatea și securitatea alegerii, va restabili drepturile politice ale indivizilor cărora violența și cotropirea le-ar putea aduce prejudicii, va înăbuși orice încercare de folosire a forței sau corupției și va opri orice represalii ulterioare. Va fi de asemenea necesar să se înființeze o legislatură internațională în care reprezentanții fiecărui stat civilizat să fie prezenți și să accelereze în mod energic, pas cu pas, dezvoltarea legislației internaționale la care ei au consimțit, și care să unească în mod clar mai multe state.

Printr-o înțelegere solemnă toate statele și popoarele consultate să se angajeze să supună spre rezolvare orice problemă ivită între două sau mai multe dintre ele, așa cum s-a spus mai înainte. Refuzul de a accepta arbitrajul sau prezentarea spre rezolvare va implica o agresiune deliberată și toate națiunile vor trebui să facă în mod inevitabil cauză comună folosind orice mijloc avut la îndemînă, fie economic sau militar, împotriva oricărui stat sau state care refuză arbitrajul sau care încearcă să perturbe convenția de pace a lumii.

Acceptarea sinceră a regulilor și deciziilor unei autorități supranaționale implică însă o democratizare completă în toate țările; înlăturarea tuturor puterilor arbitrare care pînă acum și-au asumat dreptul de a alege între pace și război; menținerea sau crearea de legislaturi alese de popor sau în numele dreptului suveran al poporului; suprimarea diplomației secrete care să fie înlocuită cu conducerea politicii externe sub controlul legislaturilor populare și publicarea tuturor tratatelor care nu trebuie să fie niciodată în contradicție cu stipulația Ligii Națiunilor și mai ales cu responsabilitatea absolută a guvernului și în special a ministrului de externe al fiecărei țări pe durata legislaturii lui.

Numai o astfel de politică va impune renunțarea sinceră la orice formă de imperialism. Cînd se va baza pe o democrație universală într-o lume în care au fost asigurate garanții internaționale efective împotriva agresiunii, Liga Națiunilor va îndeplini lichidarea completă a forței ca modalitate de rezolvare a divergențelor internaționale.

Pentru a pregăti abolirea coordonată a serviciului militar obligatoriu în toate țările, Liga Națiunilor trebuie să acționeze mai întîi pentru oprirea noilor înarmări pe pămînt și pe apă și pentru limitarea comună a armamentului existent, de care toate popoarele sînt împovărate; de asemenea, să se acționeze pentru controlul fabricilor de armament și pentru întărirea acelor înțelegeri asupra cărora s-a căzut de acord. Statele trebuie să preia asupra lor astfel de fabrici, așa încît să împiedice în întregime obținerea profitului firmelor de armament al căror interes pecuniar constă în frica de război și în competiția progresivă în pregătirea pentru război.

Națiunile, fiind înarmate exclusiv pentru autoapărare și pentru o acțiune pe care Liga Națiunilor ar putea să le-o ceară în privința apărării dreptului internațional, vor avea libertatea, sub control internațional, fie să înființeze o forță recrutată în mod voluntar, fie să organizeze națiunea pentru apărare fără existența unei armate regulate cu un serviciu militar pe termen lung.

Pentru a face eficiente principiile de mai sus, Conferința interaliată declară că normele pe care se va baza Liga Națiunilor trebuie să fie incluse într-un

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tratat de pace şi va deveni de aici înainte baza de rezolvare a diferendelor. În acest spirit, Conferinţa îşi exprimă acordul cu propunerile de mai jos formulate de preşedintele Wilson în ultimul său mesaj:

1. Fiecare parte a reglementării finale trebuie să se bazeze pe justeţea esenţială a fiecărui caz particular şi pe anumite reglementări care să ducă la o pace permanentă.

2. Popoarele şi provinciile să nu fie trecute de la o stăpînire la alta ca şi cum ar fi simple bunuri mobile şi pioni într-un joc, chiar dacă marele joc a schimbat acum balanţa puterii; dar că

3. Fiecare reglementare teritorială implicată în acest război trebuie să fie făcută în interesul şi în profitul populaţiei în cauză şi nu ca o parte a unor simple înţelegeri de compromis a dezideratelor între statele rivale.

4. Tuturor aspiraţiilor naţionale bine hotărîte trebuie să li se acorde cea mai mare satisfacţie care se poate da fără a se introduce elemente noi sau de perpetuare a discordiei şi antagonismului care să facă posibilă în timp perturbarea păcii în Europa şi, în consecinţă, în lume.

Probleme teritoriale

III. Conferinţa interaliată consideră că proclamarea principiilor legii internaţionale acceptate de toate naţiunile şi înlocuirea unei proceduri precise pentru actele de forţă prin care statele care se numesc ele însele suverane şi-au reglementat pînă în prezent diferendele lor — pe scurt, înfiinţarea Ligii Naţiunilor dă un aspect cu totul nou problemelor teritoriale.

Vechea diplomaţie şi dorinţele de dominaţie de către state sau chiar de către popoare, care au avut supremaţie de-a lungul întregului secol al XIX-lea şi au deformat aspiraţiile naţionalităţilor, au adus Europa la anarhie şi dezordine, ceea ce a condus în mod inevitabil la catastrofa de acum.

Conferinţa declară că este de datoria mişcării muncitoreşti şi socialiste să suprime fără ezitare proiectele imperialiste în diferite state care au dus un guvern după altul să caute prin forţa armată să anexeze fie teritorii noi, fie ⟨să obţină⟩ avantaje economice.

Stabilirea unui sistem al legii internaţionale şi garanţiile oferite de Liga Naţiunilor trebuie să înlăture ultima scuză pentru apărarea strategică pe care pînă acum naţiunile s-au simţit obligate să o ceară.

Este principiul suprem al dreptului fiecărui popor să-şi determine propriul său destin şi el trebuie să decidă acum ce măsuri trebuie luate pentru refacere sau reparaţii şi ce reaşezări teritoriale vor fi necesare la încheierea prezentului război.

Potrivit acestora, Conferinţa subliniază importanţa mişcării socialiste şi muncitoreşti pentru o definire clară şi exactă a ceea ce se înţelege prin dreptul fiecărui popor la determinarea propriului său destin. Nici destinul de rasă, nici identitatea de limbă nu pot fi privite decît că pot permite doar o prezumţie în favoarea federalizării sau unificării. În secolul al XIX-lea, teoriile de acest fel au servit adesea ca o mascare a agresiunii, încît Internaţionala nu poate să nu caute a preveni orice repetare a unui astfel de rău. Orice modificare de graniţă care devine necesară trebuie să se bazeze exclusiv pe dorinţa poporului în cauză.

Este adevărat că este imposibil ca o consultare necesară a dorinţelor poporului în cauză să se facă în mod favorabil în toate cazurile în care se cere aceasta şi că problemele naţionale şi teritoriale nu sînt aceleaşi pentru locuitorii tuturor ţărilor. Totuşi, ceea ce este necesar în toate cazurile este ca procedura adoptată să nu fie hotărîtă numai de una dintre părţile aflate în dispută, ci de o autoritate supernaţională.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pe baza principiilor generale formulate aici, Conferința propune următoarele soluții pentru problemele speciale:

a) Belgia

Conferința arată insistent că principala condiție de pace trebuie să fie despăgubirea făcută de către guvernul german, sub conducerea unei comisii internaționale, a daunei făcute în mod evident Belgiei; plătirea de către guvern a tuturor daunelor rezultate; refacerea Belgiei ca un stat suveran independent, lăsînd să hotărască în toate privințele poporul belgian politica sa viitoare.

b) Alsacia și Lorena

Conferința declară că problema Alsaciei și Lorenei nu este una de reglementare teritorială, ci una de drept și astfel o problemă internațională a cărei soluționare este indispensabilă pentru ca pacea să fie dreaptă și durabilă.

Tratatul de la Frankfurt a mutilat Franța și a violat în același timp dreptul locuitorilor Alsaciei și Lorenei de a dispune de propriile lor destine, drept pe care l-au cerut în mod repetat.

Noul tratat de pace, recunoscînd că Germania, prin declarația sa de război din 1914, a rupt Tratatul de la Frankfurt, va anula anexiunile unei cuceriri brutale și ale violenței comise împotriva poporului. Franța, avînd asigurată această recunoaștere, va putea cădea de acord pentru o nouă consultare a populației Alsaciei și Lorenei conform propriilor ei dorințe.

Tratatul de pace va purta semnăturile tuturor națiunilor din lume. Va fi garantat de Liga Națiunilor. Acestei Ligi a Națiunilor Franța este pregătită să-i încredințeze, prin libertatea și sinceritatea votului popular ale cărui detalii pot fi ulterior stabilite, organizarea unei astfel de consultări care va stabili pentru totdeauna, ca o chestiune de drept, soarta viitoare a Alsaciei și Lorenei; înlăturînd în final din viața obișnuită a Europei un motiv de ceartă care a apăsat așa de greu asupra ei.

c) Balcanii

Conferința se bazează pe principiul că toate violările și denaturările drepturilor popoarelor care au avut loc sau au încă loc în Balcani trebuie să facă obiectul redresării sau reparării.

Serbia, Muntenegru, România, Albania și toate teritoriile ocupate de forțele armate trebuie să fie evacuate de forțele dușmane. Oriunde vreo populație de aceeași limbă și rasă cere să fie unită, trebuie să se dea curs acestei dorințe. Fiecărui popor de acest fel trebuie să i se dea libertatea deplină de a-și stabili propriul său destin, fără să se țină seamă de pretențiile imperialiste ale Austriei, Ungariei, Turciei sau ale altui stat.

Acceptînd acest principiu, Conferința propune ca întreaga problemă a reorganizării administrative a popoarelor balcanice să facă obiectul unei conferințe speciale a reprezentanților sau, în cazul unei neînțelegeri, al unei comisii de autoritate internațională pe baza: a) cedării în cadrul fiecărei suveranități independente a autonomiei și securității locale, pentru a se dezvolta civilizația specifică a fiecărei minorități rasiale; b) garantării universale a libertății sau a religiei și egalității politice pentru toate rasele; c) unei Uniuni Poștale și Vamale care să cuprindă toate statele balcanice cu acces liber, al fiecăruia dintre ele, la portul său maritim natural; d) constituirii tuturor statelor balcanice într-o federație, pentru o rezolvare comună prin acord reciproc a tuturor problemelor de interes comun.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

d) Italia

Conferința își arată profunda sa simpatie pentru poporul italian care a lăsat în afara granițelor sale ceea ce fusese încorporat în Regatul Italiei pe baza unor înțelegeri diplomatice și din motive strategice și sprijină cererea lui de a fi unit cu cei de o rasă și limbă. Conferința își dă seama că pot fi necesare înțelegeri pentru apărarea intereselor legitime ale poporului Italiei la mările învecinate, dar condamnă scopurile de cucerire ale imperialismului italian și consideră că toate nevoile legitime pot fi garantate fără să se excludă recunoașterea faptelor unora sau anexarea teritoriilor altor popoare.

În privința populației italiene dispersate pe țărmurile de est ale Adriaticii, relațiile dintre populațiile italiană și iugoslavă trebuie să se bazeze pe principiile egalității și concilierii, astfel încît să se prevină orice cauză a unei viitoare neînțelegeri.

Dacă se va întîmpla să se găsească grupuri de rasă slavă în cadrul noului regat al Italiei sau grupuri de rasă italiană în teritoriul slav, trebuie să se dea garanții reciproce pentru asigurarea libertății depline a autoguvernării locale și a dezvoltării naturale a multiplelor lor activități.

e) Polonia și provinciile baltice

Potrivit cu dreptul fiecărui popor la autodeterminarea destinului său, Polonia trebuie să fie reconstituită în privința unității și independenței, cu acces liber la mare.

Conferința declară mai departe că orice anexiune, făcută în mod deschis sau deghizat, Estoniei și Letoniei, Kurlandei sau Lituaniei de către Germania va reprezenta o violare flagrantă și inadmisibilă a dreptului internațional.

f) Evreii și Palestina

Conferința cere pentru evreii din toate țările aceleași drepturi elementare de libertate a religiei, educației, rezidenței și comerțului și egalitate cetățenească care trebuie extinsă la toți locuitorii națiunii. Își exprimă părerea că Palestina trebuie să se elibereze de sub guvernarea grea și opresoare a turcului pentru ca această țară să poată forma un stat liber, sub garanție internațională, în care, așa după cum mulți evrei o doresc, să se poată întoarce și să poată lucra pentru propria lor salvare, liberi de amestecul acelora de o rasă sau religie străină.

g) Problema Imperiului turcesc

Conferința condamnă supunerea din nou sub o dominație crudă din partea guvernului turc a oricărui popor înrobit. Astfel, orice se va propune în legătură cu Armenia, Mesopotamia și Arabia, ele nu pot fi din nou supuse tiraniei sultanului și pașalelor sale. Conferința condamnă scopurile imperialiste ale guvernelor și capitaliștilor care ar face din acestea și din alte teritorii dominate acum de hoardele turcești simple instrumente pentru exploatare sau militarism. Dacă popoarele acestor teritorii nu se vor simți ele însele capabile să făurească propriile lor destine, Conferința insistă ca, potrivit politicii de „neanexiune", să fie administrate de o comisie care să acționeze sub autoritatea supranațională a Ligii Națiunilor. Se arată mai departe că pacea lumii cere ca Dardanelele să fie în mod permanent și eficient neutre și deschise, astfel ca toate liniile principale de comunicație maritimă, sub controlul Ligii Națiunilor, să fie libere pentru toate națiunile, fără vreun impediment sau taxe vamale.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

h) Austro-Ungaria

Conferința nu propune ca scop al războiului dezmembrarea Austro-Ungariei sau privarea ei de acces economic la mare. Pe de altă parte, Conferința nu poate admite ca cererile de independență făcute de cehoslovaci și iugoslavi să fie considerate ca simple chestiuni de decizie internă. Independența națională trebuie să fie acordată, potrivit regulilor pe care se bazează Liga Națiunilor, acelor popoare care o cer și aceste comunități trebuie să aibă ocazia de a-și determina grupările și federațiile lor proprii potrivit afinităților și intereselor lor. Dacă găsesc potrivit, ele sînt libere să înlocuiască Imperiul Austro-Ungar cu o federație liberă a statelor dunărene.

i) Coloniile și țările dependente

Internaționala a condamnat întotdeauna politica colonială a guvernelor capitaliste. Fără a înceta s-o condamne, Conferința interaliată recunoaște totuși existența unei stări de lucruri care este obligatoriu a fi luată în considerare.

Conferința consideră că tratatul de pace trebuie să asigure băștinașilor din toate coloniile și țările dependente o protecție efectivă împotriva exceselor colonialismului capitalist. Conferința cere acordarea autonomiei administrative pentru toate grupurile de popoare care ating un anume grad de civilizație și pentru toți ceilalți o participare progresivă la guvernarea locală.

Conferința este de părere că redarea coloniilor acelora care le-au avut înainte de război sau schimbul sau despăgubirile care ar putea să aibă loc nu trebuie să fie un obstacol la încheierea păcii.

Coloniile care au fost luate prin cucerire de la orice beligerant trebuie să facă obiectul unei examinări speciale la Conferința de Pace, la care vor avea dreptul să ia parte comunitățile din vecinătatea lor. Dar clauza din tratatul de pace referitoare la această problemă trebuie să asigure egalitatea economică în cazul acestor teritorii pentru popoarele tuturor națiunilor și, de aici, garanția că nimeni nu va fi exclus de la accesul legitim la materiile prime; nu va fi împiedicat să dispună de produsele lui proprii sau lipsit de partea sa la dezvoltarea economică.

În ceea ce privește mai ales coloniile tuturor beligeranților în Africa tropicală, de la o mare la alta, inclusiv întreaga regiune de la nord de Zambezi și de la sud de Sahara, Conferința condamnă orice idee imperialistă care ar face din aceste țări captura uneia sau mai multor națiuni, le-ar exploata în profitul capitalismului sau le-ar folosi pentru promovarea scopurilor militariste ale guvernelor.

Cu privire la aceste colonii, Conferința se declară în favoarea unui sistem de control, stabilit prin acord internațional, sub Liga Națiunilor, și menținut prin garanția sa, care respectînd suveranitatea națională se va inspira din concepțiile largi ale libertății economice și se va interesa de apărarea drepturilor băștinașilor în cele mai bune condiții pentru ei, și în special:

1. va lua în considerație dorințele poporului din fiecare regiune, sub forma care este posibilă;

2. vor fi menținute drepturile triburilor băștinașe cu privire la stăpînirea solului;

3. veniturile vor fi destinate în întregime bunăstării și dezvoltării coloniilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Relaţiile economice

IV. Conferinţa se declară împotriva proiectelor pe care le pregătesc acum imperialiştii şi capitaliştii, nu numai într-o ţară, ci în majoritatea ţărilor, în vederea unui război economic după încheierea păcii, fie împotriva uneia sau alteia dintre naţiunile străine sau împotriva tuturor naţiunilor, deoarece un război economic, început de orice ţară, ar duce inevitabil la represalii la care ar fi atrasă fiecare naţiune, fie şi pentru autoapărare. Trebuie să fie libere liniile principale de comunicaţie maritimă, fără nici un impediment pentru vasele vreunei naţiuni de sub protecţia Ligii Naţiunilor. Conferinţa îşi dă bine seama că toate încercările unei agresiuni economice, fie prin tarife protecţioniste, fie că este făcută de trusturile capitaliste sau monopoluri, au ca rezultat inevitabil spolierea clasei muncitoare din numeroase ţări în profitul capitaliştilor; iar clasa muncitoare vede în alianţa dintre imperialiştii militarişti şi protecţioniştii fiscali din orice ţară nu numai un serios pericol pentru prosperitatea maselor populare, ci şi o ameninţare gravă a păcii. Pe de altă parte, nu poate fi negat dreptul fiecărei naţiuni de a-şi apăra propriile sale interese economice şi în faţa unei crize mondiale, menţionate mai jos, de a păstra pentru propriul său popor cantităţi suficiente de bunuri, hrană şi materii prime.

Potrivit partidelor laburiste şi socialiste din toate ţările, Conferinţa susţine importanţa de a se insista în privinţa atitudinii guvernelor faţă de proiectul comercial, cu controlul necesar al bunurilor pentru propriul său popor, pe principiul „uşilor deschise" şi fără discriminare împotriva ţărilor străine. Ea susţine, de asemenea, nu numai importanţa păstrării, ci şi a dezvoltării cît mai mari posibile, printr-o acţiune guvernamentală adecvată, a resurselor fiecărei ţări în folosul nu numai al propriului său popor, ci al lumii întregi, precum şi necesitatea unei înţelegeri internaţionale pentru întărirea în toate ţările a legislaţiei privind condiţiile ⟨de muncă⟩ din fabrică, ziua de muncă de maximum 8 ore, prevenirea "exploatării" şi a îndeletnicirilor dăunătoare pentru a proteja muncitorii împotriva exploatării şi opresiunii şi a interzice munca de noapte pentru femei şi copii.

Problemele păcii

V. A pregăti lumea pentru democraţie implică mult mai mult decit prevenirea războiului, fie el militar sau economic. Ar fi o stratagemă a intereselor capitaliste de a pretinde că tratatul de pace implică numai încetarea luptelor cu forţe armate şi indispensabile modificări teritoriale. Conferinţa interaliată insistă că, în vederea ⟨preîntîmpinării⟩ unei probabile crize mondiale după război, de materii prime, de bunuri alimentare exportabile şi de comerţ maritim, este imperios necesar a preîntîmpina cele mai serioase greutăţi şi chiar o foamete posibilă, într-o ţară sau alta, ⟨prin⟩ înţelegeri sistematice pe baze internaţionale pentru alocarea şi furnizarea de surplusuri exportabile de bunuri în diferite ţări, nu după puterea lor de cumpărare, ci după nevoile urgente ale acestora; şi că în fiecare ţară guvernul trebuie pentru un timp să menţină controlul asupra bunurilor celor mai necesare pentru a asigura repartizarea lor, nu pe o piaţă competitivă, în special pentru clasele avute, ci, în mod sistematic, potrivit mijloacelor lor, pentru a satisface cele mai urgente nevoi ale întregii comunităţi, pe principiul „pînă ce nu au toţi pîine, pentru nimeni nici o prăjitură".

Mai mult, nu putem decît să anticipăm că în toate ţările dislocarea industriei care urmează după pace, eliminarea a milioane de fabricanţi de muniţii şi de muncitori din industria de război şi demobilizarea a milioane de soldaţi — faţă de lipsa de capital industrial, de criza de materii prime, de nesiguranţa

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

proiectelor comerciale — vor împinge o mare parte a populației salariate în mizerie și șomaj, mai mult sau mai puțin prelungit, dacă guvernele nu vor acționa energic și prompt.

Avînd în vedere faptul că șomajul larg răspîndit într-o țară, foametea sînt o lezare nu numai pentru acea țară, ci împovărează și restul lumii, Conferința arată că este o datorie a fiecărui guvern să acționeze imediat nu numai pentru simpla ușurare a șomajului cînd acesta s-a instalat deja, ci într-adevăr, cît poate fi realizabil, pentru preîntîmpinarea apariției șomajului. Susține de aceea necesitatea ca partidele laburiste din fiecare țară să facă presiuni asupra guvernelor lor pentru pregătirea planurilor de realizare a numeroase lucrări publice (cum sînt: construirea și repararea drumurilor, căilor ferate și fluviale, construirea de școli și clădiri publice, asigurarea de locuințe pentru clasa muncitoare, împăduriri și asanări) ce vor fi necesare în viitorul apropiat, nu numai în vederea găsirii de măsuri pentru înlăturarea șomajului, ci pentru ca aceste lucrări să fie întreprinse în asemenea proporție în toate localitățile încît să satisfacă, împreună cu diferite întreprinderi capitaliste care se pot dezvolta și să mențină la un nivel uniform, an după an și de-a lungul unui an întreg, totalitatea cererii de muncă ; și astfel se va împiedica șomajul. Se știe acum că în acest fel este posibil pentru orice guvern să împiedice, dacă vrea, apariția șomajului larg răspîndit sau prelungit involuntar ; acesta, dacă se va întîmpla acum să se ivească în vreo țară, va fi cel mult rezultatul neglijenței guvernului, așa cum este ivirea oricărei boli epidemice.

Refacerea regiunilor devastate și repararea daunelor

VI. Conferința interaliată arată că una dintre cele mai imperioase datorii ale tuturor țărilor, imediat după ce se declară pacea, va fi refacerea, pe cît posibil, a caselor, fermelor, fabricilor, clădirilor publice și mijloacelor de comunicație distruse de război ; că refacerea nu trebuie să fie limitată la despăgubiri pentru clădirile publice, întreprinderile capitaliste și proprietățile care se dovedesc a fi fost distruse sau avariate, ci trebuie să se ajungă pînă acolo încît salariații și țăranii să capete case și de lucru ; și pentru asigurarea aplicării imparțiale a acestor principii, evaluarea și distribuirea despăgubirii, în măsura în care costul este alocat dintr-un fond internațional, trebuie făcute sub conducerea unei Comisii internaționale.

Conferința nu va fi satisfăcută dacă nu se va face o investigare deplină și judicioasă a acuzațiilor aduse, pe care unele guverne au ordonat-o și pe care unii funcționari au întreprins-o, acte de cruzime, exploatare, violență și jaf împotriva persoanelor particulare pentru care nu poate fi găsită nici o justificare în uzanțele normale ale războiului. Conferința atrage atenția îndeosebi asupra pierderii vieții și proprietății marinarilor din flota comercială și a altor necombatanți (inclusiv femei și copii) care a rezultat din această comportare inumană și crudă. Una din condițiile de pace trebuie să fie înființarea imediată a unei Curți de reclamații și acuzații care să investigheze toate declarațiile prezentate de persoanele și guvernele ⟨care sînt⟩ acuzate, ⟨trebuind⟩ să răspundă la plîngerea făcută împotriva lor, să judece și să admită compensarea sau daune în sarcina individului sau guvernului acuzat către persoane care au suferit pagubele sau subordonaților acestora. Numeroase guverne sînt răspunzătoare din punct de vedere financiar, sau în alt fel, pentru cazurile prezentate de cetățenii lor la Curtea de reclamații și acuzații și pentru plata despăgubirii hotărîte.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

VII. Conferința interaliată este de părere că o conferință internațională a organizațiilor laburiste și socialiste ținută în condiții adecvate ar fi acum de un real folos democratizării lumii, contribuind la înlăturarea neînțelegerilor, precum și a obstacolelor care stau în calea păcii mondiale.

Așteptînd reluarea activităților normale ale Biroului Internaționalei Socialiste, considerăm că o conferință internațională ținută în perioada ostilităților trebuie să fie organizată de un comitet a cărui imparțialitate să nu poată fi pusă la îndoială. Trebuie ținută într-o țară neutră, în asemenea condiții încît să inspire încredere. Iar conferința trebuie să reprezinte întreaga mișcare socialistă și laburistă din toate țările beligerante, acceptînd condițiile în care conferința este convocată.

Ca o condiție esențială pentru o conferință internațională, Comisia este de părere că organizatorii conferinței trebuie să fie convinși că toate organizațiile reprezentate au formulat în mod precis, printr-o declarație publică, condițiile lor de pace în conformitate cu principiile „nici un fel de anexiune sau despăgubire represivă și dreptul tuturor popoarelor la autodeterminare" și să acționeze cu toate puterile pentru a obține de la guvernele lor garanțiile necesare aplicării acestor principii în mod cinstit și fără rezerve față de toate problemele cu care conferința oficială de pace trebuie să se ocupe.

Avînd în vedere diferențele vitale între țările aliate și Puterile centrale, Comisia este de părere că este foarte indicat ca Conferința să ofere ocazia delegaților din țările aflate acum în război să facă o declarație deschisă și sinceră privitoare la poziția lor prezentă și la intențiile viitoare și să se străduiască printr-o înțelegere reciprocă să facă un program de acțiune pentru o pace rapidă și democratică.

Conferința este de părere că clasa muncitoare, care a făcut atîtea sacrificii în timpul războiului, are dreptul că ia parte la asigurarea unei păci democratice în lume și că dnii Albert Thomas (Franța), Emile Vandervelde (Belgia) și Arthur Henderson (Marea Britanie) să formeze o comisie care să obțină de la toate guvernele promisiunea că cel puțin un reprezentant al mișcării socialiste și laburiste să fie inclus în delegația oficială la oricare conferință guvernamentală și să organizeze o reprezentanță a mișcării socialiste și laburiste care să participe în același timp la conferința oficială; în plus, ca nici o țară să nu aibă dreptul să aibă mai mult de 4 reprezentanți la o astfel de conferință.

Conferința regretă absența reprezentanților mișcării laburiste și socialiste americane la Conferința interaliată și insistă asupra necesității de a obține aprobarea sa asupra deciziilor la care s-a ajuns. Avînd în vedere acest scop, Conferința este de acord ca o delegație formată din reprezentanții Franței, Belgiei, Italiei și Marii Britanii, împreună cu Camille Huysmans (secretar al Biroului Internaționalei Socialiste) să plece imediat în Statele Unite pentru a discuta cu reprezentanții democrației americane despre întreaga situație a războiului.

Conferința hotărăște să se transmită socialiștilor Imperiilor Centrale și ai națiunilor aliate cu ele, memorandumul în care conferința a definit condițiile de pace, conform principiilor justiției socialiste și internaționale. Conferința este convinsă că aceste condiții vor recomanda ca fiecare socialist să reflecteze și cere răspunsul socialiștilor din Imperiile Centrale în speranța că aceștia se vor alătura fără întîrziere la efortul comun al Internaționalei, care acum a devenit mai mult ca oricînd cel mai bun și sigur instrument al democrației și păcii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 ianuarie 14, Bucureşti. **Telegramă de felicitare pentru Anul Nou 1919, trimisă de regele Ferdinand regelui George al V-lea al Angliei, prin G. Barclay, ambasadorul Marii Britanii la Bucureşti, în care recunoaşte contribuţia Angliei la încheierea războiului şi restabilirea păcii.**

Greece

Political

Decyfer. Mr. Wratislaw (Salonica)

Dated 11.0. p.m. January 14th 1919
Received 8.0. a.m. January 16th 1919

No. 16(R)

Following from Sir G. Barclay, Bucharest.
Begins:
No. 583 of January 1st.
Following from the King of Roumania to the King.
Begins:

With feelings of profound gratitude(?) I hail(?) requiem of the year 1918 in which the victory of the Allies has effected the liberation of my country.

I shall ever remember with greatful heart the numerous proofs of deep and never failing sympathy shown to me and my country by Great Britain and her King.

At the beginning of the new year which(?) finds world in peace founded on principles of justice and humanity, Marie and I wish to send you and May[1] our most heartfelt good wishes. May England, after having so powerfully contributed to bring about issue of war which gives promise that right and peace shall reign in the world, enjoy imperishable prosperity.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Anglia; r. 399, c. 356. Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O.371), vol. 3587, f. 289.

Grecia

Politic

Telegramă descifrată: Domnul Wratislaw (Salonic)

Datată: 11,0 p.m. 14 ianuarie, 1919
Primită: 8,0 a.m. 16 ianuarie, 1919

Nr. 16(R)

Următorul (text) de la Sir G. Barclay, Bucureşti.
Începe:
Nr. 583 din 1 ianuarie.
Următorul (text) de la regele României către rege.
Începe:

Cu cele mai profunde sentimente de gratitudine(?) salut(?) încheierea anului 1918 în care victoria Aliaţilor a adus eliberarea ţării mele.

Îmi voi aminti întotdeauna cu inima plină de recunoştinţă de numeroasele dovezi de profundă şi perpetuă simpatie arătată mie şi ţării mele de Marea Britanie şi regele ei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La începutul noului an care(?) găsește lumea în pace, fondată pe principii de dreptate și umanitate, Maria și cu mine vă dorim ție și lui May [1] cele mai sincere urări de bine. Fie ca Anglia, după ce a contribuit cu atîta forță la încheierea războiului care oferă promisiunea că dreptatea și pacea vor domni în lume, să se bucure de o prosperitate nepieritoare.

499

1919 ianuarie 15, Budapesta. **Raport al lui E. von Fürstenberg, consul general al Germaniei la Budapesta, către Ministerul de Externe al Germaniei, despre împrejurările în care s-a înfăptuit hotărîrea sașilor de a se uni cu România.**

Kaiserlich Deutsches
Generalkonsulat
für Ungarn
Nr. A.6.

Budapest, den 15. Januar 1919

Da die Siebenbürger Sachsen der wiederholten Aufforderung der siebenbürgischen rumänischen Regierung, sich an Rumänien anzuschliessen, bisher stets ausgewichen sind, hat diese zu energischeren Mitteln gegriffen, um sie zu einer Stellungnahme zu veranlassen. Es wurde den Führern des sächsischen Volkes eröffnet, dass, wenn die Sachsen bis zum Beginn der Friedensverhandlungen ihren Anschluss an Rumänien nicht aussprächen, die Bukarester Regierung sich mit ihnen in keine Verhandlungen mehr einlassen würde, sodass sie auch auf die Erfüllung ihrer Wünsche nicht mehr rechnen könnten. Es wurde den Sachsen in der bestimmtesten Form erklärt, dass die Besetzung Siebenbürgens durch Rumänien als endgültig zu betrachten sei und auch die Friedenskonferenz an dieser Tatsache nichts mehr ändern werde. Gleichzeitig machte sich auch die Ungeduld der reichsrumänischen militärischen Befehlshaber in Siebenbürgen gegenüber den abwartenden Sachsen immer mehr bemerkbar. Sie führten eine strenge Zensur ein, hoben das Versammlungsrecht auf und verhinderten mit allen Mitteln jede freie Äusserung einer anderen politischen Meinung als die ihnen angenehm war. Auch gegen einzelne führende Persönlichkeiten der Sachsen, die im Verdachte standen, einer rumänischen Herrschaft feindlich gesinnt zu sein, wurde energisch vorgegangen. So wurde unter anderen der frühere Abgeordnete Neugeboren verhaftet, weil er seinerzeit während des rumänischen Feldzuges in dem Siebenbürgisch Deutschen Tagblatt heftige Angriffe gegen Rumänien gerichtet habe. Allerdings sind diese Verhaftungen nach sehr kurzer Zeit auf Intervention der einheimischen Rumänen wieder aufgehoben worden und der rumänische Kommandant, General Mosoiu, hat sich, nachdem er erfahren hatte, dass die Sachsen demnächst die rumänische Herrschaft offiziell anerkennen würden, sogar persönlich bei den betroffenen Herren entschuldigt. Diese Massnahmen liessen jedoch keine Ungewissheit darüber, welchen Vexationen das sächsische Volk für den Fall ausgesetzt sein würde, dass es die Entscheidung noch weiter hinausschiebe. Das allgemeine Verlangen nach Ruhe und geordneten Verhältnissen unter den Sachsen hat jedenfalls die Aktion derjenigen Politiker stark

[1] Maria, născută prințesă de Teck, soția lui George al V-lea, regele Marii Britanii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

gefördert, die aus Uberzeugung für einen Anschluss an Rumänien Stellung nahmen, und es gelang ihnen, die grosse Mehrheit des Volkes für sich zu gewinnen. An der Spitze dieser Bewegung standen die früheren Abgeordneten Brandsch und Schuller, die dem siebenbürgischen Ministerpräsidenten Maniu ein Memorandum überreichten, worin die Forderungen, die im wesentlichen auf eine völlig ungehinderte kulturelle und nationale Entwickelung der Sachsen hinauf laufen, enthalten waren. Maniu erklärte, dass die Entscheidung über die vorgebrachten Wünsche der Bukarester Regierung zustehen, die die Angelegenheit aber jedenfalls mit dem grössten Wohlwollen behandeln werde. Doch werde sich es zweifellos sehr unangenehm empfinden, wenn die Sachsen ihren Anschluss von der vorherigen Erfüllung ihrer Wünsche abhängig machten. Darauf trat am 8.d. Mts. in Mediasch der Zentralausschuss, die politische Vertretung des sächsischen Volkes, zusammen und sprach einstimmig den Anschluss des sächsischen Volkes an Rumänien aus. Diese Stellungnahme ist nicht ohne Opposition erfolgt und die Einstimmigkeit des Beschlusses hat nur dadurch erzielt werden können, dass die Gegner des Anschlusses aufgefordert wurden, noch vor der Abstimmung die Versammlung zu verlassen. So kam es, dass vielle berufene ältere Führer der Sachsen, so der evangelische Bischof Teutsch und der bekannte Sparkassendirektor Dr. Wolff an der Sitzung des Zentralausschusses überhaupt nicht teilgenommen haben.

Der Anschluss der Sachsen an Rumänien ist bedingungslos erfolgt. Aber eine Abordnung hat sich nach Bukarest begeben, um der dortigen Regierung und dem König Ferdinand den Beschluss der Sachsen zu überbringen. Gleichzeitig sollen in Bukarest Verhandlungen über die sächsischen Forderungen stattfinden und man glaubt zuversichtlich, dass die Bukarester Regierung den Wünschen der Sachsen in weitestgehendem Masse entgegenkommen wird.

Die siebenbürgisch-deutsche Presse hat im allgemeinen den Beschluss des sächsischen Zentralausschusses gebilligt, nur die Schässburger Zeitung hat dagegen in sehr gemässigter Weise Stellung genommen. Unter den ausserhalb Siebenbürgens wohnenden Sachsen macht sich auch eine gewisse Opposition gegen den Anschluss Rumäniens bemerkbar, weil dadurch ihre Stellung, insbesondere auch bei der ungarischen Regierung, sehr erschwert worden ist.

Abschrift. dieses Berichtes reiche ich der Botschaft in Wien direkt ein.

Fürstenberg

An
das Auswärtige Amt
Berlin

■ Arh. St. Bucureşti., col. Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 70—72; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Oesterreich Nr. 104, Bd. 16.

Consulatul general
imperial german
pentru Ungaria
Nr. A.6.

Budapesta, 15 ianuarie 1919

Deoarece saşii din Transilvania au dat pînă acum mereu un răspuns evaziv la invitaţia repetată a guvernului român transilvănean de a se alipi la România, guvernul a recurs la mijloace mai energice pentru a-i determina să ia o atitudine. Conducătorilor poporului sas li s-a spus că, în caz că pînă la începerea tratativelor de pace saşii nu se exprimă pentru alipirea la România, guvernul de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

la București nu va mai intra în nici un fel de negocieri cu ei, astfel încît ei nici n-ar mai putea conta pe îndeplinirea propriilor dorințe. Li s-a declarat sașilor în forma cea mai hotărîtă că ocuparea Transilvaniei de către România trebuie considerată ca definitivă și că nici Conferința de Pace nu va mai schimba nimic în acest fapt. În același timp, s-a putut observa din ce în ce mai mult și nerăbdarea comandanților militari români din Regat, aflați în Transilvania, față de sașii nehotărîți. Ei au introdus o cenzură aspră, au suspendat dreptul de întrunire și au împiedicat cu toate mijloacele orice exprimare liberă a unei alte opinii politice decît cea care le era pe plac. Chiar și împotriva cîtorva personalități conducătoare ale sașilor, care erau bănuite că sînt ostile unei stăpîniri românești, s-a procedat energic. Astfel a fost arestat, printre alții, fostul deputat Neugeboren fiindcă, la vremea respectivă, în timpul campaniei române, a îndreptat atacuri vehemente împotriva României în ziarul *Siebenbürgisch-Deutsches Tagblatt.* Desigur că aceste arestări au fost revocate după foarte scurt timp, la intervenția românilor autohtoni, iar comandantul român, generalul Moșoiu, după ce a aflat că sașii vor recunoaște oficial în curînd stăpînirea română, s-a scuzat chiar personal față de dnii respectivi. Aceste măsuri n-au lăsat totuși nici un dubiu cu privire la vexațiile la care va fi expus poporul sas în cazul că va mai tărăgăna în continuare decizia. Dorința generală de liniște și de o stare de ordine a contribuit în orice caz foarte mult în rîndul sașilor la promovarea acțiunii acelor oameni politici care, din convingere, au luat poziție pentru o alipire la România și aceștia au reușit să cîștige de partea lor marea majoritate a poporului. În fruntea acestei mișcări au fost foștii deputați Brandsch și Schuller, care au înmînat președintelui Consiliului de Miniștri transilvănean, Maniu, un memoriu în care erau conținute postulatele care în esență urmăreau o dezvoltare nestînjenită a sașilor, din punct de vedere cultural și național. Maniu a declarat că decizia asupra dorințelor prezentate îi revine guvernului de la București, care, în orice caz, va trata chestiunea cu cea mai mare bunăvoință. Totuși guvernul va fi, fără îndoială, foarte neplăcut afectat dacă sașii ar face alipirea lor dependentă de îndeplinirea în prealabil a dorințelor lor. Apoi, la 8 ian. s-a întrunit la Mediaș comitetul central, reprezentanța politică a poporului sas, și s-a exprimat unanim pentru alipirea poporului sas la România. Această luare de poziție nu s-a făcut fără opoziție, iar unanimitatea hotărîrii a putut fi realizată numai prin aceea că adversarii alipirii au fost invitați să părăsească adunarea încă înainte de votare. Așa s-a făcut că mulți din conducătorii mai vechi ai sașilor, convocați, ca de exemplu episcopul evanghelic Teutsch și cunoscutul director al Casei de Economie, dr. Wolff, nici n-au luat parte la ședința comitetului central.

Alipirea sașilor la România s-a făcut fără condiții. O deputație însă a plecat la București, pentru a duce guvernului de acolo și regelui Ferdinand hotărîrea sașilor. Concomitent se duc tratative la București cu privire la cerințele sașilor și se crede în mod sigur că guvernul de la București va veni în întîmpinarea dorințelor sașilor în cea mai mare măsură.

Presa transilvăneană germană a aprobat în general hotărîrea Comitetului central săsesc, numai *Schässburger Zeitung* a luat atitudine împotrivă, într-o formă foarte ponderată. Printre sașii care nu locuiesc în Transilvania se observă de asemenea o oarecare opoziție împotriva alipirii la România, deoarece, prin asta, poziția lor a devenit foarte dificilă, în special față de guvernul ungar.

O copie a acestui raport o înmînez direct Ambasadei din Viena.

Fürstenberg

Către
Ministerul de Externe
Berlin

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 ianuarie 15, Paris. **Telegramă a președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de război, Georges Clemenceau, către generalul Berthelot, prin care precizează poziția Franței și a celorlalți Aliați față de România.**

Ministère de la Guerre
Etat-Major Général de l'Armée
Groupe de l'Avant
3-e Bureau A

Paris 15 Janvier 1919
Pour Monsieur le Ministre
des Affaires Etrangères
Très Urgent
Secret

Duplicata

Télégramme

No 464 BS/3

Président du Conseil. Ministre de la Guerre
à Général Commandant en Chef,
Armées Alliées d'Orient *Salonique*

Pour Général Berthelot

Je réponds à votre télégramme 236/3 du 9 Janvier.

Les Alliés sont d'accord pour considérer la Roumanie comme redevenue puissance alliée et pour la traiter comme telle à la Conférence. Ils lui ont accordé le même chiffre de délégués qu'à la Belgique, à la Serbie, c'est-à-dire aux Etats qui, eux, n'ont cessé de combattre aux côtés des ennemis de l'Allemagne et de l'Autriche-Hongrie, du commencement à la fin de la guerre. Stop. Ils lui ont ainsi consenti un traitement privilégié, puisqu'elle avait capitulé en 1918, et annulé, par cette capitulation, la convention conclue en 1916, aux termes de laquelle elle avait pris rang parmi les Etats alliés. Stop.

Contrairement à ce que vous dites, cette annulation n'est pas douteuse en droit. Stop. C'est l'avis formel de nos alliés comme le nôtre, et il ne peut être question de considérer comme rétabli dans sa lettre un traité que le Gouvernement Roumain lui-même, a déchiré, malgré nos avertissements répétés. Stop. Il s'est, d'ailleurs, produit depuis les événements nouveaux dont nous ne pouvons pas ne pas tenir compte, et le fait que la question de la Bessarabie va se trouver réglée au profit de la Roumanie est un élément qui ne peut être négligé. Ce n'est pas une raison pour que nous ne prenions pas le traité de 1916 pour base des revendications roumaines dans le règlement territorial soumis à la Conférence, mais c'est à la Conférence seule qu'il appartient de décider, Stop.

L'allégation, d'après laquelle les Alliés ne parleraient pas franchement à la Roumanie et favoriseraient ses adversaires [1], est donc dénuée de toute vérité, et je ne puis que trouver inacceptable que vous vous en fassiez l'interprète. Les décisions que vous incriminez touchant la Dobroudja, le Banat, la Transylvanie n'ont aucunement le caractère que vous leur attribuez, et ce que vous en dites est sans fondement en fait et en droit.

Primo. Dobroudja. Le Gouvernement Français a tenu compte, dans toute la mesure possible, des desiderata roumains, en plaçant en Dobroudja des troupes alliées et en faisant connaître à Bucarest que l'occupation des territoires réservait toute la question du règlement définitif. Il ne pouvait faire davantage, la Roumanie n'étant pas encore rentrée dans la guerre au moment de la conclusion de l'armistice bulgare, et le traité de Bucarest n'étant pas encore abrogé à cette date.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Secundo. Banat. Nous n'avons pas hésité, pour sauvegarder en droit ce qu'il y a de fondé dans les revendications roumaines, à faire rétrograder les troupes serbes qui avaient occupé cette région au cours d'opération de guerre et à les remplacer, dans la partie centrale du territoire, par les troupes du Général Henrys. Mais nous ne pouvons, avant la décision de la Conférence, considérer la question comme définitivement réglée suivant les prétentions de l'un ou l'autre des deux Etats alliées.

Tertio. Transylvanie. La délimitation de cette région a été fixée provisoirement par le Général Commandant des Armées d'Orient conformément à des nécessités de fait et à des considérations d'ordre militaire qui peuvent être sujettes à révision, après observations que vous présenteriez au Général Franchet d'Espérey.

Il n'y a, par conséquent, rien de fondé dans les récriminations roumaines. Vous devriez être le premier à le reconnaître, à le déclarer et à vous inscrire en faux contre elles, au lieu de vous faire leur avocat, de les encourager et de blâmer la politique de la France et de ses alliés, ce qui est inadmissible de votre part.

Si vous persistez à différer avec votre Gouvernement sur ces différents points, vous avez naturellement le droit de demander votre rappel.

Clemenceau

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 182, c. 418—420; Ministère des Affaires Etrangères, Direction des Affaires Politiques et Commerciales. Archives Diplomatiques, vol. 32, série Z, carton 577, dossier 1, 1918, Roumanie. Politique Extérieure, dossier général, II, f. 123—125; r. 187, c. 423—425: Ministère des Affaires Etrangères, Série Europe 1918—1929, Sous-série Roumanie, vol. 32, f. 119—121.

Paris, 15 ianuarie 1919

Ministerul de Război
Statul Major General al Armatei
Grupul de Înaintare
3 Birou A
Nr. 464 BS/3

Pentru domnul ministru al afacerilor externe
Foarte urgent
Secret

Telegramă — Duplicat

Preşedintele Consiliului. Ministrul de război către
Generalul comandant şef al Armatelor Aliate din Orient. *Salonic*

Pentru generalul Berthelot

Răspund la telegrama dv. 236/3 din 9 ian.

Aliaţii sînt de acord să considere că România a devenit din nou putere aliată şi să o trateze ca atare la Conferinţă. Ei i-au acordat acelaşi număr de delegaţi ca Belgiei, Serbiei, adică statelor care n-au încetat să lupte alături de duşmanii Germaniei şi Austro-Ungariei, de la început şi pînă la sfîrşitul războiului. Stop. Ei au consimţit astfel în ceea ce o priveşte un tratament privilegiat, dat fiind că a capitulat în 1918 şi a anulat prin

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

această capitulare convenţia încheiată în 1916, prin stipulaţiile căreia fusese admisă printre statele aliate. Stop.

Contrar celor spuse de dv., această anulare nu este îndoielnică în drept. Stop. Acesta este avizul formal al Aliaţilor noştri, ca şi al nostru, şi nu poate fi vorba de a considera ca restabilit un tratat pe care însuşi guvernul român l-a rupt, cu toate avertismentele noastre repetate. Stop. De altfel, de atunci s-au petrecut evenimente noi, de care nu putem să nu ţinem seamă, şi faptul că problema Basarabiei se va reglementa în favoarea României constituie un element care nu poate fi neglijat. Acesta nu este un motiv pentru noi de a nu lua tratatul din 1916 ca bază a revendicărilor române în reglementarea teritorială supusă Conferinţei, dar numai Conferinţei îi revine ⟨dreptul⟩ să decidă. Stop.

Afirmaţia potrivit căreia Aliaţii nu ar vorbi cu sinceritate României şi ar favoriza pe adversarii săi [1] este deci lipsită de orice adevăr şi nu pot decît să consider de neadmis ca dv. să vă faceţi interpretul ei. Hotărîrile pe care le incriminaţi referitoare la Dobrogea, Banat, Transilvania nu au deloc caracterul pe care îl atribuiţi şi ceea ce îmi spuneţi în legătură cu aceasta este nefondat în fapt şi în drept.

1. *Dobrogea.* Guvernul francez a ţinut seamă, pe cît a fost posibil, de dezideratele românilor, plasînd în Dobrogea trupe aliate şi făcînd cunoscut la Bucureşti că ocuparea teritoriilor rezerva toată chestiunea reglementării definitive. El nu putea face mai mult, România nefiind încă reintrată în război în momentul încheierii armistiţiului bulgar, iar Tratatul de la Bucureşti nefiind încă abrogat la acea dată.

2. *Banatul.* Noi n-am ezitat, pentru a salvgarda în drept ceea ce este întemeiat în revendicările româneşti, de a face să se retragă trupele sîrbeşti care ocupaseră această regiune în cursul operaţiunilor de război şi să le înlocuiască, în partea centrală a teritoriului, cu trupele generalului Henrys. Dar, înaintea deciziei Conferinţei, noi nu putem considera chestiunea ca definitiv reglementată potrivit pretenţiilor unuia sau altuia din cele două state aliate.

3. *Transilvania.* Delimitarea acestei regiuni a fost stabilită în mod provizoriu de generalul comandant al armatelor din Orient, în conformitate cu necesităţile de fapt şi din considerente de ordin militar, care pot fi supuse revizuirii, după observaţiile pe care le veţi prezenta generalului Franchet d'Espérey.

În consecinţă, nu este nimic fondat în imputările româneşti. Dv. ar trebui să fiţi primul care să recunoaşteţi, să declaraţi acest lucru şi să le respingeţi, în loc de a vă face avocatul lor, de a le încuraja şi de a blama politica Franţei şi a Aliaţilor săi, ceea ce este inadmisibil din partea dv.

Dacă persistaţi în a nu fi de acord cu guvernul dv. asupra acestor chestiuni deosebite, aveţi fără îndoială dreptul de a cere rechemarea dv.

Semnat:
Clemenceau

---

[1] Atitudinea neprietenoasă a Marilor Puteri faţă de România din timpul tratativelor premergătoare deschiderii Conferinţei de Pace cu privire la recunoaşterea statutului de aliat pentru Români şi la numărul de delegaţi ce urmau s-o reprezinte la Conferinţă a creat în rîndul cercurilor conducătoare de la Bucureşti şi al opiniei publice din ţară o atmosferă plină de incertitudini şi profunde dezamăgiri, fapt ce se reflectă în corespondenţa dintre miniştrii aliaţi acreditaţi la Bucureşti şi guvernele respective. Vezi şi doc. nr. 491.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

501

1919 ianuarie 15, Paris. **Scrisoare a preşedintelui Consiliului de Miniştri al Franţei şi ministru de război, Georges Clemenceau, adresată generalului Berthelot, referitoare la politica guvernului francez faţă de România, admiterea ei la Conferinţa de Pace şi hotărîrile în legătură cu Dobrogea, Banatul şi Transilvania.**

Le Président du Conseil, Ministre de la Guerre, au Général Berthelot [1]

Je réponds à votre télégramme 236/3 du 11 janvier.

Votre télégramme ne se contente pas d'exposer l'état des esprits en Roumanie et les inquiétudes que vous en ressentez, mais blâme la politique du Gouvernement et détaille les solutions que vous préconisez à l'encontre.

Le Gouvernement français a suivi à l'égard de la Roumanie une politique qui s'inspire à la fois de la situation juridique, de notre sympathie traditionnelle pour le peuple roumain et de la nécessité de rester en complet accord avec nos alliés et de ne sacrifier aucun de leurs droits. Nous n'avons jamais cessé de tenir nos engagements, de dire franchement au Gouvernement roumain notre point de vue, et nous n'avons jamais favorisé contre lui les Bulgares ou les Hongrois, c'est-à-dire l'ennemi.

La Roumanie a pour excuse de sa traction avec les Empires centraux la gravité de sa situation intérieure ainsi que l'hostilité et la décomposition de la Russie. Il n'en reste pas moins que, malgré nos avertissements répétés, elle a signé le traité de Bucarest avec nos ennemis, annulant par là le Traité de 1916 signé avec les Alliés.

Pour tenir compte de ces différents éléments les Alliés ont décidé d'accord entre eux, d'admettre la Roumanie sur le même pied que les autres petits Etats alliés (Grèce, Serbie, Belgique etc. . .) à la Conférence de la Paix.

D'autre part, l'annulation du Traité de 1916 par le fait de la signature du Traité de Bucarest de 1918 avec les Empires centraux n'est pas contestable en droit: toutefois, les Alliés sont prêts à considérer le Traité de 1916 comme la base des revendications roumaines pour le règlement territorial de la Conférence de la Paix. D'ailleurs, faire revivre ce traité ne signifierait rien, puisque le Congrès est souverain pour décider la fixation définitive des frontières entre les États intéressés. La Roumanie est assurée, en toute hypothèse, de l'agissante sympathie de la France pour ses buts essentiels.

Quant aux décisions que vous incriminez touchant la Dobroudja, le Banat, la Transylvanie, votre thèse ne tient pas davantage compte des faits et du droit.

1. *Dobroudja* · L'annulation du Traité de Bucarest (qui selon le Gouvernement roumain, lui donnait le droit de réoccuper sa frontière de 1914) n'a pu résulter que de la rupture de la Roumanie avec l'Allemagne, rupture qui ne s'est produite que postérieurement à l'armistice bulgare, dont elle ne pouvait modifier les stipulations. Le gouvernement français a tenu compte dans toute la mesure possible des désiderata roumains en plaçant en Dobroudja des troupes alliées, et en faisant connaître à Bucarest que l'occupation des territoires réservait toute question de droit.

2. *Banat:* La question du Banat reste à régler conformément aux principes généraux de libre disposition des peuples. Nous n'avons pas hésité, pour éviter de sacrifier les droits ethnographiques roumains, à faire rétrograder les troupes serbes (qui, au cours d'opérations de guerre avaient occupé

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

le Banat), et les remplacer dans la partie centrale par les troupes du Général Henrys [2], sans la même réserve des décisions finales de la Conférence.

3. *Transylvanie:* La délimitation de cette région a été règlée par le Général Commandant des Armées d'Orient, conformément à des nécessités de fait et à des considérations d'ordre militaire qui peuvent être sujettes à à révision, après observation que vous présenteriez au Général Franchet d'Espérey.

■ Arh. St. Bucureşti., col. Microf. Franţa, r. 182, c. 411—412; Ministère des Affaires Etrangères, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, Archives Diplomatiques, vol. 32, série Z, carton 577, dossier 1 — 1918 — Roumanie, Politique Extérieure, dossier général, II, f. 116, 117.

Preşedintele Consiliului, Ministru de Război către generalul Berthelot [1]

Răspund telegramei dv. 236/3 din 11 ianuarie.

Telegrama dv. nu se limitează să expună starea de spirit din România şi neliniştile pe care le resimţiţi, ci şi blamează politica guvernului şi detaliază soluţiile pe care le preconizaţi în sens invers.

Guvernul francez a urmat faţă de România o politică inspirată în acelaşi timp de situaţia juridică, de simpatia noastră tradiţională pentru poporul român şi de necesitatea de a rămîne întru totul de acord cu Aliaţii şi de a nu sacrifica nici unul din drepturile lor. Niciodată n-am încetat să ne ţinem angajamentele, să spunem deschis guvernului român punctul nostru de vedere şi nu i-am favorizat niciodată pe bulgari sau pe unguri, adică pe duşmani, în detrimentul său.

România are drept scuză pentru negocierile cu Imperiile Centrale gravitatea situaţiei sale interne, precum şi ostilitatea şi descompunerea Rusiei. Nu este mai puţin adevărat că, cu toate repetatele noastre avertismente, ea a semnat Tratatul de la Bucureşti cu duşmanii noştri, anulînd prin aceasta Tratatul din 1916 semnat cu Aliaţii.

Ţinînd seamă de aceste elemente deosebite, Aliaţii, de acord între ei, au hotărît să admită România în aceeaşi măsură cu celelalte state mici aliate (Grecia, Serbia, Belgia etc. . . .) la Conferinţa de Pace.

Pe de altă parte, anularea Tratatului din 1916, prin semnarea Tratatului de la Bucureşti din 1918 cu Imperiile Centrale, nu este de contestat în drept: cu toate acestea, Aliaţii sînt gata să considere Tratatul din 1916 drept bază a revendicărilor româneşti pentru reglementarea teritorială de la Conferinţa de Pace. De altfel, reînnoirea acestui tratat nu ar semnifica nimic, deoarece Congresul este suveran în a hotărî fixarea definitivă a graniţelor între statele interesate. În orice caz, România este asigurată de simpatia activă a Franţei în privinţa scopurilor ei esenţiale.

În privinţa hotărîrilor pe care le incriminaţi în legătură cu Dobrogea, Banatul, Transilvania, teza dv. nu ţine seama în egală măsură de fapte şi de drept.

1. *Dobrogea:* Anularea Tratatului de la Bucureşti (care, conform guvernului român, i-ar da dreptul să reocupe graniţa sa din 1914) nu a putut rezulta decît din ruptura dintre România şi Germania, ruptură care nu s-a produs decît după armistiţiul bulgar, ale cărui stipulaţii nu le putem modifica. Guvernul francez a ţinut cont, cît s-a putut, de dezideratele româneşti, plasînd

[1] Telegramă cu acelaşi text din 15 ian. 1919, adresată de Ministerul Afacerilor Externe generalului Berthelot (col. Microf. Franţa, r. 182, c. 409—410).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

în Dobrogea trupe aliate şi făcînd cunoscut la Bucureşti că ocupaţia teritoriilor rezerva orice problemă de drept.

2. *Banatul:* Problema Banatului rămîne de reglementat conform principiilor generale de liberă dispoziţie a popoarelor. N-am ezitat, pentru a evita să sacrificăm drepturile etnografice române, să determinăm retragerea trupelor sîrbeşti (care, în cursul operaţiunilor de război, au ocupat Banatul) şi să le înlocuim în partea centrală cu trupele generalului Henrys [2], cu aceeaşi rezervă a hotărîrilor finale ale Conferinţei.

3. *Transilvania:* Delimitarea acestei regiuni a fost reglementată de către generalul comandant al Armatelor din Orient, conform necesităţilor de fapt şi consideraţiilor de ordin militar, care pot fi revizuite, după observaţia ce o veţi prezenta generalului Franchet d'Espérey.

502

1919 ianuarie 16, Bucureşti. **Telegramă a ministrului plenipotenţiar al Franţei la Bucureşti, Saint-Aulaire, către Ministerul de Externe al Franţei în legătură cu consecinţele pe care le-ar putea avea în România ştirea că ea nu figurează printre ţările ce urmează a fi reprezentate la Conferinţa de Pace.**

Affaires Etrangères
No 63
Analyse

Télégramme déchiffré

Duplicata
Bucarest, le 16 Janvier 1919 — 12 h 30
reçu le 17 à 8 h 30

No 63 du 15 Janvier

Je reçois plusieurs télégrammes de Dichter pour le (quartier général) roumain qui ne mentionnent pas la Roumanie parmi les pays devant être représentés à la Conférence de la paix, mais qui, en revanche, mentionnent le Portugal. Cette nouvelle soulevant ici un mouvement de stupeur violente est si dangereuse, que je m'abstiens de la communiquer.

Saint-Aulaire

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 426; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918— 1929, Sous-série Roumanie, vol. 32, f. 126; vezi şi r. 182, c. 421.

Afacerile Externe
Nr. 63
Analiză

Telegramă descifrată

Duplicat
Bucureşti, 16 ianuarie 1919—12,30
primită în 17 la 8,30

Nr. 63 din 15 ian.

Am primit mai multe telegrame de la Dichter pentru (Cartierul General) român, care nu menţionează România printre ţările ce trebuie să fie reprezentate la Conferinţa de Pace, dar care, în schimb, menţionează Portugalia. Această ştire, care ar produce aici o puternică uimire, este atît de primejdioasă încît mă abţin a o comunica.

Saint-Aulaire

[2] Paul-Prosper Henrys, general francez.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 ianuarie 16. **Raport al generalului Constantin Prezan, înaintat președintelui Consiliului de Miniștri și Comandamentului francez, privind dispozițiile convențiilor de armistițiu încheiate între Aliați și Austro-Ungaria, la Villa Giusti și Belgrad, cerînd luarea de măsuri urgente pentru a revendica teritoriile locuite de români.**

Télégramme No. 1667 Le 3/16 Janvier 1919

Grand Quartier Général à la Présidence du Conseil des Ministres et au Commandement Français, Général Grinley, Général Boillard, Général Peano, Colonel Yates.

De l'étude des conventions signées à Villa Giusti et à Belgrade entre les Alliés et l'Autriche-Hongrie, il résulte ce qui suit:

1⁰ Dans la convention d'armistice signée à Villa Giusti entre l'Autriche-Hongrie et les Alliés, il n'existe aucun article qui se rapporte à nous.

Par cette convention a été établie la ligne de démarcation jusqu'où peuvent s'avancer les troupes italiennes, et derrière laquelle doivent se retirer les troupes austro-hongroises.

Cette ligne laisse aux Italiens tous les territoires revendiqués par eux.

Prenant comme base cette convention, les mêmes délégués ont signé, toujours à Villa Giusti, deux conventions militaires qui précisent seulement le mode pratique d'application des principes formulés par la Convention d'armistice.

2⁰ Pendant que ces conventions étaient en cours d'exécution, intervient une nouvelle convention militaire, qui est signée le 13 Novembre à Belgrade seulement par la Hongrie et les Alliés, ceux-ci représentés seulement par le Général Henrys et le Voïvode Misici.

Dans cette convention à l'article premier apparaît une nouvelle clause, notamment la ligne de démarcation derrière laquelle doivent se retirer les troupes hongroises.

Si nous examinons sur la carte la situation créée par cette ligne de démarcation, nous constatons que, si d'une part, les revendications nationales des Serbes sont complètement satisfaites, d'autre part, les territoires roumains ont été coupés en deux, par une ligne pas du tout naturelle, et qui ne répond ni aux considérations d'ordre ethnique, géographique et économique, ni aux droits que les Alliés nous ont reconnus dans des traités antérieurs.

Bien que nous soyons tout aussi intéressés, que les Serbes dans cette question, toutefois la convention de Belgrade a été discutée, établie et signée seulement par les Hongrois d'une part, les Serbes représentés par le Voïvode Misici, et les Alliés d'autre part, representés par le Général Henrys, sans que nous y ayons été invités ou même consultés.

Si nous comparons les lignes de démarcation établies par les deux conventions, Villa Giusti et Belgrade, nous constatons que les Italiens et les Serbes sont dès maintenant en possession de tous les territoires revendiqués par eux à l'ex-monarchie, tandis que pour nous, la situation est tout à fait douloureuse et injuste: des territoires étendus, peuplés en très forte majorité par des Roumains, continuent à être sous la domination hongroise.

Je crois qu'il y a lieu de protester contre ce fait, attendu que, autant que les sacrifices consentis par le pays et l'armée à l'occasion de la guerre,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

que les services rendus par nous aux Alliés, grâce à ces mêmes sacrifices, nous donnent le droit d'être traités au moins comme les autres peuples.

Le Chef d'Etat-Major Général de l'Armée,
Général Prezan

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 330—331, copie.

Telegrama nr. 1667 3/16 ianuarie 1919

Marele Cartier General către Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi Comandamentului francez, General Grinley, General Boillard, General Peano, Colonel Yates.

Din studiul convenţiilor semnate la Villa Giusti şi la Belgrad între Aliaţi şi Austro-Ungaria, rezultă ceea ce urmează:

1. În Convenţia de armistiţiu semnată la Villa Giusti între Austroa Ungaria şi Aliaţi nu există nici un articol care se referă la noi.

Prin această convenţie a fost stabilită linia de demarcaţie pînă unde pot să avanseze trupele italiene şi în spatele căreia trebuie să se retragă trupele austro-ungare.

Această linie le lasă italienilor toate teritoriile revendicate de ei.

Luînd ca bază această convenţie, aceiaşi delegaţi au semnat, tot al Villa Giusti, două convenţii militare care precizează numai modul practic de aplicare a principiilor formulate prin Convenţia de armistiţiu.

2. În timp ce aceste convenţii erau în curs de executare, a intervenit o nouă convenţie militară care este semnată, la 13 nov. la Belgrad, numai de către Ungaria şi Aliaţi, aceştia ⟨Aliaţii⟩ reprezentaţi numai de generalul Henrys şi voievodul Mišić.

În această Convenţie la primul articol apăru o nouă clauză specificînd mai ales linia de demarcaţie în spatele căreia trebuie să se retragă trupele ungare.

Dacă examinăm pe hartă situaţia creată de această linie de demarcaţie, constatăm că dacă, pe de o parte, revendicările naţionale ale sîrbilor sînt complet satisfăcute, pe de altă parte, teritoriile româneşti au fost tăiate în două de o linie deloc naturală şi care nu răspunde nici consideraţiunilor de ordin etnic, geografic şi economic, nici drepturilor pe care Aliaţii ni le-au recunoscut în tratatele anterioare.

Deşi noi am fi fost tot aşa de interesaţi ca şi sîrbii în această problemă, totuşi Convenţia de la Belgrad a fost discutată, stabilită şi semnată numai de către unguri pe de o parte, sîrbii reprezentaţi de voievodul Mišić şi Aliaţii reprezentaţi de către generalul Henrys pe de altă parte, fără ca noi să fim invitaţi acolo, sau măcar consultaţi.

Dacă comparăm linia de demarcaţie stabilită de cele 2 convenţii, constatăm că italienii şi sîrbii sînt încă de pe acum în posesiunea tuturor teritoriilor revendicate de către ei de la fosta monarhie, în timp ce pentru noi, situaţia este de-a dreptul dureroasă şi injustă: teritorii întinse, populate în cea mai mare majoritate de români, continuă să fie sub dominaţia ungurească.

Cred că este cazul de a protesta contra acestui fapt, ţinînd seama de sacrificiile ţării şi armatei cu ocazia războiului, de serviciile aduse de noi Aliaţilor, care ne dau dreptul de a fi trataţi cel puţin ca şi alte popoare.

Şeful Statului Major al Armatei,
general Prezan

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 ianuarie 17, Berlin. **Notă a contelui Kuno Westarp adresată consilierului de legație von Rheinbaben referitoare la starea de spirit din România față de germani; scumpirea mijloacelor de trai, greva muncitorilor și funcționarilor de stat.**

Für II W. K. Rum
Abschrift Nr. A 1485. pr. 17. Januar 1919

Berlin, den 15. Januar 1919

Seiner Hochwohlgeboren
Herrn Legationsrat von Rheinbaben
Auswärtiges Amt

III. *Massnahmen, Deutschland betreffend*

Die Stimmung gegen die Deutschen hat in Bukarest einen solchen Grad von Hass angenommen, dass mein Gewährsmann glaubt, dass auf unabsehbare Zeit ein wirtschaftlicher Einfluss Deutschlands in Rumänien nicht wieder aufkommen kann. Dazu sind Gesetzesbestimmungen in Vorbereitung: Ein Importverbot für alle Waren, die aus Deutschland stammen, Ausweisung aller in Rumänien ansässigen Deutschen, die irgendwie während der Besetzungszeit für die Okkupationsarmee tätig waren, d.h. aller Deutschen, die überhaupt in Rumänien waren.

Ferner ist eine Beschlagnahme sämtlicher, während der Okupationszeit in Rumänien eingeführten Waren bereits ausgesprochen und zwar geht dieses Gesetz soweit, dass derjenige, der die Ware bereits weiterveräussert hat, den vollen Preis erlegen muss und ausserdem die Ware bei dem Zweitbesitzer beschlagnahmt wird. Die deutschen, ja sogar alle fremdländischen Gesellschaften, die nicht in den Händen der Entente sind, also z.B. auch die holländischen Petroleum-Gesellschaften haben einen Zwangsverwalter bekommen. Mit der Zwangs-Liquidation dieser Gesellschaften wird in allernächster Zeit zu rechnen sein; gesetzliche Vorarbeiten sind bereits im Gange.

Der Mangel an Lokomotiven und Waggons liess beim Abzug der deutschen Truppen das ganze Wirtschaftsleben mit einem Schlage ruhen. Es verblieben in Rumänien nur 32 Lokomotiven, die aus den in Siebenbürgen eroberten nur spärlich ergänzt werden konnten. Die Lebensmittelteuerung war ausserordentlich gross; als Preise werden angegeben für Zucker 32, — Lei, für Maismehl 4, — Lei, für Fett 42, — Lei, für 1 Ei 3, — Lei, für 1 Kg. Kartoffeln 4, — Lei. Weizenmehl war überhaupt nicht mehr erhältlich. Die kleinen Bäckereien waren alle geschlossen, die grösseren in Militärbetrieb für die Truppen genommen, sodass die Stadt Bukarest ohne Brot war. Ein grosser Streik aller Arbeiter und Staatsangestellten vermehrte die unruhige Lage. Es wurden von der Regierung und den Betrieben grosse Zuschläge bewilligt, die den Streik um die Jahreswende zum Abflauen brachten.

gez. Graf Westarp

■ Arh. St. București, col. Microf. R.D.G., r. 74, c. 468—469; Auswärtiges Amt II, Generalia, Rumänien, Handel 379, Bd. 2.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pentru II W. K. Rum.
Copie Nr. A 1485, 17 ianuarie 1919

Berlin, 15 ianuarie 1919

Excelenței sale,
domnului consilier de legație von Rheinbaben
Ministerul de Externe

III. *Măsuri privitoare la Germania*

Starea de spirit împotriva germanilor a atins la București un astfel de grad, încît omul meu de încredere este de părere că, pentru un timp destul de îndelungat, nu mai poate fi vorba de o influență economică a Germaniei în România. Sînt în pregătire prevederi legislative referitoare la: interzicerea importului pentru toate mărfurile care provin din Germania; expulzarea tuturor germanilor domiciliați în România, care, într-un fel sau altul, au activat pentru armata de ocupație în timpul ocupației, adică toți germanii care se aflau în România.

Mai departe, s-a și hotărît confiscarea tuturor mărfurilor introduse în România în timpul ocupației și anume această lege merge atît de departe, încît acela care a înstrăinat deja marfa, trebuie să plătească prețul întreg și, în afară de asta, este confiscată și marfa ajunsă la mîna a doua. Societățile germane, ca și toate societățile străine care nu sînt în mîinile Antantei, ca de exemplu Societățile olandeze de petrol, au primit cîte un administrator impus. Este de așteptat chiar lichidarea forțată a acestor societăți în timpul cel mai scurt; sînt în curs de elaborare prevederi legislative.

Lipsa de locomotive și vagoane după retragerea trupelor germane a dat o lovitură întregii vieți economice. Au rămas în România numai 32 locomotive, care au putut fi completate doar în mod nesatisfăcător cu cele obținute din Transilvania. Scumpirea mijloacelor de trai a fost extraordinar de mare; ca prețuri putem menționa: pentru zahăr 32 lei, pentru mălai 4 lei, pentru untură 42 lei, pentru un ou 3 lei, pentru 1 kg cartofi 4 lei. Făina de grîu, în general, nu mai era de găsit. Micile brutării au fost toate închise, cele mari au fost luate în folosire pentru trupe, astfel că orașul București rămăsese fără pîine. O mare grevă a tuturor muncitorilor și funcționarilor de stat a amplificat starea de neliniște. Suplimente mari au fost acordate de guvern și de întreprinderi pentru a se ajunge la încetarea grevei la sfîrșitul anului.

conte Westarp

505

1919 ianuarie 18, Paris. **Extras din Protocolul nr. 1 al ședinței plenare a lucrărilor Conferinței preliminariilor de pace. Fragment din discursul președintelui Republicii Franceze, Raymond Poincaré, referitor la mobilul intrării României în război.**

Conférence des Préliminaires de Paix

Une réunion de la Conférence des Préliminaires de Paix ayant été décidée par les Gouvernements des Etats-Unis d'Amérique, de l'Empire Britannique, de la France, de l'Italie et du Japon, les Puissances belligérantes alli-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ées et associées ainsi que les Puissances en état de rupture diplomatique avec les Puissances ennemies ont été invitées à s'y faire représenter.

Protocole No. 1

Séance plénière du 18 Janvier 1919

La Séance est ouverte sous la présidence de Monsieur Raymond Poincaré, Président de la République française, à 15 heures, dans le salon de la Paix au Ministère des Affaires étrangères.

Sont présents:

[...] [1].

Pour la Roumanie:

Monsieur Jean I.C. Bratiano, Président du Conseil des Ministers, Ministre des Affaires étrangères;

Monsieur Nicolas Misu, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de Sa Majesté le Roi de Roumanie à Londres.

Le Président de la République française prononce le discours suivant:

Messieurs,

[...][2].

La Roumanie ne s'est résolue au combat que pour réaliser l'unité nationale à laquelle s'opposaient les mêmes Puissances de contraintre et d'arbitraire. Abandonée, trahie, étranglée, elle a dû subir un traité odieux, dont vous saurez exiger la révision.

[...][3].

■ **Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Belgia, r. 47, c. 1164– 1165; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles ⟨Correspondance générale. Dossiers⟩, dossier 309.**

Conferinţa preliminariilor de pace

O întrunire a Conferinţei preliminariilor de pace fiind hotărîtă de guvernele Statelor Unite ale Americii, Imperiului Britanic, Franţei, Italiei şi Japoniei, Puterile beligerante Aliate şi Asociate, precum şi Puterile aflate în situaţia unei rupturi diplomatice cu puterile inamice au fost invitate a fi reprezentate la aceasta.

Protocolul nr. 1

Şedinţa plenară din 18 ianuarie 1919

Şedinţa este deschisă sub preşedinţia dlui Raymond Poincaré, preşedintele Republicii Franceze, la orele 15,00, în salonul Păcii la Ministerul Afacerilor Externe.

Sînt prezenţi:

[...][1].

Din partea României:

Dl Ion I. C. Brătianu, preşedinte al Consiliului de Miniştri, ministru al afacerilor externe;

Dl Nicolae Mişu, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Maiestăţii sale regele României la Londra.

Preşedintele Republicii Franceze pronunţă următorul discurs:

Domnilor,

[...][2].

[1] Sînt enumeraţi reprezentanţii ţărilor participante.

[2] Elogierea ţărilor participante la război.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

România nu s-a hotărît să lupte decît pentru înfăptuirea unității naționale căreia i se opuneau aceleași puteri prin constrîngere și samavolnicie. Abandonată, trădată, constrînsă, ea a fost nevoită să suporte un tratat odios, a cărui revizuire o veți cere.

[...][3].

506

1919 ianuarie 19—20. **Dare de seamă a Partidului Social-Democrat din Transilvania prezentată la Congresul partidului în care este reliefată activitatea desfășurată de socialiștii din Transilvania pentru înfăptuirea unirii cu vechea Românie.**

Darea de seamă a comitetului

Raportor tov. Iosif Jumanca:

Onorat congres!

Mișcarea noastră socialistă românească de la zămislirea ei niciodată n-a trecut printr-o fază mai însemnată ca cea de azi. Zeci de ani ne-am zbătut și am lucrat fără a putea arăta rezultate mai însemnate, dar iată, a sosit momentul cînd deodată culegem roadele întregii noastre munci din trecut. În aceste momente istorice cu evlavie să ne aducem aminte de aceia care au fost înaintașii noștri și care au pus bazele mișcării de azi.

Eu sînt chemat a vă face un raport despre acțiunea Comitetului central, desfășurată de la congresul de astă-primăvară încoace. Voi căuta ca acest raport să-l fac în mod obiectiv, arătînd lucrurile așa după cum s-au întîmplat, ca congresul să poată judeca întrucît am purces pe cale bună sau am rătăcit pe cărări greșite.

După congresul de astă-primăvară comitetul nou ales și-a urmat munca de organizare și de pregătire a proletariatului român pentru evenimentele mari ce le așteaptă. Am organizat poporul muncitor și am infiltrat în sufletul lui ideea socialistă, revolta contra sistemului existent, făcîndu-l să-și cunoască datoria. Și putem spune că munca aceasta a noastră a avut rezultatele cele mai frumoase.

Și în asemenea împrejurări a sosit toamna anului trecut, cînd, după ce armatele Puterilor Centrale au fost zdrobite și demoralizate, a izbucnit revoluția în toată monarhia austro-ungară. Atunci mișcarea noastră precum și întreg Partidul Social-Democrat din Ungaria a luat o nouă directivă. Tovarășii maghiari, îngroziți de perspectiva ce se arăta în fața Ungariei istorice, s-au pus pe lucru și împreună cu partidele burgheze maghiare au dărîmat vechiul sistem oligarhic, sperînd că printr-o democratizare făcută în pripă, le va reuși totuși să salveze oarecum integritatea țării. S-a format Consiliul național maghiar, iar în noul guvern revoluționar au intrat alături de partizanii lui Károlyi și tovarășii noștri. Noi socialiștii români stăteam atunci la încrucișarea drumurilor. Trebuia să luăm o hotărîre și să spunem ce vrem. Și ne-am gîndit atunci: Poporul românesc din Ungaria veacuri de-a-rîndul a fost obiala stăpînilor unguri. Chiar și noi socialiștii: nu eram asupriți numai ca clasă inferioară, ci și ca români. Asuprirea asta de veacuri n-a rămas fără urmă în sufletul poporului român, care abia aștepta momentul de a se elibera și de a se scăpa de vechii săi stăpîni. Încercarea grabnică a guvernului ungar de-a

[3] Îndemn la solidaritate în timpul tratativelor și după semnarea tratatului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

da poporului drepturi în momentul din urmă nu mai poate avea nici un efect și vechea Ungarie istorică trebuie să se ruineze. Țara aceasta bazată pînă acum pe temelii putrede a murit deja și zadarnice sînt toate străduințele partidelor democratice maghiare de a-i mai insufla viață. Între asemenea împrejurări și văzînd pilda tovarășilor noștri cehi, slovaci și italieni din vechea monarhie Austro-Ungară, care toți s-au pus în serviciul unității naționale a lor, am hotărît și noi, comitetul central, a intra în Consiliul național român, ca pe baza dreptului de liberă dispoziție a popoarelor să contribuim și noi la înfăptuirea revendicărilor poporului românesc.

A venit apoi adunarea de la Alba Iulia. Aici comitetul central împreună cu cei 60 de delegați ai partidului nostru au votat pentru unirea cu România. Pasul acesta l-am făcut după multă chibzuială și conștienți de toate urmările lui. Știam că Partidul Social-Democrat Maghiar nu ne va aproba și știam că vom întîmpina multe greutăți însă totuși l-am făcut, căci aveam motive serioase, care ne sileau să-l facem. *În primul rînd trebuie să documentăm în fața lumii întregi că muncitorimea română nu se simte străină de scopul mare al unirii neamului românesc, dezarmînd prin aceasta pe toți aceia care din rea credință ne arătau ca pe unii dușmani ai românismului.* Dar trebuie să facem pasul acesta și pentru a scăpa mișcarea muncitorească și organizațiile ei de pe teritoriul ocupat de la un dezastru. Nu putem admite că organizațiile noastre să rămînă aici fără nici un scut, iar noi să rămînem exilați în Budapesta. Aceasta ar fi convenit *doar șoviniștilor maghiari, care ar fi dorit ca muncitorimea română să se declare contra unirii cu România*, însă ar fi fost un păcat de neiertat din partea noastră, căci am fi atras astfel asupra mișcării socialiste întreaga urgie a poporului român pătruns de idealul național și am fi făcut cu neputință pentru timp îndelungat orice mișcare liberă de agitație și organizație pe teritoriile ocupate.

Dar afară de aceste motive de ordin practic, noi aveam și motive morale de a adera la unire. Programul nostru ne impunea să luptăm pentru eliberarea națională a poporului românesc, căci după cum spunea marele nostru învățător Karl Marx, revendicările naționale și revendicările democratice sînt nedespărțit unite. Știam mai departe, după cum spunea și nestorul social-democrației române, C. Dobrogeanu-Gherea, că „o țară ca un organism social trebuie să se dezvolte ca un organism întreg în marginile sale etnice. Împărțită în mai multe părți, cum era Polonia, sau cum era în parte România, dezvoltarea sa devine abnormală și nesănătoasă în cel mai înalt grad". Întregirea națională se impunea deci ca o problemă pe care social-democrația română n-o putea nesocoti. Am hotărît deci conform convingerilor noastre și conform principiilor bine stabilite deja de mult de marii teoreticieni ai social-democrației și am votat pentru unire. Pentru faptul acesta putem lua toată responsabilitatea în fața Internaționalei socialiste și cu fruntea ridicată putem reprezenta dreptul nostru.

Sînt însă unii tovarăși care susțin că deși poporul românesc are dreptul de a se uni în cadrele unui stat nedespărțit, totuși după revoluția din Ungaria, care a doborît de la cîrma țării toate clasele privilegiate, noi muncitorii români trebuia să susținem că nu ne unim cu România boierită, ci să pretindem înfăptuirea republicii ardelenești independente. Față de această pretenție se pot aduce argumente foarte multe. Amintesc numai unul și acesta stabilit chiar de tov. maghiar Vince Sándor din Cluj, care în numărul din urmă al revistei *Socialismul* din Budapesta scrie următoarele:

„Trebuie constatat că teritoriul celor 26 de comitate, revendicat de români, nici nu e locuit în majoritate de populație românească. Dar chiar dacă românii ar fi în majoritate pe acest teritoriu, înființarea unei Românii separate pe acest teritoriu, atîta timp cît în cea mai apropiată vecinătate trăiește Regatul

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Român, şi atunci ar fi o absurditate politică din punct de vedere al politicii europene, dacă ţara aceasta nouă şi-ar crea cu desăvîrşire independent şi în mod democratic toate aşezămintele sale şi viaţa de stat. Căci e cu neputinţă a-ţi închipui ca unul şi acelaşi popor să aibă două ţări, care ar fi atît de învecinate una cu alta".

Dar se zice şi aceea că noi muncitorii trebuia să susţinem cu toată tăria punctul nostru de vedere republican şi să declarăm că vrem unirea numai cu România republică. Nu găsesc nici o logică în argumentaţia aceasta. Noi sîntem oameni reali şi trebuie să înţelegem că nu e timpul azi de-a ne juca cu vorbele. Putem avea încredere în mersul evoluţiei şi putem fi siguri că nici în România lucrurile nu vor rămînea neschimbate pe vecii vecilor. Azi noi avem datoria de a ne ‹-o› păstra neatinsă, ca atunci cînd furtuna va fi trecută, noi să nu ieşim zdrenţuiţi şi nimiciţi şi păstrîndu-ne toate forţele, să facem din mişcarea muncitorească un factor determinator în viaţa de stat a României de mîine. Comitetul nostru, condus de aceste convingeri, a cărmuit naia ‹barca› mişcării muncitoreşti din Ardeal şi Banat. Congresul să-şi spună acum cuvîntul dacă am făcut bine sau dacă am trădat interesele clasei muncitoare. Să se facă critică, toţi să-şi spună părerile luînd la cunoştinţă sau respingînd raportul nostru. Să fim însă cu toţii demni de timpurile mari de azi şi orice hotărîre vom lua, aceasta s-o susţinem cu bărbăţie.

■ *Adevărul*, an XV, nr. 2 din 13/26 ian. 1919.

507

1919 ianuarie 20, Bucureşti. **Telegramă a generalului Berthelot către preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministrul de război al Franţei, Georges Clemenceau, prin care îşi motivează atitudinea sa faţă de România.**

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement
à l'arrivée du Service Officiel
des Télégraphes
No 203
Ne pas reproduire

République Française
Traduction
d'un télégramme chiffré
parvenu au Ministère
le 22/I. 1919 à 17 heures 45
Lieu d'origine: Bucarest (par Salonique)

Date et heure de dépôt: 20/I. 16 h
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 203
Nombre de groupes: 87
Texte: 23 950. Pour Président du Conseil

Reçu télégramme 464 BS/3 du 16 Janvier. Je regrette que mon télégramme du 9 Janvier ait été aussi mal interprété. Dans toutes les questions roumaines ou autres, j'ai cru qu'il était de mon droit et de mon devoir d'exprimer mon opinion en toute franchise. Des revendications roumaines, je ne vous ai transmis que celles qui me paraissaient justes ou raisonnables. Il est possible que je me sois trompé. Mais...

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement
à l'arrivée du Service
Officiel des Télégraphes
No. 605
Ne pas reproduire

République Française
Traduction
d'un télégramme chiffré
parvenu au Ministère
le 22/I.1919 à 17 heures 45

Lieu d'origine: Bucarest (par Salonique)
Date et heure de dépôt: 20/I. 16 h
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 204
Nombre de groupes: 79
Texte: ... mais il convenait aussi que vous soyez prévenu de l'émotion soulevée ici parce que la Roumanie semblait oubliée. Loin d'encourager les recriminations, j'ai toujours cherché à apaiser les passions et à calmer les inquiétudes. Vis-à-vis de la Serbie je me suis entremis de mon mieux pour éviter les frottements, mais j'ai tenu à vous en signaler les causes. Si je me suis fait l'avocat de la Roumanie, ce n'est qu'auprès de vous. Et...

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement
à l'arrivée du Service
Officiel des Télégraphes
No. 171

Ne pas reproduire
République Française
Traduction
d'un Télégramme chiffré
parvenu au Ministère
le 22/I. 1919 à 4 heure

Lieu d'origine: Sofia
Date et heure de dépôt: 20/I.
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 205
Nombre de groupes: 66
Texte: Secret. — Et au — dessus des intérêts roumains j'ai la conscience d'avoir toujours placé les intérêts de la France.

Quoiqu'il en soit, je ne puis faire oeuvre utile ici qu'avec votre entière confiance. Si je ne l'ai pas, je vous demande de vouloir bien me rappeler. Suivant vos ordres, je rentrerai immédiatement ou j'attendrai ici l'arrivée de mon successeur.

Berthelot

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 175, c. 1077— 1079; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 16 N 3172.

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. de înregistrare la
sosirea la Serviciul
Oficial al telegrafului
Nr. 203
A nu se reproduce

Republica Franceză
Traducerea
unei telegrame cifrate
sosită la minister la 22.I.1919, ora 17,45
Locul de origine: Bucureşti
(prin Salonic)

Data şi ora depunerii: 20.I., ora 16
Destinatar: Ministrul de război
Expeditor: generalul Berthelot
Nr. 203

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Text: 23 950. Pentru președintele Consiliului

Primit telegrama 464 BS/3 din 16 ian. Regret că telegrama mea din 9 ian. a fost atît de rău interpretată. În toate problemele românești, sau în altele, am crezut că este dreptul și datoria mea de a-mi exprima părerea cu toată sinceritatea. Eu nu v-am transmis decît acele revendicări românești care mi s-au părut juste sau rezonabile. Este posibil ca eu să mă înșel. Dar (urmează)

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. de înregistrare la sosirea la Serviciul Oficial al telegrafului
Nr. 605

A nu se reproduce

Republica Franceză
Traducerea
unei telegrame cifrate
sosită la minister la 22.I.1919, ora 17,45

Locul de origine: București (prin Salonic)
Data și ora depunerii: 20.I, ora 16
Destinatar: Ministrul de război
Expeditor: generalul Berthelot
Nr. 204
Nr. de grupe 79
Text: ...

dar se cuvenea ca și dv. să fiți prevenit de emoția provocată aici pentru că România părea uitată. Departe de a încuraja imputările, am căutat întotdeauna să liniștesc spiritele și să calmez neliniștile. Față de Serbia eu sînt un mijlocitor care m-am străduit cît am putut pentru a evita frecușurile, dar am ținut să vă semnalez cauzele acestora. Dacă m-am făcut avocatul României, aceasta nu este decît pe lîngă dv. Și ...

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. de înregistrare la sosirea la Serviciul Oficial al telegrafului
Nr. 171

A nu se reproduce

Republica Franceză
Traducerea
unei telegrame cifrate
sosită la minister la 22.I.1919, ora 4

Locul de origine: Sofia
Data și ora depunerii: 20.I.
Destinatar: Ministrul de război
Expeditor: generalul Berthelot
Nr. 205
Nr. de grupe 66
Text: Secret.

Și mai presus de interesele române eu am conștiința de a fi plasat întotdeauna interesele Franței.

Oricum ar fi, eu nu pot să fac aici o operă utilă decît cu încrederea dv. deplină. Dacă nu o am, eu vă cer să binevoiți să mă rechemați. Urmînd ordinele dv., eu mă voi întoarce imediat sau voi aștepta aici sosirea succesorului meu.

Berthelot

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

508

1919 ianuarie 21, Londra. **Telegramă a regelui George al V-lea al Marii Britanii adresată regelui Ferdinand, în care se recunosc suferinţele şi eforturile României, dorindu-i prosperitate.**

Draft
Sir G. Barclay
Bucharest
Telegram No. 40 R
The King His Majesty's approval

F.O.
January, 21, 1919

Your telegram No. 583 (of January 1st. Message from the King of Roumania).

Following from the King for King of Roumania:

"The Queen and I are much gratified by your kind message of New Year's greetings, which owing to telegraphic delays has only just reached me.

We send you both our heartiest good wishes for the year 1919 which will, I trust, compensate Roumania for her efforts and sufferings and be the first of a long series of prosperous and peaceful years for yourselves and your people.

I need not assure you that the good-will and affection entertained for Roumania by myself and my country remain unaltered".

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Anglia, r. 399, c. 357; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3587, f. 290.

Proiect
Sir G. Barclay
Bucureşti
Telegrama Nr. 40 R
Aprobarea Maiestăţii sale regele

F⟨oreign⟩ O⟨ffice⟩
21 ianuarie 1919

Telegrama dv. nr. 583 (din 1 ianuarie. Mesajul de la regele României).

Următorul (text) de la rege către regele României:

„Regina şi cu mine am fost foarte încîntaţi de mesajul vostru amabil de Anul Nou, care, datorită întîrzierii telegrafice, mi-a ajuns doar acum.

Vă dorim amîndoi cele mai calde şi sincere urări pentru anul 1919 care, am încredere, va compensa România pentru eforturile şi suferinţele ei şi va fi primul dintr-un şir lung şi prosper de ani plini de pace pentru voi şi poporul vostru.

Nu este nevoie să te asigur că bunăvoinţa şi afecţiunea nutrite de mine şi de ţara mea pentru România rămîn neschimbate".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 ianuarie 21, Londra. **Memorandum al Foreign Office-ului exprimînd opinia guvernului britanic în problema unirii Banatului şi Transilvaniei cu România, problemă considerată a intra în competenţa Conferinţei de Pace.**

1919 ianuarie ⟨8⟩/21, (Londra)

Memorandum

On December 31st the French Government proposed that a declaration on the following lines should be made at Bucharest: 1. The Roumanians were to be informed that they were considered as Allies in view of the fact that they had rallied to us as soon as they could escape from German oppression. 2. That the greater Allies considered that the Treaty of August 17th, 1916, was abrogated *de jure* by the Peace of Bucharest but that it might serve as a basis for the examination of Roumanian claims at the forthcoming discussions, "taking into account on one hand the subsequent annexation of Bessarabia and on the other the general and special interests of the Allies". Lord R. Cecil replied that the proposed declaration as to the non-validity of the Treaty of 1916 must be rather discouraging to Roumania and he proposed that it might be postponed until we had been able to send some food and so diminish the serious unrest which was manifesting itself.

In a subsequent telegram to Paris, Lord Derby was instructed to point out that as we were in favour of postponing the declaration as regards the non-validity of the 1916 Treaty, we thought it well to make no imediate pronouncement that we considered Roumania as an Ally in respect of representation at the Peace Conference. Such a pronouncement would involve a sudden change of attitude on the part of the Allies, and we suggested that both declarations should be made together after the arrival of food. Meanwhile a grain ship the "Leucadia" was diverted from Suez to Roumania and she should be arriving about now. No reply to these proposals has been received from the French Government.

On January 6th the French Embassy in London, on instructions from Monsieur Pichon, proposed that a protest should be made to the Roumanian Government regarding the announcement made at Bucharest that the Banat and Transylvania had been united to Roumania. The protest was to say that, only the Peace Conference was competent to pronounce on territorial changes, due regard being paid to the wishes of the populations and the general situation. (This formule is similar to that suggested by the French and agreed to by His Majesty's Government for the protest to be made at Belgrade regarding the union of the Southern Slavs and Montenegro to Serbia). Lord Curzon has referred the French proposal to Paris where the decisions as regards Roumania will now be taken. Lord Curzon replied on January 16th that he was of opinion that it would be wiser to make no declarations of an unwelcome nature to the Roumanian Government pending the arrival of supplies. He added that he thought that all questions affecting Roumania could now most conveniently be dealt with in Paris.

Foreign Office
January 21st, 1919

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Anglia, r. 392, c. 1068—1070; Public Record Office, London; Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3568, f. 269—271.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 ianuarie 8/21, Londra

Memorandum

La 31 dec. guvernul francez a propus să se dea la București o declarație cuprinzînd următoarele puncte: 1. Românii urmează a fi informați că au fost considerați Aliați, ținînd seama de faptul că ni s-au alăturat de îndată ce au putut scăpa de opresiunea germană. 2. Că mai marii Aliați au considerat că Tratatul din 17 august 1916 a fost abrogat *de jure* prin Pacea de la București, dar că ar trebui să servească drept bază pentru examinarea revendicărilor României la discuțiile viitoare, „ținînd cont pe de o parte de anexarea ulterioară a Basarabiei și pe de alta de interesele generale și speciale ale Aliaților". Lordul R. Cecil a răspuns că plănuita declarație despre nevalidarea Tratatului din 1916 trebuie să fie mai degrabă descurajantă pentru România și a propus să fie amînată pînă ce vom putea să trimitem o anumită cantitate de alimente și în acest fel să reducem neliniștea serioasă care se manifestă acolo.

Într-o telegramă ulterioară trimisă la Paris, lordului Derby i s-au dat instrucțiuni să precizeze că deși am fost în favoarea amînării declarației cu privire la nevalidarea Tratatului din 1916, credem totuși că e bine să nu declarăm imediat că am considerat România drept Aliat, avînd în vedere reprezentarea la Conferința de Pace. O asemenea declarație ar implica o bruscă schimbare de atitudine din partea Aliaților și am sugerat ca ambele declarații să fie făcute împreună după sosirea alimentelor. În acest timp un vas cu cereale, *Leucadia*, a fost deviat dinspre Suez către România și ar urma să sosească chiar acum. Nu s-a primit nici un răspuns din partea guvernului francez la aceste propuneri.

La 6 ian., Ambasada franceză din Londra, după instrucțiunile dlui Pichon, a propus să se trimită guvernului român un protest în legătură cu declarația de la București că Banatul și Transilvania s-au unit cu România. Protestul urma să declare că numai Conferința de Pace avea competența să se pronunțe asupra schimbărilor teritoriale, acordînd atenția cuvenită dorințelor populației și situației generale. (Această formulă este similară celei sugerate de francezi și aprobate de guvernul Maiestății sale pentru protestul ce trebuia trimis la Belgrad în legătură cu unirea slavilor de sud și a Muntenegrului cu Serbia.) Lordul Curzon se referea la propunerile franceze de la Paris, unde deciziile cu privire la România ar urma să fie luate acum. Lordul Curzon a răspuns la 16 ian. că este de părere că ar fi mai înțelept să nu se facă vreo declarație de natură răuvoitoare guvernului român pînă la sosirea proviziilor. El a adăugat că este de părere că toate problemele care vizează România ar putea fi acum mult mai convenabil tratate la Paris.

Foreign Office
21 ianuarie 1919

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

510

1919 ianuarie 22, Paris. **Telegramă a Ministerului de Externe al Franţei prin care se transmite Legaţiei franceze de la Bucureşti ştirea referitoare la rezultatele întrevederilor lui Ion I. C. Brătianu la Paris şi ecoul lor în presa franceză.**

Ministère des Affaires Etrangères
à chiffrer
No 96

Télégramme

Paris, le 22 Janvier 1919

Le Ministre des Affaires Etrangères
à Légation France Bucarest
pour Clarnet Izbanda de la part Tavernier

Ai fait arrangement avec service vous télégraphierai régulièrement à partir ce jour stop Voyage Bratiano effectué parfaites conditions matérielles prouvant que liaison pourrait se faire stop On comprend à Paris toute importance que cette liaison aurait pour intérêts franco-roumains stop Un seul arrêt Belgrade stop Bratiano ne se proposait pas discuter mais affirmer avant conférence nécessité amitié roumano-serbe stop Conversation avec héritier président conseil et voïvode Michitch ont pu donner aux serbes impression voulue stop A Paris acceuil gare fut très chaleureux stop Correspondants journaux étaient venus station précédente et tous grands journaux consacrèrent longs articles cause roumaine tous favorables stop Depuis son arrivée président conseil fut reçu par président République et par délégués des grandes puissances stop De ces entretiens ressort clairement que dispositions sont bonnes pour Roumanie mais que conférence doit être éclairée sur masse questions roumaines encore ignorées stop C'est là dernier tribut à isolement géographique stop En raison sacrifices consentis ainsi que intérêts communs il est pas douteux que solution finale sera très satisfaisante.

Vu Legrand

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 428; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918— 1929, Sous-série Roumanie, vol. 32, f. 128.

Ministerul Afacerilor Externe
de cifrat
Nr. 96

Telegramă

Paris, 22 ianuarie 1919

Ministrul Afacerilor Externe
către Legaţia Franţei de la Bucureşti,
pentru Clarnet Izbânda din partea lui Tavernier

Am aranjat cu serviciul ⟨poştal⟩, vă voi telegrafia regulat începînd de astăzi. Călătoria lui Brătianu s-a efectuat în condiţii materiale perfecte, ceea ce dovedeşte că ar putea să se stabilească legătura. Se înţelege la Paris întreaga semnificaţie pe care această legătură ar prezenta-o pentru interesele franco-române. O singură oprire la Belgrad. Brătianu nu şi-a propus să discute, ci să afirme înainte de Conferinţă necesitatea prieteniei româno-sîrbe. Dis-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cuția cu ⟨prințul⟩ moștenitor, cu președintele Consiliului ⟨de Miniștri⟩ și cu voievodul Mišić le-a dat sîrbilor satisfacția dorită. La Paris primirea la gară a fost extrem de călduroasă. Corespondenții de presă au venit în stația anterioară și toate ziarele mari au consacrat ample articole cauzei românești, toate favorabile. După sosirea sa, președintele Consiliului ⟨de Miniștri⟩ a fost primit de președintele Republicii și de delegații Marilor Puteri. Din aceste întîlniri rezultă clar că circumstanțele în privința României sînt bune, dar Conferința trebuie să fie informată despre multitudinea problemelor românești pînă acum ignorate. Aceasta se datorește în ultimă instanță izolării geografice. Avînd în vedere sacrificiile recunoscute, precum și interesele comune, este neîndoios faptul că rezultatul final va fi foarte satisfăcător.

Legrand

511

1919 ianuarie 22, București. **Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la București, Saint-Aulaire, adresată președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de război, Georges Clemenceau, cu privire la efectul negativ pe care l-ar putea produce plecarea generalului Berthelot de la conducerea Misiunii Militare din România.**

Affaires Etrangères
No. 89
Très urgent
21 Janvier

Bucarest — 22 Janvier 1919—12 h
reçu 23 à 8 h 15

Télégramme déchiffré

Je me réfère à vos télégrammes 58 à 62.

J'ai le devoir d'insister sur l'effet désastreux que produirait ici le départ du Général Berthelot et sur le grand danger qu'il y aurait à priver la France des éminents services que seul il est à même de rendre ici.

Ce n'est que sur place qu'on peut se rendre compte de son prestige et de tout le parti que nous pouvons en tirer.

Quelles que aient les qualités de celui qui prendrait son commandement, il n'aurait pas avant longtemps l'expérience des choses de Roumanie et de Russie, acquise par le Général Berthelot, et il n'aurait jamais l'ascendant que le Commandant de l'armée du Danube doit au rôle qu'il a déjà joué ici.

A ce titre, il constitue pour nous une force morale d'autant plus indispensable, surtout pour notre action en Russie, que nos forces matérielles doivent être plus ménagées.

J'estime que pour mettre définitivement les choses au point et en raison des difficultés des communications télégraphiques, le Général Berthelot devrait être convoqué à Paris afin de mettre le Gouvernement à même de fixer en toute connaissance de cause les principes et les moyens de notre action en Russie.

Saint-Aulaire

■ Arh. St. București, col. Microf. Franța, r. 179, c. 398; Ministère des Affaires Etrangères, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, Archives Diplomatiques, vol. 19, série Z, carton 571, dossier 7, Roumanie. Mission militaire française, f. 38.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Afacerile Externe
Nr. 89
Foarte urgent
21 ianuarie

București, 22 ianuarie 1919, ora 12
primită 23, ora 8,15

Telegramă descifrată

Mă refer la telegramele dv. 58—62.

Am datoria să insist asupra consecințelor dezastruoase pe care le-ar produce aici plecarea generalului Berthelot, precum și asupra marelui pericol ce ar rezulta din privarea Franței de eminentele servicii pe care singur el este în stare să le aducă aici.

Numai la fața locului îți poți da seama de prestigiul său și de profitul pe care îl putem avea din aceasta.

Oricare ar fi calitățile celui care ar prelua comanda sa, el nu ar avea, îndelungată vreme, experiența acumulată de generalul Berthelot cu privire la starea de lucruri din România și din Rusia și nu va avea niciodată autoritatea pe care comandantul armatei Dunării o datorează rolului jucat deja de el aici.

În această calitate, el constituie pentru noi o forță morală cu atît mai indispensabilă, îndeosebi pentru acțiunea noastră în Rusia, cu cît forțele noastre materiale trebuie să fie mai cruțate.

Consider, pentru a pune definitiv lucrurile la punct și ținînd seamă de dificultățile comunicațiilor telegrafice, că generalul Berthelot ar trebui să fie convocat la Paris, în scopul de a pune guvernul în situația de a fixa în deplină cunoștință de cauză principiile și mijloacele acțiunii noastre în Rusia.

Saint-Aulaire

512

1919 ianuarie 25, ⟨Paris⟩. **Fragment din procesul-verbal nr. 2 al ședinței plenare în cadrul Conferinței preliminariilor de pace, cuprinzînd intervenția lui Ion I. C. Brătianu cu privire la reprezentarea țărilor mici în Liga Națiunilor.**

Conférence des Préliminaires de Paix

Protocole No 2

Séance plénière du 25 Janvier 1919

La séance est ouverte à 15 heures sous la présidence de Monsieur Clemenceau, Président.

[...] [1].

Monsieur Bratiano (Roumanie)

Le Représentant de la Belgique, quoique déclarant ne parler qu'au nom spécial des intérêts belges, a soulevé une question de principe qui est trop sentie par la Roumanie pour que ce pays puisse passer sous silence son adhésion à cette manière de voir.

Je veux, pour le moment, me borner à constater l'importance que ces principes présentent pour des États tels que la Roumanie, sans entrer dans le détail de chacune des questions qui, je l'espère, pourra être précisé dans une discussion supplémentaire. En passant cependant, je ferai remarquer qu'en ce qui regarde au moins l'une de ces questions, celle des voies interna-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tionales, la Roumanie est aux bouches du Danube, d'un grand fleuve qui intéresse les communications de toute une partie de l'Europe et que, par conséquent, elle y a des intérêts très particuliers.

Mais je ne veux pas perdre de vue que à l'heure actuelle il s'agit de la Ligue des Nations et que ce serait mal manifester l'intérêt que la Roumanie a pour l'institution de cette Ligue que de ne pas me joindre aux exposés qu'ont faits les Délégués des pays qui ont pris la parole avant moi. Il est certain que, dans la représentation d'une telle Ligue, on a eu en vue les proportions des forces de chaque Etat ; il serait juste de considérer, en même temps que ces forces, les intérêts qui attachent chaque Etat à l'institution de cette Ligue, et alors trouverait-on peut-être que les petits Etats y ont plus d'intérêts que les grands.

Il faudrait tenir compte pour la représentation dans la Ligue de ce double point de vue.

C'est pour exprimer l'intérêt que la Roumanie attache aux principes de cette Ligue que ce pays demande à être représenté dans cette Commission.

[...] [2].

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Belgia, r. 47, c. 1173—1183 ; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles ⟨Correspondance générale. Dossiers⟩, dossier 309.

Conferinţa preliminariilor de pace

Protocolul nr. 2

Şedinţa plenară din 25 ianuarie 1919

Şedinţa se deschide la orele 15 sub preşedinţia dlui Clemenceau, preşedinte.

[...] [1].

Dl Brătianu (România)

Reprezentantul Belgiei, deşi a declarat că nu va vorbi decît în numele intereselor belgiene, a ridicat o problemă de principiu care este prea bine simţită de România pentru ca această ţară să poată trece sub tăcere adeziunea sa la această manieră de a vedea lucrurile.

Doresc, pentru moment, să mă limitez la a constata importanţa pe care o prezintă aceste principii pentru unele state cum este România, fără să intru în detaliile fiecărei probleme care, sper, vor putea fi precizate într-o discuţie suplimentară. Totuşi, în treacăt, voi remarca că în ceea ce priveşte cel puţin una din aceste probleme, cea a căilor de comunicaţie internaţională, România se află la gurile Dunării, un fluviu mare care priveşte comunicaţiile unei mari părţi a Europei şi, în consecinţă, ea are aici interese cu totul deosebite.

Dar nu vreau să pierd din vedere că la ora actuală este vorba de Liga Naţiunilor şi că ar însemna să se facă insuficientă dovada interesului pe care România îl manifestă faţă de înfiinţarea acestei ligi, dacă nu m-aş referi la expunerile făcute de delegaţii unor ţări care au luat cuvîntul înaintea mea. Este indiscutabil că, în ce priveşte reprezentarea într-o ligă cum este aceasta, s-au avut în vedere proporţiile numerice ale fiecărui stat ; s-ar cuveni să se ia în consideraţie, concomitent cu aceste forţe ⟨numerice⟩, interesul pe care

[1] Delegaţiile prezentate ; constituirea a 5 comisii pentru studierea următoarelor probleme : Societatea Naţiunilor ; responsabilitatea autorilor războiului şi sancţiuni ; compensarea daunelor ; legislaţia internaţională a muncii ; regimul internaţional al porturilor, al căilor ferate şi fluviale. Intervenţii ale diverşilor delegaţi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

îl manifestă fiecare țară pentru înființarea acestei ligi, și atunci s-ar constata poate că micile state au interese mai mari decît statele mari.

Ar trebui să se țină seama în privința reprezentării în cadrul Ligii de acest dublu punct de vedere.

Faptul că România cere să fie reprezentată în această Comisie exprimă interesul pe care această țară îl manifestă față de principiile ce stau la temelia acestei ligi.

[...] [2].

513

1919 ianuarie 29. **Știre din ziarul francez *Le Temps* despre Adunarea națională a sașilor de la Mediaș, la care s-au declarat de acord cu actul politic înfăptuit la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia.**

Les Saxons de Transylvanie

On mande de Bucarest:

Une grande réunion des Saxons de toutes les provinces de Transylvanie, à laquelle ont pris part le clergé et les anciens députés saxons à la Chambre de Budapest, a été tenue à Ceglano, un des centres des Saxons.

Une résolution fut adoptée déclarant que les Saxons se ralliaient aux décisions de l'assemblée roumaine d'Alba-Iulia, reconnaissant l'union de la Transylvanie à la Roumanie et devenaient des sujets fidèles de la maison royale roumaine.

La résolution a été communiquée au président du gouvernement roumain de Transylvanie, Monsieur Jules Maniu, qui a répondu en assurant que les Saxons jouiront de tous les droits et de toutes les libertés.

Une députation saxonne, ayant à sa tête Messieurs Brandoch et Schuller, est partie à Bucarest pour remettre la résolution au roi et au gouvernement central.

■ Arh. St. București, col. Microf. Ungaria, r. 564, c. 532; Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltar, Polgari Demokratikus Forradalom, Hadügyminisztérium, 8 (katona politikai) oszt., 1919, 16/11—215 lit. i.j., Magyar és német lapok a békekonferenciarol.

Sașii din Transilvania

Se anunță din București:

O mare adunare a sașilor din toate regiunile Transilvaniei, la care au luat parte clerul și vechii deputați sași în Parlamentul din Budapesta, a avut loc la Mediaș, unul dintre centrele sașilor.

A fost adoptată o rezoluție în care se declară că sașii se raliază deciziilor Adunării românești de la Alba Iulia, recunoscînd unirea Transilvaniei cu România, și că devin supuși fideli ai Casei regale române.

Rezoluția a fost comunicată președintelui guvernului român al Transilvaniei, dl Iuliu Maniu, care a răspuns dînd asigurări că sașii se vor bucura de toate drepturile și de toate libertățile.

O deputație săsească avînd în frunte pe dnii Brandsch și Schuller a plecat la București spre a remite rezoluția regelui și guvernului central.

[2] Intervenții ale altor delegații și răspunsul președintelui Clemenceau la observațiile și sugestiile delegaților.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

514

1919 ianuarie ⟨înainte de 30⟩. **Ordonanţă a comandantului trupelor române din Transilvania prin care se stabilesc măsurile necesare asigurării bunei funcţionări a căilor ferate.**

Ordonanţa Nr. 17

Pentru căile ferate!

Avînd în vedere că, în urma îndemnurilor şi instigaţiilor străine, personalul căilor ferate s-a pus în grevă cu intenţie de a produce perturbări în zona ocupată de armata română, se ordonă următoarele:

1. Personalului care a rămas în serviciu i se va înlesni, prin forţa armată, posibilitatea de a-şi continua serviciul, iar drepturile lor vor fi asigurate conform ordonanţei nr. 15.

2. Personalul care a părăsit serviciul şi care în timp de 12 ore de la aducerea la cunoştinţă a acestui ordin se va prezenta la serviciu va fi primit cu condiţiunea ca să dea o declaraţiune scrisă, că se va supune tuturor obligaţiunilor prevăzute de regulamentul căilor ferate române.

3. Personalul care în timp de 12 ore nu se va prezenta la serviciu se consideră destituit, nemaiavînd dreptul de a mai ocupa vreo funcţie în teritoriul ocupat de armata română. Aceşti funcţionari vor fi puşi sub supraveghere militară şi se va cere aprobarea pentru expulzarea acelora care nu sînt originari din teritoriul ocupat de armata română.

4. Acei care se vor deda la instigaţiuni pentru continuarea grevei vor fi arestaţi şi trimişi în judecata Curţii Marţiale.

5. Cine va fi surprins asupra faptului de distrugere a lucrărilor de artă, instalaţiilor de cale ferată şi liniilor telegrafo-telefonice va fi împuşcat pe loc.

6. Cei care vor fi dovediţi că îndeamnă la distrugerea instalaţiilor de cale ferată, a lucrărilor de artă, linii telegrafo-telefonice etc. vor fi imediat arestaţi şi în timp de 48 ore judecaţi de Curţile Marţiale ale diviziilor.

Comandantul Trupelor din Transilvania
General Moşoiu

■ Colecţia Ordonanţelor date de Comandamentul Trupelor din Transilvania, Sibiu, 1920, p. 57.

515

1919 ianuarie ⟨înainte de 30⟩. **Ordonanţă a comandantului trupelor române din Transilvania care stabileşte măsurile necesare bunei funcţionări a sectorului telegrafo-poştal din zona ocupată de armata română.**

Ordonanţa Nr. 18

Avînd în vedere că parte din personalul telegrafo-poştal din zona ocupată de armata română a părăsit serviciul cu intenţia de a produce dificultăţi în funcţionarea normală a serviciilor din Ardeal, se ordonă:

1. Personalului care a rămas în serviciu i se va înlesni prin forţa armată posibilitatea de a-şi continua serviciul.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2. Personalul care a părăsit serviciul şi care în timp de 12 ore de la aducerea la cunoştinţă a acestei ordonanţe se va prezenta la serviciu va fi primit cu condiţia ca să dea o declaraţie scrisă că se va supune tuturor obligaţiilor prevăzute de regulamentul telegrafo-poştal.

3. Personalul care în timp de 12 ore nu se va prezenta la serviciu se consideră ca destituit, nemaiavînd dreptul de a mai ocupa vreo funcţie în teritoriul ocupat de armata română.

Aceşti funcţionari vor fi puşi în supraveghere militară şi se va cere aprobarea pentru expulzarea acelora care nu sînt originari din teritoriul ocupat de armata română.

4. Acei care se vor deda la instigaţiuni pentru continuarea grevei vor fi arestaţi şi trimişi în judecata Curţii Marţiale.

5. Oricine va fi prins asupra faptului de distrugere a instalaţiilor telegrafo-poştale sau a liniilor telegrafo-telefonice, va fi împuşcat pe loc.

6. Oricine va fi dovedit că face instigaţii pentru distrugerea instalaţiilor telegrafo-poştale sau a liniilor telegrafo-telefonice va fi arestat şi trimis în judecata Curţii Marţiale ca factor moral al provocării de dezordine publică

Comandantul trupelor din Transilvania
General Moşoiu

■ Colecţia Ordonanţelor date de Comandamentul Trupelor din Transilvania, Sibiu, 1920. p. 58.

516

1919 ianuarie 30, Paris. **Instrucţiuni ale ministrului de externe al Franţei către Legaţia Franţei de la Bucureşti, în care se apreciază atitudinea României de a nu ocupa dinainte regiunile ce îi vor fi atribuite prin Tratatul de pace, înştiinţînd că puterile participante la Conferinţă sînt hotărîte a nu ţine seama de ocupaţiile teritoriale anterioare Tratatului.**

Ministère des Affaires Etrangères
à chiffrer

Télégramme

Paris, le 30.I.1919

Le Ministre des Affaires Etrangères à Bucarest.
Je réponds à votre télégramme No 101.

Le fait que les Roumains se montrent deferents aux conseils de l'Entente et ne penètrent pas prématurément par la force dans des régions qui leur seront selon toute ressemblance attribués par le traité de paix ne peut que servir leurs intérêts.

Ainsi que la Conférence réunie à Paris l'a fait savoir par un radio qui est certainement parvenu à Bucarest et dont le gouvernement roumain a eu connaissance, les puissances sont résolues à ne tenir aucun compte, dans leurs décisions, des occupations militaires que certains Etats effectuent en ce moment par la force dans la pensée que le fait accompli appuierait utilement les droits qu'ils invoquent. Une telle politique ne peut être que préjudiciable aux Etats qui la pratiquent et l'intérêt particulier que nous portons à la Roumanie doit nous inciter à l'en détourner.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 436; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Sous-série Roumanie, vol. 32, f. 136; vezi şi r. 182, c. 431.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ministerul Afacerilor Externe
de cifrat

Telegramă

Paris, 30.I.1919

Ministrul afacerilor externe, la Bucureşti
Răspund la telegrama dv. nr. 101

Faptul că românii se arată receptivi la sfaturile Antantei şi nu ocupă înainte de vreme prin forţă regiunile care le vor fi, după toate aparenţele, atribuite prin Tratatul de pace nu poate decît să le servească interesele.

Potrivit ştirii difuzate prin radio de Conferinţa reunită la Paris, ştire ce a fost în mod sigur receptată la Bucureşti, şi de care guvernul român a luat cunoştinţă, Puterile sînt hotărîte să nu ţină seama, în deciziile lor, de ocupaţia militară la care recurg în acest timp în mod abuziv unele state, în ideea că un fapt împlinit ar veni în sprijinul drepturilor pe care le invocă. O atare politică nu poate fi decît dăunătoare statelor care o practică şi interesul special pe care noi îl acordăm României trebuie să ne determine să o abatem de la o asemenea practică.

517

1919 februarie 2, Arad. **Comunicat al Marelui Cartier General Român despre decizia de a ocupa teritoriul delimitat de Antantă în Transilvania.**

Marele Cartier General Român

Marele Cartier General Român a dat următorul comunicat:

România, deplin încrezătoare în Aliaţii săi, bazată pe Tratatul său de alianţă din 1916 şi pe drepturile sale etnografice, este hotărîtă a aduce la îndeplinire cu orice preţ hotărîrea Antantei de a ocupa cu trupele sale liniile indicate de aceasta în Ardeal.

România va considera ca o provocare din partea Ungariei şi va răspunde cu energie dacă Ungaria va mai repeta faptele de la Ciucea şi Boborşia ⟨Săvîrşin⟩, iar răspunderea va cădea asupra inamicului.

În acelaşi timp în interiorul zonei ocupate s-au luat toate măsurile pentru asigurarea ordinii, iar grevele puse la cale de guvernul unguresc vor fi imediat liniştite, răspunderea căzînd tot asupra guvernului unguresc, contra căruia avem acum toate probele, că e făuritorul grevelor de la Petroşani, Căi ferate şi de la Cluj, aruncînd aici milioane de bani falşi, care depreciază din ce în ce cursul coroanei, aşa că ea va ajunge să se vîndă cu kilogramul.

■ Arh. St. Cluj-Napoca, col. Gărzile naţionale din 1918, dosar nr. 4.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 februarie 2. **Articol din ziarul francez *Le Temps* privind problema Banatului şi necesitatea de a se ajunge la o reglementare prin bună înţelegere între România şi Iugoslavia.**

La Question du Banat

Mieux vaut prévenir que guérir. Les grandes puissances ont été surprises par le conflit tchéco-polonais de Silésie, et elles n'ont pu que chercher un remède. Instruites par l'expérience, elles ont évoqué hier devant elles le différend serbo-roumain du Banat, de manière qu'il ne risque pas de dégénérer en conflit. Il n'y avait pas de danger immédiat, car le commandement interallié a pris la sage précaution de faire occuper par des troupes françaises une ligne qui sépare les deux partis. Mais il ne suffit pas d'empêcher les coups de fusil. Il faut supprimer la tentation même d'en tirer, tentation qui subsiste tant qu'un procès ne trouve point de juges.

A ne regarder que la carte, la question du Banat semble secondaire. En proportion des vastes territoires que la Roumanie acquiert en Transylvanie et en Bessarabie, en proportion du grand royaume que constituent maintenant les Serbes, les Croates et les Slovènes, c'est une place bien restreinte qu'occupent les deux *comitats* contestés de Temes et de Torontal; car le litige ne porte que sur ces deux anciens départements hongrois, et non pas sur le Banat tout entier. La région qu'on se dispute ne contient ni une ville de premier ordre, ni ces richesses minières qui sont, en Silésie, la cause du conflit tchéco-polonais. Cependant, il y a des raisons profondes pour que l'affaire du Banat pasionne les Roumains et les Serbes.

Pour les Roumains, c'est une question de principe: il s'agit de savoir si un Etat slave sera admis à traverser Tisza et le Danube, ou si ces deux grands fossés formeront une frontière entre les Slaves et les Roumains. Le chef du gouvernement roumain, Monsieur Jean Bratiano, fait depuis 1915 une politique qui consiste à revendiquer la Tisza et le Danube comme frontière; c'est avec cette politique que la Roumanie est entrée dans la guerre en 1916, et c'est au nom de la même politique que Monsieur Jean Bratiano a repris le pouvoir à la fin de 1918. Les Serbes, par contre, ne peuvent pas monter sur les collines voisines de Belgrade sans voir s'étendre à leurs pieds, de l'autre côté du Danube, le région contestée du Banat. Ils n'ont qu'à passer le fleuve pour trouver dans cette région des villes et des villages peuplés de leurs compatriotes. Ils ne comprennent pas qu'on leur dispute le glacis de leur capitale, la patrie de leurs concitoyens.

Si l'on n'écoute que les sentiments, le problème paraît donc insoluble. Mais il se simplifie heureusement, si, imitant les mathematiciens qui procèdent à un „changement de variable", on pose l'équation en fonction des intérêts. Roumains et Slaves du sud ont un intérêt commun qui dépasse tout: ils ont besoin de vivre en bonne intelligence entre eux. La rancune germanique, magyare et bulgare les guette, les uns et les autres. Il faut une longue période de paix pour que chacun des deux pays répare les maux de la guerre et organise son unité nationale. Ils n'auront cette paix que s'ils restent unis. Ainsi les considérations stratégiques qu'on a fait valoir de part et d'autre passent au second plan.

Si Roumains et Slaves étaient condamnés à une rivalité permanente, ce serait une question capitale de savoir si les Slaves s'arrêteront au Danube,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

infranchissable aux tanks, ou si Belgrade sera protégé par un glacis assez large pour que les obus d'aucune Bertha ne puissent le franchir. Mais du moment que l'État yougo-slave et l'Etat roumain sont obligés de s'appuyer l'un sur l'autre, on n'a pas de droit de se laisser obséder par ces arguments militaires, et l'on doit refréner les passions qu'ils suscitent. Pour la sécurité même des deux nations, la meilleure solution qu'on puisse donner à leur différend est celle qui laissera entre elles le moins de regrets, le moins de prétextes à froissements. Ne consulterait-on que l'égoïsme, il conseillerait, pourvu qu'il fût clairvoyant, de faire des sacrifices à l'amitié.

Ce n'est donc pas dans les archives des chancelleries ni dans les calculs des Etats majors qu'il faut chercher les éléments d'une sentence. Il faut se mettre franchement en face des réalités politiques, telles qu'elles existent aujourd'hui. Une paix ne peut être durable que si elle satisfait les populations dont elle fixe le sort. Qu'on s'efforce de satisfaire, autant qu'il est humainement possible, les populations qui forment la majorité dans les deux régions entre lesquelles se partage le Banat: la région où dominent les Roumains et la région où dominent les Serbes. Ce n'est pas une frontière artificielle qu'il s'agit de tracer. A notre époque, il y a d'autres frontières naturelles qu'il s'agit de decouvrir dans le Banat.

On n'y parviendra qu'en transigeant et en tâtonnant. Si les deux gouvernements roumain et yougo-slave peuvent se mettre d'accord, avec l'aide des grandes puissances, ce sera le moyen le plus expéditif d'arriver à une solution. On peut considérer à bon droit que ces gouvernements personnifient les aspirations nationales de leurs peuples, et l'entente qu'ils concluraient entre eux serait certainement ratifiée par la conscience des deux pays. S'ils ne pouvaient s'entendre, il ne resterait plus guère qu'à consulter les habitants de la région contestée. Mais il faudrait les faire voter par zones, selon la méthode que les Danois avaient proposé d'appliquer en Slesvig. Et il faudrait s'arranger, de préférence, pour que la décision ne dépendît nulle part des minorités magyares ou allemandes qui sont mélangées aux Serbes et aux Roumains. On peut craindre, en effet, que ces minorités ne cherchent à saboter l'accord, et les différentes zones où l'on votera devraient être délimitées de telle sorte qu'un litige entre Roumains et Serbes ne pût pas être tranché par leurs ennemis communs.

■ **Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Ungaria, r. 564, c. 537; Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltár, Polgári Demokratikus Forradalom, Hadügyminisztérium, 8 (katona politikai) oszt., 919, 16/11—215 lt.i-j., Magyar és német lapok a békekonferenciáról.**

Chestiunea Banatului

Mai bine să previi decît să faci tratament. Marile Puteri au fost surprinse de conflictul ceho-polonez pentru Silezia şi nu au putut face altceva decît să caute un remediu. Avînd ⟨această⟩ experienţă, ele au evocat ieri diferendul sîrbo-român, astfel încît acesta să nu riştе a degenera în conflict. Nu există un pericol imediat căci comandamentul interaliat a luat înţeleapta măsură de precauţie de a pune trupele franceze să ocupe o linie care separă cele două părţi. Dar nu e suficient să împiedici împuşcăturile. Trebuie înlăturată tentaţia însăşi de a trage cu puşca, tentaţie care există atîta timp cît un proces nu are judecători.

Dacă nu priveşti decît harta, chestiunea Banatului pare secundară. În comparaţie cu vastele teritorii pe care România le dobîndeşte în Transilvania şi în Basarabia, în comparaţie cu marele Regat pe care îl constituie acum sîrbii, croaţii şi slovenii, teritoriul celor două *comitate* contestate, Timiş şi To-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

rontal, este foarte restrîns; căci litigiul nu se referă decît la aceste două foste comitate ungureşti şi nu la Banat în întregime. Regiunea disputată nu cuprinde nici un oraş de prim ordin, nici acele bogăţii miniere ce constituie în Silezia cauza conflictului ceho-polonez. Totuşi există raţiuni profunde care fac ca problema Banatului să pasioneze pe români şi pe sîrbi.

Pentru români este o chestiune de principiu: este vorba de a se şti dacă se va admite ca un stat slav să depăşească Tisa şi Dunărea sau dacă aceste două mari obstacole vor constitui o frontieră între slavi şi români. Şeful gugernului român, dl Ion Brătianu, face din 1915 o politică ce consistă în a revendica Tisa şi Dunărea ca frontieră; cu această politică a intrat România în război în 1916 şi în numele aceleiaşi politici a reluat puterea dl Ion Brătianu la sfîrşitul anului 1918. Sîrbii, din contra, nu pot urca pe colinele din apropierea Belgradului fără a vedea întinzîndu-se la picioarele lor, de cealaltă parte a Dunării, regiunea contestată a Banatului. Ei nu au decît să treacă fluviul pentru a găsi în această regiune oraşe şi sate locuite de compatrioţii lor. Ei nu înţeleg să li se dispute povîrnişurile Capitalei lor, locul de baştină al concetăţenilor lor.

Dacă se dă ascultare numai sentimentelor, problema pare deci insolubilă. Dar ea se simplifică foarte bine dacă, imitîndu-i pe matematicieni, care procedează la o „schimbare de variabilă", se pune ecuaţia în funcţie de interese. Românii şi slavii de sud au un interes comun care depăşeşte totul: ei au nevoie să trăiască în bună înţelegere între ei. Ranchiuna germană, maghiară şi bulgară îi pîndeşte atît pe unii cît şi pe alţii. Este necesară o lungă perioadă de pace pentru ca fiecare dintre cele două ţări să-şi repare nenorocirile de pe urma războiului şi să-şi organizeze unitatea naţională. Ele nu vor avea această pace decît dacă vor rămîne unite. De asemenea, consideraţiile strategice care au fost exprimate de o parte şi de alta trec pe planul secund.

Dacă românii şi slavii ar fi condamnaţi la o rivalitate permanentă, ar fi de interes primordial să se ştie dacă slavii se vor opri la Dunăre, care este de netrecut pentru tancuri, sau dacă Belgradul va fi protejat de un glacis destul de întins, astfel încît obuzele nici unui Bertha [1] să nu poată trece peste el. Dar din moment ce statul iugoslav şi statul român sînt obligate să se sprijine unul pe altul, nimeni nu are dreptul de a se lăsa obsedat de aceste argumente militare şi trebuie să pună frîu pasiunilor pe care le suscită. Pentru însăşi securitatea celor două naţiuni, cea mai bună soluţie ce se poate da diferendului lor este cea care va lăsa între ele cele mai puţine regrete, cele mai puţine pretexte de jigniri. Chiar de s-ar ţine cont ⟨fie şi⟩ numai de ⟨aspectul⟩ egoist ⟨al chestiunii⟩, s-ar ajunge la concluzia — cu condiţia de a fi clarvăzător — că trebuie făcute sacrificii pentru prietenie.

Deci nu în arhivele cancelariilor şi nici în calculele statelor majore trebuie căutate elementele unei sentinţe. Trebuie privite direct în faţă realităţile politice, aşa cum sînt ele astăzi. O pace nu poate fi durabilă decît dacă satisface populaţiile cărora le stabileşte soarta. Trebuie depuse eforturi spre a satisface, pe cît este omeneşte posibil, populaţiile care formează majoritatea în cele două regiuni în care se împarte Banatul: regiunea în care domină românii şi regiunea în care domină sîrbii. Nu se pune problema trasării unei frontiere artificiale. În epoca noastră există alte frontiere naturale decît cele ale căror contururi sînt determinate de munţi sau de fluvii. Naturale sînt şi limitele care corespund voinţei locuitorilor şi care creează un echilibru stabil între două forţe de atracţie naţională. Tocmai descoperirea uneia dintre aceste limite naturale este ceea ce trebuie în Banat.

[1] Denumirea populară a mortierelor de 42 cm folosite de armata germană, cu tragere foarte precisă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La aceasta nu se va ajunge decît căzînd la învoială şi tatonînd. Dacă cele două guverne, român şi iugoslav, se pot pune de acord, cu ajutorul marilor puteri, acesta va fi mijlocul cel mai expeditiv pentru a ajunge la o soluţie. Se poate considera pe drept cuvînt că aceste guverne personifică aspiraţiile naţionale ale popoarelor lor iar înţelegerea pe care o vor încheia între ele va fi cu siguranţă ratificată prin conştiinţa celor două ţări. Dacă nu se vor putea înţelege, nu va mai rămîne nimic altceva decît să fie consultaţi locuitorii regiunii contestate. Dar va trebui ca votul să aibă loc pe zone, conform metodei propuse de danezi spre a fi aplicată în Schleswig. Şi va trebui să se cadă de acord, mai curînd, pentru ca decizia să nu depindă în nici un fel de minorităţile maghiară sau germană care sînt amestecate printre sîrbi şi români. Poate exista teama, într-adevăr, ca aceste minorităţi să încerce a sabota acordul, iar diferitele zone în care se va vota vor trebui delimitate în aşa fel încît un litigiu dintre români şi sîrbi să nu poată fi tranşat de inamicii lor comuni.

519

1919 februarie 4. **Telegramă adresată regelui Ferdinand de către Vasile Stoica, în numele Ligii Naţionale Române din America.**

Maiestăţii sale

Ferdinand I,
Rege al Românilor,
Bucureşti

Românii din America, 180 000 de suflete, veniţi toţi din Transilvania, Banat, Bucovina şi Macedonia, au urmărit cu inima sîngerîndă tragedia prin care a trecut neamul nostru în ultimii 2 ani de zile dar au avut întotdeauna neclintită încredere că înverşunatele lupte ce susţinea sub conducerea eroică a Maiestăţii voastre vor aduce biruinţă cauzei noastre drepte şi înfăptuirea idealului nostru de unire într-o singură ţară. Ei au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a ajuta biruinţa dreptăţii şi numai insuficienţa de mijloace a aliaţilor a împiedicat ca o legiune de 15 000 de voluntari români americani să treacă oceanul şi să poarte drapelul românesc pe cîmpurile de război ale Europei alături de legiunile române din Italia şi Franţa. Astăzi cînd dezrobirea neamului nostru e îndeplinită şi cînd conferinţa de pace are să sancţioneze pentru vecie unirea şi libertatea noastră, românii din America inspiraţi de aceleaşi sentimente ca şi fraţii şi părinţii lor la adunarea din Alba Iulia în 1 decembrie 1918 îşi exprimă din nou adînca lor recunoştinţă şi neclătinatul lor devotament faţă de Maiestatea voastră şi faţă de Maiestatea sa regina. Să trăiţi Maiestate, dezrobitor al neamului românesc şi să ocîrmuiţi în pace, glorie şi fericire, România noastră de la Nistru pînă la Tisa.

Căpitan Vasile Stoica
preşedinte al Ligii Naţionale Române
din America

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 57/1918—1921, f. 16.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 februarie 5, Bucureşti. **Telegramă a ministrului plenipotenţiar al Franţei la Bucureşti, Saint-Aulaire, către Ministerul de Externe al Franţei în legătură cu aderarea saşilor din Transilvania şi Banat la unirea cu România.**

Affaires Etrangères
Déchiffrement
136

Télégramme à l'arrivée

Duplicata
Bucarest, 5 Février 1919 — 17 h. 15
reçu le 9 à...

⟨Télégramme⟩ identique des quatre Ministres etc...

No (1)36 du 4 Février. — Une délégation de la population saxonne qui forme (la) (majorité) (de l') (élément) allemand (en) Transylvanie et dans le Banat est venue à Bucarest pour adhérer à l'union avec la Roumanie. [1] Cette population saxonne (déclara) qu'elle n'a aucune attache avec l'Allemagne dont elle est séparée depuis huit siècles.

D'après les indications publiées ici, l'appoint des Saxons donnerait aux Roumains la majorité, même dans le Torontal.

Les télégrammes de presse ayant signalé que la conférence est saisie de la question du Banat, les milieux les plus favorables à l'Entente expriment le vœu que cette question ne doit être tranchée qu'après un examen approfondi et dans le calme qui ne peut renaître qu'après l'évacuation par la Serbie.

Saint-Aulaire

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 689; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, série Z, carton 577, dossier 1 Roumanie, f. 34.

Afacerile Externe
Descifrare
136

Telegramă la sosire

Duplicat
Bucureşti, 5 februarie 1919, 17, 15
primită în 9 ⟨februarie⟩, la ora...

⟨Telegramă⟩ identică a celor patru miniştri etc...

Nr. (1)36 din 4 febr. O delegaţie a populaţiei săseşti, care constituie (majoritatea) (elementului) german (în) Transilvania şi în Banat, a venit în Bucureşti pentru a adera la unirea cu România [1]. Această populaţie săsească (a declarat) că nu are nici o legătură cu Germania, de care este despărţită de opt secole.

Conform informaţiilor publicate aici, sprijinul saşilor ar face ca românii să deţină majoritatea chiar şi în Torontal.

Întrucît telegramele de presă au semnalat că Conferinţa a luat notă de problema Banatului, cercurile cele mai favorabile Antantei îşi exprimă opinia

[1] La 27 dec. 1918/9 ian. 1919 a avut loc la Mediaş Adunarea naţională a saşilor, care a hotărît în unanimitate recunoaşterea unirii Transilvaniei cu România. Vezi doc. nr. 450.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

că în această problemă nu trebuie luată o hotărîre decît în urma unei examinări atente și în calmul care nu se poate reinstaura decît după ce Serbia va evacua această provincie.

Saint-Aulaire

521

1919 februarie 6. **Scrisoare a comandantului Diviziei 11 infanterie colonială din Transilvania, generalul Farret, către comandantul Armatei franceze și engleze din Orient, generalul Franchet d'Espérey, în legătură cu animozitățile dintre unguri și români în Transilvania.**

IIe Division Coloniale
Etat-Major 2e Bureau
No. 75/2

P.C., le 6 Février 1919

Le Général Farret,

Commandant la 11e Division d'Infanterie coloniale à Monsieur le Général Commandant l'A⟨rmée⟩ F⟨rançaise⟩ d'O⟨rient⟩

Comme suite à mon message 96/0, du 3 Février et à ma lettre No 59/2, du 31 Janvier 1919, transmission d'un premier dossier concernant la situation à Arad, j'ai l'honneur de vous adresser ci-joint un nouveau dossier qui ne fait que confirmer mes conclusions antérieures.

1. L'animosité très vive entre Hongrois et Roumains.

2. La décision du gouvernement Hongrois de désarmer les gardes Roumaines, amènera sûrement des complications graves.

3. L'envoi dans la Vallée du Körös et du Maros (Soborsian et Börös Sebes) de troupes Hongroises indisciplinées et sur lesquelles les officiers n'ont aucune action a évidemment déterminé immédiatement des conflicts sérieux avec la garde roumaine et avec la population. Cette agitation, à proximité de la zone occupée par les troupes alliées mérite de retenir notre attention.

Je ne peux que vous soumettre la question.

La seule question qui me paraît nous regarder pour le moment, étant donné les termes de la convention d'armistice, est le retrait des détachements français de la Région au Nord du Maros. Je dis « pour le moment » car il est à craindre que l'agitation ne gagne le centre même d'Arad, où nous avons des troupes. Et je n'ai nullement l'intention, sauf ordre contraire de votre part, de placer des chasseurs d'Afrique entre les balles qui pourraient être tirées par les Hongrois sur les Roumains ou inversement. Il me semble pourtant difficile dans ce cas que nous restions impassibles dans nos casernes.

Tout cela s'arrangerait avec un peu de finesse politique. Mais pour cela il faudrait être le maître et non le spectateur de menées de nationalités maladivement exacerbées. Nous finirons par nous brûler au feu que d'autres allument.

■ **Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 99, c. 162; Service Historique de l'Armée — Vincennes.**

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Divizia a 11-a Colonială
Statul Major, Biroul 2
Nr.75/2

P.C. 6 februarie 1919

Generalul Farret,

Comandant al Diviziei 11 infanterie colonială, către domnul general comandant al Armatei franceze din Orient

Ca urmare a mesajului meu 96/0 din 3 febr. şi a scrisorii mele nr. 59/2 din 31 ian. 1919, în care transmiteam un prim dosar referitor la situaţia din Arad, am onoarea de a vă adresa alăturat un nou dosar care nu face altceva decît să confirme concluziile anterioare:

1. Animozitate foarte vie între unguri şi români.

2. Decizia guvernului ungar de a dezarma gărzile româneşti va atrage după sine complicaţii grave.

3. Trimiterea în Valea Crişului şi a Mureşului (Săvîrşin şi Sebiş) a trupelor ungare indisciplinate şi asupra cărora ofiţerii n-au nici o autoritate a determinat evident, imediat, conflicte serioase cu garda română şi cu populaţia. Această agitaţie în apropierea zonei ocupate de trupele aliate merită să reţină atenţia noastră.

Nu pot decît să vă supun ⟨atenţiei⟩ această problemă.

Singura chestiune care îmi pare că ne priveşte pentru moment, date fiind termenele stabilite prin Convenţia de Armistiţiu, este retragerea detaşamentelor franceze din regiunea de la nord de Mureş. Spun „pentru moment", căci este de temut ca agitaţia să nu cuprindă chiar centrul Aradului unde noi avem trupe. Şi eu nu am deloc în intenţie, în afara unui ordin contrar din partea dv., să plasez vînători din Africa între gloanţele care ar putea fi trase de unguri asupra românilor sau invers. Mi se pare totuşi dificil, în acest caz, ca noi să rămînem impasibili în cazărmile noastre.

Toate acestea s-ar aranja cu puţină finеţe politică. Dar pentru aceasta ar trebui să fii stăpînul şi nu spectatorul unor porniri naţionale maladiv exacerbate. Vom sfîrşi prin a ne frige la focul pe care alţii îl aprind.

522

1919 februarie 8, Bucureşti. **Telegramă a generalului Henri Mathias Berthelot către ministrul de război al Franţei prin care îl informează asupra ştirilor primite din Transilvania referitoare la ciocnirile sîngeroase organizate de autorităţile militare ungare şi atrocităţile comise împotriva populaţiei române de către unguri.**

(16 Février 1919 à 16 heures 45')
copie

Information
É.M.A.

Télégramme chiffré
Bucarest, le 8 Février 1919, à 17 heures 45'

Général Berthelot à Ministre Guerre, Paris, No 255 à 258
566/2.

Je reçois télégramme suivant du Général Commandant AFO: «Vous signale situation particulièrement grave, qui paraît régner en Transylvanie selon renseignement que télégraphie Lieutenant-Colonel Vyx »: 1º. Capitaine

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ameil après enquête sur place rend compte affaire Zilaz résulte guet-apens organisé par autorité militaire hongroise régionale à l'insu d'autorité civile et gouvernement.

2⁰. Rencontres sanglantes se sont produites à Csacsa, incidents Zilah, forces assez importantes engagées de part et d'autre.

3⁰. Général Patey a arrêté toute avance roumaine et ordonne cessation de feu. Je suis intervenu auprès Ministre de la guerre pour faire cesser également tir Hongrois qui ayant reçu renfort prétendaient marcher sur Kolozswar.

4⁰. Tout pays vivement surexcité, communications, chemins de fer et télégraphe coupés. Capitaine *Ameil* [1] déclare impossible laisser en contact dans point stratégique troupes hongroises et roumaines, ces derniers ne pouvant même pas s'entendre avec administration civile locale.

5⁰. Si décision énergique n'intervient pas événements graves sont à prévoir à cause surexicitation des esprits de part et d'autre.

J'ai fait réponse suivante: je connais effectivement gravité de la situation que je signale depuis deux mois. Ne vois qu'un seul moyen d'empêcher tout événement grave, c'est d'obliger troupes hongroises à rester à l'ouest ligne *Arad Grosswardein-Satulmare* [2].

Troupes roumaines ont reçu des ordres formels pour ne pas avancer et s'en tenir à occupation points stratégiques que j'avais indiqués à fin décembre.

Je reçois toujours [...] [3] mettre quelques troupes fraçaises entre Hongrois et Roumains.

D'après tous les rapports que je reçois, Hongrois se livrent à véritables atrocités sur populations de race roumaine; il en résultera acte de la dernière gravité si ordres ne sont pas donnés immédiatement au gouvernement hongrois.

Je tiens à vous mettre en garde contre renseignements qui vous parviennent sans qu'ils aient pu être vérifiés sur place par un de nos officiers.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 175, c. 1087—1088; Service Historique de l'Armée, Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 16 N 3172.

(16 februarie 1919 ora 16,45)
Copie

Informare
Statul Major al Armatei

Telegramă cifrată
Bucureşti, 8 februarie 1919, ora 17,45

Generalul Berthelot către ministrul de război, Paris, Nr. 255—258

566/2.

Am primit următoarea telegramă a generalului comandant AFO: „Vă semnalez situaţia deosebit de gravă care pare să domnească în Transilvania, potrivit informaţiilor telegrafiate de locotenent-colonelul Vyx": 1. Căpitanul Ameil, după o anchetă la faţa locului, prezintă o informare asupra problemei Zalău, din care rezultă organizarea unei curse de către autorităţile militare ungare regionale fără ştirea autorităţilor civile şi a guvernului.

2. S-au produs ciocniri sîngeroase la Ciucea, incidente în cazul Zalău, forţe ⟨armate⟩ destul de importante sînt angajate de o parte şi de alta.

3. Generalul Patey a oprit orice înaintare a românilor şi a ordonat încetarea focului. Am intervenit pe lîngă ministrul de război pentru a dispune, de asemenea, încetarea focului din partea ungară care, primind întăriri, intenţiona să înainteze spre Cluj.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

4. Întreaga țară este puternic încitată, comunicațiile pe căile ferate și telegrafice sînt întrerupte. Căpitanul *Ameil* [1] declară că este imposibil să fie lăsate în legătură, în punctele strategice, grupele ungare și române, acestea din urmă neputîndu-se nici măcar înțelege cu administrația civilă locală.

5. Dacă nu se iau măsuri energice sînt de prevăzut grave evenimente din cauza surescitării extreme a spiritelor de o parte și de alta.

Am dat următorul răspuns: cunosc efectiv gravitatea situației pe care o semnalez de două luni. Nu văd decit o singură cale de a împiedica orice eveniment grav, aceea de a obliga trupele ungare să rămînă la vest de linia *Arad-Oradea-Satu Mare*.

Trupele române au primit ordine formale de a nu înainta și de a se menține în punctele strategice pe care eu le-am indicat la sfîrșitul lui decembrie.

Primesc permanent [...] [2], a plasa unele trupe franceze între unguri și români.

Conform tuturor rapoartelor pe care le primesc, ungurii se dedau la adevărate atrocități asupra populației de naționalitate română; din aceasta ar rezulta acte de extremă gravitate, dacă nu se dau imediat ordine guvernului ungar.

Țin să vă previn asupra informațiilor care vă parvin fără să poată fi verificate la fața locului de către unul din ofițerii noștri.

523

1919 februarie 13, București. **Declarație a Partidului Socialist și a Uniunii Sindicale din România în legătură cu actul unirii și dreptul națiunilor la autodeterminare.**

Partidul Socialist reprezintă nu numai interesele proletariatului, ci și interesele permanente și generale ale dezvoltării civilizației și progresului întregii omeniri; el este hotărît potrivnic oricărei asupriri de neam, rasă, clasă și sex. Consecvent cu aceste principii, partidele socialiste internaționale au fost și sînt apărătorul cel mai hotărît al emancipării națiunilor subjugate și revendicările acestora au găsit totdeauna în socialism un punct de sprijin.

Plecînd de la constatarea că orice asuprire, orice regim excepțional, fie îndreptat contra unei rase sau națiuni se exercită în dauna maselor largi ale poporului și stingherește prin aceasta libera lor dezvoltare economică, politică și culturală, Partidul Socialist, ca reprezentant al acestor mase, în primul rînd este pentru completa emancipare a națiunilor subjugate și deci pentru autodeterminarea lor.

Războiul european, prin toate schimbările politico-sociale la care a dat naștere, a impus ca o necesitate hotărîtoare rezolvarea problemelor naționale din întreaga Europă. Această rezolvare s-a impus mai ales în acele state a căror ființare ca stat se baza pe un conglomerat hibrid de națiuni subjugate. Imperiul rus și austro-ungar au fost cele dintîi state în care popoarele subjugate încă în timpul războiului au purces la sfărîmarea jugului apăsător, pentru ca imediat ce războiul s-a apropiat de sfîrșit să scuture lanțurile robiei naționale și să înfăptuiască, prin dreptul lor de liberă determinare, regimul lor propriu.

Provinciile românești subjugate de alte națiuni nu puteau să rămînă în afară de aceste prefaceri. Locuite în marea lor majoritate de o populație

[1] Subliniat în text.

[2] Text transmis cu omisiuni.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

românească, apăsată de secole de dominația străină, împiedicate astfel în dezvoltarea lor economică, politică și culturală, aceste provincii s-au emancipat de sub aceste dominații, devenind libere.

Prin dreptul de autodeterminare al națiunilor, principiu recunoscut de întregul socialism internațional, românii din teritoriile subjugate și-au manifestat, prin hotărîrile adunărilor lor naționale, voința de a se uni cu România, pe baza rezoluțiilor votate.

Ca socialiști români, internaționaliști, salutăm cu bucurie dezrobirea națională a poporului român din provinciile subjugate pînă acum și respectăm legămintele de unire hotărîte.

Partidul Socialist din România, ca reprezentat al clasei muncitoare, își ia angajamentul de a lupta împreună cu muncitorimea din teritoriile alipite pentru respectarea libertăților și drepturilor minorităților de altă naționalitate pe toate terenurile economic, politic și cultural.

Recunoscînd starea înapoiată politică, economică și culturală a vechii Românii, rezultatul regimului oligarhic de arbitrar și de sfidător al legilor, Partidul Socialist din România pune toată nădejdea în noile forțe proletare călite în lupta de secole în contra unei duble apăsări, pentru înlăturarea acestui regim nefast și crearea unor noi condițiuni de viață, bazate pe toate drepturile și libertățile ce noile situațiuni mondiale le impun.

În acest scop, Partidul Socialist din România face apel la toate forțele proletare și socialiste din Basarabia, Bucovina și Transilvania pentru unificarea lor, formînd un singur bloc socialist, un singur partid proletar, care să ducă înainte lupta clasei muncitoare din noua Românie spre realizarea idealului ei socialist de dezrobire de sub apăsarea burghezo-capitalistă.

România nouă de astăzi trebuie să devie România socialistă de mîine.

București, 13 februarie 1919.

Comitetul Executiv provizoriu al Partidului Socialist din România
Comisia generală provizorie a Sindicatelor din România

Socialismul, an IX, nr. 37 din 17 febr. 1919, p. 1.

524

⟨1919 februarie 14⟩, Buckingham Palace. **Scrisoare de răspuns a regelui George V al Angliei adresată reginei Maria a României, prin care recunoaște eforturile făcute în război de România și confirmă sprijinul guvernului său pentru cererile României la Conferința de Pace.**

Revised Draft
The King
to
Queen of Roumania
The King
His Majesty's approval
G

⟨Buckingham Palace⟩
⟨14th. February, 1919⟩

I have received with the deepest sympathy your letter of Jannuary 11th, to which the earnest consideration of myself and my Government has been given.

No one followed with greater interest or more sincere anxiety than I did the trials of Roumania and her gallant resistance against overwhelming odds,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

and no one was more overjoyed when the day of her deliverance came and she was able to share in the common triumph. I and my people do not forget the unswerving loyalty shown by you both during the blackest months of 1917 and 1918. No ruler and government were ever placed in a more difficult position than which then faced Nando [2] and his Ministers.

But great as were the sacrifices of Roumania I think that when the gains and losses are ultimately balanced few of the Allies will be found to have gained a richer reward. She has every right to hope that the Peace Conference will sanction her union with territories which were never allotted to her when the 1916 Treaty [3] was signed but to which she has a racial claim. Upon this claim more than upon any other, will depend the durability of the settlement, not in your country alone but in far wider areas, which the Peace Conference hopes to effect.

Even as regards Roumania alone is it not clear that by working on ethnographical lines and uniting the great mass of Roumanian speaking people under one crown the Peace Delegates will be laying the firmest foundations for the greater Roumania of the future? In fact the freer their hands the more satisfactory will be the peace. And it is just this liberty of action, which it is so vitally important for Roumania and for all of us to preserve, that makes it unwise that any of the parties concerned should be tied fast by the Treaty of 1916. But this does not mean that we do not regard you as our Allies. In your letter you connect the two questions but they are really quite distinct. When the armistice was signed I sent a congratulatory telegram to the Allied heads of States, and among them to Nando. Did not this show you that we included you among the Allies? The Conference has decided that Roumania is to be represented by two delegates and her case has already in part been heard at Paris.

But the universal recognition of Roumania as an Ally rests on the fact that we fought side by side against a common enemy far more than on the Treaty we signed in August 1916. Under that we recognised your right to annex territories which could not possibly be regarded as Roumanian. But the Treaty also contained a clause pledging the Allies and Roumania equally not to make a separate peace or general peace except jointly and simoultaneously. No doubt it was "force majeure" [4] which compelled you to take that course; and well do I remember the heroic struggle that you made to resist a pressure that in the end proved too strong. But nevertheless peace was made and Roumania went out of the war and became a neutral.

In these circumstances it is impossible to deny that the Treaty has legally lapsed, although you joined us again as soon as you could and were welcomed back into the Alliance with a joy that was shared by all.

But without laying undue stress on the juridical aspect of the case, is it not more pertinent to recognise that the Treaty has also become obsolete because its principles conflict at more points than one with the new ideas upon which the future peace of Europe is about to be built up, and on which the future strength and prosperity of Roumania herself must largely depend. Nationality and self-determination will in the long run provide a more stable basis of union and progress than either sentiment or self-interest, particularly in cases where the latter principles, however attractive in themselves, are likely to produce not agreement but discord.

Pray do not believe for a moment that we are any less friendly to Roumania that are the French. That would be a cruel libel on my Government and my people. As a matter of fact the proposal regarding the 1916 Treaty emanated not from London but from Paris, and we urged the postponement of any declaration about it until the arrival of our foodstuffs.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

in your country had shown the Roumanians that there was no cessation either of our friendship or of our practical sympathy.

We have, as you know, already sent two shiploads of flour, and the Inter-Allied Food Council in Paris will do all it can to help. A Mission to enquire into what will be necessary for reconstruction is in contemplation and I hope and believe nothing will prevent it from starting before long.

I hope that you will accept the explanation and assurances that I have given you in this letter. Brighter days and an assured future are in store for Roumania and there are few among the Allied nations who will emerge from the war with greater advantage, or happier prospects. Of this you may be confident that my admiration and affection for you both and for your people both before and after the Peace of Bucharest have never varied, and that you may rely upon my constant solicitude for your future welfare and interests and those of your country.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Anglia, r. 393, c. 9—19; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3568, f. 324—331.

Proiect revizuit
Regele către
Regina României
Aprobarea Maiestăţii sale regele
G⟨eorge⟩

⟨Palatul Buckingham⟩
⟨14 Februarie 1919⟩

Am primit cu cea mai profundă simpatie scrisoarea ta din 11 ianuarie [1] căreia i s-a acordat toată consideraţia de către mine şi guvernul meu.

Nimeni nu a urmărit cu un interes mai mare sau cu o mai sinceră nelinişte încercările prin care a trecut România şi vitejeasca ei rezistenţă în faţa copleşitoarelor dificultăţi şi nimeni nu s-a bucurat mai mult cînd a sosit ziua eliberării ei şi a putut să ia parte la victoria comună. Eu şi poporul meu nu putem uita neabătuta loialitate arătată de voi amîndoi în timpul întunecatelor luni ale anului 1917 şi 1918.

Nici un conducător sau guvern n-au fost puşi vreodată într-o situaţie mai dificilă decît cea la care a avut de făcut faţă Nando [2] şi miniştrii săi.

Dar atît de mari cît au fost sacrificiile României consider că, atunci cînd vor fi puse, în cele din urmă, în balanţă cîştigurile şi pierderile, puţini dintre Aliaţi se vor găsi ⟨în situaţia⟩ de a fi cîştigat o recompensă mai mare. Ea ⟨România⟩ are tot dreptul să spere că Conferinţa Păcii va ratifica unirea cu teritoriile care nu i-au fost atribuite cînd a fost semnat Tratatul din 1916 [3] dar la care ea avea aspiraţii etnice. Legat de această aspiraţie mai mult decît de oricare alta va depinde trăinicia hotărîrilor pe care Conferinţa de Pace speră să le realizeze nu numai pentru ţara voastră, dar şi pentru zone mult mai îndepărtate.

Chiar în ceea ce priveşte România, nu este clar că acţionînd doar pe considerentul etnic şi unirea unui număr mare de populaţie care vorbeşte româneşte sub o singură coroană, delegaţii la Conferinţa de Pace vor aşeza pe baza cea mai sigură viitorul României Mari?

De fapt, cu cît va exista mai multă libertate de acţiune cu atît pacea va fi mai satisfăcătoare. Şi tocmai această libertate de acţiune este impor-

[1] Scrisoarea reginei Maria nu este pe microfilm.
[2] Regele Ferdinand.
[3] Tratatul încheiat de România la 4/17 august 1916 cu ţările Antantei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tantă, în mod vital, de a fi păstrată atît pentru România cît și pentru fiecare dintre noi, deoarece este nerațional ca părțile interesate să fie strîns legate de Tratatul din 1916. Dar aceasta nu înseamnă că noi nu vă considerăm Aliații noștri. În scrisoarea ta legi aceste 2 chestiuni, dar în realitate sînt cu totul distincte. Cînd a fost semnat Armistițiul am trimis o telegramă de felicitare șefilor de state aliate, iar printre ei și lui Nando. Aceasta nu v-a demonstrat că vă includem printre Aliați? Conferința a hotărît ca România să fie reprezentată de 2 delegați și cazul ei a fost deja în parte audiat la Paris.

Dar recunoașterea unanimă a României ca Aliat rezidă în faptul că am luptat umăr la umăr împotriva dușmanului comun, mai mult decît în baza Tratatului pe care l-am semnat în 1916. Datorită acestuia v-am recunoscut dreptul de a anexa teritorii, care probabil nu au fost considerate românești. Dar Tratatul conține, de asemenea, o clauză care prevedea ca Aliații și România, pe baze egale, să nu încheie o pace separată sau generală decît de comun acord și simultan. Fără îndoială că, datorită unei „force majeure", ați fost obligați să adoptați această cale; și îmi amintesc bine de lupta eroică pe care ați dus-o, la care a trebuit să rezistați și care în cele din urmă s-a dovedit prea puternică. Dar cu toate acestea pacea s-a încheiat și România a ieșit din război și a devenit neutră.

În aceste condiții era imposibil să nu negi că Tratatul și-a pierdut valabilitatea din punct de vedere legal, cu toate că v-ați aliat din nou imediat ce ați putut și ați fost bine primiți din nou în Alianță, cu o bucurie împărtășită de toți.

Dar, fără să pun accent exagerat pe aspectul juridic al cazului, este mult mai oportun să recunosc că Tratatul și-a pierdut valabilitatea, deoarece principiile lui vin în conflict cu cele mai multe din noile idei pe care pacea Europei este pe punctul să se edifice și de care depind în mare măsură puterea și prosperitatea României. Naționalitatea și autodeterminarea vor oferi, în ultimă instanță, o bază mult mai stabilă de unire și progres decît orice alt sentiment sau interes personal, în special în cazurile în care aceste principii, oricît de atrăgătoare ar fi prin ele însele, urmează să ducă nu la un acord, ci la dezbinare.

Te rog să nu crezi nici pentru o clipă că sîntem mai puțin amicali față de România decît sînt francezii. Aceasta ar fi o crudă calomnie la adresa guvernului și poporului meu. De fapt propunerea privind Tratatul din 1916 nu a emanat de la Londra, ci de la Paris, și noi am solicitat amînarea oricărei declarări în privința ei pînă la sosirea în țara voastră a proviziilor noastre, pentru a se demonstra românilor că nu încetase în nici un fel nici prietenia, nici simpatia noastră.

După cum știți, s-au trimis deja 2 vapoare cu un transport de făină și Consiliul interaliat pentru alimentație din Paris va face tot ce poate pentru a ajuta. Se află în examinare o misiune de cercetare pentru a se vedea ce este necesar să se reconstruiască și sper și cred că nimic nu o va opri să înceapă în curînd.

Sper că vei accepta explicația și asigurările pe care ți le-am dat în această scrisoare. Se pregătesc pentru România zile mai luminoase și un viitor sigur și sînt puține dintre națiunile aliate care vor ieși din război cu avantaje mai mari sau proiecte mai fericite.

Poți să ai toată încrederea că admirația și afecțiunea mea pentru voi amîndoi și pentru poporul vostru, atît înainte cît și după Pacea de la București, nu s-au schimbat niciodată și te poți baza pe toată solicitudinea mea pentru bunăstarea voastră viitoare și pentru interesele voastre și ale țării voastre.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

525

1919 februarie 15. **Articol din ziarul *Le Temps* despre propaganda ungară în Elveţia împotriva dreptului la autodeterminare al naţionalităţilor, îndeosebi împotriva românilor din Transilvania.**

Hongrie
Dangereuse propagande

On nous signale de Genève, en date du 14 février, que le comte Andrassy, dirigeant une forte équipe de politiciens et propagandistes magyars, a établi son quartier général en Suisse. Il parcourt ce pays d'une ville à l'autre pour mener une campagne contre le droit des populations opprimées de Hongrie a disposer d'elles-mêmes.

Pour exercer une influence dans les milieux anglais et américains, l'office de propagande hongroise a fait venir des dignitaires de l'Eglise magyare qui s'emploient beaucoup à soutenir que les populations non magyares jouissaient de toutes les libertés et que l'ancien régime devrait être rétabli. Les professeurs de l'ancienne université magyare de Kolosvar ont rédigé un mémoire répandu dans toute la Suisse où la propagande maygare travaille spécialement contre les Roumains de Transylvanie.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Ungaria, r. 564, c. 565; Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltár, Polgari Demokratikus Forradalom, Hadügyminisztérium, 8 (katona politikai) oszt., 1919, 16/11—215 lt.i.j., Magyar és német lapok a békekonferenciáról.

Ungaria
Propagandă periculoasă

Ni se semnalează din Geneva, la 14 febr., că contele Andrássy, conducind o puternică echipă de politicieni şi propagandişti unguri, şi-a stabilit cartierul general în Elveţia. El parcurge această ţară de la un oraş la altul pentru a duce o campanie împotriva dreptului populaţiilor oprimate din Ungaria de a dispune de ele însele.

Pentru a exercita o influenţă în cercurile engleze şi americane, oficiul de propagandă ungară a organizat venirea unor demnitari ai bisericii ungare, care se străduiesc mult să susţină că populaţiile nemaghiare s-au bucurat de toate libertăţile şi că vechiul regim ar trebui restabilit. Profesorii vechii universităţi maghiare din Cluj au redactat un memoriu răspîndit în întreaga Elveţie, unde propaganda ungară lucrează îndeosebi împotriva românilor din Transilvania.

526

1919 februarie 18. **Informare întocmită de Ministerul Afacerilor Externe al Germaniei despre vizita generalului francez Henri Mathias Berthelot în Transilvania.**

Die Franzosen und die siebenbürgische Frage

Es ist den führenden Kreisen Rumäniens gelungen, den General Berthelot zu einer Rundreise durch Siebenbürgen zu veranlassen, bei der ihm in möglichst eindrucksvollerer Weise der starke Einschlag der rum. Bevöl-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

kerung in Siebenbürgen vor Augen geführt werden sollte. Besonders grosse Vorbereitungen für General Berthelot waren in Hermannstadt gemacht worden. Von 100 Dörfern waren rum. Bauern in Nationaltracht herbeigeholt worden zu dem Zweck, dem franz. General Ovationen darzubringen. Sie zogen in einem bunten festlichen Aufzug an ihm vorüber und führten grosse Wagen mit sich, auf denen das rum. Leben (Hochzeit, Hausarbeit, Feldarbeit) in allegorischen Bildern dargestellt wurde. Dann wurden nationale Tänze vorgeführt, an denen sich auch General Berthelot beteiligte. In diesem herzlichen Empfang wollten die rum. Siebenbürger Kundtun, wie tief ihr Dank ist für die Franzosen, die sich der Befreiung der Rumänen angenommen haben. Es sollte darin zugleich ihr Vertrauen zum Ausdruck gelangen, dass Frankreich auch auf der Friedenskonferenz die rum. Wünsche zu den ihrigen machen wird. Als es einige Zeit nach dem Besuch des Generals Berthelot in Siebenbürgen in mehreren Ortschaften zwischen rum. und ung. Truppen zu blutigen Zusammenstössen kam, wie z.B. bei der Stadt Zilah, wo 9 rum. Soldaten von der ung. Nationalgarde getötet wurden, was zur Verhaftung des ung. Regierungskommisars Dr. Apathy führte, wurde von General Berthelot der Chef seines Stabes General Pathé nach Klausenburg geschickt, um auf ungarische Anregung eine Untersuchung anzustellen. Wie von rum. Seite mitgeteilt wird, habe der franz. General festgestellt, dass die Schuld auf ungarischer Seite liege und die sieb. Regierung ermächtigt, Dr. Apathy weiterhin interniert zu halten und der Stadt Klausenburg eine Strafe von einer Million aufzuerlegen. Als General Pathé von Klausenburg nach Hermannstadt mit diesem Ergebnis der Untersuchung zurückkehrte, wurde er von den Rumänen in mehreren Banketten gefeiert.

Zu der Aufforderung der Entente, dass der Entscheidung über die Gebietsfragen auf der Friedenskonferenz nicht durch gewaltsame Besetzungen vorgegriffen werden soll, erklärte der sieb. Regierungsrat, dass sich dieser Apell nicht gegen die Rumänien, sondern gegen die Gewaltmassnahmen der Ungarn richte, die den Rumänen den zuerkannten Besitz mit Waffengewalt streitig machen wollen. Die rumänische Armee hat Befehl bekommen, weiter vorzurücken und sieb. rum. Blätter verbreiten sogar die unglaubwürdige Nachricht, dass sie in einiger Zeit Budapest besetzen werde.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 23, T 136—86 (SA), c. 294—295; Auswärtiges Amt, Abtheilung A, Allgemeine Angelegenheiten Rumäniens, Rumänien No. 1, Bd. 41.

Francezii şi problema Transilvaniei

Cercurile conducătoare din România au reuşit să-l determine pe generalul Berthelot să facă o călătorie prin Transilvania, în care să i se prezinte în modul cel mai impresionant posibil puternica adeziune a populaţiei române din Transilvania. Pregătiri deosebit de mari s-au făcut pentru generalul Berthelot la Sibiu. Au fost aduşi ţărani români din 100 de sate, în costume naţionale, pentru a-l ovaţiona pe generalul francez. Ei au trecut prin faţa lui într-un cortegiu festiv multicolor, avind cu ei care mari ce înfăţişau în tablouri alegorice viaţa românilor (nunta, activitatea casnică, munca la cîmp). Apoi au prezentat dansuri naţionale, la care s-a prins şi generalul Berthelot. Prin această primire cordială românii transilvăneni au dorit să arate cît de profundă este recunoştinţa lor pentru francezi, care s-au interesat de eliberarea românilor. Totodată, ei au urmărit să exprime astfel încrederea lor că şi la Conferinţa de Pace Franţa va face din dorinţele românilor pro-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

priile ei dorințe. Atunci cînd, la cîtva timp după vizita generalului Berthelot în Transilvania, în mai multe localități s-a ajuns la ciocniri sîngeroase între trupele române și cele ungare, ca de exemplu în orașul Zalău, unde 9 soldați români au fost uciși de Garda Națională ungară — ceea ce a dus la arestarea comisarului guvernului ungar, dr. Apathy — generalul Berthelot l-a trimis la Cluj pe șeful Statului său Major, generalul Pathé, spre a face cercetări, la cererea ungurilor. Așa cum s-a comunicat de către partea română, generalul francez a constatat că vina a fost a părții ungare și a împuternicit guvernul transilvănean să-l țină în continuare internat pe dr. Apathy și să aplice orașului Cluj o amendă de un milion. Cînd generalul Pathé s-a întors de la Cluj la Sibiu cu acest rezultat al cercetărilor a fost sărbătorit de români la cîteva banchete.

În legătură cu cerința formulată de Antantă ca hotărîrea Conferinței de Pace asupra problemelor teritoriale să nu fie anticipată prin ocupări cu forța, Consiliul Dirigent transilvănean a declarat că acest apel este îndreptat nu împotriva românilor, ci împotriva măsurilor de forță ale Ungariei, care vrea să conteste cu armele stăpînirea recunoscută românilor. Armata română a primit ordin să continue înaintarea, iar ziarele românești din Transilvania difuzează deja știrea incredibilă că ei vor ocupa în scurt timp Budapesta.

527

1919 februarie 18. **Articol din ziarul** *Le Temps* **redînd conținutul memoriului întocmit de Ștefan Cicio-Pop despre atrocitățile trupelor ungare împotriva populației românești din Transilvania.**

Dans les Balkans
Les atrocités hongroises en Transylvanie

On mande de Bucarest:

M. Stephan Popp, ministre de Transylvanie dans le cabinet roumain, vient de réclamer une enquête interalliée sur les attentats commis par les Hongrois en Transylvanie depuis l'armistice.

Parmi les faits énumérés dans le mémoire de M. Popp, et dont il se déclare prêt à démontrer l'exactitude, on relève les exemples suivants:

A Josikatalva, 91 Roumains ont été massacrés ou brûlés vifs; lors de l'enquête de la commission mixte, cinq jours plus tard, les cadavres étaient encore fumants.

A Coslari, des bandes magyares, protéjées par un train blindé, dévastent la ville et fusillent 12 Roumains, dont un enfant de 12 ans.

Dans le village d'Igrishi, des gendarmes hongrois convoquent 30 habitants et les fusillent du premier au dernier.

A Oradia-Mare, des soldats hongrois fusillent 5 Roumains, après les avoir obligés à creuser leur fosse.

A Ciuciu, le lieutenant roumain Georges Danciu est contraint de creuser sa fosse, sauvagement torturé, puis mis à mort.

Dans la région d'Arad et de Bihor, les troupes hongroises attaquent ouvertement la population roumaine et obligent environ 40 000 Roumains à se réfugier dans les montagnes, où un grand nombre périssent de froid et de faim.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

M. Popp fait retomber sur le gouvernement du comte Karolyi la responsabilité directe de ces atrocités, qui continuent à se multiplier dans toute la partie de la Transylvanie encore occupée par les forces hongroises.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Ungaria, r. 564, c. 575; Magyar Néphadsereg Hadtörtenelmi Levéltár, Polgari Demokratikus Forradolom, Hadügyminisztérium, 8 (katona politikai) oszt., 1919, 16/11—215 lt. i.-j., Magyar és német lapok a békekonferenciárol.

În Balcani
Atrocităţile ungureşti în Transilvania

Se comunică din Bucureşti:

Dl Ştefan Pop, ministru pentru Transilvania în guvernul român, a cerut recent o anchetă interaliată asupra atentatelor comise de unguri în Transilvania după Armistiţiu.

Dintre faptele enumerate în memoriul dlui Pop şi a căror exactitate el se declară gata s-o demonstreze, enumerăm următoarele exemple:

La Beliş, 91 români au fost masacraţi sau arşi de vii; în timpul anchetei comisiei mixte, 5 zile mai tîrziu, cadavrele erau încă fumegînde.

La Coşlariu, bande ungureşti, protejate de un tren blindat, davastează localitatea şi împuşcă 12 români, între care un copil de 12 ani.

În satul Igriş, jandarmi unguri convoacă 30 locuitori şi îi împuşcă de la primul la ultimul.

La Oradea, soldaţi unguri împuşcă 5 români, după ce i-au obligat să-şi sape groapa.

La Stîna de Mureş, locotenentul român George Danciu este forţat să-şi sape groapa, este torturat în mod sălbatic, apoi este ucis.

În regiunea Aradului şi a Bihorului, trupele ungare atacă deschis populaţia română şi obligă cca 40 000 români să se refugieze în munţi, unde un mare număr pier de frig şi de foame.

Pentru aceste atrocităţi care continuă să se înmulţească în toată partea Transilvaniei încă ocupată de forţele ungare, dl Pop face responsabil direct guvernul contelui Károlyi.

528

1919 februarie 20, Paris. **Instrucţiuni ale preşedintelui Consiliului de Miniştri, ministru de război al Franţei, G. Clemenceau, către Comandantul şef al Armatei Aliate din Orient, generalul Franchet d'Espérey, prin care se transmite telegrama ministrului de externe al Franţei referitoare la opinia Franţei în privinţa Dobrogei.**

Ministère de la Guerre
Etat Major Général de l'Armée
Groupe de l'Avant
3. bureau A
Secret

No 1808 BS/3

Duplicata
Télégramme
Paris, le 20 Février 1919
Le Président du Conseil,
Ministre de la Guerre à Général Cdt en Chef
Armées Alliées d'Orient, Constantinople

Primo. Pour votre information.

Ministre Affaires Etrangères adresse à Monsieur Henry, télégramme suivant:

Aldea Constantin
Bibliotecă personală
Nr. .....
https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

« Pour éviter tout malentendu, me paraît nécessaire préciser manière dont se pose pour nous question de la Dobroudja.

Jusqu'ici, attribution cette contrée n'est pas remise en question. Alliés ayant exigé de l'Allemagne abrogation du traité de Bucarest imposé par elle à Roumanie, statu quo ante est rétabli.

Dobroudja doit donc être en conséquence considérée comme appartenant toujours aux Roumains jusqu'à limite déterminée par traité 1913. C'est pour ce motif évidemment, que gouvernement roumain ne l'a pas comprise dans ses revendications puisqu'il recouvre purement et simplement son bien.

Si pourtant ne consentons pas à laisser gouvernement roumain, comme semblerait résulter cette situation, exercer librement sa souveraineté en Dobroudja, c'est uniquement parce que armistice conclu par nous avec Bulgarie est antérieur à abrogation deuxième traité Bucarest résultant armistice avec Allemagne. Pourrions pas laisser actuellement roumains se réinstaller en Dobroudja sans violer armistice accepté par Bulgarie puisqu'ils n'occupaient pas Dobroudja lors conclusion cet armistice et qu'il n'a pas été possible alors prévoir leur réoccupation par raison que Roumanie était en Paix avec Allemagne et Bulgarie à cette époque. Mais avons nul autre motif contester droits Roumanie en Dobroudja.

Il va de soi que n'entendons pas; en envisageant ainsi état actuel de question au point de vue juridique, préjuger décisions Congrès de paix qui peut ultérieurement juger nécessaire remanier, dans un sens ou autre, frontière 1913 mais ce n'est pas prévision cette éventualité que maintenons occupation alliée Dobroudja, à exclusion Roumanie. Il est d'ailleurs entendu comme vous savez que occupations n'ont aucune influence sur décisions des Puissances.

Ne devez pas perdre de vue ces différentes considérations d'où résulte essentiellement que refus que nous opposons à réinstallation roumaine est pas motivée par idée d'un doute concernant statut actuel Dobroudja qui demeure réglé en droit par traité 1913. Il importe que autorité militaire comprenne bien portée cette attitude et que nous ne donnions à aucun degré impression qu'elle est inspirée par désir de ménager une nation ennemie au détriment d'une nation alliée. »

signé: Pichon

Secundo. Prière donner instructions conformes aux autorités militaires alliées de Bulgarie et de Dobroudja.

Le Chef d'Etat Major Général de l'Armée signé Alby

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 305, c. 548–549; Service Historique de l'Armée, Vincennes. Ministère de la Guerre, Carton 20 N 878.

Ministerul de Război
Statul Major General al Armatei
Grup de înaintare
Al 3-lea Birou A
Secret

Duplicat

Telegramă
Paris, 20 februarie 1919
Preşedintele Consiliului, ministru de război
către generalul Comandant şef
al Armatei Aliate din Orient, Constantinopol,

Nr. 1808 BS/3

Primo. Pentru informarea dv.

Ministrul afacerilor externe adresează dlui Henry următcarea telegramă:

„Pentru a evita orice neînţelegere, mi se pare necesar a preciza modul în care se pune pentru noi problema Dobrogei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pînă acum nu s-a pus problema atribuirii acestei provincii. Întrucît Aliaţii au pretins Germaniei abrogarea Tratatului de la Bucureşti impus de ea României, statu-quo-ul anterior este restabilit. Dobrogea trebuie, prin urmare, considerată ca aparţinînd tot românilor pînă la graniţa stabilită prin Tratatul din 1913. Acesta este, evident, motivul pentru care guvernul român nu a inclus-o în revendicările sale întrucit îşi redobîndeşte pur şi simplu ceva ce-i aparţine.

Dacă, cu toate acestea, nu sîntem de acord să lăsăm guvernul român, aşa cum s-ar părea că rezultă din această situaţie, să-şi exercite liber suveranitatea în Dobrogea, aceasta o facem numai pentru că armistiţiul pe care l-am încheiat cu Bulgaria este anterior abrogării celui de-al doilea Tratat de la Bucureşti în urma căruia a rezultat armistiţiul cu Germania. Nu-i putem lăsa acum pe români să se reinstaleze în Dobrogea fără a încălca armistiţiul acceptat de Bulgaria, întrucît ei nu deţineau Dobrogea în momentul încheierii acestui armistiţiu şi pentru că atunci nu era posibil să se prevadă reocuparea acestei provincii de români în virtutea faptului că la acea epocă între România, Germania şi Bulgaria era pace. Nu avem însă nici un alt motiv să contestăm drepturile României în Dobrogea.

Se înţelege de la sine că nu vom aştepta; privind astfel starea de lucruri prezentă din punct de vedere juridic, înseamnă să anticipăm hotărîrile Congresului de Pace care poate considera ulterior necesar a remania, într-un sens sau altul, graniţa din 1913, nu pentru posibilitatea acestei eventualităţi menţinem ocupaţia aliată în Dobrogea, cu excluderea României. Este de altfel de la sine înţeles, după cum ştiţi, că ocupaţiile nu au nici o influenţă asupra hotărîrilor Puterilor.

Nu trebuie să pierdeţi din vedere aceste diverse consideraţii din care rezultă în principal că opoziţia noastră faţă de reinstalarea românească nu este motivată de vreo îndoială în privinţa statutului actual al Dobrogei, care rămîne stabilit de drept prin Tratatul din 1913. Se impune ca autoritatea militară să înţeleagă importanţa acestei atitudini, iar noi să nu lăsăm în nici un caz impresia că aceasta este determinată de dorinţa de a menaja o naţiune inamică în detrimentul unei naţiuni aliate".

Pichon

Secundo: Rog transmiteţi instrucţiuni corespunzătoare autorităţilor militare aliate din Bulgaria şi din Dobrogea.

Şeful Statului Major General al Armatei
Alby

529

1919 februarie 20. **Articol din ziarul *Le Temps* despre ştirile false răspîndite de propaganda ungară cu privire la România şi substratul acestei acţiuni.**

Hongrois et Roumains

Notre correspondant de Bucarest télégraphie:

La propagande hongroise agit avec violence contre la Roumanie. Les nouvelles fausses sont systématiquement répandues: hier, c'était la révolution et la fuite du roi; aujourd'hui, la grève générale et le massacre des Hongrois dans le territoire occupé par les Roumains d'après la convention d'armistice. En vérité, aucune de ces rumeurs n'a le moindre fondement: le seul

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

point qui ne peut pas être mis en discussion est que le gouvernement de Budapest qui, croyant avoir à se soumettre aux principes wilsoniens, avait, en novembre dernier, consenti à ce que les Roumains de toute la Transylvanie disposent de leur sort, reprend, à la faveur de l'arbitraire ligne d'armistice, d'étranges prétentions; dans tous les territoires roumains d'au-delà de la ligne Diaz [1], il lève l'impôt, recrute des soldats, déporte les hommes, persécute de la plus barbare façon les femmes et les vieillards, et vient, de plus, proposer aujourd'hui, après cette singulière préparation, les formes de l'application de la formule « le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes ».

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Ungaria, r. 564, c. 576; Magyar Néphadsereg Hadtörtenelmi Levéltár, Polgari Demokratikus Forradolom, Hadügyminisztérium, 8 (katona politikai) oszt., 1919, 16/11—215 lt.i-j., Magyar és német lapok a békekonferenciáról.

Ungurii şi românii

Corespondentul nostru din Bucureşti telegrafiază:

Propaganda ungară acţionează cu violenţă împotriva României. Ştirile false sînt răspîndite sistematic: Ieri se vorbea de revoluţie şi de fuga regelui; azi — grevă generală şi masacrarea ungurilor în teritoriul ocupat de români după Convenţia de armistiţiu. În realitate, nici una dintre aceste rumori nu are nici cel mai mic fundament. Singurul punct care nu poate fi pus în discuţie este că guvernul de la Budapesta — care, considerînd că trebuie să se supună principiilor wilsoniene, consimţise în noiembrie trecut ca românii din întreaga Transilvanie să dispună de soarta lor — reia pretenţii stranii, profitînd de linia arbitrară de armistiţiu; în toate teritoriile româneşti de dincolo de linia Diaz [1] el încasează impozitul, recrutează soldaţi, deportează oamenii, persecută în modul cel mai barbar femeile şi bătrînii şi, după toate acestea, e gata să propună acum, după această ciudată pregătire a situaţiei, formele de aplicare a formulei « dreptul popoarelor de a dispune de ele însele ».

530

1919 februarie 20. **Telegramă cifrată a generalului Henri Mathias Berthelot către preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru de război al Franţei, Georges Clemenceau, în care relatează starea de spirit din România legată de problema transilvăneană.**

Armée du Danube
Etat-Major
3-ème Bureau
No 392/3

le 20 Février 1919
Confirmation

Télégramme chiffré

A Ministre de la Guerre. Paris
C.A.A. Constantinople

Revenant d'Odessa et bien que pendant peu de temps absent de Roumanie, j'ai trouvé ici un état d'esprit très surexcité et en particulier sur la

[1] Referire la generalul Armando Diaz care, prin victoria repurtată pe frontul italo-austriac, determinase încheierea armistiţiului cu Austro-Ungaria. Folosirea denumirii „linia Diaz" pentru linia de armistiţiu stabilită la Belgrad cu Ungaria este însă improprie.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

question transylvaine. Les Hongrois ont commis des massacres sur des gens de nationalité roumaine, des fusillades éclatent journellement sur les avant-postes roumains, voire même des coups de canon dirigés sur des points occupés par les détachements roumains, tous ces faits font qu'on regrette vivement le retard apporté à mettre bon ordre dans la partie de la Transylvanie qui n'est pas encore occupée par les troupes roumaines. Le minimum demandé, c'est de mettre les Hongrois dans l'obligation de faire retirer leurs troupes sur la Theiss, ou tout au moins à l'ouest de la ligne indiquée par un précédent télégramme. Il est à craindre que si une décision n'est pas prise d'extrême urgence à cet égard les événements ne se precipitent. Les populations de Transylvanie considèrent déjà le Conseil National comme traître à sa race et les paysans sont prêts de passer à la révolte et même au bolchévisme; ce parti disent-ils est le seul moyen de retrouver le droit de l'existence. Il est à craindre dans cet état d'esprit que les coups de fusil ne partent seuls et que le Commandement et le gouvernement roumains soient impuissants a calmer l'opinion.

Berthelot

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 175, c. 1093; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat-Major de l'Armée, 16 N 3172.

Armata Dunării
Statul Major
Biroul 3
Nr. 392/3

20 februarie 1919
Confirmare

Telegramă cifrată

Ministrului de război — Paris
Comandamentului Armatei Aliate, Constantinopol

Revenind de la Odessa şi cu toate că am lipsit puţin timp din România, am găsit aici o stare de spirit foarte surescitată şi în special asupra problemei transilvănene. Ungurii au comis masacre asupra oamenilor de naţionalitate română, zilnic izbucnesc împuşcături asupra avanposturilor române, chiar lovituri de tun îndreptate asupra punctelor ocupate de detaşamentele române, toate aceste fapte făcînd să se regrete adînc întîrzierea punerii în ordine a părţii Transilvaniei care nu este încă ocupată de trupele române. Minimum cerut este ca ungurii să fie obligaţi să-şi retragă trupele pe Tisa sau cel puţin la vestul liniei indicate printr-o precedentă telegramă.

Este de temut ca, dacă nu este luată, cu extremă urgenţă, o decizie în acest sens, evenimentele să se precipite. Populaţia din Transilvania consideră deja Consiliul Naţional ca trădător al naţiei sale şi ţăranii sînt gata să treacă la revoltă şi chiar la bolşevism; acest partid, spun ei, este singurul mijloc de a regăsi dreptul la existenţă. Ne putem teme, în această stare de spirit, să nu se producă fără voie incidente armate iar comandamentul şi guvernul român să nu devină incapabile să calmeze opinia.

Berthelot

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

531

1919 februarie 21. **Scrisoare a primului delegat al României la Conferința de Pace adresată ministrului afacerilor externe al Franței, St. Pichon, președintelui comisiei revendicărilor române, André Tardieu și delegatului american House, despre necesitatea ocupării de către trupele române a teritoriilor ce urmau să revină României.**

Excelențelor lor
Domnilor:

Pichon, ministru al afacerilor străine,
Tardieu, președinte al comisiei revendicărilor române, și
House, delegat american

1. Trupele sîrbe continuă să ocupe o parte din Banat, unde se dedau la acte de violență și de intimidare împotriva populațiilor ostile dominației Serbiei. Se impune evacuarea acestor trupe.

2. E necesar în mod urgent a lăsa trupele române să ocupe teritoriile revendicate de România în Ungaria, unde guvernul din Budapesta provoacă dezordini și organizează bolșevismul.

Această agitație, care se produce cu toată victoria Antantei, provoacă în Transilvania și în Regatul Român decepții și descurajare în momentul cînd mizerii de ordin material cer de la poporul român o mare energie morală.

Constituirea unei zone neutre în aceste regiuni ar masca răul și, departe de a-l împiedica, l-ar încuraja, căci emisarii bolșevismului maghiar nu vor putea fi împiedicați prin procedee de neutralitate lipsite de interes.

Situația financiară cere pe de altă parte o despărțire de Budapesta a acestor regiuni. Speculatorii acumulează acolo coroane pentru a obliga autoritățile române ca, în momentul ocupației, să ramburseze această monedă depreciată peste valoarea sa.

3. Autoritățile militare române trebuie să intre fără întîrziere în Dobrogea, care este o provincie necontestată a Regatului Român și unde bulgarii continuă să se dedea la provocațiuni și agitații.

Comandamentul Aliaților nu a satisfăcut încă această necesitate impusă de securitatea statului.

4. Situația materială continuă să se agraveze în mod foarte periculos.

Intervențiile repetate ale guvernului român pentru a obține de la germani, unguri și bulgari restituirea a 400 locomotive și 4 000 vagoane ale căilor ferate române nu au obținut pînă acum nici un rezultat.

În atari condiții orice sforțare pentru a ameliora starea populației nu poate avea rezultat.

Ion I. C. Brătianu

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 373—374.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 februarie 22, Paris. **Proces-verbal al şedinţei Comitetului pentru probleme româneşti al Conferinţei de Pace în cadrul căreia s-a discutat posibilitatea creării unei zone neutre în Transilvania.**

General Tasker H. Bliss, U.S.A.
Hotel Crillon

Paris, February 22, 1919

Sir:

On the motion of M. Tardieu, President of the Rumanian Commission, it was decided to refer to the Military Representatives at Versailles, the question of the distribution of Allied troops in Transylvania, with particular reference to the control of the neutral zone between the Rumanians and Hungarians.

A copy of the minutes of yesterday's proceedings, with relation to the foregoing, is attached for your information.

I am, Sir, Your obedient servant,

J. C. Grew
Secretary General

Enclosure

Report from the Rumanian Committee on Transylvania

M. Tardieu said that the Committee on Rumanian Affairs had reached the conclusion that the question of Transylvania should be referred back to the Conference for settlement, for the following reasons. When the Armistice was signed with Hungary by the General Commanding-in-Chief of the Allied Armies of the East, Rumania had not yet re-entered the war and there was no reason, therefore, for fixing a definite line of occupation between Rumania and Hungary. Hungarian troops, therefore, remained in occupation of Transylvania and were accused by M. Bratiano, in a report dated 9th February 1919, of having committed acts of cruelty. Consequently, Rumanian troops moved forward with the intention of occupying the whole of that region up to the line fixed by the Treaty of 1916. On February 14th, 1919, General Franchet d'Espérey cabled that the Rumanian troops were continuing their advance into Transylvania and has already reached the line: — Marmares-Sziget, Zilak, Czueza, Nagy-Szebecs, Zam.

Now, the final frontiers of Rumania had not yet been fixed by the Committee of Rumanian Affairs, who were still engaged in studying that question. But, owing to the advance of the Rumanians, it was possible that serious conflicts might take place at any moment between the Rumanian and Hungarian troops; an incident which would be doubly regrettable since the question in conflict was now under consideration. The Committee, therefore, had considered it expedient to report the situation to the Conference in order to avoid any conflict taking place in this region, and a proposal had been submitted four days previously, suggesting:

(1) The fixation of two lines at a certain distance from each other beyond which the Hungarian and Rumanian troops should not be permitted to advance, and

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

(2) The establishment of a neutral zone between the two proposed lines, to be occupied by Allied troops with a view to preventing the spreading of Bolshevism, which was prevalent in Hungary.

During the last two days, the Committee had received reports from General Alby, the French Chief of Staff, and from the military advisers of the Italian Peace Delegation in Paris. M. Bratiano had also forwarded a note on this subject and, in addition, General Charpy, Chief of Staff to General Franchet d'Espérey, had just returned from these regions and submitted a report on the situation. Taking these facts into consideration, it was thought by the Committee that the military advisers of the Conference should be asked to fix the lines of extreme occupation above referred to and decide whether or not the intervening neutral zone should be occupied by Allied troops, in view of maintaining order against possible Bolshevist attempts.

M. Balfour enquired whether M. Tardieu's Committee had heard any military experts.

M. Tardieu replied in the negative, and explained that the Committee had merely read General Alby's report. They had purposely refrained from obtaining military advice, as the Committee might thereby have been led into a discussion of purely military question, which were outside the terms of reference.

M. Balfour enquired how order would be maintained in the neutral zone if a neutral zone were constituted. Was that purely a military question?

M. Tardieu replied that in principle the maintenance of order in the neutral zone was not purely a military question, and for that reason the Committee had enquired into the matter. It had, however, been found that all sorts of military questions were involved, — for instance, were Allied troops available for the occupation of the neutral zone, — and for that reason it had been decided to refer the question back to the Conference.

Lord Milner enquired whether it was intended that the question should be referred for report to the military representatives of the Supreme War Council at Versailles.

M. Tardieu replied that that was the intention of the Committee.

It was decided to refer to the military representatives of the Supreme War Council at Versailles the questions raised in the following recommendation made by the Committee on Rumanian Affairs on February 17th, 1919:

The Commission of Rumanian Affairs beg to draw the attention of the Supreme Allied Council to the following situation:

(1) General Franchet d'Espérey sent a wire dated February 14th, 1919, saying that the Rumanian troops were continuing their advance into Transylvania and had already reached the line Marmoros-Sziget, Zilak, Czueza, Nagy-Szebecs, Zam.

(2) The Rumanian Government (letter from M. Bratiano to the President of the Peace Conference, dated February 9th) justifies such advance by the acts of cruelty committed by the Hungarians in that region.

(3) The Commission on the Rumanian Affairs is at the present time studying the line to be drawn as a frontier between Rumania and Hungary, and wishes that no armed conflicts should take place in that region.

For the above reasons the Commission on Rumanian Affairs asks the Supreme Council if the present situation does not seem to warrant the fixation of two lines beyond which the Hungarian and Rumanian troops should not go, a zone free of military occupation being thus established between the two proposed lines.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

(A) 10 kilometres west of general line running from Vasaros Nameny, point of confluence of the two Keres, Algyo north of Szegedin, as regards Hungarian troops.

(B) 10 kilometers east of line Szatmar-Nemeti, Nagy-Varad, Arad, as regards Rumanian troops.

It is for the Supreme Allied Council to decide whether or not the zone forbidden to Hungarian and Rumanian troops should be, in view of maintaining order against possible Bolshevist attempts, occupied by Allied troops.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. S.U.A., r. 623, c. 14— 16; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State, Records of the American Commission to Negotiate Peace, 1918— 1919 (R.G. 256), Microcopy 820, Roll 392, Vol. 366, 185, 3132/33.

Generalului Tasker H. Bliss, reprezentant S.U.A.
Hotel Crillon

Paris, 22 februarie 1919

Domnule,

La propunerea dlui Tardieu, preşedintele Comitetului pentru problemele româneşti, s-a hotărît să se trimită spre studiu reprezentanţilor militari la Versailles problema dispunerii trupelor aliate în Transilvania, cu referire specială la controlul asupra zonei neutre dintre români şi unguri.

Un exemplar al procesului verbal al dezbaterilor de ieri referitoare la cele de mai sus este anexat pentru informarea dv.

Sînt, dle, al dv. supus servitor,

J. C. Grew
Secretar General

Anexă

Raport referitor la Transilvania
al Comitetului pentru problemele româneşti

Dl Tardieu a spus că Comitetul pentru problemele româneşti a ajuns la concluzia că problema Transilvaniei trebuie trimisă înapoi la Conferinţă pentru reglementare, pentru următoarele motive. Cînd a fost semnat armistiţiul cu Ungaria de către generalul Comandant şef al Armatelor Aliate din Orient, România nu reintrase încă în război şi de aceea nu exista nici un motiv pentru a stabili o linie precisă de ocupaţie între România şi Ungaria. Astfel, trupele ungare au rămas ca trupe de ocupaţie în Transilvania, fiind acuzate de dl Brătianu într-un raport datat 9 febr. 1919 de a fi comis aici acte de cruzime. În consecinţă, trupele române au înaintat cu intenţia de a ocupa întreaga regiune pînă la linia stabilită de Tratatul din 1916. La 14 febr. 1919, generalul Franchet d'Espérey a telegrafiat că trupele române îşi continuă înaintarea în Transilvania şi că ajunseseră deja la linia Sighetul Marmaţiei, Zalău, Ciucea, Valea Drăganului, Zam.

Frontierele definitive ale României nu au fost încă stabilite de Comitetul pentru afacerile româneşti, care se mai află încă în studiul acestei chestiuni. Dar, datorită înaintării românilor, este posibil ca în orice moment să aibă loc serioase conflicte între trupele ungare şi trupele române; iar incidentul ar fi de două ori regretabil căci problema în discuţie se află acum în studiu. Comitetul a considerat de aceea oportun să prezinte situaţia Conferinţei pentru a evita orice conflict care ar putea avea loc în această regiune, iar cu 4 zile în urmă a fost formulată o propunere care sugerează:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1 Stabilirea a două linii la o anumită distanţă una de cealaltă din spatele cărora trupelor ungare şi române să nu li se permită să înainteze, şi

2 Stabilirea unei zone neutre între cele două linii propuse, care să fie ocupată de trupele aliate cu scopul de a împiedica răspîndirea bolşevismului predominant în Ungaria.

În cursul ultimelor două zile, Comitetul a primit informaţii din partea generalului Alby, şeful de stat major francez, şi din partea consilierilor militari ai delegaţiei italiene la Paris. Dl Brătianu a înaintat, de asemenea, o notă pe această temă şi, în plus, generalul Charpy, şeful de stat major al generalului Franchet d'Espérey, s-a întors recent din acele regiuni şi a prezentat un raport asupra situaţiei. Luînd aceste fapte în considerare, Comitetul a considerat să li se ceară consilierilor militari ai Conferinţei să stabilească acele linii extreme de ocupaţie — la care s-a făcut referire şi mai sus — şi să hotărască dacă zona neutră nou creată să fie ocupată sau nu de trupe aliate, cu scopul de a menţine ordinea împotriva unor posibile încercări bolşevice.

Dl Balfour a întrebat dacă Comitetul a audiat vreun expert militar.

Dl Tardieu a răspuns negativ şi a explicat că Comitetul a citat doar raportul generalului Alby. Ei se abţinuseră în mod deliberat de a cere o opinie militară, întrucit Comitetul ar fi putut prin aceasta să fie antrenat într-o discuţie asupra unor probleme cu caracter pur militar, care se aflau în afara termenilor de referinţă.

Dl Balfour a întrebat cum va fi menţinută ordinea în zona neutră, dacă se crea o zonă neutră. Era aceasta o chestiune pur militară?

Dl Tardieu a răspuns că în principiu menţinerea ordinii în zona neutră nu era o chestiune pur militară şi pentru acest motiv Comitetul a trecut la analizarea chestiunii. Dar s-a văzut că erau implicate tot felul de probleme militare, — de exemplu dacă existau trupe aliate disponibile pentru ocuparea zonei neutre —, şi pentru acest motiv s-a hotărît să se trimită problema pentru a fi reanalizată de Conferinţă.

Lordul Milner a întrebat dacă se intenţiona ca problema să fie dată spre studiu şi avizare reprezentanţilor militari ai Consiliului Suprem de război de la Versailles.

Dl Tardieu a răspuns că aceasta era intenţia Comitetului.

(S-a hotărît să se supună analizei experţilor militari ai Consiliului Suprem de război problemele ridicate în următoarea recomandare a Comitetului pentru problemele româneşti formulată la 17 febr. 1919:

Comitetul pentru problemele româneşti îşi permite să atragă atenţia Consiliului Aliat Suprem asupra următoarei situaţii:

1 Generalul Franchet d'Espérey a transmis la data de 14 febr. 1919 o telegramă informînd că trupele române îşi continuau înaintarea în Transilvania şi atinseseră deja linia Sighetul Marmaţiei, Zalău, Ciucea, Valea Drăganului, Zam.

2 Guvernul român (scrisoarea dlui Brătianu către preşedintele Conferinţei de Pace, datată 9 febr.) justifică această înaintare prin actele de cruzime comise de unguri în acea regiune.

3 Comitetul pentru problemele româneşti studiază în prezent linia ce urmează a fi trasată drept frontieră între România şi Ungaria şi doreşte ca în această regiune să nu aibă loc nici un conflict.

Pentru motivele de mai sus, Comitetul pentru problemele româneşti întreabă Consiliul Suprem dacă actuala situaţie nu pare să justifice stabilirea a două linii peste care trupele române şi ungare să nu treacă, o zonă fără ocupaţie militară fiind astfel stabilită între cele două linii propuse.

A În ce priveşte trupele ungare: 10 km la vest de linia generală care merge de la Vásáros Namény, punctul de confluenţă al celor două Crişuri, Algyó, la nord de Seghedin.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

B În ce privește trupele române: 10 km la est de linia Satu Mare, Oradea, Arad.

Este de competența Comitetului Suprem Aliat să hotărască dacă zona interzisă trupelor ungare și române va fi ocupată de trupe aliate, cu scopul menținerii ordinii împotriva unor posibile încercări bolșevice.

533

1919 februarie 24. **Notă adresată de Al. Vaida-Voievod Consiliului interaliat de război, prin care arată că Acordul de armistițiu din 13 noiembrie 1918 a fost încheiat în defavoarea și fără cunoștința românilor și se impune ca trupele române să înainteze pînă la limita teritoriilor românești.**

Contele Károlyi, cind a negociat condițiile unui armistițiu cu generalul Franchet d'Espérey, nu l-a putut încheia pentru ținuturile românești din Ungaria, care au participat la constituirea guvernămîntului provizoriu al românilor din Ungaria, a căror autonomie fusese recunoscută de către guvernul din Budapesta, prezidat de contele Károlyi.

Cînd acesta din urmă, contrariu art. 3 și 17 din Armistițiul încheiat la Versailles, obținuse la Belgrad recunoașterea dreptului de a administra, prin autoritățile ungare, teritoriile vechii Ungarii, aceasta nu se putea aplica regiunilor a căror populație se declarase deja pentru guvernul constituit la Alba Iulia.

De altfel, după cum a fost recunoscut cehoslovacilor, care au fost autorizați, să nu ție seamă de aceste stipulații, înțelegerea de la Belgrad, încheiată cu o autoritate de fapt și nu de drept, nu poate fi invocată pentru a contrazice condițiile armistițiului general.

Pentru aceste motive și pentru a opri propaganda periculoasă, exercitată sub auspiciile guvernului din Budapesta în ținuturile românești, incă neocupate de către trupele din Regat, este de urgentă trebuință de a face să înainteze trupele române pînă la linia de delimitare a acestor teritorii.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 374—375.

534

1919 februarie 25, Londra. **Articol din ziarul** *The Times* **intitulat** *Autonomia Transilvaniei*, **privind politica internă liberală și modul cum s-a realizat independența.**

〈1919 February 25, London〉

The Transylvania under Autonomy
Liberal internal policy
How independence was achieved
(From our special correspondent)

Bucharest (by mail)

Very litlle is known in Western Europe of the part played by the Rumanian population in Hungary before the collapse of the Austro-Hungarian Monarchy. On October, 12, 1918, the Rumanians of Transylvania, the Banat

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

and other Hungarian districts, proclaimed through their Executive Committee at the Assembly of Nagyvárad their independence and the right of the national self-determination, at the same time denying the right of the Hungarian Government to represent their national interest at the Peace Conference.[1] This resolution was formally announced by Dr. Vaida in the Hungarian Parliament on October 18. On October 27 the Rumanian National Committee moved its residence to Arad.

Later, owing to the disturbances created by the disbanded troops returning from the front, the Hungarian Government appealed to the various constituted National Councils to cooperate in re-establishing order. An order was given by the Hungarian Minister of War, Bartha, that all officers and soldiers of Rumanian nationality should henceforth take their orders from the Rumanian National Council. An arrangement was then made between the Hungarian, Saxon, and Rumanian National Councils to institute local National Councils and National Guards in the Rumanian districts of Hungary for the purpose of maintaining order. This variegated cooperation, however, failed to secure the desired result, especially in the localities where the population was mixed. Thereupon the Rumanian National Council addressed on November 8 the following ultimatum [2] to the Hungarian Government:

On the strength of the principle of national self-determination, contained in the armistice conditions,[3] and in order to be in a position to restore order, thereby ensuring life and prosperity, we demand the independent and exclusive right of governing the districts of Hungary populated by Rumanians, eliminating all other administrative authorities. Naturally, we shall respect the rights of the other co-existent nationalities giving full political, educational and religious freedom, according to President Wilson's enuanciations. In case of refusal we shall cease cooperating with the authorities, and shall decline all responsibility as to the consequences thereof. We shall further proclaim to our nation and to the world at large that we have been denied the right of national self-determination.

Reunion with Rumania

As a reply the Hungarian Government then sent Dr. Oscar Jaászi — the former Minister of Nationalities — to negotiate with the Rumanian National Council at Arad. These negociations failed. Thereupon the Rumanian National Council convoked a National Assembly on December 1, 1918, at Alba Iulia (Karlsburg). Five representatives from every electoral district were officially invited numbering about 1,200 in all, but besides over 100,000 Rumanians streamed in from all parts of the Hungarian districts. Amidst great enthusiasm the Rumanians of Transylvania, the Banat and other districts voted unanimously for unconditional union with the Kingdom of Rumania. They also resolved to reserve for these territories a provisional autonomy until the Constituent Parliament of Greater Rumania, based on universal suffrage, should be elected. On the second day of the Assembly an Executive Council, composed of 15 members, under the presidency of Dr. Iulius Maniu was formed to organise internal administration.

The Executive Council has done good work. It adheres to the principles laid down at the National Assembly of Alba Iulia of which the main are: — (1) To grant equal rights and full justice, not only to the Rumanians, but also to each of the other nationalities co-existent within their boundaries. (2) A liberal and democratic administration to its fullest extent, each natio-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nality to enjoy full political, educational and religious freedom. (3) Universal suffrage for both sexes from the age of 21, (4) A radical agrarian reform, giving land to the peasants.

Hungarian Propaganda

A well-disciplined Rumanian Army under the command of General Moşoiu is operating with great tact and consideration and is welcomed by the Rumanians and other nationalities alike who see in them a guarantee for order and safety. With the exception of a few attempts at revolt on the part of the Magyar Szeklers, instigated by a well-organized Hungarian propaganda mission under Professor Stephen Apathy of Koloszvar, there is no sign of Bolshevism in the occupied part of Transylvania. This forms a striking contrast with the state of affairs in the unoccupied part of Transylvania and in Hungary proper. Large number of pamphlet and leaflets with a revolutionary tendency against the Rumanian King and Government are being secretly distributed throughout these districts. Professor Apathy, who proved to be the moral author of most of the strikes and disturbances that took place has since been interned by the Rumanian military authorities. There is strong evidence that the Hungarian propaganda mission is subsidized by the Hungarian Government.

The Saxons of Transylvania are satisfied with the present rule. At an Assembly in Mediash on January 8 they voted unanimously for union with the Kingdom of Rumania, and a delegation of Saxons left for Bukarest to pay their homage to the King and to present to him their act of union[4].

■ Arh. St. Bucureşti, col. Fotocopii S.U.A., pach. XXXVI; v. şi r. 696: The Library of Congress, Washington D.C., *The Times*, February 25, 1919.

⟨25 Februarie 1919, Londra⟩

Transilvania sub autonomie
Politica internă liberală
Cum s-a realizat independenţa
(De la corespondentul nostru special)

Bucureşti — prin poştă

Se cunoaşte prea puţin în Europa occidentală rolul jucat de populaţia română în Ungaria înainte de prăbuşirea monarhiei austro-ungare. La 12 oct. 1918, românii din Transilvania, Banat şi alte regiuni ungare au proclamat în Comitetul lor Executiv la Adunarea de la Oradea Mare independenţa şi dreptul la autodeterminare naţională, contestind în acelaşi timp dreptul guvernului ungar de a „reprezenta interesele naţionale la Conferinţa de Pace"[1]. Această rezoluţie a fost anunţată formal de către dr. Vaida în parlamentul ungar la 18 oct. La 27 oct. Comitetul Naţional Român şi-a mutat reşedinţa la Arad.

Mai tîrziu, datorită tulburărilor provocate de trupele demobilizate ce se întorceau de pe front guvernul ungar a făcut apel la diferitele Consilii Naţionale constituite, ca să colaboreze pentru restabilirea ordinii. S-a dat ordin de către ministrul de război al Ungariei, Bartha, ca toţi ofiţerii şi soldaţii de naţionalitate română să primească de acum înainte ordinele lor de la Consiliul Naţional Român. S-a încheiat o înţelegere între Consiliile

[1] Această rezoluţie de autodeterminare naţională a fost redactată de Vasile Goldiş.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

naționale ungar, sas și român spre a institui Consilii Naționale locale și Gărzi Naționale în districtele românești din Ungaria in vederea menținerii ordinii. Această operațiune multinațională, insă, nu a reușit să asigure rezultatul dorit, mai cu seamă in localitățile unde populația era amestecată. De aceea, Consiliul Național Român a adresat, la 8 nov., guvernului ungar următorul ultimatum [2]:

〈„〉 Pe baza principiului autodeterminării naționale cuprins in condițiile armistițiului [3] și în scopul de a fi in situația de a restabili ordinea, asigurind astfel viața și prosperitatea, cerem dreptul suveran și exclusiv de a guverna districtele din Ungaria locuite de români, desființind toate celelalte autorități administrative. Firește, noi vom respecta drepturile celorlalte naționalități conlocuitoare, acordindu-le deplină libertate politică, educativă și religioasă, în conformitate cu declarațiile Președintelui Wilson. În caz de refuz, noi vom înceta colaborarea cu autoritățile și ne vom declina răspunderea pentru consecințele acestui fapt. Totodată vom proclama națiunii noastre și lumii intregi că ni s-a refuzat dreptul de autodeterminare națională 〈"〉.

Unirea cu România

Ca răspuns, guvernul ungar l-a trimis apoi pe dr. Oscar Jászi — fostul ministru al naționalităților — să negocieze cu Consiliul Național Român la Arad. Aceste negocieri au eșuat. În consecință, Consiliul Național Român a convocat Adunarea Națională la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia (Karlsburg). Cinci reprezentanți din fiecare district electoral au fost invitați in mod oficial, insumind în total aproximativ 1 200 persoane, dar pe lingă acestea peste 100 000 români au sosit în mare afluență din toate părțile districtelor Ungariei. Cu mare entuziasm, românii din Transilvania, Banat și alte districte au votat în unanimitate pentru unirea necondiționată cu Regatul României. Ei au hotărit, de asemenea, să păstreze pentru aceste teritorii o autonomie provizorie pină cind va fi ales Parlamentul Constituant al României Mari, bazat pe vot universal. În a doua zi a Adunării s-a alcătuit un Consiliu Executiv format din 15 membri, sub președinția dr. Iuliu Maniu, pentru organizarea administrației interne.

Acest Consiliu Executiv a lucrat bine. El aderă la principiile stabilite la Adunarea Națională de la Alba Iulia, din care principalele sint: 1) Garantarea de drepturi egale și justiție completă nu numai românilor, ci și fiecăreia din celelalte naționalități conlocuitoare din interiorul granițelor; 2) O administrație liberală și democratică în accepțiunea cea mai largă, fiecare naționalitate bucurindu-se de o deplină libertate politică, educativă și religioasă; 3) Vot universal pentru ambele sexe de la virsta de 21 ani; 4) O reformă agrară radicală, care să dea pămint țăranilor.

Propaganda ungară

O armată română bine disciplinată, de sub comanda generalului Moșoiu, operează cu mult tact și chibzuință; este bine primită de români și, de asemenea, de celelalte naționalități, care văd in ea o garanție pentru ordine și securitate. Cu excepția citorva încercări de revoltă din partea secuilor, instigați de către o bine organizată misiune de propagandă ungară de sub conducerea profesorului Ștefan Apathy din Cluj, nu există semne de bolșevism în partea ocupată a Transilvaniei. Aceasta formează un contrast izbitor

[2] Vezi vol. II, doc. nr. 401.

[3] Este vorba de armistițiul semnat între Puterile Aliate și Asociate și Ungaria, încheiat la 13 noiembrie 1918 la Belgrad.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

față de starea de lucruri din partea neocupată a Transilvaniei și din Ungaria propriu-zisă. Un mare număr de pamflete și manifeste cu tendință revoluționară împotriva regelui și a guvernului român au fost clandestin distribuite în toate aceste districte. Profesorul Apathy, care s-a dovedit a fi autorul moral al celor mai multe greve și tulburări care au avut loc, a fost de aceea închis de către autoritățile militare române. Există dovezi întemeiate că această misiune de propagandă ungară a primit subsidii de la guvernul ungar.

Sașii din Transilvania sînt mulțumiți de regimul prezent. La o adunare de la Mediaș, la 8 ian. ei au votat în unanimitate pentru unirea cu Regatul României și o delegație de sași a plecat la București spre a-și prezenta omagiul regelui și a-i înmîna actul lor pentru unire [4].

535

1919 februarie 26, Paris. **Extras din procesul-verbal al ședinței Biroului Conferinței de Pace în cadrul căreia s-a discutat raportul prezentat de reprezentanții militari ai Consiliului Suprem Aliat în legătură cu crearea unei zone neutre în Transilvania.**

Creation of Neutral Zone in Transylvania

At M. Pichon's request, general Belin read the following report:

„The Military Representatives of the Supreme War Council,

After taking cognisance of the decision reached by the Prime Ministers, of the Allied and Associated Powers at their meeting on the 21st February 1919, concerning the delimitation of a neutral zone in Transylvania between Hungarians and Roumanians;

After hearing in succession:

The Roumanian General Coanda on the general conditions, historical, moral, political and ethnographical relating to these questions;

The Roumanian Colonel Dumitresco on the strategical conditions required to place the Roumanian armies in a position to defend themselves against all eventual aggresion by Hungarian troops;

Dr. Vaida, Roumanian Minister, on the general internal condition of Transylvania;

General Henrys, Commander-in-Chief of the French Army of the Orient;

General Charpy, Chief of Staff of the General Commander-in-Chief of the Allied Armies in the East, on the possibility of the occupation by these Armies of the neutral zone to be defined;

Agree

On the principle that the proposal which they submit to the Conference of the Prime Ministers relate only to provisional measures of occupation, without prejudice in any manner to the final attribution of the occupied regions.

The Military Representatives FURTHER CONSIDER

That the advance of Roumanian troops to contact with Hungarian troops may have the consequence, among others, of causing serious conflicts between them;

[4] Vezi doc. nr. 490.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

That it is desirable to take all measures to avert such conflict as would impede the work of the Peace Conference and create between the peoples destined in the future to live side by side profound causes of hostility likely to disturb the peace.

The Military Representatives therefore conclude:

That it is desirable to create in Transylvania between Hungarians and Roumanians a neutral zone free from all Hungarian and Roumanian troops, the important points in which should be occupied by Allied troop (approximately 2 infantry battalions with some squadrons or 1 regiment of cavalry) with the mission of maintaining order and tranquillity in this zone, with the assistance, if necessary, of Inter-Allied Commissions whose function it will more particularly be to control the various administrative offices, the administration of the territories continuing to be carried out in accordance with the conditions fixed by the Armistice with Hungary.

They propose that the zone should be defined as follows:

Eastern or Roumanian limit:

The main road from Arad to Nagyszalonta thence the railway Grosswardein (Nagy Varad) — Nagy Karoly, Szatmar Nemeti. All localities mentioned to be excluded from military occupation by the Romanians but, together with the railway, to be available for the use of the Roumanian troops and inhabitants, under Allied control, for economic purposes.

Northern limit: The River Szamos.

Western or Hungarian limit: A line 5 kilcmetre west of treaty line of 1916.

Southern limit: The armistice line of November 1918 (River Maros) Arad and Szeged being occupied by Allied troops to the exclusion of both Roumanian and Hungarian troops."

M. Pichon asked General Belin whether he felt sure that the Inter-Allied Control could be organized.

General Belin replied that this question had been put to General Charpy, who thought that General Berthelot's army could spare the two battalions required. There was not between the Hungarians and Roumanians any very notable tension, and a very small force would apparently suffice to maintain order. This had been found to be the case at Arad and Szegedin, where one squadron of cavalry and one company respectively had been sta tioned. He had since heard that a report from General Pathé stated that General Berthelot could not furnish the two battalions. The Military Re presentatives, therefore, only stated that two battalions were required to keep order and left it to the Governments to find them. General Charpy, however, had told him that, if the Allied Governments decided to adopt the recommendations made by the Military Representatives, he felt sure General Henrys should contrive to ensure order.

M. Balfour said that he would like to draw attention to a small point in the drafting of the report. The western limit of the zone was described as a line 5 kilometres west of the Treaty line of 1916. There had been a great deal of discussion as to whether this treaty had or had not been abrogated by the agreement made between Roumania and the enemy. This discussion had caused considerable excitement of public opinion in Roumania. It was perhaps desirable not to allude to it in such a document. He should suggest, therefore, that the geographical description of the line should be substituted for the description given.

(It was agreed that the draft should be altered accordingly).

M. Tardieu asked whether so small a force as that suggested would be able to occupy the railway effectually.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

General Belin explained that a company would be situated at each of the main junctions, together with a "Comission de gare"[1] which would regulate the working of the line. The line would be used to furnish the necessary supplies to the Roumanian forces and to the local populations, under Allied Control. Any trouble occuring between these occupied points could be dealt with rapidity by small plying columns. Very little trouble was anticipated. The same arrangements were contemplated on the Hungarian side, and a company would be stationed at Debreczen. In addition to the troops on the south, this force would be able to police the whole zone.

M. Salvago Raggi pointed out that mention was made in the document of an Armistice with Hungary. He suggested the words "with Hungary" be deleted.

(This was agreed to.)

He further suggested that in the last paragraph, for the words „the armistice line of November, 1918 (River Maros)", the words „the line of the River Maros" should be substituted.

(This was agreed to.)

(With the alterations noted above, the report of the Military Representatives was adopted.

For final text, see Annex "A"[2])

(The Military Representatives then withdrew.)

(The Armenian Delegation then entered the Room.)

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. S.U.A., r. 623, c. 18—23; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State, Records of the American Commission to Negotiate Peace, 1918— 19 (R.G. 256), Microcopy 820, Roll 392, Vol. 366, 185. 3123/34.

Crearea unei zone neutre în Transilvania

La cererea dlui Pichon, generalul Belin citeşte următorul raport:

„Reprezentanţii militari ai Consiliului Suprem de război,

După ce au luat cunoştinţă de hotărîrea adoptată de primii miniştri ai Puterilor Aliate şi Asociate la reuniunea lor din 21 febr. 1919, referitoare la delimitarea unei zone neutre în Transilvania între unguri şi români;

După ce au audiat în ordine pe:

Generalul român Coandă, asupra situaţiei generale, aspectelor istorice, morale, politice şi etnografice referitoare la aceste probleme;

Colonelul român Dumitrescu, asupra condiţiilor strategice necesare pentru a pune armatele române în poziţia de a se apăra împotriva oricăror eventuale agresiuni comise de trupele ungare;

Dr. Vaida, ministrul român, asupra situaţiei generale interne din Transilvania;

Generalul Henrys, comandantul şef al armatei franceze în Orient;

Generalul Charpy, şeful Statului Major al Comandantului general suprem al Armatelor Aliate din Răsărit, asupra posibilităţii ocupării de către aceste armate a zonei neutre ce urmează să fie stabilită;

Sînt de acord

Asupra principiului ca propunerile pe care ei le vor prezenta Conferinţei primilor miniştri să se refere numai la măsuri provizorii de ocupaţie, fără a afecta în nici un fel atribuirea definitivă a regiunilor ocupate.

Reprezentanţii militari mai consideră:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Că înaintarea trupelor române pînă la joncțiunea cu trupele ungare ar putea avea drept consecință, printre altele, provocarea unor serioase conflicte între ele;

Că este de dorit să se ia toate măsurile să se împiedice astfel de conflicte care ar împieta asupra muncii Conferinței de Pace și ar crea, între popoare destinate să trăiască în viitor unul lîngă altul, profunde cauze de ostilitate capabile să tulbure pacea.

Reprezentanții militari conchid de aceea:

Că este de dorit să se creeze în Transilvania, între unguri și români, o zonă neutră, fără trupe ungare și române, ale cărei puncte principale să fie ocupate de trupele aliate (aproximativ 2 batalioane de infanterie cu cîteva escadroane sau 1 regiment de cavalerie) avînd misiunea să mențină ordinea și liniștea în această zonă, cu asistența, dacă va fi necesar, a Comisiei interaliate a cărei funcție va fi în special să controleze diferitele birouri administrative, administrarea teritoriilor care va continua să fie realizată în conformitate cu condițiile fixate prin armistițiul cu Ungaria.

Ei au propus ca zona să fie delimitată astfel:

Frontiera românească sau de est:

Drumul principal de la Arad la Salonta de acolo calea ferată Oradea, Carei, Satu Mare. Toate localitățile menționate să fie excluse de a fi ocupate militar de români, dar împreună cu calea ferată să fie disponibile pentru folosirea lor de trupele și locuitorii români, sub control aliat, în scopuri economice.

Frontiera de nord: Rîul Someș.

Frontiera ungară sau de vest: O linie situată la 5 km vest de linia tratatului din 1916.

Frontiera de sud: Linia de armistițiu din noiembrie 1918 (fluviul Mureș) Arad și Seghedin fiind ocupate de trupe aliate, fără trupe ungare și române.

Dl Pichon l-a întrebat pe generalul Belin dacă el era sigur că poate fi organizat un control interaliat.

Generalul Belin a răspuns că această problemă i-a fost pusă și generalului Charpy, care considera că armata generalului Berthelot ar putea pune la dispoziție cele 2 batalioane cerute. Între români și unguri nu există o tensiune deosebită și ar fi suficientă pentru menținerea ordinii o forță foarte mică. S-a văzut că așa se întîmplase la Arad și Seghedin unde fuseseră staționate un escadron de cavalerie și respectiv o companie. De atunci el aflase că un raport al generalului Pathé afirma că generalul Berthelot nu ar putea furniza cele 2 batalioane. De aceea reprezentanții militari au afirmat doar că erau necesare 2 batalioane pentru a menține ordinea și au lăsat ca acestea să fie stabilite de guverne. Generalul Charpy îi spusese însă că dacă guvernele aliate ar hotărî să adopte recomandările formulate de reprezentanții militari, el este sigur că generalul Henrys ar reuși să asigure ordinea.

Dl Balfour a spus că ar dori să atragă atenția asupra unui detaliu din redactarea raportului. Limita de vest a zonei a fost prezentată ca fiind o linie situată la 5 km vest de linia Tratatului din 1916. Au existat numeroase discuții dacă acest tratat a fost sau nu abrogat de acordul realizat între România și inamic. Aceste discuții au stîrnit o puternică tulburare în rîndul opiniei publice din România. Ar fi poate de dorit să nu se amintească de el într-un asemenea document. El ar sugera, de aceea, ca definirea de mai sus să fie înlocuită cu prezentarea geografică a liniei.

(S-a căzut de acord ca proiectul să fie modificat în acest sens).

Dl Tardieu a întrebat dacă o forță atît de redusă cum este aceea propusă va fi capabilă să ocupe efectiv calea ferată.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Generalul Belin a explicat că la fiecare din punctele principale de joncțiune va fi amplasată o companie, avînd o „Commision de gare" [1] care va reglementa funcționarea liniei. Linia va fi folosită pentru a furniza proviziile necesare forțelor române și populației locale, sub control aliat. Orice tulburare care s-ar produce între aceste puncte ocupate va fi înlăturată rapid de mici convoaie de avioane. Nu prea sînt de prevăzut tulburări. Aranjamente similare au fost stabilite pentru partea ungară, iar la Debrețin va fi amplasată o companie. Pe lîngă trupele aflate în sud, această forță militară va putea controla întreaga zonă.

Dl Salvago Raggi a arătat că în document s-a menționat armistițiul cu Ungaria. El a propus ca mențiunea „cu Ungaria" să fie scoasă.

(S-a căzut de acord asupra acestui lucru).

El a propus apoi ca în ultimul paragraf, cuvintele „linia armistițiului din noiembrie 1918 (rîul Mureș)" să fie înlocuite cu cuvintele „linia rîului Mureș".

(S-a căzut de acord asupra acestui lucru).

Cu modificările menționate mai sus, raportul reprezentanților militari a fost adoptat.

Pentru textul final, vezi Anexa „A"[2].

(Apoi reprezentanții militari s-au retras.)

(În încăpere a intrat apoi delegația armeană).

536

1919 februarie 26. **Telegramă a generalului Berthelot către președintele Consiliului de Miniștri și ministrul de război al Franței, G. Clemenceau, referitor la atacul unor trupe ungurești asupra trupelor românești de la Zalău și Șiria.**

Armée du Danube
Etat Major
3-ème Bureau
No. 429/3

le 26 février 1919
Confirmation

Télégramme chiffré
Guerre Paris
C.A.A. Constantinople

Des troupes régulières hongroises évaluées à environ une brigade avec artillerie, et accompagnées de bandes irrégulières armées ont attaqué les troupes roumaines dans la nuit du 22 au 23 à Tzigani-Garcei-Zilah (Zalău). Ces localités ont été prises par les Hongrois.

Les troupes romaines ont pu réoccuper Tzigani le 23 mais elles ont été encore attaquées sur leurs positions de repli qu'elles occupaient. Le combat continue pour repousser l'attaque.

Sur la ligne actuellement occupée, le Commandement roumain est bien décidé à se défendre. Toutefois il m'a donné l'assurance que des ordres formels

[1] Corp de supraveghere și administrare.
[2] Anexa A conține textul final cu modificările cuprinse în document.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ont été envoyés pour que d'autre part les troupes roumaines ne provoquent ancun conflit. D'un autre côté les Hongrois se livrent toujours à des excès.

Monsieur Popp signale dans son rapport du 23 février, qu'un massacre de 52 Roumains eut lieu à Siria (Vilagos) à 23 kilomètres d'Arad. J'envoie le Colonel Trousson ce matin pour enquêter sur place à Zilah et Vilagos.

Berthelot

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 175, c. 1094; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat-Major de l'Armée, 16 N 3172.

Armata Dunării — 26 februarie 1919
Statul Major — Confirmare
Biroul 3

Telegramă cifrată
Război — Paris
Comandamentul Armatei Aliate — Constantinopol

Trupe regulate ungureşti evaluate la aproximativ o brigadă cu artilerie şi însoţite de bande înarmate neregulate au atacat trupele române în noaptea de 22 la 23 la Ţigani (Crişeni)—Gîrcei—Zalău. Aceste localităţi au fost luate de unguri.

Trupele române au putut să reocupe Ţigani (Crişeni) la 23, dar ele au fost încă atacate pe poziţiile lor de repliere pe care le ocupau. Lupta continuă pentru respingerea atacului.

Pe linia actualmente ocupată, Comandamentul român este foarte hotărît să se apere. Totodată, am fost asigurat că ordine precise au fost trimise pentru ca în altă parte trupele române să nu provoace nici un conflict. Pe de altă parte, ungurii se dedau mereu la excese. Dl Pop semnalează în raportul său din 23 febr. că un masacru de 52 români a avut loc la Şiria la 25 km de Arad. Îl trimit pe colonelul Trousson în această dimineaţă pentru a ancheta la faţa locului la Zalău şi Şiria.

Berthelot

537

1919 februarie, Youngstown, Ohio. **Moţiune a românilor din Statele Unite ale Americii, adresată guvernelor american şi român, prin care cer să se aprobe de către Conferinţa de Pace hotărîrile de unire a românilor într-un singur stat.**

MOTION
de
ROUMAINS D'AMERIQUE

Nous, soussignés, en qualité de représentants des 180 000 Roumains des Etats-Unis, émigrés de Transylvanie, des Comitats Voisins, du Banat et de la Bucovine, réunis aujourd'hui, le 13 février 1919, dans la salle /Plugarul/ de Youngstown (Ohio), après une ample délibération concernant les difficultés de l'heure présente et les besoins de tout le Peuple Roumain du Dniester à la Theiss, avons adopté à l'unanimité la montion suivante:

I. Les Roumains d'Amérique adressent au Gouvernement des Etats-Unis, au Gouvernement Royal de Roumanie et aux Gouvernements Alliés,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ainsi qu'à leurs Armées, l'expression de leur profonde gratitude pour les lourds sacrifices consentis pour délivrer l'humanité de l'oppression et pour l'inestimable concours prêté au Peuple Roumain dans l'âpre combat livré pour sa libération et son unité nationale.

II. Basés sur les principes de la liberté des peuples de disposer d'eux-mêmes, les Roumains d'Amérique souhaitent que le Peuple Roumain, dont l'Armée et les Légions incorporées dans les Armées Alliées ont exprimé par leurs sanglants sacrifices sa Volonté unanime, soit réuni désormais en un seul Etat, sous un Gouvernement unique. Ils souhaitent également que tous les peuples voisins soient librement organisés en des Etats Nationaux, dans les limites de leurs frontières ethnographiques.

III. Considérant que la situation géographique impose des concessions territoriales réciproques, dans la délimitation des frontières, les Roumains d'Amérique affirment énergiquement la nécessité des frontières naturelles suivantes: la Roumanie et l'Ukraine doivent être séparées par le Dniester; la Roumanie et la Yougo-Slavie doivent être séparées par la Theiss de l'embouchure du Muresh jusqu'au Danube et par ce dernier fleuve jusqu'aux limites de l'ancien royaume de Roumanie.

Ils soutiennent également que les 600000 Roumains d'Ukraine, les 274 000 Roumains qui vivent en Serbie, entre le Timok et le Danube, de même que les Roumains de Macédoine, de Thessalie et d'Epire, aient désormais la possibilité de se développer librement. En échange, les mêmes libertés seront garanties aux 280 000 Serbes du Banat, aux 200 000 Ukrainiens de Bessarabie, de même qu'aux autres minoriteés nationales du Territoire Roumain.

IV. Les Roumains d'Amérique désirent que tous les problèmes de politique extérieure ou intérieure de la Roumanie nouvelle, — la question du partage des terres aux paysans, la protection des ouvriers du commerce et de l'industrie, la concession des droits politiques à la population juive, la garantie d'une égalité confessionnelle absolue sur toute l'étendue du territoire roumain, la question de l'autonomie administrative, — soient résolus, en conformité des principes salutaires de la démocratie moderne, dans l'esprit le plus largement démocratique et libéral, par une Assemblée Constituante élue sur la base du suffrage universel, égal et secret pour les hommes comme pour les femmes. Les Roumains d'Amérique exprimant également le voeu que la Constitution des Etats-Unis d'Amérique soit prise, dans les limites du possible, comme modèle de l'organisation à venir de l'Etat Roumain, en spécifiant également qu'une majorité de trois quarts des voix des citoyens consultés par voie de referendum, a le pouvoir de reviser la constitution.

Nous, soussignés, donnons mandat à M. le Capitaine Basile Stoica, Président de la Ligue Nationale des Roumains d'Amérique,de porter l'expresion de nos volontés, à la connaissance de toutes les délegations de la paix des Etats Alliés chargéss de poser, dans les Conférences de Paris et de Versailles, les fondements d'une ordre meilleur de l'humanité future.

Youngstown, Ohio, le 13 février 1919.

Rev. Teofil Roşca,
secretar...
John N. Sufana
II Vicepreşedinte
.....

■ Arh. St. Bucureşti, Col. documente privind mişcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918 — 1921, f. 17— 18.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

MOȚIUNEA
ROMÂNILOR DIN AMERICA

Noi, subsemnații, în calitate de reprezentanți ai celor 180 000 de români din Statele Unite, emigranți din Transilvania, comitatele vecine, Banat și Bucovina, reuniți astăzi, 13 febr. 1919, în sala „Plugarul" din Youngstown (Ohio), după o amplă dezbatere a dificultăților actuale și nevoilor întregului popor român de la Nistru la Tisa, am adoptat în unanimitate următoarea moțiune:

I. Românii din America adresează guvernului Statelor Unite, guvernului regal al României și guvernelor Aliate, precum și armatelor acestora, expresia profundei lor gratitudini pentru grelele sacrificii făcute pentru eliberarea umanității de oprimare și pentru inestimabilul concurs dat poporului român în lupta aprigă pentru eliberarea sa și pentru unitatea sa națională.

II. Bazați pe principiile libertății popoarelor de a dispune de ele însele, românii din America doresc ca poporul român, ale cărui armate și legiuni încorporate în armatele Aliate au exprimat, prin sacrificiile lor de sînge, voința lor unanimă, să fie reunit de acum înainte într-un singur stat, sub un guvern unic. Ei doresc, de asemenea, ca toate popoarele vecine să fie organizate în mod liber în state naționale, în limitele frontierelor lor etnografice.

III. Avînd în vedere că situația geografică impune concesii teritoriale reciproce, în delimitarea frontierelor, românii din America afirmă în mod energic necesitatea următoarelor frontiere naturale: România și Ucraina trebuie să fie separate de Nistru; România și Iugoslavia trebuie să fie separate de Tisa și de gura Mureșului pînă la Dunăre și de acest din urmă fluviu pînă la limitele fostului regat al României.

Ei susțin, de asemenea, ca cei 600 000 de români din Ucraina, cei 274 000 români care trăiesc în Serbia, între Timoc și Dunăre, ca și românii din Macedonia Tesalia și Epir, să aibă de acum înainte posibilitatea să se dezvolte în mod liber. În schimb, aceleași libertăți să fie garantate celor 280 000 de sîrbi din Banat, celor 200 000 de ucrainieni din Basarabia, ca și altor minorități naționale din teritoriul românesc.

IV. Românii din America doresc ca toate problemele de politică externă sau internă ale României noi — problema împărțirii pămîntului la țărani, protejarea lucrătorilor din comerț și industrie, acordarea de drepturi politice populației evreiești, garantarea unei egalități confesionale absolute pe întreaga întindere a teritoriului românesc, problema autonomiei administrative — să fie rezolvate în conformitate cu principiile salutare ale democrației moderne, în spiritul democratic și liberal cel mai larg, de către o Adunare Constituantă aleasă prin vot universal, egal și secret, acordat atît bărbaților cît și femeilor. Românii din America exprimîndu-și de asemenea dorința ca Constituția Statelor Unite ale Americii să fie, în limitele posibilului, luată ca model de organizare viitoare a statului român specificîndu-se că o majoritate de 3/4 din voturile cetățenilor consultați prin referendum are puterea să revizuiască Constituția.

Noi, subsemnații, dăm mandat dlui căpitan Vasile Stoica, președintele Ligii Naționale a Românilor din America, să aducă dorințele noastre la cunoștința tuturor delegaților la ⟨Conferința⟩ de pace ale statelor aliate, însăr-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cinate să pună în Conferinţele de la Paris şi Versailles fundamentele unei ordini mai bune a omenirii viitoare.

Youngstown, Ohio, 13 februarie 1919

Rev. Teofil Roşca
secretar...
John N. Sufana
vicepreşedinte II

538

1919 februarie. **Situaţie statistică întocmită de Comitetul de studii, semnată de Emm. de Martonne, privind populaţia de naţionalitate română şi ungară din comitatele limitrofe Transilvaniei în raport cu liniile de demarcaţie, potrivit statisticii ungare din 1910.**

Comité d'Etudes
Février 1919

Population des Comitats Limitrophes de la Transylvanie

(Csanad, Bekes, Arad, Bihor, Szilagy, Satmar, Ugocsa et Marmaros Sziget) inclus et exclus de la Roumanie par les tracés proposés, d'après la statistique Hongroise de 1910.

	Roumains		Hongrois	
	Inclus	Exclus	Inclus	Exclus
Tracé Roumain	875.000		1196.000	
Français	865.000	10.000	855.000	
Anglais	818.000	57.000	550.000	
Variante				
Anglaisc 1	824.000	51.000	659.000	
„ 2	827.500	47.500	717.500	
Américain	761.000	114.000	360.000	
Français:				
variante			400.000	
	114.000		524.000	
	10.000		371.000	
	104.000		495.000	

Correction de la statistique Hongroise

A — Principes généraux

1) La statistique Hongroise exagère le nombre des Hongrois.
a) à la campagne 5 à 20%
b) dans les villes 15 à 40%

2) Dans les villes, compte avec la présence de vrais Hongrois, mais artificiellement introduits (fonctionnaires, leur clientèle commerçante) population en quelque sorte flottante, qui disparaîtrait avec attribution du pays à une autre puissance.

Il résulte de 1. que la limite des Roumains dominants peut être plus à l'Ouest que la carte ne l'indique.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Il résulte de 2. que les villes peuvent avoir un nombre de Hongrois inférieur 50 à 60% au nombre indiqué. Telle ville a majorité peut en réalité devenir presque immédiatement après l'atribution à la Roumanie, une ville Roumaine.

B — Exemples

Réduction du nombre des Hongrois

Statistique	Hongroise	Chiffre corrigé	Différence	Réduction
		Comitat de Bihor		
Total	365.642	318.652	46.990	13%
Ville de Nagy Varad	58.421	39.115	19.306	33%
		Comitat d'Arad		
Total	124.215	109.531	14.684	3,2%
Ville d'Arad	46.085	37.931	8.154	17,7%
		Comitat de Satmar		
Total	238.385	197.904	40.481	17%
Ville de Satmar	33.094	20.638	13.464	37,6%
Ville de Nagy Karoly	15.772	9.579	6.193	39,2%

signé: Emm. de Martonne

Répartition des populations dans les comitats de la frontière ouest de Transylvanie (Csanad, Arad, Bekes, Bihor, Szatmar-Nemeti)

	Roumains	Hongrois
Tracé roumain	644.000	1.036.000
Tracé français (ler tracé)	643.000	734.000
Tracé français (Général Lerond)	625.000	527.000 [1]
Tracé français (dernier tracé)	621.000	452.000
Tracé anglais (ler tracé)	573.000	420.000
Tracé anglais (2ème tracé)	592.000	554.000
Tracé américain	568.000	239.000

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 700—702; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Z, Carton 577, dossier 1, Roumanie, f. 44—46.

Comitetul de studii
Februarie 1919

Populaţia comitatelor limitrofe Transilvaniei

(Csanád, Békés, Arad, Bihor, Sălaj, Satu Mare, Ugocea şi Sighetu Marmaţiei) intrată şi ieşită din România prin liniile de demarcaţie propuse, potrivit statisticii ungare din 1910:

[1] Si l'on tient compte, pour les villes seulement, des corrections de la statistique confessionnelle, on obtient 630 000 Roumains et 422 000 Hongrois.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

	Români		Unguri	
	intraţi	ieşiţi	intraţi	ieşiţi
Linia română	875 000		1196 000	
franceză	865 000	10 000	855 000	
engleză	818 000	57 000	550 000	
varianta				
engleză 1	824 000	51 000	659 000	
„ 2	827 500	47 500	717 500	
americană	761 000	114 000	360 000	
franceză:			400 000	
variantă	114 000		524 000	
	10 000		371 000	
	104 000		495 000	

Rectificare a statisticii ungare

A — Principii de ordin general

1) Statistica ungară exagerează numărul ungurilor
a) la sate de la 5 la 20%
b) în oraşe de la 15 la 40%

2) În oraşe se numără drept unguri, dar în mod fals strecurată (funcţionari, clientela lor de negustori) populaţia oarecum flotantă, care ar dispărea odată cu trecerea ţării sub o altă stăpînire.

Din primul punct rezultă că hotarul românilor în număr predominant poate fi mai înspre vest, lucru pe care nu-l consemnează harta.

Din punctul 2 rezultă că oraşele pot avea un număr mai mic de unguri cu 50—60% decît numărul dat. Un astfel de oraş populat în majcritate ‹de români› poate în realitate să devină, aproape imediat după atribuirea acestuia României, un oraş românesc.

B — Exemple

Scăderea numărului ungurilor

Statistica ungară		Cifra corectată	Diferenţă	Reducere
		Comitatul Bihor		
Total	365 642	318 652	46 990	13%
Oraşul Oradea Mare	58 421	39 115	19 306	33%
		Comitatul Arad		
Total	124 215	109 531	14 684	3,2%
Oraşul Arad	46 085	37 931	8 154	17,7%
		Comitatul Satu Marc		
Total	238 385	197 904	40 481	17%
Oraşul Satu Mare	33 094	20 638	13 464	37,6%
Oraşul Careii Mari	15 772	9 579	6 193	39,2%

Semnat: Emm. de Martonne

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Repartiția populațiilor în comitatele de la granița de vest a Transilvaniei (Csanád, Arad, Békés, Bihor, Satu Mare)

	români	maghiari
Linia română	644 000	1 036 000
Linia franceză (I linie)	643 000	734 000
Linia franceză (generalul Lerond)	625 000	527 000
Linia franceză (ultima linie)	621 000	452 000 [1]
Linia engleză (I linie)	573 000	420 000
Linia engleză (linia a 2-a)	592 000	554 000
Linia americană	568 000	239 000

539

1919 martie 1, Paris. **Telegramă a președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, Georges Clemenceau, către Comandantul șef al Armatelor Aliate din Orient, generalul Henri Mathias Berthelot, prin care comunică hotărîrea Conferinței de Pace din 26 februarie 1919 de a se crea în Transilvania o zonă neutră.**

Ministère de la Guerre
Etat-Major Général de l'Armée
Groupe de l'Avant
Bureau A

Duplicata

Paris, le 1 Mars 1919

Télégramme

Président du Conseil, Ministre de la Guerre à Général Cdt en Chef Armées Alliées Orient, Constantinople

BS/3

Primo. Dans sa séance du 26 Février, la Conférence de la Paix dans le but d'éviter tout conflit entre Roumains et Hongrois susceptible de gêner ses travaux actuellement en cours a décidé: Guillemets, qu'il convient de créer en Transylvanie entre Hongrois et Roumains, une zone neutre, libre de toutes troupes hongroises et roumaines, mais dont les points importants devraient être occupés par des troupes interalliées (environ deux bataillons avec quelques cavaliers ou 1 Régiment de cavalerie) qui auront la mission d'assurer le maintien du bon ordre et de la tranquillité dans cette zone, avec le concours, au besoin, de commissions interalliées qui seraient plus spécialement chargées des divers contrôles administratifs, l'administration des Territoires restant soumise aux conditions fixées par l'armistice. Cette zone sera délimitée ainsi qu'il suit: Limite Est ou roumaine: La Grand' route d'Arad à Nagy Szalonta, de là la voie ferrée Gross-Wardein (Nagy-Varad) — Nagy-Karoly, Szatmar-Nemeti. Toutes les localités mentionnées seront exclues de l'occupation militaire par les Roumains, mais seront susceptibles, ainsi que la voie ferrée, d'être utilisées pour les troupes roumaines et les habitants, sous le contrôle des alliés au point de vue des besoins économiques. Limite Septentrionale: la rivière Scamos.

[1] Dacă se ține seama, numai pentru orașe, de corecțiile statisticii confesionale, se obțin 630 000 români și 422 000 maghiari.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Limite Occidentale ou Hongroise: Une ligne partant de la Theiss à 5 km. N.O. de Vasaros Nameny, passant ensuite à 5 km. Ouest de Debreczen à 3 km. Ouest de Deva Vanya à l'Ouest de Gyoma, à 5 km. Ouest d'Oroshaza, de Hodmezo-Vasarhely et de Szegedin, puis venant rejoindre la limite méridionale au Sud de Szegedin.

Limite méridionale :La ligne de la rivière de Maros, Arad et Szeced étant occupées par les troupes alliées, à l'exclusion des troupes roumaines et des troupes hongroises. Guillements.

Secundo. Je vous prie de vouloir bien prescrire les mesures nécessaires à l'exécution de cette décision.

Tertio. Télégramme à communiquer à Général Berthelot.

■ **Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 176, c. 4—5; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 16 N 3027.**

Ministerul de Război
Statul Major General al Armatei
Grupa de înaintare
Birou A

Duplicat

Paris, 1 martie 1919

Telegramă

Preşedintele Consiliului, Ministrul de război către generalul Comandant BS/3 şef al Armatelor Aliate din Orient, Constantinopol

Primo. În şedinţa sa din 26 febr., Conferinţa de Pace, în scopul de a evita orice conflict între români şi unguri, susceptibil de a jena lucrările sale, actualmente în curs, a hotărît: „ca să se convină de a se crea în Transilvania între unguri şi români o zonă neutră, liberă de orice trupe ungare şi române, dar ale cărei puncte importante vor trebui să fie ocupate de trupe interaliate (aproximativ 2 batalioane cu cîţiva cavalerişti sau un regiment de cavalerie) care vor avea misiunea de a asigura menţinerea unei bune ordini şi a liniştii în această zonă, cu concursul, la nevoie, al comisiilor interaliate, care ar fi mai ales însărcinate cu diferite controale administrative, administraţia teritoriilor care rămîn supuse condiţiilor fixate de armistiţiu. Această zonă va fi delimitată aşa după cum urmează: limita de est sau română: şoseaua principală de la Arad la Salonta Mare, de acolo, calea ferată: Oradea Mare, Careii Mari, Satu Mare. Toate localităţile menţionate vor fi excluse de ocupaţia militară a românilor, dar vor fi susceptibile, ca şi calea ferată, de a fi folosite pentru trupele române şi locuitori, sub controlul Aliaţilor din punctul de vedere al nevoilor economice. Limita septentrională: rîul Someş. Limita occidentală sau ungară: o linie plecînd de la Tisa la 5 km nord-vest de Vásáros Namény, trecînd în continuare la 5 km vest de Debreczen la 3 km vest de Devavanya la vest de Gyoma, la 5 km vest de Orosháza, de Hódmezővásárhely şi de Seghedin, apoi venind să întîlnească limita meridională la sud de Seghedin.

Limita meridională: linia rîului Mureş, Arad şi Seghedin fiind ocupată de trupele aliate la evacuarea trupelor române şi trupelor ungare.

Secundo. Vă rog să binevoiţi să luaţi măsurile necesare pentru executarea acestei hotăriri.

Tertio. Telegrama — de comunicat generalului Berthelot.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

540

1919 martie 2. **Raport al colonelului Tilly către generalul Berthelot şi locotenent-colonelul Vyx, prin care anunţă continuarea violenţelor comise de armata ungară în regiunea Arad—Oradea Mare, solicitînd luarea de măsuri urgente.**

Télégramme
No2217 Le 2 Mars 1919

Colonel du Tilly, en mission en Transylvanie, au
Général Berthelot, Bucarest
Colonel Vyx, Budapest

Les violences continuent sans cesse dans les régions Arad-Oradia mare.
En attendant mieux, demande instamment suppression immédiate des trains blindés hongrois avec mitrailleuses et canons qui journellement bombardent et mitraillent villages et habitants de la vallée Crisul alb qui ont dû abandonner leurs villages et leurs troupeaux par suite de ces bombardements quotidiens et invraisemblables.
L'armée roumaine ne se sert pas de trains blindés.

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 395, copie.

Telegramă
Nr. 2217 2 martie 1919

Colonelul du Tilly în misiune în Transilvania,
Generalului Berthelot, Bucureşti
Colonelului Vyx, Budapesta

Violenţele continuă fără încetare în regiunile Arad-Oradea Mare.
Sperînd în mai bine, cer insistent desfiinţarea imediată a trenurilor blindate ungare cu mitraliere şi tunuri care în fiecare zi bombardează şi mitraliază satele şi locuitorii văii Crişului Alb, care au fost nevoiţi să-şi abandoneze satele şi cirezile ca urmare a acestor bombardamente zilnice şi nemaipomenite.
Armata română nu foloseşte trenuri blindate.

541

1919 martie 2, Oradea. **Raport al Consiliului Naţional Român din Oradea Mare şi Bihor referitor la situaţia românilor din Transilvania.**

Consiliul Naţional Român din Oradea Mare şi Bihor

Situaţia insuportabilă a românilor din Bihor a ajuns deja la culme. Toată activitatea noastră naţională a fost făcută imposibilă prin samavolniciile autorităţilor ungare şi ale soldaţilor unguri care năpădesc deja întreg teritoriul comi-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tatului Bihor. Intelectualii români din provincie sînt parte deținuți, parte refugiați, ba cîțiva chiar uciși, așa că poporul român din provincie stă singur fără păstor sub teroarea grozavă a ungurilor. Oradea Mare e plină cu refugiați din comitat, unde trăiesc o viață deplorabilă, unde nu știu momentul cînd se va porni pogromul deja pregătit pe ascuns contra românilor.

Jurnalele ungurești strigă, zbiară în contra românilor, ațîță, agită contra „imperiului regal românesc", încearcă a influența opinia publică și sufletul țăranului român cu fel și fel de pamflete pline cu minciunile cele mai scornurate. Agitația ungurească sacrificii de bani nu cunoaște. Jurnalele noastre românești, și îndeosebi *Tribuna Bihorului*, sînt confiscate la poștă, așa că ni s-a făcut imposibil orice fel de contact cu poporul.

Gărzile naționale românești din Bihor — după cum v-am raportat deja în 17 febr. 1919 — au fost mai de mult dezarmate sub titlul că teritoriul din chestie ar forma linie demarcațională ungurească, dar au fost totuși susținute și salarizate fără arme. Azi, însă, am primit o recercare de la comanda ungurească care o anexăm în copie autentică sub [1], în care sîntem încunoștințați că gărzile românești din motivul că sînt elemente de neîncredere, că afirmativ cîțiva gardiști ar fi trecut în armata regală română, sînt dizolvate. A bătut deci ora a 12-a. Sîntem într-o situație, deci, absolut imposibilă.

Autoritățile ungurești au început înfăptuirea reformei agrare și în părțile locuite de români, și pe contul acesta dezvoltă o agitație fără margini în contra unirii tuturor românilor.

Și-au ales astfel bine mijlocul, fiindcă pe țăranii noștri îi interesează îndeosebi chestia agrară, și împiedică în sensul mai de sus contactul intelectualilor români cu ei, — cu fel de fel de promisiuni încercînd a-i îndulci către ideea republicii ungare.

De altă parte, apoi, soldații secui și unguri, inspirați de autoritățile lor, jefuiesc, maltratează și huiduiesc, ba omoară populația românească în fel și chip, așa că trăim azi sub cea mai mare teroare a ungurilor.

Pe baza celor expuse vă rugăm să dispuneți cu urgență: Să ni se puie la dispoziție o sumă corespunzătoare pentru susținerea gardelor românești (900 gardiști, 56 ofițeri).

Să se facă dispoziții la locurile competente, ca situația politică insuportabilă a populației române din Bihor să se ușureze.

Oradea Mare, la 27 februarie 1919
Secretar ⟨indescifrabil⟩

Prezident
⟨indescifrabil⟩

■ Arh. St. București, Col. documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918—1921, f. 19—20.

[1] Nu există în document.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

542

1919 martie 3, Paris. **Notă a delegaţiei române la Conferinţa de Pace, prezentată generalului Alby, şeful Statului Major al Armatei franceze, referitoare la reglementarea unor probleme privind colaborarea armatei române cu trupele aliate în zona neutră din Transilvania.**

Paris, le 3 Mars 1919

Délégation Roumaine
à la
Conférence de la Paix

Les nécessités du service demandent un contact intime entre l'armée roumaine et les troupes Alliées qui occupent certaines régions de la Transylvanie.

Il est dans l'intérêt général de faciliter le plus possible les rapports qui découlent de cette collaboration et à cet effet il est très important que les troupes Alliées voisines du secteur roumain d'occupation soient mises sous les Commandement Allié de Bucarest. La présence des autorités supérieures respectives, dans la Capitale roumaine, évitera, par leur contact permanent et direct, des retards et des malentendus.

La voie ferrée de Satmar-Nagivarad-Arad, située aux pieds des montagnes transylvaines, est la seule qui assure la liaison entre les troupes roumaines occupant la sortie des cols et la seule qui dessert toute la région Ouest de la Transylvanie. Il est nécessaire que l'administration de cette voie ferrée soit attribuée sans retard aux Roumains.

Dans la zône neutre, afin d'atténuer les actes de violences et les mauvais traitements auxquels est soumise, de la part des agents hongrois, la population qui s'y trouve, il est indispensable d'en exclure les soi disant gardes nationales ou autres formations de bandes qui y entretiennent la plus dangereuse situation.

Son Excellence le Général Alby
Chef d'Etat-Major de l'Armée Française

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 176, c. 32—33; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 16 N 3171.

Delegaţia română
la Conferinţa de Pace

Paris, 3 martie 1919

Necesităţile de serviciu cer un contact intim între armata română şi trupele aliate care ocupă anumite regiuni din Transilvania.

Este în interesul general de a facilita, cît mai mult posibil, raporturile care decurg din această colaborare şi în acest scop este foarte important ca trupele aliate învecinate sectorului român de ocupaţie să fie puse sub Comandamentul Aliat de la Bucureşti. Prezenţa autorităţilor superioare respective, în capitala română, va evita, prin contactul lor permanent şi direct, amînări şi neînţelegeri.

Calea ferată Satu Mare — Oradea Mare — Arad, situată la poalele munţilor transilvăneni, este singura care asigură legătura între trupele române ocupînd ieşirea trecătorilor şi singura care deserveşte toată regiunea de vest

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a Transilvaniei. Este necesar ca administrația acestei căi ferate să fie atribuită fără întîrziere românilor.

În zona neutră, cu scopul de a atenua actele de violență și persecuțiile la care este supusă populația care se află aici, din partea agenților unguri, este indispensabil de a se exclude de aici așa-zisele gărzi naționale sau alte formații de bande care întreține aici cea mai periculoasă situație.

Excelenței sale generalul Alby
Șeful Statului Major al Armatei franceze

543

1919 martie 3, București. **Telegramă a generalului Berthelot către ministrul de război al Franței, G. Clemenceau, prin care îi relatează înmulțirea incidentelor din Transilvania determinate de atacurile ungare asupra frontului român, în special în regiunea Zalău.**

P./Information (9 Mars 1919 à 9 heures 30)
5. E.M.A. Copie
1. Col. Her
1. Col. de Batt
2 Général
Secret

Télégrammes chiffrés

Bucarest — le 3 Mars 1919 à 17 heures 30
Général Berthelot à Ministre guerre
No 369—370

462/2

Les incidents se multiplient en Transylvanie. Du 23 au 27 février les Roumains signalent les attaques hongroises sur le front, en particulier dans région de Zilah. Ces attaques sont menées par bandes de 50 hommes environ ou de compagnies de troupes régulières avec de l'artillerie.

Roumains et Hongrois rejètent les uns sur les autres les responsabilités, ils s'accusent mutuellement d'atrocités mais il faut remarquer que l'armée roumaine opérant dans un territoire qu'elle revendique et peuplé en très grande majorité de roumains n'a guère d'intérêts à se livrer à des excés. On signale de plusieurs côtés des renforcements de troupes régulières hongroises devant le front occupé par les Roumains. Ces faits ne sont pas pour calmer les esprits. La prise de Zalău (Zilah) par les Hongrois montre qu'ils ont eu l'initiative de l'attaque qui a été effectué en force avec de l'artillerie. Fin.

A s'adresser de suite aux Affaires Etrangères.

Signé Général
indescifrable

■ Arh. St. București, col. Microf. Franța, r. 175, c. 1096; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat-Major de l'Armée.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

P./Informare 9 martie 1919, ora 9,30
5 Statul Major al Armatei copie
1 col. Her
1 col. de Batt
2 general
Secret

Telegrame cifrate

București — 3 martie 1919, ora 17,30
Generalul Berthelot către Ministrul de război
Nr. 369—370
462/2

Incidentele se înmulțesc în Transilvania. De la 23 la 27 febr., românii semnalează 10 atacuri ungare asupra frontului, în special în regiunea Zalău. Aceste atacuri sînt conduse de bande de aproximativ 50 de oameni sau de companii de trupe regulate cu artilerie.

Românii și ungurii aruncă unii asupra altora responsabilitatea; ei se acuză reciproc de atrocități, dar trebuie remarcat că armata română operînd într-un teritoriu pe care îl revendică și ⟨care este⟩ populat, în majoritate covîrșitoare, de români, nu are deloc interesul de a se deda la excese. Se semnalează din mai multe părți întăriri de trupe regulate ungare în fața frontului ocupat de români. Aceste fapte nu sînt de natură a calma spiritele.

Luarea Zalăului de către unguri arată că ei au avut inițiativa atacului care a fost efectuat în forță, cu ajutorul artileriei. Sfîrșit.

A se adresa imediat la Afacerile Externe [1].

General
indescifrabil

544

1919 ⟨după martie 3⟩, Budapesta. **Raport al ofițerului român de legătură pe lîngă Misiunea Militară Aliată, maior G. Potopeanu, referitor la atacul ungurilor de la Zalău în perioada armistițiului.**

Colonelul Vyx și atacul de la Zalău

Cu privire la atacul ungurilor de la Zalău, am onoare a raporta că, întrebînd pe dl lt.-col. Vyx despre demersurile făcute de guvernul ungar și sancțiunile ce intenționează să ia contra ungurilor pentru această încălcare de armistițiu, mi-a spus aproape textual următoarele:

„Aseară, de îndată ce am avut informații pozitive asupra celor petrecute, m-am dus la ministrul de război și i-am cerut să ordone imediat retragerea trupelor pe vechile poziții și să înlocuiască pe colonelul Kratohwil. Ministrul mi-a spus că guvernul nu are absolut nici o cunoștință de cele petrecute, că va da îndată dispoziții în sensul cererii mele și că va pleca în persoană la fața locului. Mîine este din nou aici și îmi va referi asupra măsurilor luate. Pe

[1] Mențiune adăugată ulterior sub formă de rezoluție.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de altă parte, eu am acolo pe maiorul Dauphinat care va controla executarea cererii mele. De altfel e cert că indivizii de acolo își fac de cap și aceasta numai spre a compromite situația guvernului".

Această din urmă frază a colonelului Vyx m-a frapat așa de mult (după cum am raportat dl lt.-col. Vyx este un om de o inteligență cu totul remarcabilă, nu-mi pot dar explica cum poate fi atît de „îmbrobodit" ...) încît am crezut oportun să nu-l mai întreb pentru moment decît dacă socotește că înlocuirea col. Kratohwil este o sancțiune potrivită pentru violarea armistițiului și o garanție suficientă că lucrul nu se va mai repeta în viitor; la care, dl colonel mi-a răspuns, iritat, astfel:

„Sancțiunea ce cer eu este desigur suficientă. Țin să luați bine notă de faptul că dv. de 2 luni nu faceți decît să violați convenția militară fără a se fi luat cea mai ușoară măsură contra dv., pe cîtă vreme pe unguri, care acum o încalcă pentru prima oară și încă nu în mod oficial, nu-i las nepedepsiți. Notează, te rog, bine acest lucru".

Voiam să plec, dl colonel însă, deplasînd puțin convorbirea, îmi spuse că regretă că am început și eu să-l bombardez cu reclamații nefondate.

„Am rugat pe generalul Condracourt să cerceteze ce e cu măcelul de la Világos (Șiria) și chiar azi mi s-a telefonat din Arad că la Világos ⟨Șiria⟩ s-a omorît o singură femeie care amenințase cu revolverul niște soldați ce voiau să intre în casă. Toată nervozitatea dv. provine de la doctorul Marșeu (vicepreședinte C.N.D.R. din Arad) care este un om foarte irascibil și care, fără a fi fost amenințat, s-a închis, a fugit, pur și simplu pentru că i-a fost frică".

În fine, dl colonel trecu la colonelul de Tilly despre care se exprimă astfel:

„Azi mi-a mai venit pe cap colonelul de Tilly; abia s-a așezat jos și a început să-mi spună că ceea ce a văzut în trecerea lui este îngrozitor. Îți poți închipui că acest om, care abia se poate mișca, nu e capabil să vadă nimic; dar a venit montat de la București. I-am spus evident că cel puțin 90% sînt exagerări sau snoave. Replicîndu-mi că el a venit aici ca să facă anchetă și avînd aerul a fi supărat de cele ce-i spusesem, i-am răspuns scurt că eu nu admit astfel de anchete și că eu nu pot fi controlat decît de șefii mei de la *A.F.C.*".

3 martie 1919.

Prezentîndu-i-mă azi iarăși, șeful Misiunii Aliate mi-a spus că ministrul de război ungur încă nu s-a înapoiat și deci nu poate spune nimic nou. Am întrebat pe dl colonel dacă nu crede că ar trebui folosită această ocazie pentru a cere transportarea liniei de demarcație mai înspre vest, la care d-sa, surprins, a răspuns printr-un gest nervos, pe care am crezut că e bine să-l temperez prin următoarea frază:

„Știu dle colonel că dv. ați avut bună inspirație de a utiliza prostia dlui Apathy spre a propune lui A.F.O. să fixeze ca linie de demarcație linia Baia Mare-Cluj-Deva, care fusese convenită între comisarul guvernului ungar și dl general Berthelot. Mai știu ca pînă acum nu s-a luat nici o decizie în această privință. Dacă s-ar fi admis atunci, propunerea dv. ar fi însemnat un real serviciu adus cauzei noastre. Presupuneți însă că ea s-ar aproba acum și că deci armatele române ar fi nevoite să evacueze zona ocupată la vest de ea. Aceasta ar însemna evident un eșec moral, pentru noi toți, din cele mai supărătoare. Nu credeți, dar, că atacul bine manevrat de la Zalău ar putea îndreptăți cererea ca trupele române să rămînă în mod oficial pe linia ce ocupă acum și să se termine astfel odată cu motivul pe care se sprijină guvernul ungar în toate reclamațiile lui dezmățate?"

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dl lt.-colonel Vyx mi-a răspuns că d-sa nu mai poate face acum nimic, deoarece de demersul său de acum 1 1/2 lună (acordul Berthelot-Apathy) nu a ţinut nimeni seamă, deoarece nu ne putem juca oricum cu o convenţie militară, deoarece românii sînt de vină că se găsesc acum la Zalău şi, în fine, deoarece crede că în acest moment Parisul a şi soluţionat în mod definitiv chestiunea liniei româneşti de demarcaţie.

Colonelul Vyx şi România.

Rezultă dar în mod clar că de la colonelul Vyx nu se poate aştepta nimic în chestiunea noastră. Maiorul Mabilais care a susţinut în parte — în mod foarte călduros punctul meu de vedere, a avut de altfel acelaşi rezultat şi în darea de seamă pe care o înaintează azi generalului Berthelot spune textual: „En tenant compte du parti pris de la Mission de Budapest contre les Roumains ..." iar în altă parte zice: „Le gouvernement hongrois est tout en oeuvre, jusqu'au bolchevisme, pour détacher de la cause roumaine la population transylvanie restée sous sa coupe. Le colonel Vyx dit qu'il n'y peut rien (ce qui est vrai), mais il ajoute que les hongrois emplois ont le devoir de faire ainsi publiant peut être au ton qu'il que notre politique est solidaire de celle des Roumains et non pas de celle des Hongrois" [1].

Deplasarea liniei de demarcaţie.

Regret numai că eu, neavînd nici precădere, nici dorinţa de a mă angaja cu ceva, nu am primit încă de la guvernul sau de la Marele nostru Cartier General, ori în fine de la Comandamentul Trupelor din Transilvania cererea oficială de a se pedepsi violarea armistiţiului de către unguri prin mutarea mai înspre vest a liniei de demarcaţie. Desigur că dl lt.-col. Vyx nu şi-ar fi putut lua el răspunderea de a soluţiona o astfel de cerere a Marelui Cartier General Român şi atunci ar fi fost nevoit a o trimite la A.F.O., care poate ar fi aprobat-o. De altfel e firesc că numai în atari ocaziuni putem solicita sprijinul Antantei pentru ajungerea mai repede a năzuinţelor noastre.

Mai există însă şi o altă soluţie, pe care (deopotrivă cu maiorul Mabilais) o cred a fi cea mai bună: aceea de a lucra pe contul propriu. Ungurii au rupt tratatul de armistiţiu. Bun. Îl rupem şi noi şi mergem înainte!

Armata ungară. Dar cu ce? Revin iar la chestiunea efectivului armatei de ocupaţie. Nu pot accentua îndeajuns că facem cea mai mare greşală dacă ne închipuim că armata ungară este nedisciplinată.

Poporul ungar nu va da contingente bolşevice; el nu are nici fondul reacţionar nici nu îndură mizeria ce duce la bolşevism; eu văd aici zi de zi, cît de mult iubesc ungurii ordinea şi cum guvernul ungar (un guvern fără nici o bază de drept public, internaţional sau revoluţionar) jonglează cu răbdarea publicului, strîngînd robinetul cînd şi cum îi place. Armata ungară este o cantitate foarte apreciabilă (convenţia militară nu fixează efectivul jandarmeriei, poliţiei şi al forţelor care au destinaţia să asigure siguranţa căilor ferate (v. *Pester Lloyd* din 3 martie ediţia de seară, anexat aici), bine încadrată şi prevăzută cu suficiente muniţii şi material. Populaţia, de asemenea, este desigur înarmată în cea mai mare parte, ambele urăsc profund pe români şi sînt zilnic îndîrjite contra lor prin zvonuri despre atrocităţile cele mai îngrozitoare. Parcul de căi ferate este complet; între Săvîrşin şi Zalău trenu-

[1] „Ţinînd seama de părerea preconcepută a Misiunii din Budapesta împotriva românilor ..." „Guvernul ungar a făcut tot posibilul, pînă la apariţia bolşevismului, să rupă de cauza română populaţia transilvăneană rămasă sub autoritatea sa ... Colonelul Vyx spune că nu poate face nimic în acest sens (ceea ce este adevărat), dar adaugă că ungurii au datoria să procedeze astfel, şi să facă cunoscut poate, pe tonul pe care-l folosesc, că politica noastră este solidară cu cea a românilor şi nu cu cea a ungurilor".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

rile de manevră stau gata. Sînt convins că înaintarea noastră va întîmpina o rezistență serioasă din partea ungurilor (în discursul său ținut duminica trecută la Sătmar, președintele republicii a spus doar destul de clar că maghiarii „sînt ferm decișî a elibera la nevoie țara cu armele").

Armata de ocupație. Se impune dar ca și noi să avem 7—8 divizii complete în Transilvania. Recrutarea armatei indigene începută de C.N.D.R. este o măsură foarte salutară, numai că trebuie desăvîrșită în mod febril. E necesar (după cum am spus într-un raport precedent) să ajungem a putea da o lovitură plină așa de fulgerătoare, încît armata ungară să nu aibă timpul a distruge nimic în urma ei, iar populația inamică nici să nu îndrăznească a ridica armele contra noastră.

Pentru aceasta cred că este necesar a înarma pe cît se poate de bine și populația românească din comitatele neocupate încă și a-i trimite din vreme conducători care la nevoie să o dirijeze; sînt convins, de exemplu, că 4—500 moți în spatele armatei ungare ar îngrozi-o.

Această armată, hrănită bine cu ură și cu hrană, să pîndească răbdător, acolo unde se află acum, clipa cînd i se va da drumul. Pus în fața faptului împlinit, sub un pretext destul de plauzibil (călcare de armistițiu, propagandă de bolșevism etc.), Parisul se va înclina și va fi poate chiar mulțumit că a scăpat de atîtea solicitări.

Paralel cu aceasta însă, emisari ai C.N.D.R. trebuie să îndemne populația neeliberată încă la răbdare și să o povățuiască a crede neclintit în împlinirea visului, nedînd nici o ascultare la vorbele ademenitoare, la făgăduielile fără margini ale inamicului și la îndemnurile lui la revoltă.

Pasivul colonelului Vyx. Nu aș putea termina altfel raportul meu decît cerînd încă o dată înlocuirea colonelului Vyx. Enumăr cîteva lucruri care sînt la pasivul său:

1. Nu a cerut nici un fel de compensații de la unguri pentru faptul că au lăsat Armata Mackensen să fugă după împlinirea termenului fixat prin art. XI din Convenția militară.

2. Nu a cerut nici un fel de compensații pentru faptul că Ungaria nu a furnizat Serbiei materialul de CF în conformitate cu prevederile art. IV din C.M.

3. Nu exercită nici un fel de cenzură asupra presei și stațiunilor radiotelegrafice ungare, care, conform art. XIV din C.M. și ordinului explicativ nr. 855/28 secr./5 I al lui A.F.O. se găsesc sub controlul Aliaților *.

4. Nu pune nici un fel de obstacol propagandei (bolșevice) pe care o întreține guvernul ungar pretutindeni, dar mai ales în teritoriul neocupat. Atrăgîndu-i-se atenția asupra acestui lucru, mi-a răspuns, atît mie cît și maiorului Mabilais, că guvernul ungar are pur și simplu datoria sa de a-și deservi interesele cum crede mai bine. Uită, însă, dl colonel nu numai că politica Franței trebuie să fie solidară cu a României și nu cu a Ungariei, dar încă neglijează că cea mai sfîntă datorie a Antantei este, în acest moment, de a împiedica pe orice cale și pretutindeni lățirea bolșevismului.

5. Însuși dl colonel Vyx mi-a spus la reîntoarcerea sa din Belgrad că dl general Pathey (din Bc.) a cerut înlocuirea d-sale.

---

* Cu nr. 69/11.2 am cerut să interzică ziarelor ungare de a mai publica lucruri care ating onoarea Antantei (atrocități etc.) înainte ca ele să fi fost verificate. Dl col. Vyx a raportat la A.F.O că nu intervine în atari chestiuni, pentru motivele enunțate anterior! Am înaintat col. Vyx telegrama primită de Cment Sibiu cu privire la dr. Apathy; această telegramă nesemnată de nimeni este opera organelor maghiare; dl colonel nu a luat însă pînă acum nici o măsură. Radio Budapesta trimite în lume tot felul de știri necontrolate asupra atrocităților românești; ⟨Misiunea Militară Aliată⟩ le lasă să treacă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Eu, trebuind a păstra bune relații, nu-i pot spune, evident, aceste lucruri. Cred însă că pe baza lor s-ar putea găsi, fie la București, fie la Paris, modalitatea de a se obține pentru colonelul Vyx un concediu de 1—2 luni din oficiu, — aducîndu-se în locul lui un om cu prea îndreptățită mîndrie și energie a învingătorului și care să reducă pe unguri la justa lor valoare de popor învins.

Notă. Se spune chiar la clubul magnaților că Vyx ar fi evreu; aceasta ar explica foarte multe lucruri în această metropolă, unde chiar prezidentul republicii cade tot mai mult sub influența evreilor (care au fost și vor fi întotdeauna adevărații conducători ai Ungariei).

Maior G. Potopeanu

Destinatari:
Excelența sa dl prim-ministru, Paris;
Domnul dr. Maniu, prezidentul C.N.D.R.;
Domnul colonel Rosetti, București;
M.C.G. Biroul Operațiilor;
Comandamentul Sibiu.

■ Arh. St. București, Col. documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918—1921, f. 21—26.

545

1919 martie 7. **Adresă a generalului Berthelot către generalul Constantin Prezan, șeful Statului Major al Armatelor române, conținînd informații referitoare la hotărîrea Conferinței de Pace de a se crea o zonă neutră între trupele române și ungare din Transilvania, care va fi ocupată de trupele franceze.**

Mission Militaire Française
Commandament des Troupes en
Roumanie et Russie méridionale
No. 487/3 Le 7 Mars 1919

Le Général Berthelot à M. le Général Presan,
Chef d'Etat-Major des Armées roumaines, Bucarest

J'ai l'honneur de vous transmettre les renseignements ci-après:

La Conférence de la Paix dans sa séance du 26 février a décidé dans le but d'éviter tout conflit susceptible de gêner ses travaux en cours, de créer en Transylvanie, entre Roumains et Hongrois, une zone neutre libre de toutes troupes roumaines ou hongroises.

Les points importants de cette zone neutre seront occupés par des troupes françaises (environ 2 bataillons et 1 régiment de cavalerie) qui auront mission d'assurer le maintien du bon ordre et la tranquillité dans ladite zone, avec le concours au besoin d'une Commission interalliée qui serait plus spécialement chargée de divers contrôles administratifs, l'administration du territoire restant soumise aux conditions fixées par l'armistice, dont seulement l'Article premier vient d'être ainsi modifié.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La zone neutre sera définie ainsi qu'il suit:

1⁰ Limite orientale: Grande route d'Arad à Nagy-Szalonta, voie ferrée de Nagy-Szalonta à Oradia mare, Carei mari, Satul mare. Les localités mentionnées étant exclues de l'occupation militaire roumaine.

Les troupes roumaines pourront cependant utiliser ces localités ainsi que la voie ferrée au point de vue du ravitaillement et des besoins économiques, sous le contrôle des Alliés.

2⁰ Limite nord: Cours de la rivière Szamos.

3⁰ Limite occidentale: Ligne partant de la Theiss à environ 5 kilomètres nord-ouest de Vasaros-Nameni, passant ensuite à 5 kilomètres à l'ouest du Debreczin, à 3 kilomètres ouest de Deva-Vania, à l'ouest de Gioma; à 5 kilomètres à l'ouest de Oroshaza: à Hodmedovasarhely et Szegedin.

4⁰ Limite méridionale: Rivière Maros.

Arad étant occupée par des troupes alliées à l'exclusion des troupes roumaines et hongroises.

En me transmettant cette décision, le général Franchet d'Espérey me dit d'en avertir le Gouvernement Roumain et spécifier que le mouvement des troupes roumaines vers l'ouest ne pourra pas avoir lieu avant son autorisation qu'il fera connaître en temps utile. Les troupes hongroises devront en effet commencer par se retirer sur la limite qui leur en est fixée ci-dessus (voir 3) et le général Franchet d'Espérey tient à ce qu'il ne puisse y avoir aucun acte d'hostilité au cours de l'exécution des mesures décidées par la Conférence de la Paix.

Le général Franchet d'Espérey a l'intention de désigner un officier général ou supérieur pour régler sur place et en son nom, tous les mouvements qui résulteront de l'application de cette décision.

Général Berthelot

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 401—402, copie.

Misiunea Militară Franceză
Comandamentul trupelor din
România şi Rusia Meridională
Nr. 487/3

7 martie 1919

Generalul Berthelot către domnul general Prezan,
Şeful Statului Major al Armatelor Române, Bucureşti

Am onoarea de a vă transmite informaţiile de mai jos:

Conferinţa de Pace în şedinţa sa din 26 febr.a decis, în scopul de a se evita orice conflict susceptibil de a împiedica lucrările sale în curs, de a crea în Transilvania, între România şi Ungaria, o zonă neutră, liberă de orice trupe româneşti sau ungare.

Punctele importante ale acestei zone neutre vor fi ocupate de trupe franceze (în jur de 2 batalioane şi 1 regiment de cavalerie), care vor avea misiunea de a asigura menţinerea ordinii şi liniştii în sus-zisa zonă, cu concursul, dacă este cazul, al unei comisii interaliate care să fie în mod special însărcinată cu diverse controale administrative, administraţia teritorială rămînînd supusă condiţiilor fixate de armistiţiu, fiind necesar ca numai art. 1 să fie modificat în acest fel.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Zona neutră va fi stabilită în felul următor:

1. Limita de est: Şoseaua mare de la Salonta Mare, calea ferată de la Salonta Mare la Oradea Mare. Localităţile menţionate fiind excluse de ocupaţia militară română.

Trupele române vor utiliza astfel aceste localităţi la fel ca şi calea ferată pentru aprovizionare şi pentru nevoi economice, sub controlul Aliaţilor.

2. Limita de nord: Cursul rîului Someş.

3. Limita de vest: Linia plecînd de la Tisa, în jur de 5 km nord-vest de Vasaros-Namény, trecînd apoi la 5 km la vest de Debreţin, la 3 km vest de Devavanya, la vest de Gyoma; la 5 km la vest de Oroshaza, la Hódmezővásárhely şi Szegedin.

4. Limita de sud: rîul Mureş.

Aradul să fie ocupat de trupele aliate, fără trupe române şi ungureşti.

Transmiţîndu-mi această decizie generalul Franchet d'Espérey mi-a transmis să avertizez guvernul român şi să specific că mişcarea trupelor române către vest nu ar putea avea loc fără autorizarea sa, pe care o va face cunoscută în timp util. Trupele ungureşti vor trebui să înceapă retragerea la limita care le-a fost fixată mai sus (a se vedea nr. 3) şi generalul Franchet d'Espérey doreşte ca să nu existe nici un act de ostilitate în cursul executării măsurilor decise la Conferinţa de Pace.

Generalul Franchet d'Espérey are intenţia de a numi un ofiţer general sau un ofiţer superior pentru a rezolva pe loc, şi în numele său, toate mişcările care vor exista din aplicarea acestei hotărîri.

General Berthelot

546

1919 martie 9. **Articol prin care este salutată declaraţia Partidului Socialist faţă de unire.**

Partidul Socialist din România şi unirea tuturor românilor

O declaraţie istorică

Publicăm mai la vale declaraţia tovarăşilor noştri din România veche prin care ei se pronunţă faţă de actul unirii noastre de la Alba-Iulia precum şi faţă de unirea Basarabiei şi Bucovinei cu România [1]. Declaraţia aceasta e atît de clară şi atît de înţeleaptă, încît n-are lipsă de nici o explicare şi de nici un comentar, căci ea vorbeşte pentru sine.

Noi socialiştii români din Transilvania ne simţim însă pe deplin justificaţi în acţiunea noastră de pînă acum, şi atunci cînd susţinem cu toată tăria unirea noastră cu România, ne simţim deosebit de bine ştiind că această unire este aprobată şi de fraţii noştri din România veche, care ne aşteaptă cu braţele deschise spre a putea conlucra şi lupta cu ei împreună pentru dezrobirea desăvîrşită a clasei muncitoare.

[1] Declaraţia Partidului Socialist şi a Uniunii Sindicale din România din 13 februarie 1919, Doc. nr. 523.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Noi din capul locului am declarat că unirea o voiam pentru că numai astfel vedem asigurată dezvoltarea economică, politică și culturală a neamului românesc, care de veacuri a trăit în sclavie și în asuprire. Conduși de principiile sfinte și curate ale socialismului am susținut că este în interesul dezvoltării civilizației și progresului întregii omeniri ca provinciile românești subjugate de alte națiuni să se emancipeze de sub dominațiunea altor neamuri și să devină libere. Iar pentru ca întreg poporul românesc să se poată dezvolta pe baze solide și sănătoase am constatat că este absolut de lipsă ca toate provinciile românești să se unească și să devină o singură organizație de stat. Și constatînd aceasta am și lucrat și lucrăm și astăzi pentru unirea tuturor românilor.

Din partea Partidului Socialist Maghiar n-am întîmpinat aprobare în acțiunea aceasta a noastră. Tovarășii maghiari doreau și doresc și astăzi ca Ardealul și celelalte părți locuite de români să aparțină și pe mai departe Ungariei. Ei motivează cererea asta a lor ca o revendicare socialistă și cu toate că spun că recunosc dreptul de liberă dispoziție al popoarelor, nu voiesc să respecte dreptul nostru, al poporului românesc, a face ceea ce voim și ceea ce credem de bine.

Ne pare foarte rău că în privința aceasta nu ne-a reușit pînă acum a ne înțelege cu tovarășii maghiari și nu i-am putut convinge încă, că și poporul român are dreptul de a trăi pe lume și de a se manifesta în deplină libertate. Ne atinge chiar dureros faptul că Partidul Social-Democrat din Ungaria a ajuns să fie saturat de idei șoviniste și lucrează cu mijloace nepermise chiar, pentru integritatea țării ungurești. Sperăm însă că cu timpul își vor da și ei seama că calea pe care merg astăzi nu e cale adevărată și mai cu seamă nu e cale socialistă. Dar și pînă atunci ne mîngîie faptul că tovarășii noștri din România ne-au înțeles și aprobă pasul nostru ce l-am făcut pentru unirea poporului românesc. Din această aprobare mult grăitoare a Partidului Socialist din România, vor putea trage învățături folositoare și acei tovarăși români din Budapesta și Timișoara, care în timpul din urmă au o ținută cu totul ciudată și trag la carul unor interese cu totul străine de poporul muncitor român.

Dar mai e ceva îmbucurător ce se desprinde din declarația tovarășilor din România veche: ei se adresează la noi spre a ne uni toate puterile și spre a forma un singur bloc socialist, care să ducă înainte lupta clasei muncitoare din noua Românie pentru realizarea dezrobirii desăvîrșite de sub apăsarea burghezo-capitalistă. Chemarea aceasta la unire va afla cel mai viu răsunet în inimile muncitorilor români și sintem siguri că în cel mai scurt timp unirea tuturor partidelor socialiste din România, Basarabia, Bucovina și Transilvania va deveni un fapt împlinit. Prin aceasta lupta noastră contra reacțiunii se va înteți, iar proletariatul organizat și conștient va deveni unul dintre factorii cei mai de însemnătate ai țării, vom lupta atunci cu toții spre a transforma țara românească într-o țară cu libertățile cele mai largi, bazată pe cea mai largă democrație.

Astfel privim noi pronunțarea tovarășilor din România și astfel înțelegem declarația lor.

Să ne unim deci puterile!

■ *Adevărul*, an XIV, nr. 8, din 24 (februarie)/9 martie 1919.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1918 martie 11, Londra. **Articol din ziarul** *The Times*, **intitulat** *Adevărul despre România Mare*, **în care se combate propaganda ungară împotriva României.**

Peaceful Conditions
Origin of false reports
(From our Special Correspondent recently in Rumania)

On my return from a two months' stay in Rumania, in the course of which I also travelled extensively in Transylvania and made a flying visit to Budapest, I was greeted at the Swiss frontier with the news that a revolution had broken out in Rumania, that the King had been wounded, and that the Queen had been forced to flee the country. As I had only just left Bukarest, and as during the last two months I had ample opportunities of estimating the work of the Magyar propaganda mission at its face value, I paid but scant attention to this sensational report.

The Magyar propaganda mission, apart from its work in spreading abroad wild rumours regarding Rumania, is also exceedingly active in Hungary and Transylvania, where its aim is to foment anarchy in the territory occuppied by the Rumanians, thus discrediting Rumanian administration in the hope of ultimately frustrating the union of Transylvania with Rumania.

Budapest, apart from being the centre of Bolshevist activity — a certain Bella Kun plentifully supplied with funds from Russia is doing his utmost — is plastered with posters; as, for instance, "Nem nem, soha" (which means "No, no, never"), urging resistance to the bitter end against any attempt to dismember Hungary.

"Atrocities"

In Kolosvar, the former Hungarian capital of Transylvania, and the centre of Magyar propaganda in Transylvania the methods are somewhat different. Here their aim is to discredit Rumanian administration with statements of atrocities committed by Rumanian soldiers and alleged acts of injustice on the part of Rumanian administrative officers.

To substantiate their contentions I was visited by scores of magnates, professors, and officials, who came armed with both oral and written proofs. They further adduced facts to prove that the Szecklers — a race descended from the original Huns living in the south-eastern corner of Transylvania — would never submit to Rumanian rule, that Kolosvar was Hungarian pure and simple, and that Magyar culture in Transylvania was superior to the Rumanian. I must confess that, had I been entirely ignorant of Rumanian affairs, and especially of Hungarian administrative methods in supressing the various nationalities, and also had I failed to ascertain — where verse and chapter were quoted — the actual facts of the case, I should have left Kolosvar distinctly favourably impressed with the Magyar side of the case. An inquirer knowing nothing but English or French would be at a great disadvantage in seeking to arrive at the truth. The result of my investigations proved that, where the statements made were not absolutely devoid of truth they were hopelessly exagerated. I found, for instance that the alleged atrocities were merely acts of rough handling on the part of the Rumanian Transylvanian national guards and not the Rumanian soldiers from the Kingdom,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

who have since replaced the former at the insistance of the Transylvanian leaders.

These Transylvanian soldiers may, perhaps, have exceeded their authority in the exuberance of their new-found freedom but this might be excused when one bears in mind the treatment they endured for centuries under the Magyar yoke. Their parents and dependents were interned and treated as enemies, especially during the war, while they had to fight for the Magyar cause. Before the Rumanian Army of Occupation arrived, Rumanian villages were pillaged and the inhabitants ill-treated. Moreover, massacres of Rumanians in the unoccupied regions of Transylvania are still continuing.

Leniency to Magyars

I found that Dr. Iulius Maniu, the president of the Rumanian Executive Council, and his colleagues were administering affairs in a just and lenient manner, and it is due to their effort that Rumanian peasants are being prevented from paying the Magyars back in their own coin.

Numerous Magyar officials were allowed to carry on although they had not taken the oath of allegiance: the only officials who were removed from their positions were those who not only refused to take the oath of allegiance, but refused to recognize the Executive Council's authority.

I visited the Szeckler districts and found everything quiet: the inahabitants seem quite apathetic. Of the three prefects officiating in these districts, two are Rumanians and one is Hungarian. The authorities appear to be very fortunate in the choice of the Rumanian prefects. There is only a small army of occupation here, but it is apparently large enough to maintain order.

Kolosvar, which has the second largest Hungarian university, there are only 100 Transylvanian students out of a total of 400, the rest being from Hungary, has, it is true, a preponderating Magyar population, but this is easily explained when it is remembered that Kolosvar, the former Hungarian capital of Transylvania has an army of officials, who, as is the rule in the whole of Transylvania, must be Magyars. This explanation applies equally to most towns in Transylvania which are, however, surrounded by purely Rumanian villages.

With regard to the Hungarian claim to a higher culture in Transylvania, I found the Magyar and Rumanian peasant in Transylvania to be on the same intellectual level: if anything, the Rumanian appeared to be brighter. To cite the magnates and officials, as examples of Magyar culture in Transylvania is open to argument, as the former, who spend the best part of their time abroad and are not producers, can hardly claim to represent the culture of Transylvania. As to the officials, who are supposedly Magyars, the majority are Germans, Poles, Jews, Slovaks, and so forth, and in order to maintain their official positions became Magyarized. Furthermore, these are not natives of Transylvania, but were sent from Hungary in order to form Magyar colonies.

I also visited Saxon districts. As is known, the Saxons of Transylvania have already voted for union with Rumania. Their policy has always been to side with the Government actually in power. The Saxons are purely commercial and agricultural people, with very little patriotism except what might be termed local patriotism. The fact that the boundary line between Rumania and Transylvania has been obliterated simply means a wider scope for their commercial activities. There was never any love lost between the Saxons and Magyars.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Bolshevism a Failure

The efforts of the Magyar propaganda mission to stir up trouble in Transylvania and Rumania are doomed to failure. No country in Europe has been more exposed to the inroads of Bolshevism, and if Bolshevism was unable to gain a foothold when the Bolshevist-infested Russian Army was in Moldavia and when the people were enduring untold hardships its chances of success now are negligible. The Rumanian Army is at the present moment one of the best disciplined armies in Europe (even the Hungarians in Transylvania were compelled to admit this), and the peasantry, who are now landowners with a stake in the country, have no use for Bolshevism.

Rumania is looking forward to a new era — an era of social reform and cleaner politics — high hopes are entertained of the Transylvanian leaders. The country needs all the moral and material support Western Europe can offer and it is for this reason that the methods of the Magyar propaganda mission in disseminating malicious rumours abroad suggesting a hopeless chaos in Rumania should be strenously combated. The outside world may not give credence to these sensational reports, but they nevertheless leave behind the impression that all is not well with Rumania. The impression, as I have endeavoured to show, is quite erroneous.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Fotocopii S.U.A., pach. XXXVI ; v. şi r. 696; The Library of Congress, Washington D.C., *The Times*, March 11, 1919.

Condiţii paşnice
Originea ştirilor false
(Recent, de la corespondentul nostru special, din România)

La întoarcerea mea după o şedere de 2 luni în România, în cursul căreia am călătorit şi în Transilvania în lung şi în lat şi am vizitat rapid şi Budapesta, am fost întîmpinat la frontiera elveţiană cu ştirea că în România a izbucnit o revoluţie, că regele a fost rănit şi regina a fost silită să fugă din ţară. Deoarece părăsisem abia atunci Bucureştiul şi deoarece în cursul ultimelor 2 luni am avut suficiente ocazii să-mi dau seama de activitatea misiunii de propagandă ungară la adevărata ei valoare, nu am dat prea mare atenţie acestei ştiri senzaţionale.

Misiunea ungară de propagandă, pe lîngă activitatea ei de a răspîndi în străinătate zvonuri necontrolate cu privire la România, este de asemenea extrem de activă în Ungaria şi Transilvania unde ţinta ei este de a produce anarhia în teritoriul ocupat de români, discreditînd în felul acesta administraţia românească, în speranţa zădărnicirii pînă la urmă a unirii Transilvaniei cu România.

Budapesta în afară că este centrul activităţii bolşevice — un oarecare Béla Kun aprovizionat din plin cu fonduri din Rusia îşi face acolo de cap — este plină de afişe, ca spre exemplu — „Ném, ném, soha" (ceea ce înseamnă „Nu, nu, niciodată") îndemnînd la rezistenţa înverşunată pînă la ultimul om împotriva oricărei tentative de dezmembrare a Ungariei.

Atrocităţi

La Cluj, fosta capitală ungară a Transilvaniei şi centrul propagandei ungare din Transilvania, metodele sînt oarecum diferite. Aici scopul lor este de a discredita administraţia română cu declaraţii despre atrocităţile comise de soldaţii români şi pretinse acte de nedreptate din partea funcţionarilor administrativi români.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Spre a-şi demonstra afirmaţiile, am fost vizitat de zeci de magnaţi, profesori şi funcţionari de stat, care au venit înarmaţi cu dovezi atît scrise cît şi verbale. Ei au adus totodată şi probe ca să dovedească că secuii — o rasă care descinde de-a dreptul din huni şi trăieşte în colţul sud-estic al Transilvaniei — nu se vor supune niciodată stăpînirii române, că Clujul este pur si simplu unguresc şi că în Transilvania cultura ungară este superioară culturii române. Trebuie să mărturisesc că eu sînt cu totul ignorant în ce priveşte problemele româneşti, şi în special metodele administrative ungureşti în asuprirea diferitelor naţionalităţi şi de asemenea nu am reuşit să mă lămuresc — unde sînt puse semnele de ghilimele şi care este adevărata faţă a lucrurilor. Era să părăsesc Clujul impresionat în mod vizibil favorabil de aspectul ungar al cazului. Un anchetator care nu ştie decît engleza sau franceza ar fi foarte dezavantajat căutînd să găsească adevărul. Rezultatele investigaţiilor mele au dovedit că, acolo unde declaraţiile făcute nu erau absolut neconforme cu realitatea, ele erau extrem de exagerate. Am aflat, spre pildă, că pretinsele atrocităţi sînt pur şi simplu acte de comportare aspră din partea gărzilor naţionale române din Transilvania şi nu a soldaţilor români din Regat, care i-au înlocuit după aceea pe primii, la insistenţa conducătorilor transilvăneni.

Aceşti soldaţi transilvăneni poate că au depăşit autoritatea lor, în exuberanţa libertăţii lor nou-găsite, dar aceasta este scuzabil cînd cineva are în minte tratamentul suferit secole de-a rîndul sub jugul ungar. Rudele şi prietenii lor fuseseră închişi şi trataţi ca inamici, în special în timpul războiului, cînd au trebuit să lupte pentru cauza ungară. Înainte de sosirea Armatei Române de ocupaţie, satele româneşti au fost jefuite şi locuitorii lor maltrataţi. Mai mult decît atît, masacrările românilor din regiunile neocupate ale Transilvaniei continuă încă.

Toleranţă faţă de unguri

Am constatat că dr. Iuliu Maniu, preşedintele Consiliului Executiv Român, şi colegii săi administrează treburile în mod just şi tolerant şi datorită străduinţelor depuse de ei, ţăranii români sînt împiedicaţi să plătească ungurilor cu aceeaşi monedă cu care fuseseră ei trataţi.

Numeroşi funcţionari publici unguri au fost păstraţi în posturile lor, deşi nu au depus jurămîntul de credinţă; nu au fost scoşi din funcţie decît funcţionarii care nu numai că au refuzat să depună jurămîntul de credinţă, ci au refuzat să recunoască autoritatea Consiliului Executiv.

Am vizitat regiunile secuieşti şi am găsit totul în linişte; locuitorii par cu totul apatici. Din cei 3 prefecţi în funcţie din aceste regiuni, 2 sînt români şi unul este ungur. Autorităţile par să fie foarte norocoase în alegerea prefecţilor români. Există doar o mică armată de ocupaţie aici, dar de fapt este destul de mare ca să menţină ordinea.

Clujul care posedă a doua universitate maghiară ca mărime (există doar 100 studenţi transilvăneni dintr-un total de 400, restul fiind din Ungaria) are, într-adevăr, o populaţie maghiară preponderentă, dar acest lucru este uşor de explicat dacă ne aducem aminte că Clujul, fosta capitală ungară a Transilvaniei, are o armată de funcţionari publici care, precum sună legea în întreaga Transilvanie — trebuie să fie unguri. Această explicaţie se aplică de asemenea la cele mai multe oraşe din Transilvania, care sînt, totuşi, înconjurate de sate pur româneşti.

Cu privire la pretenţia ungurilor la o cultură mai înaltă în Transilvania, am constatat că ţăranul ungur şi român din Transilvania sînt la acelaşi nivel intelectual; şi dacă este ceva, atunci cel român pare să fie mai deştept. A cita pe magnaţi şi funcţionari drept exemple de cultură ungară în Transilvania este o chestiune în sprijinul căreia se pot aduce argumente, deoarece primii,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

care își petrec cea mai mare parte din timpul lor în străinătate și nu produc nimic pot cu greu să pretindă că reprezintă cultura Transilvaniei. În ce privește funcționarii, care se presupune că sînt unguri, în majoritate sînt germani, polonezi, evrei, slovaci și așa mai departe, și spre a-și menține poziția lor oficială s-au maghiarizat. În afară de aceasta, ei nu sînt originari din Transilvania, ci au fost trimiși din Ungaria pentru a forma colonii maghiare.

Am vizitat de asemenea regiuni săsești. După cum se știe, sașii din Transilvania au votat deja pentru unirea cu România. Politica lor a fost întotdeauna alături de guvernul efectiv la putere. Sașii sînt un popor pur comercial și agricol, cu un patriotism foarte scăzut, cu excepția a ceea ce poate fi calificat patriotism local. Faptul că linia de graniță dintre România și Transilvania a fost ștearsă înseamnă doar un orizont mai larg pentru activitatea lor comercială. Nu a existat niciodată afecțiune între sași și unguri.

Bolșevismul — un eșec

Eforturile depuse de misiunea de propagandă ungară de a stîrni tulburări în Transilvania și România sînt sortite eșecului. Nici o țară din Europa nu a fost mai mult expusă incursiunii bolșevice, și dacă bolșevismul nu a fost în stare să cîștige teren cînd armata rusă infestată de bolșevism era în Moldova și cînd poporul a îndurat greutăți de nedescris, șansele sale de succes acum sînt neglijabile. Armata Română este în momentul de față una dintre cele mai bine disciplinate armate din Europa (chiar și ungurii din Transilvania au fost siliți să admită aceasta), și țărănimea, care acum este constituită din proprietari de pămînt, strîns legați de țară, nu are nici un avantaj din bolșevism.

România se pregătește pentru o nouă eră — o eră a reformei sociale și a politicii înțelepte — și se pun mari speranțe în conducătorii transilvăneni. Țara are nevoie de întregul sprijin moral și material al Europei Occidentale pe care aceasta i-l poate oferi și din această cauză metodele folosite de misiunea de propagandă ungară pentru a răspîndi în străinătate zvonuri răuvoitoare, de natură să provoace în România un haos de neînlăturat, trebuie să fie combătute cu tărie. Străinătatea nu trebuie să dea crezămînt acestor știri senzaționale, dar ele lasă impresia că nu totul este în ordine în România. Această impresie, cum m-am străduit să arăt, este cu totul eronată.

548

1919 martie 12, (Londra). **Articol din ziarul** *The Times*, **intitulat** *Renașterea României*, **privind condițiile în care se afla România în urma războiului și recunoașterea sacrificiilor aduse, care îi dădeau dreptul la satisfacerea revendicărilor sale.**

THE RESURRECTION OF RUMANIA

In Queen Mary of Rumania, who comes among us to-day, we welcome not only a niece of *King Edward VII*, but the *Queen* of an Allied State, who has done her full woman's part in sharing the sorrows and the sufferings of her adopted country. The desertion of Bolshevist Russia exposed Rumania to the cold vengefulness of the Central Powers, after an heroic but hopeless struggle. The Treaty of Bukarest and its supplements, by which the measures for draining from her the last penny and the last ounce of commodities she could yield, were laid down with scientific thoroughness and comprehension, remain a byword in diplomacy. It is not yet a year since Herr von Kühlmann

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

and Count Czernin forced these masterpieces of extortion upon crushed and plundered Kingdom, and Count Hertling filled the Kaiser with „joyful satisfaction" by assuring him that this settlement had been „achieved by the grace of God". The treaties have not had time to bear all their harvest of ruin. They were designed to do the work by slow degrees; but the instalment of spoliation which was carried out before the oppressors fell, following upon the devastation wrought by the invasion, has left Rumania for the present an impoverished land. Part of that devastation was carried out at our instance and with our assistance. To render the rich oil wells useless in the hands of the enemy for as long as possible we helped the Rumanians to destroy the machinery as a military measure. We undertook to repair the damage, and we are now sending out a commission to estimate its amount. That, at least,is a practical sign of our friendship for Rumania and of our interest in her recovery. But the temporary loss of the supply of oil is but a single item in the long catalogue of injuries which the war brought upon her. The Central Powers losted ⟨wasted?⟩ the country very thoroughly until they were driven out. They took everything to which they had a mind. The harvest in Wallachia was bad, but the Germans are said to have exacted 3 500 000 tons of grain and sent it across the frontier. The army of occupation had to be fed and maintained and all clothing, machinery and live stock were exported as regularly as in Belgium. Then there were some „slight rectifications of frontier" —Count Czernin refused to call them annexations — depriving Rumania of about5,600 square kilometres of her soil. Altogether the damage amounted to scores of millions.

Happily Rumania is a country blessed with great natural resources. Her agricultural riches are scarcely exceeded in Europe. Our Special Correspondent doubts whether, even after all her losses, she does not still possess food enough to support her population, though this view is denied by many authorities, and by the Rumanian Government. Unfortunately whether Rumania has corn enough or not, it is quite certain that she has not the means to distribute such supplies as she **has.** The Huns took good care of that. They have left her eighty-four locomotives for the entire Kingdom. They have since learnt something themselves of what a shortage of railway stock may mean. Our Correspondent declares that a couple of hundred locomotives would do more to relieve the country than any amount of food. Rumania has many problems before her, but her friends have reason to hope that she will cope successfully with them. The King and Queen are popular — especially the Queen whose heroism in the front line and in the typhus hospitals won her the hearts of the nation: the "land question", which has sometimes threatened to become formidable, is believed to have been practically settled by a measure satisfactory to both the great landowners and the peasants; the mass of the people are comfortable, and will be still more comfortable after the redivision of the land. The Rumanians are as intelligent as they are brave, and the level of education will be raised by the inclusion of the millions of Roumanians from beyond the border who will now enter the Kingdom. It is strong evidence of the sterling good sense of this people that not even prolonged presence of a Russian army deeply tainted with Bolshevism succeeded for a moment in infecting them with antisocial heresies. The Magyar calumnies charging them with Bolshevist leanings are simply malicious. Where the borders are to be drawn is, of course, a burning question. But the Rumanians give a proof of their moderation and their political instinct by the readiness which they profess to submit this matter freely to the decision of the Conference. They will doubtless have the justice done to their legitimate claims which these deserve, and will receive the support in other matters which is

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

merited by their cruel sufferings, their heroic endurance, and their respect for the determinations of the Powers.

■ Arh. St. Bucureşti,col. Fotocopii S.U.A., pach. XXXVI ; The Library of Congres, Washington D.C., *The Times*, March 12 1919.

RENAŞTEREA ROMÂNIEI

În persoana reginei Maria a României, care a venit printre noi astăzi, noi salutăm nu numai o nepoată a regelui Eduard al VII-lea, ci regina unui stat aliat care şi-a făcut pe deplin datoria de femeie, împărtăşind necazurile şi suferinţele patriei sale adoptive. Dezertarea Rusiei bolşevice a expus România, după o luptă eroică dar disperată, răzbunării dure a Puterilor Centrale. Tratatul de la Bucureşti şi anexele sale rămîn proverbiale în diplomaţie, prin perfecţiunea şi pătrunderea ştiinţifică prin care au stabilit măsurile de a stoarce de la România ultimul ban şi ultima picătură de marfă ce putea să le ofere. Nu a trecut încă un an de cînd dl von Kühlmann şi contele Czernin au impus aceste capodopere de extorcare regatului zdrobit şi prădat, şi contele Hertling i-a dat Kaiserului o „satisfacţie îmbucurătoare", asigurîndu-l că această reglementare s-a „realizat prin graţia divină". Tratatele nu au avut timp să desăvîrşească opera de ruinare. Au fost astfel întocmite încît să funcţioneze în etape lente ; dar cantitatea de spoliere practicată înainte de căderea asupritorilor, care a urmat după devastarea comisă de invazie, a făcut din România în momentul de faţă o ţară sărăcită. Parţial devastarea s-a făcut din cauza noastră şi cu ajutorul nostru. Spre a face bogatele sonde petrolifere inutilizabile în mîinile inamicului, pentru cît mai mult timp posibil, noi am ajutat pe români să distrugă instalaţiile, ca măsură militară. Noi am hotărît să reparăm paguba, şi acum trimitem o comisie să evalueze mărimea pagubei. Acesta, cel puţin, este un semn concret al prieteniei noastre faţă de România şi al interesului nostru pentru refacerea ei. Dar pierderea temporară a aprovizionării cu petrol nu este decît un singur articol din lunga listă a daunelor pe care acest război i le-a provocat României. Puterile Centrale au jefuit temeinic ţara pînă cînd ele au fost alungate. Au luat tot ce şi-au dorit. Recolta în Muntenia a fost slabă, dar germanii înşişi au spus că au stors 3 500 000 t de grîu şi l-au trimis peste frontieră. Armata de ocupaţie a trebuit să fie hrănită şi întreţinută, toate obiectele de îmbrăcăminte, maşinile, utilajele şi stocul de alimente au fost exportate tot atît de sistematic ca şi din Belgia. Apoi au avut loc unele „mici rectificări de frontieră" — contele Czernin a refuzat să le numească anexiuni — care au privat România de circa 5 600 km² din pămîntul ei. In total paguba a însumat multe milioane.

Din fericire, România este o ţară binecuvîntată cu mari resurse naturale. Bogăţiile sale agricole sînt cu greu depăşite în Europa. Corespondentul nostru special se îndoieşte dacă, chiar după toate aceste pierderi, România nu posedă încă destule alimente spre a-şi satisface nevoile populaţiei, deşi acest punct de vedere este negat de unele autorităţi şi de guvernul român. Din nefericire, fie că România are suficient grîu, fie că nu, este cu totul sigur că ea nu are mijloacele să distribuie acele provizii pe care le are. Hunii au avut grijă de aceasta. Ei au lăsat 84 de locomotive pentru întregul Regat. De atunci ei şi-au dat seama ce poate însemna lipsa de material feroviar. Corespondentul nostru declară că un lot de 100 de locomotive ar da mai mult ajutor ţării decît orice cantitate de alimente. România are multe probleme în perspectivă, dar prietenii ei au motiv să spere că le va rezolva cu succes. Regele şi regina sînt populari — mai ales regina, al cărei eroism pe linia frontului şi în spitalele cu bolnavii de tifos — a cîştigat inima naţiunii ; „chestiunea agrară"

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

care a amenințat uneori să devină cumplită se crede că a fost de fapt reglementată printr-o măsură satisfăcătoare, atît pentru marii moșieri, cît și pentru țărani; masa poporului este liniștită și va fi și mai liniștită după împărțirea pămîntului. Românii sînt tot atît de inteligenți pe cît sînt de viteji și nivelul de educație va crește prin includerea milioanelor de români din afara granițelor ce vor fi incluși acum în Regat. O puternică dovadă de adevărat bun simț al acestui popor este că nici măcar prezența prelungită a armatei rusești, profund contaminată de bolșevism, nu a reușit nici o clipă să-l inoculeze cu erezii antisociale. Calomniile ungare care îl învinuiesc de înclinații bolșevice sînt pur și simplu răutăți. Unde urmează să fie trasate hotarele, firește este o chestiune arzătoare. Dar românii au dat dovadă de moderația lor și de instinctul lor politic prin bunăvoința pe care o manifestă de a supune această problemă la libera hotărîre a Conferinței. Li se va face, neîndoielnic, dreptatea cuvenită cererilor lor legitime și vor primi sprijinul și în alte domenii, pe care îl merită după crîncenele lor suferințe, puterea lor eroică de rezistență și respectul manifestat față de deciziile Puterilor.

549

1919 martie 13, Londra. **Fragment dintr-un articol din ziarul *The Times*, intitulat *Îngrijorări și amînare*, privind situația politică din Ungaria.**

Anxieties and Delay

[...] [1].

In view of certain menaces with the German statesmen and the German Press have freely employed, and of the close relations between some Hungarian and German intriguers, it is susceptible of more explanations than one. On the face of it, however, it looks serious. The Karolyi Cabinet have made way for an out-and-out Socialist Administration, who not only proclaim the true Bolshevist faith at home, but have declared their "full solidarity of ideal and spirit with 'Russian Soviet government" and, logically enough, have put Hungary under Russian protection and offered the Russian proletariat a military alliance. [...] [2].

■ Arh. St. București, col. Fotocopii S.U.A., pach. XXXVI; v. și r. 696; The Library of Congres, Washington D.C., *The Times*, March, 13 1919.

Ingrijorări și amînare

[...] [1].

Ținînd seama de anumite amenințări pe care oamenii de stat germani și presa germană le-au folosit din plin și de strînsele relații dintre mulți intriganți unguri și germani, există mai multe explicații pentru a înțelege situația. La prima vedere ea pare serioasă. Cabinetul Károlyi a făcut loc unei administrații cu totul socialiste care nu proclamă numai adevărata credință bolșevică acasă, dar a declarat „deplina sa solidaritate de ideal și spirit cu guvernul sovietic rus, și în mod destul de logic, a pus Ungaria sub protecția rusă și a oferit proletariatului rus o alianță militară. [„...] [2].

[1-2] Referitor la situația politică din Ungaria.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

550

1919 martie 14, Paris. **Telegramă a lordului Derby, Edward George Villiers Stanley, ministru plenipotenţiar al Marii Britanii la Paris, adresată lordului Curzon de Kedleston, George Nathaniel, secretar de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, privind reacţiile violente ale ungurilor datorită stabilirii liniei de demarcaţie a zonei neutre în spatele căreia trebuiau să se retragă trupele ungare.**

No. 661 Paris, 14th March 1919
508

Telegram from Lord Derby to Lord Curzon

Following is text of identic telegram from four Ministers at Bucharest:

« La nouvelle que la ligne d'occupation passant par Sathmare, Oradea-Mare, et Arad était accordée aux Roumains a provcqué chez les Hongrois une fureur qui se traduit par de nouvelles atrocités et de nouveaux massacres. Des faits monstrueux et révoltants se produisent encore chaque jour. Il est indispensable que les troupes roumaines soient mises à même de pouvoir avancer très rapidement pour occuper leurs nouvelles positions et qu'elles soient aidées dans ce mouvement par les troupes alliées. Chaque heure de retard dans l'exécution de cette décision serait marquée par des meurtres abominables. Nous demandons à nos gouvernements de bien vouloir prendre les mesures nécessaires pour hâter de toutes manières l'établissement de la nouvelle ligne. »

Communicated to Peace Delegation.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Anglia, r. 393, c. 81; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3568, f. 391.

Nr. 661 Paris, 14 martie 1919
508

Telegramă de la lordul Derby către lordul Curzon

Următorul text este identic cu telegrama de la cei patru miniştri la Bucureşti:

„Ştirea că linia de ocupaţie care trece prin Satul Mare, Oradea Mare şi Arad s-a acordat românilor a provocat furia ungurilor care s-a tradus prin noi atrocităţi şi noi masacre. Fapte monstruoase şi revoltătoare se produc încă în fiecare zi. Este indispensabil ca trupele române să fie puse în posibilitatea de a avansa foarte repede pentru a ocupa noile poziţii şi ca ele să fie ajutate în această operaţie militară de trupele aliate. Fiecare oră de întîrziere în executarea acestei hotărîri va fi marcată prin crime abominabile. Cerem guvernelor noastre de a binevoi să ia măsurile necesare pentru a grăbi prin orice mijloc stabilirea noii linii.

Comunicată delegaţiei de pace."

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

551

1919 martie 16, Paris. **Telegramă a lordului Derby, Edward George Villiers Stanley, ministru plenipotențiar al Marii Britanii la Paris, adresată lordului Curzon de Kedleston, George Nathaniel, secretar de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, cu privire la condițiile în care România ar putea fi ajutată de Aliați pentru a putea face față unor eventuale agresiuni din afară.**

No. 521 Paris, March 16th 1919

Telegram from Lord Derby to lord Curzon

Following is text of identic telegram from Bucharest:

« Nous avons le devoir d'appeler avec insistance l'attention de nos Gouvernements sur la situation extrêmement grave dans laquelle se trouve aujourd'hui la Roumanie. Nous avons à plusieurs reprises dans nos télégrammes identiques, indiqué toutes les raisons qu'il y avait de craindre le péril. Pendant ces derniers jours ces raisons se sont encore fortifiées et précisées. Le Président du Conseil nous a réunis hier, afin de nous exposer son anxiété. Nos renseignements personnels confirment de tous points le bien-fondé de ces craintes. Au nord le bolchévisme s'affirme, se renforce, s'organise. Une véritable armée encadrée par de nombreux officiers russes et allemands se prépare à la lutte ; la saison vient où elle pourra agir et elle semble s'y disposer. Sur la frontière de l'Ouest la situation n'est pas moins grave, les Hongrois continuent à commettre meurtres, conflits, crimes, ils attaquent chaque jour les petits postes roumains avec des unités régulières.

Leurs troupes se concentrent sur divers points, on assure qu'ils se refuseraient à reculer jusqu'à la nouvelle ligne qui leur a été désigné. Pour faire face à cette situation très sérieuse et qui oblige la Roumanie, et c'est le seul pays qui soit dans ce cas, à être encore en état de guerre, on ne peut compter que sur une armée diminuée d'effectifs, amoindrie de moral, mal nourrie et mal équipée. Il est pourtant d'un intérêt supérieur que la Roumanie reste dans un état de forte résistance. Elle est devenue comme nous l'avons prévu, la seule barrière contre la marée montante du bolchévisme ; elle abattue et contaminée, c'en est fait de l'ordre et de la paix en Orient. La cause que ce pays défend actuellement n'est pas une cause roumaine mais une cause Européenne. C'est pourquoi il paraît à la fois juste et prudent de lui porter un secours énergique et rapide. Il se dégage de notre entretien avec le Président du Conseil que, pour venir en aide à la Roumanie, il faudrait de toute urgence :

1. Décider si nous voulons entreprendre contre les bolchéviks une lutte offensive ou défensive.

Dans le premier cas, envoyer dans le sud de la Russie une armée suffisante pour assurer l'heureuse issue de cette lutte, dans le second établir autour de la Roumanie et de la Pologne un barrage capable de les protéger.

2. Forcer les Hongrois à évacuer immédiatement les territoires qu'ils occupent encore et à gagner leur nouvelle ligne.

3. Fournir à l'armée Roumaine les vêtements dont elle est tout a fait démunie (vêtements de laine, chemises et chaussures) et que nous avons déjà demandés pour elle, il y a trois mois).

4. Prendre les dispositions nécessaires pour assurer à la Roumanie un crédit nouveau que sa situation politique actuelle exige, et que sa situation

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

économique et matérielle dans un prochain avenir permet de lui accorder sans danger.

Faute de ces 4 mesures, la Roumanie serait dans un état d'infériorité qui pourrait être funeste à elle et à nous mêmes. Nous attirons encore toute l'attention de nos Gouvernements sur la gravité et l'urgence de ce télégramme. »

Communicated to Peace Delegation.

■ Arh. St. București, col. Microf. Anglia, r. 383, c. 85—88; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3568, f. 395—397.

Nr. 531 Paris, martie 16, 1919

Telegramă de la lordul Derby către lord Curzon

Textul următor este identic cu telegrama de la București:

„A trebuit să atragem cu insistență atenția guvernelor noastre asupra situației extrem de grave în care se găsește astăzi România. În mai multe rînduri în telegramele noastre identice se indică toate motivele pentru care ne putem teme de pericol. În ultimele zile aceste motive s-au întărit și precizat. Președintele Consiliului ne-a reunit ieri în scopul de a-și expune neliniștea. Informațiile noastre confirmă toate aceste puncte bine fondate pentru temeri. La nord, bolșevismul se afirmă, se întărește și se organizează. O adevărată armată încadrată de numeroși ofițeri ruși și germani se pregătește de luptă; vine vremea cînd ea va putea să acționeze și pare să se pregătească. Pe frontiera din vest situația nu este mai puțin gravă, ungurii comit omoruri, conflicte, crime, atacă cu unități normale în fiecare zi micile posturi românești.

Trupele se concentrează pe diferite puncte, se dau asigurări că vor refuza să se retragă pînă la noua linie care le-a fost indicată. Pentru a face față acestei împrejurări foarte serioase și care obligă România, ea fiind singura țară aflată în această situație, de a fi încă în stare de război, nu se poate conta decît pe o armată cu efectivele diminuate, cu moralul slăbit, prost nutrită și prost echipată. Există, cu toate acestea, un interes major ca România să fie în stare să opună o rezistență puternică. A devenit, după cum am prevăzut, singura barieră contra mareei în creștere a bolșevismului; ea învinsă și contaminată, s-ar termina cu ordinea și pacea în Orient. Cauza pe care o apără în momentul de față această țară nu este o cauză românească, ci o cauză europeană. Iată de ce pare totodată drept și prudent de a i se da un ajutor energic și rapid. Ceea ce se desprinde din întrevederea noastră cu președintele de consiliu, pentru a veni în ajutorul României, s-ar impune cu toată urgența:

1. De a decide dacă vrem să întreprindem contra bolșevicilor o luptă de ofensivă sau de defensivă.

În primul caz, de a trimite în sudul Rusiei o armată suficientă pentru a asigura o ieșire fericită din această luptă, în al doilea caz de a stabili în jurul României și al Poloniei o barieră capabilă de a le proteja.

2. De a forța pe unguri să evacueze imediat teritoriile pe care le ocupă încă și de a obține noua linie de frontieră.

3. De a furniza României îmbrăcămintea de care ea este cu totul lipsită (haine de lînă, cămăși și încălțăminte) și pe care le-am cerut deja pentru ea, pentru a treia oară.

4. De a lua măsurile necesare pentru a asigura României un nou credit necesitat de situația sa politică actuală și dat fiind că situația sa economică și materială în viitorul său apropiat permite să i se acorde, fără nici un pericol.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Nerealizînd aceste patru măsuri, România ar fi într-o stare de inferioritate care i-ar putea fi fatală ei şi chiar nouă. Vom atrage din nou atenţia guvernelor noastre asupra gravităţii şi urgenţei acestei telegrame.

Comunicată delegaţiei de pace.

552

1919 martie 18, Budapesta. **Raport al lui E. von Fürstenberg, consul general al Germaniei la Budapesta, către Ministerul de Externe, despre starea de spirit din Ungaria, Transilvania şi Banat, raporturile încordate dîntre naţionalităţi.**

Abschrift A 9295. pr. 24. März 1919 p.m.
Deutsches Generalkonsulat für Ungarn
A. Nr. 47 Budapest, den 18. März 1919

pp [1]. Unter den Deutschen Westungarns herrscht eine grosse Misstimmung darüber, dass die Durchführung des Autonomiegesetzes noch immer nicht erfolgt ist, und dass man von magyarischer Seite unter anderen auch die Stadt Ödenburg dem Wirkungskreise der Autonomie zu entziehen bestrebt ist. Besonderen Schwierigkeiten begegnet man bei der Einrichtung des deutschen Mittelgaues, der eigentlich bis in die Hauptstadt hinein reichen müsse, was die Eitelkeit der Magyaren nicht wenig verletzt. Andererseits stellen insbesondere die Separatisten unter den Deutschen Westungarns, die sich neuerdings zu der „Deutschen Freiheitspartei" vereinigt haben, immer weitergehende, unerfüllbare Forderungen, indem sie die Aufstellung einer eigenen Miliz, das Mitbestimmungsrecht über Krieg und Frieden, die selbständige Regelung ihrer Handelsbeziehungen zu Österreich und anderes verlangen.

In *Siebenbürgen* herrscht Ruhe und Ordnung, wenn auch die Stimmung gegen die rumänische Militärherrschaft keineswegs günstig ist. Insbesondere unter den Sachsen macht sich eine stark wachsende Unzufriedenheit über den Anschluss an Rumänien geltend, die sich sogar hie und da in offenen Protesten kund tut. Gegen die rumänische Aushebungen, von denen übrigens die magyarische Bevölkerung befreit ist, hat die wehrpflichtige sächsische Jugend in Mediasch und Kronstadt entschieden protestiert. Die letztere hat schliesslich dem Einberufungsbefehl Folge geleistet unter der Bedingung, dass sie nicht gegen die Magyaren geführt werde. Es sind in Siebenbürgen im ganzen acht Regimenter aufgestellt worden, darunter einige fast ausschliesslich aus Sachsen unter sächsischen Offizieren. Die Sachsen haben übrigens nur auf den Gebiete der Schule und Verwaltung gewisse Rechte erhalten, die ihnen aber auch noch nicht gesetzlich gewährleistet sind wie überhaupt immer mehr daran gezweifelt wird, dass die Rumänen ihnen die beanspruchte Autonomie geben. pp [2].

Sehr misstrauisch, ja brutal verhalten sich die Rumänen der magyarischen Bevölkerung gegenüber, deren Intelligenz vielen Demütigungen ausgesetzt ist. Die Magyaren behandeln dagegen die rumänische Bevölkerung diesseits der Demarkationslinie äusserst rücksichtslos und dabei scheint es sich nicht immer bloss um sogenannte Vergeltungsmassregeln zu handeln. In Világos bei Arad haben sie aus einem an und für sich harmlosen Anlass ein Blutbad provoziert und eine angesehene rumänische Familie dabei förmlich ausgerottet. Dieser Vorfall hat unter den siebenbürgischen Rumänen die grösste Empörung hervorgerufen und wird von Seiten der Militärmacht

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

geradezu zur Fanatisierung des Volkes gegen die Magyaren ausgenützt. In Hermannstadt wurde eine Volksversammlung abgehalten, wo direkt zum Kriege gegen die Magyaren gehetzt wurde. Unter Hinweis auf die angeblichen Grausamkeiten der Magyaren wird immer eindringlicher die Befreiung der auch unter dem magyarischen Joch schmachtenden Brüder gefordert und das Volk zum Kampf gegen die Magyaren aufgerufen. Der Beginn des Krieges, beziehungsweise die Überschreitung der Demarkationslinie war angeblich auf den 12. März (nach rumänischen Kalender wäre es der 25.) festgestellt worden. Tatsächlich ist auch verschiedenen Nachrichten zufolge bereits mobilisiert worden oder es steht die Mobilisierung unmittelbar bevor. pp[3].

Auch unter den Serben in dem besetzten Südungarn macht sich ein glühender Hass gegen die Magyaren geltend, was natürlich der deutschen Bevölkerung zu gute kommt, da sie offensichtlich begünstigt wird. Sehr bezeichnend dafür ist der Fall Temesvàr. In dieser Stadt war unter der magyarisch sozialistischen Leitung eine Volkszählung abgehalten worden die infolge willkürlicher Aufnahme für die Magyaren auf Kosten der Deutschen ein derartig günstiges Ergebnis hatte, dass die Fälschung jedermann offenbar wurde. Aus Ärger darüber haben die Serben den bekannten Führer der deutschnationalen Bewegung in Südungarn, Ingenieur Reinhold Hegen zum Obergespan gemacht mit dem ausdrücklichen Auftrage, ohne jede Verpflichtung den Serben gegenüber Temesvár zu germanisieren. Die Person des neuen Obergespans bürgt dafür, dass er diesem Auftrage auf das gewissenhafteste nachkommt. Bis jetzt hat er in alle Schulen die deutsche Unterrichtssprache und in die Stadtverwaltung die deutsche Amtssprache eingeführt und aus den Ämtern alle in deutschem Sinn unzuverlässigen Elemente entfernt. Die Schwaben aber wollen, trotz ihrer entschieden wohlwollenden Behandlung durch die Serben und trotz fortgesetzten Drängens, ihren Anschluss an Serbien zu erklären, nicht sowohl aus Sympathie für die Magyaren, als vielmehr aus Antipathie gegen die Serben in erster Linie die ungarischen, bei Ungarn bleiben. Die Nachrichten über die Räumung des Banats durch die Serben und die Besetzung desselben durch die Franzosen haben sich noch nicht bestätigt. Vorläufig sind jedenfalls noch Serben und Franzosen dort und man nimmt als sicher an, dass die Serben das Gebiet auch auf die Aufforderung der Entente hin nicht räumen werden. Von ungarischer Seite ist man aber bereits an die Schwaben herangetreten, sie sollten für den Fall, dass die Serben das Land doch verlassen, eine freiwillige Truppe organisieren, um das Banat vor dem zu erwartenden rumänischen Einbruch zu schützen. Die Schwaben zeigen dazu gar keine Geneigtheit, wenngleich sie den Rumänen auch keine Sympathie entgegenbringen. Am liebsten sähen sie es, wenn das Banat und die Bàcska die Unabhängigkeit erhielten. Dieser Gedanke findet auch sonst Anklang.

gez. Fürstenberg

An das Auswärtige Amt, Berlin

■ Arh. St. Bucureşti, col. Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 98—101; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Oesterreich Nr. 104, Bd. 16.

Copie A 9295,
⟨prezentat⟩ la 24 martie 1919 p.m.
Consulatul general german pentru Ungaria
A. Nr. 47 Budapesta, 18 martie 1919

p⟨raemissis⟩ p⟨raemittendis⟩[1]. Printre germanii din Ungaria de Vest domină o mare indispoziţie, fiindcă aplicarea legii autonomiei încă nu s-a efectuat şi fiindcă partea ungară se străduieşte să sustragă zonei de aplicare

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a autonomiei, printre altele, și orașul Ödenburg ⟨Sopron⟩. Dificultăți deosebite sînt întîmpinate la organizarea zonei de mijloc germane, care de fapt trebuie să ajungă pînă în capitală ⟨Budapesta⟩, ceea ce ofensează vanitatea maghiarilor. Pe de altă parte, germanii din Ungaria de Vest, în special separatiștii, care s-au unit recent în „Partidul german al libertății", ridică pretenții din ce în ce mai îndrăznețe, irealizabile, cerînd alcătuirea unei gărzi locale proprii, dreptul de a-și spune cuvîntul cu privire la război și pace, reglementarea autonomă a relațiilor comerciale cu Austria și altele.

În *Transilvania* domnește liniștea și ordinea, deși atmosfera față de dominația militară română nu e deloc favorabilă. În special printre sași se face simțită o nemulțumire crescîndă în ce privește alipirea la România, care pe ici pe colo se manifestă chiar în proteste publice. Împotriva recrutărilor române, de care de altfel populația maghiară este scutită, tineretul sas supus recrutării din Mediaș și Brașov a protestat în mod hotărît. Tineretul din Brașov a dat ascultare în cele din urmă ordinului de concentrare, cu condiția să nu fie dus împotriva ungurilor. În Transilvania au fost alcătuite în total 8 regimente, printre care unele aproape exclusiv din sași sub comanda ofițerilor sași. Sașii au primit, de altfel, anumite drepturi numai în domeniul școlii și administrației, care însă nu sînt garantate prin lege, tot astfel se pune la îndoială din ce în ce mai mult că românii le vor acorda autonomia cerută. p⟨raemissis⟩ p⟨raemittendis⟩ [2].

Foarte neîncrezători, ba chiar brutal, se comportă românii față de populația ungară, a cărei pături intelectuală este supusă la multe umilințe. Pe de altă parte, ungurii tratează populația română de dincoace de linia de demarcație extrem de brutal și aici nu e vorba totdeauna numai de așa-numite măsuri de represalii. La Șiria, lîngă Arad, dintr-o pricină în sine inofensivă, ei au provocat o baie de sînge și au exterminat pur și simplu o familie română de vază. Acest incident a provocat printre românii din Transilvania cea mai mare indignare și a fost folosit de puterea militară de-a dreptul la fanatizarea poporului împotriva ungurilor. La Sibiu s-a ținut o adunare populară, în care s-a instigat direct la război împotriva ungurilor. Făcîndu-se referințe la presupuse atrocități ale ungurilor, se cere din ce în ce mai insistent eliberarea și a celorlalți frați care suferă sub jugul ungar, iar poporul este chemat la luptă împotriva ungurilor. Începutul războiului, respectiv depășirea liniei de demarcare, a fost fixat — se spune — pentru ziua de 12 martie (după calendarul român ar fi 25 martie). În adevăr, potrivit unor știri diverse, s-a făcut deja mobilizarea sau este pe cale să se facă. p⟨raemissis⟩ p⟨raemittendis⟩ [3].

Și printre sîrbii din Ungaria de Sud ocupată se face simțită o ură aprinsă împotriva ungurilor, care, firește, aduce avantaje populației germane, ea fiind în mod evident favorizată. Foarte caracteristic pentru aceasta este cazul Timișoarei. În acest oraș s-a efectuat, sub conducerea ungară socialistă, un recensămînt, care, din cauza înregistrării arbitrare pentru unguri în dauna germanilor, a avut un rezultat atît de favorabil, încît falsificarea a devenit evidentă oricui. De mînie, sîrbii l-au făcut comite pe cunoscutul conducător al mișcării naționale germane din Ungaria de Sud, inginer Reinhold Hegen, cu sarcina expresă ca, fără vreo obligație față de sîrbi, să germanizeze Timișoara. Persoana noului comite este o garanție că va îndeplini această sarcină în modul cel mai conștiincios. Pînă acum, el a introdus limba germană ca limbă de învățămînt în toate școlile, precum și în administrația orașului ca limbă

[1-3] Prescurtarea pp semnifică expresia latină „praemissis praemittendis" = punînd înainte cele ce trebuie puse înainte, adică formulele de început sau de sfîrșit ale actului. După cum se vede, prezentul raport însumează alte 2 rapoarte anterioare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

oficială şi a îndepărtat din toate serviciile toate elementele nedemne de încredere în sens german. În ciuda tratamentului categoric binevoitor din partea sîrbilor şi în ciuda insistenţei permanente de a declara alipirea lor la Serbia, şvabii vor să rămînă însă la Ungaria, nu atît din simpatie pentru unguri, cît din antipatie faţă de sîrbi, în primul rînd faţă de sîrbii din Ungaria. Ştirile despre evacuarea Banatului de sîrbi şi ocuparea acestuia de francezi nu s-au confirmat încă. Deocamdată mai sînt încă acolo, în orice caz, sîrbi şi francezi şi se presupune ca sigur că sîrbii nu vor părăsi teritoriul nici la somaţia Antantei. Din partea ungară s-a intervenit deja pe lîngă şvabi ca, în caz că sîrbii părăsesc totuşi provincia, să organizeze o trupă voluntară, pentru a proteja Banatul de invazia română care este aşteptată. Şvabii nu au nici o înclinaţie în acest sens, deşi ei nu-i simpatizează nici pe români. Ei ar prefera ca Banatul şi Bačka să obţină independenţa.
Această idee găseşte de altfel un ecou.

semnat Fürstenberg

Către Ministerul de Externe, Berlin

553

1919 martie 19, (Ministerul de Externe) Londra. **Telegramă a Foreign Office-ului adresată lordului Derby, ministru plenipotenţiar al Marii Britanii la Paris, prin care se întreabă dacă generalul Franchet d'Espérey a primit instrucţiuni pentru acordarea de ajutor armatei române în ocuparea noii graniţe în Transilvania.**

Draft
Telegram to Lord Derby (Paris)
(en clair)
Foreign Office, March 19, 1919
No. 670 By bag

Your telegram No. 508 of March 14th transmitting identic telegram from the four Ministers at Bucharest.

Please ask French Government whether they propose to instruct General Franchet d'Esperey to give any assistance to the Roumanian Army in occupying their new line.[1]

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Anglia, r. 393, c. 83; Public Record Office, Londra, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3568, f. 393.

Proiect
Telegramă către lordul Derby (Paris)
Foreign Office, Martie 19, 1919
Nr. 670 prin curier

Telegrama dv. nr. 508 din 14 martie care transmite o telegramă identică de la cei patru miniştri la Bucureşti.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Vă rog întrebați guvernul francez dacă își propune să dea instrucțiuni generalului Franchet d'Espérey să acorde vreun ajutor Armatei române pentru ocuparea noii linii[1].

554

1919 martie 20. **Telegramă a generalului Berthelot către comandantul Armatelor Aliate din Constantinopol, generalul Franchet d'Espérey, președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, Georges Clemenceau, și mareșalului Ferdinand Foch, prin care arată gravitatea situației care ar rezulta pentru România în urma unui atac combinat, purtat simultan de la vest și est.**

Armée du Danube
Etat Major
3-e Bureau
No. 565/3

Q.G.A., le 20 Mars 1919
Confirmation de télégramme chiffré
Général C.A.A. Constantinople)
(Général
Berthelot à (Ministre Guerre Paris)
(Maréchal Foch Paris)

Votre attention est attirée sur la gravité d'une situation qui résulterait pour la Roumanie à la suite d'une attaque combinée et menée simultanément par les Hongrois d'une part sur la Transylvanie et par les bolchéviks d'autre part sur la Bessarabie.

Entre Kiev et Kasatin on signale effectivement la réunion de grosses unités ennemies dont la mission paraît être d'attaquer sur le Dniester dans la région de Moghilew.

Nous ne pouvons pas attendre que l'ennemi soit prêt et il est même nécessaire de le devancer si nous ne voulons pas voir disparaître notre dernière barrière contre le bolchévisme.

Si nous ne prenons pas de mesures très énergiques contre la Hongrie, il est à craindre que son exemple soit suivi à bref délai par l'Allemagne.

A mon avis il est nécessaire que la question hongroise soit réglée immédiatement et que nous passions tous nous-mêmes à l'attaque dans un délai de 24 heures suivant un ultimatum à envoyer de suite au gouvernement hongrois.

Berthelot

■ Arh. St. București, col. Microf. Franța, r. 175, c. 1108; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat-Major de l'Armée 16 N 3172.

[1] La 26 febr. 1919 Consiliul Suprem a stabilit zona neutră între trupele ungare și române. Linia de est a zonei neutre pînă la care aveau să înainteze trupele române urma aliniamentul căii ferate Arad—Oradea—Carei—Satu Mare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Armata Dunării
Statul Major
Biroul 3
Nr. 565/3

Marele Cartier General al Armatei 20 martie 1919
Confirmare telegramei cifrate
Generalul Berthelot către
Generalul ⟨comandant⟩ al armatei C.A.A.
Constantinopol
Ministrul de război — Paris
Mareşalul Foch — Paris

Atenţia dv. este reţinută asupra gravităţii unei situaţii care ar rezulta pentru România în urma unui atac combinat uneltit simultan de unguri, pe de o parte, asupra Transilvaniei, şi de bolşevici, pe de altă parte, asupra Basarabiei.

Între Kiev şi Kasatin se semnalează în mod efectiv mari efective duşmane a căror misiune ar părea să fie de a ataca Nistrul în regiunea Moghilev.

Noi nu putem aştepta ca duşmanul să fie gata şi este chiar necesar de a-l devansa dacă nu vrem să vedem dispărută ultima noastră barieră contra bolşevismului.

Dacă nu luăm măsuri foarte energice contra Ungariei, este de temut ca exemplul său să fie urmat într-un termen foarte scurt de Germania.

După părerea mea, este necesar ca problema ungară să fie reglementată imediat şi ca noi înşine să trecem la atac într-un termen de 24 de ore, dînd un ultimatum pe care să-l trimitem imediat guvernului ungar.

Berthelot

555

1919 martie 20. **Telegramă trimisă de generalul C. Prezan Comandamentului Trupelor din Transilvania, cuprinzînd hotărîrile luate de Consiliul Suprem Aliat asupra operaţiunilor din Transilvania şi Ungaria.**

Grand Quartier Général
Bureau des Opérations
No 3.056

Le 20 Mars 1919

Télégramme
au Commandement des troupes de Transylvanie

Le Conseil des Alliés a pris les décisions suivantes:

1° La retraite des troupes hongroises derrière une ligne partant de la Tissa à environ 5 kilomètres nord-ouest de Vasares-Nameni, passant ensuite à 5 kilomètres à l'ouest de Debrezin, à 3 kilomètres ouest de Deva-Vania, à l'ouest de Gioma, à 5 kilomètres ouest de Oroshaza, à Hodmedovasarhely et Seghedin.

2° L'occupation par les troupes roumaines du territoire situé en deça de la ligne déterminée par: grande route d'Arad à Salonta, voie ferrée Salonta mare à Oradia mare, Carii mari, Satul mare. Ces localités ne seront pas occupées par les troupes roumaines; mais celles-ci pourront toutefois les occuper en vue du ravitaillement et pour des besoins économiques, sous le contrôle des Alliés.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3° L'occupation par des troupes françaises de la zone neutre comprise entre les deux lignes sus-indiquées et déterminées au nord par le cours du Somès et au sud par le cours du Murès. La ville d'Arad restera occupée par des troupes alliées, à l'exclusions des troupes roumaines et hongroises.

4 °Ces décisions devront être exécutées dans l'ordre suivant:

a) Retraite des Hongrois;

b) Occupation de la zone neutre par les Français;

c) Avance des troupes roumaines jusqu'à la ligne indiquée au point 2°.

5° Chacune de nos colonnes principales chargées d'occuper ce territoire sera accompagnée par un officier français. Dans ce but, un officier français sera envoyé auprès de chaque division se trouvant dans la première ligne. Sa mission sera d'établir la liaison avec les troupes alliées et de correspondre avec les unités ennemies en cas de retards dans l'exécution des mouvements qu'elles doivent exécuter.

Dans le même but un officier français sera envoyé au commandement des troupes de Transylvanie.

6° Les matériaux que les troupes hongroises doivent laisser sur place seront inventoriés par une Commission composée d'un officier français comme président, d'un officier roumain et d'un officier hongrois.

Le nom de l'officier roumain, la résidence de la Commission et les détails en ce qui concerne leur mission seront donnés à temps.

7° L'avance de nos troupes ne commencera qu'à la suite d'un nouvel ordre qui vous sera donné par le G.Q.G.

Chef d'Etat-Major général de l'Armée
Général Prezan

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 408—410.

Marele Cartier General
Biroul Operaţiunilor
Nr. 3.056 20 martie 1919

Telegramă
către Comandantul Trupelor din Transilvania

Consiliul Aliaţilor a luat următoarele hotărîri:

1. Retragerea trupelor ungare în spatele unei linii plecînd de la Tisa, în jur de 5 km nord-vest de Vosáros Namény, trecînd apoi la 5 km vest de Debreţin, la 3 km vest de Devavanya, la vest de Gyoma, la 5 km vest de Orosháza, la Hodmezővosárhely şi Seghedin.

2. Ocuparea de către trupele române a teritoriului situat în partea de dincoace de linia mărginită de şoseaua de la Arad la Salonta Mare, calea ferată Salonta Mare, Oradea Mare, Careii Mari, Satu Mare. Aceste localităţi nu vor fi ocupate de trupele româneşti; dar acestea ar putea totuşi să le ocupe pentru aprovizionare şi pentru nevoi economice sub controlul Aliaţilor.

3. Ocuparea de către trupele franceze a zonei neutre cuprinse între cele două linii sus-indicate şi determinate la nord de cursul Someşului şi la sud de cursul Mureşului. Oraşul Arad va rămîne ocupat de către trupele aliate, excluzîndu-se trupele române şi ungare.

4. Aceste hotărîri vor trebui să fie executate în ordinea următoare:

a) retragerea ungurilor;

b) ocuparea zonei neutre de către francezi;

c) înaintarea trupelor române pînă la linia indicată la punctul nr. 2.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

5. Fiecare coloană principală a noastră însărcinată de a ocupa acest teritoriu va fi întovărăşită de un ofiţer francez. În acest scop, pe lîngă fiecare divizie va fi trimis cite un ofiţer francez care se va afla în prima linie. Misiunea sa va fi de a stabili legătura cu trupele aliate şi de a face legătură cu unităţile inamice în caz de întîrziere în executarea mişcărilor ce trebuie să le execute.

În acelaşi scop un ofiţer francez va fi trimis la Comandamentul trupelor din Transilvania.

6. Materialele pe care trupele ungureşti trebuie să le lase pe loc vor fi inventariate de o comisie compusă dintr-un ofiţer francez, ca preşedinte, dintr-un ofiţer român şi un ofiţer ungur.

Numele ofiţerului român, reşedinţa comisiei şi detaliile misiunii lor vor fi comunicate la timp.

7. Înaintarea trupelor noastre nu va începe decît în urma unui nou ordin care vă va fi dat de Marele Cartier General.

Şeful Statului Major General al Armatei,
general Prezan

556

1919 martie 20. **Notă a Aliaţilor privind noua linie de demarcaţie hotărîtă la Versailles, comunicată lui Mihály Károlyi, preşedintele provizoriu al Republicii Ungare, de către locotenent-colonelul Vyx, şeful Misiunii Militare Aliate la Budapesta.**

Communication aux Hongrois

Le 20 Mars 1919, le Colonel Vyx, Chef de la Mission Militaire Alliée de Budapest, accompagné de sa mission s'est rendu chez le Comte Karoly et lui a présenté la Note des Alliés concernant la nouvelle ligne de démarcation décidée à Versailles.

La note avait été rédigée par le Commandant intérimaire de l'Armée opérant en Hongrie, le Général de Lobit à Belgrade le 19 Mars et contenait en principe les points suivants:

«La Conférence de la Paix, dans sa séance du 25 Février 1919 a décidé, pour éviter diverses rencontres qui empêcheraient l'exécution des travaux, l'établissement d'une zone neutre entre Hongrois et Roumains et que dans cette zone il n'y aurait ni soldats Hongrois, ni soldats Roumains, les points les plus importants étant occupés par les troupes Alliées» .

«Le Commandement Suprême m'a chargé de régler, par entente avec le Gouvernement Hongrois, toutes les questions concernant cette décision de la Conférence. Le représentant des Alliés à Budapest, Colonel Vyx est chargé de ma part:

1 — De vous présenter la décision et vous communiquer dans quelles conditions, je pense l'appliquer;

2 — De régler les détails pour la mise en application de la décision de commun accord avec le Gouvernement Hongrois;

3 — De me faire savoir quels détails demandera l'intervention du Commandement Français pour la mise en application de la sus-dite décision» .

(Traduction du texte allemand *Neue Freie Presse*)

La Note remise par le Colonel Vyx demandait une réponse jusqu'à 6 heures de l'après-midi. A l'heure fixée le Conseiller de Légation, Baron Tibor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Podmaniczky a remis de la part du Comte Karoly la lettre suivante au Colonel Vyx:

„Mon Colonel,

Vous avez été très aimable de me transmettre une note au nom de Monsieur le Général de Lobit concernant la décision de la Conférence de la Paix pour établir une zone neutre.

J'ai l'honneur de vous faire savoir que j'ai remis cette Note au Gouvernement de la République Hongroise et qu'il n'est pas en mesure de prendre connaissance de la décision de la Conférence de la Paix pour pouvoir l'appliquer.

Cette décision est en complète contradiction avec l'armistice et la Convention Militaire conclue le 13 Novembre et ne prenant pas en considération l'intérêt vital du Pays, peut en empêcher le développement et provoquer des perturbations.

Etant donné que le Gouvernement Hongrois ne peut prendre la responsabilité d'exécuter cette décision, n'ayant pas été invité à la Conférence de la Paix, il se voit forcé de démissionner"...

(Traduction du texte allemand)

Après avoir reçu la Note, le Président provisoire de la République Hongroise avait convoqué un Conseil des Ministres et avait lu le contenu de la Note des Alliés. Les Membres du Cabinet avaient mis en évidence le changement décisif dans la politique extérieure produit par cette Note et les catastrophes qui menaceraient la production économique et l'ordre intérieur de la Hongrie, si les nouvelles prétentions de l'Entente étaient exécutées.

Le Conseil des Ministres ayant décidé de démissionner, le Comte Karoly avait reçu leur démission.

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 408—410.

Comunicare ungurilor

La 20 martie 1919, colonelul Vyx, şeful Misiunii Militare Aliate din Budapesta, însoţit de o delegaţie, a sosit la contele Károlyi şi i-a prezentat Nota Aliaţilor privind noua linie de demarcaţie decisă la Versailles.

Nota a fost redactată de către comandantul interimar al armatei care operează în Ungaria, generalul Lobit, la Belgrad, la 19 martie şi conţine în principiu următoarele puncte:

„Conferinţa de Pace, în şedinţa sa din 25 febr. 1919, pentru a evita diversele ciocniri care ar împiedica executarea lucrărilor, a decis stabilirea unei zone neutre între unguri şi români şi că în această zonă nu vor fi nici soldaţi unguri, nici soldaţi români, punctele cele mai importante fiind ocupate de către trupele aliate.

Comandamentul Suprem m-a însărcinat să reglementez, prin înţelegere cu guvernul ungar, toate problemele referitoare la această decizie a Conferinţei.

Reprezentantul Aliaţilor la Budapesta, colonelul Vyx, este însărcinat din partea mea:

1 — Să vă prezinte decizia şi să vă comunice în ce condiţii mă gîndesc să o aplic;

2 — Să reglementeze detaliile pentru punerea în aplicare a deciziei de comun acord cu guvernul ungar;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3 — Să-mi facă cunoscut ce detalii va cere intervenţia Comandamen ului francez pentru punerea în aplicare a deciziei spuse mai sus".

(Traducerea textului german din *Neue Freie Presse*)

Nota înmînată de către colonelul Vyx cerea un răspuns pînă la ora 6 după-amiază.

La ora fixată, consilierul de legaţie, baronul Tibor Podmaniczky, a înmînat din partea contelui Károlyi următoarea scrisoare colonelului Vyx:

„Domnule colonel,

Aţi fost foarte amabil transmiţîndu-mi o notă în numele dlui general Lobit privind decizia Conferinţei de Pace pentru a stabili o zonă neutră.

Am onoarea de a vă aduce la cunoştinţă că am înmînat această notă guvernului Republicii Ungare şi că el nu este în măsură de a lua cunoştinţă de decizia Conferinţei de Pace pentru a o putea aplica.

Această decizie este în totală contradicţie cu armistiţiul şi Convenţia militară încheiată la 13 nov. şi neluînd în consideraţie interesul vital al ţării, poate împiedica desfăşurarea evenimentelor şi provoca perturbaţii.

Dat fiind că guvernul ungar nu-şi poate asuma responsabilitatea executării acestei decizii, nefiind invitat la Conferinţa de Pace, se vede obligat să demisioneze...".

(Traducere din text german)

După ce a primit Nota, preşedintele provizoriu al Republicii Ungare a convocat un Consiliu de Miniştri şi a citit conţinutul Notei Aliaţilor. Membrii Cabinetului au pus în evidenţă schimbarea decisivă în politica externă produsă de această Notă şi catastrofele care ar ameninţa producţia economică şi ordinea interioară din Ungaria, dacă noile pretenţii ale Ántantei ar fi executate.

Consiliul de Miniştri, decizînd să demisioneze, contele Károlyi le-a primit demisia.

557

1919 martie 20. **Notă a generalului H. M. Berthelot către generalul Prezan prin care îi comunică decizia Conferinţei de Pace referitoare la crearea unei zone neutre între români şi unguri.**

Mission militaire française
Commandement des Troupes
en Roumanie et en
Russie méridionale.
Etat-Major-3º Bureau — Le 20 Mars 1919
Nº 538/3

Le Général Berthelot à M. le Général Prezan,
Chef d'Etat Major Général des Armées roumaines, Bucarest

Comme suite à ma lettre Nº 487/3 du 7 Mars, j'ai l'honneur de vous faire connaître ce qui suit:

Le Général commandant l'Armée de Hongrie a fait présenter le 20 Mars au Comte Karoly une lettre lui signifiant les decisions du Congrès de la Paix au sujet de la création d'une zone neutre, du retrait des troupes hongroises sur la limite d'est de cette zone et de l'avance roumaine sur la limite est.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Il sera accordé aux Hongrois dix jours à dater du 23 Mars pour se retirer sur leur nouvelle ligne. Lorsque cette évacuation sera réalisée, je vous en aviserai, et l'avance roumaine pourra commencer.

Cette avance ne devra en aucun cas, être entreprise avant que je ne vous aie transmis cet avis.

Il doit être procédé comme suit pour la question des divers matériels (matériel de guerre, matériel de chemins de fer et d'étapes et matériel d'Etat) laissés sur place par le Hongrois.

1⁰ Le matériel de guerre n'est pas prise de guerre et appartient aux Hongrois, qui pourront l'enlever. Le matériel de cette nature qu'ils laisseront sur place devra être inventorié et garé au fur et à mesure de l'avance roumaine.

2⁰ Pour les autres matériels, les Hongrois ont l'ordre de les laisser sur place. Ils devront également être inventoriés et gardés au fur et à mesure de l'avance roumaine.

Le Général en chef a prescrit la réunion d'une Commission franco-hongro-roumaine sous la présidence du général de Gondrecourt pour décider du sort de ce matériel. Cette commission comprendra 10 officiers français, 10 officiers roumains et 10 officiers hongrois. Ces officiers se rendront d'abord à Arad à la date que je vous ferai connaître et puis à Nagyvarad, où elle siégera.

Sur les 10 officiers français qui doivent faire partie de cette Commission, j'en désignerai 5 de l'armée du Danube. Je vous prie de vouloir bien désigner, de votre côté, les 10 officiers roumains.

Ces 15 officiers devront se tenir prêts à partir d'urgence pour Arad.

Après avoir pris à Arad les instructions du général de Gondrecourt, un groupe composé d'un officier français et d'un officier roumain, se rendra auprès de chaque commandement roumain intéressé de manière à pouvoir pendant l'avance roumaine s'occuper de faire inventorier et garder le matériel laissé par les Hongrois, comme il est dit ci-dessus.

Tous ces officiers se rendront ensuite à Nagyvarad pour la date que leur indiquera la général de Gondrecourt.

Je vous serais reconnaissant de vouloir bien me faire connaître, dès que possible, les mesures préparatoires que vous aurez prises pour exécuter votre avance lorsque le moment en sera venu, de manière à ce que je puisse, en temps utile, renseigner le général commandant l'armée de Hongrie, et me concerter avec lui pour l'exécution des mouvements projetés.

Berthelot

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 403—405, copie.

Misiunea Militară Franceză
Comandamentul Trupelor din
România şi din Rusia meridională
Statul-Major Biroul 3 20 martie 1919
Nr. 538/3

Generalul Berthelot către d⟨omnu⟩l general Prezan,
şeful Statului Major general al armatelor române, Bucureşti

Ca urmare a scrisorii mele nr. 487/3 din 7 martie, am onoarea să vă fac cunoscut cele ce urmează:

Generalul comandant al armatei din Ungaria a prezentat pe data de 20 martie contelui Károlyi o scrisoare prin care îl înştiinţează despre deciziile Congresului de Pace referitoare la crearea unei zone neutre, retragerea trupelor ungare la limita de est a acestei zone şi înaintarea românească pe limita de est.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Se vor acorda ungurilor 10 zile de la data de 23 martie pentru a se retrage pe noua lor linie. Atunci cînd se va realiza această evacuare, vă voi înştiinţa şi va putea începe înaintarea românească.

Această înaintare nu va trebui să fie întreprinsă în nici un caz înainte de a vă transmite această înştiinţare.

Trebuie procedat în consecinţă în problema diverselor materiale (material de război, material pentru căile ferate şi pentru etape şi material al statului) lăsate pe loc de către unguri.

1. Materialul de război nu este captură de război şi aparţine ungurilor, care pot să-l ridice. Materialul de această natură pe care îl vor lăsa pe loc va trebui să fie inventariat şi păstrat pe măsura înaintării româneşti.

2. Pentru alte materiale, ungurii au ordin de a le lăsa pe loc. Ele vor trebui de asemenea să fie inventariate şi păzite pe măsura înaintării româneşti.

Generalul şef a prescris întrunirea unei comisii franco-ungaro-române sub preşedinţia generalului Gondrecourt pentru a decide soarta acestui material. Această comisie va cuprinde 10 ofiţeri francezi, 10 ofiţeri români şi 10 ofiţeri unguri. Aceşti ofiţeri se vor întîlni mai întîi la Arad la data pe care o să v-o fac cunoscută şi apoi la Oradea, unde ea îşi va avea reşedinţa.

Din cei 10 ofiţeri francezi care trebuie să facă parte din această comisie, voi desemna 5 din armata Dunării. Vă rog să binevoiţi a desemna din partea dv. pe cei 10 ofiţeri români.

Aceşti 15 ofiţeri trebuie să fie gata de plecare imediat la Arad.

După ce vor primi la Arad instrucţiunile generalului Gondrecourt, o grupă compusă dintr-un ofiţer francez şi un ofiţer român se va duce pe lîngă fiecare comandament român interesat de modul în care va putea în timpul înaintării româneşti să se ocupe de inventarierea şi păstrarea materialului lăsat de unguri, aşa cum s-a spus mai sus.

Toţi aceşti ofiţeri se vor înapoia apoi la Oradea la data pe care o va indica generalul Gondrecourt.

Vă voi rămîne recunoscător dacă aţi vrea să-mi aduceţi la cunoştinţă, pe cît posibil, măsurile pregătitoare pe care le veţi lua pentru a executa înaintarea dv. atunci cînd va sosi momentul, astfel încît să pot, în timp util, să informez generalul comandant al armatei Ungariei şi să mă pun de acord cu el asupra executării deplasărilor de trupe proiectate.

Berthelo

558

1919 martie 21, Budapesta. **Notă de răspuns a preşedintelui provizoriu al Republicii Ungare, Mihály Károlyi, către şeful Misiunii Militare Aliate la Budapesta, prin care face cunoscut că guvernul ungar nu este în măsură să ia cunoştinţă despre decizia Conferinţei de Pace privitoare la zona neutră şi să asigure executarea ei şi în consecinţă se vede obligat să-şi dea demisia.**

Michel Karoly, Président provisoire de la République Hongroise au Lieutenant Colonel Vyx, Chef de la Mission militaire alliée.

Budapest, le 21 Mars 1919

Monsieur le Lieutenant-Colonel,

Au nom de M. le Général de Lobit vous avez bien voulu me présenter une note tendant à notifier au Gouvernement hongrois la décision prise sur une zone neutre par la Conférence de Paix, le 26 Février 1919.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Au nom du Gouvernement de la République Hongroise, j'ai l'honneur de vous faire savoir que le Gouvernement n'est pas en mesure de pouvoir prendre connaissance de la décision de la Conférence de Paix et en assurer l'exécution.

Cette décision se trouve en pleine contradiction avec la Convention militaire d'armistice du 13 Novembre 1918 et, ne respectant pas les intérêts du pays, elle en pourrait entraver le développement et troubler la paix. Le Gouvernement hongrois ne pouvant pas porter la responsabilité pour l'exécution de cette décision, comme il n'était pas invité à la Conférence de Paix et ne pouvait prêter son concours à la décision, se voit obligé de donner aujourd'hui sa démission.

En portant ce qui précède à votre connaissance, j'ai l'honneur de vous prier, Monsieur le Lieutenant-Colonel, de vouloir bien prendre les mesures nécessaires pour que la Conférence de Paix — dans le plus bref délai — puisse être en état de connaître la décision du Gouvernement hongrois.

Veuillez agréer, Monsieur le Lieutenant-Colonel, l'assurance de ma considération distinguée.

■ Arh. St. Bucureşti, fond preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 441—412.

Mihály Károlyi, preşedinte provizoriu al Republicii Ungare
către
locotenent-colonelul Vyx, şeful Misiunii Militare Aliate

Budapesta, 21 martie 1919

Domnule locotenent-colonel,

În numele dlui general de Lobit aţi binevoit să-mi prezentaţi o notă avînd drept scop să comunice guvernului ungar decizia luată asupra unei zone neutre de către Conferinţa de Pace din 26 febr. 1919.

În numele guvernului Republicii Ungare, am onoarea de a vă face cunoscut că guvernul nu este în măsură de a putea lua cunoştinţă de decizia Conferinţei de Pace şi de a asigura executarea ei.

Această decizie se află în plină contradicţie cu Convenţia militară de armistiţiu din 13 nov. 1918 şi, nerespectînd deloc interesele ţării, ea i-ar putea împiedica dezvoltarea şi tulbura pacea. Guvernul ungar, neputînd să poarte responsabilitatea pentru executarea acestei decizii, deoarece nu a fost invitat la Conferinţa de Pace şi nu a putut să-şi dea concursul la luarea deciziei, se vede obligat ca astăzi să-şi dea demisia.

Aducîndu-vă la cunoştinţă cele de mai sus, am onoarea să vă rog, dle locotenent-colonel, să binevoiţi să luaţi măsurile necesare pentru ca Conferinţa de Pace — în termenul cel mai scurt — să poată fi în măsură să cunoască decizia guvernului ungar.

Vă rog să primiţi, dle locotenent-colonel, asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

559

1919 martie 21. **Ordin al Marelui Cartier General român către Comandamentul Trupelor române din Transilvania, prin care dispune măsuri pentru a preveni un atac al trupelor ungare.**

Télégramme
No 3.062

Bucarest, 21 Mars 1919, 23 heures

Grand Quartier Général
au Commandement des Troupes de Transylvanie

1. Le Commandement français est informé que les troupes hongroises ont reçu l'ordre d'attaquer sur tout le front roumain. L'attaque doit commencer dans la soirée du 23 mars n. st.

2. Etant donné que le Gouvernement hongrois refuse d'exécuter les dispositions prises par les Alliés, il est possible que l'information corresponde à la réalité. Vous devez, par conséquent, être en mesure d'éviter une surprise et de faire face à toute éventualité.

3. Nos troupes doivent éviter toute provocation, mais si nous sommes attaqués par des troupes régulières de l'ennemi, vous devez continuer la lutte jusqu'à leur complète destruction.

4. L'opération devra être coordonnée à celle des troupes françaises qui sont en cours de concentration dans la zone Arad-Lugos. Suivant toutes probabilités, ces troupes interviendront dans la lutte contre les Hongrois. Pour que la coordonnement de l'action soit possible, il est nécessaire d'avoir des officiers de liaison attachés au Commandement des troupes françaises du Banat.

5. Etant donnée la situation créée par l'attitude du Gouvernement hongrois, le transport de la Première division de chasseurs sur le front Est est ajourné jusqu'à la clarification de la situation en Transylvanie. En conséquence, en cas d'opérations, vous pouvez disposer de cette division.

6. La situation nous obligera à transporter rapidement le plus de forces possibles sur le front Est. Par conséquent, la communication par chemin de fer doit être assurée à tout moment. Dans ce but il faut prendre des mesures rigoureuses en vue d'assurer la garde de tous les ponts de chemin de fer et spécialement des grands travaux d'art.

Le Chef de l'Etat-Major Général,
Général Prezan

■ Arh. St. Bucureşti, Fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 427—428.

Telegramă
Nr. 3 062

Bucureşti, 21 martie 1919, ora 23

Marele Cartier General
către Comandamentul Trupelor din Transilvania

1. Comandamentul francez este informat că trupele ungare au primit ordin să atace pe tot frontul român. Atacul trebuie să înceapă în seara de 23 martie st.n.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2. Întrucit guvernul ungar refuză să execute hotărîrile luate de Aliaţi, este posibil ca informaţiile să corespundă realităţii. Ca atare, va trebui să fiţi în măsură să evitaţi o surpriză şi să faceţi faţă oricărei eventualităţi.

3. Trupele noastre trebuie să evite orice provocare, dar dacă sîntem atacaţi de către trupele regulate ale inamicului, trebuie să continuaţi lupta pînă la distrugerea lor completă.

4. Operaţia va trebui coordonată cu cea a trupelor franceze, care sînt în curs de concentrare în zona Arad—Lugoj. După toate probabilităţile, aceste trupe vor interveni în lupta împotriva ungurilor. Pentru ca să fie posibilă coordonarea acţiunii, este necesar a avea ofiţeri de legătură ataşaţi pe lîngă Comandamentul trupelor franceze din Banat.

5. Dată fiind situaţia creată de atitudinea guvernului ungar, transportul Diviziei întîi de vînători pe frontul de est se amînă pînă la clarificarea situaţiei din Transilvania. Ca urmare, în caz de operaţii, puteţi dispune de această divizie.

6. Situaţia ne va obliga să transportăm rapid cît mai multe forţe posibile pe frontul de est. Drept urmare, comunicaţia pe calea ferată trebuie să fie asigurată în orice moment. În acest scop trebuie să se ia măsuri riguroase pentru asigurarea pazei tuturor podurilor de cale ferată şi îndeosebi a marilor lucrări de artă.

Şeful Statului Major General,
General Prezan

560

1919 martie 22, Belgrad. **Notă a comandantului armatei din Ungaria către generalul comandant al Armatei Dunării, prin care îl informează despre situaţia din Ungaria.**

Général commandant Armée Hongrie,
à Général commandant Armée Danube

Télégramme
610-3

De Belgrade
le 22 Mars 1 h. 45

I° Les derniers renseignements reçus (21 h. à 24 h.) tant de Budapest que d'Arad font connaître que:

a) Le nouveau gouvernement n'est pas encore définitivement constitué à Budapest. On parle d'un gouvernement communiste ayant Bela-Kuhn à sa tête (Chef du parti communiste).

b) L'émeute est dès maintenant commencée. On entend des coups de fusil dans les rues. Les autos de la Mission ont été enlevées. Son poste de T.S.F. a été saisi et les hommes qui le gardaient désarmés par les communistes. Une garde de police de 30 hommes promise par le Gouvernement démissionnaire a été arrêtée par les manifestants et n'a pu parvenir au siège de la Mission.

c) Le Ministre Boehm a toutefois déclaré que la Mission serait protégée par le gouvernement. Reste à savoir s'il sera obéi.

d) La grève générale avec interruption de toutes les communications serait déclarée le 22 en Hongrie et dans tout le Banat. Les communistes espèrent que le mouvement se propagera en Transylvanie et même en Roumanie.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2⁰ En face de cette situation les mesures suivantes ont été prises:

Les deux monitors stationnés à Baja sont en route pour Budapest. Ils y arriveront le 22 à 10 heures et entreront aussitôt en liaison avec la mission. Deux autres monitors partiront de Belgrade le 22 dans la soirée. Les deux derniers monitors quitteront Belgrade le 22 dans la soirée. Ils ont ordre d'éviter tout conflit et de n'agir que si cela est nécessaire.

Le commandement de troupes alliées de la zone neutre en mesure d'agir sur la ligne des démarcation de Zam à Szeged inclus est donné au général Pruneau (p. c. a. Temesvar); il aura sous ses ordres deux commandants de secteurs: Général de Gondrecourt P. C. Arad Secteur de Zam à Nagylak inclus.

Colonel Betrix P.C. Szeged, de Nagylak exclu à Szeged inclus.

Le Général Pruneau a également donné l'ordre d'éviter tout conflit.

3⁰ Le Général Faret (P. C. Lugos). Le Commandement du Banat occupé par les troupes françaises a pris des mesures pour assurer en cas de destruction des téléphones, des liaisons par T.S.F. et par camionnettes entre Belgrade, Temesvar, Szeged et Arad.

L'armée du Danube, l'armée Serbe et la Mission de Prague ont été mises au courant de la situation.

■ Arh. St. București, fond Președ. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 416–417.

Generalul comandant al Armatei din Ungaria către generalul comandant al Armatei Dunării

Telegramă — Belgrad
610-3 — 22 martie 1,45

1. Ultimele informații primite (între orele 21 și 24), atît de la Budapesta cît și de la Arad, fac cunoscut că:

a) Noul guvern nu a fost încă definitiv constituit la Budapesta. Se vorbește de un guvern comunist avîndu-l în frunte pe Béla Kun (conducătorul partidului comunist).

b) În prezent a început insurecția. Se aud focuri de armă în stradă. Automobilele Misiunii au fost ridicate. Postul său de T.S.F. a fost ocupat și oamenii care îl păzeau au fost dezarmați de către comuniști.

O gardă de poliție formată din 30 de oameni ce a fost făgăduită de către guvernul demisionar a fost arestată de manifestanți și nu a putut ajunge la sediul Misiunii.

c) Ministrul Böhm ⟨Vilmos⟩ a declarat totuși că Misiunea va fi protejată de către guvern. Rămîne de văzut dacă va fi ascultat.

d) Greva generală cu întreruperea tuturor comunicațiilor va fi declarată în data de 22 în Ungaria și întreg Banatul. Comuniștii speră că mișcarea se va propaga în Transilvania și chiar în România.

2. Față de această situație, au fost luate următoarele măsuri:

Două monitoare staționate la Baia sînt în drum spre Budapesta. Ele vor ajunge acolo pe data de 22, la orele 10 și vor intra imediat în legătură cu Misiunea.

Alte 2 monitoare vor pleca din Belgrad pe data de 22 seara. Ultimele 2 monitoare vor părăsi Belgradul în 22 (sic!) seara. Ele au ordin să evite orice conflict și să nu acționeze decît dacă este necesar.

Comanda trupelor aliate din zona neutră în măsură să acționeze pe linia de demarcație de la Zam la Seghedin inclusiv a fost dată generalului Pruneau (p.c.a. Timișoara); el va avea sub ordinele sale 2 comandanți de sectoare:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

generalul de Gondrecourt p.c. Arad, sectorul de la Zam la Nădlac inclusiv, colonelul Betrix p.c. Seghedin, de la Nădlac exclusiv la Seghedin inclusiv. Generalul Pruneau de asemenea a dat ordin să se evite orice conflict.

3. Generalul Faret (p.c. Lugoj). Comandamentul Banatului ocupat de către trupele franceze a luat măsuri pentru a asigura, în caz de distrugere a telefoanelor, legăturile prin T.S.F. şi prin camionete între Belgrad, Timişoara, Seghedin şi Arad.

Armata Dunării, armata sîrbă şi Misiunea din Praga au fost puse la curent cu această situaţie.

561

1919 martie 22, Belgrad. **Telegramă a ministrului plenipotenţiar al Franţe la Belgrad, de Fontenay, către ministrul de externe al Franţei, St. Pichon, referitoare la cererea adresată guvernului Károlyi de a retrage trupele ungare din Transilvania; situaţia politică din Ungaria.**

Affaires Etrangères
Déchiffrement
No. 124, 125
Très urgent

Duplicata bis
Télégramme à l'arrivée
Belgrade, le 22 Mars 1919, à 18 h.
Reçu le 25 Mars à 13 h. 25

A la suite de notre demande (au) comte Karolyi de retirer les troupes hongroises (de) Transylvanie et de laisser les nôtres s'infiltrer (en) Hongrie jusque vers la Bukovina pour séparer les Magyars des Roumains, *le cabinet de Buda-Pesth s'est retiré* [1]. Un (essai) de ministère bourgeois a échoué. Un *gouvernement des Soviets* s'est alors constitué (et) le comte Karolyi a donné sa démission.

Le Gouvernement des Soviets a aussitôt déclaré la guerre aux (Yougo-Slaves), aux Roumains, aux Serbes. Il veut interner des sujets de ces trois pays. Les missions militaires (ont) reçu l'ordre de s'en aller après qu'on eut écarté la proposition de les supprimer. Une vedette de guerre anglaise est envahie et évacuée. On prépare la grève générale et on veut qu'elle s'étende (au) Banat, à la Transylvanie, aux cantons (discutés). Le but avoué est de tendre la main aux (bolchéviks) russes et de procéder d'accord avec eux...

A suivre.

Fontenay

Belgrade, le 22 mars 1919 à 18 h. 50
reçu le 25 à 13 h.

Très urgent

Suite du no. précédent.

... le mouvement est, si non dangereux, jusqu'à présent, (du moins) grave comme symptôme. C'est l'essai de tenir en échec la Conférence de Paix et s'il réussit c'est un encouragement aux Allemands.

Tout se serait passé sans (difficulté) si on se fût borné à demander l'occupation par les troupes françaises de toute la zône contestée; nos soldats y eussent été reçus avec joie. La faute a été de vouloir qu'à l'abri du rideau de nos troupes, les Roumains s'emparent de toute cette (immense) région avant

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

que la Conférence n'ait prononcé sa sentence. (Des) gens d'ordre en Hongrie disent que le seul (véritable) moyen d'arrêter la poussé révolutionnaire serait de donner l'assurance (que les) Roumains n'avanceront pas et que les Alliés occupent Buda-Pesth; (6 gr. faux) fût pas permis aux Roumains de franchir la ligne fixée par l'armistice.

Par leur hâte inconsidérée de s'emparer tout de suite à tout prix de ces régions, Monsieur Bratiano et ces conseillers rendent un bien mauvais service à la France.

Fontenay

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 227, c. 355—356; Ministère des Affaires Etrangères Archives Diplomatiques, vol. 44, série Europe 1918—1929, sous série Hongrie, série Z, carton 901, dossier 1.

Afaceri Externe
Descifrat
Nr. 124, 125
Foarte urgent

Duplicat bis
Telegramă la sosire
Belgrad 22 martie 1919, ora 18
primită pe 25 martie, ora 13,25

În urma cererii noastre (adresată) contelui Károlyi de a retrage trupele ungare (din) Transilvania şi de a le lăsa pe ale noastre să se infiltreze (în) Ungaria spre Bucovina pentru a-i despărţi pe unguri de români, *guvernul de la Budapesta s-a retras* [1]. O (tentativă) de constituire a unui guvern burghez a eşuat. S-a constituit, atunci, un guvern al Sovietelor (şi) contele Károlyi şi-a dat demisia.

Guvernul Sovietelor a declarat imediat război (iugoslavilor) [2], românilor, sîrbilor. El vrea să-i închidă pe supuşii celor 3 ţări. Misiunile militare (au) primit ordin de a pleca după ce au renunţat la propunerea de a le suprima. O vedetă de război engleză este invadată şi evacuată. Se pregăteşte greva generală şi se intenţionează ca aceasta să se întindă (în) Banat, în Transilvania, în cantoanele (discutate). Scopul recunoscut este de a întinde mîna (bolşevicilor) ruşi şi de a proceda de acord cu ei...

Urmează.

Fontenay

Belgrad, 22 martie 1919, ora 18,50
primită pe 25, ora 13

Foarte urgent

Urmare la numărul precedent

... mişcarea este, dacă nu periculoasă pînă în prezent (nu mai puţin), gravă ca simptom. Este încercarea de a ţine în şah Conferinţa de Pace şi, dacă reuşeşte, este o încurajare pentru germani.

Totul s-ar fi petrecut fără (dificultate) dacă s-ar fi limitat la a se cere ocuparea de către trupele franceze a întregii zone contestate; soldaţii noştri aici ar fi fost primiţi cu bucurie. Greşeala a fost în a se dori ca la adăpostul perdelei formate de trupele noastre, românii să pună stăpînire pe toată această (imensă) regiune înainte ca să-şi pronunţe Conferinţa sentinţa sa. Oameni de ordine din Ungaria spun că singurul mijloc (adevărat) de a opri extinderea revoluţionară ar fi de a se da asigurarea (că) românii nu vor avansa şi că Aliaţii ocupînd

[1] Sublinierile aparţin textului original.
[2] Este vorba de croaţi şi sloveni.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Budapesta (6 cuvinte lipsă) nu a fost permis românilor să străpungă linia fixată de armistiţiu.

Prin graba lor nechibzuită de a pune stăpînire imediat, cu orice preţ, pe aceste regiuni, domnul Brătianu şi consilierii săi fac un rău serviciu Franţei.

Fontenay

562

1919 martie 22. **Proclamaţie a lui Mihály Károlyi către poporul ungar, prin care anunţă demisia guvernului şi motivele care au dus la această hotărîre, făcînd apel la ajutorul proletariatului din toate ţările împotriva deciziilor Conferinţei de Pace.**

Annexe au Nº 10 du 27 Mars 1919 n. st.
du Commandant Dimitriou, de Belgrade.
Proclamation de Karoly, en date du 22 Mars 1919

Peuple magyar,

Le Gouvernement a démissionné. Des hommes qui d'après la volonté du peuple et secondés par le prolétariat vont gérer les affaires du pays, se sont rendus compte qu'étant donné les difficultés actuelles, une nouvelle conduite s'impose. La régularité et le bon fonctionnement de la production ne sera assuré que lorsque le prolétariat prendra le pouvoir ; la situation même extérieure et politique du pays est extrêmement grave. La Conférence de la Paix de Paris a décidé secrètement que tout le territoire de la Hongrie soit occupé militairement. La mission interalliée est venue nous faire connaître que dorénavant la ligne de démarcation doit être considérée comme frontière politique. L'occupation poursuivie sera effectuée sans nul doute dans le but de faire du reste du pays la base d'opérations militaires contre les troupes socialistes russes qui luttent à la frontière roumaine. Les territoires qui nous ont été pris seront donnés aux Etats dont les forces combattront les armées des soviets. En qualité de Président de la République populaire magyare, je fais appel au prolétariat de tous les pays en implorant leur secours contre les décisions injustes de la Conférence de la Paix de Paris.

Je démissionne, laissant le pouvoir dans les mains du prolétariat de la nation magyare.

Karoly

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min. , dosar nr. 2/1922, f. 413—414.

Anexă la nr. 10 din 28 martie 1919 st. n.
a Comandantului Dimitriu, de la Belgrad.
Proclamaţia lui Károlyi, din 22 martie 1919.

Popor ungar,

Guvernul a demisionat. Oamenii care, potrivit voinţei poporului şi sprijiniţi de către proletariat, vor să administreze afacerile ţării, şi-au dat seama că, date fiind dificultăţile actuale, se impune o nouă conduită. Regularitatea şi buna funcţionare a producţiei nu vor fi asigurate decît atunci cînd proletaria-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tul va prelua puterea; situaţia pe plan extern şi situaţia politică a ţării este foarte gravă. Conferinţa de Pace de la Paris a decis în secret ca întreg teritoriul Ungariei să fie ocupat din punct de vedere militar.

Misiunea interaliată ne-a adus la cunoştinţă că de acum înainte linia de demarcaţie trebuie să fie considerată drept frontieră politică. Ocupaţia care se urmăreşte va fi efectuată fără nici o îndoială în scopul de a face din restul ţării bază de operaţiuni militare împotriva trupelor socialiste ruse care luptă pe frontiera românească. Teritoriile care ne-au fost luate vor fi date statelor ale căror forţe vor învinge armatele sovietelor. În calitate de preşedinte al Republicii Populare Ungare, fac apel la proletariatul din toate ţările cerîndu-le ajutor împotriva deciziilor nedrepte ale Conferinţei de Pace de la Paris.

Demisionez, lăsînd puterea în mîinile proletariatului naţiunii ungare.

Károlyi

563

1919 martie 23, Belgrad. **Fragment din jurnalul întocmit de Michotte de Welle, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Belgiei la Belgrad, în legătură cu mişcarea revoluţionară din Ungaria.**

Légation de Belgique à Belgrade

23 mars — Belgrade

Par un télégramme en date de ce jour, inscrit sous le no 17 j'ai fait savoir au Ministère des Affaires Etrangères, à Bruxelles qu'un mouvement révolutionnaire a éclaté à Budapest.

Depuis la disparition de la monarchie, la position du président de la République et du gouvernement de Hongrie, était peu stable. L'agitation de la classe ouvrière et les menées des éléments subversifs étaient une menace continuelle pour les pouvoirs nouvellement instaurés. Mais c'est une mesure des alliés qui a précipité leur chute.

L'occupation, sur toute la périphérie, de vastes étendues de territoires ayant dépendu pendant des siècles de la couronne de St. Etienne — était une cause de douleur et une blessure cuissante pour l'orgueil d'un peuple qui a toujours conservé, à travers l'histoire, les allures et la mentalité d'un conquérant. Contre toute apparence, à Budapest, on se berçait de l'illusion qu'à la paix, il y aurait une évacuation plus ou moins complète du sol ancestral envahi. Quelle ne fut pas l'indignation des patriotes exaltés lorsqu'on leur notifia, au nom de la Conférence de Paris, que les troupes hongroises avaient à se retirer des positions qu'elles tiennent encore en Transylvanie, en face de l'armée roumaine, afin de permettre à celle-ci d'avancer pour rectifier sa ligne, tout en ménageant, entre les deux adversaires une zone neutre destinée à être occupée par des unités françaises.

A la nouvelle de cette injonction, le Comte Michel Karolyi et son gouvernement déclarent se démettre de leurs fonctions plutôt que de subir une semblable humiliation. Cet abandon du pouvoir provoqua, dans la capitale, un soulèvement populaire qui suscita, immédiatement, la création de conseils d'ouvriers et de soldats, à la mode russe.

Le poste de télégraphie sans fil français a intercepté un télégramme par lequel les organes révolutionnaires s'empressaient d'informer Lénine du succès

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

qu'avaient en leur coup de main et saluaient, en lui, le Chef du communisme international.

C'est dans la nuit du 21 au 22 de ce mois que le bouleversement s'est accompli. Tout de suite les lignes télégraphiques, reliant Budapest à Petrograde ont été coupées. On ne possède donc que des informations incomplètes sur les événements. Toutefois, on a appris, avec quelque certitude, que les missions militaires alliées ont été internées. On prétend aussi qu'une proclamation lancée par les soviets de la Capitale, déclare la guerre aux alliés en général, d'après les uns, aux Roumains, aux Serbes, et aux Tchéco-Slovaques seulement, suivant les autres.

L'état-major français estime que l'armée hongroise compte, en ce moment, une soixantaine de mille hommes. L'ancienne armée a été dissoute ; une nouvelle était en formation, ayant le volontariat comme base de recrutement. Les officiers devaient être nommés par élections. On se figure quelle discipline, avec une tel système, doit régner dans la troupe. Aussi, cette force armée est considérée, par les autorités militaires compétentes, comme incapable d'entreprendre une offensive, malgré la valeur individuelle reconnue du soldat hongrois.

Si l'application d'une simple mesure provisoire de précaution, prescrite par les Puissances dans le but d'éviter des conflits, donne lieu à une pareille levée de boucliers, de la part d'un ennemi réduit à l'impuissance — à qui faut-il s'attendre, lorsqu'il s'agira d'imposer à l'Allemagne, les conditions draconiennes qui seules peuvent nous procurer les garanties d'une paix durable?

M. Michotte de Welle

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Belgia, r. 22, c. 635—637; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Correspondance Politique, Légations, Serbie, Série non reliée, vol. III.

Legaţia Belgiei la Belgrad

23 martie, Belgrad

Printr-o telegramă cu data de azi, înscrisă sub nr. 17, i-am făcut cunoscut ministrului afacerilor externe la Bruxelles că o mişcare revoluţionară a izbucnit la Budapesta.

De la dispariţia monarhiei, poziţia preşedintelui republicii şi a guvernului Ungariei era puţin stabilă. Agitaţia clasei muncitoare şi uneltirile elementelor subversive erau o ameninţare continuă pentru puterile nou instaurate. Dar o măsură a Aliaţilor a fost cea care a precipitat căderea lor.

Ocuparea tuturor zonelor periferice a vastelor teritorii care au depins timp de secole de Coroana Sf. Ştefan — era o cauză de durere şi o ofensă dureroasă pentru orgoliul unui popor care a păstrat întotdeauna, de-a lungul istoriei, atitudinea şi mentalitatea unui cuceritor. Împotriva oricărei aparenţe, [illegible] Budapesta se amăgeau cu iluzia că o dată cu pacea va avea loc evacuarea mai mult sau mai puţin completă a pămîntului ancestral invadat. Mare a fost indignarea patrioţilor exaltaţi atunci cînd li s-a anunţat, în numele Conferinţei de la Paris, că trupele ungare trebuiau să se retragă de pe poziţiile pe care le mai deţin în Transilvania, din faţa armatei române, în scopul de a permite acesteia de a avansa pentru a-şi rectifica frontiera, pregătind între cei doi adversari o zonă neutră destinată a fi ocupată de unităţi franceze.

La ştirea acestei injoncţiuni, contele Mihály Károlyi şi guvernul său au declarat că mai degrabă îşi dau demisia din funcţiile lor decît să sufere o asemenea umilinţă. Această renunţare la putere a provocat în capitală o mişcare

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

populară care a suscitat imediat crearea unor consilii de muncitori și de soldați după moda rusească.

Postul francez de telegrafie fără fir a interceptat o telegramă prin care organele revoluționare se grăbeau să-l informeze pe Lenin de succesul repurtat prin lovitura lor și salutau în el pe șeful comunismului internațional.

În nopțile de 21 și 22 ale acestei luni s-a realizat răsturnarea. Imediat, liniile telegrafice ce leagă Budapesta de Petrograd au fost tăiate. Nu se dețin deci decît informații incomplete asupra evenimentelor. Totuși, s-a aflat cu oarecare certitudine că misiunile militare aliate au fost închise. Se mai spune că o proclamație lansată de către sovietele din capitală declară război Aliaților în general, după unii, iar, după alții, doar românilor, sîrbilor și cehoslovacilor.

Statul Major francez apreciază că armata ungară numără, în acest moment, 60 000 de oameni. Vechea armată a fost desființată; una nouă este în formare, avînd ca bază de recrutare voluntariatul. Ofițerii trebuie să fie numiți prin alegeri. Se poate imagina ce disciplină, cu un asemenea sistem, trebuie să domnească în trupă. De asemenea, această forță armată este considerată de către autoritățile militare competente ca incapabilă să întreprindă o ofensivă, în ciuda valorii individuale recunoscute soldatului ungur.

Dacă aplicarea unei simple măsuri provizorii de precauție, indicată de Puteri în scopul de a evita conflictele, dă loc unei asemenea răscoale armate, din partea unui dușman redus la neputință, la ce se va putea aștepta cînd va fi vorba de a impune Germaniei condițiile draconice care doar ele ne pot procura garanțiile unei păci durabile?

M. Michotte de Welle

564

1919 martie 24, Belgrad. **Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la Belgrad, de Fontenay, ce comunică ministrului de externe al Franței, Stephen Pichon, despre radiogramele lansate de Béla Kun către Lenin, prin care cere Sovietelor o alianță ofensivă și defensivă cu proletariatul ungar.**

Légation de la
République Française
en Serbie
Direction des Affaires
Politiques et Commerciales
Europe
No 132
Conflit avec la Hongrie

Belgrade, le 24 Mars 1919

Le Ministre de la République
Française auprès du Gouvernement Serbe
à Son Excellence Monsieur Pichon,
Ministre des Affaires Etrangères,
Paris

Dans ses radios, lancés dans la soirée du 22 Mars de Budapest à Moscou Bela Kun salue Lénine comme chef du Prolétariat international, lui demande une alliance offensive et défensive du prolétariat hongrois avec le Gouvernement des Soviets et lui annonce que l'Entente en voulant intervenir en faveur des ambitions territoriales roumaines a provoqué la révolte en Hongrie.

Ainsi donc les intéressés eux-mêmes déclarent qu'ils ont trouvé dans l'exécution de la décision prise par la Conférence de la Paix le 26 Février dont le but était «d'éviter tout conflit susceptible de gêner les travaux en cours»,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

le prétexte qui a réveillé le sentiment national hongrois et qui va singulièrement compliquer la situation et les travaux de la Conférence. Rien d'ailleurs n'était mieux susceptible de ravirer le chauvinisme magyar que cette nouvelle insistance en faveur de l'extension territoriale hors tour de la Roumanie, avant de la décision finale de la Conférence; si par contre la France avait été chargée d'occuper seule une région tampon entre Hongrois et Roumains, cette mesure n'eût provoqué aucune résistance; partout nos troupes avaient déjà été bien accueillies en Hongrie; mais ce qui parut insupportable, ce fut l'agrandissement roumain à l'abri du rideau formé par nos lignes.

Il faut remarquer que dans ses radios Bela Kun ne parle pas des Yougo-Slaves, il se borne à dénoncer les Roumains et les Tchéco-Slovaques.

A Belgrade ce fait nouveau est considéré avec calme, mais on lui reconnaît toute l'importance qu'il faut lui accorder. La situation paraît surtout dangereuse pour la Roumanie et on se demande si ce ne sera pas le signal d'un bouleversement dans ce pays et si par sa hâte excessive de se nantir Monsieur Bratiano n'a pas creusé la fosse du régime actuel?

Quelle sera l'attitude observée par la Bulgarie si la Roumanie est attaquée au printemps par les Bolchéviques? On prétend ici que l'armée roumaine est loin d'être réorganisée et le serait-elle, son moral lui permettrait-il de résister à une poussée vigoureuse?

Quant aux réflexions que l'on entend à Belgrade elles sont, comme toujours, concordantes avec l'intérêt des Alliées, mais les Serbes voudront-ils consentir de nouveaux sacrifices sans avoir obtenu cette fois certaines garanties? La question des traités qu'on leur oppose depuis la victoire les a si profondément impressionnés qu'il est permis de prévoir qu'ils ont apprécié les avantages qui peuvent en résulter.

Je reçois la lettre de Votre Excellence No. 45 au sujet „des affaires de Transylvanie". Les événements du 22 Mars à Budapest ont modifié la situation et il est possible que loin d'imposer aux Serbes la stricte observation des limites de l'armistice en présence de l'extension territoriale concédée aux Roumains, les Alliés ne soient maintenant amenés à s'adresser au Prince Régent pour que son armée seconde la nôtre, même au-delà des dites limites.

Fontenay

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 227, c. 358—359; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, vol. 44, série Europe 1918—1929, sous-série Hongrie, série Z, carton 901, dossier 1.

Legaţia Republicii Franceze
în Serbia
Direcţia Afacerilor
Politice şi Comerciale
Europa
Nr. 132
Conflict cu Ungaria

Belgrad, 24 martie 1919

Ministrul Republicii Franceze
pe lîngă guvernul sîrb către
Excelenţa sa domnul Pichon
ministrul afacerilor externe,
Paris

În radiogramele sale din seara de 22 martie, lansate de la Budapesta către Moscova, Béla Kun salută pe Lenin ca pe un şef al proletariatului internaţional, îi cere o alianţă ofensivă şi defensivă a proletariatului ungar cu guvernul Sovietelor şi îl anunţă că Antanta dorind să intervină în favoarea ambiţiilor teritoriale româneşti a provocat revoltă în Ungaria. Prin urmare, interesaţii înşişi declară că au găsit în aplicarea hotărîrii luate de Conferinţa de Pace din 26 februarie, al cărei scop a fost „de a evita orice conflict susceptibil de a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

stingheri lucrările în curs", pretextul care a trezit sentimentul național ungar și care va complica în mod deosebit situația și lucrările Conferinței. Nimic, de altfel, nu a fost atît de susceptibil de a atița mai bine șovinismul ungar ca această nouă insistență în favoarea extinderii teritoriale, în afara conturului României, înaintea deciziei finale a Conferinței; dacă, din contră, Franța ar fi fost însărcinată să ocupe singură o regiune tampon între unguri și români, această măsură nu ar fi provocat nici o rezistență; pretutindeni trupele noastre au fost deja bine primite în Ungaria; dar ce a părut insuportabil a fost extinderea română la adăpostul perdelei formate de liniile noastre.

Trebuie remarcat că, în radiogramele sale, Béla Kun nu vorbește de iugoslavi, el se limitează la a se referi la români și cehoslovaci.

La Belgrad, acest fapt nou este privit cu calm, dar i se recunoaște întreaga importanță care trebuie să i se acorde. Situația pare mai ales periculoasă pentru România și se întreabă dacă aceasta nu va fi semnalul unei agitații în această țară și dacă prin graba sa excesivă de a se asigura dl Brătianu nu a săpat groapa actualului regim?

Care va fi atitudinea adoptată de către Bulgaria dacă România este atacată în primăvară de către bolșevici? Se pretinde aici că armata română este departe de a fi reorganizată și dacă ar fi, moralul său i-ar permite de a rezista la un atac puternic?

În ceea ce privește reflecțiile care se așteaptă la Belgrad, ele sînt, ca întotdeauna, în concordanță cu interesele Aliaților, dar sîrbii vor dori să consimtă să facă noi sacrificii fără a fi obținut de această dată anumite garanții? Problema tratatelor care li se prezintă încă din timpul victoriei i-a impresionat atît de profund încît se poate prevedea că ei au apreciat avantajele care pot rezulta din acestea.

Am primit scrisoarea Excelenței voastre nr. 45 în legătură cu „problemele din Transilvania". Evenimentele din 22 martie de la Budapesta au modificat situația și este posibil că departe de a se impune sîrbilor stricta respectare a limitelor armistițiului în situația extinderii teritoriale recunoscute românilor, Aliații nu sînt acum dispuși să se adreseze prințului regent pentru că armata sa o urmează pe a noastră, chiar dincolo de zisele limite.

Fontenay

565

1919 martie 24, Belgrad. **Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la Belgrad, de Fontenay, către Ministerul de Externe al Franței privind politica guvernului de la Budapesta față de România.**

Affaires Etrangères
Déchiffrement
H.D.
No 129
Hongrie contre Roumanie

Duplicata
Télégramme à l'arrivée
Belgrade, le 24 Mars 1919 à 19 h. 50
reçu le 29 à 16 h. 15

D'après le groupement des forces militaires hongroises l'effort principal de nouveau gouvernement de Budapest est dirigé contre la Roumanie.

Le but doit être de faire la jonction entre l'armée bolchévike de Russie et celle de Hongrie à travers la Roumanie.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Si ca plan réussit, la situation deviendra grave en Europe, et l'Italie serait la première menacée ; elle est d'ailleurs la plus apte en ce moment à recevoir la contagion.

On parle beaucoup à Belgrade d'intrigues italiennes à Budapest, sur le sens desquelles il sera intéressant d'être renseigné.

Fontenay

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 227, c. 357; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe, sous-série Hongrie, vol. 44, carton 901, dossier 1.

Afaceri Externe
Descifrat
H.D.
Nr. 129
Ungaria contra României

Duplicat
Telegramă la sosire
Belgrad, 24 martie 1919, ora 19,50
primită la 29, ora 16,15

După gruparea forţelor militare ungare, efortul principal al noului guvern de la Budapesta este îndreptat împotriva României.

Scopul trebuie să fie joncţiunea dintre armata bolşevică din Rusia şi cea din Ungaria prin România.

Dacă acest plan reuşeşte, situaţia va deveni gravă în Europa şi Italia va fi prima ameninţată ; ea este, de altfel, cea mai supusă, în acest moment, contaminării.

Se vorbeşte mult la Belgrad despre intrigi italiene la Budapesta, despre care ar interesa să fim informaţi.

Fontenay

566

1919 martie 28, Sibiu. **Ordonanţă a comandantului trupelor române din Transilvania prin care arată motivele pentru care au fost expulzaţi unii funcţionari de la căile ferate şi măsurile ce se impun pentru buna funcţionare a căilor ferate, poştei şi telegrafului.**

Ordonanţa nr. 27

În urma cercetărilor făcute s-a constatat că parte din funcţionarii superiori de la căile ferate M.A.V.[1] nu şi-au făcut datoria în mod conştiincios ; iar declaraţiile care li s-au dat pentru a fi distribuite personalului inferior, unii din ei nu le-au distribuit, iar alţii au insinuat ca să nu fie semnate inducînd în eroare pe funcţionarii inferiori şi lucrînd contra intereselor ordinii publice.

Pentru aceasta, am dispus imediata expulzare a funcţionarilor notaţi mai jos ; funcţionari care au şi fost expulzaţi în ziua de 28 martie 1919 st. n. prin Marmoroş Sighet, conform ordinului circular al Marelui Cartier General nr. 2911, permiţîndu-le a lua numai un geamantan.

Funcţionarii expulzaţi:

Din Cluj:

[1] Proveniţi de la căile ferate ungare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1. Marcoş, director regional de cale ferată, Cluj
2. Denifleck, şef de secţie de mişcare, Cluj
3. Dousa, şef de secţie personal, Cluj
4. Hoomonai, şef de secţie de susţinere, Cluj
5. Astalos, şeful gării, Cluj
6. Gengis, din Direcţia C. F. Cluj
7. Leiht, ajutorul directorului regional, Cluj
8. Bercheş, controlor, Cluj

Din Banffy Hunyad ⟨Huedin⟩:

1. Kovacs Arpad, şeful gării Banffy-Hunyad ⟨Huedin⟩
2. Toth Sandor, împiegat C. F. gara Banffy-Hunyad ⟨Huedin⟩
3. Nemeş, magaziner C. F. gara Banffy-Hunyad ⟨Huedin⟩

Avînd în vedere această atitudine şi neglijenţă a funcţionarilor superiori care au indus în eroare pe funcţionarii inferiori de a nu cunoaşte sensul declaraţiilor care nu este altul decît acela de a se şti care sînt funcţionarii care doresc să mai continue serviciul:

Ordon:

1. Termenul pentru luarea declaraţiilor se prelungeşte pînă la 1 mai 1919 st. n. Direcţiunea Căilor Ferate Sibiu se va încredinţa că fiecărui funcţionar i s-a amînat declaraţiunea.

2. Acei funcţionari care se va constata că nu sînt folositori serviciului fie prin atitudinea lor ostilă sau pasivă cît şi prin modul lor de a servi vor fi expulzaţi în termen de 48 ore de la constatare.

3. Zona ocupată de trupele române din Transilvania fiind declarată ca zonă de operaţiune, căile ferate, poşta şi telegraful de pe întreaga zonă sînt sub ordinele directe ale Marelui Cartier General şi în consecinţă şi sub acest Comandament.

4. Conform art. 6 din Legea Rechiziţiilor şi art. 166—171 inclusiv din Regulamentul acestei legi, toţi funcţionarii căilor ferate, poştelor şi telegrafelor care se vor afla în serviciu la data apariţiei acestei ordonanţe sînt impuşi la prestare de serviciu.

Acei funcţionari care se vor abate de la datoriile lor şi care nu vor executa ordinele date de organele superioare vor fi justiţiabili de Curţile Marţiale. Ordonanţele nr. 15, 17, 18, şi 24 rămîn în vigoare şi se vor aplica cu toată severitatea lor.

5. Acei care vor fi prinşi în flagrant delict că scot anumite piese de la maşini sau de la aparate, ca telegraf, telefon etc., care să le oprească funcţionarea, vor fi executaţi pe loc.

6. Constatarea infracţiunilor prevăzute în această ordonanţă va fi făcută de agenţii sau ofiţerii de poliţie judiciară prevăzuţi de legile în vigoare, cum şi de către funcţionarii superiori ai căilor ferate şi telegraf care sînt investiţi cu acest drept.

Prezenta ordonanţă intră în vigoare de la data afişării.

Sibiu, 28 martie 1919 st.n.

Comandantul trupelor din Transilvania
General Moşoiu

Şef de stat major
General Panaitescu
Pretorul Comandamentului
Locot.-colonel Paplica

■ Colecţia Ordonanţelor date de Comandamentul trupelor din Transilvania, Sibiu, 1920,, p. 67—68.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

567

1919 martie 28, Budapesta—Moscova. **Telegramă trimisă de Armata 3 rusă Republicii Sfaturilor din Ungaria, în care proletariatul ungar este felicitat pentru că a învins burghezia.**

76 sz. dokumentum
1919 március 28

A 3. orosz hadsereg szikratáviratában üdvözli a Magyar tanácsköztársaságot

A 3. orosz forradalmi hadsereg, amelyben Kun Béla elvtárs harcolt, Moszkván át a következő szikratáviratot küldte a Forradalmi Kormányzótanácshoz:

„A 3. hadsereg, amely a hófödte távoli Urál-hegységben a fehérgárdistákkal harcban áll, lelkes üdözletét küldi a magyar proletariátusnak, amely legyőzte a burzsoáziát. Bízunk a magyar proletariátus kitartásában, szervezettségében és forradalmi erejében.

Bízunk abban, hogy azonnal megszervezi a Vörös Hadsereget, és hogyha majd az egyesül a mi Vörös Hadseregünkkel, amelyet Kun Bélának, a 3. hadsereg katonájának odaadó közreműködésével szerveztünk meg, akkor egyesült erővel meg fogjuk semmisíteni a proletariátus valamennyi ellenségét.

Éljen a magyar proletariátus!
Éljen a szociális világforradalom!

A 3. hadsereg".

■ Publicat în: *A Magyar Szocialista Munkáspárt központi bizottságának párttörténeti intézete. A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. Hatodik kötet: A Magyar Tanácsköztársaság 1919 március 21—1919 augusztus 1; Elso rész; 1919 március 21—1919 junius 11.* Budapest, 1959. Kossuth Könyvkiadó, p. 70 (Népszava, 1919 március 28. A harmadik orosz hadsereg üdvözlete. A proletárdiktatura rovat). În continuare prescurtat M.m. mozg. jv. d. VI/1.

Documentul nr. 67
28 martie 1919

Armata a treia rusă salută prin telegramă fulger Republica Sfaturilor din Ungaria

Armata a 3-a revoluţionară rusă în care a luptat tovarăşul Béla Kun a trimis prin Moscova către Consiliul guvernamental revoluţionar următoarea telegramă fulger:

„Armata a 3-a aflată în luptă cu gardiştii albi în îndepărtaţii munţi Urali acoperiţi cu zăpadă, salută cu entuziasm proletariatul ungar care a învins burghezia. Avem încredere în puterea de rezistenţă a proletariatului ungar, în organizarea şi forţa sa revoluţionară. Avem încredere că va organiza imediat Armata Roşie, şi cînd aceasta se va uni cu Armata Roşie a noastră, pe care noi am organizat-o cu colaborarea devotată a lui Béla Kun, soldat

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

al armatei a 3-a, atunci cu puteri unite vom nimici pe toţi duşmanii proletariatului.

Trăiască proletariatul ungar!

Trăiască revoluţia mondială socialistă!

Armata a treia

568

1919 martie 30, Budapesta. **Interviu acordat de Béla Kun, comisar al poporului pentru afaceri externe din Ungaria, ziarului *Neue Freie Press*, referitor la poziţia guvernului faţă de Antantă şi la unele aspecte ale politicii interne.**

83 sz. dokumentum
1919 március 30

A Vörös Újság közli Kun Bélának a Neue Freie Presse munkatársával folytatott beszélgetését

A Neue Freie Presse munkatársa hosszabb beszélgetést folytatott Kun Béla magyar külügyi népbiztossal.

Arra a kérdésre, vajon az antant magatartása Magyarország irányában megváltozott-e, Kun Béla ezeket mondotta:

— Az antant magatartása velünk szemben nem változott. Semmi sem mutat arra, hogy az antant katonai intézdedéseket tett volna ellenünk. Az erről szóló hírek nem ellenőrizhetők. Valószínüleg az óhaj a forrása ennek a gondolatnak. A kormány a béke álláspontján áll. A földkerekség minden népével békében akar élni. A mi utunk az igazi békéhez vezet, mert a népek megértését keresi, nem pedig katonai konvenciok megkötését.

Arra a kérdésre, milyen föltételek mellett kötne a tanácskormány az antanttal béket, Kun Béla ezt válaszolta:

— Mi nem állunk a területi integritás alapján. Nem is vagyunk hadiállapotban az antanttal. Ezzel válaszoltam arra a kérdésre is, milyen föltételek mellett kötnénk békt. Viszonyunk a semleges államokhoz változatlanul jó. Viszonyunk Német-Ausztriához különösen barátságos, és, igyekezni fogunk ezt tettekkel is bizonyítani. Mihelyt módunk lesz saját élemiszerhiányunkat leküzdeni, Német-Ausztriát haladéktalanul ellátjut minden eszközzel, sőt, azt hisszük, hogy a magyar proletariátus, avégből, hogy bizonyítsa az osztrák proletáriátussal való szolidarítását, hajlandó lesz nélkülözések elviselésére is. A magyar proletariátus, amely a nemzetközi eseményekkel és az ínséggel szemben annyi elszántságot és fegyelmet tanúsított, meg fogja mutatni, hogy lemondani és nélkülözni is tud más nyelven beszélő proletár társaiért. Németországhoz való viszonyunkat illetőleg ugyanezt mondhatom.

— Megszüntetni szándékoznak önök Oroszországgal szemben a gazdasági határokat?

— Egyáltalában nem ismerünk gazdasági határokat más népékkel szemben, éppoly kevéssé Oroszországgal, mint Franciaországgal vagy bármely más állammal szemben.

— Hogyan szándékoznak úrrá lenni az élelmiszerbajokon?

— Az élelmezés kérdésében nem állunk jól, de nem is rosszul, mint azelőtt. Egyrészt a falusi lakosság a városiakkal az új rend következtében teljesen

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

szolidárisnak érzi magát. Másrészt a rendelkezésre álló készletek igazságosabb elosztásával fogunk küzdeni az ínség ellen. Egyelőre csak az elején vagyunk a szociális elosztásnak, de már most látjuk, hogy a gazdagok élelmezési privilégiuma megszünt, és az élelmezési viszonyok a proletariátus javára eltolódtak.

— Hogy viselkedik a magyar parasztság?

— A vidékről azt a közlést kapjuk, hogy a volt kisgazdapárt belépett a kommunista pártba, ami a mostani helyzetben azt jelenti, hogy az egységes szocialista párthoz tartozik.

— Hogyan megy végben a Vörös Hadsereg szervezése?

— A Vörös Hadsereg szervezését a legnagyobb eréllyel foganatosítjuk. Ennek a Vörös Hadseregnek azonban nincsenek agressziv szándékai. Elsősorban az a feladata, hogy a diktatúrát, amely az átmenet biztosítására szükséges, vérontás nélkül támogassa. A proletariátus lelkesedéssel siet a Vörös Hadsereg soraiba, azzal az elszántsággal, hogy megvédi azt a földet és azokat a gyárakat, amelyek ma már övéi. A vidékről érkező hírek nagyon kedvezőek. Ott is a fordulat teljes rendben és vértelenül folyt le.

■ M. m. mozg.jv. d. VI/1, p. 76 *(Vörös Ujság, 1919 március 30, Kun Béla elvtárs nyilatkozata)*

Documentul nr. 83
30 martie 1919

Vörös Újság publică convorbirea purtată de Béla Kun cu colaboratorul ziarului *Neue Freie Presse*

Colaboratorul ziarului *Neue Freie Presse* a avut o convorbire lungă cu Béla Kun, comisarul poporului pentru afacerile externe din Ungaria.

La întrebarea dacă atitudinea Antantei față de Ungaria s-a schimbat oare, Béla Kun a răspuns următoarele:

— Atitudinea Antantei față de noi nu s-a schimbat. Nimic nu indică faptul că Antanta ar fi luat împotriva noastră măsuri militare. Ştirile despre aceasta nu pot fi verificate. Probabil că izvorul acestei idei rezidă în deziderat. Guvernul se situează pe punctul de vedere al păcii. Vrea să trăiască în pace cu toate popoarele din lumea întreagă. Drumul nostru duce spre adevărata pace, deoarece urmăreşte înţelegerea popoarelor şi nu încheierea de convenţii militare.

La întrebarea în ce condiţii ar încheia Guvernul Sfaturilor pace cu Antanta, Béla Kun a răspuns în felul următor:

— Noi nu ne situăm pe poziţia integrităţii teritoriale. Nici nu sîntem în stare de război cu Antanta. Cu aceasta am răspuns şi la întrebarea în ce condiţii am încheia pace. Relaţiile noastre cu statele neutre sînt în mod neschimbat bune. Relaţiile noastre cu Austro-Germania sînt deosebit de prieteneşti şi ne vom strădui să dovedim aceasta şi prin fapte. De îndată ce vom fi în stare să învingem propria noastră lipsă de alimente, vom aproviziona Austro-Germania neîntîrziat cu toate mijloacele, ba mai mult, sîntem de părere că proletariatul ungar spre a-şi dovedi solidaritatea cu proletariatul austriac ar fi dispus şi la suportarea unor lipsuri. Proletariatul ungar, care a dat dovadă de atîta fermitate şi disciplină faţă de evenimentele internaţionale, şi faţă de lipsuri, va arăta că poate să renunţe şi să sufere de dragul tovarăşilor săi proletari vorbind o altă limbă. Cu privire la relaţiile noastre cu Germania, pot declara acelaşi lucru.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

— Intenționați față de Rusia să desființați granițele economice?

— Noi nu cunoaștem deloc granițe economice față de alte popoare, cu atît mai puțin față de Rusia ca și față de Franța sau oricare alt stat.

— Cum intenționați să depășiți necazurile privind alimentația?

— Nu stăm bine în problema alimentelor, dar nici atît de rău ca în trecut. Pe de o parte, populația rurală în urma noului sistem se simte cu totul solidară cu orășenii. Pe de altă parte ne vom lupta împotriva foametei prin repartizarea mai justă a fondurilor avute la dispoziție. Deocamdată sîntem abia la începutul repartiției sociale, dar vedem de pe acum încă că privilegiul alimentar al bogătașilor a încetat, și condițiile de aprovizionare cu alimente înclină în favoarea proletariatului.

— Cum se comportă țărănimea ungară?

— Din provincie am primit comunicarea că fostul partid al micilor agricultori a intrat în partidul comunist, ceea ce în situația actuală înseamnă că face parte din partidul socialist unit.

— Cum decurge organizarea Armatei Roșii?

— Ne ocupăm cu toată energia de organizarea Armatei Roșii. Dar această Armată Roșie nu are intenții agresive. Sarcina sa primordială este de a sprijini dictatura, necesară pentru asigurarea perioadei de trecere, fără vărsare de sînge. Proletariatul se grăbește cu entuziasm în rîndurile Armatei Roșii, ferm hotărît să apere pămîntul și fabricile care deja îi aparțin. Știrile sosite din provincie sînt foarte favorabile. Și acolo cotitura s-a făcut în deplină ordine și fără vărsare de sînge.

569

1919 martie 30, Berna. **Aide-mémoire prezentat de o delegație de oameni politici transilvăneni, în frunte cu Vasile Lucaciu, legațiilor Statelor Unite ale Americii, Marii Britanii, Franței și Italiei la Berna.**

Față de evenimentele care s-au petrecut în zilele din urmă și cu scopul de a evita orice neînțelegere care ar putea avea consecințe incalculabile, românii din Transilvania și din provinciile pînă acum ungurești consideră de datoria lor să declare cele ce urmează:

În judecățile care s-au emis în problema românească, se uită din nefericire adesea că, independent de tratatele încheiate între România și guvernele aliate, poporul român — care formează marea majoritate a populațiilor provinciilor în chestiune — s-a alăturat în mod spontan la Regatul României prin actul solemn de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Mai mult, se uită de un al doilea act de o semnificație politică deosebită pentru el, și anume declarația de la Mediaș, prin care saxonii din Transilvania își proclamă la rîndul lor alipirea de România (8 ianuarie 1919).

Este deci clar stabilit că chiar în afara convențiilor internaționale menționate mai sus, alipirea acestor provincii la România este perfect justificată din punct de vedere juridic, prin voința liber exprimată de marea majoritate a locuitorilor lor. Dreptul internațional clasic, ca și principiile formulate de președintele Wilson, sînt pe deplin aplicabile la cazul nostru. A vorbi, deci, de imperialismul român referitor la aceste provincii, așa cum o fac adversarii noștri, înseamnă a da dovadă de rea-credință sau de o mare ignoranță.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Totodată, atitudinea Conferinței de la Paris față de noi, mai ales aceea adoptată de generalul ⟨Jean Christiaan⟩ Smuts, au produs la noi în țară o adevărată consternare.

De fapt, de 5 luni, poporul nostru suferă cumplit de pe urma consecințelor unui armistițiu încheiat în pofida drepturilor sale, a intereselor noastre vitale, a convențiilor existente și, pe deasupra, în ciuda voinței noastre. Cu toate acestea, poporul nostru, a cărui răbdare a devenit proverbială, nu a renunțat niciodată la calmul său.

Am asistat supuși și răbdători la despărțirea fără nici o noimă a poporului nostru în două părți izolate una de cealaltă. De atunci am îndurat jafuri, molestări, arestări, asasinate, pe scurt crimele cele mai oribile din partea trupelor, bandelor și chiar ale autorităților ungare.

Dar acum, se pare că tocmai pentru că am fost prea cuminți, prea liniștiți, prea încrezători, înșiși Marii noștri Aliați încep să se îndoiască de dreptatea cauzei noastre.

Manevrele politice, întreprinse de magnații unguri deghizați astăzi în bolșevici, se pare că au reușit. Succesele incontestabile obținute de maghiari pot avea urmări dezastruoase. Știrile pe care le primim din Transilvania sînt simptomatice în acest sens. Marea majoritate a compatrioților noștri încep să se întrebe dacă mai pot spera ceva de la Conferința de la Paris.

Iată ce citim într-un manifest lansat în ultima vreme în România de un grup de patrioți români:

„Sătul să mai ceară de pomană dreptul la viață ca un popor liber, plictisit să mai ceară inutil aplicarea loială a tratatelor liber consimțite și dreptul de a dispune liber, poporul român trebuie să-și spună că în realitate numai în Transilvania nu există motiv de teamă de bolșevism.

Ar trebui să se rețină, atît la Paris, cît și la București, că proprietatea funciară, societățile industriale, căile ferate, minele, băncile, într-un cuvînt capitalul, aparțin aproape în întregime ungurilor, germanilor, evreilor și că, în ultimă instanță, românul nu are nici un interes să apere un regim de care nu profită decît dușmanii rasei sale".

Ne permitem să vă supunem aceste considerații și să vă semnalăm aceste fapte a căror întreagă gravitate Excelența voastră o va aprecia, rugîndu-vă foarte respectuos să le comunicați onorabilului dv. guvern.

Ne permitem să vă atragem atenția că este de mare necesitate ca poporul român să aibă o probă palpabilă a solicitudinii marilor și puternicilor lui aliați. Noi, care trăim într-un contact direct cu Occidentul și care ne dăm seama de dificultățile fără număr cu care iluștrii oameni politici de la Paris au de luptat, noi știm să înțelegem. Frații noștri de acolo, care suferă de foame, de frig, care resimt anarhia ce se răsfrînge asupra lor, care au suferit atît de cumplit și au cunoscut deziluzii fără precedent în istorie, au nevoie să se simtă sprijiniți; au nevoie să realizeze că suferințele lor nu au fost în van, iar rezistența lor să salveze doar interesele dușmanilor lor.

(ss) Vasile Lucaciu, ministru de stat; George Pop, om de litere, membru al Adunării Naționale de la Alba Iulia; J. Șchiopu, om de litere, membru al Adunării Naționale de la Alba Iulia; dr. Octavian Crîșmaru, fost magistrat, membru al delegației din Transilvania la Conferința de Pace de la Paris; căpitan Radu, delegat al Consiliului Național Român pentru Elveția.

■ *La Transylvanie*, an I, nr. 20, 21 și 22, martie—aprilie 1919, p. 29—31.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

570

1919 martie 30. Articol în care sînt arătate schimbările survenite în viaţa politică a Ungariei, precum şi poziţia Partidului Social-Democrat din Transilvania şi Banat faţă de politica naţională a guvernului de la Budapesta.

Cuvîntul nostru!

Ultimele ştiri sosite ne aduc vestea că în Ungaria s-a făcut o mare preschimbare. Károlyi, preşedintele republicii, şi guvernul Berinkey au demisionat, dînd locul unui guvern comunist combinat cu socialişti. Cauza demisionării este că guvernul maghiar nu a voit să îndeplinească cererea Antantei de a-şi retrage trupele de pe linia demarcaţională veche pe cea demarcaţională nouă, stabilită de comisiunea de zece din Paris. Noul guvern de comisari de asemenea a refuzat a îndeplini această cerere. Urmarea firească a acestui fapt e că Antanta va da ordin să se ocupe cu forţa acest teritoriu şi prin urmare vom avea un nou război. Toată răspunderea acestui război, a sîngelui vărsat de aici înainte, cade asupra politicienilor maghiari, care pentru a-şi păstra integritatea ţării, sînt capabili de orice acte disperate, de orice şarlatanii politice, căci nu se pot socoti de oameni serioşi acei care după un război de 4 ani de zile azvîrlă acum pradă morţii, foamei, bolilor, mii şi mii de oameni, îşi aprind singuri casa asupra capului lor, crezînd că astfel ce n-au putut să facă în 4 ani de zile vor putea să facă acum, să înfrîngă puterea şi voinţa Antantei.

Am zis şarlatani politici şi o susţinem, căci oamenii care astăzi guvernează Ungaria ieri au fost încă în temniţă închişi de acei cu care conlucrează în acelaşi guvern.

Pînă ieri comunismul a fost un păcat pentru care în Ungaria se căpăta bătaie şi închisoare, iar astăzi e o virtute salvatoare a integrităţii statului. Pentru a ţine în robie alte naţiuni orişice arme sînt bune, chiar şi comunismul.

Noi ca social-democraţi evoluţionişti, a căror ţintă finală e socializarea mijloacelor de producţie, nu putem admite un astfel de joc disperat cu principii socialiste. Pentru a înfăptui societatea comunistă noi ştim că actuala alcătuire socială trebuie să ajungă la apogeul ei de dezvoltare economică şi culturală, trebuie ca terenul să fie bine pregătit, masele largi ale poporului să fie prielnice sufleteşte pentru această schimbare.

Oricine se încearcă să înfăptuiască societatea comunistă înainte ca să aibă baza dezvoltării economico-culturale pe care să zidească această societate e un şarlatan politic. Noi nu am voit acest război şi ne doare inima de jertfele ce vor cădea fără nici un scop în acest război azvîrlit cu sila asupra noastră. Noi nu vom face altceva decît ne vom apăra libertatea de a dispune singuri de soarta noastră.

Fapt pe care politicienii maghiari şi poporul orbit nu vor să ni-l recunoască. Noi nu ne amestecăm în treburile lor interne, dispună-şi de soartă aşa cum doresc, dar lasă-ne şi nouă acelaşi drept. Să nu se joace cu socialismul, să nu compromită ideea comunistă cînd vor să-şi ajungă scopuri naţionale, poftească şi păşească bărbăteşte şi franşi în faţa lumii şi să spună: vrem o Ungarie mare, dar să nu se ascundă în dosul ideii socialismului şi sub masca lui să voiască înfăptuirea acestui lucru.

Stările de azi din Ungaria îţi amintesc de disperatul care se agaţă de ultimul pai ca să nu se înece.

■ *Adevărul*, an XV, nr. 11, din 30 martie 1919.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

571

1919 martie ⟨Paris⟩. **Fragment din raportul ataşatului militar al Belgiei în Franţa, I. Lambert, cu privire la situaţia politică, economică şi militară a României.**

Légation de Belgique en France — Confidentiel
Attaché militaire

Le mois de Mars
Sommaire

[...] [1].

Roumanie

Le Roi a jusqu'à présent échoué dans ses tentatives de constituer un ministère de coalition pour mettre fin à la dictature du parti libéral.

Les difficultés économiques sont grandes. Il y a une pénurie complète de bétail, de semences, de matériel de chemin de fer. Sur 1200 locomotives, 150 au plus sont encore utilisables. Le gouvernement réclame 200 locomotives dont cent à la Hongrie.

A la mi mars les quatre ministres de l'entente à Bucarest signalèrent la gravité de la situation. Faute de pouvoir vêtir les autres, l'armée n'a que quatre classes mobilisées et la Roumanie est menacée sur deux fronts, Podolie, Transylvanie et Bessarabie. A l'Ouest les hongrois attaquent sans cesse les petits postes roumains. Au Nord les bolchéviques s'organisent en vue d'une attaque prochaine avec des officiers allemands et russes. Ils font une intense propagande dans les régions voisines déjà la Bessarabie est troublée.

D'accord avec les ministres alliés le président du Conseil demanda que l'Entente décide s'il fallait lutter offensivement ou défensivement contre le bolchévisme. Dans le premier cas il faudrait que les alliés expédient des renforts dans la Russie méridionale, dans le second il suffirait de constituer un barrage Pologne-Roumanie, mais pour le faire avec efficacité le Gouvernement roumain demandait que l'Entente oblige les hongrois à évacuer les territoires dont ils se sont emparés, qu'elle fournisse à l'armée roumaine les vêtements qu'elle sollicite depuis trois mois, qu'enfin de nouveaux crédits soient ouverts au pays.

Il existe un antagonisme aigu dans le Banat avec les serbes.

[...] [2].

Le Commandant,
I. Lambert

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Belgia, r. 42, c. 192–215; Ministère des Affaires Etrangère et du Commerce Extérieur, Bruxelles ⟨Correspondance générale, Série D.B.⟩, dossier 10.934.

Legaţia Belgiei în Franţa — Confidenţial
Ataşat militar

Luna martie 1919
Sumar

[...][1].

România

Regele a eşuat pînă în prezent în tentativele sale de a forma un guvern de coaliţie pentru a pune capăt dictaturii Partidului Liberal.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dificultăţile economice sînt mari. E o penurie totală de vite, de seminţe, de material rulant. Din totalul de 1 200 de locomotive, cel mult 150 sînt încă utilizabile. Guvernul reclamă 200 de locomotive, din care 100 Ungariei.

Pe la jumătatea lunii martie, cei patru miniştri ai Antantei de la Bucureşti au semnalat gravitatea situaţiei. Din lipsa posibilităţilor de a-i echipa şi pe ceilalţi, armata nu are decît 4 contingente mobilizate, iar România este ameninţată pe două fronturi, Podolia, Transilvania şi Basarabia. La vest, ungurii atacă neîncetat micile posturi româneşti. La nord, bolşevicii se organizează în vederea unui apropiat atac cu ofiţeri germani şi ruşi. Ei desfăşoară o propagandă intensă în regiunile vecine. Basarabia este deja pradă tulburărilor.

De comun acord cu miniştrii aliaţi, preşedintele Consiliului ⟨de Miniştri⟩ a cerut ca Antanta să decidă dacă trebuie să lupte ofensiv sau defensiv împotriva bolşevismului. În primul caz, ar trebui ca Aliaţii să trimită întăriri în Rusia meridională, în cel de-al doilea caz ar fi suficient să se formeze un baraj Polonia-România, dar pentru a-l face eficace, guvernul român cere ca Antanta să-i oblige pe unguri să evacueze teritoriile pe care le-au ocupat, să furnizeze armatei române echipamentul vestimentar pe care îl solicită de 3 luni şi, în fine, ţara să aibă acces la noi credite.

În Banat se constată un antagonism ascuţit cu sîrbii.

[...][2].

Comandantul
I. Lambert

572

1919 aprilie 1—11, Belgrad. **Jurnalul întocmit de Michotte de Welle, trimisul extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Belgiei în Serbia, referitor la misiunea lui Diéné Dénés în Serbia ca trimis al lui Béla Kun.**

Légation de Belgique
à Belgrade

Journal tenu à la Légation de Belgique
à Belgrade du 1-er au 11 avril 1919

10 avril — Belgrade

Monsieur Diéné Dénès — cité dans mon rapport précédent du 20 mars dernier — qui s'était acquitté, de la part du Comte Michel Karolyi, d'une mission auprès du gouvernement serbe, il y a environ trois semaines, est revenu à Belgrade, cette fois, pour le compte des gouvernants communistes de Budapest. Reçu par Monsieur Gavrilovitsch, ministre-adjoint aux Affaires Ettrangères, il a déclaré à ce dernier qu'il était chargé de faire connaître que les nouveaux dirigeants hongrois sont animés, envers la Serbie, des mêmes dispositions conciliantes que leurs prédécesseurs. Il a allégué que la similitude des instincts et des sentiments démocratiques, dans les deux Etats voisins, les prédestinaient à se rapprocher l'un de l'autre. Il n'a pas

[1-2] Situaţia politică şi militară din: Germania, Anglia, America, Ţările Scandinave, Elveţia, Olanda, Austria germană, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Bulgaria, România, Albania, Muntenegru, Turcia, Italia, Vatican, Rusia, Polonia, Extremul Orient.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

insisté, d'ailleurs, sur l'intégrité territoriale de la Hongrie ; mais il a dénoncé les visées impérialistes de la Roumanie, qui sont un danger pour la Serbie aussi bien que pour la Hongrie. Sans prononcer le mot, il a suggéré l'idée d'une alliance qui pourrait compléter une paix entre les deux pays. Monsieur Gavrilovitch lui a fait observer que tout ce qui concernait la paix, devait être traité à Paris.

L'émissaire hongrois s'apercevant que la manœuvre avait manqué son effet reconnut de bone grâce la justesse de l'objection et affirma que l'intention du gouvernement de Budapest était de s'adresser aux Puissances pour les ouvertures de paix, mais que ce gouvernement avait tenu à assurer la Serbie de ses sentiments sympathiques.

Informé de cette conversation. le Président du Conseil, Monsieur Protitch, refusa de recevoir Monsieur Diéné Dénès qui avait sollicité une audience, lui faisant dire qu'il n'avait pas d'autre réponse à lui communiquer que celle émanant de Monsieur Gavrilovitch.

La mission de l'envoyé de Bela Kun ne peut être qu'une nouvelle tentative de division des alliés, en profitant du différent serbo-roumain au sujet du Banat. La menace voilée accompagnait, du reste, les paroles doucereuses du personnage ; car celui-ci affirmait que, dans peu de temps, les bolchéviks russes seraient à même d'envoyer une armée de 150 000 hommes au secours de la république hongroise. Ici l'on n'attache pas d'importance à cette fanfaronade.

M. Michotte de Welle

■ Arh. St. Bucureşti, col. Miorof. Belgia, r. 22, c. 643—644; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Correspondance Politique, Légations, Serbie, Série non reliée, vol. III

Legaţia Belgiei
la Belgrad

Jurnal ţinut de Legaţia Belgiei,
la Belgrad între 1—11 aprilie 1919

10 aprilie, Belgrad

Dl Diéné Dénés — citat în raportul meu precedent din 20 martie — care se achitase de o misiune pe lîngă guvernul sîrb, din partea contelui Mihály Károlyi acum 3 săptămîni, a revenit la Belgrad, de data asta pe contul guvernanţilor comunişti de la Budapesta. Primit de dl Gavrilović, ministrul adjunct al afacerilor străine, i-a declarat acestuia că a fost însărcinat de a face cunoscut că noii conducători unguri sînt animaţi, faţă de Serbia, de aceleaşi sentimente conciliante ca predecesorii lor. El a invocat că similitudinea de instincte şi sentimente democratice, în cele 2 state vecine, le predestinează să se apropie unul de altul. El nu a insistat, de altfel, asupra integrităţii teritoriale a Ungariei ; dar a denunţat intenţiile imperialiste ale României, care sînt un pericol pentru Serbia precum şi pentru Ungaria.

Fără să pronunţe cuvîntul, el a sugerat ideea unei alianţe care ar putea completa o pace între cele două ţări. Dl Gavrilović a făcut remarca că tot ceea ce priveşte pacea trebuie să fie tratat la Paris.

Emisarul ungur, observînd că manevra fusese lipsită de efect, a recunoscut de bună voie justeţea obiecţiei şi a afirmat că intenţia guvernului de la Budapesta era de a se adresa puterilor, pentru tratativele de pace, dar că acest guvern a ţinut să asigure Serbia de sentimentele sale de simpatie.

Informat de această conversaţie, preşedintele Consiliului, dl Protić, a refuzat să-l primească pe dl Diéné Dénés, care a solicitat o audienţă, trans-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mițîndu-i că nu avea alt răspuns să-i comunice decît cel provenit de la dl Gavrilović.

Misiunea trimisului lui Béla Kun nu poate fi decît o nouă tentativă de divizare a Aliaților, profitînd de diferendul sîrbo-român în problema Banatului. Amenințarea mascată întovărășește restul, cuvintele dulcege ale personajului, deoarece acesta a afirmat că, peste puțin timp, bolșevicii ruși ar fi pe punctul de a trimite o armată de 150 000 oameni în sprijinul Republicii ungare. Aici nu se dă importanță acestei fanfaronade.

M. Michotte de Welle

573

1919 aprilie 2, Paris. **Telegramă a președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, Georges Clemenceau, către Comandantul șef al Armatelor Aliate din Orient, în legătură cu instrucțiunile date generalului Jean Christiaan Smuts pentru misiunea sa specială din Ungaria.**

Ministère de la Guerre
Etat-Major Général de l'Armée
Groupe de l'Avant
3 Bureau A
Opérations-Priorité
No 3333 BS/3

Télégramme chiffré
Paris, le 2 Avril 1919

Président du Conseil, Ministre de la Guerre,
à Général Commandant en Chef Armées Alliées d'Orient
Constantinople

Le Général anglais Smuts se rend en mission spéciale en Hongrie pour le compte des Puissances Alliées et Associées avec les instructions qui sont données ci-dessous.

Vous êtes invités à vous conformer a toutes les instructions que le Général Smuts pourra donner pour les arrangements à prendre à l'intérieur de la zône neutre instituée entre les troupes Hongroises et Roumaines, ou en ce qui concerne la méthode d'occupation du pays par les troupes alliées.

Vous êtes également invité à donner au Général Smuts toute facilité pour mener à bien sa mission.

Les instructions données au Général Smuts sont les suivantes:

« Se rendre en Hongrie pour examiner l'exécution générale de l'armistice conclu à Villa Giusti le 3 Novembre 1918 et la Convention Militaire du 13 Novembre 1918, et, en particulier, l'exécution de l'arrangement pris par le Conseil Supérieur pour la constitution d'une zone neutre entre les troupes Roumaines et Hongroises en Transylvanie. A ce sujet, le devoir du Général Smuts sera d'expliquer au Gouvernement Hongrois les raisons pour lesquelles on a institué cette zone et du démontrer clairement que cette mesure a été adoptée uniquement pour éviter l'effusion de sang et sans aucune intention d'anticiper sur le règlement éventuel des frontières entre la Hongrie et la Roumanie. Ce sujet n'a pas été suffisamment approfondi et ne sera pas réglé définitivement avant la signature du Traité de Paix.

Le Général Smuts pourra prendre toutes les mesures qu'il jugera favorables aux intérêts des Gouvernements Alliés et Associés, à l'intérieur de la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

zône neutre et en ce qui concerne le mode d'occupation de cette zône par les troupes alliées.

Ensuite, le Général Smuts aura à faire une enquête au sujet de la manière dont ont été traitées les missions alliées à Budapest depuis le récent changement de gouvernement.

Le Général Smuts a tous pouvoirs pour se rendre en quelque lieu que ce soit en Hongrie ou ailleurs, et pour prendre toutes mesures qui lui permettront d'exécuter ces instructions ou toutes autres s'y rattachant étroitement.

Il fera un rapport circonstancié au Conseil Supérieur. »

Généraux Berthelot et de Lobit reçoivent directement texte du présent télégramme.

Chiffré et expédié
le 2/4 19—23 h 30
sous le No 720—108 gr.
721— 93 gr.
722— 71 gr.
723— 84 gr.

Copies — général Alby
Cabinet — 3396
A E — 3397
maréchal Foch — 3399
C.S.G. — 3391
2 Bureau.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 177, c. 666—667; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major Général de l'Armée, 16 N 2028.

Ministerul de Război
Statul Major General al Armatei
Grupa de înaintare
Biroul 3 A
Operaţiuni. Prioritate
Nr. 3333 BS/3

Telegramă cifrată
Paris, 2 aprilie 1919

Preşedintele Consiliului de Miniştri, ministru de război,
către generalul Comandant şef al Armatelor Aliate din Orient

Constantinopol

Generalul englez Smuts se duce în misiune specială în Ungaria în numele Puterilor Aliate şi Asociate, cu instrucţiunile care au fost date mai jos.

Sînteţi invitat să vă conformaţi tuturor instrucţiunilor pe care generalul Smuts le va da în vederea măsurilor care se vor lua în interiorul zonei neutre instituite între trupele ungare şi române sau în ceea ce priveşte metoda de ocupare a ţării de către trupele aliate.

Sînteţi, de asemenea, invitat să daţi generalului Smuts tot sprijinul pentru a duce la bun sfîrşit misiunea sa.

Instrucţiunile date generalului Smuts sînt următoarele:

„Să se ducă în Ungaria pentru a examina executarea generală a Armistiţiului încheiat la Villa Giusti la 3 noiembrie 1918 şi a Convenţiei militare din 13 noiembrie 1918 şi, în special, executarea dispoziţiei date de Consiliul Suprem pentru constituirea unei zone neutre între trupele române şi ungare în Transilvania. În legătură cu această problemă, sarcina generalului Smuts va fi de a explica guvernului ungar raţiunile pentru care s-a instituit această zonă şi de a demonstra în mod clar că această măsură a fost adoptată în mod unanim pentru a se evita vărsarea de sînge şi fără nici o intenţie de a se anticipa asupra eventualei reglementări a frontierelor între Ungaria şi România. Această problemă nu a fost suficient aprofundată şi nu va fi reglementată definitiv înainte de semnarea Tratatului de Pace.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Generalul Smuts va putea să ia toate măsurile pe care le va considera ca fiind favorabile intereselor guvernelor aliate şi asociate, în interiorul zonei neutre şi în ceea ce priveşte modul de ocupare a acestei zone de către trupele aliate.

În continuare, generalul Smuts va face o anchetă în legătură cu modul în care au fost tratate misiunile aliate la Budapesta de la recenta schimbare de guvern.

Generalul Smuts are puteri depline pentru a se duce oriunde, fie în Ungaria, fie în altă parte, şi pentru a lua toate măsurile care îi vor permite executarea acestor instrucţiuni sau a oricăror altora care se leagă strîns de acestea.

El va face un raport detaliat Consiliului Suprem".

Generalii Berthelot şi Lobit primesc în mod direct textul prezentei telegrame.

Cifrată şi expediată
la 2 aprilie 1919, ora 23,30
sub nr. 720—108 cuvinte
721— 93 cuvinte
722—71 cuvinte
723—84 cuvinte
Copii — general Alby
Cabinet — 3396
A.E. — 3397
mareşal Foch — 3399
C.S.G.— 3391
Biroul 2

574

1919 aprilie 7, Berlin. **Extras dintr-un raport din Berlin către von Bergen, delegat al Germaniei la Budapesta, despre relaţiile dintre românii transilvăneni şi cei din Regatul României.**

Abschrift
P.P.

Berlin, den 7. April 1919

4) Siebenbürgen

Nachdem die Rumänen des Ardeals ihre Vereinigung mit dem Königreich feierlich verkündet und auch die grösste Minderheit, die Siebenbürger Sachsen, sich für den Anschluss ausgesprochen haben, darf die tatsächliche Vereinigung als vollzogen betrachtet werden, umsomehr, als auch General Berthelot sowie die Amerikaner sich für die rumänischen Forderungen offen eingesetzt haben, ein wirklicher Widerstand Ungarns aber nicht in Frage kommen dürfte. Der Rumänischen Regierung ist es gelungen, die Siebenbürger zum Aufgeben ihrer ursprünglichen Wünsche nach völliger Selbstverwaltung zu bewegen. Allerdings soll der siebenbürgische Regierungsrat noch auf längere Zeit in Tätigkeit bleiben. Bisher ist eine Verschmelzung der Verwaltung nur für Heerwesen und Polizei durchgeführt worden. Eine selbstständige Delegation ist angeblich zur Friedenskonferenz entsandt worden.

Für die zukünftigen Beziehngen Deutschlands zu Rumänien dürften die Gestaltung des Verhältnisses Siebenbürgens zum alten Rumänien von grosser Bedeutung sein. Es kann als ausgeschlossen betrachtet werden, dass die siebenbürger Politiker sich einer der bestehenden Parteien in Alt-Rumänien anschliessen. Die Siebenbürger betrachten sich vielmehr, dank ihrer höheren Kulturstufe, dazu berufen, eine Gesundung der unhaltbaren innerpolitischen

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Verhältnisse Rumäniens herbeizuführen. Ein diesbezügliches Zusammengehen mit den Übrigen neuen Gebietsteilen wird erwogen. Jedenfalls werden die Anfeindungen der Regierung gegen Marghiloman und die conservative Partei etschieden verurteilt. Ebenso legen die Siebenbürger, nach allen Richtungen grossen Wert darauf, gute Beziehungen zum Deutschen Reich zu unterhalten. P.P.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 110—112; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Oesterreich Nr. 104, Bd. 16.

Copie Berlin, 7 aprilie 1919
P⟨raemissis⟩ P⟨raemittendis⟩

4) Transilvania

După ce românii din Transilvania au declarat solemn unirea lor cu Regatul ⟨României⟩ şi de asemenea minoritatea cea mai numeroasă ⟨a germanilor⟩, saşii din Transilvania, s-au declarat pentru alipire, unirea de fapt trebuie considerată ca săvîrşită, cu atît mai mult cu cît şi generalul Berthelot, precum şi americanii au susţinut în mod deschis postulatele române, iar o opoziţie reală din partea Ungariei nici nu poate fi luată în discuţie. Guvernul român a reuşit să determine pe transilvăneni să renunţe la dorinţele lor de la început de a avea o administraţie proprie deplină. Negreşit, Consiliul guvernamental transilvănean rămîne încă un timp mai lung în activitate. Pînă acum s-a înfăptuit o contopire a administraţiei numai pentru armată şi poliţie. Se spune că o delegaţie proprie ar fi fost trimisă la Conferinţa de Pace.

Pentru viitoarele relaţii ale Germaniei cu România se pare că va fi de mare importanţă forma pe care o va lua raportul Transilvaniei faţă de România veche. Se poate considera exclus ca politicienii din Transilvania să se integreze în unul din partidele existente în România veche. Transilvănenii, datorită treptei lor de cultură mai înaltă, se consideră mai curînd chemaţi să înfăptuiască o însănătoşire a insuportabilei situaţii de politică internă din România. Se are în vedere o colaborare în această privinţă cu celelalte părţi teritoriale. În orice caz, actele de duşmănie ale guvernului împotriva lui Marghiloman şi a Partidului conservator sînt hotărît condamnate. De asemenea, transilvănenii pun mare preţ în toate privinţele pe a întreţine bune relaţii cu Germania. P⟨raemissis⟩ P⟨raemittendis⟩.

575

1919 aprilie 7, Budapesta. **Schimb de note între Guvernul Sfaturilor din Ungaria şi generalul Jean Christiaan Smuts, însărcinatul Antantei.**

138 sz. dokumentum
1919 április 7

A Vörös Újság közli a tanácskormány és Smuts Antant-Megbizott jegyzékváltását

A tanácskormánynak Smuts tábornokkal folytattot tárgyalásairól a M. Távirati Iroda a következő okmányokat tette közzé:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Smuts tábornok előterjesztése.

Smuts tábornok április 4-én a Magyarországi Tanácsköztársaságnak a következő ajánlatot tette:

1. A magyar kormány hajlandó visszavonni minden magyar csapatot és fegyveres erőt a következő vonaltól nyugatra:

A vonal három kilométerrel Makótól keletre elhagyja a Marost, és három kilométerrel keletre halad Tótkómlóstól, Békéscsabától és Békéstől, továbbá a berettyószentmártoni útkeresztezéstől, majd tizenöt kilométerrel Debrecentől keletre húzódik, és Debrecentől észak-keletre fordulva egy Nagyecsedtől öt kilométerrel nyugatra fekvő ponton megy keresztül és a Szamos folyót Nagyecsedtől északra éri el.

2. Az összes román csapatok parancsot kapnak, hogy jelenleg elfoglalt állásaikon túl ne nyomuljanak.

3. Az a terület, amely, az elsőben megjelölt vonal és a román hadsereg jelenlegi arcvonala közé esik, semleges zónának tekintendő, és szövetséges haderőkkel, mégpedig angol, francia, olasz és ha lehetséges, amerikai csapatokkal szállandó meg.

4. A magyar kormány elfogadja annak a katonai szerződésnek a feltételeit, és ragaszkodik hozzájuk amelyet, az előbbi magyar kormány az antant és a vele szövetséges hatalmakkal 1918 november 13-án kötött, valamint elfogadja az 1918 november 3-án kötött fegyverszünet feltételeit is, és ragaszkodik hozzájuk.

5. Határozottan kimondatik, hogy a föntebb leírt demarkációs vonal nem gyakorol befolyást az esetleges békefeltételekben meg-állapítandó területrendezésre.

6. Smuts tábornok ajánlani fogja a Párizsban egybegyült nagyhatalmaknak, hogy a Magyarország blokádját rögtön szüntessék meg, és léptessenek életbe könnyítéseket abból a célból, hogy az elsőrendű szükségleti cikkeknek, jelesen zsírnak és szénnek, Magyarországba való azonnali behozatala lehetővé váljék .

7. Smuts tábornok továbbá ajánlani fogja a Párizsban egybegyült nagyhatalmaknak, hogy mielőtt Magyarország politikai határait a békeszerződésben végleg megállapítanák, hívják meg a magyar kormány meghatalmazott képviselőit, adják elő álláspontjukat a határok kérdésében és minden ebből származó gazdasági kérdésben egy értekezleten, amelyet a nagyhatalmak egy képviselőjének elnöklete alatt Cseh-Szlovákország, Románia, Jugoszlávia és Német-Ausztria képviselőivel tartanának.

A tanácskormány válaszjegyzéke

A Magyar Tanácsköztársaság kormánya erre a következő jegyzéket intézte Smuts tábornokhóz:

Tábornok Úr!

A Magyarországi Tanácsköztársaság Forradalmi Kormányzótanácsa nevében köszönetet mondunk Önnek az antant megbízásából velünk folytatott tanácskozásai alkalmával az Ön részéről megnyilvánult nobilitásért és jóindulatért.

Mind amellett kénytelenek vagyunk kinyilatkoztatni, hogy, az átadott feltételek olyanok, hogy ezeket csak mint parancsot fogadhatják el azok, akik e feltételek mellett az ország kormányzását vállalni hajlandók. Támaszkodva mégis arra jóindulatra, amely Tábornok Úr részéről számunkra oly szokatlan módon megnyilatkozott kérjük, kegyeskedjék az antanthatalmak kormányainál következő javaslatainkat tolmácsolni:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1. Semleges zónát hajlandó megalkotni Magyarország Tanácsköztársaságának jelenlegi kormánya is, de csupán abban az esetben, ha a semleges zóna határa a jelenlegi megszállási vonaltól kezdődően nemcsak nyugatra tolatik ki, a Tábornok Úr által megjelölt határokig, hanem keletre is, a Maros vonaláig, amelyet az 1918 novemberi katonai egyzmény mint demarkációs vonalat megjelölt, és amelyet Presan tábornok 938. számu parancs önkényesen és egyoldalúlag megváltoztatott gazdasági életünk pótolhatatlan kárára. (Vyx alezredes 1918 december 16—ról kelt 384. számu átirata). [1]

a) A semleges zónának azon részén, amely csapataink által kiürítendő és Tábornok Úr ajánlata szerint is nemzetközi, vagyis angol, olasz, francia, esetleg amerikai csapatokkal volna megszállandó, érvényben marad a Magyarországi Tanácsköztársaság alkotmánya, és az ez által teremtett gazdasági és szociális viszonyokba semminemü beavatkozás nem történik. Természetes, hogy Szegeden és Aradon ennek megfelelően a Tanácsköztársasag alkotmánya visszaállítandó. Megfelelően amaz alapelvnek, amelyeken a Magyar Tanácsköztársaság alkotmánya nyugszik, természetesen semmi akadálya sem lehet annak, hogy a közigazgatás a lakosság anyanyelvén történjék.

b) Legteljesebb, minden korlátozástól mentes forgalom a semleges zóna területéről úgy a Magyar Tanácsköztársaság, mint a Román Királyság irányában.

c) Szabad tranzitó forgalom a Román Királyság által megszállva tartott erdélyi területeken.

2. Kérjük a blokádnak ezzel egyidejűleg való teljes megszüntetését, a Tanácsköztársaságnak szénnel és zsírral való ellátását.

3. Kérjük az általunk ajánlott és Tábornok Úr által is javasolt konferenciának egybehívását, amely a párizsi békekonferencia tárgyalásaival párhuzamosan a Magyar Tanácsköztársaság, Csehország, Románia, Szerbia, Iugoszlávia és Német-Ausztria kiküldötteiből alakulva lehetőleg Prágában vagy Bécsben a lehető legsürgősebben összeülne, és megállapítaná nemcsak a politikai határokat, de rendezné az országok között fölmerülhető összes gazdasági kérdéseket is. Ezzel kapcsolatban határozottan kijelentjük, hogy a Magyarországi Tanácsköztársaság nem a területi integritás elvének alapján áll, de a területi kérdéseknek az imperialista hódítás alapján való megvalósítását ellenzi.

4. Kérjük annak lehetővé tételét, hogy úgy a felsorolt, mint a többi országokban is gazdasági képviseletet tarhassunk fönn, és viszont a külföldi államok is gondoskodhassanak megfelelő gazdasági képviseltetésükről a Magyarországi Tanácsköztársaság területén.

5. Kérjük, hogy az antant-hatalmok gondoskodjanak azonnal a barbár üldözések megszüntetéséről, amelyek a megszállott területeken a munkásmozgalom minden fajtájával szemben megnyilatkoznak.

Amikor mindezeket tisztelettel előterjesztjük, szíves figyelmébe idézzük Tábornok Úrnak, hogy kormányunk nemcsak rendeletet bocsátott ki az idegen alattvalók személyének különös védelméről, de késznek mutatkozott

---

[1] Vyx alezredes 1918 december 16-án „átiratott intézett a magyar fegyverszüneti bizottsághoz, amelyben közli, hogy a románok felhatalmazást nyertek a demarkációs vonal átlépésére". Az átirat azonban hangsulyozza, hogy Kolozsvár, Dés, Szatmár, Nagykároly, Nagyvárad, Nagybánya, Arad, Máriaradna, Marghitta és Máramarossziget megszállása ideiglenes, és addig tart, amig a románokat francia megszállô csapatok válthatják fel. Presan tábornok Vyx 84. számu átiratával kapcsolatban adta ki 938. számu parancsát, amely szerint „a románok a Szatmárnémeti — Nagykároly — Szalacs — Szalárd Nagyvárad — Békéscsaba által jelölt vonalig az egész vidék rendszeres megszállása mellett szándékoztak elonyomulni".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

arra is, hogy az idegen alattvalók vagyonát is különös védelemben részesítsék.

Fogadja Tábornok Úr kiváló nagyrabecsülésünk őszinte kifejezését.

Garbai
elnök

Kun
külügyi népbiztos

M. m. mozg. jv. d. VI/1, p. 132—133 (*Vörös Újság*, 1919 április 7. Az antant tárgyal a tanácskormánnyal).

Documentul nr. 138
din 7 aprilie 1919

Vörös Újság publică schimbul de note între Guvernul Sfaturilor şi Jean Christiaan Smuts — însărcinatul Antantei.

Despre discuţiile purtate de Guvernul Sfaturilor cu generalul Smuts, biroul de telegr. M. a făcut cunoscut următoarele documente:

Propunerea generalului Smuts.

La 4 apr. generalul Smuts a propus următoarele Republicii Sfaturilor din Ungaria:

1. Guvernul ungar este dispus să retragă toate unităţile militare ungare şi forţa armată de la linia următoare spre apus.

Linia la 3 km spre răsărit de Makó părăseşte Mureşul şi merge cu 3 km spre răsărit de la Tótkomlós, Békéscsaba şi Békés, apoi de la răscrucea de drum de la Berettyószentmárton, pe urmă se retrage cu 15 km de la Debreţin spre răsărit şi întorcîndu-se de la Debreţin spre nord-est trece peste un punct aflat la 5 km spre apus de Nagyecsed şi întîlneşte rîul Someş de la Nagyecsed spre nord.

2. Toate unităţile militare române primesc ordin de a nu depăşi poziţiile lor ocupate în prezent.

3. Teritoriul dintre linia menţionată în 1 şi actuala linie de luptă a armatei române să fie considerat zonă neutră şi să fie ocupat de forţe militare aliate şi anume de unităţi militare engleze, franceze, italiene, şi dacă e posibil, americane.

4. Guvernul ungar acceptă condiţiile acelui tratat militar şi le respectă, pe care l-a încheiat precedentul guvern ungar cu Antanta şi cu puterile aliate la 13 noiembrie 1918 şi acceptă de asemenea şi condiţiile armistiţiului încheiat la 3 noiembrie şi le respectă.

5. Se precizează în mod ferm că linia de demarcaţie descrisă mai sus nu exercită vreo influenţă asupra eventualelor reglementări teritoriale care s-ar stabili prin condiţiile păcii.

6. Generalul Smuts va recomanda Marilor Puteri întrunite la Paris încetarea imediată a blocadei asupra Ungariei şi acordarea unor facilităţi în scopul creării posibilităţii ca articolele de primă necesitate, cum sînt grăsimea şi cărbunele, să fie importate urgent în Ungaria.

7. Totodată generalul Smuts va recomanda Marilor Puteri întrunite la Paris ca înainte de stabilirea definitivă prin Tratatul de Pace a graniţelor politice ale Ungariei să invite pe reprezentanţii împuterniciţi ai guvernului ungar ca să-şi prezinte punctul de vedere în chestiunea frontierelor şi în toate problemele economice decurgînd din aceasta la o conferinţă pe care ar urma s-o ţină Marile Puteri, sub preşedinţia unuia din reprezentanţii lor, cu reprezentanţii Cehoslovaciei, României, Iugoslaviei şi Austro-Germaniei.

Nota de răspuns a Guvernului Sfaturilor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La aceasta, Republica Sfaturilor din Ungaria a adresat generalului Smuts următoarea notă:

Domnule general!

Vă mulţumim în numele Consiliului guvernamental revoluţionar al Republicii Sfaturilor din Ungaria pentru noblețea şi bunăvoinţa manifestată de dv. cu prilejul discuţiilor purtate cu noi din însărcinarea Antantei.

Cu toate acestea, noi sîntem nevoiţi să declarăm că condiţiile remise sînt de aşa natură încît nu pot fi acceptate decît ca ordine de către cei ce sînt dispuşi să-şi asume guvernarea ţării în aceste condiţii. Sprijinindu-ne totuşi pe bunăvoinţa manifestată de către dv. dle general, într-un mod atît de neobişnuit pentru noi, vă rugăm să tălmăciţi guvernelor puterilor Antantei propunerile noastre de mai jos:

1. Şi guvernul actual al Republicii Sfaturilor din Ungaria doreşte să creeze o zonă neutră, dar numai în cazul cînd graniţa zonei neutre, începînd de la linia ocupată în prezent nu se împinge numai spre apus pînă la hotarele indicate de dl general, ci şi spre răsărit, pînă la linia Mureşului, pe care convenţia militară din noiembrie 1918 a desemnat-o ca linie de demarcaţie şi pe care ordinul nr. 938 al generalului Prezan l-a modificat în mod arbitrar şi unilateral în dauna ireversibilă a vieţii noastre economice. (Adresa locot. colonel Vyx nr. 384 din 16 dec. 1918) [1].

a) Pe partea zonei neutre care urmează să fie evacuată de oştirile noastre şi care, în conformitate şi cu recomandarea dlui general, urmează să fie ocupată de trupe internaţionale, adică engleze, italiene, franceze şi eventual americane, rămîne în vigoare constituţia Republicii Sfaturilor din Ungaria şi în relaţiile economice şi sociale create de această constituţie nu va avea loc nici un fel de amestec. Firește că la Seghedin şi Arad, în conformitate cu aceasta, se va reinstaura constituţia Republicii Sfaturilor. În conformitate cu principiul fundamental pe care se bazează constituţia Republicii Sfaturior din Ungaria, desigur, nu vor putea exista nici un fel de piedici ca administraţia să se facă în limba maternă a populaţiei.

b) Circulaţia cea mai perfectă, liberă de orice limitare de la zona neutră în direcţia atît a Republicii Sfaturilor din Ungaria cît şi a Regatului Român.

c) Circulaţia tranzit liberă pe teritoriile ardelene ţinute sub ocupaţie de către Regatul Român.

2. Cerem în acelaşi timp completa încetare a blocadei şi aprovizionarea Republicii Sfaturilor cu cărbune şi grăsimi.

3. Cerem să fie convocată conferinţa recomandată de noi şi propusă şi de dl general, conferinţă care, — în paralel cu dezbaterile Conferinţei de la Paris, — fiind alcătuită din delegaţii Republicii Sfaturilor din Ungaria, Cehoslovacia, România, Serbia, Iugoslavia şi Germano-Austria, să se întrunească cît se poate mai urgent şi pe cît posibil la Praga sau Viena şi să stabilească nu numai frontierele politice, ci să reglementeze de asemenea şi problemele economice ce s-ar ivi între aceste ţări. În legătură cu aceasta, declarăm în mod ferm că Republica Sfaturilor din Ungaria nu se bazează pe principiul integrităţii teritoriale, dar se opune rezolvării problemelor teritoriale bazate pe cucerirea imperialistă.

4. Cerem crearea posibilităţii de a avea reprezentanţe economice în ţările înşirate ca şi în alte ţări şi în schimb, statele străine să se îngrijească,

---

[1] Prin această adresă se aducea la cunoştinţa guvernului ungar hotărîrea Consiliului Suprem prin care se recunoştea dreptul autorităţilor române de a-şi institui controlul asupra teritoriilor româneşti de la vest de Mureş. Guvernul de la Bucureşti şi Consiliul Dirigent n-au recunoscut prevederea din Armistiţiul de la Belgrad care fixa linia de demarcaţie dintre România şi Ungaria pe cursul Mureşului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de asemenea, să aibă reprezentanţe economice corespunzătoare pe teritoriul Republicii Sfaturilor din Ungaria.

5. Cerem ca puterile Antantei să se preocupe de încetarea persecuţiei barbare ce se manifestă pe teritoriile ocupate faţă de orice formă a mişcării muncitoreşti.

Propunînd cu tot respectul toate acestea, supunem atenţiei dlui general faptul că guvernul nostru nu a emis numai ordin pentru ocrotirea specială a persoanei supuşilor străini, dar este gata să acorde o protecţie specială şi averii supuşilor străini.

Primiţi, dle general, expresia sinceră a deosebitei noastre stime şi consideraţiuni.

Garbai — preşedinte

Kun — comisarul poporului pentru afaceri externe

576

1919 ⟨înainte de aprilie 8⟩. **Telegramă a Comandamentului Trupelor române din Transilvania către Marele Cartier General prin care comunică un memoriu semnat de preşedintele Consiliului Dirigent referitor la evenimentele ce aveau loc pe teritoriul ocupat de trupele ungare.**

No. 3326/1919
Grand Quartier Général
Bureau des Opérations

Télegramme
du Commandement des Troupes de Transylvanie
au Grand Quartier Général

Veuillez communiquer à M. le Ministre Vaida, rue Lascar Catargi Nº 24, ce qui suit:

J'ai adressé hier au Gouvernement Magyar, par l'entremise d'Erdoli, la protestation suivante: sur la base des dates authentiques établies par l'enquête faite à la suite des plaintes adressées au Conseil Dirigeant de Sibiu et sur la base des documents se trouvent en notre possession, j'ai constaté: que les organes officiels du Gouvernement Magyar ont foulé le droit d'autodétermination des peuples contrairement à nos accords avec le Gouvernement Magyar, ainsi qu'à l'ordonnance du 12 Nov. 1918 lancé, sur la base de ces principes et accords, par M. Bartha, Ministre de la Guerre, aux Comitats Roumains, dans lesquels le Conseil Dirigeant roumain n'a pas repris la puissance publique respective et que l'armée roumaine n'a pas encore occupé: or, ces organes enrôlent de force la jeunesse roumaine dans l'armée hongroise, en usant de mesures coercitives contre les jeunes gens qui ne se présentent pas: lors de ces recrutements de volontaires, les Roumains sont pris et trainés de force: à la suite de ces recrutements forcés, les jeunes recrues roumaines ainsi que les gardes non encore désarmées sont soumis au Commandement militaire hongrois et doivent prêter serment au drapeau Hongrois: des troupes régulières et des soldats irréguliers Szeklers, amenés par des trains blindés et des trains spéciaux, désarment les gardes roumaines, pillent les villages, restés sans défense, battent et maltraitent les gens et les exécutent en les torturant d'une manière épouvantable.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ainsi, dans la commune de Bologa (Sebesvar) du Comitat de Cojocna, après avoir pillé les villages, ils ont tué, le 24 Janvier de la manière la plus inhumaine et qu'après d'effroyables tortures le Sous-Lieutenant invalide Georges Tamas, et le paysan roumain Théodore Totéa: ils ont également fusillée les paysans: Jean Breazda, Simeon Pamantas, Demètre Bagio, Gabriel Ors, Gabriel Damian, et Marie Potra de Bologa ainsi que Jean Farcan de Martoca en y blessant aussi d'autres.

De la même manière ils ont pillé les communes de Ciucea, Poieni et Hodos, comme victimes il y a eu trois morts et quelques blessés: plusieurs autres habitants ont été déportés sans plus avoir le droit de retourner chez eux. Dans la commune de Bologa on a écorché à un jeune Roumain le bras droit et le força de se nourrir de sa propre chair pour être crucifié ensuite. Les habitants des comitats d'Arad, Bihor, Salagin et Sat Mar vivent sous une terreur continuelle; le fait que les troupes régulières et irrégulières d'invasion voyagent en trains blindés et arrivent par trains spéciaux, prouve que les autorités du Gouvernement Hongrois s'abstiennent non seulement de mettre un terme à cette situation épouvantable, mais semblent même l'appuyer. Tandis que sur le territoire qui se trouve sous l'autorité du Conseil Dirigeant Roumain règnent la tranquillité et un ordre parfait, qu'aucun trouble n'a été signalé nulle part, que l'avoir et la vie de chaque citoyen, sans distinction de nationalité, sont pleinement assurés, et qu'il n'y a eu enfin aucune victime ni d'injustice commise, par contre sur les territoires qui se trouvent sous l'autorité magyare la vie et la fortune des roumains sont continuellement menacés et bien de nos compatriotes sont tombé victime de cet état de choses.

En portant devant le jugement du Monde civilisé ces agissements inouis, le Conseil Dirigeant proteste d'une part de la manière la plus ferme contre cet état de choses et contre les empiètements subis par la nation roumaine, demande d'autre part du Gouvernement Hongrois de mettre un terme à cette situation qui frappe dans les droits les plus élémentaires de l'Humanité et se trouve être en contradiction avec les principes qui gouvernent la communauté des nations et exige enfin des garanties urgentes pour assurer la vie, la fortune et la tranquillité de ceux d'entre nos fils qui se trouvent sous la domination magyare.

Le Conseil Dirigeant roumain tout en désirant s'abstenir de toute répression désire aussi en fin de compte garantir de toutes ses forces et de la manière la plus efficace les intérêts du peuple roumain ainsi que la vie et la fortune des fils de cette nation, dont il incombe le devoir à ce Conseil de les gouverner et de les protéger.

Signé par Juliu Maniu
President du Conseil
Pour traduction conforme
M. Arion

■ Arh. St. Bucureşti, Fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 269—271.

Nr. 3326/1919
Marele Cartier General
Biroul de Operaţiuni

Telegramă
a Comandamentului Trupelor din Transilvania
către Marele Cartier General

Vă rugăm să comunicaţi dlui ministru Vaida, str. Lascăr Catargi nr. 24, cele ce urmează:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Am adresat ieri guvernului ungar, prin intermediul lui Erdoli, următorul protest: pe baza datelor autentice stabilite prin ancheta făcută în urma plîngerilor adresate Consiliului Dirigent din Sibiu şi pe baza documentelor ce se află în posesia noastră, am constatat: că organele oficiale ale guvernului ungar au încălcat dreptul la autodeterminare al popoarelor contrar acordurilor noastre cu guvernul ungar precum şi ⟨contrar⟩ ordonanţei din 12 nov. 1918 lansate, pe baza acestor principii şi acorduri, de dl Bartha, ministrul de război, comitatelor româneşti unde Consiliul Dirigent Român nu a preluat puterea publică respectivă şi pe care armata română nu le-a ocupat încă; or aceste organe înrolează cu forţa tineretul român în armata ungară, uzînd de măsuri coercitive împotriva tinerilor care nu se prezintă; cu ocazia acestor recrutări de voluntari, românii sînt prinşi şi tîrîţi cu forţa; în urma acestor recrutări forţate, tinerii recruţi români precum şi gărzile încă nedezarmate sînt supuşi Comandamentului militar ungar şi trebuie să depună jurămînt sub drapelul ungar; trupele regulate şi soldaţii neregulaţi secui, aduşi în trenuri blindate şi în trenuri speciale, dezarmează gărzile româneşti, jefuiesc satele rămase fără apărare, bat şi maltratează oamenii şi îi execută torturîndu-i în mod cumplit.

Astfel, în comuna Bologa (Sebesvar) din comitatul Cojocna, după ce au jefuit satele, ei au ucis, la 24 ian., în modul cel mai inuman şi după înfricoşătoare torturi, pe sublocotenentul invalid Gheorghe Tamas şi pe ţăranul român Tecdor Totea; ei au mai împuşcat pe ţăranii Ioan Breazda, Simeon Pamantas, Dumitru Bagio, Gabriel Ors şi Maria Potra din Bologa, precum şi pe Ioan Farcan din Motorca, rănind şi pe alţii.

În acelaşi mod ei au jefuit comunele Ciucea, Poieni şi Hodoş, ca victime au fost 3 morţi şi cîţiva răniţi; mulţi alţi locuitori au fost deportaţi fără a avea dreptul de a se întoarce acasă. În comuna Bologa, unui tînăr i-a fost jupuit braţul drept, apoi a fost forţat să-şi mănînce propria carne, pentru a fi crucificat după aceea. Locuitorii comitatelor Arad, Bihor, Sălaj şi Satu Mare trăiesc sub o teroare permanentă; faptul că trupele regulate şi neregulate călătoresc în trenuri blindate şi sosesc cu trenuri speciale dovedeşte că autorităţile guvernului ungar se abţin nu numai să pună capăt acestei situaţii înfricoşătoare, dar par chiar a le sprijini.

În timp ce pe teritoriul care se află sub autoritatea Consiliului Dirigent Român domnesc liniştea şi o ordine perfectă, nici o tulburare nu a fost nicăieri semnalată, iar avutul şi viaţa fiecărui cetăţean, fără deosebire de naţionalitate sînt pe deplin asigurate şi, în sfîrşit, nu a fost nici o victimă sau nedreptate, dimpotrivă, pe teritoriile care se găsesc sub autoritatea maghiară, viaţa şi averea românilor sînt în permanenţă ameninţate şi mulţi dintre compatrioţii noştri au căzut victime acestei stări de lucruri.

Aducînd în faţa judecăţii lumii civilizate aceste procedee nemaipomenite, Consiliul Dirigent protestează pe de o parte în modul cel mai ferm împotriva acestei stări de lucruri şi împotriva acestor abuzuri suferite de naţiunea română, cerînd pe de altă parte guvernului ungar să pună capăt acestei situaţii care loveşte în drepturile cele mai elementare ale umanităţii şi vine în contradicţie cu principiile care guvernează Comunitatea Naţiunilor şi cere garanţii urgente pentru a asigura viaţa, averea şi liniştea acelora dintre fiii ei care se află sub dominaţia maghiară.

Consiliul Dirigent Român, dorind să se abţină de la orice represiune doreşte de asemenea să garanteze din toate puterile şi în modul cel mai eficient

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

interesele poporului român, precum şi viaţa şi averea fiilor acestei naţiuni, avînd datoria de a le guverna şi a le apăra.

Pentru traducere conformă,
M. Arion

Semnat: Iuliu Maniu,
Preşedintele Consiliului

577

1919 aprilie 9, Budapesta. **Articol despre recrutarea muncitorilor români de la Budapesta în Armata Roşie.**

159 sz. dokumentum
1919 április 9

A Budapesti román munkások jelentkeznek a Vörös Hadseregbe

Vasárnap [1] délelőtt 10 órakor a Hadügyi Népbiztosság előtt, a Várban a román kommunisták pártja toborzó gyűlést tartott a román Vörös Hadsereg részére, amelyen 5—600 főnyi lelkes tömeg vett részt. A gyűlésen a Budapesten tartózkodó román vörösgárdisták egy része is megjelent. A megjelentekhez Kornstein, Ceppes, Dobresen és Atanasiu elvtársak beszéltek, majd Cogan Henri elvtárs tartott nagyhatású beszédet. A mindvégig lelkes hangulatban megtartott gyűlés az Internácionálé éneklésével ért véget, és utána a hallgatók nagy számban jelentkeztek a román Vörös Hadseregbe.

■ M.m. mozg. jv. d. VI/1, p. 153 (*Vörös Ujság*, 1919 április 9. Toborzás a román Vörös Hadseregbe).

Documentul nr. 159
din 9 aprilie 1919

Muncitori români de la Budapesta cer să fie primiţi în Armata Roşie

Duminică [1] dimineaţa la ora 10, în faţa Comisariatului poporului pentru probleme militare, în Cetate, partidul comuniştilor români a ţinut o adunare pentru recrutare în Armata Roşie română, la care a participat o mulţime entuziasmată de 5—600 de oameni. La adunare a fost de faţă şi o parte din gardiştii roşii români aflaţi la Budapesta. Tov. Kornstein, Ceppes, Dobresen şi Atanasiu au vorbit celor prezenţi, apoi tov. Cogan Henric a rostit o cuvîntare foarte impresionantă. Adunarea desfăşurată pînă la capăt într-o atmosferă însufleţită a luat sfîrşit prin intonarea Internaţionalei şi după aceea, auditorii s-au prezentat în număr mare să fie primiţi în Armata Roşie română.

[1] 1919 aprilis 6. (6 aprilie 1919).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 aprilie 10. **Articol despre misiunea generalului Smuts la Budapesta; acordul propus guvernului ungar şi răspunsul reprezentantului acestuia.**

Hongrie
La mission du Général Smuts

On a signalé hier les déclarations faites devant les représentants de la presse hongroise par le commissaire du peuple aux affaires étrangères, Bela Kun. Elles avaient trait aux négociations que le général Smuts a engagées à Budapest avec le gouvernement communiste qui s'est imposé à la Hongrie. Les déclarations de Monsieur Bela Kun ne donnaient qu'une idée très imparfaite des pourparles en cours. Les deux documents qu'en va lire et que publie le bureau de correspondance hongrois permettront de mieux juger le ton de la conversation et son objet. Tout commentaire nous paraît superflu.

Le 4 Avril, le général Smuts a proposé au gouvernement hongrois un accord sur les bases suivantes:

1º Le gouvernement hongrois est disposé à retirer toutes les troupes hongroises et toutes les forces armées à l'ouest de la ligne suivante: la ligne quitte la Maros à trois kilomètres de Mako, court à trois kilomètres à l'est de Tot-Komlos, Bekescsaba-Bekes, passe au carrefour des routes de Berettyo-Szentmartos, puis à quinze kilomètres à l'est de Debreczyn et, de Debreczyn, s'infléchissant vers le nord-est, se dirige vers un point situé à cinq kilomètres à l'ouest de Nagysced pour atteindre la rivière Szamos, au nord de Nagysced.

2º Toutes les troupes roumaines reçoivent l'ordre de ne pas dépasser les positions qu'elles occupent actuellement.

3º La région située entre les lignes déterminées dans le paragraphe premier et le front roumain doit être considérée comme zone neutre et doit être occupée par des troupes alliées, à savoir des troupes anglaises, italiennes et, si possible, américaines.

4º Le gouvernement hongrois accepte les conditions de la convention militaire conclue le 13 Novembre 1918 par l'ancien gouvernement hongrois avec l'Entente et la retifie. En outre, il accepte les conditions de l'armistice conclu le 3 Novembre 1918 et les ratifie.

5º Il est expressément déclaré que la ligne de démarcation déterminée plus haut n'exerce aucune influence sur la fixation de la frontière dans les futures conditions de paix.

6º Le général Smuts proposera aux grandes puissances dont les représentants sont réunis à Paris de lever immédiatement le blocus de la Hongrie et d'apporter des adoucissements dans les conditions de l'existence, notamment en rendant possible l'importation immédiate en Hongrie d'articles de première nécessité, spécialement de la graisse et du charbon.

7º D'autre part, le général Smuts proposera aux grandes puissances dont les représentants sont réunis à Paris, avant de fixer définitivement dans le traité de paix les limites politiques de la Hongrie, d'exposer leur point de vue dans la question de la frontière et de toutes les questions économiques qui en découlent, dans une conférence avec les représentants de la Tchéco-Slovaquie, de la Roumanie, de la Sud-Slavie et de l'Autriche allemande, conférence qui sera tenue sous la présidence d'un représentant des grandes puissances.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ces conditions n'ont pas paru acceptables aux commissaires du peuple, et ils y ont répondu par les contre-propositions qui voici:

Monsieur le Général,

Au nom du conseil du gouvernement de la République Hongroise des conseils, nous vous remercions pour la prévenance et la bienveillance que vous avez manifestées au cours des pourparlers que vous avez entretenus avec nous au nom de l'Entente. Néanmoins, nous sommes obligés de déclarer que les conditions communiquées sont de telle nature qu'elles ne sauraient être acceptées que comme un ordre pour ceux qui, sous de telles conditions, seraient disposés à assumer le gouvernement du pays.

Fondés sur la bienveillance toute particulière que vous avez manifestée, Monsieur le Général, nous vous prions d'être notre interprète auprès des gouvernements des puissances de l'Entente pour leur communiquer les propositions suivantes:

1° Le gouvernement actuel de la République hongroise des conseils est disposé à créer aussi une zone neutre, mais seulement dans le cas où les limites de cette zone neutre seraient déterminées non seulement à l'ouest jusqu'à la ligne désignée par vous, Monsieur le Général, mais aussi à l'est jusqu'à la ligne du Maros indiquée comme ligne de démarcation dans la convention militaire conclue en novembre 1918 et qui est modifiée arbitrairement et unilatéralement en causant un tort considérable et irréparable à notre vie économique dans l'ordre N° 938 du Général Prezan (note N° 384 du Lieutenant-Colonel Vyx, du 16 décembre 1918).

Dans cette partie de la zone neutre qui doit être évacuée par nos troupes et qui, suivant vos propositions, Monsieur le Général, doit être occupée par des troupes internationales anglaises, françaises, italiennes et si possible américaines, la Constitution de la République Hongroise des conseils restera en vigueur et il n'y aura aucune espèce d'immixtion dans les conditions économiques, sociales créées par ladite Constitution. Il est évident que la Constitution de la République des conseils devra être établie à Szeged et à Arad, conformément au principe fondamental sur lequel repose cette Constitution.

Ceci n'empêche nullement que l'administration pourra y être exercée en employant la langue maternelle de la population, moyennant la liberté de trafic la plus complète sans restriction aucune, depuis le territoire de la zone neutre aussi bien vers la République Hongroise des conseils que vers le royaume de Roumanie, moyennant aussi la liberté de trafic en transit par les régions de la Transylvanie occupées par les forces du royaume de Roumanie.

2° Nous demandons en même temps la levée du blocus et le ravitaillement de la République des conseils en charbon et en graisses.

3° Nous demandons que la conférence proposée par nous et également approuvée par vous, Monsieur le Général, et qui doit se composer de représentants de la République Hongroise des conseils de la Bohême, de la Roumanie, de la Serbie, de la Sud-Slavie, de l'Autriche allemande, et qui travaillera parallèlement aux négociations de la Conférence de la paix de Paris, soit réunie si possible à Prague ou à Vienne dans le plus bref délai.

Nous demandons que cette conférence ne détermine pas seulement les frontières politiques, mais qu'elle règle aussi toutes les questions ayant surgi entre ces pays. D'autre part, nous déclarons de la manière la plus catégorique que la République hongroise des conseils ne se place pas sur le terrain de l'intégrité territoriale, mais qu'elle réprouve à l'avance les solutions de questions territoriales basées sur l'impérialisme de conquête.

4° Nous demandons la possibilité d'obtenir une représentation économique aussi bien dans les pays susmentionnés que dans les autres pays. Nous demandons, d'autre part, que les Etats étrangers puissent pourvoir à une

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

représentation économique correspondante dans le territoire de la Republique Hongroise des conseils.

Nous demandons que les puissances de l'Entente prennent immédiatement des mesures pour faire cesser les poursuites barbares exercées dans les territoires occupés contre tous les espèces de mouvements ouvriers.

En vous communiquant respectueusement ces différents points, nous vous rappelons, Monsieur le Général, que notre gouvernement n'a pas seulement rendu une ordonnance en vue de la protection spéciale des ressortissants étrangers, mais qu'il s'est montré prêt à protéger particulièrement aussi les biens de ces ressortissants d'autres pays.

Agréez, Monsieur le Général, l'expression de notre considération sincère et distinguée.

Garbai, président;
Kun, commissaire du peuple aux Affaires étrangères

(Le Temps, 10 Avril 1919*)*

■ Arh. St. Bucureşti, Fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 429—433.

Ungaria
Misiunea generalului Smuts

Ieri au fost aduse la cunoştinţă declaraţiile făcute reprezentanţilor presei ungare de către comisarul poporului pentru afaceri externe, Béla Kun. Ele s-au referit la negocierile pe care generalul Smuts le-a angajat la Budapesta cu guvernul comunist care s-a impus în Ungaria. Declaraţiile dlui Béla Kun nu dau decît o idee foarte vagă a convorbirilor în curs. Două documente care se vor citi şi pe care le publică biroul de corespondenţă ungar vor permite de a se judeca mai bine tonul conversaţiei şi obiectul său. Orice comentariu ni se pare superfluu.

La 4 april., generalul Smuts a propus guvernului ungar un acord pe următoarele baze:

1. Guvernul ungar este dispus să retragă toate trupele ungare şi toate forţele armate la vest de linia următoare: linia părăseşte Mureşul la 3 km de Mako, se îndreaptă la 3 km la est de Totcomlos, Békéscsaba-Békés, trece la răscrucea drumurilor Berrettyó-Szentmárton, apoi la 15 km la est de Debreczen şi, de la Debreczen, deviind spre nord-est, se îndreaptă spre un punct situat la 15 km la vest de Nagyecsed pentru a atinge rîul Someş, la nord de Nagyecsed.

2. Toate trupele române primesc ordin de a nu depăşi poziţiile pe care le ocupă în prezent.

3. Regiunea situată între liniile determinate în primul paragraf şi frontul român trebuie să fie considerată ca zonă neutră şi trebuie să fie ocupată de către trupele aliate, şi anume de trupe engleze, italiene şi, dacă este posibil, americane.

4. Guvernul ungar acceptă condiţiile Convenţiei Militare încheiate la 13 nov. 1918 de către fostul guvern ungar cu Antanta şi o ratifică. În afară de aceasta, el acceptă condiţiile armistiţiului încheiat la 3 nov. 1918 şi le ratifică.

5. Este în mod expres declarat că linia de demarcaţie determinată mai sus nu exercită nici o influenţă asupra fixării frontierei în condiţiile viitoare de pace.

6. Generalul Smuts va propune Marilor Puteri, ai căror reprezentanţi sînt reuniţi la Paris, de a ridica imediat blocada din Ungaria şi de a aduce îmbunătăţiri în ceea ce priveşte condiţiile de existenţă, mai ales făcînd posibilă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

importarea imediată în Ungaria de articole de primă necesitate, în mod special grăsime și cărbune.

7. Pe de altă parte, generalul Smuts va propune Marilor Puteri ai căror reprezentanți sînt reuniți la Paris, înainte de a fixa definitiv în tratatul de pace limitele politice ale Ungariei, de a expune punctul lor de vedere în problema frontierei și a tuturor problemelor economice care decurg din aceasta, într-o conferință cu reprezentanții Cehoslovaciei, României, Iugoslaviei și Austriei germane, conferință care va fi ținută sub președinția unui reprezentant al Marilor Puteri.

Aceste condiții n-au părut acceptabile comisarilor poporului și ei au răspuns la acestea prin contrapropuneri, cum sînt:

Domnule general,

În numele consiliului guvernului Republicii Ungare a Sfaturilor, noi vă mulțumim pentru atenția și bunăvoința pe care le-ați manifestat în cursul convorbirilor pe care le-ați avut cu noi în numele Antantei, totuși, sîntem obligați să declarăm că condițiile comunicate sînt de așa natură încît ele nu ar putea fi acceptate decît ca un ordin pentru cei care, în asemenea condiții, ar fi dispuși să-și asume guvernarea țării.

Bazați pe bunăvoința cu totul specială pe care dv. ați manifestat-o, dle general, noi vă rugăm să fiți interpretul nostru pe lîngă guvernele puterilor Antantei pentru a le comunica următoarele propuneri:

1. Guvernul actual al Republicii Ungare a Sfaturilor este dispus să creeze, de asemenea, o zonă neutră, dar numai în cazul în care limitele acestei zone neutre ar fi determinate nu numai la vest pînă la linia desemnată de dv., dle general, ci și la est pînă la linia Mureșului, indicată ca linie de demarcație în Convenția Militară încheiată în nov. 1918 și care este modificată în mod arbitrar și unilateral, determinînd un rău considerabil și ireparabil vieții noastre economice, în ordinul nr. 938 al generalului Prezan (nota nr. 384 a lt.-col. Vyx din 16 dec. 1918).

În această parte a zonei neutre care trebuie să fie evacuată de către trupele noastre și care, urmînd propunerile dv., dle general, trebuie să fie ocupată de trupe internaționale engleze, franceze, italiene și, dacă este posibil, americane, Constituția Republicii Ungare a Sfaturilor va rămîne în vigoare și nu va suferi nici un fel de imixtiune în ceea ce privește condițiile economice, sociale create prin zisa constituție. Este evident că Constituția Republicii Sfaturilor va trebui să fie stabilită la Seghedin și la Arad, în conformitate cu principiul fundamental pe care se bazează această constituție.

Aceasta nu împiedică nicidecum ca administrația să poată fi aici exercitată folosind limba maternă a populației, mijlocind libertatea traficului cel mai complet fără nici o restricție, începînd cu teritoriul zonei neutre la fel de bine spre Republica Ungară a Sfaturilor, cît și spre Regatul României, mijlocind de asemenea libertatea traficului în tranzit prin regiunile Transilvaniei ocupate de forțele Regatului României.

2. Cerem, în același timp, ridicarea blocadei și aprovizionarea Republicii Sfaturilor cu cărbune și grăsime.

3. Cerem ca conferința propusă de noi și aprobată, de asemenea, de dv., dle general, și care trebuie să cuprindă reprezentanți ai Republicii Ungare a Sfaturilor, ai Boemiei, României, Serbiei, Iugoslaviei, Austriei germane și care va lucra în paralel cu negocierile Conferinței de Pace de la Paris, să fie reunită dacă este posibil la Praga sau la Viena în termenul cel mai scurt.

Cerem ca această conferință să nu determine numai frontierele politice, ci ca ea să reglementeze, de asemenea, toate problemele care au intervenit între aceste țări. Pe de altă parte, declarăm în maniera cea mai categorică că Republica Ungară a Sfaturilor nu se plasează pe terenul integrității teri-

Aldea Constantin
Bibliotecă personală
Nr. .....

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

toriale, dar că ea respinge de la început soluțiile problemelor teritoriale bazate pe imperialismul de cucerire.

4. Cerem posibilitatea de a se obține o reprezentanță economică atît în țările mai sus menționate, cît și în alte țări. Cerem, pe de altă parte, ca statele străine să poată să prevadă o reprezentanță economică corespondentă în teritoriul Republicii Ungare a Sfaturilor.

Cerem ca puterile Antantei să ia imediat măsuri pentru a determina încetarea urmăririlor barbare exercitate în teritoriile ocupate contra tuturor felurilor de mișcări muncitorești.

Comunicîndu-vă respectuos aceste diferite puncte, noi vă reamintim, dle general, că guvernul nostru nu a întocmit numai o ordonanță în vederea protecției speciale de provenienție străine, dar că el este gata să protejeze în mod special, de asemenea, bunurile acestor provenienți străini din alte țări.

Primiți, dle general, expresia considerației noastre sincere și distinse.

Garbai, președinte;
Kun, comisar al poporului pentru afaceri externe

(Le Temps, 10 aprilie 1919*)*

579

1919 aprilie 12. **Telegramă a generalului Henri Mathias Berthelot către președintele Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, Georges Clemenceau, prin care informează asupra cererii Consiliului Dirigent din Transilvania privind protecția sa împotriva atacurilor ungare și asupra hotărîrii guvernului român de a ocupa zona care i-a fost indicată prin decizia Conferinței de Pace din 26 februarie 1919.**

Armée du Danube
Etat-Major
3⁰ Bureau
No 652/3
Secret

Q.G.A., le 12 Avril 1919
Confirmation de télégramme chiffré

Le Général Berthelot
à Monsieur le Ministre de la Guerre, Paris

Le Conseil dirigeant de Transylvanie vient de mettre le gouvernement roumain en demeure d'assurer contre les bandes magyares la protection de ses nationaux. Les bandes magyares continuent, en effet, en dépit des avertissements de l'Entente, à piller les biens et à assassiner les habitants.

Le Conseil dirigeant Transylvain ayant menacé de résilier la direction des affaires et d'autre part l'exaspération des populations risquant de provoquer le développement de l'anarchie, le gouvernement roumain a pris la décision d'occuper la zône qui lui a été indiquée par la décision du Congrès de la Paix en date du 26 Février 1919.

Berthelot

■ Arh. St. București, col. Microf. Franța, r. 175, c. 1113; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat-Major de l'Armée.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Armata Dunării
Statul Major
Biroul 3
Nr. 652/3
Secret

Marele Cartier General al Armatei
12 aprilie 1919
Confirmarea telegramei cifrate

Generalul Berthelot
către domnul ministru de război, Paris

Consiliul Dirigent din Transilvania cere guvernului român de a asigura protecţia conaţionalilor săi contra bandelor ungare. Bandele ungare continuă, într-adevăr, în ciuda avertismentului Antantei, să prădeze bunurile şi să asasineze locuitorii.

Consiliul Dirigent transilvănean fiind în situaţia în care conducerea problemelor era ameninţată cu rezilierea şi, pe de altă parte, exasperarea populaţiei riscînd să provoace dezvoltarea anarhiei, guvernul român a luat decizia de a ocupa zona care i-a fost indicată prin hotărîrea Congresului Păcii din data de 26 februarie 1919.

Berthelot

580

1919 aprilie 13, Bucureşti. **Telegramă identică a celor patru miniştri aliaţi de la Bucureşti, transmisă de ministrul plenipotenţiar al Franţei, Saint-Aulaire, Ministerului de Externe al Franţei, în legătură cu ordinul dat de guvern trupelor române să instituie controlul asupra teritoriilor din Transilvania potrivit hotărîrilor Conferinţei de Pace, în scopul protejării populaţiei româneşti; impresia produsă în România de misiunea generalului Smuts la Budapesta.**

Affaires Etrangères
Déchiffrement
No 308—309

Duplicata
Télégramme à l'arrivée

Bucurest, le 13 Avril 1919 à 21 h 30 reçu le 16 à 4 h 25

No 308 du 12 avril.

Télégramme identique des quatre ministres, etc. ...

Le Président du Conseil par intérim nous a fait savoir que, sur la demande du Conseil national transylvanien, le gouvernement a donné l'ordre aux troupes roumaines d'occuper les territoires de Transylvanie, dans la limite de la décision de la Conférence de Versailles du 26 février, afin d'y protéger les populations roumaines contre les violences des Hongrois.

Depuis quelque temps, l'impunité des attentats hongrois et leur aggravation constante soulèvent une profonde émotion dans tout le pays. (Une) délégation des femmes de toutes les parties de la Transylvanie s'est rendue à Bucarest pour exposer au roi, au (gouvernement) et aux ministres alliés la situation in(to)lérable faite à leur pays, et nous demander une protection immédiate. (A suivre).

Saint-Aulaire

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Affaires Etrangères — Duplicata
Déchiffrement — Télégramme à l'arrivée
No 309 — Bucarest, le 13 Avril 1919, 21 h 30 reçu le 16 à 5 h 50

Suite du No précédent.

La mission du Général Smuts à Budapest où, d'après les radiogrammes, il a négocié avec le Gouvernement hongrois bolchévique et lui aurait proposé des concessions au détriment des Roumains a produit ici la plus déplorable impression, et les Roumains en ont conclu qu'ils n'avaient plus rien à attendre que d'eux-mêmes. Cette impression a été aggravée par le fait que, contrairement aux assurances qui avaient été données, le (Général) Smuts est rentré à Paris sans venir en Roumanie. On récuse donc les conclusions de cette enquête unilatérale. Nous attirons une fois de plus l'attention de nos gouvernements sur la situation très critique où se trouve la Roumanie par suite de l'action évidemment concertée des bolchéviks (russes) et hongrois.

Saint-Aulaire

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 170, c. 86—87; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, sous-série Roumanie, vol. 47, f. 81—82.

Afaceri Externe — Duplicat
Descifrare — Telegramă la sosire
Nr. 308—309 — Bucureşti, 13 aprilie 1919, 21,30
primită în 16 ⟨aprilie⟩ la 4,25

Telegramă identică a celor patru miniştri etc.

Preşedintele interimar al Consiliului ⟨de Miniştri⟩ ne-a adus la cunoştinţă că, la cererea Consiliului Naţional din Transilvania, guvernul a dat ordin trupelor române să ocupe teritoriile Transilvaniei în graniţele hotărîte de Conferinţa de la Versailles din 26 februarie, în scopul de a proteja populaţia română în faţa actelor de violenţă din partea ungurilor.

De cîtva timp impunitatea atentatelor ungare şi permanenta lor agravare produc o profundă emoţie în întreaga ţară. (O) delegaţie de femei din toate colţurile Transilvaniei a venit la Bucureşti pentru a prezenta regelui, (guvernului) şi miniştrilor aliaţi situaţia de netolerat creată în ţinutul lor şi să ne ceară protecţie imediată. (Urmează).

Saint-Aulaire

Afaceri Externe — Duplicat
Descifrare — Telegramă la sosire
Nr. 309 — Bucureşti, 13 aprilie 1919, 21,30
primită în 16 ⟨aprilie⟩ la 5,50

Urmare la nr. precedent.

Misiunea generalului Smuts la Budapesta, unde, potrivit radiogramelor, a tratat cu guvernul ungar bolşevic şi i-ar fi propus acestuia concesii în detrimentul românilor, a produs aici cea mai neplăcută impresie, iar românii au conchis din aceasta că nu mai au nimic de aşteptat decît de la ei înşişi. Această impresie a fost agravată prin faptul că, contrar asigurărilor care fuseseră date, (generalul) Smuts s-a întors la Paris fără să vină în România. Se recuză

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

deci concluziile acestei anchete unilaterale. Atragem încă o dată atenţia guvernelor noastre în legătură cu situaţia extrem de critică în care se află România drept urmare a acţiunii în mod evident concertate a bolşevicilor (ruşi) şi unguri.

Saint-Aulaire

581

1919 aprilie 14, Bucureşti. **Scrisoare a regelui Ferdinand către Ion I. C. Brătianu în legătură cu discuţia purtată cu Constantin Diamandy privind Conferinţa de Pace.**

L-am văzut ieri seară pe Diamandy care m-a întreţinut multă vreme asupra lucrărilor conferinţei şi în special asupra atmosferei care domneşte acolo. Ceea ce mi-a povestit nu este deloc reconfortant, nici încurajator şi regret că noi n-am acţionat în felul nostru acum 2 luni; am fi putut atunci să înaintăm fără nici o dificultate pînă la linia de demarcare care ne-a fost trasată prin aranjamentul din 26 febr.; astăzi condiţiile militare s-au schimbat puţin în dezavantajul nostru şi, cu siguranţă, vom întîmpina o mai mare rezistenţă în înaintarea noastră. Li s-a lăsat timp ungurilor să se concentreze şi să se organizeze mai bine. Cu toate acestea, consider înaintarea noastră în Transilvania ca o necesitate absolută, atît din punct de vedere al politicii noastre externe, cît şi din acela al situaţiei interne.

În timpul ultimei vizite a generalului Franchet d'Espéray fusese convenit între noi să se întreprindă o acţiune militară comună, care să pună capăt stării de anarhie care domneşte în Ungaria, căzusem de acord asupra tuturor punctelor şi mişcarea trupelor ar fi început joia trecută, la 10 apr. Prin acţiunea aceasta, lunga aşteptare a populaţiilor româneşti din Transilvania s-ar fi sfîrşit şi, o dată cu ea, toate persecuţiile şi tratamentele rele ale căror victime fuseseră zi de zi. Cunoaşteţi convorbirea mea cu Franchet; a fost o convorbire francă, după cum se obişnuieşte între militari; el este franc, chiar brutal în vorbe, dar cu el ştii la ce să te aştepţi şi eu am impresia că a fost sincer.

Misiunea generalului ⟨Smuts⟩ a schimbat considerabil toate aceste planuri frumoase. Radioul, care ne-a pus în curent cu convorbirile duse cu un guvern anarhist, a produs indignare aici, cu atît mai mult cu cît tot noi eram aceia care aveam de suferit din această cauză. Cu un regret atît de profund încît ar putea să influenţeze sentimentele mele de loaialitate faţă de toţi aliaţii noştri, trebuie să constat că încă o dată nouă ni se refuză ceea ce se acordă tuturor statelor formate în timpul războiului, cu populaţii care au luptat în rîndurile duşmanilor noştri — iugoslavii, cehoslovacii şi polonezii — în timp ce noi, România, cu toată alianţa noastră, noi n-am meritat să intrăm în luptă alături de cei care luptau pentru principiul naţionalităţilor. Cehoslovacii, polonezii au putut să ajungă, cu sprijinul Antantei, să ocupe teritoriile pe care le revendicau; pe noi ne împiedică nu numai să avansăm pînă la limita fixată prin hotărîrea din 25 febr., dar chiar să punem garnizoane în Dobrogea care face totuşi parte integrantă din vechiul Regat. De ce această dublă măsură? Ceea ce este o crimă pentru noi este un drept pentru alţii, care n-au făcut imensele sacrificii, care n-au suferit aşa cum am suferit noi, care n-au un rege care a sacrificat totul pentru voinţa şi realizarea idealului poporului său, care a smuls din inima sa dragostea pentru ai săi şi toate legăturile (firele) care

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

puteau să-l ataşeze de ţara lui natală, dar care nu este capabil să smulgă din aceeaşi inimă dragostea pentru poporul său şi speranţele supuşilor săi; care nu poate să se supună voinţei unei naţiuni întregi, cînd aceasta este în dreptul său. Situaţia care mi se creează prin aceste amînări continue începe să devină insuportabilă. Populaţiile din Transilvania au început să nu mai poată înţelege de ce trupele noastre nu înaintează, cu toate că zilnic sînt atacate de patrule şi de lovituri de tun; ele se întreabă la ce bun s-a făcut unirea dacă toate mizeriile şi persecuţiile a peste un milion din fraţii lor trebuie să continue la nesfîrşit. Tocmai pentru acest motiv în ultimul Consiliu de Miniştri am hotărît în unanimitate să nu mai aşteptăm şi să dăm ordin trupelor noastre să înainteze. Noi am fost sincer loiali faţă de prietenii noştri şi întotdeauna ne-am supus hotărîrilor Conferinţei cu o răbdare îngerească, dar conştienţi de demnitatea noastră de stat suveran şi de rolul pe care sîntem chemaţi să-l jucăm în Orient; trebuie, de asemenea, să fim loiali şi faţă de fraţii noştri, pentru a căror libertate am luptat.

După convorbirea cu Diamandy, îmi explic multe lucruri şi constat cu regret că o bună parte din aprecierile mele au fost juste. Înţeleg foarte bine că vor să facă Germania incapabilă de a se putea gîndi, timp de mulţi ani, la o revanşă, dar eu cred că dacă vrei să faci pe cineva neputincios, trebuie să le iei şi prietenilor lui mijloacele de a-l ajuta. Or s-a pierdut din vedere acest principiu; vor să distrugă personajul principal, dar sînt amabili cu sateliţii lui care cu adevărat nu merită menajamente; şi rezultatul îl vedem — exasperarea la unii şi anarhia la alţii.

Tot ce mi-a povestit Diamandy n-a făcut decît să-mi confirme impresia pe care am avut-o după unele convorbiri pe care le-am dus în ultima vreme cu generalul englez Bridge. Cei mai mulţi din aceşti străini nu înţeleg deloc punctul nostru de vedere în problema Banatului, căci ei revin mereu asupra acestui punct. Totuşi am evitat să le vorbesc (de unul din motivele) pentru care noi ţinem ca Banatul să nu fie sîrbesc şi despre ce reprezintă pentru noi pericolul unei încercuiri slave. După zelul pe care Marile Puteri — cu excepţia Italiei poate, care contează prea puţin — îl manifestă faţă de cehi şi de sîrbi, mă îndoiesc că această idee ar putea intra în capul lor. ⟨Unele din statele⟩ anglo-saxone consideră războiul complet sfîrşit, drept care unul din ele a reuşit aproape să formeze Liga Naţiunilor iar celălalt să cîştige ceea ce ⟨a rămas⟩ din colonii şi ⟨să obţină⟩ distrugerea flotei germane. Celălalt, singura mare putere continentală, Franţa, este prea sub imperiul urii — foarte legitimă — împotriva Germaniei, ca să mai poată gîndi absolut obiectiv; totuşi situaţia actuală a Europei o pretinde. Cu tot acest pericol, care pentru noi ar persista dacă s-ar sacrifica interesele elementului latin în Orient intereselor slave sau turanice, noi vom încerca să fim în cele mai bune raporturi, atît cu cehoslovacii cît şi cu polonezii, din cauza intereselor noastre comune contra ungurilor şi a boşevismului rusesc.

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 57/1918—1921, f. 71—74.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 aprilie 14, Paris. **Instrucţiuni date de preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministrul de război al Franţei, G. Clemenceau, Comandantului şef al Armatelor Aliate din Orient, generalul Franchet d'Espérey, şi comandantului armatei din Ungaria, privind atitudinea ce vor trebui să o adopte în cazul în care trupele române ripostează la atacul trupelor ungare.**

Ministère de la Guerre
Etat Major Général de l'Armée
Groupe de l'Avant
3. Bureau A

Duplicata

Télégramme

Paris, le 14 Avril 1919

Président du Conseil, Ministre de la Guerre,
à Général Commandant en Chef Armées Alliées d'Orient

Constantinople
(Direct par T.S.F.)

et Général Commandant Armée de Hongrie — Belgrade
S.S.S. prior⟨ité⟩
No 3799 BS/3
Réponse à télégramme No 40 du 11 Avril.

Primo : — Si les Hongrois attaquent les Roumains ceux-ci sont parfaitement en droit de riposter.

Secundo. — D'ailleurs décision de Conférence Paix du 26 Février n'ayant pas été modifiée, ils sont également en droit dans ce cas de procéder à l'occupation de la zône qui leur a été fixée par cette décision, — jusqu'à la limite Est zône neutre.

Tertio. — Vous n'avez donc pas à intervenir autrement que pour maintenir ferme les positions occupées actuellement par armée française et serbe et à éviter que l'action des Roumains ne prenne un développement inutile en la limitant strictement à la protection de leurs nationaux.

signé: Clemenceau

Copie pour Monsieur le Ministre des
Affaires Etrangères (Direction Politique)

■ **Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 170,c. 91; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918— 1929, sous-série Roumanie, vol. 47, f. 86.**

Ministerul de Război
Statul Major General al Armatei
Grupul Înaintare
Biroul 3 A

Duplicat

Telegramă

Paris, 14 aprilie 1919

Preşedintele Consiliului, ministru de război,
către generalul Comandant şef al Armatelor Aliate din Orient

Constantinopol
(Direct prin T.S.F.)

şi generalul comandant al armatei din Ungaria — Belgrad

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

S.S.S. prior⟨itate⟩
Nr. 3799 BS/3
Răspuns la telegrama nr. 40 din 11 aprilie

Primo. — Dacă ungurii îi atacă pe români, aceştia vor fi în deplin drept să dea ripostă.

Secundo. — De altfel, hotărîrea Conferinţei de Pace din 26 februarie nefiind modificată, ⟨românii⟩ sînt totodată îndreptăţiţi în acest caz să procedeze la ocuparea zonei care le-a fost stabilită prin această hotărîre, pînă la graniţa estică a zonei neutre.

Tertio. — Nu veţi interveni, deci, de altfel decît spre a menţine strict poziţiile ocupate acum de armatele franceză şi sîrbă şi spre a evita ca acţiunea românilor să ia o amploare inutilă, limitînd-o strict la protecţia conaţionalilor lor.

semnat: Clemenceau

Copie pentru domnul ministru al afacerilor externe
(Direcţia Politică).

583

1919 aprilie 14, Bucureşti. **Telegramă a ministrului plenipotenţiar al Franţei la Bucureşti, Saint-Aulaire, către Ministerul de Externe al Franţei, în legătură cu ordinul dat de guvernul român armatei de a institui controlul asupra teritoriilor din Transilvania stabilite de Conferinţa de Pace.**

Affaires Etrangères
Déchiffrement
No 307

Duplicata
Télégramme à l'arrivée
Bucarest, le 14 Avril 1919
reçu le 17 à 20 h 30

No 307 du 11 avril.

Le Président du Conseil par intérim est venu me dire, à titre personnel que le Conseil National (1 gr. faux) l'ayant mis en demeure de protéger les populations de la Transylvanie livrées jusqu'ici sans défense aux atrocités hongroises, le gouvernement roumain à l'unanimité et sans hésitation, (aurait) donné l'ordre à l'armée roumaine (de) chasser les Hongrois des territoires délimités par la Conférence de Versailles dans sa séance du 26 février.

Il a ajouté que cette (décision) qui, aussure-t-il a été prise sans en référer à Monsieur Bratiano, est impérieusement imposée par la situation extrêmement critique qui résulte pour la Roumanie, de l'entente entre les bolcheviks russes et hongrois et par le redoublement d'audace du gouvernement de Budapest à la suite de la mission du général Smuts qui, surtout après le (précédent) de Prinkipo, [1] cause ici (une) stupeur générale.

St. — Aulaire

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 170, c. 85; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, sous série Roumanie, vol. 47, f. 80.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Afaceri externe
Descifrare
Nr. 307

Duplicat
Telegramă la sosire
București, 14 aprilie 1919
primită în 17 ⟨aprilie⟩, ora 20,30

Nr. 307 din 11 aprilie.

Președintele interimar al Consiliului ⟨de Miniștri⟩ a venit să-mi spună, cu titlu particular, că Consiliul Național (1 cuvînt lipsă) somîndu-l să protejeze populațiile Transilvaniei, lăsate pînă acum fără apărare în fața atrocităților ungare, guvernul român, în unanimitate și fără ezitări, ar fi dat ordin armatei române să-i alunge pe unguri din teritoriile delimitate de Conferința de la Versailles în ședința sa din 26 februarie.

A adăugat că această hotărîre care, ne asigură el, a fost luată fără să fi fost înștiințat dl Brătianu, este imperios impusă de situația extrem de critică pentru România, drept rezultat al înțelegerii dintre bolșevicii ruși și unguri, precum și de sporirea curajului guvernului de la Budapesta în urma misiunii generalului Smuts care, mai ales după (precedentul) Prinkipo, [1] provoacă aici (o) stupoare generală.

St. — Aulaire

584

1919 aprilie 16. **Ordin de operațiuni trimis Comandamentului Trupelor române din Transilvania referitor la acțiunile ce urmează a fi întreprinse de armatele române.**

Grand Quartier Général
Bureau des opérations
S.S.S. N° 231

le 16 avril 1919

Ordre D'opération
envoyé au Commandement des troupes en Transylvanie

1° La situation des troupes en Hongrie est celle qui vous a été communiquée par le bulletin N° 7 du 2 avril.

2° L'armée française du Banat ne coopérant pas effectivement avec les troupes roumaines peut être considérée comme recouvrant le flanc gauche de nos troupes.

3° Etant données, d'un coté, les attaques continuelles des Hongrois contre nos troupes, qui violent ainsi les conditions de l'armistice auxquelles ils avaient consenti, et d'un autre coté la propagande bolcheviste par laquelle ils essaient de répandre l'anarchie et de pousser au bolchevisme nos troupes et nos fonctionnaires, ainsi que la terrorisation de la population roumaine qui se trouve dans le territoire non occupé.

Nous ordonnons:

4° Le commandement des troupes de Transylvanie fera avancer ses troupes au delà des montagnes de l'Ouest et occupera la Crisana et le Maramures.

---

[1] Referire la un plan propus la 6 ian. 1919 de Lloyd George, prin care diversele facțiuni aflate în război în Rusia erau chemate la o conferință pe această insulă din Marea Marmara în scopul încheierii unui armistițiu sau pentru a realiza un schimb de vederi care să conducă la o eventuală pace. Guvernul sovietic a acceptat în mod provizoriu, dar Albii, încurajați de Franța, au respins invitația.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

5° Toutes les bandes de bolchevistes ainsi que toutes troupes régulières qui ne se soumettront pas seront chassées au delà des objectifs fixés au Numéro 7.

6° L'opération doit être exécutée dans le plus court délai par surprise et avec le plus d'énergie possible.

7° Après avoir franchi les montagnes nos éléments avancés ne dépasseront pas la ligne de démarcation fixée par le Conseil des Alliés et qui vous a été communiquée par le N° 3056 du 20 Mars.

8° Le poste de commande sera à Sibiu.

9° Liaisons:

a) Avec le G.Q.G.
b) Avec les troupes de la Bucovine.

Chef de l'Etat Major général de l'Armée
Général Prezan

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar. nr. 2/1922, f. 450—451, copie.

Marele Cartier General
Biroul Operaţiunilor
S.S.S. Nr. 231

16 aprilie 1919

Ordin de Operaţiune
trimis Comandamentului Trupelor din Transilvania

1. Situaţia trupelor din Ungaria este aceea care v-a fost comunicată prin buletinul nr. 7 din 2 apr.

2. Armata franceză din Banat necooperînd în mod efectiv cu trupele române poate fi considerată ca acoperind flancul stîng al trupelor noastre.

3. Date fiind, pe de-o parte, atacurile continue ale ungurilor contra trupelor noastre, care violează astfel condiţiile de armistiţiu, la care ei au consimţit, iar pe de altă parte, propaganda bolşevică prin care încearcă să răspîndească anarhia şi să împingă la bolşevism trupele noastre şi funcţionarii noştri, ca şi terorizarea populaţiei române care se găseşte în teritoriile neocupate,

Ordonăm:

4. Comandamentul Trupelor din Transilvania îşi va trece trupele dincolo de Munţii Apuseni şi va ocupa Crişana şi Maramureşul.

5. Toate bandele de bolşevici ca şi toate trupele regulate care nu se vor supune vor fi aruncate dincolo de obiectivele fixate la nr. 7.

6. Operaţiunea trebuie să fie executată în cel mai scurt timp posibil, prin surpriză, cu toată energia posibilă.

7. După depăşirea munţilor avanposturile nu vor depăşi linia de demarcaţie fixată de Consiliul Aliaţilor şi care v-a fost comunicată prin nr. 3056 din 20 martie.

8. Postul de comandă va fi la Sibiu.

9. Legăturile:

a) cu Marele Cartier General
b) cu trupele din Bucovina

Şeful Statului Major General al Armatei,
general Prezan

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

585

⟨1919⟩ aprilie 18, Belgrad. **Fragment din jurnalul întocmit de Michotte de Welle, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Belgiei la Belgrad, relativ la misiunea generalului Smuts la Budapesta şi la evenimentele din Ungaria.**

Légation de Belgique
à Belgrade

18 avril Belgrade

La mission accomplie récemment à Budapest par le général Smuts est, peut-être, considérée par lui comme ayant réussi; il est même possible qu'à Paris on s'abandonne à la même illusion; mais dans les cercles politiques et militaires de Belgrade l'impression est tout autre.

Ce général africain improvisé diplomate a, en réalité, rendu service au régime communiste instauré dans la capitale hongroise, en consolidant les assises. Il est resté 36 heures dans cette ville, il n'a pas quitté son wagon. C'est là qu'il a reçu Bela Kun auquel il a multiplié les assurances de l'intérêt que les Puissances prennent au sort du peuple hongrois, si bien que son interlocuteur a interprété, paraît-il, ces protestations comme des excuses. Ce dernier, qui avait donné des instructions appropriées, a affirmé à l'Envoyé de l'Entente que l'ordre régnait à Budapest et que le général pouvait s'en rendre compte puisqu'aucune détonation de coup de feu n'était perceptible. Il ajoutait que les dispositions du gouvernement représenté par lui étaient favorables à un accord avec les alliés, mais que lui-même, aussi bien que les autres mandataires des conseils, tout en ne se plaçant pas sur le terrain de l'intangibilité de l'intégrité territoriale des pays dits de la Couronne de St. Etienne — étaient impuissants contre certaines manifestations de l'esprit national.

On dit que le général Smuts a quitté Budapest satisfait de ce qu'il a vu et entendu. [...][1].

D'autre part les Roumains menacés d'être enserrés dans un étau, entre les Bolchévists russes et ceux de Hongrie, insistent pour qu'on les débarrasse, au plus tôt, du danger qui vient de l'Ouest. Ils se sont adressés, à cet effet, au général Franchet d'Espérey. Celui-ci, lié par des instructions de Paris, ne veut pas entreprendre l'opération en ce moment. Cependant, les Szeklers, qui habitent au Nord-Est de la plaine hongroise et qui tout en n'étant pas de race magyare, sympathisent avec cella-ci, ont envoyé une députation au Commandant en chef des armées alliées d'Orient pour lui faire savoir qu'ils sont prêts à marcher sur Budapest, avec les troupes alliées, dans le but de supprimer la tyrannie rouge, si on leur garantit que leur pays ne sera pas envahi par les Roumains. Ces derniers n'ont pas voulu donner cette assurance. Mais, en dépit de l'opposition du général Franchet d'Espérey, ils ont commencé, il y a quatre jours, une offensive pour leur propre compte, au Nord du Maros a 70 ou 80 kilomètres à l'Est d'Arad. Dans leur premier élan, ils ont rejeté les gardes rouges. Toutefois, à l'État major français, on estime que, même s'ils développent leurs pensées, ils n'ont d'autre objectif que d'occuper, dans cette région, la partie de la Transylvanie qui est l'élément principal de leurs revendications nationales [...][2].

25 avril Belgrade

Les Roumains, contrairement à l'avis du général Franchet d'Espérey, avaient, de leur propre mouvement, marché en avant contre les troupes hon-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

groises qui leur sont opposées en Transylvanie. Comme on le supposait, ils ont rencontré des forces ennemies sans consistance. Enhardis par leur premier succès, ils ont continué leur offensive et l'on annonce que la ville de Debreczin vient de tomber entre leurs mains, Il est probable qu'ils ne s'arrêteront pas avant d'avoir atteint la ligne de Theiss. C'était la frontière qu'ils réclamaient déjà en 1916 et qu'ils n'avaient pu obtenir par le traité du 17 août de cette année. [...][3].

M. Michotte de Welle

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Belgia, r. 22, c. 645—649; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Correspondance Politique, Légations, Serbie, Série non reliée, vol. III.

Legaţia Belgiei
la Belgrad

18 aprilie Belgrad

Misiunea îndeplinită recent la Budapesta de către generalul Smuts este probabil considerată de către el ca reuşită; este, de asemenea, posibil ca la Paris să se lase pradă aceleiaşi iluzii; dar în cercurile politice şi militare de la Belgrad impresia este cu totul alta.

Acest general african, improvizat diplomat, în realitate a făcut un serviciu regimului comunist instaurat în capitala ungară, consolidîndu-i baza. El a rămas 36 ore în acest oraş unde nu şi-a părăsit vagonul. Acolo l-a primit pe Béla Kun căruia atît de bine i-a repetat asigurările pentru interesul pe care Puterile îl poartă destinului poporului ungar, încît după cît se pare interlocutorul său a interpretat protestele sale drept scuze. Acesta din urmă, care dăduse instrucţiuni corespunzătoare, a afirmat trimisului Antantei că la Budapesta domnea ordinea şi că generalul putea să-şi dea seama deoarece nici o împuşcătură nu se auzea. El a adăugat că dispoziţiile guvernului reprezentat de el erau favorabile unui acord cu Aliaţii, dar că el însuşi precum şi ceilalţi reprezentanţi ai consiliilor, neplasîndu-se deloc pe domeniul intangibilităţii integrităţii teritoriale a ţărilor zise ale Coroanei Sfîntului Ştefan — erau neputincioşi faţă de anumite manifestări ale spiritului naţional.

Se spune că generalul Smuts a părăsit Budapesta satisfăcut de ceea ce a auzit. [...][1].

Pe de altă parte, românii ameninţaţi să fie strînşi într-un cleşte între bolşevicii ruşi şi cei din Ungaria, insistă să fie liberaţi, cît mai degrabă, de pericolul care vine din vest. Ei s-au adresat, în acest scop, generalului Franchet d'Espérey. Acesta, legat de instrucţiunile de la Paris, nu vrea să întreprindă acţiunea în acest moment. Cu toate acestea, secuii care locuiesc la nord-est de cîmpia ungară şi care nu sînt de rasă ungară dar simpatizează cu aceasta, au trimis o delegaţie la Comandantul şef al Armatelor Aliate din Orient, pentru a-l înştiinţa că sînt gata să se îndrepte spre Budapesta, împreună cu trupele aliate, în scopul de a înlătura tirania roşie, dacă li se garantează că ţara lor nu va fi invadată de români. Aceştia din urmă nu au vrut să dea această asigurare. Dar, în ciuda opoziţiei generalului Franchet d'Espérey, ei au început, acum 4 zile, o ofensivă pe cont propriu, în nordul Mureşului, la 70 sau 80 km la est de Arad. În primul lor elan, au înlăturat gărzile roşii. Cu toate acestea, la Statul Major francez se apreciază că, şi în cazul în care îşi vor dezvolta ideile, ei nu au alt obiectiv decît să ocupe în această regiune partea Transilvaniei care este elementul principal al revendicărilor lor naţionale. [...][2].

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

25 aprilie Belgrad

Românii, contrar avizului generalului Franchet d'Espérey, înaintează din proprie inițiativă împotriva trupelor ungare care li se opun în Transilvania. După cum s-a presupus, au întîlnit forțe dușmane fără consistență. Încurajați de primele lor succese, și-au continuat ofensiva și se anunță că orașul Debrețin tocmai a căzut în mîinile lor. Este probabil că ei nu se vor opri, înainte de a atinge linia Tisei. Era frontiera pe care o reclamau încă din 1916 și pe care nu au putut-o obține prin tratatul din 17 august din acest an. [...][3].

M. Michotte de Welle

586

1919 aprilie 19. **Notă a delegatului Consiliului Dirigent în guvernul de la București adresată plenipotențiarului român de la Paris prin care îi cere să intervină pe lîngă oameni de seamă ai Antantei și la generalul d'Espérey pentru a se pune capăt atrocităților săvîrșite de trupele ungare în Transilvania.**

Bureau du Ministre d'Etat
Dr. Stephan C. Pop.
No 105/1919 La 19 Avril 1919.

Monsieur le Ministre plénipotentiaire,

Délégué du Conseil dirigeant de Sibiu, comme Ministre sans portfeuille auprès du Gouvernement royal de Bucarest, voici près de deux mois [1] que je signale les vils attentats comis par des bandes magyares et de soldats de l'armée régulière magyare contre la* trop patiente population Roumaine. Affecté par cette profonde douleur je peux m'écrier: „Nulla dies sine linea". Il ne se passe pas un seul jour sans que l'on ne me signale ce que commet la race la plus sauvage du milieu de l'Europe, non seulement contre la population roumaine, mais aussi contre l'humanité et la chrétienté.

L'audace insolente du peuple magyar [2] dépasse toute imagination.

Il a déclanché la guerre la plus terrible et la plus atroce contre les peuples assujettis et contre tout ce qui était cher à l'humanité; et aujourd'hui, vaincu et bouleversé par les luttes il se comporte plus sauvagement que jamais.

Je vous ai signalé en leur temps les horreurs commises dans différentes contrées habitées par des Roumains, dépassant parfois les horreurs du bolchevisme en Russie. Comme c'est le cas de Beles (Kosikafalva) où les victimes roumaines encore vivantes ont été jetées au bûcher, et le cas de Poieni où un officier roumain a été obligé de creuser sa tombe lui-même, on l'a enterré jusqu'à la ceinture et ensuite devant ses parents on lui a arranché les yeux avant de l'achever.

Le cas inoui de Siria (Vilagos) où sous la conduite d'un colonel, ils ont tué la femme du Dr. Iacob Hotaran, et son fils le médecin Gheorghe Hotaran, dans les conditions les plus féroces. Ils ont même arraché les vêtements des cadavres mutilés.

Les nombreux cas d'atrocité et de vols sont parvenus à la connaissance de la Conférence de la Paix, et l'ont déterminée à trancher ce litige si tragique pour le peuple roumain.

[1] — [3] În continuare nu se mai referă la România.

* Șters, în original „douce et".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Comme vous le savez, le 26 Février de cette année il a été décidé de créer une zone neutre entre la Hongrie et la Roumanie, pour conjurer tout conflit entre ces deux peuples, conflit qui troublait jusqu'aux travaux de la Conférence de la Paix.

Le pleuple roumain humilié dans ses plus nobles sentiments a été amoindri même devant l'Entente glorieuse. Il avait vu luire un peu d'espoir et de bonheur dans la décision de la Cônférence de la Paix; dans sa naïveté il avait cru qu'ainsi prendraient fin ses souffrance ... Quelle chimère.

Malgré cette décision, les annales de nos souffrances s'augmentent de jour en jour de nouvelles souffrances sur les pages rougies du sang de nos centaines de fils si dignes de la nation roumaine et de sa triste histoire.

Depuis l'arrêté de la Conférence 11 jours ont passé et l'on n'a rien fait pour mettre fin aux injustices magyares.

L'armée roumaine est condamnée à contempler le Hongrois vantard qui tue notre peuple privé de toute défense.

Le Commandant Suprême général Franchet d'Espérey est à Constantinople ou à Salonique et les cris de douleur de ma nation parviennent très difficilement à ses oreilles. Pendant ce temps les Magyares continuent tranquillement leur jeu macabre.

Le Général d'Espérey avise le Gouvernement royal de Bucarest de l'arrêté de la Conférence de la Paix de Paris, mais en même temps il lui envoie la demande suivante:

„Le Général d'Espérey me dit d'avertir le Gouvernement roumain, que le mouvement des troupes roumaines à l'ouest ne pourra pas avoir lieu avant son autorisation, qu'il fera connaître en temps utile."

Par conséquent les troupes roumaines sont empêchées d'avancer et de sauver leurs frères baignant dans le sang.

Un nouvel acte de la pire férocité commis par les troupes régulières magyares, m'oblige de m'adresser à votre Excellence pour lui demander aide et secours. Ces jours-ci dans les communes de Sighistol (Szegestyol) et Sarbesti (Szerabed) cercle Vascau (Vasko) département de Bihor, fut commis un acte d'une cruauté inouie.

Les troupes régulières magyares sont entrées dans ces pauvres communes montagneuses pour s'emparer de force des dernières réserves alimentaires et du bétail.

La population dans son désespoir s'est opposée et la conséquence a été que les bourreaux magyars ont exécuté 50 habitants, en ont bléssé plusieurs centaines, tandis que les villages environnants sont maintenant menacés d'une tuerie semblable.

Et le général Franchet d'Espérey imagine probablement que le „temps utile" pour notre entrée en action n'est pas encore venu.

Je ne sais pas qui défend les Magyars — ces bêtes féroces — et j'ai peine à comprendre les hauts motifs qui poussent l'Entente, auprès de laquelle la petite Roumanie a versé tant de sang, à sauver l'humanité de la barbarie et de la cruauté des ennemis.

Mais je vois une chose, c'est que le martyre de ce peuple n'est pas encore fini et qu'on lui demande de nouveaux et de crules sacrifices.

Excellence, la coupe de nos souffrances déborde. Nous ne pouvons plus prendre de responsabilité devant notre peuple ni devant l'histoire pour les faits qui se passent. Je vous démande, non pas une aide, mais le droit qu'il convient d'accorder à l'être le plus insignifiant: se délivrer lui-même.

Mon cri de détresse s'élève vers les hommes les plus illustres de l'Entente. Encouragé par la bienveillance que vous avez toujours témoignée à notre peuple opprimé, je vous prie, Excellence, de vouloir bien convoquer le corps

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

diplomatique de l'Entente à une Conférence commune et de vouloir bien intervenir auprès du général d'Espérey afin que sans retard il donne l'ordre aux troupes roumaines d'avancer jusqu'aux limites admises par la Conférence de la Paix. Donnez un énergique avertissement au Gouvernement magyar afin qu'il ait à cesser les atrocités qui le rendent responsable de tous les vols et de tous les crimes commis. Veuillez bien faire appel à la Conférence de la Paix, afin qu'elle fasse cesser une fois pour toutes les crimes et les vols de la Hongrie et que le commandement soit transféré plus près des territoires de Transylvanie et de Hongrie, car Salonique et Constantinople sont trop éloignées, les communications sont très difficulteuses, et jusqu'à ce que parviennet de là bas les ordres, des milliers et des milliers d'âmes roumaines peuvent être livrées à la furie magyare.

Veuillez agréer, Excellence, l'assurance de la très haute considération tandis que je suis, de votre Excellence le très humble et très obeissant serviteur.

Le Ministre d'Etat pour les Affaires de Transylvanie

■ Arh. St. Bucureşti, Fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 364—368.

Biroul Ministrului de Stat
Dr. Ştefan C. Pop
Nr. 105/1919 19 aprilie 1919

Domnule ministru plenipotenţiar,

Delegat al Consiliului Dirigent din Sibiu ca ministru fără portofoliu pe lîngă guvernul regal de la Bucureşti, iată aproape două luni [1] de cînd semnalez josnicele atentate comise de bande ungureşti şi de soldaţi din armata regulată ungară împotriva *blîndei şi* * prea răbdătoarei populaţii româneşti. Afectat de această adîncă durere, pot striga: „Nulla dies sine linea". Nu trece o zi fără a mi se semnala ceea ce comite rasa cea mai sălbatică din mijlocul Europei, nu numai împotriva populaţiei româneşti, dar şi împotriva umanităţii şi creştinătăţii.

Îndrăzneala insolentă a poporului ungar [2] depăşeşte orice imaginaţie. El a declanşat războiul cel mai teribil şi cel mai atroce împotriva popoarelor subjugate şi împotriva a tot ceea ce era scump umanităţii; iar astăzi, învins şi răscolit de lupte, el se comportă mai sălbatic ca oricînd. V-am semnalat la timpul lor ororile comise în diferite ţinuturi locuite de români, depăşind uneori ororile bolşevismului în Rusia. Aşa este cazul cu Beliş (Jósikafalva) unde victime române încă în viaţă au fost aruncate pe rug, şi tot aşa cu Poieni, unde un ofiţer român a fost obligat să-şi sape el însuşi mormîntul, l-au îngropat pînă la brîu, iar apoi, în faţa părinţilor lui, i-au scos ochii, înainte de a fi ucis.

Cazul nemaipomenit al satului Şiria (Világos) unde, sub conducerea unui colonel, ei au ucis pe soţia doctorului Iacob Hotăran şi pe fiul său, medicul Gheorghe Hotăran, în modul cel mai sălbatic. Ei au smuls pînă şi vestmintele cadavrelor mutilate.

Numeroase cazuri de atrocităţi şi furturi au fost aduse la cunoştinţa Conferinţei de Pace şi au determinat-o să tranşeze acest litigiu atît de tragic pentru poporul român.

[1] Vezi documentul nr. 527

[2] Îngrozit de cele ce se petreceau în Transilvania împotriva populaţiei româneşti şi exasperat de faptul că nu se luau măsuri, deşi ceruse în mai multe rînduri, autorul memoriului pune în seama „poporului ungar" ceea ce săvîrşeau elementele reacţionare care făcuseră parte din vechiul aparat de stat, inclusiv din armata ungară.

* Vezi supra p. 313

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

După cum ştiţi, la 26 febr. al acestui an s-a hotărît crearea unei zone neutre între Ungaria şi România, pentru a se evita orice conflict între cele două popoare, conflict care tulbura pînă şi lucrările Conferinţei de Pace.

Poporul român umilit în sentimentele sale cele mai nobile a fost înjosit chiar în faţa Antantei glorioase.

El văzuse lucind un pic de speranţă şi bucurie în hotărîrea Conferinţei de Pace; în naivitatea lui, el crezuse că astfel vor lua sfîrşit suferinţele sale... Ce himeră!

În ciuda acestei hotărîri, analele suferinţelor noastre sporesc pe zi ce trece cu noi suferinţe în paginile înroşite de sîngele a sute de fii atît de demni ai naţiunii române şi ai tristei sale istorii.

11 zile au trecut de la decizia dată de Conferinţă şi nu s-a făcut nimic pentru a pune capăt nedreptăţilor maghiare.

Armata română este condamnată să contemple pe ungurul îngîmfat care împuşcă poporul nostru lipsit de orice apărare.

Comandantul suprem, generalul Franchet d'Espérey, se află la Constantinopol sau la Salonic, iar strigătele de durere ale naţiuni mele ajung foarte greu la urechile sale. În acest timp ungurii îşi continuă liniştiţi jocul lor macabru.

Generalul d'Espérey înştiinţează guvernul regal de la Bucureşti despre decizia Conferinţei de la Paris, dar în acelaşi timp îi trimite cererea următoare:

„Generalul d'Espérey îmi spune să avertizez guvernul român că mişcarea trupelor româneşti în vest nu va putea avea loc fără autorizaţia sa, pe care o va face cunoscută în timpul util".

În consecinţă, trupele româneşti sînt împiedicate să avanseze şi să-şi salveze fraţii scăldaţi în sînge.

Un nou act de cea mai mare cruzime comis de trupele regulate ungare mă obligă să mă adresez excelenţei voastre pentru a-i cere sprijin şi ajutor. Zilele acestea, în comunele Şighiştel (Szegyestel) şi Sîrbeşti (Szerbesd) cercul Vaşcău (Vaskó) judeţul Bihor, a fost comis un act de o cruzime nemaipomenită.

Trupele regulate ungare au intrat în aceste sărmane comune de munte pentru a lua cu forţa ultimele rezerve alimentare şi vitele.

Populaţia, în disperarea ei, s-a opus, iar în consecinţă călăii unguri au executat 50 de locuitori şi au rănit mai multe sute, în timp ce satele învecinate sînt ameninţate de un masacru asemănător.

Iar generalul Franchet d'Espérey îşi imaginează probabil că „timpul potrivit" pentru intrarea noastră în acţiune nu a sosit încă.

Nu ştiu cine-i apără pe unguri — aceste fiare sălbatice — şi îmi vine greu să înţeleg înaltele motive care împiedică Antanta, alături de care mica România şi-a vărsat sîngele, să salveze omenirea de barbaria şi cruzimea duşmanilor.

Dar văd un lucru, şi anume că martiriul acestui popor nu a luat încă sfîrşit şi că i se cer noi şi crude sacrificii.

Excelenţă, cupa suferinţelor noastre dă pe dinafară. Nu ne mai putem lua vreo răspundere faţă de poporul nostru şi nici faţă de istorie pentru faptele care se petrec. Vă cer, nu un ajutor, ci dreptul care trebuie acordat fiinţei celei mai neînsemnate: să se elibereze pe sine. Strigătul meu de neputinţă se ridică spre oamenii cei mai iluştri ai Antantei. Încurajat de bunăvoinţa pe care aţi arătat-o întotdeauna faţă de poporul nostru oprimat,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vă rog, Excelenţă, să aveţi bunăvoinţa să convocaţi corpul diplomatic al Antantei la o conferinţă comună şi să binevoiţi a interveni pe lîngă generalul d'Espérey pentru a ordona fără întîrziere trupelor române să avanseze pînă la limitele admise de Conferinţa de Pace. Daţi un avertisment energic guvernului ungar pentru ca el să facă să înceteze atrocităţile care îl fac răspunzător de toate jafurile şi de toate crimele comise. Vă rugăm să faceţi apel la Conferinţa de Pace, pentru ca ea să facă să înceteze odată pentru totdeauna crimele şi jafurile Ungariei şi comandamentul să fie transferat mai aproape de teritoriile din Transilvania şi din Ungaria, căci Salonic şi Constantinopol sînt prea departe, comunicaţiile sînt foarte anevoioase şi, pînă ce ajung acolo ordinele, mii şi mii de suflete româneşti pot cădea pradă furiei maghiare.

Vă rog să primiţi, Excelenţă, asigurarea înaltei mele consideraţii, în timp ce eu sînt prea umilul şi ascultătorul servitor al excelenţei voastre.

Ministrul de stat pentru afacerile Transilvaniei

587

1919 aprilie 20, Constantinopol. **Telegramă a generalului francez Franchet d'Espérey, Comandantul şef al Armatei Aliate din Orient, către Ministerul de Război al Franţei, despre atacul ungar în Transilvania şi declanşarea contraofensivei armatei române.**

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
No 603

République Française

Traduction d'un Télégramme chiffré
parvenue au Ministère le 20 Avril 1919, à 13 heures 30
Lieu d'origine: Constantinople
Date et heure de dépôt: 20 Avril 1919 à 0h. 15
Destinataire: Ministre Guerre et maréchal Foch
Expéditeur: Général Franchet d'Espérey
Numéro: 1153
Texte: [...][1]

Situation en Transylvanie

Hongrois ayant attaqué Rumains sur le front de Transylvanie, dans la nuit du 15 au 16, Roumains ont pris offensive le 16 au matin et ont progressé sur leur (groupe faux) appuyé au Maros, ne rencontrant qu'une résistance d'avant-postes; ils auraient atteint le 16 au soir Totvarad sur le Maros, Bokszeg vallé du Fehérkörös, ayant pertes légères et ayant capturé prisonniers et matériel, dont 5 obusiers rapides, mitrailleuses, munitions et vivres.

Rassemblements ennemis sont signalés région nord de Grosswardein: 3000 hommes, région Gyula et derrière Midia ⟨sic⟩! [...][2].

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 329 c. 120; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918— 1929, Romanie, vol. 47.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. 603

Republica Franceză

Descifrare a unei telegrame cifrate
parvenită la Minister la 20 aprilie 1919, ora 13,30
Locul de origine: Constantinopol
Data și ora depunerii: 20 aprilie 1919, ora 0,15
Destinatar: Ministrul de război și mareșalul Foch
Expeditor: Generalul Franchet d'Espérey
Numărul: 1153
Text: [...][1]

Situația din Transilvania

Întrucît ungurii i-au atacat pe români pe frontul din Transilvania în noaptea de 15/16 ⟨iulie⟩, românii au pornit la ofensivă în dimineața lui 16 ⟨iulie⟩ și au înaintat spre ei (grup greșit) de-a lungul Mureșului, neîntîlnind decît o rezistență de avanposturi; se spune că pe 16 seara ar fi atins Vărădia de Mureș, Bocsig, valea Crișului Alb, avînd pierderi ușoare și capturînd prizonieri și material, între care 5 obuziere rapide, mitraliere, muniții și alimente.

Grupări inamice sînt semnalate în regiunea de la nord de Oradea: 3 000 oameni, regiunea Gyula și dincolo de Midia ⟨sic!⟩. [...][2].

588

1919 aprilie 23, Budapesta. **Articol din ziarul *Népszava* despre trădarea burgheziei ungare în zona operațiunilor militare.**

285 sz. dokumentum
1919 április 23

Az árulás, a hitványság, gerinctelenség, becstelenség a harcolók hátba támadása történt meg a román fronton. Hiteles, hivatalos akta van róla, a nagyváradi csendőr-szárnyparancsnokság következő távirata:

A Kormányzótanács megszünt. A közigazgatást megint a szolgabírói hivatalok veszik át. A megszálló francia és román katonaság közeledik. Parancsnok jelentkezzék, fegyverszüneti szerződésre hivatkozva álljon a megszálló csapatok rendelkezésére. Piros jelvény leveendő, rendfokozati jelvények és minden nemzeti színű rózsa fölteendő. A lakosság megnyugtatandó, hogy mindenki maradjon helyén.

Szárnyparancsnokság

Hasonló becstelenséget, hasonló bitang árulást követett el Jeszenszky mátészalkai szolgabíró is, aki április 19-én a következő körtáviratokat küldte szét:

---

[1] Situația luptelor pe Nistru.

[2] Atacul a fost executat de Divizia 6, Divizia 38 de husari și Divizia de secui cărora li s-au adăugat formațiuni recente ale gărzilor roșii ungare. Prin acest atac armata ungară a urmărit să anuleze cererea Conferinței de a se retrage pe noua linie de demarcație fixată la 26 febr.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Értesítem, hogy a mai napon a főszolgabirói hivatal vezetését átvettem, s kormányrendelet folytán a következőket rendelem: Régi elöljáróságok azonnal foglalják el helyüket, a pénztárakat a néptanácstól jegyzőkönyv mellett vegyék át. Direktóriumok minden községben megszüntetendők, kintlevő fegyverek 24 órán belül beszolgáltatandók, statáriumot kihirdetem, minden kommunista mozgalom azonnal jelentendő, szesztilalom szigorúan fönntartandó. A direktorium által elbocsátott tisztviselők visszahelyezendők. Rendeletem végrehajtása küldönc útján jelentendő, s ha valahol ellenállást tapasztalna, jelentse, hogy a székely hadosztály útján a rend helyreállításáról intézkedhessem.

Jeszenszky
főszolgabíró

Még le sem írtuk a nagyváradi gaz árulás történetét, amikor táviratot hozott a posta: április 21-én ellenforradalom tört ki Alsólendván, az ottani direktóriumot letartóztatták, s a járás fölött az ellenforradalmárok vették át a rendelkezést. Érintkezést kerestek jugoszláv csapatokkal, megszállották a postát, azután a nagyváradihoz hasonló hazug stiklit követtek el: telefonjelentést adtak le Zalaegerszegre, hogy négy zászlóalj jugoszláv katonaság ágyúkkal bevonult Alsólendvára, az 1500 vöröskatona nem fejtett ki velük szemben ellenállást, hanem az ellenforradalomhoz csatlakozott. A jugoszláv csapatok azonban tényleg meg sem mozdultak, nemhogy Alsólendvára bevonultak volna. Amikor a vöröskatonáink megtudták, hogy ellenforradalomról van szó, a direktóriumot kiszabadították, az ellenforradalom 18 vezetőjét letartóztatták, s beszállították Zalaegerszegre. A fővezér, Kecskeméthy Albert alsólendvai ügyvéd, megszökött. Ily viszonyok közöt szükségessé vált — bár egyébként teljes a rend és nyugalom —, hogy a polgári társadalom 17 legtekintélyesebb polgárát túszul kijelöljék, hogy eszükbe ne jusson megint a jugoszláv csapatokkal keresni érintkezést, és jugoszlav kiadásban megismíelni a nagyváradi román esetet.

Az ellenforradalom így szövetkezik a nemzetközi imperializmussal; a szájtépő sovinisták, a tizenhárompróbás honhazafyak, akik tajtékot túrtak a „hazátlan bitangok", az öntudatos nemzetközi szocialisták ellen, egyszerre lelkes örömmel fogadják a román bojárok fehérgárdáit, mert a hivatalt, a bankot, a tőkét, a gyárat, a hatalmat, a földet várják tőle vissza. Ha bizonyíték kellene arra, hogy a kapitalizmus nemzetközi, akkor itt a bizonyiték. Azok az események, amelyek a román támadás kapcsán lejátszódták, égbekiáltó, fölháborító példái a burzsoázia nemzetközi összetartásának. Ott a haza, ahol a haszon a tőke profitlovagjaié. A proletárállamot elárulják, hátba támadják önvédelmi harcra közben a nemrég még olyan szájas hazafyak.

Az árulás, hitványság bennünket nem lep meg. A két forradalom — az első, a politikai és a második, a szociális — bennünket rátanított arra is, hogy erkölcs, jellem, becsület, helytállás, szolidaritás, csak a szocialista szellemmel telített, öntudatos, szervezett munkásságban van. A hitványságnak, jellemtelenségnek, céda gerinctelenségnek ebben a mocsaras országában építeni, számítani csak a szervezett munkástömegekre lehet. Ezért néztük mindig gyanakvással, bizalmatlansággal a betóduló, a betolakodó elemeket és a mi gyanakvásunkat nem oszlatták el azzal sem, ha a legszájtépőbben leghangosabban vallották magukat szocialistáknak. Mi tudtuk és előre láttuk, hogy ezek a harsány legények csak a siker, a fény, a diadal napjaiban megbízhatók, de a nagy próbát, a veszedelem és megtámadottság napjait nem fogják megállni. A viharban, a válságban, minden veszedelmek és poklok égzengése közben csak az öntudatos, szervezett munkásság kipróbált hőségére, harci készségére számíthatunk.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ez az erő elég is lesz arra, hogy megtorolja, eltiporja az árulást. Ha a burzsoázia árulása Nagyvárad vagy Mátészalka példájára jelentkezik, le fog rá sujtani a munkásököl. Az öntudatos proletariátus, a szervezett munkásság keményen, elszántan álljon résen, legyen céltudatos, éber őre a forradalomnak.

Csak önmagunkban, csak a magunk erejében bízhatunk!

■ M. m. mozg. jv. d. VI/1, p. 289—290 (*Népszava*, 1919 április 23. Az árulás ...)

Documentul nr. 285
din 23 aprilie 1919

Trădare, ticăloşie, nedemnitate, incorectitudine, atacarea pe la spate a luptătorilor s-au petrecut pe frontul român. Există despre aceasta un document oficial, următoarea telegramă a comandamentului de flanc al jandarmeriei de la Oradea Mare:

Consiliul guvernamental s-a desfiinţat. Administraţia se preia de către serviciile (primăriei) judecătoreşti. Se apropie trupele franceze şi române de ocupaţie. Să se prezinte comandamentul şi referindu-se la tratatul de armistiţiu să se pună la dispoziţia trupelor de ocupaţie. Însemnul roşu trebuie scos, însemnele de grad şi trandafirii de toate culorile naţionale să fie puse. Populaţia să fie liniştită, ca fiecare să rămînă pe loc.

Comandamentul flancului

O incorectitudine similară, o trădare murdară analoagă a comis şi Jeszenszky, primpretor la Mátészalka, trimiţînd la 19 apr. următoarea telegramă-circulară:

Comunic că astăzi am preluat conducerea oficiului preturii şi în urma unui ordin guvernamental, dispun următoarele: Foştii funcţionari superiori să-şi ocupe imediat posturile, să preia casieriile prin proces-verbal de la sfatul popular. Directoratele vor fi desfiinţate în toate comunele, armele aflate în afară urmează să fie predate în termen de 24 de ore, proclam statarium, orice mişcare comunistă trebuie să fie raportată imediat, interzicerea alcoolului să fie strict menţinută. Funcţionarii concediaţi de directorat să fie instalaţi din nou. Să se raporteze prin curier executarea ordinului meu, şi dacă undeva s-ar întîmpina rezistenţă, să se raporteze ca să pot lua măsuri ca ajutorul batalionului secuiesc pentru restabilirea ordinei.

Jeszenszky
primpretor

Nici n-am aşternut bine pe hîrtie istoria trădării ruşinoase de la Oradea Mare că ne-a şi adus poşta o telegramă; la 21 april. a izbucnit contrarevoluţia la Alsólendva, directoratul de acolo a fost arestat, iar administraţia plasei au preluat-o contrarevoluţionarii. Au căutat să ia contact cu trupe iugoslave, au ocupat poşta, apoi au comis o şmecherie mincinoasă, asemănătoare cu cea de la Oradea Mare; au transmis o ştire telefonică la Zalaegerszeg, că 4 companii de soldaţi iugoslavi au intrat cu tunuri în Alsólendva, că cei 1 500 soldaţi roşii nu le-au opus rezistenţă, ci s-au alăturat contrarevoluţionarilor. Dar în realitate trupele iugoslave nici nu s-au mişcat, nicidecum să fi intrat la Alsólendva. Cînd soldaţii noştri roşii au aflat că este vorba de contrarevoluţie, au eliberat directoratul, au arestat pe cei 18 conducători ai contrarevoluţiei şi i-au expediat la Zalaegerszeg. Principalul conducător, Kecskeméthy Albert, avocat din Alsólendva, a fugit. În aceste împrejurări a devenit necesar — deşi de altfel ordinea şi liniştea sînt perfecte — să fie declaraţi ostatici 17 dintre cei mai respectabili cetăţeni ai societăţii burgheze, pentru ca să nu le treacă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

prin minte să caute să ia din nou legătura cu trupele iugoslave şi în ediţie iugoslavă să repete cazul român de la Oradea Mare.

Astfel se aliază contrarevoluţia cu imperialismul internaţional; şoviniştii care-şi rupeau gura cu urletele lor, patrioţii care au trecut prin 13 încercări, care s-au ridicat cu furie împotriva „bastarzilor fără patrie", împotriva socialiştilor internaţionalişti conştienţi, primesc subit cu bucurie entuziastă gărzile albe ale boierilor români pentru că speră să recapete de la aceştia serviciul, banca, capitalul, fabrica, puterea, pămîntul. Dacă ar fi nevoie de dovedirea faptului că capitalismul este internaţional, atunci iată dovada. Evenimentele petrecute în legătură cu atacul român sînt exemple strigătoare la cer, revoltătoare, ale solidarităţii internaţionale a burgheziei. Pentru cavalerii profitori ai capitalului, acolo unde este profitul, acolo este patria. Mai ieri atît de guralivi patrioţi trădează, atacă pe la spate statul proletar, care luptă pentru autoapărare.

Trădarea, meschinăria nu ne surprind pe noi. Cele 2 revoluţii — prima politică şi a doua, socialistă — ne-au învăţat de asemenea că morala, caracterul, cinstea, rezistenţa, solidaritatea există doar în sînul muncitorimii organizate. În această ţară mocirloasă a ticăloşiei, lipsei de caracter, ruşinoasei lipse de demnitate, nu se poate pune bază decît pe masele muncitoreşti organizate. De aceea am privit cu suspiciune, cu neîncredere elementele care înaintau cu coatele, care se furişau şi nu au putut să risipească bănuielile noastre, nici strigătele cele mai răsunătoare cu care se declarau socialişti. Noi am ştiut şi am prevăzut că aceşti domni gălăgioşi nu prezintă încredere decît în zilele succesului, ale luminii şi gloriei, şi că nu pot trece proba cea mare, zilele pericolului şi atacului. În furtună, criză, printre toate primejdiile şi încercările iadului, noi nu ne putem bizui decît pe combativitatea, pe fidelitatea verificată a muncitorimii conştiente, organizate.

Şi această forţă va fi suficientă ca să răzbune şi să calce în picioare trădarea. Dacă trădarea burgheziei se prezintă după exemplul de la Oradea Mare sau Mátészalka, atunci o va zdrobi pumnul muncitoresc. Proletariatul conştient, muncitorimea organizată să vegheze cu atenţie şi fermitate, să fie paznic eficient şi vigilent al revoluţiei.

Nu ne putem bizui decît pe noi înşine, decît în forţa noastră!

589

1919 aprilie 23, Bucureşti. **Raport al lui Frank Rattigan, însărcinat cu afaceri britanic la Bucureşti, adresat lordului Curzon de Kedleston, secretar de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, relatînd discuţia purtată cu regele Ferdinand în legătură cu intrarea trupelor române în Transilvania şi problema Dobrogei.**

Nr. 42

Bucarest
April 23rd, 1919

My Lord,

The King spoke to me at great length after luncheon at the palace today in regard to the situation of Roumania. His Majesty stated that his troops were pushing back the Hungarians in Transylvania without the slightest difficulty. The Roumanian army had never been infected by the Bolshevik contagion, and now that it was called upon to take action against the hereditary enemy, the moral of the troops was better than ever. His Majesty expressed his regret that with regard to the present advance in Transilvania he had been obliged to take matters into his own hands, but that owing to

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

the brutal ill-treatment of the peaceable Transylvanians by the Hungarians, the Roumanians had found it impossible to await the settlement of the question at issue by the Peace Conference. He had, therefore, been forced to decide on an immediate advance of his troops with a view to putting an end to an intolerable situation. He added that he feared it was scarcely realised in England and France how great was the danger of the present Bolshevik régime in Hungary. The Chauvinistes, seeing in the Bolshevik plans an opportunity of recovering Hungary's lost territory, had allied themselves with the Government for this purpose and the country was being hastily organised with a view to an offensive and defensive alliance with the Russian Bolsheviks. His Majesty felt very strongly that no time should be lost, but that Budapest should be occupied without delay by the Allies. This he felt sure, could at present be done with little difficulty and it was significant that the Hungarian Bolshevik forces opposed to the Roumanian army were fighting with very little enthusiasm.

The King then went on to say that he was not at all happy about the attitude of Bulgaria. There were he said at present 10 divisions, representing a total strength of 80 000 men, under arms in that country, and he feared that she might take advantage of a Bolshevik offensive against Roumania, to make a sudden attack upon the latter.

I told the King that several of his Ministers had in conversation with me hinted that Roumania might be prepared, in return for some compensating advantages to give back to Bulgaria that part of Southern Dobrudja annexed in 1913. I suggested therefore that it might go far towards removing Bulgarian hostility towards Roumania, if the latter were, as an act of grace, to hand back the territory in question. I observed that it would be sufficient compensation for such renunciation by Roumania, that she should be free from the constant anxiety of attack from her Southern neighbour. The King listened to this suggestion with more readiness, and replied that if there were any real promise of Bulgaria being satisfied with the return of the territory in question, he thought the matter might perhaps be arranged. But he himself, was very sceptical as to this, as he knew that Bulgaria was determined to claim the whole Dobrudja, and to that, of course, Roumania could never agree. He felt therefore that if Roumania were to make the sacrifice in question, she would do so to no avail. I was unable to reassure His Majesty on this point, as I know little of the intentions of Bulgaria, and it is quite possible that King's apprehensions of Bulgarian insatiability are well-founded. But I repeated that in my opinion it could not fail to make a good impression on Bulgaria if Roumania were voluntarily, and as an act of grace to hand over to her the territory annexed in 1913.

I have the honour to be ...

Frank Rattigan

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Anglia, r. 393, c. 265—267; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3568, f. 546—547.

Nr. 42

Bucureşti
Aprilie 23, 1919

Excelenţă,

Regele mi-a vorbit mult, astăzi, după masa de prînz de la palat, în legătură cu situaţia din România. Maiestatea sa a declarat că trupele au respins pe unguri în Transilvania fără cea mai mică dificultate, armata română nu a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fost niciodată infestată de contagiunea bolşevică şi acum, fiind chemată la acţiune împotriva duşmanului ereditar moralul trupelor este mai bun ca niciodată.

Maiestatea sa şi-a exprimat regretul că privitor la înaintarea actuală în Transilvania a fost obligat să ia singur măsuri, dar că faţă de tratamentul rău şi brutal al paşnicilor transilvăneni de către unguri, românilor le-a fost imposibil să aştepte hotărîrea asupra problemei de către Conferinţa Păcii. De aceea el a fost obligat să decidă asupra înaintării imediate a trupelor în scopul de a pune capăt unei situaţii intolerabile. A adăugat că se temea de faptul cît de puţin îşi dădeau unii seama în Anglia şi în Franţa cît de mare era pericolul actualului regim bolşevic din Ungaria. Şovinii au văzut în planurile bolşevice o ocazie de a se recupera teritoriul pierdut al Ungariei şi se aliaseră cu guvernul în acest scop şi ţara a fost organizată în grabă în vederea unei ofensive şi a unei alianţe defensive cu bolşevicii. Maiestatea sa a considerat că nu trebuie pierdută nici o clipă şi că Budapesta trebuie ocupată fără întîrziere de către Aliaţi. Era sigur că aceasta s-ar realiza, în clipa de faţă, cu uşurinţă şi era important că trupele bolşevice ungare care se opuneau trupelor române luptau cu puţin entuziasm.

Regele a continuat apoi să spună că nu era deloc mulţumit de atitudinea Bulgariei. A spus că se aflau în prezent 10 divizii, reprezentînd o putere totală de 80 000 oameni mobilizaţi, în ţară, şi el se temea că (Bulgaria) ar putea profita de ofensiva bolşevică împotriva României, atacînd-o prin surprindere.

I-am spus regelui că mai mulţi dintre miniştrii lui în conversaţia cu mine mi-au făcut aluzie la faptul că România ar fi pregătită, că în schimbul unor avantaje compensatoare ar înapoia Bulgariei partea din Dobrogea de Sud anexată în 1913. I-am sugerat, deci, că s-ar putea ajunge departe, înlăturînd ostilitatea Bulgariei faţă de România, dacă aceasta, ca un gest de bunăvoinţă, ar înapoia teritoriul în cauză. Am făcut observaţia că ar exista o compensaţie mulţumitoare pentru această renunţare a României, faptul că ea s-ar elibera de teama permanentă a unui atac din partea vecinului din sud. Regele a ascultat această sugestie cu mai multă înţelegere şi a replicat că dacă ar exista o promisiune exactă din partea Bulgariei, că ar fi satisfăcută de înapoierea teritoriului în cauză, el ar considera că problema s-ar putea eventual aranja. Dar, el este foarte sceptic în privinţa aceasta, deoarece ştia că Bulgaria e hotărîtă să pretindă întreaga Dobroge şi că, desigur, cu aceasta România nu ar fi niciodată de acord. Deci îşi dă seama că dacă România ar face sacrificul în cauză, aceasta nu ar servi la nimic. Nu eram în măsură să-i dau asigurări Maiestăţii sale în această chestiune, deoarece cunosc prea puţin intenţiile Bulgariei şi e cu totul posibil că temerile regelui faţă de apetitul Bulgariei să fie bine întemeiate. Dar i-am repetat că, după părerea mea, ar face o impresie bună asupra Bulgariei dacă România în mod deliberat şi ca un gest de bunăvoinţă i-ar înapoia teritoriul anexat în 1913.

Am onoarea ...

Frank Rattigan

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

590

1919 aprilie 24, Budapesta. **Hotărîre a Consiliului guvernamental revoluţionar ungar privind înfiinţarea marelui Comandament unic al Armatei de peste Tisa.**

283 sz. dokumentum
1919 április 24

A Forradalmi Kormányzótanács Böhm Vilmos hadügyi népbiztost a tiszántúli Vörös Hadsereg főparancsnokává nevezi ki, és felhatalmazza őt, hogy a hadműveleti körletben, a Tisza vonaláig a Tanácsköztársaság minden nem katonai közegének is, úgyszintén ezen területek lakosságának a hadműveletek érdekében szükséges parancsokat adhasson, melyeket azok feltétlenül teljesíteni tartoznak.
Budapest, 1919 április 21

A Forradalmi Kormányzótanács

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 233 (*Tanácsköztársaság*, 1919 április 24.)

Documentul nr. 283
din 24 aprilie 1919

Consiliul guvernamental revoluţionar numeşte pe Böhm Vilmos, comisarul poporului pentru probleme militare, comandant suprem al Armatei Roşii de peste Tisa şi îl împuterniceşte ca în sfera operaţiunilor militare, pînă la linia Tisei să dea de asemenea tuturor organelor nemilitare ale Republicii Sfaturilor, precum şi populaţiei acestor teritorii ordinele necesare în interesul operaţiunilor militare, pe care acestea sînt datoare să le execute neapărat.
Budapesta, 21 aprilie 1919

Consiliul guvernamental revoluţionar

591

1919 aprilie 24, Budapesta. **Notă a Consiliului guvernamental revoluţionar ungar prin care Szamuely Tibor, comisar al poporului pentru problemele războiului, este însărcinat să menţină ordinea în spatele frontului de peste Tisa.**

284 sz. dokumentum
1919 április 24

A Forradalmi Kormányzótanács Szamuely Tibor népbiztost megbízza a tiszántúli Vörös Hadsereg mögött a rend és fegyelem fenntartásával, és felhatalmazza őt, hogy e célra, ha szükséges, a forradalmi törvényszék mellőzésével is, bárminemű eszközt igénybe vegyen.
Budapest, 1919 április 21

A Forradalmi Kormányzótanács

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 288 (*Tanácsköztársaság*, 1919 április 24.)

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Documentul nr. 284
din 24 aprilie 1919

Consiliul guvernamental revoluţionar însărcinează pe comisarul poporului Szamuely Tibor cu menţinerea ordinei şi disciplinei în spatele Armatei Roşii de peste Tisa şi îl împuterniceşte în acest scop, ca la nevoie, lipsindu-se şi de tribunalul revoluţionar, să utilizeze orice mijloc.
Budapesta, 21 aprilie 1919

Consiliul guvernamental revoluţionar

592

1919 aprilie 25, Constantinopol. **Telegramă a Comandantului şef al Armatelor Aliate din Orient, generalul Franchet d'Espérey, adresată ministrului de război al Franţei şi mareşalului Foch, în legătură cu pătrunderea trupelor române în zona neutră şi efectul pe care îl va produce în Orient această operaţiune militară.**

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement
à l'arrivée du Service
Officiel des Télégraphes
637

République Française

Traduction d'un Télégramme chiffré
parvenu au Ministère le 26 Avril 1919 à 18 heures
Lieu d'origine: Constantinople
Date et heure de dépôt: 25 Avril 1919 à 17 H.30
Destinataire:
Ministre Guerre et Maréchal Foch
Expéditeur: Général Franchet d'Espérey
Numéro: 1220—1221
Nombre de groupes: 76, 62
Texte: 7538/3

Roumains poursuivant Magyars ont entamé zône neutre et, pour des nécessités militaires, paraissent viser occupation de la rive gauche de la Theyss de manière à se garantir efficacement contre retour offensif hongrois.

Cette opération ayant lieu par ordre du gouvernement roumain ne pourrait être arrêtée que par action de l'Entente sur le gouvernement roumain.

Si elle continue à se développer heureusement elle aura en Orient le meilleur effet politique en coupant vers Munkacs communication par voie ferrée de Moscou avec Buda-Pesth et Vienne.

Conformément à vos ordres, troupes françaises conservent leurs positions et notamment Arad bien que cette ville soit sur rive droite du Maros — mais Roumains utiliseront voie ferrée pour ravitailler leur aile gauche.

Fin

■ **Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 170, c. 98—99; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918— 1929, sous-série Roumanie, vol. 47, f. 93—94.**

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Numărul de înregistrare
la sosirea de la Serviciul
Oficial al Telegrafelor
Nr. 637

Republica Franceză

Traducerea unei telegrame cifrate
sosită la minister în 26 aprilie 1919, ora 18
Locul de origine: Constantinopol
Data şi ora depunerii: 25 aprilie 1919, 17,30
Destinatar: Ministrul de război şi mareşalul Foch
Expeditor: Generalul Franchet d'Espérey
Numărul : 1220—1221
Numărul cuvintelor: 76, 62
Text: 7538/3

Românii, urmărindu-i pe unguri, au străpuns zona neutră şi, din necesităţi militare, se pare că vizează ocuparea malului stîng al Tisei ca să se asigure într-un mod eficace în faţa unui contraatac ungar.

Această operaţiune, desfăşurîndu-se din ordinul guvernului român, nu ar putea fi oprită decît printr-o intervenţie a Antantei pe lîngă guvernul român.

Dacă această ⟨operaţiune⟩ continuă să se desfăşoare favorabil, ea va avea în Orient cel mai mare efect politic, tăind spre Munkacs comunicaţia pe calea ferată între Moscova, Budapesta şi Viena.

Potrivit ordinelor dv., trupele franceze îşi menţin poziţiile în special la Arad, deşi acest oraş se află pe malul drept al Mureşului — dar românii vor folosi calea ferată pentru a-şi aproviziona aripa stîngă.

Sfîrşit

593

1919 aprilie 26, Nyírbakta. **Proces-verbal privind înţelegerea încheiată de conducătorii detaşamentului secuiesc cu ocazia depunerii armelor.**

324 sz. dokumentum
1919 április 26

Jegyzőkönyv

Felvétetett 1919 április hó 26-án, a székely különítmény fegyverletételi tárgyalásán.

Jelen voltak a székely különítmény részéről mint teljhatalmú megbízottak:

Füleky Dezső százados, vezérkari főnökhelyettes,

Grofs Márton százados,

Molnár Béla főhadnagy.

A 2. román lovashadosztály részéről:

Giuliano Alexandru főhadnagy.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

A székely hadosztály parancsnokság alulírott teljhatalmú megbízotta elfogadják az alábbi fegyverszüneti feltételeket:

a) azonnali fegyverletétel;

b) a tiszteknek és csapatoknak internálása azon időpontig, míg a jelenlegi román akció be nincs fejezve;

c) biztosítva van a székely különítmény hozzátartozóinak életük, vagyonuk és teljes szabadságuk, ha a román rendeleteket és törvényeket tiszteletben tartják;

d) azonnal, mint a pillanatnyilag folyamatban levő harcok be lesznek fejezve (körülbelül 8—10 nap), míg a románok a Tiszáig eső területet megszállni szándekoznak, a székely különítmény hozzátartozóik szabadon bocsáttatnak, és otthonukba visszatérhetnek. Nyírbakta, 1919 április 26-án de. 1 órakor.

Grofs Márton szds s.k. Molnár Béla fhgy s.k.
Füleky Dezső szds s.k.

Locot. A. Giuliano s. k. Parlamentar al Div. II. Cavalerie.

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 325 (Másolat. — HIL TK 78/a. csomo).

Proces-verbal

Documentul nr. 324
26 aprilie 1919

Încheiat la 26 aprilie 1919, la convorbirile de depunere a armelor de către detaşamentului secuiesc.

Din partea detaşamentului secuiesc au fost prezenţi ca împuterniciţi deplini:

Füleky Dezső, căpitan, locţiitor al şefului de stat major, Grofs Màrton, căpitan,

Molnár Béla,

Din partea Diviziei 2, cavalerie română, Giuliano Alexandru, locotenent.

Subsemnaţii însărcinaţi cu depline puteri ai comandamentului diviziei militar secuieşti acceptă condiţiile de armistiţiu de mai jos:

a) depunerea imediată a armelor;

b) internarea ofiţerilor şi a trupelor pînă în momentul cînd se încheie acţiunea română prezentă;

c) sînt asigurate viaţa, averea şi întreaga libertate a membrilor de familie a celor care fac parte din detaşamentul secuiesc, dacă respectă ordinele şi legile româneşti;

d) de îndată ce se termină luptele momentan în curs de desfăşurare (circa 8—10 zile), pînă cînd românii intenţionează să ocupe teritoriul care se întinde pînă la Tisa, membrii de familie ai detaşamentului secuiesc vor fi lăsaţi în libertate şi se pot întoarce la casele lor.

Nyírbakta, 26 aprilie 1919, ora 1 înainte de masă

Grofs Márton, căpitan m.p. Molnár Béla, lt. m.p.

Füleky Dezső, căpitan m.p.

Locot. A. Giuliano m.p., Parlamentar al Div. 2 cavalerie

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 aprilie 26, București. **Telegramă a ministrului plenipotențiar al Franței la București, de Beaupoil de Saint-Aulaire, cu privire la indicațiile transmise guvernului român în legătură cu atitudinea ce trebuie să o aibă față de Bulgaria și regretul manifestat de acesta pentru faptul că Aliații nu au impus dezarmarea Bulgariei.**

Affaires Etrangères
En clair
Nr. 345
Attitude de l'Entente vis-à-vis de la Roumanie

Télégramme à l'arrivée

Duplicata
Bucarest, le 26 Avril 1919
Par courrier

(Annexe à la D.P. No 74 du 26 Avril 1919)

Télégramme identique des Ministres de France et d'Angleterre:

Conformément à vos instructions, nous avons donné des conseils de modération au Gouvernement roumain en ce qui concerne la Bulgarie et nous lui avons exposé les raisons qui justifient les récentes dispositions militaires prises par les Alliés.

Le Président du Conseil par intérim nous a dit que le Gouvernement roumain ne pouvait que déférer aux conseils des Alliés. Il a fait observer que sa modération n'était pas douteuse, puisque malgré la pression de l'opinion, publique et son droit incontestable il s'était abstenu d'occuper la Dobroudja jusqu'au moment où il a été invité par nous à faire pénétrer ses troupes dans la partie septentrionale de cette région.

Le gouvernement roumain comprend, d'ailleurs, l'interêt qu'íl y a, au moment où il doit faire face sur deux autres fronts, à éviter tout contact et tout risque de conflit avec les Bulgares en interposant un rideau de troupes alliées entre les troupes des deux pays.

Mais le Gouvernement roumain et l'opinion persistent à regretter que les Alliés n'aient pas, alors qu'ils en avaient le moyen, c'est-à-dire lors de la conclusion de l'armistice, imposé le désarmement de la Bulgarie et pris leurs précautions pour que sa démobilisation ne soit un simple simulacre. On espère ici, que la leçon de Budapest ne sera pas perdue et que les Alliés emploieront les moyens nécessaires pour que la Bulgarie ne soit pas plus longtemps une cause de troubles dans les Balkans.

Sait-Aulaire

■ Arh. St. București, col. Microf. Franța, r. 182, c .477/478; Ministère des Affaires Etrangères, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, Archives Diplomatiques, vol. 32, série Z, carton 577, dossier 1 — 1918 — Roumanie, Politique Extérieure, dossier général, II, f. 181— 182.

Afacerile Externe
In clar
Nr. 345
Atitudinea Antantei față de România

Telegramă la sosire

Duplicat
București, 26 aprilie 1919

(Anexa la D.P. Nr. 74, din 26 aprilie 1919)

Prin curier

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Telegramă identică a miniştrilor Franţei şi Angliei:

Conform instrucţiunilor dv., am sfătuit la moderaţie guvernul român în ceea ce priveşte Bulgaria şi i-am expus motivele care justifică recentele dispoziţii militare hotărîte de Aliaţi.

Preşedintele ad-interim al Consiliului ne-a spus că guvernul român nu putea decît să dea ascultare sfaturilor Aliaţilor. El a subliniat că moderaţia sa nu era îndoielnică, de vreme ce cu toată presiunea opiniei publice şi cu tot dreptul său incontestabil s-a abţinut să ocupe Dobrogea, pînă în momentul în care a fost invitat de noi să pătrundă cu trupele în partea nordică a acestei regiuni.

De altfel, guvernul român înţelege interesul pe care îl are, din moment ce trebuie să facă faţă pe alte 2 fronturi, de a evita orice contact şi orice risc de conflict cu bulgarii, interpunînd o cortină de trupe aliate între trupele celor 2 ţări.

Dar guvernul român şi opinia publică persistă în a regreta că Aliaţii n-au impus dezarmarea Bulgariei şi nu şi-au luat măsuri de precauţie pentru ca demobilizarea sa să nu fie un simplu simulacru, atunci cînd au avut ocazia, adică în momentul încheierii armistiţiului. Se speră aici că lecţia de la Budapesta nu va fi pierdută şi că Aliaţii vor folosi mijloacele necesare pentru ca Bulgaria să nu mai fie mult timp un motiv de tulburări în Balcani.

Saint-Aulaire

595

1919 aprilie 30, Budapesta. **Ofertă de pace a comisarului poporului pentru afacerile externe al Consiliului guvernamental revoluţionar ungar adresată lui W. Wilson, preşedintele S.U.A., şi guvernelor cehoslovac, iugoslav şi român.**

347 sz. dokumentum
1919 április 30

Wilson úrnak, az Egyesült Államok elnökének, Párizs

Elnök Úr, a mai napon a következő jegyzéket küldöttük a csehszlovák, a jugoszláv és a román kormánynak: Elnök Úr! A magyar forradalmi tanácskormány nevében tisztelettel kijelentem, hogy fenntartás nélkül elismerjük az Önök által bejelentett területinemzeti igényeket. Önök ezeket az igényeket azzal indokolták ,hogy véget akartak vetni a magyar uralkodó osztályok által az Önök honfitársaira gyakorolt évezredes leigázásnak. Önök azt hitték, hogy ezzel a lakosság e rétegeinek érdekében és akarata szerint cselekszenek. Az előző kormány nem fogadta el javalataikat, és ragaszkodott az úgynevezett történelmi joghoz, amely a további elnyomás jogát a korábbi elnyomásból származtatta. Mi, kormányralépésünk első napjától kezdve, szakítottunk ezzel az elvvel. Ismételten ünnepélyesen kijelentettük, hogy nem állunk a területi integritás elve alapján, és most követlenül is az Önök tudomására hozzuk, hogy fenntartás nélkül elismerjük az Önök összes területi nemzeti követeléseit. Ezzel szemben követeljük az ellenségeskedések azonnali beszüntetését, a belső ügyeinkbe való be nem avatkozást, a szabad tranzitóforgalmat, olyan gazdasági szerződések megkötését, amelyek mindkét fél gazda-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sági érdekeinek megfelelnek, az Önök területén maradó nemzeti kisebbségek védelmét. Ezzel Önök elérték mindazt, amire törekedtek. Nincs szükség arra, hogy egyetlen csepp vért is ontsanak, egyetlen katonájuk életét feláldozzák, hogy a békés vidékeket a háború fúriájával sújtsák azért, hogy nemzeti törekvéseiket megvalósithassák azok az osztályok, amelyek honfitársaikat nemzeti és kulturális téren elnyomták, s egyúttal népünk dolgozó tömegeinek is elnyomói voltak. Abban a pillanatban, amikor mi honfitársainknak megadtuk a nemzeti felszabadulás jogát, önmagunkat is felszabadítottuk ezen osztályok uralma alól. Mi felszabadítottuk önmagunkat, és nem akarunk többé visszatérni ezen elnyomók igájába. Belső intézményeinket saját ügyünknek tekintjük, s ezért hiszünk abban, hogyha Önök komolyan veszik az eddigi ígéreteket, akkor ez órától fügve visszaállíthatjük egymás között a békés állapotokat. Válaszukat várom. Midőn mindezt közöljük Önökkel, szeretnénk rámutatni arra, hogy e pillanattól fogva semmiféle nemzeti érdek nem igazolja a jelenlegi háborús állapot fenntartását, mostantól kezdve semmi kétség sem lehet az iránt, hogy a háború folytatása a nevezett kormányok részéről az általuk hirdetett nemzeti érdekeket a legdurvábban megsérti. Ha a háborút mégis tovább folytatják, az csak idegen érdekekért, a külföldi imperializmus érdekeiért, mindenekelőtt a magyar uralkodó osztályok érdekeiért történhet.

A Forradalmi Kormányzótanács nevében:

Kun külügyi népbiztos

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 355—356 (A távirat fotokopiája. — P I Archivum. I M L 138/8, 28—30 old. Németül).

Documentul nr. 347
30 aprilie 1919

Domnului Wilson, preşedintele Statelor Unite, Paris

Dle preşedinte, astăzi am trimis următoarea notă guvernelor cehoslovac, iugoslav şi român. Dle preşedinte! În numele Guvernului Sfaturilor revoluţionar ungar, declar cu respect că recunoaştem fără rezerve pretenţiile teritorial-naţionale anunţate de dv. Dv. aţi motivat aceste pretenţii afirmînd că vreţi să puneţi capăt asupririi de 1 000 de ani exercitate asupra compatrioţilor dv. de către clasele dominante ungare. Dv. aţi crezut că prin aceasta acţionaţi în interesul şi conform voinţei acestor straturi ale populaţiei. Guvernul precedent nu a acceptat propunerile dv., ci a ţinut morţiş la aşa-zisul drept istoric potrivit căruia dreptul de asuprire de azi provine din asuprirea de ieri. Noi, din prima zi a păşirii noastre la cîrma ţării, am rupt cu acest principiu. Declarăm din nou în mod solemn că nu ne situăm pe baza integrităţii teritoriale şi acum aducem şi în mod nemijlocit la cunoştinţa dv. că recunoaştem fără rezervă toate pretenţiile dv. naţional-teritoriale. În schimb, cerem încetarea imediată a ostilităţilor, neamestecul în treburile noastre interne, circulaţia de tranzit liberă, încheierea de tratate economice care să corespundă intereselor ambelor părţi, apărarea minorităţilor naţionale rămase pe teritoriul dv. Prin aceasta dv. aţi realizat tot ceea ce aţi năzuit. Nu se cuvine să vărsaţi nici o picătură de sînge, să sacrificaţi viaţa nici unui soldat de-al dv., să loviţi regiunile paşnice cu furia războiului numai cu scopul de a înfăptui ambiţiile naţionale ale acelor clase care şi-au asuprit compatrioţii pe plan naţional şi cultural şi care au fost în acelaşi timp şi asupritorii maselor muncitoare ale poporului nostru. În clipa cînd noi am acordat compatrioţilor noştri

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

dreptul de eliberare naţională, ne-am eliberat şi pe noi de sub dominaţia acestor clase. Astăzi noi ne-am eliberat şi nu vrem să ne mai întoarcem sub jugul asupritorilor. Instituţiile noastre interne le considerăm drept problemele noastre şi de aceea avem încredere că dacă dv. luaţi în serios promisiunile de pînă acum, atunci începînd din acest moment putem restabili între noi starea de pace. Aştept răspunsul dv. Comunicîndu-vă dv. toate acestea, aş vrea să arăt că din această clipă nici un fel de interes naţional nu justifică menţinerea actualei stări de război, începînd de acum nu poate exista nici un fel de îndoială faţă de faptul că continuarea stării de război de către numitele guverne lezează în modul cel mai brutal interesele naţionale propovăduite de ele. Dacă totuşi continuaţi pe mai departe războiul, acesta poate avea loc numai pentru interese străine, interesele imperialismului din străinătate şi înainte de toate pentru interesele claselor dominante ungare.

În numele Consiliului guvernamental revoluţionar,
Kun,
Comisar al poporului pentru afaceri externe

596

1919 aprilie 30, Bucureşti. **Raport al lui Frank Rattigan, însărcinat cu afaceri al Marii Britanii la Bucureşti, prin care transmite scrisoarea lui Mihail Pherekyde, ministrul de externe ad-interim la Bucureşti, adresată lordului Curzon de Kedleston, secretar de stat pentru afaceri externe, prin care solicită ajutorul Armatelor Aliate pentru ocuparea Budapestei.**

South Eastern Europa
Confidential
70 391 May 8
No. 47 Section 1

No. 1
Mr. Rattigan to Earl Curzon (received May 8)

Bucharest, 30 April 1919

My Lord

With reference to my despatch No. 45 of the 28 th instant. I have the honour to transmit herewith, copy of a note addressed to me by the Roumanian Government pointing out the advisability of an immediate occupation of Budapest by the Allies, which would free the Roumanian army for defensive action on the Dniester, and complaining of the non-enforcement of the terms of the armistice concluded with Bulgaria.

I understand that a similar note has been addressed to my French , American, and Italian colleagues.

In reply I have informed the Roumanian Government, without comment, that I have forwarded copy of this note to my Government.

I have etc.
Frank Rattigan

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Enclosure in No 1
M. Pherekyde to Mr. Rattigan

Ministères des Affaires Etrangères
Bucarest, le 28 avril 1919

Monsieur le Chargé d'Affaires,

Son Excellence le Ministre d'Angleterre a connu au jour le jour, les excès que la population de Transylvanie a subi de la part des Hongrois, aussi bien des bandes de pillards que des troupes régulières, aidées par des trains blindés dont le Gouvernement seul disposait. Nous en avons journellement communiqué aux représentants de l'Entente la triste nomenclature. Nos réclamations incessantes contre les violations constantes de l'armistice n'ont pu obtenir satisfaction: les crimes se répétaient et demeuraient impunis. Les représentants des Puissances à Paris ont bien décidé que nous occuperions le territoire habité par des Roumains, mais nous devions attendre une coopération promise; celle-ci a été subitement ajournée. Dès lors la situation s'est aggravée. La révolution bolchévique à Buda-Pesth n'a fait qu'ajouter à l'audace des agressions. Finalement, dans la nuit de 16 au 17 avril courant, les Hongrois ont exécuté contre nos troupes une attaque qui constituait un véritable acte de guerre. Nous n'avions plus de ménagements à garder.

Son Excellence le Ministre d'Angleterre a été alors informé verbalement par moi des décisions prises par le Gouvernement. Du moment que l'armistice n'existait plus pour les Hongrois, et que nous nous trouvions en état de guerre avec eux, nos troupes ont non seulement repoussé l'attaque, mais elles ont contre-attaqué l'ennemi. Leur action a dû, dès lors, poursuivre le but militaire qui s'imposait: détruire l'adversaire ou du moins le combattre jusqu'au moment où il serait hors d'état de renouveler les attaques. Il semble bien que ce résultat est à peu près obtenu. Le bel élan de nos troupes n'a pu être arrêté, leur avance poursuivie sans discontinuer et, aujourd'hui, elles chassent devant elles vers la Tissa les divisions désorganisées et débandées qui lui étaient opposées. C'est ce qui me détermine à formuler la suggestion qui fait l'objet de la présente note.

La force de résistance de la Hongrie est à ce point atteinte, son moral est tellement déprimé, l'angoisse de la population hongroise devant la menace du bolchévisme est si générale, que l'occupation de Buda-Pesth par les troupes de l'Entente ne présenterait aucune difficulté. Cette occupation, si elle se produisait, rendrait impossible une coopération des bolchéviks hongrois et des bolchéviks russes. Elle mettrait une barrière entre ceux-ci et les éléments similaires d'Allemagne, alors que ce contact possible constitue le plus grand péril pour l'Europe. Du même coup nous pourrions retirer nos troupes engagées en Transylvanie et renforcer notre défense sur le Dniester.

C'est en effet de côté que se présente le danger le plus sérieux: le front à défendre a un très grand dévéloppement et peut être assailli par des masses considérables. Tous les représentants de l'Entente ont bien voulu reconnaître, au cours de nos conversations à ce sujet, que sur le Dniester nous défendons non seulement notre pays, mais l'Europe elle-même et la civilisation. Il est donc juste que nos grands Alliés nous aident de tout leur pouvoir à accomplir notre tâche pour le bien commun.

L'occupation de Buda-Presth nous serait d'un puissant secours, mais une autre mesure encore nous paraît nécessaire: le désarmement de la Bulgarie.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La Bulgarie, non plus, n'a pas respecté les conditions de l'armistice. Nous l'avons signalé à maintes reprises, mais on n'a pas ajouté foi à nos informations. Finalement, le commandement militaire a bien été obligé de reconnaître que les Bulgares avaient quinze divisions équipées et armées: c'était une armée prête pour l'attaque. Le Général Chrétien a ordonné de licencier une partie des hommes; mais l'opération a été faite de telle façon que l'armée bulgare est démeurée intacte. Les cadres ont été conservés tels quels, et les soldats ont été envoyés dans leurs foyers avec leur équipement, leurs armes et leurs munitions. Il suffit d'un appel pour que les quinze divisions soient prêtes à marcher. Il y a là une violation flagrante de l'armistice, et le commandement militaire interallié a le droit d'intervenir pour exiger le désarmement de ces troupes. Il nous paraît qu'il est indispensable que le commandement fasse usage de ce droit. Bien que l'armistice ne mentionne que la démobilisation, le fait de n'avoir pas tenu compte des conditions stipulées autorise à prendre les mesures nécessaires pour que pleine sécurité demeure acquise vis-à-vis de l'adversaire.

Il est impossible que l'Entente méconnaisse la charge qu'impose à la Roumanie la nécessité de barrer la route au bolchévisme envahissant. Pour qu'elle puisse la supporter avec succès, il faut qu'elle ait la possibilité de concentrer tout son effort sur le seul front du Dniester, où se présente la menace redoutable des bolchéviks russes. Il faut qu'elle n'ait pas à redouter une attaque bulgare par derrière. Si donc l'Entente se décide à désarmer les Bulgares, la Roumanie déjà débarrassée des bolchéviks hongrois par l'occupation de Buda-Pesth et à l'abri d'une attaque bulgare, pourrait faire front contre les bolchéviks russes avec toutes ses troupes renforcées, et alors nous pourrions considérer le péril bolchévik comme réellement conjuré.

Me sera-t-il permis d'ajouter, puisque nous parlons ici du rôle si important attribué à la Roumanie par sa position géographique de gardien de l'ordre européen contre les incursions de la barbarie bolchévique, que ce rôle a un caractère de permanence qui doit être l'objet d'une sollicitude spéciale de la part des grandes Puissances qui veillent au salut du monde. Combien, en tout temps, la Roumanie serait plus forte dans sa résistance obstinée, si derrière elle sa frontière s'appuyait sur la Tissa et le Danube, à leurs confluent, si au nord, en Bucovine, elle donnait la main à ses Alliés naturels, les Polonais et les Tchéco-Slovaques, sur une frontière commune. Il appartient aux Puissances réunies à Paris, lorsqu'elles fixeront les limites nouvelles de s'appliquer à prendre les décisions destinées à fortifier le bloc de la résistance roumaine.

Je vous prie de vouloir bien faire part de ces observations à votre Gouvernement, certain d'avance que votre connaissance personnelle de la situation ne pourra que venir à l'appui de nos demandes pleinement justifiées.

Veuillez agréer, etc.

Le Président du Conseil des Ministres,
Ministre des Affaires Etrangères
M. Pherekyde

■ Arh. St. București, col., Microf. Anglia, r. 388, c. 25–26; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3587; v. și col. Microf. S.U.A., r. 623, c. 129–131; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the American Commission to Negotiate Peace, 1918–1919 (R.G. 256, Microcopy 820, Roll 392, vol. 366, 185. 3123-70).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Nr. 1
Domnul Rattigan către lord Curzon (primită 8 mai)
București, 30 Aprilie 1919

Excelență,

Cu referire la raportul meu nr. 45 din 28 curent, am onoarea să transmit alăturat o copie a unei note adresate mie de către guvernul român, scoțînd în evidență oportunitatea unei ocupări imediate a Budapestei de către trupele aliate care vor elibera armata română în vederea unei acțiuni defensive pe Nistru și care se plînge de neintrarea în vigoare a condițiilor de armistițiu încheiat cu Bulgaria.

Înțeleg că o notă similară fusese adresată și colegilor mei francez, american și italian.

Ca răspuns, am informat guvernul român, fără să fac vreun comentariu, că am înaintat copia acestei note guvernului meu.

Am onoarea ...

Frank Rattigan

Anexa nr. 1
Domnul Pherekyde către domnul Rattigan
Ministerul Afacerilor Externe
București, 28 aprilie 1919

Domnule însărcinat cu afaceri,

Excelența sa ministrul Angliei a cunoscut îndeaproape excesele la care a fost supusă populația din Transilvania de către unguri, atît din partea bandelor de jefuitori, cît și a trupelor regulate susținute de trenuri blindate de care dispune doar guvernul. Noi am comunicat zilnic jalnica listă a acestora reprezentanților Antantei. Protestele noastre neîncetate împotriva violărilor permanente ale armistițiului nu au putut obține satisfacție: crimele se repetau și rămîneau nepedepsite. Reprezentanții Puterilor, aflați la Paris, au hotărît pe bună dreptate ca noi să ocupăm teritoriul locuit de români, dar noi trebuia să așteptăm cooperarea promisă; aceasta a fost brusc amînată. De atunci situația s-a agravat. Revoluția bolșevică de la Budapesta nu a făcut decît să sporească cutezanța agresiunilor. În cele din urmă, în noaptea de 16 spre 17 apr. curent, ungurii au săvîrșit împotriva trupelor noastre un atac care a însemnat un adevărat act de război. Noi nu mai aveam de ce să ținem seamă.

Excelența sa ministrul Angliei a fost atunci informată de mine verbal asupra hotărîrilor luate de guvern. Din moment ce armistițiul nu mai exista pentru unguri, și noi ne aflam în stare de război cu ei, trupele noastre nu numai că au respins atacul, dar ele au și contraatacat inamicul. Acțiunea lor a trebuit de atunci să urmărească obiectivul militar care se impunea: să distrugă adversarul sau cel puțin să lupte cu el pînă în momentul în care el va fi în situația de a nu-și reînnoi atacurile. Se pare într-adevăr că acest rezultat a fost aproape obținut. Admirabilul elan al trupelor noastre nu a putut fi stăvilit, înaintarea lor a continuat fără încetare și astăzi ele urmăresc spre Tisa diviziile dezorganizate și dispersate care li se opuneau. Acesta este lucrul care mă determină să formulez propunerea ce face obiectul prezentei note.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Forța de rezistență a Ungariei este afectată în așa măsură, moralul ei este atît de slăbit, neliniștea populației ungare în fața amenințării bolșevismului este așa de răspîndită, încît ocuparea Budapestei de trupele Antantei nu ar prezenta nici o dificultate. Dacă ea s-ar produce, această ocupație ar face imposibilă o cooperare a bolșevicilor unguri cu bolșevicii ruși. Ea ar ridica o barieră între aceștia și elemente similare din Germania, atîta vreme cît acest contact posibil constituie cel mai mare pericol pentru Europa. Totodată noi ne-am putea retrage trupele angajate în Transilvania, întărindu-ne apărarea pe Nistru.

De fapt din această parte se prezintă pericolul cel mai serios: frontul pe care-l avem de apărat are o întindere foarte mare și poate fi asaltat de un număr considerabil de trupe. Toți reprezentanții Antantei au binevoit să recunoască, în timpul discuțiilor noastre pe această temă, că pe Nistru noi apărăm nu numai țara noastră, ci însăși Europa și civilizația ei. Este deci drept că marii noștri Aliați să ne ajute din toate puterile lor pentru a ne îndeplini sarcina noastră spre binele comun.

Ocuparea Budapestei ne-ar fi de o mare utilitate, dar și o altă măsură ni s-ar părea necesară, dezarmarea Bulgariei.

Nici Bulgaria nu a respectat condițiile armistițiului. Noi am semnalat faptul în repetate rînduri, dar nu s-a dat crezare informațiilor noastre. În cele din urmă, comandamentul militar a fost constrîns să recunoască faptul că bulgarii au 15 divizii echipate și înarmate: o armată gata de atac. Generalul Chrétien a ordonat să demobilizeze o parte din trupe; dar operațiunea a fost executată astfel încît armata bulgară a rămas intactă. Cadrele au fost menținute așa cum erau, iar soldații au fost lăsați la vatră cu echipamentul, armele și munițiile lor. Este suficient un apel pentru ca cele 15 divizii să fie gata de luptă. Aceasta este o violare flagrantă a armistițiului și comandamentul militar interaliat are dreptul să intervină pentru a cere dezarmarea acestor trupe. Nouă ni se pare că este indispensabil ca acest comandament să facă uz de acest drept. Deși armistițiul nu menționează decît demobilizarea, faptul de a nu se fi ținut seamă de condițiile stipulate permite să se ia măsurile necesare pentru a se menține o securitate deplină față de adversar.

Este imposibil ca Antanta să ignore sarcina ce impune României necesitatea de a bara calea bolșevismului invadator. Pentru ca ea să o poată îndeplini cu succes, trebuie ca ea să aibă posibilitatea să-și concentreze întregul efort numai pe frontul de pe Nistru, unde se prezintă pericolul amenințător al bolșevismului rus. Nu trebuie să fim în situația a ne teme de un atac bulgar din spate. Dacă deci Antanta se decide să dezarmeze pe bulgari, România scăpată de bolșevicii unguri prin ocuparea Budapestei și la adăpost de un atac bulgar ar putea opune rezistență bolșevicilor ruși cu toate trupele întărite, atunci am putea, de fapt, să considerăm pericolul bolșevic ca înlăturat.

Să ne fie permis să adăugăm, pentru că vorbim de rolul atît de important atribuit României prin poziția sa geografică de a fi păzitoarea ordinii europene împotriva incursiunii barbariei bolșevice, că acest rol are un caracter de permanență care trebuie să fie obiectul unei solicitudini deosebite din partea Marilor Puteri care veghează la salvarea lumii. Cu cît ar fi mai tare România, în rezistența sa îndîrjită dacă în spatele ei, frontiera s-ar sprijini pe Tisa și Dunăre la confluența lor, dacă la nord, în Bucovina, ea și-ar da mîna cu Aliații săi firești, polonezi și cehoslovaci, pe o frontieră comună. Revine în sarcina Puterilor întrunite la Paris ca atunci cînd vor fixa noile limite ⟨ale frontierelor⟩ să se străduiască să ia hotărîri destinate pentru a întări forța de rezistență românească.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Vă rugăm să binevoiţi a aduce la cunoştinţa guvernului dv. aceste remarci, fiind sigur mai dinainte că prin lămurirea dv. personală asupra situaţiei nu aţi putea decît veni în sprijinul cererilor noastre pe deplin justificate.

Vă rog să primiţi etc.

Preşedintele Consiliului de Miniştri,
Ministru al afacerilor externe,
M. Pherekyde

597

1919 aprilie 30. **Propuneri de armistiţiu făcute trupelor române de către colonelul Semis Worth, comandantul trupelor din Szolnok.**

Proposition d'armistice faite le 30 Avril 1919
par les Hongrois

„Le Commandement des troupes hongroises autorise le compagnon Semis Worth, Colonel comandant des troupes de Szolnok, d'intervenir comme parlementaire du commandament hongrois pour la conclusion d'un armistice avec le commandament des troupes ennemies de Szolnok (Roumanie).

„Il demandera en même temps la cessation des hostilités et communiquera par téléphone sur quelle base le Commandement roumain est incliné à conclure un armistice, pour empêcher l'effusion du sang."

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 466, copie.

Propunere de armistiţiu făcută la 30 aprilie 1919
de către unguri

„Comandamentul trupelor ungare însărcinează pe tov. Semis Worth, colonelul comandant al trupelor din Szolnok, să intervină drept parlamentar pentru încheierea unui armistiţiu cu comandamentul trupelor inamice din Szolnok (România).

„Va cere în acelaşi timp încetarea ostilităţilor şi comunicarea, prin telefon, pe ce bază Comandamentul român este dispus să încheie un armistiţiu pentru a se împiedica vărsarea de sînge".

598

1919 aprilie 30. **Notă a Marelui Cartier General român privind acţiunile trupelor ungare de încălcare a armistiţiului prin atacarea în diverse locuri a trupelor române şi riposta dată de acestea.**

Grand Quartier General
2 Section — Informations

Bulletin mensuel d'informations No. 16
30 Avril 1919

Situation sur le front Transylvain

Le 22 mars, 1919, le Gouvernement Karoly s'étant retiré, le nouveau gouvernement révolutionnaire, qui a intrôné le régime communiste en Hon-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

grie, refuse tout d'abord d'exécuter les décisions du Conseil de Guerre de Versailles (séance du 25 Février 1919) concernant le déplacement vers l'Ouest de la ligne de démarcation de Transylvanie, repousse toutes les propositions de pourparlers à ce sujet avec les gouvernements alliés et décrète la mobilisation générale de tous les hommes entre 16 et 48 ans afin de constituer l'armée rouge avec des intentions agressives à notre égard.

Avec la transformation de l'ancienne armée d'après les principes révolutionnaires, l'attitude hostile et provocante des troupes magyares s'accentue tous les jours de plus en plus, elle se manifeste par des bombardements intensifs d'artillerie, et de continuelles attaques sur tout le front, contre nos troupes de couverture, par des tentatives de fraternisation et de fréquents empiètements sur la ligne de démarcation. Ainsi, le 3 avril, l'ennemi après une soigneuse préparation d'artillerie (il a lansé plus de 400 projectiles) a forcé la ligne de démarcation dans la vallé de Crisul Alb en occupant la localité de Ciucea.

Le 13 Avril, les troupes ennemies dans la vallée de Crisul, ont attaqué rapidement et ont occupé la localité de Iegeriste qui après quelques heures de combat a été réoccupée par nos troupes.

Le 16 Avril, l'ennemi a encore passé la ligne de démarcation, dans la vallée de Somès, entre Ilba et Ciocarlau occupant la colline de Piétris.

Devant ces continuelles provocations et pour enlever à l'ennemi la possibilité de ses agressions l'ordre fut donné à nos troupes de passer à l'attaque sur tout le front.

L'armée de Transylvanie, divisée naturellement, par le massif des monts Bihor en deux groupes (du nord et du sud), commença son action offensive le 16 Avril au matin, en descendant la pente ouest du plateau transylvain, par les vallées étroites des affluents de la Tissa.

Devant le groupe nord, l'ennemi a surtout opposé une résistance dans le défilé de Ciucea-Bucea (vallée de Crisul-rapide), conquis le 17 avril: dans le défilé de Huszt-Veresmart (vallée de la Tissa) conquis le 20 Avril à Miteszalka, occupé le 22 Avril et à Debreczin où les troupes roumaines entrèrent le 23 Avril en faisant 2 000 prisonniers.

Devant le groupe sud, les combats principaux ont été livrés à Buteni-Sebis (le 17 Avril), à Beius (les 19 et 20 Avril), à l'est de Kisjono (le 21 Avril).

L'armée ennemie était composée de la 7-ème Division, ancienne 23-ème de Honveds (en résidence à Seghédin) de l'ancienne 39-ème division des Honveds et de la Division de Szekeni, auxquels s'étaient adjoints differents éléments des anciens régiments austro-hongoris (K.u.K.), ainsi que des unités de formation récente de la garde rouge. L'armée ennemie, complètement désorganisée et démoralisée après ces combats, se retira en débandade.

Nos troupes victorieuses sont reçues avec grand enthousiasme par les habitants des villages et des villes occupées; le population roumaine les attendaient comme libérateurs du joug millénaire et la population magyare ellemême se montre satisfaite de l'arrivée de nos soldats qui vont rétablir l'ordre et protéger l'avoir des civils mis en danger par des bandes communistes.

Voici les communiqués officiels du Grand Etat-Major, à partir du début de l'offensive:

Communiqué du 17 Avril 1919

Dans la nuit du 15 au 16 Avril, l'ennemi a attaqué le front D. Piétris (N. O. Ciocarlau), Hodod, Ciortelec, Tzigani, Hociu (Nord Ciucea).

L'attaque a été repoussée. Nos troupes passant à l'offensive sont arrivées le 16 à 12 heures sur la ligne Hodod, Hereclean, Igereste, O Belatrus, D. Danieli.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Butin — On a capturé 5 obusiers de 100 m/m, 30 mitrailleuses, beaucoup d'armes et de grandes quantités de munitions: on a fait de nombreux prisonniers.

Pertes — Morts: 2 Officiers et 19 soldats.

Blessés: 9 Officiers et 96 soldats.

Disparus: 1 officier et 10 soldats.

Les pertes de l'ennemi sont très grandes. Dans le seul secteur de Crisul Alb on a enterré plus de 300 cadavres. Les opérations continuent.

Communiqué du 18 Avril 1919

Nos troupes après des combats acharnés ont occupé les localités de Hodid-Hereclean-Recea-Supurul de jos, Horoud, Samarsag, Darsi, Damica, Salagiu. Lunca, Xrana, Fercketa, Buldiu, Fehis, Totvaradis.

Nos troupes sont partout reçues avec enthousiasme par la population.

Communiqué du 19 Avril 1919

Après un combat acharné, nos têtes de colonnes sont arrivées le soir du 18 Avril sur la ligne: Teciu, Seinii, Valasut, Acas, Tasnad, Babuca, Moiadu, Pore, Busca, Gura Iadului, Loro, Conod, Mariaradna.

Nos pertes sont sérieuses.

Le Colonel Paulian est tombé en héros à la tête de sa brigade de chasseurs.

Communiqué du 20 Avril 1919

Les têtes de colonnes de nos troupes ont atteint le soir du 19 Avril la ligne: Hust, Negresti, Satmar, Careii-mari, Maidan, Andrid, Cavasu, Lugasu de jos, Urviud, Mozest, Butan, Berzova.

Dans Szatmar ont été capturés plusieurs centaines de prisonniers et un nombreux matériel.

Le moral de nos troupes est excellent, la population les acclame avec enthousiasme.

Communiqué du 21 Avril 1919

Le soir du 20 Avril, les têtes de nos colonnes sont arrivées sur la ligne Cenger, Petreu-Piscolt, Dangheleag, Miholt, Oradia-Mare, Leota-Mare, Zantamare, Borsh, Palota, Macca, Biharaia, Belin, Borisneu, Giarmata, Pancota, Tarnova.

Le moral des troupes est édifiant. Dans Oradia-Mare, la foule a reçu nos soldats avec des fleurs et des acclamations.

Pertes — Morts: le sous-lieutenant Grigorescu, du 10 Régiment de Rosiori (1) et deux soldats.

Blessés: le sous-lieutenent Cosar du 81 d'Infanterie et 12 soldats.

Butin: Une batterie avec ses attelages, beaucoup d'armes et de munitions et un nombreux matériel de voie ferrés.

Communiqué du 22 Avril 1919

Nos troupes continuent d'avancer.

On a encore capturé des prisonniers, du matériel, des mitrailleuses, des armes, de grandes quantités de munitions et du matériel de voie ferrée.

Pertes — Morts: les sous-lieutenants Naiman et Mitiriadec, du 9 Régiment de Rosiori (1) et 28 soldats.

---

[1] Hussards rouges.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Blessés: le Commandant Margaritopol et le sous-lieutenant Dumitresco du 9 Régiment de Rosiori (1), le sous-lieutenant Cornéa Radu du 4 Régiment de Rosiori et 61 soldats.

Communiqué du 23 Avril 1919

Nos têtes de colonnes ont atteint en combattant, la ligne de Mateszalka, Samson, Hajdu, Percs.

On a capturé dix obusiers de 10 m/m quatre canons de 80 m/m, beaucoup d'armement, de munitions et du matériel de voie verrée.

Communiqué du 24 Avril 1919

L'ennemi s'enfuit en débandade sur tout le front. Nos troupes le serrent de près. Debreczin a été occupée, le 23 Avril, après un combat de courte durée qui a eu lieu dans la région de Hajdu—Vamis—Percs.

L'on a fait à cette occasion 2 000 prisonniers. Dans la gare de Samos on a capturé 150 wagons de matériel et de munitions.

Pertes — Morts: un pelotonnier et 21 soldats.

Blessés: 19 soldats.

Communiqué du 25 Avril 1919

Nos troupes continuent leur avance.

Le combat en cours a lieu sur la ligne de Dobus (10 kilomètres nord de Mateszalka), Hudasz—Gebe (10 kilomètres sud de Matészalka).

Communiqué du 26 Avril 1919

Nos troupes ont atteint la ligne: Csoke (14 kilomètres sud-ouest de Tissa-Ujak sur la Tissa), Mandok (12 kilomètres de Csap), Kallo (12 kil. sud-est de Niereghyhaza) Kaba, Pussok-Ladany, Gyula et Ottlaka.

Au cours de l'avance, des combats ont été livrés à Kallo, Gyula et Ottlaka.

On a capturé un nombreux matériel de guerre et des munitions.

Pertes — Blessés: le commandant Popovici du 14-ème régiment d'infanterie et 14 soldats.

Communiqué du 27 Avril 1919

A l'aile droite, nos troupes ont complètement brisé la résistance qu'opposait l'ennemi dans la zone: Mandok-Kallo, Semjen, et ont contraint une division de Hongrois à se rendre.

Dans la région de Debreczin on continue le désarmement et l'inventaire du butin.

Action sérieuse dans la région de Kaba-Bichis—Ciaba-Ujkigyos.

Après des combats acharnés, toutes ces localités ont été occupées dans la nuit du 26—27 Avril.

Les pertes de l'ennemi sont considérables. Le village de Kaba a été complètement détruit.

Nos pertes, en morts, n'ont pas encore pu être établies.

Blessés — Le général Sachelarie, 5 officiers et 170 soldats.

Communiqué du 28 Avril 1919

Après les combats qui ont eu lieu les 26 et 27 Avril, la résistance de l'ennemie a été complètement brisée sur tout le front. Nos troupes poursuivant l'ennemi sont arrivées le soir du 27 Avril sur la ligne de: Testa, San Marton, Mogyoros (3 kil. est Mandoc), Niereghyaza-Haydu, Bőszomény, Balmaz

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ujjvars, Kaba, Puspok-Ladany, Fejérváry, Kőrős (14 kil. nord-est Bekes), Kondoros, Balmaz.

Communiqué du 29 Avril 1919

L'avance de nos troupes continue sur tout le front. L'ennemi recevant des renforts résiste avec acharnement dans la région marécageuse à l'est de Szolnok le long du canal Hortobagy-Csartorna.

Le soir du 28 Avril nos têtes de colonnes sont arrivées sur la ligne Muncaci-Csap, rive gauche de la Tissa près de Tokai-Balmas, Ujvaros, Csartorna, ouest Ladani, ouest Goma, ouest Szarvas, Oroshaza.

Des combats assez sérieux ont lieu à Beregsas et sur le canal Hortobagy-Csatorna.

Butin — 463 prisonniers, 7 canons, deux obusiers de 100 m/m, 26 mitraleuses, 1.260 fusils, 250 baionnettes et de grandes quantités de matériel et de munitions.

Pertes — Morts: le Lieutenant Tzanu Dumitru, le sous-lieutenant Dudoc et 21 soldats.

Blessés: le Commandant Bonati Etienne, le Capitaine Raicanu, Lieutenants Hiozea et Popesco, les sous-lieujnants Cindi, Ignat et Ciochina et 37 soldats.

Communiqué du 30 Avril 1919

Nos patrouilles de cavalerie qui opèrent au nord de la ligne Tzap (Csap) Muncsacs (Muncacs) ont pris contact avec les patrouilles des Tchécoslovaques de la région de Ungvar.

On a occupé Bakamaz et Tissa Lok sur la Tissa.

Le 29 Avril, les détachements du général Taut et du Colonel Botea, ont brisé la résistance que l'ennemi avait opposée pendant deux jours le long du canal Hortobagy-Csatorna.

Le soir du 29 Avril ces détachements ont occupé Carceag (Hanzag) et Salasul Nou (Kiz Uiszallas).

Butin — 395 Officiers, 4 320 soldats, 3 canons de 80 m/m, 16 obusiers de 100 m/m, un nombreux armement et matériel.

Pertes. Blessés: le Capitaine Popesco Démètre et 10 soldats.

■ Arh. St. Bucureşti, fond Preşed. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 459—465.

Marele Cartier General
Secţia a 2-a — Informaţii

Buletin lunar de informări nr. 16
30 aprilie 1919

Situaţia pe frontul transilvănean

La 22 martie 1919, guvernul Károlyi retrăgîndu-se, noul guvern revoluţionar care a instaurat regimul comunist în Ungaria refuză mai întîi să execute deciziile Consiliului de Război de la Versailles (şedinţa din 26 febr. 1919) referitoare la deplasarea către vest a liniei de demarcaţie a Transilvaniei, respinge toate propunerile de convorbiri cu guvernele aliate cu privire la acest subiect şi decretează mobilizarea generală a tuturor bărbaţilor între 16 şi 48 de ani în scopul constituirii armatei roşii cu intenţii agresive în ce ne priveşte.

Odată cu transformarea vechii armate după principiile revoluţionare, atitudinea ostilă şi provocatoare a trupelor ungare se accentuează pe zi ce

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

trece, manifestîndu-se prin bombardamente intensive de artilerie şi prin atacuri continue pe tot frontul, contra trupelor noastre de acoperire, prin tentative de fraternizare şi încălcări frecvente ale liniei de demarcaţie. Astfel, la 3 apr., duşmanul, după o pregătire minuţioasă de artilerie (a lansat mai mult de 400 de proiectile), a forţat linia de demarcaţie în Valea Crişului Alb, ocupînd localitatea Ciucea. La 13 apr., trupele duşmane din Valea Crişului au atacat rapid şi au ocupat localitatea Iegerişte care după cîteva ore de luptă a fost reocupată de trupele noastre.

La 16 apr., duşmanul a trecut încă o dată linia de demarcaţie în valea Someşului, între Ilba şi Cicîrlău, ocupînd colina Pietriş.

În faţa acestor continue provocări şi pentru a nu mai da inamicului posibilitatea să atace, s-a dat ordin trupelor noastre să treacă la atac pe tot frontul.

Armata Transilvaniei împărţită în mod natural, prin masivele munţilor Bihor, în 2 grupe (de nord şi de sud) a început ofensiva în dimineaţa zilei de 16 apr., coborînd panta vestică a platoului transilvănean prin văile înguste ale afluenţilor Tisei.

În faţa grupei de nord inamicul a opus rezistenţă mai ales în defileul Ciucea-Bucea (valea Crişului Repede), cucerit la 17 apr.; în defileul Huszt-Veresmort (valea Tisei), cucerit la 20 apr., la Mátészalka, ocupată la 22 apr., şi la Debreţin unde trupele române au intrat la 23 apr. luînd 2 000 de prizonieri.

Grupa de sud a dat luptele principale la Buteni-Sebiş (17 apr.), la Beiuş (19 şi 20 apr.), la est de Ineu (21 apr.).

Armata inamică era compusă din Divizia 7, fostă Divizia 23 de honvezi (cu reşedinţa la Seghedin), din vechea Divizie 38 de honvezi şi din divizia de secui, la care s-au adăugat diferite elemente ale vechilor regimente austro-ungare (K.u.K.) ca şi unităţi formate recent ale gărzii roşii. Armata duşmană complet dezorganizată şi demoralizată după aceste lupte s-a retras în debandadă.

Trupele noastre victorioase au fost primite cu mare entuziasm de către locuitorii oraşelor şi satelor ocupate; populaţia română le aştepta ca pe nişte eliberatori de sub jugul milenar, iar populaţia maghiară s-a arătat ea însăşi mulţumită de sosirea soldaţilor noştri care vor restabili curînd ordinea şi vor proteja averea civililor pusă în pericol de către grupările comuniste.

Iată comunicatele oficiale ale Marelui Stat Major începînd cu debutul ofensivei:

Comunicatul din 17 aprilie 1919

În noaptea de 15 spre 16 apr., duşmanul a atacat pe frontul Pietriş (N.V. de Cicîrlău), Hodod, Giurtelec, Ţigani (Crişeni), Mociu (la nord de Ciucea).

Atacul a fost respins. Trupele noastre trecînd la ofensivă au ajuns în ziua de 16 la ora 12 pe linia Hodod, Hereclean, Iegerişte, V. Belatrus <?>, D. Danieli <?>.

Captură: S-au capturat 6 obuziere de 100 mm, 30 mitraliere, mai multe arme şi mari cantităţi de muniţii; au fost făcuţi numeroşi prizonieri.

Pierderi: — morţi 2 ofiţeri şi 19 soldaţi.

Răniţi: 8 ofiţeri şi 96 de soldaţi.

Dispăruţi: 1 ofiţer şi 10 soldaţi.

Pierderile inamicului sînt foarte mari. Numai în sectorul Crişul Alb au fost îngropate mai mult de 300 de cadavre. Operaţiunile continuă.

Comunicatul din 18 aprilie 1919

După lupte înverşunate, trupele noastre au ocupat localităţile Hodod-Hereclean-Recea-Supurul de Jos, <Horoatu Crasnei, Sămărşag, Derşida

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Mică, Sălagiu, Lunca, Crasna, Ferketa <?>, Buldiu, Feneş, Vărădia de Mureş.
Trupele noastre sînt primite cu entuziasm pretutindeni.

Comunicatul din 19 aprilie 1919

După o luptă înverşunată, capetele noastre de coloane au ajuns în seara lui 18 apr. pe linia Teceu, Seini, Valăşuţ, Acîş, Tăşnad, Babţa, Moiad, Pore <?>, Busca, Gura Iadului, Lorău, Conop, Maria Radna.
Pierderile noastre sînt serioase.
Colonelul Paulian a căzut ca un erou în fruntea brigăzii sale de vînători.

Comunicatul din 20 aprilie 1919

Capetele coloanelor trupelor noastre au atins în seara zilei de 19 apr. linia: Hust, Negreşti, Satu Mare, Careii Mari, Maidan, Andrid, Caşu, Lugaşul de Jos, Urvind, Mozest <?>, Butan <?>, Berzova.
În Satu Mare au fost capturate mai multe sute de prizonieri şi numeros material.
Moralul trupelor noastre este excelent, populaţia le aclamă cu entuziasm.

Comunicatul din 21 aprilie 1919

În seara zilei de 20 apr., capetele coloanelor noastre au sosit la linia Csenger, Petreu, Pişcolt, Dindileag, Miholt, Oradea Mare, Leta Mare, Zenta Mare, Borşa, Palota, Macea, Biharia, Beliu, Ineu, Giarmata, Pîncota, Tîrnova.
Moralul trupelor este edificator. La Oradea Mare mulţimea i-a primit pe soldaţi cu flori şi cu aclamaţii.
Pierderi: Morţi — sublocotenentul Grigorescu din Regimentul 10 roşiori şi 2 soldaţi.
Răniţi: sublocotenentul Cosar din 81 Infanterie şi 12 soldaţi.
Captură: O baterie cu atelajele sale, multe arme şi muniţii şi numeros material de cale ferată.

Comunicatul din 22 aprilie 1919

Trupele noastre continuă să avanseze.
S-au capturat prizonieri, material, mitraliere, arme, mari cantităţi de muniţii şi de material de cale ferată.
Pierderi — Morţi: sublocotenenţii Naiman şi Mitiriadec, din Regimentul 9 roşiori, şi 28 soldaţi.
Răniţi; comandantul Margaritopol şi sublocotenentul Dumitrescu din Regimentul 9 roşiori, sublocotenentul Cornea Radu din Regimentul 4 roşiori şi 61 soldaţi.

Comunicatul din 23 aprilie 1919

Vîrfurile coloanelor noastre au atins luptînd linia Mátészalka, Şamşud, Hajdu Percs.
Au fost capturate 10 obuziere de 100 mm, 4 tunuri de 80 mm, mult armament, muniţii şi material de cale ferată.

Comunicatul din 24 aprilie 1919

Inamicul a fugit în dezordine pe tot frontul.
Trupele noastre îl urmăresc îndeaproape.
La 23 apr. a fost capturat Debreţinul, după o luptă de scurtă durată, care a avut loc în regiunea Hajdu-Vamos-Percs.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Au fost luaţi cu această ocazie 2 000 prizonieri. În gara Samos s-au capturta 50 vagoane de material şi de muniţii.

Pierderi — Morţi: 1 plutonier, 21 soldaţi.

Răniţi: 19 soldaţi.

Comunicatul din 25 aprilie 1919

Trupele noastre continuă să avanseze. Au loc lupte pe linia Dobus (10 km nord de Mátészalka), Hudasz-Gebe (10 km sud de Mátészalka).

Comunicatul din 26 aprilie 1919

Trupele noastre au atins linia: Soke (14 km SV de Tisa-Ujak pe Tisa), Mandok (12 km pe Csap), Kallo (12 km SE de Nyiregyháza), Kaba, Püspökladány, Gyula şi Grăniceri.

În timpul înaintării au avut loc lupte la Kallo, Gyula şi Grăniceri.

S-au capturat un numeros material de război şi muniţii.

Pierderi — Răniţi: Comandantul Popovici din Regimentul 14 infanterie şi 14 soldaţi.

Comunicatul din 27 aprilie 1919

Pe aripa dreaptă, trupele noastre au zdrobit complet rezistenţa pe care o opunea duşmanul în zona: Mandok-Kallo, Simian şi a constrîns o divizie de unguri să se retragă.

În regiunea Debreţin continuă dezarmarea şi inventarierea prăzii.

Acţiune serioasă în regiunea Kaba-Békéscsaba-Ujkigyos.

După lupte înverşunate, toate aceste localităţi au fost ocupate în noaptea de 26—27 apr.

Pierderile duşmanului sînt considerabile. Oraşul Kaba a fost complet distrus.

Pierderile noastre, în morţi, nu au putut fi încă stabilite.

Răniţi: Generalul Sachelarie, 5 ofiţeri şi 170 soldaţi.

Comunicatul din 28 aprilie 1919

După luptele care au avut loc în 26 şi 27 apr., rezistenţa inamicului a fost complet înfrîntă pe tot frontul. Trupele noastre urmărind duşmanul au sosit în seara zilei de 27 apr. pe linia: Testa, sau Martoo, Magyoros (B km E Mandoc) Niereghyaza-Hajdu Böszörmény, Balmazujvaros, Kaba, Püspökladány, Fejérváry, Körös (14 km NE de Békés), Kondoros, Balmaz.

Comunicatul din 29 aprilie 1919

Înaintarea trupelor continuă pe tot frontul. Inamicul primind întăriri rezistă cu înverşunare în regiunea mlăştinoasă de la est de Szolnok, de-a lungul canalului Hortobágy-Csatorna.

În seara de 28 apr. vîrfurile coloanelor au ajuns pe linia Munkacs-Csap, malul stîng al Tisei aproape de Tokaj-Balmaz, Ujváros, Csatorna, vest Ladány; vest Gosna, vest Szarvas, Orosháza.

Lupte destul de serioase au loc la Beregszasz şi pe canalul Hortobagy-Csatorna.

Captură: 463 prizonieri, 7 tunuri, 2 obuziere de 100 mm, 26 mitraliere, 1 210 puşti, 250 baionete şi mari cantităţi de material şi de muniţii.

Pierderi: Morţi: locotenentul Tanu Dumitru, sublocotenentul Dudoc şi 21 soldaţi.

Răniţi: comandantul Bonati Etienne, căpitanul Răicanu, locotenenţii Hiozea şi Popescu, sublocotenenţii Ciudi, Ignat şi Ciochina şi 37 soldaţi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Comunicatul din 30 aprilie 1919

Patrulele noastre de cavalerie care operează la nord de linia Tap (capul Munkacs) au luat contact cu patrulele cehoslovacilor din regiunea Ungvar.

Au fost ocupate Rakamaz şi Tiszalök.

La 29 apr. detaşamentele generalului Tăut şi colonelului Botean au înfrînt rezistenţa pe care inamicul o opusese timp de 2 zile de-a lungul canalului Hortobágy-Csatorna.

În seara de 29 apr. aceste detaşamente au ocupat Karcag şi Sălaşul Nou (Kisujszállas).

Captură — 395 ofiţeri, 4 320 soldaţi, 3 tunuri de 80 mm, 16 obuziere de 100 mm, un numeros armament şi material.

Pierderi: — Răniţi: căpitanul Popescu Dumitru şi 10 soldaţi.

599

1919 aprilie, Budapesta. **Manifest lansat de Republica Sfaturilor din Ungaria despre drepturile muncitorilor de diferite naţionalităţi.**

177 sz. dokumentum
1919 áprilié első fele

Világ proletárjai, eggyesüljetek!

Magyarország — föderalisztikus tanácsköztársaság

A Magyar Tanácsköztársaság nem ismer nemzetiségi kerdést. Nemzetiségi kérdést — Gyalázatos elnyomás, embertelen üldözés, erőszakoskodás, korlátolság csúnya emlékeit idézi föl ez a két szó. A nemzetiségi valami alárendelt, valami másodrendű, gyűlölt, lenézett embercsoport volt, amelyiknek kevesebb jog jár. Nemzetiségi politika. — Ez meg azt jelentette: hogyan és miképpen kell ezeket a kiközösített, pestises embereket vackukba szorítani, hogy lélegzethez se jussanak.

A Magyar Tanácsköztársaság mindennemű elnyomást meg akar szüntetni, és meg fog szüntetni. Rövid néhány nap alatt gigászi munkájával megszüntette a szegények elnyomását, a munkás elnyomását. Most arra készül, hogy megszüntésse a nem magyar nyelvűeknek (ahogy régen mondták: nemzetiségeknek) háttérbe szorítását és elnyomását.

Meg akarja szüntetni azért, mert mindennemű elnyomást helytelennek és jogtalannak tart, de meg azért is, mert a nemzetiségi elnyomás tulajdonképpen proletárok elnyomása, mert a nemzetiségi elnyomást is legjobban a proletár sínyli meg. Proletárok elnyomásához semmiféle leplezett vagy leplezetlen formában hozzá nem járulhatunk. Mert nekünk csak egy ellenségünk van: a kizsákmányoló tőkés, a lebzselő földesúr.

Az úgynevezett nemzetiségi kérdésnek megoldása nagyon egyszerű. Az idegen nyelvű lakosokat nem tekintjük nemzetiségeknek és a „kérdés" — nem létezik többé: Csak egy kérdés vár még megoldásra: a nyelvhasználat. Az anyanyelv különbözőségét nem tudjuk, de nem is akarjúk megszüntetni. A lakosság nyelvűsége azonban a kommunista államban sokkal kevesebb nehézséget okoz, mint a régi közigazgatás bürokratikus szervezete mellett. Ha mindenki szabadon használhatja nyelvét — amint ezt a Forradalmi Kormányzótanács egyik legutóbbi rendelete már ki is mondotta —, még csak

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

arról kell gondoskodni, hogy az állam szervei ott, ahol a lakosság több nyelvű, a lakosság bármilyen nyelvű részével tudjanak érintkezni. Ezentúl nincsenek többé nehézségek, nem lesznek panaszok, s az átkos nemzetiségi súrlódások nyomtalanul eltünnek.

A Magyar Tanácsköztársaság azt akarja, hogy az ország különböző nyelvű lakossága egyenlően hű legyen hozzá. Teljesen szakít az elnyomási rendszerrel, és a nem magyar anyanyelvű népek képviselőivel együtt óhajtja megtárgyalni Magyarország föderalisztikus alkotmányának részleteit. A Tanácsköztársaság föl fogja hívni a nem magyar anyanyelvű népeket, hogy válasszák meg tanácsaikat. Ezekkel a tanácsokkal egyetértésben fogja az ország alkotmányát megállapítani a Tanácsok Országos Gyűlése.

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 174—175 (PI Archivum. Röpiratgyujtemény. II. 2/2).

Documentul nr.177
din prima parte a lunii aprilie

Proletari din lumea întreagă, uniți-vă!

Ungaria — republica sfaturilor federală

Republica Sfaturilor din Ungaria nu cunoaşte problema naţională. Problema naţională — aceste 2 cuvinte evocă amintirile urîte legate de asuprire ruşinoasă, persecuţie inumană, violenţă. Naţionalitatea a fost un fel de grupare de oameni de ordin inferior, trataţi cu ură şi desconsiderare, cărora li se cuvin drepturi mai puţine. Politica naţională — aceasta a însemnat cum şi în cel fel trebuie să fie aceşti oameni ciumaţi şi excomunicaţi înghesuiţi în coliba lor spre a nu putea să răsufle.

Republica Sfaturilor din Ungaria vrea să desfiinţeze orice fel de asuprire şi o va desfiinţa. În cîteva zile scurte a desfiinţat asuprirea săracilor, asuprirea muncitorilor. Acum se pregăteşte să desfiinţeze împingerea pe planul doi şi asuprirea celor de limbă nemaghiară (cum se spunea în trecut: a naţionalităţilor).

Vrea să desfiinţeze aceasta pentru că este de părere că orice asuprire este deplasată şi nejustă, dar şi pentru că asuprirea naţională este de fapt asuprirea proletarilor, pentru că din pricina asupririi naţionale suferă cel mai mult proletarul. La asuprirea proletarilor noi nu putem contribui sub nici un fel de formă ascunsă sau făţişă. Fiindcă noi nu avem decît un singur duşman: capitalistul exploatator, moşierul profitor.

Rezolvarea aşa-zisei chestiuni naţionale este foarte simplă. Noi nu considerăm pe locuitorii de limbă străină drept naţionalităţi, şi astfel „chestiunea" nu mai există. O singură problemă aşteaptă încă să fie soluţionată: folosirea limbii. Nu putem şi nici nu vrem să desfiinţăm deosebirea limbilor materne. Însă plurilingvismul populaţiei provoacă mult mai puţine dificultăţi în statul comunist decît în vechiul sistem administrativ birocratic. Dacă fiecare se poate folosi liber de limba sa — ceea ce a şi declarat unul din ultimele ordine ale Consiliului Guvernamental Revoluţionar — atunci nu rămîne decît preocuparea ca organele statului, acolo unde populaţia este plurilingvă, să poată contacta populaţia de orice limbă. De acum înainte nu vor mai fi dificultăţi, reclamaţii, iar frecuşurile naţionale blestemate vor dispărea fără urme.

Republica Sfaturilor din Ungaria doreşte ca populaţiile de diferite limbi ale ţării să-i fie la fel de credincioasă. Rupe complet cu sistemul de asuprire şi vrea să discute cu reprezentanţii popoarelor cu limbă maternă alta decît

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

maghiară părţile constituţiei federaliste a Ungariei. Republica Sfaturilor va face apel la popoarele de limbă maternă nemaghiară ca să-şi aleagă sfaturile. În consens cu aceste sfaturi va fixa constituţia ţării la Adunarea Naţională a Sfaturilor.

600

1919 mai 1, Budapesta. **Raport de sinteză întocmit de Secţia operaţiunilor militare a comisariatului militar ungar privind situaţia de pe front.**

345 sz. dokumentum
1919 május 1

I. Cseh arcvonal

A Duna mentén a helyzet változatlan. Hirszerzőink megállapítása szerint a csehek Lipótvár-Zsolnán át erőket tolnak el Kassa felé.

A győri kerületi parancsnokság politikai megbízottja IV. 30-án jelentette, hogy az újszőnyi vöröscsapatok a komáromi munkássággal titkos egyetértésben még az éj folyamán el akarják foglalni Komáromot, Szántó népbiztos parancsára úgy a győri politikai megbízott, mint az újkomáromi védőszakasz-parancsnok *utasíttatott*, hogy az akciótól, tekintettel annak kilátástalan voltára és a külpolitikai következményekre, álljanak el.

Az Ipoly mentén a helyzet változatlan, a csehek soha sem mentek át támadásban. Balassagyarmatnál a cseh *őrségek* figyelmeztették őrségeinket, hogy ha vörös szalagokat vagy kommunista röpcédulákat visznek vagy dobnak át, tüzelni fognak. A szemközti cseh parancsnokság pedig balassagyarmati parancsnokunkat felszólította, hogy támadásuk esetén ne fejtsünk ki ellenállást. A támadás idejét még meg fogjúk üzenni.

A rimaszombati szakaszban a csehek erősítéseket toltak előre védővonalaink felé. A 3. hadosztályparancsnokság véleménye szerint valószínű, hogy a bánrévei támadáshoz csatlakozóan a csehek a füleki szakasz ellen is meg fogják kezdeni a támadást.

Az 5. hadosztály Miskolc körüli helyzete kritikus stádiumba jutott.

Rimaszécsnél, Bánrévénél és Putnoknál a csehek átlépték a Sajót, és megszállottak egyes, a Sajó déli partján fekvő községeket. A 60. dandárcsoportnak az itt harcban állt 1 1/2 zászlóalja és az ózdi munkáskáskülönítmény fokozatosan visszavonulóban. Az utóbbiak harcértéke nem nagy. A 60. dandárcsoport a fő ellenállást Mikófalva — Apátfalva vonalában (Egertől 20 km-re északra) akarja kifejteni.

Miskolc irányában a csehek nagyobb erőkkel Sajószentpéterig nyomultak elő. E községet tüzérségi előkészítés után IV. 30. délután megtámadták, de heves és váltakozó harc után visszaverettek. Az itt állott csapataink, I/10. II/10. zászlóalj 4/10. üteg, a harc után részben szétszéledtek. A község biztosítását helybeli Vörös Őrség vette át.

A csapi és sátoraljaújhely csapatok legnagyobbrészt Miskolcra már beérkeztek, de vonakodnak Sajószentpéterre állásba menni. Így a hadosztályparancsnokság ezen erőknek a Miskolctól kb. 10 km-re délre eső Kakasnyílás, Borsodnyék, Nagycsűcs állás megszállását utalta ki feladatul, ami végrehajtás alatt van.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

A Hernád völgyében álló IV/10. zászlóaljat a hadosztályparancsnokság a Sajó keleti partjára, Felsőzsolcára (Miskolctól 4 km-re keletre) rendelte vissza — feladta e hídfőt tartani, és az 1. hadosztály csapataink vasúton folyamatban levő visszavételét a Sajó mögé takarni.

Az 1. hadosztály csapatai Tokajról Miskolcra szállítás alatt. Ezekről az a jelentés érkezett, hogy Tokajon borospincéket feltörtek, lerészegedtek és garázdálkodtak. At 1. hadosztályparancsnokság Mezőkövesdre beérkezett. Az 5. hadosztályparancsnokság marad egyelőre Miskolcon.

Az 1. hadosztályparancsnokság jelenti, hogy a csapatok harckészsége minimális, fegyelmük laza.

Miskolc biztosítására az I/10. és II/10. zászlóaljak parancsot kaptak Sajószentpéter — Boldva-vonalat feltétlenül tartani. Ezeknek támogatására a Miskolcra beérkezett II/18. zászlóalj Sajószentpéterre kirendeltetett. Mint további erősítés a II/19, III/19. zászlóaljak és a 3/68. üteg IV. 30-án este Budapestről Miskolcra továbbíttattak. A holnap Budapestre érkező 3/18. üteg (Esztergomból) ugyancsak Miskolcra fog továbbíttatni.

Másodsorban tekintetbe jönnek a Hatvanban irányított következő erők: I/1. tengerészzászlóalj (elindult IV.30.este), egy tengerészüteg Budapestről és 3/17. üteg Velencéről (indulnak V. 1-én délben).

A hadosztályparancsnokság igyekezni fog Miskolcot tartani, és az 1. hadosztály csapataink a Sajóra való visszavitelét biztosítani. Ha Miskolc feladása mégis szükségessé válnék, a hadosztály a következő vonalat fogja tartani: Apátfalva, Bükk-hegység, Borsodnyék, Sajó vonala.

II. Keleti Hadsereg arcvonala

A románok a szolnoki és tiszafüredi hídfő kivételével mindenütt elérték a Tiszát.

Részletek:

Rakamaz és Tiszadob körüli eseményekről nincsen új hír. De miután az 1. hadosztály csapatai a Tiszáról a Sajó mögé vétettek vissza, feltételezhető, hogy a románok a szakaszban már átlépték a Tiszát.

Sárói-Szabó csoportjánál a tiszafüredi hídfőben a helyzet változatlan. A románok a Hortobágy-csatornánál és Tiszaszentimrénél (Tiszafüredtől)15 km-re délre) állanak.

A szolnoki hídfővel szemben a románok Törökszentmiklós előtt állanak, elérték Pusztapó vasúti állomást (Mezőtúrtól 15 km-re északnyugatra), és megszállották Tiszaföldvárt. A Mezőtúrt megszálló ellenséges csapatok tisztjei tökéletesen beszélnek magyarul Szentesnél álló osztagainkat (6. hadosztálytól) a Tisza jobbpartjára vontuk vissza. — A románok itt Szentes, Szegvár, Mindszent vonalában állanak. Csongrádnál és Mindszenttől nyugatra álló biztosító ostagainkat tüzérségükkel lőtték. Csongrádnál gyalogsági tűzharc is volt.

A Hódmezővásárhelyen át előnyomuló francia szpáhik elérték a Tiszát.

Szegedtől 10 km-re északra Sándorfalvánál járőrcsatározás a franciákkal.

III. Déli arcvonal

A helyzet változatlan. Ez ellenség sehol sem ment át támadásba.

Részletek:

Bajánál átszökött szerb katona, ki magát a nemzetközi Vörös Hadseregbe felvétette, jelenti, hogy tisztjeik a Budapest elleni előnyomulás mellett agitálnak.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Hírszerzők jelentése szerint Pécsett 6 000 szerb katona van. A Pécstől északra húzódó demarkációs vonal mentén a szerb megszállás erősbödött. E szakasz több pontján járőrcsatározás.

A Mura mentén levő szakaszban nyugalom.

IV. Német-osztrák határ

A gyanafalvi (Szombathelytől 50 km-re délnyugatra) állomásfőnök több *oldalról* azt az értesülést vette, hogy a közeli osztrák falvakban (Fehring környéke) 250 fő osztrák katona, nagyobbrészt tisztek érkeztek, azon feladattal, hogy a határt elzárják.

Egy szombathelyi jelentés szerint az osztrák határzár igen szigorú. Az osztrákok, állítólag antant-segítséggel, május 1-én Vas, Sopron és Moson vármegyék területére benyomulni készülnek. A 18. dandárcsoport az ellenintézkedéseket megtette.

Makay s. k.
5. oszt. ügyletes

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 352—354 (Tisztázat. — HIL TK 5. csomo. Hünb. 5. osztály).

Documentul nr. 345
din 1 mai 1919

I. Linia frontului ceh

Lîngă Dunăre situaţia este neschimbată. Conform constatării corespondenţilor noştri, cehii împing forţe prin Lipótvár-Zsolna spre Košice.

Comisarul politic al comandamentului districtual Győr a raportat la 30 apr. că trupele roşii de la Újszöny, în înţelegere secretă cu muncitorii de la Komárom, încă în cursul nopţii vor să ocupe Komáromul. Din ordinul comisarului poporului Szántó, atît responsabilul politic de la Győr cît şi comandantul sectorului de apărare Újkomárom au dat indicaţii de a se renunţa la acţiune avînd în vedere caracterul ei lipsit de perspectivă, precum şi consecinţele politice externe.

Lîngă Ipoly situaţia este neschimbată, cehii nu au trecut niciodată la ofensivă. La Balássagyarmat gărzile cehe au atras atenţia gărzilor noastre că dacă duc sau aruncă dincolo panglici roşii sau manifeste vor trage. Iar comandamentul ceh de vis-a-vis a făcut apel la comandantul nostru de la Balassagyarmat ca în caz de atac noi să nu opunem rezistenţă. Ne vor anunţa momentul ofensivei.

În sectorul Rimaszombat cehii au împins înainte întăriri către liniile noastre de apărare. După opinia comandamentului diviziei 3 este probabil ca alăturîndu-se ofensivei de la Bánréve cehii vor începe atacul şi împotriva sectorului Fülek.

Situaţia Diviziei 5 din jurul Miskolcului a ajuns într-un stadiu critic.

La Rimaszécs, Bánréve şi Putnok cehii au trecut Sajó şi au ocupat unele comune situate pe malul sudic al rîului Sajó. 1 1/2 batalion al grupului de brigăzi nr. 60 aflat aici în luptă şi detaşamentul muncitoresc de la Ózd în treptată retragere. — Valoarea de luptă a celor din urmă nu este mare. Grupul de brigăzi nr. 60 vrea să desfăşoare principala rezistenţă la linia Mikófalva — Apátfalva (la 20 km spre nord de Eger).

În direcţia Miskolc cehii au înaintat cu forţe destul de mari pînă la Sajószentpéter. Au atacat după o pregătire de artilerie această comună în după amiaza zilei de 30 IV, dar după o luptă aprigă şi cu rezultat schimbător, au fost respinşi. Trupele noastre staţionate aici, batalioanele I/10, II/10, bata-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

lionul 4/10, după luptă, s-au risipit în parte. Securitatea comunei a fost preluată de garda roşie locală.

Trupele de la Csap şi Sátoraljaújhely în cea mai mare parte au sosit la Miskolc deja, dar se codesc să meargă în post la Sajószentpéter. De aceea comandamentul diviziei a repartizat acestor forţe sarcina, care este în curs de executare, de ocupare a poziţiei întinsă la circa 10 km spre sud de Miskolc: Kakasnyílás, Borsodnyék, Nagycsécs.

Comandamentul diviziei a ordonat replierea batalionului IV/10 staţionat în valea Hernád, pe malul răsăritean al rîului Sajó, la Felsőzsolca (de la Miskolc cu 4 km spre răsărit) — sarcina sa este menţinerea capului de pod şi acoperirea retragerii în spatele rîului Sajó a trupelor Diviziei 1 pe cale ferată, în curs de efectuare.

Trupele Diviziei 1 în curs de expediere de la Tokaj la Miskolc. Despre acestea a sosit raportul că la Tokaj au spart pivniţe de vin, s-au îmbătat şi s-au dedat la jaf. Comandamentul Diviziei 1 a sosit la Mezökővesd. La Miskolc rămîne deocamdată comandamentul Diviziei 5.

Comandamentul Diviziei 1 raportează că elanul de luptă al trupelor este minim şi disciplina lor slabă.

Pentru asigurarea Miskolcului batalioanele I/10 şi II/10 au primit ordin să menţină neapărat linia Sajószentpéter-Boldva. În sprijinul acestora batalionul II/18 sosit la Miskolc a fost trimis la Sajószentpéter. Ca alte întăriri la 30 IV seara au fost trimise mai departe de la Budapesta la Miskolc batalioanele II/19, III/19 şi batalionul 3/68. Batalionul 3/18 (de la Esztergom) care va sosi mîine la Budapesta va fi de asemenea trimis mai departe la Miskolc.

În al doilea rînd se iau în consideraţie următoarele forţe îndreptate la Hatvan: batalionul I/1 de marinari (a pornit la 30 IV seara), un batalion de marinari de la Budapesta şi batalionul 3/17 de la Veneţia (pornesc la 1.V. la amiază.

Comandamentul diviziei se va strădui să ţină Miskolcul şi să asigure ducerea înapoi la Sajó a trupelor Diviziei 1. Dacă ar deveni totuşi necesară cedarea Miskolcului, atunci divizia va ţine linia următoare: Apátfalva, munţii Bükk, Borsodnyék, linia Sajó.

II. Frontul Armatei de răsărit

Românii, cu excepţia capetelor de pod de la Szolnok şi Tiszafüred, au ajuns peste tot la Tisa.

Detalii:

Nu sînt ştiri noi despre evenimentele de la Rakamaz şi Tiszadob. Dar întrucît trupele Diviziei 1 au fost respinse de pe linia Tisei după rîul Sajó, se poate presupune că românii au trecut în acest sector deja Tisa. La grupul Sárai-Szabó la capul de pod Tiszafüred situaţia este neschimbată. Românii se află la canalul Hortobágy şi Tiszaszentimre (15 km la sud de Tiszafüred).

Vis-à-vis de capul de pod de la Szolnok românii stau în faţa localităţii Törökszentmiklós, au ajuns la gara Pusztapó (15 km nord-vest de Mezőtúr) şi au ocupat Tiszaföldvár. Ofiţerii trupelor inamice care au ocupat Mezőtúr vorbesc perfect ungureşte.

Am retras unităţile noastre (de la Divizia 6) aflate la Szentes pe malul drept la Tisei. Românii stau aici pe linia Szentes, Szegvár, Mindszent. Au tras cu mitraliere în unităţile noastre de securitate aflate la Csongrád şi la apus de Mindszent. La Csongrád a fost şi o luptă de infanterie.

Spahii francezi înaintînd prin Hódmezővásárhely au ajuns la Tisa. La 10 km nord de Szeged ciocniri de patrule la Sándorfalva cu francezii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

III. Frontul de sud

Situaţia neschimbată. Inamicul n-a trecut nicăieri la atac.

Detalii:

Soldatul sîrb fugit la noi, pe la Baja, care a cerut să fie primit în Armata Roşie internaţională, raportează că ofiţerii lor agită înaintarea contra Budapestei.

După rapoartele corespondenţilor la Pécs, sînt 6 000 soldaţi sîrbi. De-a lungul liniei de demarcaţie ce se întinde spre nord de Pécs, ocupaţia sîrbă s-a întărit. În mai multe puncte ale acestui sector ciocniri de patrule.

În sectorul aflat lîngă Mura linişte.

IV. Graniţa germano-austriacă

Şeful de gară de la Gyanafalva (la 50 km sud-vest de Szombathely) a primit din mai multe surse informaţia că în satele austriece apropiate (ţinutul Fehring) au sosit 250 de militari, în mare parte ofiţeri, cu sarcina de a închide graniţa.

În conformitate cu un raport de la Szombathely, închiderea graniţei austriece este foarte strictă. Austriecii se pare că, cu sprijinul Antantei, se pregătesc să pătrundă la 1 mai pe teritoriul judeţelor Vas, Sopron şi Moson Brigada 18 a luat contramăsuri.

Makay m.p.
inspector cls. 5

601

1919 mai 1, Budapesta. Mesaj adresat de Béla Kun, în numele guvernului revoluţionar ungar, „Tuturor partidelor muncitoreşti din lume", prin care le informează asupra notei trimise de el guvernelor cehoslovac, iugoslav şi român.

Marele Cartier General
Secţia Informaţiilor
Biroul 1

Radio Budapesta, 1 Mai 1919 st.n.

Tuturor partidelor muncitoreşti din lume:

Am trimis astăzi următoarea notă guvernelor cehoslovac, iugoslav şi român:

„Domnule preşedinte,

„În numele guvernului revoluţionar ungar, am onoare să vă comunic că recunoaştem fără rezervă toate pretenţiile teritoriale naţionale ridicate de dv.

Aţi motivat aceste pretenţii pe faptul de a pune capăt oprimării milenare exercitată asupra poporului dv de clasa stăpînitoare a maghiarilor.

Aţi crezut că lucraţi astfel în interesul şi în conformitate cu voinţa acestor populaţii.

Fostul guvern n-a admis propunerile dv, invocînd aşa-zisul drept istoric, care din vechea subjugare deducea dreptul de a continua oprimarea.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din prima zi a venirii noastre la putere, am rupt cu acest principiu, declarînd în mod repetat şi solemn că nu ne bazăm pe principiul integrităţii teritoriale, şi vă aducem acum direct la cunoştinţă că recunoaştem fără nici o rezervă toate pretenţiile dv. teritoriale — naţionale.

În schimb cerem imediata încetare a ostilităţilor. Mai cerem să nu vă amestecaţi în afacerile noastre interne, precum vom evita şi noi să ne amestecăm în ale dv.; tranzitul comercial liber şi încheierea de convenţii economice corespunzătoare intereselor ambelor părţi.

Aţi obţinut deci tot ce doreaţi. Nu mai trebuie să vărsaţi nici o picătură de sînge, nici să jertfiţi viaţa vreunui singur soldat, sau să transportaţi furia războiului în regiuni paşnice, pentru a vă realiza aspiraţiile naţionale. Acele clase, care oprimau pe conaţionalii dv, erau în acelaşi timp subjugătorii claselor muncitoare ale poporului nostru.

În momentul cînd am acordat conaţionalilor dv. dreptul eliberării naţionale, am executat şi libertatea noastră socială de sub stăpînirea acestor clase.

Ne-am eliberat şi nu voim să ne mai întoarcem sub jugul acestor oprimători.

Instituţiile noastre interne le considerăm ca o afacere internă; credem deci, dacă asigurările dv. de pînă acum au fost serioase, că de acum înainte poate domni pacea între noi.

Aşteptăm deci răspunsul dv.
Kun
Comisarul Externelor

Comunicîndu-vă aceasta, din acest moment nici un fel de interes naţional nu mai justifică continuarea stării de război.

Nu poate exista nici o îndoială că orice continuare a războiului din partea guvernelor numite ar lovi în modul cel mai grosolan interesele noastre naţionale.

Dacă războiul continuă totuşi, aceasta se face în interesul imperialismului extern, înainte de toate în interesul clasei stăpînitoare maghiare.

În numele guvernului revoluţionar,
Kun
Comisarul Externelor

■ Arh. M.A.N., fond M.S.M., Secţia 2, dosar nr. 598/1919, f. 67, 68 — informaţii.

602

1919 mai 5, ⟨Paris⟩. **Notă a lui Laroche, consilier la subdirecţia Europa din cadrul Ministerului de Externe al Franţei, în legătură cu numirea unui prefect român pentru comitatul Arad, sugerînd necesitatea menţinerii statu-quo-ului ca o modalitate de apărare împotriva obiecţiilor ce le-ar putea formula unii aliaţi.**

5 Mai 1919

Les Roumains à Arad

Par télégramme du 5 mai, le Général Franchet d'Espérey fait savoir que le Gouvernement Transylvain a désigné un préfet pour le Comitat d'Arad, avec résidence à Arad. Il annonce, en même temps, l'intention de procéder au recrutement à Arad et de disposer des casernes de cette ville

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Actuellement, Arad est occupée par les troupes françaises.

Il est probable que cette ville sera attribuée à la Roumanie: du moins la Commission des Affaires Roumaines le propose.

D'autre part, le Ministère de la Guerre étudie un projet tendant à retirer de la région les troupes françaises. C'est pourquoi l'État major Général se demande s'il ne pourrait pas exécuter immédiatement cette évacuation et laisser ainsi les Roumains maîtres d'Arad.

Dans les circonstances actuelles, ce projet, qui peut être acceptable dans très peu de temps, paraît un peu prématuré. Il est probable que si nous nous retirions, certains de nos Alliés feraient quelque difficulté à admettre la présence des troupes roumaines à Arad avant la signature de la paix. Le Statu Quo est donc préférable, au moins pour quelque temps encore. Si on admet ce point de vue, il n'est pas douteux qu'on doive approuver la solution provisoire envisagée par le Général Franchet d'Espérey:

1) Permanence à Arad du Préfet Hongrois; 2) Installation simultanée du Préfet roumain qui s'occuperait du Comitat; 3) Interdiction de tout recrutement roumain; 4) Administration de la ville par les Français; 5) Exclusion des troupes roumaines.

On pourrait peut-être transiger sur ce dernier point.

Un télégramme pourrait expliquer en outre à Monsieur de Saint-Aulaire que le maintien du Statu Quo dans ces conditions, pour un temps limité, constitue une sauvegarde pour les Roumains contre des observations que pourraient leur attirer de la part des Alliés les incidents éventuels qui risqueraient de résulter de leur présence à Arad avant la conclusion de la paix.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 961—962; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Sous-série Roumanie, vol. 47, f. 109.

5 mai 1919

Românii la Arad

Prin telegrama din 5 mai, generalul Franchet d'Espérey face cunoscut că guvernul transilvănean a desemnat un prefect pentru comitatul Arad, cu reşedinţa la Arad. Anunţă, în acelaşi timp, intenţia de a proceda la recrutări în Arad şi de a dispune de cazărmile din acest oraş.

Acum Aradul este ocupat de trupele franceze.

Este posibil ca acest oraş să fie atribuit României, cel puţin Comisia pentru problemele româneşti propune acest lucru.

Pe de altă parte, Ministerul de Război studiază un proiect care vizează retragerea trupelor franceze din zonă. De aceea, Statul Major General se întreabă dacă nu ar putea efectua imediat această evacuare, lăsîndu-i astfel pe români stăpîni pe Arad.

În împrejurările actuale, acest plan, care poate fi realizabil în foarte scurt timp, pare a fi prematur. Este posibil ca, în cazul în care noi ne-am retrage, unii din aliaţii noştri să facă greutăţi în ceea ce priveşte acceptarea trupelor române în Arad înainte de încheierea păcii. Este, prin urmare, de preferat statu-quo-ul, cel puţin pentru încă un anume timp. Dacă se acceptă acest punct de vedere, este neîndoielnic faptul că trebuie aprobată soluţia provizorie preconizată de generalul Franchet d'Espérey; 1) Permanenţa la Arad a prefectului ungur; 2) Instalarea simultană a prefectului român care s-ar ocupa de comitat; 3) Interzicerea oricărei recrutări româneşti; 4) Administrarea oraşului de către francezi; 5) Evacuarea trupelor române.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

S-ar putea eventual cădea la învoială asupra acestui ultim punct.

O telegramă ar putea explica, pe de altă parte, dlui Saint-Aulaire că menţinerea statu-quo-ului în aceste condiţii, pentru un timp limitat, constituie pentru românii un mijloc de apărare împotriva obiecţiilor pe care le-ar putea formula Aliaţii în urma unor eventuale incidente ce ar risca să rezulte drept consecinţă a prezenţei lor la Arad înainte de încheierea păcii.

603

1919 mai 6, Paris. **Notă a ministrului de externe francez, St. Pichon, adresată preşedintelui Consiliului de Miniştri şi ministru de război al Franţei, G. Clemenceau, în legătură cu numirea unui prefect român la Arad, exprimîndu-şi opinia că ar fi de preferat menţinerea statu-quo-ului pînă la noi dispoziţii şi acordarea unor facilităţi românilor în calitatea lor de aliaţi.**

Ministère des
Affaires Etrangères
Direction des Affaires
politiques et commerciales Europe — Paris, le 6 Mai 1919 Copie

Le Ministre des Affaires Etrangères
à Monsieur le Président du Conseil, Ministre de la Guerre
(Etat-Major Général — 3ème bureau A)

Vous avez bien voulu me communiquer, à la date du 5 Mai 1919, un télégramme du Général Franchet d'Espérey faisant connaître que le Gouvernement transylvain réclamait l'instalation d'un préfet roumain à Arad, et manifestait, en même temps, l'intention d'établir dans cette ville un bureau de recrutement et d'y prendre possession des casernes. Le Général Franchet d'Espérey vous informait en même temps de la réponse qu'il se proposait de faire au Gouvernement transylvain, et vous vouliez bien me consulter à ce sujet.

J'ai l'honneur de vous faire savoir qu'il est très probable qu'Arad sera attribuée à la Roumanie, sans toutefois qu'on puisse dès maintenant préjuger de la décision définitive, qu'il appartient à la Conférence de prendre à cet égard. Si donc la brigade française qui occupe la région devait se retirer nous n'aurions, en ce qui nous concerne, pas d'objection à laisser les Roumains prendre sa place.

Cependant, il se pourrait que certains de nos alliés fissent quelque difficulté à admettre l'occupation d'Arad par les Roumains; dans l'intérêt même de ceux-ci, il est donc préférable de maintenir le statu quo jusqu'à nouvel ordre.

Dans ces conditions, la solution suggérée par le Général Franchet d'Espérey paraît, dans son ensemble, répondre à la situation actuelle. En conséquence, on pourrait faire savoir aux Roumains:

1. — que le préfet hongrois actuellement en fonctions continuera de siéger à Arad;

2. — qu'un préfet roumain, chargé de s'occuper des populations roumaines du Comitat, pourra être installé à Arad;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3. — que les Roumains devront s'abstenir de toute opération de recrutement dans la ville d'Arad;

4. — que l'administration de la ville continuera d'être assurée par les autorités militaires françaises;

5. — que les troupes roumaines ne devront pas pénétrer à Arad.

Il va de soi que si la présence simultanée à Arad de deux préfets, l'un hongrois et l'autre roumain, bien qu'ayant apparemment des attributions distinctes, devait donner lieu à des incidents, l'autorité militaire française pourrait présenter de nouvelles propositions.

J'ajoute que si nous ne pouvons, tant que nos troupes occupent la région, favoriser des mesures préjugeant de son attribution à la Roumanie, nous devons toutefois donner certaines facilités aux Roumains nos alliés, dans la limite où elles sont compatibles avec la restriction que je viens de rappeler ainsi qu'avec le maintien de l'ordre et la sécurité de notre corps d'occupation.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 187, c. 969—970: Ministère des Affaires Etrangères Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Sous-série Roumanie, vol. 47, f. 119—120

Ministerul Afacerilor Externe
Direcţia Afacerilor Politice şi Comerciale Europa

Paris, 6 mai 1919
Copie

Ministrul afacerilor externe
către domnul preşedinte al Consiliului, ministru de război
(Statul Major General — al 3-lea birou A)

Aţi binevoit să-mi comunicaţi, la data de 5 mai 1919, o telegramă a generalului Franchet d'Espérey, prin care se făcea cunoscut că guvernul transilvănean a cerut instalarea unui prefect român la Arad, manifestîndu-şi, în acelaşi timp, intenţia de a stabili în acest oraş un birou de recrutări şi de a dispune de cazărmi. Generalul Franchet d'Espérey vă informa, în acelaşi timp, în legătură cu răspunsul pe care urma să-l dea guvernului transilvănean şi dv. doriţi să mă consultaţi în această problemă.

Am onoarea să vă comunic că, foarte probabil, Aradul va fi atribuit României, fără a se putea însă anticipa de pe acum hotărîrea definitivă în această privinţă care este de competenţa Conferinţei. Dacă, prin urmare, trupele franceze care ocupă regiunea ar trebui să se retragă, nu am avea, în ceea ce ne priveşte, obiecţii să lăsăm ca românii să le ia locul.

Cu toate acestea, s-ar putea ca unii dintre Aliaţi să facă greutăţi în ceea ce priveşte acceptarea ocupării Aradului de români; în interesul însuşi al acestora este, aşadar, preferabil să se menţină statu-quo-ul pînă la noi dispoziţii.

În aceste condiţii, soluţia sugerată de generalul Franchet d'Espérey pare, privită în ansamblu, să răspundă situaţiei actuale. În consecinţă, s-ar putea comunica românilor:

1. — că prefectul ungar, actualmente în atribuţii, va continua să rămînă la Arad;

2. — că un prefect român, însărcinat să se ocupe de populaţia română din comitat, poate să fie instalat la Arad;

3. — că românii vor trebui să se abţină de la orice acţiune de recrutare în oraşul Arad;

4. — că administrarea oraşului va continua să fie asigurată de autorităţile militare franceze.

5. — că trupele române nu trebuie să intre în Arad.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Se înţelege de la sine că în situaţia în care prezenţa concomitentă la Arad a 2 prefecţi, unul ungur şi altul român, deşi avînd aparent atribuţii distincte, ar da ocazie la incidente, autorităţile militare franceze vor putea face noi propuneri.

Adaug că dacă nu putem, atîta timp cît trupele noastre ocupă zona, să favorizăm măsurile prin care se anticipează atribuirea acesteia României, trebuie totuşi să acordăm unele facilităţi românilor, aliaţii noştri, în măsura în care ele sînt compatibile cu restricţiile pe care tocmai vi le-am reamintit, precum şi cu menţinerea ordinii şi securităţii trupelor noastre de ocupaţie.

604

1919 mai 6, Budapesta. Articol din ziarul *Népszava* despre înăbuşirea rebeliunii contrarevoluţionare de la Szolnok.

374 sz. dokumentum
1919 május 6

Szolnoknál a román seregekkel [1] együtt az ellenforradalom tette meg első szervezett orvtámadását. És minden vörös katona, aki végigfigyeli a szolnoki eseményeket, bizonyára tiszta öntudatra ébred, erős keze ökölbe szorul a fegyveren, és az élethalálharcnak megsokszorozódótt, szilaj indulatával, ellenállhatatlan erővel indul a proletárságért vívott nagyszerű harcba.

Ellenforradalmi hordák a román seregek előtt

Április 30-án, a múlt szerdán, még kint jártunk Szolnokkal szemben a Tisza túlsó partján, a hídfőállásokban a vöröskatonák közt. Akkor már az egész vonalon erős gépfegyvertűz és ágyúdörgés fogadott bennünket. Bent pedig, Szolnokon, vad hírek jártak: hogy a románok nagy erővel közelednek, hogy a mi vörökatonáink nem tarthatják magukat. A szolnoki burzsoázia terjesztette mesterségesen a legkülönfélébb vad híreket, azzal a céllal, hogy demoralizálja a vöröskatonákat. Az ellenforradalmi mozgalom minden jel szerint kiterjedt az egész Tiszántúlra, párhuzamosan és „testvéri" egyetértéssel a román bojárhorda előnyomulásával.

A hitet, hogy valóban nagy román erők állanak a Tisza túlsó partján a mieinkkel szemben, valószínűvé tette az a körülmény, hogy jó fölszereltségre valló gépfegyver — és ágyútűzzel árasztották el egész napon át a mieinket. Csütörtökön este a mi katonáink visszavonultak a Tisza innenső partjára.

A burzsoázia szolnoki 24 órás uralma

Éjféltájban azután bevonult Szolnokra a tiszántúli és szolnoki dzsentrik, szolgabírák fegyveres bandája. „Elfoglalták" Szolnokot, és azonnal szigorú rendeletet bocsátottak ki, hogy aki „hat hónapig bűnben volt", térjen meg, lépjen be a fehér hadseregbe, különben pedig mindenki szolgáltassa be a fegyverét.

Pénteken reggelre már minden volt tiszt és csendőr, fölvarva a csillagjait és pléhgallérjait, kardosan a régi pökhendi peckességgel, kiskirályi gőggel járt az utcán.

Talpra állt diadalmasan az egész burzsoázia, és korán reggel díszállásba helyezkedett fehérgárdájával a Tisza-híd előtt, nőik orgonavirágokkal, maguk

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

régi nyalkasággal, csillagosan, pléhgallérosan és valamennyien fehér szalagosan várták a románok bevonulását.

Hamar hozzáfogtak az uralmuk visszaállításához. Dr. Speck volt polgármester átvette a város közigazgatását, az egyik százados városparancsnok lett. Nagy urak voltak ezek mellett természetesen egyszerre „gróf" Szapáry György és „gróf" Almássy Imre, akik a többiek pléhgallérja és külső méltóságot kölcsönző sújtásai helyett grófi gőgjüket öltötték arcukra. Mögöttük azonban komolyan számbaveendő fehérgárda állt már, amely a román seregekre támaszkodott.

Első dolguk volt, természetesen, összefogdosni „azokat a bitangokat". Elvtársaink legjavát mind összeszedték, fogházba dobták azzal, hogy: „no, holnap már elmegy örökre a kedvetek a kommunizmustól".

Előrenyomulnak a vöröskatonák

Nagy volt az urak diadala és uralkodása — 24 óráig. Mert akkorra a szervezett munkásság fölfigyelt, fölemelte az öklét, és lesújtott rájuk.

Szombaton déltájban szerzett tudomást a szolnoki proletárság arról, hogy a Vörös Hadsereg három oszlopa Szamuely, Seidler és Steinbrück elvtársak vezetésével közeledik Szolnok felé.

A fehérgárda hamar állást foglalt Szolnok előtt, fölállította ágyúit és gépfegyvereit.

Nagy meglepetés érte azonban. A Vörös Hadsereg egy pillanatra meg nem állva nyomult előre, a szolnoki proletárság pedig, élén a vasutasokkal és gyári munkásokkal, fegyverre kapott.

A burzsoák gépfegyverharca az ablakokból

Délután 1/2 5 tájban megkezdődött az utcai harc. Amikor vasutas elvtársaink, élükön Hír Mihály elvtárssal és Dallos József elvtárs éttermi alkalmazottal, a főútvonalon nyomultak befelé a városba, a házakból erős puska — és gépfegyvertűz fogadta oket. Az Öszterreicher-féle ház ablakából például maga Öszterreicher úr irányította a gépfegyvert előnyomuló elvtársainkra. A többi ház ablakába és tetejébe szintén gépfegyvereket szerelt föl a fehérgárda, később pedig az ágyúit is megkísérelte működésbe hozni. Csakhogy ekkor már a mi vöröskatonáink a város alá értek, és a fehérek elveszítették az egyensúlyukat, a város elől fejvesztetten menekülni kezdtek a Tisza-híd felé.

Elvtársaink lépésről lépésre jutottak előre utcákon állandó tűzben, és tüzelve maguk is. Az elért házakba benyomultak és az ott rejtőzködő fehéreket lefegyverezték. Az Öszterreicher-háznál Dallos elvtárs az ablak alá kúszott és fölütve, azután átkapva a gépfegyvert, kiemelte az ablakból, utána berontottak a házba, ahol már csak a gépfegyvert irányító kövér Öszterreichert találták, a testvére elmenekült.

Kemény harc volt, különösen a városháza körül, és tovább a Scheftsik-háznál, ahonnan a három Scheftsik-testvér irányította a tüzelést. Ekkor már a vöröscsapatok is részt vettek a harcban.

A burzsoák dum-dum lövegekkel lőttek

Elvtársaink egy részének sikerült előre kerülni a hídhoz, és megakadályozni a fehérek egy részének menekülését. Ezek közül a vakmerőbbek nekimentek lovon a megáradt Tiszának, ahová elvtársaink jól irányzott lövései kísérték őket. Köztük volt az egyik Scheftsikfiú is. A másik kettő megmenekült. Az utcai harc alatt és később a Tiszántúlról dum-dum lövegekkel lőttek a burzsoák.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

A burzsoák ágyuzzák a saját fészküket

Vasárnap azután a fehérek, miután már a vöröskatonák jöval a hídon túl is üldözték őket, lassan visszalopakodtak a Tisza túlsó partjára, ahol fölállítva a megmentett gépfegyvereiket és ágyúikat, lőni kezdték a várost, és egész napon át lőtték, hétfőn pedig újra kezdték.

A városnak különösen a Tisza partján levő része megrongálódott az „ellenség" becsapódó gránátjaitól. A mieink a tüzelést az egész napon át eredményesen viszonozták.

A város az ágyúharc alatt nyugodtan volt, a vörökatonák és az elvtársak tömegesen járták az utcákat, és ökölbe szorított kézzel beszéltek a burzsoázia orvtámadásáról, és minden arcon a düh és elszántság tükröződött: fölvenni a harcot a végsőkig a gyilkos bandával.

Az utcai harcoknak a mi részünkről is lett néhány áldozata és több sebesültje.

Hogy mire képes a „művelt" burzsoázia a maga osztályérdekeiért, arra jellemző az alábbi eset. Amikor az abonyi burzoák hírét hallották a szolnoki testvéreik „diadalának", egyszerre ők is föléledtek, és követni akarták azok példáját.

Első ellenforradalmi cselekedetük az volt, hogy május 2-án, déltutan 3 óra tájban, fegyveresen, útonálló módon megtámadtak egy kocsit, amelyben Gulyu Mihály, Paizs Béla, Fodor György, Madarász Kálmán és Hári János elvtársak ültek, akik Ceglédről Szolnok irányában Abonyon át mentek. Revolverekből a kocsira lőttek; Hári elvtársat egy golyó fején találta, úgyhogy nyomban meghalt. Madarász elvtárs pedig a bal combján sebesült meg, súlyosan. Elvtársaink menekülni próbáltak, a falu szélén azonban elfogták, és végigverték őket a falun. Hármukat beszállították Szolnokra az ottani fehérgárdistáknak. Hári elvtárs holttestét a fehérgardisták közül többen ütlegelték. A gyalázatos orvtámadás főcinkosát, Batsik Bélát, aki beismerte, hogy már „több ilyen hajtóvadászatban vett részt", a Keleti Hadseregparancsnokság rögtönítélő törvényszéke halálra ítélte, és az ítéletet nyomban végre is hajtották rajta.

■ M. m. mozg. v. d. VI/1. p. 415—417 (*Népszava*, 1919 május 6. Gyetvai János; A magyar burzsoázia orvtámadása Szolnok ellen).

Documentul nr. 374
din 6 mai 1919

La Szolnok, împreună cu trupele române [1] contrarevoluția a comis primul atac mișelesc. Și fiecărui soldat roșu care privește cu atenție evenimentele de la Szolnok, desigur i se trezește conștiința curată, mîna sa puternică strînge arma în pumn și cu voință dîrză sporită de lupta pe viață și pe moarte, pornește cu forță invincibilă în mărețul război dus pentru proletariat.

Hoarde contrarevoluționare în fața cetelor române

La 30 apr. miercurea trecută, umblam încă peste drum de Szolnok, pe malul celălalt al Tisei, prin pozițiile capului de pod, printre soldații roșii. Atunci deja pe toată linia am fost întîmpinați de un puternic foc de mitra-

[1] După cîte se vede din însuși cuprinsul comunicatului, trupele române n-au participat la această acțiune, ca de altfel nici la altele. Implicarea lor și etichetarea cu astfel de aprecieri au fost caracteristice propagandei ungare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

liere şi bubuituri de tunuri. Iar înăuntru, la Szolnok circulau ştiri false: că românii se apropie cu o mare forţă, că soldaţii noştri roşii nu pot rezista. Burghezia de la Szolnok a răspîndit în mod artificial cele mai diferite ştiri false cu scopul de a demoraliza pe soldaţii roşii. După toate aparenţele, mişcarea contrarevoluţionară s-a extins asupra întregii regiuni de peste Tisa, paralel şi în consens „frăţesc" cu înaintarea hoardelor boiereşti române.

Că într-adevăr mari forţe române s-ar afla pe malul celălalt al Tisei, faţă în faţă cu ale noastre, a putut fi crezut datorită împrejurării că ai noştri au fost copleşiţi toată ziua cu foc de artilerie şi tunuri, ca urmare a unei dotări superioare.

Joi seara soldaţii noştri s-au retras pe malul de aici al Tisei.

Domnia de 24 ore a burgheziei la Szolnok

Spre miezul nopţii, după aceea, au intrat la Szolnok bandele armate ale moşierilor şi primarilor de peste Tisa şi Szolnok. „Au ocupat" Szolnokul şi au emis imediat ordin strict că acel care „a trăit 6 luni în păcat" să se căiască, să intre în armata albă, iar altminteri fiecare să-şi predea arma.

Vineri dimineaţa deja fiecare fost ofiţer şi jandarmi cu stelele cusute şi gulerele tari, încinşi cu sabie, se plimbau pe stradă afişîndu-şi mîndria dispreţuitoare şi aroganţa de mic rege din trecut.

Burghezia s-a adunat victorioasă şi dis-de-dimineaţă în ţinută de gală alături de garda albă în faţa podului Tisei, soţiile lor aşteptau cu flori de liliac intrarea românilor, iar ei înşişi, eleganţi, împodobiţi cu stele şi gulere tari, purtau fiecare panglică albă.

S-au apucat repede de restaurarea dominaţiei lor. Dr. Speck, fostul primar, a preluat administraţia oraşului şi unul din căpitani a devenit comandantul oraşului. Bineînţeles alături de aceştia au devenit mari domni „contele" Szapáry György şi „contele" Almásy Imre, figura cărora, în locul gulerelor tari şi al treselor celorlalţi, dătătoare de demnitate exterioară, — reflecta aroganţa lor de conte. Dar în spatele lor stătea deja garda albă în număr destul de serios, ce se sprijinea pe armata română.

Fireşte că prima lor preocupare a fost „prinderea tîlharilor". Au arestat fruntaşii comunişti, i-au aruncat în închisori spunînd: „ei bine, mîine vă va trece pentru totdeauna cheful de comunism".

Înaintează soldaţii roşii

Bucuria şi stăpînirea burgheziei a durat numai 24 de ore. Căci atunci proletariatul organizat a tresărit, şia ridicat pumnul lăsîndu-l să cadă cu toată greutatea asupra lor.

Sîmbătă la amiază a luat la cunoştinţă proletariatul de la Szolnok că cele 3 coloane ale Armatei Roşii, sub conducerea tov. Szamuely, Seidler şi Steinbrück se apropie de Szolnok.

Garda albă a luat repede poziţie în faţa Szolnokului şi şi-a dispus tunurile şi mitralierele.

Dar au avut o mare surpriză, Armata Roşie fără a se opri nici o clipă a mers înainte, iar proletariatul din Szolnok, în frunte cu feroviarii şi muncitorii din fabrici, a luat arma în mînă.

Lupta burgheziei cu mitralierele din ferestre

După amiază, spre ora 4,30, a început lupta de stradă. Cînd tovarăşii noştri feroviari conduşi de tov. Hír Mihály şi tov. Dallos József, lucrător la un restaurant, s-au îndreptat pe drumul principal în oraş, ei au fost întîmpinaţi cu focuri puternice de puşti şi mitraliere din case. Spre exemplu, de la fereastra casei lui Österreicher, însuşi dl Österreicher îndrepta mitraliera asupra tovarăşilor noştri ce îşi croiau drum înainte. La ferestrele şi pe acope-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

rişul celorlalte clădiri, garda albă a instalat de asemenea mitraliere, iar mai tîrziu a încercat să-şi pună în funcţiune şi tunurile. Numai că atunci soldaţii noştri roşii au ajuns în faţa oraşului, iar albii şi-au pierdut echilibrul şi au început să fugă din oraş în direcţia podului de la Tisa.

Tovarăşii noştri înaintau pas cu pas pe străzi, sub focul permanent şi trăgînd şi ei înşişi. Au pătruns în case şi au dezarmat pe albii ascunşi acolo. În faţa casei Österreicher, tov. Dallos s-a furişat sub fereastră, a deschis-o spărgînd geamul, a pus mîna pe mitralieră, a tras-o jos din fereastră, pe urmă s-au năpustit în clădire unde nu l-au mai găsit decît pe grasul Österreicher, fratele său fugise mai înainte.

A fost o bătălie grea, mai ales în faţa primăriei şi apoi la casa Scheftsik, din care cei 3 fraţi Scheftsik dirijau focul. Dar acum şi armatele roşii participau la luptă.

Burghezia trage cu muniţie dum-dum

O parte din tovarăşii noştri au reuşit să ajungă în faţă la pod şi să împiedice fuga unei părţi a albilor. Dintre aceştia cei mai temerari s-au îndreptat pe cai către Tisa umflată, însoţiţi de gloanţele bine ţintite ale tovarăşilor noştri. Se afla printre albi şi unul din băieţii Scheftsik. Ceilalţi 2 au scăpat. În cursul luptei de stradă şi mai tîrziu de peste Tisa burghezii au tras cu muniţii dum-dum.

Burghezii atacă propriul bîrlog cu artileria.

Apoi duminică albii, după ce soldaţii roşii i-au urmărit o bună bucată de drum şi peste pod, s-au furişat încet înapoi la malul celălalt al Tisei, unde aşezînd mitralierele şi tunurile salvate au început să tragă în oraş şi au tras toată ziua, iar luni au început iarăşi.

Din cauza grenadelor aruncate de „duşmani" s-a stricat mai ales partea oraşului de lîngă malul Tisei. Ai noştri au răspuns cu succes toată ziua trageriilor.

În timpul bătăliei de tunuri oraşul era liniştit, soldaţii roşii şi tovarăşii umblau în masă pe străzi şi vorbeau cu pumnii strînşi despre atacul perfid al burgheziei, iar faţa lor oglindea mînia şi hotărîrea fermă: a duce lupta pînă la capăt cu banda asasină.

Luptele de stradă au avut şi dinspre partea noastră cîteva victime şi mai mulţi răniţi.

*

Cazul de mai jos este caracteristic cu privire la ce este în stare burghezia „cultă" pentru propriile interese de clasă. Cînd burghezii de la Abony au aflat despre „victoria" fraţilor lor de la Szolnok, au prins şi ei subit viaţă şi au vrut să le urmeze exemplul.

Prima lor faptă contrarevoluţionară a fost aceea că la 2 mai, pe la ora 3 după-amiază, au atacat cu arma în mînă, ca hoţii la drumul mare, o trăsură în care se aflau tov. Gulya Mihály, Paizs Béla, Fodor György, Madarász Kálmán şi Hári János, care se duceau de la Cegléd în direcţia Szolnok prin Abony. Au tras cu revolverele asupra trăsurii; un glonte l-a lovit în cap pe tov. Hári, aşa încît a murit pe loc. Tov. Madarász a fost rănit grav în coapsa stîngă. Tovarăşii noştri au încercat să se salveze, dar la marginea satului au fost prinşi şi tîrîţi în bătaie prin tot satul. Ei 3 au fost expediaţi la Szolnok la gardiştii albi de acolo. Cadavrul tov. Hári a fost între timp lovit de mai mulţi albgardişti. Batsik Béla, principalul complice al atacului din spate perfid, care a recunoscut că „a participat la mai multe acţiuni vînătoreşti de acest gen", a fost condamnat la moarte de tribunalul de urgenţă al Comandamentului armatei de răsărit, iar pedeapsa a fost imediat executată.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

605

1919 mai 7. **Acordul de armistiţiu din 3 mai, al Comandamentului Trupelor române din Transilvania, care stabileşte condiţiile încetării ostilităţilor dintre Ungaria şi România.**

373. sz. dokumentum
1919 május 7

A Román hadvezetőség május 3-i fegyverszüneti feltételei

A főhadiszállás 1919 május 3-án kelt 766-os számu rendeletének megfelelőleg bemutatjük Önöknek a katonai fegyverszüneti egyezményt, mely a Magyarország és Románia közti ellenségeskedések megszüntetésének föltételeit állapítja meg.

Ha a magyar kormány meghatalmazottjai a feltételbe belemennek, a holnapi nap folyamán a mi meghatalmazottaink is meg fognak neveztetni.

Mardarescu
tábornok
az erdélyi csapatok parancsnoka

1919 (új naptár szerinti) május 3

Fegyverszüneti egyezmény
1919 május 3 (Éjfél)

Katonai fegyverszüneti egyezmény, mely a Magyarország és Romániai közti ellenségeskedések felfüggesztésének föltételeit megállapítja:

1. A magyarok részéről Románia ellen megkezdett ellenségeskedés nyomban megszűnik, mihelyt jelen egyezményt az illetékes meghatalmazottak aláírják.

2. Mindazon erőknek, melyek Románia ellen küzdöttek, nyombani lefegyverzése és leszerelése.

3. Az összes magyar erők lefegyverzése azon államokkal, amelyekkel Románia szövetségi szerződés kötelékében áll, egyezményesen megállapított föltételek alatt később fog megtörténni. A magyar parancsnokság kötelezi magát arra, hogy e föltételeket, bármilyenek legyenek is azok, végrehajtja.

4. A leszerelésből eredő teljes anyagnak (fegyverek, gépfegyverek, önműködő puskák, mindenfajta ágyú, mindennemű lőszer, automobilok, járművek, lovak, ruházat, felfegyverzés, élelmiszerek stb.) a román hadsereg megbízottjainak kezéhez való átadása.

5. A 4. szakaszban jelzett anyagok a jelen egyezmény aláírásától számított legfeljebb 10 (tíz) napon belül Zentára, Törökszentmiklósra és Tiszafüredre fognak szállíttatni, az átadott anyagok egyenértékűek lesznek azokkal, mely két teljesen felszerelt és mozgósított gyaloghadosztályhoz szükségesek.

6. A teljes vasúti anyag kiszolgáltatása, mely béke idején a Tisza és a Román Királyság Magyarország felőli volt határa közti területeken a normális forgalmat biztosítja. Az egész vasúti anyag kiszolgátatása, mely Romániából zsákmányoltatott. Összesen átadatik tehát:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1800 (egyezernyolcszáz) mozdony, 4100 (négyezerszáz) osztályvagon 40 000 (negyvenezer) fedett teher- és ciszternavagon, 27 000 (huszonhétezer) nyitott vagon.

Ez anyag átadása egy hónap alatt fog megtörténni, mégpedig:

35% a jelen egyezmény aláírásától számított első 10 nap alatt;

35% a másik tíz (10) következő nap, és a hátralevő 30% a következő napok alatt. Az anyag kategóriájára, állapotára és az átadás helyeire vonatkozó részletes feltételek egy mindkét részről felállítandó ad hoc bizottság által fognak megállapíttani. A bizottságok székhelye Szolnok.

7. A magyar csapatoknak Erdély nyugati hegyeiből a Tisza felé való visszavonulása közben elvitt anyagok kiszolgáltatása. Mivoltukat és mennyiségüket a helyi hatóságok folyó év május 10-ig állapítják meg, átadásuk legkésőbb a békeegyezmény aláírásától kelt egy hónapon belül foganatosíttatik. Az átadás részleteit egy mindkét fél részéről alakítandó ad hoc bizottság — Szolnok székhellyel — fogja megállapítani.

8. A jelenleg Tiszán Csap és Szeged között (exkluzive) található teljes hajózási anyagnak Románia kezébe való átszolgáltatása. Az átadás a jelen egyezmény aláírásától kelt három napon belül fog megtörténni.

9. Ezen egyezmény aláírásától kelt három napon belül átadása azon négy páncélvonatnak, mely Erdélyben a román hadsereg ellen akcióba lépett.

10. 400 (négyszáz) túra automobil és 500 (ötszáz) autokamionnak (mind jó állapotban és a szükséges tartozékokkal) való átadása Románia kezéhez a jelen egyezmény 6. pontjában a vasúti anyagra jelzett föltételek és határidő mellett.

11. Az összes hadifoglyok és polgári túszok, valamint a visszavonuló csapatok által evakuált népség nyombani hazaküldése. Ez a repatriáció Románia részéről való viszonosság nélkül fog megtörténni — a Tisza bal partjára való átszállításuk az 5. kikezdésben foglalt pontok szerint fog eszközöltetni, visszaküldetésük határideje azonban semmiesetre sem fogja a jelen egyezmény aláírásától számított 10 (tíz) napot meghaladni.

12. Az ebben az egyezményben foglalt feltételek végrehajtásáig a román csapatok a Tisza jobb partján 20 kilométer mélységben a következő a következő átkelési helyekkel szemben, úgymint Csap, Tokaj, Tiszapolgár, Csege [1], Tiszafüred, Kisköre, Szolnok, Csongrád, Szeged hídfőket fognak megszállani.

A román csapatoknak a Tisza bal partjára való visszavonása csak az ebben egyezményben foglalt kikötések teljesítése után fog megtörténni.

13. A jelen egyezmény végrehajtásának ellenőrzése végett egy román misszió fog Budapesten székelni.

A misszió mindazon jogokat és mentességeket fogja élvezni, melyeket az exterritorialitás [2] nyújt.

14. A román csapatok a Románia által igényelt etnikai határok és a Tisza közti magyar területet a jövő békeegyezménynek a magyar kamarák által történendő ratifikálása után fogják kiüreteni.

---

[1] Helyesen: Tiszacsege.

[2] Területenkivüliség; különleges kedvezmények (személyek és lakoházak sérthetetlensége, kivétel a helyi büntető és magánjogi törvények alól, adomentesség), melyekben az államok a diplomáciai képviselőket kölcsönösen részesitik.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

15. Abban az esetben, ha a magyar parancsnokság a jelen egyezményben megszabott feltételeket a kitűzött időben végre nem hajtja, a román hadsereg újra meg fogja kezdeni Magyarországgal szemben offenzív hadműveleteit.

Az azonosság hiteléül
Dabija
tábornok
a 2. vadászhadosztály parancsnoka

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 414—415 (*Vörös Újság*, 1919 május 7. A Werth alezredes parlamenter által átnyujtott magyar fegyverszüneti ajánlat eredménye.

Documentul nr. 373 din 7 mai 1919

Condiţiile de armistiţiu
din 3 mai ale conducerii militare române

În conformitate cu ordinul nr. 766 din data de 3 mai 1919 al Statului Major, vă recomandăm acordul de armistiţiu militar, care stabileşte condiţiile încetării ostilităţilor dintre Ungaria şi România.

Dacă împuterniciţii guvernului ungar acceptă aceste condiţii, în cursul zilei de mîine vor fi numiţi şi împuterniciţii noştri.

General Mărdărescu,
Comandantul Trupelor din Transilvania

3 mai (după calendarul nou) 1919

Acord de armistiţiu
3 mai 1919 (miezul nopţii)

Acord de armistiţiu militar care stabileşte condiţiile suspendării ostilităţilor dintre Ungaria şi România:

1. Dinspre partea ungurilor ostilitatea începută împotriva României încetează, de îndată ce acest acord este semnat de împuterniciţii respectivi.

2. Dezarmarea şi dezechiparea tuturor forţelor care au luptat împotriva României.

3. Dezarmarea tuturor forţelor ungare va avea loc mai tîrziu în condiţiile stabilite prin acord cu ţările de care România este legată prin tratat de alianţă. Comandamentul ungar îşi ia angajamentul să execute aceste condiţii, de orice fel ar fi ele.

4. Predarea întregului material (arme, mitraliere, puşti automate, orice fel de tunuri, muniţii de orice natură, automobile, mijloace de transport, cai, îmbrăcăminte, înarmări, alimente etc.) provenit din dezechipare, în mîinile delegaţilor armatei române.

5. Materialele menţionate în paragraful 4 vor fi expediate în maximum 10 (zece) zile socotite de la semnarea prezentului acord la Zenta, Törökszentmiklós şi Tiszafüred, materialele predate vor fi de valoare egală cu a celor necesare a 2 divizii de infanterişti complet echipaţi şi mobilizaţi.

6. Predarea întregului material de cale ferată care în timp de pace asigură circulaţia normală pe teritoriile dintre Tisa şi fosta graniţă a Regatului Român dinspre Ungaria. Predarea întregului material de cale ferată care fusese jefuit din România. În total se vor preda deci:

1 800 (una mie opt sute) locomotive, 4 100 (patru mii una sută) vagoane de călători, 40 000 (patruzeci de mii) vagoane cisternă şi de marfă acoperite, 27 000 (douăzeci şi şapte mii) vagoane descoperite.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Predarea acestui material se va face în timp de o lună, şi anume: 35% în primele 10 zile, socotite de la semnarea acordului de faţă.

35% în celelalte 10 (zece) zile următoare, iar restul de 30% în zilele următoare. Condiţiile detaliate cu privire la categoria, starea şi locurile de predare a materialului vor fi stabilite de o comisie ad hoc urmînd a fi instituită de către ambele părţi. Sediul comisiilor este Szolnok.

7. Predarea materialelor luate în timpul retragerii trupelor ungare din munţii Apuseni ai Transilvaniei, spre Tisa. Calitatea şi cantitatea acestora vor fi stabilite de autorităţile locale pînă la 10 mai anul curent, predarea lor se va înfăptui cel mai tîrziu în termen de o lună de la semnarea acordului de armistiţiu. Detaliile predării vor fi stabilite de o comisie ad hoc, urmînd a fi instituită de către ambele părţi, cu sediul la Szolnok.

8. Înmînarea întregului material navigant care poate fi găsit pe Tisa între Csap şi Szeged (exclusiv) României. Predarea se va face în termen de 3 zile de la semnarea prezentului acord.

9. În termen de 3 zile începînd de la semnarea prezentului acord, predarea acelor 4 trenuri blindate care au pornit la acţiune împotriva armatei române în Ardeal.

10. Predarea în mîinile României a 400 (patru sute) de automobile turistice) şi 500 (cinci sute) autocamioane (toate în stare bună şi cu piesele necesare), în condiţiile şi termenul prevăzut la punctul 6 al prezentului acord cu privire la materialul de cale ferată.

11. Trimiterea acasă imediat a tuturor prizonierilor de război, a ostaticilor civili, precum şi a populaţiei evacuate de trupele în retragere. Această repartizare se va efectua fără reciprocitate din partea României — expedierea lor pe malul stîng al Tisei se va produce în conformitate cu punctele cuprinse în alineatul 5, dar termenul de trimitere înapoi a lor în nici un caz nu va depăşi 10 (zece) zile socotite de la semnarea prezentului acord.

12. Pînă la îndeplinirea condiţiilor cuprinse în acest întreg acord, trupele române vor ocupa capete de pod pe malul drept al Tisei, la o adîncime de 20 km faţă de următoarele locuri de trecere: Csap, Tokaj, Tiszapolgár, Csege [1], Tiszafüred, Kisköre, Szolnok, Csongrád, Szeged.

Retragerea trupelor române la malul stîng al Tisei va avea loc numai după îndeplinirea condiţiilor cuprinse în acest acord.

13. În vederea controlării executării prezentului acord, o misiune română va funcţiona la Budapesta.

Misiunea se va bucura de toate drepturile şi scutirile acordate de extrateritorialitate [2].

14. Trupele române vor evacua teritoriul ungar aflat între hotarele etnice pretinse de România şi Tisa, după ratificarea viitorului tratat de pace de către camerele ungare.

15. În caz dacă în termenul prevăzut comandamentul ungar nu execută condiţiile definite în prezentul acord, armata română va începe din nou operaţiunile sale militare ofensive faţă de Ungaria.

Pentru conformitate,
general Dabija,
Comandantul Diviziei 2 vînători de munte

---

[1] Corect: Tiszacsege.

[2] Exteritorialitate: privilegii speciale (inviolabilitatea persoanelor şi a locuinţelor, excepţie de la legile de drept penal şi privat, scutire de impozite) ce se acordă reciproc de state reprezentanţilor diplomatici.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

606

1919 mai 10, Cartierul General al Armatei Aliate din Ungaria. **Telegramă a generalului Franchet d'Espérey adresată Cartierului General al Armatei din Ungaria cu privire la necesitatea ocupării Banatului de către trupe franceze şi înlocuirea autorităţilor ungare din Banat cu autorităţi române.**

Armée de Hongrie
E⟨tat⟩ M⟨ajor⟩ 2° Bureau
Chiffre No 3/4

Q⟨uartier⟩ G⟨énéral⟩ A⟨rmée⟩ le 10 Mai 1919
Bucarest à X reçu 1 h

Général Franchet d'Espérey à
Général Armée de Hongrie
(Priorité opération)

1./ — Etablissement communisme à Budapest et progression des troupes Roumaines jusqu'à la Theiss rendent nécessaire modifications dans occupation de Banat de Temesvar par troupes Françaises.

2./ — Tout en respectant les décisions de l'entente, nous devons faciliter l'action militaire et le ravitaillement de nos alliés Roumains et remplacer toutes autorités Magyars (Préfets, gendarmes, etc.) qui avaient été laissés en fonction après signature de l'armistice, mais qui ne peuvent actuellement se réclamer du Gouvernement de Bela Kun qui est notre ennemi.

3./ — D'autre part il est essentiel que ces autorités Magyars ne restent plus en fonction, car elles profitent de l'appui que nous leur donnons pour couvrir les agitateurs fuyant devant les roumains et formant des centres de troubles que nous avons dû faire cesser.

4./ — En conséquence Général commandant l'Armée de Hongrie est prié d'étudier d'extrême urgence:

A/ — Remplacement des comitats de Krasso-Shoreny, dont majorité est roumaine, de l'administration Magyare par l'administration exclusivement locale dégagée de tout lieu avec administration de Budapest ou Magyare.

B/ — Nomination d'un Chef de cette administration parmi les notables du Pays.

Je Vous fais connaître que le Docteur *G?*[1] Dobrin avocat m'est indiqué comme particulièrement apte à ces fonctions.

C/ — Formation gendarmerie recrutée exclusivement parmi population locale du Banat et dont effectif dépendra des ressources financières locales à la disposition des autorités françaises.

5./ — Prière de me faire parvenir d'extrême urgence à Constantinople lignes générales du projet organisation, basée sur principes ci-dessus.

6./ — D'autre part en vue donner toutes facilités à armée roumaine prière faire connaître s'il n'y a pas d'inconvénients graves à autoriser l'occupation par troupes roumaines de toute la région au Nord du Maros.
Copie à 3° Bureau

P.C.C. le 13 Mai 1919
Le Chef du 2° Bureau
⟨indescifrabil⟩

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 305, c. 123; Service Historique de l'Armée, Vincennes. Ministère de la Guerre, carton 20 N 878.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Armata din Ungaria
Statul Major Biroul 2
Cifru nr. 3/4

Cartierul General al Armatei, 10 mai 1919
București la X primită la ora 1

Generalul Franchet d'Espérey către
generalul armatei din Ungaria
(Priorități operații)

1. Instaurarea comunismului la Budapesta și înaintarea trupelor române pînă la Tisa fac necesare modificări în ocuparea Banatului de Timișoara de către trupele franceze.

2. Respectînd hotărîrile Antantei, trebuie să facilităm acțiunea militară și aprovizionarea aliaților noștri români și să înlocuim toate autoritățile ungare (prefecți, jandarmi etc.) care fuseseră menținute în funcții după semnarea armistițiului, dar care nu pot acum să se bizuie pe guvernul Béla Kun, care ne este dușman.

3. Pe de altă parte, este foarte important ca aceste autorități ungare să nu mai rămînă în funcții căci ele profită de sprijinul pe care li-l acordăm pentru a-i acoperi pe agitatorii ce se sustrag autorităților române și creează focare de tulburări pe care noi trebuie să le anihilăm.

4. În consecință, generalul comandant al Armatei din Ungaria este rugat să studieze de urgență:

A/ Înlocuirea în comitatele Caraș-Severin, în care majoritatea ⟨populației⟩ este românească, a administrației ungare cu administrația în exclusivitate locală, care să nu aibă absolut nici o legătură cu administrația de la Budapesta sau ungară.

B/ Numirea unui șef al acestei administrații din rîndul persoanelor de vază din ținut.

Vă aduc la cunoștință că dr. G? [1] Dobrin, avocat, îmi este indicat ca deosebit de apt pentru aceste funcții.

C/ Formarea jandarmeriei recrutată exclusiv din rîndul populației locale din Banat și ale cărei efective vor depinde de posibilitățile financiare locale, care sînt la dispoziția autorităților franceze.

5. Rog să dispuneți să-mi parvină, de urgență, la Constantinopol liniile enerale ale proiectului de organizare, bazat pe principiile de mai sus.

6. Pe de altă parte, spre a acorda armatei române toate facilitățile, rog să-mi comunicați dacă nu există inconveniente serioase în a autoriza ocuparea de către trupele române a întregii zone la nord de Mureș.
O copie la Biroul 3

P.C.C. 13 mai 1919
Șeful Biroului 2
⟨indescifrabil⟩

[1] Așa în document.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

607

⟨1919⟩ mai 10. Articol apărut în ziarul francez *Le Temps*, intitulat *Armata română își reia marșul*, referitor la situația din Ungaria și la ordinul privind armata română de a-și continua marșul spre Budapesta.

L'armée roumaine reprend sa marche

Les troupes roumaines s'étaient arrêtées, le 3 Mai sur la rive droite de la Theiss, à la suite d'une demande d'armistice adressée aux alliés par le Gouvernement bolchéviste hongrois. Après cinq jours de discussion inutile, les alliés se sont rendus compte que cette demande d'armistice n'avait été qu'une feinte de la part du Gouvernement hongrois bolchéviste, pour donner le temps aux bolchévistes russes, qui depuis deux jours avaient envoyé un ultimatum à la Roumanie, de tomber dans le dos de cette dernière.

D'ailleurs ce concurs ne s'est pas fait attendre. Les Roumains ont été attaqués sérieusement il y a quatre jours, sur le Dniseter, par les Bolchévistes.

Le Gouvernement de Bela Khun a cru le moment venu de repousser les propositions des Gouvernements alliés et de se réserver ainsi des possibilités de préparer de nouvelles provocations.

En conséquence, l'armée roumaine a reçu le 7 Mai, l'ordre de continuer sa marche en avant de Budapest[2].

(Le Temps, No 21.125 du 10 Mai).

■ Arh. St. București, fond Președ. Consil. Min., dosar nr. 2/1922, f. 470, copie.

Armata română își reia marșul

Trupele române s-au oprit, la 3 mai, pe malul drept[1] al Tisei, ca urmare a unei cereri de armistițiu adresată Aliaților de guvernul bolșevic ungar. După 5 zile de discuții inutile, Aliații și-au dat seama că această cerere de armistițiu n-a fost decît o manevră din partea guvernului ungar bolșevic, pentru a da timp bolșevicilor ruși, care acum 2 zile trimiseseră un ultimatum României, spre a cădea în spatele acesteia din urmă.

De altfel, acest fapt nu s-a făcut așteptat. Românii au fost atacați în mod serios acum 4 zile, pe Nistru, de către bolșevici.

Guvernul lui Béla Kun a crezut că a venit momentul să respingă propunerile guvernelor aliate rezervîndu-și astfel posibilitățile de a pregăti noi provocări.

În consecință, armata română a primit, la 7 mai, ordinul de a continua marșul înainte către Budapesta[2].

(*Le Temps*, nr. 21.125 din 10 mai 1919)

[1] Eroare: pe malul stîng.
[2] Greșit informat autorul articolului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 mai 14, Moscova. **Transmisiunea-radio despre telegrama lui Cristian Racovski, preşedinte al Consiliului de apărare al Ucrainei, către unii comandanţi ai armatei ucraineene, despre necesitatea de a se da ajutor Ungariei, care a refuzat condiţiile de pace ale României.**

+ ss Koenigs Wusterhausen fugrosta 439 15/5.3.40 m — Funkspruch 418 Moskau 183 w 14/5 — Budapest rosta Varoczaz utca 10 Kopie Bela Kun Berlin via: Koenigs Wusterhausen Ueberwachungsstelle Arbsoldrates bejm Hauptelegraphenamt Kiel Nauen Friedrichshafen Baden bej Wien Deutsch — Altenburg Paris Lylon und an cq = Rakowski Vorsitzender des Vertejdigungsrates der Ukraine und Budlow Mitglied des ukrainischen revolutionaeren Arbeiterrats haben an Antonow Befehlshaber der Front Chudjakov Befehlshaber der Armee und Grigorjew Divisionskommandant ein Telegramm gerichtet in welchem gesagt ist Anfuehrungsstriche von allen Seiten von den gemeinen rumaenischen tschechoslowakischen serbischen polnischen und franzoesischen Imperialisten bedraengt hat die ungarischen Raeterepublik ihren gefaehrlichsten Feind Rumänien Frieden vorgeschlagen Stop Der General Molarescu[1] Befehlshaber der rumaenischen Truppen hat ungeheuerliche Forderungen gestellt auf welche die ungarische Regierung geantwortet hat dass sie bis zum Ende kaempfen wurde Stop Anfuehrungsstriche in dem das Telegramm daran erinnert dass Ungarn auf die Hilfe wartet die ihm fehl und von der Sitzung des Zentral Exekutivkomitees der ukrainischen Republik von 4 Maerz versichert wurde wies es darauf hin dass der gegen die rumaenischen Grundbesitzer unternommene Angriff bereits die Arbeiter und Bauern Bessarabiens und der Bukowina befreit und der Gefahr vorbeug die Raeterepublik Ukraine bedroht welche im Falle ihres Sieges ueber Ungarn die rumaenischen Generale und Weiszgardisten ueberfallen werden Stop Das Telegramm endet mit dem Aufruf den Augenblick zu erfaszen um der revolutionaeren Pflicht nachzukommen und mit den staerksten Mitteln gegen aller Art Hetzer zu kaempfen die Zweitracht zu saeen suchen Absatz = Vestnik Nr 1068 — Kwh 439. +

■ Arh. St. Bucureşti, col. Xerogr. R.F.G., pach XVII/8, p. 13; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Rumänien, Nr. 29 — Beziehungen zu Ungarn.

SS Koenigs Wusterhausen fugrosta 439, 15/5, 3,40 m. — emisiune radio 418, Moscova 183/, 14/5 = Budapesta rosta, Varoczaz utca 10, copie Béla Kuhn, Berlin, via Koenigs Wusterhausen, punct de control Consiliul muncitorilor şi soldaţilor la Oficiul telegrafic principal Kiel, Naen, Friedrichshafen Baden — la Viena Deutsch-Altenburg, Paris, Lyon şi către cq:

Racovski, preşedintele Consiliului de apărare al Ucrainei, şi Budlov, membru al Consilului revoluţionar muncitoresc din Ucraina, au trimis către Antonov, comandantul frontului, Chudjakov, comandantul armatei, şi Grigorjev, comandant de divizie, o telegramă în care se spune că, presată din toate părţile de toţi imperialiştii români, cehoslovaci, sîrbi, polonezi şi francezi, Republica Sfaturilor ungare a propus pace celui mai periculos inamic, România. Generalul Molărescu [1], comandantul trupelor române, a pus con-

[1] În document greşit Molarescu; în realitate, Gh. Mărdărescu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

diţii colosale, la care guvernul ungar a răspuns că va lupta pînă la capăt. Telegrama, amintind că Ungaria aşteaptă ajutorul care îi lipseşte şi de care a fost asigurată de către sesiunea din 4 martie a Comitetului central executiv al Republicii Ucraina, a semnalat că atacul întreprins împotriva moşierilor români a eliberat deja pe muncitorii şi ţăranii din Basarabia şi Bucovina (?) şi preîntîmpină pericolul care ameninţă Republica Sfaturilor Ucraina, care va fi invadată de generalii români şi de gărzile albe, în cazul victoriei lor asupra Ungariei. Telegrama sfîrşeşte cu apelul de a se sesiza momentul pentru îndeplinirea datoriei revoluţionare şi pentru a lupta cu mijloacele cele mai puternice împotriva instigatorilor de tot felul care caută să semene discordie. — Vestnik Nr. 1068 — kwh 439.

609

1919 mai 18, Budapesta. **Articol din ziarul *Vörös Újság* despre formarea guvernului contrarevoluţionar de la Arad.**

391 sz. dokumentum
1919 május 18

Aradon megalakul egy kormány, amely magyar kormánynak nevezi magát, és amelyet az országot akarja kormányozni. Május ötödikén, azon a napon, amikor a hazug és ostoba román jelentések telekürtölték az egész vilag sajtóját azzal, hogy a román csapatok bevonultak Budapestre és a lakósság örömujjongással fogadta őket; ezekben a napokban, amikor a burzsoázia abban reménykedett, hogy a magyar proletárságnak nem lesz elegendő ereje ahhoz, hogy megállítsa az antant zsoldosainak a támadását, ezekben a napokban összeállt Aradon egy aljas kis társaság és kikiáltotta önmagát magyar kormánynak. Ezek a dzsentrik, grófok, földesurak és egyéb politikai szegénylegények azt álmodták, hogy elérkezett az ő feltámadásuk napja. Azt hitték, hogy francia és román protektorátus alatt visszaszerezhetik a maguk birtokait, a maguk hatalmát, a maguk pozícióit. Manifesztummal fordultak az országhoz, amelyben ugyanazt igérték a burzoáziának, mint amire maguk áhítoztak: a kapitalista rend uralmát,a a magántulajdon reneszánszát, a régi elnyomatás visszatérését.

Jól tudjuk, hogy Bécs minden szállodájában van egy magyar ellenkormány: elmenekült arisztokráták, éhes politikusok, elmozdított kapitalisták szállodánként szervezkednek és készülődnek arra, hogy visszaszerezzék azt a hatalmat és vagyont, amelyet a kapitalista rend biztosít számukra. Úgy látszik, hogy a megszállott magyar városokban is megalakulnak a hotelkormányok. A burzsoázia nem adta föl sem Bécsben, sem Aradon a harcot, s azok, akik azt hiszik, hogy a meghunyászkodás beletörődést, az alkalmazkodás megbízhatóságot és a passzivitás lemondást jelent, láthatják az aradi példán, hogy a burzsoázia eleven aktivitására számítanak és építenek azok, akik a román bojárok idegenvezetői lettek abban a pillanatban, amikor a maguk profitját és a maguk hatalmát remélik visszakaparintani. Négy főispán állott a hotelkormány élére: Károlyi Gyula és Kintzig János, mindketten

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tisza István hítván hírhedt pribékjei, évtizedeken át tiporták el Aradon a munkásság megmozdulását, évtizedeken át üldözték és szipolyozták a román parasztot, évtizedeken át nem ismertek más törvényt, mint a szolgabírák, kapitalisták és miniszterek külön igazságát; a harmadik főispán, aki ennek a díszes kormánynak a tekintélyét emeli, Barabás Béla, a függetlenségi hazafiak nestora, az utolsó oroszlán a magyar rónán, aki csak a népert élt és halt; a negyedik, Varjassy Lajos, a Radikális Pártnak volt az oszlopa, a Károlyi-kormány bizalmát is élvezte, a forradalom vívmányait radikálisan hasznosította, és most az lett újra, ami volt iparkamarai titkár korában: szolgálója a kapitalista rendnek.

A többiek, a senkik, a névtelenek, az új aradi vértanúk, akik a hotel-kormányt megalakították, akik ezt a helyiérdekű üzleti vállalatot létesítették, csak függvényei a főispáni kvartettnek, amely el akarja űzni Magyarországról a bolsevizmust, meg akarja buktatni a proletárkormányt és „normális" viszonyokat akar létesíteni Magyarországon. A manifesztum, amelybe takaródznak, az anarchia felszabadításával vádolja a kommunistákat, nemzetközi brigantiknak nevezi őket, akik a nemzeti ideált lejáratták. Nem látnak Magyarországon a manifesztumok szerzői egyebet, csak rablást és pusztulást, és büszkén hivatkoznak arra, hogy ők az idegen megszálló csapatok allatt nyugalomban és békében s teljes akciószabadságban élnek. A hotel-kormány pusztulást és romlást lát a kapitalista rend felborításában, a munkásság politikai felszabadításában és az új társadalmi rendben, amely nem ismer kiváltságokat és munka nélküli jövedelmeket.

A hotel-kormány békének és rendnek kereszteli azt az állapotot, amelyben a megszállott területeken a munkásság most sínylődik, béke és rend az ő szemükben az az állapot, amelyben a munkásvezéreket sorra akasztatták, a béreket mindenütt leszállítják, a földműves-szegényeket visszaterelik a földesúr robotjába, és a nagybirtok és a nagytőke egy évszázadot ugrik visszafelé a maga kapzsiságában, gonoszságában és jogtiprásában. A proletáruralom romlást és pustulást jelent az aradi főispán -kvartett számára, mert megfosztja őket és passziv vagy aktív társaikat attól a lehetőségtől, hogy azt a „rendet és békét" élvezzék, amelyet a bojárok velük együtt feltámasztottak. Ezt e rendet és ezt a békét a magyar proletárság soha nem fogja akceptálni. Az aradi hotel-kormány manifesztumának hazug és becstelen szavai nem a magyar proletáriátus töretlen erejét fogják gyöngíteni, hanem a maygar és román bojárok haldokló hatalmát búcsúztatják.

■ M. m. mozg v. d. VI/1, p. 432—433 (*Vörös Újság*, 1919 május 18. Az aradi bojár kormány.)

Documentul nr. 391
din 18 mai 1919

La Arad a fost alcătuit un guvern care se autointitulează guvern maghiar şi care vrea să cîrmuiască această ţară. La 5 mai în ziua cînd rapoartele româneşti, mincinoase şi stupide, au trîmbiţat presei lumii întregi ştirea că soldaţii români au intrat la Budapesta şi că populaţia i-a primit cu strigăte de bucurie, în aceste zile cînd burghezia nădăjduia că proletariatul maghiar nu va avea forţă suficientă să oprească ofensiva slugilor Antantei, în aceste zile s-a întrunit la Arad o mică societate ticăloasă şi s-a autoproclamat guvern maghiar. Aceşti nobili, conţi şi moşieri şi alţi politicieni mizerabili au visat că a sosit ziua mîntuirii lor. Au crezut că sub protectorat francez şi român pot să-şi redobîndească moşiile, puterea şi poziţiile. S-au adresat cu un manifest ţării,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

promiţînd burgheziei ceea ce doreau pentru ei înşişi: dominaţia orînduirii capitaliste, renaştererea proprietăţii private, întoarcerea vechii asupriri.

Ştim bine că în fiecare hotel din Viena există un guvern ungar de opoziţie: aristocraţi fugiţi, politicieni flămînzi, capitalişti deplasaţi se organizează pe hoteluri şi se pregătesc să redobîndească puterea şi averea pe care le asigură lor sistemul capitalist. Se pare că şi în oraşele ocupate maghiare se alcătuiesc de asemenea guverne-hotel. Burghezia nu a renunţat la luptă nici la Viena, nici la Arad şi cei care îşi închipuie că umilinţa înseamnă resemnare, adaptarea — încredere şi pasivitatea — renunţare pot să-şi dea seama după exemplul arădean că pe activitatea vioaie a bugheziei se bizuie şi construiesc cei ce au devenit călăuzele boierilor români în clipa în care speră să acapereze din nou profitul lor şi puterea lor. Patru prefecţi s-au aşezat în fruntea guvernului -hotel: Károlyi Gyula şi Kintzig János, ambii ciraci faimoşi ai lui Tisza István, care amîndoi zeci de ani au călcat în picioare la Arad orice mişcare a muncitorilor, zeci de ani au prigonit şi supt pe ţăranul român, zeci de ani nu au cunoscut alte legi decît dreptatea specială a judecătorilor de plasă, a capitaliştilor şi miniştrilor: cel de-al treilea prefect care sporeşte prestigiul acestui guvern pompos, Barabás Béla, este nestorul patrioţilor independenţei, ultimul leu al pustei ungare, care trăieşte şi moare pentru popor; cel de-al patrulea, Varjassy Lájos, a fost stîlpul partidului radical, s-a bucurat şi de încrederea guvernului Károlyi, a fructificat în mod radical cuceririle revoluţiei, şi acum a devenit iar ceea ce a fost pe vremea cînd era secretarul camerei de industrii: slugă a orînduirii capitaliste.

Ceilalţi, nişte nimeni lipsiţi de nume, care au alcătuit acest guvern-hotel, care au înfiinţat această întreprindere de interes local, nu sînt decît anexele cvartetului prefectual care vrea să gonească din Ungaria bolşevismul, vrea să dea jos guvernul proletar şi să realizeze relaţii „normale" în Ungaria. Manifestul în care se învelesc acuză pe comunişti de a fi dat drumul anarhiei şi îi numeşte briganzi internaţionali, care au distrus idealul naţional. Autorii manifestului nu văd altceva în Ungaria decît jaf şi distrugere, şi vorbesc cu mîndrie despre faptul că ei trăiesc în linişte, pace şi deplină libertate de acţiune sub trupele de ocupaţie străine. Guvernul-hotel vede distrugerea şi pieirea în doborîrea sistemului capitalist, în eliberarea politică a muncitorimii şi în noua orînduire socială care nu cunoaşte privilegii şi venituri obţinute fără muncă.

Guvernul-hotel botează pace şi ordine starea în care muncitorii suferă pe teritoriile ocupate, pacea şi ordinea constituie în ochii lor acea stare în care liderii muncitoreşti sînt spînzuraţi pe rînd, salariile sînt pretutindeni micşorate, ţăranii săraci sînt tîrîţi înapoi la robota moşierului, iar moşia şi marele capital sar înapoi cu un secol în ce priveşte lăcomia, răutatea şi călcarea drepturilor. Domnia proletară înseamnă distrugere şi pieire pentru cvartetul prefectural arădean, pentru că îi lipseşte pe ei şi pe colaboratorii lor activi şi pasivi de posibilitatea de a se bucura de „ordinea şi pacea" pe care le-au înviat iarăşi boierii împreună cu ei. Proletariatul maghiar nu va accepta niciodată această ordine şi pace. Vorbele mincinoase şi nemernice ale manifestului guvernului-hotel de la Arad nu vor slăbi puterea de neînfrînt a proletariatului maghiar, ci vor spune adio puterii muribunde a boierilor maghiari şi români.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 mai 19, Sibiu. **Ordonanţă a Comandamentului Trupelor române din Transilvania care stabileşte modalităţile de efectuare a rechiziţiilor în teritoriul ocupat.**

Ordonanţa nr. 31
16 mai 1919

Noi, Comandantul trupelor din Transilvania, pe baza art. 32 şi 57 din Titlul II adiţional Codul justiţiei militare, în interesul siguranţei armatei şi apărării ţării,

O r d o n ă m :

1. Îndestularea armatei de ocupaţie cu cele necesare hranei oamenilor şi animalelor, precum şi aprovizionarea depozitelor, se face prin rechiziţiuni cu plată imediată, sau cu bonuri de rechiziţie în zona trupelor de ocupaţie.

Bonurile de rechiziţie, care se vor elibera de Comisiunile regionale de rechiziţiune, vor fi numai cele regulamentare (de culoare galbenă).

2. Pentru ca obligaţiunea rechiziţiunilor să fie deopotrivă repartizată asupra întregii populaţii şi pentru a se cunoaşte prisosul, asupra căruia urmează să se aplice rechiziţiunea, fără ca populaţia nevoiaşă să rămînă în suferinţă, autorităţile comunale sînt obligate, ca în termen de 6 zile de la afişarea prezentei ordonanţe, în comună să întocmească tabele, după modelele ce se vor da, pe categorii, de toate produsele aflate în comună, ca: animale de tot felul, vehicule cu tracţiune mecanică sau animală, produse agricole, produse industriale de orice categorie, materii prime (lînă, tutun, piele etc.), precum şi instalaţiunile mecanice (fabrici de orice categorie), arătîndu-se şi capacitatea lor de producţie.

3. Primarul şi membrii autorităţii comunale, care nu vor întocmi lucrările prevăzute mai sus, sau care cu intenţie frauduloasă vor întocmi tabele statistice neconforme cu realitatea, se vor trimite în judecata Curţilor marţiale, spre a fi condamnaţi pînă la 5 ani închisoare şi 5 000 lei amendă, ca unii ce au uneltit şi lucrat contra intereselor armatei de ocupaţie.

4. Toţi locuitorii din fiecare comună sînt obligaţi, ca în termen de 3 zile de la afişarea în comună a acestei ordonanţe, să declare la primăria locală toate bunurile din categoriile mai sus menţionate.

Cei ce vor contraveni acestor dispoziţii vor fi trimişi în judecată pretorului, pentru a fi condamnaţi în prima şi ultima instanţă pînă la un an închisoare şi 2 000 lei amendă; iar animalele, maşinile şi materialele ascunse sau nedeclarate la autoritatea comunală vor fi confiscate fără nici un drept de despăgubire; iar cînd se va constata o solidarizare chiar pasivă a locuitorilor dintr-o comună, spre a zădărnici întocmirea acestor tabele statistice, întreaga comună va fi condamnată, după cum urmează: pînă la 100 000 lei (200 000 coroane) comunele rurale, iar cele urbane pînă la 500 000 lei (1 000 000 coroane).

5. Constatarea contravenţiilor la această ordonanţă se va face de comisiunile regionale de rechiziţiune.

6. Ordonanţa de faţă se va afişa în toate comunele, la sediul primăriilor şi jandarmeriilor; ea devine executorie 6 zile libere după afişarea în

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

comune și se aplică numai celor dovediți culpabili, în urma expirării acestui termen.

Dată la Comandamentul nostru din Sibiu.
Azi, 19 mai 1919

Comandantul Trupelor din Transilvania
General Mărdărescu

Șeful de stat major
general Panaitescu

■ Colecția Ordonanțelor date de Comandamentul Trupelor din Transilvania, Sibiu 1920, p. 28—29.

611

1919 mai 22 București. **Telegramă a lui Radu Rosetti și a lui Mihail Pherekyde trimisă președintelui Consiliului de Miniștri român, Ion I. C. Brătianu, la Paris, prin care transmit părerea generalilor Franchet d'Espérey și Grazziani de a ocupa Budapesta cu un număr de divizii românești, grecești, sîrbe și franceze.**

Télégramme de Bucarest
Reçu le 22 Mai 1919

Président Conseil Bratianu
Paris
Le 17 Mai 719, 12 heures

Opinion Général Franchet et Grazziani est que occupation Budapest est absolument nécessaire au point de vue militaire: (menace?) ils estiment qu'il sera procédé désarmement Bulgarie; le premier croit que deux divisions roumaines, huit grecques, une serbe et deux ou trois françaises seront nécessaires pour opération.

Signé: Rosetti
Pherekyde

■ Arh. St. București, fond Președ. Consil. Min., dosar nr. 57/1918—1921, f. 27.

Telegramă din București
Primită la 22 mai 1919

Președinte de Consiliu Brătianu
Paris
17 mai 1919, ora 12

Opinia generalului Franchet și Grazzziani este că ocuparea Budapestei este absolut necesară din punct de vedere militar: (amenințare?). Ei apreciază că se va proceda ⟨ca⟩ la dezarmarea Bulgariei: primul crede că 2 divizii române, 8 grecești, 1 sîrbă și 2 sau 3 franceze vor fi necesare operațiunii.

Semnat: Rosetti
Pherekyde
No. 264

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

612

1919 mai 23, Bucureşti. Raport al generalului Pétin, ataşat militar francez în România, înaintat ministrului de război al Franţei, G. Clemenceau, cuprinzînd rezumatul observaţiilor sale în urma unei călătorii de 10 zile în Transilvania şi pe frontul trupelor române.

Le Général
Attaché Militaire
en Roumanie
No. 57

Bucarest, le 23 Mai 1919

Le Général Pétin, attaché militaire en Roumanie
à Monsieur le Ministre de la Guerre
(Etat Major de l'armée — 2° Bureau — Missions)

Je viens de faire une tournée de dix jours en Transylvanie et sur le front des troupes roumaines opérant en Hongrie.

Vous trouverez ci-dessous le résumé de mes observations.

A. *Situation militaire des troupes roumaines*

Les Roumains avaient jusqu'ici en Transylvanie 6 divisions d'infanterie (1° et 2° de chasseurs, 6° et 7° de l'ancien Royaume, 16° et 18e transylvaines), et 1 division de cavalerie (2°).

Ils se proposent actuellement de garder le front de la Tisza avec 4 divisions (16° et 18° transylvaines, 1° et 2° chasseurs) et la 2° division de cavalerie.

Les 6° et 7° divisions d'infanterie sont en cours de transport vers la Bessarabie pour renforcer le front défensif du Dniester.

Le nouveau dispositif de défense de la Tisza est indiqué sur le croquis ci-joint.

B. *Le moral de l'armée*

Les troupes roumaines de Transylvanie peuvent être comparées aux plus belles troupes existant actuellement en Europe.[1]

J'ai vu défiler devant moi, à Debreczen, à Nyiregyhaza, Tokay, Békéschaba, environ 10 régiments de toutes armes qui étaient superbes d'entrain, de discipline et de foi patriotique.

Ces troupes très entraînées à la fatigue et aux privations de guerre, ont fourni au cours de la campagne qui les a conduites à la Tisza, des efforts remarquables. Malgré un mauvais temps ininterrompu, les difficultés du terrain, le manque de chaussures et d'équipements, l'armée de Transylvanie a réalisé en 15 jours de durs combats une avance de plus de 150 kms., capturant en entier une division de Szeklers, bousculant deux autres divisions hongroises et délivrant les populations roumaines asservies depuis mille ans.

Les corps des officiers a fait de grands progrès et le commandement roumain a montré sa valeur au cours de la dernière offensive.

Ce plein succès a une répercussion considérable dans l'armée et dans le pays: la confiance et l'espoir sont partout; la Roumanie a pris, de sa vitalité, une conscience très marquée. Le nom de la France n'en est pas moins acclamé dans toutes les cérémonies militaires et civiles; les autorités affirment à chaque occasion la reconnaissance du pays pour notre appui et pour l'aide que lui ont apportée les missions et les troupes envoyées par la France.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

C. *Situation matérielle*

L'armement des troupes est suffisant et les munitions existent en assez grande quantité. D'ailleurs l'absence de combats prolongés, n'a entraîné aucune consommation excessive.

En ce qui concerne les chevaux, la situation est très bonne ; les Roumains ont pu compléter les attelages de leur artillerie et remonter leur cavalerie au moyen des ressources de la Hongrie qui est un grand pays d'élevage. J'ai vu défiler des batteries et des escadrons qui possédaient des chevaux magnifiques.

L'alimentation des hommes et des chevaux, grâce à la richesse du pays en céréales, bétail, prairies, etc. ... [2] se fait dans les conditions excellentes.

L'état sanitaire est très bon.

Par contre, *le soldat roumain est habillé, chaussé et équipé d'une façon misérable.*

J'ai vu des uniformes en loques, de toutes les couleurs et de toutes les nationalités (vêtements de l'ancienne armée, effets hongrois, russes, français, kaki, etc. ...)[3]. Un certain nombre d'hommes, surtout dans les armes montées, ne sont vêtus que de bourgerons de toile. Les chaussures sont lamentables.

D. *Attitude des populations hongroises*

Les populations hongroises de la rive Est de la Tisza ont accueilli avec faveur les troupes roumaines, qui les délivraient des bolchéviks ; sous leur protection les Hongrois se sentent en sécurité ; pour le moment, ils ne désirent qu'une chose : c'est de voir se prolonger l'occupation aussi longtemps qu'un régime d'ordre ne sera pas rétabli en Hongrie.

L'armée roumaine très disciplinée semble se conduire d'une façon correcte vis à vis des populations ennemies ; les réquisitions se font régulièrement et tout pillage est sévèrement interdit.

Les notables des différentes localités occupées se sont mis au service du commandement roumain pour l'administration du pays.

Le calme le plus parfait règne dans les grands centres de Cluj, Debreczen, Oradea-Mare que j'ai personnellement traversés ; on y a l'impression de se trouver presque en pleine paix.

E. *Les populations Transylvaines*

Depuis leur délivrance, les populations transylvaines manifestent une joie qui rappelle celle de notre Alsace reconquise.

Cette joie éclate surtout dans les villages où le cri de « Trăiască România Mare ! » (Vive la grande Roumanie), se fait entendre dès qu'apparaît un fanion tricolore aux couleurs françaises et roumaines. Les paysans transylvains asservis et brimés par les Saxons ou les Hongrois pendant des siècles mettent tout leur espoir dans l'armée et s'enrôlent en grand nombre.

Par contre, dans les villes l'élément roumain est rarement en majorité : Sibiu, par exemple, est surtout peuplé de Saxons ; à Cluj, l'élément hongrois constitue à lui seul la presque totalité de la population. Les Hongrois ont voulu, en effet, créer en plein pays roumain des centres intellectuels et économiques de propagande. Mais, lorsque les professeurs, les fonctionnaires et une partie des commerçants hongrois ou allemands auront été remplacés par les Roumains, l'aspect général des villes se modifiera.

Toutefois, on doit craindre que la présence en Transylvanie de deux éléments allogènes importants, les *Szeklers* et les *Saxons*, crée des difficultés ultérieures dans le recrutement des troupes transylvaines.

Les Szeklers sont des paysans hongrois jaloux de leur indépendance qui ont pris spontanément les armes pour entraver l'avance des Roumains. Ils paraissent devoir demeurer, dans l'avenir, d'un maniement difficile.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Quant aux Saxons qui sont mélangés aux Roumains dans un grand nombre de villages, ils constituaient une avantgarde germanique dans le pays, et étaient les propagateurs de l'influence allemande. Ils ont fait acte de soumission et ont sollicité d'être incorporés dans l'armée roumaine. Mais ils y servent médiocrement: les unités d'artillerie transylvaines nouvellement constituées comptent jusqu'à 75% de cadres saxons; c'est un souci assez sérieux pour le commandement.

Quant à l'élite intellectuelle roumaine des grands centres, elle déploie, dès à présent, une activité considérable pour organiser le pays et prendre la direction complète de l'administration.

J'ai pu m'entretenir à Sibiu avec Monsieur Maniu, Président du Conseil Dirigeant et diverses notabilités du gouvernement et de la ville. Partout, j'ai recueilli l'impression d'une foi ardente dans les destinées de la Grande Roumanie et d'un attachement profond à la mère Patrie. Les Transylvains ont les qualités dominantes des peuples latins, mais leurs qualités sont complétées par les habitudes d'ordre, de méthode et d'organisation qui sont le fruit d'une longue éducation germanique. Chacun est certain, en Roumanie, que l'élite intellectuelle de la Transylvanie est appelée à jouer un rôle prépondérent dans la direction des affaires nationales.

Au surplus, l'acquisition de la Transylvanie constitue pour le vieux royaume un bénéfice de premier ordre; surtout en raison des mines transylvaines qui vont permettre à la Roumanie de se créer l'industrie qui lui manque.

La répercussion des récents succès sur le moral du pays et des dirigeants ne doit pas nous échapper. Nul doute que la Roumanie ne soit plus disposée à l'heure actuelle, à accepter sans réserves une influence étrangère, même celle d'un allié qu'elle aime comme la France, si les suggestions de celui-ci ne lui semblent pas conciliables avec ses intérêts propres. Comme nous ne sommes pas en mesure, ni d'ailleurs en goût, d'imposer nos volontés sur des questions de détail, il est donc sage de ne les soulever qu'à bon escient et qu'autant qu'on est résolu à les mener jusqu'au bout. Les récents incidents de l'affaire d'Arad en ont fourni la preuve.

La presse roumaine depuis quelques jours entreprend une campagne contre les « Grands Alliés », qu'elle représente comme s'étant arrogé le droit de décider des intérêts des petits sans suffisamment les consulter. Les journaux de tous les partis disent que, ce faisant, la France a renoncé à son rôle de protectrice tutélaire des petits peuples; qu'elle s'est enfermée dans une tour d'ivoire. Aujourd'hui, elle dédaigne les petits qui cependant ne lui ont pas fait défaut pendant la guerre, pour rechercher l'amitié des grands, etc....

Cette campagne renferme sans doute une part de chantage; elle trahit certainement la crainte de certaines déconvenues; elle est aussi l'œuvre des éléments francophobes qui cherchent une excuse à leur ancienne attitude germanophile.

Il n'en est pas moins intéressant de vous signaler cette exaltation de l'orgueil national et la nécessité d'en tenir assez compte pour ne pas perdre ici le bénéfice d'une situation jusqu'à présente incomparable.

Le Général Pétin, Attaché Militaire

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 176, c. 78—84; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat-Major de l'Armée, 16 N 3171.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Generalul
Ataşat militar
în România
Nr. 57

București, 23 mai 1919

Generalul Petin, ataşat militar în România,
către
domnul ministru de război
(Statul Major al Armatei Biroul 2 — Misiuni)

Am făcut recent un turneu de 10 zile în Transilvania şi pe frontul trupelor române care operează în Ungaria.

Veţi găsi mai jos rezumatul observaţiilor mele.

A. *Situaţia militară a trupelor române*

Românii aveau pînă acum în Transilvania 6 divizii de infanterie (1—2 vînători, 6 şi 7 ale vechiului Regat, 16 şi 18 transilvănene) şi o divizie de cavalerie (2).

Ei îşi propun actualmente de a păstra frontul Tisei cu 4 divizii (16 şi 18 transilvănene, 1, 2 vînători) şi divizia 2 cavalerie.

Diviziile 6 şi 7 de infanterie sînt în curs de transport spre Basarabia pentru a întări frontul defensiv al Nistrului.

Noul dispozitiv de apărare al Tisei este indicat în crochiul de mai jos.

B. *Moralul armatei române*

Trupele române din Transilvania pot fi comparate cu cele mai bune trupe care există actualmente în Europa [1].

Am văzut defilînd în faţa mea la Debreczen, la Nyiregyhaza, Tokaj, Békéscsaba aproximativ 10 regimente de toate armele care erau admirabile din punct de vedere al însufleţirii, al disciplinei şi al credinţei patriotice.

Aceste trupe foarte antrenate la oboseală şi la privaţiuni de război au făcut în cursul campaniei care i-a condus la Tisa eforturi remarcabile. În ciuda unui timp permanent rău, a dificultăţilor de teren, a lipsei de încălţăminte şi de echipament, armata din Transilvania a realizat în 15 zile de lupte grele o înaintare de mai mult de 150 km, capturînd în întregime o divizie de secui, respingînd alte 2 divizii ungureşti şi eliberînd populaţiile române aservite de mii de ani.

Corpul de ofiţeri a făcut mari progrese şi Comandamentul român şi-a arătat valoarea în cursul ultimei ofensive.

Acest succes deplin a avut o repercusiune considerabilă în armată şi în ţară: încrederea şi speranţa sînt pretutindeni; România a căpătat o conştiinţă foarte marcată a vitalităţii sale. Numele Franţei nu este mai puţin aclamat în toate ceremoniile militare şi civile; autorităţile afirmă, cu fiecare ocazie, recunoştinţa ţării pentru sprijinul nostru şi pentru ajutorul pe care l-au adus misiunile şi trupele trimise de Franţa.

C. *Situaţia materială*

Armamentul trupelor este suficient şi muniţiile există în cantitate destul de mare. De altfel, absenţa luptelor prelungite nu a antrenat un consum excesiv.

În ceea ce priveşte caii, situaţia este foarte bună; românii au putut să completeze atelajele artileriei lor şi să-şi remonteze cavaleria prin intermediul resurselor Ungariei care este o mare ţară a creşterii de animale. Am văzut defilînd bateriile şi escadroanele care aveau cai minunaţi.

Alimentaţia oamenilor şi a cailor, datorită bogăţiilor ţării în cereale, vite, păşuni etc. ...[2] se face în condiţii excelente.

[1] Scris cu majuscule în text.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Situaţia sanitară este foarte bună. În schimb, *soldatul român este îmbrăcat, încălţat şi echipat într-un mod mizerabil.*

Am văzut uniforme în zdrenţe, de toate culorile şi de toate naţionalităţile (îmbrăcăminte ale vechii armate, efecte maghiare, ruse, franceze, kaki etc. ...)[3]. Un anumit număr de oameni, în special în armata călare, nu sînt îmbrăcaţi decît cu cămăşi de pînză. Încălţămintea este lamentabilă.

D. *Atitudinea populaţiei ungare*

Populaţiile ungare de pe partea estică a rîului Tisa au primit favorabil trupele române care le eliberau de bolşevici; sub protecţia lor, ungurii se simt în securitate; pentru moment ei nu doresc decît un singur lucru: acela de a vedea prelungită ocupaţia atîta timp cît nu va fi restabilit în Ungaria un regim de ordine.

Armata română foarte disciplinată pare să se conducă într-un mod corect faţă de populaţiile inamice; rechiziţiile se fac în regulă şi orice furt este sever interzis.

Notabilii diferitelor localităţi ocupate s-au pus în serviciul comandamentului român pentru administrarea ţării.

Calmul cel mai perfect domneşte în marile centre din Cluj, Debreczen, Oradea-Mare, pe care personal le-am străbătut; aici ai impresia de a te găsi aproape în plină pace.

E. *Populaţiile transilvănene*

De la eliberarea lor, populaţiile transilvănene manifestă o bucurie care aminteşte de cea a Alsaciei noastre recucerite. Această bucurie se manifestă puternic îndeosebi în satele unde strigătul de „Trăiască România Mare!" (Vive la grande Roumanie) se face auzit de îndată ce apare un fanion tricolor în culori franceze şi române. Ţăranii transilvăneni aserviţi şi batjocoriţi de către saşi sau de unguri, timp de secole, îşi pun toată speranţa în armată şi se înrolează în număr mare. În schimb, în oraşe elementul românesc este rareori majoritar. Sibiul, de exemplu, este populat îndeosebi de saşi; la Cluj elementul unguresc constituie el însuşi aproape totalitatea populaţiei. Ungurii au vrut, într-adevăr, să creeze în plină ţară românească centre intelectuale şi economice de propagandă. Dar, cînd profesorii, funcţionarii şi o parte a comercianţilor unguri sau germani vor fi înlocuiţi prin români, aspectul general al oraşelor se va modifica. Totodată, este de temut ca prezenţa în Transilvania a două elemente alogene importante, *secuii* şi *saşii*, să creeze dificultăţi ulterioare în recrutarea trupelor transilvănene.

Secuii sînt ţărani unguri care sînt dornici de independenţa lor, care au luat în mod spontan armele pentru a împiedica înaintarea românilor. Ei se pare că vor trebui să rămînă în viitor sub o cîrmuire dificilă. În ceea ce-i priveşte pe saşi, care sînt amestecaţi cu românii într-un mare număr de sate, ei constituie o avangardă germanică în ţară şi erau propagatorii influenţei germane. Ei au făcut act de supunere şi au solicitat să fie încorporaţi în armata română. Dar ei o servesc mediocru: unităţile de artilerie transilvănene, nou constituite, numără pînă la 75% cadre săseşti; este o grijă destul de serioasă pentru comandament.

În ceea ce priveşte elita intelectuală română din marile centre, ea desfăşoară începînd din prezent o activitate considerabilă pentru a organiza ţara şi a lua conducerea completă a administraţiei.

Am putut să mă întreţin la Sibiu cu dl Maniu, preşedintele Consiliului Dirigent, şi diverse notabilităţi ale guvernului şi ale oraşului. Peste tot am avut impresia unei credinţe arzătoare în destinele Marii Românii şi a unui ataşament profund de patria mamă. Transilvănenii au calităţile dominante ale popoarelor latine, dar calităţile lor sînt completate prin obiceiul de ordine, de metodă şi de organizare care sînt fructul unei lungi educaţii germanice.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Fiecare este sigur, în România, că elita intelectuală a Transilvaniei este chemată să joace un rol preponderent în conducerea problemelor naţionale.

În plus, dobîndirea Transilvaniei constituie pentru vechiul Regat un beneficiu de prim ordin; în special din cauza minelor transilvănene care vor permite României de a-şi crea industria care îi lipseşte.

Repercusiunea recentelor succese asupra moralului ţării şi al conducătorilor nu trebuie să ne scape. Nici o îndoială că România nu va mai fi dispusă la ora actuală să accepte fără rezervă o influenţă străină, chiar aceea a unui aliat pe care îl iubeşte, cum este Franţa, dacă sugestiile acestuia nu i se par corespunzătoare cu propriile sale interese. Cum noi nu sîntem în măsură, şi nici nu ne place de altfel de a ne impune voinţa asupra problemelor de detalii, este deci înţelept de a nu le ridica decît cu bună ştiinţă, cît şi pe măsura hotărîrii de a le duce pînă la capăt. Recentele incidente ale problemei Arad au furnizat proba.

Presa românească, de cîteva zile, întreprinde o campanie contra „Marilor Aliaţi" pe care îi reprezintă ca arogîndu-şi dreptul de a decide interesele celor mici fără a-i consulta suficient. Jurnalele tuturor partidelor spun că, făcînd aceasta, Franţa a renunţat la rolul său de protectoare tutelară a popoarelor mici; că ea s-a închis într-un turn de fildeş. Astăzi ea dispreţuieşte pe cei mici, care, totuşi, nu au abandonat-o în timpul războiului pentru a căuta prietenia celor mari etc. ...[4]. Această campanie ascunde, fără îndoială, o parte de şantaj; ea trădează teama de anumite eşecuri; ea este, de asemenea, opera elementelor francofobe care caută o scuză pentru vechea lor atitudine germanofilă.

Nu este mai puţin interesant de a vă semnala această exaltare a mîndriei naţionale şi necesitatea de a ţine destul cont de ea pentru a nu pierde aici beneficiul unei situaţii, pînă în prezent, incomparabil.

Generalul Petin, ataşat militar

613

1919 mai 23, Bucureşti. **Raport al ministrului plenipotenţiar al Franţei în România, de Beaupoil de Saint-Aulaire, către ministrul afacerilor externe al Franţei, Stephen-Jean-Marie Pichon, cu privire la nemulţumirile create în România de ştirile publicate în presa oficioasă franceză despre frontierele româneşti, acuzaţiile aduse lui Take Ionescu şi atitudinea lui Ion I. C. Brătianu în conjunctura politică existentă.**

Légation de la
République Française
en Roumanie
Direction des Affaires
Politiques et Commerciales
No. 103

Bucarest, le 23 Mai 1919
Le Ministre de France en Roumanie
A son Excellence Monsieur le
Ministre des Affaires Etrangères

La Conférence et la situation
de Monsieur Bratiano

Les nouvelles publiées par la Presse officieuse française sur les frontières roumaines, telles qu'elles paraissent devoir être établies par la Conférence, provoquent à Bucarest un vif émoi. L'opinion n'aurait pas été surprise par l'attribution à la Yougo-Slavie d'une partie ou même de la totalité du Torontal

[2-4] Puncte de suspensie în text.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

où les Serbes ont incontestablement la majorité. Mais elle l'est par des informations d'après lesquelles la Yougo-Slavie obtiendrait aussi la ville de Versez qui, dit-on, se trouve entourée de population roumaine, et commande une voie ferrée indispensable à la vie économique du Banat. Ou commente aussi, en termes violents, une information relative à la rétrocession du Quadrilatère à la Bulgarie. Même dans les milieux où l'on est disposé à admettre, moyennant certaines conditions, cette rétrocession, si elle est nécessaire pour assurer des rapports normaux avec la Bulgarie, on fait observer qu'en l'imposant ou même en la conseillant, les alliés témoignent plus de sympathie aux aspirations nationales des Bulgares, leurs ennemis, qu'à celles des Roumains, leurs alliés. Pourquoi, dit-on, les alliés dépouilleraient-ils la Roumanie d'une partie de son ancien territoire, sous prétexte qu'il contient des Bulgares, alors qu'ils ne lui offrent pas une partie du territoire Serbe, la Vallée de Timok qui est beaucoup plus roumaine que le Quadrilatère n'est bulgare? On ajoute qu'en procédant ainsi et surtout en donnant à la Yougo-Slavie les Serbes de la rive gauche du Danube, au lieu d'assurer la bonne harmonie entre cette puissance et la Roumanie en les séparant par cette frontière naturelle, on invite les Roumains à revendiquer leurs frères de race de la rive droite. En effet, disent les nationalistes roumains, si nous avions renoncé à les incorporer à la mère patrie, c'était précisément pour ne pas mettre en question cette frontière du Danube et parce que l'établissement de la souveraineté roumaine sur les Serbes de la rive gauche était pour nous la contre partie nécessaire du maintien de la souveraineté serbe sur les Roumains de la Rive droite.

On relève aussi avec beaucoup d'acrimonie le fait que la Roumanie qui a été dévastée par l'ennemi, n'est pas représentée dans la Commission des réparations au même titre que la Belgique et la Serbie.

Sincère ou non, le mécontentement est général. Toute la presse le reflète, sans distinction de partie. Mais cette unanimité dans les récriminations cesse dès qu'il s'agit d'en tirer des conclusions.

Les anciens journaux germanophils ou neutralistes dont le ton était devenu très réservé, triomphent de la déconvenue des nationalistes. La Roumanie, répètent-ils, est moins bien traitée que si elle était restée neutre, comme elle aurait dû l'être, car, entourée de tous côtés d'ennemis et coupée de l'entente, sa situation était analogue à celle de la Pologne ou de la Bohême et son intervention l'exposait à un désastre certain. Aujourd'hui, décimée et ruinée, elle est traitée en parent pauvre par les grands alliés qui l'ont entraînée dans la guerre, tandis que si ses forces et ses ressources étaient restées intactes, elle aurait pu, dès la conclusion de l'armistice, occuper tous les territoires qu'elle revendique, et la Conférence aurait dû ratifier les faits accomplis, en lui appliquant les mêmes principes qu'à la Pologne et à la Bohême. La guerre était une folie car les sacrifices qu'elle a imposés, non seulement ont été inutiles, mais encore ont enlevé au Pays les moyens de faire valoir ses droits. Cette thèse trouve aujourd'hui des adhérents parmi les meilleurs amis de la France.

Dans les milieux et les journaux gouvernementaux, on ne ménage pas les critiques parfois acerbes aux alliés, mais on s'en prend surtout à Monsieur Take Ionesco qu'on accuse d'avoir compromis la cause de la Roumanie par les concessions imprudentes faites à Monsieur Patchich [1], sans aucun mandat il est vrai, mais qui empruntaient cependant une certaine autorité morale à sa qualité de Président du Conseil national roumain.

Sans se solidariser avec Monsieur Take Ionesco qui a été désavoué par son parti, et tout en rivalisant de nationalisme avec les organes libéraux, les journaux de l'opposition s'en prennent à Monsieur Bratiano. Son intransigeance et son absolutisme ont empêché, disent-ils, la formation d'un Ministère national qui seul eût été à même de soutenir la cause nationale avec le prestige

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nécessaire, en même temps que la xénophobie économique de son parti a fait perdre à la Roumanie de précieuses sympathies chez les alliés.

D'après les déclarations qui m'ont été faites par le Président du Conseil par intérim, Monsieur Bratiano serait décidé à se retirer si la Conférence sanctionne les propositions de la commission des Affaires roumaines, plutôt que de signer un traité qui consacrerait la renonciation à un territoire nécessaire; selon lui, non pour compléter l'unité de la Roumanie, mais pour la garantir par une bonne frontière du côté du slavisme. Monsieur Bratiano, m'assure-t-on, aurait déjà informé Votre Excellence de sa résolution qui est d'ailleurs annoncée par la presse officieuse, confirmé par ses intimes, et dont il m'a fait part depuis longtemps.

Il est difficile d'apprécier dans cette attitude la part de la tactique et aussi la part de la politique intérieure. Le parti libéral est d'ailleurs depuis trop longtemps au pouvoir pour n'être pas impopulaire dans un Pays où le principal correctif des abus est l'alternance des partis appelés à en profiter. Ses méthodes administratives sont d'ailleurs déplorables et dénoncées comme telles avec indignation par les partis d'opposition moins impatients sans doute de les réformer que de les appliquer à leur tour. D'autre part, le Roi est sensible au danger qu'il y aurait pour la dynastie à se solidariser trop étroitement avec un parti, en lui confiant le soin de présider aux prochaines élections qui, à un double titre, auront une importance exceptionnelle car, pour la première fois, elles se feront dans la Grande Roumanie et sous le régime du Suffrage universel récemment promulgué par décret-loi. Ces élections, dit-on, ne seront qu'un simulacre, si le parti libéral est encore au pouvoir, et apparaîtraient à l'opposition comme un coup d'État de la Couronne contre lequel le recours à la violence serait légitime. Dans l'entourage du Roi, on lui conseille donc de remplacer le Cabinet actuel par le Ministère neutre, recruté parmi des représentants des nouvelles Provinces et les hauts fonctionnaires, afin de donner à la future consultation nationale, une apparence de sincérité. Ainsi le Roi marquerait sa volonté d'appliquer sans arrière-pensée les institutions démocratiques, et il consoliderait son trône en cherchant un point d'appui non dans un parti usé, mais dans la force jeune d'un peuple pour la première fois librement consulté.

Bien que Monsieur Bratiano se considère comme qualifié pour garantir, en la dirigeant, cette libre consultation, après avoir, pour faire la part du feu, remplacé ses collaborateurs les plus compromis par des hommes nouveaux plus ou moins indépendants de son parti, il doit se préoccuper du cas où le Roi estimant cette garantie insuffisante, voudrait en trouver une plus complète dans le renouvellement intégral du Cabinet. Dans cette éventualité, Monsieur Bratiano sauvegarderait plus sûrement son prestige personnel et l'avenir de son parti en devançant les intentions du Roi et en justifiant sa démission par l'impossibilité d'abandonner le moindre parcelle des revendications nationales. Mieux vaut pour lui faire, devant l'Histoire, figure de grand patriote intraitable que de grand électeur indésirable.

Les partis d'opposition qui escomptent sa retraite n'escomptent pas, pour le moment, sa succession. Ils savent la répugnance que le Roi éprouverait à faire appel à Monsieur Take Ionesco, d'autant plus que ce dernier ne pourrait gouverner sans le concours du Général Averesco dont l'hostilité envers la dynastie est notoire. Les partisans de Monsieur Take Ionesco déclarent d'ailleurs qu'il ne consentirait à prendre le pouvoir et à signer le traité que si les sacrifices territoriaux imposés à la Roumanie dans le Banat étaient compensés par l'octroi des avantages économiques que Monsieur Bratiano n'a pas réussi à obtenir. Il s'attribuerait ainsi tout le mérite de ces avantages, tout en décli-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nant la responsabilité des sacrifices qu'il représenterait comme inévitables et virtuellement consommés avant son arrivée au pouvoir.

En ce qui nous concerne, nous ne pourrions que nous féliciter de voir Monsieur Take Ionesco, qui est de nos amis de la première heure, revenir à la direction des affaires s'il pouvait s'y maintenir sans une alliance avec le Général Averesco qui a joué un rôle suspect pendant la guerre et dont l'attitude envers notre mission militaire a été si peu amicale. Mais le parti conservateur n'ayant pas dans le Pays une base assez large pour gouverner sans une entente avec ce Général, j'estime que nous trouverions plus de garanties dans le Ministère neutre actuellement envisagé par le Roi.

Quant à la retraite de Monsieur Bratiano, elle n'aurait pas aujourd'hui les conséquences qu'elle eût entraînés il y a quelques mois, lorsqu'il manifestait l'intention de se retirer au cas où la Roumanie ne serait pas admise à la Conférence en qualité d'allié. Alors, au milieu de l'extrême misère et de la désorganisation générale déterminée par l'occupation allemande, seule, la présence de Monsieur Bratiano à la tête du Gouvernement pouvait prémunir le pays contre l'anarchie ambiante et lui permettre de se reconstituer au point de devenir la base la plus solide contre le bolchévisme russe et hongrois. Aujourd'hui, la situation, grâce à un gouvernement qui possédait la qualité essentielle dans les moments difficiles, c'est-à-dire l'autorité, s'est sensiblement stabilisée malgré d'inévitables déconvenues sur des points de détail, le sentiment national reçoit des satisfactions assez larges pour lui permettre de dominer tout autre sentiment et d'immuniser le pays contre le bolchévisme, d'autant plus que la prochaine récolte assurera le ravitaillement du Pays, sans le secours des alliés, que le nouveau régime agraire s'applique normalement, et surtout que l'armée a pu être reconstituée de façon à garantir le maintien de l'ordre sous tout gouvernement régulier.

Cependant nous ne devons pas perdre de vue que, dans l'opposition comme au pouvoir, le parti libéral resterait, jusqu'à nouvel ordre, la seule organisation solide de ce Pays. Sans doute l'incorporation de nouveaux éléments qui doublent la population de l'ancienne Roumanie et l'inauguration du Suffrage universel amèneront des hommes nouveaux et provoqueront des formations nouvelles qui se développeront en dehors des anciens partis ou, si elles y entrent, élargiront et assoupliront leurs cadres, si même elles ne les brisent pas. En attendant, nous aurons grand intérêt à éviter dans les commentaires de notre presse tout ce qui pourrait fournir à un des deux partis historiques et ententistes, les libéraux et les conservateurs, un grief contre nous. Nous devrons nous y appliquer d'autant plus qu'ils s'évertuent, avec un zèle égal et souvent avec perfidie, à méler le gouvernement français et ses représentants à leurs luttes, en invoquant tel propos d'un de nos hommes politiques ou tel article de presse.

Nous devrons aussi veiller à confirmer le sentiment, très répandu ici, que si la Roumanie n'obtient pas gain de cause sur toute la ligne à la Conférence, ses revendications ont été soutenues, avec une sympathie particulièrement efficace, par la France. En effet, malgré des informations contraires et l'empressement de nos adversaires à les exploiter, l'attachement de la Roumanie pour la France est si profond et notre solidarité avec cette marche latine placée entre le germanisme et le slavisme est si évidente que tous les espoirs restent tournés vers nous. Cette attitude d'amitié envers la Roumanie et de neutralité entre les partis est nécessaire non seulement pour y maintenir et y utiliser notre prépondérance, mais aussi pour augmenter l'autorité des conseils de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sagesse que l'explosion de chauvinisme et de serbophobie provoquée par les nouvelles de la Conférence peut ne pas rendre inutile.

Saint Aulaire

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 182, c.479— 483; Ministère des Affaires Etrangères, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, Archives Diplomatiques, vol. 34, Série Z, carton 577, dossier 1, Roumanie. Politique extérieure, dossier général, f. 183— 186.

Legaţia Republicii Franceze
în România
Direcţia Afacerilor Politice
şi Comerciale
Nr. 103

Bucureşti, 23 mai 1919
Ministrul Franţei în România
Către Excelenţa sa domnul
ministru al afacerilor externe

Conferinţa şi situaţia domnului Brătianu

Veştile publicate de presa oficioasă franceză despre graniţele româneşti, aşa cum par a fi stabilite de Conferinţă, provoacă la Bucureşti o vie emoţie. Opinia publică n-a fost surprinsă de atribuirea unei părţi, sau chiar a întregului Torontal, Iugoslaviei, unde sîrbii sînt incontestabil majoritari. Dar o surprind informaţiile conform cărora Iugoslavia va obţine în plus şi oraşul Vîrşeţ, care, după cum se spune, se află într-o zonă cu populaţie românească, şi care impune o cale ferată indispensabilă vieţii economice a Banatului. Se comentează, de asemenea, în termeni violenţi o informaţie referitoare la retrocedarea Cadrilaterului către Bulgaria. Chiar şi în cercurile care sînt dispuse să admită această retrocedare, mijlocind anumite condiţii dacă e necesară pentru a asigura relaţii normale cu Bulgaria, se subliniază că impunînd-o sau chiar sfătuind în acest sens, Aliaţii dovedesc mai multă simpatie faţă de aspiraţiile naţionale ale bulgarilor, duşmanii lor, decît faţă de cele ale românilor, aliaţii lor. Pentru ce zice-se, ar despuia Aliaţii România de o parte a fostului său teritoriu, sub pretext că acolo sînt bulgari, din moment ce nu-i oferă o parte din teritoriul sîrbesc, valea Timcculuі, care este mult mai românească decît este Cadrilaterul bulgăresc? Se adaugă că procedînd astfel, şi mai ales dînd sîrbii de pe malul stîng al Dunării Iugoslaviei, în loc să se asigure o armonie între această putere şi România, separîndu-le prin această frontieră naturală, românii sînt invitaţi să-şi revendice fraţii de neam de pe malul drept. Pe drept cuvînt spun naţionaliştii români, dacă noi am renunţat să îi încorporăm la patria mamă este tocmai pentru a nu pune în discuţie această graniţă a Dunării şi pentru că stabilirea suveranităţii române asupra sîrbilor de pe malul stîng era pentru noi compensaţia necesară menţinerii suveranităţii sîrbeşti asupra românilor de pe malul drept.

Se scoate în evidenţă, de asemenea, cu multă amărăciune, faptul că România, care a fost devastată de către duşman, nu este reprezentată în Comisia de reparaţii în acelaşi mod ca Belgia şi Serbia.

Sinceră sau nu, nemulţumirea este generală. Toată presa o reflectă, fără deosebire de partid. Dar această unanimitate în recriminări încetează imediat ce este vorba de a trage concluzii din ele.

Ziarele foste germanofile sau neutre, al căror ton devenise foarte rezervat, triumfă de eşecul naţionaliştilor. România, repetă ei, este tratată mai puţin bine decît dacă ar fi rămas neutră, cum ar fi trebuit să fie, căci, înconjurată din toate părţile de duşmani şi desprinsă din Antantă, situaţia sa era analoagă cu a Poloniei sau a Boemiei şi intervenţia sa o expunea unui dezastru sigur. Astăzi decimată şi ruinată, este tratată ca o rudă săracă de Marii Aliaţi, care

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

au tîrît-o în război, pe cînd dacă forţele şi resursele sale ar fi rămas intacte, ar fi putut, de la încheierea armistiţiului, să ocupe toate teritoriile pe care le revendică, iar Conferinţa ar fi trebuit să ratifice fapte îndeplinite, aplicîndu-i aceleaşi principii ca Poloniei şi Boemiei. Războiul era o nebunie, căci sacrificiile pe care le-a impus nu numai că au fost inutile, dar în plus au răpit ţării mijloacele de a-şi valorifica drepturile. Această teză găseşte astăzi adepţi printre cei mai buni prieteni ai Franţei.

În cercurile şi ziarele guvernamentale nu sînt cruţate criticile uneori acerbe la adresa Aliaţilor şi mai ales e vizat dl Take Ionescu, care este acuzat că a compromis cauza României prin imprudentele concesii făcute dlui Pašić [1], e drept, fără nici un mandat, dar care împrumutau totuşi o anumită autoritate morală calităţii sale de preşedinte al Consiliului Naţional Român.

Fără să se solidarizeze cu dl Take Ionescu, care a fost renegat de partidul său şi rivalizînd în naţionalism cu organele liberale, ziarele de opoziţie îl acuză pe dl Brătianu. Intransigenţa şi absolutismul său, se spune, au împiedicat formarea unui guvern naţional, singurul care ar fi fost în stare să susţină cauza naţională cu prestigiul necesar, în acelaşi timp, xenofobia economică a partidului său a făcut ca România să piardă preţioasele simpatii în rîndurile Aliaţilor.

Conform declaraţiilor care mi-au fost făcute de preşedintele ad-interim al Consiliului, dl. Brătianu ar fi hotărît să se retragă în cazul cînd Conferinţa ar aproba propunerile Comisiei care se ocupă de afacerile române, mai curînd decît să semneze un tratat care ar consfinţi renunţarea la un teritoriu necesar; după părerea lui, nu pentru a întregi unitatea României, ci pentru a o garanta printr-o graniţă bună dinspre partea slavă. Sînt asigurat că dl Brătianu ar fi informat deja pe excelenţa voastră de hotărîrea sa, care, de altfel, a fost anunţată de presa oficială, confirmată de apropiaţii săi şi pe care mi-a împărtăşit-o de multă vreme.

Din această atitudine este greu să se aprecieze cît este tactică şi cît politică internă. Partidul liberal este de altfel de prea mult timp la putere pentru a nu fi nepopular într-o ţară în care principalul corectiv al abuzurilor este alternanţa partidelor chemate să profite de aceasta. Metodele sale administrative sînt de altfel deplorabile şi denunţate ca atare cu indignare de către partidele de opoziţie, fără îndoială mai puţin nerăbdătoare a le reforma şi de a le aplica la rîndul lor. Pe de altă parte, regele este sensibil la pericolul în care s-ar afla dinastia dacă s-ar solidariza prea mult cu vreun partid, încredinţîndu-i sarcina de a prezida alegerile viitoare care, în dubla lor calitate, vor avea o importanţă excepţională, întrucît vor avea loc pentru prima dată în România Mare şi în regimul de vot universal, recent promulgat printr-un decret-lege. Se spune că aceste alegeri nu vor fi decît un simulacru dacă partidul liberal va fi încă la putere şi ar apărea opoziţiei ca o lovitură de stat a Coroanei, împotriva căreia recurgerea la violenţă ar fi legitimă. În anturajul său, regele este sfătuit să înlocuiască Cabinetul actual printr-un guvern neutru, recrutat dintre reprezentanţii noilor provincii şi din înalţii funcţionari, în scopul de a da viitoarei consultări naţionale o aparenţă de sinceritate. Astfel regele ar dovedi voinţa sa de a aplica, fără idei preconcepute, instituţiile democratice şi şi-ar consolida tronul, căutînd un punct de sprijin nu într-un partid învechit, ci în forţa tînără a unui popor consultat pentru prima dată în mod liber.

Deşi dl Brătianu se consideră capabil să garanteze această liberă consultare, dirijînd-o, după ce i-a înlocuit — făcînd un sacrificiu parţial pentru a nu pierde totul — pe colaboratorii săi cei mai compromişi cu oameni noi, mai mult sau mai puţin independenţi din partidul său, el trebuie să se preocupe de cazul în care regele, considerînd această garanţie insuficientă, ar dori să

[1] Nikola Pašić, delegat al Regatului Sîrbo-Croato-Sloven la Conferinţa de Pace

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

găsească una mai completă în reînnoirea integrală a cabinetului. În această eventualitate, dl Brătianu şi-ar salva mai sigur prestigiul său personal şi viitorul partidului său, devansînd intenţiile regelui şi justificîndu-şi demisia prin imposibilitatea de a abandona chiar cea mai mică parte a revendicărilor naţionale. Pentru el valorează mai mult să facă în faţa istoriei figură de mare patriot de neclintit decît de mare elector indezirabil.

Partidele de opoziţie care contează pe retragerea sa nu scontează pentru moment pe succesiunea sa. Ei cunosc repulsia pe care o resimte regele să apeleze la dl Take Ionescu, cu atît mai mult cu cît acesta din urmă nu ar putea guverna fără concursul generalului Averescu, a cărui ostilitate faţă de dinastie este notorie. Partizanii dlui Take Ionescu declară, de altfel, că el nu ar consimţi să piardă puterea şi să semneze tratatul decît dacă sacrificiile teritoriale impuse României în Banat ar fi compensate prin acordarea avantajelor economice pe care dl Brătianu n-a reuşit să le obţină. El şi-ar atribui astfel tot meritul pentru aceste avantaje, declinîndu-şi responsabilitatea cu privire la sacrificiile pe care le-ar prezenta ca inevitabile şi virtual consumate înaintea venirii sale la putere.

În ceea ce ne priveşte, nu putem decît să ne bucurăm de a-l vedea pe dl Take Ionescu, care este unul dintre prietenii noştri încă de la început, revenind la conducerea negocierilor, dacă se va putea menţine aici fără o alianţă cu generalul Averescu, care a jucat un rol suspect în timpul războiului şi a cărui atitudine faţă de misiunea noastră militară a fost atît de puţin amicală.

Dar pentru că partidul conservator nu are în ţară în prezent o bază destul de largă pentru a guverna fără o înţelegere cu acest general, consider că am avea mai multe garanţii în guvernul neutru preconizat acum de rege.

În ceea ce priveşte retragerea dlui Brătianu, ea nu va mai avea astăzi consecinţele pe care le-ar fi antrenat acum cîteva luni, cînd îşi manifesta intenţia de a se retrage în cazul cînd România n-ar fi admisă la Conferinţă în calitate de aliată. De altfel, în extrema mizerie şi dezorganizare generală determinată de ocupaţia germană, numai prezenţa dlui Brătianu în fruntea guvernului putea feri ţara de anarhia înconjurătoare permiţîndu-i să se adune astfel încît să devină baza cea mai solidă contra bolşevismului rus şi ungar. Astăzi, datorită existenţei unui guvern care posedă calitatea esenţială în momentele dificile, adică autoritatea, cu toate inevitabilele insuccese în punctele de detaliu, situaţia s-a stabilizat simţitor, sentimentul naţional cunoscînd satisfacţii suficient de mari care să-i permită să domine orice alt sentiment şi să imunizeze ţara împotriva bolşevismului, cu atît mai mult cu cît recolta viitoare va asigura aprovizionarea ţării fără ajutorul Aliaţilor, noul regim agrar funcţionînd normal şi mai ales fiindcă armata a putut fi reorganizată, astfel încît să garanteze menţinerea ordinii sub orice guvern reglementar.

Totuşi, nu trebuie să scăpăm din vedere că, în opoziţie, ca şi la putere, partidul liberal va rămîne, pînă la noua ordine, singura organizaţie solidă din această ţară. Fără îndoială încorporarea noilor elemente care dublează populaţia fostei Românii şi inaugurarea votului universal vor aduce oameni noi şi vor determina formaţiuni noi, care se vor dezvolta în afara vechilor partide sau, dacă se vor introduce aici, vor lărgi şi vor modela cadrele lor, dacă nu le vor desfiinţa chiar. Pînă atunci, avem mare interes să evităm în comentariile presei noastre tot ceea ce ar putea furniza unuia dintre cele două partide istorice şi ale Antantei, liberalii şi conservatorii, o plîngere împotriva noastră. Noi trebuie să ni-i atragem, cu atît mai mult cu cît ei se străduiesc, cu un zel egal şi adesea cu diplomaţie, să amestece guvernul francez şi pe reprezentanţii săi în luptele lor, invocînd o anume propunere a unuia dintre oamenii noştri politici sau un anume articol de presă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De asemenea, trebuie să avem grijă să confirmăm sentimentul, foarte răspîndit aici, că chiar dacă România nu obține cîștig de cauză pe toată linia la Conferință, revendicările sale au fost susținute cu o simpatie deosebit de eficientă de către Franța. Într-adevăr, cu toate informațiile contrare și nerăbdarea adversarilor noștri să le exploateze, atașamentul României față de Franța este atît de profund și solidaritatea noastră cu această țară latină plasată între germanism și slavism este atît de evidentă, încît toate speranțele rămîn îndreptate spre noi. Această atitudine de prietenie față de România și de neutralitate între partide este necesară nu numai pentru a menține aici și a folosi preponderența noastră, dar și pentru a mări autoritatea sfaturilor de înțelepciune, pe care explozia de șovinism și de sîrbo-fobie provocată de veștile de la Conferință ar putea-o face inutilă.

Saint-Aulaire

614

1919 mai 23, Paris. **Scrisoare a lui Philippe Berthelot, director general în Ministerul Afacerilor Externe al Franței, către Ion I. C. Brătianu, prin care anunță desemnarea de către Consiliul principalelor Puteri Aliate și Asociate a unei comisii însărcinate cu determinarea naturii garanțiilor care trebuie luate pentru a asigura protecția minorităților și îi cere să facă propunerile pe care guvernul român le-ar avea de formulat privitor la această problemă.**

Domnule președinte,

Am onoarea să informez pe excelența voastră că Consiliul principalelor Puteri Aliate și Asociate a desemnat o comisie însărcinată să determine natura garanțiilor care trebuie luate pentru a asigura protecția minorităților încorporate în noile state, care se formează în Europa, precum și din celelalte state care vor primi măriri teritoriale. Comisiunea noilor state creată în acest scop se ocupă actualmente de această problemă, în ceea ce privește Regatul României și teritoriile destinate să fie trecute în mod eventual României.

Am fost însărcinat, ca președinte al acestei comisiuni, să vă fac cunoscut via sa dorință de a obține de la dv., în numele guvernului român, toate propunerile pe care guvernul român le-ar avea de formulat privitor la această problemă.

Comisiunea a luat notă de declarațiunile făcute de guvernul transilvănean, declarațiuni care după informațiunile sale au fost aprobate de către guvernul român în scop de a asigura minorităților maghiare, secuie și germane o deplină autonomie privitor la administrația locală, la învățămînt și religie.

Ar fi foarte util ca aceeași comisiune să primească informațiuni autentice cu privire la intențiunile guvernului român relativ la garanțiile pe care acest guvern are de gînd să le acorde minorităților de rasă și de religie în România.

Îmi permit să adaug că timpul dat comisiunii fiind foarte scurt, în cazul cînd Excelența voastră ar fi dispusă să-i dea sprijinul pe care-l cere, comisiunea vă roagă să-i dați răspunsul într-un timp cît de scurt.

Binevoiți etc.

Ph. Berthelot

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 348.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

615

1919 mai 26, Budapesta. **Fragment din jurnalul operaţiunilor militare al Comandamentului armatei ungare.**

506 sz. dokumentum
1919 majus 26

Del. 10[h]-ig helyzet:

Ellenség Fülek, Kelecsényből kivonult.

A Rima és Sajó vonala Simonyitól [1] (Feledtől délkeletre) Sajókazincig megfigyelve, illetve megszállva.

Sajószentpéter ellenség által megszállva.

Különben helyzet változatlan.

Egy lehallgatott rádióparancsból kivehető, hogy a cseh erők zömének Kassára való visszavétele van tervbe véve.

Kassától délre bolsevista lázadás volt. (Cseh-szlovák sajtóiroda jelentése). (526/19. hdm. sz.)

Esti helyzet változatlan.

Politikai és gazdasági okokból a Hadseregparancsnokság elhatározása a cseh-román haderők belső szárnyát áttörni, és először a cseheket megverni, és azután a Tiszán átkelve a román haderő ellen fordulni.

E célból a 4. és 6. hadosztály május 27-én d. ut. 4[h]-tól kezdve Kecskemétről akként szállíttatnak Miskolcra, hogy az első csapatok május hó 29-én del. 9[h]-kor érnek csak be, vagyis az első akció megkezdésekor (Tiszalúc, Sajóvámos, Rimaszombat felé).

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 569 (Tisztázat. — HIL TK 51. csomo. A Hdsg. — parság hadmű v naplója).

Documentul nr. 506
din 26 mai 1919

Situaţia pînă la ora 10 a.m.

Inamicul a ieşit din Fülek, Kelecsény.

Linia Rima şi Sajó de la Simonyi [1] (la sud-est de Feled) pînă la Sajókazinc sub observaţie, adică ocupată.

Sajószentpéter ocupat de inamic.

În rest situaţia neschimbată.

Dintr-un ordin radiofonic interceptat se poate deduce că se plănuieşte reluarea ⟨organizării⟩ forţelor cehe la Košice.

La sud de Košice a fost o revoltă bolşevică. (Ştirea biroului de presă cehoslovac) (nr. op.mil. 526/19).

Seara situaţia este neschimbată.

[1] Corect: Rimasimonyi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din motive politice și economice, Comandamentul armatei decide: străpungerea flancului interior al forțelor militare ceho-române și baterea mai întîi a cehilor și apoi, trecînd peste Tisa, atacarea forțelor militare române.

În acest scop să fie expediate diviziile 4 și 6 în după-amiaza zilei de 27 mai, de la ora 4, de la Kecskemét la Miskolc, în așa fel încît primele trupe să ajungă acolo abia la ora 9 a.m. în ziua de 29 mai, adică la începerea primei acțiuni (în direcția Tiszalúc, Sajóvámos, Rimaszombat).

616

1919 mai 27, Paris. **Notă de răspuns a lui Ion I. C. Brătianu către Phillippe Berthelot, director general în Ministerul Afacerilor Externe al Franței, în problema naționalităților.**

Domnule ministru,

Ca răspuns la scrisoarea pe care ați binevoit să mi-o adresați cu data de 23 mai a.c. [1], am onoarea să vă comunic că România a asigurat egalitatea deplină de drepturi și libertăți politice și religioase tuturor cetățenilor săi fără deosebire de rasă sau de religie. Ea consideră ca cetățean român pe orice persoană născută în România și care nu se bucură de altă supușenie străină, precum și pe toți locuitorii din teritoriile de curînd unite cu România, care erau supuși ai statelor din care făceau parte aceste teritorii pînă acum, în afară de aceia care vor opta pentru altă supușenie.

Conform cu aceste principii, guvernul regal de acord cu reprezentanții Transilvaniei, Basarabiei și Bucovinei au hotărît de asemenea să asigure în întreaga întindere a noului Regat drepturile și libertățile minorităților printr-o largă descentralizare administrativă, pentru a garanta populațiunilor alogene libera lor dezvoltare în ceea ce privește limba, învățămîntul și exercițiul cultului.

În genere România este gata să primească orice dispoziție, pe care toate statele care fac parte din Liga Națiunilor o vor admite pe propriile lor teritorii în această materie.

În alte condiții România nu va putea în nici un caz să admită intervenția guvernelor străine în aplicarea legilor sale interne.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 348—349.

617

1919 mai 30, Budapesta. **Fragment din jurnalul operațiunilor militare al Comandamentului armatei ungare.**

521 sz. dokumentum
1919 május 30

Helyzet:

Saját csapataink ma del. 6h-kor megkezdték a támadást[1] Ipoly-torkolat és Tisza közt északi irányban.

[1] Vezi doc. nr. 614.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Az 1, dandár Szobtól előnyomulva a hadirajunk [2] kiváló támogatása mellett Garamkövesdet érte el. Esztergomnál önként a Dunán átkelt vörösőrök Párkanynnától északra fekvő magaslatokat foglalták el. Ipolyságnál erős ellenállás. Balassagyarmattól északra fekvő magaslatokat még a del. folyamán elfoglaltuk. Itten erős cseh ellentámodásokat vertünk vissza.

Zsákmány 4 löveg, több géppuska és fogoly.

3. hadosztálynak nehéz harca volt. Az esti órákban azonban sikerült Losoncot elfoglalni.

5. hadosztály egész nap nehéz harcban állott. Bánrévét elfoglalta.

Esti órákban saját csapataink Rimaszécsnél, Lénártfalva-Málé-Putnok vonalában harcban állanak. A hadosztály jobbszárnya Sajókaza elfoglalása után Csüre 259 magasságban áll. Ellenség itten észak felé visszavonulóban.

III. hadtest csapatai (6. hadosztály) Frankhegyet és Szikszót elfoglalták. Ellentámadásokat visszaverték.

1. hadosztálynak jobbszárnya Tiszalúc irányában nyomult előre, és Abony-psz. érte, el, ahonnan ellenséges (román) ellentámadáa visszavetette Körömig. A hadosztály zömének nem sikerült a Hernád vonalát átlépni és a magaslatokon lábatvetni.

Párkánynánát a csehek dut. visszafoglalták.

A Hadseregparancsnokság az esztergomi direktóriumnak kifogásolta, hogy Párkánynána elfoglalását önkényesen hajtotta végre.

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 590 (Tisztázat. — HIL TK 51. csomo. A Hdsg. — parság hadműv. naplója).

[1] Az északi hadjárat megindításáról van szó.
[2] Helyesen: hadihajórajunk.

Documentul nr. 521
din 30 mai 1919

Situaţia:

Azi la 6 a.m. trupele noastre au început ofensiva [1] între gîtuirea Ipoly şi Tisa, în direcţia nord.

Brigada 1 înaintînd de la Szob, cu sprijinul excelent al roiului nostru militar [2] a ajuns pînă la Garamkövesd. Gărzile roşii care au trecut voluntar Dunărea la Esztergom au ocupat înălţimile situate la nord de Párkánynána. Rezistenţă puternică la Ipolyság. Am ocupat încă în cursul dimineţii înălţimile situate la nord de Balassagyarmat. Aici am respins puternice contraofensive cehe.

Capturat: 4 lăzi cu muniţii, mai multe mitraliere şi prizonieri.

Diviza 3 a avut lupte grele. În orele serii însă a reuşit să ocupe Losonc.

Divizia 5 a dus toată ziua lupte grele. A ocupat Bánréve.

În orele serii, trupele noastre se află în luptă la Rimaszéc, pe linia Lénártfalva-Málé-Putnok. Flancul drept al diviziei se află după ocuparea localităţii Sajókaza, pe înălţimea Csüre 259. Aici inamicul în retragere spre nord.

Trupele Corpului de armată 3 (Divizia 6) au ocupat Frankhegy şi Szikszó. Au respins contraatacurile.

Flancul drept al Corpului de armată 1 a înaintat în direcţia Tiszalúc şi a ajuns pînă la Abony, de unde a fost respins de un contraatac inamic (român)

[1] Este vorba de începerea campaniei militare nordice.
[2] Corect: roiul ⟨unităţile⟩ flotei noastre militare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pînă la Köröm. Grosul diviziei nu a izbutit să treacă linia Hernád şi să pună piciorul pe înălţimi.

Cehii au reocupat după amiază Párkánynána.

Comandamentul armatei a reproşat directoratului de la Esztergom că a executat în mod arbitrar ocuparea localităţii Párkánynána.

618

1919 mai 31, Paris. **Proces-verbal al celei de a opta şedinţe plenare a Consiliului Suprem Aliat în care s-a discutat proiectul de tratat cu Austria.**

Huitième séance plénière [1]

Samedi 31 Mai 1919

Présidence de M. Clemenceau, Président.

La séance est ouverte à 15 h.

Le Président. L'ordre du jour appelle la communication aux puissances alliées ou associées des termes du traité de paix avec l'Autriche. Messieurs, nous avons l'honneur de déposer aujourd'hui sur le bureau de la Conférence, un document beaucoup plus complet que celui que nous aurions pu vous soumettre avant-hier; il n'y manque plus que les clauses politiques en ce qui concerne l'Italie, les clauses militaires et les clauses de reparation, pour lesquelles d'ailleurs le travail est déjà fort avancé au point que dans deux ou trois jours au plus tard, le document sera complet. Sur la demande de Mr. Bratiano et d'un certain nombre de chefs de gouvernement, la discussion ouverte avant-hier avait été renvoyée à la séance d'aujourd'hui, ces Messieurs désirant avoir le temps nécessaire pour lire les clauses du traité et étudier les observations ou amendements qu'ils pourraient avoir à présenter. Le secrétariat général de la Conférence a reçu un certain nombre d'amendements que je soumettrai tout à l'heure à la Conférence. En premier lieu viennent les observations de la Délégation Roumaine que, probablement, peuvent se résumer en des formules destinées à prendre eventuellement place dans le traité. Je donne la parole à M. Bratiano.

Mr. Bratiano. Je dirai à peu près ce qu'il y a dans les propositions et déclarations que nous vous avons faites par écrit à la Conférence.

Le Président. Si vous voulez simplement les résumer en donnant lecture des textes que vous proposez pour remplacer ceux qui figurent dans le texte qui vous a été communiqué.

Mr. Bratiano. Je les résumerai autant que possible.

Le Président. Vous avez pleine liberté de discussion; je ne vous cache pas qu'on m'a donné votre texte depuis trois minutes.

Mr. Bratiano. Nous n'avons eu nous-mêmes le texte du traité qu'hier à 6h. du soir; nous n'avons pas même eu 24 heures pour l'examiner.

Le Président. Je me borne à vous expliquer la procédure que je me propose. Comme nous allons être appelés à voter, il paraît vraiment nécessaire que la Conférence sache de quoi il s'agit.

Mr. Bratiano. En ces conditions, je vais donner lecture des articles que nous proposons d'insérer dans le traité et les motifs qui les appuient.

Le Président. La parole est à Mr. Bratiano.

Mr. Bratiano. La délégation roumaine, ayant reçu le texte partiel du projet de traité avec l'Autriche, hier, le 31 Mai, à 6 heures du soir, s'empresse de faire les déclaration ci-jointes contenues dans les annexes A.B.C. et D.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Annexe A

La Délégation Roumaine considère que la conclusion de la paix avec l'Autriche ne laisse aucun doute sur l'union de la Bucovine à la Roumanie. En effet, la Roumanie devenue par son traité d'alliance du 17 Août 1916, puissance belligerante contre l'Autriche a vu revenir à elle la Bucovine comme conséquence de la dissolution de l'empire d'Autriche et en accord, dans l'intégralité du territoire ravi à la Moldavie par le rapt de 1775. Par l'adhésion à l'acte de l'union proclamée par la Bucovine, la Roumanie procède à la reconstitution de cette province, assure sa sécurité et arrête sur la frontière du Dniester l'expansion de l'anarchie qui menace toute une partie de l'Europe. Au prix des sacrifice militaires, qui ne sont pas prêts de cesser, la Roumanie veille sur la Bucovine et affirme en même temps sa solidarité avec les intérêts généraux de la civilisation.

Annexe B

Relativement à l'article 5 de la troisième partie, IV section du projet de traité avec l'Autriche concernant le traitement des minorités par la Roumanie, la délégation roumaine a l'honneur de faire la déclaration suivante:

Le premier délégué roumain à la date du 27 Mai dernier a adressé la lettre suivante à Mr. Berthelot, président de la Commission chargée de déterminer la nature des garanties qu'il y a lieu d'assurer pour la protection des minorités incorporées dans les nouveaux Etats en formation en Europe ainsi que celle des autres Etats qui recevront des accroissements territoriaux:

— „Monsieur le Président, — en reponse à la lettre que vous avez bien voulu m'adresser en date du 23 Mai dernier, j'ai l'honneur de vous communiquer que la Roumanie a assuré égalité complète des droits, des libertés politiques et religieuses à tous ces citoyens, sans distinction de race ou de religion. Elle considère conmme citoyen roumain tout individu né en Roumanie et ne jouissant pas d'une sujetion étrangère, ainsi que tous les habitants des territoires nouvellement unis à la Roumanie qui étaient sujets des Etats auquels appartenaient ces territoires jusqu'ici hors ceux qui expriment la volonté d'opter pour une autre sujetion. Conformément à ces principes, le gouvernement royal, d'accord avec les représentants de la Transylvanie, de la Bessarabie, de la Bucovine, ont également décidé d'assurer dans toute l'étendue du nouveau royaume les droits et libertés des minorités par une large décentralisation administrative de nature à garantir aux populations allogènes leur libre développement en ce qui concerne la langue, l'enseignement et l'exercice de leur culte.

„D'une manière générale, la Roumanie est prête à accepter toute disposition que tous les Etats faisant partie de la Ligue des Nations admettraient sur leur propre territoire en cette matière. Dans d'autres conditions la Roumanie ne saurait en aucun cas admettre l'intervention des gouvernements étrangers dans l'application de ses lois intérieures."

Par cette lettre, la Roumanie entend reconnaître les plus larges libertéà aux minorités ethniques ou confessionnelles. S'inspirant de ces principes, ses délégués ont voté, lors de la constitution de la Ligue des Nations, en faveus des garanties proposées pour l'ensemble des Etats faisant partie de cette liguer mais en dehors de ces principes généraux, la Roumanie ne saurait souscrire ; des stipulations qui limiteraient ses droits d'Etat souverain — et dans cet ordre d'idées, elle considère que les droits des Etats sont les mêmes pour tous.

Dans l'intérêt même que les fondateurs de la Ligue des Nations doivent avoir à prévenir toute contradiction au sujet des grands principes dont elle s'inspire, il faudrait éviter aux membres dirigeants de cette institution, des attitudes qui ne seraient pas identiques envers tous les Etats.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dans l'espéce une intervention étrangère tout en n'accordant aucune liberté en plus de celles que l'Etat Roumain est décidé à garantir à tous ses citoyens, pourrait compromettre l'œuvre de fraternisation que le gouvernement roumain s'est donné pour objet.

D'une part, certaines minorités se croiraient degagées de toute reconnaissance envers l'Etat, qui compte précisément sur le développement de ce sentiment pour cimenter la fraternité des races; d'autre part, on donnerait naissance à un courant qui tendrait à créer deux catégories de citoyens dans le même royaume: les uns confiants dans la sollicitude de l'Etat, les autres portés à lui être hostiles et à chercher des protections en dehors des frontières.

L'histoire prouve qu'envisagée de cette façon la protection des minorités a contribué plus à ébranler les Etats qu'à les consolider. A l'heure actuelle, la Conférence des Alliés doit s'efforcer justement d'asseoir sur les bases de la fraternité entre peuples les pays donc le développement doit assurer la paix dans l'Europe centrale et méridionale, et ces mêmes alliés, lors de la discussion du projet de la Ligue des Nations ont fait retirer l'article 21 dont voici la teneur;

„Les Hautes parties contractantes sont d'accord pour déclarer qu'aucune entrave n'interviendra dans le libre exercice de toute croyance, religion ou opinion dont la pratique n'est pas incompatible avec l'ordre public et les mœurs et que, dans leur juridiction respective, nul ne sera troublé dans sa vie, sa liberté ou sa poursuite du bonheur en raison de son adhésion à une telle croyance, religion ou opinion" parce que l'on considérait que cet article portait atteinte à la souveraineté des Etats.

Dans l'intérêt de la liberté et de la justice pour tous, aussi bien que dans celui de son développement intérieur, la Roumanie est décidée à assurer les droits des minorités. Dans le même intérêt elle ne prétend pour elle-même, en tant qu'Etat indépendant, à aucun traitement exceptionnel, mais ne peut non plus subir un régime spécial auquel d'autres Etats souverains ne seraient pas astreints. C'est pourquoi elle se déclara prête à insérer dans le projet de traité à l'article, 5, partie 3, section IV, le texte suivant:

„La Roumanie accorde à toutes les minorités de langues, de race et de religion qui habitent à l'intérieur de ses nouvelles frontières des droits égaux appartenant aux autres citoyens roumains."

Annexe C

En ce qui concerne le second alinéa de l'article 5, partie 3, section IV du projet de traité avec l'Autriche, la Roumanie déclare qu'elle est disposée à prendre toutes les mesures destinées à faciliter le transit et à développer le commerce avec les autres nations.

Elle acceptera à ce sujet toutes les dispositions d'ordre général que la Ligue des Nations éditera et qui seront édictables à tous les Etats faisant partie de cette Ligue, ainsi que celle établie dans les différentes commissions spéciales de la Conférence de la Paix auxquelles les délégués roumains ont adhéré.

Annexe D

En consentant à adhérer aux stipulations contenues dans le projet de traité avec l'Autriche, — sous les réserves contenues dans les déclarations suivantes — la Roumanie s'est inspirée du désir de maintenir sa solidarité avec les Alliés.

Mais en donnant cette adhésion, elle se voit obligée de déclarer qu'on ne saurait en inférer son acquiescement à tous les principes similaires qui pourraient figurer dans les traités avec les autres Etats ennemis.

Le Président. Vous demandez un supplement d'informations. Je suis absolument certain que vous avez des documents depuis 24 heures.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Mr. Bratiano. Le traité n'a été communiqué qu'hier soir à 6 h.

Le Président. Vous aviez les éléments du traité en même temps que nous; je vous demande pardon.

Cette assemblée existe. Il y a une conférence, il y a une autorité au Bureau qui doit faire prévaloir la volonté de l'ensemble des puissances. Nous n'avons pas l'intention de vous opprimer. Vous venez de présenter un ensemble de considérations dont certaines comme les clauses financières, ne m'ont été soumises que maintenant, si bien que je n'ai même pas eu le temps de donner lecture. Comme nous avons l'intention de résoudre la question aujourd'hui, même, pour ne pas ajourner les Autrichiens, une seconde fois, je vais renvoyer cette partie au Comité de rédaction, qui vous en rendra compte immédiatement. Vous entendez bien que les arguments qui vous sont soumis, nous les connaissions. Les Délégations, en comparaissant devant nous, n'ont pas fait autre chose que de nous apporter les textes que vous venez de déposer sur le bureau. Nous allons les examiner à nouveau immédiatement.

Quant à la partie financière, on ne pourrait la soumettre au Comité de Chefs de Gouvernement, mais seulement au Comité de redaction, à Mr. Hurst et à Mr. Fromageot. Nous serons donc très vite en état de prendre une décision.

Pour procéder d'une manière régulière, je réunis donc dans leur ensemble, les diverses questions qui ont été soumises par Mr. Bratiano à la Conférence. Je l'avertis d'une manière générale, d'accord en ce qui concerne les territoires proprement dits, il est bien entendu que la Société des Nations ou Gouvernements, nous ne pouvons garantir que les parties de territoire que nous avons nous-mêmes attribués et que nous ne saurions pas en garantir d'autres. En ce qui concerne les droits des minorités, je suis très heureux de savoir que Mr. Bratiano pense à ce sujet absolument comme nous tous. La question est de savoir, si en raison du passé historique de certains peuples, il peut être nécessaire de donner, je ne dirais pas de garanties supplémentaires, mais des garanties d'un ordre plus complet qui peuvent être reconnues nécessaires. C'est une question sur laquelle nous aurons à prendre partie, je prie Mr. Bratiano et tous ceux qui auraient les observations du même ordre à produire d'être bien certains qu'il ne s'agit d'humilier personne, d'empiéter sur les droits souverains de quelque nation que ce soit, mais qu'enfin, l'histoire de tout le monde, à l'égard des minorités, n'est pas tout à fait le même. Il y a à cet égard des distinctions nécessaires si bien que nous ne voulons humilier personne en proposant un droit de contrôle, non pas des gouvernements étrangers, comme le dit Mr. Bratiano, dans son texte, mais de la Société des Nations, dont nous acceptions tout le contrôle chez nous-mêmes dans les conditions qui ont été indiquées par Mr. Bratiano.

Il ne peut donc être question ici d'humilier personne, ni d'empiéter sur la souveraineté de qui que ce soit.

Ceci dit, le texte va être renvoyé au Conseil des Chefs de Gouvernement qui, après avoir entendu le Conseil de rédaction pour les points que je viens d'indiquer, statuera immédiatement. On me donne à l'instant même des documents nouveaux et des instructions différentes sur la qualité des personnes à qui ils sont adressés. Il est absolument impossible de suivre un ordre du jour dans ces conditions.

On m'a donné le texte de la Délégation italienne. Je vais en donner lecture, à moins que le Chef du Gouvernement italien s'y oppose.

Mr. Klotz (ministre des finances). Je demande la parole.

Le Président. La parole est à Mr. Klotz.

Mr. Klotz. Mr. Bratiano a fait tout à l'heure une observation relative aux clauses financières. Je me permets de faire observer que les clauses concernant

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

les réparations ne sont pas insérées dans le traité qui sera communiqué lundi à l'Autriche. Les clauses de réparation et les clauses financières sont tout à fait connexes et, étant donné que les unes ne sont pas jointes au Traité, il paraîtrait logique de ne pas y joindre les autres. Je crois donc que le Comité de rédaction aura le temps nécessaire pour examiner la question financière soulevée par Mr. Bratiano, si comme Mr. le PRESIDENT l'a indiqué, cette question lui est renvoyée.

J'ai donc l'honneur de demander à la Conférence de décider que les clauses financières ne seront pas insérées dans la première partie du Traité qui sera communiquée à l'Autriche, et que ces clauses financières seront jointes à celles des réparations.

Mr. Bratiano. Je demande la parole.

Le Président. La parole est à Mr. Bratiano.

Mr. Bratiano. Je n'ai jamais eu l'intention de mettre en doute les affirmations de Mr. le Président, mais vous devez ne pas mettre en doute non plus ma bonne foi, lorsque je vous dis, j'ai eu moins de 24 h. pour l'examiner et présenter mes propositions. Dans le résumé précédemment remis, la clause relative à la Roumanie ne figurait pas. De même je me permets d'attirer votre attention sur ce fait que, tout à l'heure, vous avez fait allusion à un texte qui nous nous a pas été communiqué sous la forme indiquée par vous. Dans le texte qui nous a été remis, il ne s'agit pas de la Société des Nations, mais bien, ainsi que je l'ai dit des grandes Puissances qui doivent controler les petits Etats. Voici comment est rédigé le texte:

„La Roumanie adhère également à l'insertion dans un traité avec les Principales puissances Alliées et Associées des dispositions que ces puissances jugent nécessaires pour protéger en Roumanie, les intérêts des habitants,etc..."

Par conséquent, ainsi que j'avais eu l'honneur de le dire, ce sont les grandes Puissances qui interviennent pour assurer à l'intérieur du royaume de Roumanie les droits des minorités. C'est contre ce principe que j'ai proposé une modification, parce que la Roumanie était un pays indépendant avant la guerre et je ne crois pas que son attitude pendant cette guerre, ait pu en rien justifier une déchéance de cette indépendance politique.

Le Président. Il ne m'appartient pas de juger l'attitude de la Roumanie. Je reconnais d'ailleurs que l'observation de Mr. Bratiano relativement à la protection par les gouvernements, aux lieu et place de la Société des Nations, est conforme au texte qui a été discuté.

Ceci dit, mes observations restent, et je ne crois pas qu'il soit humiliant pour la Roumanie de recevoir les conseils amicaux donnés par les Etats qui s'appellent les Etats-Units d'Amérique, la Grande Bretagne, l'Italie, la France. Mr. Bratiano peut être bien assuré que ni les Etats-Unis, ni la Grande-Bretagne, ni la France, ni l'Italie ne peuvent exercer un pouvoir indu en Roumanie. Je lui ai dit simplement que des traditions historiques qui se sont perpétuées dans certains pays, que les rectifications basées sur ces traditions ont été demandées depuis longtemps même dans d'autres traités que Mr. Bratiano n'est pas sans connaître, et qu'elles n'ont pu être obtenues. Dans ces conditions, le texte dont il se plaint, et dont, je crois que les autres Etats slaves ne se plaindront pas, est plutôt un encouragement et un appui. Nous voudrions voir notre concours amical interprété dans le sens que j'ai dit, et non pas celui qu'il lui a plu, à tort selon moi, de lui donner.

Mr. Bratiano. Pour ne pas perdre le temps de la Conférence, je ne veux pas entrer dans l'exposé complet de la politique passée de la Roumanie. Je tiens à dire, cependant, qu'elle ne mérite pas la situation que l'on veut lui imposer aujourd'hui. En tous cas, nous nous trouvons — du moins, c'est ainsi que nous l'avons toujours compris — devant la Conférence des Puissances Alliées

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

et Associées qui ont lutté pour établir entre autres, le droit d'égalité des grands et des petits Etats et pour instituer des règles qui puissent servir dorénavant de principes et de précédents. Parmi ces règles, j'en relève une qui tend à établir aujourd'hui des classes différentes en ce qui concerne la souveraineté des Etats. Au nom de la Roumanie, je ne peux pas admettre ce principe. Il ne s'agit pas là de conseils amicaux, mais d'obligation contractuelle. Le Gouvernement roumain sera toujours disposé à accepter des conseils de ses grands amis. Mais des conseils inscrits dans des traités, sous la forme d'engagements précis de gouvernement à gouvernement, n'ont plus ce caractère purement amical. L'histoire nous fournit des précédents à cet égard. Ainsi les Russes sont intervenus dans la politique de la Turquie, pour la protection des chrétiens et le résultat pour la Turquie a été fatalement sa dissolution. Dans l'espèce, l'œuvre était sympathique, mais elle n'était logique, qu'en temps qu'elle n'avait pour but final l'indépendance de ces peuples. Avec un autre but, il n'est pas possible, ni dans l'intérêt des Etats, ni dans l'intérêt des minorités, d'admettre un règle de cette nature. Ainsi que j'ai eu l'honneur de le dire dans le court exposé que je viens de vous lire, nous voulons, avec vous, établir un monde nouveau qui prenne la place de l'ancien. Ce monde nouveau doit être établi de telle sorte que les Etats trouvent dans leurs citoyens des fils dévoués et une vie d'harmonie fraternelle. Si les minorités savont que les libertés dont elles jouissent leur sont garanties, non par la solicitude de l'Etat auquel elles appartiennent, mais par la protection d'un gouvernement étranger quel qu'il soit, la base de l'Etat sera minée. — A la base même du nouvel état de choses qu'on veut créer, on pose des ferments contraires au but que poursuit cette Conférence.

C'est au nom, Messieurs, non seulement de l'indépendance de l'Etat roumain, mais au nom de deux grands principes que représente cette Conférence que j'ai formulé ces observations. L'un de ces principes concernant la paix, l'ordre, la fraternité entre les peuples d'un même Etat, l'autre visant l'égalité de tous les Etats grands et petits par rapport à leurs droits de législations intérieure. Voilà pourquoi je demande, au nom de la Roumanie, qu'on ne lui impose pas des conditions qu'elle ne saurait admettre.

Le Président. Voulez-vous me permettre de vous demander si vous acceptez la proposition de Mr. Klotz.

Mr. Bratiano. Certainement.

Le Président. Nous sommes d'accord.

Ainsi que je l'ai dit, les observations de l'honorable Mr. Bratiano seront soumises à un nouvel examen des Chefs de Gouvernements.

Nous allons maintenant passer aux demandes de la Délégation polonaise.

Quelqu'un demande-t-il la parole dans la Délégation polonaise?

M. Paderewski (Pologne). Je la demande, Monsieur le Président.

Monsieur le Président. La parole est à M. Paderewski.

Mr. Paderewski. Monsieur le Président, la Pologne a présenté ses observations par écrit sur les questions financières; mais comme ces questions doivent être envisagées ensemble avec les clauses de réparation, je renonce à la parole à ce sujet.

Par contre, au nom du gouvernement polonais, je déclare que la Pologne accordera à toutes les minorités de race, de langue et de culte, les mêmes droits qu'à ses nationaux. Elle assurera à ces minorités toutes les libertés qui leur ont déjà été accordées par les grandes Nations et Etats occidentaux, elle sera prête à élargir ces droits dans le même sens que la Société des Nations jugera utile pour tous les Etats qui la constitueront. J'exprime la conviction que ces garanties, une fois inscrites dans les lois fondamentales de la Pologne par sa

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Diète constituante seront en conformité absolue avec l'ésprit si noble et si élevé qui guide le grand labour de la Conférence de la Paix.

C'est tout ce que j'avais à dire.

Mr. le Président. Vous n'avez pas d'autres propositions à faire même en ce qui concerne les biens des nationaux.

Mr. Paderewski. Ces propositions, Monsieur le Président, ont déjà été faites par écrit et vous ont été envoyées. J'espère que vous aurez la grande bonté de les prendre en considération.

Mr. le Président. La Délégation polonaise n'a plus rien à demander?

Mr. Paderewski. Non, Monsieur le Président.

Mr. le Président. Alors je donne la parole au délégué de la République Tchéco-slovaque.

Mr. Kramař (Tchéco-slovaquie). Je demande la parole.

Mr. le Président. La parole est à Monsieur Kramař.

M. Kramař. Je me permettrai de faire quelques observations: je suis très satisfait des clauses financières, quant à celles concernant les réparations, nous aurons occasion d'en reparler.

Mr. le Président. Je me permets de vous faire une seule observation, en jetant un coup d'œil sur le traité que vous m'avez fait remettre, il m'a semblé que les clauses financières étaient mêlées à la question de la revendication des biens d'Etat. Comme cette dernière est maintenue par les Polonais, et que nous allons nous prononcer à cet égard, je pense qu'il y aura lieu de distinguer ces deux questions; l'une sera renvoyée à la Commission des réparations, et l'autre sera maintenue.

Mr. Kramař. Tout est dans les clauses financières.

Mr. le Président. Même la question polonaise?

Mr. Kramař. C'est cela. Je me permettrai seulement de remettre nos remarques à cet égard et de dire quelques mots d'une chose qui nous intéresse maintenant en ce qui concerne les frontières des Etats libérés.

A la Commission des frontières, nous n'étions pas en état de discuter la question. Il s'agit de la gare d'Eskmuhk, qui il y a quelques années, a été déplacée. C'est pourquoi il paraît y avoir là un cas très désagréable.

Je propose de remplacer les mots du texte proposé par ceux-ci: „par le point extrême Est du pont du chemin de fer". Ce n'est pas là une modification qui soit en désaccord en quoi que ce soit avec les idées mêmes de la Commission des frontières, et cela nous éviterait beaucoup de désagréments.

Le Président. La question a-t-elle été renvoyée à une Commission compétente?

M. Kramař. Nous avons pu l'étudier hier seulement.

Le Président. La Commission n'est pas représentée ici?

Mr. Kramař, Non.

Mr. Jules Cambon (France). Je demande la parole.

Le Président. La parole est à M. Jules Cambon.

M. Jules Cambon. Cette affaire ne m'a pas été renvoyée. J'en entends parler pour la première fois aujourd'hui.

Le Président. Voulez-vours nous faire un rapport à l'issue de la Conférence quand nous allons nous réunir?

Voulez-vous vous entendre avec Monsieur Kramař, pour faire un rapport immédiat?

Mr. Kramař. Quant aux minorités, j'admets le texte qui nous est proposé, sous réserve de légères modifications. Je demande l'élimination de deux mots qui sont à mon avis complètement inutiles et qui par ailleurs pourraient nous occasionner de grands désagréments parce qu'on jugerait notre situation tout à fait différente de ce que le Président a voulu indiquer.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Nous sommes prêts à tout faire pour les minorités afin d'avoir la paix chez nous, et nous serons très heureux de pouvoir traiter cette question avec les Grandes Puissances. Toutefois, il y a ici trois mots qui sont à mon avis tout à fait inutiles. On dit: „La Tchéco-Slovaquie accepte d'incorporer dans le traité avec les Principales Puissances Alliées et Associées toutes mesures qui pourront être jugées nécessaires pour protéger en Tchéco-Slovaquie les intérêts des habitants qui diffèrent de la majorité de la population par la race, la langue ou la religion"... Je demanderai que l'on supprime les mots: „qui pourront être jugée nécessaires", parce que nous ferons ce traité à l'amiable. Le resultat sera le même.

Le Président. Si vous voulez bien souligner les trois mots dont vous demandez la suppression et me donner le texte, je le porterai à la connaissance de l'Assemblée.

M. Kramař. J'aurai quelques amendements à présenter aux clauses qui nous ont été soumises et qui sont très difficiles à comprendre pour des étrangers. Je n'insisterai d'ailleurs pas sur ce point parce que le Comité de rédaction voudra bien examiner cette question et nos amendements avec toute la bienveillance à laquelle nous sommes accoutumés.

Nous voulons, par exemple, donner aux Allemands de Bohême le droit d'opter pour la nationalité autrichienne, tandis que d'après le texte qui nous est soumis, la chose ne serait pas tout à fait possible.

Les autres modifications que nous proposons sont analogues à celle-ci et sont destinées à préciser le texte.

M. le Président. Le Comité de rédaction serait-il prêt à faire un rapport dans un très bref délai?

M. Fromageot. La Commission a eu l'honneur d'envoyer au Conseil Suprême une note à ce sujet.

M. le Président. C'est parfait.

M. Kramař. Les clauses financières...

M. le Président. Nous sommes d'accord.

La Délégation serbe a-t-elle des observations à présenter?

M. Trumbič. La Délégation serbe, croate et slovène a eu l'honneur de déposer sur le Bureau de la Conférence des propositions qui visent la modification de certaines clauses, notamment en ce qui concerne la question des minorités, celle de la liberté du transit et du commerce, celle de notre frontière septentrionale ainsi que les clauses financières et économiques. En ce qui concerne les clauses financières et économiques, je ne m'en occuperai pas, cela n'étant pas nécessaire en raison des déclarations qui ont été faites avant moi.

Au sujet de la question des minorités, j'aurai à faire en substance à peu près les mêmes observations que M. Kramař.

Nous voudrions supprimer certains mots de la rédaction officielle et dire que l'Etat serbe, croate et slovène, s'engage à arrêter d'accord avec les Puissances principales alliées et associées les dispositions nécessaires pour protéger dans les territoires ayant fait partie de la monarchie austro-hongroise et cédés par le présent traité à l'Etat serbe, croate et slovène, les intérêts des habitants des minorités. La différence entre les deux textes est évidente.

M. le Président. C'est la revendication serbe et tchéco-slovaque?

M. Trumbič. La revendication serbe est la même que celle de l'Etat tchéco-slovaque. Je vous donnerai, Monsieur le Président le, texte de notre proposition nouvelle.

Ce que nous demandons, c'est que les Puissances principales s'entendent avec nous pour insérer d'un commun accord ces dispositions dans un traité d'ensemble.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La seconde question sur laquelle je voudrais attirer votre attention, c'est la limitation du traité futur aux territoires qui appartenaient auparavant à l'Autriche-Hongrie. Nous vous demandons de ne pas l'étendre à la Serbie.

M. le Président. Vous parlez du texte qui vise les minorités?

M. Trumbič. Oui.

M. le Président. Vous proposez de le limiter aux nouveaux territoires?

M. Trumbič. A ceux qui appartenaient autrefois à la monarchie austro-hongroise.

La raison est évidente. La Serbie était un Etat indépendant. Elle a des droits acquis. Aujourd'hui, il n'est pas désirable d'imposer aux territoires de l'ancienne Serbie certaines clauses qui pourraient gêner le droit de souveraineté qu'elle possédait comme Etat existant avant la guerre.

Je me permets, Monsieur le Président, de vous présenter la rédaction exacte de ce que nous voudrions vous voir accepter.

M. le Président. Bien.

M. Trumbič. Une seconde question concerne la frontière septentrionale de l'Etat serbe, croate et slovène. Nous avons l'impression que le texte au sujet de cette frontière, n'est ni assez clair, ni assez précis. La première rédaction attribuait à l'Etat yougo-slave la ville de Radkersbourg; tandis que, dans la rédaction dernière, il n'en est plus question. Le texte manque donc de clarté, car l'on ne sait pas si Radkersbourg appartiendra à l'Etat yougo-slave ou restera à l'Autriche.

La Carinthie a fait l'objet d'une question à la Commission territoriale le 21 Mai. Au sujet de Prekmurje, nous avons présenté une nouvelle rédaction dont voici la substance.

Dans le traité de paix avec l'Autriche, nous lisons dans la partie II, frontière de l'Autriche 3°, articles I, II, III, que la frontière entre l'Autriche et la Yougo-Slavie, en tant qu'elle devra être tracée entre l'extrêmité orientale de la frontière austro-italienne (qui sera fixée plus tard) et la cote 1054 à Stroina, qui sera déterminée ultérieurement par les Principales Puissances alliées ou associées à partir de Stroina, la frontière sera représentée par une ligne à déterminer sur le terrain ou par la Drave en aval de son confluent avec la Lavandt et passant par la cote 1522, ou (comme il est dit dans le résumé page 2) par une ligne passant juste à l'est de Bleiburg et traversant la Drave juste au-dessus de son confluent avec la Lavandt. Dans la partie III, 3°, Section 2, article 4, nous trouvons la remarque: Klagenfurt est réservé.

La Délégation de l'Etat serbe, croate et slovène déclare que ces dispositions ne tiennent compte, ni de ses revendications, ni du minimum de demandes qu'elle a fait connaître à la commission territoriale. Le point concernant Stroina et Bleiburg ouvre même une perspective que se trouve en contradiction absolue avec ses revendications. Notre Délégation se trouve sous l'impression déprimante que l'on veut exclure l'Etat des Serbes, Croates et Slovènes de la Carinthie. En effet, aucune de nos nombreuses propositions n'a été prise en considération. Or, même d'après la statistique autrichienne, environ 100.000 slovènes vivent dans les territoires en question; rien n'empêche donc une solution équitable d'intervenir.

La Délégation serbe, croate et slovène a le regret de constater que les Puissances alliées et associées n'ont pas tenu compte de cette demande, même dans la mesure où les Allemands eux-mêmes l'avaient fait, ainsi qu'en témoigne le livre *Staatsgrenze des Kartengebiets* (1919). Elle se croit donc obligée d'appeler instamment l'attention des grandes puissances sur la situation intenable dans laquelle le peuple slovène se trouverait si ses sacrifices dans l'Adriatiques étaient doubles de la porte de la Carinthie slovène. L'âme du peuple slovène ne pourrait jamais se consoler de ce coup et ce ferment constant d'irré-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

dentisme qui empêcherait le développement paisible de l'Etat serbe, croate et slovène resterait et sera une cause perpétuelle de sentiments hostiles envers l'Autriche allemande. La Délégation serbe, croate et slovène se croit donc obligée encore de faire un dernier appel à la Conférence pour obtenir l'adjonction définitive du territoire situé au-dessus de la ligne déterminée dans l'annexe I et tracée sur la carte géographique Styrie-Prekmurje ... Dans la partie II déjà mentionnée, la Mur peut être considérée comme une frontière naturelle jusqu'à sa rencontre avec la frontière entre l'Autriche et la Hongrie, alors que, d'après notre Délégation, cette formule entraînerait l'exclusion du royaume des Serbes, Croates et Slovènes, de la région de Radkersbourg. Enfin, nous appelons l'attention des Grandes Puissances sur le fait que, dans la partie II avec la Hongrie, la détermination du point de départ entre la frontière entre l'Autriche et la Hongrie est inexacte parce qu'elle ne tient pas compte du fait que le Prekmurje doit faire partie du royaume des Serbes, Croates et Slovènes. Il en est de même pour le résumé, page III. J'ai l'honneur de déclarer que notre Délégation insiste sur cette proposition et je prie la Haute assemblée de vouloir bien la prendre en bienveillante considération.

Le Président. La parole est à Monsieur Tardieu.

Monsieur André Tardieu (France) — En ce qui concerne Radkensbourg, c'est une erreur matérielle figurant au texte de l'ancienne épreuve qui a justifié l'intervention de Monsieur Trumbitch. La trace est rectifié comme il le désire.

En ce qui concerne le reste du Prekmurje, il n'y a pas à y faire allusion dans le traité avec l'Autriche puisque, sauf le petit coin de Radkensbourg, le Prekmurje est territoire hongrois. Les dispositions relatives au Prekmurje seront insérées dans le traité avec la Hongrie.

Le Président. La parole est à Monsieur le Président Wilson.

M. le Président Wilson — (Traduction) — Je regretterais beaucoup que cette réunion se séparat en laissant dans l'esprit de quelque-uns l'impression permanente que nous avons entendu exprimer ici l'idée que les Grandes Puissances désirent imposer entièrement leur règne à des puissances moins considérables par un sentiment d'autorité et d'orgueil. Je désire attirer l'attention sur un aspect du règlement auquel nous travaillons ensemble. Nous voulons assurer la paix du monde et faire disparaître tous les éléments de trouble et de danger à l'avenir. Une des conditions essentielles de cela est une distribution équitable des territoires suivants, les affinités et les volontés des populations. Cela fait, les Puissances alliées et associées garantiront le maintien des conditions aussi justes que possible auxquelles nous serons arrivés. Ce sont elles qui en prendront l'engagement et le fardeau, c'est forcement sur elles qu'on reposera principalement la responsabilité, comme ce sont elles qui ont fait, par la force des choses l'effort le plus considérable pendant la guerre, et il ne faut pas oublier que c'est la force qui est la garantie finale de la paix publique. Dans ces conditions est-il injuste qu'en tenant le langage, non de dictateurs, mais de conseillers et d'amis, elles vous disent: Nous ne pouvons pas garantir vos frontières, si nous ne croyons pas qu'elles satisfont à certains principes du droit et de querelles. Le même raisonnement s'applique aux minorités. C'est dans le même souci que le statut des minorités a été mentionné. Si vous voulez que les principales puissances alliées et associées garantissent l'existence même des États, est-il injuste qu'elles aient satisfaction sur les conditions qu'elles jugent indispensables pour éviter les causes futures de la guerre? Nous demandons à nos amis de Serbie et de Roumanie de croire que nous ne voulons pas encore ce soir porter atteinte à des souverainetés anciennes et reconnues; mais aux territoires que recouvraient ces anciennes souverainetés, le présent traité de paix ajoutera beaucoup. Il est impossible, par exemple, de traiter d'un côté le royaume serbe, croate et slovène comme

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

unité en conséquence des événements dont nous avons été temoins, et d'autre part de conserver comme un Etat à part sous certains rapports, le royaume serbe. Si ces Etats sont fermement établis grâce au traité que nous faisons ensemble, ceux qui en garantiront en dernière analyse l'exécution ont le droit de veiller à ce que les conditions auxquelles ces Etats seront définitivement établis soient de nature à assurer la paix publique. Notre désir en cela n'est pas d'intervenir d'une manière qui gêne en quoi que ce soit ces Etats, mais de les aider et d'aider la cause commune. Nous espérons que vous n'hésiterez pas à accepter notre point de vue, parce que nous ne voyons pas d'autre moyen de régler cette question. Comment le gouvernement des Etats-Unis s'il croyait que le règlement intervenue contient des éléments instables et dangereux, pourrait-il se présenter devant le Congres, devant le peuple américain et prétendre qu'il a aidé à assurer la paix du monde? Si le monde se trouve de nouveau troublé, si les conditions que nous regardons tous comme fondamentales, sont remises en question, la garantie qui vous est donnée veut dire que les Etats-Unis feront passer de ce côté de l'océan leur armée et leur flotte. Est-il surprenant que, dans ces conditions, ils désirent faire en sorte que le règlement des divers problèmes leur paraisse entièrement satisfaisant?

Je dirai en particulier à M. Bratiano que nous n'avons pas le moindre désir d'empiéter sur la souveraineté de son pays, que nous ne voulons rien faire qui puisse lui déplaire.

La Roumanie sortira de cette guerre, grande, puissante, avec des accroissements de territoire dûs à l'effort commun et à la vigueur de nos armes.

Nous avons alors le droit d'insister sur certaines conditions qui, à notre avis, rendront ce succes définitif.

Je prie mon ami, M. Bratiano, mon ami, M. Kramař, mon ami T. Trumbitch, de croire que si nous n'avons mentionné dans l'article dont il a été question tout à l'heure, que les Grandes Puissances, ce n'est pas que celles-ci veuillent imposer leurs conditions, mais simplement parce qu'elles désirent s'assurer qu'elles peuvent garantir de toutes les forces dont elles peuvent disposer l'ensemble des avantages que ce traité vous donne, comme à nous.

Il s'agit de travailler en commun, et cette collaboration ne peut être fondée que sur un accord. Laisser la solution de ces questions à des négociations ultérieures, comme on en a parlé, cela voudrait dire que, lorsque cette Conférence aura terminé ses travaux, des groupes séparés décideraient entre eux ce qui doit en réalité faire partie de la base générale de la paix du monde. Cela paraît impossible.

J'espère que nous arriverons — c'est notre but — à une coopération cordiale et volontaire sur la seule base possible. Cette base, il faut bien l'exprimer ainsi; c'est du côté où se trouve la force que sera assuré le maintien de la paix; c'est du côté de la force que résidera la garantie suprême de cette paix. Il ne faut pas de me rendre sur le sens que nous attribuons aux mots: „la force". Les Etats-Unis n'ont jamais eu aucun dessein agressif, et vous connaissez le motif de leur intervention dans les affaires de l'ancien monde.

Nous poursuivons un but commun; tout ce que nous désirons, c'est de vous aider à atteindre ce but, de concert avec nous; nous ne voulons que nous associons à vous, et nous ne voulons rien faire qui soit contraire à vos intérêts véritables.

M. Bratiano. La haute personnalité du président Wilson donne à toutes ses paroles et à tous ses conseils un caractère tout spécial d'autorité. Je me permets, au nom des grands principes, que le Président lui-même a proclamés, d'attirer son amicale attention sur la crainte que certaines applications des principes faites dans les meilleures intentions, n'aboutissent précisément à des résultats contraires au but que l'on poursuit.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ainsi que je l'ai dit, il doit sortir du travail de cette Conférence un résultat indiscuté. Elle a fait une grande œuvre de justice ; elle a établi, non seulement les garanties contre l'ennemi, mais aussi l'égalité de tous les Etats, grands et petits. Si des principes tels que ceux que l'on veut inscrire aujourd'hui dans le traité avec l'Autriche avaient été insérés dans le statut de la Société des Nations, nous ne nous y serions pas opposés. M. le Président Wilson voudra bien se rappeler que la Délégation roumaine a voté pour que ces principes soient établis une fois pour toutes et pour tous. Agir comme on entend le faire dans le traité actuel, c'est établir des degrés différents de souveraineté. Malgré les sentiments d'amitié et de profonde admiration que j'ai pour le peuple italien, je ne puis concevoir pourquoi, dans des conditions identiques, des pays comme la Roumanie ou comme la Serbie devraient être traitées autrement que l'Italie. D'autre part, ainsi que j'ai eu l'honneur de l'expliquer, on veut établir une vie fraternelle entre les peuples que leur situation géographique oblige à se constituer en un même Etat. Ce serait une faute capitale que de faire dépendre ces rapports de bonne amitié d'un tiers, quel qu'il soit.

On ne doit pas perdre de vue que si, à la tête des gouvernements des Grandes Puissances actuelles, se trouvent des hommes inspirés des plus nobles principes, il peut fort bien arriver que des évolutions politiques amènent ces mêmes Etats à être représentés par d'autres hommes, ou bien que de nouveaux intérêts surgissent qui fassent dévier certains gouvernements de leur attitude antérieure et les engagent à des actions conçues non pas en vue de ces grands principes, mais en faveur de certains intérêts spéciaux.

Il est certain que les Grandes Puissances, par leurs sacrifices, ont assuré la victoire de la grande cause de tous ; mais je me permettrai d'ajouter aux paroles que le Président a prononcées — et pour lesquelles je le remercie au nom de tous les petits Etats — lorsqu'il a affirmé que la sollicitude des grands facteurs politiques nous est acquise et qu'il veut garantir la sécurité de tous, j'ajouterai, dis-je, que la responsabilité de chacun des Etats n'en reste pas moins entière, quelle que soit son étendue, en ce qui concerne son indépendance et sa sécurité. Ainsi, à l'heure actuelle, la Roumanie est obligée d'assurer, avec ses propres troupes, la défense non seulement de ses frontières, mais aussi d'une cause qui intéresse tout le centre de l'Europe. Par conséquent, si les Grandes Puissances ont un rôle plus considérable, en rapport avec leur étendue, la responsabilité et le rôle des Etats indépendants, quelle que soit leur étendue, restent entiers.

Je prie les représentants des Grandes Puissances et en particulier le Président Wilson de ne pas les limiter par une application dangereuse des grands principes qui nous sont chers à tous. Il n'y a pas à faire d'efforts pour que les droits des minorités soient reconnus. Il n'est aucun des Etats actuellement représentés ici qui ne soit convaincu de la nécessité du respect et du développement de ces libertés: Laissez donc ces Etats se développer dans les seules conditions qui permettent la consolidation pacifique de l'état politique général que nous devons constituer aujourd'hui.

Animés de sentiments, à la fois de respet et de reconnaissance, envers les Grandes Puissances pour les services qu'elles ont rendus, je les prie instamment d'examiner, avec tout l'intérêt qui s'attache à de si grands principes, les propositions et les déclarations faites par le gouvernement roumain ; car il est nécessaire que ces propositions soient admises, autrement la Roumanie ne conserverait plus dans son intégrité l'indépendance dont elle jouissait dans le passé pour le règlement des questions d'ordre intérieur.

M. Venizelos. Je demande la parole.

M. le Président. La parole est à Monsieur Venizelos.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

M. Venizelos. Je me permets de faire observer très respectueusement, Monsieur le Président, que les clauses en discussion ne font pas nécessairement partie intégrante du traité de paix avec l'Autriche. Je voudrais en conséquence, vous suggérer, après avoir détaché ces clauses, de communiquer lundi le reste des conditions de paix à l'Autriche, et de renvoyer des clauses à l'examen d'une réunion particulière des chefs des cinq Grandes Puissances auxquelles se joindraient les chefs des Puissances à intérêts limités, spécialement intéressés, il y aurait donc dix personnes en tout qui, autour d'une table, arriveraient certainement à trouver un moyen susceptible, tout en donnant satisfaction aux Grandes Puissances, d'apaiser les inquiétudes légitimes des Puissances à intérêts limités.

Si vous croyez nécessaire l'incorporation de ces clauses dans le traité de paix avec l'Autriche, nous aurons le temps, jusqu'à la veille même de la signature du traité — puisque ces clauses n'intéressent pas l'Autriche — de les formuler et de les insérer dans ce traité, afin d'éviter la rédaction d'un traité spécial, en ce qui concerne les puissances à intérêts limités.

Voilà ce que je me permets de suggérer.

M. le Président. La proposition de Monsieur Venizelos sera naturellement examinée avec celles qui nous ont déjà été soumises.

L'ordre du jour est épuisé.

Personne ne demande plus la parole?

La prochaine réunion de la Conférence aura lieu lundi, à midi, au Château de Saint-Germain-en-Laye.

La séance est levée.

(La séance est levée à 17 h. 5 m.)

■ Arh. St. Bucureşti, fond Col. documente privind mişcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918—1921, f. 29—56. Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 354—369; Mircea Djuvara, *Trebuie oare să semnăm Tratatul cu Austria?*, Bucureşti, Imprimeriile „Independenţa", 1919, reproduce discursul lui I. I. C. Brătianu, la p. 47—63.

Cea de a 8-a şedinţă plenară [1]

Sîmbătă 31 mai 1919

Prezidată de dl Clemenceau, Preşedinte.

Şedinţa este deschisă la orele 15

Preşedintele. Ordinea de zi cere comunicarea termenilor de pace cu Austria Puterilor Aliate şi Asociate. Dlor, avem onoarea de a depune astăzi pe masa Conferinţei un document mult mai complet decît cel pe care vi l-am putut prezenta alaltăieri; nu lipsesc din el decît clauzele politice în ce priveşte Italia, clauzele militare şi clauzele de despăgubire, pentru care de altfel lucrarea este deja foarte avansată astfel încît în 2—3 zile, cel mult, documentul va fi complet. La cererea dlui Brătianu şi a unui anumit număr de şefi de guverne, discuţia deschisă alaltăieri a fost amînată pentru şedinţa de astăzi, aceşti domni dorind să aibă timpul necesar pentru a citi clauzele tratatului şi a studia observaţiile sau amendamentele pe care le-ar putea prezenta. Secretariatul general al Conferinţei a primit un anumit număr de amendamente pe care le voi prezenta imediat Conferinţei. În primul rînd vin observaţiile delegaţiei române care, probabil, se pot rezuma în formele destinate a fi cuprinse, eventual, în tratat.

Dau cuvîntul dlui Brătianu.

Dl Brătianu. Am spus aproximativ ceea ce este cuprins în propunerile şi declaraţiile pe care le-am făcut în scris Conferinţei.

[1] Despre modul cum s-a pregătit această şedinţă şi cum s-a desfăşurat, despre persoanele care au participat şi aprecieri despre ele, a se vedea doc. nr. 622.

Arhiva Constantin
Bibliotecă personală
Nr. .....
https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Președintele. Dacă doriți numai să le rezumați dînd citire textelor pe care le propuneți să le înlocuiască pe cele care figurează în textul care v-a fost comunicat.

Dl Brătianu. Le voi rezuma pe cît va fi posibil.

Președintele. Aveți deplină libertate de discuție, nu vă ascund că mi s-a dat textul dv. abia de 3 minute.

Dl Brătianu. Noi nu am avut textul tratatului decît ieri seară la orele 6; nu am avut nici măcar 24 ore pentru a-l examina.

Președintele. Mă mărginesc să vă explic procedura pe care o propun. Întrucît urmează să fim invitați să votăm, s-ar părea că este cu adevărat necesar ca să știe Conferința despre ce este vorba.

Dl Brătianu. În aceste condiții, voi da citire articolelor pe care propunem să le introducem în tratat și motivele care le susțin.

Președintele. Dl Brătianu are cuvîntul.

Dl Brătianu. Delegația română, primind textul parțial al proiectului de tratat cu Austria, ieri, 31 mai, la orele 6 seara, se grăbește să facă declarațiile alăturate cuprinse în anexele A,B,C și D.

Anexa A

Delegația română consideră că încheierea păcii cu Austria nu lasă nici un dubiu cu privire la unirea Bucovinei cu România. Într-adevăr, România devenită prin Tratatul său de alianță din 17 august 1916 putere beligerantă împotriva Austriei, a văzut revenind la ea Bucovina ca o consecință a dezmembrării imperiului austriac și în conformitate cu integralitatea teritoriului răpit Moldovei prin raptul din 1775. Prin adeziunea la actul Unirii proclamată de Bucovina, România procedează la reconstituirea acestei provincii, îi asigură securitatea și oprește la frontiera Nistrului expansiunea anarhiei care amenință o parte întreagă a Europei. Cu prețul sacrificiilor militare, care nu sînt încă încheiate România veghează asupra Bucovinei și în același timp își afirmă solidaritatea cu interesele generale ale civilizației.

Anexa B

Relativ la art. 5 din partea a treia, secțiunea IV-a a proiectului de tratat cu Austria privind tratamentul minorităților de către România, delegația română are onoarea să facă următoarea declarație:

Primul delegat român la data de 27 mai a adresat următoarea scrisoare dlui Berthelot, președintele Comisiei însărcinate cu determinarea naturii garanțiilor care să fie asigurate pentru protejarea minorităților încorporate în noile state în formare din Europa, precum și cele ale altor state care vor primi adăugiri teritoriale:

„Dle președinte, ca răspuns la scrisoarea pe care ați binevoit să mi-o adresați la data de 23 mai, am onoarea de a vă comunica că România a asigurat egalitatea deplină a drepturilor, libertăților politice și religioase ale tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă sau religie. Ea consideră drept cetățean român orice individ născut în România care nu se bucură de o supunere străină, precum și toți locuitorii din teritoriile nou unite la România care au fost supuși ai statelor cărora aparțineau pînă acum aceste teritorii, în afară de cei care-și exprimă dorința de a opta pentru o altă supunere.

În conformitate cu aceste principii, guvernul regal, de acord cu reprezentanții Transilvaniei, Basarabiei, Bucovinei, au hotărît, deopotrivă, să asigure pe tot cuprinsul noului Regat drepturile și libertățile minorităților, printr-o largă descentralizare administrativă de natură să garanteze populațiilor alogene libera lor dezvoltare în ce privește limba, învățămîntul și exercitarea cultului lor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De o manieră generală, România este gata să accepte orice dispoziţie pe care statele care fac parte din Liga Naţiunilor ar admite-o pe propriul lor teritoriu în această privinţă.

În alte condiţii România nu ar admite în nici un caz intervenţia guvernelor străine în aplicarea legilor sale interne.

Prin această scrisoare, România înţelege să recunoască cele mai mari libertăţi minorităţilor etnice sau confesionale. Inspirîndu-se din aceste principii, delegaţii săi au votat la constituirea Ligii Naţiunilor, în favoarea garanţiilor propuse pentru ansamblul de state care fac parte din această ligă, dar în afara acestor principii generale, România nu ar subscrie la stipulaţii care i-ar limita drepturile de stat suveran şi în acestă ordine de idei, ea consideră că drepturile statelor sînt aceleaşi pentru toţi.

Chiar în interesul ca fondatorii Ligii Naţiunilor să poată preveni orice contradicţie în problema marilor principii din care ea se inspiră, trebuie să se evite la membrii dirigenţi ai acestei instituţii atitudinile care n-ar fi identice faţă de toate statele.

În speţă, o intervenţie străină, care nu acordă nici o libertate în plus faţă de cele pe care statul român este hotărît să le garanteze tuturor cetăţenilor săi, ar putea compromite opera de fraternizare pe care guvernul român o are în vedere.

Pe de o parte, anumite minorităţi s-ar considera scutite de orice recunoaştere faţă de stat, care contează în mod precis pe dezvoltarea acestui sentiment pentru a cimenta fraternitatea naţionalităţilor; pe de altă parte, se dă naştere unui curent care tinde să creeze două categorii de cetăţeni în acelaşi regat: unii încrezători în solicitudinea statului, alţii dispuşi să-i fie ostili şi să caute protecţie în afara graniţelor.

Istoria dovedeşte că protejarea minorităţilor concepută de asemenea manieră a contribuit mai mult la slăbirea statelor decît la consolidarea lor. La ora actuală, Conferinţa Aliaţilor trebuie să se străduiască să aşeze pe bazele fraternităţii între popoare ţările a căror dezvoltare trebuie să asigure pacea în Europa centrală şi meridională şi chiar aceşti aliaţi, în timpul discutării proiectului Ligii Naţiunilor, au făcut să se retragă art. 21 al cărui text este următorul:

„Înaltele Părţi Contractante sînt de acord să declare că nici un obstacol nu va interveni în exercitarea liberă a oricărei convingeri, religii sau opinie care în practică nu contravine ordinii publice şi moravurilor şi că, în respectiva lor jurisdicţie, nimeni nu va fi tulburat în viaţa sa, libertatea sa sau urmărirea fericirii sale pe motivul adeziunii sale la o astfel de convingere, religie sau opinie" pentru că s-a considerat că acest articol ar aduce atingeri suveranităţii statelor.

În interesul libertăţii şi dreptăţii pentru toţi, precum şi în cel al dezvoltării sale interne, România este hotărîtă să-şi asigure drepturile minorităţilor. Din acelaşi interes ea nu pretinde pentru sine, ca stat independent, nici un tratament excepţional, dar nu mai poate suporta un regim special la care alte state suverane nu sînt constrînse. Iată de ce ea se declară gata să insereze în proiectul de tratat, la art. 5, partea 3, secţiunea IV, următorul text:

„România acordă tuturor minorităţilor de limbă, naţionalitate şi de religie care trăiesc în cadrul noilor sale frontiere aceleaşi drepturi pe care le au şi cetăţenii români".

Anexa C

În ce priveşte cel de-al doilea alineat al art. 5, partea 3-a, secţiunea IV a proiectului de tratat cu Austria, România declară că ea este dispusă să ia toate

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

măsurile destinate să faciliteze tranzitul şi să dezvolte comerţul cu celelalte naţiuni.

Ea va accepta în această problemă toate dispoziţiile de ordin general pe care Liga Naţiunilor le va decreta şi care vor fi valabile pentru toate statele care fac parte din această ligă, precum şi cea stabilită în diferite comisii speciale ale Conferinţei de Pace la care au aderat delegaţii români.

Anexa D

Consimţind să adere la stipulaţiile cuprinse în proiectul de tratat cu Austria — sub rezerva conţinută în declaraţiile ce urmează — România s-a inspirat din dorinţa de a menţine solidaritatea sa cu Aliaţii.

Dînd însă această adeziune, ea se vede obligată să declare că nu s-ar putea deduce consimţămîntul său la toate principiile similare care ar putea figura în tratatele cu celelalte state inamice.

Preşedintele. Dv. cereţi un plus de informaţii. Sînt absolut sigur că aveţi documente de 24 de ore.

Dl Brătianu. Tratatul nu a fost comunicat decît ieri seară la orele 6.

Preşedintele. Aţi avut elementele tratatului odată cu noi; vă cer iertare.

Această adunare există. Există o conferinţă, există o autoritate în birou care trebuie să facă să prevaleze voinţa adunării puterilor. Noi nu avem intenţia de a vă oprima. Dv. tocmai aţi prezentat un ansamblu de consideraţii dintre care unele, cum sînt clauzele financiare, nu mi-au fost prezentate decît acum, aşa încît nu am avut timp să le citesc. Întrucît avem intenţia să rezolvăm chiar astăzi chestiunea, ca să nu-i amînăm a doua oară pe austrieci, voi trimite această parte la Comitetul de redactare care vă va raporta imediat. Dv. aţi înţeles că argumentele care v-au fost prezentate noi le cunoaştem. Delegaţiile care s-au înfăţişat în faţa noastră nu au făcut altceva decît să ne aducă textele pe care tocmai le-aţi depus pe birou. Le vom examina din nou imediat.

În ce priveşte partea financiară, nu ar putea fi prezentată Comitetului şefilor de guverne, ci doar Comitetului de redactare, dlui Hurst şi dlui Fromageot. Deci noi vom fi foarte curînd în situaţia de a lua o hotărîre.

Pentru a proceda de o manieră conform uzanţelor, voi reuni în ansamblul lor diferitele probleme care au fost prezentate de dl Brătianu Conferinţei.

Îl previn însă de la început că în ce priveşte teritoriile propriu-zise, este de la sine înţeles că Societatea Naţiunilor sau guvernele nu putem garanta decît părţile de teritoriu pe care le-am atribuit noi înşine şi că nu putem garanta altele. În ce priveşte drepturile minorităţilor, sînt foarte bucuros să aflu că dl Brătianu se preocupă de această chestiune absolut ca noi toţi.

Problema este de a şti dacă, din motive de trecut istoric al unor popoare, poate fi necesar să se dea, nu spun garanţii suplimentare, ci garanţii mai complete care pot fi recunoscute ca necesare. Este o problemă în care va trebui să ne implicăm, îl rog pe dl Brătianu şi pe toţi cei care ar avea observaţii de acelaşi gen să fie pe deplin siguri că nu este vorba de a umili pe nimeni, de a încălca drepturile suverane ale vreunei naţiuni, ci că, în sfîrşit, istoria tuturor cu privire la minorităţi nu este deloc aceeaşi. În această privinţă este necesară distincţia că noi nu dorim să umilim pe nimeni, propunînd un drept de control, nu al guvernelor străine, cum spune dl Brătianu, în textul său, ci al Societăţii Naţiunilor, de la care acceptăm orice control asupra noastră înşine în condiţiile care au fost indicate de dl Brătianu.

Ca atare, nu poate fi vorba aici de a umili pe cineva, nici de a încălca vreo suveranitate. Acestea fiind spuse, textul va fi trimis Consiliului şefilor de guverne care, după ce se va pune de acord cu Consiliul de redactare asupra punctelor pe care tocmai le-am ridicat, va decide imediat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Mi se dau pe loc chiar documente noi și instrucțiuni diferite cu privire la calitatea persoanelor cărora le sînt adresate. Este absolut imposibil de a urmări o ordine de zi în aceste condiții.

Mi se dă textul delegației italiene. Intenționez să-i dau citire, dacă șeful guvernului italian nu se opune.

Dl Klotz (ministru de finanțe). Cer cuvîntul.

Președintele. Dl Klotz are cuvîntul.

Dl Klotz. Dl Brătianu a făcut adineauri o observație referitoare la clauzele financiare. Îmi permit să atrag atenția că clauzele privind despăgubirile nu sînt inserate în tratatul care va fi comunicat luni Austriei. Clauzele de despăgubire și clauzele financiare sînt în întregime legate între ele și dat fiind faptul că unele nu sînt adăugate la tratat, este logic ca să nu fie trecute nici celelalte. Cred deci că Comitetul de redactare va avea timpul necesar să examineze problema financiară ridicată de dl Brătianu, dacă, așa cum a indicat dl Președinte, această chestiune îi este transmisă. Am deci onoarea de a cere Conferinței să hotărască să nu fie inserate clauzele financiare în prima parte a tratatului care va fi comunicat Austriei și ca aceste clauze financiare să fie anexate celor de despăgubiri.

Dl Brătianu. Cer cuvîntul.

Președintele. Dl Brătianu are cuvîntul.

Dl Brătianu. Nu am avut niciodată intenția de a pune la îndoială afirmațiile dlui președinte, dar nici dv. nu trebuie să puneți la îndoială buna mea credință, cînd vă spun că nu am primit tratatul decît ieri seară la orele 6 și că am avut mai puțin de 24 ore ca să-l examinez și să-mi prezint propunerile. În rezumatul remis anterior, clauza referitoare la România nu figura. La fel, îmi permit să vă atrag atenția asupra acestui fapt, întrucît adineauri ați făcut aluzie la un text care nu ne-a fost comunicat în forma pe care ați indicat-o. În textul care ne-a fost remis nu este vorba de Societatea Națiunilor, ci, așa cum am spus, de Marile Puteri care trebuie să controleze statele mici. Iată cum este redactat textul: „România aderă totodată la introducerea într-un tratat cu principalele Puteri Aliate și Asociate a dispozițiilor pe care aceste puteri le consideră necesare pentru a proteja în România interesele locuitorilor etc ...“

În consecință, după cum am avut onoarea să spun, Marile Puteri sînt acelea care intervin pentru asigurarea în interiorul Regatului României a drepturilor minorităților. Împotriva acestui principiu am propus o modificare, pentru că România era înainte de război o țară independentă și eu nu cred că atitudinea sa în timpul acestui război să fi justificat întrucîtva o pierdere a dreptului la această independență politică.

Președintele. Nu am dreptul de a judeca atitudinea României. Recunosc de altfel că observația dlui Brătianu cu privire la protejarea de către guverne în locul Societății Națiunilor, este conformă cu textul care a fost discutat. Acestea fiind zise observațiile mele se mențin și nu cred să fie umilitor pentru România să primească sfaturi prietenești date de statele care se numesc Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Italia, Franța. Dl Brătianu poate fi sigur că nici Statele Unite, nici Marea Britanie, nici Franța, nici Italia nu pot exercita o putere inoportună în România. I-am spus pur și simplu că sînt tradiții istorice care s-au perpetuat în unele țări, că rectificări bazate pe aceste tradiții au fost cerute încă de mult de alte tratate pe care dl Brătianu le cunoaște și că ele nu au putut fi obținute. În aceste condiții textul de care se plînge și de care cred că celelalte state slave nu se vor plînge este mai curînd o încurajare și un sprijin. Noi am dori să vedem sprijinul nostru prietenesc interpretat în sensul celor spuse și nu în cel care îi place să i-l dea, pe nedrept, după părerea mea.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dl Brătianu. Pentru a nu irosi timpul Conferinței nu vreau să intru în expunerea completă a politicii trecute a României. Doresc totuși să spun că ea nu merită situația care se intenționează a i se impune astăzi. În orice caz, noi ne găsim — cel puțin așa după cum am înțeles totdeauna — în fața Conferinței Puterilor Aliate și Asociate care au luptat pentru a stabili între ele dreptul de egalitate al statelor mari și mici și pentru a institui reguli care să poată servi pe viitor ca principii și precedente. Printre aceste reguli, subliniez una care tinde să stabilească, în prezent, categorii diferite în ce privește suveranitatea statelor. În numele României, nu pot admite, de principiu. Nu este vorba de sfaturi prietenești, ci de obligații contractuale. Guvernul român va fi întotdeauna dispus să accepte sfaturi de la marii săi prieteni. Dar sfaturile înscrise în aceste tratate sub formă de angajamente precise de la guvern la guvern nu mai au acest caracter pur amical. Istoria ne furnizează precedente în această privință.

Așa au intervenit rușii în politica Turciei, pentru protejarea creștinilor și rezultatul pentru Turcia a fost în mod fatal destrămarea sa. În speță, acțiunea a fost bună, dar ea nu a fost logică, de vreme ce ea nu a avut ca scop final independența acestor popoare. Cu un alt scop, nu este posibil, nici în interesul statelor, nici în interesul minorităților să se admită o regulă de asemenea natură. După cum am avut onoarea să vă spun în scurtul expozeu pe care tocmai vi l-am citit, noi dorim, împreună cu Dv., să creem o lume nouă care să ia locul celei vechi. Această lume nouă trebuie astfel stabilită încît statele să găsească în cetățenii lor fii devotați și o viață de armonie frățească. Dacă minoritățile știu că libertățile de care se bucură le sînt garantate, nu prin bunăvoința statului căruia îi aparțin, ci prin protecția unui guvern străin, indiferent care, baza statului va fi neînsemnată. La baza însăși a noii stări de lucruri care se intenționează a se crea se pun fermenți contrari scopului urmărit de această Conferință. Formulez aceste observații, dlor, nu numai în numele independenței statului român, ci și în numele celor două mari principii pe care le reprezintă această Conferință. Unul din aceste principii privind pacea, ordinea, fraternitatea între populațiile aceluiași stat, altul vizînd egalitatea tuturor statelor mari și mici în conformitate cu drepturile lor de legislație internă. Iată de ce cer, în numele României, să nu i se impună condiții pe care nu le-ar putea admite.

Președintele. Vă rog să-mi permiteți să vă întreb dacă acceptați propunerea dlui Klotz.

Dl Brătianu. Desigur.

Președintele. Sîntem de acord. Așa după cum am spus, observațiile onorabilului domn Brătianu vor fi supuse unei noi examinări a șefilor de guverne. Vom trece acum la cererile delegației poloneze.

Cere cineva cuvîntul din delegația poloneză?

Dl Paderewski (Polonia). Eu cer, dle Președinte.

Domnul Președinte. Dl Paderewski are cuvîntul.

Dl Paderewski. Dle Președinte, Polonia a prezentat, în scris, observațiile sale cu privire la chestiunile financiare, dar întrucît aceste chestiuni trebuie considerate în ansamblu cu clauzele de despăgubiri, renunț la cuvînt în această problemă. Dimpotrivă, în numele guvernului polonez, declar că Polonia va acorda tuturor minorităților de rasă, limbă și religie, aceleași drepturi ca cele ale conaționalilor lor. Ea va asigura acestor minorități toate libertățile care le-au fost deja acordate de către marile națiuni și state occidentale, ea va fi gata să lărgească aceste drepturi în același sens pe care Societatea Națiunilor îl va socoti util pentru toate statele care o formează. Îmi exprim convingerea că aceste garanții, odată înscrise în legile fundamentale ale Poloniei prin Dieta sa constituantă, vor fi în totală conformitate cu spiritul atît de nobil și de elevat

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

care călăuzește marea activitate laborioasă a Conferinței de Pace. Este tot ceea ce am avut de spus.

Dl Președinte. Nu aveți alte propuneri de făcut chiar și în ce privește bunurile conaționalilor?

Dl Paderewski. Aceste propuneri, dle președinte, au fost deja făcute în scris și v-au fost trimise. Sper că veți avea marea bunătate de a le lua în considerare.

Dl Președinte. Delegația poloneză nu mai are nimic de cerut?

Dl Paderewski. Nu, dle președinte.

Dl Președinte. Atunci dau cuvîntul delegatului Republicii Cehoslovace.

Dl Kramař (Cehoslovacia). Cer cuvîntul.

Dl Președinte. Dl Kramař are cuvîntul.

Dl Kramař. Mi-aș permite să fac unele observații; sînt foarte satisfăcut de clauzele financiare, în ce privește cele referitoare la despăgubiri, vom avea prilejul să le reluăm în discuție.

Dl Președinte. Îmi permit să vă fac o singură observație, aruncînd o privire asupra tratatului pe care mi l-ați remis, mi se pare că au fost amestecate clauzele financiare cu chestiunea revendicării bunurilor de stat. Întrucît aceasta din urmă este menținută pentru polonezi și că urmează să ne pronunțăm în această privință, consider că este cazul să se facă deosebire între aceste două probleme; una va fi trimisă la Comisia de despăgubiri și cealaltă va fi păstrată.

Dl Kramař. Totul este în clauzele financiare.

Dl Președinte. Chiar și chestiunea poloneză?

Dl Kramař. Și aceasta. Mi-aș permite numai să reiau observațiile noastre cu privire la aceasta și să spun cîteva cuvinte despre un lucru care ne interesează în prezent în legătură cu frontierele statelor eliberate.

La Comisia frontierelor nu am fost în situația de a discuta problema. Este vorba de gara din Eskmuhk, care acum cîțiva ani a fost deplasată. Iată de ce se părea că există o situație foarte neplăcută.

Propun să înlocuim cuvintele din textul propus prin acestea: „prin punctul extrem est al podului de cale ferată". Nu este o modificare care să fie în dezacord cu însești ideile Comisiei frontierelor și aceasta ne va scuti de multe neplăceri.

Președintele. A fost trimisă chestiunea la o comisie competentă?

Dl Kramař. Nu am putut-o studia decît ieri.

Președintele. Comisia nu e reprezentată aici?

Dl Kramař. Nu.

Dl Jules Cambon (Franța). Cer cuvîntul.

Președintele. Dl Jules Cambon are cuvîntul.

Dl Jules Cambon. Această chestiune nu mi-a fost trimisă. Aud vorbindu-se de ea pentru prima dată astăzi.

Președintele. Puteți să ne faceți un raport la terminarea Conferinței cînd urmează să ne întrunim?

Vreți să vă înțelegeți cu dl Kramař pentru a face un raport imediat?

Dl Kramař. În privința minorităților, admit textul care ni se propune sub rezerva unor ușoare modificări. Cer eliminarea a 2 cuvinte care, după părerea mea, sînt complet inutile și care de altfel ne-ar putea pricinui mari neplăceri pentru că ar aprecia situația noastră cu totul diferit de ceea ce președintele a dorit să indice.

Noi sîntem gata să facem totul pentru minorități, ca să avem pace în țară și noi vom fi foarte bucuroși să putem trata această chestiune cu Marile Puteri. Cu toate acestea sînt aici trei cuvinte care după părerea mea sînt total inutile. Se spune „Cehoslovacia acceptă să includă în tratatul cu principalele Puteri Aliate și Asociate orice măsuri care ar putea fi considerate necesare

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pentru protejarea, în Cehoslovacia, a intereselor locuitorilor care se deosebesc de majoritatea populației prin rasă, limbă sau religie"...

Aș solicita să se suprime cuvintele: „care ar putea fi considerate necesare", pentru că noi facem acest tratat prin bună înțelegere, Rezultatul va fi același.

Președintele. Dacă doriți să subliniați cele trei cuvinte a căror suprimare o solicitați și să-mi dați textul, îl voi aduce la cunoștința Adunării.

Dl Kramař. Aș avea unele amendamente de prezentat la clauzele care ne-au fost înaintate și care sînt foarte dificile de înțeles pentru străini. Nu voi insista de altfel asupra acestui punct deoarece Comitetul de redactare va binevoi să examineze această chestiune și amendamentele noastre cu toată bunăvoința cu care sîntem obișnuiți.

Noi dorim, de exemplu, să dăm germanilor din Boemia dreptul de a opta pentru naționalitatea austriacă, în timp ce în conformitate cu textul care ne este prezentat, lucrul n-ar fi deloc posibil.

Celelalte modificări pe care le propunem sînt analoage cu acestea și sînt destinate clarificării textului.

Dl Președinte. Comitetul de redactare ar fi gata să facă un raport într-un termen foarte scurt?

Dl Fromageot. Comisia a avut onoarea să trimită Consiliului Suprem o notă în această chestiune.

Dl Președinte. Perfect.

Dl Kramař. Clauzele financiare...

Dl Președinte. Sîntem de acord.

Delegația sîrbă are observații de prezentat?

Dl Trumbič. Delegația sîrbă, croată și slovenă a avut onoarea să depună pe biroul Conferinței propuneri care vizează modificarea unor anumite clauze, îndeosebi în ce privește problema minorităților, cea a libertății tranzitului și comerțului, cea a frontierei noastre septentrionale precum și clauzele financiare și economice. În ce privește clauzele financiare și economice, nu mă voi ocupa de ele, aceasta nefiind necesar, date fiind declarațiile care s-au făcut înaintea mea.

În problema chestiunii minorităților, aș dori să fac în esență aproape aceleași observații ca dl Kramař.

Am dori să suprimăm anumite cuvinte din redactarea oficială și să spunem că Statul sîrb, croat și sloven se angajează să stabilească, de comun acord cu principalele Puteri Aliate și Asociate, dispozițiile necesare pentru a proteja, în teritoriile care au făcut parte din monarhia austro-ungară și cedate prin prezentul tratat Statului sîrb, croat și sloven, interesele locuitorilor minorităților. Diferența între cele 2 texte este evidentă.

Dl Președinte. Este revendicarea sîrbă și cehoslovacă?

Dl Trumbič. Revendicarea sîrbă este la fel ca cea a statului cehoslovac. Vă voi da, dle președinte, textul noii noastre propuneri.

Ceea ce cerem noi este ca principalele puteri să se înțeleagă cu noi pentru a insera de comun acord aceste dispoziții într-un tratat de ansamblu.

Cea de a doua problemă asupra căreia aș dori să vă atrag atenția este limitarea tratatului viitor la teritoriile care au aparținut mai înainte Austro-Ungariei. Noi vă cerem să nu-l extindeți la Serbia.

Dl Președinte. Vă referiți la textul care vizează minoritățile?

Dl Trumbič. Da.

Dl Președinte. Propuneți să-l limităm la noile teritorii?

Dl Trumbič. La cele care au aparținut cîndva monarhiei austro-ungare.

Rațiunea este evidentă. Serbia era un stat independent. Ea are drepturi cîștigate. Astăzi nu este de dorit de a impune teritoriilor vechii Serbii unele

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

clauze care ar putea deranja dreptul de suveranitate pe care-l posedă ca stat ce a existat înainte de război.

Îmi permit, dle președinte, să vă prezint redactarea exactă a ceea ce am dori noi să vedem că acceptați.

Dl Președinte. Bine.

Dl Trumbič. O a doua chestiune privește frontiera septentrională a Statului sîrb, croat și sloven. Noi avem impresia că textul în problema acestei frontiere nu este nici suficient de clar, nici suficient de precis. Prima redactare atribuia statului iugoslav orașul Radkersburg; în timp ce în ultima redactare, nu se mai pune problema. Deci textului îi lipsește claritatea întrucît nu se știe dacă Radkersburg va aparține statului iugoslav sau va rămîne la Austria.

Carintia a făcut obiectul unei chestiuni la comisia teritorială la 21 mai. În problema lui Prekomurje, noi am prezentat o nouă redactare a cărei esență este următoarea.

În Tratatul de pace cu Austria citim în partea a II-a, frontiera Austriei 3°, art. I, II, III, că frontiera între Austria și Iugoslavia, presupunînd că ea va trebui trasată între extremitatea orientală a frontierei austro-italiene (care va fi mai tîrziu fixată) și cota 1054 la Stroina, care va fi ulterior determinată de către principalele Puteri Aliate și Asociate, plecînd de la Stroina, frontiera va fi reprezentată printr-o linie ce va fi hotărîtă pe terenul sau prin Drava în aval de confluența sa cu Lavant și trecînd prin cota 1522, sau (cum s-a spus în rezumat, pagina 2) printr-o linie care trece chiar la est de Bleiburg și traversează Drava deasupra confluenței sale cu Lavant. În partea a III-a, 5°, Secțiunea 2, art. 4, găsim remarca: Klagenfurt este rezervat.

Delegația Statului sîrb, croat și sloven declară că aceste dispoziții nu țin cont nici de revendicările sale, nici de minimum de cereri pe care le-a făcut cunoscute Comisiei teritoriale. Punctul referitor la Stroina și Bleiburg deschide o perspectivă care se găsește în contradicție absolută cu revendicările sale. Delegația noastră se află sub impresia deprimantă că se intenționează excluderea statului sîrbilor, croaților și slovenilor din Carintia. Într-adevăr, nici una din numeroasele propuneri n-a fost luată în considerare. Or, chiar potrivit statisticilor austriece, în jur de aproximativ 100 000 sloveni locuiesc în teritoriile respective; nimic nu împiedică deci intervenția unei soluții echitabile.

Delegația sîrbă, croată și slovenă are regretul să constate că Puterile Aliate și Asociate nu au ținut cont de această cerere, chiar în măsura în care germanii înșiși au făcut-o așa după cum dovedește cartea *Staatsgrenze des Kartengebiets* (1919). Ea se consideră deci obligată să atragă în mod stăruitor atenția Marilor Puteri asupra situației insuportabile în care se va găsi poporul sloven dacă sacrificiile sale în Adriatica sînt dublate de pierderea Carintiei slovene. Ființa poporului sloven nu se va putea consola nicicînd de această lovitură și acest ferment constant de iredentism care ar împiedica dezvoltarea liniștită a statului sîrb, croat și sloven s-ar păstra și va fi o cauză perpetuă de sentimente ostile față de Austria germană. Delegația sîrbă, croată și slovenă se consideră deci și mai mult obligată să facă un ultim apel la Conferința pentru a obține adăugarea definitivă a teritoriului situat deasupra liniei determinate în anexa I și trasate pe harta geografică Styria — Prekomurje...

În partea a II-a deja menționată, Mura poate fi considerată ca o frontieră naturală pînă la întîlnirea sa cu frontiera între Austria și Ungaria, chiar dacă după părerea delegației noastre această formulă ar atrage după sine excluderea din regatul sîrbilor, croaților și slovenilor a regiunii Radkersburg.

În sfîrșit, noi supunem atenției Marilor Puteri faptul că, în partea a II-a cu Ungaria, determinarea punctului de plecare între frontiera dintre Austria și Ungaria este inexactă pentru că nu ține seama de faptul că Prekomurje

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

trebuie să facă parte din regatul sîrbilor, croaților și slovenilor. Același lucru este valabil și pentru rezumat, pagina III.

Am onoarea să declar că delegația noastră insistă asupra acestei propuneri și eu rog înalta adunare să binevoiască a o lua în considerare.

Președintele. Dl Tardieu are cuvîntul.

Dl André Tardieu (Franța). În ce privește Radkersburg, este o eroare materială care figurează în textul vechii formulări care a justificat intervenția dlui Trumbič. Linia se rectifică după cum dorește dînsul.

În ce privește restul din Prekomurje, nu este cazul să se facă aici aluzie la Tratatul cu Austria, întrucît, cu excepția micului colț din Radkersburg, Prekomurje este teritoriu ungar. Dispozițiile referitoare la Prekomurje vor fi inserate în tratatul cu Ungaria.

Președintele. Are cuvîntul dl președinte Wilson.

Dl Președinte Wilson (traducere). Regret foarte mult că această reuniune se termină lăsînd în spiritul unora impresia permanentă că noi am auzit aici exprimîndu-se ideea că Marile Puteri doresc să-și impună întru totul influența față de puterile mai mici printr-un sentiment de autoritate și orgoliu. Doresc să atrag atenția asupra unui aspect din regulamentul la care lucrăm împreună. Noi dorim să asigurăm pacea lumii și să facem să dispară în viitor orice element de tulburare și pericol. Una din condițiile esențiale ale acestui fapt este o împărțire echitabilă a teritoriilor potrivit afinităților și dorinței populațiilor. Acest lucru făcut, Puterile Aliate și Asociate vor garanta menținerea condițiilor pe cît posibil juste la care vom fi ajuns. Ele vor fi acelea care își vor lua angajamentul și greutatea este forțamente asupra lor pe care stă în principal responsabilitatea, întrucît ele sînt cele care au făcut, prin forța lucrurilor, efortul cel mai mare în timpul războiului și nu trebuie uitat faptul că forța este garanția finală a păcii comune. În aceste condiții este nedrept ca adoptînd tonul, nu de dictatori, ci de consilieri și de prieteni, ele să vă spună: Nu putem să vă garantăm frontierele dacă nu credem că ele satisfac anumite principii ale dreptului și disputelor. Același raționament se aplică și minorităților. Cu aceeași grijă a fost menționat statutul minorităților. Dacă doriți ca principalele Puteri Aliate și Asociate să garanteze însăși existența acestor state, este nedrept ca ele să aibă satisfacție în ce privește condițiile pe care ele le consideră indispensabile pentru evitarea cauzelor viitoare ale războiului? Noi cerem prietenilor noștri din Serbia și din România să creadă că noi nu dorim totuși în această seară să aducem atingere suveranităților vechi și recunoscute, dar teritoriilor care ar redobîndi aceste vechi suveranități, prezentul tratat de pace le va ajuta foarte mult. Este imposibil, de exemplu, de a trata pe de o parte regatul sîrb, croat și sloven ca unit drept consecința evenimentelor la care am fost martori și, pe de altă parte, de a păstra regatul sîrb ca un stat aparte sub anumite raporturi. Dacă aceste state sînt temeinic constituite, grație tratatului pe care-l facem împreună, cei care vor garanta, în ultimă instanță, aplicarea lui au dreptul să vegheze ca condițiile în care aceste state vor fi definitiv instituite să fie de natură a asigura pacea comună. Dorința noastră în această privință nu este de a interveni într-un mod care să deranjeze în vreun fel aceste state, ci de a le ajuta și de a ajuta cauza comună.

Sperăm că nu veți ezita să acceptați punctul nostru de vedere, pentru că noi nu vedem un alt mijloc de a rezolva această problemă. Cum s-ar putea prezenta în fața Congresului, în fața poporului american guvernul Statelor Unite, pretinzînd că a ajutat la asigurarea păcii mondiale, dacă el crede că reglementarea intervenită conține elemente instabile și periculoase?

Dacă omenirea se află din nou tulburată, dacă condițiile, pe care le considerăm toți ca fiind fundamentale, sînt readuse pe tapet, garanția care vă este dată vrea să însemne că Statele Unite vor face să treacă de această parte a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

oceanului, armata și flota lor. Este surprinzător ca în aceste condiții ele să dorească să facă în așa fel încît reglementarea diferitelor probleme să le apară întru totul satisfăcătoare?

I-aș spune îndeosebi dlui Brătianu că noi nu avem nici cea mai mică dorință de a încălca suveranitatea țării sale, că noi nu vrem să facem nimic care i-ar putea displace.

România va ieși din acest război mare, puternică, cu creșteri teritoriale datorită efortului comun și vigorii armatelor noastre.

Noi avem deci dreptul să insistăm asupra acestor condiții, care după părerea noastră, vor face acest succes definitiv.

Îl rog pe prietenul meu, dl Brătianu, prietenul meu dl Kramař, prietenul meu dl Trumbič să creadă că dacă noi n-am menționat în articolul despre care a fost vorba adineauri este pentru că Marile Puteri nu sînt ele cele care vor să-și impună condițiile, ci pur și simplu pentru că ele doresc să asigure că pot garanta, cu toate forțele de care pot dispune, ansamblul de avantaje pe care acest tratat vi-l dă, ca și nouă.

Este vorba de a lucra în comun și această colaborare nu se poate baza decît pe un acord. A lăsa soluționarea acestor chestiuni pe seama negocierilor ulterioare, așa după cum s-a vorbit, aceasta ar însemna că la terminarea lucrărilor acestei conferințe, grupări separate vor decide între ele ce trebuie în realitate să facă parte din baza generală a păcii lumii. Aceasta ar părea imposibil.

Sper că vom ajunge — acesta este scopul nostru — la o cooperare cordială și voluntară pe singura bază posibilă. Această bază, este necesar să o exprimăm astfel, este de partea în care se găsește forța care va asigura menținerea păcii, este de partea forței care va da garanția supremă a acestei păci.

Nu este necesar să mă opresc la sensul pe care îl atribuim cuvintelor: „forță". Statele Unite n-au avut niciciînd vreo intenție agresivă și dv. cunoașteți motivul intervenției lor în problemele lumii vechi.

Noi urmărim un țel comun; tot ceea ce dorim este de a vă ajuta să atingeți acest țel, de comun acord cu noi; noi nu dorim decît să ne asociem cu voi și nu dorim să facem nimic care să fie contrar intereselor dv. reale.

Dl Brătianu. Înalta personalitate a președintelui Wilson dă tuturor cuvintelor și tuturor sfaturilor sale un caracter cu totul deosebit de autoritate. Îmi permit, în mod amical, în numele marilor principii pe care însuși președintele le-a proclamat, să atrag atenția asupra temerii că anumite aplicări ale principiilor, făcute cu cea mai bună intenție, să nu ducă în mod sigur la rezultate contrare scopului urmărit.

Așa după cum am spus, trebuie să rezulte din activitatea acestei Conferințe o concluzie sigură. Ea a făcut o mare operă de justiție, ea a stabilit nu numai garanțiile împotriva inamicului, ci și egalitatea tuturor statelor, mari și mici. Dacă principii ca cele care se intenționează să se înscrie astăzi în Tratatul cu Austria au fost inserate în statutul Societății Națiunilor, noi nu ne vom opune la aceasta. Dl președinte Wilson va binevoi să-și amintească că delegația română a votat ca aceste principii să fie stabilite odată pentru totdeauna. A acționa așa după cum se așteaptă în tratatul actual înseamnă a stabili grade diferite de suveranitate.

În ciuda sentimentelor de prietenie și de profundă admirație pe care le am pentru poporul italian, nu pot concepe de ce, în condiții identice, țări ca România sau ca Serbia să trebuiască a fi tratate altfel decît Italia.

Pe de altă parte, așa după cum am avut onoarea să explic, se intenționează să se statornicească o viață frățească între popoarele pe care situația lor geografică le obligă să se constituie în același stat. Ar fi o greșală capitală să se determine ca aceste bune raporturi de prietenie să depindă de un terț, indiferent care.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Nu trebuie pierdut din vedere că dacă în fruntea guvernelor marilor puteri actuale se găsesc oameni inspirați de cele mai nobile principii, se poate foarte bine ca evoluțiile politice să determine aceleași state să fie reprezentate de alți oameni, sau ca noi interese să apară care să facă unele guverne să devieze de la poziția lor anterioară și să le angajeze în acțiuni concepute nu în vederea acestor mari principii, ci în favoarea anumitor interese speciale.

Este sigur că Marile Puteri, prin sacrificiile lor, au asigurat victoria marii cauze a tuturor; dar eu mi-aș permite să adaug la cuvintele pe care le-a spus președintele — și pentru care îi mulțumesc în numele tuturor statelor mici — cînd a afirmat că solicitudinea marilor factori politici ne este dobîndită și că el dorește să garanteze securitatea tuturor, aș adăuga, spun, că responsabilitatea fiecăruia dintre state, indiferent de mărimea lui, nu este mai puțin totală în ce privește independența și securitatea sa.

Astfel, la ora actuală, România este obligată să asigure, cu propriile sale trupe, apărarea nu numai a frontierelor sale, ci și a unei cauze care interesează tot centrul Europei. Prin urmare, dacă Marile Puteri au un rol mai însemnat, în raport cu importanța lor, responsabilitatea și rolul statelor independente, indiferent de mărimea lor, rămîn întregi.

Îi rog pe reprezentanții Marilor Puteri și îndeosebi pe președintele Wilson de a nu le limita printr-o aplicare periculoasă a marilor principii care ne sînt scumpe tuturor. Nu este nevoie să se facă eforturi pentru ca drepturile minorităților să fie recunoscute. Nu este nici unul dintre statele actualmente reprezentate aici care să nu fie convins de necesitatea respectării și dezvoltării acestor libertăți. Lăsați deci aceste state să se dezvolte în singurele condiții care permit consolidarea pașnică a situației politice generale pe care noi trebuie să o constituim astăzi.

Animați de sentimente atît de respect cît și de recunoștință față de Marile Puteri pentru serviciile pe care le-au făcut, eu le rog stăruitor să examineze, cu tot interesul ce decurge din atît de mari principii, propunerile și declarațiile făcute de guvernul român; întrucît este necesar ca aceste propuneri să fie admise, altfel România nu-și va mai păstra, în integritatea sa, independența de care s-a bucurat în trecut pentru reglementarea chestiunilor de ordin interior.

Dl Venizelos. Cer cuvîntul.

Dl Președinte. Dl Venizelos are cuvîntul.

Dl Venizelos. Îmi permit cu tot respectul să atrag atenția dlui președinte că clauzele în discuție nu fac în mod necesar parte integrantă din Tratatul de pace cu Austria. Aș dori, ca atare, să vă sugerez, după detașarea acestor clauze, să comunicați luni restul condițiilor de pace cu Austria și să trimiteți aceste clauze să fie examinate de o reuniune privată a șefilor celor 5 Mari Puteri cărora să li se alăture șefii puterilor cu interese limitate, special interesate; vor fi deci 10 persoane cu totul care, în jurul unei mese, vor reuși cu siguranță să găsească o cale potrivită, dînd satisfacție Marilor Puteri, de a potoli îngrijorările legitime ale puterilor cu interese limitate.

Dacă considerați necesară încorporarea acestor clauze în Tratatul de pace cu Austria, vom avea timpul, pînă chiar în ajunul semnării tratatului — pentru că aceste clauze nu interesează Austria — să le formulăm și să le introducem în acest tratat, pentru a evita redactarea unui tratat special, în ce privește puterile cu interese limitate.

Iată ce îmi permit să vă sugerez.

Dl Președinte. Propunerea domnului Venizelos va fi desigur examinată împreună cu cele care ne-au fost deja înaintate.

Ordinea de zi este epuizată.

Mai dorește cineva să ia cuvîntul?

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Viitoarea reuniune a Conferinței va avea loc luni, la prînz, la castelul de la Saint-Germain-en-Laye.

Ședința s-a ridicat.

(Ședința s-a ridicat la orele 15,05)

619

1919 mai 31, Paris. **Telegramă trimisă de Ion I. C. Brătianu lui Mihail Pherekyde în care îi comunică întrevederea cu St. Pichon, ministrul afacerilor externe al Franței.**

Paris le 31 mai 1919

Pherekyde, Président du Conseil, Bucarest

Le ministre des affaires etrangéres, Mr. Pichon m'acommuniqué aujourd'hui que, selon le Général Franchet d'Esperey, le Gouvernement roumain avait l'intention de faire marcher l'armée roumaine sur Budapest et il m'a dit que les grandes Puissances s'y opposent.

Je l'ai assuré qu'elles n'avaient rien à craindre de pareil, que le Gouvernement roumain n'avait pas l'intention de faire marcher l'armée roumaine sur Budapest, que nous n'aurions conçu une telle opération que dans l'intérêt de l'Entente, avec son concours et après reconnaissance du service ainsi rendu.

Brătianu
no. 401

■ Arh. St. București, Col. documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918—1921, f. 28.

Paris la 31 mai 1919

Pherekyde, președinte al Consiliului București

Ministrul afacerilor străine dl Pichon mi-a comunicat astăzi că, după generalul Franchet d'Espérey, guvernul român ar avea intenția să trimită armata română asupra Budapestei și că Marile Puteri se opun.

Eu l-am asigurat că nu au de ce să se teamă pentru că guvernul român nu are intenția de a trimite armata română asupra Budapestei, că noi nu am fi conceput o asemenea operațiune decît în interesul Antantei cu concursul său și după recunoașterea serviciului astfel îndeplinit.

Brătianu
nr. 401

620

1919 mai 31, Budapesta. **Fragment din jurnalul operațiunilor militare al Comandamentului armatei ungare.**

528. sz. dokumentum
1919 május 31

Délig helyzet:

1. dandár szakaszában az ellenség a garamkövesdi vasúti hidat birtokába vette. A 16. gyalogezred újabban tért nyert.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3. hadosztály zömével pihen. Losonc birtokunkban van.

5. hadosztály balszárnya Kisgömör és Feled közötti magaslatokon, jobbszárnya Edelénytől északra és Szirákhegy vonalában. Ellenség Szuhakállót és Nagykállót megszállva tartja.

6. hadosztály Jánosd-Aszaló vonalában. Hernád mentén a helyzet nem változott.

Esti helyzet:

1. dandár: Balassagyarmattól északra ismét tért nyertünk.
3. hadosztálynál csak kisebb változások.
5. hadosztály Rimaszombatot elfoglalta.

III. hadtest Edelényt szállotta meg, és Hernád völgyében Homrog-Lak-Csobád vonalát érte el.

A Hadseregparancsnokság az északi arcvonalon a támadásban résztvevő, közvetlenül alárendelt magasabb parancsnokságtól délutánig jelentést kért be, éspedig: ellenségről összbenyomás, saját csapataink erkölcsi és fizikai állapota, javaslat a további működésre. (531/5. hdm. sz.)

III. hadtest jelentése:

Csehek általában visszavonulóban, csak gyengébb ellenállást fejtenek ki.

Románok szívósan ellenállnak. Úgy látszik időnyerésről van szó, hogy Debrecen-Nagyváradról csapatakat szállítsanak fel.

Az ellenség Hernádon kifejtett ellenállásának megtörése után valószínűleg csak Sátoraljaújhely — Kassa vonalában lesznek újabb harcok.

Csapatok hangulata: 1. hadosztály gyenge és rossz. 4. hadosztály hangulata emelkedett.

Szándék: támadást legerélyesebben folytatni.

5. hadosztály:

Ellenség csak gyengébb erőkkel állott szemben.

Csapatok hangulata kitünő.

Előnyomulás folytatása legalább Rozsnyó-Nagyrőce-Tiszalúc vonaláig.

3. hadosztály: Ellenség rendezett visszavonulásan.

Csapatok hangulata általában jó.

Szándék: Zólyom felé előnyomulni.

1. dandár: Ellenség ellenállást fejt ki.

Csapatok hangulata lelkes.

Szándék: Esztergomnál hídfőt létesíteni. 1 zászlóaljat Lévára előretolni. Érsekújvárra 2 zászlóaljat.

Ezen jelentések alapján a Hadseregparancsnokság elhatározása:

Támadást folytatni.

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 596 (Tisztázat. — HIL TK 51. csomo. A Hdsg. — parság hadműv. naplója).

Documentul nr. 528
din 31 mai 1919

Situaţia pînă la prînz:

În sectorul Brigăzii 1 duşmanul a luat în posesie podul de cale ferată de la Garamkövesd. Regimentul de infanterie 16 a cîştigat din nou teren.

Divizia 3 se odihneşte cu grosul său. Losonc este în posesia noastră.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Flancul stîng al Diviziei 5 — pe înălțimile dintre Kisgömör și Feled, iar flancul drept pe linia la nord de Edelény și Muntele Szirák. Inamicul ține ocupat Szuhakálló și Nagykálló:

Divizia 6, pe linia Jánosd-Aszaló. Lîngă Hernád situația nu s-a schimbat.

Situația seara:

Compania (dandar) 1: La nord de Balassagyarmat am cîștigat din nou teren.

La Divizia 3 numai schimbări minore.

Divizia 5 a ocupat Rimaszombatul.

Corpul 3 armată a ocupat Edelény și în valea Hernád a ajuns la linia Homorogd-Lak-Csobád.

Comandamentul armatei a cerut de la comandamentele superioare subordonate direct, participante la ofensiva de pe frontul nordic de luptă, pînă după masă rapoarte despre: impresia generală despre inamic, starea fizică și morală a trupelor proprii, propuneri privind activitatea de viitor (nr. o.mil. 531/5).

Raportul Corpului 3 armată:

Cehii în general în retragere, desfășoară doar o rezistență minoră. Românii rezistă dîrz. Se pare că e vorba despre cîștigare de timp, ca să expedieze de la Debrețin-Oradea Mare trupe.

După înfrîngerea rezistenței inamicului manifestată la Hernád, probabil că noi lupte vor fi numai pe linia Sátoraljaújhely-Kassa.

Starea de spirit a trupelor: Divizia 1 este slabă și rea. Starea de spirit a Diviziei 4 s-a îmbunătățit.

Intenția: continuarea cea mai energică a ofensivei.

Divizia 5:

Inamicul i-a stat în față numai cu forțe minore.

Starea de spirit a trupelor excelentă.

Continuarea înaintării cel puțin pînă la linia Rozsnyó — Nagyrőce-Tiszolc.

Divizia 3: Inamicul în retragere organizată.

Starea de spirit a trupelor în general bună.

Intenția: înaintare spre Zólyom.

Compania 1: Inamicul a manifestat rezistență.

Starea de spirit a trupelor entuziastă.

Intenția: înființare de cap de pod la Esztergom. Împingerea înainte a unui batalion la Léva. La Érsekújvár a două batalioane.

Pe baza acestor rapoarte, comandamentul armatei decide:

Continuarea ofensivei.

621

1919 mai. **Raport al directorului vămilor de la Nisa, Magnan, redactat în urma unei misiuni în România, referitor la provinciile românești ce s-au unit cu România; informații și aprecieri privind poziția lor geografică, trecutul lor istoric, dezvoltarea demografică, bogățiile solului și subsolului, industria.**

Copie

Rapport fait par Monsieur Magnan, Directeur des Douanes à Nice, sur une mission en Roumanie

(Mai 1919)

[...][1].

Après avoir indiqué sommairement les ressources économiques des provinces que le traité de paix attribuera vraisemblablement à la Roumanie,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

j'examinerai les divers points sur lesquels devraient, à mon avis, porter nos efforts immédiats.

I. *La Nouvelle Roumanie*

En 1914, la Roumanie était peuplée de 7.500.000 habitants, répartis sur un territoire de 131.000 kilomètres carrés. On a signalé souvent l'énorme accroissement de la population roumaine qui, de 3.864.000 habitants en 1859, époque de la réunion des deux Principautés (Moldavie et Valachie) sous un seul Hospodar, a passé à 5.800.000 habitants en 1893, et à 7.248.000 en 1912.

Dans la nouvelle Europe, la Roumanie occupera une place autrement considérable. Agrandie de la Transylvanie, de la Bukovine, de la Bessarabie, de la Dobroudja, ses anciennes provinces, et sans doute du Banat, elle comptera environ 16 millions d'habitants sur une superficie de 340.000 kilomètres carrés.

Transylvanie. — Ce pays, compris entre le cours supérieur de la Theiss, le cours inférieur du Maros jusqu'à son embouchure, et les Carpathes jusqu'à la région du Severin, fut le berceau du peuple roumain. Séparé une première fois, par la Hongrie, au 14e siècle, des principautés danubiennes, il passa successivement sous diverses dominations qui en modifièrent à peine la physionomie ethnique. En 1867, pour noyer la population latine dans la masse magyare de la rive gauche de la Theiss, le Gouvernement de la Buda-Pesth avait divisé la Transylvanie en plusieurs districts, et réussi à y implanter quelques colonies magyares (Szeklers ou Secouis) et saxonnes qui bénéficiaient de privilèges spéciaux. Mais ces tentatives n'aboutirent pas à l'homogénéité cherchée. Les éléments étrangers demeurèrent isolés au milieu de la masse roumaine, qui forme aujourd'hui, comme auparavant, la grande majorité de la population.

La Transylvanie a une superficie de 125.000 kilomètres carrés sur lesquels vivent 6.200.000 habitants. Montagneux dans sa plus grande partie, son sol est assez également divisé en forêts (33,8 p.%) en terres labourables (33,9 p.%) en prairies et pâturages (26,8 p.%). La vigne, les jardins et les vergers occupent 48 p.%, les étangs et rivières 0,3 p.%, la surface non cultivable étant réduite à 0,4 p.% de la superficie totale. La petite culture y est assez intensive. Quant à l'industrie, elle sera représentée surtout dans l'avenir par la métallurgie, dont le développement certain promet à la Roumanie un appoint inestimable. Des mines relativement importantes d'or, d'argent, de fer et de charbon sont actuellement en cours d'exploitation. On trouve en outre, en Transylvanie, des gisements de lignite et du sel gemme. Les mines et gisements en functionnement sont au nombre de 9 pour l'or, de 16 pour l'or et l'argent, de 1 pour l'argent, de 3 pour le cuivre et le plomb, de 10 pour le fer, de 2 pour le charbon, de 27 pour le lignite et de 8 pour le sel. On y compte 12 hauts-fourneaux et 30 usines métallurgiques (usines de réparations principalement, car la véritable industrie métallurgique est à créer en Transylvanie). Les autres installations industrielles consistent en 52 moulins, 4 sucreries, et divers établissements sans importance particulière.

La Transylvanie appartient naturellement à l'hinterland roumain. C'est par des moyens artificiels que la monarchie dualiste détournait vers Fiume le commerce du Royaume. Les voies d'accès à la mer les plus naturelles sont celles qui vont, soit par fer jusqu'à Constantza, soit par eau en suivant le cours du Maros, de la Theiss, et enfin du Danube jusqu'à Braïla, Galatz et Sulina. Il faut noter encore que les principales rivières roumaines prennent leur source en Transylvanie. On ne peut songer à organiser les forces hydrauliques de la Roumanie, non plus que l'irrigation de la plaine danubienne, qu'en combinant les ressources de la Transylvanie avec celles du Royaume.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cette remarque s'applique également aux autres parties de la nouvelle Roumanie.

Bukovine. — La Bukovine a cessé d'appartenir à la Moldavie (alors sous la domination turque) en vertu d'un acte de délimitation signé en 1776, qui attribua à l'Autriche une bande de territoire réclamée par cette puissance à l'effet d'établir des communications entre la Transylvanie et la Galicie *. La population en était, à ce moment, exclusivement roumaine, mais les intrusions favorisées par le Gouvernement autrichien eurent pour effet d'y grouper diverses colonies d'Allemands, de Juifs et de Ruthènes. Les populations roumaines sont cependant demeurées compactes, malgré la germanisation, et l'importance en est à peu près égale à celle des éléments étrangers.

Le pays est peuplé de 800.000 habitants, sur une superficie totale de 10.441 kilomètres carrés. La terre arable y représente 19 p.%, les forêts 40 p.%, les prairies et pâturages 30 p.%, les vignes, jardins et vergers, 1,5 p.%, les étangs et rivières 0,3 p.%, les terres non cultivables 9,2 p.%. La production agricole est loin de suffire aux besoins de la population. Il y existe une mine d'argent, deux mines de cuivre et plomb, une mine de sel gemme. Quant à l'industrie, elle est représentée par une usine métallurgique (avec la même remarque que ci-dessus), 7 moulins, 3 sucreries, et 251 autres établissements divers.

Banat. — Habité par des Roumains, le Banat constituerait, depuis la fondation de la Dacie, le prolongement de la Valachie au delà des Carpathes. Il passa sous la domination turque en 1526, puis fut réuni, en 1876, à la couronne de Hongrie, qui l'a conservé, sous un régime d'oppression, jusqu'à l'époque actuelle. La population du Banat était, en 1919, de 1.582.133 habitants sur une superficie de 28.523 kilomètres carrés. C'est un pays extrêmement fertile, et très favorable à l'élevage, qu'on y pratique en grand dans la région montagneuse. On y cultive des céréales, la pomme de terre, la betterave, le chanvre, le tabac et la vigne. De très belles forêts, s'étendant sur 600.000 hectares, contiennent des essences variées, hêtre, chêne, sapin, bouleau, frêne, orme, etc. Il y existe en outre des mines de fer et de houille, dont l'exploitation, déjà commencée, pourra, par la suite, être intensifiée et procurer au pays des ressources considérables.

Bessarabie. — La Bessarabie est située entre le Pruth, le Dniester, et la mer Noire. Elle fut enlevée à la Principauté moldave, dont elle avait fait partie pendant cinq siècles, par le traité de Bucarest de 1812, qui la céda aux Russes. Elle fut de nouveau réunie à la Moldavie, en 1856, mais partiellement. [2] Temporairement aussi, puisque vingt ans plus tard, à la suite du congrès de Berlin, la province revenait sous la domination russe, en échange d'une partie de la Dobroudja, qui était attribuée à la Roumanie. Après la révolution russe de 1917, la Bassarabie proclama d'abord son autonomie (3 Novembre 1917). Elle décida ensuite (9 Avril 1918)[3] de se réunir à la Roumanie.

En 1856, la Bessarabie comptait près d'un million d'habitants. La population atteignait, en 1891, 1.625.000 habitants environ, et 2.604.800 en 1913. Sur ce chiffre, 1.900.000 habitants sont roumains et parlent la langue roumaine. La superficie du pays est de 44.000 kilomètres carrés, dont plus de la moitié est formé de terres labourables, le surplus consistant principalement en forêts, prairies et pâturages. La Bessarabie est essentiellement agricole. La culture du blé, du seigle, de l'orge, de l'avoine, de la vigne, du tabac, l'élevage du bétail et la pêche sont ses principales ressources, mais le développement de l'industrie forestière, qui n'est encore qu'à son début, et la création possible

* En fait, l'Autriche s'empara, grâce à divers subterfuges, d'une portion de la Moldavie bien plus étendue que celle qu'elle avait tout d'abord demandé.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

d'autres industries feront certainement de cette province l'une des plus riches de la nouvelle Roumanie.

Dobroudja. — Colonie grecque, puis romaine, la Dobroudja, située entre le Danube et la mer Noire, avait fait partie de la Valachie jusqu'au 15 siècle, époque de la conquête turque. Annexée par la Russie en 1812,[4] elle fut partiellement restituée à la Roumanie lors du Congrès de Berlin, en échange de la Bessarabie[5], donnée à l'Empire moscovite. La seconde guerre Balkanique, que termina la paix de Bucarest (1913), rendit à la Roumanie une nouvelle portion de la Dobroudja, mais le reste du territoire fut laissé à la Bulgarie.

C'est un pays de forêts et de steppes, surtout dans la partie orientale, mais qui a l'inappréciable avantage d'ouvrir à la Roumanie un important débouché maritime, et d'enfermer les bouches du Danube.

La Dobroudja a prospéré sous la domination roumaine. Le Royaume, qui l'avait reçue inculte et mal administrée, y a tracé de nombreuses voies de communication. Il a en outre amélioré l'enseignement, l'organisation politique et sociale, transformé les steppes en exploitations agricoles, aménagé supérieurement le port de Constantza, et fondé les pêcheries du Danube, naguère encore en pleine prospérité.

La superficie totale de la province, y compris la partie bulgare, est de 35.000 kilomètres carrés. Elle compte 340.000 habitants, dont 190.000 Roumains, le surplus étant formé principalement de Bulgares, de Turcs, de Russes et de Tatares [...][6].

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 221, c. 371—374; Archives Nationales, Paris Archives privées (A.P.), 94 AP 396).

Copie

Raport al Dlui Magnan, directorul Vămilor la Nisa privind o misiune în România

(Mai 1919)

[...][1].

Înainte de a prezenta sumar resursele economice ale provinciilor pe care Tratatul de pace le va atribui probabil României, voi analiza diferite aspecte, asupra cărora ar trebui, după părerea mea, să ne îndreptăm eforturile imediate.

I. *Noua Românie*

În 1914, România era populată de 7 500 000 locuitori, repartizaţi pe o suprafaţă de 131 000 km². S-a semnalat adesea enorma creştere a populaţiei române care, de la 3 864 000 locuitori în 1859, epoca Unirii celor două Principate (Moldova şi Valahia) sub un singur domn, a crescut la 5 800 000 locuitori în 1893, şi la 7 248 000 în 1912.

În noua Europă, România va ocupa un loc mult mai important. Mărită prin alipirea Transilvaniei, Bucovinei, Basarabiei, Dobrogei, vechile sale provincii, şi fără îndoială a Banatului, ea va ajunge la aproximativ 16 milioane de locuitori pe o suprafaţă de 340 000 km².

Transilvania. — Această provincie, situată între cursul superior al Tisei, cursul inferior al Mureşului pînă la vărsarea sa şi Carpaţii pînă în zona Severinului, a fost leagănul poporului român. Despărţită de Principatele dunărene pentru prima oară în secolul 14, de către Ungaria, ea a trecut succesiv sub diferite dominaţii care nu i-au modificat aproape deloc fizionomia etnică. În 1867, pentru a îneca populaţia latină în masa maghiarilor de pe malul strîng al Tisei, guvernul de la Budapesta a împărţit Transilvania în mai multe comitate şi a reuşit să implanteze aici cîteva colonii maghiare (secleri sau secui) şi saşi care au beneficiat de privilegii deosebite. Dar aceste tentative nu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

au dus la omogenizarea scontată. Elementul străin a rămas izolat în mijlocul masei de români, care constituie astăzi, ca și înainte, marea majoritate a populației.

Transilvania se întinde pe o suprafață de 125 000 km², populată de 6 200 000 locuitori. Solul său, acoperit în mare parte de munți, este destul de egal împărțit în păduri (33,8 p.%), în pămînt arabil (33,9 p.%), fînețuri și pășuni (26,8 p.%). Viile, grădinile și livezile ocupă 4,8 p.%, lacurile și rîurile 0,3 p.%, suprafața necultivabilă fiind redusă la 0,4 p.% raportat la suprafața totală. Culturile mici sînt destul de intensive aici. În ceea ce privește industria, aceasta va fi reprezentată mai ales în viitor prin metalurgie, a cărei dezvoltare certă promite României un sprijin inestimabil. Mine relativ importante de aur, argint, fier și cărbune sînt în curs de exploatare. Mai mult, în Transilvania se găsesc zăcăminte de lignit și de sare gemă. Minele și zăcămintele în funcțiune sînt în număr de: 9 de aur, 16 de aur și argint, 1 de argint, 3 de cupru și plumb, 10 de fier, 2 de cărbune, 27 de lignit și 8 de sare. Se găsesc aici 12 furnale înalte și 30 de uzine metalurgice (uzine de reparații în principal, căci adevărata industrie metalurgică urmează să se creeze în Transilvania). Celelalte instalații industriale constau în 52 mori, 4 fabrici de zahăr și diferite întreprinderi fără o importanță deosebită.

Transilvania aparține în mod firesc hinterlandului român. Numai prin mijloace artificiale monarhia dualistă a reorientat spre Fiume comerțul Regatului. Căile de acces spre mare cele mai obișnuite sînt cele care duc fie pe calea ferată pînă la Constanța, fie pe calea apei urmînd cursul Mureșului, Tisei și apoi al Dunării pînă la Brăila, Galați și Sulina. Trebuie specificat că principalele rîuri românești izvorăsc în Transilvania. Nici nu se poate imagina o organizare a forțelor hidraulice ale României și nici irigarea cîmpiei Dunării decît îmbinînd resursele Transilvaniei cu cele ale Regatului. Această remarcă este valabilă în aceeași măsură și pentru celelalte regiuni ale noii Românii.

Bucovina. — Bucovina a încetat să aparțină Moldovei (în timpul dominației turcești) în virtutea unui act de delimitare semnat în 1776, prin care se atribuia Austriei o fîșie din teritoriul reclamat de această putere în scopul stabilirii legăturii între Transilvania și Galiția * . Populația era aici, în acel moment, în exclusivitate românească, dar colonizările abuzive favorizate de guvernul austriac au avut drept scop să comaseze diferite colonii de germani, evrei și ruteni. Cu toate acestea, populația română a rămas totuși compactă, în ciuda germanizării, și importanța sa este chiar în aceste condiții aproape egală cu cea a elementelor străine.

Provincia este populată de 800 000 de locuitori, pe o suprafață de 10 441 km². Pămîntul arabil reprezintă 19 p.%, pădurile 40 p.%, fînețurile și pășunile 30 p.%, viile, grădinile și livezile 1,5 p.%, lacurile și rîurile 0,3 p.%, pămînt necultivabil 9,2 p.%. Producția agricolă este departe de a satisface nevoile populației. Există o mină de argint, două mine de cupru și plumb, o mină de sare gemă. În ceea ce privește industria, aceasta este reprezentată printr-o uzină metalurgică (cu aceeași observație ca cea de mai înainte), 7 mori, 3 fabrici de zahăr și diverse alte 251 stabilimente.

Banatul. — Locuit de români, Banatul ar constitui, de la înființarea Daciei, prelungirea Valahiei dincolo de Carpați. El a trecut sub dominația turcă în 1526, apoi a fost alipit, în 1867, la Coroana Ungariei, care l-a menținut, sub un regim de oprimare, pînă în perioada actuală. Populația Banatului era, în 1910, de 1 582 133 locuitori, pe o suprafață de 28 523 km². Este o provincie foarte fertilă și foarte prielnică creșterii animalelor domestice, practi-

* De fapt, Austria a pus stăpînire, prin diferite subterfugii, pe o porțiune a Moldovei mai întinsă decît cea pe care a pretins-o inițial.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cată îndeosebi în regiunea muntoasă. Se cultivă aici cereale, cartofii, sfecla, cînepa, tutunul și vița de vie. Foarte frumoasele păduri, care se întind pe o suprafață de 600 000 hectare, sînt compuse din arbori variați: fag, stejar, brad, mesteacăn, frasin, ulm etc. Se găsesc aici, printre altele, mine de fier și de huilă, a căror exploatare, începută deja, ar putea apoi să fie intensificată și să ofere țării resurse importante.

Basarabia. — Basarabia este situată între Prut, Nistru și Marea Neagră. Ea a fost răpită Principatului Moldovei, din care făcuse parte timp de cinci secole, prin Tratatul de la București din 1812, care a cedat-o rușilor. Ea a fost din nou reunită cu Moldova, în 1856, dar numai parțial.[2] Tot temporar, cu vreo douăzeci de ani mai tîrziu, drept urmare a ⟨hotărîrilor⟩ Congresului de la Berlin, provincia revenea din nou sub stăpînirea rusă, în schimbul unei părți din Dobrogea, care fusese atribuită României. După revoluția rusă din 1917, Basarabia și-a proclamat mai întîi autonomia (3 noiembrie 1917). Apoi a hotărît (9 aprilie 1918)[3] să se reunească cu România.

În 1856, Basarabia avea aproape un milion de locuitori. Populația a ajuns, în 1891, la cca 1 625 000 locuitori, iar în 1913 la 2 604 800. Din această cifră 1 900 000 locuitori sînt români și vorbesc limba română. Suprafața țării este de 44 000 km², din care mai mult de jumătate o constituie pămîntul arabil, restul constînd în principal din păduri, fînețuri și pășuni. Basarabia este prin excelență o provincie agricolă. Cultura grîului, secara, orzul, ovăzul, vița de vie, tutunul, creșterea vitelor și pescuitul sînt principalele sale resurse, dar dezvoltarea industriei forestiere, care este încă la început, și o posibilă formare a altor industrii vor transforma în mod sigur această provincie într-una dintre cele mai bogate provincii ale noii Românii.

Dobrogea. — Colonie greacă, apoi romană, Dobrogea, situată între Dunăre și Marea Neagră, a făcut parte din Valahia pînă în sec. XV, epoca cuceririi turce. Anexată de Rusia în 1812[4], ea a fost parțial restituită României cu ocazia Congresului de la Berlin, în schimbul Basarabiei[5], care a fost dată Imperiului țarist. Cel de-al doilea război balcanic, încheiat prin Pacea de la București (1913), a restituit României o nouă porțiune a Dobrogei, dar restul teritoriului a fost lăsat Bulgariei.

Această provincie este o regiune de păduri și stepe, mai ales în partea orientală, dar care are un avantaj nemăsurat prin aceea că deschide României important debușeu maritim și închide gurile Dunării.

Dobrogea a prosperat sub stăpînirea română. Regatul, care a primit-o slab dezvoltată și prost administrată, a construit numeroase căi de comunicație. Printre altele, a îmbunătățit învățămîntul, organizarea politică și socială a transformat stepele în terenuri agricole, a amenajat în mod superior portul Constanța, a înființat pescării pe Dunăre, pînă de curînd încă în plină dezvoltare.

---

[1] Obiectivele delegației trimise la București de guvernul francez în perioada 13—19 mai 1919.

[2] Tratatul de pace din 18/30 martie 1856 a hotărît retrocedarea către Moldova a județelor Bolgrad, Cahul și Ismail din sudul Basarabiei.

[3] La 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Țării de la Chișinău a hotărît unirea Basarabiei cu România.

[4] Informație eronată: Dobrogea a rămas sub stăpînirea Porții otomane pînă la Congresul de la Berlin, cînd se recunosc independența României și drepturile acesteia asupra Dobrogei, străvechi teritoriu românesc.

[5] Ideea pe care a încercat s-o acrediteze diplomația rusă la Congresul de la Berlin potrivit căreia pentru reanexarea părții de sud a Basarabiei i s-ar fi dat României, în schimb, Dobrogea, a fost categoric respinsă de delegația română care a arătat că atît Dobrogea, cît și Basarabia sînt vechi teritorii românești.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Suprafaţa totală a provinciei, inclusiv partea bulgară, este de 35 000 km². Ea are 340 000 locuitori, din care 190 000 români, restul populaţiei fiind constituit în principal din bulgari, turci, ruşi şi tătari.

[...][6].

622

1919 iunie 1, Paris. **Scrisoare a lui Al. Vaida-Voievod către Iuliu Maniu, preşedintele Consiliului Dirigent, prin care-i face cunoscut modul cum se desfăşoară lucrările diferitelor foruri ale Conferinţei de Pace, discuţiile purtate cu reprezentanţii unor state vecine, intervenţiile membrilor delegaţiei române, poziţia reprezentanţilor Marilor Puteri.**

Iubite Iuliu,

Vin să-ţi referez asupra săptămînii trecute. A fost cea mai grea şi cea mai agitată din cîte le-am petrecut aici.

Precum ştii ostenelile noastre de a forma blocul puterilor mici a reuşit. Pe cît a fost de greu să îl alcătuim pe atît de greu a fost să-l scutim de descompunere. Am răzbit însă cu toate inconvenientele să ajungem prin solidaritatea blocului mai multe succese de cea mai mare importanţă. Meritul este al nostru, al românilor, căci fără de noi slavii s-ar fi dezbinat aproape în fiecare şedinţă. Diamandy ştie să îi aducă pe încetul, prin gruparea argumentelor, aproape pe nesimţite, la o înţelegere. Antonescu (Victor) pricepe să facă briliant analizele situaţiilor şi prognosticul primejdiilor, totodată să construiască baza de drept. El nu are însă răbdarea asiduă de care dispune Diamandy. Eu le stăteam într-ajutor ca vechiu cunoscător al slavilor. Cu roluri împărţite am operat concentric spre ajungerea ţintei prezinte.

La întemeierea blocului au cooperat şi grecii. În acord cu noi au fost stilizate dorinţele noastre în 12 mai, de Politis. Acesta e mâna dreaptă a lui Venizelos, un om cu o minte ca briciul, de maniere distinse, profesor la Facultatea de drept din Paris. Căzînd de acord asupra principiilor s-a apucat de stilizare, participînd apoi cu toţii la pieptănarea conceptului. Obiceiul acesta e constant, la toate ocaziile atît în şedinţele blocului cît şi în consiliile de miniştri ţinute la Brătianu. Şi dă rezultate bune. Stipulate în forma alăturată sub I[1] în 12.V. cererile noastre au fost predate de Politis ca notă verbală în 13 mai lui Dutasta, secretarul general al Conferinţei, cu rugarea să transmită lui Clemenceau nota noastră, a grecilor, cehoslovacilor, polonezilor, serbo-croato-slovenilor şi românilor.

Timpul pînă la 23 mai l-am folosit spre a cădea de acord asupra bazei comune pe care ne vom aşeza faţă de Conferinţă în calitate de moştenitori ai Austro-Ungariei. La aceste şedinţe, care s-au ţinut lanţ, nu a mai participat Grecia, nefiind direct interesată.

Cei patru moştenitori au căzut de acord asupra platformei de postulate alăturate sub II[2]. Îngrijoraţi că din nou vom fi trecuţi cu vederea ca şi cu ocazia predării condiţiilor de pace impuse Germaniei, în 23 mai am hotărît ca Politis să-l cerceteze pe Dutasta spre a se interesa de soarta notei noastre

---

[6] Schimburile comerciale româno-franceze între anii 1910—1913; organizarea Ministerului Industriei şi Comerţului; reglementări privind comerţul interior şi exterior al României în anul 1919; consideraţii privind agricultura şi industria românească, căile de comunicaţie.

[1-2] Anexele la care se referă în mai multe locuri n-au fost identificate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

verbale. Răspunsul a fost că şi el, Dutasta, vede că nu e corectă atitudinea celor 4, respectiv a lui Clemenceau faţă de noi, dar că el nu a putut face mai mult, a predat-o, i-a mai amintit preşedintelui, fără a primi vreun răspuns. (N.B. Dutasta e fiul natural al lui Clemenceau, fost ministru al Franţei la Berna. Seamănă cu moşul. Asemănarea e deosebit de frapantă în mişcările reflectorice: cum se scarpină, cum îşi mişcă sprîncenele, cum se reazemă pe cot etc. E fiul tigrului cu o pisică domestică.)

După acel răspuns dat de Dutasta, blocul a ţinut sfat: ce e de făcut? Noi stăruiam ca cei 4 prim-delegaţi şi preşedinţi de consilii de miniştri să ceară o audienţă lui Clemenceau. În audienţă să îi comunice din nou cererea din nota verbală şi să îi predea, pe lîngă comentar, cele 4 puncte de sub II.

Caracteristică pentru situaţia celor „mici" şi raportul lor faţă de cei „mari" a fost nedumerirea lui Kramař, că nu putem solicita o audienţă la Clemenceau, fiind expuşi să fim respinşi. În cazul acesta am fi siliţi să ne tragem consecinţele părăsind Conferinţa (ceea ce după a noastră judecată — neexprimată — ar fi fost mai înţelept).

Rînd pe rînd s-au dezvăluit de reprezentanţii slavilor multele umiliri pe care au trebuit să le înghită, umiliri mult mai amare chiar şi decît acelea pe care am fost siliţi noi să le suportăm. Între altele, polonezul Grabski a povestit scena, cînd într-o comisie referentul (reprezentant în comisie) Greciei, în mijlocul propoziţiei a fost întrerupt de englezul care prezida, cu vorbele spuse într-un ton poruncitor: asseiez-vous! (şezi). Cedînd stăruinţelor colegilor slavi am căzut de acord ca Politis să-l caute mai întîi pe Dutasta sondîndu-l că oare Clemenceau ar fi aplecat să îi primească pe cei patru prim-delegaţi ai noştri? Hotărîrea aceasta adusă vineri în 23 mai a fost executată sîmbătă în 24.V. Sîmbătă seara am primit invitare, că dacă dorim să ne trimitem reprezentanţi la şedinţa comisiei pentru discutarea problemelor referitoare la Austro-Ungaria care se va ţine luni 25.V. la orele 10.

Duminică s-a întrunit blocul. Am căzut de acord că în plenul comisiei să ne desfăşurăm punctul de vedere comun statorit în cele 4 puncte de sub II[3]. Trumbič a fost însărcinat să ia cuvîntul în numele blocului rămînînd ca fiecare stat al blocului să-şi expună apoi propriile revendicaţii şi doleanţe.

Luni la 10 ne-am întrunit. Trumbič a expus calm şi bine cele 4 puncte ale noastre. După el a vorbit Stoianovici (tot sîrb), Beneš, Grabski, Kramař. În fine, a luat cuvîntul Victor Antonescu. A declarat, că după ce abia cu o oră înainte de deschiderea şedinţei ne-au fost predate tipăriturile, nu am avut timp să le putem studia, se restrînge deci la 0〈zero〉 declaraţii principiale. Statele moştenitoare ale Austriei au fost state aliate. Ar fi o mare nedreptate ca ele să fie silite să plătească datoriile de război făcute de Austria în contra voinţei lor, prin Nemţii austrieci şi prin maghiari spre a duce războiul în contra Aliaţilor. A arătat jertfele României, declarînd că România nu poate primi ca forţă aliată să fie păgubită în folosul duşmanilor ei şi al aliaţilor ei. A terminat zicînd: Conferinţa condusă de Marile Puteri lichidează învingerea la care am contribuit cu toţii. Victoria însă ar suferi o înfrîngere morală dacă cei mari şi i-ar înstrăina pe cei mici. Numai prin realizarea principiilor mari de echitate şi de justiţie îşi poate Conferinţa încorona activitatea, pe cînd prin comiterea nedreptăţirii Aliaţilor mici activitatea ei s-ar compromite. România aliată nu s-ar putea la nici un caz împăca cu soarta ca să fie tratată ca inamică, impunîndu-i-se sarcini ca unei foste duşmane, spre a-i uşura Austriei suportarea datoriilor ei.

Tabloul extern al şedinţei îţi va da o idee despre felul oamenilor şi al modului lor de a munci. Scena aceasta este o oglindă fidelă a întregii atmosfere care stăpîneşte la Conferinţă. Prezida americanul Laman. De-a stînga lui, englezi şi italieni. De-a dreapta, americanii Dules şi Davis; apoi Baruch

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

(englez evreu), la colţ ministrul de reedificare francez Laucheur, de cealaltă parte a colţului, lîngă Laucheur: Tardieu. Între aceştia doi din urmă îşi aşează scaunul un băieţoi francez, Chausiel (?) care are însărcinarea să stilizeze paragrafele împreună cu un englez. Ar fi să fie codificatorul dispoziţiilor care determină existenţa altor milioane de oameni şi a multor ţări şi neamuri. Cu drept cuvînt ai aştepta seriozitate de la un astfel de om şi o purtare demnă de o conştiinţă care îşi dă seama de grozava răspundere ce o are.

Acest fante îndată după deschiderea şedinţei a început să chicotească cu vecinii săi. Scria pe o hîrtie ceva şi arăta cînd lui Tardieu cînd lui Laucheur şi Baruch. Ba în cîteva rînduri se sculă şi mergînd la americani le arătă hîrtia şi americanilor, provocînd chiar şi la prezident o izbucnire de ilaritate. Ce notiţe îşi făcuse nu am putut afla, dar nu e greu de ghicit, mai cu seamă cînd e omul cu musca pe căciulă, anume la şedinţele blocului şi eu îmi mai notam cîte un barbarism din calea afară de grotesc al cutărui ori cutărui coleg, dar băiatul codificator se vede că prindea greşelile de limbă ale vorbitorilor spre a-şi amuza şefii pe contul „micilor" reprezentanţi ai puterilor „interesate în locul al doilea". Numai cînd a început Antonescu să vorbească au încetat aceste atitudini frivole. Totuşi validitarea solidară a blocului a avut un rezultat. Laman a discutat cu cîte un delegat după şedinţă. Antonescu a reuşit să îl înduplece a primi condiţiile stipulate sub III. Bazaţi pe informaţiile lui V. Antonescu, acordul lui verbal a fost turnat în forma aceasta, după multe discuţii şi compilaţii de stilizări. Modul de fixare a datoriilor aflătoare pe teritoriul fiecărei naţiuni în momentul Armistiţiului din 3 noiembrie 1918 şi evaluarea coroanei după cursul bursei din Geneva la acea dată, au fost propuse de mine. Nu am găsit altă soluţie măcar pe atît de satisfăcătoare ca aceasta.

Toată rezistenţa ca să nu luăm asupra noastră datoriile Austriei făcute prin împrumutul de război nu a dus la nimic. Astfel am ales răul mai mic. Însă nu îmi fac iluzia că am avea deja cauza cîştigată. Cei mari pot răsturna toate acordurile făcute între noi şi între prezidiul Comisiei. O mulţime de hotărîri aduse după grele dezbateri cu majoritate zdrobitoare de voturi în comisii, ba chiar şi unele care au fost luate cu unanimitate, ne-am pomenit că au fost la stipularea definitivă a condiţiilor de pace cu desăvîrşire ignorate, înlocuindu-se cu dispoziţii pentru noi extrem de dăunătoare.

După experienţele din comisie, blocul nostru nu a hotărît numai cele de sub III[4], ci invitîndu-i şi pe greci am discutat: ce atitudine să luăm în faţa şedinţei plenare care era anunţată pe vineri 30 mai la St. Germain, spre a li se preda austriecilor condiţiile de pace. Despre felul cum s-a procedat faţă de noi, cînd cu nemţii, ţi-am referat minuţios. Toţi erau revoltaţi că şi de data aceasta vom fi trecuţi cu vederea, punîndu-ne în faţa faptelor împlinite, silindu-ne să asistăm la predarea condiţiilor de pace pentru Austria, fără ca noi să avem idee de conţinutul acestor condiţii. Pe cînd nouă ni se luase orice posibilitate de discuţie, nemţii discutau şi măcar dreptul de a discuta li s-a recunoscut şi de iure şi de facto.

De data şedinţei de miercuri după-amiază s-a luat de bloc, relativ repede (2 1/2 ore), hotărîrea ca să nu suferim un tratament şi umilitor şi extrem de păgubitor pentru noi. Politis, grecul, a şi stilizat la sugestia noastră, fără şovăire, o notă prin care se comunica prezidiului Conferinţei, că după ⟨din moment⟩ ce noi nu avem cunoştinţă de condiţiile de pace care vor avea să le fie predate austriecilor, nu putem participa la şedinţa plenară din St. Germain. S-a hotărît, în fine, ca această hotărîre să fie ţinută secret şi, comunicîndu-li-se prim-delegaţilor să li se ceară consentimentul. Kramař era în acea miercuri „foarte ocupat" şi de aceea trimisese pe un tînăr care nu avea alt rol decît să declare că nu poate spune nimic, ci îi va comunica lui Kramař cele hotărîte. Simptom de batere în retragere.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ne-am despărțit, rămînînd ca în altă zi la 9 dimineața să ne întrunim spre a cădea definitiv de acord. Seara, după 10, am primit o scrisoare de la Constantin Brătianu prin care îmi comunica rugarea prim-ministrului ca pe mîine, joi, la ora 3 p.m., e convocată ședința secretă plenară a Conferinței, să fie deci la 9 la bloc căutînd să hotărîm măcar cererea comună: de a ni se comunica proiectul de tratat de pace și spre a-l putea studia, o amînare a transmiterii tratatului, de pe sîmbătă, pe altă zi. Evident că Politis șoptise lui Dutasta ceea ce plănuiserăm și de aceea s-a făcut convocarea noastră în ruptul capului.

La ora 9 am fost primul sosit; pe încetul s-au adunat ceilalți. Din partea noastră mai veni Diamandy. Kramař îl trimisese pe băiat spre a declara că nu poate iscăli textul statorit în preziua prin care refuzasem a participa la ședința din St. Germain. Politis declară în numele lui Venizelos același lucru. De asemenea, Grabski (polonezul) în numele lui Paderevsky și Dmowsky. Trumbič se identifică cu ei. Astfel am rămas singuri.

Am fost însă sprijiniți de Trumbič, susținînd noi că totuși trebuie să facem ceva. După multe discuții care au ținut pînă la amiază am statorit un text prin care ceream ca să ni se comunice tratatul întreg înainte de a se preda Austriecilor și să ni se dea timpul necesar spre a-l studia și a ne face observările.

Fiecare a luat asupra sa, să-l comunice acest text cu primul delegat al țării sale. Totodată am decis ca la 2 1/2 să ne întîlnim cu toții în sala care e lîngă sala Conferinței pe Quai d'Orsay. Brătianu, Mișu, Diamandy și eu am fost cei dintîi acolo, la ora 2,30 fix. Pe la 2,20 ⟨sic!⟩ a sosit Venizelos cu Politis. După ce s-au salutat cu Brătianu, luară loc în două fotolii lîngăolaltă. Pînă a se așeza, Brătianu îi făcu o observare mică lui Venizelos că prea a fost darnic pe contul României. În interesul „păcii în Balcani" vorbise despre o cesiune a Cadrilaterului dobrogean în favorul bulgarilor. Interpelat de Diamandy, în urma ordinului lui Brătianu, răspunsese Venizelos printr-o scrisoare în care explicînd „neînțelegerea" o confirma. Primind bobîrnacul aplicat în cel mai amabil ton de Brătianu, se așează fără a riposta. Și tăcură ambii, și tăcură!

Au trecut astfel vreo 5 minute. Era o scenă, precum observai la urechea lui Mișu, ca și cînd feciorul din satul vecin stă în fața socrilor mici. El tace, e greu să pețească, socrii tac, cu gîndul la zestre.

Sosirea lui Trumbič schimbă scena. Ne adunarăm într-un colț al sălii. Nu peste mult sosi și Kramař cu Beneš și Dmowsky cu Grabski. Ca să îți poți face o idee clară a scenei ce a urmat îți desenez planul localității.*

Venizelos declară că el nu poate aproba textul compus de noi înainte de amiază, e prea radical etc. (Era un text scris cu apă sfințită). Ceilalți toți eram de acord că trebuie să facem o declarație. Venizelos însă abstina, fără a spune nici da, nici ba în fond. Gesticula, țipa, întrerupea. În timpul acesta delegații începuseră să curgă spre sala de ședință, trecînd cu toții prin apropierea grupului nostru. Era penibil să-l vezi pe un om bătrîn ca Venizelos, pe care din depărtare și eu îl ținusem de cel mai mare bărbat de stat al Europei zilelor noastre, să-l vezi și să-l auzi cum făcea pe farsorul spre a demonstra celor „mari" că el stă să se rupă de osteneala ce își dă spre a-l îndruma la moderație pe Brătianu și spre a-i reține pe ceilalți ca nu cumva să se lase ademeniți de Brătianu. Curat scena cînd liceanul, știind ochii profesorului îndreptați asupra sa, face pe băiatul model certîndu-i pe colegii săi răsfățați.

Brătianu însă îl luă scurt de căpăstru pe moșul buiastru declarînd că lui nu-i pasă ce vor face ceilalți; dînsul și de va rămînea singur, va vorbi, căci nu poate suferi fără protest un asemenea procedeu și ofensator și periculos

* Un desen al topografiei locului din clădirea în care se aflau fiecare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

din partea celor patru. Atunci căzură vorbele: Venizelos: Dar dumneata, dle Brătianu, vorbeşti parcă ai reprezenta o ţară liberă şi independentă ...
Brătianu: Desigur!
Venizelos: Ei vezi, eu nu am iluzia că aş reprezenta o ţară liberă şi independentă. Noi toţi sîntem la discreţia Marilor Puteri. Eu nu cred că mă pot opune voinţei lor.
Brătianu: Dacă dta renunţi la suveranitatea Greciei eu nu pot renunţa la aceea a României.

Cei din jur, i-am făcut atenţi că toţi delegaţii sînt deja în sală. Atunci într-o clipă s-a decis ca totuşi să se facă o declaraţie în numele tuturor. Dar cine? Brătianu îl propuse pe Dmowsky, spunînd că în ordinea alfabetică e rîndul lui. Dmowsky zise: „Vă rog domnilor, consideraţi că noi polonezii avem cea mai grea situaţie dintre toţi" şi dădu din umeri făcînd un gest de resemnare. (Era palid de emoţie, căci e un om întreg, cu dragoste mare de neam şi plin de jale pentru ţara lui. Îl sapă însă din toate părţile şi îndeosebi evreii îi scot peri cărunţi.)
Brătianu, cu amabilitatea lui călduroasă, se adresă lui Venizelos rugîndu-l să ia dînsul cuvîntul în numele blocului. Acesta însă cu gesticulaţii nervoase declină spunînd că Grecia nu este direct interesată în chestia păcii cu Austria şi stărui ca Brătianu să fie interpretul nostru. Opunîndu-se, Brătianu îi adresă lui Trumbič rugarea, care se grăbi a refuza, cu motivarea că dînsul a vorbit deja luni în faţa comisiei; prea ar face impresia că e capul răutăţilor, vorbind din nou. Începu să stăruiască şi el pe lîngă Brătianu. La drept vorbind, nouă ne-ar fi convenit că Brătianu să fie încredinţat şi dînsul după ce satisfăcuse formei, oferind onorul celorlalţi, nu s-a mai lăsat rugat ci a primit făcîndu-i însă atenţi pe domnii, că oricît ar fi de deochiaţi, el totuşi trece de „le plus mauvais caractère" dintre toţi în faţa lui Clemenceau. Ironia lui Brătianu şi faptul că le-a uşurat sarcina bieţilor „blochişti" a provocat mulţumirea generală. Am plecat spre sală. Totul decursese în pripa cîtorva minute. Procesul-verbal stenografic al şedinţei nu l-am putut primi. Ţi-l alătur sub IV[5]. Toată şedinţa nu a durat mai mult de 10—15 minute. Clemenceau a fost de o amabilitate suspectă.

Pe la ora 6 1/2 am primit proiectul condiţiilor de pace, care luni trebuiau prezentate austriecilor. Îţi alătur întregul imprimat sub V a şi b[6]. Vezi pe ce hîrtie, cu ce dactilografie se fac la această faimoasă conferinţă actele de cea mai mare importanţă. Deja forma exterioară îţi arată ce superficial şi galop se lucrează. Dar te vei convinge că aceste „condiţii de pace" sînt numai nişte fragmente de fragmente. Mai adaugă că ni s-a dat fiecărei delegaţii cîte un singur exemplar[7].

Astfel adunaţi cu referenţii principali la Brătianu, pe la 6 1/2 s-au împărţit hîrtiile şi le-am studiat cîte 3—5 inşi dîndu-le cu schimbul din mînă în mînă. Apoi s-a discutat ce să facem? Terminîndu-se discuţia, Brătianu a făcut un rezumat şi apoi s-a retras cu Mişu, Derussi, Danielopol, Antonescu, Diamandy şi cu mine. A început să dicteze lui Derussi iar noi ceilalţi am plecat la şedinţa blocului. Vineri s-au continuat aceste şedinţe, de asemenea, sîmbătă la ora 10 a.m. Astfel de dimineaţă pînă seara nu mai ieşeam din discuţii pendulînd între biroul lui Brătianu şi între al lui Trumbič. Rezultatul a fost fixarea declaraţiilor pe care Brătianu venea să le facă în şedinţa plenară secretă a Conferinţei, sîmbătă în 31 mai, alăturate sub VI[8].

În şedinţa blocului rezultatul a fost mai mic. Deja luni, în 26 mai, trimis de Brătianu spre a-l descoase, m-am prezentat la Kramař. După o introducere discutînd verzi şi uscate i-am atras atenţia asupra pericolului comun ce ne ameninţă fiind vorba că cei 4 au de gînd să ne impună legi speciale şi controlul lor în chestia minorităţilor naţionale şi confesionale.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Kramař mi-a răspuns că la așa ceva nu ne vom putea supune, dar el nu crede ca să ni se pună chestia în forma aceasta. L-am mai „pipăit" cît l-am „„pipăit", dar în fine i-am spus: se zvonește, că dv. ați fi primit deja condițiile și ați fi căzut de acord supunîndu-vă. Atunci dînsul m-a asigurat că această faimă nu corespunde adevărului. Lor li s-a comunicat numai că ar exista intenția de a scuti minoritățile și au fost în mod confidențial sondați. Nu li s-au comunicat însă asemenea condiții căci de altcum le-ar fi refuzat. Tot luni însă primirăm confirmarea că cehii s-au supus, în același timp că pe polonezi și pe iugoslavi îi strînge rău de tot în curele spre a-i supune. Polonezii ne-au și pus la dispoziție proiectul. Fiind Brătianu întrebat într-o scrisoare, din partea lui Berthelot, prezidentul comisiei improvizate pentru elaborarea drepturilor minorităților naționale și confesionale, care este punctul de vedere al delegației române, în chestia aceasta, a răspuns deja luni prin scrisoarea reprodusă în VI anexa B[9]. Obiectul discuției ședințelor blocului îl forma astfel chestia: care să fie atitudinea noastră în fața acestui atentat, îndreptat prin cele patru Mari Puteri contra suveranității statelor noastre. Cu ei nu am încetat discuțiile și tîrguielile lui Berthelot. Nouă ne-au răspuns trimițîndu-ne proiectul condițiilor de pace.

Articolul infam sună: „Statul x consimte ca să fie introduse într-un tratat cu principalele Puteri Aliate și Asociate dispoziții pe care aceste puteri le vor judeca necesare spre a proteja în statul x interesele locuitorilor care diferă de majoritatea populației prin rasă, limbă ori religie.

Statul x consimte de asemenea ca să fie introduse într-un tratat cu principalele Puteri Aliate și Asociate dispoziții pe care aceste puteri le vor judeca necesare spre a proteja libertatea tranzitului și un regim echitabil pentru comerțul celorlalte națiuni".

Kramař a declarat că ei sînt siliți să primească și că în definitiv lucrul nu este așa de grav precum ni se pare nouă. Ei vor cere numai omiterea cuvintelor „pe care aceste puteri le vor judeca necesare". Prin aceasta *tacito* li se va recunoaște micilor puteri dreptul să participe la stipularea tratatelor. (Aparte mi-a spus: nu ne putem ravitaia fără de ajutorul celor mari, nu avem credite, nu avem armament și Wilson numai sub această condiție s-a învoit să ne lase pe nemții din Boemia. I-am replicat că pe calea aceasta cehii vor putea ajunge, numai că nemții, ca mîine se vor rupe, smulgîndu-i cu sine și pe cehi, spre a se contopi cu Germania. El însă cu multă satisfacție naivă mi-a comunicat că chiar din Egerland și din Boemia de nord primește cele mai vibrante declarații de alipire și de lealitate din partea nemților.)

Polonezii au pledat pentru un text similar cu al nostru. Erau preparați dinainte de ședință prin noi. Dar în fine și ei s-au așezat pe punctul de vedere ca fiecare să facă declarația pe care va crede de bine. (La ureche ne-au comunicat că sînt amenințați că le ia Silezia de nord și să fie dați pradă nemților. Nu au alimente, haine, bani. Cei mari îi țin în mînă și fac cu ei ce vor. În chestia evreiască le impun condiții grozav de umilitoare.)

Trumbič a propus să cerem împreună ca teritoriul vechilor regate (Serbia și România) să nu fie cuprins în noul aranjament referitor la minorități. Astfel li s-ar salva suveranitatea de dinainte de război. Referitor la noile teritorii să acceptăm însă ceea ce vor să ne impună cei mari. Și pe ei îi amenință în fel și chip dacă nu se supun. Zadarnic am arătat noi dezastrele care ar urma dintr-o stare așa de echivocă pentru pacea internă, nu mai puțin ca și pentru relațiile externe. Zadarnic am reliefat că prin abdicarea la suveranitate ne-am tăia creanga de sub picioare; zadarnic mi-am permis chiar nedelicatețea de a-i avertiza că sîrbii au un argument zdrobitor la dispoziție, după ce războiul mondial chiar din cauza aceea a izbucnit pentru că nu au voit să admită Austro-Ungariei dreptul de a controla pe teritoriul Serbiei ancheta în chestia

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

atentatului de la Saraievo. Ei le recunoşteau toate argumentele, dar, cu regret, declarau că nu pot merge mai departe decît de a pretinde, ca măcar vechiul teritoriu să le rămînă neatins în privinţa suveranităţii.

Astfel ne-am despărţit în cea mai cordială armonie, rămînînd ca fiecare să procedeze cu totul după cum va găsi de bine. Procesul-verbal stenografic al şedinţei plenare secrete de sîmbătă 31 mai îţi va da tabloul fidel al evenimentelor. Ţi-l alătur sub VII [10].

Succesul moral obţinut de Brătianu a fost absolut. Deşi fiecare din statele mici a reprezentat în nuanţe alt punct de vedere, totuşi faptul că s-au pronunţat toate a fost o manifestaţie de solidaritate. Nu ai idee cu ce vehemenţă în gest şi în voce a încercat Clemenceau să-l intimideze pe Brătianu. Zadarnic. Brătianu îşi are nervii în frîu. Şi cînd se înroşeşte de emoţie internă, fie supărare, fie furie nu-şi pierde calmul. L-a lăsat şi pe moşul ciudat să hodorogească spre a expune apoi cu deosebită eleganţă în construcţia frazei, a nuanţării limbii, a fineţelor retorice, tot ce voia să spună. I-a replicat lui Clemenceau şi tot aşa lui Wilson. Delegaţii care de altădată moţăiesc fără ruşine, ori conversează — între ei mai mult ori mai puţin tare — de data aceasta s-au purtat demn, sub impresia covîrşitoare a expunerilor lui Brătianu. „Conticuere omnes, intentique ora tenebant"!

Trumbič, Kramař, Paderewsky au rămas adînc în urmă. Paderewsky şi-a citit suplex libellus-ul. Kramař a făcut o impresie să-i plîngi de milă. Într-o franceză infamă ca accent, plină de barbarisme traduse orbeşte din germană, a cerut într-un ton de lacheu să se facă o mică schimbare, „mai mult o corectură neimportantă cosmetică" în textul odiosului paragraf.

Trumbič a fost demn, dar a susţinut o teză care nu se putea apăra. Wilson, pentru prima dată mi s-a revelat în adevărata fiinţă a individualităţii sale: e cel mai ipocrit şarlatan politic. Vorbeşte cu multă forţă sugestivă. O voce de sonoritate simpatică, gesturi blînde, o expresiune a feţei care se schimbă după trebuinţele mimice ⟨ale⟩ ideii expuse, rămînînd totdeauna masca omului cinstit, toată suma emanaţiilor lui sufleteşti îi captivează pe ascultători. Prin rutinata intrebuinţare a acestor daruri individuale, dezvoltate la o înaltă virtuozitate, a reuşit Wilson să creeze legenda în jurul său că e omul convins, fanaticul ideilor sale generoase. Mulţimea proastă, proastă totdeauna şi cînd e compusă din intelectuali, se închină idolului. „Nu ştie împăratul ce ticăloşii se comit în numele lui" era credeul mulţimii de altă dată. Wilson ar vrea binele, dar buna lui credinţă e exploatată de o bandă bine organizată. El aleargă după idealuri, iar banda ferecă în sclavie economică lumea întreagă prin interpretarea ad libitum a ideilor wilsoniene. Aceasta e legenda imbecilă a zilelor noastre. Pe încetul însă tot se începe şoapta: cîtă va fi provizia lui Wilson.

Despre Tardieu se vorbeşte de demult că va deveni prin pace multimilionar. Franţa trebuie să renunţe la navele nemţeşti care au fost sechestrate de America. Germaniei, America încearcă să-i facă înlesniri spre a-şi asigura o piaţă capabilă de plăţi. Nouă ni se impun datoriile Austro-Ungariei rezultate din împrumuturile de război, dar dezdăunări nu vor fi ca în palmă.

Toţi, cu Franţa în frunte aleargă după himere: salvarea Austriei împiedicînd alipirea ei către Germania. Republica Rhenană, independenţa Hanovrei, fuziunea Bavariei cu Austria etc., etc.

Egale drepturi pentru statele mari şi mici, sistarea diplomaţiei secrete! Halal să le fie!

Ţi-am descris cum decid cei 4 — fără a purta măcar proces-verbal — asupra sorţii noastre, *de nobis sine nobis*, punîndu-ne sub dictatura lor, fără drept de discuţie şi de apelaţie. Nemţii şi austriecii au măcar putinţa de a discuta contradictoriu. Cei mici, pentru că am fost aliaţi, nu am putut dobîndi recunoaşterea acestui drept.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

După ședință au venit pe rînd la Brătianu și l-au felicitat toți cei mici și mulți chiar dintre delegații celor mari, între ei și Foch. Foch i-a dat sfatul: „grijiți să aveți disciplină în armată, atunci nu mult vă pese de această sindrofie de babe".

Trumbič i-a spus lui Diamandy: „Dl Brătianu este șeful nostru. Ce păcat că ne dezbină chestia Bănatului. Am știut că apăr o cauză pierdută în forma cum a pus-o. Dl Pasic este însă un bătrîn, am fost silit să reprezint punctul lui de vedere". Eu am șezut în decursul ședinței, și de data aceasta, lîngă Brătianu. Eram cuprins de o emoție foarte mare, de un „druck", destul de ușor de explicat. Cu atît mai mare mi-a fost ușurarea sufletească, *re bene gesta, per nostrum clarissimum Brateanum.* Pichon îl chemase pe Brătianu vineri 30 mai. I-a spus: „Guvernul francez a primit informații că se stăruiește din București ca să înainteze trupele române spre a ocupa Budapesta. Îți declar că nu ne putem da învoirea". Brătianu i-a replicat: „Vă rog să fiți pe deplin liniștiți. Am dat ordin ca oricît s-ar stărui din partea Aliaților ca să înaintăm, să nu ne mișcăm. În 2 rînduri ne-ați oprit. Linia Tisei putem să o ținem ușor, iar de înaintat nu vom înainta decît după ce vom fi rugați de dv., dar atunci ne vom fixa mai întîi bine condițiile, ca să mergem la sigur".

Sîmbătă l-a chemat Pichon din nou spre a-i spune: „Prezidentul Consiliului a aflat că dta nu voești să iscălești tratatul. Te roagă să iei la cunoștință că în cazul acesta va trebui să părăsești Franța".

Brătianu i-a răspuns: „Regret că și-a făcut dl Clemenceau griji de aceasta pentru că e un lucru de sine înțeles că dacă nu voi iscăli tratatul nu ar avea nici un rost să mai stau în Franța".

Ziua de vineri, 30 mai a fost mai agitată, precum reiese și din cele descrise. La 9 dimineața, sfat la Brătianu, la 10 1/4 la bloc, pînă după 12, la 3 iar la Brătianu pînă la 6, atunci iar la bloc pînă către 8. Seara după 6 au sosit în fine clauzele financiare ale tratatului. Pînă mînezi studiază-le, fă-ți contrapropozițiile, bate-le la mașină. Astfel numai la deschiderea ședinței au putut fi predate biroului Conferinței.

Și iugoslavii au muncit toată noaptea la ele. La această împrejurare — predarea în momentul ultim — se referă observările veninoase ale lui Clemenceau, în procesul-verbal stenografic al ședinței secrete plenare din 31 mai.

Luni s-au predat austriecilor frînturile de condiții de pace în castelul din St. Germain-en-Laye. Nu s-a făcut nici o modificare, nimic din ce cerusem noi, iugoslavii, cehoslovacii și polonezii nu a fost luat în considerare. Chiar de aceea Brătianu, înainte de a se deschide ședința, a predat nota alăturată sub VII[11]. La St. Germain nu m-am dus căci aveam simțul că aș fi comis o nedelicatețe de a da față cu Karl Renner, eu în calitate — vezi Doamne — de biet triumfător, el ca un învins. Cunoștința mea cu dînsul datează de prin 1898 — 99 și precum știi ne-a făcut în contra ungurilor de multe ori bune servicii. Am voit să mă cruț pe mine însumi și pe dînsul de senzațiile penibile ale unei revederi între asemenea împrejurări.

Mult s-a discutat la Brătianu chestia: ce e de făcut?

Brătianu în cercul intim discută foarte liber. Analizează situația din toate punctele de vedere și o pune la discuție. Ține cont de orice părere, excluzînd-o ca nepotrivită și dovedind clar și precis cauzele de ce nu poate fi considerată, ori primind-o și căutînd împreună cu noi să-i dea formularea cea mai potrivită. Cînd dictează, de asemenea, primește orice propunere referitoare la stilizare, topică, preciziune. Adesea se cîntărește calitatea diferitelor sinonime spre a-l aplica cuvîntul mai corespunzător scopului. Fiecare îi simte superioritatea chiar și din această manifestare a lipsei oricărei vanitozități puerile. (Cîte mizerii nu am avut noi în trecut cu cutari colegi din comitet pentru vanitatea, de autori.)

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În chestia: ce e de făcut, ne-a declarat că el nici la un caz nu va iscăli un tratat prin care se abdică la suveranitatea țării. Ar fi așteptat pînă ce ar fi devenit acută chestia Banatului, dar ivindu-se mai întîi chestia aceasta se vede silit să-și tragă seama mai curînd cu situația. Chestia suveranității e cu mult mai gravă decît însăși chestia Banatului.

Sîmbătă în 31, după ședință, cînd m-am prezentat eu la Consiliul de Miniștri, găsindu-i pe Diamandy, Antonescu și Danielopol, Brătianu chiar venea să-i dea ordin lui Antonescu să meragă la Pichon și Clemenceau spre a le spune că el nu va merge la St. Germain, dacă nu i se vor primi modificările propuse în ședință.

Eu am fost de altă părere, anume: să nu facă nici un demers ci să se pună pe baza că tratatul cu Austria e o afacere de drept între noi și între un stat dușman, deci îl iscălește. Chestia minorităților e o afacere de drept între noi și între Aliații (și Asociații) mari. După rezervele făcute în scris și motivate verbal de Brătianu referitor la paragraful care tratează chestia minorităților în condițiile de pace cu Austria, iscălirea acestui tratat nu prejudecă întru nimic și nu împiedică să refuzăm primirea unor dispoziții pe care cei mari „le vor judeca necesare în interesul minorităților". S-a hotărît în fine ca să nu se facă nici un pas pînă luni. Dacă se va vedea că nu s-a ținut cont de propunerile noastre și nu s-a făcut nici o modificare în tratatul supus austriecilor, atunci Brătianu să predea în absența austriecilor din nou o notă.

După ce se hotărîse, ne-a rugat Brătianu să păstrăm absolută tăcere. Uitasem să spun că, pe cînd se discuta propunerea mea, a sosit Mișu. Dînsul nu auzise cele expuse de mine și veni să susțină aceeași părere; mulțumită acestui fapt am reușit, deși nu știu dacă Mișu nu a susținut ceea ce știa că e dorința lui Brătianu. Căci el cunoaște tot gîndul primului ministru și știe că Brătianu de multe ori e deja hotărît cînd supune o chestie la discuție, numai spre a putea lămuri și mai exact ideea, mulțumită filtrării ei prin strecurătoarea discuției contradictorii.

Brătianu și-a trimis deja de mai demult M⟨aiestății⟩ s⟨ale⟩ demisia, verbal, pentru eventualitatea situației în care am ajuns și a cărei sosire o prevedea.

Prin Victor Antonescu, care a plecat joi, i-a prezentat regelui și demisia în scris, lăsînd aprecierii Maiestății sale să decidă momentul retragerii formale.

De atunci s-au mai ivit 2 momente grave. În fața celor 4 au fost ascultați reprezentanții puterilor moștenitoare ale Austro-Ungariei în chestia contingentului armatelor lor pe viitor. Nouă și polonezilor, voiau să ne permită cîte 50 000; cehoslovacilor și iugoslavilor cîte 40 000 de soldați.

Ce vor hotărî cei 4, adică Wilson, nu poate să știe înainte suflet de om.

Lloyd George împarte vederile și prada armonic cu Wilson. Italienii nu vreau să-i piardă cu totul grația. Franța stă la marginea unei revoluții interne și nădejdea ei sînt trupele americane și engleze.

Clemenceau zace astfel pe burtă, la picioarele lui Wilson. Lanțul capitaliștilor evrei îi ține pe toți 4 ferecați prin interese mari. O Rusie slăbită oferă un cîmp de exploatare nemărginit. De aceea nu e numai o fantezie absurdă faima că bolșevismul de pretutindeni este finanțat de capitaliști multimilionari.

Al doilea fapt grav este că astăzi, în 10/VI, Brătianu a fost chemat de urgență în fața celor 4 unde a fost provocat ca să ia dispoziții spre a retrage armatele noastre pînă dincolo de granița statorită în Tratatul din 1916, lăsînd ținuturile pînă la Tisa neocupate.

Totodată aflăm din *Temps* de astă-seară că Kun Béla a fost radiotelegrafic invitat la Conferință.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Lui Wilson îi este indiferent cine va iscăli tratatul, căci e grăbit să se reîntoarcă cu pacea în America. Cu cît va rămîne mai mare haosul în Europa, cu atît mai mult ea va deveni tributara Americii.

Brătianu a adus ca contraargument tot ce-ţi poţi închipui.

Wilson în formă mai delicată, Lloyd George în formă nedelicată, stăruiesc. Foch e de altă părere, dar el e a 5-a roată. Mîine la 9 sfat la Brătianu, la 10 continuarea discuţiei.

Eu din parte-mi voi stărui pentru următoarele: fără a primi părerea marelui nostru stat major nu putem abandona linia strategică bună ce ne oferă Tisa. Nu putem să ne expunem sorţii cehoslovacilor, nu putem abandona populaţia — nici cea maghiară — bolşevismului. Nu putem sprijini prin supunere intenţia celor 4 de a face o pace putredă cu Kun Béla, oferindu-i şi oraşele Oradea, Sătmarul, Aradul, Timişoara şi eventual drepturi asupra Banatului, a minelor şi codrilor noştri. Căci într-acolo tind, precum te-ai putut convinge din raportul secret înaintat lui Wilson de comisia Coolidge care, bine ştii, a fost mituit încă de Károlyi.

Avînd toate experienţele în vedere, eu voi pleda pentru refuzarea retragerii armatelor. Dacă Brătianu nu mi-ar primi punctul acesta de vedere — sper însă sigur că-l va primi — atunci am să-i ofer demisia. Nu voi pleca însă din Paris pînă ce-mi vei trimite instrucţii.

Se naşte pentru mine şi pentru Cons. Dirigent întrebarea: ce facem dacă mîine Brătianu îşi dă demisia?

Take Ionescu aşteaptă prada. Planul lui e simplu. Dînsul a făcut evreilor americani, englezi şi francezi oferte de natură economică şi financiară. Dacă ajunge la putere va continua cu atît mai accentuat campania în contra lui Brătianu pe tema că ar fi putut salva „mai mult" din Banat. El va „salva" ceea ce şi lui Brătianu i s-a oferit, în schimbul abdicării. Va îndrepta valuta şi va găsi credite abundente în străinătate. Şi Brătianu ar fi putut drege valuta şi afla credite mai abundente dacă ar fi cedat apetiturilor care vor petrolul din România, aurul, sarea, fierul, codrii noştri şi toate comorile solului şi subsolului. Tot ce avem în Ardeal ar voi să acapareze aceşti „aliaţi" hrăpăreţi şi mişei. Take Ionescu e om cu orientări mai largi decît Brătianu. El nu va lăsa bogăţiile neexploatate în pîntecele pămîntului. Şi de bacşişuri pentru ziarişti cu tendinţe progresiste va dispune de surse abundente. Şi pe evrei îi va împăca cu legile pe care „principalele puteri le vor judeca necesare", tot aşa va admite asigurarea tranzitului şi tratatelor economice „pe care principalele puteri le vor judeca necesare" spre a asigura Maghiaria şi Austria de pieire pe socoteala noastră. Iar românilor le va aduce un petic de Banat, rezolvînd astfel şi chestia „penibilă" bănăţeană.

Nu cunosc punctul tău de vedere.

Dacă tu şi Cons. Dirigent găsiţi de compatibilă colaborarea cu un guvern în care Take Ionescu ar fi *spiritus rector*, atunci M.S. îl poate numi. Altcum nu, căci nu poate guverna în Bucureşti nici un guvern în care Ardealul nu e reprezentat prin miniştri fără portofoliu.

Eu unul nu aş dori să mai fac parte dintr-un asemenea guvern.

Părerea mea e că interesul cauzei pretinde ca Brătianu să fie din nou numit şi ca numai atunci să fie înlocuit cînd urmaşului său i s-or asigura toate acele revendicări îndreptăţite, pe care ticăloşia celor mari, încrezuţi de-o parte în iubirea României faţă de Franţa de alta în dezbinarea partidelor, le-au refuzat lui Brătianu.

Adevărat că în cazul acesta am rămînea cîtva timp izolaţi. Dar vezi tu bine ce au ştiut să ajungă bolşevicii maghiari. Sînt convins că şi noi în scurtă vreme am fi în situaţie mai favorabilă decît astăzi. Căci dreptate nu vom dobîndi argumentînd cu tratat, cu autodeterminism, cu „barieră în contra

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

bolşevismului" etc. Numai tăria noastră mai poate să ne ajute de a ne dobindi dreptul!

Îmi dau seama că ruperea relaţiilor diplomatice ar fi neplăcute pentru mulţi români care doresc să-şi cheltuiască banii la Paris. Ar fi grea soarta românilor din America, a voluntarilor noştri din Siberia etc.

De pierdut nu putem însă, ca stat, pierde nimic efectiv ce să fie mai mare pierdere decit ceea ce ar rezulta pe urma acceptării tuturor poruncilor ticăloase ale celor 4: nimicirea suveranităţii, pierderea independenţei politice şi economice, reducerea numărului efectivului armatei, retragerea frontului spre a pierde oraşele, pierderea Banatului.

Fireşte că numai în cazul acela putem să refuzăm impunerea dacă spiritul armatei noastre ne-o permite!!

Că am putea însă primi măcar cel mai mic ajutor armat de la Aliaţi ar fi o nădejde cu totul iluzorie.

Dacă nu iscălesc nemţii, trupele Aliaţilor sînt prea slabe spre a-i sili. Dacă iscălesc, şi nu demobilizează repede de tot, vor arunca soldaţii Antantei puştile şi se vor demobiliza ei înşişi.

Te rog ia o hotărîre şi dă-mi instrucţii pentru toate eventualităţile.

Astăzi, 11 iunie, la 10 ore am fost cu Brătianu în faţa celor 5 miniştri de externe, a eunucilor celor 4, precum le zice Brătianu, neavînd ei nici drept, nici forţă de a lua vreo hotărîre. De-a dreapta mea Brătianu, îndărătul nostru colonelul Toma Dumitrescu şi secr. Constantin Brătianu. În faţa noastră prezida Pichon. De-a dreapta lui Lansing, Balfour, Sonnino şi Japonezul. Ca referent Tardieu. Mai asistau la răstignirea lui Brătianu vreo 20—30 de referenţi, secretari etc. La dreapta de la masa noastră, la o măsuţă Kramař şi Beneš. La ordinea de zi: comunicarea graniţei între România şi Ungaria şi între Cehoslovacia şi Ungaria.

Ni s-au dat imprimatele % sub VIII[12] şi o hartă. Acest unic exemplar îl duce dl Mişu cu sine la Bucureşti. Îndată ce voi primi încă unul am să ţi-l trimit. Pichon i-a dat cuvîntul lui Tardieu. Acesta a referat în 2 vorbe că la ordinea zilei e graniţa propusă de comisia de 10 şi acceptată de cei 4. Acum se supune delegaţiei române spre primire.

Pichon a accentuat că cei 4 pînă la 4 vor să aibă răspunsul. Trebuie să se dea dispoziţii de urgenţă căci conform depeşei sosite de la generalul francez, comandant în Cehoslovacia, maghiarii ameninţă deja Presburgul. (Astfel se confirmă că cei 4 i-au făcut lui Kuhn oferta de pace, iar acuma vreau să îi propună graniţa nouă. Dacă am primi, Kuhn desigur va pretinde oraşele etc., e o naivitate a crede că ungurii în elanul victoriilor se vor supune unor propuneri platonice ale Antantei.)

Brătianu a declarat că avînd pentru prima dată trasul frontierei şi văzînd că se abate foarte mult de la graniţa statorită prin tratatul de alianţă din 1916, cere să i se lase timp spre a refera guvernului român, neputînd lua singur răspunderea unui răspuns care ar angaja viitorul României. Spre a putea aprecia care motive au provocat hotărîrea, cere să i se pună la dispoziţie procesele-verbale ale comisiilor, din care rezultă acele motive.

Lansing mai cinstit, Balfour mai stăruitor au insistat pentru răspunsul imediat.

Brătianu a rămas constant, admiţînd totuşi că rămînînd în suspens trasul graniţei de la Careii Mari la Csap şi de la Oradea la Seghedin, asupra liniei dintre Carei şi Oradea crede că ar putea cădea de acord.

Discuţia a ţinut ceva peste o oră. În fine s-a statorit ca rezultat: lui Brătianu îi trebuiesc cam 12 zile spre a afla, printr-un trimis special, părerea guvernului român. Aceasta li se va comunica celor 4.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Reîntorşi acasă la Brătianu am discutat ce răspuns să dea dacă ar fi subit, invitat, în decursul după-amiezei la cei 4. După studierea detaliată a liniei de fruntarie am căzut cu toţii de acord că în definitiv, abstrăgînd de la 3 chestii, graniţa nouă nu e rea. Ar trebui 1) să se stăruiască pentru îndepărtarea ei cu 10—15 kilometri de trasul liniei ferate, 2) o corectură între Carei şi Csap, 3) mai cu seamă însă pentru dobîndirea gurii Mureşului, ca modificare mai importantă. Avînd odată graniţa spre unguri am putea să ne concentrăm forţele asupra chestiei Banatului. Brătianu era sceptic. Se teme că intrînd în tîrguieli nu numai nu ar obţine nimica, dar şi-ar slăbi poziţia prin abandonarea bazei tratatului.

În timpul pînă discutam a sosit depeşa ta prin care îmi comunici ofertul şvabilor şi maghiarilor referitor la uniunea personală. S-a decis şi plecarea lui Mişu astă-seară.

Brătianu îmi adresă întrebarea: cine să plece, ori Mişu ori Diamandy ori eu, spre informarea celor din Bucureşti şi din Sibiu. I-am răspuns: eu nu sînt destul de în curent cu chestiile interne ale României vechi şi sînt poate prea radical în vederile mele. Mişu e prea copleşit de obiectivitate, prea numai diplomat de meserie. Astfel l-aş crede mai potrivit pe Diamandy care pe lîngă că e diplomat dibaciu e şi omul de sentiment. „Dar Diamandy e mai radical decît d-ta.", fu răspunsul lui Brătianu. Fiind chemat ieşi. Atunci A. Lăpedatu veni la mine rugîndu-mă să stăruiesc pe lîngă Brătianu ca să-l trimită ori pe Diamandy ori pe mine, fiind Mişu „ridicat" peste orice sentiment naţional. I-am comunicat cele vorbite cu Brătianu. În momentul acesta Brătianu intrînd ne comunică că Mişu va pleca de cu seară. Am discutat cu Mişu chestia apropierii maghiarilor. Dînsul zice că mai întîi să o aranjeze Sonnino şi Orlando cu noi la Paris, ca să nu ne pomenim că se vor supăra Clemenceau, Lloyd George şi Wilson, dacă dimpreună cu maghiarii am concentra trupe la graniţa iugoslavă. Corectitatea trebuie observată etc. Borgheze vrea să ne înşele etc. I-am arătat că nu ne poate înşela dacă ne ajută să ne înţelegem cu maghiarii.

Cred că va fi bine să nu te laşi influenţat de nimeni şi după ce Brătianu şi-a dat consenţimentul să dai înainte cu maghiarii. Pe ei noi îi cunoaştem nu domnii din ţară. Aruncă-ţi deci în cumpănă toată autoritatea.

Te îmbrăţişează, al tău iubitor

Alexandru

11/VI.1919

N.B. Am zăcut 4 zile de angină foliculară, de aceea a trebuit să întrerup scrisul raportului.

■ Arh. St. Sibiu, Col. Fonduri particulare, Fond Alexandru Vaida-Voievod, Pachetul 3, doc. nr. 2.

623

1919 iunie 6. **Scrisoare adresată de Ion I. C. Brătianu preşedintelui Wilson[1] în problema minorităţilor, însoţită de două anexe.**

Domnule preşedinte,

Impresia pe care am avut-o la Conferinţa, la care mi-aţi făcut onoare să mă convocaţi şi unde am văzut cu cîtă atenţiune aţi luat în seamă argumentele arătate de noi, mă hotărăşte să vă adresez aceste rînduri.

3—12 Anexele la care se referă în mai multe rînduri n-au fost identificate.

[1] La data de 10 iunie 1919, secretarul confidenţial al preşedintelui, Grebel Close, răspundea lui Ion. I. C. Brătianu că scrisoarea din 6 iunie a fost primită şi că a fost adusă la cunoştinţa preşedintelui care a examinat-o cu atenţie.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Menținerea stipulațiunilor privitoare la minorități în Tratatul cu Austria aduce pentru România cele mai grave urmări.

După cîte am înțeles — și aluziile domnului Clemenceau mi-au confirmat acest lucru, — cauza hotărîtoare a acestor stipulațiuni stă în chestiunea evreiască.

Cu toate acestea, cele 2 anexe alăturate, dacă veți lua osteneală să le citiți, vă vor dovedi că această chestiune nu mai există în România. Ea este de mult înmormîntată. A o dezgropa sub orice formă n-ar fi spre folosul nimănui și ar otrăvi atmosfera țării spre paguba tuturor.

Sper că, într-un scop de definitivă și reală pacificare, veți binevoi să întrebuințați înalta dv. autoritate și să cruțați României situațiunea așa de gravă în care s-ar găsi ca urmare a stipulațiunilor actuale ale tratatului.

I. I. C. Brătianu

Anexa nr. 1

România a fost întotdeauna o țară în care a domnit toleranța religioasă.

Chestiunea evreiască a avut în această țară un caracter pur social și economic, provocată de o importantă emigrare în masă și este asemănătoare chestiunii galbene din Statele Unite ale Americii.

Străini prin originea și limba lor, prea numeroși pentru a trăi în condițiuni favorabile pentru ei înșiși și pentru locuitori într-o țară săracă, în special din pricina profesiunilor către care îi îndreaptă în mod exclusiv educația lor seculară, această masă de emigranți a agravat în mod periculos situația economică și socială a României. Pentru a evita consecințele fatale ale unei înrîuriri prea mari și prea directe a acestei emigrații asupra situației agrare, care era îndeajuns de grea prin ea însăși, guvernul român a fost obligat să oprească această influență prin legi speciale.

Intrînd în Moldova cam pe la mijlocul secolului al 19-lea masa imigranților n-avusese timp suficient pînă în 1877 să se adapteze la condițiile de viață ale poporului român.

Congresul de la Berlin avea de gînd să impună României o soluție pe care această țară o considera contrară intereselor sale, violînd dreptul său de liberă dispoziție.

Guvernul român, după ce protestase în zadar împotriva clauzelor acestui tratat, a reușit să anuleze consecințele sale pe altă cale. În acest scop a obținut ajutorul guvernului imperial german, cumpărînd liniile de drum de fier ce aparțineau unor companii germane.

Din punct de vedere practic, intervenția Congresului din Berlin în privința aceasta n-a avut alt rezultat decît cumpărarea liniilor de drum de fier și întrucît privește chestiunea în sine, a amînat pe mai tîrziu dezlegarea chestiunii, creînd în România un curent împotriva unei soluțiuni impuse din afară.

De atunci o îndoită evoluție a transformat condițiunile acestei chestiuni și a făcut posibilă și necesară soluția ei. Această îndoită evoluție este datorită, în primul rînd, dezvoltării economice a României, dezvoltării mai mari a comerțului și ameliorărilor condițiunilor de viață ale țăranilor.

Această evoluție este datorită în al doilea rînd schimbării caracterului imigranților înșiși, care odată stabiliți în România, s-au asimilat treptat cu viața națională. Astfel oamenii de stat români din toate partidele politice au ajuns la concluzia că a sosit momentul să se rezolve în mod definitiv această chestiune.

Înainte de sfîrșitul acestui război și înaintea intervenției Statelor Unite în război, fără nici o influență din afară, regele și guvernul român au declarat, în diferite ocazii, că de îndată ce se vor ivi timpuri normale, se va acorda tu-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

turor egalitatea civilă. Credincios acestui legămint, guvernul român a prezentat chiar din toamna trecută reforma sufragiului universal, exproprierea forțată a marilor proprietari și recunoașterea cetățeniei depline a tuturor persoanelor născute in România care nu se bucurau de o supușenie străină. În cursul aplicării acestei legi, din cauza unor dificultăți de procedură, guvernul român a simplificat aplicarea sa. În momentul de față legea este stabilită pe niște principii atît de largi, încît nici o intervenție n-ar putea s-o îmbunătățească.

Din scurta expunere de fapte de mai sus rezultă în mod destul de clar că ar fi zadarnic să arătăm mai mult cît de puțin îndreptățită ar fi invocarea precedentului cu Tratatul de la Berlin pentru a ridica o îndoială privitor la lealitatea României și pentru a justifica astfel impunerea unor măsuri de garanție contrare suveranității statului.

În anul 1877 România avea de luptat împotriva unor măsuri care i se impuneau și pe care le considera contrare intereselor sale; această luptă a luat sfîrșit printr-o soluție financiară în folosul uneia din Marile Puteri. În 1919 din proprie inițiativă și îndemnată de motive de dreptate și pace internă, România a dat singură soluții pe care le-a socotit necesare pentru propria sa dezvoltare socială și națională.

Intervenția din 1877 a rămas fără rezultat deoarece nu a fost primită de România.

Intervenția de față va fi fără folos și periculoasă din cauză că este impusă.

În ceea ce privește paragraful al doilea al articolului 5 din același tratat de pace, nu e necesar de a insista pentru a arăta că el supune controlului Marilor Puteri întreaga politică economică și de transport a României. Redactarea sa e de așa natură, încît orice comentariu ne pare de prisos.

Anexa nr. 2

Aceasta cuprindea decretul-lege din mai 1919 relativ la naturalizarea evreilor.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 270—273.

624

1919 iunie 7. **Notă prin care președintele Conferinței de Pace, G. Clemenceau, somează guvernul ungar să pună capăt atacurilor împotriva Cehoslovaciei** [1].

Guvernele aliate și asociate sînt pe punctul de a convoca reprezentanții guvernului maghiar la Paris, în fața Conferinței de Pace, pentru a primi comunicări asupra punctelor de vedere care privesc justele frontiere ale Ungariei.

Tocmai în acest moment însă maghiarii dezlănțuiesc contra cehoslovacilor puternice atacuri nejustificate și încalcă teritoriul Slovaciei.

Cu toate acestea, Puterile Aliate și Asociate au manifestat ferma lor voință de a pune capăt oricăror ostilități inutile, oprind în două rînduri armatele românești care trecuseră limitele armistițiului, apoi acele ale zonei neutre și

[1] La data de 13 iunie într-o altă notă către Béla Kun, Clemenceau cerea ca, „armata ungară care lupta în Cehoslovacia să se retragă imediat înapoia granițelor fixate pentru Ungaria" dîndu-i pentru aceasta un răgaz de patru zile după care guvernele aliate și asociate „se vor socoti libere să înainteze asupra Budapestei și să ia toate măsurile care vor părea oportune pentru a asigura o pace justă și rapidă". Vezi Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 309.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

împiedicîndu-le de a-şi continua înaintarea lor spre Budapesta, şi totodată oprind armatele sîrbe şi franceze pe frontul Ungariei.

În aceste condiţiuni guvernul de la Budapesta este invitat formal a pune capăt, fără amînare, atacurilor sale împotriva cehoslovacilor.

În caz contrar guvernele aliate şi asociate sînt absolut hotărîte de a recurge imediat la măsuri extreme pentru a sili Ungaria să înceteze ostilităţile şi să se conformeze voinţei neclintite pe care o au Aliaţii de a face să fie respectate ordinele lor.

Răspunsul la prezenta telegramă trebuie să fie dat în termen de 48 de ore.

Clemenceau,
Preşedintele Conferinţei de Pace

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 238.

625

1919 iunie 9, Moscova. **Telegramă a comisarului poporului sovietic pentru afaceri externe, Cicerin, către Béla Kun, despre dreptul la autodeterminare a poporului slovac.**

598. sz. dokumentum
1919 június 9

Antant-rádiók jelentik, hogy a magyar vöröscsapatok nem magyar területeket szállnak meg. Nem kellene-e a szlovákok önrendelkezésének helyt adni, hogy ne szítsuk újra a cseh nacionalizmust.

Csicserin.

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 697 (PI Archivum. SZU TK 14/7). (Németül)).

Documentul nr. 598
din 9 iunie 1919

Posturile de radio ale Antantei anunţă că trupele roşii maghiare au ocupat teritorii nemaghiare. Nu ar trebui oare să dăm loc (aprobare) autodeterminării slovacilor, spre a nu aţîţa din nou naţionalismul ceh<?>.

Cicerin

626

1919 iunie 9, Budapesta. **Răspuns al lui Béla Kun către Cicerin în problema dreptului la autodeterminare a poporului slovac.**

599. sz. dokumentum
1919 június 9

A Szlovák Tanácsköztársaság kikiáltására minden előkészület megtörtént. A kikiáltás a legrövidebb időn belül megtörténik. Nemzetiségi politikánk lenini.

■ M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 697 (PI Archivum. SZU TK 13/52). (Németül)).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Documentul nr. 599
din 9 iunie 1919

S-au făcut toate pregătirile pentru proclamarea Republicii Sfaturilor Slovace. Proclamarea se va face în timpul cel mai scurt. Politica noastră națională este leninistă.

627

1919 iunie 9 ⟨Paris⟩. **Telegramă a lui Ion I. C. Brătianu către Mihail Pherekyde, în legătură cu măsurile ce trebuie luate de armata română pentru respectarea liniilor de demarcație.**

Pherekyde
Président Conseil Bucarest

Il est de notre intérêt politique que nos operations militaires contre Hongrois maintiennent caractère défensif et de propre sécurité sur les lignes actuelles.

Les développer ne serait pas indiqué et nous le réserverions pour le cas où on ferait formellement appel à nous de la part grandes puissances qui en retour devraient tenir compte de l'importance de nos intérêts que maintenant ils méconnaissent.

Bratiano
no. 414
9 Juin 1919

■ Arh. St. București, Col. documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918—1921, f. 57.

Pherekyde
Președinte de consiliu, București

Este în interesul nostru politic ca operațiunile noastre militare contra ungurilor să-și mențină caracterul defensiv și de proprie securitate pe liniile actuale.

A le dezvolta nu ar fi indicat și noi le vom rezerva pentru cazul cînd se va face formal apel la noi din partea Marilor Puteri, care în schimb ar trebui să țină cont de importanța intereselor pe care actualmente le nesocotesc.

Brătianu
Nr. 414
9 iunie 1919

628

1919 iunie 10. **Scrisoare a lui Ion I. C. Brătianu către Mihail Pherekyde în care informează despre problemele discutate în Consiliul celor patru în legătură cu situația din Ungaria.**

La ședința de azi a Consiliului celor patru, ținută la ora 4 la domiciliul președintelui Wilson, au fost prezenți: dnii Wilson, Lloyd George, Clemenceau, Orlando, Brătianu, Mișu, Kramař și Beneš.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Situația cehoslovacilor în Ungaria devenind din ce în ce mai critică din cauza înaintării victorioase a bolșevicilor unguri, cei patru au găsit cu cale — fără a încerca o colaborare cu România — a trimite două ultimate lui Béla Kun somîndu-l să înceteze ofensiva contra cehoslovacilor.

În ultima telegramă Béla Kun pretinde că Aliații i-au dat să înțeleagă ca va fi chemat să ia parte la Conferința Păcii. Răspunsul lui Béla Kun la această ultimă telegramă — după ziarele elvețiene — căci Aliații nu ne-au comunicat-o, ar fi că el nu e cîtuși de puțin vinovat de toată această vărsare de sînge, că românii și cehii sînt aceia care au început să-l atace și că el nu face decît să se apere. Este gata să pună capăt luptelor, dacă Aliații îi vor da concursul lor în această direcție.

Aliații s-au grăbit atunci să ne convoace imediat pe mine, Mișu, Kramař și Beneš. Într-un rechizitoriu sever din partea lui Wilson și violent din partea dlui Lloyd George s-a arătat dlui Kramař și încă mai tare mie că toate calamitățile din Ungaria și dificultățile orei prezente provin din cauza noastră. Noi, românii, am fi vinovați că prin pretențiile noastre, nevroind să respectăm linia armistițiului primitiv fixată pe Mureș [1], am fi provocat demisiunea lui Károlyi și instituirea bolșevismului în Ungaria.

Nu am vrut să ne mulțumim cu linia armistițiului întocmit de generalul Franchet d'Espérey. Trupele române în înaintarea lor nu s-au oprit nici pe linia revendicată de România și au fost lăsate să înainteze în teritoriu pur unguresc pînă la malurile Tisei.

Au adăugat că au primit un răspuns mulțumitor de la Béla Kun la cel din urmă ultimatum și că e de neapărată nevoie ca trupele române să fie imediat retrase de pe Tisa pe linia frontierei fixate de Conferință.

Stăpînindu-mi indignarea provocată de un asemenea procedeu la adresa României, am explicat atunci că Károlyi era înțeles cu bolșevicii înainte de a-și da demisiunea, fapt pe care delegațiunea română l-a semnalat la timp Conferinței și că deci nu România poate fi răspunzătoare de schimbarea socială din Ungaria. Am arătat apoi că singura linie pe care se puteau opri trupele române în lupte, din punct de vedere strategic, nu putea fi decît Tisa. E singurul front care prezintă în cîmpia ungurească o asigurare mai serioasă contra atacurilor inamice. De altminteri, Aliații au resimțit aceeași nevoie de a-și asigura granițele ocupînd teritoriul german pînă la Rin. Și am exprimat mirarea de cererea Aliaților arătînd totodată că în orice caz guvernul român nu va putea lua răspunderea unei retrageri a forțelor române de pe Tisa, pînă cînd nu va cunoaște garanțiile obținute de la unguri pentru a evita pe viitor conflictele cu ei.

Domnul Clemenceau, care tocmai atunci sosise, venind de la interpelările din Cameră, abundă în sensul celorlalți doi și spune că armata română a depășit rînd pe rînd toate liniile de demarcațiune, iar în ce privește granițele ce cerem, aceasta este treaba Consiliului, iar nu a României; el singur va lua măsurile necesare. Dnii Wilson și Lloyd George au lăsat să se înțeleagă că, dacă nu ne vom supune cererii lor, vor fi siliți să întrerupă orice aprovizionare sau orice ajutor României.

Le-am atras atunci atenția că d-lor vorbesc de o linie de fruntarie între Ungaria și România stabilită de Conferință, care pînă acum nu s-a făcut cunoscută României, nici nu s-a discutat cu ea.

Cei patru și-au exprimat mirarea că nu ni s-a adus încă la cunoștință aceasta și au insistat că în orice caz trebuie dată o satisfacție ungurilor. Ne-au anunțat că pînă mîine ni se vor comunica granițele noastre cu Ungaria și că au nevoie ca pînă mîine seară, 11 iunie, să aibă deja hotărîrea noastră

[1] Acordul încheiat la Belgrad în 13 noiembrie 1918; doc. nr. 468.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de a ne retrage pe acea linie, căci trebuie să dea un răspuns telegrafic lui Béla Kun.

Seara, la orele 7, am primit convocarea pentru a doua zi, ora 10 dimineața, din partea Consiliului miniștrilor de afaceri străine în chestiunea fruntariilor cu Ungaria.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 385—487.

629

1919 iunie 10, Budapesta. **Comunicat al ziarului *Vörös Újság* privind schimbul de note între Béla Kun și președintele Conferinței de Pace, Georges Clemenceau.**

581. sz. dokumentum
1919 június 10

Clemenceau táviratát rádió útján közvetlenül a magyar kormányhoz intézte. A táviratot a magyar kormány címére a bécsi francia misszió fejéhez, Alizéhez is elküldte, aki azt Czóbel Ernő elvtárs, a Magyar Tanácsköztársaság bécsi követe útján jutatta el a Tanácsköztársaság kormányához Budapestre. A távirat így hangzik:

Igen sürgős

A magyar kormánynak, Budapest

A szövetséges és egyesült kormányoknak az a szándékuk, hogy a magyar kormány képviselőit a békekonferencia elé hívják, hogy megkapják azon szempontok közlését, amelyek Magyarország igazságos határaira vonatkoznak. A magyarok éppen most jelentik be a csehszlovákok ellen heves és indokolatlan támadásaikat [1]. A szövetségesek már kinyilvánították szilárd akaratukat, hogy véget vessenek e fölösleges ellenségeskedésnek, azáltal, hogy két ízben is megállították a román seregeket, amelyek át akarták lépni a fegyverszüneti határt, azután a neutrális zóna határait, és megakadályozták őket, hogy folytassák előnyomulásukat Budapestre, és megállították a szerb és francia seregeket Magyarország déli frontján.

Ily körülmények között a budapesti kormány formálisan is felhívatik, hogy haladék nélkül vessen véget a csehszlovákok elleni támadásoknak, ellenkező esetben a szövetséges kormányok feltétlenül el vannak határozva, hogy haladéktalanul a legszélsőbb rendszabályokhoz folyamodnak, hogy kényszerítsék Magyarországot az ellenségeskedések megszüntetésére, és arra, hogy vesse magát alá annak a megingathatatlan akaratnak, amellyel a szövetségesek tiszteletben akarják tartani parancsaikat.

Erre a sürgönyre 48 órán belül válaszolni kell.

Clemenceau,
a békekonferencia elnöke

[1] Kun Béla a jegyzék francia nyelvű szövegét táviratban megküldte Böhm Vilmosnak. E szerint ez a mondat így hangzik: „A magyarok jelenleg hevesen támadják a cseheket, indokolatlanul hatalmukba keritik Szlovákiát". (PI Archivum, IML 138/8.)

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Kun Béla válasza

Clemenceau táviratára Kun Béla elvtárs külügyi népbiztos válaszolt. A választáviratot rádión küldtük el, de Czóbel Ernő elvtárs, a Tanácsköztársaság bécsi követe útján Alizéhez is eljuttattuk Clemenceau-hoz való továbbítás céljából. Kun elvtárs táviratának szövege a következő:

Clemenceau úrnak, a békekonferencia elnökének Párizs

A Magyarországi Tanácsköztársaság kormánya örömmel fogadja a szövetséges és szövetkezett államok kormányainak ama szandékát, hogy Magyarországot a párizsi békekonferencia elé meghívják. A Magyarországi Tanácsköztársaságnak nincsenek ellenséges szándékai a világ egyetlen népével szemben sem, barátságban és békében kíván élni valamennyivel, annál is inkább, mert nem áll a területi integritás alapján.

Nem volt szándéka megtámadni, és nem is támadta meg a Csehszlovák Köztársaságot sem, amelynek népével mindenkor békében és barátságban kívánt és kíván élni. Ragaszkodott mindenkor a szövetséges államok által megállapított demarkációs vonalakhoz, és tiszteletben tartotta a november 13-i katonai konvenció határozmányait [2].

Sajnálattal állapította meg azonban, hogy a szövetséges államok presztizsét felhasználva, a Csehszlovák Köztársaság, a Jugoszláv és Román Királyságok csapatai, a november 13-án kötött katonai konvenciót is megszegve, betörtek a Magyarországi Tanácsköztársaság területére, és már-már megfojtással fenyegettek bennünket, amidőn a végső szükségtől kényszerítve, fegyverhez nyúltunk. Örömmel vesszük tudomásul, hogy a szövetséges államok megparancsolták a Csehszlovák Köztársaságnak, a Román és a Jugoszláv Királyságoknak, hogy támadásukat szüntessék meg, de kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a nevezett államok a szövetségesek parancsait nem teljesítették, offenszivájuk csupán a mi ellentámadásunkon tört meg, és azt is, hogy a csapataik még ma is a november 13-i konvencióban megállapított demarkációs vonalon innen állanak.

A Magyarországi Tanácsköztársaság kormánya ismételten kifejezi készségét arra, hogy az ellenségeskedéseket, fölösleges vérontás elkerülése céljából mindez államokkal szemben haladéktalanul megszünteti, hogy a szövetségesek parancsaiknak a Csehszlovák Köztársaságban, a Román és Jugoszláv Királyságokban érvényt szerezhessenek.

A hadműveletek megszüntetése, a november 13-i katoni konvenció határozmányainak végrehajtása, valamint az ezzel kapcsolatos kérdések rendezése, továbbá a gazdasági kérdések ideiglenes megoldása céljából szükségesnek tartanók, hogy az érdekelt államok részéről megbízottak küldessenek ki, és az azokból alakuló bizottság az egyik szövetséges állam képviselőjének elnöklete alatt haladéktalanul összeülne Wienben.

A Magyarországi Tanácsköztársaság kormánya mindenre kész, ami a népek között az igazságos és méltányos békét, a kölcsönös megértést előmozdítja, s a vérontásnak egyszer s mindenkorra véget vet.

Kun Béla s.k.,
A Magyarországi Tanácsköztársaság
külügyi népbiztosa

M. m. mozg. v. d. VI/1, p. 670–671 (Vörös Újság (Rendkívüli kiadás), 1919 június 19.

[2] Az a szerződés, mely az olaszokkal kötött fegyverszünetnek Magyarországra való alkalmazását szabályozza. A szerződés elveit Károlyi és Franchet d'Esperey belgrádi tárgyalásán állapították meg, eszerint Magyarország egy részét antant-csapatok szállják meg, de a közigazgatás magyar marad a békeszerződés megkötéséig.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Documentul nr. 581
din 10 iunie 1919

Clemenceau a adresat telegrama sa prin radio, direct guvernului ungar. El a trimis telegrama adresată guvernului ungar, de asemenea şi şefului misiunii franceze de la Viena, Alizé, care a transmis-o prin tovarăşul Czóbel Ernő, ambasadorul de la Viena a Republicii Sfaturilor din Ungaria, guvernului Republicii Sfaturilor la Budapesta. Telegrama sună în felul următor:

Foarte urgent:

Către guvernul ungar, Budapesta

Guvernele aliate şi asociate au intenţia să cheme pe reprezentanţii guvernului Ungariei în faţa Conferinţei de Pace, spre a obţine comunicarea punctelor de vedere referitoare la hotarele juste ale Ungariei. Ungurii au anunţat tocmai acum ofensivele lor puternice şi nejustificate împotriva cehoslovacilor [1]. Aliaţii şi-au exprimat deja voinţa lor fermă de a pune capăt ostilităţilor inutile prin faptul că au oprit de două ori chiar trupele române care au vrut să depăşească linia de armistiţiu, apoi graniţele zonei neutre, şi i-au împiedicat să continue înaintarea lor la Budapesta şi au oprit trupele sîrbe şi franceze la frontul de sud al Ungariei.

În aceste împrejurări, guvernul de la Budapesta este somat, şi în mod formal, să înceteze atacul împotriva cehoslovacilor, în caz contrar, guvernele aliate sînt decise neapărat să recurgă neîntîrziat la instrucţiuni extreme, pentru a sili Ungaria la încetarea ostilităţilor şi la faptul de a se supune voinţei de nezdruncinat cu care Aliaţii vor ca ordinele lor să fie respectate.

La telegrama aceasta trebuie răspuns în termen de 48 ore.

Clemenceau,
Preşedintele Conferinţei de Pace

Răspunsul lui Béla Kun

La telegrama lui Clemenceau a răspuns tovarăşul Béla Kun, comisarul poporului pentru afaceri externe. Telegrama de răspuns am trimis-o prin radio, dar prin tovarăşul Czóbel Ernő, ambasadorul Republicii Sfaturilor de la Viena, am trimis-o şi către Alizé, cu scopul de a fi transmisă lui Clemenceau. Textul telegramei tovarăşului Kun este următorul:

Domnului Clemenceau, preşedintele Conferinţei de Pace, Paris

Guvernul Republicii Sfaturilor din Ungaria întîmpină cu plăcere intenţia guvernelor aliate şi Antantei de a invita Ungaria la Conferinţa de Pace de la Paris. Republica Sfaturilor din Ungaria nu are intenţii ostile faţă de nici un popor din lume, doreşte să trăiască în pace şi prietenie cu fiecare, cu atît mai mult cu cît nu se situează pe baza integrităţii teritoriale.

Nu a avut intenţia şi nici nu a atacat nici Republica Cehoslovacă, cu poporul căreia a dorit întotdeauna şi doreşte să trăiască în pace şi prietenie. A ţinut întotdeauna la liniile de demarcaţie stabilite de statele Antantei, şi a respectat prevederile Convenţiei militare din 13 noiembrie [2].

---

[1] Béla Kun a trimis lui Böhm Vilmos textul în limba franceză al notei. Fraza sună astfel: „Ungurii în prezent atacă puternic pe cehi şi iau în mod nejustificat în posesie Slovacia". (PI Archivum. IML 138/8).

[2] Este tratatul care reglementează aplicarea la Ungaria a armistiţiului încheiat cu italienii. Principiile tratatului au fost stabilite la Conferinţa de la Belgrad dintre Károlyi şi Franchet d'Espérey, în conformitate cu acestea o parte a Ungariei va fi ocupată de trupe ale Antantei, dar administraţia va rămîne ungară pînă la încheierea păcii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

A constatat însă cu regret că, folosindu-se de prestigiul statelor Antantei, trupele Republicii Cehoslovacia, ale Iugoslaviei și Regatului Român, călcînd de asemenea și Convenția militară din 13 noiembrie, au intrat cu forța pe teritoriul Republicii Sfaturilor din Ungaria și erau gata-gata să ne amenințe cu sugrumarea cînd, din necesitate extremă, am pus mîna pe arme. Luăm notă cu bucurie de faptul că statele Antantei au dat ordin Republicii Cehoslovace și Regatelor Român și Iugoslav de a-și înceta ofensiva, dar sîntem nevoiți să constatăm că statele menționate nu au îndeplinit ordinele statelor Antantei, ofensiva lor a fost înfrîntă de contraofensiva noastră și că trupele lor se află încă și azi dincoace de linia de demarcație stabilită în Convenția din 13 noiembrie.

Guvernul Republicii Sfaturilor din Ungaria declară din nou că este dispus să înceteze neîntîrziat ostilitățile — în scopul evitării de vărsare de sînge inutilă — cu toate aceste state, pentru ca Antanta să poată obține realizarea ordinelor sale în Republica Cehoslovacă și în Regatele Român și Iugoslav.

În vederea încetării operațiunilor de război, a înfăptuirii prevederilor Convenției militare din 13 noiembrie și a reglementării chestiunilor legate de acestea, precum și a rezolvării provizorii a chestiunilor economice, am considerat că este necesar ca dinspre partea statelor interesate să fie numiți împuterniciți, iar comisia ce se va alcătui din acești împuterniciți sub președinția reprezentantului unui stat al Antantei să se întrunească neîntîrziat la Viena.

Guvernul Republicii Sfaturilor din Ungaria este gata la tot ceea ce impulsionează pacea justă și dreaptă între popoare, înțelegerea reciprocă și pune capăt o dată pentru totdeauna vărsării de sînge.

Béla Kun m.p.
Comisarul poporului pentru afacerile externe
al Republicii Sfaturilor din Ungaria

630

1919 iunie 11, Paris. **Scrisoare a lui Ion I. C. Brătianu către Mihail Pherekyde prin care îl informează asupra unor probleme discutate în Consiliul miniștrilor afacerilor externe.**

La 11 iunie, Consiliul miniștrilor afacerilor străine s-a întrunit la Quai d'Orsay la orele 10 dimineața, chemîndu-ne și pe noi. Au fost de față domnii Pichon, Cambon, Tardieu, Sonnino, Lansing, Balfour, Makino, Vaida, Kramař, Beneș și cu mine.

Trimit în cele ce urmează cîteva note luate direct asupra discuției, spre a se vedea fizionomia ei cît mai exactă:

Balfour întreabă pentru ce granițele iugoslave nu sînt arătate pe hărți.

Pichon: Chestiunea fruntariilor iugoslave nu se pune; se discută numai chestiunea de care depinde soluția afacerii Béla Kun. Dl Tardieu are cuvîntul.

Tardieu: Dat fiind că fiecare are o hartă înaintea sa, socotesc că e inutil să facem o lungă expunere cu nume de localități.

Pichon: Dl Brătianu are cuvîntul.

Brătianu: Nu sînt în măsură să fac observații. Linia de graniță propusă pe care o am înaintea mea se îndepărtează așa de mult de linia tratatului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nostru de alianță, că nu pot lua asupra mea să dau un răspuns fără să fi consultat guvernul român și comandamentul militar. Deosebirile între cele două linii sînt prea mari, mai ales în extremități, pentru ca să pot lua singur dispoziții.

Cum întreaga lucrare a fost făcută fără participarea noastră, ar fi natural să ni se comunice toate lucrările comisiunilor, precum și procesele-verbale pentru ca guvernul român să fie în măsură să studieze în mod aprofundat această chestiune și pentru ca Comandamentul militar să se poată pronunța asupra problemelor de ordin strategic care izvorăsc dintr-însa.

Tardieu: Consiliul trebuie să hotărască asupra cererii domnului Brătianu, care, pe cît îmi pare, cere o amînare a discuției.

Pichon: Cereți o amînare?

Brătianu: Nu, cer numai comunicarea actelor pentru ca atît guvernul român, cît și noi să ne putem da seama de situația creată prin marea deosebire dintre linia revendicată și noua linie care s-a fixat.

Balfour: Înțeleg că dl Brătianu nu vroiește o amînare, dar atrag atenția că, dacă dezbaterea ar fi amînată pentru altă dată, mari inconveniente se pot naște atît aici la Paris, din cauza greutăților de discuție, cît și în Ungaria din cauza situației militare.

Brătianu: Modificările făcute la linia noastră de graniță sînt provocate de chestiuni capitale și nu de chestiuni de detaliu. Dacă n-ar fi vorba decît de partea centrală a acestei linii, ea ar putea face obiectul unor discuții imediate; în ce privește însă extremitățile acestei linii, nu pot lua singur dispoziții. Nu cunosc argumentele Comisiunii ca să le pot comunica guvernului. Nu pot angaja guvernul pentru porțiuni de graniță atît de importante pentru dezvoltarea viitoare a României.

Astăzi, la orele 10, am luat pentru prima oară cunoștință, în mod oficial, de noua graniță. Poate că alte mijloace ar fi cu putință pentru a ușura necesitatea constatată de dl Balfour de a grăbi rezolvarea chestiunii ungare. Sînt gata să colaborez, sînt solidar cu Înțelegerea, dar nu pot să angajez întreg guvernămîntul, al căruia numai reprezentant sînt, într-o chestiune așa de gravă.

Aș adăuga, pentru a ușura marile interese pe care dl Balfour le invederează, că ar fi bine să se amîne discuția capetelor extreme ale liniei de graniță și să se fixeze în mod provizoriu pentru porțiunea de sud o linie care ar lega gura Mureșului cu Békéscsaba și la nord o linie Csap-Nagy Károly.

Lansing întreabă pe domnul Brătianu dacă nu a avut cunoștință în mod neoficial despre linia de graniță propusă astăzi.

Brătianu: Am avut numai informații contradictorii după care nu mi-am putut forma o părere sigură.

Lansing: Ce fel erau acele informații?

Brătianu: Unele ne dădeau mai puțin, altele mai mult, dar cea care ne-a surprins mai mult este linia care asigură Ungariei gura Mureșului.

Dacă Marile Puteri au pus atîta timp ca să discute această chestiune, veți înțelege cu cît mai importantă este pentru noi, care sîntem direct interesați.

În acest scop cer procesele-verbale.

Kramař: Cred că pentru Cehoslovacia și pentru România o linie de drum (de fier) care ar lega aceste țări este un lucru de seamă. Linia de căi ferate Csap-Nagy Károly are pentru noi o mare importanță; vorbind despre această linie, domnul Brătianu a făcut rezervele sale.

[1] Tratatul încheiat în 4/17 august 1916.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pichon: Observațiile dlui Brătianu ridică o chestiune de principiu. Dsa cere explicații relativ la hotărîrile luate. Explicațiile i se vor da. Cere în plus procesele-verbale. Acest lucru n-a fost făcut pentru nimeni, sînt niște discuții interioare. Ceea ce însă se poate comunica sînt motivările.

Brătianu: Mă mulțumesc cu motivările, e lucrul care mă interesează.

Pichon: Atrag atenția asupra necesității de a lua hotărîri urgente din cauza greutăților din Ungaria. Generalul Pellé telegrafiază că situația este foarte gravă și că frontul nu poate fi menținut mai îndelung timp. El cere retragerea ungurilor pe linia Tiszalúc-Miskolc, pe o linie paralelă cu Dunărea pînă la granița austriacă.

Lansing: Dl Brătianu vrea să i se dea posibilitatea de a examina chestiunea granițelor. Acest lucru îmi pare pe deplin justificat și nu e cu putință ca Conferința să nu țină socoteală de cererea sa, dar rog pe dl Brătianu să fixeze timpul de care are nevoie, căci dezlegarea greutăților din Ungaria depinde de fixarea acestei granițe.

Brătianu: Timpul trebuitor ca cineva să ajungă la București, să ia contact cu autoritățile pentru a examina chestiunea în 2—3 zile și pentru ca să se înapoieze.

Dar, pentru a nu pierde timp în fața inamicului, revin la propunerea mea de a impune în mod provizoriu cele două linii extreme propuse de mine și de a găsi încă de acuma o soluție de împăcare pentru porțiunea din mijloc.

Lansing: Dl Brătianu ar trebui să înțeleagă că comitetul a aprobat și a votat această graniță; e vorba numai ca dl Brătianu să binevoiască a face observațiile sale.

Brătianu: Din punct de vedere politic sînt gata să o fac și să vă expun pentru ce această linie e contrară intereselor capitale ale României.

Balfour: Atrag atenția asupra unei chestiuni importante, căci este o chestiune de ordine. Cer iertare că n-am citit de la început decizia celor patru și convocarea fostului consiliu care ne-a întrunit astăzi. Această convocare prevede pur și simplu comunicarea granițelor dintre România și Ungaria și Cehoslovacia și Ungaria; deci nu poate fi vorba de discuția liniei frunta iilor. Această graniță a fost orînduită de către comisiuni, de către Consiliul celor cinci și de către Consiliul celor patru. Socotesc că nu ne este îngăduit să revenim asupra a ceea ce s-a hotărît, ci numai să o comunicăm. Președintele va hotărî dacă am sau nu dreptate.

Lansing: Citesc în aceeași convocare că Consiliul celor patru cere să i se remită un raport al ședinței înainte de ora 4, relativ la punctele asupra cărora se va fi stabilit sau nu un acord.

Brătianu: Sînt la dispoziția Conferinței în această privință. Dacă Conferința vrea să discut, o voi face, dacă dimpotrivă Conferința e de părerea dlui Balfour, nu voi discuta; dar nu pot să ader la aceste soluții singur, această răspundere întrece puterile ce le am, nu pot primi această chestiune fără să fi referat.

Pichon: Îmi pare că observațiile dlor Balfour și Lansing sînt absolut drepte și exprimă bine părerea Consiliului celor patru. Se va lua pur și simplu act dacă dl Brătianu primește sau nu și acest lucru va fi comunicat Consiliului celor patru, dar nu ne este îngăduit să luăm hotăriri sau să ne formăm o părere.

Lansing: Dacă dl Brătianu nu se simte în stare să primească singur, ne rămîne numai să comunicăm acest lucru Consiliului celor patru.

Brătianu: Nu pot decît să mă conformez programului impus de Conferință și dacă chestiunea este astfel hotărîtă, nu pot decît să mențin declarațiile făcute.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pichon: Sînteţi în măsură să primiţi o parte din graniţe?

Brătianu: Dacă asupra celorlalte chestiuni mari s-ar putea stabili un acord, aş adera la partea centrală a liniei, cu toate că şi aici ar fi rezerve de făcut. Din punct de vedere strategic de pildă, linia este prea apropiată la vest de linia drumului de fier. Această linie ar trebui pusă în afară de bătaia tunului.

Pichon: Atît numai că aici intrăm în discuţia fondului. Ne-aţi spus că nu ne puteţi da un răspuns. Vom comunica acest lucru Consiliului celor patru.

Brătianu: Numai cu această rezervă că, pentru a uşura situaţia privită de dl Balfour, am arătat posibilitatea de a admite pentru extremităţi linii provizorii, care ar fi impuse inamicului, cu posibilitatea ca să le discutăm mai tîrziu între noi.

Lansing crede a şti că toate argumentele comunicate comisiunii române au fost cumpănite şi că este inutil să se reia această discuţie.

Pichon: În rezumat dl Brătianu a spus că-i trebuie un răgaz: 8 zile vă sînt deajuns?

Brătianu: Trebuie cel puţin 10—12 zile, fără a socoti întîrzierile de drum de fier, căci telegraful nu funcţionează.

Pichon: Nu pot să mă împiedic să vă spun că acest lucru poate avea inconveniente grave.

Lansing: Dl Brătianu va pleca el însuşi ca şef al guvernului?

Brătianu: Eu sau unul din colegii mei.

Balfour: Atunci vom face un raport Consiliului celor patru, spunînd că am comunicat graniţele, că dl Brătianu nu poate să ia răspunderea de a le primi şi că cere 10—12 zile pentru a comunica cu guvernul său.

Pichon: Dacă nu sînt alte observaţii, se acceptă.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 392—396.

631

1919 iunie 11—12. Memoriu al delegaţiei române prezentat Conferinţei de Pace în legătură cu stabilirea de către Consiliul Suprem a graniţei dintre România şi Ungaria.

1. Teritoriul revendicat de români la nord-vestul Transilvaniei propriu-zise (Transilvaniei administrative) e limitat de cursul superior al Tisei pînă la vărsarea Someşului. Frontiera cerută continuă spre sud-sud-vest pînă la un punct la 6 km spre est de oraşul Debreţin. De la acest punct ea atinge Crişul la 3 km din jos de întrunirea celor doi afluenţi ai săi, Crişul Alb şi Crişul Repede. Ea atinge apoi iarăşi Tisa la înălţimea satului Algyó, spre nord de Seghedin, trecînd la vest de satul Orosháza şi de satul Békéssamson, de la care la o distanţă de 3 km, ea va face o curbă mică.

Teritoriul acesta cuprinde:

Părţile situate la sud de Tisa ale judeţelor Maramureş şi Ugocea, judeţele Sălagiu, Satu Mare, Bihor şi Arad, partea sud-estică a judeţului Békés (districtele Békés, Békéscsaba şi Gyula) şi judeţul Csanád.

După datele statisticii ungureşti din 1910, rectificate prin scăderea numărului evreilor (111 000) din cifra ce reprezintă ungurii şi mărind numărul românilor prin adăugarea congenerilor lor înregistraţi de statistică drept unguri de confesiune greco-orientală sau greco-catolică (109 000), ceea ce

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

în realitate nu există, raportul între români şi unguri în acest teritoriu e următorul:

Dintre 2 175 000 locuitori sînt:
973 000 (44,7%) români şi
883 545 (40,6%) unguri.

Dar cifrele acestea sînt departe de a reprezenta raportul real dintre populaţia română şi maghiară, deoarece dacă îndreptările statisticii ungureşti, care au ajuns la aceste cifre, sînt exacte, ele sînt încă necomplete: în realitate n-a fost cu putinţă să regăsim şi să scădem din numărul maghiarilor decît o parte a românilor puşi pe nedrept în statistică sub rubrica maghiară.

Pentru a ne apropia şi mai mult de realitate, trebuie să aducem statisticii ungureşti încă o corectare şi să adăugăm la numărul românilor proporţia reală a creşterii populaţiei între 1867, data ultimei statistici austriace (dr. Ad. Ficker, *Die Völkerstämme der Österreich-Ungarischen Monarchie*, Viena, 1869), şi 1910, data ultimei statistici ungureşti.

După calculele unui specialist (prof. dr. V. Meruţiu, *Românii între Tisa şi Carpaţi*, Iaşi, 1915), această proporţie este de cel puţin 10% în zece ani, adică de 40% în perioada 1867—1910, şi nu 11% cum s-ar părea pentru acest interval după datele ultimei statistici ungureşti.

Într-adevăr, după cum se poate vedea din tabloul ce urmează mai jos, conform datelor ungureşti, maghiarii în regiunile care ne interesează s-ar fi sporit între 1867 şi 1910 cu 88% în timp ce românii, care sînt poporul cel mai prolific al vechiului stat ungar (exceptînd rutenii), nu s-ar fi sporit decît cu 1,5%.

Statistica din 1867:

	români	*maghiari*
I. În Transilvania	1 200 000	573 000 (inclusiv secuii)
II. În Ungaria şi Banat	1 447 000	4 825 000
	2 647 000	5 498 000

⟨Statistica din 1910⟩

	români	*maghiari*
I. În Transilvania	1 472 000	918 000 (inclusiv secuii)
II. În Ungaria şi Banat	1 468 000	9 026 000
	2 940 000	9 944 000

Dacă mărim deci numărul românilor dat de statistica austriacă din 1867 pentru Ungaria şi Banat (1 447 000) cu procentul real de sporire pînă la 1919 (40%), trebuie să avem pentru aceste regiuni 2 025 000 de români. Scăzînd din această cifră pe cei 600 000 români din Banat şi un maxim de 100 000 emigraţi, rămîn pentru teritoriul Ungariei ce ne preocupă 1 325 000 români, prin urmare cu 461 000 mai mulţi decît indică statistica ungurească din 1910 (864 000).

Astfel raportul cel mai apropiat de adevăr al populaţiei române şi maghiare în teritoriul revendicat de România în regiunile de la nord-vestul Transilvaniei trebuie să fie:

Pentru 2 175 000 locuitori:
1 325 000 (60,9%) români şi
551 000 (24,5%) maghiari.

2. Cifrele acestea nu sînt exagerate nici în plus pentru români, nici în minus pentru unguri, şi corespund corect cu ceea ce ne arată raporturile etnice vechi între români şi unguri. Acest studiu ne dovedeşte că în teri-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

toriul de care ne ocupăm principalul element etnic este cel românesc și că scăderea ce pare a prezenta e numai aparentă și e datorită, pe de o parte procedeurilor de maghiarizare, pe de altă parte falsificărilor statisticilor oficiale ale Ungariei.

a) „Schematismul" diecezei rutene greco-catolice din Munkacs pentru 1822 (Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum diocesis Munkacsiensis pro anno Domini 1822 Budae) arată că elementul românesc era absolut predominant la această epocă în județul Sătmar, deoarece dintre 288 de parohii ale acestui județ, 132 aparțineau exclusiv românilor și 82 exclusiv rutenilor. Restul, adică 74, aparțineau: 10 românilor și rutenilor, 31 românilor și maghiarilor, iar 33 românilor, maghiarilor și rutenilor.

În întreg județul Sătmar deci la această epocă nu exista nici o parohie curat ungurească. Puținii unguri care se găseau atunci în acest județ vieţuiau împreună cu românii și rutenii, ceea ce stabilește originea română și ruteană a populației maghiare din aceste ținuturi.

În ce privește locuitorii județului Sătmar, aceștia erau în 1822 în număr de 82 000, dintre care 53 000 (64%) în comunele curat românești.

Dacă la acest ultim număr mai adăugăm românii care trăiau în comune mixte, unde locuiau împreună cu dînșii și ruteni și unguri, constatăm că marea majoritate a populației județului Sătmar era română. După aceștia veneau rutenii și abia departe în urmă, într-un număr fără îndoială mult mai redus, veneau maghiarii.

Dar nu numai în județele Sătmar și Bihor era predominant elementul românesc, ci și în anumite părți ale județelor învecinate: în regiunea sudică a județului Sabolciu și în regiunea estică a județului Haidu, adică dincolo de linia revendicărilor românești.

În două districte ale județului Sabolciu: Nyirbator și Nagykállo, erau în 1822, după „schematismul" diecezei Muncaciului, 36 de parohii care întrebuințau ca limbi liturgice limbile română, ruteană și maghiară.

În județul Haidu, după același „schematism", limba românească era întrebuințată în biserici în toate comunele din ținutul Debreținului și chiar și în Debrețin.

b) „Schematismul" diecezei române greco-catolice din Oradea Mare pentru anul 1836 (Schematismus venerabilis cleri diocesis Magno-Varadiensis graeci ritus catholicorum pro anno 1836, Varadini) semnalează pretutindeni în județul Bihor, ca schematismul precedent pentru județele Sătmar, Sabolciu și Haidu, parohii cu limba română, chiar și în regiunile extrem-vestice, unde ultima statistică ungurească nu înregistrează decît foarte puțini români sau nu înregistrează nici unul.

c) Douăzeci de ani mai tîrziu, Carol Czoernig (*Ethnographie der Oesterreichischen Monarchie*, Wien, 1857, paginile 65—69) indicînd frontierele teritoriului etnic român în regiunile de la nord-vestul Transilvaniei, arată că acest teritoriu era mult mai întins decît se pretinde astăzi. Dînsul semnalează într-adevăr ca românești, în afară de insulele etnice care ies din acest teritoriu, localități (ca de ex. Sătmarul și Careii Mari) și regiuni întregi reprezentate de obicei pe cărțile etnografice ca localități și regiuni unguresti.

d) În fine, după datele ultimei statistici austriace în Ungaria, care sînt din 1867 (dr. Ad. Ficker, *op. cit.*, p. 95), elementul românesc din teritoriile despre care vorbim era relativ mult mai numeros decît pare a fi după ultima statistică ungurească, precum se poate vedea din următorul tablou comparativ.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Județe	1867		1910	
	români	*maghiari*	*români*	*maghiari*
Maramureș	30,00%	8,7%	23,6%	14,7%
Ugocea	13,6—	44,0—	10,6—	33,6—
Satu Mare	36,6—	49,5—	30,2—	67,7—
Sălagiu	67,2—	30,9—	59,1—	38,0—
Bihor	45,6—	51,3—	41,1—	56,6—
Arad	68,9—	18,6—	57,9—	30,0—
Békés	8,7—	67,4—	2,1—	70,9—
Csánád	20,7—	56,4—	9,7—	72,5—

Astfel numărul maghiarilor ar fi crescut în ultimii 40 de ani în fiecare dintre aceste județe într-o proporție variind între 5 și 18%, în vreme ce numărul românilor nu numai n-ar fi crescut, ci chiar ar fi scăzut într-o proporție variind între 4 și 11%.

Din cele precedente rezultă că:

I. În decursul întîii jumătăți a secolului din urmă pînă în părțile cele mai îndepărtate ale teritoriului revendicat astăzi de români la nord-vestul Transilvaniei, românii erau principalul element etnic.

II. De la întemeierea statului dualist ungar (1867) pînă în zilele noastre, elementul român din aceste teritorii, conform statisticilor ungurești, ar fi scăzut, mai cu seamă în părțile îndepărtate, într-un fel inexplicabil.

3. E evident că un element etnic așa de numeros, cum era în aceste regiuni elementul românesc, n-a putut fi redus, iar în unele locuri chiar nimicit în cîteva decade.

Elementul acesta continuă a exista, chiar și în părțile cele mai îndepărtate, într-un număr mai mare decît elementul maghiar; acești români însă sînt acum în mare parte de limba maghiară, sau au fost camuflați ca unguri în statisticile oficiale.

În realitate, poate nicăieri în Ungaria nu s-a întreprins în detrimentul românilor o acțiune mai violentă de „maghiarizare" și pe o scară mai întinsă decît în această regiune.

Mijloacele întrebuințate sînt bine cunoscute. Ultimul mijloc întrebuințat, și cel mai revoltător, trebuie relevat: a fost întemeierea în 1912 a episcopiei greco-catolice maghiare de Hajdudorog, care avea ca scop distrugerea legăturilor religioase — prin urmare naționale, — ale românilor din aceste ținuturi cu masa românească principală.

Pentru a obține acest rezultat s-au luat dintre locuitorii ținuturilor de care ne ocupăm, numai din diecezele române ale Oradiei și Gherlei 55 000 de credincioși, dintre care abia 23 000 cunosc limba ungurească.

În ce privește „camuflarea" elementului român din aceste ținuturi trebuie să mai semnalăm un fapt: În vreme ce statistica ungurească da pentru județele Hajdu și Szabolcs 79 000 de greco-orientali și greco-catolici, pentru aceleași județe ea nu arată decît cifra de 800 de români și ruteni, pe cînd aceste două naționalități, împreună cu sîrbii, sînt singurele care în Ungaria aparțin acestor confesiuni.

Astfel numai prin procedee violente de maghiarizare și prin falsificarea sistematică a statisticii în prejudiciul celorlalte naționalități pot ungurii pretinde că au o majoritate relativă în cîteva regiuni ale teritoriului revendicat astăzi de români la nord-vestul Transilvaniei.

Ce valoare etnică poate avea o majoritate ungurească menținută astfel? Aceasta se va vedea într-un viitor apropiat, cînd prin situația nou-creată de războiul european populația, de care e vorba, se va întoarce de sine însăși la masa etnică din care fusese smulsă; căci și partea aceea a populației care

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a pierdut uzul limbii române şi-a conservat conştiinţa şi caracterul său etnic românesc.

Românii în virtutea acestor consideraţii revendică teritoriile de care ne-am ocupat mai sus, care au aparţinut în întregime teritoriului lor etnic înainte de întemeierea monarhiei dualiste austro-ungare şi care li se cuvin de drept după disoluţia acestei monarhii şi după reducerea statului maghiar la graniţele sale etnice şi politice materiale.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 396—402.

632

1919 iunie 13. **Notă a preşedintelui Conferinţei de Pace, G. Clemenceau, adresată guvernului român în care, după ce arată unele greutăţi care generează nemulţumiri şi acţiuni, declară că este hotărît de a pune capăt tuturor ostilităţilor inutile cerînd ca şi România să-şi retragă trupele în zona stabilită anterior.**

În telegrama din 7 iunie, Puterile Aliate şi Asociate au exprimat hotărîrea lor fermă de a pune capăt tuturor ostilităţilor inutile. Ele menţin această hotărîre şi se bizuie pe faptul că guvernele interesate le vor ajuta ca să o execute. Ele socotesc că principalul motiv care însufleţeşte pe aceia care sînt răspunzători de ceea ce ar părea numai o zadarnică vărsare de sînge, este ideea că graniţele viitoare ale noilor state vor fi modificate prin accidentele momentane ale ocupaţiei militare. Or acest lucru nu este adevărat. Nici un stat nu va fi răsplătit printr-o mărire de teritorii pentru că a prelungit ororile războiului. Şi întrebuinţarea puţin scrupuloasă a metodelor militare nu va putea hotărî Puterile Aliate şi Asociate să schimbe hotărîrile luate în interesul păcii şi justeţei.

Ele ţin dar să declare:

1. Că graniţele descrise în telegrama aici alăturată vor fi graniţele care vor despărţi în mod permanent Ungaria de Cehoslovacia şi România.

2. Că forţele armate ale acestor state trebuie să înceteze imediat ostilităţile şi să se retragă în cel mai scurt timp posibil în interiorul fruntariilor astfel stabilite.

Puterile Aliate şi Asociate ştiu că, în anume locuri, aceste fruntarii taie căile ferate necesare relaţiilor economice dintre cele două state limitrofe; ele ştiu, de asemenea, că există un oarecare număr de mici rectificări de graniţă care nu pot să fie definitiv stabilite decît printr-o anchetă imparţială la faţa locului.

Aceste două cazuri sînt prevăzute în Tratatul de pace şi pînă atunci, pentru motivele arătate, nu se poate îngădui ca să se pună piedică politicii de care sînt legate Puterile Aliate şi Asociate.

Cu cît de puţină bunăvoinţă aranjamentele locale sînt posibile; şi în cazul cînd s-ar ivi divergenţe, ele ar putea fi supuse ofiţerilor din armatele aliate care se află la faţa locului, hotărîrea lor trebuind să fie considerată ca avînd forţa de legi pînă la restabilirea definitivă a stării de pace.

Conform acestui principiu, s-a cerut armatei ungare să se retragă din Cehoslovacia, şi s-a făcut cunoscut guvernului ungar că îndată ce această mişcare va fi fost executată, armata română la rîndul său se va retrage dincolo de noile fruntarii româneşti.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Este inutil de adăugat că această operație nu va fi stînjenită de trupele ungurești și că acestea din urmă nu vor fi autorizate să năvălească pe teritoriul românesc.

Puterile Aliate și Asociate au credința că România își va îndeplini partea ei în această politică comună, menținînd astfel neatinsă solidaritatea alianței.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 388—389.

633

1919 iunie 13. **Notă a președintelui Conferinței de Pace adresată lui Béla Kun.**

În conformitate cu aceste principii generale, se cere ca armata ungară care luptă în Cehoslovacia să se retragă imediat înapoia graniței fixate pentru Ungaria, în interiorul căreia trebuie să rămînă de asemenea orice alte trupe ungare. Dacă guvernele aliate și asociate nu vor fi anunțate prin reprezentanții pe care îi au la fața locului în timp de patru zile cu începere de la 14 iunie, orele 12, că această operație a fost efectiv executată, ele se vor socoti libere să înainteze asupra Budapestei și să ia toate măsurile care vor părea oportune pentru a asigura o pace justă și rapidă (grabnică).

Trupele române vor fi retrase din teritoriul ungar de îndată ce trupele ungurești vor fi evacuat Cehoslovacia.

Puterile Aliate și Asociate insistă asupra faptului că în timpul acestei operațiuni trupele române nu trebuie să fie stînjenite și că nici o încercare nu trebuie să fie făcută pentru a le urma dincolo de fruntariile românești.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 390.

634

1919 iunie 14, București. **Telegramă trimisă de Mihail Pherekyde, președintelui Consiliului de Miniștri, prin care îi comunică lui Ion I. C. Brătianu, aflat la Paris, întrevederea ce a avut loc la Giurgiu între generalul Franchet d'Espérey și generalul Constantin Prezan, în care s-a cerut cooperarea armatei române alături de cea franceză și sîrbă de intervenție în Ungaria.**

Bucarest le 14 Juin 919

Légation Roumaine pour Bratiano, Paris

Franchet d'Espérey a eu entretien avec Prezan à Giurgiu. Il a voulu un accord sur coopération des Français, Serbes et Roumains pour marcher sur Buda Pesth. Prezan a parlé du point de vue exclusivement militaire pour le cas où gouvernement roumain lui prescrivrait de marcher. Une division serbe, deux françaises et quatre divisions roumaines d'infanterie et ceux de cavalerie. S'il faut plus de forces, il n'y a qu'à prendre les Serbes qui sont dans le Banat. Si la demande de cette coopération est faite par l'en-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tente à la suite de la réponse de Bella Kuhn, il y a lieu de faire nos conditions: c'est l'occasion de réclamer le Banat. Si nous refusons coopération, l'entente est impuissante contre Hongrois. Quelle mesure à l'importance de notre intervention armée celle qu'elle doit accorder à nos revendications.

M. Pherikyde
Nr. 293—14.VI.1919

■ Arh. St. Bucureşti, Col. documente privind mişcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918— 1921, f. 66.

Bucureşti, la 14 iunie 919

Legaţia română
pentru Brătianu, Paris

Franchet d'Espérey a avut o întrevedere cu Prezan la Giurgiu. El a dorit să obţină un acord asupra cooperării francezilor, sîrbilor şi a românilor pentru a merge asupra Budapestei. Prezan a vorbit din punct de vedere exclusiv militar pentru cazul în care guvernul român i-ar indica să meargă. O divizie sîrbă, două franceze şi patru divizii române de infanterie şi cele de cavalerie. Dacă trebuie mai multe forţe n-avem decît să luăm sîrbii care sînt în Banat. Dacă cererea acestei cooperări este făcută de Antantă în urma răspunsului lui Béla Kun, e cazul să impunem condiţiile noastre: este ocazia să reclamăm Banatul. Dacă refuzăm cooperarea, Antanta este neputincioasă în faţa ungurilor. Măsura importanţei intervenţiei noastre armate este aceea dată de acordarea revendicărilor noastre.

M. Pherekyde
Nr. 292 — 14.VI.1919

635

1919 iunie 14. **Proces-verbal al şedinţei Consiliului de Miniştri, ţinut sub preşedinţia regelui Ferdinand, pentru a se hotărî acceptarea sau respingerea condiţiilor impuse de Conferinţa de Pace cu privire la problema minorităţilor şi a tranzitului de mărfuri.**

Proces-verbal

Azi 11 iunie 1919 ora 11 1/2 s-a ţinut în palatul Cotroceni un Consiliu de Miniştri sub preşedinţia M.S. regelui. La acest consiliu a luat parte şi dl I. Maniu, preşedinte al Consiliului Dirigent, şi Victor Antonescu, ministrul ţării la Paris.

Deschizînd şedinţa, M.S. regele a spus că a convocat acest consiliu ca să se asculte chiar într-un consiliu prezidat de el expunerea situaţiei de la Paris, în consecinţă roagă pe dl Victor Antonescu să facă o expunere a acestei situaţii, dar numai a faptelor.

Dl Victor Antonescu arată că în momentul de faţă două consideraţiuni domină la Paris concepţia Marilor Puteri faţă de statele mici asigurate prin:

1. că drepturile minorităţilor trebuiesc garantate, nu impuse de cei mari;

2. că pentru ţările fără debuşeuri la mare trebuiesc create asemenea debuşeuri, asigurînd libertatea tranzitului prin ţările vecine. De aici rezultă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

că Marile Puteri vor să impună țărilor mici și deci și României atari servituți. Una privitoare la drepturile minorităților și alta privitoare la dreptul de tranzit și la condițiile economice. Iată într-adevăr textele pe care le-au înscris în tratatul cu Austria.

Prima servitute pornește netăgăduit de la chestiunea evreiască. Aliații au făgăduit evreilor să reconstituie Palestina. Lucrul nu s-a putut, Palestina fiind în marea majoritate locuită de mahomedani. Atunci alianța israelită internațională a căutat să impună conferinței crearea în favoarea evreilor a unor adevărate state în stat. Această pretenție a fost însă privită de presa mondială cu atîta indignare și protestații, încît s-a recurs la formula de azi, garanții sub protecția celor mari în favoarea minorităților. Prin aceasta se ajunge a se crea în statele mici două categorii de cetățeni; unii, naționalii, care stau numai sub suveranitatea țării lor și alții, minoritățile (străinii), care se vor bucura în viitor de beneficiile a două suveranități: a suveranității țării și a suveranității internaționale, sau cu alte cuvinte se ajunge la acest rezultat straniu și paradoxal că minoritățile vor fi față de naționali într-o situație privilegiată. E ușor de înțeles care pot fi consecințele unui asemenea regim. Precum a spus dl Brătianu la conferința cu reprezentanții Marilor Puteri, amestecul străinilor în favoarea relațiunilor unui stat s-a practicat în Polonia și în Turcia și a dus la distrugerea acestor două state.

A doua servitute, cea privitoare la tranzit, înseamnă înstrăinarea oricărei libertăți economice ce pune statele ce ar primi o atare clauză, în stare de adevărată vasalitate economică față de cei mari. Ceea ce îngreunează încă situația e că Marile Puteri au pretenția ca cei mici să iscălească de pe acum că vor primi „Garanțiile pentru minorități și regimul tranzitului și cel vamal" fără ca măcar să cunoască care vor fi aceste garanții și acest regim.

În asemenea condițiuni delegații români au protestat energic și au cerut să se scoată din Tratatul cu Austria aceste două clauze pe care noi nu le vom primi. În urma discuțiilor ce au avut loc și pe care le cunoașteți din protocoalele ce vi s-au trimis se admisese propunerea dlui Venizelos de a se scoate deocamdată aceste clauze din tratat și să se ia din nou în cercetare de un consiliu în care să fie admiși pe lîngă cei mari și puterile interesate.

Totuși peste 2 zile tratatul a fost remis plenipotențiarilor austrieci fără ca să fie scoase din text aceste două clauze.

Atunci dl Brătianu a adresat Congresului un protest în scris prin care în numele guvernului român face toate rezervele lui asupra stipulațiunilor impuse prin aceste clauze. La aceasta dl Clemenceau a răspuns printr-o scrisoare în care întreabă pe dl Brătianu ce înțelege prin rezerve, înțelege că România refuză să iscălească pacea sau că e hotărîtă să iscălească și în urmă să nu aplice dispozițiunile.

Dl Brătianu a comunicat dlui Clemenceau că nu e în măsură a-i lămuri această întrebare pînă nu va lua contact cu M.S. regele și cu guvernul țării și că în acest scop dl Victor Antonescu pleacă imediat la București.

Dl M. Pherekyde, președinte ad-interim al Consiliului de Miniștri, dă citire unei telegrame prin care dl Brătianu îl vestește că Marile Puteri au stabilit că granița față de Ungaria să plece din dreptul Nădlacului și, că prin urmare conferința, de la Nădlac pînă la gurile Mureșului, înțelege să dea vecinilor noștri ambele țărmuri ale acestui însemnat rîu. De asemenea, el anunță sosirea la București a dlui Mișu pentru a pune consiliul în curent cu ultimele evenimente de la Paris.

M.S. regele luînd cuvîntul zice: În urma celor spuse de dl Antonescu ... (lipsă).

Dl Pherekyde: Ne dăm seama că situația e de o extremă gravitate. Ne revoltă să subscriem un tratat care cuprinde decăderea politică și economică

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a țării, în același timp sîntem conștienți de consecințele grave pe care neiscălirea tratatului ne-ar expune față de Antantă și de statele ce gravitează în jurul ei. Știm că această gravitate sporește încă prin faptul că sîntem înconjurați de vrăjmași și siliți a purta ⟨un⟩ nou război al cărui sfîrșit nu-l putem prevedea, fără muniții și fără credit în cazul cînd am rupe legăturile noastre cu Aliații.

Față de această gravă chestiune — gravă și dacă iscălim și dacă nu iscălim — se cere învederat să chibzuim cu toată luarea aminte hotărîrea la care ne vom opri. De aceea credem că spre a ne putea rosti în deplină cunoștință de cauză avem nevoie să ascultăm pe dl Brătianu, pe cel ce a făcut tratatul, a condus politica României în tot timpul războiului și conduce azi la Paris tratativele păcii. De aceea am cere ca dl Brătianu să vie aici să-l ascultăm noi pe el și el pe noi, să vedem împreună care e sentimentul și părerile Ardealului, ale Bucovinei și ale Basarabiei și astfel să putem cu toții da Maiestății voastre o părere bine chibzuită, altminteri ne temem că ne-ar putea lipsi, și lui și nouă, elementele necesare pentru a putea lua o hotărîre în adevărata cunoștință de cauză.

M.S. regele roagă pe dl Maniu să îi arate părerea sa, părere pe care dorește să o cunoască cu atît mai mult cu cît netăgăduit condițiunile umilitoare pe care Aliații vor să ni le impună lovesc mai de aproape încă Transilvania, atît în privința minorităților cît și în privința frontierelor.

Dl Maniu Iuliu, președintele Consiliului Dirigent din Sibiu, spune: „Condițiunile pe care Aliații vor să ni le impună sînt de o extremă gravitate. Ele știrbesc neatîrnarea țării și pot da naștere la cele mai grave consecințe în administrarea ulterioară a României Mari". Așa fiind Domnia sa crede și d⟨însul⟩ că fără a asculta pe dl Brătianu nu se poate lua o hotărîre luminată și propune amînarea discuțiunii pînă la sosirea din Paris a președintelui consiliului. În ce privește însă chestiunea în sine și bineînțeles fără a voi să anticipeze deocamdată asupra hotărîrii ce va urma a se lua, dl Maniu ține totuși să exprime părerea lui și a colegilor lui că ar fi foarte greu și foarte primejdios a se iscăli un asemenea tratat de pace. Numai „in extremis" s-ar putea iscăli azi pe baza elementelor de care dispune. Nu vedem posibilitatea ca România să primească a iscăli un atare tratat de pace. Ardealul ar ieși din el cu granițele ciuntite, cu guvernarea lui interioară pusă sub tutela unor oameni ale căror sentimente ostile se cunosc și cu o dezvoltare economică dintr-un început compromisă. A primi o asemenea situație ar însemna a prejudicia guvernarea normală a României în viitor.

M.S. regele dorind a cunoaște și părerile miniștrilor Basarabiei și Bucovinei.

Dl Nistor, ministrul Bucovinei, spune: Am rămas înmărmurit cînd am aflat situația pe care Conferința Păcii vrea să ne-o creeze nouă și tuturor statelor mici. A primi aceste dispoziții ar însemna, întrucît privește Bucovina, a stabili în România Mare situația inferioară celei de care se bucura sub dominația austriacă. Și prin regimul minorităților și prin regimul economic viața în Bucovina ar deveni imposibilă. Cred deci, pe baza informațiunilor de pînă acum, că ar fi pentru România o nenorocire și pentru Bucovina o catastrofă să primească o asemenea pace. Ne-am reîntoarce la regimul capitulațiilor. Așa fiind — conchide dl Nistor — sînt de acord cu dl Maniu, să ascultăm pe dl Brătianu. Am intrat în război un stat neatîrnat și ni se cere să eșim din război un stat cu suveranitatea știrbită.

Dl Inculeț, ministrul Basarabiei, spune că își dă perfect seama de greutatea situației. A nu semna înseamnă eventual un nou război pe care nu știm dacă poporul acesta îl va mai putea purta după atîtea cîte a îndurat. A semna înseamnă a ceda pămîntul românesc și suveranitatea țării. Așa fiind,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

el s-a consfătuit cu colegul şi amicii săi şi întrucit nu ni se dau nici teritoriile ce ni se cuvin şi nu sîntem lăsaţi nici măcar să fim stăpîni în ţara noastră se întreabă ce cîştig avem să iscălim o asemenea pace. Dar şi Domnia sa crede că ceilalţi nu putem lua o hotărîre definitivă fără a fi ascultat pe dl Brătianu.

Consiliul în unanimitate împărtăşeşte părerile dlor Pherekyde, Maniu, Nistor şi Inculeţ şi se hotărăşte chemarea la Bucureşti a dlui prim-ministru Brătianu.

Dl general Văitoianu, ministrul de război, arată că noi nu am putea duce un război greu decît 180 de zile. Cere ca să se facă de pe acum economii de muniţii şi să nu se consimtă la o înaintare spre Budapesta decît stipulîndu-se că fiecare o va face cu muniţiunile lui.

M. S. regele şi dl Pherekyde arată că deocamdată nu e vorba a se merge la Pesta şi chiar de ar fi vorba, e de înţeles că acesta e un pas pe care nu-l vom face decît în anume condiţiuni.

Dl Pherekyde roagă pe dl Victor Antonescu să lămurească consiliului situaţia Basarabiei. S-a pus amiralului Kolceak printre condiţiile recunoaşterii guvernului lui şi condiţia să renunţe la Basarabia.

Dl Antonescu arată că în urma agitaţiilor ruseşti din Paris, şi în special a dlui Sasonov, dl Brătianu l-a însărcinat să sondeze în această chestiune pe dl Pichon. Răspunsul a fost că pentru ei chestia Basarabiei e definitiv lămurită în favoarea României. Înainte de a pleca a pus din nou întrebarea dlui Philippe Berthelot care l-a asigurat că Aliaţii au pus această chestiune lui Kolceak şi că deşi răspunsul său nu e încă deplin cunoscut, sînt încredinţaţi că el nu se va opune. Se naşte o discuţie dacă nesemnarea păcii ar atrage după sine dezlegarea Aliaţilor de orice angajament faţă de România cu privire la Basarabia, dar în urma intervenţiei dlui Duca se socoteşte această discuţie ca inoportună şi se hotăreşte a nu se mai insista asupra ei.

Dl Goldiş propune ca hotărîrea definitivă asupra iscălirii sau neiscălirii păcii să se ia după o consultare cu reprezentanţii partidelor. Toţi împărtăşesc acest punct de vedere al dlui Goldiş.

M. S. regele declară şedinţa ridicată.

■ Arh. St. Bucureşti, Col. documente privind mişcarea muncitorească, dosar nr. 57/1918— 1921, f. 58— 65.

636

1919 iunie 16, Budapesta. **Scrisoare a lui Béla Kun, comisar pentru afaceri externe al Republicii Ungare, către preşedintele Conferinţei de Pace, G. Clemenceau, privind declaraţia guvernului ungar de a respecta hotărîrea guvernelor Puterilor Aliate şi Asociate în legătură cu încetarea ostilităţilor.**

Radio from Budapest nr. I W 12.00, June 16/1919

Very urgent. Absolute priority
Radio From Budapest nr. I W

From: Béla Kun, Commissioner for Foreign Affairs of the Hungarian Republic
To:
Monsieur Clemenceau, President of the Peace Conference

Mr. President, we acknowledge the receipt of your telegram, sent in the name of the Allied and Associated Powers. The Government of the Hungarian

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Republic once more expresses its satisfaction at the decision taken by the Allied and Associated Powers to put an end to all unnecessary hostilities. We solemnly declare that our goverment will assist you with all its strength to realize this intention. The Hungarian Republic, whose people have accomplished the greatest revolution of their history without, so to speak, having shed any blood, has not been and will never be the cause of unnecessary bloodshed. It is not to make military conquests or to oppress other nations that the Hungarian Republic was founded, but to suppress all sorts of oppression and exploitation. We have the firm conviction that it is not the momentary chances of military conquest, but the great interests of humanity, the common and unified interests of the workingmen, that will decide the frontiers of the new states until the walls separating nations shall fall. Having made our fate dependent on the solidarity of the workmen of the whole world, nothing is farther from our minds that to wish to prolong the horrors of war; all measures taken in the interests of peace and justice will find a sure support in the Hungarian Republic of Laboring Men. The Government of the Hungarian Republic declares unhesitatingly, frankly and openly, that it has already absolutely satisfied the demand of the Governments of the Allied and Associated Powers to cease hostilities at once; it is not our fault that bloodshed continues, but that of the Czecho-Slovak Republic, which, profiting by the fact that we suspended the operations of war at once at the word of the Allied and Associated Powers, took the offensive, which we could not check except by counter-offensives which would make any further advance on their part impossible. To show that the bloodshed is not our fault, it is sufficient to recall that in the zone occupied by the Rumanians we have not taken one step forward or made any attempt in its attacks against us. Nevertheless, in view of the present Czecho-Slovak situation, and the difficulty of giving orders and having them executed, it will be impossible to recall the troops and evacuate the territories mentioned in the time limit fixed by your telegram. We can do this at the less because, although marked very urgent, your telegram did not reach us until noon on June 15.

In order to effect the recall of the troops and the evacuation of the territories without bloodshed on our part as well as on the part of the Rumanians, we have today invited the Governments, that is, the Commanders-in-Chief, of the Czecho-Slovak Republic and the Kingdom of Rumania to send to our Headquarters or to a place to be designated, delegates vested with full powers, who shall be instructed to draw up in accord with our Commander-in-Chief the methods of evacuation. In the meanwhile, we regret to note that the Allied and Associeted Governments have not yet given us the opportunity to lay before them directly the desires of the Republic, economic as well as political, and that as to the frontiers they have given us only partial information. We wish to state now that these frontiers, contrary to the declaration of the Allied and Associated Governments that military conquests can not serve as a basis for the frontiers of the new states, seem to us to be frontiers traced solely by the right of the strongest. Within these frontiers it is absolutely impossible to create a normal economic life and to be productive, as it is also impossible, in view of the present situation of world economy and international traffic, to ensure even the food suply of the population living in the territories marked out. We await the occasion to produce proofs of this assertion before the Peace Conference. At the same time we call your attention to our request, contained in our last communication, to convoke the Governments of the nations formed from the former monarchy to a conference at which they can discuss as parties equally interested the liquidation of the former monarchy. Not accepting the principle of territorial integrity, leaving aside the fact that

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

territories inhabited exclusively by Magyars would be torn away as a consequence, of the frontiers traced for our Republic, we wish to emphasize only one point: that under such conditions even a system of government so solidly founded as ours could hardly prevent the struggle for existence within these frontiers from degenerating into a war of everybody against everybody else. Declaring once more that not only have we ceased on our part all aggresive operations, but that we have taken the necessary measures to order our troops to proceed as you direct and to make technical preparations to this effect, we request you to take the necessary steps with the Governments of the Czecho-Slovak Republic and the Kingdom of Rumania to cause them to grant our requests, addressed to them to this effect. We request you to give to the said Governments instructions to enter, for the execution of your order, into direct communication with us and above all to stop all unnecessary bloodshed and all aggression, which can only prolong the horrors of the war.

Béla Kun

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. S.U.A., r. 623, c. 210—212; The National Archives of the United States, Washington, D.C., General Records of the Department of State, Records of the American Commission to Negotiate Peace, 1918—19 (R.G. 256), Microcopy 820, Roll 392, Vol. 366, 185. 3123/97.

Radiogramă de la Budapesta Nr. I W

16 iunie 1919, 12,00

Foarte urgent Prioritate absolută
De la: Béla Kun, comisar pentru afaceri externe al Republicii Ungare.

Către:

Domnul Clemenceau, preşedintele Conferinţei de Pace
Domnule preşedinte,

Confirmăm primirea telegramei dv., trimisă în numele Puterilor Aliate şi Asociate. Guvernul Republicii Ungare îşi exprimă încă o dată satisfacţia faţă de hotărîrea luată de Puterile Aliate şi Asociate de a pune capăt tuturor ostilităţilor inutile. Declarăm solemn că guvernul nostru va colabora cu dv. cu toate forţele sale pentru a pune în aplicare această intenţie. Republica Ungară, al cărei popor a săvîrşit cea mai mare revoluţie din istoria sa, ca să spunem aşa, fără vărsare de sînge, nu a fost şi nu va fi niciodată cauza unor vărsări de sînge inutile. Nu pentru a face cuceriri militare sau pentru a oprima alte naţiuni a fost creată Republica Ungară, ci pentru a desfiinţa orice fel de exploatare şi opresiune. Avem ferma convingere că nu ocaziile de moment ale unei cuceriri militare, ci marile interese ale umanităţii, interesele comune şi unite ale omenirii muncitoare vor fi acelea care vor hotărî frontierele noilor state pînă cînd zidurile care despart naţiunile vor cădea. Făcîndu-ne soarta dependentă de solidaritatea muncitorilor din întreaga lume, nimic nu este mai departe de gîndurile noastre decît dorinţa de a prelungi ororile războiului; toate măsurile luate în interesele păcii şi dreptăţii vor găsi un sprijin de nădejde în Republica Ungară a muncitorilor. Guvernul Republicii Ungare declară fără şovăire, cinstit şi deschis, că el a satisfăcut deja total cererea guvernelor Puterilor Aliate şi Asociate de a înceta imediat ostilităţile; nu este vina noastră că vărsarea de sînge continuă, ci a Republicii Cehoslovace care, profitînd de faptul că noi am suspendat imediat operaţiunile de război, pe garanţia Puterilor Aliate şi Asociate, a reluat ofensiva pe care noi nu o putem con-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

trola decît prin contraofensiva care să facă imposibilă înaintarea lor. Pentru a demonstra că vărsarea de sînge nu este vina noastră, este suficient să reamintim că în zona ocupată de români, noi nu am făcut nici un pas înainte sau vreun atac în acea direcţie, întrucît armata română nu şi-a reluat atacurile împotriva noastră. Cu toate acestea, avînd în vedere situaţia din Cehoslovacia şi dificultatea de a da ordine şi de a vedea că acestea sînt executate, va fi imposibil să rechemăm trupele şi să evacuăm teritoriile menţionate în termenul limită fixat prin telegrama dv. Nu putem face asta cu atît mai puţin cu cît, deşi purtînd menţiunea foarte urgent, telegrama dv. nu a ajuns la noi decît pe 15 iunie, ora 12,00.

Pentru a efectua rechemarea trupelor şi evacuarea teritoriilor, fără vărsare de sînge, atît în ceea ce ne priveşte cît şi în ce-i priveşte şi pe români, astăzi am invitat guvernele, adică pe comandanţii şefi, ai Republicii Cehoslovace şi ai Regatului României, să trimită la Statul nostru major, sau într-un loc ce urmează a fi stabilit, delegaţi investiţi cu puteri depline, cărora să li se dea instrucţiuni să elaboreze, de comun acord cu comandantul nostru şef, metodele de evacuare. În acelaşi timp, regretăm să remarcăm că guvernele aliate şi asociate nu ne-au oferit încă prilejul să le prezentăm dorinţele Republicii, economice cît şi politice, şi că în ce priveşte frontierele ele nu ne-au dat decît informaţii parţiale. Dorim să afirmăm că aceste frontiere, contrar declaraţiei Puterilor Aliate şi Asociate că cuceririle militare nu pot servi drept bază pentru frontierele noilor state, ne apar a fi frontiere trasate numai prin dreptul celui mai puternic. Este imposibil să creezi în cadrul acestor frontiere o viaţă economică normală şi să fii productiv, aşa cum este, de asemenea, imposibil, avînd în vedere actuala situatie a economiei mondiale şi traficului internaţional, să asiguri aprovizionarea cu alimente a populaţiei care locuieşte în teritoriile demarcate. Aşteptăm prilejul să aducem dovezi în sprijinul acestei afirmaţii înaintea Conferinţei de Pace. În acelaşi timp, vă atragem atenţia asupra cererii noastre conţinută în ultima noastră comunicare de a convoca guvernele naţiunilor formate din vechea monarhie la o conferinţă la care ele să poată discuta ca părţi în mod egal interesate în lichidarea vechii monarhii. Neacceptînd principiul integrităţii teritoriale, lăsînd la o parte faptul că teritorii locuite în exclusivitate de maghiari, smulse ca urmare a frontierelor trasate pentru republica noastră, dorim să subliniem un singur aspect: că în astfel de condiţii, chiar şi un sistem de guvernare atît de solid cum este al nostru, cu greu ar putea împiedica ca lupta pentru existenţă în limitele acestor frontiere să nu degenereze într-un război al oricui împotriva oricui. Declarînd încă o dată că nu numai că în ceea ce ne priveşte am încetat toate operaţiunile agresive, dar că am şi luat toate măsurile necesare de a ordona trupelor noastre să procedeze aşa cum veţi cere şi să facă pregătirile tehnice în acest scop, vă cerem să întreprindeţi acţiunile necesare în ceea ce priveşte guvernele Republicii Cehoslovace şi Regatului României pentru a le determina să satisfacă cererile noastre adresate lor în acest sens. Vă cerem să daţi guvernelor amintite instrucţiuni să intre în comunicare directă cu noi pentru a vă executa ordinele şi, înainte de toate, să înceteze vărsarea de sînge inutilă ca şi orice agresiune, care nu ar face decît să ducă la prelungirea ororilor războiului.

Béla Kun

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

637

1919 iunie 20, Bucureşti. **Telegramă a lui Beaupoil de Saint-Aulaire către Ministerul Afacerilor Externe al Franţei, despre garanţiile solicitate Aliaţilor de România împotriva unei noi agresiuni din partea Ungariei şi despre neacceptarea de către guvernul român, în forma propusă, a clauzelor referitoare la minorităţile naţionale şi la tranzit din Tratatul de pace cu Austria.**

Affaires Etrangères
Déchiffrement
No. 504

Duplicata 191
Bucarest, le 20 Juin 1919 à 17 heures;
reçu le 23 à 7 heures, 10

Le 19 Juin 1919, Monsieur Antonesco est parti pour Paris où il apportera à Monsieur Bratiano les instructions de son monarque.

En ce qui concerne le retrait des troupes roumaines en delà des limites fixées par la Conférence, le Gouvernement roumain se déclare prêt à y procéder pourvu que les Alliés le garantissent contre toute nouvelle agression des Hongrois. Quant à la (signature) du traité de paix avec l'Autriche le Gouvt. roumain s'en rapporte à la décision de Monsieur Bratiano. Le Cabinet actuel (est) d'ailleurs résolument opposé à l'acceptation, dans la forme actuelle des clauses relatives à la garantie des droits des minorités et du transit. Il est d'ailleurs soutenu sur ce point par l'unanimité de l'opinion.

A suivre.

Saint-Aulaire

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Franţa, r. 329 c. 157 : Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Roumanie, vol. 47.

Afaceri Străine
Descifrare
Nr. 504

Duplicat 191
Bucureşti, 20 iunie 1919, ora 17;
primită la 23 iunie, ora 7,10

La 19 iunie 1919, domnul ⟨Victor⟩ Antonescu a plecat spre Paris, unde va duce dlui Brătianu instrucţiunile monarhului său.

În ceea ce priveşte retragerea trupelor române în spatele limitelor fixate de Conferinţă, guvernul român se declară gata să facă aceasta, cu condiţia ca Aliaţii să dea garanţii împotriva oricărei noi agresiuni a ungurilor. Cît despre semnarea Tratatului de pace cu Austria, guvernul român se încrede în decizia dlui Brătianu. De altfel, cabinetul actual se opune ferm acceptării, în forma actuală, a clauzelor referitoare la garantarea drepturilor minoritarilor şi la tranzit. El este de altfel susţinut de unanimitatea opiniei publice.

Urmează ⟨altă telegramă⟩.

Saint-Aulaire

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

638

1919 iunie 23. Notă a lui Ion I. C. Brătianu adresată lui Georges Clemenceau, lui Klotz şi mareşalului Ferdinand Foch în chestiunea aurului românesc din Germania despre care nu se stipulează clar în clauzele financiare ale Armistiţiului cu Germania.

Domnule,

Am onoarea să atrag binevoitoarea dv. atenţie asupra faptelor următoare:

În clauzele financiare, articolul 19 al Convenţiei de armistiţiu cu germanii, e stipulat că Germania e obligată „să restituie aurul rusesc sau românesc luat de către germani sau remis lor".

Fără să am vreo confirmare oficială privitoare la acest lucru, cred că această clauză a Convenţiei de armistiţiu a fost executată de către germani. În ceea ce priveşte aurul român, aş vrea să vă dau următoarele informaţii rugîndu-vă să binevoiţi a primi propunerile pe care am onoare să vi le fac.

Nu pot să ştiu în mod precis cît aur s-a impus Germaniei să restituie, prin această clauză a convenţiei, de către Puterile Aliate şi Asociate. Din această cauză voi expune, în cele ce urmează, chestiunea în întregul său:

Banca Naţională a României, care este banca noastră de emisiune şi care e o instituţie privată, a fost obligată, din cauza împrejurărilor războiului, să transporte în Rusia, conform cererii guvernului român, o cantitate de aur în valoare de 315 154 989 franci. Autorităţile ruseşti competente au dat chitanţe în regulă garantînd siguranţa acestui depozit, restituirea sa şi transportul său în România. Depozitul mai este în afară de aceasta garantat şi de Puterile Aliate.

În afară de acest depozit din Rusia, Banca Naţională înainte de declaraţia de război a României avea la Reichsbank din Berlin o importantă cantitate de aur care atingea cifra totală de 80 469 660 milioane de franci (acest depozit e format din mărci aur efectiv, coroane austriece aur efectiv, franci francezi aur efectiv). Acest aur este de asemenea proprietatea zisei bănci.

Nu pot să ştiu dacă prin articolul 19 din Convenţia de armistiţiu s-a impus Germaniei să restituie numai aurul de la Banca Naţională, care se găseşte în depozit în Germania, sau dacă i s-a impus în plus obligaţia de a restitui chiar o cantitate de aur care să reprezinte aurul Băncii Naţionale din Rusia, dat fiind că acest aur e garantat de Puterile Aliate.

În caz cînd Puterile Aliate, pentru a asigura României restituirea aurului său care se află în Rusia, au cerut şi obţinut de la Germania remiterea unei cantităţi de aur egale, vă rog, domnule [...][1] să binevoiţi a lua măsurile necesare, pentru ca această cantitate de aur să fie restituită Băncii Naţionale a României, în acelaşi timp cu aurul acestei bănci care se găseşte la Reichsbank şi despre care am vorbit mai sus. În cazul cînd prin articolul 19 al Convenţiei de armistiţiu s-a înţeles să se ceară Germaniei numai restituirea aurului pe care Banca Naţională îl avea în depozit la Berlin, precum şi aurul pe care în timpul ocupaţiei României germanii au putut să-l sustragă de la celelalte bănci sau de la particulari, vă rog, domnule [...][2] să binevoiţi a dispune ca acest aur să fie restituit Băncii Naţionale a României.

Banca Naţională a României mi-a adresat o cerere, rugîndu-mă să intervin pe lîngă dv. pentru restituirea aurului său. De îndată ce vom fi primit răspunsul dv., vom putea examina condiţiile tehnice pentru a efectua această restituire.

■ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 405—406.

[1-2] Aşa în text.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 iunie 25, Comandamentul Armatelor Aliate. **Scrisoare a mareşalului Ferdinand Foch, comandant şef al Armatelor Aliate, către preşedintele Conferinţei de Pace, G. Clemenceau, privind greutăţile pe care le-ar întîmpina armata română dacă retragerea sa nu va fi însoţită de măsuri de precauţie.**

Commander-in-Chef of the Allied Armies — June 25th 1919
General Staff
3rd Section
No. 3128

Marshal Foch Commander-in-Chief of the Allied Armies To the President of the Council President of the Peace Conference.

The telegrams addressed by the Supreme Council of the Allies on the 13 th and 21st of June last, to the Hungarian and Roumanian Governments provides that the Roumanian troops be withdrawn from the Hungarian territory as soon as the Hungarian troops have evacuated Czecho-Slovakia.

There is reason to think that Roumania will scrupulously conform to the decisions of the Peace Conference. But one cannot ignore the fact that, in the present circumstances, Roumania would be placed in a difficult situation following the withdrawal of her troops from the Theiss, if this withdrawal were not contingent on some indispensable precautionary measures.

Obliged to maintain on the Dniester and in Bukovina, the greatest part of her troops in order to keep Russian Bolchevism in check, she can indeed put only a limited number of divisions on her frontiers, and this number cannot be increased for the present owing to the events in Galicia where the Bolchevist pressure threatens to break the liaison established between Poles and Rumanians.

Thanks to the obstacle of Theiss, the western Roumanian army is sufficient to protect Transylvania effectively but withdrawn to the frontier which has just been fixed for Roumania and where no serious obstacle makes it possible to strengthen the defence, it would be unable to oppose an offensive from the Hungarian army, free to bring to bear on Transylvania the effort of the 8 divisions she has mobilized in violation of the Armistice of Nov⟨ember⟩ 13th. [1]

In order to protect Roumania against the Hungarian peril and to avoid jeopardizing the work of the Entente in South-Eastern Europe, it is important to subordinate the withdrawal of the Roumanian forces East of the Theiss, to the integral application by Hungary of the clauses of the Armistice of Nov⟨ember⟩ 13th, that is, to impose on her an immediate demobilization, the reduction of her army to six divisions on a peace footing and the distribution of these divisions on her territory in such conditions as to exclude any menace of an offensive against her neighbors.

I have the honor to submit the question for your examination so that you may propose to the Peace Conference, the adoption of the necessary measures.

Signed:
Foch

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. S.U.A., r. 523, c. 218—221; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State, Records of the American Commission to Negotiate Peace, 1918—19 (R.G. 256), Microcopy 820, Roll 392, Vol. 366, 185. 3123. 100.

[1] The Armistice of Nov⟨ember⟩ 13th fixed at 6 Infantry Divisions and 2 Cavalry Divisions on *peace footing*, the maximum of the forces to be maintained under arms by Hungary.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Comandantul şef al Armatelor Aliate — 25 iunie 1919
Statul Major General
Secţia a 3-a
Nr. 3128

Mareşalul Foch, comandantul şef al Armatelor Aliate,
către preşedintele
Consiliului, preşedintele Conferinţei de Pace

Telegramele adresate de Consiliul Suprem al Aliaţilor, la 13 şi 21 iunie trecut, guvernelor ungar şi român stabilesc ca trupele române să fie retrase din teritoriul ungar îndată ce trupele ungare vor fi evacuat Cehoslovacia.

Există motive să se creadă că România se va conforma cu scrupulozitate hotărîrilor Conferinţei de Pace. Dar să nu ignorăm faptul că, în împrejurările actuale, România ar fi pusă într-o situaţie dificilă ca urmare a retragerii trupelor sale de pe Tisa, dacă această retragere nu ar fi însoţită de unele măsuri de precauţie indispensabile.

Obligată să menţină pe Nistru şi în Bucovina marea parte a forţelor sale armate pentru a avea controlul asupra bolşevismului rus, ea poate, de fapt, să dispună la frontierele sale doar de un număr limitat de divizii, şi acest număr nu poate fi sporit în prezent, date fiind evenimentele din Galiţia, unde presiunea bolşevică ameninţă să rupă legătura stabilită între polonezi şi români.

Datorită obstacolului pe care-l constituie Tisa, armata română din vest este suficientă pentru a apăra în mod eficace Transilvania, dar retrasă pe frontiera recent stabilită pentru România şi unde nici un obstacol serios nu permite întărirea apărării, ei i-ar fi imposibil să se opună unei ofensive a armatei ungare, nestînjenită să ducă în Transilvania întreaga forţă a celor 8 divizii pe care le-a mobilizat, violînd Armistiţiul din 13 noiembrie [1].

Pentru a pune România la adăpost de pericolul ungar şi pentru a evita compromiterea activităţii Antantei în Europa orientală, este important să se subordoneze retragerea forţelor româneşti la est de Tisa aplicării integrale de către Ungaria a clauzelor Armistiţiului din 13 noiembrie, adică de a i se impune o demobilizare imediată, reducerea armatei sale la şase divizii pe picior de pace şi repartizarea acestor divizii pe teritoriul ei astfel încît să fie exclusă orice ameninţare de ofensivă împotriva vecinilor ei.

Am onoarea să supun această problemă analizei dv., astfel încît să puteţi propune Conferinţei de Pace adoptarea măsurilor necesare.

Semnat: Foch

[1] Armistiţiul din 13 noiembrie stabilea la 6 divizii de infanterie şi 2 divizii de cavalerie aflate *pe picior de pace*, limita maximă de forţe pe care Ungaria urma să le menţină sub arme.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919 iunie 26, Foreign Office ⟨Londra⟩. **Adresă a Foreign Office-ului privind impresiile lui Herbert Locke, directorul englez al unei bănci din România, asupra crizei de guvern din România, cît și a relațiilor financiare româno-germane.**

Draft
M. Chargé d'Affaires, Bucharest
No. 83 Copy

Foreign Office
26 June 1919

Sir,

Mr. Herbert Locke, Manager of the Bank of Roumania, called at the Foreign Office on the 19th instant and gave certain interesting information about conditions there.

Mr. Locke said that the present Roumanian Government do not wish to have any financial dealings with this country, and that the efforts of British subjects to push British interests in Roumania are meeting with no success whatever. In his opinion the Bratiano Government are coquetting with the Germans and German capital is gradually but successfully penetrating into the country. He believes that the Bratiano Government is doomed but he does not know when it will go; he concurs in the report sent by you that it is likely that M. Bratiano will retire by the back door to re-enter shortly by the front door leaving Mr. Coanda or some such personage as intermediary.

Mr. Locke is of opinion that it would be possible to form a decent Government composed of a union between the Transylvanians, Mr. Take Ionesco and General Averescu and the future of the country lies in this, but he would personally rather see Mr. Marghiloman and his followers in power than the Bratiano Government. He believes that the Marghiloman party are honest; their resistance to Roumania's entry into the war was not so much due to their love of the Germans as to their belief that it was in the best interests of the country that Roumania should not come into the war and results have justified them.

Mr. Locke said that the British and the Americans were working well together but that the Americans were quite disgusted with the state of affairs and he was confident that Roumania would get no help from the United States. Every thing therefore points to Roumania being exploited as she was before the war by the Germans.

On his way home Mr. Locke stopped for a few hours at Sofia and noticed that the Italian officers were on the best of terms with the Bulgarians and he said there was also evidence that they are working hard to establish themselves in Roumania. He described the general situation as a powder mine and he believes that an outbreak is possible at any moment either between the Serbs and the Roumanians or between the Serbs and the Italians.

He mentioned that there was no idea of Bolshewism in Roumania.

■ Arh. St. București, col. Microf. Anglia, r. 393, c. 317—320; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F. O. 371), vol. 3568, p. 589—590.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Proiect
Domnului însărcinat cu afaceri, București
Nr. 83 Copie

Ministerul Afacerilor Străine
26 iunie 1919

Excelență,

Domnul Herbert Locke, directorul băncii din România, a făcut o vizită la Foreign Office pe 19 curent și a dat unele informații interesante despre condițiile de acolo.

Domnul Locke a spus că actualul guvern român nu dorește să aibă relații financiare cu această țară și că eforturile supușilor britanici de a da curs intereselor britanice în România nu au deloc succes. După părerea lui, guvernul Brătianu cochetează cu germanii și capitalul german pătrunde treptat dar cu succes în această țară. El crede că guvernul Brătianu are soarta pecetluită, dar nu știe cum se va întîmpla; părerea lui coincide cu cea din raportul trimis de dv. că probabil domnul Brătianu se va retrage pe ușa din spate și va reintra la scurt timp pe ușa din față și va lăsa pe domnul Coandă sau alt personaj similar ca intermediar.

Domnul Locke este de părere că ar fi posibil să se formeze un guvern corespunzător format printr-o uniune între ardeleni, domnul Take Ionescu și generalul Averescu. Viitorul țării ar lua această configurație, dar el mai degrabă l-ar vedea la putere pe domnul Marghiloman și susținătorii lui, decît un guvern Brătianu. El consideră că partidul Marghiloman este cinstit; opoziția lor la intrarea României în război nu s-a datorat atît de mult afecțiunii lor pentru germani cît credinței lor că era pentru cele mai bune interese ale țării ca România să nu intre în război, iar rezultatele le-au dat dreptate.

Domnul Locke a spus că englezii și americanii au lucrat bine împreună, dar că americanii s-au dezgustat cu totul de starea de lucruri și era convins că România nu va primi nici un ajutor din partea Statelor Unite. Totul demonstrează faptul că România este exploatată de către germani așa cum a fost și înainte de război.

La întoarcerea spre casă s-a oprit cîteva ore la Sofia și a observat că ofițerii italieni erau în cele mai bune relații cu bulgarii și a spus că există dovezi că se străduiesc să se stabilească și în România.

A comparat situația generală cu o mină de pulbere și consideră că în orice moment este posibilă o explozie, fie între sîrbi și români, fie între sîrbi și italieni.

A făcut specificarea că nu există nici cea mai mică noțiune de bolșevism în România.

641

1919 iunie 27, ⟨București⟩. **Telegramă a lui Frank Rattigan, însărcinat cu afaceri al Marii Britanii la București, adresată lui Balfour, secretar de stat pentru afaceri externe, în legătură cu includerea în Tratatul de pace de către România a unei clauze care să acorde drepturi civile depline naționalităților conlocuitoare.**

Roumania

Political

Telegram (en clair) from His Majesty's Charge d'Affaires (Bucharest)
R. 27th June 1919
No. 330

I learn from authorative Transylvan source that Mr. Bratianu has just tendered resignation which has been accepte by King. His Majesty has asked

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Mr. Maniu to form a Government with Take Ionesco. In my opinion the one thing whill make success of such a Government impossible will be retention in Treaty of clause regarding foreign minorities, which has aroused fierce and universal resentment. I venture in these circumstances to submit that this clause should be reconsidered especially as I am convinced Roumania has every intention of conferring full civil rights on foreign minorities.

Addressed to Mr. Balfour No. 2

Repeated to Foreign Office No. 330.

■ Arh. St. Bucureşti, col. Microf. Anglia, r. 393, c. 348; Public Record Office, London, Foreign Office, Politic (F.O. 371), vol. 3569, f. 10.

România

Politic

Telegramă (în clar) de la însărcinatul cu afaceri al Maiestăţii sale (Bucureşti)

Primită 27 iunie 1919
Nr. 330

Am aflat de la o sursă cu autoritate din Transilvania că dl Brătianu tocmai şi-a dat demisia, care a fost acceptată de rege. Maiestatea sa i-a cerut domnului Maniu să formeze un guvern împreună cu Take Ionescu. După părerea mea singura reuşită a formării unui asemenea guvern imposibil ⟨de realizat⟩ va fi menţinerea în Tratat a clauzei privitoare la minorităţile străine care a trezit un resentiment unanim şi deosebit de puternic. Mă hazardez în aceste condiţii să formulez ⟨părerea⟩ că această clauză va fi reexaminată, îndeosebi, deoarece sînt convins că România are toate intenţiile să acorde drepturi civile depline pentru minorităţile străine.

Adresată domnului Balfour Nr. 2

Repetată la Foreign Office Nr. 330.

642

1919 iunie 28. **Tratatul de Pace şi Protocol, între Puterile Aliate şi Asociate şi Germania, semnate la Versailles. Partea I cuprinde Pactul Societăţii Naţiunilor.**

LES ÉTATS-UNIS D'AMÉRIQUE, L'EMPIRE BRITANNIQUE, LA FRANCE, L'ITALIE et LE JAPON,

Puissances désignées dans le présent Traité comme les Principales Puissances alliées et associées,

LA BELGIQUE, LA BOLIVIE, LE BRÉSIL, LA CHINE, CUBA, L'ÉQUATEUR, LA GRÈCE, LE GUATÉMALA, HAÏTI, L'HEDJAZ, LE HONDURAS, LE LIBERIA, LE NICARAGUA, LE PANAMA, LE PEROU, LA POLOGNE, LE PORTUGAL, LA ROUMANIE, L'ÉTAT SERBE-CROATE-SLOVÈNE, LE SIAM, LA TCHÉCO-SLOVAQUIE et L'URUGUAY,

Constituant avec les Principales Puissances ci-dessus les Puissances alliées et associées,

d'une part;

Et L'ALLEMAGNE,

d'autre part;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Considérant qu'à la demande du Gouvernement Impérial Allemand, un Armistice a été accordé à l'Allemagne le 11 novembre 1918 par les Principales Puissances alliées et associées afin qu'un Traité de paix puisse être conclu avec elle,

Considérant que les Puissances alliées et associées sont également désireuses que la guerre, dans laquelle elles ont été successivement entraînées, directement ou indirectement, et qui a son origine dans la déclaration de guerre adressée le 28 juillet 1914 par l'Autriche-Hongrie à la Serbie, dans les déclarations de guerre adressées par l'Allemagne le 1-er août 1914 à la Russie et le 3 août 1914 à la France, et dans l'invasion de la Belgique, fasse place à une Paix solide, juste et durable,

A cet effet, les HAUTES PARTIES CONTRACTANTES représentées comme il suit:
LE PRÉSIDENT DES ÉTATS-UNIS D'AMÉRIQUE, par:

L'Honorable Woodrow WILSON, PRÉSIDENT DES ÉTATS-UNIS, aggissant tant en son nom personnel que de sa propre autorité;

L'Honorable Robert LANSING, Secrétaire d'État;

L'Honorable Henry WHITE, ancien Ambassadeur extraordinaire et plénipotentiaire des États-Unis à Rome et à Paris;

L'Honorable Edward M. HOUSE;

Le General Tasker H. BLISS, Représentant militaire des États-Unis au Conseil supérieur de Guerre;

SA MAJESTÉ LE ROI DU ROYAUME-UNI DE GRANDE-BRETAGNE ET D'IRLANDE ET DES TERRITOIRES BRITANNIQUES AU DELA DES MERS, EMPEREUR DES INDES, par:

Le Très Honorable David Lloyd GEORGE, M. P., Premier Lord de la Trésorerie et Premier Ministre;

Le Très Honorable Andrew BONAR LAW M. P., Lord du Sceau privé;

Le Très Honorable Vicomte MILNER G. C. B., G. C. M. G., Secrétaire d'État pour les Colonies;

Le Très Honorable Arthur James BALFOUR, O. M., M. P., Secrétaire d'État pour les Affaires étrangères;

Le Très Honorable George Nicoll BARNES, M. P., Ministre sans portefeuille,

Et:

pour le DOMINION du CANADA, par:

L'Honorable Charles Joseph DOHERTY, Ministre de la Justice;

L'Honorable Arthur Lewis SIFTON, Ministre des douanes;

pour le COMMONWEALTH d'AUSTRALIE, par:

Le Très Honorable William Morris HUGHES, Attorney Général et Premier Ministre;

Le Très Honorable Sir Joseph COOK, G. C., M. G., Ministre de la Marine;

pour l'UNION SUD-AFRICAINE, par:

Le Très Honorable Général Louis BOTHA, Ministre des Affaires indigènes et Premier Ministre;

Le Très Honorable Lieutenant-Général Jan Christiaan SMUTS, K. C., Ministre de la Défense;

pour le DOMINION de la NOUVELLE-ZÉLANDE, par:

Le Très Honorable William Ferguson MASSEY, Ministre du Travail et Premier Ministre;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pour l'INDE, par:

Le Très Honorable Edwin Samuel MONTAGU, M. P., Secrétaire d'État pour l'Inde;

Le Major-Général Son Altesse Maharaja Sir Ganga Singh Bahadur, Maharaja de BIKANER, G. C. S. I., G. C. I. E., G. C. V. O., K. C. B., A. D. C.;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE, par:

M. Georges CLEMENCEAU, Président du Conseil, Ministre de la Guerre;

M. Stephen PICHON, Ministre des Affaires étrangères;

M. Louis-Lucien KLOTZ, Ministre des Finances;

M. André TARDIEU; Commissaire général aux Affaires de guerre franco-américaines;

M. Jules CAMBON, Ambassadeur de France;

SA MAJESTÉ LE ROI D'ITALIE, par:

Le Baron S. SONNINO, Député;

Le Marquis G. IMPERIALI, Sénateur, Ambasadeur de S.M. le Roi d'Italie à Londres;

M. S. CRESPI, Député;

SA MAJESTÉ L'EMPEREUR DU JAPON, par:

Le Marquis SAIONZI, ancien Président du Conseil des Ministres;

Le Baron MAKINO, ancien Ministre des Affaires étrangères, Membre du Conseil diplomatique;

Le Vicomte CHINDA, Ambassadeur extraordinaire et plénipotentiaire de S. M. l'Empereur du Japon à Londres;

M. K. MATSUI, Ambassadeur extraordinaire et plénipotentiaire de S. M. l'Empereur du Japon à Paris;

M. H. IJUIN, Ambassadeur extraordinaire et plénipotentiaire de S. M. l'Empereur du Japon à Rome;

SA MAJESTÉ LE ROI DES BELGES, par:

M. Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères, Ministre d'État;

M. Jules van den HEUVEL, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire, Ministre d'État;

M. Émile VANDERVELDE, Ministre de la Justice, Ministre d'État;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DE BOLIVIE, par:

M. Ismael MONTES, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de Bolivie à Paris;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DU BRÉSIL, par:

M. Joâo Pandiá CALOGERAS, Député, ancien Ministre des Finances;

M. Raul FERNANDES, Député;

M. Rodrigo Octavio de L. MENEZES, professeur de droit international à Rio-de-Janeiro;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE CHINOISE, par:

M. Lou Tseng-Tsiang, Ministre des Affaires étrangères;

M. Chengting Thomas WANG, ancien Ministre de l'Agriculture et du Commerce;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE CUBAINE, par:

M. Antonio Sánche de BUSTAMANTE, Doyen de la Faculté de Droit de l'Université de La Havane, Président de la Société cubaine de Droit international;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DE L'ÉQUATEUR, par:

M. Enrique DORN Y DE ALSUA, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de l'Equateur à Paris;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

SA MAJESTÉ LE ROI DES HELLÈNES, par:

M. Eleftherios K. VENISÉLOS, Président du Conseil des Ministres;

M. Nicolas POLITIS, Ministre des Affaires étrangères;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DE GUATÉMALA, par:

M. Joaquin MÉNDEZ, ancien Ministre d'État aux Travaux publics et à l'Instruction publique, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire du Guatémala à Washington, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire en mission spéciale à Paris;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE D'HAÏTI, par:

M. Tertullien GUILBAUD, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire d'Haïti à Paris;

SA MAJESTÉ LE ROI DU HEDJAZ, par:

M. Rustem HAÏDAR;

M. Abdul Hadi AOUNI;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DU HONDURAS, par:

Le Docteur Policarpo BONILLA, en mission spéciale à Washington, ancien Président de la République du Honduras, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DE LIBÉRIA, par:

L'Honorable Charles Dunbar Burgess KING, Secrétaire d'État;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DE NICARAGUA, par:

M. Salvador CHAMORRO, Président de la Chambre des députés;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DE PANAMA, par:

M. Antonio BURGOS, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de Panama à Madrid;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DU PÉROU, par:

M. Carlos G. CANDAMO, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire du Pérou à Paris:

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE POLONAISE, par:

M. Ignace J. PADEREWSKI, Président du Conseil des Ministres, Ministre des Affaires étrangères;

M. Roman DMOWSKI, Président du Comité national polonais;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE PORTUGAISE, par:

Le Docteur Affonso Augusto DA COSTA, ancien Président du Conseil des Ministres;

Le Docteur Augusto Luiz Vieira SOARES, ancien Ministre des Affaires étrangères;

SA MAJESTÉ LE ROI DE ROUMANIE, par:

M. Ion I. C. BRATIANO, Président du Conseil des Ministres, Ministre des Affaires étrangères;

Le Général Constantin COANDA, Général de Corps d'Armée, Aide de Camp royal, ancien Président du Conseil des Ministres;

SA MAJESTÉ LE ROI DES SERBES, DE CROATES ET DES SLOVÈNES, par:

M. Nicolas P. PACHITCH, ancien Président du Conseil des Ministres;

M. Ante TRUMBIC, Ministre des Affaires étrangères;

M. Milenko VESNITCH, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de S. M. le Roi des Serbes, des Croates et des Slovènes à Paris;

SA MAJESTÉ LE ROI DE SIAM, par:

Son Altesse le Prince CHAROON, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de S. M. le Roi de Siam à Paris;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Son Altesse sérénissime le Prince TRAIDOS PRABANDHU, Sous-Secrétaire de l'État aux Affaires étrangères;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE TCHÉCO-SLOVAQUE, par:

M. Karel KRAMAR, Président du Conseil des Ministres;
M. Eduard BENES, Ministre des Affaires étrangères;

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE DE L'URUGUAY, par:

M. Juan Antonio BUERO, Ministre des Affaires étrangères, ancien Ministre de l'Industrie;

L'ALLEMAGNE, par:

M. Herman MÜLLER, Ministre d'Empire des Affaires étrangères;
Le Docteur BELL, Ministre d'Empire;

Agissant au nom de l'Empire allemand et au nom de tous les États qui le composent et de chacun d'eux en particulier.

LESQUELS, après avoir échangé leurs pleins pouvoirs reconnus en bonne et due forme, ONT CONVENU DES DISPOSITIONS SUIVANTES:

A dater de la mise en vigueur du présent Traité, l'état de guerre prendra fin. Dès ce moment et sous réserve des dispositions du présent Traité, les relations officielles des Puissances alliées et associées avec l'Allemagne et l'un ou l'autre des États allemands seront reprises.

Partie I

PACTE DE LA SOCIÉTÉ DES NATIONS.

LES HAUTES PARTIES CONTRACTANTES,

Considérant que, pour développer la coopération entre les nations et pour leur garantir la paix et la sûreté, il importe,

d'accepter certaines obligations de ne pas recourir à la guerre,

d'entretenir au grand jour des relations internationales fondées sur la justice et l'honneur,

d'observer rigoureusement les prescriptions du droit international, reconnues désormais comme règle de conduite effective des Gouvernements,

de faire régner la justice et de respecter scrupuleusement toutes les obligations des Traités dans les rapports mutuels des peuples organisés,

Adoptent le présent Pacte qui institue la Société des Nations.

Article 1

Sont Membres originaires de la Société des Nations, ceux des Signataires dont les noms figurent dans l'Annexe au présent Pacte, ainsi que les États, également nommés dans l'Annexe, qui auront accédé au présent Pacte sans aucune réserve par une déclaration déposée au Secrétariat dans les deux mois de l'entrée en vigueur du Pacte et dont notification sera faite aux autres Membres de la Société.

Tout État, Dominion ou Colonie qui se gouverne librement et qui n'est pas désigné dans l'Annexe, peut devenir Membre de la Société si son admision est prononcée par les deux tiers de l'Assemblée, pourvu qu'il donne des garanties effectives de son intention sincère d'observer ses engagements internationaux et qu'il accepte le règlement établi par la Société en ce qui concerne ses forces et ses armements militaires, navals et aériens.

Tout Membre de la Société peut, après un préavis de deux ans, se retirer de la Société, à la condition d'avoir rempli à ce moment toutes ses obligations internationales y compris celles du présent Pacte.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 2

L'action de la Société, telle qu'elle est définie dans le présent Pacte, s'exerce par une Assemblée et par un Conseil assistés d'un Secrétariat permanent.

Article 3

L'Assemblée se compose de Représentants des Membres de la Société.

Elle se réunit à des époques fixées et à tout autre moment, si les circonstances le demandent, au siège de la Société ou en tel autre lieu qui pourra être désigné.

L'Assemblée connaît de toute question qui rentre dans la sphère d'activité de la Société ou qui affecte la paix du monde.

Chaque Membre de la Société ne peut compter plus de trois Représentants dans l'Assemblée et ne dispose que d'une voix.

Article 4

Le Conseil se compose de Représentants des Principales Puissances alliées et associées, ainsi que de Représentants de quatre autres Membres de la Société. Ces quatre Membres de la Société sont désignés librement par l'Assemblée et aux époques qu'il lui plait de choisir. Jusqu'à la première désignation par l'Assemblée, les Représentants de la Belgique, du Brésil, de l'Espagne et de la Grèce sont membres du Conseil.

Avec l'approbation de la majorité de l'Assemblée, le Conseil peut désigner d'autres Membres de la Société dont la représentation sera désormais permanente au Conseil. Il peut, avec la même approbation, augmenter le nombre des Membres de la Société qui seront choisis par l'Assemblée pour être représentés au Conseil.

Le Conseil se réunit quand les circonstances le demandent, et au moins une fois par an, au siège de la Société ou en tel autre lieu qui pourra être désigné.

Le Conseil connaît de toute question rentrant dans la sphère d'activité de la Société ou affectant la paix du monde.

Tout Membre de la Société qui n'est pas représenté au Conseil est invité à y envoyer siéger un Représentant lorsqu'une question qui l'intéresse particulièrement est portée devant le Conseil.

Chaque Membre de la Société représenté au Conseil ne dispose que d'une voix et n'a qu'un Représentant.

Article 5

Sauf disposition expressément contraire du présent Pacte ou des clauses du présent Traité, les décision de l'Assemblée ou du Conseil sont prises à l'unanimité des Membres de la Société représentés à la réunion.

Toutes questions de procédure qui se posent aux réunions de l'Assemblée ou du Conseil, y compris la désignation des Commissions, chargées d'enquêter sur des points particuliers, sont réglées par l'Assemblée ou par le Conseil et décidées à la majorité des Membres de la Société représentés à la réunion.

La première réunion de l'Assemblée et la première réunion du Conseil auront lieu sur la convocation du Président des États-Unis d'Amérique.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 6

Le Secrétariat Permanent est établi au siège de la Société. Il comprend un Secrétaire général, ainsi que les secrétaires et le personnel nécessaires.

Le premier Secrétaire général est désigné dans l'annexe. Par la suite, le Secrétaire général sera nommé par le Conseil avec l'approbation de la majorité de l'Assemblée.

Les secrétaires et le personnel du Secrétariat sont nommés par le Secrétaire général avec l'approbation du Conseil.

Le Secrétaire général de la Société est de droit Secrétaire général de l'Assemblée et du Conseil.

Les dépenses du Secrétariat sont supportées par les Membres de la Société dans la proportion établie pour le Bureau international de l'Union postale universelle.

Article 7

Le siège de la Société est établi à Genève.

Le Conseil peut à tout moment décider de l'établir en tout autre lieu.

Toutes les fonctions de la Société ou des services qui s'y rattachent, y compris le Secrétariat, sont également accessibles aux hommes et aux femmes.

Les Représentants des Membres de la Société et ses agents jouissent dans l'exercice de leurs fonctions des privilèges et immunités diplomatiques.

Les bâtiments et terrains occupés par la Société, par ses services ou ses réunions, sont inviolables.

Article 8

Les Membres de la Société reconnaissent que le maintien de la paix exige la réduction des armements nationaux au minimum compatible avec la sécurité nationale et avec l'exécution des obligations internationales imposée par une action commune.

Le Conseil, tenant compte de la situation géographique et des conditions spéciales de chaque État, prépare les plans de cette réduction, en vue de l'examen et de la décision des divers Gouvernements.

Ces plans doivent faire l'objet d'un nouvel examen, et, s'il y a lieu, d'une revision tous les dix ans au moins.

Après leur adoption par les divers Gouvernements, la limite des armements ainsi fixés ne peut être dépassée sans le consentement du Conseil.

Considérant que la fabrication privée des munitions et du matériel de guerre soulève de graves objections, les Membres de la Société chargent le Conseil d'aviser aux mesures propres à en éviter les fâcheux effets, en tenant compte des besoins des Membres de la Société qui ne peuvent pas fabriquer les munitions et le matériel de guerre nécessaires à leur sûreté.

Les Membres de la Société s'engagent à échanger, de la manière la plus franche et la plus complète, tous renseignements relatifs à l'échelle de leurs armements, à leurs programmes militaires, navals et aériens et à la condition de celles de leurs industries susceptibles d'être utilisées pour la guerrre.

Article 9

Une Commission permanente sera formée pour donner au Conseil son avis sur l'exécution des dispositions des articles 1 et 8 et, d'une façon générale, sur les questions militaires, navales et aériennes.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 10

Les Membres de la Société s'engagent à respecter et à maintenir contre toute agression extérieure l'integrité territoriale et l'indépendance politique présente de tous les Membres de la Société. En cas d'agression, de menace ou de danger d'agression, le Conseil avise aux moyens d'assurer.

Article 11

Il est expressément déclaré que toute guerre ou menace de guerre, qu'elle affecte directement ou non l'un des Membres de la Société, intéresse la Société tout entière et que celle-ci doit prendre les mesures propres à sauvegarder efficacement la paix des Nations. En pareil cas, le Secrétaire général convoque immédiatement le Conseil, à la demande de tout Membre de la Société.

Il est, en outre, déclaré que tout Membre de la Société a le droit, à titre amical, d'appeler l'attention de l'Assemblée ou du Conseil sur toute circonstance de nature à affecter les relations internationales et qui menace par suite de troubler la paix ou la bonne entente entre nations, dont la paix dépend.

Article 12

Tous les Membres de la Société conviennent que, s'il s'élève entre eux un différend susceptible d'entraîner une rupture, ils le soumettront soit à la procédure de l'arbitrage, soit à l'examen du Conseil. Ils conviennent encore qu'en aucun cas ils ne doivent recourir à la guerre avant l'expiration d'un délai de trois mois après la sentence des arbitres ou le rapport du Conseil.

Dans tous les cas prévus par cet article, la sentence des arbitres doit être rendue dans un délai raisonnable et le rapport du Conseil doit être établi dans les six mois à dater du jour où il aura été saisi du différend.

Article 13

Les Membres de la Société conviennent que s'il s'élève entre eux un différend susceptible, à leur avis, d'une solution arbitrale et si ce différend ne peut se régler de façon satisfaisante par la voie diplomatique, la question sera soumise intégralement à l'arbitrage.

Parmi ceux qui sont généralement susceptibles de solution arbitrale, on déclare tels les différends relatifs à l'interprétation d'un traité, à tout point de droit international, à la réalité de tout fait qui, s'il était établi, constituerait la rupture d'un engagement international, ou à l'étendue ou à la nature de la réparation due pour une telle rupture.

La Cour d'arbitrage à laquelle la cause est soumise est la Cour désignée par les Parties ou prévue dans leurs conventions antérieures.

Les Membres dela Société s'engagent à exécuter de bonne foi les sentences rendues et à ne pas renoncer à la guerre contre tout Membre de la Société qui s'y conformera. Faute d'exécution de la sentence, le Conseil propose les mesures qui doivent en assurer l'effet.

Article 14

Le Conseil est chargé de préparer un projet de Cour permanente de justice internationale et de la soumetre aux Membres de la Société. Cette Cour connaîtra de tous différends d'un caractère international que les Parties lui

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

soumettront. Elle donnera aussi des avis consultatifs sur tout différend ou tout point, dont la saisira le Conseil ou l'Assemblée.

Article 15

S'il s'élève entre les Membres de la Société un différend susceptible d'entraîner une rupture et si ce différend n'est pas soumis à l'arbitrage prévu à l'article 13, les Membres de la Société conviennent de le porter devant le Conseil. A cet effet, il suffit que l'un d'eux avise de ce différend le Secrétaire général, qui prend toutes dispositions en vue d'une enquête et d'un examen complets.

Dans le plus bref délai, les Parties doivent lui communiquer l'exposé de leur cause avec tous faits pertinents et pièces justificatives. Le Conseil peut en ordonner la publication immédiate.

Le Conseil s'efforce d'assurer le règlement du différend. S'il y réussit, il publie, dans la mesure qu'il juge utile, un exposé relatant les faits, les explications qu'ils comportent et les termes de ce règlement.

Si le différend n'a pu se régler, le Conseil rédige et publie un rapport, voté soit à l'unanimité, soit à la majorité des voix, pour faire connaître les circonstances du différend et les solutions qu'il recommande comme les plus équitables et les mieux appropriées à l'espèce.

Tout Membre de la Société représenté au Conseil peut également publier un exposé des faits du différend et ses propres conclusions.

Si le rapport du Conseil est accepté à l'unanimité, le vote des Représentants des parties ne comptant pas dans le calcul de cette unanimité, les Membres de la Société s'engagent à ne recourir à la guerre contre aucune Partie qui se conforme aux conclusions du rapport.

Dans le cas où le Conseil ne réussit pas à faire accepter son rapport par tous ses Membres autres que les Représentants de toute Partie au différend, les Membres de la Société se réservent le droit d'agir comme ils le jugeront nécessaire pour le maintien du droit et de la justice.

Si l'une des Parties prétend et si le Conseil reconnaît que le différend porte sur une question que le droit international laisse à la compétence exclusive de cette Partie, le Conseil le constatera dans un rapport, mais sans recommander aucune solution.

Le Conseil peut, dans tous les cas prévus au présent article, porter le différend devant l'Assemblée. L'Assemblée devra de même être saisie du différend à la requête de l'une des Parties; cette requête devra être présentée dans les quatorze jours à dater du moment où le différend est porté devant le Conseil.

Dans toute affaire soumise à l'Assemblée, les dispositions du présent article et de l'article 12 relatives à l'action et aux pouvoirs du Conseil, s'appliquent également à l'action, et aux pouvoirs de l'Assemblée. Il est entendu qu'un rapport fait par l'Assemblée avec l'approbation des Représentants des Membres de la Société représentés au Conseil et d'une majorité des autres Membres de la Société, à l'exclusion, dans chaque cas, des Représentants des Parties, a le même effet qu'un rapport du Conseil adopté à l'unanimité de ses membres autres que les Représentants des Parties.

Article 16

Si un Membre de la Société recourt à la guerre contrairement aux engagements prix aux articles 12, 13 ou 15, il est *ipso facto* considéré comme ayant commis un acte de guerre contre tous les autres Membres de la Société.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ceux-ci s'engagent à rompre immédiatement avec lui toutes relations commerciales ou financières, à interdire tous rapports entre leurs nationaux et ceux de l'État en rupture de pacte et à faire cesser toutes communications financières, commerciales ou personnelles entre les nationaux de cet État et ceux de tout autre État, Membre ou non de la Société.

En ce cas, le Conseil a le devoir de recommander aux divers Gouvernements intéressés les effectifs militaires, navals ou aériens par lesquels les Membres de la Société contribueront respectivement aux forces armées destinées à faire respecter les engagements de la Société.

Les Membres de la Société conviennent, en outre, de se prêter l'un à l'autre un mutuel appui dans l'application des mesures économiques et financières à prendre en vertu du présent article pour réduire au minimum les pertes et les inconvénients qui peuvent en résulter. Ils se prêtent également un mutuel appui pour résister à toute mesure spéciale dirigée contre l'un d'eux par l'État en rupture de pacte. Ils prennent les dispositions nécessaires pour faciliter le passage à travers leur territoire des forces de tout Membre de la Société qui participe à une action commune pour faire respecter les engagements de la Société.

Peut être exclu de la Société tout Membre qui s'est rendu coupable de la violation d'un des engagements résultants du Pacte. L'exclusion est prononcée par le vote de tous les autres Membres de la Société représentés au Conseil.

Article 17

En cas de différend entre deux États, dont un seulement est Membre de la Société ou dont aucun n'en fait partie, l'État ou les États étrangers à la Société sont invités à se soumettre aux obligations qui s'imposent à ses Membres aux fins de règlement du différend, aux conditions estimées justes par le Conseil. Si cette invitation est acceptée, les dispositions des articles 12 à 16 s'appliquent sous réserve des modifications jugées nécessaires par le Conseil.

Dès l'envoi de cette invitation, le Conseil ouvre une enquête sur les circonstances du différend et propose telle mesure qui lui paraît la meilleure et la plus efficace dans le cas particulier.

Si l'État invité, refusant d'accepter les obligations de Membre de la Société aux fins de règlement du différend, recourt à la guerre contre un Membre de la Société, les dispositions de l'article 16 lui sont applicables.

Si les deux Parties invitées refusent d'accepter les obligations de Membre de la Société aux fins de règlement du différend, le Conseil peut prendre toutes mesures et faire toutes propositions de nature à prévenir les hostilités et à amener la solution du conflit.

Article 18

Tout traité ou engagement international conclu à l'avenir par un Membre de la Société devra être immédiatement enregistré par le Secrétariat et publié par lui aussitôt que possible. Aucun de ces traités ou engagements internationaux ne sera obligatoire avant d'avoir été enregistré.

Article 19

L'Assemblée peut, de temps à autre, inviter les Membres de la Société à procéder à un nouvel examen des traités devenus inapplicables ainsi que

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

des situations internationales, dont le maintien pourrait mettre en péril la paix du monde.

Article 20

Le Membres de la Société reconnaissent, chacun en ce qui le concerne, que le présent Pacte abroge toutes obligations ou ententes *inter se* incompatibles avec ses termes et s'engagent solennellement à n'en pas contracter à l'avenir de semblables.

Si avant son entrée dans la Société, un Membre a assumé des obligations incompatibles avec les termes du Pacte, il doit prendre des mesures immédiates pour se dégager de ces obligations.

Article 21

Les engagements internationaux, tels que les traités d'arbitrage, et les ententes régionales, comme la doctrine de Monroe, qui assurent le maintien de la paix, ne sont considérés comme incompatibles avec aucune des dispositions du présent Pacte.

Article 22.

Les principes suivants s'appliquent aux colonies et territoires qui, à la suite de la guerre, ont cessé d'être sous la souveraineté des États qui les gouvernaient précédemment et qui sont habités par des peuples non encore capables de se diriger eux-mêmes dans les conditions particulièrement difficiles du monde moderne. Le bien-être et le développement de ces peuples forment une mission sacrée de civilisation, et il convient d'incorporer dans le présent Pacte des garanties pour l'accomplissement de cette mission.

La meilleure méthode de réaliser pratiquement ce principe est de confier la tutelle de ces peuples aux nations développées qui, en raison de leurs ressources, de leur expérience ou de leur position géographique, sont le mieux à même d'assumer cette responsabilité et qui consentent à l'accepter: elles exerceraient cette tutelle en qualité de Mandataires et au nom de la Société.

Le caractère du mandat doit différer suivant le degré de développement du peuple, la situation géographique du territoire, ses conditions économiques et toutes autres circonstances analogues.

Certaines communautés qui apartenaient autrefois à l'Empire ottoman, ont atteint un degré de développement tel que leur existence comme nations indépendantes peut être reconnue provisoirement, à la condition que les conseils et l'aide d'un Mandataire guident leur administration jusqu'au moment où elles seront capables de se conduire seules. Les vœux de ces communautés doivent être pris d'abord en considération pour le choix du Mandataire.

Le degré de développement où se trouvent d'autres peuples, spécialement ceux de l'Afrique centrale, exige que le Mandataire y assume l'administration du territoire à des conditions qui, avec la prohibition d'abus, tels que la trait des esclaves, le trafic des armes et celui de l'alcool, garantiront la liberté de conscience et de religion, sans autres limitations que celles que peut imposer le maintien de l'ordre public et des bonnes mœurs, et l'interdiction d'établir des fortifications ou des bases militaires ou navales et de donner aux indigènes une instruction militaire, si ce n'est pour la police ou la défense du territoire et qui assureront également aux autres Membres de la Société des conditions d'égalité pour les échanges et le commerce.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Enfin il y a des territoires, tels que le Sud-Ouest africain et certaines îles du Pacifique austral, qui, par suite de la faible densité de leur population, de leur superficie restreinte, de leur éloignement des centres de civilisation, de leur contiguïté géographique au territoire du Mandataire, ou d'autres circonstances, ne sauraient être mieux administrés que sous les lois du Mandataire, comme une partie intégrante de son territoire, sous réserve des garanties prévues plus haut dans l'intérêt de la population indigène.

Dans tous les cas le Mandataire doit envoyer au Conseil un rapport annuel concernant les territoires dont il a la charge.

Si le degré d'autorité, de contrôle ou d'administration à exercer par le Mandataire n'a pas fait l'objet d'une convention antérieure entre les Membres de la Société, il sera expressément statué sur ces points par le Conseil.

Une Commission permanente sera chargée de recevoir et d'examiner les rapports annuels des Mandataires et de donner au Conseil son avis sur toutes questions relatives à l'exécution des mandats.

Article 23

Sous la réserve, et en conformité des dispositions des conventions internationales actuellement existantes ou qui seront ultérieurement conclues, les Membres de la Société:

a) s'efforceront d'assurer et de maintenir des conditions de travail équitables et humaines pour l'homme, la femme et l'enfant sur leurs propres territoires, ainsi que dans tous pays auxquels s'étendent leurs relations de commerce et d'industrie, et, dans ce but, d'établir et d'entretenir des organisations internationales nécessaires;

b) s'engagent à assurer le traitement équitable des populations indigènes dans les territoires soumis à leur administration;

c) chargent la Société du contrôle général des accords relatifs à la traite des femmes et des enfants, du trafic de l'opium et autres drogues nuisibles;

d) chargent la Société du contrôle général du commerce des armes et des munitions avec les pays où le contrôle de ce commerce est indispensable à l'intérêt commun;

e) prendront les dispositions nécessaires pour assurer la garantie et le maintien de la liberté des communications et du transit, ainsi qu'un équitable traitement du commerce de tous les Membres de la Société, étant entendu que les nécessités spéciales des régions dévastées pendant la guerre de 1914—1918 devront être prises en considération:

f) s'efforceront de prendre des mesures d'ordre international pour prévenir et combattre les maladies.

Article 24

Tous les bureaux internationaux antérieurement établis par traités collectifs seront, sous réserve de l'assentiment des Parties, placés sous l'autorité de la Société. Tous autres bureaux internationaux et toutes commissions pour le règlement des affaires d'intérêt international qui seront créés ultérieurement seront placés sous l'autorité de la Société.

Pour toutes questions d'intérêt international réglées par des conventions générales, mais non soumises au contrôle de commissions ou de bureaux internationaux, le Secrétariat de la Société devra, si les Parties le demandent et si le Conseil y consent, réunir et distribuer toutes informations utiles et prêter toute l'assistance nécessaire ou désirable.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Le Conseil peut décider de faire rentrer dans les dépenses du Secrétariat celles de tout bureau ou commission placé sous l'autorité de la Société.

Article 25

Les Membres de la Société s'engagent à encourager et favoriser l'établissement et la coopération des organisations volontaires nationales de la Croix-Rouge, dûment autorisées, qui ont pour objet l'amélioration de la santé, la défense préventive contre la maladie et l'adoucissement de la souffrance dans le monde.

Article 26

Les amendements au présent Pacte entreront en vigueur dès leur ratification par les Membres de la Société, dont les Représentants composent le Conseil, et par la majorité de ceux dont les Représentants forment l'Assemblée.

Tout Membre de la Société est libre de ne pas accepter les amendements apportés au Pacte, auquel cas il cesse de faire partie de la Société.

Annexe

I. Membres originaires de la Société des Nations signataires du Traité de Paix.

ÉTATS-UNIS D'AMÉRIQUE	HAITI
BELGIQUE	HEDJAZ
BOLIVIE	HONDURAS
BRÉSIL	ITALIE
EMPIRE BRITANNIQUE	JAPON
CANADA	LIBÉRIA
AUSTRALIE	NICARAGUA
AFRIQUE DU SUD	PANAMA
NOUVELLE-ZÉLANDE	PÉROU
INDE	POLOGNE
CHINE	PORTUGAL
CUBA	ROUMANIE
EQUATEUR	ÉTAT SERBE-CROATE-SLOVÈNE
FRANCE	SIAM
GRÈCE	TCHÉCO-SLOVAQUIE
GUATÉMALA	URUGUAY

États invités à accéder au Pacte

ARGENTINE	PAYS-BAS
CHILI	PERSE

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

COLOMBIE
DANEMARK
ESPAGNE
NORVÈGE
PARAGUAY
SALVADOR
SUÈDE
SUISSE
VÉNÉZUÉLA

II. Premier secrétaire géneral de la Société des Nations.

L'Honorable Sir James Eric Drummond, K. C., M. G., C. B.

Partie II

FRONTIÈRES D'ALLEMAGNE

Article 27

Les frontières d'Allemagne seront déterminées comme il suit:

1° *Avec la Belgique:*

Du point commun aux trois frontières belge, néerlandaise et allemande et vers le Sud:

la limite Nord-Est de l'ancien territoire de *Moresnet neutre*, puis la limite Est du cercle d'Eupen, puis la frontière entre la Belgique et le cercle de Montjoie, puis la limite Nord-Est et Est du cercle de Malmédy jusqu'à son point de rencontre avec la frontière du Luxembourg.

2° *Avec le Luxembourg:*

La frontière au 3 août 1914 jusqu'à sa jonction avec la frontière de France au 18 juillet 1870.

3° *Avec la France:*

La frontière au 18 juillet 1870 depuis le Luxembourg jusqu'à la Suisse, sous réserve des dispositions de l'article 48 de la Section IV (Bassin de la Sarre) de la Partie III.

4° *Avec la Suisse:*

La frontière actuelle.

5° *Avec l'Autriche:*

La frontière au 3 août 1914 depuis la Suisse jusqu'à la Tchéco-Slovaquie ci-après définie.

6° *Avec la Tchéco-Slovaquie:*

La frontière au 3 août 1914 entre l'Allemagne et l'Autriche, depuis son point de rencontre avec l'ancienne limite administrative, séparant la Bohême et la province de Haute-Autriche, jusqu'à la pointe Nord du saillant de l'ancienne province de Silésie autrichienne, située à 8 kilomètres environ à l'Est de Neustadt.

7° *Avec la Pologne:*

Du point ci-dessus défini et jusqu'à un point à fixer sur le terrain à environ deux kilomètres à l'Est de Lorzendorf:

la frontière telle qu'elle sera définie conformément à l'article 88 du présent Traité;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de là, vers le Nord et jusqu'au point où la limite administrative de la Posnanie coupe la rivière Bartsch:

une ligne à déterminer sur le terrain, laissant à la Pologne les localités de: Skorischau, Reichthal, Trembatschau, Kunzendorf, Schleise, Gross Kosel, Schreibersdorf, Rippin, Fürstlich-Niefken, Pawelau, Tscheschen, Konradau, Johannisdorf, Modzenowe, Bogdaj, et à l'Allemagne les localités de: Lorzendorf, Kaulwitz, Glausche, Dalbersdorf, Reesewitz, Stradam, Gros Wartenberg, Kraschen, Neu Mittelwalde, Domaslawitz, Wedelsdorf, Tscheschen Hammer;

de là, vers le Nord-Ouest, la limite administrative de Posnanie jusqu'au point où elle coupe la ligne de chemin de fer Rawitsch-Herrnstadt;

de là, et jusqu'au point où la limite administrative de Posnanie coupe la route Reisen-Tschirnau:

une ligne à déterminer sur le terrain passant à l'Ouest de Triebusch et Gabel et à l'Est de Saborwitz;

de là, la limite administrative de Posnanie jusqu'à son point de rencontre avec la limite administrative orientale du cercle *(Kreis)* de Fraustadt;

de là, vers le Nord-Ouest et jusqu'à un point à choisir sur la route entre les localités de Unruhstadt et de Kopnitz:

une ligne à déterminer sur le terrain passant à l'Ouest des localités de Geyersdorf, Brenno, Fehlen, Altkloster, Klebel, et à l'Est des localités de Ulbersdorf, Buchwald, Ilgen, Weine, Lupitze, Schwenten;

de là, vers le Nord et jusqu'au point le plus septentrional du lac Chlop:

une ligne à déterminer sur le terrain suivant la ligne médiane des lacs; toutefois, la ville et la station de Bentschen (y compris la jonction des lignes Schwiebus-Bentschen et Züllichau-Bentschen) restent en territoire Polonais;

de là, vers le Nord-Est et jusqu'au point de rencontre des limites des cercles *(Kreise)* de Schwerin, de Birnbaum et de Meseritz:

une ligne à determiner sur le terrain passant à l'Est de Betsche;

de là, vers le Nord la limite, séparant les cercles *(Kreise)* de Schwerin et de Birnbaum, puis vers l'Est la limite Nord de la Posnanie jusqu'au point où cette limite coupe la rivière Netze;

de là, vers l'amont et jusqu'à son confluent avec le Küddow:

le cours de la Netze;

de là, vers l'amont et jusqu'en un point à choisir à environ 6 kilomètres au Sud-Est de Schneidemühl:

le cours du Küddow;

de là, vers le Nord-Est et jusqu'à la pointe la plus méridionale du rentrant formé par la limite Nord de la Posnanie à environ 5 kilomètres à l'Ouest de Stahren:

une ligne à déterminer sur le terrain laissant dans cette région la voie ferrée de Schneidemühl-Konitz, entièrement en territoire allemand;

de là, la limite de Posnanie vers le Nord-Est jusqu'au sommet du saillant qu'elle forme à environ 15 kilomètres à l'Est de Flatow;

de là, vers le Nord-Est et jusqu'au point où la rivière Kamionka rencontre la limite méridionale du cercle *(Kreis)* de Konitz à environ 3 kilométres au Nord-Est de Grunau:

une ligne à determiner sur le terrain laissant à la Pologne les localités suivantes: Jasdrowo, Gr. Lutau, Kl. Lutau, Wittkau, et à l'Allemagne les localités suivantes: Gr. Butzig, Cziskowo, Battrow, Böck, Grunau;

de là, vers le Nord, la limite entre les cercles *(Kreise)* de Konitz et de Schlochau jusqu'au point où cette limite coupe la rivière Brahe;

de là, jusqu'à un point de la limite de Poméranie situé à 15 kilomètres à l'Est de Rummelsburg:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

une ligne à déterminer sur le terrain laissant les localités suivantes en Pologne: Konarzin, Kelpin, Adl. Briesen, et à l'Allemagne les localités suivantes: Sampohl, Neuguth, Steinfort, Gr. Peterkau;

de là, vers l'Est, la limite de Poméranie jusqu'à sa rencontre avec la limite entre les cercles *(Kreise)* de Konitz et de Schlochau;

de là, vers le Nord, la limite entre la Poméranie et la Prusse occidentale jusqu'au point sur la rivière Rheda (à environ 3 kilomètres Nord-Ouest de Gohra) où cette rivière reçoit un affluent venant du Nord-Ouest;

de là et jusqu'à un point à choisir sur le coude de la rivière Piasnitz à environ 1 kilomètre 5 au Nord-Ouest de Warschau:

une ligne à déterminer sur le terrain;

de là, le cours de la rivière Piasnitz vers l'aval, puis la ligne médiane du lac de Zarnowitz et enfin l'ancienne limite de la Prusse occidentale jusqu'à la mer Baltique.

8° *Avec le Danemark:*

La frontière telle qu'elle sera fixée d'après les dispositions des articles 109 à 111 de la Partie III, Section XII (Sleswig).

Article 28

Les frontières de la Prusse orientale seront déterminées comme il suit sous réserve des dispositions de la Section IX (Prusse orientale) de la Partie III:

d'un point situé sur la côte de la mer Baltique à environ 1 kilomètre 5 au Nord de l'église du village de Pröbbernau et dans une direction approximative de 159° (à compter du Nord vers l'Est):

une ligne d'environ 2 kilomètres, à déterminer sur le terrain;

de là, en ligne droite sur le feu situé au coude du chenal d'Elbing au point approximatif: latitude 54° 19' 1/2 Nord, longitude 19° 26' Est de Greenwich;

de là, jusqu'à l'embouchure la plus orientale de la Nogat dans une direction approximative de 209° (à compter du Nord vers l'Est);

de là, vers l'amont, le cours de la Nogat jusqu'au point où cette rivière quitte la Vistule (Weichsel);

de là, le chenal de navigation principal de la Vistule, vers l'amont, puis la limite Sud du cercle de Marienwerder, puis celle du cercle de Rosenberg vers l'Est jusqu'à son point de rencontre avec l'ancienne frontière de la Prusse orientale;

de là, l'ancienne frontière entre la Prusse occidentale et la Prusse orientale, puis la limite entre les cercles d'Owerode et de Neidenburg, puis vers l'aval le cours de la rivière Skottau, puis vers l'amont le cours de la Neide, jusqu'au point situé à environ 5 kilomètres à l'Ouest de Bialutten et le plus rapproché de l'ancienne frontière de Russie;

de là, vers l'Est, et jusqu'à un point immédiatement au Sud de l'intersection de la route Neidenburg-Mlava et de l'ancienne frontière de Russie:

une ligne à déterminer sur le terrain passant au Nord de Bialutten;

de là, l'ancienne frontière, de Russie jusqu'à l'Est de Schmalleningken, puis vers l'aval le chenal de navigation principal du Niemen (Memel), puis le bras Skierwieth du delta jusqu'au Kurisches Haff;

de là, une ligne droite jusqu'au point de rencontre de la rive orientale de la Kurische Nehrung et de la limite administrative, à 4 kilomètres environ au Sud-Ouest de Nidden;

de là, cette limite administrative jusqu'à la rive occidentale de la Kurische Nehrung.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 29

Les frontières telles qu'elles viennent d'être décrites sont tracées en rouge sur une carte au millionième, qui est annexée au présent Traité sur le n° 1.

En cas de divergences entre le texte du Traité et cette carte ou toute autre carte annexée, c'est le texte qui fera foi.

Article 30

En ce qui concerne les frontières définies par un cours d'eau, les termes « cours » ou « chenal » employés dans les descriptions du présent Traité signifient: d'une part, pour les fleuves non navigables, la ligne médiane du cours d'eau ou de son bras principal, et d'autre part, pour les fleuves navigables, la ligne médiane du chenal de navigation principal. Toutefois, il appartiendra aux Commissions de délimitation prévues par le présent Traité de spécifier si la ligne frontière suivra, dans ses déplacements éventuels, le cours ou le chenal ainsi défini, ou si elle sera déterminée d'une manière définitive par la position du cours ou du chenal, au moment de la mise en vigueur du présent Traité.

Partie III

CLAUSES POLITIQUES EUROPÉENNES

Section I

Belgique

Article 31

L'Allemagne reconnaissant que les Traités du 19 avril 1839, qui établissaient avant la guerre le régime de la Belgique, ne correspondent plus aux circonstances actuelles, consent à l'abrogation de ces Traités et s'engage dès à présent à reconnaître et à observer toutes conventions, quelles qu'elles soient, que pourront passer les Principales Puissances alliées et associées, ou certaines d'entre elles, avec les Gouvernements de Belgique ou des Pays-Bas, à l'effet de remplacer les dits Traités de 1839. Si son adhésion formelle à ces conventions ou a quelques-unes de leurs dispositions était requise, l'Allemagne s'engage dès maintenant à la donner.

Article 32

L'Allemagne reconnaît la pleine souveraineté de la Belgique sur l'ensemble du territoire contesté de Moresnet (dit *Moresnet neutre*).

Article 33

L'Allemagne renonce, en faveur de la Belgique, à tous droits et titres sur le territoire du Moresnet prussien situé à l'Ouest de la route de Liège à Aix-la-Chapelle ; la partie de la route en bordure de ce territoire appartiendra à la Belgique.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 34

L'Allemagne renonce, en outre, en faveur de la Belgique, à tous droits et titres sur les territoires comprenant l'ensemble des cercles *(Kreise)* de Eupen et Malmédy.

Pendant les six mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, des registres seront ouverts par l'autorité belge à Eupen et à Malmédy et les habitants des dits territoires auront la faculté d'y exprimer par écrit leur désir de voir tout ou partie de ces territoires maintenu sous la souveraineté allemande.

Il appartiendra au Gouvernement belge de porter le résultat de cette consultation populaire à la connaissance de la Société des Nations, dont la Belgique s'engage à accepter la décision.

Article 35

Une Commission composée de sept membres dont cinq seront nommés par les Principales Puissances alliées et associées, un par l'Allemagne et un par la Belgique sera constitué quinze jours après la mise en vigueur du présent Traité pour fixer sur place la nouvelle ligne-frontière entre la Belgique et l'Allemagne, en tenant compte de la situation économique et des voies de communication.

Les décisions seront prises à la majorité des voix et seront obligatoires pour les parties intéressées.

Article 36

Dès que le transfert de la souveraineté sur les territoires ci-dessus visés sera définitif, la nationalité belge sera définitivement acquise de plein droit et à l'exclusion de la nationalité allemande par les ressortissants allemands établis sur ces territoires.

Toutefois, les ressortissants allemands qui se seraient établis sur ces territoires postérieurement au 1er août 1914 ne pourront acquérir la nationalité belge qu'avec une autorisation du Gouvernement belge.

Article 37

Pendant les deux ans qui suivront le transfert définitif de la souveraineté sur les territoires attribués à la Belgique en vertu du présent Traité, les ressortissants allemands âgés de plus de 18 ans et établis sur ces territoires auront la faculté d'opter pour la nationalité allemande.

L'option du mari entraînera celle de la femme et l'option des parents entraînera celle de leurs enfants âgés de moins de 18 ans.

Les personnes ayant exercé le droit d'option ci-dessus prévu devront dans les douze mois qui suivront, transporter leur domicile en Allemagne.

Elles seront libres de conserver les biens immobiliers qu'elles possèdent sur les territoires acquis par la Belgique. Elles pourront emporter leurs bient meubles de toute nature. Il ne leur sera imposé, de ce chef, aucun droit, soit de sortie, soit d'entrée.

Article 38

Le Gouvernement allemand remettra, sans délai, au Gouvernement belge les archives, registres, plans, titres et documents de toute nature concer-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nant les administrations civile, militaire, financière, judiciare ou autres du territoire transféré sous la souveraineté de la Belgique.

Le Gouvernement allemand restituera de même au Gouvernement belge les archives et documents de toute nature enlevés au cours de la guerre par les autorités allemandes dans les administrations publiques belges, et notamment au Ministère des Affaires Etrangères à Bruxelles.

Article 39

La proportion et la nature des charges financières de l'Allemagne et de la Prusse que la Belgique aura à supporter, à raison des territoires qui lui sont cédés, seront fixées conformément aux articles 254 et 256 de la Partie IX (Clauses financières) du présent Traité.

Section II

Luxembourg

Article 40

L'Allemagne renonce, en ce qui concerne le Grand-Duché de Luxemb ourg au bénéfice de toutes dispositions inscrites en sa faveur dans les Traités des 8 février 1842, 2 avril 1847, 20—25 octobre 1865, 18 août 1866, 21 février et 11 mai 1867, 10 mai 1871, 11 juin 1872, 11 novembre 1902, ainsi que dans toutes Conventions consécutives aux dits Traités.

L'Allemagne reconnaît que le Grand-Duché de Luxembourg a cessé de faire partie du Zollverein allemand à dater du 1er janvier 1919, renonce à tous droits sur l'exploitation des chemins de fer, adhère à l'abrogation du régime de neutralité du Grand-Duché et accepte par avance tous arrangements internationaux conclus par les Puissances alliées et associées relativement au Grand-Duché.

Article 41

L'Allemagne s'engage à faire bénéficier le Grand-Duché de Luxembourg, sur la demande qui lui en sera adréssée par les Principales Puissances alliées et associées, des avantages et droits, stipulés par le présent Traité au profit des dites Puissances ou de leurs ressortissants, en matières économiques, de transport et de navigation aérienne.

Section III

Rive gauche du Rhin

Article 42

Il est interdit à l'Allemagne de maintenir ou de construire des fortifications soit sur la rive gauche du Rhin, soit sur la rive droite, à l'Ouest d'une ligne tracée à 50 kilomètres à l'Est de ce fleuve.

Article 43

Sont également interdits, dans la zone définie à l'article 42, l'entretien ou le rassemblement de forces armées, soit à titre permanent, soit à titre temporaire, aussi bien que toutes manœuvres militaires de quelque nature qu'elles soient et le maintien de toutes facilités matérielles de mobilisation.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 44

Au cas où l'Allemagne contreviendrait, de quelque manière que ce soit, aux dispositions des articles 42 et 43, elle serait considérée comme commettant un acte hostile vis-à-vis de Puissances signataires du présent Traité et comme cherchant à troubler la paix du monde.

Section IV

Bassin de la Sarre

Article 45

En compensation de la destruction des mines de charbon dans le Nord de la France, et à valoir sur le montant de la réparation des dommages de guerre dus par l'Allemagne, celle-ci cède à la France la propriété entière et absolue, franche et quitte de toutes dettes ou charges, avec droit exclusif d'exploitation, des mines de charbon situées dans le bassin de la Sarre, délimité comme il est dit à l'article 48.

Article 46

En vue d'assurer les droits et le bien-être de la population et de garantir à la France la pleine liberté d'exploitation des mines, l'Allemagne accepte les dispositions des Chapitres I et II de l'Annexe ci-jointe.

Article 47

En vue de pourvoir en temps opportun au statut définitif du Bassin de la Sarre, en tenant compte des vœux de la population, la France et l'Allemagne acceptent les dispositions du Chapitre III de l'Annexe ci-jointe.

Article 48

Les limites du territoire du Bassin de la Sarre, objet des présentes dispositions, seront fixées comme il suit:

Au Sud et au Sud-Ouest: par la frontière de la France, telle qu'elle est fixée par le présent Traité.

Au Nord-Ouest et au Nord: par une ligne suivant la limite administrative septentrionale du cercle de Merzig depuis le point où elle se détache de la frontière française jusqu'au point où elle coupe la limite administrative qui sépare la commune de Saarhölzbach de la commune de Britten, suivant cette limite communale vers le Sud et atteignant la limite administrative du canton de Merzig de manière à englober dans le territoire du bassin de la Sarre le canton de Mettlach à l'exception de la commune de Britten; suivant les limites administratives septentrionales des cantons de Merzig et de Haustadt incorporés audit territoire du bassin de la Sarre, puis successivement les limites administratives qui séparent les cercles de Sarrelouis, d'Ottweiler et de Saint-Wendel des cercles de Merzig, de Trèves et de la principauté de Birkenfeld, jusqu'à un point situé à 500 mètres environ au Nord du village de Furschweiler (point culminant du Metzelberg).

Au Nord-Est et à l'Est: du dernier point ci-dessus défini, jusqu'à un point situé à environ 3 kilomètres 5 à l'Est-Nord-Est de Saint-Wendel:

une ligne à déterminer sur le terrain, passant à l'Est de Furschweiler, à l'Ouest de Roschberg, à l'Est des cotes 418, 329 (Sud de Roschberg), à l'Ouest de Leitersweiler, au Nord-Est de la cote 464, puis, suivant vers le

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Sud la ligne de faîte jusqu'à son point de rencontre avec la limite administrative du cercle de Kusel;

de là, vers le Sud, la limite du cercle de Kusel, puis celle du cercle de Homburg, vers le Sud-Sud-Est, jusqu'à un point situé à environ 1.000 mètres Ouest de Dunzweiler;

de là et jusqu'à un point situé à environ 1 kilomètre au Sud de Hornbach:

une ligne à déterminer sur le terrain, passant par la cote 424 (environ 1.000 mètres Sud-Est de Dunzweiler), par les cotes 363 (Fuchs-Berg), 322 (Sud-Ouest de Waldmohr), puis à l'Est de Jägersburg et de Erbach, puis englobant Homburg en passant par les cotes 361 (2 kilomètres 5 environ à l'Est-Nord-Est de la ville), 342 (2 kilomètres environ Sud-Est de la ville), 357 (Schreiners-Berg), 356, 350 (1 kilomètre 5 environ Sud-Est de Schwarzenbach), passant ensuite à l'Est de Einöd, au Sud-Est des cotes 322 et 333, à environ 2 kilomètres Est de Webenheim, 2 kilomètres Est de Mimbach, contournant à l'Est le mouvement de terrain sur lequel passe la route de Mimbach à Böckweiler de manière à comprendre la dite route dans le territoire de la Sarre, passant immédiatement au Nord de l'embranchement des deux routes venant de Böckweiler et de Altheim et situé à environ 2 kilomètres Nord d'Altheim, puis, par Ringweilerhof exclu et la cote 322 incluse, rejoignant la frontière française au coude qu'elle forme à environ 1 kilomètre Sud de Hornbach (voir la carte au 1/100.000, annexée au présent Traité sous le n° 2).

Une Commission composée de cinq membres, dont un sera nommé par la France, un par l'Allemagne et trois par le Conseil de la Société de Nations, qui portera son choix sur les nationaux d'autres Puissances, sera constituée dans les quinze jours qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, pour fixer sur place le tracé de la ligne frontière ci-dessus décrite.

Dans les parties du tracé précédent qui ne coïncident pas avec des limites administratives, la Commission s'efforcera de se rapprocher du tracé indiqué en tenant compte, dans la mesure du possible, des intérêts économiques locaux et des limites communales existantes.

Les décisions de cette Commission seront prises à la majorité des voix et seront obligatoires pour les parties intéressées.

Article 49

L'Allemagne renonce, en faveur de la Société des Nations, considérée ici comme fidei-commissaire, au gouvernement du territoire ci-dessus spécifié.

A l'expiration d'un délai de quinze ans, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, la population du dit territoire sera appelée à faire connaître la souveraineté sous laquelle elle désirerait se voir placée.

Article 50

Les clauses suivant lesquelles la cession des mines du Bassin de la Sarre sera effectuée, ainsi que les mesures destinées à assurer le respect des droits et le bien-être des populations en même temps que le gouvernement du territoire, et les conditions dans lesquelles aura lieu la consultation populaire ci-dessus prévue, sont fixées dans l'Annexe ci-jointe, qui sera considérée comme faisant partie intégrante du présent Traité, et que l'Allemagne déclare agréer.

Annexe

En conformité des stipulations des articles 45 à 50 du présent Traité, les clauses suivant lesquelles la cession par l'Allemagne à la France des mines

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

du Bassin de la Sarre sera effectuée, ainsi que les mesures destinées à assurer le respect des droits et le bien-être des populations en même temps que le gouvernement du territoire, et les conditions dans lesquelles ces populations seront appelées à faire connaître la souveraineté sous laquelle elles désireraient se voir placées, ont été fixées comme il suit:

Chapitre Ier

Des propriétés minières cédées et de leur exploitation.

§ 1

A dater de la mise en vigueur du présent Traité, l'État français acquerra la propriété entière et absolue de tous les gisements de houille situés dans les limites du Bassin de la Sarre, telles qu'elles sont spécifiées dans l'article 48 du dit Traité.

L'État français aura le droit d'exploiter ou de ne pas exploiter les dites mines, ou de céder à des tiers le droit de les exploiter, sans avoir à obtenir aucune autorisation préalable ni à remplir aucune formalité.

L'État français pourra toujours exiger l'application des lois et règlements miniers allemands ci-dessous visés, à l'effet d'assurer la détermination de ses droits.

§ 2

Le droit de propriété de l'État français s'appliquera aux gisements libres et non encore concédés ainsi qu'aux gisements déjà concédés, quels qu'en soient les propriétaires actuels, sans distinguer selon qu'ils appartiennent à l'État prussien, à l'État bavarois, à d'autres États ou collectivités, à des sociétés ou à des particuliers, qu'ils soient exploités ou inexploités ou qu'un droit d'exploitation distinct des droits des propriétaires de la surface ait été ou non reconnu.

§ 3

En ce qui concerne les mines exploitées, le transfert de la propriété à l'État français s'appliquera à toutes les dépendances des dites mines, notamment à leurs installations et matériels d'exploitation, tant superficiels que souterrains, à leur matériel d'extraction, usines de transformation de la houille en énergie électrique, coke et sous-produits, ateliers, voies de communication, canalisations électriques, installations de captage et de distribution d'eau, terrains et bâtiments tels que bureaux, maisons de directeur, employés ou ouvriers, écoles, hôpitaux et dispensaires, aux stocks et approvisionnements de toute nature, aux archives et plans et en général à tout ce dont les propriétaires ou exploitants des mines ont la propriété ou la jouissance en vue de l'exploitation des mines et de leurs dépendances.

Le transfert s'appliquera, également, aux créances à recouvrer pour les produits livrés antérieurement à la prise de possession par l'État français et postérieurement à la signature du présent Traité, ainsi qu'aux cautionnements des clients, dont les droits seront garantis par l'État français.

§ 4

La propriété sera acquise par l'État français franche et quitte de toutes dettes et charges. Toutefois, il ne sera porté aucune atteinte aux droits acquis, ou en cours d'acquisition, par le personnel des mines et de leurs dépendances à la date de la mise en vigueur du présent Traité, en ce qui concerne les pensions de retraite ou d'invalidité de ce personnel. En revanche, l'Allemagne devra remettre à l'État français les réserves mathématiques des rentes acquises par le dit personnel.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 5

La valeur des propriétés ainsi cédées à l'État français sera déterminée par la Commission des réparations prévue à l'article 233 de la Partie VIII (Réparations) du présent Traité.

Cette valeur sera portée au crédit de l'Allemagne dans le compte des réparations.

Il appartiendra à l'Allemagne d'indemniser les propriétaires ou intéressés quels qu'ils soient.

§ 6

Aucun tarif ne sera établi, sur les chemins de fer et canaux allemands, qui puisse, par des discriminations directes ou indirectes, porter préjudice au transport du personnel, des produits des mines et de leurs dépendances, ou des matières nécessaires à leur exploitation. Ces transports jouiront de tous les droits et privilèges que des conventions internationales sur les chemins de fer pourraient garantir aux produits similaires d'origine française.

§ 7

Le matériel et le personnel nécessaires à l'évacuation et au transport des produits des mines et de leurs dépendances, ainsi qu'au transport des ouvriers et employés, seront procurés par l'administration des chemins de fer du Bassin.

§ 8

Aucun obstacle ne sera apporté aux travaux complémentaires de voies ferrées ou de voies d'eau que l'État français jugerait nécessaires pour assurer l'évacuation et le transport des produits des mines et de leurs dépendances, tels que doublement des voies, agrandissements des gares, construction de chantiers et dépendances. La repartition des frais sera, en cas de désaccord, soumise à un arbitrage.

L'État français pourra de même établir toutes nouvelles voies de communication, ainsi que les routes, canalisations électriques et liaisons téléphoniques qu'il jugera nécessaires pour les besoins de l'exploitation.

Il exploitera librement, sans aucune entrave, les voies de communication dont il sera propriétaire, en particulier celles reliant les mines et leurs dépendances aux voies de communication situées en territoire français.

§ 9

L'État français pourra toujours requérir l'application des lois et règlements miniers allemands, en vigueur au 11 novembre 1918 (réserve faite des dispositions exclusivement prises en vue de l'état de guerre), pour l'acquisition des terrains, qu'il jugera nécessaires à l'exploitation des mines et de leurs dépendances.

La réparation des dommages causées aux immeubles par l'exploitation des dites mines et de leurs dépendances sera réglée conformément aux lois et règlements miniers allemands ci-dessus visés.

§ 10

Toute personne substituée par l'État français dans tout ou partie de ses droits sur l'exploitation des mines ou de leurs dépendances bénéficiera des prérogatives stipulées dans la présente Annexe.

§ 11

Les mines et autres immeubles devenus la propriété de l'État français ne pourront jamais être l'objet de mesures de déchéances, de rachat, d'ex-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

propriation ou de réquisition, ni de toute autre mesure portant atteinte au droit de propriété.

Le personnel et le matériel affectés à l'exploitation de ces mines ou de leurs dépendances, ainsi que les produits extraits de ces mines ou fabriqués dans leurs dépendances, ne pourront jamais être l'objet de mesures de réquisition.

§ 12

L'exploitation des mines et de leurs dépendances, dont la propriété sera acquise à l'État français, continuera, sous réserve des dispositions du paragraphe 23 ci-dessous, d'être soumise au régime établi par les lois et règlements allemands en vigueur au 11 novembre 1918 (réserve faite des dispositions exclusivement prises en vue de l'état de guerre).

Les droits des ouvriers seront également maintenus, tels qu'ils résultaient au 11 novembre 1918 des lois et règlements allemands ci-dessus visés, et sous réserve des dispositions dudit paragraphe 23.

Aucune entrave ne sera apportée à l'introduction et à l'emploi de la main-d'œuvre étrangère au Bassin dans les mines ou dans leurs dépendances.

Les ouvriers et employés de nationalité française pourront appartenir aux syndicats français.

§ 13

La contribution des mines et de leurs dépendances, tant au budget local du territoire du Bassin de la Sarre qu'aux taxes communales, sera fixée en tenant un juste compte de la valeur proportionnelle des mines par rapport à l'ensemble de la richesse imposable du Bassin.

§ 14

L'État français pourra toujours fonder et entretenir, comme dépendances des mines, des écoles primaires ou techniques à l'usage du personnel et des enfants de ce personnel et y faire donner l'enseignement en langue française, conformément à des programmes et par des maîtres de son choix.

Il pourra de même fonder et entretenir tous hôpitaux, dispensaires, maisons et jardins ouvriers et autres œuvres d'assistance et de solidarité.

§ 15

L'État français aura toute liberté de procéder, comme il l'entendra, à la distribution, à l'expédition et à la fixation des prix de vente des produits des mines et de leurs dépendances.

Toutefois, quel que soit le montant de la production des mines, le Gouvernement français s'engage à ce que les demandes de la consommation locale, industrielle et domestique, soient toujours satisfaites dans la proportion qui existait au cours de l'exercice 1913, entre la consommation locale et la production totale du Bassin de la Sarre.

Chapitre II

Gouvernement du territoire du Bassin de la Sarre

§ 16

Le Gouvernement du territoire du Bassin de la Sarre sera confié à une Commission représentant la Société des Nations. Cette Commission aura son siège dans le territoire du Bassin de la Sarre.

§ 17

La Commission de Gouvernement prévue au paragraphe 16 sera composée de cinq membres, nommés par le Conseil de la Société des Nations, et com-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

prendra un membre français, un membre non français, originaire et habitant du territoire du Bassin de la Sarre, et trois membres ressortissants à trois pays autres que la France et l'Allemagne.

Les membres de la Commission de Gouvernement seront nommés pour un an et leur mandat sera renouvelable. Ils pourront être révoqués par le Conseil de la Société des Nations, qui pourvoira à leur remplacement.

Les membres de la Commission de Gouvernement auront droit à un traitement, qui sera fixé par le Conseil de la Société des Nations et payé sur les revenus du territoire.

§ 18

Le Président de la Commission de Gouvernement sera désigné par le Conseil de la Société des Nations, parmi les membres de la Commission et pour une durée d'un an; ses pouvoirs seront renouvelables.

Le Président remplira les fonctions d'agent exécutif de la Commission.

§ 19

La Commission de Gouvernement aura, sur le territoire du Bassin de la Sarre, tous les pouvoirs de gouvernement appartenant antérieurement à l'Empire allemand, à la Prusse et à la Bavière, y compris celui de nommer et révoquer les fonctionnaires et de créer tels organes administratifs et représentatifs qu'elle estimera nécessaires.

Elle aura pleins pouvoirs pour administrer et exploiter les chemins de fer, les canaux et les différents services publics.

Ses décisions seront prises à la majorité des voix.

§ 20

L'Allemagne mettra à la disposition du Gouvernement du Bassin de la Sarre tous les documents officiels et archives en possession de l'Allemagne, d'un État allemand ou d'une autorité locale, qui se rapportent au territoire du Bassin de la Sarre ou aux droits de ses habitants.

§ 21

Il appartiendra à la Commission de Governement d'assurer, par tels moyens et dans telles conditions qu'elle jugera convenables, la protection à l'étranger des intérêts des habitants du territoire du Bassin de la Sarre.

§ 22

La Commission de Gouvernement aura le plein usufruit des propriétés autres que les mines et appartenant, tant au titre du domaine public qu'au titre du domaine privé, au Gouvernement de l'empire allemand ou au Gouvernement de tout État allemand sur le territoire du Bassin de la Sarre.

En ce qui concerne les chemins de fer, une équitable répartition du matériel roulant sera faite par une Commission mixte, où seront représentés la Commission de Gouvernement du territoire du Bassin de la Sarre et les chemins de fer allemands.

Les personnes, les marchandises, les bateaux, les wagons, les véhicules et les transports postaux sortant du Bassin de la Sarre ou y entrant bénéficieront de tous les droits et avantages relatifs au transit et au transport tels qu'ils sont spécifiés dans les dispositions de la Partie XII (Ports, Voies d'eau et Voies ferrées) du présent Traité.

§ 23

Les lois et règlements en vigueur sur le territoire du Bassin de la Sarre au 11 novembre 1918 (réserve faite des dispositions édictées en vue de l'état de guerre) continueront à y être applicables.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Si, pour des motifs d'ordre général ou pour mettre ces lois et règlements en accord avec les stipulations du présent Traité, il était nécessaire d'y apporter des modifications, celles-ci seraient décidées et effectuées par la Commission de Gouvernement, après avis des représentants élus des habitants pris dans telle forme que la Commission décidera.

Aucune modification ne pourra être apportée au régime légal d'exploitation, prévu au paragraphe 12, sans consultation préalable de l'État français, à moins que cette modification ne soit la conséquence d'une réglementation générale du travail adoptée par la Société des Nations.

Dans la fixation des conditions et des heures de travail pour les hommes, les femmes et les enfants, la Commission de Gouvernement devra prendre en considération les vœux émis par les organisations locales du travail, ainsi que les principes adoptés par la Société des Nations.

§ 24

Sous réserve des dispositions du paragraphe 4, les droits des habitants du Bassin de la Sarre en matière d'assurance et de pensions, que ces droits soient acquis ou en cours d'acquisition à la date de la mise en vigueur du présent Traité, qu'ils aient trait à un système quelconque d'assurance de l'Allemagne ou à des pensions quelle qu'en soit la nature, ne sont affectés par aucune des dispositions du présent Traité.

L'Allemagne et le Gouvernement du territoire du Bassin de la Sarre maintiendront et protégeront tous les droits ci-dessus mentionnés.

§ 25

Les tribunaux civils et criminels existant sur le territoire du Bassin de la Sarre seront maintenus.

Une cour civile et criminelle sera constituée par la Commission de Gouvernement pour juger en appel des décisions rendues par les dits tribunaux et statuer sur les matières dont ceux-ci n'auraient pas à connaître.

Il appartiendra à la Commission de Gouvernement de pourvoir au règlement d'organisation et de compétence de la dite Cour.

La justice sera rendue au nom de la Commission de Gouvernement.

§ 26

La Commission de Gouvernement aura seule le pouvoir de lever des taxes et impôts dans la limite du territoire du Bassin de la Sarre.

Les taxes et impôts seront exclusivement appliqués aux besoins du territoire.

Le système fiscal existant au 11 novembre 1918 sera maintenu, autant que les circonstances le permettront, et aucune taxe nouvelle, sauf douanière, ne pourra être établie sans consultation préalable des représentants élus des habitants.

§ 27

Les présentes dispositions ne porteront aucune atteinte à la nationalité actuelle des habitants du territoire du Bassin de la Sarre.

Aucun obstacle ne sera opposé à ceux qui désireraient acquérir une autre nationalité, étant entendu qu'en pareil cas leur nouvelle nationalité sera acquise à l'exclusion de toute autre.

§ 28

Sous le contrôle de la Commission de Gouvernement, les habitants conserveront leurs assemblées locales, leurs libertés religieuses, leurs écoles, leur langue.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Le droit de vote ne sera pas exercé pour d'autres assemblées que les assemblées locales; il appartiendra, sans distinction de sexe, à tout habitant âgé de plus de 20 ans.

§ 29

Ceux des habitants du territoire du Bassin de la Sarre, qui désireraient quitter ce territoire, auront toutes facilités pour y conserver leurs propriétés immobilières ou pour les vendre à des prix équitables et pour emporter leurs meubles en franchise de toutes taxes.

§ 30

Il n'y aura sur le territoire du Bassin de la Sarre aucun service militaire, obligatoire ou volontaire; la construction de fortifications y est interdite.

Seule, une gendarmerie locale y sera organisée pour le maintien de l'ordre.

Il appartiendra à la Commission de Gouvernement de pourvoir, en toutes circonstances, à la protection des personnes et des biens sur le territoire du Bassin de la Sarre.

§ 31

Le territoire du Bassin de la Sarre, tel qu'il est délimité par l'article 48 du présent Traité, sera soumis au regime douanier français. Le produit des droits de douane sur les marchandises destinées à la consommation locale sera attribué au budget du dit territoire, déduction faite de tous frais de perception.

Aucune taxe d'exportation ne sera mise sur les produits métallurgiques ou le charbon sortant du dit territoire à destination de l'Allemagne, ni sur les exportations allemandes à destination des industries du territoire du Bassin de la Sarre.

Les produits naturels ou fabriqués, originaires du Bassin, en transit sur le territoire allemand, seront libres de toutes taxes douanières. Il en sera de même pour les produits allemands en transit sur le territoire du Bassin.

Pendant cinq ans, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les produits originaires et en provenance du Bassin, jouiront de la franchise d'importation en Allemagne et, pendant la même période, l'importation d'Allemagne sur le territoire du Bassin, des articles destinés à la consommation locale sera également libre de droits de douane.

Au cours de ces cinq années, pour chaque article en provenance du Bassin et dans lequel seront incorporés des matières premières ou des demi-œuvrés venant d'Allemagne en franchise, le Gouvernement français se réserve de limiter les quantités, qui seront admises en France, à la moyenne annuelle des quantités expédiées en Alsace-Lorraine et en France au cours des années 1911—1913, telle qu'elle sera déterminée à l'aide de tous renseignements et documents statistiques officiels.

§ 32

Aucune prohibition ni restriction ne sera imposée à la circulation de la monnaie française sur le territoire du Bassin de la Sarre.

L'État français aura le droit de se servir de la monnaie française pour tous ses achats ou payements et dans tous ses contrats relatifs à l'exploitation des mines ou de leurs dépendances.

§ 33

La Commission de Gouvernement aura pouvoir de résoudre toutes questions, auxquelles pourrait donner lieu l'interprétation des dispositions qui précèdent.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La France et l'Allemagne reconnaissent que tout litige, impliquant une divergence dans l'interprétation des dites dispositions, sera également soumis à la Commission de Gouvernement, dont la décision, rendue à la majorité, sera obligatoire pour les deux pays.

Chapitre III

Consultation Populaire

§ 34

A l'expiration d'un délai de quinze ans, à compter de la mise en vigueur du présent Traité, la population du territoire du Bassin de la Sarre sera appelée à faire connaître sa volonté comme il suit:

Un vote aura lieu par commune ou par district et portera sur les trois alternatives suivantes: *a)* maintien du régime établi par le présent Traité et par la présente Annexe; —*b)* union à la France; —*c)* union à l'Allemagne.

Le droit de vote appartiendra, sans distinction de sexe, à toute personne âgée de plus de 20 ans à la date du vote, habitant le territoire à la date de la signature du Traité.

Les autres règles, les modalités et la date du vote seront fixées par le Conseil de la Société des Nations, de façon à assurer la liberté, le secret et la sincérité des votes.

§ 35

La Société des Nations décidera de la souveraineté, sous laquelle le territoire sera placé, en tenant compte du désir exprimé par le vote de la population:

a) Dans le cas où, pour tout ou partie du territoire, la Société des Nations déciderait le maintien du régime établi par le présent Traité et par la présente Annexe, l'Allemagne s'engage dès maintenant à renoncer, en faveur de la Société des Nations à sa souveraineté, ainsi que la Société des Nations le jugera nécessaire, et il appartiendra à celle-ci de prendre les mesures propres à adapter le régime définitivement instauré aux intérêts permanents du territoire et à l'intêrèt général;

b) Dans le cas où, pour tout ou partie du territoire, la Société des Nations déciderait l'union avec la France, l'Allemagne s'engage dès maintenant à céder à la France, en exécution de la décision conforme de la Société des Nations, tous ses droits et titres sur le territoire qui sera spécifié par la Société des Nations;

c) Dans le cas où, pour tout ou partie du territoire, la Société des Nations déciderait l'union avec l'Allemagne, il appartiendra à la Société des Nations de pourvoir à la réinstallation de l'Allemagne dans le gouvernement du territoire qui sera spécifié par la Société des Nations.

§ 36

Dans le cas où la Société des Nations déciderait l'union à l'Allemagne de tout ou partie de territoire du Bassin de la Sarre, les droits de propriété de la France sur les mines situées dans cette partie du territoire seront rachetés, en bloc par l'Allemagne à un prix payable en or. Ce prix sera déterminé par trois experts, statuant à la majorité; l'un de ces experts sera nommé par l'Allemagne, un par la France et un par la Société des Nations, ce dernier ne devant être ni français ni allemand.

L'obligation de la part de l'Allemagne d'effectuer ce paiement sera prise en considération par la Commission des réparations, et, à cette fin, l'Allemagne pourra fournir une première hypothèque sur son capital ou ses revenus de toutes manières qui seront acceptées par la Commission des réparations.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Si, néanmoins, l'Allemagne un an après la date à laquelle le paiement aurait dû être effectué n'y a pas satisfait, la Commission des réparations y pourvoira en conformité avec les instructions qui pourront lui être données par la Société des Nations, et si cela est nécessaire, en liquidant la partie de mines en question.

§ 37

Si, à la suite du rachat prévu au paragraphe 36, la propriété des mines ou d'une partie des mines est transférée à l'Allemagne, l'État et les nationaux français auront le droit d'acheter la quantité de charbon du Bassin, justifiée par leurs besoins industriels et domestiques à cette date. Un arrangement équitable établi en temps utile par le Conseil de la Société des Nations, fixera les quantités de charbon et la durée du contrat, ainsi que les prix.

§ 38

Il est entendu que la France et l'Allemagne pourront, par des accords particuliers conclus avant la date fixée pour le payement du prix de rachat des mines, déroger aux dispositions des paragraphes 36 et 37.

§ 39

Le Conseil de la Société des Nations prendra les dispositions requises pour l'organisation du régime à instaurer après la mise en vigueur des décisions de la Société des Nations mentionnées au paragraphe 35. Ces dispositions comprendront une répartition équitable de toutes obligations incombant au Gouvernement du Bassin de la Sarre, à la suite d'emprunts levés par la Commission ou à la suite de toute autre mesure.

Dès la mise en vigueur du nouveau régime, les pouvoirs de la Commission de Gouvernement prendront fin, sauf dans le cas prévu par le paragraphe 35 *a)*.

§ 40

Dans les matières visées dans la présente Annexe, les décisions du Conseil de la Société des Nations seront prises à la majorité.

Section V

Alsace-Lorraine

Les hautes parties contractantes, ayant reconnu l'obligation morale de réparer le tort fait par l'Allemagne en 1871, tant au droit de la France qu'à la volonté des populations d'Alsace et de Lorraine, séparées de leur Patrie malgré la protestation solennelle de leurs représentants à l'Assemblée de Bordeaux.

Sont d'accord sur les articles suivants:

Article 51

Les territoires cédés à l'Allemagne en vertu des Préliminaires de Paix signés à Versailles le 26 février 1871 et du Traité de Francfort du 10 Mai 1871, sont réintégrés dans le souveraineté française à dater de l'Armistice du 11 novembre 1918.

Les dispositions des Traités portant délimitation de la frontière avant 1871 seront remises en vigueur.

Article 52

Le Gouvernement allemand remettra sans délai au Gouvernement français les archives, registres, plans, titres et documents de toute nature concernant les administrations civile, militaire, financière, judiciaire ou autres, des territoires réintégrés dans la souveraineté française. Si quelques-uns de ces

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

documents, archives, registres, titres ou plans avaient été déplacés, ils seront restitués par le Gouvernement allemand sur la demande du Gouvernement français.

Article 53

Il sera pourvu par conventions séparées entre la France et l'Allemagne au règlement des intérêts des habitants des territoires visés à l'article 51, notamment en ce qui concerne leurs droits civils, leur commerce et l'exercice de leur profession, étant entendu que l'Allemagne s'engage dès à présent à reconnaître et accepter les règles fixées dans l'Annexe ci-jointe et concernant la nationalité des habitants ou des personnes originaires des dits territoires, à ne revendiquer à aucun moment ni en quelque lieu que ce soit comme ressortissants allemands ceux qui auront été déclarés français à un titre quelconque, à recevoir les autres sur son territoire et à se conformer, en ce qui concerne les biens des nationaux allemands sur les territoires visés à l'article 51, aux dispositions de l'article 297 et de l'Annexe de la Section IV, Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Ceux des nationaux allemands qui, sans obtenir la nationalité française, recevront du Gouvernement français l'autorisation de résider sur les dits territoires, ne seront pas soumis aux dispositions du dit article.

Article 54

Posséderont la qualité d'Alsaciens-Lorrains pour l'exécution des dispositions de la présente Section, les personnes ayant recouvré la nationalité française en vertu du paragraphe 1er de l'Annexe ci-jointe.

A partir du jour où elles auront réclamé la nationalité française, les personnes visées au paragraphe 2 de la dite Annexe seront réputées Alsaciennes-Lorraines, avec effect rétroactif au 11 novembre 1918. Pour celles dont la demande sera rejetée, le bénéfice prendra fin à la date du refus.

Seront également réputées Alsaciennes-Lorraines, les personnes morales à qui cette qualité aura été reconnue soit par les autorités administratives françaises, soit par une décision judiciaire.

Article 55

Les territoires visés à l'article 51 feront retour à la France francs et quittes de toutes dettes publiques dans les conditions prévues par l'article 255 de la Partie IX (Clauses financières) du présent Traité.

Article 56

Conformément aux stipulations de l'article 256 de la Partie IX (Clauses financières) du présent Traité, la France entrera en possession de tous biens et propriétés de l'Empire ou des États allemands situés dans les territoires visés à l'article 51, sans avoir à payer ni créditer de ce chef aucun des État cédants.

Cette disposition vise tous les biens meubles ou immeubles du domaine public ou privé, ensemble les droits de toute nature qui appartenaient à l'Empire ou aux État allemands, ou à leurs circonscriptions administratives.

Les biens de la Couronne et les biens privés de l'ancien empereur ou des anciens souverains allemands seront assimilés aux biens du domaine public.

Article 57

L'Allemagne ne devra prendre aucune disposition tendant, par un estampillage ou par toutes autres mesures légales ou administratives qui ne s'appliqueraient pas au reste du son territoire, à porter atteinte à la valeur légale ou au pouvoir libératoire des instruments monétaires ou monnaies

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

allemandes ayant cours légal à la date de la signature du présent Traité et se trouvant à la dite date en possession du Gouvernement français.

Article 58

Une convention spéciale fixera les conditions du remboursement en marks des dépenses exceptionnelles de guerre avancées au cours de la guerre par l'Alsace-Lorraine ou les collectivités publiques d'Alsace-Lorraine pour le compte de l'Empire aux termes de la législation allemande, telles que: allocations aux familles de mobilisés, réquisitions, logements de troupes, secours aux évacués.

Il sera tenu compte l'Allemagne, dans la fixation du montant de ces sommes, de la part pour laquelle l'Alsace-Lorraine aurait contribué, vis-à-vis de l'Empire, aux dépenses résultant de tels remboursements, cette contribution étant calculée d'après la part proportionnelle des revenus d'Empire provenant de l'Alsace-Lorraine en 1913.

Article 59

L'État français percevera pour son propre compte les impôts, droits et taxes d'Empire de toute nature, exigibles sur le territoire visés à l'article 51 et non recouvrés à la date de l'Armistice du 11 novembre 1918.

Article 60

Le Gouvernement allemand remettra sans délai les Alsaciens-Lorrains (personnes physiques et morales et établissements publics) en possession de tous biens, droits et intérêts leur appartenant à la date du 1 novembre 1918, en tant qu'ils seront situés sur le territoire allemand.

Article 61

Le Gouvernement allemand s'engage à poursuivre et achever sans retard l'exécution des clauses financières concernant l'Alsace-Lorraine et prévues dans les diverses conventions d'armistice.

Article 62

Le Gouvernement allemand s'engage à supporter la charge de toutes pensions civiles et militaires acquises en Alsace-Lorraine à la date du 11 novembre 1918, et dont le service incombait au budget de l'Empire allemand.

Le Gouvernement allemand fournira chaque année les fonds nécessaires pour le payement en francs, au taux moyen du change de l'année, des sommes auxquelles des personnes résidant en Alsace-Lorraine auraient eu droit en marks si l'Alsace-Lorraine était restée sous la juridiction allemande.

Article 63

En égard à l'obligation assumée par l'Allemagne dans la Partie VIII (Réparations) du présent Traité, d'accorder compensation pour les dommages causés sous forme d'amendes aux populations civiles des pays alliées et associées, les habitants des territoires visés à l'article 51 seront assimilés aux dites populations.

Article 64

Les règles concernant le régime du Rhin et de la Moselle sont fixées dans la Partie XII (Ports, Voies d'eau et Voies ferrées) du présent Traité.

Article 65

Dans un délai de trois semaines après la mise en vigueur du présent Traité, le port de Strasbourg et le port de Kehl seront constitués, pour une durée de sept années, en un organisme unique au point de vue de l'exploitation

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

L'administration de cet organisme unique sera assurée par un directeur nommé par la Commission centrale du Rhin et révocable par elle.

Ce directeur devra être de nationalité française.

Il sera soumis au contrôle de la Commission centrale du Rhin et résidera à Strasbourg.

Il sera établi, dans les deux ports, des zones franches, conformément à la Partie XII (Ports, Voies d'eau et Voies ferrées) du présent Traité.

Une Convention particulière, à intervenir entre la France et l'Allemagne, et qui sera soumise à l'approbation de la Commission centrale du Rhin, déterminera les modalités de cette organisation, notamment au point de vue financier.

Il est entendu qu'aux termes du présent article, le port de Kehl comprend l'ensemble des surfaces nécessaires au mouvement du port et des trains le desservant, y compris les bassins, quais et voies ferrées, terre-pleins, grues, halls de quais et d'entrepôts, silos, élévateurs, usines hydro-électriques, constituant l'outillage du port.

Le Gouvernement allemand s'engage à prendre toutes dispositions qui lui seront demandées en vue d'assurer que toutes les formations et manœuvres de trains à destination ou en provenance de Kehl, relatifs tant à la rive droite qu'à la rive gauche du Rhin, soient effectuées dans les meilleures conditions possibles.

Tous les droits et propriétés des particuliers seront sauvegardés. En particulier, l'administration des ports s'abstiendra de toute mesure préjudiciable aux droits de propriété des chemins de fer français ou badois.

L'égalité de traitement, au point de vue du trafic sera assurée dans les deux ports aux nationaux, bateaux et marchandises de toutes nationalités.

Au cas où à l'expiration de la sixième année, la France estimerait que l'état d'avancement des travaux du port de Strasbourg rend nécessaire une prolongation de ce régime transitoire, elle aura la faculté d'en demander la prolongation à la Commission centrale du Rhin qui pourra l'accorder pour une période ne dépassant pas trois ans.

Pendant toute la durée de la prolongation, les zones franches prévues ci-dessus seront maintenues.

En attendant la nomination du premier directeur par la Commission centrale du Rhin, un directeur provisoire, qui devra être de nationalité française, pourra être désigné par les Principales Puissances alliées et associées dans les conditions ci-dessus.

Pour toutes les questions posées par le présent article, la Commission centrale du Rhin décidera à la majorité des voix.

Article 66

Les ponts de chemins de fer et autres existant actuellement dans les limites de l'Alsace-Lorraine sur le Rhin seront, dans toutes leurs parties et sur toute leur longueur, la propriété de l'État français qui en assurera l'entretien.

Article 67

Le Gouvernement français est subrogé dans tous les droits de l'Empire allemand sur toutes les lignes de chemin de fer gérées par l'administration des chemins de fer d'Empire et actuellement en exploitation ou en construction.

Il en sera de même en ce qui concerne les droits de l'Empire sur les concessions de chemins de fer et de tramways situées sur les territoires visés à l'article 51.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cette subrogation ne donnera lieu à la charge de l'État français à aucun payement.

Les gares frontières seront fixées par un accord ultérieur, étant par avance stipulé que, sur la frontière du Rhin, elles seront situées sur la rive droite.

Article 68

Conformément aux dispositions de l'article 268 du Chapitre I de la Section I de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité, pendant une période de cinq années, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les produits naturels ou fabriqués, originaires et en provenance des territoires visés à l'article 51, seront reçus, à leur entrée sur le territoire douanier allemand, en franchise de tous droits de douane.

Le Gouvernement français se réserve de fixer chaque année, par décret notifié au Gouvernement allemand la nature et la quotité des produits qui bénéficieront de cette franchise.

Les quantités de chaque produit qui pourront être ainsi envoyées annuellement en Allemagne ne pourront dépasser la moyenne annuelle des quantités envoyées au cours des années 1911 à 1913.

En outre, et pendant la dite période de cinq ans, le Gouvernement allemand s'engage à laisser sortir librement d'Allemagne et à laisser réimporter en Allemagne, en franchise de tous droits de douanes ou autres charges, y compris les impôts intérieurs, les fils, tissus et autres matières ou produits textiles de toute nature et à tous états, venus d'Allemagne dans les territoires visés à l'article 51, pour y subir des opérations de finissage quelconques, telles que blanchiment, teinture, impression, mercerisage, gazage, retordage ou apprêt.

Article 69

Pendant une période de dix ans à dater de la mise en viguer du présent Traité, les usines centrales d'énergie électrique situées en territoire allemand et qui fournissaient de l'énergie électrique sur les territoires visés à l'article 51 ou à toute installation dont l'exploitation passe définitivement ou provisoirement de l'Allemagne à la France seront tenues de continuer cette fourniture à concurrence de la consommation correspondant aux marchés et polices en cours le 11 novembre 1918.

Cette fourniture sera faite suivant les contrats en vigueur et à un tarif qui ne saurait être supérieur à celui que payent aux dites usines les ressortissants allemands.

Article 70

Il est entendu que le Gouvernement français garde le droit d'interdire à l'avenir, sur les territoires visés à l'article 51, toute nouvelle participation allemande:

1° dans la gestion ou l'exploitation du domaine public et des services publics tels que: chemins de fer, voies navigables, distributions d'eau, de gaz, d'énergie électrique et autres;

2° dans la propriété des mines et carrières de toute nature et les exploitations connexes;

3° enfin dans les établissements métallurgiques, lors même que l'exploitation de ceux-ci ne serait connexe de celle d'aucune mine.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 71

En ce qui concerne les territoires visés à l'article 51, l'Allemagne renonce pour elle et ses ressortissants à se prévaloir, à dater du 11 novembre 1918, des dispositions de la loi du 25 mai 1910 concernant le trafic des sels de potasse, et d'une façon générale de toutes dispositions prévoyant l'intervention d'organisations allemandes dans l'exploitation de mines de potasse. Elle renonce également pour elle et pour ses ressortissants à se prévaloir de toutes ententes, dispositions ou lois pouvant exister à son profit relativement à d'autres produits des dits territoires.

Article 72

Le règlement des questions concernant les dettes contractées avant le 11 novembre 1918 entre l'Empire et les États allemands ou leurs ressortissants résidant en Allemagne d'une part, et les Alsaciens-Lorrains résidant en Alsace-Lorraine d'autre part, sera effectué conformément aux dispositions de la Section III de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité, étant entendu que l'expression « avant guerre » doit être remplacée par l'expression « avant le 11 novembre 1918 ». Le taux de change applicable audit règlement sera le taux moyen coté à la Bourse de Genève durant le mois qui a précédé le 11 novembre 1918.

Il pourra être constitué sur le territoire visé à l'article 51, pour le règlement des dites dettes dans les conditions prévues à la Section III de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité, un Office spécial de vérification et de compensation, étant entendu que le dit Office pourra être considéré comme un « Office central » au sens du paragraphe 1 de l'Annexe de la dite Section.

Article 73

Les biens, droits et intérêts privés des Alsaciens-Lorrains en Allemagne seront régis par les dispositions de la Section IV de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Article 74

Le Gouvernement français se réserve le droit de retenir et liquider tous les biens, droits et intérêts que possédaient, à la date du 11 novembre 1918, les ressortissants allemands ou les sociétés contrôlées par l'Allemagne sur les territoires visés à l'article 51, dans les conditions fixées au dernier alinéa de l'article 53 ci-dessus.

L'Allemagne indemnisera directement ses ressortissants dépossédés par les dites liquidations.

L'affectation du produit de ces liquidations sera réglé conformément aux dispositions des Sections III et IV de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Article 75

Par dérogation aux dispositions prévues à la Section V de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité, tous contrats conclus avant la date de promulgation en Alsace-Lorraine du décret français du 30 novembre 1918, entre Alsaciens-Lorrains (personnes physiques et morales) ou autres résidant

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

en Alsace-Lorraine d'une part, et l'Empire ou les États allemands ou leurs ressortissants résidant en Allemagne d'autre part, et dont l'exécution a été suspendue par l'Armistice ou par la législation française ultérieure, sont maintenus.

Toutefois, seront annulés les contrats dont, dans un intérêt général, le Gouvernement français aurait notifié la résiliation à l'Allemagne dans un délai de six mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, sauf en ce qui concerne les dettes et autres obligations pécuniaires résultant de l'exécution avant le 11 novembre 1918 d'un acte ou d'un payement prévu à ces contrats. Si cette annulation entraîne pour une des parties un préjudice considérable, il sera accordé à la partie lésée une indemnité équitable calculée uniquement sur le capital engagé et sans tenir compte du manque à gagner.

En matière de prescription, forclusion et déchéances en Alsace-Lorraine, seront applicables les dispositions prévues aux articles 300 et 301 de la Section V de la Partie X (Clauses économiques), étant entendu que l'expression « début de la guerre » doit être remplacée par l'expression « 11 novembre 1918 » et que l'expression « durée de la guerre » doit être remplacée par celle de « période du 11 novembre 1918 à la date de mise en vigueur du présent Traité ».

Article 76

Les questions concernant les droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique des Alsaciens-Lorrains seront réglées conformément aux dispositions générales de la Section VII de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité étant entendu que les Alsaciens-Lorrains titulaires de droits de cet ordre suivant la législation allemande, conserveront la pleine et entière jouissance de ces droits sur le territoire allemand.

Article 77

L'État allemande s'oblige à remetre à l'État français la part qui pourrait revenir à la Caisse d'assurance Invalidité-Vieillesse de Strasbourg, dans toutes les réserves accumulées par l'Empire ou par des organismes publics ou privés en dépendant, en vue du fonctionnement de l'assurance Invalidité-Vieillesse.

Il en sera de même des capitaux et réserves constitués en Allemagne revenant légitimement aux autres Caisses d'assurances sociales, aux Caisses minières de retraite, à la Caisse des chemins de fer d'Alsace-Lorraine, aux autres organismes de retraite institués en faveur du personnel des administrations et établissements publics et fonctionnant en Alsace-Lorraine, ainsi que des capitaux et réserves dus par la Caisse d'assurance des employés privés de Berlin à raison des engagements contractés au profit des assurés de cette catégorie résidant en Alsace-Lorraine.

Une convention spéciale fixera les conditions et modalités de ces transferts.

Article 78

En matière d'exécution des jugements, de pourvois et de poursuites, les règles suivantes seront applicables:

1° Tous jugements rendus en matière civile et commerciale depuis le 3 août 1914 par les tribunaux d'Alsace-Lorraine entre Alsaciens-Lorrains, ou entre Alsaciens-Lorrains et étrangers, ou entre étrangers, et qui auront

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

acquis l'autorité de chose jugée avant le 11 novembre 1918, seront considérés comme définitifs et exécutoires de plein droit.

Lorsque le jugement aura été rendu entre Alsaciens-Lorrains et Allemands ou entre Alsaciens-Lorrains et sujets des Puissances alliées de l'Allemagne, ce jugement ne sera exécutoire qu'après *exequatur* prononcé par le nouveau tribunal correspondant du territoire réintégré visé à l'article 51.

2° Tous jugements rendus depuis le 3 août 1914 contre des Alsaciens-Lorrains pour crimes ou délits politiques, par des juridictions allemandes, sont réputés nuls.

3° Seront considérés comme nuls et non avenus et devront être rapportés tous arrêts rendus postérieurement au 11 novembre 1918 par le Tribunal d'Empire de Leipzig sur les pourvois formés contre les décisions des juridictions d'Alsace-Lorraine. Les dossiers des instances ayant fait l'objet d'arrêts ainsi rendus seront renvoyés aux juridictions d'Alsace-Lorraine intéressées.

Seront suspendus tous pourvois formés devant le Tribunal d'Empire contre des décisions des tribunaux d'Alsace-Lorraine. Les dossiers seront renvoyés dans les conditions ci-dessus pour être transférés sans retard à la Cour de cassation française, qui aura compétence pour statuer.

4° Toutes poursuites en Alsace-Lorraine pour infractions commises pendant la période comprise entre le 11 novembre 1918 et la mise en vigueur du présent Traité seront exercées conformément aux lois allemandes, sauf dans la mesure où celles-ci auront été modifiées ou remplacées par des actes dûment publiés sur place par les autorités françaises.

5° Toutes autres questions de compétence, de procédure ou d'administration de la justice seront réglées par une Convention spéciale entre la France et l'Allemagne.

Article 79

Les stipulations additionnelles concernant la nationalité et ci-après annexées seront considérées comme ayant même force et valeur que les dispositions de la présente Section.

Toutes autres questions concernant l'Alsace-Lorraine, qui ne seraient pas réglées par la présente Section et son Annexe ni par les dispositions générales du présent Traité, feront l'objet de conventions ultérieures entre la France et l'Allemagne.

Annexe

§ 1

À dater du 11 novembre 1918, sont réintégrés de plein droit dans la nationalité française:

1° Les personnes qui ont perdu la nationalité française par application du Traité franco-allemand du 10 mai 1871, et n'ont pas acquis depuis lors une nationalité autre que la nationalité allemande;

2° Les descendants légitimes ou naturels des personnes visées au paragraphe précédent, à l'exception de ceux ayant parmi leurs ascendants en ligne paternelle un Allemand immigré en Alsace-Lorraine postérieurement au 15 juillet 1870;

3° Tout individu né en Alsace-Lorraine de parents inconnus ou dont la nationalité est inconnue.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 2

Dans l'année qui suivra la mise en vigueur du présent Traité, pourront réclamer la nationalité française les personnes appartenant à l'une des catégories suivantes:

1° Toute personne non réintégrée aux termes du paragraphe I, et qui a, parmi ses ascendants, un Français ou une Française ayant perdu la nationalité française dans les conditions prévues audit paragraphe;

2° Tout étranger, non ressortissant d'un État allemand, qui a acquis l'indigénat alsacien-lorrain avant le 3 août 1914;

3° Tout Allemand domicilié en Alsace-Lorraine, s'il y est domicilié depuis une date antérieure au 15 juillet 1870, ou si un de ses ascendants était à cette date domicilié en Alsace-Lorraine;

4° Tout Allemand né ou domicilié en Alsace-Lorraine, qui a servi dans les rangs des armées alliées ou associées pendant la guerre actuelle, ainsi que ses descendants;

5° Toute personne née en Alsace-Lorraine avant le 10 mai 1871 de parents étrangers, ainsi que ses descendants;

6° Le conjoint de toute personne soit réintégrée en vertu du paragraphe 1, soit réclamant et obtenant la nationalité française aux termes dess dispositions précédentes.

Le représentant légal du mineur exerce au nom de ce mineur le droit de réclamer la nationalité française et, si ce droit n'a pas été exercé, le mineur pourra réclamer la nationalité française dans l'année qui suivra sa majorité.

La réclamation de nationalité pourra faire l'objet d'une décision individuelle de refus de l'autorité française, sauf dans le cas du numéro 6° du présent paragraphe.

§ 3

Sous réserve des dispositions du paragraphe 2, les Allemands, nés ou domiciliés en Alsace-Lorraine, même s'ils ont l'indigénat alsacien-lorrain, n'acquièrent pas la nationalité française par l'effet du retour de l'Alsace-Lorraine à la France.

Ils ne pourront obtenir cette nationalité que par voie de naturalisation, à condition d'être domiciliés en Alsace-Lorraine depuis une date antérieure au 3 août 1914, et de justifier d'une résidence non interrompue sur le territoire réintégré, pendant trois années à compter du 11 novembre 1918.

La France assumera seule leur protection diplomatique et consulaire à partir du moment où ils auront fait leur demande de naturalisation française.

§ 4

Le Gouvernement français déterminera les modalités suivant lesquelles seront constatées les réintégrations de droit, et les conditions dans lesquelles il sera statué sur les réclamations de nationalité française et les demandes de naturalisation prévues par la présente Annexe.

Section VI

Autriche

Article 80

L'Allemagne reconnaît et respectera strictement l'indépendance de l'Autriche, dans les frontières qui seront fixées par Traité passé entre cet État et les Principales Puissances alliées et associées; elle reconnaît que cette

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

indépendance sera inaliénable, si ce n'est du consentement du Conseil de la Société des Nations.

Section VII

État tchéco-slovaque

Article 81

L'Allemagne reconnaît, comme l'ont déjà fait les Puissances alliées et associées, la complète indépendance de l'État tchéco-slovaque, qui comprendra le territoire autonome des Ruthènes au Sud des Carpathes. Elle déclare agréer les frontières de cet État telles qu'elles seront déterminées par les Principales Puissances alliées et associées et les autres États intéressés.

Article 82

La frontière entre l'Allemagne et l'État tchéco-slovaque sera déterminée par l'ancienne frontière entre l'Autriche-Hongrie et l'Empire allemand telle qu'elle existait au 3 août 1914.

Article 83

L'Allemagne renonce en faveur de l'État tchéco-slovaque à tous ses droits et titres sur la partie du territoire silésien ainsi défini:

partant d'un point situé à environ 2 kilomètres au Sud-Est de Katscher, sur la limite entre les cercles *(Kreise)* de Leobschütz et de Ratibor:

la limite entre les deux cercles;

puis, l'ancienne limite entre l'Allemagne et l'Autriche-Hongrie jusqu'à un point situé sur l'Oder immédiatement au Sud de la voie ferrée Ratibor-Oderberg;

de là, vers le Nord-Ouest et jusqu'à un point situé à environ 2 kilomètres au Sud-Est de Katscher:

une ligne à déterminer sur le terrain passant à l'Ouest de Kranowitz.

Une Commission composée de sept membres dont cinq seront nommés par les Principales Puissances alliées et associées, un par la Pologne et un par l'État tchéco-slovaque, sera constituée quinze jours après la mise en vigueur du présent Traité, pour fixer sur place la ligne-frontière entre la Pologne et l'État tchéco-slovaque.

Les décisions de cette Commission seront prises à la majorité des voix et seront obligatoires pour les parties intéressées.

L'Allemagne déclare dès à présent renoncer, eu faveur de l'État tchéco-slovaque, à tous ses droits et titres sur la partie du cercle *(Kreis)* de Leobschütz comprise dans les limites ci-après, au cas où, à la suite de la fixation de la frontière entre l'Allemagne et la Pologne, la dite partie du dit cercle se trouverait isolée de l'Allemagne:

partant de l'extrémité Sud-Est du saillant de l'ancienne frontière autrichienne située à 5 kilomètres environ à l'Ouest de Leobschütz, vers le Sud et jusqu'au point de rencontre avec la limite entre les cercles *(Kreise)* de Leobschütz et de Ratibor:

l'ancienne frontière entre l'Allemagne et l'Autriche-Hongrie;

puis, vers le Nord, la limite administrative entre les cercles *(Kreise)* de Leobschütz et de Ratibor jusqu'à un point situé à environ 2 kilomètres au Sud-Est de Katscher,

de là, vers le Nord-Ouest et jusqu'au point de départ de cette définition:

une ligne à déterminer sur le terrain passant à l'Est de Katscher.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 84

La nationalité tchéco-slovaque sera acquise de plein droit, à l'exclusion de la nationalité allemande, aux ressortissants allemands établis sur l'un quelconque des territoires reconnus comme faisant partie de l'État tchéco-slovaque.

Article 85

Dans le délai de deux ans à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les ressortissants allemands, âgés de plus de 18 ans et établis sur l'un quelconque des territoires reconnus comme faisant partie de l'État tchéco-slovaque, auront la faculté d'opter pour la nationalité allemande. Les Tchéco-Slovaques ressortissants allemands, établis en Allemagne, auront de même la faculté d'opter pour la nationalité tchéco-slovaque.

L'option du mari entraînera celle de la femme et l'option des parents entraînera celle de leurs enfants âgés de moins de 18 ans.

Les personnes ayant exercé le droit d'option ci-dessus prévu devront, dans les douze mois qui suivront, transporter leur domicile dans l'État en faveur duquel elles auront opté.

Elles seront libres de conserver les biens immobiliers qu'elles possèdent sur le territoire de l'autre État où elles auraient eu leur domicile antérieurement à leur option. Elles pourront emporter leurs biens meubles de toute nature. Il ne leur sera imposé, de ce fait, aucun droit soit de sortie, soit d'entrée.

Dans le même délai, les Tchéco-Slovaques ressortissants allemands se trouvant en pays étranger auront, à moins de dispositions contraires de la loi étrangère et s'ils n'ont pas acquis la nationalité étrangère, le droit d'acquérir la nationalité tchéco-slovaque, à l'exclusion de la nationalité allemande, en se conformant aux prescriptions qui seront édictées par l'État tchéco-slovaque.

Article 86

L'État tchéco-slovaque accepte, en en agréant l'insertion dans un Traité avec les Principales Puissances alliées et associées, les dispositions que ces Puissances jugeront nécessaires pour protéger en Tchéco-Slovaquie les intérêts des habitants qui diffèrent de la majorité de la population par la race, la langue ou la religion.

L'État tchéco-slovaque agrée également l'insertion dans un Traité avec les Principales Puissances alliées et associées des dispositions que ces Puissances jugeront nécessaires pour protéger la liberté du transit et un régime équitable pour le commerce des autres nations.

La proportion et la nature des charges financières de l'Allemagne et de la Prusse que l'État tchéco-slovaque aura à supporter en raison du territoire silésien placé sous la souveraineté, seront fixées conformément à l'article 254 de la Partie IX (Clauses financières) du présent Traité.

Des conventions ultérieures règleront toutes questions qui ne seraient pas réglées par le présent Traité et que pourrait faire naître la cession du dit territoire.

Section VIII

Pologne

Article 87

L'Allemagne reconnaît, comme l'ont déjà fait les Puissances alliées et associées, la complète indépendance de la Pologne et renonce, en faveur de la Pologne, à tous droits et titres sur les territoires limités par la mers

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Baltique, la frontière Orientale d'Allemagne déterminée comme il est dit à l'article 27 de la Partie II (Frontières d'Allemagne) du présent Traité, jusqu'à un point situé à 2 kilomètres environ à l'Est de Lorzendorf, puis une ligne allant rejoindre l'angle aigu que la limite Nord de la Haute Silésie forme à environ 3 kilomètres Nord-Ouest de Simmenau, puis la limite de la Haute Silésie jusqu'à sa rencontre avec l'ancienne frontière entre l'Allemagne et la Russie, puis cette frontière jusqu'au point où elle traverse le cours du Niemen, ensuite la frontière Nord de la Prusse orientale, telle qu'elle est déterminée à l'article 28 de la Partie II précitée.

Toutefois, les stipulations du présent article ne s'appliquent pas aux territoires de la Prusse Orientale et de la Ville libre de Dantzig, tels qu'ils sont délimités audit article 28 de la Partie II (Frontières d'Allemagne) et à l'article 100 de la Section XI (Dantzig) de la présente Partie.

Les frontières de la Pologne, qui ne sont pas spécifiées par le présent Traité seront ultérieurement fixées par les Principales Puissances alliées et associées.

Une Commission composée de sept membres dont cinq seront nommés par les Principales Puissances alliées et associées, un par l'Allemagne et un par la Pologne, sera constituée quinze jours après la mise en vigueur du présent Traité, pour fixer sur place la ligne frontière entre la Pologne et l'Allemagne.

Les décisions de cette Commission seront prises à la majorité des voix et seront obligatoires pour les parties intéressées.

Article 88

Dans la partie de la Haute Silésie comprise dans les limites ci-dessous décrites, les habitants seront appelés à désigner par voie de suffrage s'ils désirent être rattachés à l'Allemagne ou à la Pologne:

partant de la pointe Nord du saillant de l'ancienne province de Silésie autrichienne, située à environ 8 kilomètres à l'Est de Neustadt, l'ancienne frontière entre l'Allemagne et l'Autriche, jusqu'à sa rencontre avec la limite entre les cercles *(Kreise)* de Leobschütz et de Ratibor;

de là, vers le Nord et jusqu'à un point situé à deux kilomètres environ au Sud-Est de Katscher:

la limite entre les cercles *(Kreise)* de Leobschütz et de Ratibor;

de là, vers le Sud-Est et jusqu'à un point situé sur le cours de l'Oder immédiatement au Sud de la voie ferrée Ratibor-Oderberg:

une ligne à déterminer sur le terrain passant au Sud de Kranowitz;

de là, l'ancienne frontière entre l'Allemagne et l'Autriche, puis l'ancienne frontière entre l'Allemagne et la Russie, jusqu'à son point de rencontre avec la limite administrative entre la Posnanie et la Haute Silésie;

de là, cette limite administrative jusqu'à sa rencontre avec la limite entre la Haute et la Moyenne Silésie;

de là, vers l'Ouest et jusqu'au point où la limite administrative tourne à angle aigu vers le Sud-Est, à environ trois kilomètres Nord-Ouest de Simmenau:

la limite entre la Haute et la Moyenne Silésie;

de là, vers l'Ouest et jusqu'à un point à déterminer, situé à environ deux kilomètres à l'Est de Lorzendorf:

une ligne à déterminer sur le terrain passant au Nord de Klein Hennersdorf;

de là, vers le Sud et jusqu'au point où la limite entre la Haute et la Moyenne Silésie coupe la route de Städtel-Karlsruhe:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

une ligne à déterminer sur le terrain passant à l'Ouest des localités de Hennersdorf, Polkowitz, Noldau, Steinersdorf et Dammer, et à l'Est des localités de Strehlitz, Nassadel, Eckersdorf, Schwitz et Städtel;

de là, la limite entre la Haute et la Moyenne Silésie jusqu'à sa rencontre avec la limite orientale du cercle *(Kreis)* de Falkenberg;

de là, la limite orientale du cercle *(Kreis)* de Falkenberg jusqu'à un point du saillant situé à environ 3 kilomètres à l'Est de Puschine;

de là, et jusqu'à la pointe Nord du saillant de l'ancienne province de Silésie autrichienne, située à environ huit kilomètres à l'Est de Neustadt:

une ligne à déterminer sur le terrain passant à l'Est de Zülz.

Le régime sous lequel il sera procédé et donné suite à cette consultation populaire, fait l'objet des dispositions de l'Annexe ci-jointe.

Les Gouvernements polonais et allemand s'engagent dès à présent, chacun en ce qui le concerne, à n'exercer sur aucun point de leur territoire aucune poursuite et à ne prendre aucune mesure d'exception pour aucun fait politique survenu en Haute Silésie pendant la période du régime prévu à l'Annexe ci-jointe et jusqu'à l'établissement du régime définitif de ce pays.

L'Allemagne déclare dès à présent renoncer en faveur de la Pologne à tous droits et titres sur la partie de la Haute Silésie située au-delà de la ligne frontière fixée, en conséquence du plébiscite, par les Principales Puissances alliées et associées.

Annexe

§ 1

Dès la mise en vigueur du présent Traité et dans un délai qui ne devra pas dépasser quinze jours, les troupes et les autorités allemandes que pourra désigner la Commission prévue au paragraphe 2, devront évacuer la zone soumise au plébiscite. Elle devront, jusqu'à complète évacuation, s'abstenir de toutes réquisitions en argent ou en nature et de toute mesure susceptible de porter atteinte aux intérêts matériels du pays.

Dans le même délai, les conseils des ouvriers et soldats institués dans cette zone seront dissous, ceux de leurs membres qui seraient originaires d'une autre région, exerçant leurs fonctions à la date de la mise en vigueur du présent Traité, ou les ayant quittées depuis le 1er mars 1919, seront pareillement évacués.

Toutes les sociétés militaires et semi-militaires formées dans la dite zone par des habitants de cette région seront immédiatement dissoutes. Ceux des membres de ces sociétés non domiciliés dans la dite zone devront l'évacuer.

§ 2

La zone du plébiscite sera immédiatement placée sous l'autorité d'une Commission internationale de quatre membres désignés par les États-Unis d'Amérique, la France, l'Empire britannique et l'Italie. Elle sera occupée par les troupes des Puissances alliées et associées. Le Gouvernement allemand s'engage à faciliter le transport de ces troupes en Haute Silésie.

§ 3

La Commission jouira de tous les pouvoirs exercés par le Gouvernement allemand ou le Gouvernement prussien, sauf en matière de législation ou d'impôt. Elle sera, en outre, substituée au Gouvernement de la province ou de la régence *(Regierungsbezirk)*.

Il sera de la compétence de la Commission d'interpréter elle-même les pouvoirs qui lui sont conférés par les présentes dispositions, et de déterminer

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

dans quelle mesure elle exercera ces pouvoirs et dans quelle mesure ceux-ci seront laissés entre les mains des autorités existantes.

Des modifications aux lois et aux impôts existants ne pourront être mises en vigueur qu'avec le consentement de la Commission.

L'ordre sera maintenu par les soins de la Commission avec l'aide des troupes qui seront à sa disposition et, dans la mesure où elle le jugera nécessaire par une police qui sera recrutée parmi les hommes originaires du pays.

La Commission devra pourvoir sans délai au remplacement des autorités allemandes évacuées et s'il y a lieu, donner elle-même l'ordre d'évacuation et procéder au remplacement de telles autorités locales qu'il appartiendra.

Elle prendra toutes les mesures propres à assurer la liberté, la sincérité et le secret du vote. Elle pourra notamment prononcer l'expulsion de toute personne qui aura, d'une façon quelconque, tenté de fausser le résultat du plébiscite par des manœuvres de corruption ou d'intimidation.

La Commission aura pleins pouvoirs pour statuer sur toutes les questions auxquelles l'exécution des présentes clauses pourra donner lieu. Elle se fera assister de conseillers techniques choisis par elle parmi la population locale.

Les décisions de la Commission seront prises à la majorité des voix.

§ 4

Le vote aura lieu à l'expiration d'un délai à fixer par les Principales Puissances alliées et associées mais qui ne pourra être moindre de six mois ni excéder dix-huit mois, à dater de l'entrée en fonctions de la susdite Commission dans la zone.

Le droit de suffrage sera accordé à toutes personnes, sans distinction de sexe, satisfaisant aux conditions suivantes:

a) Avoir 20 ans révolus au 1er janvier de l'année dans laquelle aura lieu le plébiscite;

b) Être né dans la zone soumise au plebiscite ou y avoir son domicile depuis une date à fixer par la Commission, mais qui ne saurait être postérieure au 1er janvier 1919, ou en avoir été expulsé par les autorités allemandes sans y avoir gardé son domicile.

Les personnes condamnées pour délit politique devront être mises à même d'exercer leur droit de vote.

Chacun votera dans la commune où il est domicilié, ou dans laquelle il est né s'il n'a pas son domicile sur le territoire.

Le résultat du vote sera déterminé par commune, d'après la majorité des votes dans chaque commune.

§ 5

A la clôture du vote, le nombre des voix dans chaque commune sera communiqué par la Commission aux Principales Puissances alliées et associées, en même temps qu'un rapport détaillé sur les opérations du vote et qu'une proposition sur le tracé qui devrait être adopté comme frontière de l'Allemagne en Haute Silésie, en tenant compte du vœu exprimé par les habitants ainsi que de la situation géographique et économique des localités.

§ 6

Aussitôt que la ligne frontière aura été fixée par les Principales Puissances alliées et associées, la Commission notifiera aux autorités allemandes qu'elles ont à reprendre l'administration du territoire qui serait reconnu comme devant être allemand; lesdits autorités devront y procéder dans le courant du mois qui suivra cette notification de la manière prescrite par la Commission.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dans le même délai et de la manière prescrite par la Commission, le Gouvernement polonais devra pourvoir à l'administration du territoire qui serait reconnu comme devant être polonais.

Dès que l'administration du pays aura été ainsi assurée respectivement par les autorités allemandes ou polonaises, les pouvoirs de la Commission prendront fin.

Les frais de l'armée d'occupation et les dépenses de la Commission, tant pour son fonctionnement que pour l'administration de la zone, seront prélevés sur les revenus locaux.

Article 89

La Pologne s'engage à accorder la liberté de transit aux personnes, marchandises, navires, bateaux, voiturs, wagones et services postaux en transit entre la Prusse orientale et le reste de l'Allemagne, à travers le territoire polonais, y compris les eaux territoriales, et à les traiter, en ce qui regarde les facilités, restrictions et toutes autres matières, au moins aussi favorablement que les personnes, marchandises, navires, bateaux, voitures, wagons et services postaux de nationalité, origine, importation, propriété ou point de départ, soit polonais, soit jouissant d'un traitement plus favorable que le traitement national polonais.

Les marchandises en transit seront exemptes de tous droits de douane ou autres droits analogues.

La liberté du transit s'étendra aux services télégraphiques et téléphoniques, dans les conditions fixées par les conventions prévues à l'article 98.

Article 90

La Pologne s'engage à autoriser, pendant une période de quinze ans, l'exportation en Allemagne des produits des mines de toute partie de la Haute Silésie transférée à la Pologne en vertu du présent Traité.

Ces produits seront exonérés de tout droit d'exportation ou de toute autre charge ou restriction imposée à leur exportation.

Elle s'engage également à prendre toutes les mesures qui pourraient être nécessaires pour que la vente aux acheteurs en Allemagne des produits disponibles de ces mines, puisse s'effectuer dans des conditions aussi favorables que la vente de produits similaires vendus dans des circonstances analogues aux acheteurs en Pologne on en tout autre pays.

Article 91

La nationalité polonaise sera acquise de plein droit, à l'exclusion de la nationalité allemande, aux ressortissants allemands domiciliés sur les territoires reconnus comme faisant définitivement partie de la Pologne.

Toutefois, les ressortissants allemands ou leurs descendants, qui auraient établi leur domicile sur ces territoires postérieurement au 1er janvier 1908 ne pourront acquérir la nationalité polonaise qu'avec une autorisation spéciale de l'État polonais.

Dans le délai de deux ans, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les ressortissants allemands, agés de plus de 18 ans et domiciliés sur l'un des territoires reconnus comme faisant partie de la Pologne, auront la faculté d'opter pour la nationalité allemande.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Les Polonais, ressortissants allemands, âgés de plus de 18 ans et domiciliés eu Allemagne, auront eux-mêmes la faculté d'opter pour la nationalité polonaise.

L'option du mari entraînera celle de la femme et celle des parents entraînera celle des enfants âgés de moins de 18 ans.

Toutes personnes ayant exercé le droit d'option ci-dessus prévu auront la faculté, dans les douze mois qui suivront, de transporter leur domicile dans l'État en faveur duquel elles auront opté.

Elles seront libres de conserver les biens immobiliers qu'elles possèdent sur le territoire de l'autre État où elles avaient leur domicile antérieurement à leur option.

Elles pourront emporter leurs biens meubles de toute nature en franchise de douane dans le pays pour lequel elles auront opté et seront exemptées à cet égard de tous droits de sortie ou taxes, s'il y en a.

Dans le même délai, les Polonais ressortissants allemands se trouvant en pays étranger auront à moins de dispositions contraires de la loi étrangère et s'ils n'ont pas acquis la nationalité étrangère le droit d'acquérir la nationalité polonaise, à l'exclusion de la nationalité allemande et en se conformant aux dispositions qui devront être prises par l'État polonais.

Dans la partie de la Haute Silésie soumise au plébiscite, les dispositions du présent article n'entreront en vigueur qu'à partir de l'attribution définitive de ce territoire.

Article 92

La proportion et la nature des charges financières de l'Allemagne et de la Prusse que la Pologne aura à supporter seront fixées conformément à l'article 254 de la Partie IX (Clauses financières) du présent Traité.

La partie de la dette qui, d'après la Commission des Réparations prévue audit article, se rapporte aux mesures prises par les Gouvernements allemand et prussien en vue de la colonisation allemande de la Pologne, sera exclue de la proportion mise à la charge de celle-ci.

En fixant, en exécution de l'article 256 du présent Traité, la valeur des biens et propriétés de l'Empire ou des États allemands passant à la Pologne en même temps que les territoires qui lui sont transférés, la Commission des Réparations devra exclure de cette évaluation les bâtiments, forêts et autres propriétés d'État, qui appartenaient à l'ancien Royaume de Pologne. Ceux-ci seront acquis à la Pologne, francs et quittes de toutes charges.

Dans tous les territoires de l'Allemagne transférés en vertu du présent Traité et reconnus comme faisant définitivement partie de la Pologne, les biens, droits et intérêts des ressortissants allemands ne devront être liquidés par application de l'article 297 par le Gouvernement polonais que conformément aux dispositions suivantes:

1° Le produit de la liquidation devra être payé directement à l'ayant droit;

2° Au cas où ce dernier établirait devant le tribunal arbitral mixte prévu par la Section VI de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité, ou devant un arbitre désigné par ce tribunal, que les conditions de la vente ou que des mesures prises par le Gouvernement polonais en dehors de sa législation générale, ont été injustement préjudiciables au prix, le Tribunal ou l'arbitre aura la faculté d'accorder à l'ayant droit une indemnité équitable, qui devra être payée par le Gouvernement polonais.

Des conventions ultérieures régleront toutes questions qui ne seraient pas réglées par le présent Traité et que pourrait faire naître la cession des dits territoires.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 93

La Pologne accepte, en en agréant l'insertion dans un Traité avec les Principales Puissances alliées et associées, les dispositions que ces Puissances jugeront nécessaires pour protéger en Pologne les intérêts des habitants qui diffèrent de la majorité de la population par la race, la langue ou la religion.

La Pologne agrée également l'insertion dans un Traité avec les Principales Puissances alliées et associées des dispositions que ces Puissances jugeront nécessaires pour protéger la liberté du transit et un régime équitable pour le commerce des autres nations.

Section IX

Prusse Orientale

Article 94

Dans la zone comprise entre la frontière Sud du territoire de la Prusse Orientale, telle que cette frontière est déterminée à l'article 28 de la Partie II (Frontières d'Allemagne) du présent Traité, et la ligne ci-dessous décrite, les habitants seront appelés à désigner par voie de suffrages l'État auquel ils désirent être rattachés:

limite Ouest et Nord du territoire du gouvernement *(Regierungsbezirk)* d'Allenstein, jusqu'à sa rencontre avec la limite entre les cercles *(Kreise)* d'Oletsko et d'Angerburg; de là, la limite Nord du cercle *(Kreis)* d'Oletsko jusqu'à sa rencontre avec l'ancienne frontière de la Prusse Orientale.

Article 95

Dans un délai qui n'excédera pas quinze jours, à compter de la mise en vigueur du présent Traité, les troupes et les Autorités allemandes se retireront de la zone ci-dessus décrite. Jusqu'à ce que l'évacuation soit achevée, elles s'abstiendront de toute réquisition en argent ou en nature et de toute mesure pouvant porter atteinte aux intérêts matériels du pays.

A l'expiration de la période sus-mentionnée, la dite zone sera placée sous l'autorité d'une Commission internationale de cinq membres, nommés par les Principales Puissances alliées et associées.

Cette Commission aura un pouvoir général d'administration et, en particulier, sera chargée du soin d'organiser le vote et de prendre toutes les mesures qu'elle jugera nécessaires pour en assurer la liberté, la sincérité et le secret. La Commission aura aussi plein pouvoir pour statuer sur toutes les questions auxquelles l'exécution des présentes clauses pourra donner lieu. La Commission prendra tous les arrangements utiles pour se faire aider dans l'exercice de ses fonctions par des assistants choisis par elle parmi la population locale. Ses décisions seront prises à la majorité des voix.

Le droit de suffrage sera accordé à toute personne, sans distinction de sexe, satisfaisant aux conditions suivantes:

a) Avoir 20 ans révolus à la date de la mise en vigueur du présente Traité;

b) Être né dans la zone soumise au plébiscite ou y avoir son domicile ou sa résidence habituelle depuis la date qui sera fixée par la Commission;

Chacun votera dans la commune où il est domicilié, ou dans laquelle il est né s'il n'a pas son domicile ou sa résidence dans la dite zone.

Le résultat du vote sera déterminé par commune *(Gemeinde)*, d'après la majorité des votes dans chaque commune.

A la clôture du vote, le nombre des voix dans chaque commune sera communiqué par la Commission aux Principales Puissances alliées et asso-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ciées, en même temps qu'un rapport détaillé sur les opérations du vote et qu'une proposition sur le tracé, qui devrait être adopté comme frontière de la Prusse Orientale dans cette région, en tenant compte du vœu des habitants exprimé par le vote ainsi que de la situation géographique et économique des localités. Les Principales Puissances alliées et associées détermineront alors la frontière entre la Prusse Orientale et la Pologne dans cette région.

Si le tracé fixé par les Principales Puissances alliées et associées est tel qu'il exclut de la Prusse Orientale une partie quelconque du terrain délimité à l'article 94, la renonciation de l'Allemagne à ses droits en faveur de la Pologne, ainsi qu'il est prévu à l'article 87 ci-dessus, s'étendra aux territoires ainsi exclus.

Aussitôt que la ligne aura été fixée par les Principales Puissances alliées et associées, la Commission internationale notifiera aux autorités administratives de la Prusse Orientale qu'elles ont à reprendre l'administration du territoire situé au Nord de la ligne ainsi fixée, ce qu'elles devront faire dans le courant du mois qui suivra cette notification et de la manière prescrite par la Commission. Dans le même délai et de la manière prescrite par la Commission, le Gouvernement polonais devra pourvoir à l'administration du territoire situé au Sud de la ligne fixée. Dès que l'administration du pays aura été ainsi assurée respectivement par les autorités de la Prusse Orientale et de la Pologne, les pouvoirs de la Commission internationale prendront fin.

Les dépenses de la Commission tant pour son fonctionnement que pour l'administration de la zone, seront prélevés sur les revenus locaux ; le surplus en sera supporté par la Prusse Orientale dans une proportion qui sera fixée par les Principales Puissances alliées et associées.

Article 96

Dans une zone comprenant les cercles *(Kreise)* de Stuhm et de Rosenberg et la partie du cercle de Marienburg qui se trouve à l'Est de la Nogat et celle du cercle de Marienwerder qui se trouve à l'Est de la Vistule, les habitants seront appelés à faire connaître, par un vote à émettre dans chaque commune *(Gemeinde)*, s'ils désirent que les diverses communes situées sur ce territoire appartiennent à la Pologne ou à la Prusse Orientale.

Article 97

Dans un délai qui n'excédera pas quinze jours. à compter de la mise en vigueur du présent Traité, les troupes et les autorités allemandes se retireront de la zone décrite à l'article 96 ; jusqu'à ce que l'évacuation soit achevée, elles s'abstiendront de toute réquisition en argent ou en nature et de toute mesure pouvant porter atteinte aux intérêts matériels du pays.

A l'expiration de la période sus-mentionnée, la dite zone sera placée sous l'autorité d'une Commission internationale de cinq membres nommés par les Principales Puissances alliées et associées. Cette Commission, accompagnée, s'il y a lieu, des forces nécessaires, aura un pouvoir général d'administration et en particulier sera chargée du soin d'organiser le vote et de prendre toutes les mesures qu'elle jugera nécessaire pour en assurer la liberté, la sincérité et le secret ; elle se conformera, autant qu'il lui sera possible, aux dispositions du présent Traité concernant le plébiscite dans la zone d'Allenstein ; ses décisions seront prises à la majorité des voix.

Les dépenses de la Commission, tant pour son fonctionnement que pour l'administration de la zone soumise, seront prélevées sur les revenus locaux.

A la clôture du vote, le nombre des voix dans chaque commune sera communiqué par la Commission aux Principales Puissances alliées et associées, en même temps qu'un rapport détaillé sur les opérations du vote et

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

qu'une proposition sur le tracé qui devrait être adopté comme frontière de la Prusse Orientale dans cette région, en tenant compte du vœu des habitants exprimé par le vote, ainsi que de la situation géographique et économique des localités. Les Principales Puissances alliées et associées détermineront la frontière entre la Prusse Orientale et la Pologne dans cette région, en laissant au moins à la Pologne, pour l'ensemble de la section de frontière bordant la Vistule, le plein et entier contrôle du fleuve, en y comprenant sa rive Est sur la distance qui pourra être nécessaire à sa règlementation et à son amélioration. L'Allemagne s'engage à ce qu'aucune fortification ne soit à aucune époque établie sur aucune portion dudit territoire restant allemand.

Les Principales Puissances alliées et associées formuleront en même temps une règlementation assurant, dans des conditions équitables, à la population de la Prusse Orientale l'accès et l'usage de la Vistule soit pour eux-mêmes, soit pour leurs marchandises, ou pour leurs bateaux, au mieux de leurs intérêts.

La fixation de la frontière et les règlements ci-dessus prévus seront obligatoires pour toutes les parties intéressées.

Dès que l'administration du pays aura été assumée respectivement par les autorités de la Prusse Orientale et de la Pologne, les pouvoirs de la Commission prendront fin.

Article 98

L'Allemagne et la Pologne concluront, dans l'année qui suivra la mise en vigueur du présent Traité, des conventions dont les termes, en cas de contestation, seront établis par le Conseil de la Société des Nations, à l'effet d'assurer, d'une part à l'Allemagne des facilités complètes et appropriées pour communiquer par voie ferrée, par télégraphe et par téléphone, avec le reste de l'Allemagne et de la Prusse Orientale à travers le territoire polonais, et d'autre part à la Pologne les mêmes facilités pour ses communications avec la Ville libre de Dantzig à travers le territorire allemand qui pourra se trouver sur la rive droite de la Vistule, entre la Pologne et la Ville libre de Dantzig.

Section X

Memel

Article 99

L'Allemagne renonce, en faveur des Principales Puissances alliées et associées, à tous droits et titres sur les territoires compris entre le mer Baltique, la frontière Nord-Est de la Prusse Orientale décrite à l'article 28 de la Partie II (Frontières d'Allemagne) du présent Traité et les anciennes frontières entre l'Allemagne et la Russie.

L'Allemagne s'engage à reconnaître les dispositions que les Principales Puissances alliées et associées prendront relativement à ces territoires, notamment en ce qui concerne la nationalité des habitants.

Section XI

Ville libre de Dantzig

Article 100

L'Allemagne renonce, en faveur des Principales Puissances alliées et associées, à tous droits et titres sur le territoire compris dans les limites ci-après:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de la mer Baltique, vers le Sud et jusqu'au point de rencontre des chenaux de navigation principaux de la Nogat et de la Vistule (Weichsel):

la frontière de la Prusse Orientale telle qu'elle est décrite à l'article 28 de la Partie II (Frontières d'Allemagne) du présent Traité;

de là, le chenal de navigation principal de la Vistule vers l'aval et jusqu'à un point situé à environ 6 kilomètres 5 du Nord du pont de Dirschau;

de là, vers le Nord-Ouest et jusqu'à la cote 5 située à 1 kilomètre 5 au Sud-Est de l'église de Güttland:

une ligne à déterminer sur le terrain;

de là, vers l'Ouest et jusqu'au saillant fait par la limite du cercle Berent, à 8 kilomètres 5 au Nord-Est de Schöneck;

une ligne à déterminer sur le terrain, passant entre Mühlbanz, au Sud, et Rambeltsch, au Nord;

de là, vers l'Ouest, la limite du cercle Berent jusqu'au rentrant qu'elle fait à 6 kilomètres au Nord-Nord-Ouest de Schöneck;

de là, et jusqu'à un point situé sur la ligne médiane du Lonkener See;

une ligne à déterminer sur le terrain, passant au Nord de Neu Fletz et Schatarpi et au Sud de Bärenhütte et Lonken;

de là, la ligne médiane du Lonkener See, jusqu'à son extrémité Nord;

de là, et jusqu'à l'extrémité Sud du Pollenziner See:

une ligne à déterminer sur le terrain:

de là, la ligne médiane du Pollenziner See jusqu'à son extrémité Nord;

de là, vers le Nord-Est et jusqu'au point situé à 1 kilomètre environ au Sud de l'église de Koliebken, où la voie ferrée Dantzig-Neustadt traverse au ruisseau;

une ligne à déterminer sur le terrain passant au Sud-Est de Kamelhen, Krissau, Fidlin, Sulmin (Richthof), Mattern, Schäferei, et au Nord-Ouest de Neuendorf, Marschau, Czapielken, Hoch-et Klein-Kelpin, Pulvermühl, Renneberg et les villes de Oliva et Zoppot;

de là, le cours du ruisseau ci-dessus mentionné jusqu'à la mer Baltique.

Les frontières ci-dessus décrites sont tracées sur une carte allemande au 1/100 000, annexée au présent Traité sous le n° 3.

Article 101

Une Commission, composée de trois membres comprenant un Haut Commissaire, président, nommés par les Principales Puissances alliées et associées, d'un membre nommé par l'Allemagne et un par la Pologne, sera constituée dans les quinze jours qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, pour fixer sur place la ligne frontière du territoire ci-dessus visé, en tenant compte autant que possible des limites communales existantes.

Articel 102

Les Principales Puissances alliées et associées s'engagent à constituier la ville de Dantzig, ensemble le territoire visé a l'article 100, en ville libre. Elle sera placée sous la protection de la Société des Nations.

Article 103

La constitution de la Ville libre de Dantzig sera élaborée, d'accord avec un Haut Commissaire de la Société des Nations, par des représentants de la Ville libre, régulièrement désignés. Elle sera placée sous la garantie de la Société des Nations.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Le Haut Commissaire sera également chargé de statuer en première instance sur toutes les contestations qui viendraient à s'élever entre la Pologne et la Ville libre au sujet du présent Traité ou des arrangements et accords complémentaires.

Le Haut Commissaire résidera à Dantzig.

Article 104

Une Convention, dont les Principales Puissances alliées et associées s'engagent à négocier les termes et qui entrera en vigueur en même temps que sera constituée la Ville libre de Dantzig, interviendra entre le Gouvernement polonais et la dite Ville libre en vue:

1° De placer la Ville libre de Dantzig en dedans des limites de la frontière douanière de la Pologne, et de pourvoir à l'établissement d'une zone franche dans le port;

2° D'assurer à la Pologne, sans aucune restriction, le libre usage et le service des voies d'eau, des docks, bassins, quais et autres ouvrages sur le territoire de la Ville libre nécessaires aux importations et exportations de la Pologne;

3° D'assurer à la Pologne le contrôle et l'administration de la Vistule et de l'ensemble du réseau ferré dans les limites de la Ville libre, sauf les tramways et autres voies ferrées servant principalement aux besoins de la Ville libre, ainsi que le contrôle et l'administration des communications postales, télégraphiques et téléphoniques entre la Pologne et le port de Dantzig;

4° D'assurer à la Pologne le droit de développer et d'améliorer les voies d'eau, docks, bassins, quais, voies ferrées et autres ouvrages et moyens de communication ci-dessus visés, et de louer ou acheter, dans des conditions appropriées, les terrains et autres propriétés nécessaires à cet effet;

5° De pouvoir à ce qu'aucune discrimination soit faite, dans la Ville libre de Dantzig, au préjudice des nationaux polonais et autres personnes d'origine ou de langue polonaise;

6° De faire assurer par le Gouvernement polonais la conduite des Affaires extérieures de la Ville libre de Dantzig, ainsi que la protection de ses nationaux dans les pays étrangers.

Article 105

Dès la mise en vigueur du présent Traité, les ressortissants allemands domiciliés sur le territoire décrit à l'article 100 perdront, *ipso facto*, la nationalité allemande, en vue de devenir nationaux de la Ville libre de Dantzig.

Article 106

Pendant les deux ans qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, les ressortissants allemands âgés de plus de 18 ans et domiciliés sur le territoired écrit à l'article 100, auront la faculté d'opter pour la nationalité allemande.

L'option du mari entraînera celle de la femme et l'option des parents entraînera celle de leurs enfants âgés de moins de 18 ans.

Les personnes ayant exercé le droit d'option ci-dessus prévu devront, dans les douze mois qui suivront, transporter leur domicile en Allemagne.

Elles seront libres de conserver les biens immobiliers qu'elles possèdent sur le territoire de la Ville libre du Dantzig. Elles pourront emporter leurs biens meubles de toute nature. Il ne leur sera imposé, de ce chef, aucun droit, soit de sortie, soit d'entrée.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 107

Tous les biens appartenant à l'Empire ou à des Etats allemands et situés sur le territoire de la Ville libre de Dantzig seront transférés aux Principales Puissances alliées et associées pour être rétrocédés par elles à la Ville libre ou à l'État polonais, selon ce qu'elles jugeront équitable de décider.

Article 108

La proportion et la nature des charges financières de l'Allemagne et de la Prusse que la Ville libre aura à supporter seront fixées conformément à l'article 254 de la Partie IX (Clauses financières) du présent Traité.

Des stipulations ultérieures détermineront toutes autres questions pouvant résulter de la cession du territoire visé à l'article 100.

Section XII

Sleswig

Article 109

La frontière entre l'Allemagne et la Danemark sera fixée conformément aux aspirations des populations.

A cette fin, les populations habitant les territoires de l'ancien Empire allemand situés au Nord d'une ligne, orientée Est-Ouest (figurée par un trait bistre sur la carte No. 4 annexée au présent Traité):

partant de la mer Baltique à environ 13 kilomètres Est-Nord-Est de Flensburg.

se dirigeant

vers le Sud-Ouest en passant au Sud-Est de: Sygum, Ringsberg, Munkbrarup, Adelby, Tastrup, Jarplund, Oversee, et au Nord-Ouest de: Langballigholz, Landballig, Bönstrup, Rüllschau, Weseby, Kleinwolstrup, Gross-Solt,

puis, vers l'Ouest en passant au Sud de Frörup et au Nord de Wanderup,

puis, vers le Sud-Ouest en passant au Sud-Est d'Oxlund, Stieglund et Ostenau et au Nord-Ouest des villages sur la route Wanderup-Kollund,

puis, vers le Nord-Ouest en passant au Sud-Ouest de Löwenstedt, Joldelund Goldelund, et au Nord-Est de Kolkerheide et Högel jusqu'au coude de Soholmer Au, à environ 1 kilomètre à l'Est de Soholm, où elle rencontre la limite Sud du cercle *(Kreis)* de Tondern,

suivant cette limite jusqu'a la mer du Nord,

passant au Sud des îles de Fohr et Amrum et au Nord des îles d'Oland et de Langeness,

seront appelées à se prononcer par un vote, auquel il sera procédé dans les conditions suivantes:

1° Dès la mise en vigueur du présent Traité, et dans un délai qui ne devra pas dépasser dix jours, les troupes et les autorités allemandes (y compris les *Oberpräsidenten, Regierungs-präsidenten, Landräthe, Amstvortseher, Orbürgermeister)* devront évacuer la zone comprise au Nord de la ligne ci-dessus fixée.

Dans le même délai, les conseils des ouvriers et soldats constitués dans cette zone seront dissous; leurs membres, originaires d'une autre région et exerçant leurs fonctions à la date de la mise en vigueur du présent Traité, ou les ayant quitées depuis le 1er mars 1919, seront pareillement évacués.

La dite zone sera immédiatement placée sous l'autorité d'une Commission internationale composée de cinq membres dont trois seront désignés par les

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Principales Puissances alliées et associées; le Gouvernement norvégien et le Gouvernement suédois seront priés de désigner chacun un membre; faute par eux de ce faire, ces deux membres seront choisis par les Principales Puissances alliées et associées.

La Commission, assistée éventuellement des forces nécessaires, aura un pouvoir général d'administration. Elle devra notamment pourvoir sans délai au remplacement des autorités allemandes évacuées, et s'il y a lieu, donner elle-même l'ordre d'évacuation et procéder au remplacement de telles autorités locales qu'il appartiendra. Elle prendra toutes les mesures qu'elle jugera propres à assurer la liberté, la sincérité et le secret du vote. Elle se fera assister de conseillers techniques allemands et danois choisis par elle parmi la population locale. Ses décisions seront prises à la majorité des voix.

La moitié des frais de la Commission et des dépenses occasionnées par le plébiscite sera supportée par l'Allemagne.

2° Le droit de suffrage sera accordé à toutes personnes, sans distinction de sexe, satisfaisant aux conditions suivantes:

a) Avoir vingt ans révolus à la date de la mise en vigueur du présent Traité;

b) Être né dans la zone soumise au plébiscite, ou y être domicilié depuis une date antérieure au 1er janvier 1900, ou en avoir été expulsé par les autorités allemandes sans y avoir gardé son domicile.

Chacun votera dans la commune où il est domicilié ou dont il est originaire.

Les militaires, officiers, sous-officiers et soldats de l'armée allemande, qui sont originaires de la zone du Slesvig soumise au plébiscite, devront être mis à même de se rendre dans le lieu dont ils sont originaires, afin d'y participer au vote.

3° Dans la section de la zone évacuée comprise au Nord d'une ligne orientée Est-Ouest (figurée par un trait rouge sur la carte N° 4 annexée au présent Traité):

passant au Sud de l'île d'Alsen et suivant la ligne médiane du fjord de Flensburg,

quittant le fjord à un point situé à environ 6 kilomètres du Nord de Flensburg, et suivant vers l'amont le cours du ruisseau, qui passe à Kupfermühle, jusqu'à un point au Nord de Niehuus,

passant au Nord de Pattburg et Ellund et au Sud de Fröslee pour atteindre la limite Est du cercle *(Kreis)* de Tondern, à son point de rencontre avec la limite entre les anciennes juridictions de Slogs et de Kajer *(Slogs Herred* et *Kjaer Herred)*.

suivant cette dernière limite jusqu'au Scheidebek,

suivant vers l'aval le cours du Scheidebek (Alte Au), puis du Süder Au et du Wied Au jusqu'au coude vers le Nord de cette dernière situé à environ 1 500 mètres à l'Ouest de Ruttebüll,

se dirigeant vers l'Ouest-Nord-Ouest pour atteindre la mer du Nord au Nord de Sieltoft,

de là, passant au Nord de l'île de Sylt,

il sera procédé au vote ci-dessus prévu, trois semaines au plus tard après l'évacuation du pays par les troupes et les autorités allemandes.

Le résultat du vote sera déterminé par la majorité des voix dans l'ensemble de cette section. Ce résultat sera immédiatement porté par la Commission à la connaissance des Principales Puissances alliées et associées et proclamé.

Si le vote est en faveur de la réintégration de ce territoire dans le royaume de Danemark, le Gouvernement danois, après entente avec la Commission,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

aura la faculté de le faire occuper par ses autorités militaires et administratives immédiatement après cette proclamation.

4° Dans la section de la zone évacuée située au Sud de la section précédente et au Nord de la ligne qui part de la mer Baltique à 13 kilomètres de Flensburg pour aboutir au Nord des îles d'Oland et de Langeness, il sera procédé au vote cinq semaines au plus tard après que le plébiscite aura eu lieu dans la première section.

Le résultat du vote y sera déterminé par commune *(Gemeinde)*, suivant la majorité des voix dans chaque commune.

Article 110

En attendant d'être précisée sur le terrain, une ligne frontière sera fixée par les Principales Puissances alliées et associées, d'après un tracé basé sur le résultat des votes et proposé par la Commission internationale, et en tenant compte des conditions géographiques et économiques particulières des localités.

Dès ce moment, le Gouvernement danois pourra faire occuper ces territoires par les autorités civiles et militaires danoises et le Gouvernement allemand pourra réintégrer jusqu'à la dite ligne-frontière les autorités civiles et militaires allemandes qu'il avait évacuées.

L'Allemagne déclare renoncer définitivement en faveur des Principales Puissances alliées et associées à tout droit de souveraineté sur les territoires du Slesvig situés au Nord de la ligne-frontière fixée comme il est dit ci-dessus. Les Principales Puissances alliées et associées remettront au Danemark les dits territoires.

Article 111

Une Commission, composée de sept membres, dont cinq seront nommés par les Principales Puissances alliées et associées, un par le Danemark et un par l'Allemagne, sera constituée, dans les quinze jours qui suivront la connaissance du résultat définitif du vote, pour fixer sur place le tracé de la ligne-frontière.

Les décisions seront prises à la majorité des voix et seront obligatoires pour les parties intéressées.

Article 112

L'indigénat (droit de citoyen) danois sera acquis de plein droit à l'exclusion de la nationalité allemande à tous les habitants du territoire faisant retour au Danemark.

Toutefois, les personnes qui seraient établies sur ce territoire postérieurement au 1er octobre 1918, ne pourront acquérir l'indigénat danois que moyennant une autorisation du Gouvernement danois.

Article 113

Dans un délai de deux ans, à partir du jour où la souveraineté sur tout ou partie des territoires soumis au plébiscite aura fait retour au Danemark:

Toute personne, âgée de plus de 18 ans, née dans les territoires faisant retour au Danemark, non dimiciliée dans cette région et ayant la nationalité allemande, aura la faculté d'opter pour le Danemark;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Toute personne, âgée de plus de 18 ans, domiciliée sur les territoires faisant retour au Danemark, aura la faculté d'opter pour l'Allemagne.

L'option du mari entraînera celle de la femme et l'option des parents entraînera celle de leurs enfants âgés de moins de dix-huit ans.

Les personnes ayant exercé le droit d'option ci-dessus prévu devront, dans les douze mois qui suivront, transporter leur domicile dans l'État en faveur duquel elles auront opté.

Elles seront libres de conserver les biens immobiliers qu'elles possèdent sur le territoire de l'autre État, où elles auraient eu leur domicile antérieurement à l'option. Elles pourront emporter leurs biens meubles de toute nature. Il ne leur sera imposé de ce chef aucun droit, soit de sortie, soit d'entrée.

Article 114

La proportion et la nature des charges financières ou autres de l'Allemagne ou de la Prusse, que le Danemark aura à supporter, seront fixées conformément à l'article 254 de la Partie IX (Clauses financières) du présent Traité.

Des stipulations particulières décideront toutes autres questions naissant de la remise qui sera faite au Danemark de tout ou partie du territoire dont le Traité du 30 octobre 1864 lui avait imposé l'abandon.

Section XIII

Héligoland

Article 115

Les fortifications, les établissements militaires, les ports des îles d'Héligoland et de Dune, seront détruits sous le contrôle des Principaux Gouvernements alliés, par les soins et aux frais du Gouvernement allemand, dans le délai qui sera fixé par les dits Gouvernements.

Par „ports" on devra comprendre le môle Nord-Est, le mur de l'Ouest, les brise-lames extérieurs et intérieurs, les terrains gagnés sur la mer à l'intérieur de ces bris-lames, ainsi que tous les travaux, fortifications et constructions d'ordre naval et militaire, achevés ou en cours, à l'intérieur des lignes joignant les positions ci-dessous, portées sur la carte n° 126 de l'Amirauté britannique du 19 avril 1918:

a)	latitude,	54°10'49"N.;	longitude,	7°53'39"E.;
b)	—	54°10'35"N.;	—	7°54'18"E.;
c)	—	54°10'14"N.;	—	7°54'00"E.;
d)	—	54°10'17"N.;	—	7°53'37"E.;
e)	—	54°10'44"N.;	—	7°53'26"E.

L'Allemagne ne devra reconstruire ni ces fortifications, ni ces établissements militaires, ni ces ports, ni aucun ouvrage analogue.

Section XIV

Russie et États Russes

Article 116

L'Allemagne reconnaît et s'engage à respecter, comme permanente et inaliénable, l'indépendance de tous les territoires qui faisaient partie de l'ancien Empire de Russie au 1-er août 1914.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Conformément aux dispositions insérées aux articles 259 et 292 des Parties IX (Clauses financières) et X (Clauses économiques) du présent Traité, l'Allemagne reconnaît définitivement l'annulation des Traités de Brest-Litovsk, ainsi que de tous autres traités, accords ou conventions passés par elle avec le Gouvernement Maximaliste en Russie.

Les Puissances alliées et associées réservent expressément les droits de la Russie à obtenir de l'Allemagne toutes restitutions et réparations basées sur les principes du présent Traité.

Article 117

L'Allemagne s'engage à reconnaître la pleine valeur de tous les traités ou arrangements que les Puissances alliées et associées passeraient avec les États qui se sont constitués ou se constitueront sur tout ou partie des territoires de l'ancien Empire de Russie, tel qu'il existait au 1-er août 1914, et à reconnaître les frontières de ces États, telles qu'elles seront ainsi fixées.

Partie IV

DROITS ET INTÉRÊTS ALLEMANDS HORS DE L'ALLEMAGNE

Article 118

Hors de ses limites en Europe, telles qu'elles sont fixées par le présent Traité, l'Allemagne renonce à tous droits, titres ou privilèges quelconques sur ou concernant tous territoires lui appartenant, à elle ou à ses alliés, ainsi qu'à tous droits, titres ou privilèges ayant pu, à quelque titre que ce soit, lui appartenir vis-à-vis des Puissances alliées et associées.

L'Allemagne s'engage dès à présent à recconnaître et à agréer les mesures qui sont ou seront prises par les Principales Puissances alliées et associées, d'accord, s'il y a lieu, avec les tierces Puissances, en vue de régler les conséquences de la disposition qui précède.

Spécialement, l'Allemagne déclare agréer les stipulations des articles ci-après, relatifs à certaines matières particulières.

Section I

Colonies Allemandes

Article 119

L'Allemagne renonce, en faveur des Principales Puissances alliées et associées, à tous ses droits et titres sur ses possessions d'outre-mer.

Article 120

Tous droits mobiliers et immobiliers appartenant dans ces territoires à l'Empire allemand ou à un État allemand quelconque, passeront au Gouvernement exerçant l'autorité sur ces territoires, dans les conditions fixées dans l'article 257 de la Partie IX (Clauses financières) du présent Traité. Si des contestations venaient à s'élever sur la nature de ces droits, elles seraient jugées souverainement par les tribunaux locaux.

Article 121

Les dispositions des Sections I et IV de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité seront applicables en ce qui concerne ces territoires, quelle que soit la forme de gouvernement adoptée pour ces territoires.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 122

Le Gouvernement exerçant l'autorité sur ces territoires pourra prendre telles dispositions qu'il jugera nécessaires, en ce qui concerne le rapatriement des nationaux allemands qui s'y trouvent et les conditions dans lesquelles les sujets allemands d'origine européenne seront, ou non, autorisés à y résider, y posséder, y faire le commerce ou y exercer une profession.

Article 123

Les dispositions de l'article 260 de la Parite IX (Clauses financières) du présent Traité s'appliqueront aux conventions passées avec des nationaux allemands pour l'exécution ou l'explotation des travaux publiques dans les possessions allemandes d'outre-mer, ainsi qu'aux sous-concessions ou marchés passés avec les dits nationaux en conséquence de ces conventions.

Article 124

L'Allemagne prend à sa charge, suivant l'évaluation qui sera présentée par le Gouvernement français et approuvée par la Commission des réparations, la réparation des dommages subis par les ressortissants français dans la colonie du Cameroun ou dans la zone frontière du fait des actes des autorités civiles et militaires allemandes et des particuliers allemands pendant la période qui s'étend du 1-er janvier 1900 au 1-er août 1914.

Article 125

L'Allemagne renonce à tous droits issus des Conventions et Arrangements passés avec la France le 4 novembre 1911 et le 28 septembre 1912 relativement à l'Afrique équatoriale. Elle s'engage à verser au Gouvernement français, suivant l'évaluation qui sera présentée par ce Gouvernement et approuvée par la Commission des réparations, tous les cautionnements, ouvertures de compte, avances, etc., réalisés en vertu de ces actes au profit de l'Allemagne.

Article 126

L'Allemagne s'engage à reconnaître et agréer les conventions passées ou à passer par les Puissances alliées ou associées ou certaines d'entre elles avec toute autre Puissance, relativement au commerce des armes et des spiritueux ainsi qu'aux autres matières traitées dans les Actes généraux de Berlin du 26 février 1885 et de Bruxelles du 2 juillet 1890 et les conventions qui les ont complétées ou modifiées.

Article 127

Les indigènes habitant les anciennes possessions allemandes d'outre-mer auront droit à la protection diplomatique du Gouvernement qui exercera l'autorité sur ces territoires.

Section II

Chine

Article 128

L'Allemagne renonce, en faveur de la Chine, à tous privilèges et avantages résultant des dispositions du Protocole final signé à Pekin le 7 septembre

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1901, ensemble tous annexes, notes et documents complémentaires. Elle renonce également en faveur de la Chine, à toute réclamation d'indemnité en vertu du dit protocole postérieurement au 14 mars 1917.

Article 129

Dès la mise en vigueur du présent Traité, les Hautes Parties Contractantes appliqueront, chacune en ce qui la concerne:

1° L'Arrangement du 29 août 1902 relatif aux nouveaux tarifs douaniers chinois;

2° L'Arrangement du 27 septembre 1905 relatif à Whang-Poo et l'Arrangement provisoire complémentaire du 4 avril 1912.

Toutefois, la Chine ne sera plus tenue d'accorder à l'Allemagne les avantages ou privilèges qu'elle lui a consentis dans ces Arrangements.

Article 130

Sous réserve des dispositions de la Section VIII de la présente Partie, l'Allemagne cède à la Chine tous les bâtiments, quais et appontements, casernes, forts, armes et munitions de guerre, navires de toutes sortes, installations de télégraphie sans fil et autres propriétés publiques, appartenant au Gouvernement allemand, qui sont situés ou qui peuvent se trouver dans les concessions allemandes à Tien-Tsin et à Han-Kéou ou dans les autres parties du territoire chinois.

Il est entendu, toutefois, que les bâtiments employés comme résidences ou bureaux diplomatiques ou consulaires ne sont pas compris dans la cession ci-dessus; en outre, aucune mesure ne sera prise par le Gouvernement chinois pour disposer des propriétés publiques ou privées allemandes situées à Pékin dans le quartier dit des Légations, sans le consentement des Représentants diplomatiques des Puissances qui, à la mise en vigueur du présent Traité, restent parties au Protocole final du 7 septembre 1901.

Article 131

L'Allemagne s'engage à rendre à la Chine, dans un délai de douze mois à partir de la mise en vigueur du présent Traité, tous les instruments astronomiques que ses troupes ont, en 1900—1901, enlevés de Chine. L'Allemagne s'engage également à payer toutes les dépenses qui pourront advenir pour effectuer cette restitution, y compris les dépenses pour les démonter, emballer, transporter, réinstaller à Pekin et couvrir les assurances.

Article 132

L'Allemagne accepte l'abrogation des contrats obtenus du Gouvernement chinois, en vertu desquels les concessions allemandes à Han-Kéou et à Tien-Tsin sont actuellement tenues.

La Chine, remise en possession du plein exercice de ses droits souverains sur les dits terrains, déclare son intention de les ouvrir à l'usage de résidence internationale et du commerce. Elle déclare que l'abrogation des contrats, en vertu desquels ces concessions sont actuellement tenues, ne doit pas affecter les droits de propriété des ressortissants des Puissances alliées et associées, détenteurs de lots dans ces concessions.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 133

L'Allemagne renonce à toute réclamation contre le Gouvernement chinois ou contre tout Gouvernement allié ou associé, en raison de l'internement en Chine des ressortissants allemands et de leur rapatriement. Elle renonce également à toute réclamation en raison de la saisie des navires allemands en Chine, de la liquidation, de la mise sous séquestre, la disposition ou la mainmise sur les propriétés, droits et intérêts allemands dans ce pays depuis le 14 août 1917. Cette disposition toutefois ne doit pas affecter les droits des parties intéressées dans les produits d'aucune de ces liquidations, ces droits étant réglés par les dispositions de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Article 134

L'Allemagne renonce en faveur du Gouvernement de Sa Majesté Britannique aux biens de l'État allemand dans la concession britannique de Shameen, à Canton. Elle renonce en faveur des Gouvernements français et chinois conjointement, à la propriété de l'École allemande située sur la concession française de Shanghaï.

Section III

Siam

Article 135

L'Allemagne reconnaît comme caducs, depuis le 22 juillet 1917, tous traités, conventions ou accords passés par elle avec le Siam, ensemble les droits, titres ou privilèges pouvant en résulter, ainsi qu'à tout droit de juridiction consulaire au Siam.

Article 136

Tous biens et propriétés de l'Empire ou des États allemands au Siam, à l'exception des bâtiments employés comme résidences ou bureaux diplomatiques ou consulaires, seront acquis de plein droit au Gouvernement siamois, sans indemnité.

Les biens, propriétés et droits privés des ressortissants allemands au Siam seront traités conformément aux stipulations de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Article 137

L'Allemagne renonce à toute réclamation, pour elle ou ses nationaux, contre le Gouvernement siamois relativement à la saisie des navires allemands, à la liquidation des biens allemands ou à l'internement des ressortissants allemands au Siam. Cette disposition ne doit pas affecter les droits des parties intéressées dans le produit d'aucune de ces liquidations, ces droits étant réglés par les dispositions de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Section IV

Liberia

Article 138

L'Allemagne renonce à tous droits et privilèges résultant des arrangements de 1911 et 1912 concernant le Liberia, et en particulier au droit de nommer un receveur des douanes allemand en Liberia.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Elle déclare, en outre, renoncer à toute demande de participer, en quoi que ce soit, aux mesures qui pourraient être adoptées pour la reconstitution du Liberia.

Article 139

L'Allemagne reconnaît comme caducs, à dater du 4 août 1917, tous les traités et arrangements conclus par elle avec le Liberia.

Article 140

Les biens, droits et intérêts appartenant en Liberia à des Allemands, seront réglés conformément à la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Section V

Maroc

Article 141

L'Allemagne renonce a tous droits, titres ou privilèges résultants à son profit de l'Acte général d'Algésiras du 7 avril 1906, des Accords franco-allemands du 9 février 1909 et du 4 novembre 1911. Tous les traités, accords, arrangements ou contrats passés par elle avec l'Empire chérifien sont tenus pour abrogés depuis le 3 août 1914.

En aucun cas, l'Allemagne ne pourra se prévaloir de ces actes et elle s'engage à n'intervenir, en aucune façon, dans les négociations qui pourront avoir lieu entre la France et les autres Puissances relativement au Maroc.

Article 142

L'Allemagne déclare accepter toutes les conséquences de l'établissement, reconnu par elle, du protectorat de la France au Maroc et renoncer au régime des capitulations au Maroc.

Cette renonciation prendra date du 3 août 1914.

Article 143

Le Gouvernement chérifien aura une entière liberté d'action pour régler le statut et les conditions de l'établissement des ressortissants allemands au Maroc.

Les protégés allemands, les censaux et les associés agricoles allemands seront considérés comme ayant cessé, à partir du 3 août 1914, de jouir des privilèges attachés à ces qualités pour être soumis au droit commun.

Article 144

Tous les biens et propriétés de l'Empire et des États allemands dans l'Empire chérifien passent de plein droit au Maghzen, sans aucune indemnité.

A cet égard, les biens et propriétés de l'Empire et des États allemands seront considérés comme comprenant toutes les propriétés de la Couronne, de l'Empire et des États allemands, ainsi que les biens privés de l'ex-empereur d'Allemagne et des autres personnes royales.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tous les biens, meubles et immeubles appartenant, dans l'Empire chérifien, à des ressortissants allemands seront traités conformément aux Sections III et IV de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Les droits miniers qui seraient reconnus à des ressortissants allemands par le Tribunal arbitral institué en vertu du règlement minier marocain, seront l'objet d'une estimation pécuniaire qui sera demandée à l'arbitre ; ces droits suivront ensuite le sort des biens appartenant au Maroc à des ressortissants allemands.

Article 145

Le Gouvernement allemand assurera le transfert, à la personne qui sera désignée par le Gouvernement français, des actions qui représentent la part de l'Allemagne dans le capital de la Banque d'État du Maroc. La valeur de ces actions, indiquée par la Commission des Réparations, sera payée à cette Commission pour être portée au crédit de l'Allemagne dans le compte des sommes dues pour réparations. Il appartiendra au Gouvernement allemand d'indemniser de ce chef ses ressortissants.

Ce transfert aura lieu sans préjudice du remboursement des dettes que les ressortissants allemands auraient contractées envers la Banque d'État du Maroc.

Article 146

Les marchandises marocaines bénéficieront à l'entrée en Allemagne du régime appliqué aux marchandises françaises.

Section VI

Egypte

Article 147

L'Allemagne déclare reconnaître le protectorat proclamé sur l'Égypte par la Grande-Bretagne le 18 décembre 1914 et renoncer au régime des capitulations en Egypte.

Cette renonciation prendra date du 4 août 1914.

Article 148

Tous les traités, accords, arrangements ou contrats passés par l'Allemagne avec l'Égypte, sont tenus pour abrogés depuis le 4 août 1914.

En aucun cas, l'Allemagne ne pourra se prévaloir de ces actes et elle s'engage à n'intervenir en aucune façon dans les négociations qui pourront avoir lieu entre la Grande-Bretagne et les autres Puissances relativement à l'Égypte.

Article 149

Jusqu'à la mise en vigueur d'une législation égyptienne d'organisation judiciaire, constituant des cours de complète juridiction, il sera pourvu, par voie de décrets par Sa Hautesse le Sultan, à l'exercice de la juridiction sur les ressortissants allemands et sur les propriétés par les tribunaux consulaires britanniques.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 150

Le Gouvernement égyptien aura une entière liberté d'action pour régler le statut et les conditions de l'établissement des ressortissants allemands en Égypte.

Article 151

L'Allemagne donne son agrément à l'abrogation ou aux modifications, jugées désirables par le Gouvernement égyptien, du décret rendu par Son Altesse le Khédive le 28 novembre 1904 relativement à la Commission de la Dette Publique égyptienne.

Article 152

L'Allemagne consent, en ce qui la concerne, au transfert au Gouvernement de Sa Majesté britannique des pouvoirs conférés à Sa Majesté impériale le Sultan par la Convention signée à Constantinople le 29 octobre 1888 relativement à la libre navigation du Canal de Suez.

Elle renonce à toute participation au Conseil sanitaire, maritime et quarantenaire d'Égypte et consent, en ce qui la concerne, au transfert aux autorités égyptiennes des pouvoirs de ce Conseil.

Article 153

Tous les biens et propriétés de l'Empire allemand et des États allemands en Égypte passent de plein droit au Gouvernement égyptien, sans aucune indemnité.

A cet égard, les biens et propriétés de l'Empire et des États allemands seront considérés comme comprenant toutes les propriétés de la Couronne, de l'Empire et des États allemands, ainsi que les biens privés de l'ex-empereur d'Allemagne et des autres personnes royales.

Tous les biens meubles et immeubles appartenant, en Egypte, à des ressortissants allemands seront traités conformément aux Sections III et IV de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Article 154

Les marchandises égyptiennes bénéficieront, à l'entrée en Allemagne, du regime appliqué aux marchandises britanniques.

Section VII

Turquie et Bulgarie

Article 155

L'Allemagne s'engage à reconnaître et à agréer tous arrangements que les Puissances alliées et associées passeront avec la Turquie et la Bulgarie relativement aux droits, intérêts et privilèges quelconques, auxquels l'Allemagne ou les ressortissants allemands pourraient prétendre en Turquie et en Bulgarie et qui ne sont pas l'objet de dispositions du présent Traité.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Section VIII

Chantoung

Article 156

L'Allemagne renonce, en faveur du Japon, à tous ses droits, titres et privilèges — concernant notamment le territoire de Kiao-Tchéou, les chemins de fer, les mines et les câbles sous-marins — qu'elle a acquis, en vertu du Traité passé par elle avec la Chine, le 6 mars 1898, et de tous autres actes concernant la province du Chantoung.

Tous les droits allemands dans le chemin de fer de Tsingtao à Tsinanfou, y compris ses embranchements, ensemble ses dépendances de toute nature, gares, magasins, matériel fixe et roulant, mines, établissements et matériel d'exploitation des mines, sont et demeurent acquis au Japon, avec tous les droits et privilèges qui s'y rattachent.

Les câbles sous-marins de l'État allemand, de Tsingtao à Shanghai et de Tsingtao à Tchéfou, avec tous les droits, privilèges et propriétés qui s'y rattachent, restent également acquis au Japon, francs et quittes de toutes charges.

Article 157

Les droits-mobiliers et immobiliers que l'État allemand possède dans le territoire de Kiao-Tchéou, ainsi que tous les droits qu'il pourrait faire valoir par suite de travaux ou aménagements exécutés ou de dépenses engagées par lui, directement ou indirectement, et concernant ce territoire, sont et demeurent acquis au Japon, francs et quittes de toutes charges.

Article 158

L'Allemagne remettra au Japon, dans les trois mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, les archives, registres, plans, titres et documents de toute nature concernant les administrations civile, militaire, financière, judiciaire ou autres, du territoire de Kiao-Tchéou, à quelque endroit qu'ils se trouvent.

Dans le même délai, l'Allemagne notifiera au Japon tous les traités, arrangements ou contrats concernant les droits, titres ou privilèges visés aux deux articles ci-dessus.

Partie V

CLAUSES MILITAIRES, NAVALES ET AÉRIENNES

En vue de rendre possible la préparation d'une limitation générale des armements de toutes les nations, l'Allemagne s'engage à observer strictement les clauses militaires, navales et aériennes ci-après stipulées.

Section I

Clauses militaires

Chapitre Ier

Effectifs et encadrement de l'armée allemande.

Article 159

Les forces militaires allemandes seront démobilisées et réduites dans les conditions fixées ci-après.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 160

1° À dater du 31 mars 1920, au plus tard, l'armée allemande ne devra pas comprendre plus de sept divisions d'infanterie et trois divisions de cavalerie.

Dès ce moment, la totalité des effectifs de l'armée des États qui constituent l'Allemagne, ne devra pas dépasser cent mille hommes, officiers et dépôts compris, et sera exclusivement destinée au maintien de l'ordre sur le territoire et à la police des frontières.

L'effectif total des officiers, y compris le personnel des États-Majors, quelle qu'en soit la composition, ne devra pas dépasser quatre mille.

2° Les Divisions et les États-Majors de corps d'armée seront composés en conformité du tableau n° 1 annexé à la présente Section.

Le nombre et les effectifs des unités d'infanterie, d'artillerie, du génie, des services et troupes techniques, prévus dans le dit tableau, constituent des maxima qui ne devront pas être dépassés.

Les unités ci-après désignées peuvent avoir un dépôt qui leur sera propre:
Régiment d'infanterie;
Régiment de cavalerie;
Régiment d'artillerie de campagne;
Bataillon de pionniers.

3° Les divisions ne pourront être encadrées que par deux États-Majors de corps d'armée.

Le maintien ou la constitution de forces différemment groupées ou d'autres organes de commandement ou de préparation à la guerre sont interdits.

Le Grand État-Major allemand et toutes autres formations similaires seront dissous et ne pourront être reconstitués sous aucune forme.

Le personnel officier, ou assimilé, des Ministères de la Guerre des différents États de l'Allemagne et des administrations qui leur sont rattachées ne devra pas dépasser trois cents officiers, compris dans l'effectif maximum de quatre mille prévu par le présent article, 1°, alinéa 3.

Article 161

Les services administratifs de la guerre, dont le personnel est civil et ne se trouve pas compris dans les effectifs prévus par les présentes dispositions, auront ce personnel réduit pour chaque catégorie au dixième de celui prévu au budget de 1913.

Article 162

Le nombre de employés ou fonctionnaires des États allemands, tels que douaniers, gardes forestiers, gardes-côtes, ne dépassera pas celui des employés ou fonctionnaires exerçant ces fonctions en 1913.

Le nombre des gendarmes et des employés ou fonctionnaires des polices locales ou municipales ne pourra être augmenté que dans une proportion correspondant à celle des augmentations de la population depuis 1913 dans les localités ou municipalités qui les emploient.

Les employés et fonctionnaires ne pourront pas être réunis pour participer à un exercice militaire.

Article 163

La réduction des forces militaires de l'Allemagne, stipulée à l'article 160, pourra être graduellement effectuée de la manière suivante:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dans les trois mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, la totalité des effectifs devra être ramenée à 200 000 hommes et le nombre des unités ne devra pas dépasser le double du nombre prévu à l'article 160.

A l'expiration de ce délai, et à la fin de chaque période subséquente de trois mois, une Conférence d'experts militaires des Principales Puissances alliées et associées fixera, pour la période trimestrielle suivante, les réductions à effectuer de façon que, le 31 mars 1920 au plus tard, la totalité des effectifs allemands ne dépasse pas le chifre maximum de 100 000 hommes, prévu à l'article 160. Ces réductions successives devront maintenir entre le nombre des hommes et des officiers et entre le nombre des unités de diverses sortes, les mêmes proportions qui sont prévues au dit article.

Chapitre II

Armement, munitions et matériel

Article 164

Jusqu'à l'époque où l'Allemagne pourra être admise comme membre de la Société des Nations, l'armée allemande ne devra pas posséder un armement supérieur aux chiffres fixés dans le tableau n° II annexé à la présente Section, sauf un complément facultatif qui pourra atteindre, au maximum un vingt-cinquième pour les armes à feu et un cinquantième pour les canons, et sera exclusivement destiné à pourvoir à l'éventualité des remplacements nécessaires.

L'Allemagne déclare s'engager dès à présent, pour l'époque où elle sera admise comme membre de la Société des Nations, à ce que l'armement, fixé dans le dit tableau, ne soit pas dépassé et reste sujet à être modifié par le Conseil de la Société dont elle s'engage à observer strictement les décisions à cet égard.

Article 165

Le nombre maximum de canons, mitrailleuses, *minenwerfers* et fusils, ainsi que le stock des munitions et équipements, que l'Allemagne est autorisée à maintenir pendant la période devant s'écouler entre la mise en vigueur du présent Traité et la date du 31 mars 1920 visée à l'article 160, présentera, vis-à-vis des stocks maxima autorisés fixés au tableau n° III annexé à la présente Section, la même proportion que les forces de l'armée allemande, au fur et à mesure des réductions prévues à l'article 163, présenteront vis-à-vis des forces maxima autorisées par l'article 160.

Article 166

A la date du 31 mars 1920, le stock de munitions, dont l'armée allemande pourra disposer, ne devra pas dépasser les ciffres fixés dans le tableau n° III annexé à la présente Section.

Dans le même délai, le Gouvernement allemand devra entreposer ces stocks dans des lieux, dont il donnera notification aux Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées. Il lui est interdit de constituer aucun autre stock, dépôt ou réserve de munitions.

Article 167

Le nombre et le calibre des canons constituant, à la date de la mise en vigueur du présent Traité, l'armement des ouvrages fortifiés, forteresses et

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

places fortes, terrestres ou maritimes, que l'Allemagne est autorisée à conserver, devront être immédiatement notifiés par le Gouvernement allemand aux Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées et seront des maxima ne pouvant pas être dépassés.

Dans le délai de deux mois, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, l'approvisionnement maximum de ces canons sera uniformément ramené et maintenu à quinze cents coups par pièce, pour les calibres de 10.5 et plus petits, et à cinq cents coups par pièce pour les calibres supérieurs.

Article 168

La fabrication des armes, des munitions et du matériel de guerre, quel qu'il soit, ne pourra être effectuée que dans les usines ou fabriques, dont l'emplacement sera porté à la connaissance et soumis à l'approbation des Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées, et dont ceux-ci se réservent de restreindre le nombre.

Dans le délai de trois mois, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, tous autres établissements, ayant pour objet la fabrication, la préparation, l'emmagasinage ou l'étude des armes, munitions ou matériel de guerre quelconques, seront supprimés. Il en sera de même de tous arsenaux, autres que ceux utilisés pour servir de dépôts aux stocks de munitions autorisés. Dans le même délai, le personnel de ces arsenaux sera licencié.

Article 169

Dans le délai de deux mois, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les armes, les munitions, le matériel de guerre allemands, y compris le matériel quel qu'il soit de défense contre aéronefs, qui existent en Allemagne et qui seront en excédent des quantités autorisées, devront être livrés aux Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées pour être détruits ou mis hors d'usage. Il en sera de même de l'outillage quelconque destiné aux fabrications de guerre, à l'exception de celui qui sera reconnu nécessaire pour l'armement et l'equipement des forces militaires allemandes autorisées.

Cette livraison sera effectuée sur tels points du territoire allemand, qui seront déterminés par les dits Gouvernements.

Dans le même délai, les armes, les munitions et le matériel de guerre provenant de l'étranger, y compris le matériel de défense contre aéronefs, en quelque état qu'ils se trouvent, seront livrés aux dits Gouvernements, qui décideront de la destination à leur donner.

Les armes, munitions et matériel, qui, par suite des réductions successives des forces militaires allemandes, dépasseront les quantités autorisées par les tableaux n° II et III annexés à la présente Section, devront être livrés comme il est dit ci-dessus, dans tels délais que fixeront les conférences d'experts militaires, prévus à l'article 163.

Article 170

L'importation en Allemagne des armes, munitions et matériel de guerre de quelque nature que ce soit, sera strictement prohibée.

Il en sera de même de la fabrication et de l'exportation des armes, munitions et matériel de guerre de quelque nature que ce soit, à destination des pays étrangers.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 171

L'emploi des gaz asphyxiants, toxiques ou similaires, ainsi que de tous liquides, matières ou procédés analogues, étant prohibé, la fabrication et l'importation en sont rigoureusement interdites en Allemagne.

Il en est de même du matériel spécialement destiné à la fabrication, à la conservation ou à l'usage des dits produits ou procédés.

Sont également prohibées la fabrication et l'importation en Allemagne des chars blindés, tanks ou de tout autre engin similaire pouvant servir à des buts de guerre.

Article 172

Dans un délai de trois mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, le Gouvernement allemand fera connaître aux Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées la nature et le mode de fabrication de tous les explosifs, substances toxiques ou autres préparations chimiques, utilisés par lui au cours de la guerre, ou préparés par lui dans le but de les utiliser ainsi.

Chapitre III

Recrutement et instruction militaire.

Article 173

Tout service militaire universel obligatoire sera aboli en Allemagne.

L'armée allemande ne pourra être constitué et recrutée que par voie d'engagements volontaires.

Article 174

L'engagement des sous-officiers et soldats devra être de douze années continues.

La proportion des hommes quittant le service pour quelque cause que ce soit avant l'expiration du terme de leur engagement ne devra pas dépasser, chaque année, cinq pour cent de la totalité des effectifs fixés par le présent Traité (article 160, 1°, alinéa 2).

Article 175

Les officiers qui seront maintenus dans l'armée devront contracter l'engagement d'y servir au moins jusqu'à l'âge de quarante-cinq ans.

Les officiers nouvellement nommés devront contracter l'engagement de servir effectivement au moins pendant vingt-cinq années continues.

Les officiers qui ont précédemment appartenu à des formations quelconques de l'armée et qui ne seront pas conservés dans les unités dont le maintien est autorisé ne devront participer à aucun exercice militaire théorique ou pratique et ne seront soumis à aucune obligation militaire quelconque.

La proportion des officiers quittant le service pour quelque cause que ce soit avant l'expiration du terme de leur engagement ne devra pas dépasser, chaque année, cinq pour cent de l'effectif total des officiers prévu par le présent Traité (article 160, 1°, alinéa 3).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 176

A l'expiration du délai de deux mois, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, il ne subsistera en Allemagne que le nombre d'écoles militaires strictement indispensables au recrutement des officiers des unités autorisées. Ces écoles seront exclusivement destinées au recrutement des officiers de chaque arme, à raison d'une école par arme.

Le nombre des élèves admis à suivre les cours des dites écoles sera strictement proportionné aux vacances à pourvoir dans les cadres des officiers. Les élèves et les cadres compteront dans les effectifs fixés par le présent Traité (article 160, 1°, alinéas 2 et 3).

En conséquence et dans le délai ci-dessus fixé, toutes académies de guerre ou institutions similaires en Allemagne, ainsi que les différentes écoles militaires d'officiers, élèves officiers *(Aspiranten)*, cadets, sous-officiers ou élèves sous-officiers *(Aspiranten)*, autres que les écoles ci-dessus prévues seront supprimées.

Article 177

Les établissements d'enseignement, les universités, les sociétés d'anciens militaires, les associations de tir, sportives ou de tourisme et, d'une manière générale, les associations de toute nature, quel que soit l'âge de leurs membres, ne devront s'occuper d'aucune question militaire.

Il leur sera, notamment, interdit d'instruire ou d'exercer, ou de laisser instruire ou exercer, leurs adhérents dans le métier ou l'emploi des armes de guerre.

Ces sociétés, associations, établissements d'enseignement et universités ne devront avoir aucun lien avec les ministères de la guerre, ni avec aucune autre autorité militaire.

Article 178

Toutes mesures de mobilisation ou tendant à une mobilisation sont interdites.

En aucun cas, les corps de troupe, services ou états-majors ne devront comporter de cadres complémentaires.

Article 179

L'Allemagne s'engage, à partir de la mise en vigueur du présent Traité, à n'accréditer en aucun pays étranger aucune mission militaire, navale, ou aéronautique, et à n'en envoyer et laisser partir aucune; elle s'engage, en outre, à prendre les mesures appropriées pour empêcher les nationaux allemands de quitter son territoire pour s'enrôler dans l'armée, la flotte ou le service aéronautique d'aucune puissance étrangère, ou pour lui être attaché en vue d'aider à son entraînement ou, en général, de donner un concours à l'instruction militaire, navale ou aéronautique dans un pays étranger.

Les Puissances alliées et associées conviennent, en ce qui les concerne, qu'à partir de la mise en vigueur du présent Traité, elles ne devront pas enrôler dans leurs armées, leur flotte ou leurs forces aéronautiques, ni y attacher aucun national allemand en vue d'aider à l'entraînement militaire, ou, en général, d'employer un national allemand comme instructeur militaire, naval ou aéronautique.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Toutefois, la présente disposition ne porte aucune atteinte au droit de la France de recruter la Légion étrangère conformément aux lois et règlements militaires français.

Chapitre IV

Fortifications

Article 180

Tous les ouvrages fortifiés, forteresses et places fortes terrestres, qui seront situés en territoire allemand à l'Ouest d'une ligne tracée à cinquante kilomètres à l'Est du Rhin, seront désarmés et démantelés.

Dans le délai de deux mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, ceux des ouvrages fortifiés, forteresses et places fortes terrestres, qui sont situés sur le territoire non occupé par les troupes alliées et associées, devront être désarmés et, dans un second délai de quatre mois, ils devront être démantelés. Ceux qui sont situés en territoire occupé par les troupes alliées et associées devront être désarmés et démantelés dans les délais qui pourront être fixés par le Haut Commandement allié.

La construction de toute nouvelle fortification, quelles qu'en soient la nature ou l'importance, est interdite dans la zone visée à l'alinéa premier du présent article.

Le système des ouvrages fortifiés des frontières Sud et Est de l'Allemagne sera conservé dans son état actuel.

Tableau No. 1

Situation et effectifs des états-majors de corps d'armée et des divisions d'infanterie et de cavalerie.

Ces tableaux ne constituent pas un effectif déterminé imposé à l'Allemagne; mais les chiffres qui s'y trouvent (nombre d'unités et effectifs) constituent des maxima qui ne doivent, en aucun cas, être dépassés.

I. ÉTATS-MAJORS DE CORPS D'ARMÉE

UNITÉS	Nombre maximum autorisé	Effectif maximum de chaque unité	
		Officiers	Hommes
État-Major de corps d'armée	2	30	150
Total pour les États-Majors		60	300

II. COMPOSITION D'UNE DIVISION D'INFANTERIE

UNITÉS CONSTITUTIVES	Nombre maximum de ces unités dans une même division	Effectif maximum de chaque unité	
		Officiers	Troupe
1	2	3	
État-Major de la division d'infanterie	1	25	70
État-Major de l'infanterie divisionnaire	1	4	30
État-Major de l'artillerie divisionnaire	1	4	30

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1	2	3	
Régiment d'infanterie ..... (Chaque régiment comprend: 3 bataillons d'infanterie. Chaque bataillon comprend: 3 compagnies d'infanterie et 1 compagnie de mitrailleuses).	3	70	2 300
Compagnie de *minenwerfer*	3	6	150
Escadron divisionnaire	1	6	150
Régiment d'artillerie de campagne ..... (Chaque régiment comprend: 3 groupes d'artillerie. Chaque groupe camprend: 3 batteries)	1	85	1 300
Bataillon de pionniers ..... (Ce bataillon comprend: 2 compagnies de pionniers, 1 équipage de ponts, 1 section de projecteurs).	1	12	400
Détachement de liaisons ..... (Ce détachement comprend: 1 détachement téléphonique, 1 section d'écoute, 1 section de colombiers).	1	12	300
Service de Santé divisionnaire	1	20	400
Parcs et convois		14	800
Total pour la division d'infanterie		410	10 830

III. COMPOSITION D'UNE DIVISION DE CAVALERIE

UNITÉS CONSTITUTIVES	Nombre maximum de ces unités dans une même division	Effectif maximum de chaque unité	
		Officiers	Troupe
État-Major d'une division de cavalerie	1	15	50
Régiment de cavalerie ..... (Chaque régiment comprend: 3 escadrons).	6	40	800
Groupe à cheval (à 3 batteries)	1	20	400
Total pour la division de cavalerie		275	5 250

Tableau No. 2

Tableau de l'armement pour la dotation d'un maximum de 7 divisions d'infanterie, 3 divisions de cavalerie et 2 états-majors de corps d'armée.

MATÉRIEL	Division d'infanterie (1)	Pour 7 divisions d'infanterie (2)	Division de cavalerie (3)	Pour 3 divisions de cavalerie (4)	2 E.M. C.A. (5)	TOTAUX de colonnes 2, 4 et 5 (6)
1	2	3	4	5	6	7
Fusils	12 000	84 000	„	„	Cette dotation est à prélever sur l'armement majoré de l'Infanterie des Division	84 000
Carabines	„	„	6 000	18 000		18 000
Mitrailleuses lourdes	108	756	12	36		792
Mitrailleuses légères	162	1 134	„	„		1 134

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1	2	3	4	5	6	7
Minenwerfer moyens	9	63	„	„	Cette dotation est à prélever sur l'armament majoré de l'Infanterie des Divisions	63
Minenwerfer légers	27	189	„	„		189
Pièces 77	24	168	12	36		204
Obusiers 105	12	84	„	„		84

Tableau No. 3

Stocks maxima autorisés.

MATÉRIEL	Nombre maximum d'armes autorisées	Dotation par unité	Totaux maxima
Fusils	84 000	400 coups	40 800 000
Carabines	18 000		
Mitrailleuses lourdes	792	8 000 coups	15 408 000
Mitrailleuses légères	1 134		
Minenwerfer moyens	63	400 coups	25 200
Minenwerfer légers	189	800 coups	151 200
Artillerie de campagne:			
Pièces d'artillerie 77	204	1 000 coups	204 000
Pièces d'artillerie 105	84	800 coups	67 200

Section II

Clauses navales

Article 181

Après l'expiration d'un délai de deux mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les forces de la flotte allemande de guerre ne devront pas dépasser, en bâtiments armés:

6 cuirassés du type *Deutschland* ou *Lothringen*,
6 croiseurs légers,
12 destroyers,
12 torpilleurs,

ou un nombre égal de navires de remplacement construits comme il est dit à l'article 190.

Elles ne devront comprendre aucun bâtiment sous-marin.

Tous autres bâtiments de guerre devront, à moins de clause contraire du présent Traité, être placés en réserve ou recevoir une affectation commerciale.

Article 182

Jusqu'à ce que les dragages prévus par l'article 193 soient terminés, l'Allemagne devra maintenir en état d'armement tel nombre de bâtiments dragueurs, qui sera fixé par les Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées.

Article 183

Après l'expiration du délai de deux mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, la totalité des effectifs dépendant de la marine allemande

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de guerre et affectés tant à l'armement de la flotte, à la défense des côtes, au service de sémaphores, qu'à l'administration et aux services à terre, ne devra pas dépasser quinze mille hommes, officiers et personnel de tous grades et de tous corps compris.

L'effectif total des officiers et « warrant officiers » ne devra pas dépasser quinze cents.

Dans le délai de deux mois à compter de la mise en vigueur du présent Traité, le personnel excédant les effectifs ci-dessus sera démobilisé.

Aucune formation navale ou militaire, ni aucun corps de réserve, ne pourront être constitués en Allemagne pour des services dépendant de la marine en dehors des effectifs ci-dessus fixés.

Article 184

À dater de la mise en vigueur du présent Traité, tous les bâtiments de guerre de surface allemands, qui se trouvent hors des ports allemands, cessent d'appartenir à l'Allemagne qui renonce à touts droits sur les dits bâtiments.

Les bâtiments qui, en exécution des clauses d'Armistice du 11 novembre 1918, sont actuellement internés dans les ports des Puissances alliées et associées sont déclarés définitivement livrés.

Les bâtiments qui se trouvent actuellement internés dans des ports neutres y seront livrés aux Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées. Le Gouvernement allemand devra, dès la mise en vigueur du présent Traité, adresser aux Puissances neutres une notification à cet effet.

Article 185

Dans le délai de deux mois, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les bâtiments de guerre allemands de surface, ci-après énumérés, seront livrés aux Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées, dans les ports alliés qui seront indiqués par les dites Puissances.

Ces bâtiments seront en état de désarmement, ainsi qu'il est prévu à l'article XXIII de l'Armistice du 11 novembre 1918. Toutefois, ils devront avoir toute leur artillerie à bord.

Cuirassés.

Oldenburg.	Posen.
Thuringen.	Westfalen.
Ostfriesland.	Rheinland.
Helgoland.	Nassau.

Croiseurs légers.

Stettin.	Stralsund.
Danzig.	Augsburg.
München.	Kolberg.
Lübeck.	Stuttgart.

et, en outre: quarante-deux destroyers récents et cinquante torpilleurs récents, qui seront désignés par les Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées.

Article 186

Dès la mise en vigueur du présent Traité, le Gouvernement allemand devra faire entreprendre, sous le contrôle des Gouvernements des Principales

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Puissances alliées et associées, la démolition de tous les bâtiments de guerre de surface allemands actuellement en construction.

Article 187

Les croiseurs auxiliaires et bâtiments auxiliaires allemands, ci-après énumérés, seront désarmés et traités comme navires de commerce.

Navires, internés en pays neutres:

Berlin.
Santa Fé.
Seydlitz.
Yorck.

Navires dans les ports allemands:

Ammon.
Answald.
Bosnia.
Cordoba.
Cassel.
Dania.
Rio Negro.
Rio Pardo.
Santa Cruz.
Schwaben.
Solingen.
Steigerwald.
Franken.
Gundomar.
Fürst Bülow.
Gertrud.
Kigoma.
Rugia.
Santa Elena.
Schleswig.
Möwe.
Sierra Ventana.
Chemnitz.
Emil Georg von Strauss.
Hadsburg.
Meteor.
Waltraute.
Scharnhorst.

Article 188

À l'expiration du délai d'un mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, tous les sous-marins allemands, ainsi que les navires de relevage et les docks pour sous-marins, y compris le dock tubulaire, devront avoir été livrés aux Principales Puissancés alliées et associées.

Ceux de ces sous-marins, navires et docks, qui seront reconnus par les dits Gouvernements comme étant en état de naviguer par leurs propres moyens ou d'être remorqués, devront être conduits par les soins du Gouvernement allemand dans tels ports des Pays alliés, qui ont été désignés.

Les autres sous-marins, ainsi que ceux qui se trouvent en cours de construction, seront démolis intégralement par les soins du Gouvernement allemand et sous la surveillance des dits Gouvernements. Cette démolition devra être achevée au plus tard trois mois après la mise en vigueur du présent Traité.

Article 189

Tous objets, machines et matériaux quelconques provenant de la démolition des bâtiments de guerre allemands, quels qu'ils soient, bâtiments de surface ou sous-marins, ne pourront être utilisés que dans un but purement industriel ou commercial.

Ils ne pourront être ni vendus ni cédés à l'étranger.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 190

Il est interdit à l'Allemagne de construire ou acquérir aucun bâtiment de guerre, autre que ceux destinés à remplacer les unités armées prévues par le présent Traité (article 181).

Les bâtiments de remplacement ci-dessus visés ne pourront avoir un déplacement supérieur à:

10 000 tonnes pour les cuirassés,
6 000 — pour les croiseurs légers,
800 — pour les destroyers,
200 — pour les torpilleurs.

Sauf en cas de perte du bâtiment, les unités de différentes classes ne pourront être remplacées qu'après une période de:

20 ans pour les cuirassés et croiseurs;

15 ans pour les destroyers et torpilleurs, à compter du lancement du bâtiment.

Article 191

La construction et l'acquisition de tous bâtiments sous-marins, même de commerce, seront interdits en Allemagne.

Article 192

Les bâtiments armés de la flotte allemande ne pourront avoir, à bord ou en réserve, que les quantités d'armes, de munitions et de matériel de guerre, fixées par les Principales Puissances alliées et associées.

Dans le mois qui suivra la fixation des quantités ci-dessus prévues, les armes, munitions et le matériel de guerre de toute nature y compris les mines et les torpilles, qui se trouvent actuellement entre les mains du Gouvernement allemand et qui sont en excédent des dites quantités, seront livrés aux Gouvernements des dites Puissances dans tels lieux que ceux-ci désigneront. La destruction ou mise hors d'usage en sera effectuée.

Tous autres stocks, dépôts ou réserves d'armes, de munitions ou de matériel naval de guerre de quelque nature que ce soit, sont interdits.

La fabrication sur le territoire allemand et l'exportation des dits articles à destination de pays étrangers seront prohibées.

Article 193

Dès la mise en vigueur du présent Traité, l'Allemagne procédera sans délai au dragage des mines dans les zones suivantes de la mer du Nord, s'étendant à l'Est du 4° 00′ de longitude Est de Greenwich:

1° Entre le 53° 00′ et le 59° 00′ de latitude Nord; 2° au Nord du 60° 30′ de latitude Nord.

L'Allemagne devra maintenir ces zones libres de mines.

L'Allemagne devra également draguer et maintenir libres de mines telles zones de la mer Baltique, qui lui seront ultérieurement désignées par les Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées.

Article 194

Les effectifs de la marine allemande seront exclusivement recrutés par voie d'engagements volontaires, contractés pour une durée d'au moins vingt-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cinq ans continus pour les officiers et « warrant officiers » et douze ans continus pour les sous-officiers et les hommes.

Le nombre des engagements destinés à pourvoir au remplacement du personnel quittant le service pour quelque cause que ce soit avant l'expiration du terme de son engagement, ne devra pas dépasser, chaque année, cinq pour cent de la totalité des effectifs prévus par la présente Section (article 183).

Le personnel qui aura quitté le service de la marine de guerre, ne devra recevoir aucune espèce d'instruction militaire ni reprendre aucun service, soit dans l'armée de mer soit dans l'armée de terre.

Les officiers qui appartiendront à la marine de guerre allemande et qui ne seront pas démobilisés devront prendre l'engagement d'y continuer à servir jusqu'à l'âge de quarante-cinq ans, sauf dans le cas où ils auront quitté le service pour de justes motifs.

Aucun officier ou homme servant dans la marine de commerce ne devra recevoir une instruction militaire quelconque.

Article 195

Afin d'assurer l'entière liberté d'accès de la Baltique à toutes les nations, dans la zone comprise entre les latitudes 55° 27' Nord et 54° 00' Nord et les longitudes 9° 00' et 16° 00' à l'Est du méridien de Greenwich, l'Allemagne ne devra élever aucune fortification ni installer aucune artillerie commandant les routes maritimes entre la mer du Nord et la Baltique. Les fortifications existant actuellement dans cette zone devront être démolies et les canons enlevés sous le contrôle des Puissances alliées et dans les délais fixés par elles.

Le Gouvernement allemand devra mettre à la disposition des Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées toutes les informations hydrographiques complètes, actuellement en sa possession, concernant les routes d'accès entre la Baltique et la mer du Nord.

Article 196

Tous les ouvrages fortifiés, fortifications et places fortes maritimes, autres que ceux mentionnés à la Section XIII (Héligoland) de la Partie III (Clauses politiques européennes) et à l'article 195, et qui sont situés soit à moins de cinquante kilomètres de la côte allemande, soit dans les îles allemandes du littoral, sont considérés comme ayant un caractère défensif et pourront rester dans leur état actuel.

Aucune nouvelle fortification ne devra être construite dans cette zone. L'armement de ces ouvrages, ne devra jamais dépasser, en nombre et calibres des canons, l'armement existant à la date de la mise en vigueur du présent Traité. Le Gouvernement allemand en fera connaître immédiatement la composition à tous les Gouvernements européens.

Après l'expiration d'un délai de deux mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, l'approvisionnement de ces pièces sera uniformément ramené et maintenu à un chiffre maximum de quinze cents coups par pièce pour les calibres de 10,5 et plus petits, et cinq cents coups par pièce pour les calibres supérieurs.

Article 197

Pendant les trois mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, les stations allemandes de télégraphie sans fil à grande puissance de Nauen, Hanovre et Berlin ne devront pas être employée, sans l'autorisation des

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées, pour transmettre des messages relatifs aux questions d'ordre naval, militaire ou politique, intéressant l'Allemagne ou les Puissances qui ont été les alliées de l'Allemagne pendant la guerre. Ces stations pourront transmettre des télégrammes commerciaux, mais seulement sous le contrôle desdits Gouvernements, qui fixeront les longueurs d'onde à employer.

Pendant le même délai, l'Allemagne ne devra pas construire de stations de télégraphie sans fil à grande puissance, tant sur son propre territoire que sur celui de l'Autriche, de la Hongrie, de la Bulgarie ou de la Turquie.

Section III

Clauses concernant l'aéronautique militaire et navale.

Article 198

Les forces militaires de l'Allemagne ne devront comporter aucune aviation militaire ni navale.

L'Allemagne pourra, seulement et pendant une période ne dépassant pas le 1-er octobre 1919, entretenir un chiffre maximum de cent hydravions ou hydroglisseurs, qui seront exclusivement destinés à la recherche des mines sous-marines, seront munis de l'équipement nécessaire à cette fin, et ne devront en aucun cas être porteurs d'armes, de munitions ou bombes, de quelque nature que ce soit.

En plus des moteurs montés sur les hydravions ou hydroglisseurs ci-dessus visés, un seul moteur de rechange pourra être prévu pour chaque moteur de chacun de ces appareils.

Aucun ballon dirigeable ne sera conservé.

Article 199

Dans le délai de deux mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, le personnel de l'aéronautique figurant actuellement sur les contrôles des armées allemandes de terre et de mer sera démobilisé. Toutefois jusqu'au 1-er octobre 1919, l'Allemagne pourra conserver et entretenir un nombre total de mille hommes, officiers compris, pour l'ensemble des cadres, personnel navigant et non navigant, de toutes formations et établissements.

Article 200

Jusqu'á la complète évacuation du territoire allemand par les troupes alliées et associées, les appareils d'aéronautique des Puissances alliées et associées auront en Allemagne liberté de passage à travers les airs, liberté de transit et d'atterrissage.

Article 201

Pendant les six mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, la fabrication et l'importation des aéronefs, pièces d'aéronefs, ainsi que des moteurs d'aéronefs et pièces de moteurs d'aéronefs seront interdites dans tout le territoire de l'Allemagne.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 202

Dès la mise en vigueur du présent Traité, tout le matériel de l'aéronautique militaire et navale, à l'exception des appareils prévus à l'article 198, alinéas 2 et 3, devra être livré aux Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées.

Cette livraison devra être effectuée dans tels lieux que désigneront les dits Gouvernements; elle devra être achevée dans un délai de trois mois.

Dans ce matériel sera compris, en particulier, le matériel qui est ou a été employé ou destiné à des buts de guerre, notamment:

Les avions et hydravions complets, ainsi que ceux en cours de fabrication, en réparation ou en montage.

Les ballons dirigeables en état de vol, en cours de fabrication, en réparation ou en montage.

Les appareils pour la fabrication de l'hydrogène.

Les hangars des ballons dirigeables et abris de toute sorte pour aéronefs.

Jusqu'à leur livraison, les ballons dirigeables seront, aux frais de l'Allemagne, maintenus gonflés d'hydrogène; les appareils pour la fabrication de l'hydrogène ainsi que les abris pour les ballons dirigeables pourront, à la discrétion desdites Puissances, être laissés à l'Allemagne jusqu'au moment de la livraison des ballons dirigeables.

Les moteurs d'aéronefs.

Les cellules.

L'armement (canons, mitrailleuses, fusils-mitrailleurs, lance-bombes, lance-torpilles, appareils de synchronisation, appareils de visée).

Les munitions (cartouches, obus, bombes chargées corps de bombes, stocks d'explosifs ou matières destinées à leur fabrication).

Les instruments de bord.

Les appareils de télégraphie sans fil et les appareils photographiques ou cinématographiques utilisés par l'aéronautique.

Les pièces détachées se rapportant à chacune des catégories qui précèdent.

Le matériel ci-dessus visé ne devra pas être déplacé sans une autorisation spéciale des dits Gouvernements.

Section IV

Commissions interalliées de contrôle.

Article 203

Toutes les clauses militaires, navales et aéronautique, qui sont contenues dans le présent Traité et pour l'exécution desquelles une limite de temps a été fixée, seront exécutées par l'Allemagne sous le contrôle de Commissions interalliées spécialement nommées à cet effet par les Principales Puissances alliées et associeés.

Article 204

Les Commissions interalliées de contrôle seront spécialement chargées de surveiller l'exécution régulière des livraisons, des destructions, démolitions et mises hors d'usage, prévues à la charge du Gouvernement allemand par le présent Traité.

Elles feront connaître aux autorités allemandes les décisions que les Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées se sont réservé

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de prendre ou que l'exécution des clauses militaires, navales ou aéronautiques pourrait nécessiter.

Article 205

Les Commissions interalliées de contrôle pourront installer leurs services au siège du Gouvernement central allemand.

Elles auront la faculté, aussi souvent qu'elles le jugeront utile, de se rendre sur tout point quelconque du territoire allemand, ou d'y envoyer des sous-commissions, ou de charger un ou plusieurs de leurs membres de s'y transporter.

Article 206

Le Gouvernement allemand devra donner aux Commissions interalliées de contrôle et à leurs membres toutes facilités nécessaires à l'accomplissement de leur mission.

Il devra désigner un représentant qualifié auprès de chaque Commission interalliée de contrôle, avec mission de recevoir de celle-ci les communications qu'elle aurait à adresser au Gouvernement allemand, et de lui fournir ou procurer tous renseignements ou documents demandés.

Dans tous les cas, il appartiendra au Gouvernement allemand de fournir à ses frais, tant en personnel qu'en matériel, les moyens d'effectuer les livraisons, destructions, démantèlements, démolitions et mises hors d'usage prévus par le présent Traité.

Article 207

L'entretien et les frais des Commissions de contrôle et les dépenses occasionnées par leur fonctionnement seront supportés par l'Allemagne.

Article 208

La Commission militaire interalliée de contrôle représentera auprès du Gouvernement allemand les Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées, en tout ce qui concerne l'exécution des clauses militaires.

Elle aura notamment pour mission de recevoir du Gouvernement allemand les notifications relatives à l'emplacement des stocks et dépôts de munitions, à l'armement des ouvrages fortifiés, forteresses et places fortes que l'Allemagne est autorisée à conserver, à l'emplacement des usines ou fabriques d'armes, de munitions et de matériel de guerre et à leur fonctionnement.

Elle recevra livraison des armes, munitions et matériel de guerre, fixera les lieux où cette livraison devra être effectuée, surveillera les destructions, démolitions et mises hors d'usage prévues par le présent Traité.

Le Gouvernement allemand devra fournir à la Commission militaire interalliée de contrôle tous les renseignements et documents qu'elle jugera nécessaires pour s'assurer de la complète exécution des clauses militaires, notamment tous documents législatifs, administratifs ou réglementaires.

Article 209

La Commission navale interalliée de contrôle représentera auprès du Gouvernement allemand les Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées, en tout ce qui concerne l'exécution des clauses navales.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Elle aura notamment pour mission de se rendre sur les chantiers de construction et de contrôler la démolition des bâtiments qui s'y trouvent en chantier, de recevoir livraison de tous bâtiments de surface ou sous-marins, navires de relevage, docks, dock tubulaire, et de contrôler les destructions ou démolitions prévues.

Le Gouvernement allemand devra fournir à la Commission navale interalliée de contrôle tous les renseignements et documents qu'elle jugera nécessaires pour s'assurer de la complète exécution des clauses navales, notamment les plans des navires de guerre, la composition de leur armement, les caractéristiques et les modèles de canons, munitions, torpilles, mines, explosifs, appareils de télégraphie sans fil et en général de tout ce qui concerne le matériel naval de guerre, ainsi que tous documents législatifs, administratifs ou réglementaires.

Article 210

La Commission aéronautique interalliée de contrôle représentera auprès du Gouvernement allemand les Gouvernements des Principales Puissances alliées et associées en tout ce qui est relatif à l'exécution des clauses concernant l'aéronautique.

La Commission aura notamment pour mission de recenser le matériel aéronautique se trouvant en territoire allemand, d'inspecter les usines d'avions, de ballons et de moteurs d'aéronefs, les fabriques d'armes, munitions et explosifs pouvant être employés par les aéronefs, de visiter tous aérodromes, hangars, terrains d'atterrissage, parcs et dépôts, d'exercer, s'il y a lieu, le déplacement du matériel prévu et d'en prendre livraison.

Le Gouvernement allemand devra fournir à la Commission aéronautique interalliée de contrôle tous les renseignements et documents législatifs, administratifs ou autres qu'elle jugera nécessaires pour s'assurer de la complète exécution des clauses aéronautiques, notamment un état numérique du personnel appartenant à tous les services aéronautiques allemands, ainsi que du matériel existant, en fabrication ou en commande, une liste complète de tous les établissements travaillant pour l'aéronautique, de leurs emplacements et de tous les hangars et terrains d'atterrissage.

Section V

Clauses générales

Article 211

A l'expiration d'un délai de trois mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, la législation allemande devra avoir été modifiée et devra être maintenue par le Gouvernement allemand en conformité de la présente Partie du présent Traité.

Dans le même délai, toutes les mesures administratives ou autres relatives à l'exécution des dispositions de la présente Partie devront avoir été prises par le Gouvernement allemand.

Article 212

Les dispositions suivantes de l'Armistice du 11 novembre 1918, savoir: l'article VI, les paragraphes, un, deux, six et sept de l'article VII, l'article IX, les clauses I, II et V de l'annexe no 2, ainsi que le Protocole en date du 4 avril 1919 additionnel à l'Armistice du 11 novembre 1918, restent en vigueur

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

en tant que ces dispositions ne sont pas contraires aux stipulations qui précèdent.

Article 213

Aussi longtemps que le présent Traité restera en vigueur, l'Allemagne s'engage à se prêter à toute investigation, que le Conseil de la Société des Nations, votant à la majorité, jugerait nécessaire.

Partie VI

PRISONNIERS DE GUERRE ET SEPULTURES

Section I

Prisonniers de guerre

Article 214

Le rapatriement des prissonniers de guerre et internés civils aura lieu aussitôt que possible après la mise en vigueur du présent Traité et sera effectué avec la plus grande rapidité.

Article 215

Le rapatriement des prisonniers de guerre et internés civils allemands sera, dans les conditions fixées à l'article 214, assuré par les soins d'une Commission composée de Représentants des Puissances alliées et associées d'une part et du Gouvernement allemand d'autre part.

Pour chacune des Puissances alliées et associées, une Sous-Commission composée, uniquement de Représentants de la Puissance intéressée et de Délégués du Gouvernement allemand réglera les détails d'exécution du rapatriement des prisonniers de guerre.

Article 216

Dès leur remise aux mains des autorités allemandes, les prisonniers de guerre et internés civils devront, par les soins de ces dernières, être sans délai renvoyés dans leurs foyers.

Ceux d'entre eux, dont le domicile d'avant-guerre se trouve sur les territoires occupés par les troupes des Puissances alliées et associées, devront également y être renvoyés sous réserve de l'agrément et du contrôle des autorités militaires des armées d'occupation alliées et associées.

Article 217

Tous les frais résultant de ce rapatriement, à partir de la mise en route, seront à la charge du Gouvernement allemand, lequel sera tenu de fournir les transports par terre et par mer ainsi que le personnel technique, qui seront considérés comme nécessaires par la Commission prévue à l'article 215.

Article 218

Les prisonniers de guerre et internés civils soit passibles, soit frappés de peines pour fautes contre la discipline, seront rapatriés sans qu'il soit

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tenu compte de l'achèvement de leur peine ou de la procédure engagée contre eux.

Cette disposition ne s'applique pas aux prisonniers de guerre et internés civils qui seraient punis pour des faits postérieurs au 1-er mai 1919.

Jusqu'à leur rapatriement, tous les prisonniers de guerre et internés civils restent soumis aux règlements en vigueur, notamment au point de vue du travail et de la discipline.

Article 219

Les prisonniers de guerre et internés civils, qui sont passibles ou frappés de peines pour des faits autres que des fautes contre la discipline, pourront être maintenus en détention.

Article 220

Le Gouvernement allemand s'engage à recevoir sur son territoire tous les individus rapatriables sans distinction.

Les prisonniers de guerre ou les nationaux allemands qui désireraient ne pas être rapatriés, pourront être exclus du rapatriement; mais les Gouvernements alliés et associés se réservent le droit, soit de les rapatrier, soit de les conduire dans un pays neutre, soit de les autoriser à résider sur leur territoire.

Le Gouvernement allemand s'engage à ne prendre, contre ces individus ou leurs familles, aucune mesure d'exception, ni à exercer à leur encontre. pour ce motif, aucune répression ou vexation de quelque nature qu'elle soit,

Article 221

Les Gouvernements alliés et associés se réservent le droit de subordonner le rapatriement des prisonniers de guerre et resortissants allemands qui sont en leur pouvoir, à la déclaration et à la mise en liberté immediates par le Gouvernement allemand de tous les prisonniers de guerre ressortissants des Puissances alliées ou associées, qui se trouveraient encore en Allemagne.

Article 222

L'Allemagne s'engage:

1° À donner libre accès aux Commissions de recherche des disparus, à leur fournir tous les moyens de transport utiles, à les laisser pénétrer dans les camps, prisons, hôpitaux et tous autres locaux; à mettre à leur disposition tous documents d'ordre public ou privé, qui peuvent les éclairer dans leurs recherches;

2° À prendre des sanctions contre les fonctionnaires ou particuliers allemands qui auraient dissimulé la présence d'un ressortissant d'une Puissance alliée ou associée ou qui auraient négligé d'en révéler la présence après en avoir eu connaissance.

Article 223

L'Allemagne s'engage à restituer sans délai, dès la mise en vigueur du présent Traité, tous les objets, valeurs ou documents ayant appartenu à des ressortissants des Puissances alliées ou associées et qui auraient été retenus par des autorités allemandes.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 224

Les Hautes Parties Contractantes déclarent renoncer au remboursement réciproque des sommes dues pour l'entretien des prisonniers de guerre sur leurs territoires respectifs.

Section II

Sépultures

Article 225

Les Gouvernements alliés et associés et le Gouvernement allemand feront respecter et entretenir les sépultures des soldats et marins inhumés sur leurs territoires respectifs.

Ils s'engagent à reconnaître toute Commission chargée par l'un ou par l'autre des Gouvernements alliés ou associés, d'identifier, enregistrer, entretenir ou élever des monuments convenables sur les dites sépultures et à faciliter à cette Commission l'accomplissement de ses devoirs.

Ils conviennent en outre de se donner réciproquement, sous réserve des prescriptions de leur législation nationale et des nécessités de l'hygiène publique, toutes facilités pour satisfaire aux demandes de rapatriement des restes de leurs soldats et de leurs marins.

Article 226

Les sépultures des prisonniers de guerre et internés civils, ressortissants des différents États belligérants, décédés en captivité, seront convenablement entretenues dans les conditions prévues à l'article 225 du présent Traité.

Les Gouvernements alliés et associés, d'une part, et le Gouvernement allemand, d'autre part, s'engagent en outre à se fournir réciproquement:

1° La liste complète des décédés avec tous renseignements utiles à leur identification;

2° Toutes indications sur le nombre et l'emplacement des tombes de tous les morts enterrés sans identification.

Partie VII

SANCTIONS

Article 227

Les Puissances alliées et associées mettent en accusation publique Guillaume II de Hohenzollern, ex-empereur d'Allemagne, pour offense suprême contre la morale internationale et l'autorité sacrée des traités.

Un Tribunal spécial sera constitué pour juger l'accusé en lui assurant les garanties essentielles du droit de défense. Il sera composé de cinq juges, nommés par chacune des cinq Puissances suivantes, savoir: les États-Unis d'Amérique, la Grande-Bretagne, la France, l'Italie et le Japon.

Le Tribunal jugera sur motifs inspiré des principes les plus élevés de la politique entre les nations avec le souci d'assurer le respect des obligations solennelles et des engagements internationaux ainsi que de la morale internationale. Il lui appartiendra de déterminer la peine qu'il estimera devoir être appliquée.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Les Puissances alliées et associées adresseront au Gouvernement des Pays-Bas une requête le priant de livrer l'ancien empereur entre leurs mains pour qu'il soit jugé.

Article 228

Le Gouvernement allemand reconnaît aux Puissances alliées et associées la liberté de traduire devant leurs tribunaux militaires les personnes accusées d'avoir commis des actes contraires aux lois et coutumes de la guerre. Les peines prévues par les lois seront appliquées aux personnes reconnues coupables. Cette disposition s'appliquera nonobstant toutes pocédures ou poursuites devant une juridiction de l'Allemagne ou de ses alliés.

Le Gouvernement allemand devra livrer aux Puissances alliées et associées, ou à celle d'entre elles qui lui en adressera la requête, toutes personnes qui, étant accusées d'avoir commis un acte contraire aux lois et coutumes de la guerre, lui seraient désignées soit nominativement, soit par le grade, la fonction ou l'emploi auxquels les personnes auraient été affectées par les autorités allemandes.

Article 229

Les auteurs d'actes contre les ressortissants d'une des Puissances alliées et associées seront traduits devant les tribunaux militaires de cette Puissance.

Les auteurs d'actes commis contre des ressortissants de plusieurs Puissances alliées et associées seront traduits devant des tribunaux militaires composés de membres appartenant aux tribunaux militaires des Puissances intéressées.

Dans tous les cas, l'accusé aura droit à désigner lui-même son avocat.

Article 230

Le Gouvernement allemand s'engage à fournir tous documents et renseignements, de quelque nature que ce soit, dont la production serait jugée nécessaire pour la connaissance complète des faits incriminés, la recherche des coupables et l'appréciation exacte des responsabilités.

Partie VIII

RÉPARATIONS

Section I

Dispositions générales

Article 231

Les Gouvernements alliés et associés déclarent et l'Allemagne reconnaît que l'Allemagne et ses alliés sont responsables, pour les avoir causés, de toutes les pertes et de tous les dommages subis par les Gouvernements alliés et associés et leurs nationaux en conséquence de la guerre, qui leur a été imposée par l'agression de l'Allemagne et de ses alliés.

Article 232

Les Gouvernements alliés et associés reconnaissent que les ressources de l'Allemagne ne sont pas suffisantes — en tenant compte de la diminution

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

permanente de ces ressources qui résulte des autres dispositions du présent Traité, — pour assurer complète réparation de toutes ces pertes et de tous ces dommages.

Les Gouvernements alliés et associés exigent toutefois, et l'Allemagne en prend l'engagement, que soient réparés tous les dommages causés à la population civile de chacune des Puissances alliées et associées et à ses biens, pendant la période où cette Puissance a été en état de belligérance avec l'Allemagne, par la dite agression par terre, par mer et par les airs, et, d'une façon générale, tous les dommages tels qu'ils sont définis à l'Annexe I ci-jointe.

En exécution des engagements pris antérieurement par l'Allemagne relativement aux restaurations et restitutions intégrales dues à la Belgique, l'Allemagne s'oblige, en sus des compensations de dommages prévues d'autre part à la présente Partie, et en conséquence de la violation du Traité de 1839, à effectuer le remboursement de toutes les sommes que la Belgique a empruntées aux Gouvernements alliés et associés jusqu'au 11 novembre 1918, y compris l'intérêt à 5% (cinq pour cent) par an des dites sommes. Le montant de ces sommes sera déterminé par la Commission des réparations, et le Gouvernement allemand s'engage à faire immédiatement une émission correspondante de bons spéciaux au porteur payables en marks or le 1-er mai 1926 ou, au choix du Gouvernement allemand, le 1-er mai de toute année antérieure à 1926. Sous réserve des dispositions ci-dessus, la forme de ces bons sera déterminée par la Commission des réparations. Les dits bons seront remis à la Commission des réparations, qui aura pouvoir de les recevoir et d'en accuser réception au nom de la Belgique.

Article 233

Le montant des dits dommages, pour lesquels réparation est due par l'Allemagne, sera fixé par une Commission interalliée, qui prendra le titre de *Commission des réparations* et sera constituée dans la forme et avec les pouvoirs indiqués ci-après et aux Annexes II à VII ci-jointes.

Cette Commission étudiera les réclamations et donnera au Gouvernement allemand l'équitable faculté de se faire entendre.

Les conclusions de cette Commission, en ce qui concerne le montant des dommages déterminés ci-dessus, seront rédigées et notifiées au Gouvernement allemand le 1-er mai 1921 au plus tard, comme représentant le total de ses obligations.

La Commission établira concurremment un état de payements en prévoyant les époques et les modalités de l'acquittement par l'Allemagne de l'intégralité de sa dette dans une période de trente ans, à dater du 1-er mai 1921. Au cas cependant où, au cours de la dite période, l'Allemagne manquerait à l'acquittemenet de sa dette, le règlement de tout solde restant impayé pourra être reporté aux années suivantes, à la volonté de la Commission, ou pourra faire l'objet d'un traitement différent, dans telles conditions que détermineront les Gouvernements alliés et associés, agissant suivant la procédure prévue à la présente Partie du présent Traité.

Article 234

La Commission des réparations devra, après le 1-er mai 1921, étudier, de temps à autre, les ressources et les capacités de l'Allemagne, et, après avoir donné aux représentants de ce pays l'équitable faculté de se faire entendre, elle aura tous pouvoirs pour étendre la période et modifier les modalités des payements à prévoir en conformité de l'article 233; mais elle ne pourra faire

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

remise d'aucune somme sans l'autorisation spéciale des divers Gouvernements représentés à la Commission.

Article 235

Afin de permettre aux Puissances alliées et associées d'entreprendre dès maintenant la restauration de leur vie industrielle et économique, en attendant la fixation définitive du montant de leurs réclamations, l'Allemagne payera, pendant les années 1919 et 1920 et les quatre premiers mois de 1921, en autant de versements et suivant telles modalités (en or, en marchandises, en navires, en valeurs ou autrement) que la Commission des réparations pourra fixer, l'équivalent de 20 000 000 000 (vingt milliards) marks or à valoir sur les créances ci-dessus; sur cette somme les frais de l'armée d'occupation après l'Armistice du 11 novembre 1918 seront d'abord payés, et telles quantités de produits alimentaires et de matières premières, qui pourront être jugées, par les Gouvernements des Principales Puissances alliées et asociées, nécessaires pour permettre à l'Allemagne de faire face à son obligation de réparer, pourront aussi, avec l'approbation des dits Gouvernements, être payées par imputation sur la dite somme. Le solde viendra en déduction des sommes dues par l'Allemagne à titre de réparations. L'Allemagne remettra en outre les bons prescrits au paragraphe 12 (*c*) de l'Annexe II ci-jointe.

Article 236

L'Allemagne accepte, en outre, que ses ressources économiques soient directement affectées aux réparations, comme il est spécifié aux Annexes III, IV, V et VI, relatives respectivement à la marine marchande, aux restaurations matérielles, au charbon et à ses dérivés, aux matières colorantes et autres produits chimiques: étant toujours entendu que la valeur des biens transférés et de l'utilisation qui en sera faite conformément aux dites Anexes sera, après avoir été fixée de la manière qui y est prescrite, portée au crédit de l'Allemagne et viendra en déduction des obligations prévues aux articles ci-dessus.

Article 237

Les versements successifs, y compris ceux visés aux articles précédents, effectués par l'Allemagne pour satisfaire, aux réclamations ci-dessus, seront répartis par les Gouvernements alliés et associés suivant les proportions déterminées par eux à l'avance et fondées sur l'équité et les droits de chacun.

En vue de cette répartition, la valeur des biens transférés et des services rendus conformément à l'article 243 et aux Annexes III, IV, V, VI et VII sera calculée de la même façon que les payements effectués la même année.

Article 238

En sus des payements ci-dessus prévus, l'Allemagne effectuera, en se conformant à la procédure établie par la Commission des réparations, la restitution en espèces des espèces enlevées, saisies ou séquestrées ainsi que la restitution des animaux, des objets de toute sorte et des valeurs enlevés, saisis ou séquestrés, dans les cas où il sera possible de les identifier sur le territoire de l'Allemagne ou sur celui de ses alliés.

Jusqu'à l'établissement de cette procédure, les restitutions devront continuer conformément aux stipulations de l'Armistice du 11 novembre 1918, de ses renouvellements et des Protocoles intervenus.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 239

Le Gouvernement allemand s'engage à opérer immédiatement les restitutions prévues par l'article 238 ci-dessus et à effectuer les payements et les livraisons prévus par les articles 233, 234, 235 et 236.

Article 240

Le Gouvernement allemand reconnaît la Commission prévue par l'article 233, telle qu'elle pourra être constituée par les Gouvernements alliés et associés conformément à l'Annexe II; il lui reconnaît irrévocablement la possession et l'exercice des droits et pouvoirs que lui confère le présent Traité.

Le Gouvernement allemand fournira à la Commission tous les renseignements, dont elle pourra avoir besoin sur la situation et les opérations financières et sur les biens, la capacité de production, les aprovisionnements et la production courante des matières premières et objets manufacturés de l'Allemagne et de ses ressortissants; il donnera également toutes informations relatives aux opérations militaires, dont la connaissance serait jugée nécessaire par la Commission pour fixer les obligations de l'Allemagne telles qu'elles sont définies à l'Annexe I.

Le Gouvernement allemand accordera aux membres de la Commission et à ses agents autorisés tous les droits et immunités dont jouissent en Allemagne les agents diplomatiques dûment accrédités des Puissances amies.

L'Allemagne accepte, en outre, de supporter les émoluments et les frais de la Commission et de tel personnel qu'elle pourra employer.

Article 241

L'Allemagne s'engage à faire promulguer, à maintenir en vigueur et à publier toute législation, tous règlements et décrets qui pourraient être nécessaires pour assurer la complète exécution des présentes stipulations.

Article 242

Les dispositions de la présente Partie du présent Traité ne s'appliquent pas aux propriétés, droits et intérêts visés aux Sections III et IV de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité, non plus qu'au produit de leur liquidation, sauf en ce qui concerne le solde définitif en faveur de l'Allemagne, mentionnée à l'article 243 *a*).

Article 243

Seront portés au crédit de l'Allemagne, au titre de ses obligations de réparer, les éléments suivants:

a) Tout solde définitif en faveur de l'Allemagne visé à la Section V (Alsace-Lorraine) de la Partie III (Clauses politiques européennes) et aux Sections III et IV de la Partie X (Clauses économiques) du présent Traité;

b) Toutes sommes dues à l'Allemagne du chef des cessions visées à la Section IV (Bassin de la Sarre) de la Partie III (Clauses politiques européennes), à la Partie IX (Clauses financières) et à la Partie XII (Ports, Voies d'eau et Voies ferrées);

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

c) Toutes sommes que la Commission jugerait devoir être portées au crédit de l'Allemagne à valoir sur tous autres transferts de propriétés, droits, concessions ou autres intérêts prévus par le présent Traité.

En aucun cas, toutefois, les restitutions effectuées en vertu de l'article 238 de la présente Partie ne pourront être portées au crédit de l'Allemagne.

Article 244

La cession des câbles sous-marins allemands, qui ne sont pas l'objet d'une disposition particulière du présent Traité, est réglée par l'Annexe VII ci-jointe.

Annexe I

Compensation peut être réclamée de l'Allemagne, conformément à l'article 232 ci-dessus, pour la totalité des dommages rentrant dans les catégories ci-après:

1° Dommages causés aux civils atteints dans leur personne ou dans leur vie et aux survivants qui étaient à la charge de ces civils par tous actes de guerre, y compris les bombardements ou autres attaques par terre, par mer ou par la voie des airs, et toutes leurs conséquences directes ou de toutes opérations de guerre des deux groupes de belligérants, en quelque endroit que ce soit.

2° Dommages causés par l'Allemagne ou ses alliées aux civils victimes d'actes de cruauté, de violence ou de mauvais traitements (y compris les atteintes à la vie ou à la santé par suite d'emprisonnement, de déportation, d'internement ou d'évacuation, d'abandon en mer ou de travail forcé), en quelque endroit que ce soit, et aux survivants qui étaient à la charge de ces victimes.

3° Dommages causés par l'Allemagne ou ses alliés, sur leur territoire ou en territoire occupé ou envahi, aux civils victimes de tous actes ayant porté atteinte à la santé, à la capacité de travail ou à l'honneur, et aux survivants, qui étaient à la charge de ces victimes.

4° Dommages causés par toute espèce de mauvais traitements aux prisonniers de guerre.

5° En tant que dommage causé aux peuples des Puissances alliées et associées, toutes pensions ou compensations de même nature aux victimes militaires de la guerre (armées de terre, de mer ou forces aériennes), mutilés, blessés, malades ou invalides, et aux personnes dont ces victimes étaient le soutien; le montant des sommes dues aux Gouvernements aliés et associés sera calculé pour chacun des dits Gouvernements, à la valeur capitalisée, à la date de la mise en vigueur du présent Traité, des dites pensions ou compensations, sur la base des tarifs en vigueur en France, à la date ci-dessus.

6° Frais de l'assistance fournie par les Gouvernements des Puissances alliées et associées aux prisonniers de guerre, à leurs familles ou aux personnes dont ils étaient le soutien.

7° Allocations données par les Gouvernements des Puissances alliées et associées aux familles et aux autres personnes à la charge des mobilisée ou de tous ceux qui ont servi dans l'armée; le montant des sommes qui leur sont dues pour chacune des années au cours desquelles des hostilités se sont produites sera calculé, pour chacun des dits Gouvernements, sur la base du tarif moyen appliqué en France, pendant la dite année, aux payements de cette nature.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

8° Dommages causés à des civils par suite de l'obligation qui leur a été imposée par l'Allemagne ou ses alliés de travailler sans une juste rémunération.

9° Dommages relatifs à toutes propriétés, en quelque lieu qu'elles soient situées, appartenant à l'une des Puissances alliés et associées ou à leurs ressortissants (exception faite des ouvrages et du matériel militaires ou navals) qui ont été enlevées, saisies, endommagées ou détruits par les actes de l'Allemagne ou ses alliés sur terre, sur mer ou dans les airs, ou dommages causés en conséquence directe des hostilités ou de toutes opérations de guerre.

10° Dommages causés sous forme de prélèvements, amendes ou exations similaires de l'Allemagne ou de ses alliés au détriment des populations civiles.

Annexe II

§ 1-er

La Commission prévue par l'article 233 prendra le titre de « Commission des réparations »; elle sera désignée dans les articles ci-après par les mots « la Commission ».

§ 2

Des Délégués à la Commission seront nommés par les États-Unis d'Amérique, la Grande-Bretagne, la France, l'Italie, le Japon, la Bélgique et l'État Serbe-Croate-Slovène. Chacune de ces Puissances nommera un Délégué, elle nommera également un Délégué adjoint qui le remplacera en cas de maladie ou d'absence forcée, mais qui, en toute autre circonstance, aura seulement le droit d'assister aux débats sans y prendre aucune part.

En aucun cas, les Délégués de plus de cinq des Puissances ci-dessus n'auront le droit de prendre part aux débats de la Commission et d'émettre des votes. Les Délégués des États-Unis, de la Grande-Bretagne, de la France et de l'Italie auront toujours ce droit. Le Délégué de la Belgique aura ce droit dans tous les cas autres que ceux visés ci-après. Le Délégué du Japon aura ce droit dans les cas où seront examinées des questions relatives aux dommages sur mer, ainsi que des questions prévues par l'article 260 de la Partie IX (Clauses financières) dans lesquelles les intérêts du Japon sont en jeu. Le Délégué de l'État Serbe-Croate-Slovène aura ce droit lorsque des questions relatives à l'Autriche, à la Hongrie ou à la Bulgarie seront examinées.

Chacun des Gouvernements représentés à la Commission aura le droit de s'en retirer après un préavis de douze mois notifié à la Commission et confirmé au cours du sixième mois après la date de la notification primitive.

§ 3

Telle d'entre les autres Puissances alliées et associées, qui pourra être intéressée, aura le droit de nommer un Delégué qui ne sera présent et n'agira, en qualité d'assesseur, que lorsque les créances et intérêts de la dite Puissance seront examinés ou discutés; ce Délégué n'aura pas le droit de vote.

§ 4

En cas de mort, démission ou rappel de tout Délégué, Délégué adjoint ou assesseur, un successeur devra lui être désigné aussitôt que possible.

§ 5

La Commission aura son principal bureau permanent à Paris et y tiendra sa première réunion dans le plus bref délai possible après la mise en vigueur du présent Traité; elle se réunira ensuite en tels lieux et à telles époques

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

qu'elle estimera convenables et qui pourront être nécessaires en vue de l'accomplissement le plus rapide de ses obligations.

§ 6

Dès sa première réunion, la Commission élira, parmi les dits Délégués visés ci-dessus, un Président et un Vice-Président, qui resteront en fonctions pendant une année et seront rééligibles; si le poste de Président ou de Vice-Président devient vacant au cours d'une période annuelle, la Commission procédera immédiatement à une nouvelle élection pour le reste de la dite période.

§ 7

La Commission est autorisée à nommer tous fonctionnaires, agents et employés ,qui peuvent être nécessaires pour l'exécution de ses fonctions, et à fixer leur rémunération, à constituer des comités, dont les membres ne seront pas nécessairement ceux de la Commission, et à prendre toutes mesures d'exécution nécessaires pour l'accomplissement de sa tâche, à déléguer autorité et pleins pouvoirs à ses fonctionaires, agents et comités.

§ 8

Toutes les délibérations de la Commission seront secrètes, à moins que, pour des raisons spéciales, la Commission, dans des cas particuliers, n'en décide autrement.

§ 9

La Commission devra, dans les délais qu'elle fixera de temps à autre, et si le Gouvernement allemand en fait la demande, entendre tous arguments et témoignages présentés par l'Allemagne sur toutes questions se rattachant à sa capacité de payement.

§ 10

La Commission étudiera les réclamations et donnera au Gouvernement allemand l'équitable faculté de se faire entendre, sans qu'il puisse prendre aucune part, quelle qu'elle soit, aux décisions de la Commission. La Commission donnera la même faculté aux alliés de l'Allemagne, lorsqu'elle jugera que leurs intérêts sont en jeu.

§ 11

La Commission ne sera liée par aucune législation ni par aucun code particuliers, ni par aucune règle spéciale concernant l'instruction ou la procédure; elle sera guidée par la justice, l'équité et la bonne foi. Ses décisions devront se conformer à des principes et à des règles uniformes dans tous les cas où ces principes et ces règles seront applicables. Elle fixera les règles relatives aux modes de preuve des réclamations. Elle pourra employer toute méthode légitime de calcul.

§ 12

La Commission aura tous les pouvoirs et exercera toutes les attributions à elle conférés par le présent Traité.

La Commission aura, d'une façon générale, les pouvoirs de contrôle et d'exécution les plus étendus en ce qui concerne le problème des réparations tel qu'il est traité dans la présente Partie du présent Traité et aura pouvoir d'en interpréter les dispositions. Sous réserve des dispositions du présent Traité, la Commission est constituée par l'ensemble des Gouvernements

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

alliés et associés visés aux paragraphes 2 et 3 comme leur représentant exclusif, pour leur part respective, en vue de recevoir, vendre, conserver et répartir le payement des réparations à effectuer par l'Allemagne aux termes de la présente Partie du présent Traité. Elle devra se conformer aux conditions et dispositions suivantes:

a) Toute fraction du montant total des créances vérifiées qui ne sera pas payée en or, ou en navires, valeurs et marchandises ou de toute autre façon, devra être couverte par l'Allemagne dans des conditions que la Commission déterminera par la remise, à titre de garantie, d'un montant équivalent de bons, de titres d'obligations ou autres en vue de constituer une reconnaissance de la fraction de dette dont il s'agit.

b) En estimant périodiquement la capacité de payement de l'Allemagne, la Commission examinera le système fiscal allemand: 1° afin que tous les revenus de l'Allemagne, y compris les revenus destinés au service ou à l'acquittement de tout emprunt intérieur, soient affectés par privilège au payement des sommes dues par elle à titre de réparations, et 2° de façon à acquérir la certitude qu'en général le système fiscal allemand est tout à fait aussi lourd, proportionnellement, que celui d'une quelconque des Puissance représentées à la Commission.

c) Afin de faciliter et de poursuivre la restauration immédiate de la vie économique des Pays alliés et associés, la Commission, ainsi qu'il est prévu à l'article 235, recevra de l'Allemagne, comme garantie et reconnaissance de sa dette, un premier versement de bons au porteur en or, libres de taxe ou impôts de toute nature, établis ou susceptibles de l'être par les Gouvernements de l'Empire ou des États allemands ou par toute autorité en dépendant; ces bons seront remis en acompte et en trois fractions, comme il est dit ci-après (le mark or étant payable conformément à l'article 262 de la Partie IX ⟨Clauses financières⟩ du présent Traité):

1° Pour être émis immédiatement, 20 milliards (vingt milliards) de marks or en bons au porteur, payables jusqu'au 1-er mai 1921 au plus tard, sans intérêts; on appliquera notamment à l'amortissement de ces bons les versements que l'Allemagne s'est engagée à effectuer conformément à l'article 235, déduction faite des sommes affectées au remboursement des dépenses d'entretien des troupes d'occupation et au payement des dépenses du ravitaillement en vivres et matières premières; ceux de ces bons qui n'auraient pas été amortis à la date du 1-er mai 1921 seront alors échangés contre de nouveaux bons du même type que ceux prévus ci-après (12, *c)*, 2°).

2° Pour être émis immédiatement, 40 milliards (quarante milliards) de marks or en bons au porteur, portant intérêts à 2/1 2 % (deux et demi pour cent) entre 1921 et 1926 et ensuite à 5% (cinq pour cent) avec 1% (un pour cent) en supplément pour l'amortissement, à partir de 1926 sur le montant total l'émission.

3° Pour être délivré immédiatement, en couverture, un engagement écrit d'émettre à titre de nouveau versement, et seulement lorsque la Commission sera convaincue que l'Allemagne peut assurer le service des intérêts et du fonds d'amortissement des dits bons, 40 milliards (quarante milliards) de marks or en bons au porteur, portant intérêts à 5 p. % (cinq pour cent), les époques et le mode de payement du principal et des intérêts devant être déterminés par la Commission.

Les dates auxquelles les intérêts sont dus, le mode d'emploi du fonds d'amortissement et toutes questions analogues relatives à l'émission, à la gestion et à la réglementation de l'émission des bons seront déterminés de temps à autre par la Commission.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De nouvelles émissions, à titre de reconnaissance et de garantie, peuvent être exigées dans les conditions que la Commission déterminera ultérieurement, de temps à autre.

d) Au cas où des bons, obligations ou autres reconnaissances de dettes émis par l'Allemagne, comme garantie ou reconnaissance de sa dette de réparation, seraient attribués, à titre définitif et non à titre de garantie, à des personnes autres que les divers Gouvernements au profit desquels a été fixé à l'origine le montant de la dette de réparation de l'Allemagne, la dite dette sera à l'égard de ces derniers considérée comme éteinte, pour un montant correspondant à la valeur nominale des bons qui ont été ainsi attribués définitivement et l'obligation de l'Allemagne afférente aux dits bons sera limité à l'obligation qui y est exprimée.

e) Les frais nécessités par les réparations et reconstructions des propriétés situées dans les régions envahies et dévastées, y compris la réinstallation des mobiliers, des machines et de tout matériel, seront évalués au coût de réparation et de reconstruction à l'époque où les travaux seront exécutés.

f) Les décisions de la Commission relatives à une remise totale ou partielle, en capital ou en intérêts, de toute dette vérifiée de l'Allemagne devront être motivées.

§ 13

En ce qui concerne les votes, la Commission se conformera aux règles suivantes:

Quand la Commission prend une décision, les votes de tous les Délégués ayant le droit de voter, ou, en l'absence de certains d'entre eux, de leurs Délégués adjoints, seront enregistrés. L'abstention est considérée comme un vote émis contre la proposition en discussion. Les assesseurs n'ont pas le droit de vote.

Sur les question suivantes l'unanimité est nécessaire:

a) Questions intéressant la souveraineté des Puissances alliées et associées ou concernant la remise de toute ou partie de la dette ou des obligations de l'Allemagne:

b) Questions relatives au montant et aux conditions des bons et autres titres d'obligations à remettre par le Gouvernement allemand et à la fixation de l'époque et du mode de leur vente, négociation ou répartition;

c) Tout report total ou partiel, au delà de l'année 1930, des payements venant à échéance entre le 1-er mai 1921 et la fin de 1926 incluse;

d) Tout report total ou partiel, pour une durée supérieure à trois années, des payements venant à échéance après 1926;

e) Questions relatives à l'application, dans un cas particulier, d'une méthode d'évaluation des dommages différente de celle qui a été précédemment adoptée dans un cas semblable;

f) Questions d'interprétation des dispositions de la présente Partie du présent Traité.

Toutes autres questions seront résolues par un vote à la majorité.

Au cas où surgirait entre les Délégués un conflit d'opinion sur la question de savoir si une espèce déterminée est une de celles dont la décision exige ou non un vote unanime et au cas où ce conflit ne pourrait être résolu par un appel à leurs Gouvernements, les Gouvernements alliés et associés s'engagent à déférer immédiatement ce conflit à l'arbitrage d'une personne impartiale sur la désignation de laquelle ils se mettront d'accord et dont ils s'engagent à accepter la sentence.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 14

Les décisions prises par la Commission en conformité des pouvoirs qui lui sont conférés seront aussitôt exécutoires et pourront recevoir application immédiate sans autre formalité.

§ 15

La Commission remettra à chaque Puissance intéressée, en telle forme qu'elle fixera:

1° Un certificat mentionnant qu'elle détient pour le compte de la dite Puissance des bons des émissions susmentionnées, le dit certificat pouvant, sur la demande de la Puissance dont il s'agit, être divisé en un nombre de coupures n'excédant pas cinq;

2° De temps à autre, des certificats mentionnant qu'elle détient pour le compte de la dite Puissance tous autres biens livrés par l'Allemagne en acompte sur sa dette pour réparations.

Les certificats susvisés seront nominatifs et pourront, après notification à la Commission, être transmis par voie d'endossement.

Lorsque des bons sont émis pour être vendus ou négociés et lorsque des biens sont livrés par la Commission, un montant correspondant de certificat doit être retiré.

§ 16

Le Gouvernement allemand sera débité, à partir du 1-er mai 1921, de l'intérêt sur sa dette telle qu'elle aura été fixée par la Commission, déduction faite de tous versements effectués sous forme de payements en espèces ou leurs équivalents ou en bons émis au profit de la Commission et de tous payements visés à l'article 243. Le taux de cet intérêt sera fixé à 5 p. %, à moins que la Commission n'estime, à quelque date ultérieure, que les circonstances justifient une modification de ce taux.

La Commission, en fixant au 1-er mai 1921 le montant global de la dette de l'Allemagne, pourra tenir compte des intérêts dus sur les sommes afférentes à la réparation des dommages matériels à partir du 11 novembre 1918 jusqu'au 1-er mai 1921.

§ 17

En cas de manquement par l'Allemagne à l'exécution qui lui incombe de l'une quelconque des obligations visées à la présente Partie du présent Traité, la Commission signalera immédiatement cette inexécution à chacune des Puissance intéressées en y joignant toutes propositions qui lui paraîtront opportunes au sujet des mesures à prendre en raison de cette inexécution.

§ 18

Les mesures que les Puissances alliées et associées auront le droit de prendre en cas de manquement volontaire par l'Allemagne, et que l'Allemagne s'engage à ne pas considérer comme des actes d'hostilité, peuvent comprendre des actes de prohibitions et de représailles économiques et financières et, en général, telles autres mesures que les Gouvernements respectifs pourront estimer nécessitées par les circonstances.

§ 19

Les payements, qui doivent être effectués en or ou ses équivalents en acompte sur les réclamations vérifiées des Puissances alliées et associées peuvent à tout moment être acceptés par la Commission sous forme de biens

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mobiliers et immobiliers, de marchandises, entreprises, droits et concessions en territoires allemands ou en dehors de ces territoires, de navires, obligations, actions ou valeurs de toute nature ou monnaies de l'Allemagne ou d'autres États; leur valeur de remplacement par rapport à l'or étant fixée à un taux juste et loyal par la Commission elle-même.

§ 20

La Commission, en fixant ou acceptant les payements qui s'effectueront par remise de biens ou droits déterminés, tiendra compte de tous droits et intérêts légitimes des Puissances alliées et associées ou neutres et de leurs ressortissants dans les dits.

§ 21

Aucun membre de la Commission ne sera responsable, si ce n'est vis-à-vis du Gouvernement qui l'a désigné, de tout acte ou omission dérivant de ses fonctions. Aucun des Gouvernements alliés et associés n'assume de responsabilité pour le compte d'aucun autre Gouvernement.

§ 22

Sous réserve des stipulations du présent Traité, la présente Annexe pourra être amendée par la décision unanime des Gouvernements représentés à la Commission.

§ 23

Quand l'Allemagne et ses Alliés se seront acquittés de toutes sommes dues par eux en exécution du présent Traité ou des décisions de la Commission et quand toutes les sommes reçues ou leurs équivalents auront été réparties entre les Puissances intéressées, la Commission sera dissoute.

Annexe III

§ 1er

L'Allemagne reconnaît le droit des Puissances alliées et associées au remplacement tonneau pour tonneau (jauge brute) et catégorie pour catégorie de tous les navires et bateaux de commerce et de pêche perdus ou endommagés par faits de guerre.

Toutefois, et bien que les navires et bateaux allemands existant à ce jour représentent un tonnage très inférieur à celui des pertes subies par les Puissances alliées et associées, en conséquence de l'agression allemande, le droit reconnu ci-dessus sera exercé sur ces navires et bateaux allemands dans les conditions suivantes:

Le Gouvernement allemand, en son nom et de façon à lier tous autres intéressés, cède aux Gouvernements alliés et associés la propriété de tous navires marchands de 1 600 tonnes brutes et au-dessus appartenant à ses ressortissants, ainsi que la moitié en tonnage des navires dont le tonnage brut est compris entre 1 000 et 1 600 tonnes et le quart en tonnage des chalutiers à vapeur, ainsi que le quart en tonnage des autres bateaux de pêche.

§ 2

Le Gouvernement allemand, dans un délai de deux mois après la mise en vigueur du présent Traité, remettra à la Commission des réparations tous les navires et bateaux visés par le paragraphe 1er.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 3

Les navires et bateaux visés par le paragraphe 1er comprennent tous les navires et bateaux: *a)* battant ou ayant le droit de battre le pavillion marchand allemand; ou *b)* appartenant à un ressortissant allemand, à une société ou à une compagnie allemande ou à une société ou compagnie d'un pays autre que les Pays alliés ou associés et sous le contrôle ou la direction de ressortissants allemands; ou *c)* actuellement en construction: 1° en Allemagne; 2° dans des pays autres que les Pays alliés ou associés pour le compte d'un ressortissant allemand, d'une société ou d'une compagnie allemande;

§ 4

Afin de fournir des titres de propriété pour chacun des navires remis comme ci-dessus, le Gouvernement allemand:

a) Remettra pour chaque navire à la Commission des réparations, suivant sa demande, un acte de vente ou tout autre titre de propriété établissant le transfert à la dite Commission de la pleine propriété du navire libre de tous privilèges, hypothèques et charges quelconques;

b) Prendra toutes mesures qui pourront être indiquées par la Commission des réparations pour assurer la mise de ces navires à la disposition de la dite Commission.

§ 5

Comme mode suplémentaire de réparation partielle, l'Allemagne s'engage à faire construire des navires de commerce, sur les chantiers allemands, pour le compte des Gouvernements alliés et associés de la façon suivante:

a) Dans un délai de trois mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, la Commission des réparations notifiera au Gouvernement allemand le montant du tonnage à mettre en chantier dans chacune des deux années qui suivront les trois mois ci-dessus mentionnées;

b) Dans le délai de deux ans à dater de la mise en vigueur du présent Traité, la Commission des réparations notifiera au Gouvernement allemand le montant du tonnage à mettre en chantier dans chacune des trois années qui suivront les deux années ci-dessus mentionnées;

c) Le montant du tonnage à mettre en chantier pour chaque année ne dépassera pas 200 000 tonneaux de jauge brute;

d) Les spécifications des navires à construire, les conditions dans lesquelles ils devront être construits ou livrés, le prix par tonneau pour lequel ils devront être portés en compte par la Commission des réparations, et toutes autres questions relatives à la commande, à la construction et à la livraison des navires ainsi qu'à leur entrée en compte, seront déterminés par la dite Commission.

§ 6

L'Allemagne s'engage à restituer en nature et en état normal d'entretien aux Puissances aliées et associées, dans un délai de deux mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, conformément à une procédure qui sera établie par la Commission des réparations, tous les bateaux et autres engins mobiles de navigation fluviale qui, depuis le 1er août 1914, ont passé, à un titre quelconque en sa possession ou en possession de l'un de ses ressortissants, et qui pourront être identifiés.

En vue de compenser les pertes du tonnage fluvial, dues à n'importe quelle cause, subies pendant la guerre les Puissances alliées et associées et

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

qui ne pourront pas être réparées par les restitutions prescrites ci-dessus, l'Allemagne s'engage à céder à la Commission des réparations une partie de sa batellerie fluviale jusqu'à concurrence du montant de ces pertes, la dite cession ne pouvant dépasser 20 p. 100 du total de cette batellerie telle qu'elle existait à la date du 11 novembre 1918.

Les modalités de cette cession seront réglées par les arbitres prévus à l'article 339 de la Partie XII (Ports, Voies d'eau et Voies ferrées) du présent Traité, qui sont chargés de résoudre les difficultés relatives à la répartition du tonnage fluviale et résultant du nouveau régime international de certains réseaux fluviaux ou des modifications territoriales affectant ces réseaux.

§ 7

L'Allemagne s'engage à prendre toutes les mesures que la Commission des réparations peut lui indiquer en vue d'obtenir le plein droit de propriété sur tous les navires qui peuvent avoir été transférés pendant la guerre ou être en voie de transfert sous pavillons neutres, sans le consentement des Gouvernements alliés et associés.

§ 8

L'Allemagne renonce à toute revendication de quelque nature que ce soit contre les Gouvernements alliés et associés et leurs ressortissants,en ce qui concerne la détention ou l'utilisation de tous navires ou bateaux allemands et toute perte ou dommage subis par les dits navires ou bateaux, exception faite des payements dus par suite de l'emploi de ces bateaux en conformité du Protocole d'Armistice du 13 janvier 1919 et des Protocoles subséquents.

La livraison de la flotte commerciale allemande devra continuer à être effectuée sans interruption, conformément aux dits Protocoles.

§ 9

L'Allemagne renonce à toutes revendications sur des navires ou cargaisons coulés du fait ou par la suite d'une action navale ennemie et sauvés ensuite, et dans lesquels un des Gouvernements alliés ou associés ou leurs ressortissants ont des intérêts, comme propriétaires, affréteurs, assureurs ou à tout autre titre, nonobstant tout jugement de condamnation qui peut avoir été prononcé par un Tribunal des prises de l'Allemagne ou de ses alliés.

Annexe IV

§ 1er

Les Puissances alliées et associées exigent, et l'Allemagne accepte que l'Allemagne, en satisfaction partielle de ses obligations définies par la présente Partie, et suivant les modalités ci-après définies, applique ses ressources économique directement à la restauration matérielle des régions envahies des Puissances alliées et associées, dans la mesure où ces Puissances le détermineront.

§ 2

Les Gouvernements des Puissances alliées et associées saisiront la Commission des réparations de listes donnant:

a) Les animaux, machines, équipements, tours, et tous articles similaires d'un caractère commercial qui ont été saisis, usés ou détruits par l'Allemagne, ou détruits en conséquence directe des opérations militaires, et que ces Gouvernements désirent, pour la satisfaction de besoins immédiats et urgents, voir

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

être remplacés par des animaux ou articles de même nature, existant sur le territoire allemand à la date de la mise en vigueur du présent Traité;

b) Les matériaux de reconstruction (pierre, briques, briques réfractaires, tuiles, bois de charpente, verres à vitres, acier, chaux, ciment, etc.), machines, appareils de chauffage, meubles et tous articles d'un caractère commercial que les dits Gouvernements désirent voir être produits et fabriqués en Allemagne et livrés à eux pour la restauration des régions envahies.

§ 3

Les listes relatives aux articles mentionnés dans le paragraphe 2 *a)* ci-dessus seront fournies dans les soixante jours qui suivront la mise en vigueur du présent Traité.

Les listes relatives aux articles mentionnés dans le paragraphe 2 *b)* ci-dessus seront fournies le 31 décembre 1919, dernier délai.

Les listes contiendront tous les détails d'usage dans les contrats commerciaux relatifs aux articles visés, y compris spécification, délai de livraison (ce délai ne devant pas dépasser quatre ans) et lieu de livraison; mais elles ne contiendront ni prix, ni estimation, ces prix ou estimation devant être fixés par la Commission, comme il est dit ci-après.

§ 4

Dès reception des listes, la Commission examinera dans quelle mesure les matériaux et animaux mentionnés dans ces listes peuvent être exigés de l'Allemagne. Pour fixer sa décision, la Commission tiendra compte des nécessités intérieures de l'Allemagne, autant que cela sera nécessaire au maintien de sa vie sociale et économique; elle fera état également des prix et des dates auxquels les articles semblables peuvent être obtenus dans les Pays alliés et associés et les comparera à ceux applicables aux articles allemands; elle fera état, enfin, de l'intérêt général qu'ont les Gouvernements alliés et associés à ce que la vie industrielle de l'Allemagne ne soit pas désorganisée au point de compromettre sa capacité d'accomplir les autres actes de réparation exigés d'elle.

Toutefois, il ne sera demandé à l'Allemagne des machines, des équipements, des tours et tous articles similaires d'un caractère commercial actuellement en service dans l'industrie, que si aucun stock de ces articles n'est disponible et à vendre; d'autre part, les demandes de cette nature n'excéderont pas 30 p. 100 des quantités de chaque article en service dans un établissement allemand ou une entreprise allemande quelconque.

La Commission donnera aux représentants du Gouvernement allemand la faculté de se faire entendre, dans un délai déterminé, sur sa capacité de fournir les dits matériaux, animaux et objets.

La décision de la Commission sera ensuite, et le plus rapidement possible, notifiée au Gouvernement allemand aux différents Gouvernements alliés et associés intéressés.

Le Gouvernement allemand s'engage à livrer les matériaux, objets et animaux, précisés dans cette notification, et les Gouvernements alliés et associés intéressés s'engagent, chacun pour ce qui le concerne, à accepter ces mêmes fournitures, sous réserve qu'elles seront conformes aux spécifications données ou ne seront pas, de l'avis de la Commission, impropres à l'emploi requis pour le travail de réparation.

§ 5

La Commission déterminera la valeur à attribuer aux matériaux, objets et animaux, livrés comme il est dit ci-dessus, et les Gouvernements alliés

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

et associés qui recevront ces fournitures acceptent d'être débités de leur valeur et reconnaissent que la somme correspondante devra être traitée comme un payement fait par l'Allemagne, à répartir conformément à l'article 237 de la présente Partie du présent Traité.

Dans le cas où le droit de requérir la restauration matérielle aux conditions ci-dessus définies sera exercé, la Commission s'assurera que la somme portée au crédit de l'Allemagne représente la valeur normale du travail fait ou des matériaux fournis par elle et que le montant de la réclamation faite par la Puissance intéressée pour le dommage ainsi partiellement réparé est diminué dans la proportion de la contribution à la réparation ainsi fournie.

§ 6

A titre d'avance immédiate, en acompte sur les animaux visés au paragraphe 2 *a)* ci-dessus, l'Allemagne s'engage à livrer dans les trois mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, à raison d'un tiers par mois et par espèce, les quantités ci-dessous de bétail vivant:

1° *Au gouvernement français*

500 étalons de 3 à 7 ans; 30 000 pouliches et juments de 18 mois à 7 ans, des races ardennaise, boulonnaise ou belge;
2 000 taureaux de 18 mois à 3 ans;
90 000 vaches laitières de 2 à 6 ans;
1 000 béliers;
100 000 brebis;
10 000 chèvres.

2° *Au Gouvernement belge*

200 étalons de 3 à 7 ans, de la race de gros trait belge;
5 000 juments de 3 à 7 ans, de la race de gros trait belge;
5 000 pouliches de 18 mois à 3 ans, de la race de gros trait belge;
2 000 taureaux de 18 mois à 3 ans;
50 000 vaches laitières de 2 à 6 ans;
40 000 génisses;
200 béliers;
20 000 brebis;
15 000 truies.

Les animaux livrés seront de santé et de condition normale.

Si les animaux ainsi livrés ne peuvent pas être identifiés comme ayant été enlevés ou saisis, leur valeur sera portée au crédit des obligations de réparations de l'Allemagne, conformément aux stipulations du paragraphe 5 de la présente Annexe.

§ 7

Sans attendre que les décisions de la Commission prévue au paragraphe 4 de la présente Annexe puissent être prises, l'Allemagne devra continuer à effectuer à la France des livraisons de matériel agricole, prévues à l'article III du renouvellement d'Armistice en date du 16 janvier 1919.

Annexe V

§ 1er

L'Allemagne s'engage à livrer, sur leur demande respective, aux Puissances signataires du présent Traité ci-dessous mentionnées, les quantités de charbons et de dérivés du charbon ci-après définies.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 2

L'Allemagne livrera à la France sept millions de tonnes de charbon par an, pendant dix ans. En outre, l'Allemagne livrera chaque année à la France une quantité de charbon égale à la différence entre la production annuelle avant la guerre des mines du Nord et du Pas-de-Calais détruites du fait de la guerre et la production du bassin couvert par ces mines pendant l'année envisagée. Cette dernière fourniture sera effectuée pendant dix ans et ne dépassera pas vingt millions de tonnes par an pendant les cinq premières années et huit millions de tonnes par an pendant les cinq années suivantes.

Il est entendu que toute diligence sera faite pour la remise en état des mines du Nord et du Pas-de-Calais.

§ 3

L'Allemagne livrera à la Belgique huit millions de tonnes de charbon par an pendant dix ans.

§ 4

L'Allemagne livrera à l'Italie les quantités maxima de charbon ci-après:

Juillet 1919 à juin 1920 : 4 millions 1/2 de tonnes,
— 1920 — 1921 : 6 millions de tonnes,
— 1921 — 1922 : 7 millions 1/2 de tonnes,
— 1922 — 1923 : 8 millions de tonnes,
— 1923 — 1924 : 8 million 1/2 de tonnes.

et, pendant chaque des cinq années suivantes : 8 millions 1/2 de tonnes.

Les deux tiers au moins des livraisons seront faites par voie de terre.

§ 5

L'Allemagne livrera au Luxembourg, si elle en est requise par la Commission des réparations, une quantité annuelle de charbon égale à la quantité annuelle de charbon allemand consommée par le Luxembourg avant la guerre.

§ 6

Les prix payés pour les livraisons de charbon effectuées en vertu desdites options seront les suivants:

a) Fourniture par voie de fer ou par eau. — Le prix sera le prix allemand sur carreau de la mine payé par les ressortissants allemands, plus le fret jusqu'aux frontières française, belge, italienne ou luxembourgeoise, étant entendu que le prix sur le carreau de la mine n'excédera pas le prix, sur le carreau de la mine, du charbon anglais pour l'exportation. Dans le cas du charbon de soute belge, le prix ne dépassera pas celui du charbon de soute hollandais.

Les tarifs de transport par voie de fer où par eau ne dépasseront pas les tarifs les plus bas appliqués aux transports de même nature en Allemagne.

b) Fourniture par voie de mer. — Le prix sera soit le prix d'exportation allemand f. o. b. dans les ports allemands, soit le prix d'exportation anglais f. o. b. dans les ports anglais et dans tous les cas le plus bas des deux.

§ 7

Les Gouvernements alliés et associés intéressés pourront demander la livraison de coke métallurgique en remplacement de charbon, à raison de 3 tonnes de coke par 4 tonnes de charbon.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 8

L'Allemagne s'engage à fournir à la France, et à transporter à la frontière française, par voie de fer ou par eau, les produits suivants, pendant chacune des trois années qui suivront la mise en vigueur du présent Traité:

Benzol	35 000 tonnes.
Goudron de houille	50 000 —
Sulfate d'ammoniaque	30 000 —

Tout ou partie du goudron de houille pourra être remplacé, aux choix du Gouvernement français, par des quantités équivalentes des produits de distillation, tels que huiles légères, huiles lourdes, anthracène, naphtaline ou brai.

§ 9

Le prix payé pour le coke et les autres produits visés au paragraphe 8 sera le prix payé par les ressortissants, toutes conditions d'emballage et de port jusqu'à la frontière française ou jusqu'aux ports allemands étant les plus avantageuses consenties pour les mêmes produits aux ressortissants allemands.

§ 10

Les options de la présente Annexe seront exercées par intermédiaire de la Commission des réparations. Celle-ci aura pouvoir, pour l'exécution des dispositions ci-dessus, de statuer sur toutes questions relatives à la procédure, aux qualités et quantités des fournitures, à la quantité de coke à fournir en remplacement de charbon, aux délais et modes de livraison et de payement. Les demandes accompagnées des spécifications utiles devront être notifiées à l'Allemagne cent vingt jours avant la date fixée pour le commencement de l'exécution, en ce qui concerne les livraisons à faire à partir du 1er janvier 1920, et trente jours avant cette date pour les livraisons à faire entre la date de mise en vigueur du présent Traité et le 1er janvier 1920. En attendant que l'Allemagne ait reçu les demandes prévues au présent paragraphe, les stipulations du Protocole du 25 décembre 1918 (Exécution de l'article VI de l'Armistice du 11 novembre 1918) restent en vigueur. Les demandes relatives aux substitutions prévues par les paragraphes 7 et 8 seront notifiées au Gouvernement allemand avec un délai préalable jugé suffisant par la Commission. Si la Commission juge que la satisfaction complète des demandes est de nature à peser d'une façon excessive sur les besoins industriels allemands, elle pourra les différer ou les annuler, et ainsi fixer tous ordres de priorité; mais le charbon à fournir en remplacement du charbon des mines détruites sera fourni par priorité sur toutes livraisons.

Annexe VI

§ 1er

L'Allemagne donne à la Commission des réparations une option de livraison, à titre de réparation partielle, des quantités et des espèces de matières colorantes et produits chimiques pharmaceutiques qui seront désignés par elle, à concurrence de 50 p. 100 du stock total de chaque espèce de matières colorantes et produits chimiques pharmaceutiques existant en Allemagne ou se trouvant sous le contrôle allemand à la date de la mise en vigueur du présent Traité.

Cette option sera exercée dans les soixante jours de la réception, par la Commission, de l'état détaillé des stocks, fourni dans la forme demandée par elle.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 2

L'Allemagne donne en outre à la Commission des réparations une option pour la livraison, pendant la période qui s'écoulera entre la mise en vigueur du présent Traité et le 1er juin 1920, puis, pendant chaque période ultérieure de six mois, jusqu'au 1er janvier 1925, de toutes matières colorantes et tous produits chimiques pharmaceutiques, à concurrence de 25 p. 100 de la production allemande pendant la période des six mois précédents, ou, si la production, pendant cette période de six mois, était, de l'avis de la Commission, inférieure à la production normale, à concurrence de 25 p. 100 de cette production normale.

Cette option sera exercée dans les quatre semaines qui suivront la réception des états de production pendant la période de six mois précédente; ces états seront produits par le Gouvernement allemand à l'expiration de chaque période de six mois et dans la forme jugée nécessaire par la Commission.

§ 3

Pour les matières colorantes et produits chimiques pharmaceutiques fournis en exécution du paragraphe 1er, le prix sera fixé par la Commission en fonction du prix net d'exportation d'avant-guerre et des variations du prix de revient survenues.

Pour les matières colorantes et produits chimiques pharmaceutiques livrés en exécution du paragraphe 2, le prix sera fixé par la Commission en fonction du prix net d'exportation d'avant-guerre et des variations du prix de revient survenues, ou en fonction du prix de vente le plus bas des mêmes matières à un autre acheteur quelconque.

§ 4

Tous les détails, en particulier touchant le mode et les délais d'exercice de l'option et de la livraison, ainsi que toutes les questions soulevées pour l'exécution des prescriptions ci-dessus, seront réglés par la Commission des réparations à qui le Gouvernement allemand fournira toutes les informations nécessaires et toutes autres facilités qui seront requises par elle.

Les matières colorantes et produits chimiques pharmaceutiques visés à la présente Annexe comprennent toutes les matières colorantes et tous les produits chimiques pharmaceutiques synthétiques, ainsi que tous les produits intermédiaires et autres employés dans les industries correspondantes et fabriqués pour la vente. Les dispositions qui précèdent s'appliquent également à l'écorce de quinquina et aux sels de quinine.

Annexe VII

L'Allemagne renonce en son nom et au nom de ses nationaux, en faveur des Principales Puissances alliées et associées, à tous droits, titres ou privilèges de toute nature qu'elle possède sur les câbles ou portions de câbles, énumérés ci-après:

Emden-Vigo: du pas de Calais au large de Vigo;
Emden-Brest: du large de Cherbourg à Brest;
Emden-Ténériffe: du large de Dunkerque au large de Ténériffe;
Emden-Açores (1): du pas de Calais à Fayal;
Emden-Açores (2): du pas de Calais à Fayal;
Açores-New-York (1): de Fayal à New-York;
Açores-New-York (2): de Fayal à la longitude d'Halifax;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ténériffe-Monrovia: du large de Ténériffe au large de Monrovia;
Monrovia-Lome:

du point défini par { lat. : 2° 30′ N.;
long. : 7° 40′ O. de Greenwich;

du point défini par { lat. : 2° 20′ N.;
long. : 5° 30′ O. de Greenwich;

et du point défini par { lat. : 3° 48′ N.;
long. : 0° 00′;

jusqu'à Lome;
Lome-Duala: de Lome à Duala;
Monrovia-Pernambouc: du large de Monrovia au large de Pernambouc;
Constantinople-Constanza: de Constantinople à Constanza;
Yap-Shangaï, Yap-Guam et Yap-Menado (îles Célèbes): de l'île Yap à Shanghaï, de l'île Yap à l'île Guam et de l'île Yap à Menado.

La valeur des câbles ou des portions de câbles ci-dessus mentionnés, en tant que ceux-ci constituent des propriétés privées, la dite valeur calculée sur la base du prix d'établissement et diminuée d'un pourcentage convenable pour dépréciation, sera portée au crédit de l'Allemagne, au chapitre des réparations.

Section II

Dispositions particulières

Article 245

Dans les six mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, le Gouvernement allemand devra restituer au Gouvernement français les trophées, archives, souvenirs historiques ou œuvres d'art enlevés de France par les autorités allemandes au cours de la guerre de 1870—1871 et de la dernière guerre, suivant la liste qui lui en sera dressée par le Gouvernement français, et notamment les drapeaux français pris au cours de la guerre de 1870—1871, ainsi que l'ensemble des papiers politiques pris par les autorités allemandes le 10 octobre 1870 au château de Cerçay, près Brunoy (Seine-et-Oise), appartenant alors à M. Rouher, ancien Ministre d'État.

Article 246

Dans les six mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, l'Allemagne devra restituer à Sa Majesté le Roi du Hedjaz le Koran original ayant appartenu au Calife Osman et enlevé de Médine par les autorités turques pour être offert à l'ex-Empereur Guillaume II.

Le crâne du Sultan Makaoua ayant été enlevé du protectorat allemand de l'Afrique orientale et transporté en Allemagne sera, dans le même délai, remis par l'Allemagne au Gouvernement de Sa Majesté Britannique.

La remise de ces objets sera effectuée dans tels lieux et conditions que fixeront les Gouvernements, aux quels ils doivent être restitués.

Article 247

L'Allemagne s'engage à fournir à l'Université de Louvain dans les trois mois qui suivront la demande qui lui en sera faite par l'intermédiaire de la Commission des réparations, les manuscrits, incunables, livres imprimés, cartes et objets de collection correspondant en nombre et en valeur aux objets semblables détruits dans l'incendie mis par l'Allemagne à la Bibliothèque

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de Louvain. Tous les détails concernant ce remplacement seront déterminés par la Commission des réparations.

L'Allemagne s'engage à remettre à la Belgique, par l'intermédiaire de la Commission des réparations, dans les six mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, et afin de lui permettre de reconstituer deux grandes œuvres d'art:

1° Les volets du tryptique de l'*Agn au mystique* peint par les frères Van Eyck, autrefois dans l'église de Saint-Bavon à Gand et actuellement au Musée de Berlin;

2° Les volets du tryptique de la *Cène*, peint par Dierick Bouts, autrefois dans l'église de Saint-Pierre à Louvain, et dont deux sont maintenant au Musée de Berlin et deux à l'ancienne Pinacothèque de Munich.

Partie IX

CLAUSES FINANCIÈRES

Article 248

Sous réserve des dérogations qui pourraient être accordées par la Commission des réparations, un privilège de premier rang est établi sur tous les biens et ressources de l'Empire et des États allemands, pour le règlement des réparations et autres charges résultant du présent Traité, ou de tous autres traités et conventions complémentaires, ou des arrangements conclus entre l'Allemagne et les Puissances alliées et associées pendant l'Armistice et ses prolongations.

Jusqu'au 1er mai 1921, le Gouvernement allemand ne pourra ni exporter de l'or ou en disposer ni autoriser que de l'or soit exporté ou qu'il en soit disposé sans autorisation préalable des Puissances alliées et associées représentées par la Commission des réparations.

Article 249

Le coût total d'entretien de toutes les armées alliées et associées dans les territoires allemands occupés sera à la charge de l'Allemagne à partir de la signature de l'Armistice du 11 novembre 1918, y compris la subsistance des hommes et animaux le logement et le cantonnement, les soldes et accessoires, les traitements et salaires, le couchage, le chauffage, l'éclairage, l'habillement, l'équipement, le harnachement, l'armement et le matériel roulant, les services de l'aéronautique, le traitement des malades et blessés, les services vétérinaires et de la remonte, les services des transports de toute nature (tels que par voie ferrée, maritime ou fluviale, camions automobiles), les communications et correspondances, et en général tous les services administratifs et techniques, dont le fonctionnement est nécessaire à l'entraînement des troupes, au maintien de leurs effectifs et de leur puissance militaire.

Le remboursement de toutes dépenses rentrant dans les catégories ci-dessus, en tant qu'elles correspondent à des achats ou réquisitions effectués par les Gouvernements alliés et associés dans les territoires occupés, sera payé en marks au taux de change courant ou accepté, par le Gouvernement allemand aux Gouvernements alliés et associés. Toutes les autres dépenses ci-dessus énumérées seront remboursées en marks or.

Article 250

L'Allemagne confirme la reddition de tout le matériel livré par elle aux Puissances alliées et associées, en exécution de l'Armistice du 11 novembre

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1918 et de toutes Conventions d'armistice ultérieures, et reconnaît le droit des Puissances alliées et associées sur ce matériel.

Sera portée au crédit du Gouvernement allemand, en déduction des sommes dues pour réparations aux Puissances alliées et associées, la valeur estimée par la Commission des réparations, prévue à l'article 233 de la Partie VIII (Réparations) du présent Traité, du matériel livré conformément à l'article VII de l'Armistice du 11 novembre 1918, ou à l'article III de l'Armistice du 16 janvier 1919, ainsi que tout autre matériel livré en exécution de l'Armistice du 11 novembre 1918 et de toutes Conventions d'armistice ultérieures, et dont la Commission des réparations estimerait qu'à raison de son caractère non militaire, la valeur doit être portée au crédit du Gouvernement allemand.

Ne seront pas portés au crédit du Gouvernement allemand les biens appartenant aux Gouvernements alliés et associés ou a leurs ressortissants rendus ou livrés à l'identique en exécution des Conventions d'armistice.

Article 251

Le privilège établi par l'article 248 s'exercera dans l'ordre suivant, sous la réserve mentionnée au dernier paragraphe du présent article:

a) Le coût des armées d'occupation, tel qu'il est défini à l'article 249, pendant l'Armistice et ses prolongations;

b) Le coût de toutes armées d'occupation, tel qu'il est défini à l'article 249, après la mise en vigueur du présent Traité;

c) Le montant des réparations résultant du présent Traité ou des traités et conventions complémentaires;

d) Toutes autres charges incombant à l'Allemagne en vertu des Conventions d'armistice, du présent Traité ou des traités et conventions complémentaires.

Le payement du ravitaillement de l'Allemagne en denrées alimentaires et en matières premières et tous autres payements à effectuer par l'Allemagne, dans la mesure où les Gouvernements alliés et associés les auront jugés nécessaires pour permettre à l'Allemagne de faire face à son obligation de réparer, auront priorité dans la mesure et dans les conditions qui ont été ou pourront être établies par les Gouvernements alliés et associés.

Article 252

Les dispositions qui précèdent ne portent pas atteinte au droit de chacune des Puissances alliées et associées de disposer des avoirs et propriétés ennemis se trouvant sous leur juridiction au moment de la mise en vigueur du présent Traité.

Article 253

Ces dispositions ne peuvent affecter, en aucune manière, les gages ou hypothèques régulièrement constitués au profit des Puissances alliées et associées ou de leurs ressortissants par l'Empire ou les États allemands ou par des ressortissants allemands sur les biens et revenus leur appartenne ant, dans tous les cas où la constitution de ces gages ou hypothèques serait antérieure à l'existance de l'état de guerre entre le Gouvernement allemand et chacun des Gouvernements intéressés.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 254

Les Puissances auxquelles sont cédés des territoires allemands devront, sous réserve des dispositions de l'article 255, assumer le payement de:

1° Une part de la Dette de l'Empire allemand, telle qu'elle était constituée le 1er août 1914, et calculée en prenant pour base la moyenne des trois années financières 1911, 1912 et 1913, d'après le rapport existant entre telle catégorie de revenus dans le territoire cédé et les revenus correspondants de la totalité de l'Empire allemand qui seront désignés par la Commission des réparations comme donnant la juste mesure des facultés respectives de payement des territoires cédés.

2° Une part de la Dette, telle qu'elle existait au 1er août 1914, de l'État allemand auquel le territoire cédé appartenait et calculée d'après le principe exposé ci-dessus.

Ces parts seront déterminées par la Commission des réparations.

Le mode d'exécution de l'obligation ainsi assumée, à la fois en capital et en intérêts, sera fixé par la Commission des réparations. Il pourra affecter, entre autres, la forme suivante: le Gouvernement cessionnaire assumera les obligations de l'Allemagne au regard de la Dette allemande, dont ses propres nationaux sont les porteurs. Mais, au cas où la méthode adoptée impliquerait des payements à effectuer au Gouvernement allemand, les dits payements seraient transférés à la Commission des réparations, au compte des sommes dues pour réparation, pendant tout le temps où l'Allemagne restera débitrice de ce chef d'un solde quelconque.

Article 255

1° En considération de dérogation aux stipulations qui précèdent et de ce que l'Allemagne a refusé en 1871 de prendre à sa charge aucune portion de la Dette française, la France sera exemptée, en ce qui concerne l'Alsace-Lorraine, de tout payement résultant de l'article 254.

2° En ce qui concerne la Pologne, la fraction de la Dette dont la Commission des réparations attribuera l'origine aux mesures prises par les Gouvernements allemand et prussien pour la colonisation allemande de la Pologne, sera exclue de l'attribution à faire en exécution de l'article 254.

3° En ce qui concerne tous les territoires cédés autres que l'Alsace-Lorraine, la fraction de la Dette de l'Empire ou des États allemands dont la Commission des réparations estimera qu'elle correspond à des dépenses effectuées par l'Empire ou les États allemands à l'occasion des biens et propriétés visés à l'article 256, sera exclue de l'attribution à faire en exécution de l'article 254.

Article 256

Les Puissances cessionnaires de territoires allemands acqueront tous biens et propriétés appartenant à l'Empire ou aux États allemands et situés dans ces territoires. La valeur de ces acquisitions sera fixée par la Commission des réparations et payée par l'État cessionnaire à la Commission des réparations pour être portée au crédit du Gouvernement allemand à valoir sur les sommes dues à titre des réparations.

Au sens du présent article, les biens et propriétés de l'Empire et des États allemands seront considérés comme comprenant toutes les propriétés de la Couronne, de l'Empire, des États allemands et les biens privés de l'ex-Empereur d'Allemagne et des autres personnes royales.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

En raison des conditions dans lesquelles l'Alsace-Lorraine a été cédée à l'Allemagne en 1871, la France sera exemptée, en ce qui concerne l'Alsace-Lorraine, de tout payement ou imputation au crédit de l'Allemagne pour la valeur des biens et propriétés appartenant à l'Empire ou aux États allemands et situés en Alsace-Lorraine et visés au présent article.

La Belgique sera également exemptée de tout payement ou imputation au crédit de l'Allemagne, pour la valeur des biens et propriétés appartenant à l'Empire ou aux États allemands et situés sur les territoires acquis par la Belgique en vertu du présent Traité.

Article 257

Dans le cas des anciens territoires allemands, y compris les colonies, protectorats et dépendances, administrés par mandataire d'après l'article 22 de la Partie I (Société des Nations) du présent Traité, ni le territoire, ni la Puissance mandataire ne supporteront aucune part du service de la Dette de l'Empire ou des États allemands.

Tous les biens et propriétés appartenant à l'Empire ou aux États allemands et situés sur ces territoires seront transférés, en même temps que les territoires, à la Puissance mandataire, prise en cette qualité, et aucun payement ne sera effectué, ni aucune somme portée au crédit de ces Gouvernements du fait de ce transfert.

Au sens du présent article, les biens et propriétés de l'Empire ou des États allemands seront considérés comme comprenant toutes les propriétés de la Couronne, de l'Empire, des États et les biens privés de l'ex-empereur d'Allemagne et des autres personnes royales.

Article 258

L'Allemagne renonce à toute représentation ou participation que des traités, conventions ou accords quelconques assuraient à elle-même ou à ses ressortissants dans l'administration ou le contrôle des commissions, agences et banques d'État et dans toutes autres organisations financières et économiques internationales de contrôle ou de gestion fonctionnant dans l'un quelconque des États alliés et associés, en Autriche, en Hongrie, en Bulgarie ou en Turquie, ou dans les possessions et dépendances des États susdits, ainsi que dans l'ancien Empire russe.

Article 259

1° L'Allemagne s'engage à transférer dans le délai d'un mois à compter de la mise en vigueur du présent Traité à telles autorités, qui pourraient être désignées par les Principales Puissances alliées et associées, la somme en or qui devait être déposée à la Reichsbank au nom du Conseil d'administration de la Dette publique ottomane comme garantie de la première émission de billets de monnaie du Gouvernement turc.

2° L'Allemagne reconnaît son engagement d'effectuer annuellement pendant une période de douze ans les payements en or qui sont stipulés sur les bons du Trésor allemand déposés par lui à diverses époques au nom du Conseil d'administration de la Dette publique ottomane comme garantie de la seconde émission de billets de monnaie du Gouvernement turc et des émissions subséquentes.

3° L'Allemagne s'engage à transférer dans le délai d'un mois à compter de la mise en vigueur du présent Traité à telles autorités qui pourraient être

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

désignées par les Principales Puissances alliées et associées le dépôt d'or constitué à la Reichsbank ou ailleurs en contre-partie du reliquat de l'avance en or consentie le 5 mai 1915 par le Conseil d'administration de la Dette publique ottomane au Gouvernement impérial ottoman.

4° L'Allemagne s'engage à transférer aux Principales Puissances alliées et associées les droits qu'il peut avoir sur la somme en or et argent transmise par lui au Ministère turc des finances en novembre 1918 comme provision pour le payement échéant en mai 1919 pour le service de l'emprunt turc intérieur.

5° L'Allemagne s'engage à transférer, dans le délai d'un mois à compter de la mise en vigueur du présent Traité, aux Principales Puissances alliées et associées toutes sommes en or transférées à l'Allemagne ou à ses ressortissants à titre de gage ou de collatéral, à l'occasion des prêts faits par l'Allemagne ou ses ressortissants au Gouvernement austro-hongrois.

6° L'Allemagne confirme sa renonciation, prévue par l'article XV de l'Armistice du 11 novembre 1918, au bénéfice de toutes les stipulations insérées dans les Traités de Bucarest et de Brest-Litovsk et traités complémentaires, sans qu'il soit porté atteinte à l'article 292, Partie X (Clauses économiques) du présent Traité.

Elle s'engage à transférer respectivement soit à la Roumanie, soit aux Principales Puissances alliées et associées tous instruments monétaires, espèces, valeurs et instruments négociables ou produits, qu'il a reçus en exécution des Traités susdits.

7° Les sommes en espèces et instruments monétaires, valeurs et produits quelconques qui doivent être livrés, payés ou transférés en vertu des stipulations du présent article, seront employés par les Principales Puissances alliées ou associées suivant des modalités à déterminer ultérieurement par les dites Puissances.

Article 260

Sans qu'il soit porté atteinte à la renonciation, par l'Allemagne, en vertu du présent Traité, à des droits lui appartenant ou appartenant à ses nationaux, la Commission des réparations pourra, dans un délai d'un an à compter de la mise en vigueur du présent Traité, exiger que l'Allemagne acquière tous droits ou intérêts de ressortissants allemands dans toute entreprise d'utilité publique ou dans toute concession en Russie, en Chine, en Autriche, en Hongrie, en Bulgarie, en Turquie, dans les possessions et dépendances de ces États, ou sur un territoire qui, ayant appartenu à l'Allemagne ou à ses alliés, doit être cédé ou administré par un mandataire en vertu du présent Traité; le Gouvernement allemand devra, d'autre part, dans un délai de six mois à compter de la date de la demande, transférer à la Commission des réparations la totalité de ces droits et intérêts et de tous les droits et intérêts que l'Allemagne peut elle-même posséder.

L'Allemagne supportera la charge d'indemniser ses ressortissants ainsi dépossédés et la Commission des réparations portera au crédit de l'Allemagne, à valoir sur les sommes dues au titre des réparations, les sommes correspondant à la valeur des droits et intérêts transférés, telle qu'elle sera fixée par la Commission des réparations. Le Gouvernement allemand, dans un délai de six mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, devra communiquer à la Commission des réparations la liste de tous les droits et intérêts en question, qu'ils soient acquis, éventuels, ou non encore exercés, et renoncera en faveur des Puissances alliées et associées, en son nom et en celui de ses

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ressortissants, à tous droits et intérêts susvisés, qui n'auraient pas été mentionnés sur la liste ci-dessus.

Article 261

L'Allemagne s'engage à transférer aux Puissances alliées et associées toutes ses créances sur l'Autriche, la Hongrie, la Bulgarie et la Turquie, et notamment celles qui résultent ou résulteront pour elle de l'exécution des engagements qu'elle a pris envers ces Puissances pendant la guerre.

Article 262

Toute obligation de l'Allemagne de payer en espèces, en exécution du présent Traité, et exprimée en marks or, sera payable au choix des créanciers en livres sterling payables à Londres, dollars or des États-Unis payable à New-York, francs or payables à Paris et lires or payables à Rome.

Aux fins du présent article, les monnaies or ci-dessus sont convenues être du poids et du titre légalement établis au 1er janvier 1914 pour chacune d'entre elles.

Article 263

L'Allemagne garantit au Gouvernement brésilien le remboursement, avec intérêt au taux ou aux taux qui ont été convenus, de toutes sommes déposées à la banque Bleichroeder à Berlin, provenant de la vente de cafés appartenant à l'État de Sao-Paolo dans les ports de Hambourg, Brême, Anvers et Trieste. L'Allemagne s'étant opposée au transfert en temps utile des dites sommes à l'État de Sao-Paolo, garantit également que le remboursement sera effectué au taux du change du mark au jour du dépôt.

Partie X

CLAUSES ÉCONOMIQES

Section I

Relations commerciales.

Chapitre I

Réglementation, taxes et restrictions douanières.

Article 264

L'Allemagne s'engage à ne pas soumettre les marchandises, produits naturels ou fabriqués de l'un quelconque des États alliés ou associés, importés sur le territoire allemand, quel que soit l'endroit d'où ils arrivent, à des droits ou charges, y compris les impôts intérieurs, autres ou plus élevés que ceux auxquels sont soumis les mêmes marchandises, produits naturels ou fabriqués d'un autre quelconque des dits États ou d'un autre pays étranger quelconque.

L'Allemagne ne maintiendra ou n'imposera aucune prohibition ou restriction à l'importation sur le territoire allemand de toutes marchandises, produits naturels ou fabriqués des territoires de l'un quelconque des États alliés ou associés de quelque endroit qu'ils arrivent, qui ne s'étendra pas également à l'importation des mêmes marchandises, produits naturels ou fabriqués d'un autre quelconque des dits États ou d'un autre pays étranger quelconque.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 265

L'Allemagne s'engage, en outre, à ne pas établir en ce qui concerne le régime des importations, de différence au détriment du commerce de l'un quelconque des États alliés ou associés par rapport à un autre quelconque des dits États, ou par rapport à un autre pays étranger quelconque, même par des moyens indirects, tels que ceux résultant de la réglementation ou de la procédure douanière, ou des méthodes de vérification ou d'analyse, ou des conditions de payement des droits, ou des méthodes de classification ou d'interprétation des tarifs, ou encore de l'exercice de monopoles.

Article 266

En ce qui concerne la sortie, l'Allemagne s'engage à ne pas soumettre les marchandises, produits naturels ou fabriqués exportés du territoire allemand vers les territoires de l'un quelconque des États alliés ou associés, à des droits ou charges, y compris les impôts intérieurs, autres ou plus élevés que ceux payés pour les mêmes marchandises exportées vers un autre quelconque des dits États ou vers un pays étranger quelconque.

L'Allemagne ne maintiendra ou n'imposera aucune prohibition ou restriction à l'exportation de toutes marchandises expédiées du territoire allemand vers l'un quelconque des États alliés ou associés qui ne s'étendra pas également à l'exportation des mêmes marchandises, produits naturels ou fabriqués expédiés vers un autre quelconque des dits États ou vers un autre pays étranger quelconque.

Article 267

Toute faveur, immunité ou privilège concernant l'importation, l'exportation ou le transit de marchandises, qui serait concédé par l'Allemagne à l'un quelconque des États alliés ou associés ou à un autre pays étranger quelconque, sera simultanément et inconditionnellement, sans qu'il soit besoin de demande ou de compensation, étendu à tous les États alliés ou associés.

Article 268

Les dispositions des articles 264 à 267 du présent Chapitre et de l'article 323 de la Partie XII (Ports, Voies d'eau et voies ferrées) du présent Traité recevront les exceptions suivantes:

a) Pendant une période de cinq années, à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les produits naturels ou fabriqués, originaires et en provenance des territoires alsaciens et lorrains réunis à la France, seront reçus à leur entrée sur le territoire douanier allemand en franchise de tous droits de douane.

Le Gouvernement français fixera chaque année, par décret notifié au Gouvernement allemand, la nature et la quotité de produits qui bénéficieront de cette franchise.

Les quantités de chaque produit qui pourront être ainsi envoyées annuellement en Allemagne ne pourront dépasser la moyenne annuelle des quantités envoyées au cours des années 1911 à 1913.

En outre, et pendant la période ci-dessus mentionnée, le Gouvernement allemand s'engage a laisser librement sortir d'Allemagne, et à laisser réimporter en Allegmagne en franchise de tous droits de douane et autres charges, y

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

compris les impôts intérieurs, les fils, tissus et autres matières ou produits textiles de toute nature et à tous états, venus d'Allemagne dans les territoires alsaciens ou lorrains pour y subir des opérations de finissage quelconques, telles que: blanchiment, teinture, impression, mercerisage, gazage, retordage ou apprêt.

b) Pendant une période de trois années à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les produits naturels ou fabriqués, originaires et en provenance des territoires polonais ayant fait avant la guerre partie de l'Allemagne, seront reçus à leur entrée sur le territoire douanier allemand en franchise de tous droits de douane.

Le Gouvernement polonais fixera chaque année, par décret notifié au Gouvernement allemand, la nature et la quotité des produits qui bénéficieront de cette franchise.

Les quantités de chaque produit, qui pourront être ainsi envoyées annuellement en Allemagne, ne pourront dépasser la moyenne annuelle des quantités envoyées au cours des annés 1911 à 1913.

c) Les Puissances alliées et associées se réservent la faculté d'imposer à l'Allemagne l'obligation de recevoir en franchise de tous droits de douane, à leur entrée sur le territoire douanier allemand, les produits naturels ou fabriqués, originaires et en provenance du Grand-Duché de Luxembourg, pendant une période de cinq années à dater de la mise en vigueur du présent Traité.

La nature et la quotité des produits qui bénéficieront de ce régime seront notifiées chaque année au Gouvernement allemand.

Les quantités de chaque produit qui pourront être ainsi envoyées annuellement en Allemagne ne pourront dépasser la moyenne annuelle des quantités envoyées au cours des années 1911 à 1913.

Article 269

Pendant un délai de six mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les taxes imposées par l'Allemagne aux importations des Puissances alliées et associées ne pourront être supérieures aux taxes les plus favorables, qui étaient en application pour les importations en Allemagne à la date de 31 juillet 1914.

Cette disposition continuera à être appliquée pendant une seconde période de trente mois après l'expiration des six premiers mois, exclusivement à l'égard des produits qui, étant compris dans la première catégorie, section A, du tarif douanier allemand du 25 décembre 1902, jouissaient à la date du 31 juillet 1914 de droits conventionnels par des traités avec les Puissances alliées ou associées, avec addition de toute espèce de vins et d'huiles végétales, de la soie artificielle et de la laine lavée ou dégraissée, ayant ou non fait l'objet de conventions spéciales avant le 31 juillet 1914.

Article 270

Les Puissances alliées et associées, dans le cas où ces mesures leur paraîtraient nécessaires pour sauvegarder les intérêts économiques de la population des territoires allemands occupés par leurs troupes, se réservent d'appliquer à ces territoires un régime douanier spécial, tant en ce qui touche les importations que les exportations.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Chapitre II

Traitement de la navigation

Article 271

En ce qui concerne la pêche, le cabotage et le remorquage maritimes, les navires et bateaux des Puissances alliées et associées bénéficieront, dans les eaux territoriales allemandes, du traitement qui sera accordé aux navires et bateaux de la nation la plus favorisée.

Article 272

L'Allemagne accepte que, malgré toute stipulation contraire contenue dans les Conventions relatives aux pêcheries et au trafic des liqueurs dans la mer du Nord, tous droits d'inspection et de police seront, lorsqu'il s'agit de bateaux de pêche des Puissances alliées, exercés uniquement par des bâtiments appartenant à ces Puissances.

Article 273

Dans le cas de navires des Puissances alliées ou associées toutes espèces de certificats ou de documents ayant rapport aux navires et bateaux, qui étaient reconnus comme valables par l'Allemagne avant la guerre, ou qui pourront ultérieurement être reconnus comme valables par les principaux États maritimes, seront reconnus par l'Allemagne comme valables et comme équivalents aux certificats correspondants octroyés à des navires et bateaux allemands.

Seront reconnus de la même manière les certificats et documents délivrés à leurs navires et bateaux par les Gouvernements des nouveaux États qu'ils aient ou non un littoral maritime, à condition que ces certificats et documents soient délivrés en conformité avec les usages généralement pratiquées dans les principaux États maritimes.

Les Hautes Parties Contractantes s'accordent à reconnaître le pavilion des navires de toute Puissance alliée ou associée qui n'a pas de littoral maritime, lorsqu'ils sont enregistrés en un lieu unique déterminé, située sur son territoire; ce lieu tiendra lieu à ces navires de port d'enregistrement.

Chapitre III

Concurrence déloyale

Article 274

L'Allemagne s'engage à prendre toutes les mesures législatives ou administratives nécessaires pour garantir les produits naturels ou fabriqués originaires de l'une quelconque des Puissances alliées ou associées contre toute forme de concurrence déloyale dans les transactions commerciales.

L'Allemagne s'oblige à réprimer et à prohiber, par la saisie et par toutes autres sanctions appropriées, l'importation et l'exportation ainsi que la fabrication, la circulation, la vente et la mise en vente à l'intérieur, de tous produits ou marchandises portant sur eux-mêmes, ou sur leur conditionnement immédiat, ou sur leur emballage extérieur des marques, noms, inscriptions ou signes quelconques, comportant, directement ou indirectement, de fausses indications sur l'origine, l'espèce, la nature ou les qualités spécifiques de ces produits ou marchandises.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 275

L'Allemagne, à la condition qu'un traitement réciproque lui soit accordé en cette matière, s'oblige à se conformer aux lois, ainsi qu'aux décisions administratives ou judiciaires prises conformément à ces lois, en vigueur dans un Pays allié ou associé et régulièrement notifiées à l'Allemagne par les autorités compétentes, déterminant ou réglementant le droit à une appellation régionale, pour les vins ou spiritueux produits dans le pays auquel appartient la région, ou les conditions dans lesquelles l'emploi d'une appellation régionale peut être autorisé; et l'importation, l'exportation, ainsi que la fabrication, la circulation, la vente ou la mise en vente des produits ou marchandises portant des appellations régionales contrairement aux lois ou décisions précitées seront interdites par l'Allemagne et réprimées par les mesures prescrites à l'article qui précède.

Chapitre IV

Traitement des ressortissants des Puissances alliées et associées

Article 276

L'Allemagne s'engage:

a) À n'imposer aux ressortissants des Puissances alliées et associées en ce qui concerne l'exercice des métiers, professions, commerces et industries, aucune exclusion qui ne serait pas également applicable à tous les étrangers sans exception;

b) À ne soumettre les ressortissants des Puissances alliées et associées à aucun règlement ou restrictions, en ce qui concerne les droits visées au paragraphe *a*) qui pourraient porter directement ou indirectement atteinte aux stipulations du dit paragraphe, ou qui seraient autres ou plus désavantageux que ceux qui s'appliquent aux étrangers ressortissants de la nation la plus favorisée;

c) À ne soumettre les ressortissants des Puissances alliées et associées, leurs biens, droits ou intérêts, y compris les sociétés ou associations dans lesquelles ils sont intéressés, à aucune charge, taxe ou impôts directs ou indirects, autres ou plus élevés que ceux qui sont ou pourront être imposés à ses ressortissants ou à leurs biens, droits ou intérêts;

d) À ne pas imposer aux ressortissants de l'une quelconque des Puissances alliées et associées une restriction quelconque qui n'était pas applicable aux ressortissants de ces Puissances à la date du 1-er juillet 1914, à moins que la même restriction ne soit également imposée à ses propres nationaux.

Article 277

Les ressortissants des Puissances alliées et associées jouiront sur le territoire allemand, d'une constante protection, pour leur personne, leurs biens, droits et intérêts et auront libre accès, devant les tribunaux.

Article 278

L'Allemagne s'engage à reconnaître la nouvelle nationalité qui aurait été ou serait acquise par ses ressortissants d'après les lois des Puissances alliées ou associées et conformément aux décisions des autorités compétentes de ces Puissances, soit par voie de naturalisation, soit par l'effet d'une clause d'un traité et à dégager à tous les points de vue ces ressortissants, en raison

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de cette acquisition de nouvelle nationalité, de toute allégeance vis-à-vis de leur État d'origine.

Article 279

Les Puissances alliées et associées pourront nommer des consuls généraux, consuls, vice-consuls et agents consulaires dans les villes et ports d'Allemagne. Allemagne s'engage à approuver la désignation de ces consuls généraux, consuls, vice-consuls et agents consulaires, dont les noms lui seront notifiés, et à les admettre à l'exercice de leurs fonctions conformément aux règles et usages habituels.

Chapitre V

Clauses générales

Article 280

Les obligations, imposées à l'Allemagne par le Chapitre I et par les articles 271 et 272 du Chapitre II ci-dessus, cesseront d'être en vigueur cinq ans après la date de la mise en vigueur du présent Traité, à moins que le contraire résulte du texte ou que le Conseil de la Société des Nations décide, douze mois au moins avant l'expiration de cette période, que ces obligations seront maintenues pour une période subséquente avec ou sans amendement.

L'article 276 du Chapitre IV restera en vigueur après cette période de cinq ans, avec ou sans amendement, pour telle période, s'il en est une, que fixera la majorité du Conseil de la Société des Nations, et qui ne pourra dépasser cinq années.

Article 281

Si le Gouvernement allemand se livre au commerce international, il n'aura, à ce point de vue, ni ne sera considéré avoir aucun des droits, privilèges et immunités de la souveraineté.

Section II

Traités

Article 282

Dès la mise en vigueur du présent Traité et sous réserve des dispositions qui y sont contenues, les traités, conventions et accords plurilatéraux, de caractère économique ou technique, énumérés ci-après et aux articles suivants, seront seuls appliqués entre l'Allemagne et celles des Puissances alliées et associées qui y sont parties.

1° Conventions du 14 mars 1884, du 1 er décembre 1886 et du 23 mars 1887 et Protocole de clôture du 7 juillet 1887, relatifs à la protection des câbles sous-marins;

2° Convention du 11 Octobre 1909, relative à la circulation internationale des automobiles;

3° Accord du 15 mai 1886, relatif au plombage des wagons assujettis à la douane et Protocole du 18 mai 1907;

4° Accord du 15 mai 1866, relatif à l'unité technique des chemins de fer;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

5° Convention du 5 juillet 1890, relative à la publication des tarifs de douane et à l'organisation d'une Union internationale pour la publication des tarifs douaniers;

6° Convention du 31 décembre 1913, relative à l'unification des statistiques commerciales;

7° Convention du 25 avril 1907, relative à l'élévation des tarifs douaniers ottomans;

8° Convention du 14 mars 1857, relative au rachat des droits de péage du Sund et des Belts;

9° Convention du 22 juin 1861, relative au rachat des droits de péage sur l'Elbe;

10° Convention du 16 juillet 1863, relative au rachat des droits de péage sur l'Escaut;

11° Convention du 29 octobre 1888, relative à l'établissement d'un régime définitif destiné à garantir le libre usage du canal de Suez;

12° Conventions du 23 septembre 1910, relatives à l'unification de certaines règles en matière d'abordage, d'assistance et de sauvetage maritimes;

13° Convention du 21 décembre 1904, relative à l'exemption pour les bâtiments hospitaliers des droits et taxes dans les ports;

14° Convention du 4 février 1898, relative au jaugeage des bateaux de navigation intérieure;

15° Convention du 25 septembre 1906, pour la suppression du travail de nuit pour les femmes;

16° Convention du 26 septembre 1906, pour la suppression de l'emploi du phosphore blanc dans la fabrication des allumettes;

17° Conventions des 18 mai 1904, 4 mai 1910, relatives à la répression de la traite des blanches;

18° Convention du 4 mai 1910, relative à la suppression des publications pornographiques;

19° Conventions sanitaires du 30 janvier 1892, du 15 avril 1893, du 3 avril 1894, du 19 mars 1897 et du 3 décembre 1903;

20° Convention du 20 mai 1875, relative à l'unification et au perfectionnement du système métrique ;

21° Convention du 29 novembre 1906, relative à l'unification de la formule des médicaments héroïques;

22° Convention du 16 et 19 novembre 1885, relative à la construction d'un diapason normal;

23° Convention du 7 juin 1905, relative à la création d'un Institut international agricole à Rome;

24° Conventions des 3 novembre 1881, 15 avril 1889, relatives aux mesures à prendre contre le phylloxéra;

25° Convention du 19 mars 1902 relative à la protection des oiseaux utiles à l'agriculture;

26° Convention du 12 juin 1902, relative à la tutelle des mineurs.

Article 283

Dès la mise en vigueur du présent Traité, les Hautes Parties Contractantes appliqueront de nouveau les conventions et arrangements ci-après désignés, en tant qu'ils les concernent, sous condition de l'application, par l'Allemagne, des stipulations particulières contenues dans le présent article.

Conventions postales :

Conventions et arrangements de l'Union postale universelle, signés à Vienne, le 4 juillet 1891;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Conventions et arrangements de l'Union postale signés à Washington, le 15 juin 1897;

Conventions et arrangements de l'Union postale, signés à Rome, le 26 mai 1906.

Conventions télégraphiques:

Conventions télégraphiques internationales, signées à Saint-Pétersbourg, le 10/22 juillet 1875;

Règlement et tarifs arrêtés par la Conférence télégraphique internationale de Lisbonne le 11 juin 1908.

L'Allemagne s'engage à ne pas refuser son consentement à la conclusion avec les nouveaux États des arrangements spéciaux prévus par les conventions et arrangements relatifs à l'Union postale universelle et à l'Union télégraphique internationale, dont les dits nouveaux États font partie ou auxquels ils adhéreront.

Article 284

Dès la mise en vigueur du présent Traité, les Hautes Parties Contractantes appliqueront de nouveau, en tant qu'elles les concerne, la Convention radio-télégraphique internationale du 5 juillet 1912, sous condition de l'application par l'Allemagne des règles provisoires, qui lui seront indiquées par les Puissances alliées et associées.

Si, dans les cinq années qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, une nouvelle convention réglant les relations radio-télégraphiques internationales vient à être conclue en remplacement de la Convention du 5 juillet 1912, cette nouvelle convention liera l'Allemagne, même au cas où celle-ci aurait refusé soit de participer à l'élaboration de la convention, soit d'y souscrire.

Cette nouvelle convention remplacera également les règles provisoires en vigueur.

Article 285

Dès la mise en vigueur du présent Traité, les Hautes Parties Contractantes appliqueront, en tant qu'elles les concernent, et sous la condition stipulée à l'article 272, les conventions ci-après désignées.

1° Conventions des 6 mai 1882 et 1.er février 1889 en vue de réglementer la pêche dans la mer du Nord, en dehors des eaux territoriales;

2° Les Conventions et Protocoles des 16 novembre 1887, 14 février 1893 et du 11 avril 1894, relatifs au trafic des liqueurs dans la mer du Nord.

Article 286

La Convention internationale de Paris du 20 mars 1883, pour la protection de la propriété industrielle, revisée à Washington le 2 juin 1911 et la Convention internationale de Berne du 9 septembre 1886 pour la protection des œuvres littéraires et artistiques, revisée à Berlin le 13 novembre 1908 et complétée par la Protocole additionnel signé à Berne le 20 mars 1914, seront remises en vigueur et reprendront leur effet à partir de la mise en vigueur du présent Traité, dans la mesure où ils ne seront pas affectés et modifiés par les exceptions et restrictions résultant du dit Traité.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 287

Dès la mise en vigueur du présent Traité, les Hautes Parties Contractantes appliqueront, en tant qu'elle les concerne, la Convention de la Haye du 17 juillet 1905 relative à la procédure civile. Toutefois, cette remise en vigueur demeure et demeurera sans effet vis-à-vis de la France, du Portugal et de la Roumanie.

Article 288

Les droits et privilèges spéciaux accordés à l'Allemagne par l'article 3 de la Convention du 2 décembre 1899 relative aux îles Samoa, seront considérés comme ayant pris fin à la date du 4 août 1914.

Article 289

Chacune des Puissances alliées ou associées, s'inspirant des principes généraux ou des stipulations particulières du présent Traité notifiera à l'Allemagne les conventions bilatérales ou les traités bilatéraux, dont elle exigera la remise en vigueur avec elle.

La notification prévue au présent article sera faite, soit directement, soit par l'entremise d'une autre Puissance. Il en sera accusé réception par écrit par l'Allemagne ; la date de la remise en vigueur sera celle de la notification.

Les Puissances alliées ou associées s'engagent entre elles à ne remettre en vigueur avec l'Allemagne que les conventions ou traités qui sont conformes aux stipulations du présent Traité.

La notification mentionnera éventuellement celles des dispositions de ces conventions ou traités qui, n'étant pas conformes aux stipulations du présent Traité, ne seront pas considérées comme remises en vigueur.

En cas de divergence d'avis, la Société des Nations sera appelée à se prononcer.

Un délai de six mois, qui courra depuis la mise en vigueur du présent Traité, est imparti aux Puissances alliées ou associées pour procéder à la notification.

Les conventions bilatérales et traités bilatéraux qui auront fait l'objet d'une telle notification, seront seuls remis en vigueur entre les Puissances alliées ou associées et l'Allemagne ; tous les autres sont et demeureront abrogés.

Les règles ci-dessus sont applicables à toutes conventions bilatérales ou traités bilatéraux existant entre toutes les Puissances alliées et associées signataires du présent Traité et l'Allemagne, même si les dites Puissances alliées et associées n'ont pas été en état de guerre avec elle.

Article 290

L'Allemagne reconnaît comme étant et demeurant abrogés par le présent Traité tous les traités, conventions ou accords qu'elle a conclus avec l'Autriche, la Hongrie, la Bulgarie ou la Turquie depuis le 1er août 1914 jusqu'à la mise en vigueur du présent Traité.

Article 291

L'Allemagne s'engage à assurer de plein droit aux Puissances alliées et associées, ainsi qu'aux fonctionnaires et ressortissants des dites Puissances

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

le bénéfice de tous les droits et avantages de quelque nature que ce soit qu'elle a pu concéder à l'Autriche, à la Hongrie, à la Bulgarie, ou à la Turquie, ou concéder aux fonctionnaires et ressortissants de ces États, par traités, conventions ou accords, conclus avant le 1-er août 1914, aussi longtemps que ces traités, conventions ou accords resteront en vigueur.

Les Puissances alliées et associées se réservent d'accepter ou non le bénéfice de ces droits et avantages.

Article 292.

L'Allemagne reconnaît comme étant et demeurant abrogés tous les traités, conventions ou accords qu'elle a conclus avec la Russie ou avec tout État ou Gouvernement dont le territoire constituait antérieurement une partie de la Russie, ainsi qu'avec la Roumanie, avant le 1-er août 1914 ou depuis cette date, jusqu'à la mise en vigueur du présent Traité.

Article 293

Au cas où, depuis le 1-er août 1914, une Puissance alliée ou associée, la Russie, ou un État ou Gouvernement dont le territoire constituait antérieurement une partie de la Russie, aurait été contraint à la suite d'une occupation militaire, par tout autre moyen ou pour toute autre cause, d'accorder ou de laisser accorder par un acte émanant d'une autorité publique quelconque, des concessions, privilèges et faveurs de quelque nature que ce soit à l'Allemagne ou à un ressortissant allemand, ces concessions, privilèges et faveurs sont annulés de plein droit par le présent Traité.

Toutes charges ou indemnités pouvant éventuellement résulter de cette annulation ne seront en aucun cas supportées par les Puissances alliées et associées, ni par les Puissances, États, Gouvernements ou autorités publiques que le présent article délie de leurs engagements.

Article 294

Dès la mise en vigueur du présent Traité, l'Allemagne s'engage à faire bénéficier de plein droit les Puissances alliées et associées, ainsi que leurs ressortissants, des droits et avantages de quelque nature que ce soit qu'elle a concédés depuis le 1-er août 1914 jusqu'à la mise en vigueur du présent Traité, par traités, conventions ou accords, à des États non belligérants ou ressortissants de ces États, aussi longtemps que ces traités, conventions ou accords resteront en vigueur.

Article 295

Celles des Hautes Parties Contractantes qui n'auraient pas encore signé ou qui, après avoir signé, n'auraient pas encore ratifié la Convention sur l'Opium, signé à la Haye le 23 janvier 1912 sont d'accord pour mettre cette convention en vigueur, et, à cette fin, pour édicter la législation nécessaire aussitôt qu'il sera possible et, au plus tard, dans les douze mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité.

Les Hautes Parties Contractantes conviennent, en outre, pour celles d'entre elles qui n'ont pas encore ratifié la dite Convention, que la ratification du présent Traité équivaudra, à tous égards, à cette ratification et à la signature du Protocole spécial ouvert à la Haye conformément aux réso-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

lutions de la troisième Conférence sur l'Opium, tenue en 1914 pour la mise en vigueur de la dite Convention.

Le Gouvernement de la République française communiquera au Gouvernement des Pays-Bas une copie certifiée conforme du procès-verbal de dépôt des ratifications du présent Traité et invitera le Gouvernement des Pays-Bas à accepter et recevoir ce document comme dépôt des ratifications de la Convention du 23 janvier 1912 et comme signature du Protocole additionnel de 1914.

Section III

Dettes

Article 296

Seront réglées par l'intermédiaire d'Offices de vérification et de compensation qui seront constitués par chacune des Hautes Parties Contractantes dans un délai de trois mois à dater de la notification prévue à l'alinéa *e)* ci-après, les catégories suivantes d'obligations pécuniaires:

1° Les dettes exigibles avant la guerre et dues par les ressortissants d'une des Puissances Contractantes, résidant sur le territoire de cette Puissance, aux ressortissants d'une Puissance adverse résidant sur le territoire de cette Puissance;

2° Les dettes devenues exigibles pendant la guerre, et dues aux ressortissants d'une des Puissances Contractantes résidant sur le territoire de cette Puissance et résultant de transaction ou de contrats, passés avec les ressortissants d'une Puissance adverse résidant sur le territoire de cette Puissance, dont l'exécution totale ou partielle a été suspendue du fait de la déclaration de guerre;

3° Les intérêts échus avant et pendant la guerre, et dus à un ressortissant d'une de Puissances Contractantes, provenant des valeurs émises par une Puissance adverse, pourvu que le payement de ces intérêts aux ressortissants de cette Puissance ou aux neutres n'ait pas été suspendu pendant la guerre;

4° Les capitaux remboursables avant et pendant la guerre, payables aux ressortissants d'une des Puissances Contractantes, représentant des valeurs émises par une Puissance adverse, pourvu que le payement de ce capital aux ressortissants de cette Puissance ou aux neutres n'ait pas été suspendu pendant la guerre.

Les produits des liquidations des biens, droits et intérêts ennemis visés dans la Section IV et son Annexe, seront pris en charge dans la monnaie et au change prévus ci-après à l'alinéa *a*), par les Offices de vérification et de compensation et affectés par eux dans les conditions prévues par les dites Section et Annexe.

Les opérations visées dans le présent article seront effectuées selon les principes suivants et conformément à l'Annexe de la présente Section:

a) Chacune des Hautes Parties Contractantes interdira, dès la mise en vigueur du présent Traité tous payements, acceptations de payements et généralement toutes communications entre les parties intéressées, relativement au règlement des dites det tes, autrement que par l'intermédiaire des Offices de vérification et de compensation susvisés;

b) Chacune des Hautes Parties Contractantes sera respectivement responsable du payement des dites dettes de ses nationaux, sauf dans le cas où le débiteur était, avant la guerre, en faillite, en déconfiture ou en état d'insolvabilité déclarée ou si la dette était due par une société, dont les affaires ont été liquidées pendant la guerre conformément à la législation exception-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nelle de guerre. Néanmoins les dettes des habitants des territoires envahis ou occupés par l'ennemi avant l'Armistice ne seront pas garanties par les États dont ces territoires font partie ;

c) Les sommes dues aux ressortissants d'une des Puissances Contractantes par les ressortissants d'une Puissance adverse seront portées au débit de l'Office de vérification et de compensation du pays du débiteur et versées au créancier par l'Office du pays de ce dernier ;

d) Les dettes seront payées ou créditées dans la monnaie de celle des Puissances alliées et associées (y compris les colonies et protectorats des Puissances alliées, les Dominions britanniques et l'Inde), qui sera intéressée. Si les dettes doivent être réglées dans toute autre monnaie, elles seront payées ou créditées dans la monnaie de la Puissance alliée ou associée intéressée (colonie, protectorat, Dominion britannique ou Inde). La conversion se fera au taux du change d'avant-guerre.

Pour l'application de cette disposition, on considère que le taux du change d'avant-guerre est égal à la moyenne des taux des transferts télégraphiques de la Puissance alliée ou associée intéressée pendant le mois précédant immédiatement l'ouverture des hostilités entre la dite Puissance intéressé et l'Allemagne.

Dans le cas où un contrat stipulerait expressément un taux fixe de change pour la conversion de la monnaie, dans laquelle l'obligation est exprimée, en la monnaie de la Puissance alliée ou associée intéressée, la disposition ci-dessus, relative au taux du change ne sera pas applicable.

En ce qui concerne les Puissances nouvellement créées, la monnaie de règlement et le taux du change applicables aux dettes à payer ou à créditer seront fixés par la Commission des réparations prévues dans la Partie VIII (Réparations) ;

e) Les prescriptions du présent article et de l'Annexe ci-jointe ne s'appliqueront pas entre l'Allemagne d'une part et, d'autre part, l'une quelconque des Puissances alliées ou associées, leurs colonies et pays de protectorat, ou l'un quelconque des Dominions britanniques, ou l'Inde, à moins que, dans un délai d'un mois, à dater du dépôt de la ratification du présent Traité par la Puissance en question ou de la ratification pour le compte de ce Dominion ou de l'Inde, notification à cet effet ne soit donnée à l'Allemagne par les Gouvernements de telle Puissance alliée ou associée, de tel Dominion britannique, ou de l'Inde, suivant le cas ;

f) Les Puissances alliées et associées qui ont adhéré au présent article et à l'Annexe ci-jointe, pourront convenir entre elles de les appliquer à leurs ressortissants respectifs établis sur leur territoire, en ce qui concerne les rapports entre ces ressortissants et les ressortissants allemands. Dans ce cas, les payements effectués par application de la présente disposition feront l'objet de règlements entre les Offices de vérification et de compensation alliés et associés intéressés.

Annexe

§ 1

Chacune des Hautes Parties Contractantes créera, dans un délai de trois mois, à dater de la notification prévue à l'article 296 *e)* un « Office de vérification et de compensation » pour le payement et le recouvrement des dettes ennemies.

Il pourra être créé des Offices locaux pour une partie des territoires des Hautes Parties Contractantes. Ces Offices agiront sur ces territoires comme

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

les Offices centraux ; mais tous les rapports avec l'Office établi dans le pays adverse auront lieu par l'intermédiaire de l'Office central.

§ 2

Dans la présente Annexe, on désigne par les mots «dettes ennemies» les obligations pécuniaires visées au premier paragraphe de l'article 296, par «débiteurs ennemis» les personnes qui doivent ces sommes, par «créanciers ennemis» les personnes à qui elles sont dues, par «Office créancier» l'Office de vérification et compensation fonctionnant dans le pays du créancier et par «Office débiteur» l'Office de vérification et compensation fonctionnant dans le pays du débiteur.

§ 3

Les Hautes Parties Contractantes sanctionneront les infractions aux dispositions du paragraphe *a*) de l'article 296 par les peines prévues actuellement, dans leur législation, pour le commerce avec l'ennemi. Elles interdiront également sur leur territoire toute action en justice relative au payement des dettes ennemies, en dehors des cas prévus par la présente Annexe.

§ 4

La garantie gouvernementale prévue au paragraphe *b*) de l'article 296 s'applique, lorsque le recouvrement ne peut être effectué, pour quelque cause que ce soit, sauf dans le cas où, selon la législation du pays du débiteur, la dette était prescrite au moment de la déclaration de guerre ou si, à ce moment, le débiteur était en faillite, en déconfiture ou en état d'insolvabilité déclarée ou si la dette était due par une société dont les affaires ont été liquidées conformément à la législation exceptionnelle de guerre. Dans ce cas, la procédure prévue par la présente Annexe s'appliquera au payement des répartitions.

Les termes «en faillite, en déconfiture» visent l'application des législations qui prévoient ces situations juridiques. L'expression «en état d'insolvabilité déclarée» a la même signification qu'en droit anglais.

§ 5.

Les créanciers notifieront, à l'Office créancier, dans le délai de six mois, à dater de sa création, les dettes qui leur sont dues et fourniront à cet Office tous les documents et renseignements qui leur seront demandés.

Les Hautes Parties Contractantes prendront toutes mesures utiles pour poursuivre et punir les collusions qui pourraient se produire entre créanciers et débiteurs ennemis. Les Offices se communiqueront toutes les indications et renseignements pouvant aider à découvrir et à punir de semblables collusions.

Les Hautes Parties Contractantes faciliteront autant que possible la communication postale et télégraphique, aux frais des parties et par l'intermédiaire des Offices, entre débiteurs et créanciers désireux d'arriver à un accord sur le montant de leur dette.

L'Office créancier notifiera à l'Office débiteur toutes les dettes qui lui auront été déclarées. L'Office débiteur fera en temps utile, connaître à l'Office créancier les dettes reconnues et les dettes contestées. Dans ce dernier cas, l'Office débiteur mentionnera les motifs de la non-reconnaissance de la dette.

§ 6

Lorsqu'une dette aura été reconnue, en tout ou partie, l'Office débiteur créditera aussitôt du montant reconnu l'Office créancier qui sera, en même temps, avisé de ce crédit.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 7

La dette sera considérée comme reconnue pour sa totalité et le montant en sera immédiatement porté au crédit de l'Office créancier à moins que, dans un délai de trois mois à partir de la réception de la notification qui lui aura été faite (sauf prolongation de ce délai acceptée par l'Office créancier), l'Office débiteur ne fasse connaître que la dette n'est pas reconnue.

§ 8

Dans le cas où la dette ne serait pas reconnue, en tout ou partie, les deux Offices examineront l'affaire d'un commun accord et tenteront de concilier les parties.

§ 9

L'Office créancier payera aux particuliers créanciers les sommes portées à son crédit en utilisant à cet effet les fonds mis à sa disposition par le Gouvernement de son pays et dans les conditions fixées par ce Gouvernement, en opérant notamment toute retenue jugée nécessaire pour risques, frais ou droits de commision.

§ 10

Toute personne qui aura reclamé le payement d'une dette ennemie dont le montant n'aura pas été reconnu en tout ou en partie devra payer à l'Office, à titre d'amende, un intérêt de 5 p. 100 sur la partie non reconnue de la dette. De même, toute personne qui aura indûment refusé de reconnaître tout ou partie d'une dette à elle réclamée devra payer, à titre d'amende, un intérêt de 5 p. 100 sur le montant au sujet duquel son refus n'aura pas été reconnu justifié.

Cet intérêt sera dû à partir du jour de l'expiration du délai prévu au paragraphe 7 jusqu'au jour où la réclamation aura été reconnue injustifiée ou la dette payée.

Les Offices, chacun en ce qui le concerne, poursuivront le recouvrement des amendes ci-dessus visées et seront responsables dans le cas où ces amendes ne pourront pas être recouvrées.

Les amendes seront portées au crédit de l'Office adverse, qui les conservera à titre de contribution aux frais d'exécution des présentes dispositions.

§ 11

La balance des opérations entre les Offices sera établie tous les mois et le solde réglé par l'État débiteur dans un délai de huitaine et par versement effectif de numéraire.

Toutefois, les soldes pouvant être dus par une ou plusieurs Puissances alliées ou asociées seront retenus jusqu'au payement intégral des sommes dues aux Puissances alliées ou associées ou à leurs ressortissants du chef de la guerre.

§ 12

En vue de faciliter la discussion, entre les Offices chacun d'eux aura un représentant dans la ville où fonctionnera l'autre.

§ 13

Sauf exception motivée, les affaires seront discutées autant que possible dans les bureaux de l'Office débiteur.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 14

Par application de l'article 296, paragraphe *b*), les Hautes Parties Contractantes sont responsables du payement des dettes ennemies de leurs ressortissants débiteurs.

L'Office débiteur devra donc créditer l'Office créancier de toutes les dettes reconnues, alors même que le recouvrement sur le particulier débiteur aurait été impossible. Les Gouvernements devront néanmoins donner à leur Office tout pouvoir nécessaire pour poursuivre le recouvrement des créances reconnues.

Exceptionnellement, les dettes reconnues qui sont dues par des personnes ayant subi des dommages de guerre ne seront inscrites au crédit de l'office créancier que lorsque l'indemnité qui pourrait leur être due pour ces dommages aura été payée.

§ 15

Chaque Gouvernement garantira les frais de l'Office installé sur son territoire, y compris les appointements de personnel.

§ 16

En cas de désaccord entre deux Offices sur la réalité de la dette ou en cas de conflit entre le débiteur et le créancier ennemis ou entre les Offices, la contestation sera ou soumise à un arbitrage (si les parties y consentent et dans les conditions fixées par elles d'un commun accord), ou portée devant le Tribunal arbitral mixte prévu dans la Section VI ci-après.

La contestation peut toutefois, à la demande de l'Office créancier, être soumise à la juridiction des Tribunaux de droit commun du domicile du débiteur.

§ 17

Les sommes allouées par le Tribunal arbitral mixte, par les tribunaux de droit commun ou par le tribunal d'arbitrage seront recouvrées par l'intermédiaire des Offices comme si ces sommes avaient été reconnues dues par l'Office débiteur.

§ 18

Les Gouvernements intéressés désignent un agent chargé d'introduire les instances devant le Tribunal arbitral mixte pour le compte de son Office. Cet agent exerce un contrôle général sur les mandataires ou avocats des ressortissants de son pays.

Le Tribunal juge sur pièces. Il peut toutefois entendre les parties comparaissant en personne ou représentées, à leur gré, soit par des mandataires agréés par les deux Gouvernements, soit par l'agent visé ci-dessus, qui a pouvoir d'intervenir aux côtés de la partie comme de reprendre et soutenir la demande abandonnée par elle.

§ 19

Les Offices intéressés fourniront au Tribunal arbitral mixte tous renseignements et documents qu'ils auront en leur possession, afin de permettre au Tribunal de statuer rapidement sur les affaires qui lui sont soumises.

§ 20

Les appels de l'une des parties contre la décision conjointe des deux Offices entraînent, à la charge de l'appelant, une consignation qui n'est restituée que lorsque la première décision est réformée en faveur de l'appelant et

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

dans la mesure du succès de ce dernier, son adversaire devant, en ce cas, être, dans une égale proportion, condamné aux dommages et dépens. La consignation peut être remplacée par une caution acceptée par le Tribunal.

Un droit de 5 p. 100 sur le montant de la somme en litige sera prélevé pour toutes les affaires soumises au Tribunal. Sauf décision contraire du Tribunal, le droit sera supporté par la partie perdante. Ce droit se cumulera avec la consignation visée ci-dessus. Il est également indépendant de la caution.

Le Tribunal peut allouer à l'une des parties des dommages et intérêts à concurrence des frais du procès.

Toute somme, due par application du présent paragraphe sera portée au crédit de l'Office de la partie gagnante et fera l'objet d'un compte séparé.

§ 21

En vue de l'expédition rapide des affaires, il sera tenu compte, pour la désignation du personnel des Offices et du Tribunal arbitral mixte, de la connaissance de la langue du pays adverse intéressé.

Les Offices pourront correspondre librement entre eux et se transmettre des documents dans leur langue.

§ 22

Sauf accord contraire entre les Gouvernements intéressés, les dettes porteront intérêt dans les conditions suivantes:

Aucun intérêt n'est dû sur les sommes dues à titre de dividendes, intérêts ou autres payements périodiques, représentant l'intérêt du capital.

Le taux de l'intérêt sera de 5% par an sauf si, en vertu d'un contrat, de la loi ou de la coutume locale, le créancier devait recevoir un intérêt d'un taux différent. Dans ce cas, c'est ce taux qui sera appliqué.

Les intérêts courront du jour de l'ouverture des hostilités ou du jour de l'échéance si la dette à recouvrer est échue au cours de la guerre, et jusqu'au jour où le montant de la dette aura été porté au crédit de l'Office créancier.

Les intérêts, en tant qu'ils sont dus, seront considérés comme des dettes reconnues par les Offices et portés, dans les mêmes conditions, au crédit de l'Office créancier.

§ 23

Si, à la suite d'une décision des Offices ou du Tribunal arbitral mixte, une réclamation n'est pas considérée, comme rentrant dans les cas prévus dans l'article 296, le créancier aura la faculté de poursuivre le recouvrement de sa créance devant les tribunaux de droit commun ou par toute autre voie de droit.

La demande adressée à l'Office est interruptive de prescription.

§ 24

Les Hautes Parties Contractantes conviennent de considérer les décisions du Tribunal arbitral mixte comme définitives et de les rendre obligatoires pour leurs ressortissants.

§ 25

Si un Office créancier se refuse à notifier à l'Office débiteur une réclamation ou à accomplir un acte de procédure prévu à la présente Annexe pour faire valoir, pour tout ou partie, une demande qui lui aura été dûment notifiée, il sera tenu de délivrer au créancier un certificat indiquant la somme réclamée et ledit créancier aura la faculté de poursuivre le recouvrement de la créance devant les tribunaux de droit commun ou par toute autre voie de droit.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Section IV

Biens, droits et intérêts

Article 297

La question des biens, droits et intérêts privés en pays ennemi recevra sa solution conformément aux principes posés dans la présente Section et aux dispositions de l'Annexe ci-jointe.

a) Les mesures exceptionnelles de guerre et les mesures de disposition, telles qu'elles sont définies dans l'Annexe ci-jointe, paragraphe 3, prises par l'Allemagne, concernant les biens, droits et intérêts des ressortissants des Puissances alliées ou associées, y compris les sociétés et associations dans lesquelles ces ressortissants étaient intéressés, seront immédiatement levées ou arrêtées lorsque la liquidation n'en aura pas été terminée, et les biens, droits et intérêts dont il s'agit seront restitués aux ayant droit, qui en auront la pleine jouissance dans les conditions fixées par l'article 298.

b) Sous réserve des dispositions contraires qui pourraient résulter du présent Traité, les Puissances alliées ou associées se réservent le droit de retenir et de liquider tous les biens, droits et intérêts appartenant à la date de la mise en vigueur du présent Traité, à des ressortissants allemands ou des sociétés contrôlées par eux sur leur territoire, dans leurs colonies, possessions et pays de protectorat, y compris les territoires qui leur ont été cédés en vertu du présent Traité.

La liquidation aura lieu conformément aux lois de l'État allié ou associé intéressé et le propriétaire allemand ne pourra disposer de ces biens, droits et intérêts, ni les grever d'aucune charge, sans le consentement de cet État.

Ne seront pas considérés, au sens du présent paragraphe, comme ressortissants allemands, les ressortissants allemands qui acquièrent de plein droit la nationalité d'une Puissance alliée ou associée, par application du présent Traité.

c) Les prix ou indemnités résultant de l'exercice du droit visé au paragraphe *b)* seront fixés d'après les modes d'évaluation et de liquidation déterminés par la législation du pays, dans lequel les biens ont été retenus ou liquidés.

d) Dans les rapports entre les Puissances alliées ou associées ou leurs ressortissants d'une part, et l'Allemagne ou ses ressortissants d'autre part, seront considérées comme définitives et opposables à toute personne, sous les réserves prévues au présent Traité, toutes, mesures exceptionnelles de guerre ou de disposition, ou actes accomplis ou à accomplir en vertu de ces mesures, telles qu'elles sont définies dans les paragraphes 1 et 3 de l'Annexe ci-jointe.

e) Les ressortissants des Puissances alliées ou associées auront droit à une indemnité pour les dommages ou préjudices causés à leur biens, droits ou intérêts, y compris les sociétés ou associations dans lesquelles ils étaient intéressés sur le territoire allemand, tel qu'il existait au 1-er août 1914, par l'application, tant des mesures exceptionnelles de guerre que des mesures de disposition qui font l'objet des paragraphes 1 et 3 de l'Annexe ci-jointe. Les réclamations formulées à ce sujet par ces ressortissants seront examinées et le montant des indemnités sera fixé par le Tribunal arbitral mixte prévu par la Section VI ou par un arbitre désigné par ledit Tribunal: les indemnités seront à la charge de l'Allemagne et pourront être prélevées sur les biens des ressortissants allemands, existant sur le territoire ou se trouvant sous le contrôle de l'État du réclamant. Ces biens pourront être constitués en gage des obligations ennemies, dans les conditions fixées par le paragraphe 4 de l'Annexe

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ci-jointe. Le payement de ces indemnités pourra être effectué par la Puissance alliée ou associée et le montant porté au débit de l'Allemagne.

f) Toutes les fois que le ressortissant d'une Puissance alliée ou associée, propriétaire d'un bien, droit ou intérêt qui a fait l'objet d'une mesure de disposition sur le territoire allemand en exprimera le désir, il sera satisfait à la reclamation prévue au paragraphe *e)*, lorsque le bien existe encore en nature, par la restitution dudit bien.

Dans ce cas, l'Allemagne devra prendre toutes les mesures nécessaires pour remettre le propriétaire évincé en possession de son bien, libre de toutes charges ou servitudes dont il aurait été grevé après la liquidation, et indemniser tout tiers lésé par la restitution.

Si la restitution visée au présent paragraphe ne peut être effectuée, des accords particuliers, négociés par l'intermédiaire des Puissances intéressées ou des Offices de vérification et de compensation visés à l'Annexe jointe à la Section III, pourront intervenir pour assurer que le ressortissant d'une Puissance alliée ou associée soit indemnisé du préjudice visé au paragraphe *e)* par l'attribution d'avantages ou d'équivalents, qu'il consent à accepter en représentation du bien, des droits ou des intérêts dont il a été évincé.

En raison des restitutions effectuées conformément au présent article, les prix ou indemnités fixés par application du paragraphe *e)* seront diminués de la valeur actuelle du bien restitué, compte tenu des indemnités pour privation de jouissance ou détérioration.

g) La faculté prévue au paragraphe *f)* est réservée aux propriétaires ressortissants des Puissances alliées ou associées sur le territoire desquels des mesures législatives, ordonnant la liquidation générale des biens, droits ou intérêts ennemis, n'étaient pas en application avant la signature de l'Armistice.

h) Sauf le cas où, par application du paragraphe *f)*, des restitutions en nature ont été effectuées, le produit net des liquidations de biens, droits et intérêts ennemis ou qu'ils aient été situés, faites soit en vertu de la législation exceptionnelle de guerre, soit par application du présent article et généralement tous les avoirs en numéraire des ennemis recevront l'affectation suivante:

1° En ce qui concerne les Puissances adoptant la Section II et l'Annexe jointe, lesdits produits et avoirs seront portés au crédit de la Puissance dont le propriétaire est ressortissant, par l'intermédiaire de l'Office de vérification et de compensation institué par lesdites Section et Annexe; tout solde créditeur en résultant en faveur de l'Allemagne sera traité conformément à l'article 243.

2° En ce qui concerne les Puissances n'adoptant pas la section III et l'Annexe jointe, le produit des biens, droits et intérêts et les avoirs en numéraire des ressortissants des Puissances alliées ou associées, détenus par l'Allemagne sera immédiatement payé à l'ayant droit ou à son Gouvernement. Chaque Puissance alliée ou associée pourra disposer du produit des bien, droit et intérêts et des avoirs en numéraire des ressortissants allemands qu'elle a saisis conformément à ses lois et règlements et pourra l'affecter au payement des réclamations et créances définies par le présent article ou par le paragraphe 4 de l'Annexe ci-jointe. Tout bien, droit ou intérêt ou produit de la liquidation de ce bien ou tout avoir en numéraire dont il n'aura pas été disposée conformément à ce qui est dit ci-dessus, peut être retenu par ladite Puissance alliée ou associée, et, dans ce cas, sa valeur en numéraire sera traitée conformément à l'article 243.

Dans le cas des liquidations effectuées soit dans les nouveaux États signataires du présent Traité comme Puissances alliées et associées, soit dans les États qui ne participent pas aux réparations à payer par l'Allemagne, le produit des liquidations effectuées par le Gouvernement desdits États devra

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

être versé directement aux propriétaires sous réserve des droits de la Commission des réparations en vertu du présent Traité, notamment des articles 235 et 260. Si le propriétaire établit devant le Tribunal arbitral mixte prévu par la Section VI de la présente Partie, ou devant un arbitre désigné par ce Tribunal, que les conditions de la vente ou que des mesures prises par le Gouvernement de l'État dont il s'agit en dehors de sa législation générale, ont été injustement préjudiciables au prix, le Tribunal ou l'arbitre aura la faculté d'accorder à l'ayant droit une indemnité équitable qui devra être payée par ledit État.

i) L'Allemagne s'engage à indemniser ses ressortissants en raison de la liquidation ou de la rétention de leurs biens, droits ou intérêts en Pays alliées ou associées.

j) Le montant des taxes et impôts sur le capital qui ont été levés ou pourraient être levés par l'Allemagne sur les biens, droits et intérêts des ressortissants des Puissances alliées ou associées depuis le 11 novembre 1918 jusqu'à l'expiration de trois mois après la mise en vigueur du présent Traité ou, s'il s'agit de biens, droits et intérêts qui ont été soumis à des mesures exceptionnelles de guerre, jusqu'à la restitution conforme aux dispositions du présent Traité, sera reversé aux ayants droit.

Article 298

L'Allemagne s'engage, en ce qui concerne les biens, droits et intérêts restitués, par application de l'article 297, paragraphe *a)* ou *f)*, aux ressortissants des Puissances alliées ou associées, y compris les sociétés et associations dans lesquelles ces ressortissants étaient intéressés ;

a) à placer et maintenir, sauf les exceptions expressément prévues dans le présent Traité, les biens, droits et intérêts des ressortissants des Puissances alliées ou associées dans la situation de droit où se trouvaient, du fait des lois en vigueur avant la guerre, les biens, droits et intérêts des ressortissants allemands ;

b) à ne soumettre les biens, droits ou intérêts des ressortissants des États alliés ou associés à aucunes mesures portant atteinte à la propriété, qui ne soient pas appliquées également aux biens, droits ou intérêts de ressortissants allemands et à payer des indemnités convenables dans le cas où ces mesures seraient prises.

Annexe

§ 1

Aux termes de l'article 297, paragraphe *d)*, est confirmée la validité de toutes mesures attributives de propriété, de toutes ordonnances pour la liquidation d'entreprises ou de sociétés ou de toutes autres ordonnances, règlements, décisions ou instructions rendues ou données par tout tribunal ou administration d'une des Hautes Parties Contractantes ou réputées avoir été rendues ou donnés par application de la législation de guerre concernant les biens, droits ou intérêts ennemis. Les intérêts de toutes personnes devront être considérées comme ayant valablement fait l'objet de toutes règlements, ordonnances, décisions ou instructions concernant les biens dans lesquels sont compris les intérêts dont il s'agit, que ces intérêts aient été ou non expressément visés dans lesdits ordonnances, règlements, décisions ou instructions. Il ne sera soulevé aucune contestation relativement à la régularité d'un transfert de biens, droits ou d'intérêts effectué en vertu des règlements, ordonnances, décisions ou instructions susvisés. Est également confirmée la validité de tou-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tes mesures prises à l'égard d'une propriété, d'une entreprise, ou société, qu'il s'agisse d'enquête, de séquestre, d'administration forcée, d'utilisation, de réquisition, de surveillance ou de liquidation, de la vente ou de l'administration des biens, droits et intérêts, du recouvrement ou du payement des dettes, du payement des frais, charges, dépenses ou de toutes autres mesures quelconques effectuées en exécution d'ordonnances, de règlements, de décisions ou d'instructions rendues, données ou exécutées par tous tribunaux ou administration d'une des Hautes Parties Contractantes ou réputées avoir été rendues, données ou exécutées par application de la législation exceptionnelle de guerre concernant les biens, droits ou intérêts ennemis, à condition que les dispositions de ce paragraphe ne portent pas préjudice aux droits de propriété précédemment acquis de bonne foi et à un juste prix, conformément à la loi de la situation des biens, par les ressortissants des Puissances alliées et associées.

Les stipulations du présent paragraphe ne s'appliquent pas à celles des mesures énumérées ci-dessus qui ont été prises par l'Allemagne en territoires envahis ou occupés, non plus qu'à celles des mesures ci-dessus mentionnées qui ont été prises par l'Allemagne ou les autorités allemandes depuis le 11 novembre 1918, toutes ces mesures restant nulles.

§ 2

Aucune réclamation ni action de l'Allemagne ou de ses ressortissants, en quelque lieu qu'ils aient leur résidence, n'est recevable contre une Puissance alliée et associée ou contre une personne quelconque agissant au nom ou sous les ordres de toute juridiction ou administration de ladite Puissance alliée et associée, relativement à tout acte ou toute omission concernant les biens, droits ou intérêts des ressortissants allemands et effectués pendant la guerre ou en vue de la préparation de la guerre. Est également irrecevable toute réclamation ou action contre toute personne à l'égard de tout acte ou omission résultant des mesures exceptionnelles de guerre, lois et règlements de toute Puissance alliée ou associée.

§ 3

Dans l'article 297 et la présente Annexe, l'expression „mesures exceptionnelles de guerre" comprend les mesures de toute nature, législatives, administratives, judiciaires ou autres prises ou qui seront prises ultérieurement à l'égard de biens ennemis et qui ont eu ou auront pour effet, sans affecter la propriété, d'enlever aux propriétaires la disposition de leurs biens, notamment les mesures de surveillance, d'administration forcée, de séquestre, ou les mesures qui ont eu ou auront pour objet de saisir, d'utiliser ou de bloquer les avoirs ennemis, et cela pour quelque motif, sous quelque forme et en quelque lieu que ce soit. Les actes accomplis en exécution de ces mesures sont tous les arrêtés, instructions, ordres ou ordonnances des administrations ou tribunaux appliquant ces mesures aux biens ennemis, comme tous les actes accomplis par toute personne commisé à l'administration ou à la surveillance des biens ennemis tels que payements de dettes, encaissements de créances, payement de frais, charges ou dépenses, encaissements d'honoraires.

Les « mesures de disposition » sont celles qui ont affecté ou affecteront la propriété des biens ennemis en en transférant tout ou partie à une autre personne que le propriétaire ennemi et sans son consentement, notamment les mesures ordonnant la vente, la liquidation, la dévolution de propriété, des biens ennemis, l'annulation des titres ou valeurs mobilières.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 4

Les biens, droits et intérêts des ressortissants allemands dans les territoires d'une Puissance alliée ou associée ainsi que le produit net de leur vente, liquidation ou autres mesures de disposition, pourront être grevés par cette Puissance alliée ou associée: en premier lieu, du payement des indemnités dues à l'occasion des réclamations des ressortissants de cette Puissance concernant leurs biens, droits et intérêts y compris les societés ou associations dans lesquelles ces ressortissants étaient intéressés en territoire allemand ou des créances qu'ils ont sur les ressortissants allemands ainsi que du payement des réclamations introduites pour des actes commis par le Gouvernement allemand ou par toute autorité allemande postérieurement au 31 juillet 1914 et avant que cette Puissance alliée ou associée ne participât à la guerre. Le montant de ces sortes de réclamations pourra être fixé par un arbitre désigné par M. Gustave Ador, si celui-ci y consent, ou, à défaut, par le Tribunal arbitral mixte prévu à la Section VI. Ils pourront être grevés, en second lieu, du payement des indemnités dues à l'occasion des réclamations des ressortissants de la Puissance alliée ou associée concernant leurs biens, droits et intérêts sur les territoires des autres Puissances ennemies, en tant que ces indemnités n'ont pas été acquittés d'une autre manière.

§ 5

Nonobstant les dispositions de l'article 297 lorsque, immédiatement avant le début de la guerre, une société autorisée dans un État allié ou associé avait, en commun avec une société contrôlée par elle et autorisée en Allemagne, des droits à l'utilisation dans d'autres pays, de marques de fabrique ou commerciales, ou lorsqu'elle avait la jouissance avec cette société de procédés exclusifs de fabrication de marchandises ou d'articles pour la vente dans d'autres pays, la première société aura seule le droit d'utiliser ces marques de fabrique dans d'autres pays, à l'exclusion de la société allemande; et les procédés de fabrication communs seront remis à la première société nonobstant toute mesure prise en application de la législation de guerre allemande à l'égard de la seconde société ou de ses intérêts, propriétés commerciales ou actions. Néanmoins, la première société, si demande lui en est faite, remettra à la seconde société des modèles permettant de continuer la fabrication de marchandises qui devront être consommées en Allemagne.

§ 6

Jusqu'au moment où la restitution pourra être effectuée conformément à l'article 297, l'Allemagne est responsable de la conservation des biens, droits et intérêts des ressortissants des Puissances alliées ou associées y compris les sociétés et associations dans lesquelles ces ressortissants étaient intéressés, qui ont été soumis par elle à une mesure exceptionnelle de guerre.

§ 7

Les Puissances alliées ou associées devront faire connaître, dans le délai d'un an, à la date de la mise en vigueur du présent Traité, les biens, droits et intérêts sur lesquels ils comptent exercer le droit prévu à l'article 297, paragraphe *f)*.

§ 8

Les restitutions prévues par l'article 297 seront effectués sur l'ordre du Gouvernement allemand ou des autorités qui lui auront été substituées. Des renseignements détaillés sur la gestion des administrateurs seront fournis

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

aux intéressés par les autorités allemandes, sur demande qui peut être adressée dès la mise en vigueur du présent Traité.

§ 9

Les biens, droits et intérêts des ressortissants allemands continueront, jusqu'à l'achèvement de la liquidation prévue à l'article 297, paragraphe *b)*, à être soumis aux mesures exceptionnelles de guerre prises ou à prendre à leur égard.

§ 10

L'Allemagne remettra, dans un délai de six mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, à chaque Puissance alliée ou associée, tous les contrats, certificats, actes et autres titres de propriété, se trouvant entre les mains de ses ressortissants et se rapportant à des biens, droits et intérêts situés sur le territoire de ladite Puissance alliée ou associée, y compris les actions, obligations ou autres valeurs mobilières de toutes sociétés autorisées par la législation de cette Puissance.

L'Allemagne fournira à tous moments, sur la demande de la Puissance alliée ou associée intéressée, tous renseignements concernant les biens, droits et intérêts des nationaux allemands dans ladite Puissance alliée ou associée ainsi que sur les transactions qui ont pu être effectuées, depuis le 1er juillet 1914 en ce qui concerne lesdits biens, droits ou intérêts.

§ 11

Dans le terme « avoir en numéraire », il faut comprendre tous les dépôts ou provisions constitués avant ou après la déclaration de guerre, ainsi que tous les avoirs provenant de dépôts, de revenus ou de bénéfices encaissés par les administrateurs, séquestres ou autres de provisions constituées en banque ou de toute autre source, à l'exclusion de toute somme d'argent appartenant aux Puissances alliées ou associées, ou à leurs États particuliers, provinces ou municipalités.

§ 12

Seront annulés les placements effectués, où que ce soit, avec les avoirs en numéraire des ressortissants des Hautes Parties Contractantes, y compris les sociétés et associations dans lesquelles ces ressortissants étaient intéressés, par les personnes responsables de l'administration des biens ennemis ou contrôlant cette administration, ou par l'ordre de ces personnes ou d'une autorité quelconque ; le règlement de ces avoirs se fera sans tenir compte de ces placements.

§ 13

L'Allemagne remettra respectivement aux Puissances alliées ou associées, dans le délai d'un mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, ou sur demande, à n'importe quel moment par la suite, tous les comptes ou pièces comptables, archives, documents et renseignements de toute nature qui peuvent se trouver sur son territoire et qui concernent les biens, droits et intérêts des ressortissants de ces Puissances, y compris les sociétés ou associations dans lesquelles ces ressortissants étaient intéressés, qui ont fait l'objet d'une mesure exceptionnelle de guerre ou d'une mesure de disposition, soit en Allemagne soit dans les territoires qui ont été occupés par l'Allemagne ou ses alliés.

Les contrôleurs, surveillants, gérants, administrateurs, séquestres, liquidateurs et curateurs seront, sous la garantie du Gouvernement allemand,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

personnellement responsables de la remise immédiate au complet et de l'exactitude de ces comptes et documents.

§ 14

Les dispositions de l'article 279 et de la présente Annexe, relatives aux biens, droits et intérêts en pays ennemis et au produit de leur liquidation, s'appliqueront aux dettes, crédits et comptes, la Section III ne réglant que les méthodes de payement.

Pour le règlement des questions visées par l'article 297 entre l'Allemagne et les Puissances alliées et associées, leurs colonies ou protectorats ou l'un des Dominions britanniques ou l'Inde, par rapport auxquels la déclaration n'aura pas été faite qu'elles adoptent la Section III et entre leurs nationaux respectifs, les dispositions de la Section III relatives à la monnaie dans laquelle le payement doit être fait et au taux du change et des intérêts seront applicables, à moins que le Gouvernement de la Puissance alliée ou associée intéressée ne notifie à l'Allemagne, dans les six mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, que lesdites clauses ne seront pas applicables.

§ 15

Les dispositions de l'article 297 et de la présente Annexe s'appliquent aux droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique qui sont ou seront compris dans la liquidation de biens, droits, intérêts, sociétés ou entreprises, effectuée par application de la législation exceptionnelle de guerre par les Puissances alliées ou associées ou par application des stipulations de l'article 297, paragraphe *b)*.

Section V

Contrats, Prescriptions, Jugements

Article 299

a) Les contrats conclus entre ennemis seront considérés comme ayant été annulés à partir du moment où deux quelconques des parties sont devenues ennemies, sauf en ce qui concerne les dettes et autres obligations pécuniaires résultant de l'exécution d'un acte ou payement prévu par ces contrats et sous réserve des exceptions et des règles spéciales à certains contrats ou catégories de contrats prévues ci-après ou dans l'Annexe ci-jointe.

b) Seront exceptés de l'annulation, aux termes du présent article, les contrats dont, dans un intérêt général, les Gouvernements des Puissances alliées ou associées, dont l'une des parties est un ressortissant, réclameront l'exécution, dans un délai de six mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité.

Lorsque l'exécution des contrats ainsi maintenus entraîne, pour une des parties, par suite du changement dans les conditions du commerce, un préjudice considérable, le Tribunal arbitral mixte prévu par la Section VI pourra attribuer à la partie lésée une indemnité équitable.

c) En raison des dispositions de la Constitution et du droit des États-Unis d'Amérique, du Brésil et du Japon, le présent article ainsi que l'article 300 et l'Annexe ci-jointe ne s'appliquent pas aux contrats conclus par des ressortissants de ces États avec des ressortissants allemands, et de même, l'article 305 ne s'applique pas aux États-Unis d'Amérique ou à leurs ressortissants.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

d) Le présent article ainsi que l'Annexe ci-jointe ne s'appliquent pas aux contrats dont les parties sont devenues ennemies du fait que l'une d'elle était un habitant d'un territoire qui change de souveraineté, en tant que cette partie aura acquis, par application du présent Traité, la nationalité d'une Puissance alliée ou associée, ni aux contrats conclus entre ressortissants des Puissances alliées ou asociées entre lesquelles le commerce s'est trouvé interdit du fait que l'une des parties se trouvait dans un territoire d'une Puissance alliée ou associée occupé par l'ennemi.

e) Aucune disposition du présent article et de l'Annexe ci-jointe ne peut être regardée comme invalidant une opération qui a été effectuée légalement en vertu d'un contrat passée entre ennemis avec l'autorisation d'une des Puissances belligérantes.

Article 300

a) Sur le territoire des Hautes Parties Contractantes, dans les rapports entre ennemis, tous délais quelconques de prescription, péremption ou forclusion de procédure seront suspendus pendant la durée de la guerre, qu'ils aient commencé à courir avant le début de la guerre ou aprés ; ils recommenceront à courir au plus tôt trois mois après la mise en vigueur du présent Traité. Cette disposition s'appliquera aux délais de présentation de coupons d'intérêts ou de dividendes, et de présentation, en vue du remboursement, des valeurs sorties au tirage ou remboursement, des valeurs sorties au tirage ou remboursables à tout autre titre.

b) Dans le cas où, en raison du non-accomplissement d'un acte ou d'une formalité pendant la guerre, des mesures d'exécution ont été prises sur le territoire allemand portant préjudice à un ressortissant des Puissances alliées ou associées, la réclamation formulée par le ressortissant d'une Puissance alliée ou associée sera portée devant le Tribunal arbitral mixte prévu par la Section VI, à moins que l'affaire ne soit de la compétence d'un Tribunal d'une Puissance alliée ou associée.

c) Sur la demande du ressortissant intéressé d'une Puissance alliée ou associée, le Tribunal arbitral mixte prononcera la restauration des droits lésés par les mesures d'exécution mentionnées au paragraphe *b*), toutes les fois qu'en raison des circonstances spéciales de l'affaire cela sera équitable et possible.

Dans le cas où cette restauration serait injuste ou impossible, le Tribunal arbitral mixte pourra accorder à la partie lésée une indemnité qui sera à la charge du Gouvernement allemand.

d) Lorsqu'un contrat entre ennemis a été invalidé, soit en raison du fait qu'une des parties n'en a pas exécuté une clause, soit en raison de l'exercice d'un droit stipulé au contrat, la partie lésée pourra s'adresser au Tribunal arbitral mixte pour obtenir réparation. Le Tribunal aura, dans ce cas, les pouvoirs prévus au paragraphe *c*).

e) Les dispositions des paragraphes précédents du présent article s'appliqueront aux ressortissants des Puissances alliées ou associées qui ont subi un préjudice en raison de mesures ci-dessus prévues, prises par l'Allemagne en territoire envahi ou occupé, s'ils n'en ont été indemnisés autrement.

f) L'Allemagne indemnisera tout tiers lésé par les restitutions ou restaurations de droit prononcées par le Tribunal arbitral mixte conformément aux dispositions des paragraphes précédents du présent article.

g) En ce qui concerne les effets de commerce, le délai de trois mois, prévu au paragraphe *a*), partira du jour où auront pris fin définitivement les mesures exceptionnelles appliquées dans les territoires de la Puissance intéressée relativement aux effets de commerce.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 301

Dans les rapports entre ennemis, aucun effet de commerce passé avant la guerre ne sera considéré comme invalidé par le seul fait de n'avoir pas été présenté pour acceptation ou pour payement dans les délais voulus, ni pour défaut d'avis aux tireurs ou aux endosseurs de non-acceptation ou de non-payement, ni en raison du défaut de protêt, ni pour défaut d'accomplissement d'une formalité quelconque pendant la guerre.

Si la période pendant laquelle un effet de commerce aurait dû être présenté à l'acceptation ou au payement ou pendant laquelle l'avis de non-acceptation ou de non payement aurait dû être donné au tireur ou aux endosseurs ou pendant laquelle l'effet aurait dû être protesté, est échue pendant la guerre, et si la partie qui aurait dû présenter ou protester l'effet ou donner avis de la non-acceptation ou du non-payement ne l'a pas fait pendant la guerre, il lui sera accordé au moins trois mois après la mise en vigueur du présent Traité pour présenter l'effet, donner avis de non-acceptation ou de non-payement ou dresser protêt.

Article 302

Les jugements rendus par les tribunaux d'une Puissance alliée ou associée, dans le cas où ces tribunaux sont compétents d'après le présent Traité, seront considérés en Allemagne comme ayant l'autorité de la chose jugée et y seront exécutés sans qu'il soit besoin d'exéquatur.

Si un jugement, en quelque matière qu'il soit intervenu, a été rendu, pendant la guerre, par un tribunal allemand, contre un ressortissant des Puissances alliées ou associées, dans une instance où celui-ci n'a pas pu se défendre, le ressortissant alliée ou associé qui aura subi, de ce chef, un préjudice pourra obtenir une réparation qui sera déterminée par le Tribunal arbitral mixte prévu par la Section VI.

Sur la demande du ressortissant de la Puissance alliée ou associée, la réparation ci-dessus pourra être, sur l'ordre du Tribunal arbitral mixte et lorsque cela sera possible, effectuée en replaçant les parties dans la situation où elles se trouvaient avant le jugement rendu par le tribunal allemand.

La réparation ci-dessus pourra être également obtenue devant le Tribunal mixte, par les ressortissants des Puissances alliées ou associées qui ont subi un préjudice du fait des mesures judiciaires prises dans les territoires envahis ou occupés, s'ils n'ont pas été dédommagés autrement.

Article 303

Au sens des Sections III, IV, V et VII, l'expression « pendant la guerre » comprend, pour chaque Puissance alliée ou associée, la période s'étendant entre le moment où l'état de guerre a existé entre l'Allemagne et cette Puissance et la mise en vigueur du présent Traité.

Annexe

1. *Dispositions générales*

§ 1

Au sens des articles 299, 300 et 301 les personnes parties à un contrat sont considérées comme ennemies lorsque le commerce entre elles aura été interdit ou sera devenu illégal en vertu des lois, décrets ou règlements aux-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

quels une de ces parties était soumise, et ce à dater, soit du jour où ce commerce a été interdit, soit du jour où il est devenu illégal de quelque manière que ce soit.

§ 2

Sont exceptées de l'annulation prévue à l'article 299, et restent en vigueur, sans préjudice des droits prévus à l'article 297, paragraphe *b*), de la Section IV, et sous réserve de l'application des lois, décrets et règlements internes pris pendant la guerre par les Puissances alliées ou associées, ainsi que des clauses des contrats:

a) Les contrats ayant pour but le transfert de propriétés, de biens et effets mobiliers ou immobiliers, lorsque la propriété aura été transférée ou l'objet livré avant que les parties ne soient devenues ennemies;

b) Les baux, locations et promesses de location;

c) Les contrats d'hypothèque, de gage et de nantissement;

d) Les concessions concernant les mines, minières, carrières ou gisements;

e) Les contrats passés entre des particuliers et des États, provinces, municipalités ou autres personnes juridiques administratives analogues et les concessions données par lesdits États, provinces, municipalités ou autres personnes juridiques administratives analogues.

§ 3

Si les dispositions d'un contrat sont en partie annulées, conformément à l'article 299 et si la disjonction peut être effectuée, les autres dispositions de ce contrat subsisteront, sous réserve de l'application des lois, décrets et règlements internes prévus au paragraphe 2 ci-dessus. Si la disjonction ne peut être effectuée, le contrat sera considéré comme annulé dans sa totalité.

II. *Dispositions particulières à certaines catégories de contrats.*

Positions dans les Bourses de valeurs et de commerce

§ 4

a) Les règlements faits pendant la guerre par les bourses de valeurs ou de commerce reconnues, stipulant la liquidation des positions de bourse prises avant la guerre par un particulier ennemi, sont confirmés par les Hautes Parties Contractantes, ainsi que les mesures prises en application de ces règlements, sous réserve:

1° Qu'il ait été prévu expressément que l'opération serait soumise au règlement desdites bourses;

2° Que ces règlements aient été obligatoires pour tous;

3° Que les conditions de la liquidation aient été justes et raisonnables.

b) Le paragraphe précédent ne s'applique pas aux mesures prises, pendant l'occupation, dans les bourses des régions qui ont été occupées par l'ennemi.

c) La liquidation des opérations à terme relatives aux cotons, effectuées à la date du 31 juillet 1914, à la suite de la décision de l'Association des cotons de Liverpool, est confirmée.

Gage

§ 5

Sera considérée comme valable, en cas de non-payement, la vente d'un gage constitué pour garantie d'une dette due par un ennemi, alors même

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

qu'avis n'a pu être donné au propriétaire, si le créancier a agi de bonne foi et en prenant les soins et précautions raisonnables et, dans ce cas, le propriétaire ne pourra formuler aucune réclamation en raison de la vente du gage.

Cette disposition ne s'applique pas aux ventes de gage faites par l'ennemi pendant l'occupation dans les régions envahies ou occupées par l'ennemi.

Effets de commerce

§ 6

En ce qui concerne les Puissances qui ont adhéré à la Section III et à l'Annexe jointe, les obligations pécuniaires existant entre ennemis et résultant de l'émission d'effets de commerce, seront réglées conformément à ladite Annexe par l'intermédiaire des Offices de vérification et de compensation qui sont subrogés dans les droits du porteur en ce qui concerne les différents recours que possède ce dernier.

§ 7

Si une personne s'est obligée, soit avant, soit pendant la guerre, au payement d'un effet de commerce, à la suite d'un engagement pris envers elle par une autre personne devenue ennemie, celle-ci reste tenue, malgré l'ouverture des hostilités, de garantir la première des conséquences de son obligation.

III. *Contrats d'assurances*

§ 8

Les contrats d'assurances conclus entre une personne et une autre devenue par la suite ennemie seront reglés conformément aux articles suivants.

Assurances contre l'incendie

§ 9

Les contrats d'assurances contre l'incendie, concernant des propriétés, passés entre une personne ayant des intérêts dans cette propriété et une personne devenue par la suite ennemie, ne seront pas considérés comme annulés par l'ouverture des hostilités ou par le fait que la personne est devenue ennemie ou parce qu'une des parties n'a pas accompli une clause du contrat pendant la guerre ou pendant une période de trois mois après la guerre, mais seront annulés à partir de la première échéance de la prime annuelle survenant trois mois après la mise en vigueur du présent Traité.

Un règlement sera effectué pour les primes non payées, échues pendant la guerre, ou pour les réclamations pour des pertes encourues pendant la guerre.

§ 10

Si, par suite d'un acte administratif ou législatif, une assurance contre l'incendie, conclue antérieurement à la guerre, a été pendant la guerre transférée de l'assureur primitif à un autre assureur, le transfert sera reconnu et la responsabilité de l'assureur primitif sera considérée comme ayant cessé à partir du jour du transfert. Cependant, l'assureur primitif aura le droit d'être, sur sa demande, pleinement informé des conditions du transfert, et s'il apparaît que ces conditions n'étaient pas équitables, elles seront modifiées pour autant que cela sera nécessaire pour les rendre équitables.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

En outre, l'assuré aura droit, d'accord avec l'assureur primitif, de retransférer le contrat à l'assureur primitif à dater du jour de la demande.

Assurances sur la vie

§ 11

Les contrats d'assurances sur la vie passés entre un assureur et une personne devenue par la suite ennemie ne seront pas considérés comme annulés par la déclaration de guerre ou par le fait que la personne est devenue ennemie.

Toute somme devenue exigible pendant la guerre, aux termes d'un contrat qui, en vertu du paragraphe précédent, n'est pas considéré comme annulé, sera recouvrable après la guerre. Cette somme sera augmentée des intérêts à 5 p. 100 l'an depuis la date de son exigibilité jusqu'au jour du payement.

Si le contrat est devenu caduc pendant la guerre par suite du non-payement des primes, ou s'il est devenu sans effet par suite du non-accomplissement des clauses du contrat, l'assuré ou ses représentants ou ayants droit auront droit à tout moment, pendant douze mois à dater du jour de la mise en vigueur du présent Traité, de réclamer à l'assureur la valeur de la police au jour de sa caducité ou de son annulation.

Lorsque le contrat est devenu caduc pendant la guerre, par suite du non-payement des primes par application des mesures de guerre, l'assuré ou ses représentants, ou ayants droit, ont le droit, dans les trois mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, de remettre le contrat en vigueur moyennant le payement des primes éventuellement échues, augmentées des intérêts de 5 p. 100 l'an.

§ 12

Chaque Puissance alliée ou associée aura, dans les trois mois qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, la faculté de résilier tous les contrats d'assurance en cours entre une Compagnie d'Assurance allemande et ses ressortissants dans des conditions soustrayant lesdits ressortissants à tout préjudice.

A cette fin, la Compagnie d'Assurance allemande transférera au Gouvernement de la Puissance alliée ou associée intéressée, la proportion de son actif attribuable aux polices ainsi annulées et sera déliée de toute obligation, par rapport à ces polices. L'actif à transférer sera fixé par un actuaire désigné par le Tribunal arbitral mixte.

§ 13

Si des contrats d'assurance sur la vie ont été conclus par une succursale d'une Compagnie d'Assurances établie dans un pays devenu, par la suite, ennemi, le contrat devra, en l'absence de toute stipulation contraire contenue dans le contrat lui-même, être régi par la loi locale, mais l'assureur aura le droit de demander à l'assuré ou à ses représentants le remboursement des sommes payées sur des demandes faites ou imposées, par application de mesures prises pendant la guerre, contrairement aux termes du contrat lui-même, et aux lois et traités existant à l'époque où il a été conclu.

§ 14

Dans tous les cas où, en vertu de la loi applicable au contrat, l'assureur reste lié par le contrat nonobstant le non-payement des primes, jusqu'à ce que l'on ait fait part à l'assuré de la déchéance du contrat, il aura le droit là où, par suite de la guerre, il n'aurait pu donner cet avertissement, de recou-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vrer sur l'assuré les primes non payées, augmentées des intérêts à 5 p. 100 l'an.

§ 15

Pour l'application des paragraphes 11 à 14, seront considérés comme contrats d'assurances sur la vie les contrats d'assurances qui se basent sur les probabilités de la vie humaine, combinés avec le taux d'intérêt, pour le calcul des engagements réciproques des deux parties.

Assurances maritimes.

§ 16

Les contrats d'assurance maritime, y compris les polices à temps et les polices de voyage passées entre un assureur et une personne devenue par la suite ennemie, seront considérés comme annulés au moment où cette personne est devenue ennemie, sauf le cas où, antérieurement à ce moment, le risque prévu dans le contrat avait commencé à être couru.

Dans le cas où le risque n'a pas commencé à courir, les sommes payées au moyen de primes ou autrement seront recouvrables sur l'assureur.

Dans le cas où le risque a commencé à courir, le contrat sera considéré comme valable, bien que la partie soit devenue ennemie, et les payements des sommes dues aux termes du contrat, soit comme primes, soit comme sinistres, seront exigibles après le mise en vigueur du présent Traité.

Dans le cas où une convention sera conclue pour le payement d'intérêts pour des sommes dues antérieurement à la guerre, ou par des ressortissants des États belligérants, et recouvrées après la guerre, cet intérêt devra, dans le cas de pertes recouvrables en vertu de contrat d'assurance maritime, courir à partir de l'expiration d'une période d'un an à compter du jour de ces pertes.

§ 17

Aucun contrat d'assurance maritime avec un assuré devenu par la suite ennemi ne devra être considéré comme couvrant les sinistres causés par des actes de guerre de la Puissance dont l'assureur est ressortissant, ou des alliés ou associés de cette Puissance.

§ 18

S'il est démontré qu'une personne qui, avant la guerre, avait passé un contrat d'assurance maritime avec un assureur devenu par la suite ennemi, a passé après l'ouverture des hostilités un nouveau contrat couvrant le même risque avec un assureur non ennemi, le nouveau contrat sera considéré comme substitué au contrat primitif à compter du jour où il aura été passé, et les primes échues seront réglées sur le principe que l'assureur primitif n'aura été responsable du fait du contrat que jusqu'au moment où le nouveau contrat aura été passé.

Autres assurances

§ 19

Des contrats d'assurances passées avant la guerre entre un assureur et une personne devenue par la suite ennemie, autres que les contrats dont il est question dans les paragraphes 9 à 18, seront traités, à tous égards, de la même manière que seraient traités, d'après lesdits articles, les contrats d'assurances contre l'incendie entre les mêmes parties.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 20

Tous les traités de réassurance passés avec une personne devenue ennemie seront considérés comme abrogés par le fait que cette personne est devenue ennemie, mais sans préjudice, dans le cas de risque sur la vie ou maritime, qui avait commencé à être couru antérieurement à la guerre, du droit de recouvrer après la guerre le payement des sommes dues en raison de ces risques.

Toutefois, si la partie réassurée a été mise, par suite de l'invasion, dans l'impossibilité de trouver un autre réassureur, le traité subsiste jusqu'à l'expiration d'une période de trois mois après la mise en vigueur du présent Traité.

Si un traité de réassurance est annulé en vertu de cet article, un compte sera établi entre les parties en ce qui concerne à la fois les primes payées et payables et les responsabilités pour pertes subies, au sujet des risques sur la vie ou maritime qui auraient commencé à être courus avant la guerre. Dans le cas de risques autres que ceux mentionnés aux paragraphes 11 à 18, le règlement des comptes sera établi à la date à laquelle les parties sont devenues ennemies, sans tenir compte des réclamations pour pertes subies depuis cette date.

§ 21

Les dispositions du paragraphe précédent s'étendent également aux réassurances existant au jour où les parties sont devenues ennemies, des risques particuliers acceptés par l'assureur dans un contrat d'assurance, autres que les risques sur la vie ou maritimes.

§ 22

La réassurance d'un contrat d'assurance sur la vie, faite par contrat particulier et non comprise dans un traité général de réassurance, restera en vigueur.

Les dispositions du paragraphe 12 s'appliquent aux traités de réassurance des polices d'assurances sur la vie dans lesquels les compagnies ennemies sont réassureurs.

§ 23

Dans le cas d'une réassurance effectuée avant la guerre, d'un contrat d'assurance maritime, la cession du risque cédé au réassureur restera valable si ce risque a commencé à être couru avant l'ouverture des hostilités, et le contrat restera valable malgré l'ouverture des hostilités. Les sommes dues en vertu du contrat de réassurance, en ce qui concerne soit des primes, soit des pertes subies, seront recouvrables après la guerre.

§ 24

Les dispositions des paragraphes 17 et 18 et le dernier alinéa du paragraphe 16 s'appliqueront aux contrats de réassurances de risques maritimes.

Section VI

Tribunal arbitral mixte

Article 304

a) Un tribunal arbitral mixte sera constitué entre chacune des Puissances alliées ou associées d'une part et l'Allemagne d'autre part, dans un délai

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de trois mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité. Chacun de ces Tribunaux sera composé de trois membres. Chacun des Gouvernements intéressés désignera un de ces membres. Le Président sera choisi à la suite d'un accord entre les deux Gouvernements intéressés.

Au cas où cet accord ne pourrait intervenir, le Président du Tribunal et deux autres personnes susceptibles l'une et l'autre, en cas de besoin, de le remplacer, seront choisies par le Conseil de la Société des Nations et, jusqu'au moment où il sera constitué, par M. Gustave Ador, s'il y consent. Ces personnes appartiendront à des Puissances qui sont restées neutres au cours de la guerre.

Si un Gouvernement ne pourvoit pas, dans un délai d'un mois à la désignation ci-dessus prévue d'un membre du tribunal, en cas de vacance, ce membre sera choisi par le Gouvernement adverse parmi les deux personnes mentionnées ci-dessus, autres que le Président.

La décision de la majorité des membres sera celle du Tribunal.

b) Les Tribunaux arbitraux mixtes créés par application du paragraphe *a)* jugeront les différends qui sont de leur compétence, aux termes des Sections III, IV, V et VII.

En outre, tous les différends, quels qu'ils soient, relatifs aux contrats conclus, avant la mise en vigueur du présent Traité, entre les ressortissants des Puissances alliées et associées et les ressortissants allemands, seront réglés par le Tribunal arbitral mixte, à l'exception toutefois des différends qui, par application des lois des Puissances alliées, associées ou neutres, sont de la compétence des tribunaux nationaux de ces dernières Puissances. Dans ce cas, ces différends seront réglés par ces tribunaux nationaux à l'exclusion du Tribunal arbitral mixte. Le ressortissant intéressé d'une Puissance alliée ou associée pourra toutefois porter l'affaire devant le Tribunal arbitral mixte à moins que sa loi nationale ne s'y oppose.

c) Si le nombre des affaires le justifie, d'autres membres devront être désignés pour que chaque Tribunal arbitral mixte puisse se diviser en plusieurs sections. Chacune de ces sections devra être composée ainsi qu'il est dit ci-dessus.

d) Chaque Tribunal arbitral mixte établira lui-même sa procédure en tant qu'elle ne sera pas réglée par les dispositions de l'Annexe au présent article. Il aura pouvoir pour fixer les dépenses à payer par la partie perdante pour frais et débours de procédure.

e) Chaque Gouvernement payera les honoraires du membre du Tribunal arbitral mixte qu'il nomme et de tout agent qu'il désignera pour le représenter devant le Tribunal. Les honoraires du Président seront fixés par accord spécial entre les Gouvernements intéressés et ces honoraires ainsi que les dépenses communes de chaque Tribunal seront payées parmoitié par les deux Gouvernements.

f) Les Hautes Parties Contractantes s'engagent à ce que leurs Tribunaux et autorités prêtent directement aux Tribunaux arbitraux mixtes toute l'aide qui sera en leur pouvoir, spécialement en ce qui concerne la transmission des notifications et la réunion des preuves.

g) Les Hautes Parties Contractantes conviennent de considérer les décisions du Tribunal arbitral mixte comme définitives, et de les rendre obligatoires pour leurs ressortissants.

Annexe

§ 1

En cas de décès ou de démission d'un membre du Tribunal, ou si un membre du Tribunal se trouve, pour une raison quelconque, dans l'impossi-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

bilité de remplir ses fonctions, la procédure, qui a été suivie pour sa nomination, sera employée pour pourvoir à son remplacement.

§ 2

Le Tribunal adoptera pour sa procédure des règles conformes à la justice et à l'équité. Il décidera de l'ordre et des délais dans lesquels chaque partie devra présenter ses conclusions et réglera les formalités requises pour l'administration des preuves.

§ 3

Les avocats et conseils des deux parties seront autorisés à présenter oralement et par écrit au Tribunal leur argumentation pour soutenir ou défendre leur cause.

§ 4

Le Tribunal conservera les archives des procès et causes qui lui seront soumis et de la procédure y relative, avec mention des dates.

§ 5

Chacune des Puissances intéressées pourra nommer un secrétaire. Ces secrétaires constitueront le Secrétariat mixte du Tribunal et seront sous ses ordres. Le Tribunal peut nommer et employer un ou plusieurs fonctionnaires qui seront nécessaires pour l'assister dans l'accomplissement de sa tâche.

§ 6

Le Tribunal décidera de toutes questions et espèces qui lui seront soumises, d'après les preuves, témoignages et informations qui pourront être produits par les parties intéressées.

§ 7

L'Allemagne s'engage à donner au Tribunal toutes facilités et informations nécessaires pour poursuivre ses enquêtes.

§ 8

La langue, dans laquelle la procédure sera poursuivie, sera, à défaut de convention contraire, l'anglais, le français, l'italien, ou le japonais, selon ce qui sera décidé par la Puissance alliée ou associée intéressée.

§ 9

Les lieu et date des audiences de chaque Tribunal seront déterminés par le Président du Tribunal.

Article 305

Si un tribunal compétent a rendu ou rend un jugement dans une affaire visée par les Sections III, IV, V ou VII et si ce jugement n'est pas conforme aux dispositions desdites Sections, la partie qui aura, subi, de ce chef, un préjudice aura droit à une réparation qui sera déterminée par le Tribunal arbitral mixte. Sur la demande du ressortissant d'une Puissance alliée ou associée, la réparation ci-dessus visée pourra être effectuée, lorsque cela sera possible, par le Tribunal arbitral mixte en replaçant les parties dans la situation où elles se trouvaient avant le jugement rendu par le tribunal allemand.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Section VII

Propriété industrielle

Article 306

Sous réserve des stipulations du présent Traité, les droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique, telle que cette propriété est définie par les Conventions internationales de Paris et de Berne visées à l'article 286, seront rétablis ou restaurés, à partir de la mise en vigueur du présent Traité dans les territoires des Hautes Parties Contractantes, en faveur des personnes qui en étaient bénéficiaires, au moment où l'état de guerre a commencé d'exister, ou de leurs ayants droit. De même les droits qui, si la guerre n'avait pas eu lieu, auraient pu être acquis pendant la durée de la guerre, à la suite d'une demande formée pour la protection de la propriété industrielle ou de la publication d'une œuvre littéraire ou artistique, seront reconnus et établis en faveur des personnes qui y auraient des titres, à partir de la mise en vigueur du présent Traité.

Toutefois, les actes faits en vertu des mesures spéciales qui auront été prises pendant la guerre, par une autorité législative, exécutive ou administrative d'une Puissance alliée ou associée à l'égard des droits des ressortissants allemands, en matière de propriété industrielle, littéraire ou artistique demeureront valables et continueront à avoir leurs pleins effets.

Il n'y aura lieu à aucune revendication ou action de la part de l'Allemagne ou des ressortissants allemands contre l'utilisation qui aurait été faite pendant la durée de la guerre, par le Gouvernement d'une Puissance alliée ou associée ou par toute personne, pour le compte de ce Gouvernement ou avec son assentiment, de droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique, ni contre la vente, la mise en vente ou l'emploi de produits, appareils, articles ou objets quelconques auxquels s'appliquaient ces droits.

Si la législation d'une des Puissances alliées ou associées, en vigueur au moment de la signature du présent Traité, n'en a pas disposé autrement, les sommes dues ou payées, par application de tout acte et de toute opération effectués en exécution des mesures spéciales visées à l'alinéa 1 du prèsent article, recevront la même affectation que les autres créances des ressortissants allemands, conformément aux dispositions du présent Traité et les sommes produites par des mesures spéciales prises par le Gouvernement allemand en ce qui concerne les droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique des ressortissants des Puissances alliées ou associées, seront considérées et traitées comme toutes les autres dettes des ressortissants allemands.

Chacune des Puissances alliées ou associées se réserve la faculté d'apporter aux droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique (à l'exception des marques de fabrique ou de commerce) acquis avant la guerre, ou pendant sa durée, ou qui seraient acquis ultérieurement, suivant sa législation par des ressortissants allemands, soit en les exploitant, soit en accordant des licences pour leur exploitation, soit en conservant le contrôle de cette exploitation, soit autrement, telles limitations, conditions ou restrictions qui pourraient être considérées comme nécessaires pour les besoins de la défense nationale, ou dans l'intérêt public, ou pour assurer un traitement équitable par l'Allemagne des droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique possédés sur le territoire allemand par ses ressortissants, ou pour garantir l'entier accomplissement de toutes les obligations contractées par l'Allemagne en vertu du présent Traité. Pour les droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique, qui seraient acquis après la mise en vigueur du présent Traité, la faculté ci-dessus réservée aux Puissances alliées et associées, ne pourra être exercée que dans

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

le cas où les limitations, conditions ou restrictions pourraient être considérées comme nécessaires pour les besoins de la défense nationale ou de l'inérêt public.

Dans le cas où il serait fait application par les Puissances alliées et associées des dispositions qui précèdent, il sera accordé des indemnités ou des redevances raisonnables, qui recevront la même affectation que toutes les autres sommes dues à des ressortissants allemands, conformément aux dispositions du présent Traité.

Chacune des Puissances alliées ou associées se réserve la faculté de considérer comme nulle et de nul effet toute cession totale ou partielle, et toute concession de droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique, qui auraient été effectuées dèpuis le 1er août 1914 ou qui le seraient à l'avenir et qui auraient pour résultat de faire obstacle à l'application des dispositions du présent article.

Les dispositions du présent article ne sont pas applicables aux droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique compris dans les Sociétés ou entreprises, dont la liquidation a été effectuée par les Puissances alliées ou associées, conformément à la législation exceptionnelle de guerre, ou sera effectuée en vertu de l'article 297, paragraphe *b)*.

Article 307

Un délai minimum d'une année, à partir de la mise en vigueur du présent Traité, sans surtaxe ni pénalité d'aucune sorte, sera accordé aux ressortissants de chacune des Hautes Parties Contractantes pour accomplir tout acte, remplir toute formalité, payer toute taxe et généralement satisfaire à toute obligation prescrite par les lois et règlements de chaque État pour conserver ou obtenir les droits de propriété industrielle déjà acquis au 1er août 1914 ou qui, si la guerre n'avait pas eu lieu, auraient pu être acquis depuis cette date, à la suite d'une demande faite, avant la guerre ou pendant sa durée, ainsi que pour y former opposition. Toutefois, cet article ne pourra conférer aucun droit pour obtenir aux Etats-Unis d'Amérique la reprise d'une procédure d'interférence dans laquelle aurait été tenue l'audience finale.

Les droits de propriété industrielle qui auraient été frappés de déchéance par suite du défaut d'accomplissement d'un acte, d'exécution d'une formalité ou de payement d'une taxe seront remis en vigueur, sous la réserve toutefois en ce qui concerne les brevets et dessins, que chaque Puissance alliée ou associée pourra prendre les mesures qu'elle jugerait équitablement nécessaires pour la sauvegarde des droits des tiers qui auraient exploité ou employé des brevets ou des dessins pendant le temps où ils étaient frappés de déchéance.

De plus, les brevets d'invention ou dessins appartenant à des ressortissants allemands et qui seront ainsi remis en vigueur, demeureront soumis, en ce qui concerne l'octroi des licences, aux prescriptions qui leur auraient été applicables pendant la guerre, ainsi qu'à toutes les dispositions du présent Traité.

La période comprise entre le 1er août 1914 et la date de la mise en vigueur du présent Traité n'entrera pas en ligne de compte dans le délai prévu pour la mise en exploitation d'un brevet ou pour l'usage de marques de fabrique ou de commerce ou de dessins et il est convenu en outre qu'aucun brevet, marque de fabrique ou de commerce ou dessin qui était encore en vigueur au 1er août 1914 ne pourra être frappé de déchéance ou d'annulation du seul chef de non-exploitation ou de non-usage avant l'expiration d'un délai de deux ans à partir de la mise en vigueur du présent Traité.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 308

Les délais de priorité, prévus par l'article 4 de la Convention internationale de Paris du 20 mars 1883 revisée à Washington en 1911 ou par toute autre Convention ou loi en vigueur, pour le dépôt ou l'enregistrement des demandes de brevets d'invention ou modèles d'utilité, des marques de fabrique ou de commerce, des dessins et modèles, qui n'étaient pas encore expirés de 1er août 1914 et ceux qui auraient pris naissance pendant la guerre ou auraient pu prendre naissance si la guerre n'avait pas eu lieu seront prolongés par chacune des Hautes Parties Contractantes en faveur de tous les ressortissants des autres Hautes Parties Contractantes jusqu'à l'expiration d'un délai de six mois à partir de la mise en vigueur du présent Traité.

Toutefois cette prolongation de délai ne portera pas atteinte aux droits de toute Haute Partie Contractante ou de toute personne qui seraient, de bonne fois, en possession, au moment de la mise en vigueur du présent Traité, de droits de propriété industrielle en oposition avec ceux demandés en revendiquant le délai de priorité et qui conserveront la jouissance de leurs droits, soit personnellement, soit par tous agents ou titulaires de licence auxquels ils les auraient concédés avant la miseen vigueur du présent Traité, sans pouvoir en aucune manière être inquiétés ni poursuivis comme contrefacteurs.

Article 309

Aucune action ne pourra être intentée ni aucune revendication exercée, d'une part, par des ressortissants allemands, ou par des personnes résidant ou exerçant leur industrie en Allemagne, et d'autre part, par ressortissants des Puissances alliées ou associées ou des personnes résidant ou exerçant leur industrie sur le territoire de ces Puissances, ni par les tiers auxquels ces personnes auraient cédé leurs droits pendant la guerre, à raison de faits qui se seraient produits sur le territoire de l'autre Partie, entre la date de la déclaration de guerre et celle de la mise en vigueur du présent Traité et qui auraient pu être considérés comme portant atteinte à des droits de propriété industrielle ou de propriété littéraire ou artistique ayant existé à un moment quelconque pendant la guerre ou qui seront rétablis conformément aux articles 307 et 308 qui précèdent.

Aucune action ne sera également recevable de la part des mêmes personnes, pour infraction aux droits de propriété industrielle ou artistique, à aucun moment, à l'occasion de la vente ou de la mise en vente, pendant un an à dater de la signature du présent Traité sur les territoires des Puissances alliées ou associées, d'une part, ou de l'Allemagne, d'autre part, de produits ou article fabriqués, ou d'œuvres littéraires ou artistiques publiées durant la période comprise entre la date de la déclaration de guerre et celle de la signature du présent Traité, ni à l'occasion de leur acquisition et de leur emploi ou usage, étant entendu toutefois que cette disposition ne s'appliquera pas lorsque les possesseurs des droits avaient leurs domicile ou des établissements industriels ou commerciaux situés dans les régions occupées par L'Allemagne au cours de la guerre.

Cet article ne sera pas applicable aux rapports entre les États-Unis d'Amérique, d'une part, et l'Allemagne d'autre part.

Article 310

Les contrats de licences d'exploitation de droits de propriété industrielle ou de reproduction d'œuvres littéraires ou artistiques conclus avant la déclaration de guerre entre des ressortissants des Puissances alliées ou associées ou des personnes résidant sur leur territoire ou y exerçant leur industrie

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

d'une part et des ressortissants allemands d'autre part, seront considérés comme résiliés, à dater de la déclaration de guerre, entre l'Allemagne et la Puissance alliée ou associée. Mais, dans tous les cas, le bénéficiaire primitif d'un contrat de ce genre aura le droit, dans un délai de six mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, d'exiger du titulaire des droits la concession d'une nouvelle licence, dont les conditions, à défaut d'entente entre les parties, seront fixées par le tribunal dûment qualifié à cet effet dans le pays sous la législation duquel les droits ont été acquis, sauf dans le cas de licences obtenues en vertu de droits acquis sous la législation allemande; dans ce cas, les conditions seraient fixées par le Tribunal arbitral mixte prévu par la Section VI de la présente Partie. Le Tribunal pourra, s'il y a lieu, fixer alors le montant des redevances qui lui paraitraient justifiées, en raidsone l'utilisation des droits pendant la durée de la guerre.

Les licences relatives à des droits de propriété industrielle, littéraire ou artistique qui auront été concédés suivant la législation spéciale de guerre d'une Puissance alliée ou associée ne pourront se trouver atteintes par la continuation d'une licence existant avant la guerre, mais elles demeureront valables et continueront à avoir leurs pleins effets, et dans le cas où une de ces licences aurait été accordée au bénéficiaire primitif d'un contrat de licence passé avant la guerre, elle sera considérée comme s'y substituant.

Lorsque des sommes auront été payées pendant la guerre, en vertu de contrat ou licence quelconques intervenus avant la guerre pour l'exploitation des droits de propriété industrielle ou pour la reproduction ou la représentation d'œuvres littéraires, dramatiques ou artistiques, ces sommes recevront la même affectation que les autres dettes ou créances des ressortissants allemands, conformément au présent Traité.

Cet article ne sera pas applicable aux rapports entre les États-Unis d'Amérique, d'une part, et l'Allemagne, d'autre part.

Article 311

Les habitants des territoires séparés de l'Allemagne en vertu du présent Traité, conserveront, nonobstant cette séparation et le changement de nationalité qui en résultera, la pleine et entière jouissance en Allemagne de tous les droits de propriété industrielle et de propriété littéraire et artistique, dont ils étaient titulaires suivant la législation allemande, au moment de cette séparation.

Les droits de propriété industrielle, littéraire et artistique en vigueur sur les territoires séparés de l'Allemagne conformément au présent Traité, au moment de la séparation de ces territoires d'avec l'Allemagne ou qui seront rétablis ou restaurés par application de l'article 306 du présent Traité, seront reconnus par l'État auquel sera transféré ledit territoire et demeureront en vigueur sur ce territoire, pour la durée qui leur sera accordée suivant la législation allemande.

Section VIII

Assurances sociales et assurances d'État dans les territoires cédés

Article 312

Sans préjudice des stipulations contenues dans d'autres clauses du présent Traité, le Gouvernement allemand s'engage à transférer à la Puissance à laquelle des territoires allemands sont cédés en Europe, ou à la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Puissance administrant d'anciens territoires allemands en tant que mandataire, en vertu de l'article 22 de la Partie I (Société des Nations), telle fraction des réserves accumulées par les Gouvernements de l'Empire ou des États allemands, ou par des organismes publics ou privés opérant sous leur contrôle, destinées à faire face au fonctionnement, dans ces territoires, de toutes assurances sociales et assurances d'État.

Les Puissances auxquelles ces fonds seront transférés devront nécessairement les affecter à l'exécution des obligations résultant de ces assurances.

Les conditions de ce transfert seront réglées par des conventions spéciales conclues entre le Gouvernement allemand et les Gouvernements intéressés.

Dans le cas où ces conventions spéciales ne seraient pas conclues conformément à l'alinéa précédent dans les trois mois de la mise en vigueur du présent Traité, les conditions du transfert seront, dans chaque cas, soumises à une Commission de cinq membres, dont un sera nommé par le Gouvernement allemand et un par l'autre Gouvernement intéressé et trois seront nommés par le Conseil d'Administration du Bureau international du Travail parmi les ressortissants des autres États. Cette Commission, votant à la majorité des voix, devra dans les trois mois de sa constitution adopter des recommandations à soumettre au Conseil de la Société des Nations; les décisions du Conseil devront être immédiatement considérées par l'Allemagne et par l'autre État intéressé comme définitives.

Partie XI

NAVIGATION AÉRIENNE

Article 313

Les aéronefs ressortissant aux Puissances alliées et associées auront pleine liberté de survol et d'atterrissage sur le territoire et les eaux territoriales d'Allemagne et jouiront des mêmes avantages que les aéronefs allemands, notamment en cas de détresse à terre ou en mer.

Article 314

Les aéronefs ressortissant aux Puissances alliées et associées, en transit pour un pays étranger quelconque, jouiront du droit de survoler, sans atterrir, le territoire et les eaux territoriales de l'Allemagne sous réserve des règlements que l'Allemagne pourra établir et qui seront également applicables aux aéronefs de l'Allemagne et à ceux des pays alliés et associés.

Article 315

Les aérodromes établis en Allemagne et ouverts au trafic public national seront ouverts aux aéronefs ressortissant aux Puissances alliées et associées, qui y seront traités sur un pied d'égalité avec les aéronefs allemands, en ce qui concerne les taxes de toute nature, y compris les taxes d'atterrissage et d'aménagement.

Article 316

Sous réserve des présentes dispositions, le droit de passage, de transit et d'atterrissage prévu aux articles 313, 314 et 315, est subordonné à l'observation des règlements que l'Allemagne pourra juger nécessaire d'édicter,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

étant entendu que ces règlements seront appliqués sans distinction aux aéronefs allemands et à ceux des pays alliés et associés.

Article 317

Les certificats de nationalité, de navigabilité, les brevets de capacité et les licences délivrés ou reconnus valables par l'une quelconque des Puissances alliées et associées, seront admis en Allemagne comme valables et équivalents aux certificats, brevets et licences délivrés par l'Allemagne.

Article 318

Au point de vue du trafic commercial aérien interne, les aéronefs ressortissant aux Puissances alliées et associées jouiront en Allemagne du traitement de la nation la plus favorisée.

Article 319

L'Allemagne s'engage à mettre en vigueur des mesures propres à assurer que tout aéronef allemand, survolant son territoire, se conformera aux règles sur les feux et signaux, règles de l'air et règles sur le trafic aérien sur ou dans le voisinage des aérodromes, telles que ces règles sont fixées dans la convention passée entre les Puissances alliées et associées relativement à la navigation aérienne.

Article 320

Les obligations imposées par les dispositions qui précèdent resteront en vigueur jusqu'au 1er janvier 1923, à mois qu'auparavant l'Allemagne ait été admise dans la Société des Nations ou ait été autorisée, du consentement des Puissances alliées et associées, à adhérer à la convention passée entre lesdites Puissances, relativement à la navigation aérienne.

Partie XII

PORTS VOIES D'EAU ET VOIES FERRÉES

Section I

Dispositions générales

Article 321

L'Allemagne s'engage à accorder la liberté du transit à travers son territoire sur les voies les plus appropriées au transit international, par chemin de fer, par cours d'eau navigable ou par canal, aux personnes, marchandises, navires, bateaux, wagons et services postaux en provenance ou à destination des territoires de l'une quelconque des Puissances alliées et asociées, limitrophes ou non ; à cet effet, la traversée des eaux territoriales sera permise. Les personnes, marchandises, navires, bateaux, voitures, wagons et services postaux ne seront soumis à aucun droit de transit, ni à aucun délai ou restriction inutiles, et ils auront droit, en Allemagne, au traitement national, en tout ce qui concerne les taxes et les facilités, ainsi qu'à tous autres égards.

Les marchandises en transit seront exemptes de tous droits de douane ou autres droits analogues.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Toutes taxes ou charges, grevant le transport en transit, devront être raisonnables, en égard aux conditions du trafic. Nulle redevance, facilité ou restriction ne devra dépendre, directement ou indirectement, de la qualité du propriétaire ou de la nationalité du navire ou autre moyen de transport qui aurait été ou qui devrait être employé sur une partie quelconque du parcours total.

Article 322

L'Allemagne s'engage à n'imposer ni maintenir un contrôle quelconque sur les entreprises de transport, en transit aller et retour, des émigrants à travers son territoire, en dehors des mesures nécessaires pour constater que les voyageurs sont réellement en transit ; elle ne permettra à aucune compagnie de navigation ni à aucune autre organisation, société ou personne privée interessée au trafic, de participer d'une façon quelconque à un service administratif organisé dans ce but, ni d'exercer une influence directe ou indirecte à cet égard.

Article 323

L'Allemagne s'interdit d'établir une distinction ou une préférence directe ou indirecte, en ce qui concerne les droits, taxes et prohibitions relatifs aux importations dans son territoire ou aux exportations de son territoire et, sous réserve des stipulations particulières contenues dans le présent Traité, en ce qui concerne les conditions et le prix du transport des marchandises ou des personnes à destination ou en provenance de son territoire, en raison soit de la frontière d'entrée ou de sortie, soit de la nature, de la propriété ou du pavillon des moyens de transports employés (y compris les transports aériens), soit du point de départ primitif ou immédiat du navire ou bateau, du wagon, de l'aéronef ou autre moyen de transport, de sa destination finale ou intermédiaire, de l'itinéraire suivi ou des points de transbordement, soit du fait que le port par l'intermédiaire duquel les marchandises sont importées ou exportées est un port allemand ou un port étranger quelconque, soit du fait que les marchandises sont importées ou exportées par mer, par terre ou par voie aérienne.

L'Allemagne s'interdit notamment d'établir, au préjudice des ports, navires ou bateaux de l'une quelconque des Puissances alliées et associées, aucune surtaxe, aucune prime directe ou indirecte à l'exportation ou à l'importation par les ports ou par les navires ou bateaux allemands, ou par ceux d'une autre Puissance, en particulier sous forme de tarifs combinés, et de soumettre les personnes ou les marchandises, passant par un port ou utilisant un navire ou bateau d'une quelconque des Puissances alliées et associées, à des formalités ou à des délais quelconques, auxquels ces personnes ou ces marchandises ne seraient pas soumises, si elles passaient par un port allemand ou par le port d'une autre Puissance, ou si elles utilisaient un navire ou bateau allemand ou un bateau d'une autre Puissance.

Article 324

Toutes les dispositions utiles devront être prises, au point de vue administratif et technique, pour abréger, autant que possible, la pénétration des marchandises par les frontières de l'Allemagne et pour assurer, à partir desdits frontières, l'expédition et le transport de ces marchandises sans distinguer selon qu'elles sont en provenance ou à destination des territoires

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

des Puissances alliées et associées, ou en transit de, ou pour ces territoires, dans des conditions matérielles, notamment au point de vue de la rapidité et des soins de route, identiques à celles dont bénéficieraient les marchandises de même nature, voyageant sur le territoire allemand dans les conditions semblables de transport.

En particulier, le transport des marchandises périssables sera effectué avec promptitude et regularité et les formalités douanières auront lieu de façon à permettre la continuation directe du transport des marchandises par les trains en correspondance.

Article 325

Les ports maritimes des Puissances alliées et associées bénéficieront de toutes les faveurs et de tous les tarifs réduits accordés, sur les voies ferrées ou les voies navigables de l'Allemagne, au profit des ports allemands ou d'un port quelconque d'une autre Puissance.

Article 326

L'Allemagne ne pourra refuser de participer aux tarifs ou combinaisons de tarifs, qui auraient pour objet d'assurer aux ports d'une des Puissances alliées et associées des avantages analogues à ceux qu'elle aurait accordés à ses propres ports ou à ceux d'une autre Puissance.

Section II

Navigation

Chapitre I

Liberté de navigation

Article 327

Les ressortissants des Puissances alliées et associées, ainsi que leurs biens, navires et bateaux, jouiront, dans tous les ports et sur les voies de navigation intérieure de l'Allemagne, d'un traitement égal, à tous égards, à celui des ressortissants, des biens et des navires et bateaux allemands.

En particulier, les navires et bateaux de l'une quelconque des Puissances alliées et associées seront autorisés à transporter des marchandises de toute nature et des passagers à destination ou en provenance de tous ports ou localités situés sur le territoire de l'Allemagne auxquels les navires et bateaux allemands peuvent avoir accès, à des conditions qui ne seront pas plus onéreuses que celles appliquées dans le cas de navires et bateaux nationaux; ils seront traités sur le pied d'égalité avec les navires et bateaux nationaux, en ce qui concerne les facilités et charges de ports et de quai de toute sorte, y compris les facilités de stationnement, de chargement et de déchargement, les droits et charges de tonnage, de quai, de pilotage, de phare, de quarantaine et tous droits et charges analogues, de quelque nature qu'ils soient, perçus au nom et au profit du Gouvernement, de fonctionnaires publics, de particuliers, de corporations ou d'établissements de quelque espèce que ce soit.

Au cas où l'Allemagne accorderait à l'une quelconque des Puissances alliées et associées ou à toute autre Puissance étrangère, un traitement préférentiel, ce régime sera étendu, sans délai et sans conditions à toutes les Puissances alliées et associées.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Il ne sera apporté à la circulation des personnes et des navires et bateaux d'autres entraves que celles résultant des dispositions relatives aux douanes, à la police, aux prescriptions sanitaires, à l'émigration ou à l'immigration, ainsi qu'à l'importation ou à l'exportation des marchandises prohibées. Ces dispositions, raisonnables et uniformes, ne devront pas entraver inutilement le trafic.

Chapitre II

Zones franches dans les ports

Article 328

Les zones franches qui existaient dans les ports allemands au 1er août, 1914 seront maintenues. Ces zones franches et celles qui, en vertu du présent Traité, seraient établies sur le territoire de l'Allemagne, seront soumises au régime prévu dans les articles suivants.

Les marchandises entrant dans la zone franche ou en sortant ne seront soumises à aucun droit d'importation ou d'exportation, en dehors du cas prévu à l'article 330.

Les navires et marchandises entrant dans la zone franche pourront être soumis aux taxes établies en vue de couvrir les dépenses d'administration, d'entretien et d'amélioration du port, ainsi qu'aux droits établis pour l'usage des diverses installations, pourvu que ces taxes et droits soient raisonnables, en égard aux dépenses faites, et perçues dans les conditions d'égalité prévues à l'article 327.

Les marchandises ne pourront être soumises à aucun autre droit ou taxe, si ce n'est à un droit de statistique, de 1 pour 1 000 *ad valorem* au maximum, lequel sera exclusivement affecté à couvrir les frais du service chargé d'établir le relevé des mouvements du port.

Article 329

Les facilités accordées pour l'établissement de magasins, ainsi que pour l'emballage et le déballage des marchandises, devront répondre aux nécessités commerciales du moment. Tout produit dont la consommation aura été autorisée dans la zone franche sera exempt de droits d'accise ou autres, de quelque nature que ce soit, en dehors du droit de statistique prévu à l'article 328 ci-dessus.

Aucune distinction ne sera faite, en ce qui concerne une quelconque des prescriptions du présent article, soit entre les personnes appartenant à des nationalités différentes, soit entre les produits d'origine ou de destination différentes.

Article 330

Des droits d'entrée pourront être imposés aux produits sortant de la zone franche pour être livrés à la consommation du pays sur le territoire duquel se trouve le port. Inversement, des droits de sortie pourront être imposés aux produits en provenance de ce pays à destination de la zone franche. Ces droits d'entrée et de sortie devront être établis sur les mêmes bases et d'après les mêmes taux que les droits similaires appliqués aux autres frontières douanières du pays intéressé. D'autre part, l'Allemagne s'interdit d'établir, sous une dénomination quelconque, aucun droit d'importation, d'exportation ou de transit, sur les produits transportés par voie de terre

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ou d'eau, à travers le territoire allemand, à destination ou en provenance de la zone franche, et en provenance ou à destination d'un autre État quelconque.

L'Allemagne devra établir la réglementation nécessaire pour assurer et garantir ce libre passage sur celle des voies de fer et d'eau de son territoire qui donne normalement accès à la zone franche.

Chapitre III

Clauses relatives à l'Elbe, à l'Oder, au Niemen (Russstrom-Memel-Niemen) et au Danube

1° Dispositions générales

Article 331

Sont déclarés internationaux:

l'Elbe *(Labe)* depuis le confluent de la Vltava *(Moldau)*, et la Vltava *(Moldau)* depuis Prague;

l'Oder *(Odra)* depuis le confluent de l'Oppa;

le Niemen *(Russstrom-Memel-Niemen)* depuis Grodno;

le Danube depuis Ulm;

et toute partie navigable de ces réseaux fluviaux servant naturellement d'accès à la mer à plus d'un État, avec ou sans transbordement d'un bateau à un autre, ainsi que les canaux latéraux et chenaux qui seraient établis, soit pour doubler ou améliorer des sections, naturellement navigables desdits réseaux fluviaux, soit pour réunir deux sections naturellement navigables du même cours d'eau.

Il en sera de même de la voie navigable Rhin-Danube au cas où cette voie serait construite dans les conditions fixées à l'article 353.

Article 332

Sur les voies déclarées internationales à l'article précédent, les ressortissants, les biens et les pavillons de toutes les Puissances seront traités sur le pied d'une parfaite égalité, de telle sorte qu'aucune distinction ne soit faite, au détriment des ressortissants, des biens et du pavillon d'une quelconque de ces Puissances, entre ceux-ci et les ressortissants, les biens et le pavillon de l'État riverain lui même ou de l'État dont les ressortissants, les biens et le pavillon jouissent du traitement le plus favorable.

Toutefois, les bateaux allemands ne pourront exécuter le transport, par lignes régulières de voyageurs et de marchandises, entre les ports d'une Puissance alliée ou associée, qu'avec une autorisation spéciale de celle-ci.

Article 333

Des taxes, susceptibles de varier avec les différentes sections du fleuve, pourront être perçues sur les bateaux empruntant la voie navigable ou ses accès, à moins de dispositions contraires d'une convention existante. Elles devront être exclusivement destinées à couvrir d'une façon équitable les frais d'entretien de la navigabilité ou d'amélioration du fleuve de et ses accès ou à subvenir à des dépenses faites dans l'intérêt de la navigation. Le tarif en sera calculé d'après ces dépenses et affiché dans les ports. Ces taxes seront établis de manière à ne pas rendre nécessaire un examen détaillé de la cargaison, à moins qu'il y ait soupçon de fraude ou de contravention.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 334

Le transit des voyageurs, bateaux et marchandises s'effectuera conformément aux conditions générales fixées à la Section I.

Lorsque les deux rives d'un fleuve international font partie d'un même État, les marchandises en transit pourront être mises sous scellés ou sous la garde des agents des douanes. Lorsque le fleuve forme frontière, les marchandises et les voyageurs en transit seront exempts de toute formalité douanière; le chargement et le déchargement des marchandises, ainsi que l'embarquement et le débarquement des voyageurs, ne pourront s'effectuer que dans les ports désignés par l'État riverain.

Article 335

Sur le parcours comme à l'embouchure des fleuves susmentionnés, il ne pourra être perçu de redevances d'aucune espèce, autres que celles prévues à la présente Partie.

Cette disposition ne fera pas obstacle à l'établissement, par les États riverains, de droits de douane, d'octroi local ou de consommation, non plus qu'à la création de taxes raisonnables et uniformes prélevées dans les ports, d'aprés des tarifs publics, pour l'usage des grues, élévateurs, quais, magasins, etc.

Article 336

À défaut d'une organisation spéciale relative à l'exécution des travaux d'entretien et d'amélioration de la partie internationale d'un réseau navigable, chaque État riverain sera tenu de prendre, dans la mesure convenable, les dispositions nécessaires à l'effet d'écarter tous obstacles ou dangers pour la navigation et d'assurer le maintien de la navigation dans de bonnes conditions.

Si un État néglige de se conformer à cette obligation, tout État riverain ou représenté à la Commission internationale, s'il y en a une, pourra en appeler à la juridiction instituée, à cet effet, par la Société des Nations.

Article 337

Il sera procédé, de la même manière, dans le cas où un État riverain entreprendrait des travaux de nature à porter atteinte à la navigation dans la partie internationale. La juridiction visée à l'article précédent pourra prescrire la suspension ou la suppression de ces travaux, en tenant compte, dans ses décisions, des droits relatifs à l'irrigation, à la force hydraulique, aux pêcheries et aux autres intérêts nationaux, qui, en cas d'accord de tous les États riverains ou de tous les États représentés à la Commission internationale, s'il en existe une, auront la priorité sur les besoins de la navigation.

Le recours à la juridiction de la Société des Nations ne sera pas suspensif.

Article 338

Le régime formulé dans les articles 332 à 337 ci-dessus sera remplacé par celui qui sera institué dans une Convention générale à établir par les Puissances alliées et associées et approuvée par la Société des Nations, relativement aux voies navigables dont ladite Convention reconnaîtrait le caractère international. Cette Convention pourra s'appliquer notamment à tout ou partie des réseaux fluviaux de l'Elbe *(Labe)*, de l'Oder *(Odra)*, du Niemen

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

(Russstrom-Memel-Niemen) et du Danube ci-dessus mentionées, ainsi qu'aux autres éléments desdits réseaux fluviaux qui pourraient y être compris dans une définition générale.

L'Allemagne s'engage, conformément aux dispositions de l'article 379, à adhérer à ladite Convention générale, ainsi qu'à tous projets de revision des accords internationaux et règlements en vigueur, établis comme il est dit à l'article 343 ci-après.

Article 339

L'Allemagne cédera aux Puissances alliées et associées intéressées, dans le délai maximum de trois mois après la notification qui lui en sera faite une partie des remorqueurs et des bateaux qui resteront immatriculés dans les ports des réseaux fluviaux visés à l'article 331, après les prélèvements à opérer à titre de restitution, ou de réparation. L'Allemagne cédera de même le matériel de toute nature nécessaire aux Puissances alliées et associées intéressées pour l'utilisation de ces réseaux.

Le nombre des remorqueurs et bateaux et l'importance du matériel cédés, ainsi que leur répartition, seront déterminés par un ou plusieurs arbitres désignés par les États-Unis d'Amérique, en tenant compte des besoins légitimes des parties en cause, et en se basant notamment sur le trafic de la navigation dans les cinq années qui ont précédé la guerre.

Tous les bâtiments cédés devront être munis de leurs agrès et apparaux, être en bon état, capables de transporter des marchandises, et choisis parmi les plus récemment construits.

Les cessions prévues au présent article donneront lieu à une indemnité, dont le montant total, fixé forfaitairement par l'arbitre ou les arbitres, ne pourra, en aucun cas, dépasser la valeur du capital de premier établissement du matériel cédé, et sera imputable sur le montant des sommes dues par l'Allemagne; en conséquence, il appartiendra à l'Allemagne d'indemniser les propriétaires.

2° Dispositions spéciales à l'Elbe, à l'Oder et au Niemen (Russstrom-Memel-Niemen)

Article 340

L'Elbe *(Labe)* sera placée sous l'administration d'une Commission internationale qui comprendra:

4 représentants des États allemands riverains du fleuve;
— de l'État tchéco-slovaque;
2 — de la Grande-Bretagne;
1 — de la France;
1 — de l'Italie;
1 — de la Belgique.

Quel que soit le nombre des membres présents, chaque Délégation aura un nombre de voix égal au nombre de représentants qui lui est accordé.

Si quelques-uns de ces représentants ne peuvent être désignés au moment de la mise en vigueur du présent Traité, les décisions de la Commission, seront néanmoins valables.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 341

L'Oder *(Odra)* sera placé sous l'administration d'une Commission internationale qui comprendra:

1 représentant de la Pologne;
3 — de la Prusse;
1 — de l'État tchéco-slovaque;
1 — de la Grande-Bretagne;
1 — de la France;
1 — du Danemark;
1 — de la Suède.

Si quelques-uns de ces représentants ne peuvent être désignés au moment de la mise en vigueur du présent Traité, les décisions de la Commission seront néanmoins valables.

Article 342

Sur requête adressée à la Société des Nations par un des États riverains, le Niemen *(Russstrom-Memel-Niemen)* sera placé sous l'administration d'une Commission internationale qui comprendra un représentant de chacun des États riverains et trois représentants d'autres États désignés par la Société des Nations.

Article 343

Les Commissions internationales prévues aux articles 340 et 341 se réuniront dans un délai de trois mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité. La Commission internationale, prévue à l'article 342 se réunira dans un délai de trois mois à dater de la requête adressée par un État riverain. Chacune de ces Commissions procédera sans délai à l'élaboration d'un projet de revision des accords internationaux et règlements en vigueur. Ce projet sera rédigé en conformité de la Convention générale mentionnée à l'article 338, si cette Convention est déjà intervenue; au cas contraire, le projet de revision sera établi en conformité des principes posés dans les articles 332 à 337 ci-dessus.

Article 344

Les projets visés à l'article précédent devront notamment:

a) choisir le siège de la Commission internationale et fixer le mode de désignation de son président;

b) déterminer l'étendue de ses pouvoirs, particulièrement en ce qui concerne l'exécution des travaux d'entretien, d'aménagement et d'amélioration du réseau fluvial, le régime financier, l'établissement et la perception des taxes, le règlement de la navigation;

c) délimiter les sections du fleuve ou de ses affluents, auxquelles devra s'appliquer le régime international.

Article 345

Les accords internationaux et les règlements qui régissent actuellement la navigation de l'Elbe *(Labe)*, de l'Oder *(Odra)* et du Niemen *(Russstrom-Memel-Niemen)* seront maintenus provisoirement en vigueur, jusqu'à la ratification des projets de révision mentionnés ci-dessus. Toutefois, dans

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tous les cas où ces accords et règlements seraient en opposition avec les dispositions des articles 332 à 337 ci-dessus, ou de la Convention générale à intervenir, ces dernières dispositions prévaudraient.

3° Dispositions spéciales au Danube

Article 346

La Commission européenne du Danube exercera de nouveau les pouvoirs qu'elle avait avant la guerre. Toutefois et provisoirement, les représentants de la Grande-Bretagne, de la France, de l'Italie et de la Roumanie feront seuls partie de cette Commission.

Article 347

A partir du point où cesse la compétence de la Commission européenne le réseau du Danube visé à l'article 331 sera placé sous l'administration d'une Commission internationale composée comme suit:

2 représentants des États allemands riverains;

1 représentant de chacun des autres Etats riverains;

1 représentant de chacun des États non-riverains représentés à l'avenir à la Commission européenne du Danube.

Si quelques-uns de ces représentants ne peuvent être désignés au moment de la mise en vigueur du présent Traité, les décisions de la Commission seront néanmoins valables.

Article 348

La Commission internationale prévue à l'article précédent se réunira aussitôt que possible après la mise en vigueur du présent Traité et assumera provisoirement l'administration du fleuve en conformité des dispositions des articles 332 à 337, jusqu'à ce qu'un statut définitif du Danube soit établi par les Puissances désignées par les Puissances alliées et associées.

Article 349

L'Allemagne s'engage à agréer le régime qui sera établi pour le Danube par une Conférence des Puissances désignées par les Puissances alliées et associées; cette Conférence, à laquelle des représentants de l'Allemagne pourront être présents, se réunira dans le délai d'un an après la mise en vigueur du présent Traité.

Article 350

Il est mis fin au mandat donné par l'article 57 du Traité de Berlin du 13 juillet 1878 à l'Autriche-Hongrie, et cédé par celle-ci à la Hongrie, pour l'exécution des travaux aux Portes-de-Fer. La Commission chargée de l'administration de cette partie du fleuve statuera sur le règlement des comptes, sous réserve des dispositions financières du présent Traité. Les taxes qui pourraient être nécessaires ne seront, en aucun cas, perçues par la Hongrie.

Article 351

Au cas où l'État tchéco-slovaque, l'État Serbo-Croate-Slovène ou la Roumanie entreprendraient, après autorisation ou sur mandat de la Com-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mission internationale, des travaux d'aménagement, d'amélioration, de barrage ou autres sur une section du réseau fluvial formant frontière, ces États jouiraient sur la rive opposée, ainsi que sur la partie du lit située hors de leur territoire, de toutes les facilités nécéssaires pour procéder aux études, à l'exécution et à l'entretien de ces travaux.

Article 352

L'Allemagne sera tenue, vis-à-vis de la Commission européenne du Danube, à toutes restitutions, réparations et indemnités pour les dommages subis pendant la guerre par cette Commission.

Article 353

Dans le cas de la construction d'une voie navigable à grande section Rhin-Danube, l'Allemagne s'engage à appliquer à ladite voie navigable le régime prévu aux articles 332 à 338.

Chapitre IV

Clauses relatives au Rhin et à la Moselle

Article 354

Dès la mise en vigueur du présent Traité, la Convention de Mannheim du 17 octobre 1868, y compris son protocole de clôture, continuera à régler la navigation du Rhin, dans les conditions fixées ci-après.

Au cas d'opposition entre certaines des dispositions de ladite Convention et les dispositions de la Convention générale visée à l'article 338 ci-dessus, qui s'appliquera au Rhin, les dispositions de la Convention générale prévaudront.

Dans un délai maximum de six mois à dater de la mise en vigueur du présent Traité, la Commission centrale visée à l'article 355 se réunira pour établir un projet de revision de la Convention de Mannheim. Ce projet devra être rédigé en conformité des dispositions de la Convention générale, si elle est intervenue à cette date, et sera soumis aux Puissances représentées à la Commission centrale.

L'Allemagne déclare donner, dès à présent, son adhésion au projet qui sera établi de la manière indiquée ci-dessus.

En outre, les modifications visées dans les articles suivants seront immédiatement apportées à la Convention de Mannheim.

Les Puissances alliées et associées se réservent le droit de s'entendre à cet égard avec les Pays-Bas. L'Allemagne s'engage dès à présent, si elle en est requise, à donner son adhésion à tout accord de cette nature.

Article 355

La Commission centrale, prévue par la Convention de Mannheim, comprendra 19 membres, savoir:

2 représentants des Pays-Bas;

2 représentants de la Suisse;

4 représentants des États allemands riverains du fleuve;

4 représentants de la France, qui nommera en plus le Président de la Commission;

2 représentants de la Grande-Bretagne;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2 représentants de l'Italie ;
2 représentants de la Belgique.
Le siège de la Commission centrale sera fixé à Strasbourg.
Quel que soit le nombre des membres présents, chaque Délégation aura droit à un nombre de voix égal au nombre des représentants qui lui est accordé.
Si un certain nombre de ces représentants ne peuvent être désignés au moment de la mise en vigueur du présent Traité, les décisions de la Commission seront néanmoins valables.

Article 356

Les bateaux de toutes les nations et leurs chargements jouiront de tous les droits et privilèges accordés aux bateaux appartenant à la navigation du Rhin et à leurs chargements.
Aucune des dispositions contenues dans les articles 15 à 20 et 26 de la Convention de Mannheim précitée, dans l'article 4 du Protocole de clôture, ou dans les Conventions ultérieures, ne fera obstacle à la libre navigation des bateaux et équipages de toute nationalité sur le Rhin et sur les voies d'eau auxquelles s'appliquent lesdites Conventions, sous réserve de l'observation des règlements édictés par la Commission centrale, en ce qui concerne le pilotage, et des autres mesures de police.
Les dispositions de l'article 22 de la Convention de Mannheim, et de l'article 5 du Protocole de clôture, seront appliquées aux seuls bateaux enregistrés sur le Rhin. La Commission centrale déterminera les mesures à prendre pour vérifier que les autres bateaux satisferont aux prescriptions du règlement général applicable à la navigation de Rhin.

Article 357

Dans le délai maximum de trois mois à dater de la notification qui lui en sera faite, l'Allemagne cèdera à la France soit des remorqueurs et bateaux, prélevés sur ceux qui resteront immatriculés dans les ports allemands du Rhin après les prélèvements à opérer à titre de restitution ou de réparation, soit des parts d'intérêts dans les Sociétés allemandes de navigation sur le Rhin.
En cas de cession de bateaux et remorqueurs, ceux-ci, munis de leurs agrès et apparaux, devront être en bon état, capables d'assurer le trafic commercial sur le Rhin et choisis parmi les plus récemment construits.
Les mêmes règles seront applicables en ce qui concerne la cession par l'Allemagne à la France:
1° des installations, poste de stationnement, terre-pleins, docks, magasins, outillages, etc., que les nationaux allemands ou les sociétés allemandes possédaient dans le port de Rotterdam au 1er août 1914;
2° des participations ou intérêts que l'Allemagne ou ses nationaux avaient, à la même date, dans lesdites installations.
Le montant et le détail de ces cessions seront déterminés, en égard aux besoins légitimes des parties intéressées, par un ou plusieurs arbitres désignés par les États-Unis d'Amérique, dans le délai d'un un après la mise en vigueur du présent Traité.
Les cessions prévues au présent article donneront lieu à une indemnité, dont le montant global, fixé forfaitairement par l'arbitre ou les arbitres, ne pourra, en aucun cas, dépasser la valeur du capital de premier établissement du matériel et des installations cédés, et sera imputable sur le montant des sommes dues par l'Allemagne ; il appartiendra à l'Allemagne d'indemniser les propriétaires.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Moyennant l'obligation de se conformer aux stipulations de la Convention de Mannheim, ou de celle qui lui sera substituée, ainsi qu'aux stipulations du présent Traité, la France aura, sur tout le cours du Rhin compris entre les points limites de ses frontières:

a) le droit de prélever l'eau sur le débit du Rhin, pour l'alimentation des canaux de navigation et d'irrigation construits ou à construire, ou pour tout autre but, ainsi que d'exécuter sur la rive allemande tous les travaux nécessaires pour l'exercice de ce droit;

b) le droit exclusif à l'énergie produite par l'aménagement du fleuve, sous réserve du payement à l'Allemagne de la moitié de la valeur de l'énergie effectivement produite; ce payement sera effectué, soit en argent, soit en énergie, et le montant calculé, en tenant compte du coût des travaux nécessaires pour la production de l'énergie, en sera déterminé, à défaut d'accord, par voie d'arbitrage. A cet effet, la France aura seule le droit d'exécuter, dans cette partie du fleuve, tous les travaux d'aménagement, de barrages ou autres, qu'elle jugera utiles pour la production de l'énergie. Le droit de prélever l'eau sur le débit du Rhin est reconnu de même à la Belgique pour l'alimentation de la voie navigable Rhin-Meuse prévue ci-dessous.

L'exercice des droits mentionnés sous les paragraphes *a)* et *b)* du présent article ne devra ni nuire à la navigabilité, ni réduire les facilités de la navigation, soit dans le lit du Rhin, soit dans les dérivations qui y seraient substituées, ni entraîner une augmentation des taxes perçues jusqu'alors par application de la Convention en vigueur. Tous les projet des travaux seront communiqués à la Commission centrale, pour lui permettre de s'assurer que ces conditions sont remplies.

Pour assurer la bonne et loyale exécution des dispositions contenues dans les paragraphes *a)* et *b)* ci-dessus, l'Allemagne:

1° s'interdit d'entreprendre ou d'autoriser la construction d'aucun canal latéral, ni d'aucune dérivation sur la rive droite du fleuve vis-à-vis des frontières françaises;

2° reconnaît à la France le droit d'appui et de passage sur tous les terrains situés sur la rive droite qui seront nécessaires aux études, à l'établissement et à l'exploitation des barrages que la France, avec l'adhésion de la Commission centrale, pourra ultérieurment décider de construire. En conformité de cette adhésion, la France aura qualité pour déterminer et délimiter les emplacements nécessaires, et pourra occuper les terrains à l'expiration d'un délai de deux mois après simple notification, moyennant le payement par elle à l'Allemagne d'indemnités dont le montant global sera fixé par la Commission centrale. Il appartiendra à l'Allemagne d'indemniser les propriétaires des fonds grevés de ces servitudes ou définitivement occupés par les travaux.

Si la Suisse en fait la demande et si la Commission centrale y donne son approbation, les mêmes droits lui seront accordés pour la partie du fleuve formant sa frontière avec les autres États riverains;

3° Remettra au Gouvernement français, dans le mois qui suivra la mise en vigueur du présent Traité, tous plans, études, projets de concessions et de cahiers de charges, concernant l'aménagement du Rhin pour quelque usage que ce soit, établis ou reçus par le Gouvernement d'Alsace-Lorraine ou par celui du Grand-Duché de Bade.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 359

Dans les sections du Rhin formant frontière entre la France et l'Allemagne, et sous réserve des stipulations qui précèdent, aucun travail dans le lit ou sur l'une ou l'autre berge du fleuve ne pourra être exécuté sans l'approbation préalable de la Commission centrale ou de ses délégués.

Article 360

La France se réserve la faculté de se substituer aux droits et obligations résultant des accords intervenus entre le Gouvernement de l'Alsace-Lorraine et le Grand-Duche de Bade pour les travaux à exécuter sur le Rhin; elle pourra aussi dénoncer ces accords dans un délai de cinq ans à dater de la mise en vigueur du présent Traité.

La France aura également la faculté de faire exécuter les travaux, qui seraient reconnus nécessaires par la Commission centrale, pour le maintien ou l'amélioration de la navigabilité du Rhin, en amont de Mannheim.

Article 361

Au cas où, dans un délai de vingt-cinq années à dater de la mise en vigueur du présent Traité, la Belgique déciderait de créer une voie navigable à grande section Rhin-Meuse, à la hauteur de Ruhrort, l'Allemagne serait tenue de construire, d'après les plans qui lui seraient communiqués par le Gouvernement belge et après approbation par la Commission centrale, la portion de cette voie navigable située sur son territoire.

Le Gouvernement belge aura, en pareil cas, le droit de procéder sur le terrain à toutes les études nécessaires.

Faute par l'Allemagne d'exécuter tout ou partie des travaux, la Commission centrale aura qualité pour les faire exécuter en ses lieu et place; à cet effet, elle pourra déterminer et délimiter les emplacements nécessaires, et occuper les terrains, à l'expiration d'un délai de deux mois après simple notification, moyennant les indemnités qu'elle fixera, et qui seront payées par l'Allemagne.

Cette voie navigable sera placée sous le même régime administratif que le Rhin lui-même, et la répartition entre les Etats traversés des frais de premier établissement, y compris les indemnités ci-dessus, sera faite par les soins de la Commission centrale.

Article 362

L'Allemagne s'engage dès à présent à ne faire aucune objection à toutes propositions de la Commission centrale du Rhin tendant à étendre sa juridiction:

1° à la Moselle, depuis la frontière franco-luxembourgeoise jusqu'au Rhin, sous réserve de l'assentiment du Luxembourg;

2° au Rhin, en amont de Bâle jusqu'au lac de Constance, sous réserve de l'assentiment de la Suisse;

3° aux canaux latéraux et chenaux qui seraient établis, soit pour doubler ou améliorer des sections naturellement navigables du Rhin ou de la Moselle, soit pour réunir deux sections naturellement navigables de ces cours d'eau, ainsi qu'à tous autres éléments du réseau fluvial rhénan, qui pourraient être compris dans la Convention générale prévue à l'article 338 ci-dessus.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Chapitre V

Clauses donnant à l'État tchéco-slovaque l'usage de Ports du Nord

Article 363

Dans les ports de Hambourg et de Stettin, l'Allemagne donnera à bail à l'État tchéco-slovaque, pour une période de 99 ans, des espaces qui seront placés sous le régime général des zones franches, et qui seront affectés au transit direct des marchandises en provenance ou à destination de cet État.

Article 364

La délimitation de ces espaces, leur aménagement, leur mode d'exploitation et, en général, toutes les conditions de leur utilisation, y compris le prix de leur location, seront fixés par une Commission composée de: un délégué de l'Allemagne, un délégué de l'État tchéco-slovaque et un délégué de la Grande-Bretagne. Ces conditions pourront être revisées tous les dix ans dans les mêmes formes.

L'Allemagne déclare par avance agréer les décisions qui seront ainsi prises.

Section III

Chemins de fer

Chapitre I

Clauses relatives aux transports internationaux

Article 365

Les marchandises en provenance des territoires des Puissances alliées et associées et à destination de l'Allemagne, ainsi que les marchandises en transit par l'Allemagne et en provenance ou à destination des territoires des Puissances alliées et associées, bénéficieront de plein droit sur les chemins de fer allemands, au point de vue des taxes à percevoir (compte tenu de toutes ristournes et primes), des facilités et à tous autres égards, du régime le plus favorable appliqué aux marchandises de même nature transportées sur une quelconque des lignes allemandes, soit en trafic intérieur, soit à l'exportation, à l'importation ou en transit, dans des conditions semblables de transport, notamment au point de vue de la longueur du parcours. La même règle sera appliquée, sur la demande d'une ou plusieurs Puissances alliées ou associées, aux marchandises nommément désignées par ces Puissances, en provenance de l'Allemagne et à destination de leurs territoires.

Des tarifs internationaux, établis d'après les taux prévus à l'alinéa précédent et comportant des lettres de voiture directes, devront être créés lorsqu'une des Puissances alliées et associées le requerra de l'Allemagne.

Article 366

A partir de la mise en vigueur du présent Traité, les Hautes Parties Contractantes renouvelleront, en ce qui les concerne et sous les réserves indiquées au second paragraphe du présent article, les conventions et arran-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

gements signés à Berne le 14 octobre 1890, le 20 septembre 1893, le 16 juillet 1895, le 16 juin 1898 et le 19 septembre 1906, sur le transport des marchandises par voies ferrées.

Si, dans un délai de cinq ans après la mise en vigueur du présent Traité, une nouvelle convention pour le transport par chemin de fer des voyageurs, des bagages et des marchandises est conclue pour remplacer la Convention de Berne du 14 octobre 1890 et les additions subséquentes visées ci-dessus, cette nouvelle convention, ainsi que les conditions complémentaires régissant le transport international par voie ferrée qui pourront être basées sur elle, lieront l'Allemagne même si cette Puissance refuse de prendre part à la préparation de la convention ou d'y adhérer. Jusqu'à la conclusion d'une nouvelle convention, l'Allemagne se conformera aux dispositions de la Convention de Berne et aux additions subséquentes visées ci-dessus, ainsi qu'aux conditions complémentaires.

Article 367

L'Allemagne sera tenue de coopérer à l'établissement des services avec billets directs pour les voyageurs et leurs bagages, qui lui seront demandés par une ou plusieurs des Puissances alliées et associées pour assurer, par chemin de fer, les relations de ces Puissances entre elles ou avec tous autres pays, en transit à travers le territoire allemand; l'Allemagne devra notamment recevoir, à cet effet, les trains et les voitures en provenance des territoires des Puissances alliées et associées et les acheminer avec une célérité au moins égale à celle de ses meilleurs trains à long parcours sur les mêmes lignes. En aucun cas, les prix applicables à ces services directs ne seront supérieurs aux prix perçus, sur le même parcours, pour les services intérieurs allemands, effectués dans les mêmes conditions de vitesse et de confort.

Les tarifs applicables, dans les mêmes conditions de vitesse et de confort, au transport des émigrants sur les chemins de fer allemands à destination ou en provenance des ports des Puissances alliées et associées, ne pourront jamais ressortir à une taxe kilométrique supérieure à celle des tarifs les plus favorables, compte tenu de toutes primes ou ristournes, dont bénéficieraient, sur lesdits chemins de fer, les émigrants à destination ou en provenance d'autres ports quelconques.

Article 368

L'Allemagne s'engage à n'adopter aucune mesure technique, fiscale ou administrative, telle que la visite en douane, les mesures de police générale, de police sanitaire ou de contrôle, qui serait spéciale aux services directs prévus à l'article précédent ou aux transports d'émigrants, à destination ou en provenance des ports des Puissances alliées et associées et qui aurait pour effet d'entraver ou de retarder ces services.

Article 369

En cas de transport, partie par chemin de fer et partie par navigation intérieure, avec ou sans lettre de voiture directe, les stipulations qui précèdent seront applicables à la partie du trajet effectuée par chemin de fer.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Chapitre II

Matériel roulant

Article 370

L'Allemagne s'engage à ce que les wagons allemands soient munis des dispositifs permettant:

1° de les introduire dans les trains de marchandises circulant sur les lignes de celles des Puissances alliées et associées qui sont parties à la Convention de Berne du 15 mai 1886, modifiée le 18 mai 1907, sans entraver le fonctionnement du frein continu qui pourrait, dans les dix ans qui suivront la mise en vigueur du présent Traité, être adopté dans ces pays;

2° d'introduire les wagons de ces Puissances dans tous les trains de marchandises circulant sur les lignes allemandes.

Le matériel roulant des Puissances aliées et associées jouira, sur les lignes allemandes, du même traitement que le matériel allemand en ce qui concerne la circulation, l'entretien et les réparations.

Chapitre III

Cession de lignes de chemins de fer

Article 371

Sous réserve de stipulations particulières, relatives à la cession des ports, voies d'eau et voies ferrées situés dans les territoires sur lesquels l'Allemagne cède sa souveraineté, ainsi que des dispositions financières concernant les concessionnaires et le service des pensions de retraite du personnel, la cession des voies ferrées aura lieu dans les conditions suivantes:

1° Les ouvrages et installations de toutes les voies ferrées seront livrés au complet et en bon état.

2° Lorsqu'un réseau ayant un matériel roulant à lui propre sera cédé en entier par l'Allemagne à une des Puissances alliées et associées, ce matériel sera remis au complet, d'après le dernier inventaire au 11 novembre 1918, et en état normal d'entretien.

3° Pour les lignes n'ayant pas un matériel roulant spécial, la fraction à livrer du matériel existant sur le réseau, auquel ces lignes appartiennent, sera déterminée par des Commissions d'experts désignés par les Puissances alliées et associées, et dans lesquelles l'Allemagne sera représentée. Ces Commissions devront prendre en considération l'importance du matériel immatriculé sur ces lignes, d'après le dernier inventaire au 11 novembre 1918, la longueur des voies, y compris les voies de service, la nature et l'importance du trafic. Elles désigneront également les locomotives, voitures et wagons à céder dans chaque cas, fixeront les conditions de leur réception et régleront les arrangements provisoires nécessaires pour assurer leur réparation dans les ateliers allemands.

4° Les approvisionnements, le mobilier el l'outillage seront livrés dans les mêmes conditions que le matériel roulant.

Les dispositions des paragraphes 3° et 4° ci-dessus seront appliquées aux lignes de l'ancienne Pologne russe, mises par l'Allemagne à la largeur de la voie allemande, ces lignes étant assimilées à des parties détachées du réseau de l'État prussien.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Chapitre IV

Dispositions concernant certaines lignes de fer

Article 372

Sous réserve des stipulations particulières contenues dans le présent Traité, lorsque, par suite du tracé des nouvelles frontières, une ligne reliant deux parties d'un même pays traversera un autre pays, ou lorsqu'une ligne d'embranchement partant d'un pays se terminera dans un autre, les conditions d'exploitation seront réglées par un arrangement conclu entre les Administrations des chemins de fer intéressées. Au cas où ces Administrations ne parviendraient pas à se mettre d'accord sur les conditions de cet arrangement, les conflits seraient tranchés par des Commissions d'experts constituées comme il est dit à l'article précédent.

Article 373

Dans le délai de cinq ans, à compter de la mise en vigueur du présent Traité, l'État tchéco-slovaque pourra demander la construction d'une voie ferrée reliant, sur le territoire allemand, les stations de Schlauney et de Nachod. Les frais de construction seront à la charge de l'État tchéco-slovaque.

Article 374

L'Alemagne s'engage à accepter, dans le délai de dix ans à dater de la mise en vigueur du présent Traité, et sur la demande qui lui en serait faite par le Gouvernement helvétique après accord avec le Gouvernement italien, la dénonciation de la Convention internationale du 13 octobre 1909, relative au chemin de fer du Saint-Gothard. A défaut d'accord sur les conditions de cette dénonciation, l'Allemagne s'engage, dès à présent, à accepter la décision d'un arbitre désigné par les États-Unis d'Amérique.

Chapitre V

Dispositions transitoires

Article 375

L'Allemagne exécutera les instructions qui lui seront données en matière de transport, par une autorité agissant au nom des Puissances alliées et associées.

1° Pour les transports de troupes effectués en exécution du présent Traité, ainsi que pour les transports du matériel, de munitions et d'approvisionnements à l'usage des armées;

2° Et provisoirement, pour le transport du ravitaillement de certaines régions, pour le rétablissement aussi rapide que possible des conditions normales des transports et pour l'organisation des services postaux et télégraphiques.

Section IV

Jugement des litiges et revision des clauses permanentes

Article 376

Les différends qui pourront s'élever entre les Puissances intéressées au sujet de l'interprétation et de l'application des dispositions qui précèdent, seront réglés ainsi qu'il sera prévu par la Société des Nations.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 377

A tout moment, la Société des Nations pourra proposer la revision de ceux des articles ci-dessus qui ont trait à un régime administratif permanent.

Article 378

A l'expiration d'un délai de cinq ans à dater de la mise en vigueur du présent Traité, les dispositions des articles 321 à 330, 332, 365, 367 à 369 pourront, à tout moment, être revisées par le Conseil de la Société des Nations.

A défaut de revision, la bénéfice d'une quelconque des stipulations contenues dans les articles énumérés ci-dessus ne pourra, à l'expiration du délai prévu au paragraphe précédent, être réclamé par une des Puissances alliées et associées en faveur d'une portion quelconque de ses territoires pour laquelle la réciprocité ne serait pas accordée. Le délai de cinq ans, pendant lequel la réciprocité ne pourra pas être exigée, pourra être prolongé par le Conseil de la Société des Nations.

Section V

Disposition particulière

Article 379

Sans préjudice des obligations particulières qui lui sont imposées par le présent Traité au profit des Puissances alliées et associées, l'Allemagne s'engage à adhérer à toute Convention générale concernant le régime international du transit, des voies navigables, des ports et des voies ferrées, qui pourrait être conclue entre les Puissances alliées et associées, avec l'approbation de la Société des Nations, dans un délai de cinq années à dater de la mise en vigueur du présent Traité.

Section VI

Clauses relatives au canal de Kiel

Article 380

Le canal de Kiel et ses accès seront toujours libres et ouverts sur un pied de parfaite égalité, aux navires de guerre et de commerce de toutes les nations en paix avec l'Allemagne.

Article 381

Les ressortissants, les biens et les navires et bateaux de toutes les Puissances seront, en ce qui concerne les taxes, les facilités de service et sous tous les autres rapports, traités sur le pied d'une parfaite égalité pour l'usage du canal, de telle sorte qu'aucune distinction ne soit faite, au détriment des ressortissants, des biens et des navires et bateaux d'une Puissance quelconque, entre ceux-ci et les ressortissants, les biens et les navires et bateaux de l'Allemagne ou de la nation la plus favorisée.

Il ne sera apporté à la circulation des personnes et des navires et bateaux d'autres entraves que celles résultant des dispositions relatives à la police, aux douanes, aux prescriptions sanitaires, à l'émigration ou à l'immigration,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ainsi que celles concernant l'importation ou l'exportation des marchandises prohibées. Ces dispositions devront être raisonnables et uniformes et ne devront pas entraver inutilement le trafic.

Article 382

Il ne pourra être perçu sur les navires et bateaux empruntant le canal ou ses accès que des taxes destinées à couvrir, d'une manière équitable, les frais d'entretien de la navigabilité ou de l'amélioration du canal ou de ses accès ou à subvenir à des dépenses faites dans l'intérêt de la navigation. Le tarif en sera calculé d'après ces dépenses et affiché dans les ports.

Ces taxes seront établies de manière à ne pas rendre nécessaire un examen détaillé de la cargaison, si ce n'est lorsqu'il y aura soupçon de fraude ou de contravention.

Article 383

Les marchandises en transit pourront être mises sous scellés ou sous la garde des agents des douanes; le chargement et le déchargement des marchandises, ainsi que l'embarquement et le débarquement des voyageurs, ne pourront s'effectuer que dans les ports désignés par l'Allemagne.

Article 384

Sur le parcours comme sur les accès du canal de Kiel, il ne pourra être perçu de redevance d'aucune espèce autre que celles prévues dans le présent Traité.

Article 385

L'Allemagne sera tenue de prendre les mesures convenables pour l'enlèvement des obstacles ou dangers pour la navigation et d'assurer le maintien de bonnes conditions de navigation. Elle ne devra pas entreprendre de travaux de nature à porter atteinte à la navigation sur le canal ou sur ses accès.

Article 386

Au cas de violation d'une des dispositions des articles 380 à 386, ou en cas de désaccord sur l'interprétation de ces articles, toute Puissance intéressée pourra faire appel à la juridiction instituée dans ce but par la Société des Nations.

Afin d'éviter de porter devant la Société des Nations des questions de peu d'importance, l'Allemagne établira à Kiel une autorité locale ayant qualité pour connaître des différends en première instance, et pour donner satisfaction, dans la mesure du possible, aux plaintes qui seraient présentées par les agents consulaires des Puissances intéressées.

Partie XIII

TRAVAÍL

Section I

Organisation du travail

Attendu que la Société des Nations a pour but d'établir la paix universelle, et qu'une telle paix ne peut être fondée que sur la base de la justice sociale;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Attendu qu'il existe des conditions de travail impliquant pour un grand nombre de personnes l'injustice, la misère et les privations, ce qui engendre un tel mécontentement que la paix et l'harmonie universelles sont mises en danger, et attendu qu'il est urgent d'améliorer ces conditions: par exemple, en ce qui concerne la réglementation des heures de travail, la fixation d'une durée maxima de la journée et de la semaine de travail, le recrutement de la main-d'œuvre, la lutte contre le chômage, la garantie d'un salaire assurant des conditions d'existence convenables, la protection des travailleurs contre les maladies générales ou professionnelles et les accidents résultant du travail, la protection des enfants, des adolescents et des femmes, les pensions de vieillesse et d'invalidité, la défense des intérêts des travailleurs occupés à l'étranger, l'affirmation du principe de la liberté syndicale, l'organisation de l'enseignement professionnal et technique et autres mesures analogues.

Attendu que la non-adoption par une nation quelconque d'un régime de travail réellement humain fait obstacle aux efforts des autres nations désireuses d'améliorer le sort des travailleurs dans leurs propres pays;

Les Hautes Parties Contractantes, mues par des sentiments de justice et d'humanité aussi bien que par le désir d'assurer une paix mondiale durable, ont convenu ce qui suit:

Chapitre Ier

Organisation

Article 387

Il est fondé une organisation permanente chargée de travailler à la réalisation du programme exposé dans le préambule.

Les Membres originaires de la Société des Nations seront Membres originaires de cette organisation, et, désormais, la qualité de membre de la Société des Nations entraînera celle de membre de la dite organisation.

Article 388

L'organisation permanente comprendra:

1° Une Conférence générale des représentants des membres;

2° Un bureau international du Travail sous la direction du Conseil d'administration prévu à l'article 393.

Article 389.

La Conférence générale des représentants des Membres tiendra des sessions chaque fois que besoin sera et au moins, une fois par an. Elle sera composée de quatre représentants de chacun des Membres dont deux seront les Délégués du Gouvernement et dont les deux autres représenteront respectivement, d'une part, les employeurs, d'autre part, les travailleurs ressortissant à chacun des Membres.

Chaque Délégué pourra être accompagné par des conseillers techniques dont le nombre pourra être de deux au plus pour chacune des matières distinctes inscrites à l'ordre du jour de la session. Quand des questions intéressant spécialement des femmes doivent venir en discussion à la Conférence, une au moins parmi les personnes désignées comme conseillers techniques devra être une femme.

Les Membres s'engagent à désigner les délégués et conseillers techniques non gouvernementaux d'accord avec les organisations professionnelles les

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

plus représentatives soit des employeurs, soit des travailleurs du pays considéré, sous le réserve que de telles organisations existent.

Les conseillers techniques ne seront autorisés à prendre la parole que sur la demande faite par le délégué auquel ils sont adjoints et avec l'autorisation spéciale du Président de la Conférence ; ils ne pourront prendre part aux votes.

Un delégué peut, par une note écrite adressée au Président, désigner l'un de ses conseillers techniques comme son suppléant, et ledit suppléant, en cette qualité pourra prendre part aux délibérations et aux votes.

Les noms des délégués et de leurs conseillers technique seront communiqués au Bureau international du Travail par le Gouvernement de chacun des Membres.

Les pouvoirs des délégués et de leurs conseillers techniques seront soumis à la vérification de la Conférence, laquelle pourra, par une majorité des deux-tiers des suffrages exprimés par les délégués présents, refuser d'admettre tout délégué ou tout conseiller technique qu'elle ne jugera pas avoir été désigné conformément aux termes du présent article.

Article 390

Chaque délégué aura le droit de voter individuellement sur toutes les questions soumises aux délibérations de la Conférence.

Dans le cas où l'un des Membres n'aurait pas désigné l'un des délégué non gouvernementaux auquel il a droit, l'autre délégué non gouvernemental aura le droit de prendre part aux discussions de la Conférence, mais n'aura pas le droit de voter.

Au cas où la Conférence, en vertu des pouvoirs que lui confère l'article 389, refuserait d'admettre l'un des délégués d'un des Membres, les stipulations du présent article seront appliquées comme si ledit délégué n'avait pas été désigné.

Article 391

Les sessions de la Conférence se tiendront au siège de la Société des Nations ou en tout autre lieu qui aura pu être fixé par la Conférence, dans une session antérieure, à la majorité des deux-tiers des suffrages exprimés par les délégués présents.

Aerticle 392

Le Bureau international du Travail sera établi au siège de la Société des Nations et fera partie de l'ensemble des institutions de la Société.

Article 393

Le Bureau international du Travail sera placé sous la direction d'un Conseil d'administration composé de vingt-quatre personnes, lesquelles seront désignées selon les dispositions suivantes:

Le Conseil d'administration du Bureau international du Travail sera composé comme suit:

Douze personnes représentant les Gouvernements ;

Six personnes élues par les délégués à la Conférence représentant les patrons ;

Six personnes élues par les délégués à la Conférence représentant les employés et ouvriers.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Sur les douze personnes représentans les Gouvernements, huit seront nommés par les Membres dont l'importance industrielle est la plus considérable et quatre seront nommées par les Membres désignés à cet effet par les délégués gouvernementaux à la Conférence, exclusion faite des délégués des huit Membres susmentionnés.

Les contestations éventuelles sur la question de savoir quels sont les Membres ayant l'importance industrielle la plus considérable seront tranchées par le Conseil de la Société des Nations.

La durée du mandat des membres du Conseil d'administration sera de trois ans. La manière de pourvoir aux sièges vacants et les autres questions de même nature pourront être réglées par le Conseil d'administration sous réserve de l'approbation de la Conférence.

Le Conseil d'administration élira l'un de ses membres comme Président et établira son règlement. Il se réunira aux époques qu'il fixera lui-même. Une session spéciale devra être tenue chaque fois que dix Membres au moins du Conseil auront formulé une demande écrite à ce sujet.

Article 394

Un Directeur sera placé à la tête du Bureau international du Travail; il sera désigné par le Conseil d'administration de qui il recevra ses instructions et vis-à-vis de qui sera responsable de la bonne marche du Bureau ainsi que de l'exécution de toutes autres tâches qui auront pu lui être confiées.

Le Directeur ou son suppléant assisteront à toutes les séances du Conseil d'administration.

Article 395

Le personnel du Bureau international du Travail sera choisi par le directeur. Le choix fait devra porter, dans toute la mesure compatible avec le souci d'obtenir le meilleur rendement, sur des personnes de différentes nationalités. Un certain nombre de ces personnes devront être des femmes.

Article 396

Les fonctions du Bureau international du Travail comprendront la centralisation et la distribution de toutes informations concernant la réglementation internationale de la conditions des travailleurs et du régime du travail et, en particulier, l'étude des questions qu'il est proposé de soumettre aux discussions de la Conférence en vue de la conclusions des conventions internationales, ainsi que l'exécution de toutes enquêtes spéciales prescrites par la Conférence.

Il sera chargé de préparer l'ordre du jour des sessions de la Conférence.

Il s'acquittera, en conformité des stipulations de la présente Partie du présent Traité, des devoirs qui lui incombent en ce qui concerne tous différends internationaux.

Il rédigera et publiera en français, en anglais, et dans telle autre langue que le Conseil d'administration jugera convenable, un bulletin périodique consacré à l'étude des questions concernant l'industrie et le travail et présentant un intérêt international.

D'une manière générale il aura, en sus des fonctions indiquées au présent article, tous autres pouvoirs et fonctions que la Conférence jugera à propos de lui attribuer.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 397

Les ministères des Membres qui s'occupent des questions ouvrières pourront communiquer directement avec le Directeur par l'intermédiaire du représentant de leur Gouvernement au Conseil d'administration du Bureau international du Travail, ou, à défaut de ce représentant, par l'intermédiaire de tel autre fonctionnaire dûment qualifié et désigné à cet effet par le Gouvernement intéressé.

Article 398

Le Bureau international du Travail pourra demander le concours du Secrétaire général de la Société des Nations pour toutes questions à l'occasion desquelles ce concours pourra être donné.

Article 399

Chacun des Membres payera les frais de voyage et de séjour de ses délégués et de leurs conseillers techniques ainsi que de ses représentants prenant part aux sessions de la Conférence et du Conseil d'administration selon les cas.

Tous autres frais du Bureau international du Travail, des sessions de la Conférence ou de celles du Conseil d'administration, seront remboursés au Directeur pa. le Secrétaire général de la Société des Nations sur le budget général de la Société.

Le Directeur sera responsable, vis-à-vis du Secrétaire général de la Société des Nations, pour l'emploi de tous fonds à lui versés, conformément aux stipulations du présent article.

Chapitre II

Fonctionnement

Article 400

Le Conseil d'administration établira l'ordre du jour des sessions de la Conférence après avoir examiné toutes propositions faites par le Gouvernement d'un des Membres ou par toute autre organisation visée à l'article 389 au sujet des matières à inscrire à cet ordre du jour.

Article 401

Le Directeur remplira les fonctions de Secrétaire de la Conférence, et devra faire parvenir l'ordre du jour de chaque session, quatre mois avant l'ouverture de cette session, à chacun des Membres, et, par l'intermédiaire de ceux-ci, aux délégués non gouvernementaux, lorsque ces derniers auront été désignés.

Article 402

Chacun des Gouvernements des Membres aura le droit de contester l'inscription, à l'ordre du jour de la session, de l'un ou plusieurs des sujets prévues. Les motifs justifiant cette opposition devront être exposés dans un mémoire explicatif adressé au Directeur, lequel devra le communiquer aux Membres de l'Organisation permanente.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Les sujets auxquels il aura été fait opposition resteront néanmoins inclus à l'ordre du jour si la Conférence en décide ainsi à la majorité des deux tiers des suffrages exprimés par les délégués présents.

Toute question au sujet de laquelle la Conférence décide, à la même majorité des deux-tiers, qu'elle doit être examinée (autrement que prévu dans l'alinea précédent), sera portée à l'ordre du jour de la session suivante.

Article 403

La Conférence formulera les régles de son fonctionnement ; elle élira son président ; elle pourra nommer des commissions chargées de présenter des rapports sur toutes questions qu'elle estimera devoir mettre à l'étude.

La simple majorité des suffrages exprimés par les membres présents de la Conférence décidera dans tous les cas où une majorité plus forte n'est pas spécialement prévue par d'autres articles de la présente Partie du présent Traité.

Aucun vote n'est acquis si le nombre des suffrages exprimés est inférieur à la moitié du nombre des délégués présents à la session.

Article 404

La Conférence pourra adjoindre aux Commissions qu'elle constitue des conseillers techniques qui auront voix consultative mai non délibérative.

Article 405

Si la Conférence se prononce pour l'adoption de propositions relatives à un objet à l'ordre du jour, elle aura à déterminer si ces propositions devront prendre la forme: *a)* d'une « recommandation » à soumettre à l'examen des Membres, en vue de lui faire porter effet sous forme de loi nationale ou autrement ; *b)* ou bien d'un projet de convention internationale à ratifier par les Membres.

Dans les deux cas, pour qu'une recommandation ou qu'un projet de convention soient adoptés au vote final par la Conférence, une majorité des deux-tiers des voix des délégués présents est requise.

En formant une recommandation ou un projet de convention d'une application générale, la Conférence devra avoir égard aux pays dans lesquels le climat, le développement incomplet de l'organisation industrielle ou d'autres circonstances particulières rendrent les conditions de l'industrie essentiellement différentes, et elle aura à suggérer telles modifications qu'elle considérerait comme pouvant être nécessaires pour répondre aux conditions propres à ces pays.

Un exemplaire de la recommandation ou du projet de convention sera signé par le Président de la Conférence et le Directeur et sera déposé entre les mains du Secrétaire général de la Société des Nations. Celui-ci communiquera une copie certifiée conforme de la recommandation ou du projet de convention à chacun des Membres.

Chacun des Membres s'engage à soumettre dans le délai d'un an à partir de la clôture de la session de la Conférence (ou, si par suite de circonstances exceptionnelles, il est impossible de procéder dans un délai d'un an, dès qu'il sera possible, mais jamais plus de dix-huit mois après la clôture de la session de la Conférence), la recommandation ou le projet de convention à l'autorité

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ou aux autorités dans la compétence desquelles rentre la matière, en vue de la transformer en loi ou de prendre des mesures d'un autre ordre.

S'il s'agit d'une recommandation, les Membres informeront le Secrétaire général des mesures prises.

S'il s'agit d'un projet de convention, le Membre qui aura obtenu le consentement de l'autorité ou des autorités compétentes, communiquera sa ratification formelle de la convention au Sécretaire général et prendra telles mesures qui seront nécessaires pour rendre effectives les dispositions de ladite convention.

Si une recommandation n'est pas suivie d'un acte législatif ou d'autres mesures de nature à rendre effective cette recommandation ou bien si un projet de convention ne rencontre pas l'assentiment de l'autorité ou des autorités dans la compétence desquelles rentre la matière, le Membre ne sera soumis à aucune autre obligation.

Dans le cas où il s'agit d'un État fédératif dont le pouvoir d'adhérer à une convention sur des objets concernant le travail est soumis à certaines limitations, le Gouvernement aura le droit de considérer un projet de convention auquel s'appliquent ces limitations comme une simple recommandation et les dispositions du présent article en ce qui regarde les recommandations s'appliqueront dans ce cas.

L'article ci-dessus sera interprété en conformité du principe suivant:

En aucun cas il ne sera demandé à aucun des Membres, comme conséquence de l'adoption par la Conférence d'une recommandation ou d'un projet de convention, de diminuer la protection déjà accordée par sa législation aux travailleurs dont il s'agit.

Article 406

Toute convention ainsi ratifiée, sera enregistrée par le Secrétaire général de la Société des Nations, mais ne liera que les Membres qui l'ont ratifiée.

Article 407

Tout projet qui, dans le scrutin final sur l'ensemble, ne recueillera pas la majorité des deux tiers des suffrages exprimés par les membres présents peut faire l'objet d'une convention particulière entre ceux des Membres de l'Organisation permanente qui en ont le désir.

Toute convention particulière de cette nature devra être communiquée par les Gouvernements intéressées au Secrétaire général de la Société des Nations, lequel la fera enregistrer.

Article 408

Chacun des Membres s'engage à présenter au Bureau international du Travail un rapport annuel sur les mesures prises par lui pour mettre à exécution les conventions auxquelles elle a adhéré. Ces rapports seront rédigés sous la forme indiquée par le Conseil d'administration et devront contenir les répcisions demandées par ce dernier. Le Directeur présentera un résumé de ces raports à la plus prochaine session de la Conférence.

Article 409

Toute réclamation adressée au Bureau international du Travail par une organisation professionelle ouvrière ou patronale et aux termes de laquelle

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

l'un quelconque des Membres n'aurait pas assuré d'une manière satisfaisante l'exécution d'une convention à laquelle le dit Membre a adhéré, pourra être transmise par le Conseil d'administratoin au Gouvernement mis en cause et ce Gouvernement pourra être invité à faire sur la matière telle déclaration qu'il jugera convenable.

Article 410

Si aucune déclaration n'est reçue du Gouvernement mis en cause dans un délai raisonnable, ou si la déclaration reçue ne paraît pas satisfaisante au Conseil d'administration, ce dernier aura le droit de rendre publique la réclamation reçue et, le cas échéant, la réponse faite.

Article 411

Chacun des Membres pourra déposer une plainte au Bureau international du Travail contre un autre Membre qui, à son avis, n'assurerait pas d'une manière satisfaisante l'exécution d'une convention que l'un et l'autre auraient ratifiée en vertu des articles précédents.

Le Conseil d'administration peut, s'il juge à propos, et avant de saisir une Commission d'enquête selon la procédure indiquée ci-après, se mettre en rapports avec le Gouvernement mis en cause de la manière indiquée à l'article 409.

Si le Conseil d'administration ne juge pas nécessaire de communiquer éa plainte au Gouvernement mis en cause, ou, si cette communication ayant rlté faite, aucune réponse ayant satisfait le Conseil d'administration n'a été eçue dans un délai raisonnable, le Conseil pourra provoquer la formation d'une commission d'enquête qui aura mission d'étudier la question soulevée et de déposer un rapport à ce sujet.

La même procédure pourra être engagée par le Conseil, soit d'office, soit sur la plainte d'un délégué à la Conférence.

Lorsqu'une question soulevée par l'application des articles 410 ou 411 viendra devant le Conseil d'administration, le Gouvernement mis en cause, s'il n'a pas déjà un représentant au sein du Conseil d'administration, aura le droit de désigner un délégué pour prendre part aux délibérations du Conseil relatives à cette affaire. La date à laquelle ces discussions doivent avoir lieu sera notifiée en temps utile au Gouvernement mis en cause.

Article 412

La Commission d'enquête sera constituée de la manière suivante:

Chacun des Membres s'engage à désigner, dans les six mois qui suivront la date de mise en vigueur du présent Traité, trois personnes compétentes en matières industrielles, la première représentant les patrons, la deuxième représentant les travailleurs et la troisième indépendante des uns et des autres. L'ensemble de ces personnes formera une liste sur laquelle seront choisis les membres de la Commission d'enquête.

Le Conseil d'administration aura le droit de vérifier les titres des dites personnes et de refuser, à la majorité des deux tiers des suffrages exprimés par les représentants présents, la nomination de celles dont les titres ne satisferaient pas aux prescriptions du présent article.

Sur la demande du Conseil d'administration, le Secrétaire général de la Société des Nations désignera trois personnes respectivement choisies dans chacune des trois catégories de la liste pour constituer la Commission

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

d'enquête et désignera, en outre, l'une de ces trois personnes pour présider la dite Commission. Aucune des trois personnes ainsi désignées ne pourra relever d'un des Membres directement intéressés à la plainte.

Article 413

Dans le cas où une plainte serait renvoyée, en vertu de l'article 411, devant une Commission d'enquête, chacun des Membres, qu'il soit ou non directement intéressé à la plainte, s'engage à mettre à la disposition de la Commission toute information qui se trouverait en sa possession relativement à l'objet de la plainte.

Article 414

La Commission d'enquête, après un examen approfondi de la plainte, rédigera un rapport dans lequel elle consignera ses constatations sur tous les points de fait permettant de préciser la portée de la contestation, ainsi que les recommandations qu'elle croira devoir formuler quant aux mesures à prendre pour donner satisfaction au Gouvernement plaignant et quant aux délais dans lesquels ces mesures devraient être prises.

Ce rapport indiquera également, le cas échéant, les sanctions d'ordre économique contre le Gouvernement mis en cause que la Commission jugerait convenables et dont l'application par les autres Gouvernements lui paraîtrait justifiée.

Article 415

Le Secrétaire général de la Société des Nations communiquera le rapport de la Commission d'enquête à chacun des Gouvernements intéressés dans le différend et en assurera la publication.

Chacun des Gouvernements intéressés devra signifier au Secrétaire général de la Société des Nations, dans le délai d'un mois, s'il accepte ou non les recommandations contenues dans le rapport de la Commission, et, au cas où il ne les accepte pas, s'il désire soumettre le différend à la Cour permanente de justice internationale de la Société des Nations.

Article 416

Dans le cas où l'un des Membres ne prendrait pas, relativement à une recommandation ou à un projet de Convention, les mesures prescrites à l'article 405, tout autre Membre aura le droit d'en référer à la Cour permanente de justice internationale.

Article 417

La décision de la Cour permanente de justice internationale concernant une plainte ou une question qui lui aurait été soumise conformément aux articles 415 ou 416 ne sera pas susceptible d'appel.

Article 418

Les conclusions ou recommandations éventuelles de la Commission d'enquête pourront être confirmées, amendées ou annulées par la Cour permanente de justice internationale, laquelle devra, le cas échéant, indiquer

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

les sanctions d'ordre économique, qu'elle croirait convenable de prendre à l'encontre d'un Gouvernement en faute, et dont l'application par les autres Gouvernements lui paraîtrait justifiée.

Article 419

Si un Membre quelconque ne se conforme pas dans le délai prescrit aux recommandations éventuellement contenues soit dans le rapport de la Commission d'enquête, soit dans la décision de la Cour permanente de justice internationale, tout autre Membre pourra appliquer au dit Membre les sanctions d'ordre économique que le rapport de la Commission ou la décision de la Cour auront déclarées applicables en l'espèce.

Article 420

Le Gouvernement en faute peut, à tout moment, informer le Conseil d'administration qu'il a pris les mesures nécessaires pour se conformer soit aux recommandations de la Commission d'enquête, soit à celles contenues dans les décisions de la Cour permanente de justice internationale, et peut demander au Conseil de bien vouloir faire constituer par le Secrétaire général de la Société des Nations une Commission d'enquête chargée de vérifier ses dires. Dans ce cas les stipulations des articles 412, 413, 414, 415, 417 et 418 s'appliqueront, et si le rapport de la Commission d'enquête ou la décision de la Cour permanente de justice internationale sont favorables au Gouvernement en faute, les autres Gouvernements devront aussitôt rapporter les mesures d'ordre économique qu'ils auront prises à l'encontre du dit État.

Chapitre III

Prescriptions générales.

Article 421

Les Membres s'engagent à appliquer les conventions auxquelles ils auront adhéré, conformément aux stipulations de la présente Partie du présent Traité, à celles de leurs colonies ou possessions et à ceux de leurs protectorats qui ne se gouvernent pas pleinement eux-mêmes, cela sous les réserves suivantes:

1° Que la convention ne soit pas rendue inapplicable par les conditions locales;

2° Que les modifications, qui seraient nécessaires pour adapter la convention aux conditions locales, puissent être introduites dans celle-ci.

Chacun des Membres devra notifier au Bureau international du Travail la décision qu'il se propose de prendre en ce qui concerne chacune de ses colonies ou possessions ou chacun de ses protectorats ne se gouvernant pas pleinement eux-mêmes.

Article 422

Les amendements à la présente Partie du présent Traité, qui seront adoptés par la Conférence à la majorité des deux tiers des suffrages émis par les délégués présents, deviendront exécutoires lorsqu'ils auront été ratifiés par les Etats dont les représentants forment le Conseil de la Société des Nations et par les trois quarts des Membres.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Article 423

Toutes questions ou difficultés relatives à l'interprétation de la présente Partie du présent Traité et des conventions ultérieurement conclues par les Membres, en vertu de la dite Partie, seront soumisses à l'appréciation de la Cour permanente de justice internationale.

Chapitre IV

Mesures transitoires

Article 424

La première session de la Conférence aura lieu au mois d'octobre 1919. Le lieu et l'ordre du jour de la session sont arrêtés dans l'Annexe ci-jointe.

La convocation et l'organisation de cette première session seront assurées par le Gouvernement désigné à cet effet dans l'Annexe susmentionnée. Le Gouvernement sera asisté, en ce qui concerne la préparation des documents, par une Commission internationale, dont les membres seront désignés à la même annexe.

Les frais de cette première session et de toute session ultérieure jusqu'au moment où les crédits nécessaires auront pu être inscrits au budget de la Société des Nations, à l'exception des frais de déplacement des délégués et des conseillers techniques, seront répartis entre les Membres dans les proportions établies pour le Bureau international de l'Union postale universelle.

Article 425

Jusqu'à ce que la Société des Nations ait été constituée toutes communications qui devraient être adressées, en vertu des articles précédents, au Secrétaire général de la Société seront conservées par le Directeur du Bureau international du Travail, lequel en donnera connaissance au Secrétaire général.

Article 426

Jusqu'à la création de la Cour permanente de justice internationale les différends qui doivent lui être soumis en vertu de la présente Partie du présent Traité seront déférés à un tribunal formé de trois personnes désignées par le Conseil de la Société des Nations.

Annexe

Première session de la Conférence du travail, 1919.

Le lieu de la Conférence sera Washington.

Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique sera prié de convoquer la Conférence.

Le Comité international d'organisation sera composé de sept personnes désignées respectivement par les Gouvernements des Etats-Unis, de la Grande-Bretagne, de la France, de l'Italie, du Japon, de la Belgique et de la Suisse. Le Comité pourra, s'il le juge nécessaire, inviter d'autres Membres à se faire représenter dans son sein.

L'ordre du jour sera le suivant:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1° Application du principe de la journée de 8 heures ou de la semaine de 48 heures.

2° Questions relatives aux moyens de prévenir le chômage et de remédier à ses conséquences.

3° Emploi des femmes:

a) Avant ou après l'accouchement (y compris la question de l'indemnité de maternité);

b) Pendant la nuit;

c) Dans travaux insalubres.

4° Emploi des enfants:

a) Age d'admission au travail;

b) Travaux de nuit;

c) Travaux insalubres.

5° Extension et application des conventions internationales adoptées à Berne en 1906 sur l'interdiction du travail de nuit des femmes employées dans l'industrie et l'interdiction de l'emploi du phosphore blanc (jaune) dans l'industrie des allumettes.

Section II

Principes généraux

Article 427

Le Hautes Parties Contractantes, reconnaissant que le bien-être physique, moral et intellectuel des travailleurs salariés est d'une importance essentielle au point de vue international, ont établi pour parvenir à ce but élevé, l'organisme permanent prévu à la Section I et associé à celui de la Société des Nations.

Elles reconnaissent que les différences de climat, de mœurs et d'usages, d'opportunité économique et de tradition industrielle rendent difficile à atteindre, d'une manière immédiate, l'uniformité absolue dans les conditions du travail. Mais, persuadées qu'elles sont que le travail ne doit pas être considéré simplement comme un article de commerce, elles pensent qu'il y a des méthodes et des principes pour la réglementation des conditions du travail que toutes les communautés industrielles devraient s'efforcer d'appliquer autant que les circonstances spéciales dans lesquelles elles pourraient se trouver, le permettraient.

Parmi ces méthodes et principes, les suivants paraissent aux Hautes Parties Contractantes être d'une importance particulière et urgente:

1. Le principe dirigeant ci-dessus énoncé que le travail ne doit pas être considéré simplement comme une marchandise ou un article de commerce.

2. Le droit d'association en vue de tous objets non contraires aux lois, aussi bien pour les salariés que pour les employeurs.

3. Le payement aux travailleurs d'un salaire leur assurant un niveau de vie convenable tel qu'on le comprend dans leur temps et dans leur pays.

4. L'adoption de la journée de huit heures ou de la semaine de quarante-huit heures comme but à atteindre partout où il n'a pas encore été obtenu.

5. L'adoption d'un repos hebdomadaire de vingt-quatre heures au minimum, qui devrait comprendre le dimanche toutes les fois que ce sera possible.

6. La suppression du travail des enfants et l'obligation d'apporter au travail des jeunes gens des deux sexes les limitations nécessaires pour leur permettre de continuer leur éducation et d'assurer leur développement physique.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

7. Le principe du salaire égal, sans distinction de sexe, pour un travail de valeur égale.

8. Les règles édictées dans chaque pays au sujet des conditions du travail devront assurer un traitement économique équitable à tous les travailleurs résidant légalement dans le pays.

9. Chaque Etat devra organiser un service d'inspection, qui comprendra des femmes, afin d'assurer l'application des lois et réglements pour la protection des travailleurs.

Sans proclamer que ces principes et ces méthodes sont ou complets, ou définitifs, les Hautes Parties Contractantes sont d'avis qu'ils sont propres à guider la politique de la Société des Nations; et que, s'ils sont adoptés par les communautés industrielles qui sont membres de la Société des Nations, et s'ils sont maintenus intacts dans la pratique par un corps approprié d'inspecteurs, ils répandront des bienfaits permanents sur les salariés du monde.

Partie XIV

GARANTIES D'EXÉCUTION

Section I

Europe Occidentale

Article 428

A titre de garantie d'exécution par l'Allemagne du présent Traité, les territoires allemands situés à l'Ouest du Rhin, ensemble les têtes de pont, seront occupés par les troupes des Puissances alliées et associées pendant une période de quinze années, à compter de la mise en vigueur du présent Traité.

Article 429

Si les conditions du présent Traité sont fidèlement observées par l'Allemagne, l'occupation prévue à l'article 428 sera successivement réduite ainsi qu'il est dit ci-après:

1° A l'expiration de cinq années, seront évacués: la tête de pont de Cologne et les territoires situés au Nord d'une ligne suivant le cours de la Ruhr, puis la voie ferré Jülich-Düren-Euskirchen-Rheinbach, ensuite la route de Rheinbach à Sinzig, et gagnant le Rhin au confluent de l'Ahr (les routes, voies ferrées et localités ci-dessus mentionnées restant, en dehors de la dite zone d'évacuation).

2° A l'expiration de dix années, seront évacués: la tête de pont de Coblenz et les territoires situés au Nord d'une ligne partant de l'intersection des frontières de Belgique, d'Allemagne et des Pays-Bas, suivant à environ 4 kilomètres au Sud d'Aix-la-Chapelle, atteignant et suivant ensuite la crête de Forst Gemünd, puis l'Est de la voie ferré de la vallé de l'Urft, puis les abords de Blankenheim, Valdorf, Dreis, Ulmen jusqu'à la Moselle, suivant ce fleuve depuis Bremm jusqu'à Nehren, passant aux abords de Kappel et de Simmern, suivant ensuite le faîte des hauteurs entre Simmern et le Rhin, et gagnant ce fleuve à Bacharach (toutes les localités, vallés, routes et voies ferrées ci-dessus mentionnées restant en dehors de la zone d'évacuation).

3° A l'expiration de quinze années, seront évacuées: la tête de pont de Mayence, la tête de pont de Kehl et le restant des territoires allemands occupés.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Si, à ce moment, les garanties contre une agression, non provoquée, de l'Allemagne n'étaient pas considérées comme suffisantes par les Gouvernements alliés et associés, l'évacuation des troupes d'occupation pourrait être retardée dans la mesure jugée nécessaire à l'obtenir desdits garanties

Article 430

Dans le cas où, soit pendant l'occupation, soit après l'expiration des quinze années ci-dessus prévues, la Commission des Réparations reconnaîtrait que l'Allemagne refuse d'observer tout ou partie des obligations résultant pour elle du présent Traité, relativement aux réparations, tout au partie des zones specifiées à l'article 429, seraient immédiatement occupées de nouveau par les forces alliées et associées.

Article 431

Si, avant l'expiration de la période de quinze ans, l'Allemagne satisfait à tous les engagements résultant pour elle du présent Traité, les troupes d'occupation seront immédiatement retirées.

Article 432

Les questions concernant l'occupation et non régleés par le présent Traité seront l'objet d'arrangements ultérieurs que l'Allemagne s'oblige dès maintenant à observer.

Section II

Europe Orientale

Article 433

Comme garantie de l'exécution des dispositions du présent Traité par lesquelles l'Allemagne reconnaît définitivement l'abrogation du Traité de Brest-Litovsk, et de tout les traités, conventions et arrangements passés par elle avec le Gouvernement maximaliste en Russie, et en vue d'assurer le rétablissement de la paix et d'un bon Gouvernement dans les provinces baltiques et en Lithuanie, toutes les troupes allemandes, qui se trouvent actuellement dans lesdits territoires, retourneront à l'intérieur des frontières de l'Allemagne aussitôt que les Gouvernements de Principales Puissances alliées et associées jugeront le moment propice en égard à la situation intérieure de ces territoires. Ces troupes devront s'abstenir de toute réquisition, saisie et de toutes autres mesures coercitives ayant pour objet d'obtenir des fournitures destinées à l'Allemagne, et elles ne devront intervenir en aucune manière dans telles mesures de défense nationale que pourront adopter les Gouvernements provisoires d'Esthonie, Latvie et Lithuanie.

Aucune autre troupe allemande ne sera admise dans les dits territoires jusqu'à leur évacuation ou après leur complète évacuation.

Partie XV

CLAUSES DIVERSES

Article 434

L'Allemagne s'engage à reconnaître la pleine valeur des Traités de Paix et Conventions additionnelles, qui seront conclus par les Puissances alliées et associées, avec les Puissances ayant combattu aux côtés de l'Allemagne,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

à agréer les dispositions qui seront prises concernant les territoires de l'ancienne Monarhie d'Autriche-Hongrie, du Royaume de Bulgarie et de l'Empire Ottoman, et à reconnaître les nouveaux Etats dans les frontières qui leur sont ainsi fixées.

Article 435

Les Hautes Parties Contractantes, tout en reconnaissant les garanties stipulées en faveur de la Suisse par les Traités de 1815 et notamment l'Acte du 20 novembre 1815, garanties qui constituent des engagements internationaux pour le maintien de la Paix, constatent cependant que les stipulations de ces traités et conventions, déclarations et autres actes complémentaires relatifs à la zone neutralisée de Savoie, telle qu'elle est déterminée par l'alinéa de l'article 92 de l'Acte final du Congrès de Vienne et par l'alinéa 2 de l'article 3 du Traité de Paris du 20 novembre 1815, ne correspondent plus aux circonstances actuelles. En conséquence, les Hautes Parties Contractantes prennent acte de l'accord intervenu entre le Gouvernement français et le Gouvernement suisse pour l'abrogation des stipulations relatives à cette zone qui sont et demeurent abrogés.

Les Hautes Parties Contractantes reconnaissent de même que les stipulations des Traités de 1815 et des autres actes complémentaires relatifs aux zones franches de la Haute-Savoie et du Pays de Gex ne correspondent plus aux circonstances actuelles et qu'il appartient à la France et à la Suisse de régler entre elles, d'un commun accord, la régime de ces territoires, dans les conditions jugées opportunes par les deux pays.

Annexe

I

Le Conseil fédéral suisse a fait connaître au Gouvernement français à la date du 5 mai 1919 qu'après avoir examiné la disposition de l'article 435 dans un même esprit de sincère amitié, il a été assez heureux pour arriver à la conclusion qu'il lui était possible d'y acquiescer sous les considérations et réserves suivantes:

1° Zone neutralisée de la Haute-Savoie:

a) Il sera entendu qu'aussi longtemps que les Chambres fédérales n'auront pas ratifié l'accord intervenu entre les deux Gouvernements concernant l'abrogation des stipulations relative à la zone de neutralité de Savoie, il n'y aura rien de définitif de part ni d'autre à ce sujet.

b) L'assentiment donné par le Gouvernement suisse à l'abrogation, des stipulations susmentionnées présuppose, conformément au texte adopté, la reconnaissance des garanties formulées en faveur de la Suisse par les Traités de 1815 et notamment par la Déclaration du 20 novembre 1815.

c) L'accord, entre les Gouvernements français et suisse pour l'abrogation des stipulations susmentionnées, ne sera considéré comme valable que si le Traité de Paix contient l'article tel qu'il a été rédigé. En outre, les Parties Contractantes du Traité de Paix devront chercher à obtenir le consentement des Puissances signataires des Traités de 1815 et de la Déclaration du 20 novembre 1815, qui ne sont pas signataires du Traité de Paix actuel.

2° Zone franche de la Haute-Savoie et du Pays de Gex:

a) Le Conseil Fédéral déclare faire les plus expresses en ce qui concerne l'interprétation à donner à la déclaration mentionnée au dernier alinéa de l'article ci-dessus à insérer dans le Traité de Paix, où il est dit que «les sti-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pulations des Traités de 1815 et des autres actes complémentaires relatifs aux zones franches de la Haute-Savoie et du Pays de Gex ne correspondent plus aux circonstances actuelles ». Le Conseil Fédéral ne voudrait pas en effet, que de son adhésion à cette rédaction il pût être conclu qu'il se rallierait à la suppression d'une institution ayant pour but de placer des contrées voisines au bénéfice d'un régime spécial approprié à leur situation géographique et économique et qui a fait ses preuves.

Dans la pensée du Conseil Fédéral, il s'agirait non pas de modifier la structure douanière des zones, telle qu'elle a été instituée par les Traités susmentionnés, mais uniquement de régler d'une façon mieux appropriée aux conditions économiques actuelles les modalités des échanges entre les regions intéressées. Les observations qui précédent ont été inspirées au Conseil Fédéral par la lecture du Projet de Convention relatif à la constitution future des zones, qui se trouvait annexé à la note du Gouvernement français daté du 26 avril. Tout en faisant les réserves susmentionnées, le Conseil Fédéral se declare prêt à examiner dans l'esprit le plus amical toutes les propositions que le Gouvernement français jugera à propos de lui faire à ce sujet.

b) Il est admis que les stipulations des Traités de 1815 et autres actes complémentaires concernant les zones franches resteront en vigueur jusqu'au moment où un nouvel arrangement sera intervenu entre la Suisse et la France pour régler le régime de ces territoires.

II

Le Gouvernement français a adressé au Gouvernement suisse, le 18 mai 1919, la note ci-après en réponse à la communication rapportée au paragraphe précédent:

Par une note en date du 5 mai dernier, la Légation de Suisse à Paris a bien voulu faire connaître au Gouvernement de la République française l'adhésion du Gouvernement fédéral au projet d'article à insérer dans le Traité de Paix entre les Gouvernements alliés et associés, d'une part, et l'Allemagne d'autre part.

Le Gouvernement français a pris très volontiers acte de l'accord ainsi intervenu, et, sur sa demande, le projet d'article en question, accepté par les Gouvernements alliés et associés, a été inséré sous le N° 435 dans les Conditions de Paix présentés aux Plénipotentiaires allemands.

Le Gouvernement suisse a formulé, dans sa note du 5 mai sur cette question, diverses considérations et réserves.

En ce qui concerne celles de ces observations qui sont relatives aux zones franches de la Haute-Savoie et du Pays de Gex, le Gouvernement français a l'honneur de faire remarquer que la stipulation qui fait l'objet du dernier alinéa de l'article 435 est d'une telle clarté qu'aucun doute ne saurait être émis sur sa portée, spécialement en ce qui concerne le désintéressement qu'elle implique désormais à l'égard de cette question de la part des Puissances autres que la France et la Suisse.

En ce qui le concerne, le Gouvernement de la République soucieux de veiller sur les intérêts des territoires français dont il s'agit et s'inspirant à cet égard de leur situation particulière, ne perd pas de vue l'utilité de leur assurer un régime douanier approprié, et de régler d'une façon répondant mieux aux circonstances actuelles les modalités des échanges entre ces territoires et les territoires suisses voisins, en tenant compte des intérêts réciproques.

Il va de soi que cela ne saurait en rien porter atteinte au droit de la France d'établir dans cette région sa ligne douanière à sa frontière politique, ainsi qu'il est fait sur les autres parties de ses limites territoriales et ainsi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

que la Suisse l'a fait elle-même depuis longtemps sur ces propres limites dans cette région.

Le Gouvernement de la République prend très volontiers acte à ce propos des dispositions amicales dans lesquelles le Gouvernement suisse se déclare prêt à examiner toutes les propositions françaises faites en vue de l'arrangement à substituer au régime actuel des dites zones franches, et que le Gouvernement français entend formuler dans le même esprit amical.

D'autre part, le Gouvernement de la République ne doute pas que le maintien provisoire du régime de 1815, relatif aux zones franches, visé par cet alinéa de la note de la Légation de Suisse du 5 mai, et qui a évidemment pour motif de ménager le passage du régime actuel au régime conventionnel ne constituera en aucune façon une cause de retard à l'établissement du nouvel état de choses reconnu nécessaire par les deux Gouvernements. La même observation s'applique à la ratification par les Chambres fédérales prévue à l'alinéa *a)* du primo de la note suisse du 5 mai, sous la rubrique « zone neutralisée de la Haute-Savoie ».

Article 436

Les Hautes Parties Contractantes reconnaissent avoir pris connaissance et donner acte du Traité signé par le Gouvernement de la République française le 17 juillet 1918 avec Son Altesse Sérénissime le Prince de Monaco, et définissant les rapports de la France et de la Principauté.

Article 437

Les Hautes Parties Contractantes conviennent qu'en l'absence de stipulations ultérieures contraires, le Président de toute Commission établie par le présent Traité aura droit, en cas de partage des voix, à émettre un second vote.

Article 438

Les Puissances alliées et associées conviennent que lorsque des missions religieuses chrétiennes étaient entretenues par des sociétés ou par des personnes allemandes sur des territoires leur appartenant ou confiés à leur Gouvernement en conformité du présent Traité, les propriétés de ces missions ou sociétés de missions, y compris les propriétés des sociétés de commerce dont les profits sont affectés à l'entretien des missions, devront continuer à recevoir une affectation de mission. A l'effet d'assurer la bonne exécution de cet engagement, les Gouvernements alliés et associés remettront les dites propriétés à des conseils d'administration, nommés ou approuvés par les Gouvernements et composés de personnes ayant les croyances religieuses de la Mission dont la propriété est en question.

Les Gouvernements alliés et associés, en continuant d'exercer un plein contrôle en ce qui concerne les personnes par lesquelles ces missions sont dirigées, sauvegarderont les intérêts de ces missions.

L'Allemagne, donnant acte des engagements qui précèdent, déclare agréer tous arrangements passés ou à passer par les Gouvernements alliés et associés intéressés pour l'accomplissement de l'œuvre des dites missions ou sociétés de commerce et se désiste de toutes réclamations à leur égard.

Article 439

Sous réserve des dispositions du présent Traité, l'Allemagne s'engage à ne présenter, directement ou indirectement, contre aucune des Puissances

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

alliées et associées, signataires du présent Traité, y compris celles qui, sans avoir déclaré la guerre, ont rompu leurs relations diplomatiques avec l'Empire allemand, aucune réclamation pécuniaire, pour aucun fait antérieur à la mise en vigueur du présent Traité.

La présente stipulation vaudra désistement complet et définitif de toutes réclamations de cette nature, désormais éteintes, quels qu'en soient les intéressés.

Article 440

L'Allemagne accepte et reconnait comme valables et obligatoires toutes décisions et tous ordres concernant les navires allemands et les marchandises allemandes, ainsi que toutes décisions et ordres relatifs au payement des frais et rendus par l'une quelconque des juridictions de prises des Puissances alliées et associées et s'engage à ne présenter au nom de ses nationaux aucune réclamation relativement à ces décisions ou ordres.

Les Puissances alliées et associées se réservent le droit d'examiner, dans telles conditions qu'elles détermineront, les décisions et ordres des juridictions allemands en matière de prises, que ces décisions et ordres affectent les droits de propriété des ressortissants des dites Puissances ou ceux des ressortissants neutres. L'Allemagne s'engage à fournir des copies de tous les documents constituant le dossier des affaires, y compris les décisions et ordres rendus, ainsi qu'à accepter et exécuter les recommandations présentées après le dit examen des affaires.

LE PRÉSENT TRAITÉ, dont les textes français et anglais feront foi, sera ratifié.

Le dépôt des ratifications sera effectué à Paris, le plus tôt qu'il sera possible.

Les Puissances, dont le Gouvernement a son siège hors d'Europe, auront la faculté de se borner à faire connaître au Gouvernement de la République française, par leur représentant diplomatique à Paris, que leur ratification a été donnée et, dans ce cas, elles devront en transmettre l'instrument aussitôt que faire se pourra.

Un premier procès-verbal de dépôt des ratifications sera dressé dès que le Traité aura été ratifié par l'Allemagne d'une part et par trois des Principales Puissances alliées et associées d'autre part.

Dès la date de ce premier procès-verbal, le Traité entrera en vigueur entre les Hautes Parties Contractantes, qui l'auront ainsi ratifié. Pour le calcul de tous délais prévus par le présent Traité cette date sera la date de mise en vigueur.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

A tous autres égards le Traité entrera en vigueur pour chaque Puissance, à la date du dépôt de sa ratification.

Le Gouvernement français remettra à toutes les Puissances signataires une copie certifiée conforme des procès-verbaux de dépôt des ratifications.

EN FOI DE QUOI, les Plénipotentiaires susnommés ont signé le présent Traité.

Fait à Versailles, le vingt-huit juin mil neuf cent dix-neuf, en un seul exemplaire qui restera déposé dans les archives du Gouvernement de la République Française et dont les expéditions authentiques seront remises à chacune des Puissances signataires.

(L. S.) WOODROW WILSON
(L. S.) ROBERT LANSING
(L. S.) HENRY WHITE
(L. S.) E. M. HOUSE
(L. S.) ARTHUR JAMES BALFOUR
(L. S.) GEORGE N. BARNES
(L. S.) CHAS. J. DOHERTY
(L. S.) ARTHUR L. SIFTON
(L. S.) W. M. HUGHES
(L. S.) IOSEPH COOK
(L. S.) LOUIS BOTHA
(L. S.) J. CHR. SMUTS
(L. S.) W. F. MASSEY
(L. S.) ED. S. MONTAGU
(L. S.) GANGA SINGH, MAHARAJA DE BIKANER
(L. S.) G. CLEMENCEAU
(L. S.) S. PICHON
(L. S.) L. L. KLOTZ
(L. S.) ANDRÉ TARDIEU
(L. S.) JULES CAMBON
(L. S.) SIDNEY SONNINO
(L. S.) IMPERIALI
(L. S.) SILVIO CRESPI

(L. S.) TASKER H. BLISS
(L. S.) D. LLOYD GEORGE
(L. S.) A. BONAR LAW
(L. S.) MILNER
(L. S.) E. DORN Y DE ALSUA
(L. S.) ELEFTHERIOS VENISELOS
(L. S.) NICOLAS POLITIS
(L. S.) JOAQUIN MENDEZ
(L. S.) TERTULLIEN GUILBAUD
(L. S.) M. RUSTEM HAIDAR
(L. S.) ABDUL HADI AOUNI
(L. S.) P. BONILLA
(L. S.) C. D. B. KING
(L. S.) SALVATOR CHAMORRO
(L. S.) ANTONIO BURGOS
(L. S.) C. G. CANDAMO
(L. S.) I. J. PADEREWSKI
(L. S.) ROMAN DMOWSKI
(L. S.) AFFONSO COSTA
(L. S.) AUGUSTO SOARES
(L. S.) ION I. C. BRATIANO

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

(L. S.) SAIONZI
(L. S.) M. MAKINO
(L. S.) S. CHINDA
(L. S.) K. MATSUI
(L. S.) H. IJUIN
(L. S.) HYMANS
(L. S.) J. VAN DEN HEUVEL
(L. S.) ÉMILE VANDERVELDE
(L. S.) ISMAEL MONTES
(L. S.) CALOGERAS
(L. S.) RODRIGO OCTAVIO
(L. S.) ANTONIO S. DE BUSTAMENTE
(L. S.) GENERAL C. COANDA
(L. S.) NIK. P. PACHITCH
(L. S.) DR. ANTE TRUMBIC
(L. S.) MIL. R. VESNITCH
(L. S.) CHAROON
(L. S.) TRAIDOS PRABANDHU
(L. S.) KAREL KRAMAR
(L. S.) DR. EDWARD BENES
(L. S.) J. A. BUERO
(L. S.) HERMANN MUELLER
(L. S.) DR. BELL

PROTOCOLE

En vue de préciser les conditions dans lesquelles devront être exécutées certaines clauses du Traité signé à la date de ce jour, il est entendu entre les HAUTES PARTIES CONTRACTANTES que:

1° Une Commission sera nommée par les Principales Puissances alliées et associées pour surveiller la démolition des fortifications d'Héligoland en conformité du Traité. Cette Commission aura qualité pour décider quelle partie des ouvrages protégeant la côte contre les érosions de la mer doit être conservée et quelle partie doit être démolie;

2° Les sommes que l'Allemagne aurait à rembourser à ses ressortissants pour les indemniser des parts d'intérêt qu'ils se trouveraient avoir dans les chemins der fer et les mines visés à alinéa 2 de l'article 156, seront portées au crédit de l'Allemagne à valoir sur les sommes dues au titre des réparations;

3° La liste de personnes que conformément à l'article 228, alinéa 2, l'Allemagne devra livrer aux Puissances alliées et associées, sera adressée au Gouvernement allemand dans le mois qui suivra la mise en vigueur du Traité;

4° La Commission des réparations prévue à l'article 240 et aux paragraphes 2, 3 et 4 de l'Annexe IV ne pourra exiger la divulgation de secrets de fabrication ou d'autres renseignements confidentiels;

5° Dès la signature du Traité et dans quatre mois qui suivront, l'Allemagne aura la posibilité de présenter à l'examen des Puissances alliées et

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

associées des documents et des propositions à l'effet de hâter le travail relatif aux réparations, d'abréger ainsi l'enquête et d'accélérer les décisions;

6° Des poursuites seront exercées contre les personnes qui auraient commis des actes délictueux en ce qui concerne la liquidation des biens allemands, et les Puissances alliées et associées recevront les renseignements et preuves que le Gouvernement allemand pourra fournir à ce sujet.

Fait à Versailles, le vingt-huit juint mil neuf cent dix-neuf.

WOODROW WILSON
ROBERT LANSING
HENRY WHITE
E. M. HOUSE
TASKER H. BLISS
D. LLOYD GEORGE
A. BONAR LAW
MILNER
ARTHUR JAMES BALFOUR
GEORGE N. BARNES
CHAS. J. DOHERTY
ARTHUR L. SIFTON
W. M. HUGHES
IOSEPH COOK
LOUIS BOTHA
J. C. SMUTS
W. F. MASSEY
ED. S. MONTAGU
GANGA SINGH,
MAHARAJA DE BIKANER
GH. CLEMENCEAU
S. PICHON
L.L. KLOTZ
ANDRÉ TARDIEU
JULES CAMBON
SIDNEY SONNINO
IMPERIALI

EMILE VANDERVELDE
ISMAEL MONTES
CALOGERAS
RODRIGO OCTAVIO
ANTONIO S. DE
BUSTAMENTE
E. DORN Y DE ALSUA
ELEFTHERIOS VENISELOS
NICOLAS POLITIS
JOAQUIN MENDEZ
TERTULLIEN GUILBAUD
M. RUSTEM HAIDAR
ABDUL HADI AOUNI
P. BONILLA
S. D. B. KING
CALVADOR CHAMORRO
ANTONIO BURGOS
C. G. CANDAMO
I. J. PADEREWSKI
ROMAN DMOWSKI
AFFONSO COSTA
AUGUSTO SOARES
ION I. C. BRATIANO
GENERAL C. COANDA
NIK. P. PACHITCH
DR. ANTE TRUMBIC
MIL. R. VESTNICH

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

SILVIO CRESPI
SAIONZI
N. MAKINO
S. CHINDA
K. MATSUI
H. IJUIN
HYMANS
J. VAN DEN HEUVEL
CHAROON
TRAIDOS PRABANDHU
KAREL KRAMAR
DR. EDWARD BENES
J. A. BUERO
HERMANN MUELLER
DR. BELL

■ Arh. Stat. București, Fond Adunarea Deputaților României, dosar nr. 1887/1919—1920, f. 8—70 v; Arh. M. A. E. Tratate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

STATELE UNITE ALE AMERICII, IMPERIUL BRITANIC, FRANŢA, ITALIA şi JAPONIA,

Puteri arătate prin tractatul de faţă ca Principalele Puteri aliate şi asociate,

BELGIA, BOLIVIA, BRASILIA, CHINA, CUBA, EQUATOR, GRECIA, GUATEMALA, HAITI, HEDJAZ, HONDURAS, LIBERIA, NICARAGUA, PANAMA, PERU, POLONIA, PORTUGALIA, ROMÂNIA, STATUL SERBO-CROATO-SLOVEN, SIAM, CEHO-SLOVACHIA şi URUGUAY,

Constituind, împreună cu Principalele Puteri de mai sus, Puterile aliate şi asociate,

de o parte;

şi GERMANIA,

de altă parte;

Considerînd că, în urma cererii Guvernului Imperial german, un armistiţiu a fost acordat Germaniei la 11 Noemvrie 1918, de către Principalele Puteri Aliate şi Asociate, pentru ca un Tractat de pace să poată fi încheiat cu ea.

Considerând că Puterile Aliate şi Asociate sunt de asemenea doritoare ca războiul, în care ele au fost târâte pe rând în mod direct sau indirect, şi care îşi are origina în declaraţiunea de războiu adresată la 28 Iulie 1914 de către Austro-Ungaria Serbiei, în declaraţiunile de războiu adresate de Germania la 1 August 1914 Rusiei şi la 3 August 1914 Franţei, şi în invazia Belgiei, să facă loc unei păci temeinice, drepte şi durabile,

Spre acest sfîrşit, ÎNALTELE PĂRŢI CONTRACTANTE, reprezentate precum urmează: PREŞEDINTELE STATELOR UNITE ALE AMERICII, prin:

Onorabilul Woodrow WILSON, Preşedinte al Statelor Unite, lucrând atât în numele său personal cât şi din propria sa autoritate;

Onorabilul Robert LANSING, Secretar de Stat;

Onorabilul Henry WHITE, fost Ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al Statelor Unite la Roma şi la Paris;

Onorabilul Edward M. HOUSE;

Generalul Tasker H. BLISS, reprezentantul militar al Statelor-Unite în Consiliul superior de războiu;

MAIESTATEA SA REGELE REGATULUI UNIT AL MARII BRITANII ŞI IRLANDEI ŞI AL TERITORIILOR BRITANICE DE PESTE MĂRI, ÎMPĂRAT AL INDIILOR, prin:

Prea Onorabilul David LLOYD GEORGE, M. P., Prim-Lord al Tezaurului şi Prim-Ministru;

Prea Onorabilul Andrew BONAR LAW, M. P., Lord al Sigiliului privat;

Prea Onorabilul Viconte MILNER, G. C. B., G. C. M. G., Secretar de Stat pentru Colonii;

Prea Onorabilul Arthur James BALFOUR, O. M., M. P., Secretar de Stat pentru Afacerile Străine;

Prea Onorabilul George Nicoll BARNES M. P., Ministru fără portofoliu;

Şi; pentru DOMINION AL CANADEI, prin:

Onorabilul Charles Joseph DOHERTY, Ministru al Justiţiei;

Onorabilul Arthur LEWIS SIFTON, Ministru al Vămilor;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pentru COMMONWEALTH AL AUSTRALIEI, prin:

Prea Onorabilul William Morris ABOAES, Attorney General şi Prim-Ministru;

Prea Onorabilul Sir Ioseph COOK, G. C. M. G., Ministru al Marinei;

pentru UNIUNEA SUD-AFRICANĂ, prin:

Prea Onorabilul General Louis BOTHA, Ministru al Afacerilor Indigene şi Prim-Ministru;

Prea Onorabilul Locotenent General Jan Christian SMUTS, K. C., Ministru al apărării;

pentru DOMINION AL NOII ZELANDE, prin:

Prea Onorabilul William Ferguson MASSEY, Ministru al Muncei şi Prim-Ministru;

pentru INDIA, prin:

Prea Onorabilul Edwin Samuel MONTAGU, M. P., Secretar de Stat pentru India;

Maiorul-General, Alteţa Sa Maharaja Sir Ganga Singh Bahadur, Maharaja de BIKANER, G. C. S. I., G. C. I. E., G. C. V. O., K. C. B., A. D. C.;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI FRANCEZE, prin:

D. Georges CLEMENCEAU, Preşedinte al Consiliului, Ministru de Răsboi;

D. Stephen PICHON, Ministru al Afacerilor Străine;

D. Louis Lucien KLOTZ, Ministru al Finanţelor;

D. André TARDIEU, Comisar General al afacerilor de răsboi Franco-Americane;

D. Jules CAMBON, Ambasador al Franţei;

MAIESTATEA SA REGELE ITALIEI, prin:

Baronul S. SONNINO, Deputat;

Marchizul G. IMPERIALI, Senator, Ambasador al M. S. Regelui Italiei la Londra;

D. S. CRESPI, Deputat;

MAIESTATEA SA ÎMPĂRATUL JAPONIEI, prin:

Marchizul SAIONZI, fost Preşedinte al Consiliului de Miniştri;

Baronul MAKINO, fost Ministru al Afacerilor Străine, Membru al Consiliului diplomatic;

Vicontele CHINDA, Ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al M. S. Împăratului Japoniei la Londra;

D. B. MATSUI, Ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al M. S. Împăratului Japoniei la Paris;

D. H. IJUIN, Ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al M. S. Împăratului Japoniei la Roma;

MAIESTATEA SA REGELE BELGILOR, prin

D. Paul HYMANS, Ministru al Afacerilor Străine, Ministru de Stat;

D. Jules van den HEUVEL, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar, Ministru de Stat;

D. Emile VANDERVELDE, Ministru al Justiţiei, Ministru de Stat;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PREŞEDINTELE REPUBLICEI BOLIVIA, prin:

D. Ismael MONTES, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al Boliviei la Paris;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI BRAZILIA, prin:

D. Joao Pandia CALOGERAS, Deputat, fost Ministru de Finanţe;
D. Raul FERNANDES, Deputat;
D. Rodrigo Octavio de L. MENEZES, Profesor de Drept internaţional la Rio de Janeiro;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI CHINEZE, prin:

D. LOU Tseng Tsiang, Ministru al Afacerilor Străine;
D. Chengting Thomas WANG, fost Ministru al Agriculturii şi Comerţului;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI CUBANE, prin:

D. Antonio Sanchez de BUSTAMENTE, Decanul facultăţii de drept la Universitatea din Havana, Preşedintele Societăţii Cubane de drept internaţional;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI EQUATORULUI, prin:

D. Enrique DORN Y DE ALSÚA, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al Equatorului la Paris;

MAIESTATEA SA REGELE ELENILOR, prin:

D. Eleftherios K. VENISÉLOS, Preşedinte al Consiliului de Miniştri;
D. Nicolas POLITIS, Ministru al Afacerilor Străine;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI GUATEMALA, prin:

D. Joaquin MENDEZ, fost Ministru de Stat la Lucrările Publice şi la Instrucţiunea Publică, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al Guatemalei la Washington, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar în misiune specială la Paris;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI HAITI, prin:

D. Tertullien GUILBAUD, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al Republicei Haiti la Paris;

MAIESTATEA SA REGELE HEDJAZULUI, prin:

D. Rustem HAIDAR;
D. Abdul Hadi AOUNI;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI HONDURAS, prin:

Doctorul Policarpo BONILLA, în misiune specială la Washington, fost Preşedinte al Republicei Honduras, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI LIBERIA, prin:

Onorabilul Charles Dunbar Burgess KING, Secretar de Stat;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI NICARAGUA, prin:

D. Salvator CHAMORRO, Preşedinte al Camerei Deputaţilor;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI PANAMA, prin:

D. Antonio BURGOS, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al Republicei Panama la Madrid;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PREŞEDINTELE REPUBLICEI PERU, prin:

D. Carlos G. CANDAMO, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al Republicei Peru la Paris;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI POLONEZE, prin:

D. Ignace J. PADEREWSKI, Preşedinte al Consiliului de Miniştri, Ministru al Afacerilor Străine;

D. Roman DMOWSKI, Preşedinte al Comitetului naţional polonez;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI PORTUGHEZE, prin:

Doctorul Affonso Augusto DA COSTA, fost Preşedinte al Consiliului de Miniştri;

Doctorul Augusto Luiz Vieira SOARES, fost Ministru al Afacerilor Străine;

MAIESTATEA SA REGELE ROMÂNIEI, prin:

D. Ion I. C. BRĂTIANU, Preşedinte al Consiliului de Miniştri, Ministru al Afacerilor Străine;

Generalul Constantin COANDĂ, General de corp de armată, Adjutant Regal, fost Preşedinte al Consiliului de Miniştri;

MAIESTATEA SA REGELE SERBILOR, CROAŢILOR ŞI SLOVENILOR, prin:

D. Nicolas P. PACHITCH, fost Preşedinte al Consiliului de Miniştri;

D. Ante TRUMBIC, Ministru al Afacerilor Străine;

D. Milenko VESNITCH, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al M. S. Regelui Serbilor, Croaţilor şi Slovenilor la Paris;

MAIESTATEA SA REGELE SIAMULUI, prin:

Alteţa sa Principele CHAROON, Trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al M. S. Regelui Siamului la Paris;

Alteţa Sa Serenisimă Principele TRAIDOS PRABANDHU, Subsecretar de Stat la Afacerile Străine;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI CEHOSLOVACE, prin:

D. Karel KRAMAR, Preşedinte al Consiliului de Miniştri;

D. Eduard BENES, Ministru al Afacerilor Străine;

PREŞEDINTELE REPUBLICEI URUGUAY, prin:

D. Juan Antonio BUERO, Ministru al Afacerilor Străine, fost Ministru al Industriei;

GERMANIA, prin:

D. Hermann MÜLLER, Ministru al Imperiului pentru Afacerile Străine;

Doctorul BELL, Ministru al Imperiului;

Lucrând în numele Imperiului German şi în numele tutulor Statelor cari îl compun şi al fiecăruia din ele în parte.

CARE, după ce au schimbat deplinele lor puteri, recunoscute în bună şi cuvenită formă, S-AU ÎNŢELES ASUPRA DISPOZIŢIUNILOR URMĂTOARE:

Dela data punerii în vigoare a Tractatului de faţă, starea de răsboi va lua sfârşit. Din acest moment, şi sub rezerva dispoziţiunilor Tractatului de faţă, relaţiunile oficiale ale Puterilor aliate şi asociate cu Germania şi cu unul sau altul din Statele Germane vor fi reluate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Partea I

PACTUL SOCIETĂŢII NAŢIUNILOR

Înaltele părţi contractate

Considerând că, pentru a desvolta cooperarea între naţiuni şi pentru a le garanta pacea şi siguranţa, importă:

să se primească anumite obligaţiuni de a nu recurge la războiu,

să se întreţină, la lumina zilei, relaţiuni internaţionale, bazate pe justiţie şi onoare,

să se observe, riguros, prescripţiunile dreptului internaţional, recunoscute de aci înainte ca regulă de conducere efectivă a guvernelor,

să se facă să domnească dreptatea şi să se respecte cu sfinţenie toate obligaţiile Tractatelor, în raporturile mutuale dintre popoarele organizate,

Adoptă prezentul Pact, care instituie Societatea Naţiunilor.

Articolul 1

Sunt Membrii originari ai Societăţii Naţiunilor, acei dintre semnatari al căror nume figurează în Anexa prezentului Pact, precum şi Statele, de asemenea numite în Anexă, cari vor fi aderat la prezentul Pact, fără nici o rezervă, prin o declaraţiune, depusă la Secretariat în cursul celor două luni dela intrarea în vigoare a Pactului şi despre care se va face notificare celorlalţi Membrii ai Societăţii.

Orice Stat, Dominion sau Colonie, care se guvernează liber şi care nu este menţionat în Anexă, poate deveni Membru al Societăţii, dacă admiterea sa este pronunţată de cele două treimi ale Adunării, cu condiţia să dea garanţii efective de intenţia sa sinceră de a observa angajamentele sale internaţionale şi de a accepta regulamentul stabilit de Societate, în ceeace priveşte forţele şi armamentele sale militare, navale şi aeriene.

Orice Membru al Societăţii poate, după o prealabilă înştiinţare făcută cu doi ani mai înainte, să se retragă din Societate, cu condiţia de a fi îndeplinit, în acel moment, toate obligaţiunile sale internaţionale, inclusiv ceie prevăzute în prezentul Pact.

Articolul 2

Acţiunea Societăţii, astfel cum este definită în prezentul Pact, se exercită de o Adunare şi de un Consiliu asistaţi de un Secretariat permanent.

Articolul 3

Adunarea se compune din reprezentanţi ai membrilor Societăţii.

Ea se întruneşte la epoci fixate şi la orice alt moment, dacă împrejurările o cer, la sediul Societăţii sau în vreun alt loc care va putea fi desemnat.

Adunarea are căderea de a se pronunţa asupra oricărei chestiuni care intră în sfera de activitate a Societăţii sau care atinge pacea lumii.

Fiecare Membru al Societăţii nu poate avea mai mult de trei reprezentanţi în Adunare şi nu dispune decât de un vot.

Articolul 4

Consiliul se compune din reprezentanţi ai principalelor Puteri aliate şi asociate, precum şi din reprezentanţi ai altor patru Membrii ai Societăţii. Aceşti patru Membri ai Societăţii sânt desemnaţi, în mod liber, de adunare şi la datele ce va crede de cuviinţă. Până la prima desemnare, de către Adunare, reprezentanţii Belgiei, Brasiliei, Spaniei şi Greciei sunt Membrii în Consiliu.

Cu aprobarea majorităţii Adunării, Consiliul poate desemna alţi Membri ai Societăţii a căror reprezentare în Consiliu va fi de aci înainte permanentă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

El poate, cu aceeaş aprobare, să sporească numărul Membrilor Societăţii cari vor fi aleşi de Adunare pentru a fi reprezentaţi în Consiliu.

Consiliul se întruneşte când o cer împrejurările şi cel puţin odată pe an, la sediul Societăţii, sau în orice alt loc care va putea fi desemnat.

Orice chestiune intrând în sfera de activitate a Societăţii sau privitoare la pacea lumii e de căderea Consiliului.

Orice Membru al Societăţii care nu este reprezentant în Consiliu este invitat să trimeată un reprezentant, spre a lua parte în Consiliu, atunci când o chestiune care îl interesează în particular e adusă înaintea Consiliului.

Fiecare Membru al Societăţii reprezentat la Consiliu nu dispune decât de un vot şi nu are decât un singur reprezentant.

Articolul 5

Afară de vreo dispoziţiune hotărît contrară acestui Pact sau clauzelor prezentului Tractat, hotărîrile Adunării sau ale Consiliului sunt date de unanimitatea membrilor societăţii reprezentaţi la Adunare. Toate chestiunile de procedură cari se ivesc la întrunirile Adunării sau ale Consiliului, inclusiv desemnarea Comisiunilor însărcinate să ancheteze asupra unor puncte particulare, se desleagă de Adunare sau de Consiliu şi se decid de majoritatea Membrilor Societăţii reprezentanţi la întrunire.

Prima întrunire a Adunării şi prima întrunire a Consiliului vor avea loc în urma convocării Preşedintelui Statelor Unite ale Americei.

Articolul 6

Secretariatul permanent este stabilit la sediul Societăţii. El se compune dintr'un secretar general, din secretarii şi din personalul necesar.

Cel dintâiu secretar general e desemnat prin Anexă. În urmă, secretarul general va fi numit de Consiliu, cu aprobarea majorităţii Adunării.

Secretarii şi personalul Secretariatului sunt numiţi de secretarul general, cu aprobarea Consiliului.

Secretarul general al Societăţii este de drept secretar general al Adunării şi al Consiliului.

Cheltuielile Secretariatului sunt în sarcina Membrilor Societăţii în proporţia stabilită pentru Biuroul internaţional al Uniunii poştale universale.

Articolul 7

Sediul Societăţii este stabilit la Geneva.

Consiliul poate, la orice moment, să hotărască stabilirea sediului în orice alt loc.

Toate funcţiunile Societăţii sau ale serviciilor cari depind de ea, inclusiv Secretariatul, sunt egal accesibile bărbaţilor şi femeilor.

Reprezentanţii Membrilor Societăţii şi agenţii acesteia se bucură în exerciţiul funcţiunilor lor de privilegiile şi imunităţile diplomatice.

Clădirile şi terenurile ocupate de Societate, serviciile sau de întrunirile ei, sunt inviolabile.

Articolul 8

Membrii Societăţii recunosc că menţinerea păcii cere reducerea armamentelor naţionale la minimul compatibil cu siguranţa naţională şi cu executarea obligaţiunilor internaţionale impuse printr'o acţiune comună.

Consiliul, ţinând seamă de situaţiunea geografică şi de condiţiunile speciale ale fiecărui Stat, pregăteşte planurile acestei reduceri, în vederea examinării şi deciziunii diverselor guverne.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Aceste planuri trebue să facă obiectul unei noui examinări şi, dacă e nevoie, al unei revizuiri, cel puţin la fiecare zece ani.

După adoptarea lor de diversele guverne, limita armamentelor astfel fixată nu poate fi depăşită fără consimţământul Consiliului.

Avînd în vedere că fabricarea privată a muniţiunilor şi a materialului de războiu ridică grave obiecţiuni, Membrii Societăţii însărcinează Consiliul să chibzuiască asupra măsurilor ce sunt de luat pentru a evita efectele ei supărătoare, ţinând seamă de nevoile Membrilor Societăţii cari nu-şi pot fabrica muniţiile şi materialul de războiu necesare siguranţei lor.

Membrii Societăţii îşi iau îndatorirea să-şi comunice, în modul cel mai franc şi complet, toate informaţiunile privitoare la scara armamentelor lor, la programele lor militare, navale şi aeriene şi la starea acelora dintre industriile lor cari sunt susceptibile de a fi utilizate pentru războiu.

Articolul 9

O Comisiune permanentă va fi fomată pentru a da Consiliului avizul său asupra executării dispoziţiunilor articolelor 1 şi 8 şi, în mod general, asupra chestiunilor militare, navale şi aeriene.

Articolul 10

Membrii Societăţii îşi iau îndatorirea să respecte şi să menţie, în contra oricărei agresiuni externe, integritatea teritorială şi independenţa politică existentă a tutulor Membrilor Societăţii. În caz de agresiune, de ameninţare sau de pericol de agresiune, Consiliul avizează asupra mijloacelor de a asigura executarea acestei obligaţiuni.

Articolul 11

Se declară în mod hotărît că orice războiu sau ameninţare de războiu, fie că ar atinge direct sau nu pe unul din Membrii Societăţii, interesează Societatea întreagă, şi că aceasta trebuie să ia măsurile proprii pentru a salva în mod eficace pacea Naţiunilor. În asemenea caz, Secretarul general convoacă imediat Consiliul, după cererea oricărui Membru al Societăţii.

În afară de aceasta, se mai declară că orice Membru al Societăţii are dreptul să atragă, în mod amical, atenţiunea Adunării sau a Consiliului asupra oricărei împrejurări de natură să atingă relaţiunile internaţionale şi cari ameninţă în urmă să turbure pacea, sau buna înţelegere între naţiuni, de care depinde pacea.

Articolul 12

Toţi Membrii Societăţii convin că, dacă se iveşte între ei un diferend susceptibil să aducă o ruptură, îl vor supune, fie procedurii arbitrajului, fie examinării Consiliului. Ei mai convin că, în nici un caz, nu trebuie să recurgă la războiu, înainte de expirarea unui termen de 3 luni după darea sentinţii arbitrilor, sau după raportul Consiliului.

În toate cazurile prevăzute de acest articol, sentinţa arbitrilor trebuie să fie dată într'un timp util, iar raportul Consiliului trebuie să fie întocmit în cursul celor 6 luni, cu începere din ziua când diferendul a fost adus la cunoştinţa lui.

Articolul 13

Membrii Societăţii convin că dacă s'ar ivi între ei un diferend susceptibil, după părerea lor, de o soluţiune arbitrală şi dacă acestui diferend nu i se poate pune capăt în mod satisfăcător, pe cale diplomatică, chestiunea va fi supusă în întregime arbitrajului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Printre diferendele cari sunt în general susceptibile de o soluţiune arbitrală, se declară: toate diferendele privitoare la interpretarea unui tractat, la orice chestiune de drept internaţional, la orice fapt care, dacă s'ar realiza, ar constitui ruptura unui angajament internaţional, precum şi diferendele relative la întinderea sau la natura reparaţiunii datorită pentru o asemenea ruptură.

Curtea de arbitraj, căreia îi este supusă chestiunea, este Curtea indicată de Părţi, sau prevăzută în convenţiunile lor anterioare.

Membrii Societăţii se îndatorează să execute, de bună credinţă, sentinţele date şi să nu recurgă la războiu în contra oricărui Membru al Societăţii, care se va conforma lor. În lipsă de executare a sentinţei, Consiliul propune măsurile cari trebuie să-i asigure efectul.

Articolul 14

Consiliul este însărcinat să prepare un proiect de Curte permanentă de justiţie internaţională şi să-l supună Membrilor Societăţii. Această Curte va fi competentă de a judeca toate diferendele cu caracter internaţional, ce Părţile i le vor supune. Ea va da, de asemenea, avize consultative asupra oricărui diferend sau oricărui punct ce va fi adus înaintea ei de către Consiliu sau de Adunare.

Articolul 15

Dacă se iveşte, între Membrii Societăţii, un diferend susceptibil de a atrage după sine o ruptură, şi dacă acest diferend nu este supus arbitrajului, prevăzut prin articolul 13, Membrii Societăţii convin să-l aducă în faţa Consiliului. În acest scop, este de ajuns ca unul dintre ei să aducă acest diferend la cunoştinţa Secretarului General, care ia orice dispoziţiuni, în vederea unei anchete şi a unei examinări complete.

În cel mai scurt termen, Părţile trebuie să-i comunice expunerea faptului împreună cu toate circumstanţele referitoare şi cu piesele justificative. Consiliul poate să ordone publicarea lor imediată.

Consiliul se sileşte să asigure soluţionarea diferendului. Dacă reuşeşte, publică, în măsura pe care o crede folositoare, o expunere relatând faptele, explicaţiunile ce ele comportă şi soluţiunea dată.

Dacă nu s'a putut pune capăt diferendului, Consiliul redactează şi publică un raport, votat, fie în unanimitate, fie cu majoritate de voturi, pentru a arăta circumstanţele diferendului şi soluţiunile ce recomandă ca fiind cele mai echitabile şi cele mai apropiate în speţă.

Orice Membru al Societăţii reprezentat în Consiliu poate, de asemenea, să publice o expunere a faptelor diferendului, precum şi propriile sale concluziuni.

Dacă raportul Consiliului este acceptat în unanimitate, votul Reprezentanţilor Părţilor nefiind socotit în calculul acestei unanimităţi, Membrii Societăţii îşi iau îndatorirea să nu recurgă la războiu în contra nici unei Părţi, care se conformă concluziunilor raportului.

În cazul când Consiliul nu reuşeşte a face ca raportul său să fie primit de către toţi Membrii săi, alţii decât Reprezentanţii Părţilor în litigiu, Membrii Societăţii îşi rezervă dreptul de a lucra cum vor crede de cuviinţă pentru menţinerea dreptului şi a justiţiei.

Dacă una din Părţi pretinde, şi dacă Consiliul recunoaşte, că diferendul atinge o chestiune pe care dreptul internaţional o lasă la competinţa exclusivă a acestei Părţi, Consiliul va constata aceasta printr'un raport, fără a recomanda însă vreo soluţiune.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Consiliul poate, în toate cazurile prevăzute în prezentul articol, să aducă diferendul înaintea Adunării. Adunarea va trebui, de asemenea, să fie încunoștiințată despre diferend, după cererea uneia din Părți; această cerere va trebui să fie prezentată în termen de patrusprezece zile, cu începere din momentul în care diferendul este adus înaintea Consiliului.

În orice afacere supusă Adunării, dispozițiunile prezentului articol și ale articolului 12, privitoare la acțiunea și la puterile Consiliului, se aplică, de asemenea, la acțiunea și la puterile Adunării. Se înțelege că un raport făcut de Adunare, cu aprobarea Reprezentanților Membrilor Societății reprezentanți în Consiliu și a unei majorități a celorlalți Membrii ai Societății, cu excluderea, pentru fiecare caz în parte, a Reprezentanților Părților, are acelaș efect ca un raport al Consiliului, adoptat în unanimitate de Membrii săi, afară de reprezentanții Părților.

Articolul 16

Dacă un membru al Societății recurge la războiu, contrar angajamentelor luate prin articolele 12, 13 sau 15, este *ipso facto* considerat că a comis un act de războiu în contra tutulor celorlalți Membrii ai Societății. Aceștia se îndatorează să rupă imediat cu el orice relațiuni comerciale sau financiare, să interzică orice raporturi între națiunalii lor și aceia ai Statului care a călcat Pactul, și să facă să înceteze orice comunicațiuni financiare, comerciale sau personale, între națiunalii acestui Stat și aceia ai oricărui alt Stat, Membru sau nu al Societății.

În acest caz, Consiliul are datoria de a recomanda, diferitelor guverne interesate, efectivele, militare, navale sau aeriene cu cari Membrii Societății vor contribui, fiecare în parte, la forțele armate destinate pentru respectarea angajamentelor Societății.

Membrii Societății mai convin, în afară de acestea, de a-și da sprijin reciproc pentru aplicarea măsurilor economice și financiare ce urmează a se lua în virtutea prezentului articol, pentru a reduce, la minimum, pierderile și neajunsurile ce ar putea rezulta. Își dau de asemenea sprijin reciproc pentru a rezista împotriva oricărei măsuri speciale, îndreptată în contra unuia dintre ei, de către Statul care a călcat Pactul.

Ei iau dispozițiunile necesare pentru a înlesni trecerea, prin teritoriul lor, a forțelor oricărui membru al Societății, care ia parte la o acțiune comună pentru a obține respectarea angajamentelor luate de Societate.

Poate să fie exclus din Societate orice Membru care s'a făcut vinovat de violarea vreunuia din angajamentele ce rezultă din Pact. Excluderea este pronunțată prin votul tutulor celorlalți Membrii ai Societății reprezentați în Consiliu.

Articolul 17

În caz de diferend între două State, dintre cari numai unul singur este Membru al Societății, sau între două State cari nu fac parte din Societate, Statul sau Statele cari nu sunt Membrii ai Societății sunt invitate să se supună obligațiunilor impuse Membrilor ei, pentru soluționarea diferendului, în condițiunile socotite drepte de Consiliu. Dacă această invitație este primită, dispozițiunile articolelor 12—16 se aplică sub rezerva modificărilor considerate ca necesare de Consiliu.

Din momentul trimiterii acestei invitațiuni, Consiliul deschide o anchetă asupra împrejurărilor diferendului și propune măsura care i se pare cea mai nemerită și cea mai eficace în acea împrejurare.

Dacă Statul invitat, refuză să primească obligațiunile de Membru al Societății, în scopul soluționării diferendului și recurge la războiu în contra

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vreunui Membru al Societăţii, îi sunt aplicabile dispoziţiunile articolului 16.

Dacă cele două Părţi invitate, refuză să primească obligaţiunile de Membrii ai Societăţii, în scopul soluţionării diferendului, Consiliul poate să ia toate măsurile şi să facă orice propuneri de natură a preveni ostilităţile şi a pune capăt conflictului.

Articolul 18

Orice tractat sau angajament internaţional încheiat, în viitor, de un Membru al Societăţii, va trebui să fie imediat înregistrat de Secretariat şi publicat de el, cât mai curând posibil. Nici unul din aceste tractate sau angajamente internaţionale nu va fi obligatoriu înainte de a fi fost înregistrat.

Articolul 19

Adunarea poate, din când în când, să invite pe Membrii Societăţii ca să procedeze la o nouă examinare a tractatelor devenite inaplicabile, precum şi a situaţiunilor internaţionale, a căror menţinere ar putea să pună în pericol pacea lumei.

Articolul 20

Membrii Societăţii recunosc, fiecare în ce îl priveşte, că prezentul Pact abrogă orice obligaţiuni sau înţelegeri „inter se", incompatibile cu dispoziţiunile sale şi se leagă în mod solemn să nu mai contracteze în viitor altele de acest fel.

Dacă înainte de intrarea sa în Societate, un Membru a luat asupră-şi obligaţiuni incompatibile cu dispoziţiunile Pactului, dânsul trebuie să ia măsuri imediate, pentru a se desface de aceste obligaţiuni.

Articolul 21

Angajmentele internaţionale, precum sunt tractatele de arbitraj şi înţelegerile regionale, ca şi doctrina lui Monroe, făcute în vederea menţinerii păcei, nu sunt considerate ca incompatibile cu nici una din dispoziţiunile prezentului Pact.

Articolul 22

Principiile următoare se aplică coloniilor şi teritoriilor cari, în urma războiului, au încetat de a fi sub suveranitatea Statelor cari le guvernau mai înainte şi cari sunt locuite de popoare încă incapabile de a se conduce ele însăşi date fiind condiţiunile deosebit de grele ale lumei moderne. Buna stare şi desvoltarea acestor popoare formând o misiune sacră de civilizaţiune, este necesar să se încorporeze în prezentul Pact garanţii pentru îndeplinirea acestei misiuni.

Cea mai bună metodă pentru realizarea, în mod practic, a acestui principiu este de a încredinţa tutela acestor popoare naţiunilor mai înaintate cari, prin resursele, experienţa sau poziţiunea lor geografică, sunt cele mai în măsură să-şi ia această răspundere şi cari consimt să o primească: ele ar exercita această tutelă în calitate de Mandatare şi în numele Societăţii.

Caracterul mandatului trebuie să difere după gradul de desvoltare al poporului, după situaţia geografică a teritoriului, după condiţiunile sale economice şi după orice alte circumstanţe asemănătoare.

Anumite comunităţi, cari aparţineau altă dată Imperiului Otoman, au ajuns la un aşa grad de desvoltare, încât existenţa lor, ca naţiuni independente poate să fie recunoscută provizoriu, cu condiţiune ca consiliile şi ajutorul unui Mandatar să călăuzească administraţia lor până în momentul în care

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vor fi capabile să se conducă singure. Dorinţele acestor Comunităţi trebuie să fie luate mai întâiu în consideraţiune la alegerea Mandatarului.

Gradul de desvoltare în care se găsesc alte popoare, în special cele din Africa centrală, cere ca în acele ţinuturi Mandatarul să-şi asume administraţia teritoriului, în condiţiuni cari, împreună cu prohibirea de abuzuri, — precum este comerţul cu sclavi, traficul de arme şi de alcool, — să garanteze libertatea conştiinţei şi a religiei, fără alte limitări, decât acelea pe cari le poate impune menţinerea ordinei publice şi a bunelor moravuri, şi să interzică de a ridica fortificaţiuni sau de a stabili baze militare sau navale şi de a da indigenilor o instrucţie militară alta decât aceea care e necesară pentru poliţia sau apărarea teritoriului, şi cari să asigure deopotrivă celorlalţi Membri ai Societăţii condiţiuni de egalitate pentru schimburi şi comerţ.

În sfârşit, sunt teritorii, ca Sud-Vestul african şi anumite insule din Pacificul austral, cari din cauza slabei densităţi a populaţiei lor, a suprafeţei lor restrânse, a depărtării lor de centrele de civilizaţie, a învecinării lor geografice cu teritoriul Mandatarului, sau a altor circumstanţe, n'ar putea să fie mai bine administrate decât sub legile Mandatarului, ca şi cum ar face parte integrantă din teritoriul lui, sub rezerva garanţiilor prevăzute mai sus, în interesul populaţiunii indigene.

În toate cazurile Mandatarul trebuie să trimeată Consiliului un raport anual asupra teritoriilor cu a căror administrare este însărcinat.

Dacă gradul de autoritate, de control sau de administrare, ce urmează a exercita Mandatarul, n'a făcut obiectul unei convenţiuni anterioare între Membrii Societăţii, Consiliul va hotărî, în mod expres, asupra acestor puncte.

O comisiune permanentă va fi însărcinată să primească şi să examineze rapoartele anuale ale Mandatarilor şi să dea Consiliului părerea sa asupra tutulor chestiunilor privitoare la executarea mandatelor.

Articolul 23

Sub rezerva şi conform dispoziţiunilor convenţiunilor internaţionale, actualmente în fiinţă sau cari se vor încheia ulterior, Membrii Societăţii:

a) îşi vor da silinţa de a asigura şi a menţine condiţiuni de muncă echitabile şi umane pentru bărbat, femee şi copil pe teritoriile lor proprii, precum şi în toate ţările asupra cărora se întind relaţiunile lor comerciale şi industriale şi, în acest scop, de a înfiinţa şi a întreţine organizaţiuni internaţionale necesare;

b) iau îndatorirea de a asigura un tratament echitabil pentru populaţiunile indigene în teritoriile supuse administraţiunii lor;

c) însărcinează Societatea cu controlul general al acordurilor relative la comerţul de femei şi copii, al traficului de opium şi alte toxice vătămătoare;

d) însărcinează Societatea cu controlul general al comerţului de arme şi de muniţiuni cu ţările unde controlul acestui comerţ este indispensabil interesului comun;

e) vor lua dispoziţiunile necesare pentru a asigura garantarea şi menţinerea libertăţii comunicaţiunilor şi transitului, precum şi un echitabil tratament pentru comerţul tutulor membrilor Societăţii, rămânând bine înţeles că nevoile speciale ale regiunilor devastate în timpul războiului din 1914—1918 vor trebui să fie luate în considerare;

f) îşi vor da silinţa de a lua măsuri, de ordin internaţional, pentru a preveni şi combate boalele.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 24

Toate biurourile internaţionale anterior înfiinţate prin tractate colective vor fi, sub rezerva consimţimântului Părţilor, puse sub autoritatea Societăţii. Oricari alte biurouri internaţionale şi orice comisiuni pentru reglementarea afacerilor de interes internaţional, cari vor fi create ulterior, vor fi puse sub autoritatea Societăţii.

Pentru orice chestiuni de interes internaţional, stabilite prin convenţiuni generale, dar nesupuse controlului unor comisiuni sau biurouri internaţionale, Secretariatul Societăţii va trebui, dacă Părţile o cer şi dacă Consiliul consimte, să adune şi să distribuie toate informaţiunile folositoare şi să dea tot ajutorul necesar sau dorit.

Consiliul poate decide ca printre cheltuielile Secretariatului să intre şi acelea ale oricărui biurou sau comisiune puse sub autoritatea Societăţii.

Articolul 25

Membrii Societăţii îşi iau îndatorirea de a încuraja şi favoriza înfiinţarea şi cooperarea organizaţiunilor voluntare naţionale ale Crucei Roşii, autorizate în regulă, cari au de obiect îndreptarea sănătăţii, apărarea preventivă în contra boalei şi alinarea suferinţei în lume.

Articolul 26

Modificările Pactului de faţă vor intra în vigoare din momentul ratificării lor de către Membrii Societăţii, ai cărei Reprezentanţi compun Consiliul, şi de către majoritatea acelora ai căror Reprezentanţi formează Adunarea.

Oricare Membru al Societăţii este liber a nu primi amendamentele aduse Pactului, în care caz el încetează de a mai face parte din Societate.

Anexă

I. Membrii originari ai Societăţii Naţiunilor semnatare ale Tractatului de Pace

Statele-Unite ale Americei.
Belgia.
Bolivia.
Brazilia.
Imperiul Britanic.
Canada.
Australia.
Africa de Sud.
Noua-Zelandă.
India.
China.
Cuba.
Equator.
Franţa.
Grecia.
Guatemala.
Haïti.
Hedjaz.
Honduras.
Italia.
Japonia.
Liberia.
Nicaragua.
Panama.
Peru.
Polonia.
Portugalia.
România.
Statul Serb-Croat-Sloven.
Siam.
Ceho-Slovacia.
Uruguay.

State invitate a adera la Pact

Argentina.
Chili.
Columbia.
Danemarca.
Ţările-de-Jos.
Persia.
Salvador.
Suedia.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Spania. Elveţia.
Norvegia. Venezuela.
Paraguay.

II. Primul Secretar General al Societăţii Naţiunilor
Onorabilul Sir James Eric Drummond, K. C. M., G. C. B.

Partea II

FRUNTARIILE GERMANIEI

Articolul 27

Fruntariile Germaniei vor fi determinate după cum urmează:

1° Cu Belgia:

Dela punctul comun celor trei fruntarii, belgiană, neerlandeză şi germană, şi în spre Sud:

Hotarul Nord-Est al vechiului teritoriu Moresnet neutru, apoi hotarul Est al cercului Eupen, apoi fruntaria între Belgia şi cercul Montjoie, apoi hotarul Nord-Est şi Est al cercului Malmédy până la punctul său de întâlnire cu fruntaria Luxembrugului.

2° Cu Luxemburgul:

Fruntaria din 3 August 1914 până la joncţiunea sa cu fruntaria Franţei din 18 Iulie 1870.

3° Cu Franţa:

Fruntaria din 18 Iulie 1870 dela Luxemburg până la Elveţia, sub rezerva dispoziţiunilor articolului 48 al Secţiunii IV (Basinul Sarrei) din Partea III.

4° Cu Elveţia:

Fruntaria actuală.

5° Cu Austria:

Fruntaria din 3 August 1914 dela Elveţia până la Ceho-Slovacia mai jos arătată.

6° Cu Ceho-Slovacia:

Fruntaria din 3 August 1914, dintre Germania şi Austria, dela punctul său de întâlnire cu vechiul hotar administrativ care despărţea Boemia şi provincia Austria de Sus, până la vârful Nord al eşindului din vechea provincie Silesia austriacă, situat la aproximativ 8 kilometri la Est de Neustadt.

7° Cu Polonia:

Dela punctul mai sus arătat şi până la un punct ce urmează a se fixa pe teren la aproape doi kilometri la Est de Lorzendorf:

fruntaria astfel cum va fi arătată în conformitate cu articolul 88 din Tractatul de faţă;

de aci, în spre Nord şi până la punctul unde hotarul administrativ al Posnaniei taie râul Baı tsch:

o linie ce urmează a se determina pe teren, lăsând Poloniei localităţile: Skorischau, Reichthal, Trembatschau, Kunzendorf, Schleise, Gros Kosel, Schreibersdorf, Rippin, Fürstlich-Niefken, Pawelau, Tscheschen, Konradau, Johannisdorf, Modzenowe, Bogdaj; iar Germaniei localităţile: Lorzendorf, Kaulwitz, Glausche, Dalbersdorf, Reesewitz, Stradam, Gross Wartenberg, Kraschen, Neu Mittelwalde, Domaslawitz, Wedelsdorf, Tscheschen Hammer;

de aci, în spre Nord-Vest, hotarul administrativ al Posnaniei până la punctul unde taie linia de drum de fier Rawitsch-Herrnstadt;

de aci, şi până la punctul unde hotarul administrativ al Posnaniei taie drumul Reisen-Tschirnau:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

o linie ce urmează a fi determinată pe teren trecând la Vest de Triebusch şi Gabel şi la Est de Saborwitz;

de aci, hotarul administrativ al Posnaniei până la punctul său de întâlnire cu hotarul administrativ oriental al cercului *(Kreis)* Fraustadt;

de aci, în spre Nord-Vest şi până la un punct ce urmează a fi ales pe drumul dintre localităţile Unruhstadt şi Kopnitz:

o linie ce urmează a se determina pe teren trecând la Vest de localităţile Geyersdorf, Brenno Fehlen, Altkloster, Klebel şi la Est de localităţile Ulbersdorf, Buchwald, Ilgen, Weine, Lupitze, Schwenten;

de acolo, spre Nord şi până la punctul cel mai septentrional al lacului Chlop:

o linie ce urmează a fi determinată pe teren dealungul liniei mediane a lacurilor; totuş, oraşul şi staţiunea Bentschen (inclusiv joncţiunea liniilor Schwiebus-Bentschen şi Züllichau-Bentschen) rămân pe teritoriul Polonez;

de acolo, spre Nord-Est şi până la punctul de întâlnire, a hotarelor cercurilor *(Kreise)* Schwerin, Birnbaum şi Meseritz:

o linie ce urmează a fi determinată pe teren trecând la Est de Betsche;

de acolo, spre Nord hotarul care separă cercurile *(Kreise)* Schwerin şi Birnbaum, apoi spre Est hotarul de Nord al Posnaniei, până la punctul unde acest hotar taie râul Netze;

de acolo, în amonte şi până la confluenţa sa cu Küddow;

cursul Netzei;

de acolo, în amonte şi pînă la un punct de ales cam la 6 kilometri la Sud-Est de Schneidemühl:

cursul riului Küddow;

de acolo, spre Nord-Est şi până la punctul cel mai meridional al întrândului format de hotarul Nord al Posnaniei, cam la 5 kilometri la Vest de Stahren:

o linie de determinat pe teren lăsând în această regiune întreaga cale ferată Schneidemühl-Konitz pe teritoriul german;

de acolo, hotarul Posnaniei spre Nord-Est până la vârful ieşindului pe care îl formează cam la 15 kilometri la Est de Flatow;

de acolo, spre Nord-Est şi până la punctul unde râul Kamionka întâlneşte hotarul meriodional al cercului *(Kreise)* Konitz, cam la 3 kilometri la Nord-Est de Grunau:

o linie de determinat pe teren lăsând Poloniei localităţile următoare: Jasdrowo, Gr. Lutau, Kl. Lutau, Wittkau, iar Germaniei localităţile următoare: Gr. Butzig, Cziskowo, Battrow, Böck, Grunau;

de acolo, spre Nord, hotarul între cercurile *(Kreise)* Konitz şi Schlochau până la punctul unde acest hotar taie râul Brahe;

de acolo, până la un punct al hotarului Pomeraniei situat la 15 kilometri la Est de Rummelsburg:

o linie de determinat pe teren lăsând localităţile următoare în Polonia: Konarzin, Kelpin-Adl. Briesen, iar în Germania localităţile următoare: Sampohl, Neuguth, Steinfort, Gr. Peterkau;

de acolo, spre Est, hotarul Pomeraniei până la întâlnirea sa cu hotarul dintre cercurile *(Kreise)* Konitz şi Schlochau;

de acolo, spre Nord, hotarul între Pomerania şi Prusia occidentală până la punctul pe râul Rheda (aproximativ la 3 kilometri Nord-Vest de Gohra), unde acest râu primeşte un afluent venind dela Nord-Vest;

de acolo şi până la un punct de ales pe cotul format de râul Piasnitz, aproximativ 1 kilometru 5 la Nord-Vest de Varşovia:

o linie de determinat pe teren;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de acolo, cursul râului Piasnitz în aval, apoi linia mediană a lacului Zarnowitz şi în sfîrşit vechiul hotar al Prusiei occidentale până la marea Baltică.

8° Cu Danemarca:

Fruntaria astfel cum va fi fixată după dispoziţiunile articolelor 109 până la 111 a Părţii III, Secţiunea XII (Slesvig).

Articolul 28

Fruntariile Prusiei orientale vor fi determinate cum urmează, sub rezerva dispoziţiunilor Secţiunii IX (Prusia orientală) a Părţii a III:

dela un punct situat pe ţărmul mării Baltice, cam la 1 kilometru 5 la Nord de biserica satului Pröbbernau şi într-o direcţiune aproximativă de 159° (de socotit dela Nord spre Est);

o linie de aproape 2 kilometri, de determinat pe teren;

de acolo, în linie dreaptă spre lumina aşezată la cotul şenalului Elbing la punctul aproximativ: latitudine 54°19'1/2 Nord, longitudine 19°26' Est de Greenwich;

de acolo, până la îmbucătura cea mai orientală a râului Nogat într'o direcţiune aproximativă de 209° (de socotit dela Nord spre Est);

de acolo, în amonte, cursul râului Nogat până la punctul unde acest râu părăseşte Vistula (Weichsel);

de acolo, şenalul principal de navigaţiune a Vistulei, în amonte, apoi hotarul de Sud al cercului Marienwerder, apoi acel al cercului Rosenberg spre Est până la punctul său de întâlnire cu vechea fruntarie a Prusiei orientale;

de acolo, vechea fruntarie între Prusia occidentală şi Prusia orientală, apoi hotarul dintre cercurile Osterode şi Neidenburg, apoi în jos cursul râului Skottau, apoi în amonte cursul râului Neide, până la punctul situat aproximativ la 5 kilometri Vest de Bialutten şi cel mai apropiat de vechea fruntarie a Rusiei;

de acolo, spre Est şi până la un punct imediat la Sud de intersecţia drumului Neidenburg-Mlava şi vechea fruntarie a Rusiei:

o linie de determinat pe teren trecând la Nord de Bialutten;

de acolo, vechea fruntarie a Rusiei până la Est de Schmalleningken, apoi în aval, şenalul principal de navigaţiune al râului Niemen (Memel), apoi braţul Skierwieth, dela deltă până la Kurisches Haff;

de acolo, o linie dreaptă până la punctul de întâlnire al malului oriental al Kurische Nehrung cu hotarul administrativ, la 4 kilometri la Sud-Vest de Nidden;

de acolo, acest hotar administrativ până la malul occidental al Kurische Nehrung.

Articolul 29

Fruntariile astfel cum sunt descrise sunt trasate cu roşu pe o hartă pe scara 1/1 000 000, care este anexată la prezentul Tractat sub No. 1.

În caz de divergenţă între textul Tractatului şi această hartă, sau oricare altă hartă anexată, textul va face credinţă.

Articolul 30

În ceeace priveşte fruntariile definite printr'un curs de apă, termenii „curs" sau „şenal" întrebuinţaţi în descrierile prezentului Tractat înseamnă: deoparte, pentru fluviile nenavigabile, linia mediană a cursului apei sau a braţului său principal, şi de altă parte, pentru fluviile navigabile, linia mediană a şenalului principal de navigaţiune. Totuş, va aparţine comisiunilor de deli-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mitare prevăzute prin prezentul Tractat de a specifica dacă linia de fruntarie va urma, în deplasările ei eventuale, cursul sau şenalul astfel definit, sau dacă ea va fi determinată într'un chip definitiv prin poziţia cursului sau a şenalului în momentul punerii în vigoare a prezentului Tractat.

Partea III

CLAUZELE POLITICE EUROPENE

Secţiunea I

B e l g i a

Articolul 31

Germania recunoscând că Tractatele din 19 Aprilie 1839, cari stabileau înaintea războiului regimul Belgiei, nu mai corespund împrejurărilor actuale, consimte la abrogarea acestor Tractate şi se obligă din acest moment să recunoască şi să observe toate convenţiunile, oricari ar fi ele, pe cari principalele Puteri aliate şi asociate, sau unele dintre ele, le-ar încheia cu guvernul Belgiei sau al Ţărilor-de-Jos, în scopul de a înlocui zisele Tractate din 1839. Dacă adesiunea sa formală la aceste convenţiuni sau la vreunele din dispoziţiunile lor ar fi cerută, Germania se obligă de pe acum să o dea.

Articolul 32

Germania recunoaşte deplina suveranitate a Belgiei asupra întregului teritoriu contestat al Moresnet-ului (zis *Moresnet-ul neutru*).

Articolul 33

Germania renunţă în favoarea Belgiei la toate drepturile şi titlurile asupra teritoriului Moresnet-ului prusian, situat la Vest de drumul dela Liège la Aix-la-Chapelle; porţiunea drumului care mărgineşte acest teritoriu va aparţine Belgiei.

Articolul 34

Germania mai renunţă, în favoarea Belgiei, la toate drepturile şi titlurile asupra teritoriilor cuprinzând în întregime cercurile *(Kreise)* Eupen şi Malmedy.

În timpul celor şase luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, autoritatea belgiană va pune la dispoziţie registre la Eupen şi la Malmedy, iar locuitorii ziselor teritorii vor avea facultatea de a-şi exprima în scris dorinţa lor de a vedea menţinute toate, sau o parte din aceste teritorii sub suveranitatea germană.

Guvernul Belgian va trebui să aducă rezultatul acestei consultări populare la cunoştinţa Societăţei Naţiunilor, a cărei deciziune Belgia se obligă a o accepta.

Articolul 35

O comisiune, compusă din şapte membri, dintre cari cinci vor fi numiţi de Principalele Puteri aliate şi asociate, unul de Germania şi unul de Belgia, va fi constituită cincisprezece zile după punerea în vigoare a prezentului Tractat, pentru a fixa pe teren noua linie-fruntarie între Belgia şi Germania, ţinând socoteală de situaţiunea economică şi de căile de comunicaţie.

Deciziunile vor fi luate cu majoritatea voturilor şi vor fi obligatorii pentru părţile interesate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 36

Îndată ce transferul suveranităţii asupra teritoriilor mai sus arătate va fi definitiv, supuşii germani stabiliţi pe aceste teritorii vor dobîndi de plin drept naţionalitatea belgiană în mod definitiv, cu excluderea naţionalităţii germane.

Cu toate acestea, supuşii germani cari se vor fi stabilit pe aceste teritorii după 1 August 1914, nu vor putea dobândi naţionalitatea belgiană decât cu autorizaţiunea Guvernului belgian.

Articolul 37

În timpul celor doi ani cari vor urma transfertului definitiv al suveranităţii asupra teritoriilor atribuite Belgiei, în virtutea prezentului Tractat, supuşii *(ressortissants)* germani trecuţi de 18 ani şi stabiliţi pe aceste teritorii vor avea facultatea să opteze pentru naţionalitatea germană.

Opţiunea soţului atrage pe aceea a soţiei şi opţiunea părinţilor atrage pe aceea a copiilor lor în vârstă de mai puţin de 18 ani.

Persoanele cari au exercitat dreptul de opţiune sus arătat vor trebui, în cele douăsprezece luni cari urmează, să-şi strămute domiciliul în Germania.

Ele vor fi libere de a conserva bunurile imobile ce dânsele posedă pe teritoriile dobândite de Belgia. Ele vor putea ridica bunurile lor mobile de orice natură.

Pentru aceasta nu li se va impune nici o taxă fie de ieşire, fie de intrare.

Articolul 38

Guvernul german va remite, fără întârziere, guvernului belgian arhivele, registrele, planurile, titlurile şi documentele de orice natură, privitoare la administraţiunile civile, militare, financiare, judiciare sau altele, a teritoriului transferat sub suveranitatea Belgiei.

Guvernul german va restitui, de asemenea, Guvernului belgian arhivele şi documentele de orice natură luate, în cursul războiului, de autorităţile germane, din administraţiunile publice belgiene şi mai cu seamă dela Ministerul Afacerilor Străine din Bruxelles.

Articolul 39

Proporţia şi natura sarcinelor financiare ale Germaniei şi ale Prusiei pe care Belgia urmează a le suporta potrivit teritoriilor ce îi sunt cedate, vor fi hotărîte conform articolelor 254 şi 256 din Partea IX (clauze financiare) din prezentul Tractat.

Secţiunea II

Luxemburg

Articolul 40

Germania renunţă, în ceeace priveşte Marele Ducat de Luxemburg, la beneficiul tutulor dispoziţiunilor înscrise în favoarea sa în Tractatele dela 8 Fevruarie 1842, 2 Aprilie 1847, 20—25 Octomvrie 1865, 18 August 1866, 21 Fevruarie şi 11 Mai 1867, 10 Mai 1871, 11 Iunie 1872, 11 Noemvrie 1902, precum şi în toate Convenţiunile consecutive ziselor Tractate.

Germania recunoaşte că Marele Ducat de Luxemburg a încetat de a face parte din Zollverein-ul german cu începere dela 1 Ianuarie 1919, renunţă la orice drepturi cu privire la exploatarea căilor ferate, aderă la abrogarea regimului de neutralitate a Marelui Ducat şi primeşte de mai înainte toate aranjamentele internaţionale încheiate de Puterile aliate şi asociate cu privire la Marele Ducat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 41

Germania își ia îndatorirea ca, pe dată ce o cerere în acest scop îi va fi adresată de principalele Puteri aliate și asociate, să permită Marelui Ducat de Luxemburg de a beneficia de avantajele și drepturile stipulate prin prezentul Tractat în folosul ziselor Puteri sau a supușilor lor, în materie economică, de transport și de navigație aeriană.

Secțiunea III

Malul stâng al Rinului

Articolul 42

Este interzis Germaniei de a menține sau de a construi fortificațiuni, fie pe malul stâng al Rinului, fie pe malul drept, la Vest de o linie trasă la 50 de kilometri la Estul acestui fluviu.

Articolul 43

Sunt de asemenea interzise, în zona definită la articolul 42, întreținerea sau adunarea de forțe armate, fie în mod permanent, fie în mod timporar, precum și orice manevre militare de orice natură ar fi ele și menținerea oricărei înlesniri materiale a mobilizării.

Articolul 44

În cazul când Germania ar contraveni, în orice mod ar fi, la dispozițiunile articolelor 42 și 43, ea va fi considerată că face un act ostil față de Puterile semnatare din prezentul Tractat și că încearcă a turbura pacea lumii.

Secțiunea IV

Basinul râului Sarre

Articolul 45

Ca o compensație pentru distrugerea minelor de cărbuni din Nordul Franței și ca un gaj asupra totalului reparațiunilor de războiu datorite de Germania, aceasta cedează Franței proprietatea întreagă și absolută, liberă și scutită de orice datorii sau sarcini, cu drept exclusiv de exploatare, a minelor de cărbuni aflate în Basinul Sarrei, astfel cum este delimitat prin articolul 48.

Articolul 46

În scop de a asigura drepturile și buna stare a populației și de a garanta Franței deplina libertate de exploatare a minelor, Germania primește dispozițiunile din Capitolele I și II din Anexa aci alăturată.

Articolul 47

În scop de a proceda, în timp oportun, la întocmirea statutului definitiv al Basinului Sarrei, ținându-se seamă de dorințele populațiunii, Franța și Germania primesc dispozițiunile din Capitolul III din Anexa aci alăturată.

Articolul 48

Hotarele teritoriului Basinului Sarrei, obiectul prezentelor dispoziții, vor fi fixate după cum urmează:

La Sud și la Sud-Vest: prin fruntaria Franței, astfel cum ea este stabilită prin prezentul Tractat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La Nord-Vest şi la Nord: printr-o linie care urmează hotarul administrativ septentrional al cercului Merzig, cu începere dela punctul unde el se desparte de fruntaria franceză până la punctul unde el taie hotarul administrativ care desparte comuna Saarhölzbach de comuna Britten; urmând acest hotar comunal spre Sud şi atingînd hotarul administrativ al cantonului Merzig, în aşa fel încât să cuprindă în teritoriul Basinului Sarrei cantonul Mettlach, afară de comuna Britten; urmând hotarele administrative septentrionale ale cantoanelor Merzig şi Haustadt, încorporate zisului teritoriu al Basinului Sarrei, în urmă, în mod succesiv, hotarele administrative cari despart cercurile Sarrelouis, Ottweiler şi Saint-Wendel de cercurile Merzig, Trèves şi de principatul Birkenfeld, până la un punct situat cam la 500 de metri la Nord de satul Furschweiler (punct culminant al Metzelbergului).

La Nord-Est şi la Est, dela ultimul punct mai sus definit, până la un punct aflat aproximativ la 3 kilometri 5 la Est-Nord-Est de Saint-Wendel:

o linie de stabilit pe teren, trecând la Est de Furschweiler, la Vest de Roschberg, la Est de cotele 418, 329 (Sud de Roschberg), la Vest de Leitersweiler, la Nord-Est de cota 464, apoi urmând către Sud linia crestei până la punctul ei de întâlnire cu hotarul administrativ al cercului Kusel;

de acolo, către Sud, hotarul cercului Kusel, apoi acel al cercului Homburg, către Sud-Sud-Est, până la un punct aproximativ la 1 000 de metri la Vest de Dunzweiler;

de acolo şi până la un punct situat aproximativ la 1 kilometru la Sud de Hornbach:

o linie de determinat pe teren, trecând prin cota 424 (aproximativ la 1 000 metri la Sud-Est de Dunzweiler), prin cotele 363 (Fuchs-Berg), 322 (Sud-Vest de Waldmohr), apoi la Est de Jägersburg şi de Erbach, apoi cuprinzând Homburg, trecând prin cotele 361 (aproximativ 2 kilometri 5 Est-Nord-Est de oraş), 342 (aproximativ 2 kilometri la Sus-Est de oraş), 357 (Schreiners-Berg), 356, 350 (cam la 1 kilometru 5 Sud-Est de Schwarzenbach), trecând apoi la Est de Einöd, la Sud-Est de cotele 322 şi 333, la aproximativ 2 kilometri Est de Webenheim, 2 kilometri Est de Mimbach, ocolind la Est terenul pe care trece drumul dela Mimbach la Böckweiler, în aşa chip încât să cuprindă zisul drum în teritoriul Sarrei, trecând imediat la Nord de răspântia celor două drumuri venind dela Böckweiler şi dela Altheim şi situată aproximativ la 2 kilometri Nord de Altheim, apoi prin Ringweilerhof exclusiv şi cota 322 inclusiv, întâlnind din nou fruntaria franceză la cotul ce-l formează aproximativ la 1 kilometru Sud de Hornbach (a se vedea harta pe scara 1/100 000, anexată la prezentul Tractat sub No. 2).

O comisiune compusă din cinci membri, din cari unul va fi numit de Franţa, unul de Germania şi trei de Consiliul Societăţii Naţiunilor, care îi va alege dintre Naţionalii altor Puteri, se va constitui în cele cincisprezece zile dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, pentru a stabili pe teren traseul liniei de fruntarie descrisă mai sus.

În părţile traseului precedent cari nu corespund cu hotarele administrative, Comisiunea se va sili să se apropie cât mai mult de traseul arătat, ţinând seamă, în limitele posibile, de interesele economice locale şi de hotarele comunale existente.

Hotărîrile acestei Comisiuni vor fi luate cu majoritate de voturi şi vor fi obligatorii pentru părţile interesate.

Articolul 49

Germania renunţă la guvernarea teritoriului mai sus specificat, în favoarea Societăţii Naţiunilor, considerată fiind ca fidei-comisar.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La expirarea unui termen de cincisprezece ani, dela data punerii în vigoare a prezentului Tractat, populaţia zisului teritoriu va fi chemată să arate suveranitatea sub care ar dori să fie pusă.

Articolul 50

Clauzele după cari cesiunea minelor din Basinul Sarrei se va efectua, precum şi măsurile destinate ca să asigure respectul drepturilor şi buna stare a populaţiunilor, cât şi guvernarea teritoriului şi condiţiunile în cari va avea loc plebiscitul prevăzut mai sus, sunt stabilite în Anexa aci alăturată, care va fi considerată ca făcând parte integrantă din prezentul Tractat şi la care Germania declară că aderă.

Anexă

Potrivit stipulaţiunilor art. 45—50 ale prezentului Tractat, clauzele după cari va fi efectuată cesiunea, din partea Germaniei către Franţa, a minelor din Basinul Sarrei, precum şi măsurile destinate a asigura respectarea drepturilor şi buna stare a populaţiunilor şi totdeodată guvernarea teritoriului şi condiţiunile în cari aceste populaţiuni vor fi chemate să arate suveranitatea sub care ele ar dori să fie puse, au fost fixate după cum urmează:

Capitolul I

Despre proprietăţile miniere cedate şi despre exploatarea lor

§ 1

Cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, Statul francez va dobândi proprietatea deplină şi absolută asupra tutulor zăcămintelor de huilă situate în limitele Basinului Sarrei, astfel cum au fost specificate în art. 48 al zisului Tractat.

Statul francez va avea dreptul să exploateze sau să nu exploateze zisele mine, sau să cedeze terţilor dreptul de a le exploata, fără a trebui să obţină vreo autorizaţiune prealabilă sau să îndeplinească vreo formalitate.

Statul francez va putea oricând cere aplicarea legilor şi regulamentelor miniere germane arătate mai jos, spre a asigura determinarea drepturilor sale.

§ 2

Dreptul de proprietate al Statului francez se va aplica atât zăcămintelor libere şi încă neconcesionate, cât şi zăcămintelor deja concesionate, oricari ar fi proprietarii actuali, fără distincţiune, fie că ei aparţin Statului prusian, Statului bavarez, altor State ori colectivităţi, societăţilor sau particularilor, fie că ar fi exploatate ori neexploatate, fie că un drept de exploatare distinct de drepturile proprietarilor suprafeţei ar fi fost sau nu recunoscut.

§ 3

În ceea ce priveşte minele exploatate, transfertul proprietăţii către Statul francez se va aplica la toate dependinţele ziselor mine, mai cu seamă la instalaţiunile şi materialele lor de exploatare, atât superficiale cât şi subterane, la materialul lor de extracţiune, la uzinele pentru transformarea huilei în energie electrică, la coks şi derivate, la ateliere, căi de comunicaţie, canalizări electrice, instalaţiuni pentru captarea şi distribuirea apei, la terenuri şi clădiri, ca: biurouri, locuinţe de directori, funcţionari, sau lucrători, şcoli, spitale şi dispensarii, la stockurile şi aprovizionările de orice natură, la arhive şi planuri, şi în general la tot ce formează proprietatea sau folosinţa proprietarilor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sau exploatatorilor minelor în vederea exploatării minelor şi dependinţelor lor.

Transfertul se va aplica, deasemenea, creanţelor de incassat pentru produsele predate mai înainte de luarea în stăpânire de către Statul francez şi în urma semnării prezentului Tractat, cum şi cauţiunilor clienţilor, ale căror drepturi vor fi garantate de Statul francez.

§ 4

Proprietatea va fi dobândită de Statul francez liberă de orice datorii şi sarcini. Totuş, nu se va aduce nicio atingere drepturilor câştigate, sau în curs de a fi câştigate, de personalul minelor şi al dependinţelor lor, la data punerii în vigoare a prezentului Tractat, în ceeace priveşte pensiunile de retragere sau de invaliditate ale acestui personal. În schimb, Germania va trebui să remită Statului francez rezervele matematice ale rentelor câştigate de către zisul personal.

§ 5

Valoarea proprietăţilor astfel cedate Statului francez, va fi determinată de către Comisiunea de reparaţiuni prevăzută la art. 233 din Partea VIII (Reparaţiuni) a prezentului Tractat.

Această valoare va fi trecută în creditul Germaniei la contul reparaţiunilor.

Germania va trebui să despăgubească pe proprietari sau interesaţi, oricare ar fi ei.

§ 6

Nici un tarif nu va fi stabilit, asupra drumurilor de fer şi canalurilor germane, cari ar putea, prin măsuri (*discriminations*) directe sau indirecte, să aducă prejudiciu transportului personalului, produselor minelor şi dependinţelor lor, sau materiilor trebuincioase exploatării lor. Aceste transporturi se vor bucura de toate drepturile şi privilegiile pe cari convenţiuni internaţionale asupra drumurilor de fer ar putea să le garanteze produselor similare de origină franceză.

§ 7

Materialul şi personalul necesar la evacuarea şi la transportul produselor minelor şi dependenţelor lor, şi la transportul lucrătorilor şi funcţionarilor, vor fi procurate de administraţia drumurilor de fer a Basinului.

§ 8

Nici o piedică nu va fi adusă lucrărilor complimentare de căi ferate sau de căi pe apă, pe cari Statul francez le-ar crede necesare pentru a asigura evacuarea şi transportul produselor minelor şi dependinţelor lor, precum dublarea liniilor, mărirea gărilor, construirea de şantiere şi dependinţe. Repartizarea cheltuelilor, în caz de neînţelegere, va fi supusă unui arbitraj.

Statul francez va putea de asemenea să stabilească orice noui căi de comunicaţiune, ca drumuri, canalizări electrice şi legături telefonice ce va crede de cuviinţă pentru trebuinţele exploatării.

El va exploata liber, fără nici o piedică, căile de comunicaţie al căror proprietar va fi, în special pe acelea cari leagă minele şi dependinţele lor de căile de comunicaţie situate pe teritoriul francez.

§ 9

Statul francez va putea totdeauna cere aplicarea legilor şi regulamentelor miniere germane, în vigoare la 11 Noemvrie 1918 (afară de dispoziţiunile

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

luate exclusiv în vederea stării de răsboi), pentru dobândirea terenurilor ce le va crede trebuincioase exploatărei minelor şi dependinţelor lor.

Reparaţiunea stricăciunilor cauzate imobilelor prin exploatarea ziselor mine şi dependinţelor lor va fi regulată conform legilor şi regulamentelor miniere germane arătate mai sus.

§ 10

Orice persoană substituită de Statul francez, în total sau în parte, în drepturile sale asupra exploatării minelor sau dependinţelor lor, va beneficia de prerogativele stipulate în prezenta Anexă.

§ 11

Minele şi alte imobile devenite proprietatea Statului francez nu vor putea fi niciodată obiectul măsurilor de caducitate, de răscumpărare, de expropriere sau rechiziţionare, nici al oricărei alte măsuri atingând dreptul de proprietate.

Personalul şi materialul întrebuinţat la exploatarea acestor mine sau a dependinţelor lor, precum şi produsele extrase din aceste mine sau fabricate în dependinţele lor, nu vor putea fi niciodată obiectul vreunor măsuri de rechiziţie.

§ 12

Exploatarea minelor şi dependinţelor lor, a căror proprietate va fi dobândită de Statul francez, va continua, sub rezerva dispoziţiunilor paragrafului 23 de mai jos, de a fi supuse regimului stabilit prin legile şi regulamentele germane în vigoare la 11 Noemvrie 1918 (afară de dispoziţiunile luate exclusiv în vederea stării de răsboi).

Drepturile lucrătorilor vor fi de asemenea menţinute, aşa cum rezultau la 11 Noemvrie 1918 din legile şi regulamentele germane sus arătate, şi sub rezerva dispoziţiunilor zisului paragraf 23.

Nici o piedică nu va fi pusă la aducerea şi întrebuinţarea lucrătorilor străini în Basin, în mine sau în dependinţele lor.

Lucrătorii şi funcţionarii de naţionalitate franceză vor putea aparţine sindicatelor franceze.

§ 13

Contribuţiunea minelor şi dependinţelor lor, atât în ceeace priveşte bugetul local al teritoriului Basinului Sarrei, cât şi în ceeace priveşte taxele comunale, va fi fixată ţinîndu-se, în mod just, seamă de valoarea proporţională a minelor în raport cu totalitatea bogăţiilor Basinului cari ar putea fi supuse vreunui impozit.

§ 14

Statul francez va putea oricând înfiinţa şi întreţine, pe lângă mine, şcoli primare sau tehnice pentru folosinţa personalului şi a copiilor acestui personal şi va putea dispune ca învăţămîntul să se predea în limba franceză, de profesori aleşi de Statul francez şi conform unor programe întocmite de el.

Va putea de asemenea înfiinţa şi întreţine orice spitale, dispensarii, case şi grădini pentru lucrători şi alte opere de asistenţă şi de solidaritate.

§ 15

Statul francez va fi liber să procedeze, cum va crede de cuviinţă, la distribuirea, expedierea şi fixarea preţurilor de vânzare a produselor minelor şi dependinţelor lor.

Totuş, oricare ar fi totalul producţiunii minelor, Guvernul francez îşi ia îndatorirea ca cererile de consumaţiune locală, industrială sau domestică,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

să fie totdeauna satisfăcute în proporţia care exista în cursul exerciţiului 1913, între consumaţiunea locală şi producţiunea totală a Basinului Sarrei.

Capitolul II

Guvernarea teritoriului Basinului Sarrei

§ 16

Guvernarea teritoriului Basinului Sarrei va fi încredinţată unei Comisiuni reprezentând Societatea Naţiunilor. Această Comisiune va avea sediul în teritoriul Basinului Sarrei.

§ 17

Comisiunea de guvernare prevăzută la paragraful 16 va fi compusă din cinci membri, numiţi de către Consiliul Societăţii Naţiunilor, şi va cuprinde un membru francez, un membru care să nu fie francez, originar şi locuind în teritoriul Basinului Sarrei, şi trei membri supuşi a trei ţări altele decât Franţa şi Germania.

Membrii Comisiunii de guvernare vor fi numiţi pe termen de un an şi mandatul lor se va putea reînnoi. Vor putea fi revocaţi de către Consiliul Societăţii Naţiunilor, care va avea grija înlocuirei lor.

Membrii Comisiunii de guvernare vor avea dreptul la un salariu, care va fi fixat de către Consiliul Societăţii Naţiunilor şi plătit din veniturile teritoriului.

§ 18

Preşedintele Comisiunii de guvernare va fi desemnat de către Consiliul Societăţii Naţiunilor, dintre membrii Comisiunii şi pentru o durată de un an; puterile sale vor putea fi reînnoite.

Preşedintele va îndeplini funcţiunile de agent executiv al Comisiunii.

§ 19

Comisiunea de guvernare va avea, asupra teritoriului Basinului Sarrei, toate puterile de guvernare ce aparţineau mai înainte Imperiului german, Prusiei şi Bavariei, cuprinzînd şi puterea de a numi şi revoca funcţionari şi de a creia orice organe administrative şi reprezentative ce va crede necesare.

Ea va avea depline puteri pentru a administra şi exploata căile ferate, canalurile şi diferitele servicii publice.

Deciziunile ei se vor lua cu majoritate de voturi.

§ 20

Germania va pune la dispoziţia Comisiunii de guvernare a Basinului Sarrei toate documentele oficiale şi arhivele aflate în posesiunea Germaniei, a unui stat german sau a unei autorităţi locale, cari se referă la teritoriul Basinului Sarrei sau la drepturile locuitorilor săi.

§ 21

Va aparţine Comisiunii de guvernare de a asigura, prin mijloacele şi în condiţiunile ce le va crede nemerite, protecţiunea în străinătate a intereselor locuitorilor teritoriului Basinului Sarrei.

§ 22

În afară de mine, Comisiunea de guvernare va avea deplina folosinţă a proprietăţilor, aparţinând, fie sub titlu de domeniu public, fie sub titlu de domeniu privat, guvernului Imperiului german sau guvernului oricărui Stat german de pe teritoriul Basinului Sarrei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În ceeace priveşte căile ferate, o dreaptă repartiţie a materialului rulant se va face de către o comisiune mixtă, în care vor fi reprezentate Comisiunea de guvernare a teritoriului Basinului Sarrei şi căile ferate germane.

Persoanele, mărfurile, vasele, vagoanele, vehiculele şi transporturile poştale ieşind din Basinul Sarrei, sau intrând în el, se vor bucura de toate drepturile şi avantajele relative la transit şi la transport, după cum sunt specificate în dispoziţiunile Părţii XII (Porturi, căi pe apă şi căi ferate) a Tractatului de faţă.

§ 23

Legile şi regulamentele în vigoare pe teritoriul Basinului Sarrei la 11 Noemvrie 1918 (afară de dispoziţiunile luate în vederea stării de răsboi) vor continua a fi aplicate.

Dacă, pentru motive de ordin general, sau pentru a pune aceste legi şi regulamente în acord cu stipulaţiunile Tractatului de faţă, ar fi nevoie să li se aducă modificări, acestea vor fi hotărîte şi făcute de către Comisiunea de guvernare, după avizul reprezentanţilor aleşi ai locuitorilor luat în forma ce Comisiunea o va hotărî.

Nici o modificare nu va putea fi adusă regimului legal al exploatării, prevăzut la paragraful 12, fără consultarea prealabilă a statului francez, afară dacă această modificare n'ar fi urmarea unei reglementări generale a muncii, adoptată de Societatea Naţiunilor.

La stabilirea condiţiunilor şi orelor de muncă pentru bărbaţi, femei şi copii, Comisiunea de guvernare va trebui să ia în consideraţiune dorinţele exprimate de organizaţiunile locale de muncă, cât şi principiile adoptate de Societatea Naţiunilor.

§ 24

Sub rezerva dispoziţiunilor paragrafului 4, drepturile locuitorilor Basinului Sarrei în materie de asigurare şi de pensiuni, fie că aceste drepturi ar fi fost câştigate, sau în curs de a fi câştigate, la data punerii în vigoare a Tractatului de faţă, fie că ele ar fi privitoare la un sistem oarecare de asigurare a Germaniei, sau la pensiuni, oricare ar fi natura lor, nu sunt atinse de nici una din dispoziţiunile Tractatului de faţă.

Germania şi Guvernul teritoriului Basinului Sarrei vor menţine şi vor ocroti toate drepturile sus arătate.

§ 25

Tribunalele civile şi corecţionale existente pe teritoriul Basinului Sarrei vor fi menţinute.

O curte civilă şi corecţională se va constitui de către Comisiunea de guvernare pentru a judeca în apel hotărîrile date de zisele tribunale şi de a se pronunţa asupra cazurilor ce n'ar fi în căderea acestora.

Va aparţine Comisiunii de guvernare de a îngriji de modul de organizare şi competinţa zisei curţi.

Justiţia va fi dată în numele Comisiunii de guvernare.

§ 26

Comisiunea de guvernare va avea singură dreptul de a percepe taxe şi impozite în limitele teritoriului Basinului Sarrei.

Taxele şi impozitele vor fi întrebuinţate exclusiv numai pentru trebuinţele teritoriului.

Sistemul fiscal în fiinţă la 11 Noemvrie 1918 va fi menţinut, atât timp cât împrejurările vor permite, şi nici o taxă nouă, afară de taxa vamală,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nu va putea fi stabilită fără consultarea prealabilă a reprezentanților aleși ai locuitorilor.

§ 27

Dispozițiunile de față nu vor aduce nici o atingere naționalității actuale a locuitorilor Basinului Sarrei.

Nici o piedică nu se va pune acelora cari vor dori să obție o altă naționalitate, rămânând stabilit că, în asemenea caz, noua lor naționalitate se va obține cu excluderea oricărei alta.

§ 28

Sub controlul Comisiunii de guvernare, locuitorii vor păstra adunările lor locale, libertățile lor religioase, școlile și limba lor.

Dreptul de vot nu va fi exercitat pentru alte adunări decât pentru adunările locale; el va aparține, fără deosebire de sex, oricărui locuitor trecut de 20 de ani.

§ 29

Acei dintre locuitorii teritoriului Basinului Sarrei, cari ar dori să părăsească acest teritoriu, vor avea toate înlesnirile spre a-și păstra acolo proprietățile lor imobiliare, sau spre a le vinde cu prețuri echitabile și spre a lua cu dânșii bunurile lor mobile, cu scutire de orice taxe.

§ 30

Nu se va face pe teritoriul Basinului Sarrei nici un serviciu militar, obligator sau voluntar; construcția de fortificațiuni este interzisă.

Singură numai o jandarmerie locală va fi acolo organizată pentru menținerea ordinei.

Va aparține Comisiunii de guvernare de a îngriji, în toate împrejurările, de protecțiunea persoanelor și bunurilor de pe teritoriul Basinului Sarrei.

§ 31

Teritoriul Basinului Sarrei, astfel precum este delimitat prin articolul 48 al Tractatului de față, va fi supus regimului vamal francez. Produsul taxelor vamale asupra mărfurilor destinate consumațiunii locale va fi atribuit bugetului zisului teritoriu, scăzându-se toate cheltuielile de percepere.

Nici o taxă de export nu va fi pusă pe produsele metalurgice sau pe cărbunii ieșiți din zisul teritoriu cu destinațiune pentru Germania, nici pe articolele germane de export destinate pentru industriile teritoriului Basinului Sarrei.

Produsele naturale sau fabricate, originare din Basin, în transit pe teritoriul german, vor fi scutite de orice taxe vamale. Aceeaș scutire se va aplica produselor germane în transit pe teritoriul Basinului.

Timp de cinci ani, cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de față, produsele originare și provenind din Basin se vor bucura de scutirea de vamă la importațiunea lor în Germania și, pentru acelaș timp, importațiunea din Germania pe teritoriul Basinului, a articolelor destinate consumațiunii locale, va fi asemenea liberă de drepturi de vamă.

În cursul acestor cinci ani, pentru orice articol provenind din Basin și care cuprinde materii prime sau pe jumătate lucrate, venite din Germania cu scutire de taxe, Guvernul francez își rezervă dreptul de a limita cantitățile ce vor fi admise în Franța la media anuală a cantităților expediate în Alsacia-Lorena și în Franța în cursul anilor 1911—1913, medie ce va fi determinată cu ajutorul tutulor informațiunilor și documentelor statistice oficiale.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 32

Nici o oprire, nici restricţiune nu se va impune circulaţiunii monedei franceze pe teritoriul Basinului Sarrei.

Statul francez va avea dreptul de a se servi de moneda franceză pentru toate cumpărăturile sau plăţile sale şi în toate contactele sale referitoare la exploatarea minelor sau a dependinţelor lor.

§ 33

Comisiunea de guvernare va avea puterea de a deslega toate chestiunile la cari ar putea da loc interpretarea dispoziţiunilor ce preced.

Franţa şi Germania recunosc că orice litigiu, implicând o divergenţă în interpretarea ziselor dispoziţiuni, va fi supus de asemenea comisiunii de guvernare, a cărei deciziune, dată cu majoritate de voturi, va fi obligatorie pentru cele două ţări.

Capitolul III

Plebiscitul

§ 34

La expirarea unui termen de cincisprezece ani, socotiţi dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, populaţiunea teritoriului Basinului Sarrei va fi chemată să-şi exprime voinţa sa după cum urmează:

Se va vota pe comună sau pe district asupra următoarelor trei alternative: *a)* Menţinerea regimului stabilit prin Tractatul de faţă şi prin anexa de faţă; — *b)* Unirea cu Franţa; — *c)* Unirea cu Germania.

Dreptul de vot va aparţine fără deosebire de sex oricărei persoane mai în vârstă de 20 de ani la data votării şi locuind pe teritoriu la data semnării Tractatului.

Celelalte regule, modalităţile şi data votării vor fi fixate de Consiliul Societăţii Naţiunilor, în chipul de a asigura libertatea, secretul şi sinceritatea voturilor.

§ 35

Societatea Naţiunilor va decide asupra suveranităţii sub care teritoriul va fi pus, ţinând seamă de dorinţa exprimată prin votul populaţiunii:

a) În cazul când pentru întreg teritoriul sau pentru o parte din el Societatea Naţiunilor ar decide menţinerea regimului stabilit prin Tractatul de faţă şi prin Anexa de faţă, Germania îşi ia îndatorirea de pe acum să renunţe în favoarea Societăţii Naţiunilor la suveranitatea sa, după cum Societatea Naţiunilor va judeca necesar, şi va aparţine acesteia de a lua măsurile nemerite, pentru a adapta regimul definitiv introdus, la interesele permanente ale teritoriului şi la interesul general;

b) În cazul când pentru întreg teritoriul sau parte din el Societatea Naţiunilor ar decide unirea cu Franţa, Germania îşi ia de pe acum îndatorirea de a ceda Franţei în executarea deciziunii Societăţii Naţiunilor toate drepturile şi titlurile sale asupra teritoriului ce va fi specificat de către Societatea Naţiunilor;

c) În cazul când pentru întreg teritoriul sau parte din el Societatea Naţiunilor ar decide unirea cu Germania, va aparţine Societăţii Naţiunilor de a proceda la reinstalarea Germaniei în guvernarea teritoriului ce va fi specificat de către Societatea Naţiunilor.

§ 36

În cazul când Societatea Naţiunilor ar decide unirea cu Germania a întregului teritoriu al Basinului Sarrei sau a unei părţi din el, drepturile

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de proprietate ale Franței asupra minelor situate pe această parte a teritoriului vor fi răscumpărate în bloc de Germania pe un preț plătit în aur. Acest preț se va determina de către trei experți, hotărînd cu majoritate de voturi; unul din acești experți va fi numit de Germania, unul de Franța și unul de Societatea Națiunilor, acest din urmă neputînd fi nici francez, nici german.

Obligațiunea din partea Germaniei de a efectua această plată va fi luată în considerațiune de Comisiunea reparațiunilor, și în acest scop, Germania va putea da o primă ipotecă asupra capitalului sau veniturilor ei, în orice chip se va primi de către Comisiunea reparațiunilor.

Dacă totuș Germania, n'ar fi executat plata, un an după data la care urma să fie făcută, Comisiunea reparațiunilor va îngriji de aceasta în conformitate cu instrucțiunile ce-i vor putea fi date de Societatea Națiunilor, și dacă va fi nevoie, lichidând partea de mine în chestiune.

§ 37

Dacă, în urma răscumpărării prevăzută la paragraful 36, proprietatea minelor sau a unei părți din mine este transferată asupra Germaniei, Statul și naționalii francezi vor avea dreptul de a cumpăra cantitatea de cărbuni din Basin, justificată prin nevoile lor industriale și casnice la acea dată. O învoire echitabilă stabilită, în timp cuvenit, de către Consiliul Societății Națiunilor va fixa cantitățile de cărbuni și durata contractului, cât și prețurile.

§ 38

Se înțelege că Franța și Germania vor putea, prin acorduri particulare, încheiate înainte de data fixată pentru plata prețului răscumpărării minelor, să deroge dela dispozițiunile paragrafelor 36 și 37.

§ 39

Consiliul Societății Națiunilor va lua dispozițiunile cerute pentru organizarea regimului ce va urma să fie introdus după punerea în vigoare a deciziunilor Societății Națiunilor, amintite la paragraful 35.

Aceste dispoziții vor cuprinde o repartiție echitabilă a tutulor obligațiunilor ce le-ar avea Guvernul Basinului Sarrei, în urma unor împrumuturi făcute de Comisiune sau în urma oricărei alte măsuri.

De la punerea în vigoare a noului regim, puterile Comisiunii de Guvernare vor lua sfârșit, afară de cazul prevăzut de paragraful 35 *a)*.

§ 40

În chestiunile la cari se referă Anexa de față deciziunile Consiliului Societății Națiunilor se vor lua cu majoritate de voturi.

Secțiunea V

Alsacia-Lorena

Înaltele Părți Contractante, recunoscând obligațiunea morală de a repara răul făcut de Germania în 1871, atât dreptului Franței, cât și voinței populațiunilor Alsaciei și Lorenei, despărțite de Patria lor, cu toată protestarea solemnă a reprezentanților lor în Adunarea din Bordeaux, sunt de acord asupra articolelor următoare:

Articolul 51

Teritoriile cedate Germaniei, în virtutea Preliminărilor de Pace semnate la Versailles la 26 Februarie 1871 și a Tractatului din Francfort din 10 Mai

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1871, sunt reintegrate sub suveranitatea franceză cu începere dela Armistiţiul din 11 Noembrie 1918.

Dispoziţiunile Tractatelor cuprinzând delimitarea fruntariei înainte de 1871, vor fi din nou puse în vigoare.

Articolul 52

Guvernul german va preda fără întârziere Guvernului francez arhivele, registrele, planurile, titlurile şi documentele de orice fel, privitoare la administraţiunile civile, militare, financiare, judiciare sau altele, din teritoriile reintegrate sub suveranitatea franceză. Dacă unele din aceste documente, arhive, registre, titluri sau planuri vor fi fost deplasate, ele vor fi restituite de Guvernul german la cererea Guvernului francez.

Articolul 53

Se va prevede prin convenţiuni separate între Franţa şi Germania reglementarea intereselor locuitorilor din teritoriile arătate la articolul 51, în special în ceeace priveşte drepturile lor civile, comerţul şi exercitarea profesiunii lor, fiind bine înţeles că Germania îşi ia de pe acum îndatorirea de a recunoaşte şi de a primi regulele hotărîte în anexa aci alăturată şi privitoare la naţionalitatea locuitorilor sau persoanelor originare din zisele teritorii, de a nu revendica niciodată şi nicăieri ca supuşi germani pe acei cari vor fi fost declaraţi ca francezi sub un motiv oarecare, de a primi pe ceilalţi pe teritoriul ei şi de a se conforma în ceeace priveşte bunurile naţionalilor germani în teritoriile arătate la articolul 51, dispoziţiunilor articolului 297 şi Anexei secţiunii IV, Partea X (clauze economice) din Tractatul de faţă.

Aceia dintre naţionalii germani cari, fără să obţie naţionalitatea franceză, vor primi dela guvernul francez autorizaţia de a-şi avea reşedinţa în zisele teritorii, nu vor fi supuşi dispoziţiunilor zisului articol.

Articolul 54

Vor poseda calitatea de Alsacieni-Loreni, pentru executarea dispoziţiunilor secţiunii de faţă, persoanele cari au redobândit naţionalitatea franceză în virtutea paragrafului 1 din anexa aci alăturată.

Din ziua în care vor fi reclamat naţionalitatea franceză, persoanele arătate la paragraful 2 din zisa Anexă vor fi socotite Alsaciene-Lorene, cu efect retroactiv dela 11 Novemvrie 1918. Pentru acele persoane a căror cerere va fi respinsă, beneficiul va lua sfârşit la data refuzului.

Vor fi de asemenea socotite Alsaciene-Lorene persoanele morale cărora li se va fi recunoscut această calitate, fie de către autorităţile administrative franceze, fie printr'o hotărîre judecătorească.

Articolul 55

Teritoriile arătate la articolul 51 se vor înapoia Franţei, libere de orice datorii publice, în condiţiunile prevăzute de articolul 255 din partea IX (clauze financiare) a Tractatului de faţă.

Articolul 56

Potrivit stipulaţiunilor articolului 256 din partea IX (clauze financiare) a Tractatului de faţă, Franţa va intra în posesiunea tutulor bunurilor şi proprietăţilor Imperiului sau ale Statelor germane, situate în teritoriile arătate la articolul 51, fără ca pentru aceasta să fie nevoie ca să plătească sau să crediteze pe vreunul din Statele cedante.

Această dispoziţiune priveşte toate bunurile mobile sau imobile din domeniul public sau privat, cuprinzând drepturile de orice natură, cari aparţineau Imperiului sau Statelor germane sau circumscripţiilor lor administrative.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Bunurile Coroanei şi bunurile particulare ale fostului împărat, sau ale foştilor suverani germani, vor fi asimilate bunurilor domeniului public.

Articolul 57

Germania nu va putea lua nici o dispoziţiune tinzând, prin vreo stampilare sau prin orice alte măsuri legale sau administrative cari nu s'ar aplica restului teritoriului ei, să aducă vreo atingere valorii legale sau puterii liberatoare a instrumentelor monetare, sau monedelor germane, având curs legal la data semnării Tractatului de faţă şi cari se găseau la acea dată în posesiunea Guvernului francez.

Articolul 58

O convenţiune specială va fixa condiţiunile rambursării în mărci a cheltuielilor excepţionale de răsboi, avansate în timpul răsboiului de Alsacia-Lorena, sau de colectivităţile publice din Alsacia-Lorena, în comptul Imperiului, conform legislaţiei germane, precum: alocaţiuni familiilor mobilizaţilor, rechiziţiuni, încartiruire de trupe, ajutoare evacuaţilor.

Se va ţine în seamă Germaniei, la fixarea acestor sume, de partea cu care ar fi contribuit Alsacia-Lorena faţă de Imperiu, la cheltuielile rezultând din asemenea rambursări, această contribuţiune fiind calculată după partea proporţională a veniturilor Imperiului provenite din Alsacia-Lorena în 1913.

Articolul 59

Statul francez, va percepe, pe seama sa, impozitele, drepturile şi taxele Imperiului, de orice natură, exigibile în teritoriile arătate la art. 51 şi neincasate la data armistiţiului din 11 Noemvrie 1918.

Articolul 60

Guvernul german va pune, fără întârziere, pe Alsacienii-Loreni (persoane fizice şi morale şi stabilimente publice) în posesiunea tutulor bunurilor, drepturilor şi intereselor ce le aparţineau la data de 11 Noemvrie 1918, întrucât ei vor fi cu sediul pe teritoriul german.

Articolul 61

Guvernul german îşi ia îndatorirea de a urmări şi sfârşi, fără întârziere, executarea clauzelor financiare privitoare la Alsacia-Lorena şi prevăzute în diversele convenţiuni de armistiţiu.

Articolul 62

Guvernul german îşi ia îndatorirea de a suporta sarcina tutulor pensiunilor civile şi militare, dobândite în Alsacia-Lorena la data de 11 Noemvrie 1918, şi a căror plată era în sarcina bugetului Imperiului german.

Guvernul german va procura, în fiecare an, fondurile necesare pentru plata în franci, după valoarea medie a schimbului din cursul anului, a sumelor la cari persoanele cu reşedinţa în Alsacia-Lorena ar fi avut dreptul în mărci, dacă Alsacia-Lorena ar fi rămas sub jurisdicţiunea germană.

Articolul 63

Ţinându-se seamă de obligaţiunile luate de Germania în Partea VIII (Reparaţiuni) a Tractatului de faţă, de a acorda o compensaţie pentru daunele cauzate sub formă de amenzi populaţiilor civile ale ţărilor aliate şi asociate, locuitorii teritoriilor arătate la articolul 51 vor fi asimilaţi ziselor populaţiuni.

Articolul 64

Regulele privitoare la regimul Rinului şi al Moselei sunt fixate în Partea XII (Porturi, Căi de apă şi Căi ferate) a Tractatului de faţă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 65

Într'un termen de trei săptămîni după punerea în vigoare a Tractatului de față, portul Strassburg și portul Kehl vor fi constituite, pentru un timp de șapte ani, într'un organism unic din punctul de vedere al exploatării.

Administrația acestui organism unic va fi asigurată de către un director numit de Comisiunea centrală a Rinului și care poate fi revocat de ea.

Acest director va trebui să fie de naționalitate franceză.

El va fi supus controlului Comisiunii centrale a Rinului și va avea reședința la Strassbourg.

Se vor stabili, în ambele porturi, zone libere, potrivit Părții XII (Porturi, Căi pe apă și Căi ferate) a Tractatului de față.

O Convențiune specială, care va interveni între Franța și Germania, și care va fi supusă aprobării Comisiunii centrale a Rinului, va determina modalitățile acestei organizări, mai ales din punct de vedere financiar.

Se înțelege că, conform dispozițiunilor articolului de față, portul Kehl cuprinde întregimea suprafețelor necesare mișcării portului și trenurilor ce-l deservesc, inclusiv basinurile, cheiurile și căile ferate, platformele, macaralele, magaziile de pe cheiu și antrepozitele, silozurile, elevatoarele, uzinele hydroelectrice, constituind toată instalațiunea tehnică a portului.

Guvernul german își ia îndatorirea de a lua toate dispozițiunile ce-i vor fi cerute spre a asigura efectuarea în cele mai bune condițiuni posibile, a tutulor formațiunilor și manevrelor trenurilor cu destinația pentru Kehl sau venind de acolo, privitoare atât la malul drept cât și la cel stâng al Rinului.

Toate drepturile și proprietățile particularilor vor fi respectate. În special, administrațiunea porturilor se va abține dela orice măsură prejudiciabilă drepturilor de proprietate ale căilor ferate franceze și badeze.

Egalitatea de tratament, în ceeace privește traficul, va fi asigurată în ambele porturi naționalilor, vapoarelor și mărfurilor de orice naționalitate.

În cazul când, la expirarea celui de al șaselea an, Franța ar socoti că starea lucrărilor portului Strassburg necesitează prelungirea acestui regim tranzitoriu, ea va avea facultatea de a cere această prelungire Comisiunii centrale a Rinului, care o va putea acorda pentru o perioadă ce nu va trece de trei ani.

În tot timpul prelungirii, zonele libere prevăzute mai sus vor fi menținute.

În așteptarea numirii primului director de către Comisiunea centrală a Rinului, un director provizoriu, care va trebui să fie de naționalitate franceză, va putea fi desemnat de Principalele Puteri aliate și asociate în condițiunile de mai sus.

Pentru toate chestiunile menționate în articolul de față, Comisiunea centrală a Rinului va decide cu majoritate de voturi.

Articolul 66

Podurile de căi ferate și altele, de peste Rin, actualmente în ființă înlăuntrul Alsaciei-Lorene, vor fi, în întregimea lor, proprietatea Statului francez, care va asigura întreținerea lor.

Articolul 67

Guvernul francez se subrogă în toate drepturile Imperiului german, pe toate liniile de drum de fier girate de administrația drumurilor de fier ale Imperiului și actualmente în exploatare sau în construcție.

Va fi tot astfel în ce privește drepturile Imperiului asupra concesiunilor de drumuri de fier și de tramvaie situate pe teritoriile menționate la articolul 51.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Această subrogare nu va da loc la nici o plată din partea Statului francez.

Gările de fruntarie vor fi fixate prin un acord ulterior, stipulându-se dinnainte că pe fruntaria Rinului ele vor fi situate pe malul drept.

Articolul 68

Conform dispoziţiunilor articolului 268 din Capitolul I al Secţiunii I din Partea X (Clauze economice) a prezentului Tractat, timp de 5 ani, cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, produsele naturale sau fabricate, originare şi provenind din teritoriile arătate la articolul 51, vor fi scutite de orice drepturi de vamă, la intrarea lor pe teritoriul vamal german.

Guvernul francez îşi rezervă să fixeze în fiecare an, prin decret notificat Guvernului german, natura şi câtimea produselor cari vor beneficia de această scutire.

Cantităţile fiecărui produs, cari vor putea fi astfel trimise anual în Germania, nu vor putea să depăşească media anuală a cantităţilor trimise în cursul anilor 1911 la 1913.

În afară de aceasta, şi în timpul zisei perioade de 5 ani, Guvernul german îşi ia îndatorirea să lase să iasă liber din Germania şi să lase să se reimporteze în Germania — scutite de orice taxă vamală sau alte sarcini, inclusiv impozitele interne — firele, ţesăturile şi alte materii sau produse textile de orice natură, şi în orice stare s'ar găsi, venite din Germania în teritoriile prevăzute la articolul 51, pentru a fi supuse acolo la anumite operaţiuni de desăvîrşire, precum: înnălbitul, vopsitul, imprimarea, „mercerisajul", „gazage", răsucirea sau apretarea.

Articolul 69

În cursul unei perioade de 10 ani, cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, uzinele centrale de energie electrică situate pe teritoriul german, şi cari furnizau energie electrică pe teritoriile arătate la articolul 51, sau orice instalaţiune a cărei exploatare trece definitiv sau provizoriu dela Germania la Franţa, vor fi ţinute să continue această furnitură potrivit consumaţiunii corespunzând contractelor şi poliţelor în curs la 11 Noemvrie 1918.

Această furnitură se va face după contractele în vigoare şi după un tarif ce nu poate fi superior celui pe care îl plătesc acelor uzine supuşii germani.

Articolul 70

Este hotărît că Guvernul francez păstrează dreptul de a interzice pe viitor, pe teritoriile menţionate în articolul 51, orice nouă participare germană:

1º în gestiunea sau în exploatarea domeniului public şi a serviciilor publice, precum: drumuri de fier, căi navigabile, distribuţiuni de apă, gaz, energie electrică şi altele;

2º în proprietatea minelor şi carierelor de orice natură şi exploatările conexe;

3º în fine, în stabilimentele metalurgice, chiar când exploatarea acestora nu ar fi conexă cu aceea a vreunei mine.

Articolul 71

În ce priveşte teritoriile menţionate în articolul 51, Germania renunţă pentru ea şi pentru supuşii *(ressortissants)* ei, cu începere dela 11 Noemvrie 1918, la dreptul ce-i conferă dispoziţiunile legii din 25 Mai 1910, privitoare la traficul sărurilor de potasă, şi, în mod general, la orice dispoziţiuni prevăzând intervenţiunea organizaţiunilor germane în exploatarea minelor de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

potasă. Ea renunță, de asemenea, pentru ea și pentru supușii ei, la drepturile decurgând din orice înțelegeri, dispoziții sau legi, ce ar putea să existe în profitul ei, cu privire la alte produse din zisele teritorii.

Articolul 72

Regularea chestiunilor privitoare la datoriile contractate înainte de 11 Noemvrie 1918 între Imperiu și Satele germane, sau supușii lor cu reședința în Germania de o parte, și Alsacienii-Loreni, locuind în Alsacia-Lorena, de altă parte, se va face conform cu dispozițiunile Secțiunii III din Partea X (Clauze economice) a acestui Tractat, fiind înțeles că expresiunea „înainte de războiu" trebuie înlocuită cu expresiunea „înainte de 11 Noemvrie 1918".

Cursul schimbului de aplicat cu această ocaziune, va fi cursul mijlociu cotat la Bursa din Geneva în timpul lunei ce a precedat datei de 11 Noembrie 1918.

Pentru regularea ziselor datorii, în condițiunile prevăzute în Secțiunea III din Partea X (Clauze economice) a prezentului Tractat, se va putea constitui, pe teritoriul menționat de articolul 51, un Oficiu special de verificare și de compensație, fiind înțeles că zisul Oficiu va putea fi considerat ca un „Oficiu central" în sensul paragrafului 1 din Anexa zisei Secțiuni.

Articolul 73

Bunurile, drepturile și interesele private ale Alsacienilor-Loreni în Germania vor fi guvernate de dispozițiunile Secțiunii IV din Partea X (Clauze economice) a prezentului Tractat.

Articolul 74

Guvernul francez își rezervă dreptul de a reține și lichida toate bunurile, drepturile și interesele ce posedau, la data de 11 Noembrie 1918, supușii germani sau societățile controlate de Germania, pe teritoriile arătate în articolul 51, în condițiunile fixate de ultimul alineat al articolului 53 de mai sus.

Germania va indemniza direct pe supușii ei deposedați prin zisele lichidări.

Întrebuințarea produsului acestor lichidări se va regula conform dispozițiunilor Secțiunilor III și IV din Partea X (Clauze economice) a acestui Tractat.

Articolul 75

Prin derogare dela dispozițiunile prevăzute la Secțiunea V din Partea X (Clauze economice) a acestui Tractat, sunt menținute orice contracte încheiate înainte de data de promulgare în Alsacia-Lorena a decretului francez din 30 Noemvrie 1918, între Alsacienii-Loreni (persoane fizice și morale) sau alții, cu reședința în Alsacia-Lorena, de o parte, și Imperiul sau Statele germane sau supușii lor, locuind în Germania, de altă parte, și a căror executare a fost suspendată de Armistițiu sau de legislația franceză ulterioară.

Totuș, vor fi anulate contractele a căror reziliere, într'un interes general, Guvernul francez ar fi notificat-o Germaniei într'un termen de șase luni cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, excepție făcând datoriile și alte obligațiuni pecuniare rezultând din execuția anterioară datei de 11 Noembrie 1918, a unui act sau a unei plăți prevăzută în aceste contracte. Dacă această anulare atrage pentru una din părți un prejudiciu considerabil, se va acorda părței lezate o indemnizare echitabilă, numai după capitalul angajat și fără a ține socoteală de câștig sau pagubă.

În materie de prescripție, peremțiune (forclusion) și decăderi de drepturi în Alsacia-Lorena, se vor aplica dispozițiunile prevăzute la articolele 300 și 301 din Secțiunea V a Părții X (Clauze economice), înțelegându-se că

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

expresiunea „începutul războiului" trebuie înlocuită cu expresiunea „11 Noembrie 1918" şi că expresiunea „durata războiului" trebuie înlocuită cu aceea de „perioada dela 11 Noembrie 1918 până la data punerii în vigoare a prezentului Tractat".

Articolul 76

Chestiunile privitoare la drepturile de proprietate industrială, literară sau artistică ale Alsacienilor-Loreni se vor regula conform dispoziţiunilor generale ale Secţiunii VII din Partea X (Clauze economice) a prezentului Tractat, fiind stabilit că Alsacienii-Loreni cari posedă asemenea drepturi după legislaţia germană, vor conserva deplinul şi întregul exerciţiu al acestor drepturi pe teritoriul german.

Articolul 77

În interesul funcţionării Cassei de asigurare „Invalidité-Vieillesse" din Strassburg, Statul german se obligă să remită Statului francez parte din toate rezervele accumulate de Imperiu sau de organismele publice sau particulare, dependinte de el, ce ar putea să revină zisei Casse de asigurare.

Se va proceda tot astfel şi pentru capitalurile şi rezervele constituite în Germania, revenind în mod legitim celorlalte Casse de asigurare socială, Casselor miniere de pensie, Cassei drumurilor de fier din Alsacia-Lorena, celorlalte organisme de pensii instituite în favoarea personalului administraţiunilor şi stabilimentelor publice funcţionând în Alsacia-Lorena, precum şi pentru capitalurile şi rezervele datorite de Cassa de asigurare a funcţionarilor privaţi din Berlin, în raport cu angajamentele contractate în profitul asiguraţilor de această categorie având reşedinţa în Alsacia-Lorena.

O convenţiune specială va stabili condiţiunile şi modalităţile acestor transferturi.

Articolul 78

În materie de execuţie a hotărîrilor judecătoreşti, de recursuri şi de urmăriri, vor fi aplicabile următoarele reguli:

1° Orice sentinţă dată în materie civilă şi comercială, dela 3 August 1914, de tribunalele Alsaciei-Lorenei, între Alsacieni-Loreni, sau între Alsacieni-Loreni şi străini, sau între străini, şi cari vor fi căpătat autoritatea lucrului judecat, înainte de 11 Noemvrie 1918, vor fi considerate ca definitive şi executorii de plin drept.

Dacă sentinţa se va fi dat între Alsacieni-Loreni şi Germani, sau între Alsacieni-Loreni şi supuşi ai Puterilor aliate Germaniei, această sentinţă nu va fi executorie decât după „exequatur-ul" pronunţat de noul tribunal corespunzător al teritoriului restituit, arătat la articolul 51.

2° Orice sentinţă dată dela 3 August 1914, contra Alsacienilor-Loreni, pentru crime sau delicte politice, de jurisdicţiunile germane, se vor considera ca nule.

3° Se vor considera nule şi neavenite şi vor trebui revocate, orice hotărîri date după 11 Noemvrie 1918, de tribunalul Imperiului din Lipsca, asupra recursurilor făcute contra deciziunilor jurisdicţiunii Alsaciei-Lorenei. Dosarele instanţelor referitoare la asemenea hotărîri vor fi înapoiate jurisdicţiunilor interesate din Alsacia-Lorena.

Vor fi suspendate orice recursuri făcute înainte Tribunalului Imperiului în contra vreunei decizii a tribunalelor din Alsacia-Lorena. Dosarele vor fi trimise, în condiţiile de mai sus, pentru a fi transmise, fără întârziere la Curtea de Casaţie franceză, care va avea competenţă de a statua.

4° Orice urmăriri în Alsacia-Lorena pentru infracţiuni comise în timpul perioadei cuprinse între 11 Noemvrie 1918 şi punerea în vigoare a prezentului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tractat, se vor exercita conform legilor germane, afară de cazul când acestea vor fi fost modificate sau înlocuite de acte publicate în regulă acolo, de autoritățile franceze.

5⁰ Orice altă chestiune de competență, de procedură sau de aplicare a justiției, va fi regulată de o Convenție specială între Franța și Germania.

Articolul 79

Stipulațiunile adiționale privitoare la naționalitate și anexate mai jos, vor fi considerate ca având aceeaș forță și valoare ca și dispozițiunile prezentei Secțiuni.

Orice alte chestiuni privind Alsacia-Lorena, cari nu ar fi regulate de această Secțiune și de Anexa ei, nici de dispozițiunile generale ale prezentului Tractat, vor face obiectul unor convenții ulterioare între Franța și Germania.

Anexe

§ 1

Cu începere dela 11 Noemvrie 1918, redobândesc, de plin drept, naționalitatea franceză:

1⁰ Persoanele cari au pierdut naționalitatea franceză prin aplicarea Tractatului franco-german din 10 Mai 1871, și cari nu au primit de atunci o naționalitate alta decât naționalitatea germană;

2⁰ Descendenții legitimi sau naturali ai persoanelor menționate la paragraful precedent, cu excepția acelora cari au printre ascendenții lor, în linie bărbătească, un german imigrat în Alsacia-Lorena după 15 Iulie 1870;

3⁰ Orice individ născut în Alsacia-Lorena din părinți necunoscuți sau a căror naționalitate e necunoscută.

§ 2

În cursul anului ce va urma punerii în vigoare a prezentului Tractat, vor putea reclama naționalitatea franceză, persoanele aparținând uneia din categoriile următoare:

1⁰ Orice persoană care nu și-a redobândit naționalitatea franceză, conform dispozițiunilor paragrafului 1, și care are, printre ascendenții săi, un francez sau o franceză, cari au pierdut naționalitatea franceză în condițiile prevăzute la zisul paragraf;

2⁰ Orice străin care nu este supus *(non ressortissant)* al vreunui Stat german și care a câștigat indigenatul alsacian-loren înainte de 3 August 1914;

3⁰ Orice german domiciliat în Alsacia-Lorena, dacă este domiciliat acolo înainte de 15 Iulie 1870, sau dacă unul din ascendenții săi era la această dată domiciliat în Alsacia-Lorena;

4⁰ Orice german născut sau domiciliat în Alsacia-Lorena, care a servit în rândurile armatelor aliate sau asociate în timpul războiului actual, precum și descendenții săi;

5⁰ Orice persoană născută în Alsacia-Lorena, înainte de 10 Mai 1871, din părinți străini, precum și descendenții săi;

6⁰ Soțul oricărei persoane, devenită franceză fie în virtutea paragrafului 1, fie reclamând și obținând naționalitatea franceză, conform dispozițiunilor precedente.

Reprezentantul legal al minorului exercitează în numele acestui minor dreptul de a reclama naționalitatea franceză, și, dacă acest drept nu a fost exercitat, minorul va putea să reclame naționalitatea franceză în anul care urmează majorității sale.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Reclamarea naţionalităţii va putea face obiectul unei deciziuni individuale de refuz din partea autorităţii franceze, afară de cazul prevăzut la numărul 6⁰ al prezentului paragraf.

§ 3

Sub rezerva dispoziţiunilor paragrafului 2, germanii, născuţi sau domiciliaţi în Alsacia-Lorena, chiar dacă au indigenatul alsacian-loren, nu dobândesc naţionalitatea franceză, prin efectul reîntoarcerii Alsaciei-Lorenei la Franţa.

Ei nu vor putea să obţie această naţionalitate decât pe cale de naturalizare, cu condiţia de a fi domiciliaţi în Alsacia-Lorena înainte de 3 August 1914, şi să justifice că au domiciliat neîntrerupt pe teritoriul reintegrat, timp de 3 ani cu începere dela 11 Noemvrie 1918.

Franţa va fi singura răspunzătoare de protecţia lor diplomatică şi consulară cu începere din momentul când ei vor fi făcut cererea de naturalizare franceză.

§ 4

Guvernul francez va determina modalităţile după cari se vor constata reintegrările de drept, precum şi condiţiunile după cari se vor rezolva reclamaţiunile pentru dobândirea naţionalităţii franceze şi cererile de naturalizare prevăzute prin prezenta anexă.

Secţiunea VI

Austria

Articolul 80

Germania recunoaşte, şi va respecta în mod strict, independenţa Austriei, în hotarele ce vor fi fixate printr'un Tractat încheiat între acest Stat şi Principalele Puteri aliate şi asociate; ea recunoaşte că această independenţă nu va putea fi pierdută decât numai cu consimţământul Consiliului Societăţii Naţiunilor.

Secţiunea VII

Statul Ceho-Slovac

Articolul 81

Germania recunoaşte, după cum au făcut-o deja Puterile aliate şi asociate, complecta independenţă a Statului Ceho-Slovac, care va cuprinde teritoriul autonom al Rutenilor la Sud de Carpaţi. Ea declară că recunoaşte fruntariile acestui Stat, astfel cum ele vor fi determinate de Principalele Puteri aliate şi asociate şi celelalte State interesate.

Articolul 82

Fruntaria între Germania şi Statul Ceho-Slovac va fi determinată de vechea fruntarie între Austro-Ungaria şi Imperiul german, astfel cum ea exista la 3 August 1914.

Articolul 83

Germania renunţă, în favoarea Statului Ceho-Slovac, la toate drepturile şi titlurile sale asupra părţii teritoriului silezian astfel definit:

plecând dela un punct situat la aproape doi kilometri la Sud-Est de Katscher, pe limita între cercurile *(Kreise)* Leobschütz şi Ratibor:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La limita între cele două cercuri;

Apoi vechea limită între Germania şi Austro-Ungaria, până la un punct situat pe Oder, imediat la Sud de calea ferată Ratibor-Oderberg;

De acolo, spre Nord-Vest şi până la un punct situat la aproape 2 kilometri la Sud-Est de Katscher;

O linie de determinat pe teren trecând la Vest de Kranowitz.

O comisiune compusă din şapte membri, din cari cinci vor fi numiţi de Principalele Puteri aliate şi asociate, unul de Polonia şi unul de Statul ceho-slovac, se va institui la cincisprezece zile după punerea în vigoare a prezentului Tractat, pentru a fixa la faţa locului linia-fruntarie între Polonia şi Statul ceho-slovac.

Deciziunile acestei comisiuni se vor lua cu majoritate de voturi şi vor fi obligatorii pentru părţile interesate.

Germania declară de pe acum, că renunţă în favoarea Statului ceho-slovac, la toate drepturile şi titlurile sale asupra părţei cercului *(Kreis)* Leobschütz, coprinsă în limitele de mai jos, în cazul când, în urma fixării fruntariei între Germania şi Polonia, zisa parte a numitului cerc s'ar afla izolată de Germania: plecând dela extremitatea de Sud-Est a eşindului vechei fruntarii austriace, situată la 5 kilometri aproximativ la Vest de Leobschütz, către Sud şi până la punctul de întâlnire cu limita între cercurile *(Kreise)* Leobschütz şi Ratibor:

Vechea fruntarie între Germania şi Austro-Ungaria;

Apoi spre Nord, hotarul administrativ între cercurile *(Kreise)* Leobschütz şi Ratibor, până la un punct situat cam la 2 kilometri Sud-Est de Katscher, de acolo către Nord-Vest şi până la punctul de plecare al acestei delimitări:

O linie de stabilit pe teren trecând la Est de Katscher.

Articolul 84

Naţionalitatea ceho-slovacă se va dobândi de plin drept, cu excluderea naţionalităţii germane, de către supuşii germani stabiliţi pe oricari din teritoriile recunoscute ca făcând parte din Statul Ceho-Slovac.

Articolul 85

În termen de doi ani, cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, supuşii *(ressortissants)* germani, trecuţi de 18 ani şi stabiliţi pe vreunul din teritoriile recunoscute ca făcând parte din Statul Ceho-Slovac, vor avea facultatea să opteze pentru naţionalitatea germană. Ceho-Slovacii supuşi *(ressortissans)* germani, stabiliţi în Germania, vor avea de asemenea facultatea să opteze pentru naţionalitatea ceho-slovacă.

Opţiunea soţului va atrage după sine opţiunea femeei şi opţiunea părinţilor va atrage după sine pe aceea a copiilor lor în vârstă mai mici de 18 ani.

Persoanele cari au exercitat dreptul de opţiune sus arătat, vor trebui, în cursul celor douăsprezece luni cari urmează, să-şi mute domiciliul în Statul în favoarea căruia vor fi optat.

Ele vor fi libere să păstreze bunurile imobile ce posedă pe teritoriul celuilalt Stat, unde au avut domiciliul lor anterior opţiunei. Ele vor putea să-şi ia bunurile mobile de orice natură. Pentru aceasta nu le va fi impusă nici o taxă, fie de ieşire, fie de intrare.

În acelaşi termen, Ceho-Slovacii supuşi germani, găsindu-se în ţară străină, afară de dispoziţiuni contrarii ale legei străine şi dacă nu au dobândit naţionalitatea străină, vor avea dreptul de a dobândi naţionalitatea ceho-slovacă cu excluderea naţionalităţii germane, conformându-se prescripţiunilor cari vor fi edictate de Statul Ceho-Slovac.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 86

Statul Ceho-Slovac acceptă, primind inserarea într'un Tractat cu Principalele Puteri aliate şi asociate, dispoziţiunile ce aceste Puteri vor crede necesare pentru a proteja, în Ceho-Slovacia, interesele locuitorilor cari se deosibesc de majoritatea populaţiei, prin rasă, limbă sau religie.

Statul Ceho-Slovac primeşte, de asemenea, inserarea într'un Tractat cu Principalele Puteri aliate şi asociate a dispoziţiunilor ce aceste Puteri vor crede necesare pentru a proteja libertatea tranzitului şi a asigura un regim echitabil pentru comerţul celorlalte naţiuni.

Proporţia şi natura sarcinelor financiare ale Germaniei şi ale Prusiei, pe cari Statul Ceho-Slovac va trebui să le suporte, pentru teritoriul silezian pus sub suveranitatea sa vor fi fixate conform cu articolul 254 din Partea IX (Clauze financiare) a prezentului Tractat.

Convenţiuni ulterioare vor regula toate chestiunile ce nu ar fi regulate de prezentul Tractat şi cari s'ar putea ivi prin cesiunea zisului teritoriu.

Secţiunea VIII

Polonia

Articolul 87

Germania recunoaşte, după cum au făcut-o deja Puterile aliate şi asociate, completa independenţă a Poloniei şi renunţă, în favoarea Poloniei, la toate drepturile şi titlurile asupra teritoriilor mărginite de Marea Baltică, fruntaria Orientală a Germaniei, astfel cum e determinată prin articolul 27 al Părţii II (Fruntariile Germaniei) a prezentului Tractat, până la un punct situat la aproximativ 2 kilometri la Est de Lorzendorf, apoi o linie care merge să întâlnească unghiul ascuţit pe care hotarul Nord al Sileziei de Sus îl formează la aproape 3 kilometri Nord-Vest de Simmenau, apoi hotarul Sileziei de Sus până la întâlnirea lui cu vechea fruntarie între Germania şi Rusia, apoi această fruntarie până la punctul unde ea traversează cursul Niemenului, în urmă fruntaria Nord a Prusiei Orientale, astfel cum este determinată la articolul 28 al Părţii II sus amintite.

Cu toate acestea stipulaţiunile prezentului articol nu se aplică teritoriilor Prusiei Orientale şi Oraşului liber Dantzig, astfel cum sunt delimitate la zisul articol 28 al Părţii II (Fruntariile Germaniei) şi la articolul 100 al Secţiunii XI (Dantzig) al prezentei Părţi.

Fruntariile Poloniei, cari nu sunt specificate prin prezentul Tractat, vor fi fixate ulterior de Principalele Puteri aliate şi asociate.

O comisiune compusă din şapte membri, din cari cinci vor fi numiţi de către Principalele Puteri aliate şi asociate, unul de către Germania şi unul de către Polonia, se va constitui cincisprezece zile după punerea în aplicare a prezentului Tractat, pentru a fixa la faţa locului linia de fruntarie între Polonia şi Germania.

Deciziunile acestei Comisiuni se vor lua cu majoritate de voturi şi vor fi obligatorii pentru părţile interesate.

Articolul 88

În partea Sileziei de Sus cuprinsă în limitele mai jos descrise, locuitorii vor fi chemaţi să desemneze, pe cale de sufragiu, dacă doresc să fie alipiţi Germaniei sau Poloniei: plecând dela vârful Nord al eşindului vechei provincii a Sileziei austriace, situată aproximativ 8 kilometri la Est de Neustadt, vechea fruntarie între Germania şi Austria, până la întâlnirea sa cu hotarul între cercurile *(Kreis)* Leobschütz şi Ratibor;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de acolo spre Nord şi până la un punct situat la aproximativ doi kilometri la Sud-Est de Katscher:

hotarul între cercurile *(Kreise)* Leobschütz şi Ratibor;

de acolo spre Sud-Est şi până la un punct situat pe cursul Oderului, imediat la Sud de linia ferată Ratibor-Oderberg:

o linie de determinat pe teren, trecând la Sud de Kranovitz;

de acolo, vechea fruntarie între Germania şi Austria, apoi vechea fruntarie între Germania şi Rusia până la punctul ei de întâlnire cu hotarul administrativ între Posnania şi Silezia de Sus;

de acolo acest hotar administrativ până la întâlnirea sa cu hotarul între Silezia de Sus şi Silezia Mijlocie;

de acolo, spre Vest şi până la punctul unde hotarul administrativ se îndreaptă în unghiu ascuţit spre Sud-Est, la aproape trei kilometri Nord-Vest de Simmenau:

hotarul între Silezia de Sus şi Silezia mijlocie;

de acolo, spre Vest şi până la un punct de determinat, situat la aproape doi kilometri la Est de Lorzendorf:

o linie de determinat pe teren trecând la Nord de Klein Hennersdorf;

de acolo spre Sud şi până la punctul unde hotarul între Silezia de Sus şi cea Mijlocie tae drumul Städtel-Karlsruhe:

o linie de determinat pe teren, trecând la Vest de localităţile Hennersdorf, Polkowitz, Noldau, Steinersdorf şi Dammer, şi la Est de localităţile Strehlitz, Nassadel, Eckersdorf, Schwitz şi Städtel;

de acolo, hotarul între Silezia de Sus şi cea Mijlocie, până la întâlnirea sa cu hotarul oriental al cercului *(Kreis)* Falkenberg;

de acolo, hotarul oriental al cercului *(Kreis)* Falkenberg, până la un punct al eşindului aşezat la aproape trei kilometri la Est de Puschine;

de acolo şi până la vârful Nord al eşindului vechei provincii a Sileziei austriace, situat la aproximativ opt kilometri la Est de Neustadt:

o linie de determinat pe teren trecând la Est de Zülz.

Regimul sub care se va proceda şi se va da curs acestei consultări populare, face obiectul dispoziţiunilor din Anexa aci alăturată.

Guvernele polonez şi german îşi iau îndatorirea de pe acum, fiecare în ce-l priveşte, să nu exercite asupra nici unui punct din teritoriul lor, nici o urmărire şi să nu ia nici o măsură excepţională pentru nici un fapt politic întâmplat în Silezia de Sus, în timpul perioadei regimului prevăzut în Anexa aci alăturată şi până la stabilirea regimului definitiv al acestei ţări.

Germania declară de pe acum, că renunţă în favoarea Poloniei la orice drepturi şi titluri asupra părţii Sileziei de Sus, situată dincolo de linia-fruntarie fixată, ca urmare a plebiscitului, de către Principalele Puteri aliate şi asociate.

Anexă

§ 1

Îndată dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă şi într'un termen care nu va trebui să depăşească 15 zile, trupele şi Autorităţile germane cari vor putea fi desemnate de Comisiunea prevăzută la paragraful 2, vor trebui să evacueze zona supusă plebiscitului. Ele vor trebui, până la complecta evacuare, să se abţină dela orice rechiziţiuni în bani sau în natură şi dela orice măsuri cari ar putea aduce vreo ştirbire intereselor materiale ale ţării.

În acelaş termen, consiliile de muncitori şi de soldaţi, instituite în această zonă, vor fi dizolvate; aceia dintre membrii lor cari ar fi originari din altă regiune şi în exerciţiul funcţiunilor lor la data punerei în vigoare a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tractatului de faţă, sau nemai fiind în funcţiune dela 1 Martie 1919, vor fi de asemenea evacuaţi.

Toate societăţile militare şi semi-militare formate, în zisa zonă, de către locuitori din această regiune vor fi imediat dizolvate. Aceia dintre membrii acestor societăţi cari nu sunt domiciliaţi în zisa zonă, vor trebui să o evacueze.

§ 2

Zona plebiscitului va fi pusă imediat sub autoritatea unei Comisiuni internaţionale de 4 membri, desemnaţi de Statele-Unite ale Americii, Franţa, Imperiul Britanic şi Italia. Ea va fi ocupată de trupele Puterilor aliate şi asociate. Guvernul german îşi ia îndatorirea de a înlesni transportul acestor trupe în Silezia de Sus.

§ 3

Comisiunea se va bucura de toate drepturile exercitate de Guvernul german sau de Guvernul prusian, exceptând cele privitoare la chestiuni legislative sau de impozite. Ea va fi de altfel substituită Guvernului provinciei sau al circumscripţiei (Regierungsbezirk).

Va intra în competinţa Comisiunii de a interpreta ea însăşi drepturile ce-i sunt conferite prin dispoziţiunile de faţă şi de a determina în ce măsură ea va exercita aceste drepturi şi în ce măsură ele vor fi lăsate în mâinile autorităţilor existente.

Nu se vor putea aduce modificări la legile şi impozitele existente decât cu consimţământul Comisiunii.

Ordinea va fi menţinută prin îngrijirea Comisiunii, cu ajutorul trupelor cari vor fi la dispoziţiunea sa şi, în măsura ce ea o va socoti necesară, de către o poliţie ce va fi recrutată dintre oamenii originari din acea regiune.

Comisiunea va trebui să procedeze fără întârziere la înlocuirea autorităţilor germane evacuate şi, dacă e nevoie, să dea chiar ea ordinul de evacuare şi să procedeze la înlocuirea autorităţilor locale.

Ea va lua toate măsurile menite a asigura libertatea, sinceritatea şi secretul votului. Va putea, în special, să pronunţe expulzarea oricărei persoane care va fi încercat, într'un fel oarecare, să falşifice rezultatul plebiscitului, prin manopere de corupţiune sau de intimidare.

Comisiunea va avea depline puteri pentru a hotărî asupra tuturor chestiunilor la cari va putea da loc executarea clauzelor de faţă. Ea îşi va alătura consilieri technici aleşi din populaţiunea locală.

Hotărîrile Comisiunii vor fi luate cu majoritate de voturi.

§ 4

Votarea va avea loc la expirarea unui termen ce va fi fixat de Principalele Puteri aliate şi asociate, dar care nu va putea fi mai scurt de 6 luni şi nici nu va putea trece de 18 luni, socotite dela intrarea în funcţiune, în zonă, a sus zisei Comisiuni.

Dreptul de vot va fi acordat tuturor persoanelor, fără deosebire de sex, cari vor îndeplini condiţiunile următoare:

a) Să aibă 20 de ani împliniţi la 1 Ianuarie al anului în care va avea loc plebiscitul;

b) Să fie născut în zona supusă plebiscitului sau să-şi aibă acolo domiciliul dela o dată ce se va fixa de Comisiune, dar care nu va putea fi posterioară zilei de 1 Ianuarie 1919, sau să fi fost expulzat de acolo de către autorităţile germane, fără să-şi fi păstrat domiciliul.

Persoanele condamnate pentru delicte politice vor trebui puse în măsură de a-şi exercita dreptul de vot.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Fiecare va vota în comuna unde este domiciliat, sau în care este născut, dacă nu-şi are domiciliul în cuprinsul teritoriului.

Rezultatul votului va fi hotărît pe comune, după majoritatea voturilor în fiecare comună.

§ 5

La închiderea scrutinului numărul voturilor din fiecare comună va fi comunicat, de către Comisiune, Principalelor Puteri aliate şi asociate, împreună cu un raport amănunţit asupra operaţiunilor votării şi cu o propunere asupra traseului care ar trebui adoptat ca fruntarie a Germaniei în Silezia de Sus, ţinându-se seamă de dorinţa exprimată de locuitori, precum şi de situaţiunea geografică şi economică a localităţilor.

§ 6

De îndată ce linia de fruntarie va fi fost fixată de către Principalele Puteri aliate şi asociate, Comisiunea va notifica autorităţilor germane că ele urmează să reia administraţia teritoriului care ar fi recunoscut că rămâne german; zisele autorităţi vor trebui să procedeze la aceasta, în cursul lunei ce va urma acestei notificări, în modul prescris de Comisiune.

În acelaş termen şi în modul prescris de Comisiune, Guvernul polonez va trebui să îngrijească de administraţia teritoriului care va fi recunoscut că devine polonez.

Îndată ce administraţia ţării va fi fost astfel asigurată de autorităţile respective germane sau poloneze, drepturile Comisiunii vor lua sfârşit.

Cheltuielile armatei de ocupaţie şi cheltuelile Comisiunii, făcute atât pentru funcţionarea ei cât şi pentru administraţia zonei, vor fi percepute din veniturile locale.

Articolul 89

Polonia îşi ia îndatorirea de a acorda libertatea de transit prin teritoriul polonez, inclusiv apele teritoriale, persoanelor, mărfurilor, vaselor, trăsurilor, vagoanelor şi serviciilor postale în transit între Prusia Orientală şi restul Germaniei, şi a le trata, în ce priveşte înlesnirile, restricţiunile şi orice altă chestiune, cel puţin tot atât de favorabil ca şi pe persoanele, mărfurile, vasele, trăsurile, vagoanele şi serviciile postale de naţionalitate, origină, importaţie, proprietate sau punct de plecare, fie poloneze, fie că beneficiază de un tratament mai favorabil decât tratamentul naţional polonez.

Mărfurile în transit vor fi scutite de orice drepturi vamale sau de alte drepturi analoage.

Libertatea transitului se va întinde la serviciile telegrafice şi telefonice, în condiţiunile fixate prin convenţiunile prevăzute la articolul 98.

Articolul 90

Polonia îşi ia îndatorirea de a autoriza, pentru o perioadă de cincisprezece ani, exportul în Germania al produselor minelor din orice parte a Sileziei de Sus, transferate Poloniei, în virtutea Tractatului de faţă.

Aceste produse vor fi scutite de orice taxe de export sau de orice sarcini sau restricţiuni impuse exportării lor.

Se obligă de asemenea de a lua toate măsurile ce ar putea fi necesare pentru ca vânzarea făcută cumpărătorilor, în Germania, a produselor disponibile din aceste mine, să se poată face în condiţii tot atât de favorabile ca şi vânzarea produselor similare vândute, în aceleaşi împrejurări, cumpărătorilor în Polonia sau în orice altă ţară.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 91

Supuşii germani domiciliaţi pe teritoriile recunoscute ca făcând parte în mod definitiv din Polonia, vor dobândi naţionalitatea poloneză de plin drept, cu excluderea naţionalităţii germane.

Totuş, supuşii germani sau descendenţii lor cari şi-ar fi stabilit domiciliul în aceste teritorii după 1 Ianuarie 1908, nu vor putea dobândi naţionalitatea poloneză decât cu o autorizaţiune specială a Statului polonez.

În termen de doi ani, începând dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, supuşii *(ressortissants)* germani în vârstă de peste 18 ani şi domiciliaţi într'unul din teritoriile recunoscute ca făcând parte din Polonia, vor avea facultatea de a opta pentru naţionalitatea germană.

Polonezii, supuşi *(ressortissants)* germani, în vârstă de peste 18 ani şi domiciliaţi în Germania, vor avea de asemenea facultatea de a opta pentru naţionalitatea poloneză.

Opţiunea soţului va atrage după ea pe aceea a femeei, şi opţiunea părinţilor pe aceea a copiilor în vârstă mai mică de 18 ani.

Toate persoanele cari şi-au exercitat dreptul de opţiune prevăzut mai sus, vor avea facultatea ca, în cele douăsprezece luni ce vor urma, să-şi mute domiciliul în Statul în favoarea căruia vor fi optat.

Ele vor fi libere să-şi păstreze bunurile imobiliare ce posedă pe teritoriul celuilalt Stat în care îşi aveau domiciliul înaintea opţiunii lor.

Ele îşi vor putea lua bunurile mobile de orice fel, scutite de vamă, în ţara pentru care vor fi optat şi vor fi scutite în această privinţă de orice taxe sau drepturi de ieşire.

În acelaş termen, polonezii supuşi germani, aflându-se în ţară străină, numai în lipsă de vreo dispoziţiune contrară a legii străine şi dacă nu au dobândit naţionalitatea străină, vor avea dreptul de a dobândi naţionalitatea poloneză, cu excluderea naţionalităţii germane şi conformându-se dispoziţiunilor cari vor trebui luate de Statul polonez.

În partea din Silezia de Sus, supusă plebiscitului, dispoziţiunile articolului de faţă nu vor intra în vigoare decât din momentul atribuirii definitive a acestui teritoriu.

Articolul 92

Proporţiunea şi natura sarcinelor financiare ale Germaniei şi ale Prusiei, pe cari Polonia va trebui să le suporte, vor fi fixate conform articolului 254 din Partea IX (Clauze financiare) a Tractatului de faţă.

Partea din datorie care, după Comisiunea reparaţiunilor prevăzută la zisul articol, se raporta la măsurile luate de Guvernele german şi prusian, în vederea colonizării germane a Poloniei, va fi exclusă din proporţiunea pusă în sarcina acesteia.

În executarea articolului 256 al Tractatului de faţă, Comisiunea Reparaţiunilor fixând valoarea bunurilor şi proprietăţilor Imperiului sau ale Statelor germane cari trec la Polonia, împreună cu teritoriile ce-i sunt transferate, va trebui să excludă din această evaluare, clădirile, pădurile şi alte proprietăţi de Stat, cari aparţineau vechiului Regat al Poloniei.

Acestea vor fi dobândite de Polonia, libere şi degrevate de orice sarcini.

În toate teritoriile Germaniei transferate în virtutea Tractatului de faţă şi recunoscute ca făcând parte în mod definitiv din Polonia, bunurile, drepturile şi interesele supuşilor germani nu vor putea fi lichidate prin aplicarea articolului 297, de Guvernul polonez, decât potrivit dispoziţiunilor următoare:

1. Produsul lichidării va trebui plătit direct celui în drept;

2. În cazul când acesta din urmă ar stabili în faţa tribunalului arbitral mixt, prevăzut de Secţiunea VI din Partea X (Clauze economice) a Trac-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tatului de față, sau în fața unui arbitru desemnat de acest tribunal, că condițiunile vânzării sau că măsuri luate de Guvernul polonez în afară de legislația generală, au prejudiciat în mod nedrept prețul, Tribunalul sau arbitrul va avea facultatea de a acorda celui în drept o indemnizație echitabilă, care va trebui plătită de către Guvernul polonez.

Convențiuni ulterioare vor reglementa toate chestiunile cari n'ar fi reglementate prin Tractatul de față, și la cari ar putea da naștere cesiunea ziselor teritorii.

Articolul 93

Polonia consimte, primind inserțiunea într'un Tractat cu Principalele Puteri aliate și asociate, la dispozițiunile pe cari aceste Puteri le vor socoti necesare pentru a proteja în Polonia interesele locuitorilor cari se deosebesc de majoritatea populației prin rassă, limbă sau religiune.

Polonia consimte de asemenea la inserțiunea într'un Tractat cu Principalele Puteri aliate și asociate, a dispozițiunilor pe cari aceste Puteri le vor socoti necesare pentru a proteja libertatea transitului și pentru aplicarea unui regim echitabil comerțului celorlalte națiuni.

Secțiunea IX

Prusia Orientală

Articolul 94

În zona cuprinsă între fruntaria de Sud a teritoriului Prusiei Orientale, așa cum această fruntarie este determinată la articolul 28 din Partea II (Fruntariile Germaniei) a Tractatului de față, și între linia descrisă mai jos, locuitorii vor fi chemați a desemna, pe cale de sufragii, Statul căruia doresc a fi alipiți:

Hotarul de Vest și Nord al teritoriului circumscripției *(Regierungsbezirk)* Allenstein, până la întâlnirea sa cu hotarul dintre cercurile *(Kreise)* Oletsko și Angerburg; de aci, hotarul de Nord al cercului *(Kreise)* Oletsko până la întâlnirea sa cu vechea fruntarie a Prusiei Orientale.

Articolul 95

Într'un termen care nu va trece de 15 zile, socotit dela punerea în vigoare a Tractatului de față, trupele și Autoritățile germane se vor retrage din zona descrisă mai sus. Până la terminarea evacuării, ele se vor abține dela orice rechiziție în bani sau în natură și dela orice măsură care ar putea aduce vreo știrbire intereselor materiale ale țării.

La expirarea perioadei menționată mai sus, zisa zonă va fi pusă sub autoritatea unei Comisiuni internaționale de 5 membri, numiți de Principalele Puteri aliate și asociate. Această Comisiune va avea puterea generală de administrație și, în particular, va fi însărcinată de a organiza votarea și a lua toate măsurile ce va crede de cuviință pentru a asigura libertatea, sinceritatea și secretul votului. Comisiunea va avea, de asemenea, depline puteri spre a hotărî asupra tutulor chestiunilor cari vor putea lua naștere din executarea clauzelor de față. Comisiunea va lua toate dispozițiunile necesare spre a fi ajutată în exercițiul funcțiunilor sale, de asistenți aleși de ea din populația locală. Hotărîrile ei vor fi luate cu majoritate de voturi.

Dreptul de vot va fi acordat oricărei persoane, fără deosebire de sex, îndeplinind condițiunile următoare:

a) Să aibă 20 de ani împliniți la data punerii în vigoare a Tractatului de față;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

b) Să fie născut în zona supusă plebiscitului sau să-şi aibă acolo domiciliul sau reşedinţa obişnuită, dela o dată ce se va fixa de Comisiune.

Fiecare va vota în comuna unde îşi are domiciliul, sau în care este născut, dacă nu-şi are domiciliul sau reşedinţa în zisa zonă.

Rezultatul votului va fi hotărît pe comune *(Gemeinde)* după majoritatea voturilor din fiecare comună.

La închiderea scrutinului, numărul voturilor din fiecare comună va fi comunicat de Comisiune Principalelor Puteri aliate şi asociate, împreună cu un raport amănunţit asupra operaţiunilor votării şi cu o propunere asupra traseului care ar trebui adoptat ca fruntarie a Prusiei Orientale în această regiune, ţinându-se seamă de dorinţa locuitorilor exprimată prin vot, precum şi de situaţiunea geografică şi economică a localităţilor. Principalele Puteri aliate şi asociate vor determina atunci fruntaria dintre Prusia Orientală şi Polonia în această regiune.

Dacă traseul hotărît de Principalele Puteri aliate şi asociate este astfel încât exclude din Prusia Orientală o parte oarecare din terenul delimitat la articolul 94, renunţarea Germaniei la drepturile ei în favoarea Poloniei, după cum se prevede la articolul 87 de mai sus, se va întinde şi la teritoriile astfel excluse.

Îndată ce linia va fi fost fixată de Principalele Puteri aliate şi asociate, Comisiunea internaţională va notifica autorităţilor administrative ale Prusiei Orientale, că urmează să reia administraţia teritoriului situat la Nord de linia astfel fixată, ceeace ele vor trebui să facă în cursul lunei ce va urma acestei notificări şi în modul prescris de Comisiune. În acelaş termen şi modul prescris de Comisiune, Guvernul polonez va trebui să îngrijească de administraţia teritoriului situat la Sud de linia fixată. Îndată ce administraţia ţării va fi fost astfel asigurată de autorităţile respective ale Prusiei Orientale şi ale Poloniei, puterile Comisiunii internaţionale vor lua sfârşit.

Cheltuielile Comisiunii, atât cele pentru funcţionarea ei, cât şi cele pentru administraţia zonei, vor fi percepute din veniturile locale; surplusul va cădea în sarcina Prusiei Orientale, într'o proporţie care va fi fixată de Principalele Puteri aliate şi asociate.

Articolul 96

Într'o zonă cuprinzând cercurile *(Kreise)* Stuhm şi Rosenberg şi partea din cercul Marienburg ce se află la Est de Nogat şi aceea din cercul Marienwerder, ce se află la Est de Vistula, locuitorii vor fi chemaţi să arate, printr'un vot ce se va emite în fiecare comună *(Gemeinde)*, dacă ei doresc ca diversele comune situate pe acest teritoriu să aparţină Poloniei sau Prusiei Orientale.

Articolul 97

Într'un termen care nu va trece de 15 zile socotite dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, trupele şi autorităţile germane se vor retrage din zona descrisă la articolul 96; până ce se va sfârşi evacuarea, ele se vor abţine dela orice rechiziţie în bani sau în natură şi dela orice măsură care ar putea aduce vreo ştirbire intereselor materiale ale ţării.

La expirarea perioadei sus menţionate, zisa zonă va fi pusă sub autoritatea unei Comisiuni internaţionale de 5 membrii numiţi de Principalele Puteri aliate sau asociate. Această comisiune, însoţită la nevoie de forţele necesare, va avea puterea generală de administraţie şi va fi însărcinată în special să îngrijească de organizarea votării şi să ia toate măsurile ce va crede de cuviinţă spre a asigura libertatea, sinceritatea şi secretul votului; ea se va conforma, pe cât va fi cu putinţă, dispoziţiunilor Tractatului de faţă, în privinţa plebiscitului în zona Allenstein; hotărîrile sale vor fi luate cu majoritate de voturi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cheltuielile Comisiunii, atât pentru funcţionarea ei, cât şi pentru administraţia zonei, se vor percepe din veniturile locale.

La închiderea scrutinului, numărul voturilor din fiecare comună va fi comunicat de Comisiune Principalelor Puteri aliate şi asociate, împreună cu un raport amănunţit asupra operaţiunilor votării şi cu o propunere asupra traseului, care ar trebui adoptat ca fruntarie a Prusiei Orientale în această regiune, ţinându-se seamă de dorinţa locuitorilor exprimată prin vot, precum şi de situaţiunea geografică şi economică a localităţilor. Principalele Puteri aliate şi asociate vor determina fruntaria între Prusia Orientală şi Polonia în această regiune, lăsând în orice caz Poloniei, pentru întreaga secţiune a fruntariei dealungul Vistulei, controlul deplin şi întreg al fluviului inclusiv malul său Est, pe distanţa ce va putea fi necesară reglementării şi ameliorării sale. Germania îşi ia îndatorirea ca nici o fortificaţie să nu fie stabilită la nici o epocă pe nici o porţiune din zisul teritoriu rămas german.

Principalele Puteri aliate şi asociate vor formula totodată o reglementare asigurând în condiţii echitabile accesul şi folosinţa Vistulei locuitorilor Prusiei Orientale, fie pentru ei înşişi, fie pentru mărfurile sau pentru vapoarele lor, după cum va fi mai favorabil intereselor lor.

Fixarea fruntariei şi reglementările prevăzute mai sus vor fi obligatorii pentru toate părţile interesate.

Îndată ce administraţia ţării va fi fost luată de autorităţile respective ale Prusiei Orientale şi ale Poloniei, puterile Comisiunii vor lua sfârşit.

Articolul 98

Germania şi Polonia vor încheia, în anul ce va urma punerii în vigoare a Tractatului de faţă, convenţiuni al căror cuprins, în caz de contestaţiune, va fi stabilit de Consiliul Societăţii Naţiunilor, în scopul de a asigura, de o parte Germaniei înlesniri complete şi apropiate spre a comunica, prin cale ferată, prin telegraf şi prin telefon cu restul Germaniei şi Prusiei Orientale prin teritoriul polonez, şi de altă parte Poloniei aceleaşi înlesniri pentru comunicaţiile sale cu oraşul liber Dantzig, prin teritoriul german, care s'ar putea găsi pe malul drept al Vistulei, între Polonia şi oraşul liber Dantzig.

Secţiunea X

Memel

Articolul 99

Germania renunţă, în favoarea Principalelor Puteri aliate şi asociate, la toate drepturile şi titlurile asupra teritoriilor cuprinse între Marea Baltică, fruntaria Nord-Est a Prusiei Orientale, descrisă la articolul 28 din Partea II (Fruntariile Germaniei) a Tractatului de faţă şi între vechile fruntarii dintre Germania şi Rusia.

Germania îşi ia îndatorirea de a recunoaşte dispoziţiunile pe cari Principalele Puteri aliate şi asociate le vor lua cu privire la aceste teritorii, în special în ce priveşte naţionalitatea locuitorilor.

Secţiunea XI

Oraşul liber Dantzig

Articolul 100

Germania renunţă, în favoarea Principalelor Puteri aliate şi asociate, la toate drepturile şi titlurile asupra teritoriului cuprins în limitele de mai jos:

dela Marea Baltică, către Sud şi până la punctul de întâlnire al şenalurilor de navigaţiune principale ale Nogatei şi Vistulei (W e i c h s e l);

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fruntaria Prusiei Orientale astfel precum este descrisă in articolul 28 al Părţii a II-a (Fruntariile Germaniei) a prezentului Tractat;

de acolo, şenalul de navigaţiune principal al Vistulei, la vale, şi până la un punct situat la aproximativ 6 kilometri 5 la Nordul podului de la Dirschau;

de acolo, către Nord-Vest şi până la cota 5, situată la 1 kilometru 5 la Sud-Est de biserica din Güttland.

o linie de determinat pe teren;

de acolo, către Vest şi până la eşindul format de limita cercului Berent, la 8 kilometri 5 la Nord-Est de Schöneck;

o linie de determinat pe teren, trecând între Mühlbanz, la Sud, şi Rambeltsch, la Nord;

de acolo, către Vest, limita cercului Berent, până la intrândul ce formează la 6 kilometri la Nord-Nord-Vest de Schöneck;

de acolo şi până la un punct situat pe linia mediană a lui Lonkener See:

o linie de determinat pe teren, trecând la Nord de Neu Fietz şi Schatarpi şi la Sud de Bärenhütte şi Lonken;

de acolo, linia mediană a lui Lonkener See, până la extremitatea sa de Nord;

de acolo şi până la extremitatea de Sud a lui Pollenziner-See:

o linie de determinat pe teren;

de acolo, linia mediană a lui Pollenziner See până la extremitatea sa de Nord;

de acolo, spre Nord-Est şi până la punctul situat la aproape 1 kilometru la Sud de biserica din Koliebken, unde calea ferată Dantzig-Neustadt trece peste un pârâu:

o linie de determinat pe teren trecând la Sud-Est de Kamehlen, Krissau, Fidlin, Sulmin (Richthof), Mattern, Schäferei, şi la Nord-Vest de Neuendorf, Marschau, Czapielken, Hoch, şi Klein-Kelpin, Pulvermühl, Renneberg şi oraşele Oliva şi Zoppot;

de acolo cursul pârâului menţionat mai sus până la Marea Baltică.

Fruntariile descrise mai sus sunt trasate pe o hartă germană, având scara 1/100 000, anexată la prezentul Tractat sub No. 3.

Articolul 101

O Comisie, compusă din trei membri, având un Înalt Comisar, ca preşedinte, numiţi de Principalele Puteri aliate şi asociate, dintr'un membru numit de Germania şi unul de Polonia, va fi constituită în cele 15 zile ce vor urma după punerea în vigoare a prezentului Tractat, pentru a fixa la faţa locului linia-fruntarie a teritoriului sus menţionat, ţinînd seamă pe cât va fi posibil de hotarele comunale existente.

Articolul 102

Principalele Puteri aliate şi asociate se obligă să constituie oraşul Dantzig, ca oraş liber, împreună cu teritoriul arătat la articolul 100. Acest oraş va fi pus sub protecţia Societăţii Naţiunilor.

Articolul 103

Felul de constituire *(constitution)* a oraşului liber Dantzig va fi elaborat de reprezentanţii desemnaţi ai oraşului liber, de acord cu un Înalt Comisar al Societăţii Naţiunilor. El va fi pus sub garanţia Societăţii Naţiunilor.

Înaltul Comisar va fi de asemenea însărcinat să hotărască, în primă instanţă, asupra tutulor contestaţiunilor ce s'ar ivi intre Polonia şi Oraşul

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

liber în privinţa prezentului Tractat sau a învoirilor şi acordurilor complimentare.

Înaltul Comisar îşi va avea reşedinţa la Dantzig.

Articolul 104

O convenţie, ai cărei termeni Principalele Puteri aliate şi asociate se obligă să-i fixeze şi care va intra în vigoare odată cu constituirea Oraşului liber Dantzig, va interveni între Guvernul polonez şi zisul Oraş liber în scopul:

1. De a aşeza Oraşul liber Dantzig înăuntrul limitelor fruntariei vamale a Poloniei şi de a stabili o zonă liberă în port;

2. De a asigura Poloniei, fără nici o restricţie, liberul uz şi serviciul căilor pe apă, al dockurilor, basinurilor, cheurilor şi al altor lucrări depe teritoriul Oraşului liber necesare importaţiunilor şi exportaţiunilor Poloniei;

3. De a asigura Poloniei controlul şi administraţia Vistulei şi a întregei reţele ferate, în limitele Oraşului liber, afară de tramvaie şi celelalte căi ferate ce servesc mai cu seamă la trebuinţele Oraşului liber, precum şi controlul şi administraţia comunicaţiunilor poştale, telegrafice şi telefonice dintre Polonia şi portul Dantzig;

4. De a asigura Poloniei dreptul de a desvolta şi de a îmbunătăţi căile pe apă, dockurile, basinurile, cheurile, căile ferate şi celelalte lucrări şi mijloace de comunicaţie arătate mai sus şi de a închiria sau cumpăra în condiţiuni potrivite terenurile şi celelalte proprietăţi necesare în acest scop;

5. De a lua măsuri ca în Oraşul liber Dantzig nici o deosebire să nu fie făcută în paguba naţionalilor polonezi şi a altor persoane de origină sau limbă poloneză;

6. De a face să se asigure de Guvernul polonez conducerea Afacerilor externe ale Oraşului liber Dantzig, precum şi protecţiunea naţionalilor săi în ţările străine.

Articolul 105

Din momentul punerii în vigoare a prezentului Tractat, supuşii *(ressortissants)* germani domiciliaţi în teritoriul descris la articolul 100 vor pierde, *ipso facto*, naţionalitatea germană, în scopul de a deveni naţionali ai Oraşului liber Dantzig.

Articolul 106

În timpul celor doi ani dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, supuşii germani în etate de mai mult de 18 ani şi domiciliaţi în teritoriul descris la articolul 100, vor avea facultatea de a opta pentru naţionalitatea germană.

Opţiunea soţului va atrage după sine pe aceea a soţiei, şi opţiunea părinţilor va atrage după sine pe aceea a copiilor lor în etate de mai puţin de 18 ani.

Persoanele cari au exercitat dreptul de opţiune, prevăzut mai sus, vor trebui, în cele douăsprezece luni ce vor urma, să-şi mute domiciliul lor în Germania.

Ele vor fi libere să-şi păstreze bunurile imobile pe cari le posedă pe teritoriul Oraşului liber Dantzig. Ele vor putea transporta bunurile lor mobile de orice natură. Nu li se va impune în această privinţă nici o taxă de ieşire sau de intrare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 107

Toate bunurile aparţinând Imperiului sau Statelor germane şi situate pe teritoriul Oraşului liber Dantzig, vor fi transferate Principalelor Puteri aliate şi asociate pentru a fi retrocedate de ele Oraşului liber sau Statului polonez, după cum vor socoti că este mai echitabil.

Articolul 108

Proporţia şi natura sarcinelor financiare ale Germaniei şi ale Prusiei pe cari Oraşul liber va avea să le suporte vor fi fixate, conform articolului 254 dela Partea IX (Clauze financiare) a prezentului Tractat.

Stipulaţiuni ulterioare vor rezolva orice alte chestiuni putând să rezulte din cesiunea teritoriului arătat la articolul 100.

Secţiunea XII

Slesvig

Articolul 109

Fruntaria dintre Germania şi Danemarca va fi fixată conform aspiraţiunilor populaţiunilor.

În acest scop populaţiunile cari locuesc pe teritoriile fostului Imperiu German, situate la Nord de o linie orientală spre Est-Vest (însemnată printr'o linie cafenie (bistre) pe harta No. 4, anexată la prezentul Tractat):

plecând dela Marea Baltică la aproape 13 kilometri Est-Nord-Est de Flensburg,

îndreptându-se

către Sud-Vest trecând la Sud-Est de: Sygum, Ringsberg, Munkbrarup, Adelby, Tastrup, Jarplund, Oversee, şi la Nord-Vest de: Langballigholz, Landballig, Bönstrup, Rüllschau, Weseby, Kleinwolstrup, Gross-Solt,

apoi spre Vest trecând la Sud de Frörup şi la Nord de Wanderup.

apoi spre Sud-Est de Oxlund, Stieglund şi Ostenau, şi la Nord-Vest de satele depe calea Wanderup-Kollund,

apoi spre Nord-Vest trecând la Sud-Vest de Löwenstedt, Joldelund, Goldelund, şi la Nord-Est de Kolkerheide şi Högel, până la cotul lui Soholmer Au, la aproape un kilometru la Est de Soholm, unde întâlneşte hotarul Sud al cercului *(Kreis)* Tondern,

urmând acest hotar până la Marea Nordului,

trecând la Sud de insulele Fohr şi Amrum şi la Nord de insulele Oland şi Langeness,

vor fi chemate să se pronunţe printr'un vot, la care se va proceda în condiţiunile următoare:

1. Din momentul punerii în vigoare a prezentului Tractat, şi într'un termen care nu va depăşi zece zile, trupele şi autorităţile germane (inclusiv Oberpräsidenten, Regierungs-präsidenten, Landräthe Amtsvorsteher, Oberbürgermeister) vor trebui să evacueze zona coprinsă la Nord de linia fixată mai sus.

În acelaş termen, consiliile de lucrători şi soldaţi constituite în această zonă vor fi desfiinţate; membrii lor, originari dintr'o altă regiune şi cari vor exercita funcţiunilor lor la data punerii în vigoare a prezentului Tractat, sau cari le vor fi părăsit dela 1 Martie 1919, vor fi de asemenea evacuaţi.

Zisa zonă va fi imediat pusă sub autoritatea unei Comisiuni internaţionale compusă din cinci membri, dintre cari trei vor fi desemnaţi de Principalele Puteri aliate şi asociate; Guvernul norvegian şi Guvernul suedez vor fi rugate

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

să desemneze fiecare câte un membru; dacă nu vor face aceasta, aceşti doi membri vor fi aleşi de Principalele Puteri aliate şi asociate.

Comisiunea ajutată, în mod eventual, de forţele necesare, va avea o putere generală de administraţie. Ea va trebui mai cu seamă să ia măsuri, fără întârziere, pentru înlocuirea autorităţilor germane evacuate şi la nevoie să dea ea însăşi ordin de evacuare şi să procedeze la înlocuirea autorităţilor locale. Va lua toate măsurile ce va socoti necesare ca să asigure libertatea, sinceritatea şi secretul votului. Va fi asistată de Consilieri tehnici germani şi danezi, aleşi de ea din populaţia locală. Deciziunile ei vor fi luate cu majoritate de voturi.

Jumătate din cheltuelile Comisiunii şi a celor ocazionate de plebiscit va fi suportată de Germania.

2. Dreptul de sufragiu va fi acordat la orice persoane, fără deosebire de sex, cari vor îndeplini următoarele condiţiuni:

a) Să aibă douăzeci de ani împliniţi, la data punerii în vigoare a prezentului Tractat;

b) Să fie născut în zona supusă plebiscitului, sau să fie domiciliat acolo încă înainte de 1 Ianuarie 1900, sau să fi fost expulzat de autorităţile germane fără să'şi fi păstrat acolo domiciliul.

Fiecare va vota în comuna în care este domiciliat sau din care este originar.

Militarii, ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii armatei germane, cari sunt originari din zona Slesvigului supusă plebiscitului, vor trebui să fie puşi în măsură de a se duce la locul de unde sunt originari, pentru a participa la vot;

3. În secţiunea zonei evacuate coprinse la Nord de o linie orientată Est-Vest (reprezentată printr'o linie roşie pe harta No. 4, anexată la prezentul Tractat):

trecând la sud de insula Alsen şi urmând linia mediană a fjordului Flensburg.

părăsind fjordul la un punct situat la aproape 6 kilometri la Nord de Flensburg, şi urmând în sus cursul râului, care trece la Kupfermühle, până la un punct situat la Nord de Niehuus, trecând la Nord de Pattburg şi Ellund şi la Sud de Froslee pentru a atinge limita Est a cercului *(Kreis)* Tondern, la punctul său de întâlnire cu hotarul dintre vechile jurisdicţiuni Slogs şi Kjaer (Slogs Herred şi Kjaer Herred),

urmând acest ultim hotar până la Scheidebek,

urmând la vale cursul lui Scheidebek (Alte Au), apoi dela Suder Au şi dela Wied Au până la cotul dinspre Nord al acestuia din urmă, situat la aproape 1 500 metri la Vest de Ruttebüll,

îndreptîndu-se către Vest-Nord-Vest pentru a ajunge la Marea Nordului la Nord de Sieltoft,

de acolo, trecând la Nord, de insula Sylt,

se va proceda la votul mai sus hotărît după trei săptămîni, cel mai târziu, dela evacuarea ţării de către trupele şi autorităţile germane.

Rezultatul votului va fi determinat prin majoritatea voturilor întrunite în această secţiune. Acest rezultat va fi imediat adus de către Comisiune la cunoştinţa Principalelor Puteri aliate şi asociate şi totodată proclamat.

Dacă votul este în favoarea reintegrării acestui teritoriu la regatul Danemarcei, Guvernul danez, după ce se va fi înţeles cu Comisiunea, va avea facultatea de a-l ocupa cu autorităţile sale militare şi administrative imediat după această proclamaţie.

4. În secţiunea zonei evacuate situată la Sud de secţiunea precedentă şi la Nord de linia care pleacă dela Marea Baltică, la 13 kilometri de Flensburg, pentru a ajunge la Nord de insulele Oland şi Langeness, se va proceda la vot

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

în timp de cinci săptămâni, cel mai târziu, după ce plebiscitul va fi avut loc în prima secțiune.

Rezultatul votului va fi determinat de comune (Gemeinde), după majoritatea de voturi întrunită în fiecare comună.

Articolul 110

Până la precizarea ei pe teren, o linie fruntarie va fi fixată de către Principalele Puteri aliate și asociate, după un traseu bazat pe rezultatul voturilor și propus de Comisiunea internațională și ținându-se seamă de condițiunile geografice și economice particulare diverselor localități.

Din acest moment, Guvernul danez va putea ocupa aceste teritorii de către autoritățile civile și militare daneze și Guvernul german va putea reintegra, până la zisa linie-fruntarie, autoritățile civile și militare germane pe cari le evacuase.

Germania declară că renunță definitiv în favoarea Principalelor Puteri aliate și asociate, la orice drept de suveranitate asupra teritoriilor Slesvigului situate la Nord de linia-fruntarie, fixată după cum s'a arătat mai sus. Principalele Puteri aliate și asociate vor preda Danemarcei zisele teritorii.

Articolul 111

O Comisiune compusă din șapte membri, dintre cari cinci vor fi numiți de Principalele Puteri aliate și asociate, unul de Danemarca și unul de Germania, va fi înființată în cele cincisprezece zile dela cunoașterea rezultatului definitiv al votului pentru a fixa la fața locului traseul liniei de fruntarie.

Deciziunile vor fi luate cu majoritate de voturi și vor fi obligatorii pentru părțile interesate.

Articolul 112

Indigenatul (dreptul de cetățenie) danez va fi dobândit de plin drept, cu excluderea naționalității germane, de toți locuitorii teritoriului retrocedat Danemarcei.

Totuș, persoanele cari s'ar fi stabilit pe acest teritoriu după 1 Octomvrie 1918, nu vor putea dobândi indigenatul danez decât în urma autorizării Guvernului danez.

Articolul 113

Într'un timp de doi ani, cu începere din ziua când suveranitatea asupra totalității sau asupra unei părți din teritoriile supuse plebiscitului, se va fi redat Danemarcei:

Orice persoană, în vârstă de peste 18 ani, născută în teritoriile retrocedate Danemarcei, nedomiciliată în această regiune și fiind de naționalitate germană, va avea facultatea de a opta pentru Danemarca;

Orice persoană, mai în vârstă de 18 ani, domiciliată pe teritoriile retrocedate Danemarcei, va avea facultatea să opteze pentru Germania.

Opțiunea soțului va atrage după sine pe aceea a soției și opțiunea părinților va atrage după sine pe aceea a copiilor lor în vârstă mai mică de 18 ani.

Persoanele cari au exercitat dreptul de opțiune sus amintit vor trebui, în cursul celor douăsprezece luni ce vor urma, să-și mute domiciliul lor în Statul în favoarea căruia au optat.

Ele vor fi libere de a păstra bunurile imobile ce stăpânesc pe teritoriul celuilalt Stat, unde ar fi avut domiciliul lor înainte de opțiune.

Ele vor putea transporta bunurile lor mobile de orice natură. Pentru aceasta nu vor fi impuse cu nici o taxă fie de ieșire, fie de intrare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 114

Proporţia şi natura sarcinelor financiare sau altele ale Germaniei sau ale Prusiei, ce Danemarca va avea de suportat, vor fi stabilite conform articolului 254 din Partea IX (Clauze financiare) din prezentul Tractat.

Stipulaţiunile deosebite vor hotărî asupra oricăror alte chestiuni isvorând din retrocedarea ce se va face Danemarcei a întregului sau a unei părţi din teritoriul a cărei cedare îi fusese impusă prin Tractatul dela 30 Octomvrie 1864.

Secţiunea XIII

Heligoland

Articolul 115

Fortificaţiunile, stabilimentele militare, porturile din insulele Heligoland şi Dune vor fi distruse, sub controlul Principalelor Guverne aliate, prin îngrijirea şi pe cheltueala Guvernului German, în termenul ce va fi hotărît de zisele Guverne.

Prin „porturi" va trebui să se înţeleagă digul Nord-Est, zidul dela Vest, digurile exterioare şi interioare pentru spargerea valurilor, terenurilor câştigate asupra mărei în interiorul acestor diguri, precum şi toate lucrările, fortificaţiile şi construcţiile de ordin naval şi militar, terminate sau în curs, în interiorul liniilor cari unesc poziţiunile indicate aci mai jos, trecute pe harta No. 126 a Amiralităţii britanice din 19 Aprilie 1918:

a) latitudine, 54° 10' 49" N.; longitudine, 7° 53' 39" E.;
b) latitudine, 54° 10' 35" N.; longitudine, 7° 54' 18" E.;
c) latitudine, 54° 10' 14" N.; longitudine, 7° 54' 00" E.;
d) latitudine, 54° 10' 17" N.; longitudine, 7° 53' 37" E.;
e) latitudine, 54° 10' 44" N.; longitudine, 7° 53' 26" E.;

Germania nu va putea să reconstruească nici fortificaţiunile, nici stabilimentele militare, nici porturile de mai sus, nici vreo lucrare analogă.

Secţiunea XIV

Rusia şi Statele ruse

Articolul 116

Germania recunoaşte şi-şi ia îndatorirea să respecte, ca permanentă şi inalienabilă, independenţa tuturor teritoriilor cari făceau parte din vechiul Imperiu al Rusiei la 1 August 1914.

Conform dispoziţiunilor cuprinse în articolele 259 şi 292 din Părţile IX (Clauze financiare) şi X (Clauze economice) din prezentul Tractat, Germania recunoaşte, în mod definitiv, anularea Tractatelor dela Brest-Litovsk, precum şi a tutulor celorlalte tractate, acorduri sau convenţiuni făcute de ea cu Guvernul Maximalist în Rusia.

Puterile aliate şi asociate rezervă Rusiei în mod hotărît drepturile ca să obţină dela Germania orice restituiri şi reparaţiuni bazate pe principiile prezentului Tractat.

Articolul 117

Germania îşi ia îndatorirea să recunoască deplina valoare a oricăror tractate sau învoiri pe cari Puterile aliate şi asociate le vor încheia cu Statele, cari s'au constituit sau se vor constitui în întregul sau în parte din teritoriile vechiului Imperiu al Rusiei, astfel cum el exista la 1 August 1914, şi a recunoaşte hotarele acestor State, astfel după cum vor fi fixate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Partea IV

DREPTURILE ŞI INTERESELE GERMANILOR ÎN AFARĂ DIN GERMANIA

Articolul 118

În ceeace priveşte teritoriile situate în afară de hotarele sale în Europa, astfel cum ele sunt stabilite prin prezentul Tractat, Germania renunţă la toate drepturile, titlurile sau privilegiile sale, de orice natură, asupra sau cu privire la oricari teritorii ce-i aparţin, sau aparţin aliaţilor ei, precum şi la orice drepturi, titluri sau privilegii de orice fel, cari ar fi putut să le aibă faţă de Puterile aliate şi asociate.

Germania îşi ia încă de pe acum îndatorirea de a recunoaşte şi a accepta măsurile cari sunt sau vor fi luate de Principalele Puteri aliate şi asociate de acord, dacă va fi cazul, ca terţele Puteri, în scopul de a reglementa consecinţele dispoziţiunii precedente.

În mod special, Germania declară că primeşte stipulaţiunile articolelor de mai jos, privitoare la anumite chestiuni particulare.

Secţiunea I

Coloniile germane

Articolul 119

Germania renunţă, în favoarea Principalelor Puteri aliate şi asociate, la toate drepturile şi titlurile sale asupra posesiunilor de peste mare.

Articolul 120

Toate drepturile mobiliare sau imobiliare cari aparţin în aceste teritorii Imperiului german sau oricărui Stat german, vor trece asupra Guvernului care exercită autoritatea peste aceste teritorii, în condiţiunile stabilite în articolul 257 din Partea IX (Clauze financiare) din prezentul Tractat. Dacă s'ar ridica contestaţiuni asupra naturei acestor drepturi, ele vor fi judecate în mod suveran de tribunalele locale.

Articolul 121

Dispoziţiunile din Secţiunile I şi IV din Partea X (Clauze economice) din prezentul Tractat vor fi aplicabile, în ceeace priveşte aceste teritorii, oricare ar fi forma de guvernământ adoptată pentru aceste teritorii.

Articolul 122

Guvernul care va exercita autoritatea asupra acestor teritorii, va putea lua dispoziţiunile ce va socoti necesare, în ceea ce priveşte repatriarea naţionalilor germani cari se găsesc acolo şi condiţiunile în cari supuşii germani de origină europeană vor fi sau nu autorizaţi de a avea reşedinţă acolo, de a poseda bunuri, de a face comerţ sau de a exercita o profesiune în acele ţinuturi.

Articolul 123

Dispoziţiunile articolului 260 din Partea IX (Clauze financiare) din prezentul Tractat se vor aplica la convenţiunile încheiate cu naţionalii germani pentru executarea sau exploatarea lucrărilor publice în posesiunile germane de peste mare, precum şi la subconcesiunile sau contractele încheiate cu zişii naţionali rezultând din acele convenţiuni.

Articolul 124

În conformitate cu evaluarea ce va fi prezentată de Guvernul francez şi aprobată de Comisiunea reparaţiunilor, Germania ia asupra sa reparaţiunea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pagubelor suferite de supuşii francezi în colonia Camerunului sau în zona de fruntarie din cauza actelor săvârşite de autorităţile civile şi militare germane şi de particularii germani în cursul perioadei dela 1 Ianuarie 1900 şi până la 1 August 1914.

Articolul 125

Germania renunţă la toate drepturile rezultând din convenţiunile şi învoirile încheiate cu Franţa la 4 Noemvrie 1911 şi la 28 Septemvrie 1912, referitoare la Africa equatorială. Ea se obligă a vărsa Guvernului francez, după evaluarea ce va fi prezentată de acest guvern şi aprobată de Comisiunea reparaţiunilor, toate garanţiile, deschiderile de conturi, avansurile, etc., realizate în virtutea acestor acte în folosul Germaniei.

Articolul 126

Germania se obligă a recunoaşte şi a primi convenţiile încheiate sau cari se vor încheia de către Puterile aliate şi asociate sau unele dintre ele cu oricare altă Putere, privitoare la comerţul de arme şi de spirtoase, precum şi la celelalte materii ce au format obiectul Actelor generale dela Berlin din 26 Fevruarie 1885 şi dela Bruxelles din 2 Iulie 1890 şi a convenţiunilor ce le-au complectat sau modificat.

Articolul 127

Indigenii locuitori ai vechilor posesiuni germane de peste mări vor avea dreptul la protecţiunea diplomatică a Guvernului ce va exercita autoritatea asupra acestor teritorii.

Secţiunea II

China

Articolul 128

Germania renunţă în favoarea Chinei la toate privilegiile şi avantajele rezultînd din dispoziţiunile Protocolului final semnat la Peking la 7 Septemvrie 1901, cuprinzând şi toate anexele, notele şi documentele complimentare. Ea renunţă, de asemenea, în virtutea zisului Protocol în folosul Chinei, la orice reclamaţiune de indemnizare posterioară lui 14 Martie 1917.

Articolul 129

Dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Înaltele Părţi contractante vor aplica, fiecare în ceeace o priveşte:

1. Convenţiunea din 29 August 1902, privitoare la noile tarife vamale chineze;

2. Convenţiunea din 27 Septembrie 1905, privitoare la Whang-Poo şi convenţiunea provizorie complimentară din 4 Aprilie 1912.

Cu toate acestea, China nu va mai fi ţinută să acorde Germaniei avantajele sau privilegiile pe cari ea i le-a consimţit prin aceste convenţiuni.

Articolul 130

Sub rezerva dispoziţiunilor secţiunii VIII a părţii de faţă, Germania cedează Chinei toate clădirile, cheiurile şi pontoanele, cazărmile, forturile, armele şi muniţiunile de răsboi, vasele de orice fel, instalaţiunile de telegrafie fără fir şi alte proprietăţi publice, aparţinând Guvernului german, cari sunt situate sau cari s'ar putea găsi în concesiunile germane la Tien-Tsin şi la Han-Kèu sau în celelalte ţinuturi ale teritoriului chinezesc.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Se înţelege totuş, că clădirile întrebuinţate ca reşedinţe sau biurouri diplomatice sau consulare nu sunt cuprinse în cesiunea de mai sus; în afară de acestea, nici o măsură nu va fi luată de către Guvernul chinez pentru a dispune de proprietăţile publice private germane situate la Peking în cartierul zis al legaţiunilor, fără consimţământul Reprezentanţilor diplomatici ai Puterilor cari, la punerea în vigoare a prezentului Tractat, rămân ca Părţi ale Protocolului final din 7 Septemvrie 1901.

Articolul 131

Germania se obligă a înapoia Chinei, într'un termen de 12 luni, cu începere dela data punerii în vigoare a Tractatului de faţă, toate instrumentele astronomice pe cari trupele sale le-au ridicat din China în 1900—1901. Germania se mai obligă să plătească toate cheltuielile ce ar putea rezulta cu ocaziunea acestei restituiri, inclusiv cheltuielile pentru a le demonta, împacheta, transporta, reinstala la Peking şi pentru a acoperi asigurările.

Articolul 132

Germania primeşte abrogarea contractelor obţinute dela Guvernul chinez, în virtutea cărora stăpâneşte actualmente concesiunile germane din Han-Kèu şi din Tien-Tsin.

China, pusă din nou în posesiunea deplinului exerciţiu al drepturilor sale suverane asupra ziselor teritorii, declară că le va pune la dispoziţie pentru a fi utilizate ca reşedinţă internaţională şi pentru comerţ. Ea declară că abrogarea contractelor, în virtutea cărora aceste concesiuni sunt actualmente deţinute, nu trebuie să atingă drepturile de proprietate ale supuşilor Puterilor aliate şi asociate, deţinători de loturi în aceste concesiuni.

Articolul 133

Germania renunţă la orice reclamaţiune contra Guvernului chinez sau contra oricărui Guvern aliat sau asociat în ceeace priveşte internarea în China a supuşilor germani şi repatrierea lor. Ea renunţă, de asemenea, la orice reclamaţiune în ceeace priveşte sechestrarea vaselor germane în China, lichidarea; punerea sub sechestru, dispunerea sau luarea în stăpânire a proprietăţilor, drepturilor şi intereselor germane în această ţară, dela 14 August 1917 încoace. Această dispoziţiune nu va atinge totuş drepturile părţilor interesate în produsele nici uneia din aceste lichidări, aceste drepturi fiind regulate prin dispoziţiunile Părţii X (Clauze economice) a Tractatului de faţă.

Articolul 134

Germania renunţă în folosul Guvernului Maiestăţii Sale Britanice la bunurile Statului german în concesiunea britanică Shameen, la Canton.

Ea renunţă deopotrivă în folosul Guvernelor francez şi chinez, la proprietatea şcoalei germane situată pe concesiunea franceză Shanghaï.

Secţiunea III

Siam

Articolul 135

Germania recunoaşte ca fiind caduce, de la 22 Iulie 1917, toate tractatele, convenţiunile sau acordurile încheiate de ea cu Siamul, împreună cu drepturile, titlurile sau privilegiile ce ar putea rezulta din ele, inclusiv orice drept de jurisdicţiune consulară în Siam.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 136

Toate bunurile şi proprietăţile Imperiului sau ale Statelor germane în Siam, cu excepţia clădirilor întrebuinţate ca reşedinţe sau biuroruri diplomatice sau consulare, revine de plin drept Guvernului siamez fără indemnizare.

Bunurile, proprietăţile şi drepturile private ale supuşilor germani în Siam vor fi tratate conform cu stipulaţiunile Părţii X (Clauze economice) ale Tractatului de faţă.

Articolul 137

Germania renunţă la orice reclamaţiune, pentru ea şi pentru naţionalii ei, contra Guvernului Siamez, privitoare la sechestrarea vaselor germane, la lichidarea bunurilor germane şi la internarea supuşilor germani în Siam. Această dispoziţiune nu trebuie să atingă drepturile părţilor interesate asupra produsului nici uneia din aceste lichidări, drepturile acestea fiind regulate de dispoziţiunile Părţii X (Clauze economice) ale Tractatului de faţă.

Secţiunea IV

Liberia

Articolul 138

Germania renunţă la toate drepturile şi privilegiile ce rezultă din convenţiunile din 1911 şi 1912 referitoare la Liberia, şi în special la dreptul de a numi un german ca incassator al vămilor în Liberia.

Ea mai declară că renunţă la orice cerere de a participa, în orice chip ar fi, la măsurile cari ar putea fi adoptate pentru reconstituirea Liberiei.

Articolul 139

Germania recunoaşte ca fiind caduce, dela data de 4 august 1917, toate tractatele şi convenţiunile încheiate de ea cu Liberia.

Articolul 140

Bunurile, drepturile şi interesele ce aparţin în Liberia Germanilor, vor fi regulate conform cu Partea X (Clauze economice) a Tractatului de faţă.

Secţiunea V

Maroc

Articolul 141

Germania renunţă la toate drepturile, titlurile sau privilegiile ce rezultă in folosul ei, din actul general dela Algesiras din 7 Aprilie 1906, din Acordurile franco-germane din 9 Fevruarie 1909 şi din 4 Noemvrie 1911. Toate tractatele, acordurile, convenţiunile sau contractele încheiate de ea cu Imperiul şerifian sunt considerate ca abrogate, cu începere dela 3 August 1914.

În orice caz Germania nu va putea trage foloase din aceste acte şi ea îşi ia îndatorirea să nu intervie, în nici un chip, în negocierile cari vor putea avea loc între Franţa şi celelalte Puteri cu privire la Maroc.

Articolul 142

Germania declară că primeşte toate consecinţele stabilirii protectoratului Franţei în Maroc recunoscut de ea şi renunţă la regimul capitulaţiunilor în Maroc.

Această renunţare îşi va produce efectul cu începere dela 3 August 1914.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 143

Guvernul şerifian va avea o întreagă libertate de acţiune pentru a regula statutul şi condiţiunile stabilirii supuşilor germani în Maroc.

Protejaţii germani, embaticarii *(censaux)* şi asociaţii agricoli germani, vor fi consideraţi că au încetat, cu începere dela 3 August 1914, de a se bucura de privilegiile decurgând din aceste calităţi pentru a fi supuşi dreptului comun.

Articolul 144

Toate bunurile şi proprietăţile Imperiului şi Statelor germane în Imperiul şerifian trec de plin drept asupra Maghzen-ului, fără altă indemnizare.

În această privinţă, bunurile şi proprietăţile Imperiului şi Statelor germane, vor fi considerate ca cuprinzând toate proprietăţile Coroanei, ale Imperiului şi ale Statelor germane, precum şi bunurile private ale fostului împărat al Germaniei şi ale altor persoane regale.

Toate bunurile, mobile şi imobile aparţinând supuşilor germani în Imperiul şerifian vor fi tratate conform Secţiunilor III şi IV din Partea X (Clauze economice) a prezentului Tractat.

Drepturile miniere cari vor fi recunoscute supuşilor germani de către Tribunalul arbitral instituit în virtutea regulamentului minier marocan, vor face obiectul unei evaluări pecuniare care va fi cerută arbitrului; aceste drepturi vor urma apoi soarta bunurilor aparţinând în Maroc supuşilor germani.

Articolul 145

Guvernul german va asigura trecerea asupra persoanei, care va fi desemnată de către guvernul francez, a acţiunilor cari reprezintă partea Germaniei în capitalul Băncii de Stat a Marocului. Valoarea acestor acţiuni arătată de Comisiunea reparaţiunilor, va fi plătită acestei Comisiuni, pentru a fi trecută la creditul Germaniei în contul sumelor datorite pentru reparaţiuni. Este de datoria Guvernului german de a indemniza pe supuşii săi astfel deposedaţi.

Acest transfert se va face fără a prejudicia rambursarea datoriilor pe cari supuşii germani le-ar fi contractat la Banca Statului Marocului.

Articolul 146

Mărfurile marocane vor beneficia la intrarea în Germania de regimul aplicat mărfurilor franceze.

Secţiunea VI

Egipt

Articolul 147

Germania declară că recunoaşte protectoratul proclamat asupra Egiptului de Marea-Britanie la 18 Decemvrie 1914 şi renunţă la regimul capitulaţiunilor din Egipt.

Această renunţare va produce efect dela 4 August 1914.

Articolul 148

Toate tractatele, acordurile, convenţiunile sau contractele încheiate de Germania cu Egiptul, sunt considerate ca abrogate dela 4 August 1914.

În nici un caz, Germania nu se va putea folosi de aceste acte şi ea îşi ia îndatorirea să nu intervină, în nici un chip, în negocierile cari ar putea avea loc între Marea Britanie şi celelalte Puteri cu privire la Egipt.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 149

Până la punerea în vigoare a unei legislaţiuni egiptene de organizare judiciară, care ar înfiinţa Curţi cu completă competinţă, se vor lua măsuri, pe cale de decrete date de Măria Sa Sultanul, spre a exercita jurisdicţia asupra supuşilor germani şi asupra proprietăţilor prin tribunalele consulare britanice.

Articolul 150

Guvernul egiptean va avea deplină libertate de acţiune pentru a regula statutul şi condiţiunile stabilirii supuşilor germani în Egipt.

Articolul 151

Germania consimte la abrogarea decretului dat de Alteţa Sa Kedivul la 28 Noemvrie 1904 privitor la Comsiunea Datoriei Publice egiptene, sau la modificările ce ar părea necesare guvernului egiptean ca să fie aduse acelui decret.

Articolul 152

Germania consimte, în ceeace o priveşte, să transfere Guvernului Maiestăţii Sale britanice puterile conferite Maiestăţii Sale Imperiale Sultanul, prin Convenţiunea semnată la Constantinopol la 29 Octomvrie 1888, privitoare la libera navigaţiune în Canalul de Suez.

Ea renunţă la orice participare la Consiliul sanitar, maritim şi de carantină al Egiptului şi consimte, în ceeace o priveşte, la transferarea către autorităţile egiptene a puterilor acestui Consiliu.

Articolul 153

Toate bunurile şi proprietăţile Imperiului german şi ale Statelor germane în Egipt trec de plin drept asupra Guvernului egiptean, fără nici o indemnizare.

În această privinţă, bunurile şi proprietăţile Imperiului şi ale Statelor germane vor fi considerate ca cuprinzând toate proprietăţile Coroanei, Imperiului şi Statelor germane, ca şi bunurile private ale fostului împărat al Germaniei şi ale altor persoane regale.

Toate bunurile mobile şi imobile aparţinând, în Egipt, supuşilor germani vor fi tratate conform Secţiunilor III şi IV din Partea X (Clauze economice) a prezentului Tractat.

Articolul 154

Mărfurile egiptene vor beneficia la intrarea în Germania, de regimul aplicat mărfurilor britanice.

Secţiunea VII

Turcia şi Bulgaria

Articolul 155

Germania îşi ia îndatorirea să recunoască şi să primească orice convenţiuni pe cari Puterile aliate şi asociate le-ar încheia cu Turcia şi Bulgaria privitoare la drepturi, interese şi privilegii de orice fel, la cari Germania sau supuşii germani ar putea avea pretenţiuni în Turcia şi Bulgaria şi cari nu formează obiectul dispoziţiunilor prezentului Tractat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Secțiunea VIII

Șantung

Articolul 156

Germania renunță, în favoarea Japoniei, la toate drepturile sale, titluri și privilegii — privitoare mai cu seamă la teritoriul Kiao-Tchéou, drumurile de fier, minele și cablurile submarine — pe cari le-a dobândit, în virtutea Tractatului încheiat de ea cu China, la 6 Martie 1898, și la toate celelalte acte privitoare la provincia Șantung.

Toate drepturile germane asupra drumului de fier dela Tsingtao la Tsinanfou, împreună cu ramificațiunile și dependințele sale de orice natură, gări, magazii, material stabil și rulant, mine, stabilimente și material de exploatare de mine, aparțin și rămân definitiv dobândite de Japonia, cu toate drepturile și privilegiile ce decurg.

Cablurile submarine ale Statului german, dela Tsingtao la Șangai și dela Tsingtao la Tchéou cu toate drepturile, privilegiile și proprietățile decurgând din ele, rămân de asemenea Japoniei, libere de orice sarcini.

Articolul 157

Drepturile mobiliare și imobiliare pe cari Statul german le posedă în teritoriul Kiao-Tchéou, precum și toate drepturile ce ar putea pretinde în urma lucrărilor sau amenajamentelor executate sau cheltuielile angajate de el, direct sau indirect, și privitoare la acest teritoriu, sunt și rămân dobândite de Japonia, libere de orice sarcini.

Articolul 158

Germania va remite Japoniei, în cursul celor trei luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, arhivele, registrele, planurile, titlurile și documentele de orice natură privitoare la administrațiile civilă, militară, financiară, judiciară sau altele a teritoriului Kiao-Tchéou, oriunde s'ar găsi ele.

În acelaș termen, Germania va notifica Japoniei toate tractatele, convențiunile sau contractele privitoare la drepturile, titlurile sau privilegiile arătate în cele două articole de mai sus.

Partea V

CLAUZE MILITARE NAVALE ȘI AERIENE

În scopul de a face posibilă prepararea unei limitări generale a armamentelor tuturor națiunilor, Germania se obligă să observe în mod strict clauzele militare, navale și aeriene stipulate mai jos.

Secțiunea I

Clauze militare

Capitolul I

Efectivele și încadrarea armatei germane

Articolul 159

Forțele militare germane vor fi demobilizate și reduse în condițiunile fixate mai jos.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 160

1. Cu incepere dela 31 Martie 1920, cel mai târziu, armata germană nu va trebui să aibă mai mult de şapte divizii de infanterie şi trei divizii de cavalerie.

Din acest moment, totalul efectivelor armatei Statelor cari constituesc Germania nu va trebui să treacă peste o sută de mii de oameni, în care se coprind ofiţerii şi depozitele şi va fi destinată în mod exclusiv la menţinerea ordinei pe teritoriul german şi la poliţia fruntariilor.

Efectivul total al ofiţerilor, inclusiv personalul Statelor-Majoare, oricare ar fi compunerea lor, nu va trebui să treacă de patru mii.

2. Diviziile şi Statele-Majoare de corpuri de armată vor fi compuse conform tabelei No. 1 anexată la prezenta Secţiune.

Numărul şi efectivele unităţilor de infanterie, de artilerie, de geniu, ale serviciilor şi trupelor tehnice, prevăzute în zisa tabelă, constituiesc cifra maximă care nu va trebui să fie depăşită.

Unităţile arătate mai jos pot să aibă un depozit, care le va fi propriu: Regiment de infanterie; Regiment de cavalerie; Regiment de artilerie de câmp; Batalion de pionieri.

3. Diviziile nu vor putea fi încadrate decât de două State-Majoare de corp de armată.

Menţinerea sau constituirea de forţe grupate în mod diferit sau a altor organe de comandament sau de preparare la războiu sunt interzise.

Marele Stat-Major german şi orice alte formaţiuni similare sunt desfiinţate şi nu vor putea fi reconstituite sub nici o formă.

Personalul ofiţeresc, sau asimilat lui, al Ministerelor de Războiu ale diferitelor State ale Germaniei şi al administraţiunilor cari depind de ele, nu va trebui să treacă peste 300 de ofiţeri, care se cuprind în efectivul maximum de 4 000, prevăzut în prezentul articol No. 1, alineatul 3.

Articolul 161

Serviciile administrative ale războiului, al căror personal este civil şi nu se găseşte cuprins în efectivele prevăzute în prezentele dispoziţiuni, vor avea acest personal redus, pentru fiecare categorie, la o zecime din cel prevăzut în bugetul din 1913.

Articolul 162

Numărul impiegaţilor sau funcţionarilor Statelor germane, ca vameşi, paznici de păduri, paznici de coaste, nu va întrece pe acela al impiegaţilor sau funcţionarilor cari exercitau aceste funcţiuni în 1913.

Numărul jandarmilor şi al impiegaţilor sau funcţionarilor poliţiilor locale sau municipale nu va putea fi mărit decât într'o proporţie corespunzătoare creşterii populaţiunii, începând dela 1913, în localităţile sau municipalităţile care îi întrebuinţează.

Impiegaţii sau funcţionarii nu vor putea fi întruniţi pentru a lua parte la exerciţii militare.

Articolul 163

Reducerea forţelor militare ale Germaniei, stipulată la articolul 160, va putea fi făcută în mod treptat după cum urmează:

În cele trei luni cari vor urma punerea în vigoare a prezentului Tractat, totalitatea efectivelor va trebui să fie redusă la 200 000 de oameni şi numărul unităţilor nu va trebui să treacă peste îndoitul numărului prevăzut la articolul 160.

Aldea Constanti...
Bibliotecă personală
Nr. .....
https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La expirarea acestui termen, şi la sfârşitul fiecărei perioade următoare de trei luni, o conferinţă de experţi militari ai Principalelor Puteri aliate şi asociate va fixa, pentru perioada trimestrială următoare, reducerile ce vor trebui să fie făcute, în aşa mod, încât, la 31 Martie 1920, cel mai târziu, totalitatea efectivelor germane să nu întreacă cifra maximă de 100 000 de oameni, prevăzută la articolul 160. Aceste reduceri succesive vor trebui să menţină între numărul oamenilor şi al ofiţerilor deoparte şi între numărul unităţilor de diferite feluri de alta, aceleaşi proporţiuni cari sunt prevăzute în citatul articol.

Capitolul II

Armament, muniţiuni şi material

Articolul 164

Până la data când Germania va putea fi admisă ca membru in Societatea Naţiunilor, armata germană nu va trebui să aibă un armament superior cifrelor fixate în tabela No.2, anexată la prezenta Secţiune, afară de un adaos facultativ care va ajunge cel mult la a 25-a parte pentru armele de foc şi la a 50-a parte pentru tunuri, şi va fi exclusiv destinat să servească la eventualitatea înlocuirilor necesare.

Germania declară că se obligă, de pe acum, pentru data când va fi admisă ca membru în Societatea Naţiunilor, că armamentul, fixat în zisul tablou, să nu fie depăşit şi să poată fi modificat de Consiliul Societăţii, ale cărei deciziuni, în această privinţă, dânsa se obligă să le respecte în mod strict.

Articolul 165

Numărul maximum de tunuri, mitraliere, minenwerfer şi puşti, precum şi stocul de muniţiuni şi echipamente, pe care Germania este autorizată să-l menţină în timpul perioadei care se va scurge între punerea in vigoare a prezentului Tractat şi data de 31 Martie 1920, arătată la articolul 160, va păstra, faţă de stocurile maxime autorizate, fixate în tabela No. 3 anexată la prezenta Secţiune, aceeaş proporţie pe care forţele armatei germane, pe măsura reducerilor prevăzute la articolul 163, le va păstra faţă de forţele maxime admise prin articolul 160.

Articolul 166

La data de 31 Martie 1920, stocul de muniţiuni de care armata germană va putea să dispună nu va trebui să depăşească cifrele fixate în tabela No.3, anexată la prezenta secţiune.

În acelaş interval de timp, Guvernul german va trebui să depoziteze aceste stocuri în anumite locuri, pe cari le va notifica Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate. Îi este interzis să înfiinţeze vre-un alt stoc, depozit sau rezervă de muniţiuni.

Articolul 167

Numărul şi calibrul tunurilor constituind, la data punerii în vigoare a prezentului Tractat, armamentul lucrărilor fortificate, al fortăreţelor şi al forturilor de câmp sau de coastă pe cari Germania este autorizată să le păstreze, vor trebui să fie imediat notificate de Guvernul German Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate şi vor forma un maximum care nu va putea fi depăşit.

În termen de două luni, cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, aprovizionarea maximă a acestor tunuri va fi în mod uniform redusă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

şi menţinută la o mie cinci sute lovituri de fiecare tun, pentru calibrele de 10,5 şi mai mici, şi la cinci sute lovituri de fiecare tun pentru calibrele superioare.

Articolul 168

Fabricarea armelor, muniţiunilor şi a oricărui material de răsboi nu va putea fi efectuată decât în anumite uzine sau fabrici a căror aşezare va fi adusă la cunoştinţă şi supusă aprobării Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate, acestea rezervându-şi dreptul de a le reduce numărul.

În termen de trei luni, dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, orice alte stabilimente având ca scop fabricarea, prepararea, înmagazinarea sau studiul armelor, muniţiunilor sau oricărui material de răsboi, vor fi desfiinţate. Aceleaşi măsuri se vor lua şi faţă de toate arsenalele, afară de cele întrebuinţate ca depozite pentru stocurile de muniţiuni autorizate. În acelaş interval de timp, personalul acestor arsenale va fi concediat.

Articolul 169

În termen de două luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, armele, muniţiunile, materialul de răsboi german, inclusiv orice material de apărare în contra aeronavelor, cari există în Germania şi cari vor trece peste cantităţile autorizate, vor trebui să fie predate Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate pentru a fi distruse sau scoase din uz. Acelaş lucru va avea loc şi cu uneltele destinate fabricaţiunilor de răsboi, afară de acelea cari vor fi socotite ca necesare pentru armarea şi echiparea forţelor militare germane autorizate.

Această predare se va face în punctele teritoriului German, cari vor fi determinate de zisele Guverne.

În acelaş interval de timp, armele, muniţiile şi materialul de răsboi provenind din ţări străine, inclusiv materialul de apărare în contra aeronavelor, în orice stare s'ar afla, vor fi predate ziselor Guverne, cari vor decide asupra destinaţiei ce li se va da.

Armele, muniţiunile şi materialul, cari, în urma reducerilor succesive ale forţelor militare germane, vor depăşi cantităţile autorizate prin tabelele No. II şi III, anexate la prezenta Secţiune, vor trebui să fie predate, precum s'a arătat mai sus, în termenul pe care îl vor fixa conferinţele de experţi militari, prevăzute la articolul 163.

Articolul 170

Importul în Germania, de arme, muniţiuni şi material de răsboi, de orice natură ar fi, va fi strict prohibit.

Aceleaşi măsuri se vor lua şi în ce priveşte fabricarea şi exportul armelor, muniţiilor şi materialului de răsboi de orice natură ar fi, care va fi destinat ţărilor străine.

Articolul 171

Întrebuinţarea gazelor, fie asfixiante, fie otrăvitoare sau similare, precum şi a lichidelor, materiilor şi procedeurilor analoage, sunt strict interzise în Germania, fiind oprită fabricarea şi importul lor.

Tot astfel se va proceda şi cu materialul destinat în special la fabricarea, conservarea sau întrebuinţarea ziselor produse sau procedeuri.

Sunt de asemenea prohibite fabricarea şi importul în Germania a carelor blindate *(chars-blindés)*, a tankurilor sau a oricărei alte maşini similare, putând servi la scopuri de răsboi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 172

Intr'un termen de trei luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, Guvernul german va face cunoscut Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate natura şi modul de fabricare al tuturor explozibilelor, substanţelor toxice sau a altor preparaţiuni chimice, întrebuinţate de el în cursul războiului, sau preparate de el în vederea aceasta.

Capitolul III

Recrutarea şi instrucţia militară

Articolul 173

Orice serviciu militar universal obligatoriu va fi oprit în Germania.

Armata germană nu va putea fi constituită şi recrutată decât pe cale de angajamente voluntare.

Articolul 174

Angajamentul subofiţerilor şi soldaţilor va trebui să fie de doisprezece ani consecutivi.

Proporţia oamenilor părăsind serviciul, ori care ar fi motivul, înaintea expirării termenului angajamentului lor nu va trebui să depăşească, în fiecare an, cinci la sută din totalul efectivelor fixate prin prezentul Tractat (articolul 160, 1°, alineatul 2).

Articolul 175

Ofiţerii cari vor fi menţinuţi în armată, vor trebui să contracteze angajamentul de a servi cel puţin până la etatea de patruzeci şi cinci de ani.

Ofiţerii numiţi de curând vor trebui să contracteze angajamentul de a servi în mod efectiv cel puţin în timp de douăzeci şi cinci de ani consecutivi.

Ofiţerii cari au făcut parte în trecut din oarecari formaţiuni ale armatei şi cari nu vor fi păstraţi în unităţile a căror menţinere este autorizată, nu vor putea să participe la nici un exerciţiu militar teoretic sau practic şi nu vor fi supuşi la nici un fel de obligaţie militară.

Proporţia ofiţerilor cari părăsesc serviciul din orice cauză, înaintea expirării angajamentului lor, nu va trebui să depăşească, în fiecare an, cinci la sută din efectivul total al ofiţerilor prevăzut prin prezentul Tractat (articolul 160, 1°, alineatul 3).

Articolul 176

La expirarea termenului de două luni, dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, nu va rămânea în Germania decât numărul de şcoli militare strict indispensabile pentru recrutarea ofiţerilor unităţilor autorizate. Aceste şcoli vor fi exclusiv destinate recrutării ofiţerilor de fiecare armă, în proporţie de o şcoală pe armă.

Numărul elevilor admişi să urmeze cursurile ziselor şcoli, va fi strict proporţional cu locurile devenite vacante în cadrele ofiţerilor. Elevii şi cadrele vor fi socotiţi în efectivele fixate prin prezentul Tractat (articolul 160, 1, alineatele 2 şi 3).

Ca urmare, în termenul fixat mai sus, orice academii de război sau instituţiuni similare din Germania, precum şi diferitele şcoli militare de ofiţeri, elevi ofiţeri (A s p i r a n t e n), cadeţi, subofiţeri sau elevi subofiţeri (A s p i r a n t e n), altele decât şcolile prevăzute mai sus, vor fi desfiinţate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 177

Stabilimentele de învățământ, universitățile, Societățile foștilor militari, asociațiunile de tir, sportive sau turism, și, în general, asociațiunile de orice natură, oricare ar fi etatea membrilor lor, nu vor trebui să se ocupe de nici o chestiune militară.

Le va fi interzis, mai ales, să instruiască sau să pregătească sau să permită instruirea sau pregătirea aderenților lor la mânuirea sau întrebuințarea armelor de războiu.

Societățile, asociațiunile, stabilimentele de învățământ și universitățile nu vor trebui să aibă nici o legătură cu Ministerele de războiu sau cu vreo altă autoritate militară.

Articolul 178

Orice măsuri de mobilizare sau tinzând la o mobilizare sunt interzise.

În nici un caz corpurile de trupă, servicii sau state-majoare nu vor trebui să aibă cadre complimentare.

Articolul 179

Germania se obligă, dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, să nu acrediteze în nici o țară străină nici o misiune militară, navală sau aeronautică și să nu trimeată sau să lase să plece vreuna; ea se obligă, afară de aceasta, să ia măsurile cuvenite pentru a împiedica pe naționalii germani de a părăsi teritoriul ei spre a se înrola în armata, flota sau serviciul aeronautic ale vreunei Puteri străine, sau spre a-i fi atașați în scopul de a ajuta la pregătirea ei sau, în general, de a da concursul lor la instrucția militară, navală sau aeronautică într'o țară străină.

Puterile aliate și asociate convin, în ceeace le privește, că, dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, ele nu vor înrola în armate, flotă sau în forțele lor aeronautice, nici nu vor atașa pe lângă acestea vreun național german, în scopul de a ajuta la pregătirea militară sau în general de a întrebuința un național german ca instructor militar, naval sau aeronautic.

Cu toate acestea, prezenta dispoziție nu aduce nici o atingere dreptului Franței de a recruta Legiunea Străină, în conformitate cu legile și regulamentele militare franceze.

Capitolul IV

Fortificațiuni

Articolul 180

Toate lucrările fortificate, fortărețele și cetățile de câmp, cari vor fi situate pe teritoriul german, la Vest de o linie trasă la 50 de kilometri la Est de Rhin, vor fi dezarmate și dărâmate.

În termen de două luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, acelea dintre lucrările fortificate, fortărețele și cetățile de câmp, cari sunt situate pe teritoriul neocupat de trupele aliate și asociate, vor trebui să fie dezarmate și, într'un al doilea termen de patru luni, vor trebui să fie dărâmate. Acelea cari sunt situate in teritoriul ocupat de trupele aliate și asociate vor trebui să fie dezarmate și dărâmate în termenele ce vor fi fixate de Înaltul Comandament aliat.

Construirea oricărei noui fortificațiuni, oricare ar fi natura și importanța ei, este interzisă în zona arătată la alineatul întâi al prezentului articol.

Sistemul de lucrări fortificate de pe fruntariile Sud și Est ale Germaniei va fi păstrat în starea lui actuală.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tablou No. 1

Situaţia şi efectivele Statelor-Majore de corpuri de armată şi ale diviziilor de infanterie şi cavalerie

Aceste tablouri nu constituiesc un efectiv determinat impus Germaniei; dar cifrele cari se găsesc trecute în ele (număr de unităţi şi efective) constituesc un maximum care nu trebuie, în nici un caz, a fi depăşit.

I. State-Majore de Corpuri de Armată

UNITĂŢI	Numărul maximum autorizat	Efectiv maxim al fiecărei unităţi	
		Ofiţeri	Oameni
Stat-Major de Corp de armată	2	30	150
Total pentru Statele-Majore	—	60	300

II. Compunerea unei divizii de infanterie

UNITĂŢI CONSTITUTIVE	Numărul maximum al acestor unităţi într-o singură divizie	Efectiv maximum al fiecărei unităţi	
		Ofiţeri	Trupă
Stat-Major al diviziei de infanterie	1	25	70
Stat-Major al infanteriei divizionare	1	4	30
Stat-Major al artileriei divizionare	1	4	30
Regiment de infanterie (fiecare regiment cuprinde: 3 batalioane de infanterie, fiecare batalion cuprinde: 3 companii de infanterie şi o companie de mitraliere)	3	70	2 300
Compania de minenwerfer	3	6	150
Escadronul divizionar	1	6	150
Regiment de artilerie de câmp (fiecare regiment cuprinde: 3 grupuri de artilerie, fiecare grup cuprinde 3 baterii)	1	85	1 300
Batalion de pionieri (Acest batalion cuprinde: 2 companii de pionieri, 1 echipaj de poduri, o secţiune de proiectoare)	1	12	400
Detaşament de legături (Acest detaşament cuprinde: 1 detaşament telefonic, o secţiune de observatori, o secţiune de porumbei)	1	12	300
Serviciul sanitar divizionar	1	20	400
Parcuri, convoiuri	—	14	800
Total pentru divizia de infanterie	—	410	10 830

III. Alcătuirea unei divizii de cavalerie

UNITĂŢI CONSTITUTIVE	Numărul maximum al acestor unităţi într-o singură divizie	Efectivul maximum al fiecărei unităţi	
		Ofiţeri	Trupă
Stat Major al unei divizii de cavalerie	1	15	50
Regiment de cavalerie ..... (Fiecare regiment cuprinde 4 escadroane).	6	40	800
Grup călăreţ (cu 3 baterii)	1	20	400
Total pentru o divizie de cavalerie	—	275	5 250

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tablou No. 2

De armament pentru înzestrarea unui număr de maximum 7 divizii de infanterie, 3 divizii de cavalerie şi 2 State-Majore de Corp de Armată

MATERIAL	Divizie de infanterie (1)	Pentru 7 divizii de infanterie (2)	Divizie de cavalerie (3)	Pentru 3 divizii de cavalerie (4)	2 State-Majore Corp Arm. (5)	Totalurile coloanelor 2, 4 şi 5 (6)
Puşti	12 000	84 000	—	—	Această înzestrare se ia din armamentul mărit al infanteriei diviziilor.	84 000
Carabine	—	—	6 000	18 000		18 000
Mitraliere grele	108	756	12	36		792
Mitraliere uşoare	162	1 134	—	—		1 134
Minenwerfer mijlocii	9	63	—	—		63
„ uşoare	27	189	—	—		189
Piese de 77	24	168	12	36		204
Obuziere de 105	12	84	—	—		84

Tablou No. 3

Maximum de stocuri autorizat

MATERIAL	Numărul maxim de arme încuviinţat	Înzestrarea pe unitate		Totaluri maximum
Puşti	84 000	400	lovituri	40 800 000
Carabine	18 000			
Mitraliere grele	792	8 000	„	15 408 000
Mitraliere uşoare	1 134			
Minenwerfer mijlocii	63	400	„	25 000
„ uşoare	189	800	„	151 200
Artilerie de câmp:				
Piese de artilerie de 77	204	1 000	„	204 000
„ „ „ „ 105	84	800	„	67 200

Secţiunea II

Clauze navale

Articolul 181

După expirarea unui termen de două luni dela data punerei în vigoare a prezentului Tractat, forţele flotei germane de războiu vor trebui să nu depăşească, în bastimente armate:

6 Cuirasate de tipul *Deutschland* sau *Lothringen*,

6 Crucişetoare uşoare,

12 Distrugătoare,

12 Torpiloare,

sau un număr egal de nâvi de înlocuire construite după cum e prevăzut la articolul 190.

În acestea nu se va cuprinde nici un bastiment submarin.

Orice alte bastimente de războiu vor trebui, afară de cazul când o clauză contrară există în prezentul Tractat, să fie puse în rezervă sau să primească o destinaţiune comercială.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 182

Până la terminarea dragajelor prevăzute la articolul 193, Germania va trebui să menţină în stare de armament acel număr de bastimente de dragaj, care va fi fixat de Guvernele Principalelor Puteri aliate şi asociate.

Articolul 183

După expirarea termenului de două luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, totalitatea efectivelor depinzând de marina germană de război şi destinate atât armamentului flotei, apărării coastelor, serviciului semaforilor, cât şi administraţiei şi serviciilor pe uscat, nu va putea depăşi numărul de cincisprezece mii de oameni, ofiţeri şi personal, de orice grad şi din toate corpurile.

Efectivul total al ofiţerilor şi „warrant officiers" nu va putea depăşi numărul de o mie cinci sute.

În termenul de două luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, personalul care depăşeşte efectivele arătate mai sus va fi demobilizat.

Nici o formaţiune navală sau militară, ori vreun corp de rezervă, nu vor putea fi constituite în Germania, pentru servicii depinzând de marină, în afară de efectivele fixate mai sus.

Articolul 184

Începând dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, toate bastimentele de război germane de suprafaţă, cari se găsesc în afară de porturile germane, încetează de a aparţine Germaniei, care renunţă la toate drepturile asupra ziselor bastimente.

Bastimentele cari, în virtutea clauzelor Armistiţiului dela 11 Noemvrie 1918, se află actualmente internate în porturile Puterilor aliate şi asociate, sunt declarate definitiv predate.

Bastimentele cari se află actualmente internate în porturile neutre, vor fi predate pe loc Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate. Guvernul german va trebui, îndată după punerea în vigoare a prezentului Tractat, să adreseze Puterilor neutre o notificare în acest scop.

Articolul 185

În termenul de două luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, bastimentele de război germane de suprafaţă, menţionate mai jos, vor fi predate Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate, în porturile aliate cari vor fi indicate de zisele Puteri.

Aceste bastimente vor fi în stare de dezarmare, după cum se prevede la articolul XXIII al Armistiţiului dela 11 Noemvrie 1918. Totuş, ele vor trebui să aibă pe bord toată artileria lor.

Cuirasate

Oldenburg	Posen
Thüringen	Westfalen
Ostfriesland	Rheinland
Heligoland	Nassau

Crucişetoare uşoare

Stettin	Stralsund
Dantzig	Augsburg

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

München	Kolberg
Lübeck	Stuttgart

și încă: patruzeci și două distrugătoare recente și cincizeci torpiloare recente, cari vor fi desemnate de Guvernele Principalelor Puteri aliate și asociate.

Articolul 186

Îndată după punerea în vigoare a prezentului Tractat, Guvernul german va trebui să înceapă, sub controlul Principalelor Puteri aliate și asociate, demontarea tuturor bastimentelor de răsboi germane, de suprafață, actualmente în construcție.

Articolul 187

Crucișetoarele auxiliare și bastimentele auxiliare germane, menționate mai jos, vor fi dezarmate și tratate ca vase de comerț.

Vase internate în țări neutre:

Berlin	Seydlitz
Santa Fe	York

Vase în porturile germane:

Ammon	Gertrud
Answald	Kigoma
Bosnia	Rugia
Cordoba	Santa Elena
Cassel	Schleswig
Dania	Möwe
Rio Negro	Sierra Ventana
Rio Pardo	Chemnitz
Santa Cruz	Emil Georg
Schwaben	von Strauss
Solingen	Habsburg
Steigerwald	Meteor
Franken	Waltraute
Gundomar	Scharnhorst
Fürst Bülow	

Articolul 188

La expirarea termenului de o lună dela punerea in vigoare a prezentului Tractat, toate submarinele germane, precum și vasele de salvare și dockurile pentru submarine, inclusiv dockul tubular, vor trebui să fi fost predate Principalelor Puteri aliate și asociate.

Acele submarine, vase și dockuri, cari vor fi recunoscute de către zisele Guverne ca fiind în stare de a naviga, prin propriile lor mijloace, sau de a fi remorcate, vor trebui să fie aduse prin îngrijirea Guvernului german, în acele porturi ale Țărilor aliate, cari au fost desemnate.

Celelalte submarine, ca și acelea ce se găsesc în curs de construcție, vor fi distruse integral, prin îngrijirea Guvernului german, și sub supravegherea ziselor Guverne. Această distrugere va trebui să fie terminată cel mai târziu trei luni după punerea în vigoare a prezentului Tractat.

Articolul 189

Toate obiectele, orice mașini și materiale provenind din distrugerea bastimentelor de răsboi germane, oricare ar fi ele, bastimente de supra-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

față sau submarine, nu vor putea fi întrebuințate decât într'un scop curat industrial sau comercial.

Nu vor putea fi nici vândute, nici cedate în străinătate.

Articolul 190

Este interzis Germaniei de a construi sau de a-și procura vreun bastiment de războiu, altul de cât cele destinate să înlocuească unitățile armate prevăzut prin prezentul Tractat (articolul 181).

Bastimentele de înlocuire arătate mai sus nu vor putea avea o deplasare mai mare de:

10000 tone pentru cuirasate,
6000 tone pentru crucișetoare ușoare,
800 tone pentru distrugătoare,
200 tone pentru torpiloare.

Afară de cazul pierderii bastimentului, unitățile de diferite categorii nu vor putea fi înlocuite decât după o perioadă de:

20 ani pentru cuirasate și crucișetoare;

15 ani pentru distrugătoare și torpiloare, socotiți dela lansarea bastimentului.

Articolul 191

Construcțiunea și procurarea oricărui bastiment submarin, chiar de comerț, vor fi interzise în Germania.

Articolul 192

Bastimentele armate ale flotei germane nu vor putea avea, la bord sau în rezervă, decât cantitățile de arme, munițiuni și material de războiu fixate de Principalele Puteri aliate și asociate.

În luna în care va urma fixarea cantităților prevăzute mai sus, armele, munițiunile și materialul de războiu, de orice fel, inclusiv minele și torpilele, cari se găsesc actualmente în mâinile Guvernului german și cari trec peste cantitățile fixate, vor fi predate Guvernelor ziselor Puteri, în locurile pe cari acestea le vor indica. Se va proceda la distrugerea sau scoaterea lor din uz.

Orice alte stocuri, depozite sau rezerve de arme, de munițiuni sau de material naval de războiu, de orice natură, sunt interzise.

Fabricarea pe teritoriul german și exportul ziselor articole în țările străine vor fi oprite.

Articolul 193

Îndată după punerea în vigoare a prezentului Tractat, Germania va proceda fără întârziere la dragajul minelor în următoarele zone ale Mării Nordului, întinzându-se la Est de 4°00 ' longitudine Est de Greenwich:

1° Între 53°00' și 59°00' latitudine Nord; 2° la Nord de 60°30' latitudine Nord.

Germania va trebui să mențină aceste zone curățite de mine.

Germania va trebui de asemenea să dragheze și să menție curățite de mine acele zone ale Mării Baltice, cari îi vor fi ulterior indicate de către Guvernele Principalelor Puteri aliate și asociate.

Articolul 194

Efectivele marinei germane vor fi recrutate exclusiv pe cale de angajamente voluntare, contractate pentru o durată de cel puțin douăzeci și cinci de ani consecutivi, pentru ofițeri și „warrant officiers" și de doisprezece ani consecutivi pentru subofițeri și trupă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Numărul angajamentelor, destinate să servească la înlocuirea personalului care dintr'un motiv oarecare ar părăsi serviciul înainte de expirarea termenului angajamentului sau, nu va putea depăşi, în fiecare an, cinci la sută din totalitatea efectivului prevăzut în prezenta Secţiune (articolul 183).

Personalul, care ar fi părăsit serviciul marinei de răsboi, nu va putea primi nici un fel de instrucţie militară nici să reia vreun serviciu, fie în armata de mare, fie în armata de uscat.

Ofiţerii, cari vor aparţine marinei de răsboi germane şi cari nu vor fi demobilizaţi, vor trebui să ia angajamentul de a continua să servească până la vârsta de patruzeci şi cinci de ani, afară de cazul când ei ar fi părăsit serviciul pentru motive serioase.

Nici un ofiţer sau soldat servind în marina comercială nu vor putea primi nici un fel de instrucţie militară.

Articolul 195

Pentru a asigura deplina libertate de acces la Marea Baltică tutulor naţiunilor, în zona cuprinsă între latitudinile 55°27' Nord şi 54°00' Nord şi longitudinile 9°00' şi 16°00' la Est de meridianul Greenwich, Germania nu va putea ridica nici o fortificaţie, nici să instaleze vreo artilerie care să domine drumurile maritime între Marea Nordului şi Baltica. Fortificaţiunile cari există actualmente în această zonă vor trebui să fie dărâmate şi tunurile ridicate sub controlul Puterilor aliate şi în termenul hotărît de ele.

Guvernul german va trebui să pună la dispoziţia Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate toate informaţiunile hidrografice complete, actualmente în posesiunea ei, privitoare la drumurile de acces între Marea Baltică şi Marea Nordului.

Articolul 196

Toate lucrările fortificate, fortificaţiunile şi forturile de coastă altele decât cele menţionate la Secţiunea XIII (Heligoland) a Părţii III (Clauze politice europene) şi la articolul 195, şi cari sunt situate, fie la mai puţin de cincizeci de kilometri de coasta germană, fie în insulele germane ale litoralului, sunt considerate ca având un caracter defensiv şi vor putea rămâne în starea lor actuală.

Nici o fortificaţie nouă nu va putea fi construită în această zonă. Armamentul acestor lucrări nu va putea niciodată depăşi, în număr şi calibre de tunuri, armamentul care există la data punerii în vigoare a prezentului Tractat. Guvernul german va face imediat cunoscut starea lor tutulor Guvernelor europene.

După expirarea unui termen de două luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, aprovizionarea acestor piese va fi uniform reefectuată şi menţinută la un număr maximum de o mie cinci sute de lovituri pentru fiecare piesă pentru calibrele de 10,5 şi mai mici, şi de cinci sute lovituri de fiecare piesă pentru calibrele mai mari.

Articolul 197

În timpul celor trei luni cari vor urma dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, staţiunile germane de telegrafie fără fir foarte puternice dela Nauen, Hanovra şi Berlin nu vor putea fi întrebuinţate, fără autorizarea Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate, pentru a transmite mesagii privitoare la chestiunile de ordin naval, militar sau politic, interesând Germania sau Puterile cari au fost aliate Germaniei în timpul răsboiului. Aceste staţiuni vor putea transmite telegrame comerciale, dar numai sub controlul ziselor Guverne, cari vor fixa lungimea undei de întrebuinţat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În timpul aceluiaş termen Germania nu va putea construi staţiuni de telegrafie fără fir puternice, atât pe propriul său teritoriu, cât şi pe acela al Austriei, Ungariei, Bulgariei sau Turciei.

Secţiunea III

Clauze privitoare la aeronautica militară şi navală

Articolul 198

Forţele militare ale Germaniei nu vor putea cuprinde nici o aviaţie militară, nici navală.

Germania va putea, numai şi în timpul unei perioade care să nu treacă de 1 Octomvrie 1919, să întreţie un număr maximum de una sută hidro-avioane sau *„hidroglisseurs"* cari vor fi destinate exclusiv pentru căutarea minelor submarine, şi cari vor fi prevăzute cu echipamentul necesar în acest scop, şi nu vor putea în nici un caz să fie înzestrate cu arme, muniţiuni sau bombe, de orice natură ar fi.

Afară de motoare instalate pe hidro-avioanele sau *„hydroglisseurs"* arătate mai sus, un singur motor de schimb va putea fi prevăzut pentru fiecare motor al fiecăruia din aceste aparate.

Nici un balon dirijabil nu va putea fi păstrat.

Articolul 199

În termen de două luni, cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, personalul aeronauticei ce figurează actualmente în controalele armatelor germane de uscat şi de mare va fi demobilizat. Cu toate acestea până la 1 Octomvrie 1919, Germania va putea păstra şi întreţine un număr total de una mie oameni, inclusiv ofiţeri, pentru totalitatea cadrelor, personal sburător sau nesburător *«navigant ou non navigant»*, din toate formaţiunile şi stabilimentele.

Articolul 200

Până la complecta evacuare a teritoriului german de către trupele aliate şi asociate, aparatele de aeronautică ale Puterilor aliate şi asociate vor avea în Germania libertatea de plutire prin aer, libertatea de transit şi de aterisaj.

Articolul 201

În cursul celor şase luni dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, fabricarea şi importaţiunea aeronavelor, a pieselor de aeronave, precum şi a motoarelor de aeronave şi a pieselor de motoare de aeronave, vor fi interzise în tot teritoriul Germaniei.

Articolul 202

Dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, tot materialul aeronauticei militare şi navale, afară de aparatele prevăzute în articolul 198, alineatele 2 şi 3, va trebui să fie predat Guvernelor Principalelor Puteri aliate şi asociate.

Această predarea va trebui făcută în locurile pe cari le vor indica zisele Guverne; ea va trebui să fie terminată într'un termen de trei luni.

În acest material se va cuprinde, în special, materialul care este sau a fost întrebuinţat sau destinat pentru scopuri de războiu, şi anume:

Avioanele şi hidroavioanele complecte, precum şi cele în curs de fabricaţiune, în reparaţiune sau pe cale de a fi montate:

Baloanele dirijabile în stare de a sbura, în curs de fabricaţiune, în reparaţiune sau pe cale de a fi montate;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Aparatele pentru fabricarea hidrogenului;

Hangarele baloanelor dirijabile şi adăposturile de tot felul pentru aeronave.

Până la predarea lor, baloanele dirijabile vor fi menţinute, pe cheltueala Germaniei, umflate cu hidrogen; aparatele pentru fabricarea hidrogenului precum şi adăposturile pentru baloanele dirijabile vor putea, după hotărîrea ziselor Puteri, să fie lăsate Germaniei până în momentul predării baloanelor dirijabile;

Motoarele de aeronave;

Celulele;

Armamentul (tunuri, mitraliere, puşti mitraliere, *(fussils-mitrailleurs)*, aruncătoare de bombe *(lance-bombes)*, aruncătoare de torpile *(lance-torpilles)*, aparate de sincronisaţiune, (aparate de vizat);

Muniţiunile (cartuşe, obuze, bombe încărcate, corpuri de bombe, stocuri de explozive sau materii destinate la fabricarea lor);

Instrumentele de bord;

Aparatele de telegrafie fără fir şi aparatele fotografice sau cinematografice întrebuinţate de aeronautică;

Piesele detaşate ce se referă la fiecare din categoriile ce preced.

Materialul mai sus arătat nu va putea fi deplasat fără o autorizare specială a ziselor Guverne.

Secţiunea IV

Comisiuni interaliate de control

Articolul 203

Toate clauzele militare, navale şi aeronautice, cari sunt conţinute în Tractatul de faţă şi pentru executarea cărora s'a fixat un anumit termen, vor fi executate de Germania sub controlul Comisiunilor interaliate, numite special în acest scop de către Puterile aliate şi asociate.

Articolul 204

Comisiunile interaliate de control vor fi însărcinate în mod special să supravegheze executarea regulată a predărilor, distrugerilor, dărâmărilor şi a scoaterilor din uz prevăzute în sarcina Guvernului german prin Tractatul de faţă.

Ele vor aduce la cunoştinţa autorităţilor germane deciziunile pe care Guvernele Principalelor Puteri aliate şi asociate şi-au rezervat dreptul să le ia sau cari ar putea deveni necesare cu prilejul executării clauzelor militare, navale sau aeronautice.

Articolul 205

Comisiunile interaliate de control vor putea instala serviciile lor la sediul Guvernului central german.

Ele vor avea facultatea, ori de câte ori vor crede folositor, de a se duce la orice punct depe teritoriul german, sau de a trimite acolo subcomisiuni, sau de a însărcina pe unul sau pe mai mulţi din membrii lor să se transporte acolo.

Articolul 206

Guvernul german va trebui să dea Comisiunilor interaliate de control şi membrilor lor toate înlesnirile necesare pentru îndeplinirea misiunii lor.

El va trebui să desemneze un reprezentant calificat pe lângă fiecare Comisiune interaliată de control, cu misiunea de a primi dela aceasta comuni-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cările ce ea ar avea de adresat Guvernului german, şi de a-i da sau procura toate lămuririle sau documentele cerute.

În orice caz, va aparţine Guvernului german de a procura pe cheltuiala sa, atât în ceeace priveşte personalul, cât şi materialul, mijloacele pentru a efectua predările, distrugerile, dărâmările şi scoaterile din uz prevăzute de Tractatul de faţă.

Articolul 207

Întreţinerea şi cheltuielile Comisiunilor de control şi cheltuielile ocazionate prin funcţionarea lor vor fi în sarcina Germaniei.

Articolul 208

Comisiunea militară interaliată de control va reprezenta pe lângă Guvernul german Guvernele Puterilor Principale aliate şi asociate, în tot ce priveşte executarea clauzelor militare.

Ea va avea în special misiunea de a primi dela Guvernul german notificările privitoare la locul de aşezare a stocurilor şi depozitelor de muniţiuni, la armamentul lucrărilor fortificate, al fortăreţelor şi cetăţilor pe cari Germania este autorizată a le conserva, la locul unde urmează a fi stabilite uzine sau fabrice de arme, de muniţiuni şi de material de războiu şi la funcţionarea lor.

Ea va lua în primire armele, muniţiunile şi materialul de războiu, va fixa locul unde această predare va trebui efectuată, va supraveghea distrugerile, dărâmările şi scoaterile din uz prevăzute prin Tractatul de faţă.

Guvernul german va trebui să dea Comisiunii militare interaliate de control toate lămuririle şi documentele pe cari ea le va socoti necesare pentru a se asigura de complecta executare a clauzelor militare, în special toate documentele legislative, administrative sau regulamentare.

Articolul 209

Comisiunea navală interaliată de control va reprezinta, pe lângă Guvernul german, Guvernele Principalelor Puteri aliate şi asociate, în tot ce priveşte executarea clauzelor navale.

Ea va avea în special misiunea să meargă la şantierele de construcţiune şi să controleze distrugerea vaselor ce se găsesc în şantier, de a lua în primire toate vasele de suprafaţă sau submarine, vasele de salvare *(navires de relevage)*, docurile, docul tubular şi de a controla distrugerile sau dărâmările determinate.

Guvernul german va trebui să dea Comisiunii navale interaliate de control toate lămuririle şi documentele ce le va socoti necesare pentru a se asigura de complecta executare a clauzelor navale, în special planurile vaselor de războiu, compoziţia armamentului lor, caracteristicile şi modelele de tunuri, muniţiunile, torpilele, minele, explozibilele, aparatele de telegrafie fără fir şi în general tot ce priveşte materialul naval de războiu, precum şi toate documentele legislative, administrative sau regulamentare.

Articolul 210

Comisiunea aeronautică interaliată de control va reprezinta, pe lângă Guvernul german, Guvernele Principalelor Puteri aliate şi asociate, în tot ce se referă la executarea clauzelor privitoare la aeronautică.

Comisiunea va avea în special misiunea de a inventaria materialul aeronautic ce se găseşte pe teritoriul german, de a inspecta uzinele de avioane, de baloane şi de motoare de aeronave, fabricele de arme, muniţiuni şi explosibile ce pot fi întrebuinţate de aeronave, de a vizita toate aerodromurile, hangarele, terenurile de aterisaj, parcurile şi depozitele, de a dispune, dacă e nevoie, strămutarea materialului prevăzut şi de a-l lua în primire.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Guvernul german va trebui să dea Comisiunii aeronautice interaliate de control toate lămuririle şi documentele legislative, administrative sau altele ce le va socoti necesare pentru a se asigura de complecta executare a clauzelor aeronautice, în special un stat numeric al personalului aparţinînd tutulor serviciilor aeronautice germane, precum şi al materialului existent în fabricaţiune sau în comandă, o listă complectă de toate stabilimentele lucrând pentru aeronautică, a locurilor unde se găsesc şi a tutulor hangarurilor şi terenurilor de aterisaj.

Secţiunea V

Clauze Generale

Articolul 211

La expirarea unui termen de 3 luni, cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, legislaţia germană va trebui să fi fost modificată şi va trebui să fie menţinută de către Guvernul german, în conformitate cu prezenta parte a Tractatului de faţă.

În acelaş termen, toate măsurile administrative sau altele, relative la executarea dispoziţiunilor părţii de faţă, vor trebui să fi fost luate de către Guvernul german.

Articolul 212

Dispoziţiunile următoare ale Armistiţiului din 11 Noemvrie 1918, şi anume: Articolul VI, paragrafele 1, 2, 6 şi 7 ale articolului VII, articolul IX, clauzele I, II şi V ale Anexei No. 2, precum şi Protocolul cu data de 4 Aprilie 1919 adiţional la Armistiţiul din 11 Noemvrie 1918, rămân în vigoare, întrucât aceste dispoziţiuni nu sunt contrare stipulaţiunilor ce preced.

Articolul 213

Atâta timp cât Tractatul de faţă va rămâne în vigoare, Germania se obligă de a se supune oricărei cercetări pe care Consiliul Societăţii Naţiunilor, votând-o cu majoritate, ar socoti-o necesară.

Partea VI

PRIZONIERI DE RĂZBOI ŞI MORMINTE

Secţiunea I

Prizonieri de răsboi

Articolul 214

Repatrierea prizonierilor de răsboi şi internaţilor civili va avea loc cât mai curând posibil, după punerea în vigoare a Tractatului de faţă şi se va efectua cât mai neîntârziat.

Articolul 215

Repatrierea prizonierilor de răsboi şi internaţilor civili germani se va asigura în condiţiunile fixate la articolul 214, prin îngrijirea unei Comisiuni compusă din Reprezentanţii Puterilor aliate şi asociate, de o parte, şi ai Guvernului german, de altă parte.

Pentru fiecare dintre Puterile aliate şi asociate, o Subcomisiune, compusă numai din Reprezentanţii Puterii interesate şi Delegaţii Guvernului german, va regula amănuntele executării repatrierii prizonierilor de răsboi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 216

Îndată după predarea lor in mâinile autorităților germane, prizonierii de răsboi și internații civili vor trebui să fie trimiși fără întârziere la vetrele lor, prin îngrijirea acelor autorități.

Acei dintre ei, al căror domiciliu dinainte de răsboi se găsește pe teritorii ocupate de trupele Puterilor aliate și asociate, vor trebui de asemenea să fie trimiși acolo, sub rezerva aprobării și controlului autorităților militare ale armatelor de ocupațiune aliate și asociate.

Articolul 217

Toate cheltuelile rezultând din această repatriere vor fi, cu începere din momentul pornirii prizonierilor, în sarcina Guvernului german, care va fi ținut să puie la dispoziție transporturile pe uscat și pe mare și personalul tehnic, după cum va crede necesar Comisiunea prevăzută la articolul 215.

Articolul 218

Prizonierii de răsboi și internații civili, fie pasibili, fie loviți de pedepse pentru greșeli contra disciplinei, vor fi repatriați, fără să se ție socoteală de terminarea pedepsei lor sau a acțiunii deschise contra lor.

Această dispoziție nu se aplică prizonierilor de răsboi și internaților civili cari ar fi pedepsiți pentru fapte posterioare zilei de 1 Mai 1919.

Până la repatrierea lor, toți prizonierii de răsboi și internații civili rămân supuși regulamentelor în vigoare, în special din punct de vedere al muncii și al disciplinei.

Articolul 219

Prizonierii de răsboi și internații civili, cari sunt pasibili sau loviți de pedepse pentru alte fapte decât greșeli contra disciplinei, vor putea fi menținuți în detențiune.

Articolul 220

Guvernul german se obligă a primi pe teritoriul său pe toți indivizii repatriabili fără distincțiune.

Prizonierii de răsboi sau naționalii germani cari n'ar dori să fie repatriați, vor putea fi excluși dela repatriere; însă Guvernele aliate și asociate își rezervă dreptul, fie de a-i repatria, fie de a-i conduce într'o țară neutră, fie de a-i autoriza să locuească pe teritoriul lor.

Guvernul german se obligă de a nu lua împotriva acestor indivizi sau a familiilor lor nici o măsură de excepțiune, nici a exercita împotriva lor, pentru acest motiv, vreo represiune sau a lua vreo măsură jignitoare de orice natură.

Articolul 221

Guvernele aliate și asociate își rezervă dreptul de a subordona repatrierea prizonierilor de răsboi și a supușilor germani cari se găsesc în puterea lor, declarațiunii și punerii în libertate imediată de către Guvernul german a tuturor prizonierilor de răsboi supuși ai Puterilor aliate sau asociate, cari s'ar mai găsi încă în Germania.

Articolul 222

Germania se obligă:

1° De a înlesni accesul Comisiunilor pentru căutarea dispăruților; de a le pune la dispoziție toate mijloacele de transport trebuincioase; de a le

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

lăsa să pătrundă în lagăre, închisori, spitale şi în toate celelalte localuri; de a pune la dispoziţia lor toate documentele de ordin public sau privat, cari pot să le ajute în cercetările lor;

2° De a lua măsuri contra funcţionarilor sau particularilor germani cari ar fi tăinuit prezenţa unui supus al unei Puteri aliate sau asociate sau cari nu s'ar fi îngrijit să destăinuiască prezenţa acestuia, îndată ce avea cunoştinţă de ea.

Articolul 223

Germania se obligă să restituie fără întârziere, după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, toate obiectele, valorile sau documentele ce au aparţinut supuşilor Puterilor aliate sau asociate şi cari ar fi fost reţinute de autorităţile germane.

Articolul 224

Înaltele Părţi contractante declară că renunţă la rambursarea reciprocă a sumelor datorite pentru întreţinerea prizonierilor de războiu pe teritoriile lor respective.

Secţiunea II

Morminte

Articolul 225

Guvernele aliate şi asociate şi Guvernul german vor face să se respecte şi să se întreţină mormintele soldaţilor şi marinarilor îngropaţi pe teritoriile lor respective.

Ele se obligă să recunoască orice Comisiune însărcinată de unul sau altul dintre Guvernele aliate sau asociate, de a identifica, înregistra, întreţine sau ridica monumente convenabile pe zisele morminte şi de a înlesni acestei Comisiuni îndeplinirea sarcinelor sale.

Ele mai convin de a-şi da reciproc, sub rezerva prescripţiunilor legislaţiunilor naţionale şi a necesităţilor igienei publice, toate înlesnirile pentru a satisface cererile de repatriere a rămăşiţelor soldaţilor şi marinarilor lor.

Articolul 226

Mormintele prizonierilor de războiu şi internaţilor civili, supuşi ai diferitelor State beligerante, morţi în captivitate, vor fi întreţinute în mod cuviincios în condiţiunile prevăzute la articolul 225 al Tractatului de faţă.

Guvernele aliate şi asociate, de o parte, şi Guvernul german, de altă parte, se mai obligă să-şi procure reciproc:

1. Lista complectă de morţi cu toate informaţiunile necesare pentru identificarea lor;

2. Toate indicaţiunile asupra numărului şi locului mormintelor tutulor morţilor îngropaţi fără identificare.

Partea VII

SANCŢIUNI

Articolul 227

Puterile aliate şi asociate pun sub acuzaţie publică pe Wilhelm II de Hohenzollern, fost împărat al Germaniei, pentru ofensă supremă contra moralei internaţionale şi a autorităţii sacre a Tractatelor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Se va înființa un tribunal special pentru a judeca pe acuzat, asigurându-i garanțiile esențiale ale dreptului de apărare. Acest tribunal se va compune din cinci judecători, numiți de fiecare din următoarele cinci Puteri și anume: Statele-Unite ale Americei, Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia.

Tribunalul va judeca pe motive inspirate de principiile cele mai înalte ale politicei dintre națiuni, cu grija de a asigura respectul obligațiunilor solemne și al angajamentelor internaționale, precum și al moralei internaționale. El va determina pedeapsa ce va crede că trebuie să fie aplicată.

Puterile aliate și asociate vor adresa Guvernului Olandei o cerere rugându-l să predea pe fostul împărat în mâinile lor pentru a fi judecat.

Articolul 228

Guvernul german recunoaște Puterilor aliate și asociate libertatea de a trimite înaintea tribunalelor lor militare persoanele acuzate de a fi comis acte contrarii legilor și obiceiurilor războiului. Pedepsele prevăzute de legi vor fi aplicate persoanelor găsite vinovate. Această dispoziție se va aplica chiar dacă vor exista acțiuni sau urmăriri înaintea unei jurisdicțiuni a Germaniei sau a aliaților ei.

Guvernul german va trebui să predea Puterilor aliate și asociate, sau aceleia dintre ele care îi va adresa cererea, orice persoane cari, fiind acuzate de a fi comis un act contrariu legilor și obiceiurilor războiului, i-ar fi indicate fie nominativ, fie prin gradul, funcțiunea sau întrebuințarea ce li se va fi dat de autoritățile germane.

Articolul 229

Autorii unor fapte criminale în contra supușilor uneia din Puterile aliate și asociate vor fi chemați înaintea tribunalelor militare ale acestor Puteri.

Autorii unor fapte criminale comise contra supușilor mai multor Puteri aliate și asociate vor fi chemați înaintea tribunalelor militare compuse din membrii aparținând tribunalelor militare ale Puterilor interesate.

În tot cazul acuzatul va avea dreptul să indice el însuș pe avocatul său.

Articolul 230

Guvernul german se obligă să procure orice documente și informațiuni, de orice natură ar fi, a căror prezentare va fi socotită necesară pentru cunoașterea complectă a faptelor incriminate, căutarea vinovaților și aprecierea exactă a responsabilităților.

Partea VIII

REPARAȚIUNI

Secțiunea I

Dispoziții Generale

Articolul 231

Guvernele aliate și asociate declară iar Germania recunoaște că Germania și aliații ei sunt răspunzători pentru că le-a cauzat toate pierderile și toate pagubele suferite de Guvernele aliate și asociate și de naționalii lor ca urmare a războiului, care le-a fost impus de agresiunea Germaniei și a aliaților ei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 232

Guvernele aliate şi asociate recunosc că resursele Germaniei nu sunt îndestulătoare — ţinând seamă de scăderea permanentă a acestor resurse, după cum rezultă din celelalte dispoziţiuni ale prezentului Tractat — pentru a asigura reparaţiunea complectă a tutulor acestor pierderi şi a tutulor acestor pagube.

Guvernele aliate şi asociate cer cu toate acestea, iar Germania îşi ia angajamentul, ca să repare toate pagubele cauzate populaţiunii civile a fiecăreia din Puterile aliate şi asociate cum şi bunurile ei, în timpul perioadei în care această Putere s'a aflat în stare de războiu cu Germania, prin zisa agresiune pe uscat, pe mare şi prin aer, şi, în mod general, toate pagubele aşa precum sunt definite în anexa I aci alăturată.

În executarea angajamentelor luate, mai înainte, de Germania, cu privire la restaurările şi restituirile integrale datorite Belgiei, Germania se obligă, în afară de compensările de pagube prevăzute în o altă parte a prezentei Părţi şi ca consecinţă a violării Tractatului din 1839, să ramburseze toate sumele pe cari Belgia le-a împrumutat de la Guvernele aliate şi asociate, până la 11 Noemvrie 1918, împreună cu dobânda de 5% (cinci la sută) pe an la zisele sume. Valoarea acestor sume va fi determinată de Comisiunea de reparaţiuni, iar Guvernul german se obligă să facă imediat o emisiune corespunzătoare de bonuri speciale la purtător, plătibile în mărci aur la 1 Mai 1926, sau, după alegerea Guvernului german, la 1 Mai al fiecărui an anterior lui 1926. Sub rezerva dispoziţiunilor de mai sus, forma acestor bonuri va fi determinată de Comisiunea de reparaţiuni. Zisele bonuri vor fi date Comisiunii de reparaţiuni, care va avea dreptul de a le primi şi de a răspunde de primirea lor în numele Belgiei.

Articolul 233

Valoarea ziselor pagube, pentru cari desdăunarea este datorită de Germania, va fi fixată de o Comisiune interaliată, care va lua numele de « Comisiunea reparaţiunilor » (Commission des réparations), şi va fi constituită în forma şi cu puterile indicate mai jos precum şi în anexele II până la VII aci alăturate.

Această Comisiune va examina reclamaţiunile şi va da Guvernului german echitabila facultate de a fi ascultat.

Concluziunile acestei Comisiuni, în ce priveşte totalul pagubelor determinate mai sus, vor fi redactate şi notificate Guvernului german, cel mai târziu la 1 Mai 1921, ca reprezentând totalul obligaţiunilor sale.

Comisiunea va stabili, în acelaş timp, un stat al plăţilor specificând epocile şi modalităţile achitării de către Germania a totalului datoriei sale, într'o perioadă de treizeci de ani, cu începere dela 1 Mai 1921. Cu toate acestea, dacă în cursul zisei perioade, Germania nu-şi va achita datoria sa, reglementarea plăţii oricărui rest rămas neplătit va putea fi reportat pe anii următori, după voinţa Comisiunii, sau va putea face obiectul unui tratament diferit, în condiţiunile pe cari le vor hotărî Guvernele aliate şi asociate, urmând procedura prevăzută în prezenta Parte a acestui Tractat.

Articolul 234

Comisiunea de reparaţiuni va trebui, după 1 Mai 1921, din vreme în vreme, să studieze resursele şi puterile de plată ale Germaniei, şi, după ce va fi dat reprezentanţilor acestei ţări echitabila facultate de a fi ascultaţi, zisa Comisiune va avea tot dreptul de a prelungi perioada şi de a modifica modalităţile de plată, cari ar urma să fie prevăzute în conformitate cu art. 233;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ea nu va putea însă să ierte nici o plată fără autorizaţiunea specială a diverselor Guverne reprezentate în Comisiune.

Articolul 235

Pentru a permite Puterilor aliate şi asociate de a întreprinde, de pe acum, restaurarea vieţii lor industriale şi economice, în aşteptarea fixării definitive a totalităţii reclamaţiunilor lor, Germania va plăti în cursul anilor 1919 şi 1920 şi a celor dintâi patru luni ale anului 1921, în atâtea vărsăminte şi după anumite modalităţi (în aur, în mărfuri, în vase, în valori sau în alt mod) pe cari Comisiunea de reparaţiuni le va putea fixa, echivalentul de 20 000 000 000 (douăzeci miliarde) mărci aur, în contul creanţelor de mai sus; din această sumă vor fi mai întâiu plătite cheltuelile armatei de ocupaţiune după armistiţiul din 11 Noemvrie 1918, şi vor putea fi plătite cu aprobarea ziselor guverne, de asemenea prin deducere din acea sumă, acele cantităţi de produse alimentare şi de materii prime, pe cari guvernele Principalelor Puteri aliate şi asociate le vor socoti necesare pentru a permite Germaniei să facă faţă obligaţiunii sale de a desdauna. Soldul se va deduce din sumele datorite de Germania drept reparaţiuni. Germania va mai remite, pe lângă aceasta, bonurile prescrise la pragraful 12 (*c*) al Anexei II, aci alăturată.

Articolul 236

Germania primeşte, afară de aceasta, ca resursele sale economice să fie direct întrebuinţate pentru reparaţiuni, precum este specificat în Anexele III, IV, V şi VI, privitoare, fiecare în parte, la marina comercială, la restaurările materiale, la cărbuni şi la derivatele lor, la materiile colorante şi alte produse chimice: fiind, în totdeauna înţeles că valoarea bunurilor transferate şi a folosinţei lor, stabilite prin zisele Anexe, va fi trecută în creditul Germaniei, după ce va fi fixată în chipul acolo arătat, şi se va deduce din obligaţiunile prevăzute în articolele de mai sus.

Articolul 237

Vărsămintele succesive, cuprinzând şi cele despre cari tratează articolele precedente, efectuate de Germania pentru a satisface reclamaţiunile de mai sus, vor fi repartizate de Guvernele aliate şi asociate după proporţiunile determinate de ele mai dinnainte şi întemeiate pe echitate şi pe drepturile fiecăruia.

În vederea acestei repartizări, valoarea bunurilor transferate şi a creditelor stabilite în conformitate cu art. 243 şi cu Anexele III, IV, V, VI şi VII, va fi calculată în acelaş chip ca şi plăţile efectuate în acelaş an.

Articolul 238

În afară de plăţile prevăzute mai sus, Germania va efectua, conformându-se procedurii stabilite de Comisiunea reparaţiunilor, restituirea în bani a sumelor ridicate, luate sau sechestrate, cât şi restituirea animalelor, obiectelor de orice fel şi a valorilor ridicate, luate sau sechestrate, în cazul când va fi posibil de a le identifica pe teritoriul Germaniei sau pe acel al aliaţilor ei.

Până la stabilirea acestei proceduri, restituirile urmează să continue în conformitate cu stipulaţiunile Armistiţiului din 11 Noemvrie 1918, cu modificările lui şi cu Protocoalele intervenite.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 239

Guvernul german își ia îndatorirea de a face imediat restituirile prevăzute de articolul 238 de mai sus și de a efectua plățile și predările prevăzute de articolele 233, 234, 235 și 236.

Articolul 240

Guvernul german recunoaște Comisiunea prevăzută de articolul 233, astfel precum va putea fi constituită de Guvernele aliate și asociate, în conformitate cu Anexa II; el îi recunoaște în mod irevocabil posesiunea și exercițiul drepturilor și puterilor ce i le conferă Tractatul de față.

Guvernul german va da Comisiunii toate lămuririle de cari ea va putea avea nevoie asupra situațiunii și operațiunilor financiare și asupra bunurilor, capacității de producțiune, aprovizionărilor și producțiunii curente a materiilor prime și a obiectelor manufacturate ale Germaniei și ale supușilor ei; el va da, de asemenea, toate informațiunile relative la operațiunile militare, a căror cunoștință ar fi considerată ca necesară de către Comisiune, pentru a fixa obligațiunile Germaniei astfel cum acestea sunt definite în Anexa I.

Guvernul german va acorda membrilor Comisiunii și agenților ei autorizați toate drepturile și imunitățile de cari se bucură în Germania agenții diplomatici acreditați în regulă ai Puterilor amice.

Germania primește, pe lângă aceasta, să suporte lefurile și cheltuelile Comisiunii și ale personalului ce ar întrebuința.

Articolul 241

Germania își ia îndatorirea să promulge, să menție în vigoare și să publice orice legislațiune, orice regulamente și decrete ce ar putea fi necesare pentru a asigura complecta executare a stipulațiunilor de față.

Articolul 242

Dispozițiunile prezentei Părți a Tractatului de față nu se aplică proprietăților, drepturilor și intereselor despre cari tratează Secțiunile III și IV ale Părții X (Clauze economice) a Tractatului de față, precum nici produsului lichidării lor, afară de ceeace se referă la soldul definitiv în favoarea Germaniei, menționat la articolul 243 *a*).

Articolul 243

Se vor trece în creditul Germaniei, drept obligațiuni de reparare, următoarele elemente:

a) Orice sold definitiv în favoarea Germaniei, arătat la Secțiunea V (Alsacia-Lorena) a Părții III (Clauze politice europene) și la Secțiunile III și IV ale Părții X (Clauze economice) a Tractatului de față;

b) Orice sume datorite Germaniei, provenind din cesiunile arătate la Secțiunea IV (Basinul râului Sarre) a Părții III (Clauze politice europene), a Părții IX (Clauze financiare), a Părții XII (Porturi, Căi de apă și Căi ferate);

c) Orice sume pe cari Comisiunea le va judeca ca trebuind trecute în creditul Germaniei în contul oricăror altor transmiteri de proprietăți, drepturi, concesiuni sau alte interese prevăzute de Tractatul de față.

Totuș, în nici un caz, restituirile efectuate în virtutea articolului 238 al Părții de față, nu vor putea fi trecute în creditul Germaniei.

Articolul 244

Cesiunea cablurilor submarine germane, ce nu formează obiectul unei dispoziții speciale a Tractatului de față, este regulată prin Anexa VII aci alăturată.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Anexa I

Compensaţiune poate fi reclamată dela Germania, conform articolului 232 de mai sus, pentru totalitatea pagubelor ce ar intra în categoriile următoare:

1° Pagube pricinuite civililor atinşi în persoana sau în viaţa lor şi supravieţuitorilor cari erau în sarcina acestor civili, prin orice acte de răsboi, cuprinzând şi bombardările sau alte atacuri pe uscat, pe mare sau pe calea aeriană, şi toate consecinţele lor directe sau din toate operaţiunile de răsboi ale celor două grupuri de beligeranţi, în orice loc s'ar fi produs.

2° Pagube pricinuite de Germania, sau de aliaţii ei, civililor victime ale vreunor acte de cruzime, de violenţă sau de rău tratament (inclusiv atingerile aduse vieţii sau sănătăţii, pricinuite în urma unei detenţiuni, deportări, internări sau evacuări, abandon în largul mării sau în urma unei munci forţate), în orice loc s'ar fi produs, precum şi supravieţuitorilor cari erau în sarcina acestor victime.

3° Pagube cauzate de Germania, sau de aliaţii ei, pe teritoriul lor sau în teritoriul ocupat sau invadat, persoanelor civile, victime ale oricăror acte cari au adus atingere sănătăţii, capacităţii de muncă sau onoarei, precum şi supravieţuitorilor cari erau în sarcina acestor victime.

4° Pagube pricinuite prin orice fel de rele tratamente aplicate prizonierilor de răsboi.

5° Întru cât există o daună cauzată Puterilor aliate şi asociate, orice pensiuni sau compensaţiuni de aceeaş natură, acordate victimelor militare de răsboi (armate de uscat, de apă sau forţe aeriene), mutilaţilor, răniţilor, bolnavilor sau invalizilor şi persoanelor al căror sprijin erau aceste victime; totalul sumelor datorite Guvernelor aliate şi asociate se va calcula, pentru fiecare din zisele Guverne, după valoarea capitalizată, la data punerii în aplicare a prezentului Tractat, a ziselor pensiuni sau compensări, pe baza tarifelor în vigoare în Franţa, la data sus arătată.

6° Cheltueli făcute de Guvernele Puterilor aliate şi asociate pentru asistenţa dată prizonierilor de răsboi, familiilor lor sau persoanelor al căror sprijin erau.

7° Alocaţiuni date de Guvernele Puterilor aliate şi asociate familiilor sau altor persoane cari erau în sarcina mobilizaţilor, sau a tutulor acelora cari au servit în armată; totalul sumelor ce le sunt datorite pentru fiecare din anii în cursul cărora au avut loc ostilităţile, va fi calculat pentru fiecare din zisele Guverne, pe baza tarifului mijlociu aplicat în Franţa, plăţilor de această natură în cursul zisului an.

8° Pagube pricinuite civililor în urma obligaţiunii ce li s'a impus de Germania sau de aliaţii ei de a lucra fără o justă remunerare.

9° Pagube privitoare la orice proprietăţi, în orice loc ar fi situate, aparţinînd uneia din Puterile aliate sau asociate sau supuşilor lor (exceptându-se lucrările şi materialul militar sau naval), cari au fost ridicate, sechestrate, stricate sau distruse de Germania sau de aliaţii ei, pe uscat, pe apă sau în aer, sau pagube pricinuite ca consecinţă directă a ostilităţilor sau a oricăror operaţiuni de răsboi.

10° Pagube pricinuite sub formă de *(prélèvements)* amenzi sau constrângeri *(exactions)* similare, de către Germania sau de aliaţii ei, în detrimentul populaţiunilor civile.

Anexa II

§ 1

Comisiunea prevăzută la articolul 233 va purta titlul de „Comisiunea reparaţiunilor". *(Commission des réparations)*; ea va fi desemnată în articolele de mai jos prin cuvântul „Comisiunea" *(La Commission)*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 2

Delegaţii la Comisiune vor fi numiţi de Statele-Unite ale Americei, Marea-Britanie, Franţa, Italia, Japonia, Belgia şi de Statul Serb-Croat-Sloven. Fiecare din aceste Puteri va numi un Delegat, ea va numi de asemenea un Delegat ajutor care îl va înlocui în caz de boală sau de absenţă silită, dar care, în orice altă împrejurare, va avea numai dreptul să asiste la desbateri fără însă să ia vreo parte la ele.

În nici un caz, Delegaţii a mai mult de cinci dintre Puterile sus arătate nu vor avea dreptul de a lua parte la desbaterile Comisiunii şi a-şi da votul. Delegaţii Statelor-Unite, ai Marei-Britanii, ai Franţei şi Italiei vor avea în totdeauna acest drept. Delegatul Belgiei va avea acest drept în toate cazurile, în afară de cele arătate mai jos. Delegatul Japoniei va avea acest drept în cazurile când vor fi cercetate chestiuni privitoare la daunele pe mare, precum şi chestiuni prevăzute prin articolul 260 din Partea IX (Clauze financiare), în cari interesele Japoniei sunt în joc. Delegatul Statului Serb-Croat-Sloven va avea acest drept când se vor examina chestiuni privitoare la Austria, la Ungaria sau la Bulgaria.

Fiecare din Guvernele reprezentate în Comisiune va avea dreptul de a se retrage, după o prealabilă înştiinţare notificată Comisiunii, cu douăsprezece luni înainte şi confirmată în cursul lunii a şasea dela data notificării iniţiale.

§ 3

Aceea dintre celelalte Puteri aliate şi asociate, care va putea fi interesată în cauză, va avea dreptul de a numi un Delegat, ori de câte ori creanţele şi interesele zisei Puteri vor fi examinate sau discutate.

În aceste cazuri, Delegatul va fi prezent, şi va lucra ca assesor, fără a avea dreptul de vot.

§ 4

În caz de deces, demisiune sau rechemare a oricărui Delegat, Delegat ajutor sau assesor, acesta va trebui să fie înlocuit cât mai grabnic posibil.

§ 5

Comisiunea va avea principalul ei biurou permanent la Paris, unde îşi va ţine prima întrunire, în cel mai scurt timp posibil, după punerea în vigoare a prezentului Tractat; ea se va întruni apoi la locul şi la data ce va crede de cuviinţă în vederea îndeplinirii cât mai grabnice a îndatoririlor ei.

§ 6

Chiar dela prima ei întrunire Comisiunea va alege, printre delegaţii arătaţi mai sus, un Preşedinte şi un Vice-Preşedinte, cari vor rămâne în funcţie timp de un an şi vor fi reeligibili; dacă posturile de Preşedinte sau de Vice-Preşedinte devin vacante în cursul anului, Comisiunea va proceda imediat la o nouă alegere pentru restul perioadei.

§ 7

Comisiunea este autorizată a numi orice funcţionari, agenţi şi impiegaţi, cari pot fi necesari pentru executarea funcţiunilor ei, şi să hotărască salariile lor, să constituie comitete, ai căror membri pot fi şi alţii decât cei făcând parte din Comisiune, şi a lua toate măsurile de execuţie trebuincioase la îndeplinirea sarcinei ei, să investească cu autoritatea necesară şi să dea depline puteri funcţionarilor, agenţilor şi comitetelor ei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 8

Toate deliberările Comisiunii vor fi secrete, afară numai dacă, pentru motive speciale, Comisiunea, în cazuri particulare, nu va decide altfel.

§ 9

Comisiunea va trebui, în termenele ce le va fixa din timp în timp, şi dacă Guvernul german o va cere, să asculte orice argumente şi mărturii prezentate de Germania asupra tutulor chestiunilor cari se referă la capacitatea ei de plată.

§ 10

Comisiunea va studia reclamaţiunile şi va da Guvernului german echitabila facultate de a fi ascultat, fără ca el să poată lua vreo parte, sub verice formă, la hotărîrile Comisiunii. Comisiunea va acorda aceeaşi facultate aliaţilor Germaniei, când ea va socoti că interesele lor sunt în joc.

§ 11

Comisiunea nu va fi legată de nici o legislaţie nici prin vreun cod particular, nici printr'o regulă specială, cu privire la instrucţie sau procedură; ea va fi călăuzită de dreptate, echitate şi bună credinţă. Deciziile sale vor trebui să se conforme la principii şi reguli uniforme, ori de câte ori aceste principii şi aceste reguli vor fi aplicabile. Ea va fixa regulele privitoare la modul de probare în materie de reclamaţiuni. Ea va putea să întrebuinţeze orice metodă legitimă de calcul.

§ 12

Comisiunea va avea toate puterile şi va exercita toate atribuţiunile ce îi sunt date prin prezentul Tractat.

Comisiunea va avea, în mod general, cele mai întinse puteri de control şi de executare în ceeace priveşte problema reparaţiunilor, astfel cum ea este tratată în prezenta Parte din Tractatul de faţă şi va avea puterea de a interpreta aceste dispoziţiuni. Sub rezerva dispoziţiunilor prezentului Tractat, Comisiunea este constituită din diferitele Guverne aliate şi asociate menţionate la paragrafele 2 şi 3, considerată fiind ca reprezentantul lor exclusiv, pentru partea ce-i priveşte, în scopul de a primi, vinde, păstra şi repartiza plata reparaţiunilor de efectuat de Germania, pe bazele prezentei Părţi din prezentul Tractat. Ea va trebui să se conformeze condiţiunilor şi dispoziţiunilor următoare:

a) Orice fracţiune din valoarea totală a creanţelor verificate, care nu va fi plătită în aur, sau în bastimente, valori sau mărfuri, sau în orice alt mod, va trebui să fie acoperită de Germania în condiţiunile pe cari Comisiunea le va stabili prin remiterea, drept garanţie, a unei valori echivalente de bonuri, de titluri de obligaţiuni sau altele, în scop de a constitui prin aceasta o recunoaştere a fracţiunii datoriei despre care este vorba;

b) Pentru a determina în mod periodic capacitatea de plată a Germaniei, Comisiunea va examina sistemul fiscal german: 1° cu scopul ca toate veniturile Germaniei, inclusiv şi cele destinate serviciului sau plăţii a oricărui împrumut interior, să fie întrebuinţate cu privilegiu la plata sumelor datorite de ea drept reparaţiuni, şi 2° în aşa fel încât să obţie certitudinea că, în general, sistemul fiscal german este, proporţional, tot atât de încărcat ca şi acela al oricăreia din Puterile reprezentate în Comisiune;

c) Pentru a uşura şi a urmări restaurarea imediată a vieţii economice a Ţărilor aliate şi asociate, Comisiunea, după cum este prevăzut la articolul 235,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

va primi dela Germania, drept garanţie şi ca recunoaştere a datoriei sale, un prim vărsământ de bonuri la purtător în aur, libere de taxă sau impozite de orice natură, stabilite sau susceptibile de a fi stabilite de către Guvernele Imperiului sau ale Statelor germane, sau de orice altă autoritate care ar depinde de aceste Ţări; aceste bonuri vor fi remise ca acompt, în trei fracţiuni, după cum se arată mai jos (marca aur fiind plătibilă conform articolului 262 al Părţii IX (Clauze financiare) din prezentul Tractat:

1° De emis imediat, 20 miliarde (douăzeci miliarde) de mărci aur în bonuri la purtător, plătibile cel mai târziu până la 1 Mai 1921, fără dobânzi; se va aplica în special pentru amortizarea acestor bonuri, vărsămintele pe cari Germania s'a angajat să le efectueze conform articolului 235, scăzându-se sumele destinate la rambursarea cheltuielilor de întreţinere a trupelor de ocupaţiune şi la plata cheltuielilor aprovizionării în hrană şi materii prime; acele bonuri cari nu vor fi fost amortizate la data de 1 Mai 1921, vor fi atunci schimbate contra unor bonuri noui, de acelaş tip ca acelea prevăzute mai jos (12 *c*, 2°).

2° De emis imediat, 40 miliarde (patruzeci miliarde) de mărci aur, în bonuri la purtător, cu dobânzi de 2 1/2% (doi jumătate la sută) între 1921 şi 1926 şi apoi de 5% (cinci la sută) cu 1% (unu la sută) ca supliment pentru amortizare, cu începere dela 1926 asupra sumei totale a emisiunii.

3° De a libera imediat, drept acoperire, un angajament scris că va emite ca nou vărsământ şi numai când Comisiunea va fi convinsă că Germania poate să asigure plata dobânzilor şi a fondului de amortizare a ziselor bonuri, 40 miliarde (patruzeci miliarde) de mărci aur în bonuri la purtător, cu dobânzi de 5% (cinci la sută), urmând ca termenele şi modul de plată a capitalului şi dobânzilor să fie determinate de Comisiune.

Datele la cari dobânzile sunt datorite, modul de întrebuinţare al fondului de amortizare şi toate chestiunile analoage relative la emisiune, la gestiune şi la reglementarea emisiunii bonurilor, vor fi determinate din timp în timp de Comisiune. Noui emisiuni vor putea fi cerute drept recunoaştere şi garanţie, în condiţiunile pe cari Comisiunea le va determina ulterior, din timp în timp;

d) În cazul când bonuri, obligaţiuni sau alte recunoaşteri de datorii emise de Germania, drept garanţie sau recunoaştere a datoriei sale de reparaţiune, vor fi atribuite, cu titlul definitiv iar nu ca garanţie, altor persoane decât diferitelor Guverne în profitul cărora fusese fixat la origină totalul datoriei de reparaţiune a Germaniei, zisa datorie va fi considerată ca stinsă faţă de acestea din urmă, pentru un total corespunzător valoarei nominale a bonurilor cari au fost astfel atribuite în mod definitiv, iar obligaţiunea Germaniei aferentă ziselor bonuri va fi limitată la obligaţiunea care este menţionată pe ele.

e) Cheltuielile necesitate de reparaţiunile şi reconstrucţiile proprietăţilor situate în regiunile invadate şi devastate, inclusiv reinstalarea mobilierelor, maşinelor şi a întregului material, vor fi evaluate după costul de reparaţiune şi reconstrucţiune la epoca în care aceste lucrări vor fi executate;

f) Deciziunile Comisiunii relative la o achitare totală sau parţială, în capital sau dobânzi, a oricărei datorii verificate a Germaniei, vor trebui să fie motivate.

§ 13

În ceea ce priveşte voturile, Comisiunea se va conforma regulilor următoare:

Când Comisiunea ia o deciziune, voturile tutulor Delegaţilor cari au dreptul să voteze, sau, în absenţa unora dintre ei, ale Delegaţilor lor ajutori, vor fi înregistrate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Abţinerea este considerată ca un vot emis contra propunerii pusă în discuţie. Assesorii n'au dreptul de vot.

Unanimitatea e necesară asupra următoarelor chestiuni:

a) Chestiuni interesând suveranitatea Puterilor aliate şi asociate sau privind remiterea în total sau în parte a datoriei sau a obligaţiunilor Germaniei;

b) Chestiuni relative la totalul, precum şi la condiţiunile bonurilor şi a altor titluri de obligaţiuni ce urmează să fie remise de Guvernul german şi la fixarea epocei şi a modului de vânzare, de negociere sau de repartiţie;

c) Orice report total sau parţial, trecând peste anul 1930, al plăţilor cu scadenţa între 1 Mai 1921 şi sfârşitul lui 1926 inclusiv;

d) Orice report total sau parţial, pentru o durată superioară de trei ani, al plăţilor ajunse la scadenţă după 1926;

e) Chestiuni privitoare la aplicarea, într'un caz particular, a unei metode de evaluare a pagubelor, deosebită de aceea care a fost mai înainte adoptată într'un caz asemănător;

f) Chestiuni de interpretare a dispoziţiunilor prezentei Părţi din Tractatul de faţă.

Orice alte chestiuni vor fi rezolvite printr'un vot dat cu majoritate.

În caz când s'ar isca între delegaţi un conflict de păreri asupra chestiunii de a se şti dacă o speţă determinată face parte din acelea a cărei deciziune cere sau nu un vot unanim, şi în caz când acest conflict n'ar putea fi rezolvat prin instrucţiunile cerute Guvernelor lor, Guvernele aliate şi asociate se obligă să supue imediat acest conflict arbitrajului unei persoane imparţiale, asupra desemnării căreia ei se vor pune de acord şi a cărei sentinţă dânşii se obligă s'o accepte.

§ 14

Deciziunile luate de Comisiune, în conformitate cu puterile cari îi sunt conferite, vor fi de îndată executorii şi vor putea fi aplicate imediat fără altă formalitate.

§ 15

Comisiunea va preda fiecărei Puteri interesate, în forma pe care o va fixa:

1° Un certificat menţionând că ea deţine, pe contul zisei Puteri, bonuri ale emisiunilor sus menţionate, zisul certificat putând, la cererea Puterii interesate, să fie împărţit într'un număr de diviziuni *(coupures)* cari să nu treacă de cinci;

2° Din timp în timp, certificate menţionând că ea deţine pe socoteala zisei Puteri, orice alte bunuri predate de Germania drept acont din datoria sa pentru reparaţiuni.

Certificatele sus arătate vor fi nominative şi vor putea, să fie transmise pe calea îndosării, după notificarea Comisiunii.

Când sunt emise bonuri pentru a fi vândute sau negociate şi când vor fi predate bunuri de către Comisiune, un număr corespunzător de certificate trebuie să fie retras.

§ 16

Guvernul german va fi debitat, cu începere dela 1 Mai 1921, cu dobânda datoriei sale, aşa după cum va fi fost fixată de Comisiune, scăzând orice vărsăminte efectuate sub formă de plăţi în bani sau echivalentele lor sau în bonuri emise în profitul Comisiunii şi orice plăţi arătate la articolul 243. Cuantumul acestei dobânzi va fi fixat la 5%, afară numai dacă Comisiunea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nu socoteşte, la vreo dată ulterioară, că împrejurările justifică o modificare a acestui cuantum.

Comisiunea, fixând la 1 Mai 1921 totalul datoriei Germaniei, va putea ţine socoteală de dobânzile datorite asupra sumelor cuvenite pentru reparaţiunea pagubelor materiale, cu începere dela 11 Noemvrie 1918 până la 1 Mai 1921.

§ 17

În caz de neexecutare din partea Germaniei a vreuneia din obligaţiunile arătate în prezenta Parte a Tractatului de faţă, Comisiunea va semnala imediat această neexecutare fiecărei Puteri interesate, făcând totdeodată orice propuneri cari i-ar părea oportune cu privire la măsurile de luat în vederea acestei neexecutări.

§ 18

Măsurile pe cari Puterile aliate şi asociate vor avea dreptul să le ia în caz de neexecutare voluntară de către Germania, şi pe cari Germania se obligă a nu le considera ca acte de ostilitate, pot să cuprindă acte de prohibiri şi de represalii economice şi financiare şi, în general, orice alte măsuri pe cari Guvernele respective le vor putea considera ca fiind dictate de împrejurări.

§ 19

Plăţile, cari trebuiesc să fie efectuate în aur, sau echivalentele lor drept acont asupra reclamaţiilor verificate ale Puterilor aliate şi asociate, pot să fie acceptate în orice moment de Comisiune, sub formă de bunuri mobiliare şi imobiliare, de mărfuri, de întreprinderi, drepturi şi concesiuni înlăuntrul teritoriilor germane sau în afară de aceste teritorii, de nävi, obligaţiuni, acţiuni sau valori de orice natură sau monede ale Germaniei sau ale altor State; valoarea lor de înlocuire în raport cu aurul, fiind fixată la un cuantum just şi leal de însăşi Comisiunea.

§ 20

Comisiunea, fixând sau acceptând plăţile cari se vor efectua prin remiterea de bunuri sau drepturi determinate, va ţine seamă de orice drepturi şi interese legitime ale Puterilor aliate şi asociate sau neutre şi ale supuşilor lor.

§ 21

Nici un membru al Comisiunii nu va fi responsabil, afară numai faţă de Guvernul care l-a desemnat, de orice act sau omisiune decurgând din funcţiunile sale. Nici unul din Guvernele aliate şi asociate nu-şi asumă vreo răspundere pe seama vreunui alt Guvern.

§ 22

Sub rezerva stipulaţiunilor Tractatului de faţă, prezenta Anexă va putea fi modificată prin deciziunea unanimă a Guvernelor reprezentate la Comisiune.

§ 23

Când Germania şi Aliaţii ei se vor fi achitat de toate sumele ce datoresc, spre executarea prezentului Tractat sau a deciziunilor Comisiunii, şi când toate sumele primite sau echivalentele lor, vor fi fost repartizate între Puterile interesate, Comisiunea va fi dizolvată.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Anexa III

§ 1

Germania recunoaşte dreptul Puterilor aliate şi asociate pentru înlocuirea tonă pentru tonă (capacitate brută) *(jauge brute)* şi categorie pentru categorie, a tutulor bastimentelor şi vaselor de comerţ şi de pescuit pierdute sau avariate din cauza războiului.

Totuş, — cu toate că bastimentele şi vasele germane în fiinţă astăzi reprezintă un tonagiu mult inferior aceluia al pierderilor suferite de către Puterile aliate şi asociate, ca consecinţă a agresiunii germane — dreptul recunoscut mai sus va fi exercitat asupra acestor vase şi bastimente germane, în condiţiunile următoare:

Guvernul german, în numele său şi aşa chip încât să lege pe orice alţi interesaţi, cedează Guvernelor aliate şi asociate proprietatea oricăror vase de comerţ de 1 600 tone brute şi deasupra aparţinând supuşilor săi, cum şi jumătatea tonajului vaselor al căror tonaj brut este cuprins între 1 000 şi 1 600 tone şi sfertul tonajului şalupelor cu aburi, precum şi sfertul tonajului celorlalte vase de pescuit.

§ 2

Guvernul german, în termen de două luni după punerea în vigoare a prezentului Tractat, va predà Comisiunii de reparaţiuni toate vasele şi bastimentele arătate la paragraful 1.

§ 3

Vasele şi bastimentele arătate la paragraful 1 cuprind toate vasele şi bastimentele: *a)* purtând sau având dreptul să poarte pavilionul de comerţ german; sau *b)* aparţinând unui supus *(ressortissant)* german, unei societăţi sau unei companii germane sau unei societăţi sau companii ale unei alte ţări decât Ţările aliate sau asociate şi puse sub controlul sau direcţiunea unor supuşi *(ressortissants)* germani; sau *c)* actualmente în construcţie: 1° în Germania; 2° în alte Ţări decât Ţările aliate sau asociate, pe seama unui supus german, al unei societăţi sau al unei companii germane.

§ 4

Pentru ca să procure titluri de proprietate pentru fiecare din vasele remise în modul sus arătat Guvernul german:

a) Va remite pentru fiecare vas Comisiunii de reparaţiuni, după cererea sa, un act de vânzare sau orice alt titlu de proprietate, stabilind transfertul către zisa Comisiune a deplinei proprietăţi a vasului, liber de orice privilegii, ipoteci şi sarcini;

b) Va lua toate măsurile cari i s'ar indica de către Comisiunea de reparaţiuni, pentru a asigura zisei Comisiuni punerea acestor vase la dispoziţia ei.

§ 5

Ca mod suplimentar de reparaţiune parţială Germania îşi ia îndatorirea să construească vase de comerţ, în şantierele germane, pe socoteala Guvernelor aliate şi asociate, în modul următor:

a) Într'un termen de trei luni, începând dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, Comisiunea de reparaţiuni va notifica Guvernului german tonajul de lucrat în şantier în fiecare din cei doi ani cari vor urma celor trei luni sus menţionate;

b) În termen de doi ani, începând dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, Comisiunea de reparaţiuni va notifica Guvernului german tonajul

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de lucrat în şantier în fiecare din cei trei ani cari vor urma celor doi ani sus menţionaţi;

c) Tonajul de lucrat în şantier pentru fiecare an nu va depăşi 200 000 tone capacitate brută;

d) Specificarea vaselor de construit, condiţiunile în cari ele vor trebui construite sau predate, preţul pe tonă care se va socoti de către Comisiunea de reparaţiuni, şi orice alte chestiuni relative la comanda, la construcţiunea şi la predarea vaselor, vor fi determinate de către zisa Comisiune.

§ 6

Germania îşi ia îndatorirea să restitue, în natură şi în bună stare, Puterilor aliate şi asociate, într'un termen de două luni, începând dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, conform unei proceduri ce va fi stabilită de Comisiunea de reparaţiuni, toate vasele şi alte aparate mobile de navigaţiune fluvială cari, dela 1 August 1914, au trecut, sub orice formă, în posesiunea ei sau în posesiunea unuia dintre supuşii ei, şi cari vor putea fi identificate.

Spre a compensa pierderile tonajului fluvial, datorite oricărei cauze, suferite în timpul războiului de Puterile aliate şi asociate şi cari nu vor putea fi reparate prin restituţiunile prescrise mai sus, Germania îşi ia îndatorirea să cedeze Comisiunii de reparaţiuni o parte din totalul vaselor sale fluviale, până la concurenţa totalului acestor pierderi, zisa cesiune neputând depăşi 20% din totalul acestor vase fluviale aşa cum erau în fiinţă la data de 11 Noemvrie 1918.

Modalităţile acestor cesiuni vor fi regulate de arbitrii prevăzuţi la articolul 339 al Părţii XII (Porturi, Căi pe apă şi Căi ferate) din prezentul Tractat, cari sunt însărcinaţi să rezolve dificultăţile relative la repartiţiunea tonajului fluvial şi cari decurg din noul regim internaţional al unor anumite reţele fluviale sau din modificările teritoriale atingând aceste reţele.

§ 7

Germania îşi ia îndatorirea să ia toate măsurile pe cari Comisiunea de reparaţiuni i le va putea indica în scopul de a obţine deplinul drept de proprietate asupra tutulor vaselor cari au putut fi transferate în timpul războiului sau ar fi pe cale de transferat sub pavilioane neutre, fără consimţământul Guvernelor aliate şi asociate.

§ 8

Germania renunţă la orice revendicare, de orice natură ar fi, contra Guvernelor aliate şi asociate şi contra supuşilor lor *(ressortissants)*, în ceeace priveşte deţinerea sau utilizarea oricăror vase sau bastimente germane şi orice pierdere sau pagubă suferite de zisele vase şi bastimente, cu excepţiunea plăţilor datorite în urma întrebuinţării acestor vase conform Protocolului de Armistiţiu dela 13 Ianuarie 1919 şi Protocoalelor subsecvente.

Predarea flotei comerciale germane va continua să se facă fără întrerupere, conform ziselor Protocoale.

§ 9

Germania renunţă la orice revendicări asupra vaselor sau încărcăturilor, scufundate din cauza sau în urma unei acţiuni navale inamice, şi apoi salvate, şi în cari unul din Guvernele aliate sau asociate sau supuşii lor au interese, în calitate de proprietari, închirietori, asigurători sau sub orice alt titlu, chiar dacă vreun Tribunal de prize al Germaniei sau al aliaţilor ei ar fi pronunţat vreo sentinţă de condamnare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Anexa IV

§ 1

Puterile aliate şi asociate cer, şi Germania acceptă, ca Germania, pentru a satisface în parte obligaţiunile sale menţionate în prezenta Parte, şi urmând modalităţile mai jos definite, să întrebuinţeze isvoarele sale economice, în mod direct, la restaurarea materială a regiunilor invadate aparţinînd Puterilor aliate şi asociate, în măsura pe care aceste Puteri o vor determina.

§ 2

Guvernele Puterilor aliate şi asociate vor prezenta Comisiunii de reparaţiuni liste cuprinzând:

a) Animalele, maşinile, echipamentele, strungurile şi toate articolele similare, cu un caracter comercial, cari au fost luate, întrebuinţate sau distruse de Germania, sau distruse ca o consecinţă directă a operaţiunilor militare, şi pe cari aceste guverne, pentru satisfacerea nevoilor imediate şi urgente, doresc să le vadă înlocuite cu animale sau cu articole de aceeaş natură, existând pe teritoriul german la data punerii în vigoare a prezentului Tractat;

b) Materialele de reconstruire (piatră, cărămizi, cărămizi refractare, ţigle, lemn de construcţie, geamuri, oţel, var, ciment, etc.) maşini, aparate de încălzit, mobile şi orice articole cu un caracter comercial, pe cari zisele Guverne doresc să le aibă produse şi fabricate în Germania şi predate lor pentru restaurarea regiunilor invadate.

§ 3

Listele relative la articolele menţionate în paragraful 2*a* de mai sus vor fi procurate în cele şasezeci de zile cari vor urma punerii în vigoare a prezentului Tractat.

Listele relative la articolele menţionate în paragraful 2*b* de mai sus vor fi procurate la 31 Decemvrie 1919, ultimul termen.

Listele vor cuprinde toate detaliile obişnuite, în contractele comerciale, relativ la articolele arătate, inclusiv specificarea, termenul de predare (acest termen trebuind să nu depăşească patru ani) şi locul de predare; dar ele nu vor conţine nici preţ, nici estimaţiune, aceste preţuri sau estimaţiuni trebuind să fie fixate de către Comisiune, după cum se arată mai jos.

§ 4

Îndată după primirea listelor, Comisiunea va examina în ce măsură materialele şi animalele, menţionate în aceste liste, pot fi cerute Germaniei. Pentru a ajunge la deciziunea sa, Comisiunea va ţine socoteală de nevoile interne ale Germaniei atât cât va fi trebuinţă pentru menţinerea vieţii sociale şi economice; ea va ţine socoteală, de asemenea, de preţurile şi datele la cari astfel de articole pot fi obţinute în Ţările aliate şi asociate, şi le vor compara celor aplicabile articolelor germane; va ţine socoteală, în sfârşit, de interesul general ce Guvernele aliate şi asociate au pentruca vieaţa industrială a Germaniei să nu fie dezorganizată în aşa fel încât să compromită capacitatea ei de a îndeplini celelalte acte de reparaţiune ce i se cer.

Cu toate acestea, nu se vor cere Germaniei maşini, echipamente, strunguri şi orice articole similare cu caracter comercial, actualmente în serviciu în industrie decât în cazul când nu se găsesc disponibile şi de vânzare stocuri din aceste articole; pe de altă parte, cererile de această natură nu vor trece de 30% din cantităţile fiecărui articol aflător în serviciul unui stabilimen german sau unei întreprinderi germane oarecare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Comisiunea va da reprezentanţilor Guvernului german facultatea de a fi ascultaţi, într'un termen determinant, asupra capacităţii lui de a procura zisele materiale, animale şi obiecte.

Deciziunea Comisiunii va fi apoi, şi cât mai repede posibil, notificată Guvernului german şi diferitelor Guverne aliate şi asociate interesate.

Guvernul german îşi ia îndatorirea să predea materialele, obiectele şi animalele, specificate în această notificare, şi Guvernele aliate şi asociate interesate îşi iau îndatorirea fiecare în ceea ce-l priveşte, să primească aceste furnituri, sub rezerva că ele vor fi conforme cu specificările date sau că, după avizul Comisiunii, nu vor fi improprii întrebuinţării cerute pentru efectuarea reparaţiunilor.

§ 5

Comisiunea va determina valoarea de atribuit materialelor, obiectelor şi animalelor, predate după cum se arată mai sus, iar Guvernele aliate şi asociate cari vor primi aceste furnituri primesc a fi debitate cu valoarea lor şi recunosc că suma corespunzătoare va trebui să fie socotită ca o plată făcută de Germania, şi care se va repartiza articolului 237 din această Parte a Tractatului de faţă.

În cazul când se va exercita dreptul de a cere restaurarea materială, în condiţiunile arătate mai sus, Comisiunea se va încredinţa că suma trecută în creditul Germaniei reprezintă valoarea normală a muncii făcute sau a materialelor procurate de ea, şi că suma la care se ridică reclamaţiunea făcută de Puterea interesată pentru paguba reparată în parte, este scăzută în proporţia contribuţiunii la reparaţiunea astfel efectuată.

§ 6

Ca un avans imediat, drept acont asupra animalelor arătate la paragraful 2*a* de mai sus, Germania îşi ia îndatorirea de a preda în cele trei luni ce urmează dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, următoarele cantităţi de vite în măsură de o treime pe fiecare lună şi din fiecare speţă:

1° Guvernului francez

500 armăsari, de 3 până la 7 ani;
30 000 mânze şi iepe de 18 luni până la 7 ani, din rassele ardeneză, buloneză sau belgiană;
2 000 tauri de 18 luni până la 3 ani;
90 000 vaci de lapte de 2 până la 6 ani;
1 000 berbeci;
100 000 oi;
10 000 capre.

2° Guvernului belgian

200 armăsari, de 3 până la 7 ani, din rassă belgiană de muncă;
5 000 iepe de 3 până la 7 ani, din rassă belgiană de muncă;
5 000 mânze de 18 luni la 3 ani, din rassă belgiană de muncă;
2 000 tauri, de 18 luni până la 3 ani;
50 000 vaci de lapte, de 2 până la 6 ani;
40 000 junci;
200 berbeci;
20 000 oi;
15 000 scroafe.

Animalele predate vor fi de sănătate şi condiţiune normală.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dacă animalele astfel predate nu pot fi identificate că ar fi fost luate sau ridicate, valoarea lor va fi trecută în creditul obligaţiunilor de reparaţiuni ale Germaniei, potrivit stipulaţiunilor paragrafului 5 din Anexa de faţă.

§ 7

Fără a aştepta ca hotărîrile Comisiunii, prevăzute la paragraful 4 din Anexa de faţă, să poată fi luate, Germania va trebui să continue a efectua Franţei predările de material agricol, prevăzute de articolul III al reînnoirii Armistiţiului din 16 Ianuarie 1919.

Anexa V

§ 1

Germania îşi ia îndatorirea de a preda, Puterilor semnatare ale Tractatului de faţă menţionate mai jos, la cererea lor, următoarele cantităţi de cărbuni şi de derivate de cărbuni.

§ 2

Germania va preda, timp de zece ani, Franţei, şapte milioane tone de cărbuni pe an. Pe lângă acestea, Germania va preda Franţei, în fiecare an, o cantitate de cărbuni egală cu diferenţa între producţiunea anuală dinaintea războiului, a minelor din Nord şi din Pas-ul-de-Calais, distruse din cauza războiului, şi între producţiunea anului respectiv a Basinului care cuprinde aceste mine. Această ultimă furnitură se va face în timp de zece ani şi nu va depăşi pe an douăzeci de milioane de tone, în primii cinci ani, şi opt mil. lioane de tone pe an în cei cinci ani următori.

Este bine înţeles că se vor face toate sforţările pentru a fi restaurate minele de Nord şi din Pas-ul-de-Calais.

§ 3

Germania va preda timp de zece ani Belgiei opt milioane tone de cărbuni pe an.

§ 4

Germania va preda Italiei următoarele cantităţi de cărbuni:

De la Iulie 1919 până la Iunie 1920: 4 milioane 1/2 tone,
„ „ 1920 „ „ „ 1921: 6 milioane tone,
„ „ 1921 „ „ „ 1922: 7 milioane 1/2 tone,
„ „ 1922 „ „ „ 1923: 8 milioane tone,
„ „ 1923 „ „ „ 1924: 8 milioane 1/2 tone.

şi, în timpul fiecăruia din cei cinci ani următori: 8 milioane 1/2 tone.

Două treimi, cel puţin, din predări, vor fi făcute pe căile de uscat.

§ 5

Germania va preda Luxemburgului, dacă Comisiunea reparaţiunilor îi va cere aceasta, o cantitate anuală de cărbuni egală cu cantitatea anuală de cărbuni germani consumată de Luxemburg înaintea războiului.

§ 6

Preţurile ce trebuiesc plătite pentru predările de cărbuni făcute în virtutea ziselor opţiuni vor fi următoarele:

a) Pentru furniturile pe uscat sau pe apă.— Preţul va fi plătit pe loc la mină de supuşii *(ressortissants)* germani, plus cheltuiala de transport până la fruntariile Franţei, Belgiei, Italiei şi Luxemburgului, rămânând înţeles că preţul pe loc, la mină, nu va fi mai ridicat decât preţul pe loc al cărbunelui englez pentru export.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În privința cărbunilor *(charbons de soute)* belgieni, prețul nu va depăși pe acela al cărbunilor *(charbons de soute)* olandezi.

Tarifele transportului pe cale ferată sau pe apă nu vor întrece tarifele cele mai scăzute cari sunt aplicate transporturilor de același fel în Germania.

b) Pentru furnitura pe mare. — Prețul va fi sau cel pentru export f.o.b. german în porturile germane, sau prețul de export englez f.o.b. în porturile engleze și în toate cazurile cel mai scăzut dintre amândouă.

§ 7

Guvernele aliate și asociate interesate vor putea cere predarea de coks metalurgic în locul cărbunilor, socotindu-se 3 tone de coks pentru 4 tone de cărbuni.

§ 8

Germania își ia îndatorirea de a furniza Franței, și de a transporta la fruntaria franceză, pe calea ferată sau pe apă, produsele următoare, în fiecare din cei trei ani cari vor urma punerea în vigoare a Tractatului de față:

Benzol	35 000	tone
Gudron de huilă	50 000	tone
Sulfat de amoniac	30 000	tone

Gudronul de huilă va putea fi înlocuit, după alegerea Guvernului francez, în tot sau în parte, prin canități echivalente de produse de destilare, precum uleiuri ușoare, grele, antracen, naftalină sau rezidiu de destilare *(brai)*.

§ 9

Prețul plătit pentru coksul și celelalte produse arătate la paragraful 8, va fi prețul plătit de supușii *(ressortissants)* germani, iar condițiunile de ambalaj și de transport până la fruntaria franceză și până la porturile germane vor fi cele mai avantajoase cari sunt acordate supușilor *(ressortissants)* germani pentru aceleași produse.

§ 10

Opțiunile din Anexa de față se vor face prin mijlocirea Comisiunii de reparațiuni. Pentru executarea dispozițiunilor de mai sus, ea va avea puterea de a statua asupra tutulor chestiunilor privitoare la modalitățile, la calitățile și cantitățile furniturilor, la cantitatea de coks ce trebuie furnizat în locul cărbunilor, la termenele și modurile de predare și de plată. Cererile, însoțite de specificările necesare, vor trebui să fie notificate Germaniei cu o sută douăzeci de zile înaintea datei fixate pentru începerea executării, în ce privește predările ce trebuiesc făcute cu începere dela 1 Ianuarie 1920, și cu treizeci de zile înaintea acelei date, pentru predările ce trebuiesc făcute între data punerii în vigoare a Tractatului de față și 1 Ianuarie 1920. Până ce Germania să fi primit cererile prevăzute în acest paragraf, stipulațiunile Protocolului din 25 Decemvrie 1918 rămân în vigoare. (Executarea articolului VI al Armistițiului din 11 Noemvrie 1918).

Cererile privitoare la substituirile prevăzute la paragrafele 7 și 8 se vor notifica Guvernului german într'un termen prealabil care va fi socotit suficient de Comisiune. Dacă Comisiunea crede că satisfacerea complectă a cererilor este de natură a apăsa peste măsură asupra nevoilor industriale germane, ea va putea amâna sau anula aceste cereri, și fixa în acest chip ordinea de prioritate; furnizarea însă a cărbunilor cari trebuie să înlocuească cărbunii din minele distruse, va avea prioritatea asupra tuturor predărilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Anexa VI

§ 1

Germania acordă Comisiunii de reparaţiuni o opţiune de predare, sub formă de reparaţiune parţială, a unor cantităţi şi feluri de materii colorante şi produse chimice farmaceutice, ce vor fi desemnate de ea, până la concurenţa de 50 la sută din stocul total al fiecărui fel de materii colorante şi produse chimice farmaceutice, existente în Germania sau găsindu-se sub controlul german, la data punerii în vigoare a Tractatului de faţă.

Această opţiune se va exercita în cele şasezeci de zile dela primirea de către Comisiune a situaţiei amănunţite a stocurilor, prezentată în forma cerută de ea.

§ 2

Germania mai dă Comisiunii de reparaţiuni o opţiune pentru predarea, în cursul perioadei care se va scurge între punerea în vigoare a Tractatului de faţă şi 1 Iunie 1920, apoi, în cursul fiecărei perioade ulterioare de şase luni, până la 1 Ianuarie 1925, a tutulor materiilor colorante şi a tutulor produselor chimice farmaceutice, până la concurenţa de 25 la sută din producţiunea germană în timpul perioadei celor şase luni precedente, sau, dacă producţiunea în cursul acestei perioade de şase luni era, după părerea Comisiunii, inferioară producţiunii normale, până la concurenţa de 25 la sută din această producţiune normală.

Această opţiune va fi exercitată în cele 4 săptămâni ce vor urma după primirea situaţiunilor de producţiune pe perioada precedentă de şase luni; aceste situaţiuni se vor înainta de către Guvernul german la expirarea fiecărei perioade de şase luni şi în forma considerată ca necesară de către Comisiune.

§ 3

Pentru materiile colorante şi produsele chimice farmaceutice, furnizate spre executarea paragrafului 1, preţul se va fixa de către Comisiune, avându-se în vedere preţul net de exportaţiune dinainte de războiu şi variaţiunile preţului de cost dela acea dată încoace.

Pentru materiile colorante şi produsele chimice farmaceutice, predate spre executarea paragrafului 2, preţul se va fixa de către Comisiune, avându-se în vedere preţul net de exportaţiune dinaintea războiului şi variaţiunile preţului de cost de atunci încoace, sau avându-se în vedere preţul de vânzare cel mai scăzut al aceloraşi materii, către oricare alt cumpărător.

§ 4

Toate amănuntele, privitoare, în special, la modul şi termenele exercitării opţiunii şi a predării, cât şi toate chestiunile ce s'ar ridica pentru executarea prescripţiunilor de mai sus, se vor regula de către Comisiunea de reparaţiuni, căreia Guvernul german îi va da toate informaţiunile necesare şi orice alte lămuriri ce vor fi cerute de dânsa.

§ 5

Materiile colorante şi produsele chimice farmaceutice la cari se referă Anexa de faţă, cuprind toate materiile colorante şi toate produsele chimice farmaceutice sintetice, cât şi toate produsele intermediare, şi altele, cari sunt întrebuinţate în industriile corespunzătoare şi cari sunt fabricate pentru vânzare. Dispoziţiunile ce preced se aplică de asemenea la coaja de chinchină şi la sărurile de chinină.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Anexa VII

Germania renunţă în numele ei şi în numele naţionalilor ei, în favoarea Principalelor Puteri aliate şi asociate, la toate drepturile, titlurile şi privilegiile de orice natură, pe cari le posedă asupra cablurilor sau porţiunilor de cabluri, enumărate mai jos:

Emden-Vigo: dela pasul Calais până în larg de Vigo;
Emden-Brest: din largul dela Cherbourg la Brest;
Emden-Ténériffe: din largul dela Dunkerque până în largul dela Ténériffe;
Emden-Açores (1): dela pasul Calais până la Fayal;
Emden-Açores (2): dela pasul Calais până la Fayal;
Açores-New-York (1) dela Fayal la New-York;
Açores-New-York(2): dela Fayal până la longitudinea Halifaxului;
Ténériffe-Monrovia: din largul dela Ténériffe până în largul dela Monrovia;
Monrovia-Lome:

dela punctul definit prin { lat.: 2°30' N.; long.: 7° 40' O. de Greenwich;
dela punctul definit prin { lat. 2°20'N; long.: 5°30' O. de Greenwhich;
şi dela punctul definit prin { lat: 3°48' N.; long.: 0°00';

până la Lome;
Lome-Duala: dela Lome la Duala;
Monrovia-Pernambuc: din largul dela Monrovia până în largul dela Pernambuc;
Constantinopole-Constantza: dela Constantinopole la Constanţa;
Yap-Shanghaï, Yap—Guan şi Yap-Menado (insulele Celebes): de la insula Yap la Shanghaï, dela insula Yap la insula Guam şi dela insula Yap la Menado.

Întrucât cablurile şi porţiunile de cabluri menţionate mai sus, constituesc proprietăţi private, valoarea lor, calculată pe baza preţului de instalaţie şi micşorată cu un procent echitabil din cauza deprecierii, va fi trecută în creditul Germaniei la capitolul reparaţiunilor.

Secţiunea II

Dispoziţiuni particulare

Articolul 245

În cele 6 luni cari vor urma punerea în vigoare a Tractatului de faţă Guvernul german va trebui să restituie Guvernului francez trofeele, arhivele, suvenirurile istorice, sau operele de artă ridicate din Franţa de autorităţile germane în cursul războiului din 1870—1871 şi a războiului din urmă, conform cu lista ce i se va adresa de către Guvernul francez, şi în special drapelele franceze luate în cursul războiului 1870—1871, precum şi toate documentele politice luate de autorităţile germane la 10 Octomvrie 1870 din castelul din Cerçay, lângă Brunoy (Seine-et-Oise), ce aparţinea atunci d-lui Rouher, fost ministru de Stat.

Articolul 246

În cele 6 luni ce vor urma punerii în vigoare a Tractatului de faţă, Germania va trebui să restituie Maiestăţii Sale Regelui Hedjasului, Koranul original ce aparţinuse Califului Osman, şi care a fost ridicat din Medina de autorităţile turceşti pentru a fi oferit fostului împărat Wilhelm II.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Craniul Sultanului Makaua, care a fost luat din protectoratul german al Africei orientale şi transportat în Germania, va fi, în acelaş termen, remis de către Germania guvernului Maiestăţii Sale Britanice.

Remiterea acestor obiecte va fi efectuată la locul şi în condiţiunile ce le vor fixa Guvernele cărora ele trebuiesc să fie restituite.

Articolul 247

Germania se obligă a da Universităţii din Louvain, în cele 3 luni ce vor urma cererii ce i se va face prin mijlocirea Comisiunii de reparaţiuni, manuscrisele, incunabulele *(incunables)*, cărţile imprimate, hărţile şi obiectele de colecţie, corespunzătoare în număr şi valoare obiectelor similare, distruse de focul pus de Germania bibliotecii din Louvain. Toate amănuntele cu privire la această înlocuire se vor determina de către Comisiunea de reparaţiuni.

Germania se obligă să remită Belgiei, prin mijlocirea Comisiunii de reparaţiuni, în cele 6 luni ce vor urma punerii în vigoare a Tractatului de faţă, şi pentru a-i permite să reconstituească două mari opere de artă:

1° Părţile tripticului „M i e l u l m i s t i c", pictat de fraţii Van Eyck, aflate altă dată în biserica Saint-Bavou din Gand şi actualmente la muzeul din Berlin;

2° Părţile tripticului „Cinei" pictat de Dierick Bouts, aflate altădată în biserica Saint-Pierre din Louvain, şi din cari două se găsesc actualmente la muzeul din Berlin şi două la vechea pinacotecă din Münich.

Partea IX

CLAUZE FINANCIARE

Articolul 248

Sub rezerva derogaţiunilor ce ar putea fi acordate de Comisiunea de reparaţiuni, se stabileşte un privilegiu de rangul întâiu asupra tuturor bunurilor şi veniturilor Imperiului şi Statelor germane, pentru plata reparaţiunilor şi altor sarcini izvorînd din Tractatul de faţă, sau din orice alte tractate şi convenţiuni complimentare, sau din înţelegerile încheiate între Germania şi Puterile aliate şi asociate, în timpul armistiţiului şi prelungirilor lui.

Până la 1 Mai 1921, Guvernul german nu va putea nici exporta aur sau să dispue de el, nici să autorize ca aurul să fie exportat sau să se dispue de el, fără autorizarea prealabilă a Puterilor aliate şi asociate, reprezentate prin Comisiunea de reparaţiuni.

Articolul 249

Costul total al întreţinerii tuturor armatelor aliate şi asociate pe teritoriile germane ocupate va fi în sarcina Germaniei, cu începere dela semnarea Armistiţiului din 11 Noemvrie 1918, inclusiv hrana oamenilor şi a animalelor găzduirea şi cantonamentul, soldele şi accesoriile, apuntamentele şi salariile, culcatul, încălzitul, luminatul, îmbrăcămintea, echipamentul, harnaşamentul, armamentul şi materialul rulant, serviciile de aeronautică, îngrijirea bolnavilor şi a răniţilor, serviciile veterinare şi de remontă, serviciile transporturilor de orice natură (precum: cale ferată, maritimă sau fluvială, camioane automobile), comunicaţiunile şi corespondenţele şi, în genere, toate serviciile administrative şi tehnice, a căror funcţionare e necesară pentru antrenarea trupelor, menţinerea efectivelor şi forţei lor militare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Rambursarea tuturor cheltuielilor cuprinse în categoriile de mai sus, întrucât ele corespund cumpărăturilor sau rechiziţiunilor făcute de Guvernele aliate şi asociate în teritoriile ocupate, va fi efectuată în mărci de către Guvernul german, Guvernelor aliate şi asociate pe cursul schimbului curent sau acceptat. Orice altă cheltuială din cele menţionate mai sus va fi rambursată în mărci aur.

Articolul 250

Germania confirmă predarea întregului material remis de ea Puterilor aliate şi asociate pentru executarea armistiţiului din 11 Neomvrie 1918 şi a tuturor convenţiunilor ulterioare de armistiţiu şi recunoaşte dreptul Puterilor aliate şi asociate asupra acestui material.

Va fi trecută la creditul Guvernului german, după scăderea sumelor datorite pentru reparaţiuni Puterilor aliate şi asociate, valoarea socotită de către Comisiunea de reparaţiuni, prevăzută la articolul 233 al Părţii VIII (Reparaţiuni) din Tractatul de faţă, a materialului remis conform articolului VII al armistiţiului dela 11 Noemvrie 1918, sau conform articolului III din Armistiţiul dela 16 Ianuarie 1919, precum şi a oricărui material remis pentru executarea armistiţiului dela 11 Noemvrie 1918 şi a tuturor convenţiunilor ulterioare de armistiţiu, faţă de care Comisiunea de reparaţiuni ar socoti că, în conformitate cu caracterul său ne-militar, valoarea lui trebuie să fie trecută în creditul Guvernului german.

Nu vor fi trecute în creditul Guvernului german bunurile aparţinînd Guvernelor aliate şi asociate sau supuşilor *(ressortissants)* lor, şi restituite sau predate astfel cum erau *(à l'identique)*,d rept executare a Convenţiunilor de armistiţiu.

Articolul 251

Privilegiul stabilit prin articolul 248 se va exercita în ordinea următoare, sub rezerva menţionată în ultimul paragraf al prezentului articol:

a) Costul armatelor de ocupaţiune, aşa cum e definit în articolul 249, în timpul Armistiţiului şi al prelungirilor lui;

b) Costul tuturor armatelor de ocupaţiune, aşa cum e definit în articolul 249, după intrarea în vigoare a Tractatului de faţă;

c) Totalul reparaţiunilor rezultând din Tractatul de faţă sau din tractatele şi convenţiunile complimentare;

d) Toate celelalte sarcini ce ar cădea asupra Germaniei în virtutea convenţiunilor de armistiţiu, a Tractatului de faţă sau a tractatelor şi convenţiunilor complimentare.

Plata aprovizionării Germaniei în produse alimentare şi materii prime, precum şi toate celelalte plăţi ce ar avea de efectuat Germania, în măsura în care Guvernele aliate şi asociate le vor fi găsit necesare pentru a permite Germaniei de a face faţă obligaţiunii sale de a repara, vor avea precădere în măsura şi în condiţiunile ce au fost sau ce ar putea fi stabilite de către Guvernele aliate şi asociate.

Articolul 252

Dispoziţiunile precedente nu aduc atingere dreptului fiecăreia din Puterle aliate şi asociate de a dispune de averile şi de proprietăţile inamice găsindu-se sub jurisdicţiunea lor în momentul intrării în vigoare a Tractatului de faţă.

Articolul 253

Aceste dispoziţiuni nu pot atinge, în nici un chip, gajurile sau ipotecile constituite în mod regulat în folosul Puterilor aliate şi asociate sau a supuşilor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

(ressortissants) lor, de către Imperiul sau Statele germane sau de către supuşii *(ressortissants)* germani, asupra bunurilor şi veniturilor ce le aparţin, în toate cazurile în cari constituirea acestor gajuri sau ipoteci ar fi anterioară existenţei stării de răsboi dintre Guvernul german şi fiecare dintre Guvernele interesate.

Articolul 254

Puterile cărora le sunt cedate teritorii germane vor trebui, sub rezerva dispoziţiunilor articolului 255, să ia asupra lor plata:

1° Unei părţi a Datoriei Imperiului german, aşa cum era constituită în ziua de 1 August 1914 şi calculată, luându-se drept bază media celor trei ani financiari 1911, 1912, şi 1913, potrivit raportului existent între felul de categorie de venituri din teritoriul cedat şi veniturile corespunzătoare ale întregului Imperiu german, cari vor fi indicate de către Comisiunea de reparaţiuni ca dând dreapta măsură a puterilor respective de plată ale teritoriilor cedate.

2° Unei părţi a Datoriei, astfel cum exista la 1 August 1914, a Statului german, căruia îi aparţinea teritoriul cedat, şi calculată după principiul expus mai sus.

Aceste părţi vor fi determinate de către Comisiunea de reparaţiuni.

Modul de executare al obligaţiunii luată în acest chip, cu privire atât la capital cât şi la dobânzi, va fi fixat de către Comisiunea de reparaţiuni. El va putea avea, între altele, forma următoare: Guvernul cesionar va lua asupră-şi obligaţiunile Germaniei cu privire la Datoria germană, ai cărei purtători sunt proprii săi naţionali. În cazul însă când metoda adoptată ar implica plăţi de făcut Guvernului german, acele plăţi vor fi transferate la Comisiunea de reparaţiuni, în contul sumelor datorite pentru reparaţiuni, în tot timpul cât Germania va rămâne debitoare al vreunui rest oarecare.

Articolul 255

1° Ca o derogaţiune la precedentele stipulaţiuni şi dat fiind că Germania a refuzat în 1871 să ia asupra sa vreo parte a datoriei franceze, Franţa va fi scutită, în ce priveşte Alsacia-Lorena, de orice plată rezultând din articolul 254.

2° În ce priveşte Polonia, fracţiunea Datoriei a cărei origină Comisiunea de reparaţiuni o va atribui măsurilor luate de către Guvernele german şi prusian pentru colonizarea germană a Poloniei, va fi exclusă din atribuirea ce s'ar face în executarea articolul 254.

3° În ce priveşte toate teritoriile cedate, altele decât Alsacia-Lorena, fracţiunea datoriei Imperiului sau a Statelor germane pe cari Comisiunea de reparaţiuni o va socoti că corespunde la cheltuielile făcute de către Imperiul sau Statele germane pentru bunurile şi proprietăţile menţionate la articolul 256, va fi exclusă din atribuirea ce s'ar face în executarea articolului 254.

Articolul 256

Puterile cărora le sunt cedate teritorii germane vor dobândi toate bunurile şi proprietăţile aparţinînd Imperiului sau Statelor germane şi situate pe aceste teritorii. Valoarea acestor dobândiri va fi fixată de către Comisiunea de reparaţiuni şi plătită de către Statul cesionar acestei Comisiuni pentru a fi înscrisă la creditul Guvernului german ca un acont asupra sumelor datorite drept reparaţiuni.

Potrivit articolului de faţă, bunurile şi proprietăţile Imperiului şi ale Statelor germane vor fi considerate ca cuprinzând toate proprietăţile Coroanei,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ale Imperiului, ale Statelor germane şi bunurile particulare ale fostului Împărat al Germaniei şi ale altor persoane regale.

Din cauza condiţiunilor în cari Alsacia-Lorena a fost cedată Germaniei în 1871, Franţa va fi scutită, în ce priveşte Alsacia-Lorena, de orice plată sau imputare la creditul Germaniei pentru valoarea bunurilor şi a proprietăţilor aparţinând Imperiului sau Statelor germane situate în Alsacia-Lorena şi menţionate în articolul de faţă.

Belgia va fi de asemenea scutită de a face vreo plată sau imputare la creditul Germaniei pentru valoarea bunurilor şi a proprietăţilor aparţinînd Imperiului sau Statelor germane, situate pe teritoriile dobândite de Belgia în virtutea Tractatului de faţă.

Articolul 257

În ce priveşte vechile teritorii germane, inclusiv coloniile, protectoratele şi dependinţele lor, administrate de mandatar, conform articolului 22 din Partea I (Societatea Naţiunilor) a Tractatului de faţă, nici teritoriul, nici Puterea mandatară nu vor fi încărcate cu nici o parte din suma datoriei Imperiului sau a Statelor germane.

Toate bunurile şi proprietăţile aparţinând Imperiului sau Statelor germane şi situate pe aceste teritorii vor fi transferate, odată cu teritoriile, Puterei mandatare considerată ca atare şi nici o plată nu se va face, nici o sumă nu va fi înscrisă la creditul acestor guverne din cauza acestui transfert.

Potrivit prezentului articol, bunurile şi proprietăţile Imperiului sau ale Statelor germane vor fi considerate că cuprind toate proprietăţile Coroanei, ale Imperiului, ale Statelor, precum şi bunurile particulare ale fostului Împărat al Germaniei şi ale altor persoane regale.

Articolul 258

Germania renunţă la orice reprezentare sau participare pe cari tractate, convenţiuni sau orice soiu de înţelegeri i le asigura ei sau supuşilor *(ressortissants)* ei în administraţia sau controlul comisiunilor, agenţilor şi băncilor de Stat, precum şi în oricari alte organizări financiare şi economice internaţionale de control sau de gestiune, funcţionând în vreunul din Statele aliate şi asociate, în Austria, în Ungaria, în Bulgaria sau în Turcia, precum şi în posesiunile şi dependinţele sus ziselor State, sau în fostul Imperiu rusesc.

Articolul 259

1° Germania se obligă să transfere în termen de o lună dela intrarea în vigoare a Tractatului de faţă, oricărei autorităţi ce ar putea fi indicată de către principalele Puteri aliate şi asociate, suma în aur care trebuia depusă la Reichsbank, în numele Consiliului de administraţie al Datoriei publice otomane, pentru garantarea primei emisiuni de hârtie-monedă a Guvernului turc.

2° Germania recunoaşte obligaţiunea ce are de a face anual, timp de 12 ani, plăţile în aur cari sunt stipulate pe bonurile Tezaurului german, depuse de el, la diferite epoci, în numele Consiliului de administraţie al Datoriei publice otomane pentru garantarea celei de a doua emisiuni de hârtie-monedă a Guvernului Turcesc şi a emisiunilor următoare.

3° Germania se obligă să transfere, în termen de o lună dela intrarea în vigoare a Tractatului de faţă, oricărei autorităţi ce ar putea fi indicată de către principalele Puteri aliate şi asociate, depozitul de aur făcut la Reichsbank sau altundeva, reprezentînd restul avansului în aur acordat la 5 Mai 1915 de către Consiliul de administraţie al Datoriei publice otomane Guvernului imperial otoman.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

4° Germania se obligă să transfere principalelor Puteri aliate şi asociate drepturile ce ar putea avea asupra sumei în aur şi în argint, transmisă de el Ministerului Turc de finanţe, în Noemvrie 1918, ca provizion asupra plăţii cu scadenţa în Mai 1919, spre a servi împrumutului interior turcesc.

5° Germania se obligă să transfere, în termen de o lună dela intrarea în vigoare a Tractatului de faţă, principalelor Puteri aliate şi asociate, orice sumă în aur transferată Germaniei sau supuşilor ei *(ressortissants)* ca gaj sau garanţie colaterală *(collatéral)*, cu ocazia împrumuturilor acordate Guvernului austro-ungar de către Germania sau de către supuşii *(ressortissants)* ei.

6° Germania confirmă că renunţă conform articolului XV din Armistiţiul dela 11 Noemvrie 1918, la beneficiul tutulor stipulaţiunilor curpinse în Tractatele dela Bucureşti şi dela Brest-Litovsk şi în Tractatele complimentare, fără a se aduce atingere articolului 292, Partea X (Clauze economice) din Tractatul de faţă.

Germania se obligă să transfere respectiv fie României, fie principalelor Puteri aliate şi asociate, orice instrumente monetare, numerar, valori şi instrumente negociabile sau orice produse ce a primit în virtutea sus ziselor Tractate.

7° Sumele în numerar şi în instrumente monetare, în valori şi în orice fel de produse, cari trebuiesc predate, plătite sau transferate conform stipulaţiunilor prezentului articol, vor fi întrebuinţate de către principalele Puteri aliate sau asociate, potrivit modalităţilor ce vor fi determinate mai târziu de către zisele Puteri.

Articolul 260

Fără a aduce vreo atingere renunţărei Germaniei, în virtutea Tractatului de faţă, la drepturile ce are, ea sau naţionalii ei, Comisiunea de reparaţiuni va putea pretinde, în termen de un an dela intrarea în vigoare a Tractatului de faţă, ca Germania să dobândească toate drepturile şi interesele supuşilor *(ressortissants)* germani în orice întreprindere de utilitate publică sau în orice concesiune, în Rusia, în China, în Austria, în Ungaria, în Bulgaria, în Turcia, în posesiunile şi în dependinţele acestor State, sau pe un teritoriu care, aparţinînd altă dată Germaniei sau aliaţilor ei, trebuie să fie cedat unui mandatar sau administrat de dânsul conform Tractatului de faţă; Guvernul german va trebui, pe de altă parte, să transfere, în termen de 6 luni cu începere dela data cererii, Comisiunii de reparaţiuni, totalitatea acestor drepturi şi interese cum şi toate drepturile şi interesele pe cari Germania însăş le-ar putea poseda.

Va fi în sarcina Germaniei de a despăgubi pe supuşii *(ressortissants)* ei astfel deposedaţi, iar Comisiunea de reparaţiuni va trece în creditul Germaniei, spre a fi deduse din sumele datorite drept reparaţiuni, sumele ce corespund valorii drepturilor şi intereselor transferate, astfel cum această valoare va fi fixată de către Comisiunea reparaţiunilor. Guvernul german va trebui să comunice Comisiunii reparaţiunilor, în termen de 6 luni dela data intrărei în vigoare a Tractatului de faţă, lista tuturor drepturilor şi intereselor în chestiune, fie ele dobândite definitiv fie eventuale sau neexercitate încă, şi va renunţa în folosul Puterilor aliate şi asociate, în numele ei şi în acel al supuşilor *(ressortissants)* ei, la toate drepturile şi interesele sus arătate, cari n'ar fi fost menţionate în lista de mai sus.

Articolul 261

Germania se obligă să transfere Puterilor aliate şi asociate toate creanţele sale asupra Austriei, Ungariei, Bulgariei şi Turciei, mai ales cele ce rezultă sau ar rezulta pentru ea din executarea obligaţiunilor ce a luat faţă de aceste Puteri în timpul răsboiului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 262

Orice obligaţiune a Germaniei de a plăti în numerar, pentru executarea Tractatului de faţă, şi exprimată în mărci-aur, va fi plătibilă, după alegerea creditorilor, în livre sterline plătibile la Londra, în dolari-aur ai Statelor-Unite plătibili la New-York, în franci-aur plătibili la Paris şi în lire-aur plătibile la Roma.

În vederea executării prezentului articol, monedele în aur de mai sus trebuie să aibă greutatea şi titlul stabilite în mod egal pentru fiecare din ele, la 1 Ianuarie 1914.

Articolul 263

Germania garantează Guvernului brazilian rambursarea, împreună cu dobânda pe cursul sau cursurile convenite, a tutulor sumelor depuse la banca Bleichroeder din Berlin, provenind din vânzarea în porturile Hamburg, Brema, Anvers şi Triest a cafelei ce aparţine Statului Sao-Paolo. Germania opunându-se la timp transfertului ziselor sume către Statul Sao-Paolo, garantează pe deasupra că rambursarea se va face pe cursul mărcii în ziua depozitului.

Partea X

CLAUZE ECONOMICE

Secţiunea I

Relaţiuni Comerciale

Capitolul I

Reglementare, Taxe şi Restricţiuni vamale

Articolul 264

Germania îşi ia îndatorirea să nu supună mărfurile, produsele naturale sau fabricate ale oricărui din Statele aliate sau asociate, importate pe teritoriul german, oricare ar fi locul de unde sosesc, la drepturile vamale sau sarcini, inclusiv impozitele interne, altele sau mai urcate decât acelea la cari sunt supuse aceleaşi mărfuri, produse naturale sau fabricate, ale oricăruia din zisele State sau ale unei alte ţări străine.

Germania nu va menţine sau nu va impune nici o prohibire sau restricţiune la importul pe teritoriul german a oricăror mărfuri, produse naturale sau fabricate, ale teritoriilor oricărui Stat aliat sau asociat, de ori unde sosesc, dacă acele prohibiri sau restricţiuni nu se aplică şi la importul aceloraşi mărfuri, produse naturale sau fabricate, ale oricăruia din zisele State sau ale vreunei alte ţări străine.

Articolul 265

Germania se mai obligă să nu stabilească, în ceeace priveşte regimul de import, diferenţe în detrimentul comerţului oricăruia din Statele aliate sau asociate, în raport cu oricare altul din zisele State, sau în raport cu oricare altă ţară străină, cum sunt chiar prin mijloace indirecte, acelea cari rezultă din reglementarea sau din procedura vamală, sau din metodele de verificare şi de analiză, sau din condiţiunile de plata drepturilor vamale sau din metodele de clasificare sau de interpretare a tarifelor, sau din exerciţiul monopolurilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 266

În ceeace privește eșirea, Germania se îndatorează să nu supuie mărfurile, produsele naturale sau fabricate exportate din teritoriul german în teritoriile oricăruia din Statele aliate sau asociate, la drepturi de vamă sau sarcini, inclusiv pentru impozite interne, altele, sau mai urcate decât acelea plătite pentru aceleași mărfuri exportate în oricare din zisele State sau în vreo țară străină.

Germania nu va menține sau nu va impune nici o prohibire sau restricțiune pentru exportul oricăror mărfuri expediate din teritoriul german vreunuia din Statele aliate sau asociate care nu s'ar aplica și exportului aceloraș mărfuri, produse naturale sau fabricate, expediate în vreun altul din zisele State sau în vreo țară străină oare care.

Articolul 267

Orice favoare, imunitate sau privilegiu cu privire la import, export sau tranzit de mărfuri, care ar fi acordat de Germania vreunuia din Statele aliate sau asociate sau vreunei alte țări străine, vor fi simultan și în mod necondiționat fără a fi nevoie de cerere sau de compensațiune, întinse la toate Statele aliate sau asociate.

Articolul 268

La dispozițiunile articolelor 264—267 ale prezentului Capitol și ale articolului 323 din partea XII (Porturi, căi pe apă și căi ferate) a prezentului Tractat se fac excepțiunile următoare:

a) Pentru o perioadă de cinci ani, cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, produsele naturale sau fabricate, originare și provenind din teritoriile alsaciene și lorene reunite cu Franța, vor fi primite la intrarea pe teritoriul vamal german, cu scutire de orice drepturi de vamă.

Guvernul francez va fixa în fiecare an, prin decret notificat Guvernului german, natura și cotitatea produselor cari vor beneficia de această scutire.

Cantitățile fiecărui produs cari vor putea fi astfel trimise anual în Germania nu vor putea depăși media anuală a cantităților trimise în cursul anilor 1911—1913.

Afară de aceasta, și în timpul perioadei menționate mai sus, Guvernul german se obligă a lăsa ieșirea liberă din Germania, și a lăsa să se reimporteze în Germania, fiind scutite de orice drepturi vamale sau de alte sarcini, inclusiv impozitele interne, firele, țesăturile și alte materii sau produse textile de orice fel și orice stare, aduse din Germania în teritoriile alsaciene sau lorene pentru a fi supuse acolo la orice lucrare de terminare, ca: albire, vopsire, imprimare, mercerizare, *(gazage)*, răsucire *(retordage)* sau apretare *(appret)*.

b) Pentru o perioadă de trei ani, începând de la punerea în vigoare a prezentului Tractat, produsele naturale sau fabricate, originare și provenind din teritoriile poloneze cari au făcut înainte de războiu parte din Germania, vor fi primite la intrarea pe teritoriul vamal german, cu scutire de orice drepturi vamale.

Guvernul polonez va fixa în fiecare an, prin decret notificat Guvernului german, natura și cotitatea produselor cari vor beneficia de această scutire.

Cantitățile fiecărui produs, cari vor putea fi astfel trimise anual în Germania, nu vor putea depăși media anuală a cantităților trimise în cursul anilor 1911—1913.

c) Puterile aliate și asociate își rezervă facultatea de a impune Germaniei obligațiunea de a primi, scutite de orice drepturi vamale, la intrarea lor pe teritoriul vamal german, produsele naturale sau fabricate, originare și pro-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

venind din Marele Ducat de Luxemburg, pentru o perioadă de cinci ani, începând dela punerea în vigoare a prezentului Tractat.

Natura şi cotitatea produselor cari vor beneficia de acest regim vor fi notificate în fiecare an Guvernului german.

Cantităţile din fiecare produs, cari vor putea fi astfel trimise anual în Germania, nu vor putea depăşi media anuală a cantităţilor trimise în cursul anilor 1911—1913.

Articolul 269

Într'un termen de şase luni, începând dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, taxele impuse de Germania importaţiunilor Puterilor aliate şi asociate nu vor putea fi superioare taxelor celor mai favorabile, cari erau aplicate pentru importaţiunile în Germania la data de 31 Iulie 1914.

Această dispoziţiune va continua să fie aplicată într'o a doua perioadă de treizeci de luni după expirarea primelor şase luni, numai în ce priveşte produsele cari, făcînd parte din prima categorie, secţiunea A, a tarifului vamal german din 25 Decemvrie 1902, se bucurau la data de 31 Iulie 1914 de drepturi convenţionale prin Tractate cu Puterile aliate sau asociate, cu adăugirea vinurilor şi uleiurilor vegetale, mătase artificială şi lână spălată sau curăţită, fie că au făcut sau nu obiectul vreunei convenţiuni speciale inainte de 31 Iulie 1914.

Articolul 270

Puterile aliate şi asociate, în cazul când aceste măsuri le-ar părea necesare pentru apărarea intereselor economice ale populaţiunii teritoriilor germane ocupate de trupele lor, îşi rezervă dreptul de a aplica acestor teritorii un regim vamal special, atât în ceeace priveşte importaţiunile cât şi exportaţiunile.

Capitolul II

Tratamentul navigaţiunii

Articolul 271

În ceeace priveşte pescuitul, cabotajul şi remorcagiul maritim, vasele şi bastimentele Puterilor aliate şi asociate vor beneficia, în apele teritoriale germane, de tratamentul care va fi acordat vaselor şi bastimentelor naţiunii celei mai favorizate.

Articolul 272

Germania primeşte, cu toate că s'ar fi stipulat contrariul prin Convenţiunile relative la pescuit, şi la traficul cu spirtoase în Marea Nordului, ca toate drepturile de inspecţiune şi de poliţie, când e vorba de vase de pescuit, aparţinînd Puterilor aliate, să fie exercitate numai de bastimentele acestor Puteri.

Articolul 273

În ceeace priveşte vasele Puterilor aliate sau asociate, orice fel de certificate sau de documente referitoare la vase sau la vapoare, cari erau recunoscute ca valabile de Germania înainte de războiu, sau cari ar putea fi ulterior recunoscute ca valabile de către principalele State maritime, vor fi recunoscute de Germania ca valabile şi ca echivalente certificatelor corespunzătoare a vaselor sau vapoarelor germane.

Tot astfel vor fi recunoscute certificatele şi documentele liberate vaselor şi bastimentelor lor de către Guvernele nouilor State, fie că au sau nu un litoral

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

maritim, cu condiţiunea ca aceste certificate şi documente să fie liberate conform obiceiurilor în general practicate în principalele State maritime.

Înaltele Părţi Contractante se învoiesc a recunoaşte pavilionul vaselor oricărei Puteri aliate sau asociate, care n'are litoral maritim, dacă sunt înregistrate într'un loc anume determinat, situat pe teritoriul său; acest loc va fi considerat pentru aceste vase ca port de înregistrare.

Capitolul III

Concurenţă neleală

Articolul 274

Germania se îndatorează să ia toate măsurile legislative sau administrative necesare pentru a garanta produsele naturale sau fabricate originare din vre'una din Puterile aliate sau asociate, contra oricărei forme de concurenţă neleală, în transacţiunile comerciale.

Germania se obligă să reprime şi să oprească, prin sechestrare sau prin orice alte secţiuni potrivite, importul şi exportul, precum şi fabricarea, circulaţiunea, vinderea şi punerea în vânzare în interiorul teritoriului său, a oricăror produse sau mărfuri purtând pe ele sau pe învelitoarea lor imediată, sau asupra ambalagiului lor exterior: mărci, nume, inscripţiuni sau orice semne, comportând, direct sau indirect, indicaţiuni false asupra originei, speţei, naturei sau calităţilor specifice ale acestor produse sau mărfuri.

Articolul 275

Germania, cu condiţiunea ca un tratament reciproc să-i fie acordat în această materie, se obligă să se conformeze legilor, precum şi deciziunilor administrative şi judiciare, luate în conformitate cu aceste legi, în vigoare într'o ţară aliată sau asociată şi notificate regulat Germaniei de către autorităţile competinte, determinând sau reglementând dreptul la o denumire regională, pentru vinurile sau spirtoasele produse în ţara căreia aparţine regiunea, sau condiţiunile în cari întrebuinţarea unei denumiri regionale poate fi autorizată; de asemenea importul, exportul, precum şi fabricarea, circulaţiunea, vânzarea sau punerea în vânzare a produselor sau mărfurilor având denumiri regionale contrarii legilor sau deciziunilor sus amintite, vor fi interzise de Germania şi reprimate prin măsurile prescrise în articolul precedent

Capitolul IV

Tratamentul supuşilor *(ressortissants)* Puterilor aliate şi asociate

Articolul 276

Germania îşi ia îndatorirea:

a) Să nu impună supuşilor *(ressortissants)* Puterilor aliate şi asociate, în ceeace priveşte exercitarea meseriei, profesiunii, comerţului şi industriei, nici o excludere care n'ar fi de asemenea aplicabilă tuturor străinilor fără excepţiune;

b) Să nu oblige pe supuşii *(ressortissants)* Puterilor aliate şi asociate la nici un regulament sau restricţiune, în ceea ce priveşte drepturile arătate la paragraful *a*, cari ar putea atinge direct sau indirect stipulaţiunile zisului paragraf, sau cari ar fi diferite sau mai puţin avantagioase decât acelea ce se aplică străinilor supuşi *(ressortissants)* ai naţiunii celei mai favorizate;

c) Să nu oblige pe supuşii *(ressortissants)* Puterilor aliate şi asociate, bunurile, drepturile şi interesele lor, inclusiv societăţile sau asociaţiunile

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

în cari ei sunt interesaţi, la nici o sarcină, taxă sau impozite directe sau indirecte, altele sau mai urcate decât acelea cari sunt sau cari vor putea fi impuse supuşilor *(ressortissants)* săi sau bunurilor, drepturilor sau intereselor acestora.

d) Să nu impună supuşilor vreuneia din Puterile aliate şi asociate vreo restricţiune, care nu era aplicabilă supuşilor *(ressortissants)* acestor Puteri la 1 Iulie 1914, afară numai dacă aceeaş restricţiune n'ar fi impusă şi propriilor săi naţionali.

Articolul 277

Supuşii *(ressortissants)* Puterilor aliate şi asociate se vor bucura pe teritoriul german de o protecţiune constantă, pentru persoana lor, bunurile lor, drepturile şi interesele lor şi vor avea acces liber înaintea tribunalelor.

Articolul 278

Germania se îndatorează să recunoască noua naţionalitate care ar fi fost sau ar fi dobândită de supuşii *(ressortissants)* săi, după legile Puterilor aliate sau asociate şi conform deciziunilor autorităţilor competinte ale acestor Puteri, fie pe cale de naturalizare, fie prin efectul unei clauze a unui tractat, precum şi să desfacă, din toate punctele de vedere pe aceşti supuşi *(ressortissants)*, în virtutea acestei dobândiri de naţionalitate nouă, de orice legământ faţă de Statul lor de origină.

Articolul 279

Puterile aliate şi asociate vor putea numi consuli generali, consuli, vice-consuli şi agenţi consulari în oraşele şi porturile Germaniei. Germania se îndatorează să aprobe numirea acestor consuli generali, consuli, vice-consuli şi agenţi consulari, ale căror nume îi vor fi notificate şi să-i admită a-şi îndeplini funcţiunile, conform regulelor şi uzanţelor obişnuite.

Capitolul V

Clauze generale

Articolul 280

Obligaţiunile impuse Germaniei prin capitolul I şi prin articolele 271 şi 272 ale capitolului II de mai sus, vor înceta de a mai avea tărie cinci ani după data punerii în vigoare a prezentului Tractat, afară numai dacă nu rezultă contrariul din text sau dacă Consiliul Societăţii Naţiunilor nu decide, douăsprezece luni cel puţin înainte de expirarea acestei perioade, că aceste obligaţini vor fi menţinute pentru o perioadă următoare cu sau fără modificări.

Articolul 276 al capitolului IV va rămâne în vigoare după această perioadă de cinci ani, cu sau fără modificări, pentru o anume perioadă, dacă este vreuna, pe care o va fixa majoritatea Consiliului Societăţii Naţiunilor, şi care nu va putea depăşi cinci ani.

Articolul 281

Dacă Guvernul german va face comerţ internaţional, nu va avea, din acest punct de vedere, nici nu va fi considerat ca având vreunul din drepturile, privilegiile sau imunităţile suveranităţii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Secţiunea II

Tractate

Articolul 282

Îndată după punerea în vigoare a prezentului Tractat şi sub rezerva dispoziţiunilor pe cari le cuprinde, numai tractatele, convenţiunile şi acordurile multilaterale, cu carater economic cari urmează, vor fi singurele aplicate între Germania şi acelea dintre Puterile aliate şi asociate cari figurează ca părţi:

1° Convenţiunile dela 14 Martie 1884, dela 1 Decemvrie 1886 şi dela 23 Martie 1887 şi Protocolul de încheiere dela 7 Iulie 1887, relative la protecţiunea cablurilor submarine;

2° Convenţiunea dela 11 Octomvrie 1909, relativă la circulaţia internaţională a automobilelor;

3° Acordul dela 15 Mai 1886, relativ la plumbuirea vagoanelor supuse vămii şi Protocolul dela 18 Mai 1907;

4° Acordul dela 15 Mai 1886, relativ la unitatea tehnică a drumurilor de fer;

5° Convenţiunea dela 5 Iulie 1890, relativă la publicarea tarifelor vamale şi la organizarea unei Uniuni internaţionale pentru publicarea tarifelor vamale;

6° Convenţiunea dela 31 Decemvrie 1913, relativă la unificarea statisticelor comerciale;

7° Convenţiunea dela 25 Aprilie 1907, relativă la urcarea tarifelor vamale otomane;

8° Convenţiunea dela 14 Martie 1857, relativă la răscumpărarea drepturilor de podărit *(droits de péage)* prin Sund şi prin strâmtorile Belt;

9° Convenţiunea dela 22 Iunie 1861, relativă la răscumpărarea drepturilor de podărit *(droits de péage)* pe Elba;

10° Convenţiunea din 16 Iulie 1863, relativă la răscumpărarea drepturilor de podărit *(droits de péage)* pe râul Escaut;

11° Convenţiunea din 29 Octomvrie 1888, relativă la stabilirea unui regim definitiv destinat a garanta libera întrebuinţare a canalului de Suez;

12° Condiţiunile din 23 Septemvrie 1910, relative la unificarea unor anumite regule în materie de abordaj, de asistenţă şi de salvare maritime;

13° Convenţiunea din 21 Decemvrie 1904, relativă la scutirea pentru vasele spitale de drepturile şi taxele din porturi;

14° Convenţiunea din 4 Fevruarie 1898, relativă la cotăritul vaselor pentru navigaţiunea interioară;

15° Convenţiunea din 26 Septemvrie 1906, relativă la suprimarea muncii de noapte pentru femei;

16° Convenţiunea din 26 Septemvrie 1906, pentru suprimarea întrebuinţării fosforului alb în fabricaţiunea chibriturilor;

17° Convenţiunile din 18 Mai 1904, 4 Mai 1910, relative la represiunea comerţului de carne vie;

18° Convenţiunea din 4 Mai 1910, relativă la suprimarea publicaţiunilor pornografice;

19° Convenţiunile sanitare din 30 Ianuarie 1892, din 15 Aprilie 1893, din 3 Aprilie 1894, din 19 Martie 1897 şi din 3 Decemvrie 1903;

20° Convenţiunea din 20 Mai 1875, relativă la unificarea şi perfecţionarea sistemului metric;

21° Convenţiunea din 29 Noemvrie 1906, relativă la unificarea formulei medicamentelor eroice;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

22° Convenţiunea din 16 şi 19 Noemvrie 1885, relativă la construirea unui diapason normal;

23° Convenţiunea din 7 Iunie 1905, relativă la crearea unui institut internaţional agricol la Roma;

24° Convenţiunile din 3 Noemvrie 1881, 15 Aprilie 1889, relative la măsurile de luat contra filoxerii;

25° Convenţiunea din 19 Martie 1902, relativă la protecţiunea păsărilor utile agriculturii;

26° Convenţiunea din 12 Iunie 1902, relativă la tutela minorilor.

Articolul 283

Îndată după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Înaltele Părţi Contractante vor aplica din nou convenţiunile şi învoirile arătate mai jos, atât cât îi privesc, sub condiţiunea aplicărei din partea Germaniei, a stipulaţiunilor particulare conţinute în articolul de faţă.

Convenţiunile postale:

Convenţiunile şi înţelegerile uniunii postale universale, semnate la Viena, la 4 Iulie 1891;

Convenţiunile şi înţelegerile uniunii postale, semnate la Washington, la 15 Iunie 1897;

Convenţiunile şi înţelegerile uniunii postale, semnate la Roma, la 26 Mai 1906.

Convenţiunile telegrafice:

Convenţiunile telegrafice internaţionale, semnate la St. Petersburg, la 10/22 Iulie 1875;

Regulamentul şi tarifele hotărîte de conferinţa telegrafică internaţională dela Lisabona din 11 Iunie 1908.

Germania se obligă a nu refuza consimţământul său la încheierea cu noile State a înţelegerilor speciale prevăzute de convenţiunile şi înţelegerile relative la Uniunea postală universală şi la Uniunea telegrafică internaţională, din cari noile State fac parte sau la cari vor adera.

Articolul 284

Îndată după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Înaltele Părţi Contractante vor aplica din nou, întrucât aceasta le priveşte, convenţiunea radio-telegrafică internaţională din 5 Iulie 1912, sub condiţiunea aplicării din partea Germaniei a unor regule provizorii, cari îi vor fi indicate de către Puterile aliate şi asociate.

Dacă, în cursul celor cinci ani ce vor urma după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, o nouă convenţiune regulând relaţiunile radio-telegrafice internaţionale va fi încheiată, înlocuind convenţiunea din 5 Iulie 1912, această nouă convenţiune va lega Germania, chiar în cazul când ea ar fi refuzat, fie să participe la întocmirea convenţiunii, fie să o semneze.

Această nouă convenţiune va înlocui de asemenea regulele provizorii în vigoare.

Articolul 285

Îndată după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Înaltele Părţi Contractante vor aplica, întrucât le priveşte şi sub condiţiunea stipulată la articolul 272, convenţiunile următoare:

1° Convenţiunile din 6 Mai 1882 şi 1 Fevruarie 1889 pentru regulamentarea pescuitului în Marea de Nord, în afară de apele teritoriale;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2° Convenţiunile şi protocoalele din 16 Noemvrie 1887, 14 Fevruarie 1893 şi din 11 Aprilie 1894, privitoare la traficul spirtoaselor în Marea de Nord.

Articolul 286

Convenţiunea internaţională din Paris din 20 Martie 1883, pentru protecţiunea proprietăţii industriale, revizuită la Washington la 2 Iunie 1911 şi Convenţiunea internaţională dela Berna din 9 Septemvrie 1886 pentru protecţiunea operelor literare şi artistice, revizuită la Berlin în 13 Noemvrie 1908 şi complectată prin protocolul adiţional semnat la Berna în 20 Martie 1914, vor fi puse din nou în vigoare şi vor relua efectul lor cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, pe măsură ce nu vor fi atinse şi modificate prin excepţiunile şi restricţiunile ce rezultă din prezentul Tractat.

Articolul 287

Îndată după punerea în vigoare a Tractatuui de faţă, Înaltele Părţi Contractante vor aplica, întrucât aceasta le priveşte, Convenţiunea dela Haga din 17 Iulie 1905 privitoare la procedura civilă. Totuşi, această punere din nou în vigoare rămâne şi va rămâne fără efect faţă de Franţa, Portugalia şi România.

Articolul 288

Drepturile şi privilegiile speciale acordate Germaniei prin articolul 3 al Convenţiunii din 2 Decemvrie 1899 privitoare la insulele Samoa, vor fi considerate că au luat sfârşit la data din 4 August 1913.

Articolul 289

Fiecare din Puterile aliate şi asociate, călăuzindu-se după principiile generale sau după stipulaţiunile particulare ale Tractatului de faţă, va notifica Germaniei convenţiunile şi tractatele bilaterale, pentru cari va cere Germaniei punerea din nou în vigoare.

Notificarea prevăzută la acest articol va fi făcută, fie direct, fie prin mijlocirea unei alte Puteri. Se va răspunde de primire de către Germania în scris; data punerii în vigoare va fi acea a notificării.

Puterile aliate sau asociate se obligă între ele să nu pue din nou în vigoare cu Germania decât convenţiunile sau tractatele ce sunt conforme cu stipulaţiunile Tractatului de faţă.

Notificarea va menţiona eventual acele dispoziţiuni din aceste convenţiuni sau tractate cari, nefiind în conformitate cu prezentul Tractat nu vor fi considerate ca puse din nou în vigoare.

În caz de divergenţă de păreri, Societatea Naţiunilor va fi chemată să se pronunţe.

Un termen de şase luni, care va curge dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, este acordat Puterilor aliate sau asociate pentru a proceda la notificare.

Nu vor fi puse din nou în vigoare între Puterile aliate şi asociate de o parte şi Germania de alta, decât numai convenţiunile şi tractatele bilaterale, cari vor face obiectul unei asemenea notificări; toate celelalte sunt şi vor rămîne abrogate.

Regulele de mai sus sunt aplicabile tutulor convenţiunilor şi tractatelor bilaterale existente între toate Puterile aliate şi asociate semnatare ale Tractatului de faţă şi Germania, chiar dacă zisele Puteri aliate şi asociate n'au fost în stare de răsboi cu ea.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 290

Germania recunoaşte ca fiind şi rămânând abrogate prin prezentul Tractat toate tractatele, convenţiunile sau înţelegerile pe cari le-a încheiat cu Austria, Ungaria, Bulgaria sau Turcia dela 1 August 1914 şi până la punerea în vigoare a Tractatului de faţă.

Articolul 291

Germania se obligă a asigura de plin drept Puterilor aliate şi asociate, precum şi funcţionarilor şi supuşilor ziselor Puteri, folosinţa tutulor drepturilor şi avantajelor de orice natură pe cari ea le-a putut conceda Austriei, Ungariei. Bulgariei sau Turciei, sau funcţionarilor şi supuşilor *(ressortissants)* acestor State, prin tractate, convenţiuni sau înţelegeri, încheiate înainte de 1 August 1914, atât timp cât aceste tractate, convenţiuni sau înţelegeri vor rămâne în vigoare.

Puterile aliate şi asociate îşi rezervă dreptul de a primi sau nu folosinţa acestor drepturi şi avantaje.

Articolul 292

Germania recunoaşte ca fiind şi rămânînd abrogate toate tractatele, convenţiunile şi înţelegerile pe cari ea le-a încheiat cu Rusia sau cu orice Stat sau Guvern al cărui teritoriu constituia mai înainte o parte a Rusiei cât şi cu România, înainte de 1 August 1914, sau dela această dată, până la punerea în vigoare a Tractatului de faţă.

Articolul 293

În cazul când, dela 1 August 1914, o Putere aliată sau asociată, Rusia, sau un Stat sau Guvern al cărui teritoriu constituia mai înainte o parte a Rusiei, ar fi fost constrâns în urma unei ocupaţiuni militare, prin orice alt mijloc sau pentru orice altă cauză, să acorde sau să lase să se acorde printr'un act emanat dela o autoritate publică oarecare, concesiuni, privilegii şi favoruri de orice natură ar fi, Germaniei sau unui supus german, aceste concesiuni, privilegii şi favoruri sunt anulate de plin drept prin Tractatul de faţă.

Toate sarcinile sau indemnizările ce ar putea eventual rezulta din această anulare nu vor fi, în nici un caz, suportate de către Puterile aliate şi asociate, nici de Puterile, Statele, Guvernele sau autorităţile publice, pe cari acest articol le desleagă de angajamentele lor.

Articolul 294

Îndată după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Germania se obligă face să beneficieze de plin drept atât Puterile aliate şi asociate, cât şi supuşii *ressortissants)* lor, de drepturile şi de foloasele de orice natură pe cari ea le-a ncedat dela 1 August 1914 până la punerea în vigoare a Tractatului de faţă, n tractate, convenţiuni sau înţelegeri, unor State nebeligerante sau supur *(ressortissants)* acestor State, atât timp cât aceste tractate, convenţiuni înţelegeri vor rămâne în vigoare.

Articolul 295

Acele din Înaltele Părţi Contractante cari n'ar fi semnat încă sau cari, ce au semnat, n'ar fi ratificat încă Convenţiunea asupra Opiumului, ată la Haga în 23 Ianuarie 1912, se învoiesc spre a pune această Convenîn vigoare, şi, în acest scop, a face legislaţia necesară îndată ce va fi cu ţă şi, cel mai târziu, în cele 12 luni ce vor urma punerii în vigoare a Tracui de faţă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În afară de acestea, Înaltele Părţi Contractante mai convin, ca acelea dintre ele cari n'au ratificat încă zisa Convenţiune, ratificarea Tractatului de faţă să echivaleze, în toate privinţele, cu această ratificare şi cu semnarea Protocolului special deschis la Haga, în conformitate cu hotărîrile Conferinţei a treia asupra Opium-ului, ţinută în 1914, pentru punerea în vigoare a zisei Convenţiuni.

Guvernul Republicei franceze va comunica Guvernului Ţărilor-de-Jos o copie certificată conformă cu procesul-verbal de depunerea ratificărilor Tractatului de faţă şi va invita Guvernul Ţărilor-de-Jos să accepte şi să primească acest document drept depunere a ratificărilor Convenţiunii din 23 Ianuarie 1912, şi drept semnare a Protocolului adiţional din 1914.

Secţiunea III

Datorii

Articolul 296

Se vor reglementa prin mijlocirea Oficiilor de verificare şi compensare, ce vor fi constituite de fiecare dintre Înaltele Părţi Contractante, într'un termen de trei luni, cu începere dela data notificării prevăzută la alineatul *e)* de mai jos, următoarele categorii de obligaţiuni pecuniare:

1° Datoriile exigibile înainte de războiu şi datorite de supuşii *(ressortissants)* uneia din Puterile Contractante, având reşedinţa pe teritoriul acestei Puteri, către supuşii unei Puteri adverse având reşedinţa pe teritoriul acestei Puteri;

2° Datoriile devenite exigibile în cursul războiului, şi datorite supuşilor *(ressortissants)* uneia din Puterile Contractante, având reşedinţa pe teritoriul acestei Puteri, şi rezultând din transacţiuni sau din contracte, încheiate cu supuşii *(ressortissants)* unei Puteri adverse având reşedinţa pe teritoriul acestei Puteri, a căror executare totală sau parţială a fost suspendată prin faptul declaraţiunii de războiu;

3° Dobânzile exigibile înainte şi în cursul războiului, şi datorite unui supus *(ressortissant)* al uneia din Puterile Contractante, provenind din valorile emise de către o Putere adversă, cu condiţie ca plata acestor dobânzi către supuşii acestei Puteri sau către neutrii, să nu fi fost suspendată în cursul războiului;

4° Capitalurile rambursabile înainte şi în cursul războiului, plătibile supuşilor *(ressortissants)* uneia din Puterile Contractante, reprezentînd valori emise de o putere adversă, cu condiţia ca plata acestui capital către supuşii acestei Puteri sau către neutrii, să nu fi fost suspendată în cursul războiului.

Tot ce va rezulta din lichidările bunurilor, drepturilor şi intereselor inamice arătate în Secţiunea IV şi în Anexa sa, vor fi comptate în moneda şi cursul prevăzute mai jos la alineatul *d)* de către Oficiile de verificare şi compensare şi vor fi întrebuinţate de către aceste Oficii şi în condiţiunile prevăzute de zisa Secţiune şi Anexă.

Operaţiunile de cari se vorbeşte în acest articol vor fi efectuate cu următoarele principii şi în conformitate cu Anexa Secţiunei de faţă;

a) Fiecare din Înaltele Părţi Contractante va interzice, îndată punerea în vigoare a prezentului Tractat toate plăţile, acceptările de pl în general toate comunicările dintre părţile interesate, relative la lichi ziselor datorii, altfel decât prin mijlocirea Oficiilor de verificare şi de cor sare arătate mai sus.

b) Fiecare din Înaltele Părţi Contractante va fi respectiv răspunz de plata ziselor datorii ale naţionalilor ei, afară de cazul cînd debitor înainte de războiu, în stare de faliment, în deconfitură sau în stare de in

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

bilitate declarată sau dacă datoria era în sarcina unei societăţi, ale cărei afaceri au fost lichidate în cursul războiului conform legislaţiei excepţionale de război. Cu toate acestea, datoriile locuitorilor teritoriilor invadate sau ocupate de către duşman înainte de Armistiţiu nu vor fi garantate de Statele din cari aceste teritorii fac parte;

c) Sumele datorite supuşilor uneia din Puterile Contractante de către supuşii *(ressortissants)* unei Puteri adverse vor fi puse în debitul Oficiului de verificare şi de compensare al ţării debitorului şi vărsate creditorului de către Oficiul ţării căreia aparţine acesta din urmă;

d) Datoriile vor fi plătite sau creditate în moneda aceleia dintre Puterile aliate sau asociate (inclusiv coloniile şi protectoratele Puterilor aliate, „Dominion-urile" britanice şi India), care va fi interesată Dacă datoriile vor trebui să fie regulate în orice altă monedă, ele vor fi plătite sau creditate în moneda Puterii aliate sau asociate interesate (colonii, protectorat, „Dominion" britanic sau India). Conversiunea se va face pe cursul schimbului dinnaintea războiului.

Pentru aplicarea acestei dispoziţiuni, se consideră că cursul schimbului dinnaintea războiului este egal cu media cursurilor transferturilor telegrafice ale Puterii aliate sau asociate interesate, în cursul lunii ce a precedat imediat deschiderea ostilităţilor dintre zisa Putere interesată şi Germania.

În cazul când un contract ar stipula în mod expres un curs fix pentru conversiunea monedei în care obligaţiunea este exprimată, în moneda Puterii aliate sau asociate interesate, dispoziţiunea de mai sus, relativă la cursul schimbului, nu va fi aplicabilă.

În ceeace priveşte Puterile nou creiate, moneda de plată şi cursul de schimb aplicabil la datoriile de plătit sau de creditat se vor fixa de către Comisiunea de reparaţiuni prevăzută în Partea VIII (Reparaţiuni);

e) Prescripţiunile acestui articol şi ale Anexei aci alăturate nu se vor aplica între Germania de o parte, şi oricare din Puterile aliate sau asociate, coloniile lor şi ţările de protectorat, sau vreunul din „Dominion-urile" britanice sau India, de altă parte, afară dacă într'un termen de o lună, cu începere dela depunerea ratificării Tractatului de faţă de către Puterea respectivă sau a depunerii ratificării pe seama acestui „Dominion" sau a Indiei, nu se va face notificarea în acest scop Germaniei de către Guvernele vreunei Puteri aliate sau asociate, „Dominion" britanic sau al Indiei, după cum va fi cazul;

f) Puterile aliate şi asociate cari au aderat la acest articol şi la Anexa aci alăturată, se vor putea înţelege între ele ca acestea să se aplice supuşilor *(ressortissants)* lor respectivi stabiliţi pe teritoriul lor, în ceeace priveşte raporturile între aceşti supuşi *(ressortissants)* şi supuşii *(ressortissants)* germani. În acest caz plăţile făcute prin aplicarea dispoziţiunii de faţă vor face obiectul schimbului de plăţi dintre Oficiile de verificare şi compensare aliate şi asociate interesate.

Anexă

§ 1

Fiecare din Înaltele Părţi Contractante va creia, într'un termen de trei luni, cu începere dela data notificării prevăzute la articolul 296 *'e)* un „Oficiu de verificare şi compensare" pentru plata şi acoperirea datoriilor inamice.

Se vor putea crea Oficii locale pentru o parte din teritoriile Înaltelor Părţi Contractante. Aceste Oficii vor lucra pe aceste teritorii ca şi Oficiile centrale; însă toate raporturile cu Oficiul stabilit în ţara adversă vor avea loc prin mijlocirea Oficiului central.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 2

În Anexa de față se indică prin cuvintele „datorii inamice" obligațiunile pecuniare arătate la întâiul paragraf al articolului 296; prin „debitori inamici", persoanele cari datoresc aceste sume; prin „creditori inamici", persoanele cărora ele sunt datorite; prin „Oficiu creditor", Oficiul de verificare și compensare ce funcționează în țara creditoriului și prin „Oficiu debitor", Oficiul de verificare și compensare care funcționează în țara debitorului.

§ 3

Înaltele Părți Contractante vor sancționa infracțiunile la dispozițiunile paragrafului *a)* al articolului 296 cu pedepsele prevăzute actualmente în legislațiunea lor, pentru comerțul cu inamicul. Ele vor interzice asemenea pe teritoriul lor orice acțiune în justiție relativă la plata datoriilor inamice, în afară de cazurile prevăzute de Anexa de față.

§ 4

Garanția guvernamentală prevăzută la paragraful *b)* al articolului 296 se aplică când acoperirea nu poate fi efectuată, pentru orice cauză ar fi, afară de cazul când, după legislația țării debitorului, datoria ar fi fost prescrisă în momentul declarării războiului sau dacă, în acest moment, debitorul ar fi fost în stare de faliment, în deconfitură sau în stare de insolvabilitate declarată sau dacă datoria era în sarcina unei societăți ale cărei afaceri au fost lichidate în conformitate cu legislația excepțională de război. În acest caz, procedura prevăzută de Anexa de față va fi aplicată la plata repartițiunilor.

Termenele „în stare de faliment, în deconfitură" se referă la aplicarea legislațiunilor cari prevăd aceste situațiuni juridice. Expresiunea „în stare de insolvabilitate declarată " are aceeaș semnificare ca în dreptul englez.

§ 5

Creditorii vor notifica, Oficiului creditor, în termen de șase luni, dela data înfățișării sale, sumele ce-i sunt datorite și vor furniza acestui Oficiu toate documentele și informațiunile ce li se vor cere.

Înaltele Părți Contractante vor lua toate măsurile utile pentru a urmări și pedepsi înțelegerile frauduloase *(collusions)* ce s'ar putea stabili între creditorii și debitorii inamici. Oficiile își vor comunica toate indicațiunile și informațiunile ce ar putea ajuta la descoperirea și pedepsirea unor asemenea înțelegeri frauduloase.

Înaltele Părți Contractante vor înlesni, pe cât va fi posibil, comunicarea poștală și telegrafică, pe cheltuiala părților și prin mijlocirea Oficiilor, între debitorii și creditorii doritori de a ajunge la un acord asupra sumei datoriei lor.

Oficiul creditor va notifica Oficiului debitor toate datoriile cari vor fi fost declarate. Oficiul debitor va face la timp cunoscut Oficiului creditor datoriile recunoscute și datoriile contestate. În acest din urmă caz Oficiul debitor va menționa motivele nerecunoașterii datoriei.

§ 6

Când o datorie va fi fost recunoscută, în întregime sau în parte, Oficiul debitor va credita îndată, cu suma recunoscută, pe Oficiul creditor, care va fi, în acelaș timp înștiințat despre acest credit.

§ 7

Datoria va fi considerată ca recunoscută pentru totalitatea ei și suma ei va fi imediat pusă în creditul Oficiului creditor, afară dacă, într'un termen

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de trei luni cu începere dela primirea notificării ce i-a fost făcută (afară de o prelungire a acestui termen acceptată de Oficiul creditor), Oficiul debitor n'ar înştiinţa că datoria nu este recunoscută.

§ 8

În cazul când datoria nu va fi recunoscută, în întregime sau în parte, ambele Oficii vor examina chestiunea, de comun acord, şi vor încerca să împace părţile.

§ 9

Oficiul creditor va plăti particularilor creditori sumele, puse în creditul său, utilizând în acest scop fondurile puse la dispoziţia sa de către Guvernul ţării sale, şi în condiţiunile fixate de acest Guvern, operând în special orice reţinere socotită trebuincioasă pentru acoperirea riscurilor, a cheltuelilor sau drepturilor de comision.

§ 10

Orice persoană care va fi reclamat plata unei datorii inamice a cărei sumă nu va fi fost recunoscută în întregime sau în parte, va trebui să plătească Oficiului, drept amendă, o dobândă de 5 la sută asupra părţii nerecunoscută a datoriei. Asemenea, orice persoană care va fi refuzat pe nedrept să recunoască în întregime sau în parte o datorie ce i se reclamă va trebui să plătească, drept amendă, o dobândă de 5 la sută asupra totalului pentru care refuzul său nu va fi fost recunoscut ca justificat.

Această dobândă se va datora cu începere din ziua expirării termenului prevăzut la paragraful 7 până în ziua când reclamaţiunea va fi fost recunoscută ca nejustificată sau datoria va fi fost plătită.

Oficiile, fiecare în ceeace îl priveşte, vor urmări încassarea amenzilor arătate mai sus şi vor fi răspunzătoare în cazul când aceste amenzi nu vor putea fi încassate.

Amenzile vor fi puse în creditul Oficiului advers, care le va conserva drept contribuţiune la cheltuelile de executare a dispoziţiunilor prezente.

§ 11

Balanţa operaţiunilor între Oficii se va stabili în fiecare lună, iar soldul va fi regulat de către Statul debitor într'un termen de opt zile şi printr'un vărsământ efectiv în numerar.

Totuşi, soldurile ce ar putea fi datorite de una sau mai multe Puteri aliate sau asociate, vor fi reţinute până la plata integrală a sumelor datorite Futerilor aliate sau asociate sau supuşilor lor în urma şi din pricina războiului.

§ 12

În vederea înlesnirii discuţiunii între Oficii, fiecare din ele va avea un reprezentant în oraşul unde va funcţiona celălalt.

§ 13

Afară de o excepţiune motivată, afacerile se vor discuta pe cât va fi cu putinţă în biurourile Oficiului debitor.

§ 14

Prin aplicarea articolului 296, paragraful *b)*, Înaltele Părţi Contractante sunt răspunzătoare de plata datoriilor inamice ale supuşilor lor debitori.

Oficiul debitor va trebui deci să crediteze pe Oficiul creditor pentru toate datoriile recunoscute, chiar atunci când incassarea dela particularul

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

debitor ar fi fost imposibilă. Guvernele vor trebui totuşi să dea Oficiului lor toată puterea necesară spre a urmări incassarea creanţelor recunoscute.

În mod excepţional, datoriile recunoscute ca plătibile de către persoane cari au suferit pagube de răsboi, nu vor fi înscrise în creditul Oficiului creditor, decât atunci când indemnizarea, ce le-ar putea fi datorită pentru aceste pagube, va fi fost plătită.

§ 15

Fiecare Guvern va garanta cheltuelile Oficiului instalat pe teritoriul său, inclusiv lefurile personalului.

§ 16

În caz de dezacord între cele două Oficii, asupra realităţii datoriei, sau în caz de conflict între debitorul şi creditorul inamici sau între oficii, contestaţiunea va fi sau supusă unui arbitraj (dacă părţile consimt la aceasta şi în condiţiunile fixate de ele de comun acord), sau adusă înaintea tribunalului arbitral mixt prevăzut în Secţiunea VI de mai jos.

Contestaţiunea poate fi totuş supusă jurisdicţiunii tribunalelor de drept comun ale domiciliului debitorului, în urma cererii Oficiului creditor.

§ 17

Sumele atribuite de tribunalul arbitral mixt, de tribunalele de drept comun sau de tribunalul de arbitraj, vor fi acoperite prin mijlocirea Oficiilor, ca şi cum aceste sume ar fi fost recunoscute ca datorite de către Oficiul debitor.

§ 18

Guvernele interesate desemnează un agent însărcinat să introducă cererile la Tribunalul arbitral mixt în contul oficiului său. Acest agent exercită un control general asupra mandatarilor sau advocaţilor supuşilor *(ressortissants)* ţării sale.

Tribunalul judecă pe temeiul documentelor. El poate totuş să asculte părţile cari se vor înfăţişa în persoană sau reprezentate, după voia lor, fie prin mandatari agreaţi de cele două guverne, fie prin agentul arătat mai sus care are puterea de a interveni, asistând pe parte, precum şi de a redeschide şi susţine cererea la care dânsa a renunţat.

§ 19

Oficiile interesate vor da Tribunalului arbitral mixt toate informaţiunile şi documentele ce le vor avea în posesiunea lor, pentru a permite Tribunalului să decidă repede asupra afacerilor ce-i sunt supuse.

§ 20

Apelurile uneia din părţi contra deciziunii întrunite a celor două oficii, atrag după sine, în sarcina apelantului, o consemnare care nu este restituită decât atunci cînd întâia deciziune este reformată în favoarea apelantului şi pe măsura câştigului de cauză al acestuia din urmă, adversarul său trebuind, în acest caz, să fie într'o egală proporţiune, condamnat la daune şi cheltuieli. Consemnaţiunea poate fi înlocuită printr'o cauţiune acceptată de Tribunal.

Un drept de 5 la sută, asupra sumei în litigiu, va fi perceput pentru toate afacerile supuse Tribunalului. Afară de o hotărîre contrară a Tribunalului, obligaţia de mai sus va fi în sarcina părţii care pierde. Această obligaţie se va cumula cu consemnarea arătată mai sus. Ea este de asemenea independentă de cauţiune.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tribunalul poate atribui uneia din părți daune și interese până la suma la care se ridică cheltuelile procesului.

Orice sumă datorită prin aplicarea paragrafului de față, se va pune în creditul oficiului părții câștigătoare și va face obiectul unui cont separat.

§ 21

În vederea expedierii cât mai repede a afacerilor, se va ține socoteală, pentru alegerea personalului Oficiilor și Tribunalului arbitral mixt, de cunoștința limbei din țara adversă interesată.

Oficiile vor putea să corespundă în mod liber între ele și să-și transmită documente scrise în limba fiecăruia.

§ 22

Afară de un acord contrar între Guvernele interesate, datoriile vor produce dobânzi în condițiunile următoare:

Nu se va plăti nici o dobândă pentru sumele datorite ca dividende, dobânzi sau alte plăți periodice, reprezentând dobânda capitalului.

Cuantumul dobânzii va fi de 5 la sută pe an, afară dacă, în virtutea unui contract, a legii sau a obiceiului locului, creditorul ar trebui să primească o dobândă diferită. În acest caz se va aplica această dobândă.

Dobânzile vor curge din ziua deschiderii ostilităților sau din ziua scadenței, dacă datoria de incassat a devenit exigibilă în cursul războiului și până în ziua când suma datorită va fi trecută în contul Oficiului creditor.

Dobânzile, întrucât sunt datorite, vor fi considerate ca datorii recunoscute de Oficii și vor fi trecute în aceleași condițiuni, în contul Oficiului creditor.

§ 23

Dacă, în urma hotărîrii Oficiilor sau a Tribunalului arbitral mixt, o reclamațiune nu e considerată ca intrând în cazurile prevăzute la articolul 296, creditorul va avea facultatea de a urmări acoperirea creanței sale înaintea tribunalelor de drept comun sau pe orice altă cale de drept.

Cererea adresată Oficiului întrerupe prescripțiunea.

§ 24

Înaltele Părți Contractante consimt să considere hotărîrile Tribunalului arbitral mixt ca definitive și să le facă obligatorii pentru supușii lor.

§ 25

Dacă un Oficiu creditor refuză să notifice Oficiului debitor o reclamațiune sau să îndeplinească un act de procedură prevăzut în Anexa de față, pentru a se ține seamă, pentru tot sau în parte, de o cerere ce-i va fi fost notificată în regulă, el va fi ținut să libereze creditorului un certificat indicând suma reclamată și zisul creditor va avea facultatea de a urmări acoperirea creanței înaintea tribunalelor de drept comun sau pe orice altă cale de drept.

Secțiunea IX

Bunuri, Drepturi și Interese

Articolul 297

Chestiunea bunurilor, drepturilor și intereselor private în țară inamică va fi rezolvată conform principiilor stabilite în prezenta Secțiune și conform dispozițiunilor Anexei aci alăturate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a) Măsurile excepţionale de război şi măsurile de dispoziţie luate de Germania, aşa precum sunt definite în Anexa aci alăturată, paragraful 3, privitoare la bunurile, drepturile şi interesele supuşilor *(ressortissants)* Puterilor aliate şi asociate, inclusiv Societăţile şi asociaţiunile în cari aceşti supuşi *(ressortissants)* erau interesaţi, vor fi imediat ridicate sau oprite, aceasta în ipoteza când lichidarea lor nu va fi fost terminată, iar bunurile, drepturile şi interesele de cari este vorba vor fi restituite celor în drept, cari vor avea deplina lor folosinţă, în condiţiunile fixate de articolul 298.

b) Sub rezerva dispoziţiunilor contrarii cari ar putea să rezulte din prezentul Tractat, Puterile aliate sau asociate îşi rezervă dreptul de a reţine şi de a lichida toate bunurile, drepturile şi interesele aparţinând, la data punerii în vigoare a prezentului Tractat, supuşilor *(ressortissants)* germani sau unor societăţi controlate de ei pe teritoriul lor, în coloniile, posesiunile şi ţările lor de protectorat, inclusiv în teritoriile cari le-au fost cedate în virtutea prezentului Tractat.

Lichidarea va avea loc conform legilor Statului aliat sau asociat interesat, iar proprietarul german nu va putea să dispună de aceste bunuri, drepturi şi interese, nici să le greveze cu vreo sarcină, fără consimţământul acestui Stat.

Nu vor fi consideraţi, în spiritul prezentului paragraf, ca supuşi *(ressortissants)* germani, supuşii *(ressortissants)* germani cari dobândesc de plin drept naţionalitatea unei Puteri aliate sau asociate, prin aplicarea prezentului Tractat.

c) Preţurile sau indemnizările rezultând din exerciţiul dreptului arătat la paragraful *b)* vor fi fixate după modurile de evaluare şi de lichidare determinate de legislaţia ţării, în care bunurile au fost reţinute sau lichidate;

d) În raporturile dintre Puterile aliate sau asociate, sau supuşii *(ressortissants)* lor, de o parte, şi Germania sau supuşii *(ressortissants)* ei, de altă parte, vor fi considerate ca definitive şi opozabile oricărei persoane, sub rezervele prevăzute în prezentul Tractat, orice măsuri excepţionale de răsboi sau de dispoziţie sau acte îndeplinite sau cari vor fi de îndeplinit în virtutea acestor măsuri, aşa precum sunt definite în paragrafele 1 şi 3 ale Anexei aci alăturate.

e) Supuşii *(ressortissants)* Puterilor aliate sau asociate vor avea dreptul la o indemnizare pentru pagubele sau prejudiţiile cauzate bunurilor, drepturilor sau intereselor lor, inclusiv Societăţile sau asociaţiunile în cari erau interesaţi pe teritoriul german, aşa cum acesta era la 1 August 1914, prin aplicarea atât a măsurilor excepţionale de răsboi cât şi a măsurilor de dispoziţie cari fac obiectul paragrafelor 1 şi 3 ale Anexei aci alăturate. Reclamaţiunile formulate în această privinţă de aceşti supuşi vor fi examinate şi valoarea indemnităţilor va fi fixată de Tribunalul arbitral mixt, prevăzut de Secţiunea VI, sau de un arbitru desemnat de zisul Tribunal; indemnizările vor fi în sarcina Germaniei şi vor putea fi prelevate asupra bunurilor supuşilor *(ressortissants)* germani cari sunt pe teritoriul sau cari se găsesc sub controlul Statului reclamantului. Aceste bunuri vor putea fi constituite în gaj pentru îndeplinirea obligaţiunilor inamicilor, în condiţiunile fixate de paragraful 4 al Anexei aci alăturate. Plata acestor indemnizări va putea fi făcută de Puterea aliată sau asociată, iar valoarea trecută în debitul Germaniei.

f) Ori de câte ori supusul *(ressortissant)* unei Puteri aliate sau asociate proprietar al unui bun, drept sau interes, care a făcut obiectul unei măsuri de dispoziţie pe teritoriul german, îşi va exprima dorinţa, va fi satisfăcut în reclamaţiunea sa prevăzută la paragraful *e)*, când bunul există încă în natură, prin restituirea acelui bun.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În acest caz, Germania va trebui să ia toate măsurile necesare pentru a repune pe proprietarul deposedat în posesiunea bunului său, liber de orice sarcini sau servituți, cu cari ar fi fost grevat după lichidare și să indemnizeze pe orice terțiu păgubit prin restituire.

Dacă restituirea arătată în prezentul paragraf nu poate fi făcută, vor putea interveni înțelegeri particulare, negociate prin mijlocirea Puterilor interesate sau a Oficiilor de verificare și compensare arătate la Anexa alăturată la Secțiunea III, cari să asigure supusului *(ressortissant)* unei Puteri aliate sau asociate că va fi indemnizat pentru prejudițiul arătat la paragraful *e)*, prin acordarea de avantagii sau de echivalențe, pe cari el consimte să le primească în schimbul bunului, drepturilor sau intereselor de cari a fost deposedat *(évincé)*.

În vederea restituirilor făcute conform prezentului articol, prețurile sau indemnizările fixate prin aplicarea paragrafului *e)*, vor fi scăzute cu valoarea actuală a bunului restituit, ținându-se seamă de indemnizările cuvenite pentru lipsa de folosință sau pentru deteriorare.

g) Facultatea prevăzută la paragraful *f)* este rezervată proprietarilor supuși *(ressortissants)* ai Puterilor aliate sau asociate, pe teritoriul căror Puteri nu se aplicau, înainte de semnarea Armistițiului, măsuri legislative cari ordonau lichidarea generală a bunurilor, drepturilor sau intereselor inamicului.

h) Afară de cazul când, prin aplicarea paragrafului *f)*, au fost făcute restituiri în natură, produsul net al lichidărilor de bunuri, drepturi și interese inamice, oriunde ar fi fost situate, făcute fie în virtutea legislațiunii excepționale de răsboi, fie prin aplicarea prezentului articol, și în general toate averile în numerar ale inamicilor vor primi destinația următoare:

1° În ce privește Puterile cari daoptă Secțiunea III și Anexa alăturată, zisele produse și averi vor fi trecute în creditul Puterii al cărei supus *(ressortissant)* este proprietarul, prin mijlocirea Oficiului de verificare și compensare instituit prin zisa Secțiune și Anexă; orice sold creditor ce rezultă în favoarea Germaniei va primi destinație conform articolului 243.

2° În ce privește Puterile cari nu ar adopta Secțiunea III și Anexa alăturată, produsul bunurilor, drepturilor și intereselor și averilor în numerar ale supușilor *(ressortissants)* Puterilor aliate sau asociate, deținute de Germania, va fi imediat plătit persoanei în drept sau Guvernului ei. Fiecare Putere aliată sau asociată va putea să dispună de produsul bunurilor, drepturilor și intereselor și al averilor în numerar ale supușilor *(ressortissants)* germani, pe cari a pus mâna *(saisies)* conform legilor și regulamentelor ei, și va putea să-l întrebuințeze la plata reclamațiunilor și creanțelor definite prin prezentul articol sau prin paragraful 4 al Anexei aci alăturate. Orice bun, drept sau interes sau produs al lichidării acestui bun, sau orice avere în numerar, de care nu se va fi dispus conform celor spuse mai sus, poate fi reținut de zisa Putere aliată sau asociată, și, în acest caz, valoarea sa în numerar va fi tratată conform articolului 243.

În caz de lichidări făcute fie în nouile State semnatare ale prezentului Tractat ca Puteri aliate și asociate, fie în Statele cari nu iau parte la reparațiunile ce sunt plătite de către Germania, produsul lichidărilor făcute de Guvernul ziselor State va trebui să fie vărsat direct proprietarilor sub rezerva drepturilor Comisiunii de reparațiuni, în virtutea prezentului Tractat, și mai ales a articolelor 235 și 260. Dacă proprietarul stabilește înaintea Tribunalului arbitral mixt prevăzut la Secțiunea VI a prezentei Părți, sau înaintea unui arbitru desemnat de acest Tribunal, că condițiunile vânzării sau că măsurile luate de Guvernul Statului respectiv în afară de legislația sa generală, au fost pe nedrept păgubitoare prețului, Tribunalul sau arbitrul va avea facultatea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

să acorde celui în drept o indemnizare echitabilă care va fi plătită de zisul Stat.

i) Germania se obligă să indemnizeze pe supuşii *(ressortissants)* ei pentru lichidarea sau reţinerea bunurilor, drepturilor sau intreselor lor în Ţările aliate sau asociate.

j) Quantumul total al taxelor şi impozitelor asupra capitalului, cari au fost impuse sau ar putea fi impuse de Germania, asupra bunurilor, drepturilor şi intereselor supuşilor Puterilor aliate sau asociate, dela 11 Noemvrie 1918 până la expirarea a trei luni după punerea în vigoare a prezentului Tractat, sau, dacă e vorba de bunuri, drepturi şi interese cari au fost supuse la măsuri excepţionale de răsboi, până la restituirea lor conform dispoziţiunilor prezentului Tractat, va fi restituit persoanelor în drept.

Articolul 298

Germania se obligă, în ce priveşte bunurile, drepturile şi interesele restituite, prin aplicarea articolului 297, paragraful *a)* sau *f)* supuşilor *(ressortissants)* Puterilor aliate sau asociate inclusiv societăţile şi asociaţiile în cari aceşti supuşi erau interesaţi:

a) Să pună şi să menţină, în afară de excepţiunile expres prevăzute în prezentul Tractat, bunurile, drepturile şi interesele supuşilor Puterilor aliate sau asociate, în situaţiunea de drept în cari se găseau, conform legilor în vigoare înainte de răsboi, bunurile, drepturile şi interesele supuşilor *(ressortissants)* germani;

b) Să nu supună bunurile, drepturile sau interesele supuşilor *(ressortissants)* Statelor aliate sau asociate la nici o măsură cari să aducă atingere proprietăţii, care să nu fie aplicată de o potrivă bunurilor, drepturilor sau intereselor supuşilor *(ressortissants)* germani şi să plătească indemnităţi potrivite în cazul când aceste măsuri ar fi luate.

Anexă

§ 1

În spiritul articolului 297, paragraful *d)* este confirmată validitatea oricăror măsuri atributive de proprietate, a oricăror ordonanţe pentru lichidarea de întreprinderi sau de asociaţii sau a oricăror altor ordonanţe, regulamente, deciziuni sau instrucţiuni date de orice tribunal sau administraţiune a uneia din Înaltele Părţi Contractante sau considerate ca fiind date prin aplicarea legislaţiei de răsboi, referitoare la bunurile, drepturile sau interesele inamicului.

Interesele oricăror persoane vor trebui să fie considerate că au făcut, în mod valabil, obiectul oricăror regulamente, ordonanţe, deciziuni sau instrucţiuni privitoare la bunurile în cari sunt cuprinse interesele de mai sus, fie că aceste interese au fost sau nu avute în vedere în mod expres în zisele ordonanţe, regulamente, deciziuni sau instrucţiuni. Nu se va ridica nici o contestaţie cu privire la regularitatea unui transfert de bunuri, drepturi sau interese, făcut în virtutea regulamentelor, ordonanţelor, deciziunilor sau instrucţiunilor sus arătate. Este de asemenea confirmată validitatea oricăror măsuri luate în privinţa unei proprietăţi, unei întreprinderi, sau societăţi, fie că e vorba de acte de anchetă, de sechestru, de administraţiune forţată, de utilizare, de rechiziţie, de supraveghere sau de lichidare, de vânzare sau de administrarea bunurilor, drepturilor şi intereselor, de acoperirea sau plata datoriilor, de plata cheltuelilor, sarcinilor sau a oricăror altor măsuri luate pentru executarea de ordonanţe, de regulamente, de deciziuni sau de instrucţiuni luate, date sau executate de orice tribunale sau administraţiune ale

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

uneia din Înaltele Părţi Contractante, sau considerate că au fost luate, date sau executate ca aplicare a legislaţiei excepţionale de răsboi privitoare la bunurile, drepturile sau interesele inamicului, cu condiţiune ca dispoziţiunile acestui paragraf să nu aducă vătămare drepturilor de proprietate dobândite mai înainte *(précédemment)*, de bună credinţă şi cu un preţ just, conform legei regiunii în care sunt situate bunurile, de către supuşii *(ressortissants)* Puterilor aliate şi asociate.

Stipulaţiunile prezentului paragraf nu se aplică acelora dintre măsurile enumerate mai sus, cari au fost luate de către Germania în teritoriile invadate sau ocupate şi nici acelora dintre măsurile menţionate mai sus cari au fost luate de către Germania sau de autorităţile germane, după 11 Noemvrie 1918, toate aceste măsuri rămânând nule.

§ 2

Nici o reclamaţiune sau acţiune a Germaniei sau a supuşilor *(ressortissants)* ei, ori unde aceştia şi-ar avea reşedinţa, nu poate fi primită în contra unei Puteri aliate şi asociate, sau contra unei persoane oarecare, lucrând în numele sau sub ordinele vreunei jurisdicţiuni sau adimnistraţiuni a zisei Puteri aliate şi asociate, relativă la orice act sau omisiune privitoare la bunurile, drepturile sau interesele supuşilor *(ressortissants)* germani şi făcute în timpul răsboiului sau în vederea preparaţiunii răsboiului. De asemenea nu se primeşte nici o reclamaţiune sau acţiune în contra vreunei persoane, cu privire la vreun act sau omisiune rezultând din măsurile excepţionale de război, din legile şi regulamentele vreunei Puteri aliate sau asociate.

§ 3

În articolul 297 şi în prezenta Anexă, expresiunea « măsuri excepţionale de răsboi » cuprinde măsurile de orice natură, legislative, administrative, judiciare sau altele, luate sau cari vor fi luate în urmă, în privinţa bunurilor inamicului şi cari au avut sau vor avea ca efect, fără a atinge proprietatea, să ridice proprietarilor dispoziţiunea bunurilor lor, în special măsurile de supraveghere, de administraţiune forţată, de sechestru, sau măsurile cari au avut sau vor avea ca scop de a lua averile inamicului, de a le utiliza sau bloca, şi aceasta pentru orice motiv, sub orice formă ar fi, şi în orice loc. Actele îndeplinite pentru executarea acestor măsuri sunt: toate hotărârile, instrucţiunile, ordinele sau ordonanţele administraţiunilor sau tribunalelor cari aplică aceste măsuri bunurilor inamicului, precum şi toate actele îndeplinite de orice persoană însărcinată cu administraţiunea sau cu supravegherea bunurilor inamicului, ca: plăţi de datorii, încassări de creanţe, plăţi de cheltuieli, de sarcini sau incassări de onorarii.

„Măsurile de dispoziţiune" sunt acelea cari au atins sau vor atinge proprietatea bunurilor inamice, transferând'o în total sau în parte asupra unei alte persoane decât proprietarul inamic dar fără consimţământul său, în special măsurile ordonând vânzarea, lichidarea, transmiterea de proprietate a bunurilor inamicului, anularea titlurilor sau a valorilor mobiliare.

§ 4

Bunurile, drepturile şi interesele supuşilor *(ressortissants)* germani în teritoriile unei Puteri aliate sau asociate, precum şi produsul net al vânzării, lichidării sau al altor măsuri, de dispoziţie, vor putea fi grevate de această Putere aliată sau asociată: în primul rând cu plata indemnizaţiilor datorite cu ocazia reclamaţiunilor supuşilor acestei Puteri, privitoare la bunurile, drepturile şi interesele lor, inclusiv societăţile sau asociaţiunile în cari aceşti supuşi erau interesaţi pe teritoriul german, sau cu creanţele ce au asupra

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

supușilor *(ressortissants)* germani, precum și cu plata reclamațiunilor făcute pentru acte comise, de Guvernul german sau de orice autoritate germană, după 31 Iulie 1914 și înainte de participarea la războiu a acestei Puteri aliate sau asociate. Quantumul total al acestor feluri de reclamațiuni va putea fi fixat de un arbitru desemnat de d. Gustav Ador, dacă acesta consimte, sau în caz contrariu, de Tribunalul arbitral mixt prevăzut la Secțiunea VI. Vor putea fi grevate, în al doilea rând, cu plata indemnizărilor datorite cu ocazia reclamațiunilor supușilor Puterii aliate sau asociate, privitoare la bunurile, drepturile și interesele lor pe tertioriul celorlalte Puteri inamice, întrucât aceste indemnizări nu au fost achitate într'alt mod.

§ 5

Cu toate dispozițiunile articolului 297, când, imediat înaintea începutului războiului, o societate autorizată într'un Stat aliat sau asociat avea, în comun cu o societate controlată de ea și autorizată în Germania, dreptul să întrebuințeze în alte țări mărci de fabrică sau comerciale, sau când avea folosința împreună cu această societate a unor procedee exclusive de fabricare de mărfuri sau de articole, pentru a fi vândute în alte țări, prima societate va avea singură dreptul să întrebuințeze aceste mărci de fabrică în alte țări, cu excluderea Societății germane; iar procedeele de fabricare comune vor fi remise primei societăți ,cu toate că s'ar fi luat măsuri pentru aplicarea legislațiunii de războiu germane în contra celei de-a doua societăți, sau a intereselor sale, proprietăților comerciale sau acțiunilor lor. Totuș, prima societate, dacă i s'a făcut cerere, va preda celei de-a doua Societăți modele permițînd continuarea fabricațiunii de mărfuri, cari vor trebui să fie întrebuințate exclusiv în teritoriul German.

§ 6

Până în momentul în care restituirea va putea fi făcută conform articolului 297, Germania este responsabilă de conservarea bunurilor, drepturilor și intereselor supușilor *(ressortissants)* Puterile aliate sau asociate, inclusiv societățile și asociațiunile în cari acești supuși *(ressortissants)* erau interesați și cari au fost supuse de ea unei măsuri excepționale de războiu.

§ 7

Puterile aliate sau asociate vor trebui să facă cunoscut, în termen de un an, dela data punerii în vigoare a prezentului Tractat, bunurile, drepturile și interesele asupra cărora înțelege să exercite dreptul prevăzut la articolul 297, paragraful *f)*.

§ 8

Restituirile prevăzute de articolul 297 vor fi făcute după ordinul Guvernului german sau al autorităților cari îi vor fi fost substituite. Autoritățile germane vor da persoanelor interesate deslușiri amănunțite asupra gestiunii administratorilor, în urma cererii care poate fi făcută din momentul punerii în vigoare a prezentului Tractat.

§ 9

Bunurile, drepturile și interesele supușilor germani vor continua, până la terminarea lichidării prevăzute la articolul 297, paragraful *b)*, să fie supuse măsurilor excepționale de războiu luate sau cari vor fi luate în privința lor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 10

Germania va remite, într'un termen de şase luni dela data punerii în vigoare a prezentului Tractat, fiecărei Puteri aliate sau asociate, toate contractele, certificatele, actele şi alte titluri de proprietate, cari se găsesc în mâinele supuşilor *(ressortissants)* ei şi cari se referă la bunuri, drepturi şi interese situate pe teritoriul zisei Puteri aliate sau asociate, inclusiv acţiunile, obligaţiunile sau alte valori mobiliare ale oricăror societăţi autorizate de legislaţia acestei Puteri.

Germania va da în orice moment, la cererea Puterii aliate sau asociate interesate, orice lămuriri privitoare la bunurile, drepturile sau interesele naţionalilor germani aflate pe teritoriul zisei Puteri aliate sau asociate, precum şi asupra transacţiunilor cari au putut fi făcute, de la 1 Iulie 1914 şi cari privesc zisele bunuri, drepturi sau interese.

§ 11

Prin termenul « avere în numerar » trebue să se înţeleagă toate depozitele sau proviziunile constituite înainte sau după declararea războiului, precum şi toate averile provenind din depozite, din venituri sau din beneficii incassate de administratori, secheştrii sau alţii, din proviziuni constituite în bancă sau din orice altă sursă cu excluderea oricărei sume de bani aparţinând Puterilor aliate sau asociate sau Statelor lor particulare, provincii sau municipalităţi.

§ 12

Vor fi anulate plasamentele efectuate, oriunde ar fi, cu averile în numerar ale supuşilor *(ressortissants)* Inaltelor Părţi Contractante, inclusiv societăţile şi asociaţiunile, în cari aceşti supuşi *(ressortissants)* erau interesaţi, de către persoanele responsabile de administraţia bunurilor inamicului sau cari controlează această administraţie, sau din ordinul acestor persoane sau al unei autorităţi oare care; în dispoziţiunile ce se vor lua asupra acestor averi nu se va ţine seamă de aceste plasamente.

§ 13

Germania va remite respectiv fiecăreia din Puterile aliate sau asociate, în termen de o lună dela data punerii în vigoare a prezentului Tractat sau după cerere, la orice dată ulterioară, toate conturile sau actele de contabilitate, arhivele, documentele şi deslusirile de orice natură cari pot să se găsească pe teritoriul ei şi cari privesc bunurile, drepturile şi interesele supuşilor *(ressortissants)* acestor Puteri, inclusiv societăţile şi asociaţiunile în cari aceşti supuşi *(ressortissants)* erau interesaţi, care au făcut obiectul unei măsuri excepţionale de război sau al unei măsuri de dispoziţie, fie în Germania, fie în teritoriile cari au fost ocupate de Germania sau de aliaţii ei.

Controlorii, supraveghetorii, geranţii, administratorii, secheştrii, lichidatorii şi curatorii vor fi, sub garanţia Guvernului German, personal răspunzători de predarea imediată în întregime cum şi de exactitatea acestor conturi şi documente.

§ 14

Dispoziţiunile articolului 297 şi ale prezentei Anexe, relative la bunuri, drepturi şi interese în ţări inamice şi la produsul lichidării lor, se vor aplica la datorii, credite şi conturi, Secţiunea III nereglementând decât mijloacele de plată.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pentru reglementarea chestiunilor arătate la articolul 297, între Germania şi Puterile aliate şi asociate, coloniile sau protectoratele lor sau unul din Dominion-urile britanice sau India, în privinţa cărora nu va fi fost făcută declaraţia că se adoptă Secţiunea III, şi între naţionalii lor respectivi, se vor aplica dispoziţiunile Secţiunei III privitoare la moneda în care trebuie să fie făcută plata şi la cursul schimbului şi al dobânzilor, afară numai dacă Guvernul Puterii aliate sau asociate interesate nu notifică Germaniei, în cele şase luni dela data punerii în vigoare a prezentului Tractat, că zisele clauze nu vor fi aplicabile.

§ 15

Dispoziţiunile articolului 297 şi ale prezentei Anexe se aplică la drepturile de proprietate industrială, literară sau artistică, care sunt sau vor fi cuprinse în lichidarea de bunuri, drepturi, interese, societăţi sau intreprinderi, făcută prin aplicarea legislaţiei excepţionale de răsboi, de către Puterile aliate sau asociate şi prin aplicarea stipulaţiunilor articolului 297, paragraful *b)*.

Secţiunea V

Contracte, Prescripţii, Hotărîri

Articolul 299

a) Contractele încheiate între inamici vor fi considerate ca fiind anulate din momentul în care două dintre părţi au devenit inamice, afară de ceeace priveşte datoriile sau alte obligaţiuni băneşti rezultând din executarea unui act sau plăţi prevăzute de aceste contracte şi sub rezerva excepţiunilor şi a regulelor cari sunt speciale unor anumite contracte sau categorii de contracte, prevăzute mai jos sau în Anexa aci alăturată;

b) Vor fi exceptate dela anulare, conform prezentului articol, contractele, pentru cari, într'un interes general, Guvernele Puterilor aliate sau asociate, cărora una dintre părţile contractante le este supus *(ressortissant)*, vor cere, într'un termen de şase luni dela data punerii în vigoare a prezentului Tractat, executarea.

Când executarea contractelor astfel menţinute, atrage pentru una din părţi, în urma schimbării condiţiunilor comerţului, un prejudiţiu considerabil, Tribunalul arbitral mixt, prevăzut de Secţiunea VI, va putea să acorde părţei lezate o indemnizare echitabilă;

c) Din cauza dispoziţiunilor Constituţiunii şi a legislaţiei Statelor-Unite ale Americei, Braziliei şi Japoniei, prezentul articol precum şi articolul 300 şi Anexa aci alăturată, nu se aplică contractelor încheiate de către supuşii *(ressortissants)* acestor State cu supuşi *(ressortissants)* germani şi tot astfel, articolul 305 nu se aplică Statelor-Unite ale Americei sau supuşilor *(ressortissants)* lor;

d) Prezentul articol, precum şi Anexa aci alăturată, nu se aplică contractelor ale căror părţi au devenit inamice prin faptul că una din ele locuia un teritoriu care îşi schimbă suveranitatea, cât timp această parte va fi dobândit, prin aplicarea prezentului Tractat, naţionalitatea, unei Puteri aliate sau asociate, nici contractelor încheiate între supuşii *(ressortissants)* Puterilor aliate sau asociate, între cari comerţul a fost împiedicat prin faptul că una din părţi se găsea într'un teritoriu al unei Puteri aliate sau asociate ocupat de inamic;

e) Nici o dispoziţiune a prezentului articol şi a Anexei aci alăturate nu poate fi privită ca invalidând o operaţiune care a fost efectuată în mod legal, în virtutea unui contract încheiat între inamici cu autorizarea uneia din Puterile beligerante.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 300

a) Pe teritoriul Inaltelor Părţi Contractante, în raporturile dintre inamici, orice termene de prescripţie, de perimare, de limitare a dreptului de acţiune *(forclusion)*, vor fi suspendate în timpul duratei războiului, fie că au început să curgă înaintea începutului războiului, fie în urmă; ele vor reîncepe să curgă cel mai tîrziu în trei luni dela punerea în vigoare a prezentului Tractat.

Această dispoziţie se va aplica termenelor pentru prezentarea cupoanelor de dobânzi sau de dividente, şi termenelor de prezentare, în vederea rambursării, a valorilor ieşite la sorţi, sau rambursabile din orice alt motiv;

b) Când, din cauza neîndeplinirii unui act sau unei formalităţi în timpul războiului, măsuri de executare au fost luate pe teritoriul german, aducând prejudiţiu unui supus *(ressortissant)* al Puterilor aliate şi asociate, reclamaţiunea formulată de supusul unei Puteri aliate sau asociate, va fi adusă înaintea Tribunalului arbitral mixt prevăzut de Secţiunea VI, afară numai dacă aifacerea nu este de competinţa unui Tribunal al unei Puteri aliate sau asociate;

c) După cererea supusului interesat al unei Puteri aliate sau asociate, Tribunalul arbitral mixt va pronunţa restabilirea drepturilor lezate prin măsurile de execuţie menţionate la paragraful *b*), ori de câte ori faţă de împrejurările speciale ale afacerii aceasta va fi echitabilă şi posibilă.

În cazul când această restabilire ar fi nedreaptă sau imposibilă, Tribunalul arbitral mixt va putea să acorde părţii lezate o indemnizare care va fi în sarcina Guvernului german;

d) Când un contract între inamici a fost invalidat, fie din cauza faptului că una din părţi nu a executat o clauză, fie din cauza exerciţiului unui drept stipulat în contract, partea lezată va putea să se adreseze Tribunalului arbitral mixt pentru a obţine reparaţiune. Tribunalul va avea, în acest caz, puterile prevăzute la paragraful *c*);

e) Dispoziţiunile paragrafelor precedente ale prezentului articol, se vor aplica supuşilor *(ressortissants)* Puterilor aliate sau asociate, cari au suferit un prejudiţiu din cauza măsurilor prevăzute mai sus, luate de Germania în teritoriul invadat sau ocupat, dacă ei nu au fost indemnizaţi în alt mod.

f) Germania va indemniza pe orice terţiu lezat prin restituirile sau restabilirile de drept pronunţate de Tribunalul arbitral mixt, conform dispoziţiunilor paragrafelor precedente ale prezentului articol.

g) In ce priveşte efectele de comerţ, termenul de trei luni, prevăzut la paragraful *a*), va începe din ziua în care vor lua sfârşit, în mod definitiv măsurile excepţionale aplicate în teritoriile Puterii interesate, cu privire la efectele de comerţ.

Articolul 301

In raporturile dintre inamici, nici un efect de comerţ, emis înaintea războiului nu va fi considerat ca invalidat prin simplul fapt că nu a fost prezentat pentru acceptare sau pentru plată în termenele hotărîte, nici pentru faptul că nu s'a făcut înştiinţare trasilor *(tireurs)*, sau giranţilor de neacceptare sau de neplată, nici din cauza lipsei de protest, nici pentru lipsa de îndeplinire a vreunei formalităţi oare care în timpul războiului.

Dacă perioada în care un efect de comerţ ar fi trebuit să fie prezentat pentru acceptare sau pentru plată sau în timpul cărei perioade avizul de neacceptare sau de neplată ar fi trebuit să fie dat trasului sau giranţilor, sau în cursul căreia efectul ar fi trebuit să fie protestat, a ajuns la scadenţă în timpul războiului, şi dacă partea care ar fi trebuit să prezinte sau să protesteze efec-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tul, sau să dea aviz de neacceptare sau de neplată, nu a făcut aceasta în timpul războiului, i se va acorda cel puţin trei luni după punerea în vigoare a prezentului Tractat, pentru a prezenta efectul, a da avizul de neacceptare sau de neplată, sau pentru a face protest.

Articolul 302

Hotărîrile date de tribunalele unei Puteri aliate sau asociate, în cazul când aceste tribunale sunt competinte după prezentul Tractat, vor fi considerate în Germania ca avînd autoritate de lucru judecat şi vor fi executate acolo fără să fie nevoie de exequatur.

Dacă o hotărîre a fost dată în orice materie, în timpul războiului, de un tribunal german, contra unui supus *(ressortissant)* al Puterilor aliate sau asociate, într'o instanţă în care acesta n'a putut să se apere, supusul *(ressortissant)* aliat sau asociat, care va fi suferit din această cauză un prejudiţiu, va putea să obţină o reparaţiune, care va fi determinată de Tribunalul arbitral mixt prevăzut de Secţiunea VI.

După cererea supusului Puterii aliate sau asociate, reparaţiunea de mai sus va putea fi efectuată în urma hotărîrii Tribunalului arbitral mixt şi când aceasta va fi posibil, repunându-se părţile în situaţia în care se găseau înaintea hotărîrii dată de tribunalul german.

Reparaţiunea de mai sus va putea fi de asemenea obţinută înaintea Tribunalului mixt, de supuşii Puterilor aliate sau asociate cari au suferit un prejudiţiu din cauza măsurilor judiciare luate în teritoriile invadate sau ocupate, dacă nu au fost despăgubiţi în alt mod.

Articolul 303

Prin expresiunea „în timpul războiului" din Secţiunile III, IV, V şi VII se înţelege, pentru fiecare Putere aliată sau asociată, perioada cuprinsă între momentul în care a existat starea de războiu dintre Germania şi această Putere şi punerea în vigoare a prezentului Tractat.

Anexă

I. Dispoziţiuni generale

§ 1

In spiritul articolelor 299, 300 şi 301, persoanele părtaşe la un contract sunt considerate ca inamice, când comerţul dintre ele va fi fost interzis sau va fi devenit ilegal, în virtutea legilor decretelor sau regulamentelor, cărora una din aceste părţi era supusă, şi aceasta cu începere fie din ziua când acest comerţ a fost interzis, fie din ziua când a devenit ilegal din orice împrejurare

§ 2

Sunt exceptate dela anularea prevăzută la articolul 299, şi rămân în vigoare, fără prejudiţiu pentru drepturile prevăzute la articolul 297, paragraful *b*) al Secţiunii IV, şi sub rezerva aplicării legilor, decretelor şi regulamentelor interne, întocmite în timpul războiului de Puterile aliate sau asociate, precum şi fără prejudiţiu pentru clauzele contractelor:

a) Contractele având de scop transfertul proprietăţii, bunurilor şi efectelor mobiliare, sau imobiliare, când proprietatea va fi fost transferată, sau obiectul predat înainte ca părţile să fi devenit inamice;

b) Arendările, închirierile şi promisiunile de locaţiune;

c) Contractele de ipotecă, de gaj şi de amanet *(nantissement)*;

d) Concesiunile privitoare la mine, la mine în exploatare, cariere şi zăcăminte;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

e) Contractele încheiate între particulari şi State, provincii, municipalităţi sau alte persoane juridice administrative analoage şi concesiunile date de zisele State, provincii, municipalităţi sau alte persoane juridice administrative analoage.

§ 3

Dacă dispoziţiunile unui contract sunt în parte anulate, în conformitate cu articolul 299 şi dacă se poate face disjoncţiunea, celelalte dispoziţiuni ale acestui contract vor rămâne în fiinţă sub rezerva aplicării legilor, decretelor şi regulamentelor interne, prevăzute la paragraful 2 de mai sus. Dacă disjoncţiunea nu se poate face contractul se va considera anulat în întregime.

II. Dispoziţiuni speciale unor anume categorii de contracte. Operaţiunile de bursă de valori şi de comerţ. (Stock Exchange and Commercial Exchange Contracts)

§ 4

a) Operaţiunile făcute în timpul războiului de bursele de valori sau de comerţ recunoscute, stipulând lichidarea poziţiunilor de bursă luate înaintea războiului de un particular duşman, de asemenea şi măsurile luate în vederea aplicării acestor operaţiuni, sunt confirmate de către Inaltele Părţi contractante, sub următoarele rezerve:

1. Să fi fost prevăzut expres că operaţiunea va fi supusă competinţei zislor burse ;

2. Ca aceste operaţiuni să fi fost obligatorii pentru toţi;

3. Ca condiţiunile lichidării să fi fost juste şi raţionale.

b) Paragraful precedent nu se aplică măsurilor luate în timpul ocupaţiei în bursele din regiunile cari au fost ocupate de inamic.

c) Lichidarea operaţiunilor cu termen privitoare la bumbac, încheiate la data de 31 Iulie 1914, în urma hotărîrii Asociaţiunii bumbacurilor din Liverpool, este confirmată.

Gaj

§ 5

In caz de neplată, se va socoti ca valabilă vânzarea unui gaj constituit drept garanţie a unei datorii contractate de un inamic, chiar atunci când proprietarul nu a putut fi avizat dacă creditorul a lucrat cu bună credinţă şi a luat precauţiunile cuvenite ; în acest caz, proprietarul nu va putea formula nici o reclamaţiune pentru vânzarea gajului.

Această dispoziţiune nu se aplică la vânzările obiectelor în gaj făcute de inamic în timpul ocupaţiei în regiunile invadate sau ocupate de inamic.

Efecte de comerţ

§ 6

In ceeace priveşte Puterile cari au aderat la Secţiunea III şi la Anexa alăturată, obligaţiunile pecuniare existând între inamici şi cari ar rezulta din emisiunea de efecte de comerţ, vor fi regulate potrivit zisei Anexe, prin mijlocirea Oficiilor de verificare şi de compensare cari sunt subrogate în drepturile purtărorului în ce priveşte diferitele căi de recurs de cari dispune acesta din urmă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

§ 7

Dacă o persoană s'a obligat, fie înainte, fie în timpul războiului, la plata unui efect de comerț ca urmare a unui angajament luat față de ea de către o altă persoană devenită inamică, aceasta din urmă este ținută, independent de începerea ostilităților, să fie garantă celei dintâi pentru consecințele obligațiunii sale.

III. Contracte de asigurare

§ 8

Contractele de asigurare încheiate între o persoană și o alta devenită în urmă inamică, vor fi regulate potrivit articolelor următoare:

Asigurări în contra incendiului

§ 9

Contractele de asigurare în contra incendiului, referitoare la proprietăți, încheiate între o persoană având interese în această proprietate și o persoană devenită în urmă inamic, nu vor fi considerate anulate prin deschiderea ostilităților sau prin faptul că persoana a devenit inamică sau pentru că una din părți n'a îndeplinit o clauză a contractului, în timpul războiului, sau în o perioadă de trei luni după război: dar vor fi anulate cu începere dela cea dintâi scadență de primă anuală, scadență care va veni după trei luni dela punerea în vigoare a Tractatului de față.

Un regulament va fi întocmit pentru primele neachitate ajunse la scadență în timpul războiului, sau pentru reclamațiunile relative la pierderi suferite în timpul războiului.

§ 10

Dacă, în urma unui act administrativ sau legislativ, o asigurare în contra incendiului făcută înaintea războiului a fost transferată în timpul războiului dela primul asigurator la un altul, transfertul va fi recunoscut, iar responsabilitatea primului asigurător va fi considerată ca încetată din ziua transfertului. Cu toate acestea, primul asigurător va avea dreptul, la a sa cerere, să fie pe deplin informat de condițiunile transfertului, și dacă se va vedea că aceste condițiuni nu erau echitabile, ele vor fi modificate pe cât va fi nevoie spre a le face echitabile.

Pe lângă aceasta, asiguratul va avea dreptul ca, în înțelegere cu primul asigurător, să transfere contractul acestuia din urmă cu începere din ziua cererii.

Asigurări pe vieață

§ 11

Contractele de asigurări pe vieață încheiate între un asigurător și o persoană devenită în urmă inamică nu se vor considera anulate prin declarația de război sau prin faptul că persoana a devenit inamică.

Orice sumă devenită exigibilă în timpul războiului pe baza unui contract, care, în virtutea paragrafului precedent, nu se considera anulat, va putea fi incasată după război. La aceasta sumă se vor adăoga dobânzile de 5 la sută pe an dela data exigibilității ei până în ziua plății.

Dacă contractul a devenit caduc în timpul războiului în urma neachitării primelor, sau dacă a devenit fără efect în urma neîndeplinirii clauzelor contractului, asiguratul sau reprezentanții săi, sau persoanele în drept, vor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

avea dreptul în orice moment, timp de douăspreze luni, începând din ziua punerii în vigoare a Tractatului de faţă, să ceară asigurătorului valoarea poliţei din ziua caducităţii sau anulării ei.

In cazul când contractul a devenit caduc în timpul războiului, ca urmare a neachitării primelor din cauza aplicării măsurilor de război, asiguratul sau reprezentanţii săi, sau persoanele în drept, au dreptul în cele trei luni ce urmează după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, de a pune din nou în vigoare contractul, achitând primele ajunse eventual la scadenţă, la cari se vor adăoga dobânzile de 5 la sută pe an.

§ 12

In cele trei luni ce vor urma după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, fiecare Putere aliată sau asociată va avea facultatea de a rezilia toate contractele de asigurare în curs, între o Societate de Asigurare germană şi supuşii *(ressortissants)* ei, în condiţiuni cari să pună pe aceşti supuşi *(ressortissants)* la adăpost de orice prejudiţiu.

In acest scop Societatea de Asigurare germană va transfera guvernului Puterii aliate sau asociate interesate proporţia din activul său ce revine poliţelor astfel anulate şi va fi deslegată de orice obligaţiune privitoare la aceste poliţe. Activul ce rămâne de transferat va fi fixat de către un grefier desemnat de Tribunalul arbitral mixt.

§ 13

Dacă contracte de asigurare pe vieaţă au fost încheiate de o sucursală a unei Societăţi de Asigurare stabilită într'o ţară devenită în urmă inamică, contractul va trebui ca, în lipsa vreunei stipulaţiuni contrarii, să fie supus legii locale, iar asigurătorul va avea dreptul de a cere asiguratului sau reprezentanţilor săi rambursarea sumelor plătite în urma unor cereri făcute sau impuse, ca aplicare a măsurilor luate în timpul războiului, şi contrare condiţiunilor contractului însuş şi a legilor sau tractatelor existente la epoca în care a fost încheiat.

§ 14

In toate cazurile când, în virtutea legii aplicabile contractului, asigurătorul rămâne legat prin contract, cu toată neplata primelor, el va avea dreptul ca, atunci când din cauza războiului n'a putut face notificare asiguratului despre caducitatea contractului, să încasseze dela asigurat primele neplătite, sporite cu dobânzi de 5 la sută pe an; acest drept îl are asiguratorul până în momentul când a înştiinţat pe asigurat de caducitatea contractului.

§ 15

Pentru aplicarea paragrafelor 11 până la 14 vor fi considerate ca contracte de asigurări pe vieaţă contractele de asigurări cari se bazează pe probabilităţile vieţii omeneşti, combinate cu anuităţile *(taux d'intérêt)*, în ce priveşte calculul angajamentelor reciproce ale ambelor părţi.

Asigurări maritime

§ 16

Contractele de asigurare maritimă, precum şi poliţele cu termen şi poliţele de călătorie, încheiate între un asigurător şi o persoană devenită în urmă inamică, se vor considera anulate în momentul în care acea persoană a devenit inamică, afară de cazul în care anterior acestui moment riscul prevăzut în contract începuse să curgă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

In cazul când riscul nu a început să curgă, sumele plătite drept primă sau altfel vor putea fi reincassate dela asigurător.

In cazul când riscul a început a curge, contractul se va considera ca valabil, chiar dacă una din părți ar fi devenit inamică, iar plățile sumelor datorite conform contractului, fie ca prime, fie în urma sinistrelor, vor fi exigibile după punerea în vigoare a Tractatului de față.

In cazul când se va încheia o convențiune pentru plata de dobânzi la sume datorite înainte de războiu, unuia sau de către unii supuși ai Statelor beligerante, și acoperite după războiu, aceste dobânzi, în caz de pierderi susceptibile de a fi acoperite pe baza unui contract de asigurare maritimă, vor trebui să curgă dela expirarea unei perioade de un an dela ziua acestor pierderi.

§ 17

Nici un contract de asigurare maritimă, încheiat cu un asigurat devenit în urmă inamic, nu va avea efect când este vorba de sinistre, cauzate prin acte de războiu săvârșite de Puterea al cărei supus este asigurătorul, sau de aliații sau asociații acestei Puteri.

§ 18

Dacă este dovedit că o persoană care, înaintea războiului, încheiase un contract de asigurare maritimă cu un asigurător devenit în urmă inamic, a încheiat după deschiderea ostilităților, cu un asigurător ce nu e inamic, un nou contract pentru acoperirea aceluiaș risc, noul contract se va considera substituit celui dintâi, cu începere din ziua în care va fi fost încheiat, iar primele scăzute se vor regula pe baza principiului că primul asigurător nu va rămâne legat prin contract decât până în momentul în care noul contract va fi fost încheiat.

Alte asigurări

§ 19

Contractele de asigurări încheiate înaintea războiului între un asigurător și o persoană devenită în urmă inamică, altele decât contractele de cari este vorba în paragrafele 9 până la 18, vor fi tratate, în toate privințele, în acelaș mod în care ar fi tratate, potrivit ziselor articole, contractele de asigurări în contra incendiului între aceleași părți.

Reasigurări

§ 20

Toate contractele de reasigurare încheiate cu o persoană devenită inamică se vor considera abrogate, prin faptul că acea persoană a devenit inamică, însă fără prejudițiul dreptului de a redobândi după războiu plata sumelor datorite pentru risc pe vieață, sau risc maritim, în cazul când aceste riscuri începuseră să se producă înaintea războiului.

Totuș, dacă partea reasigurată a fost pusă, din cauza invaziunii, în imposibilitatea de a găsi un alt asigurător, contractul subsistă până la expirarea unei perioade de trei luni, după punerea în vigoare a Tractatului de față.

Dacă un contract de reasigurare este anulat în virtutea acestui articol, se va întocmi între părți un cont care ar cuprinde tot deodată primele achitate și exigibile și responsabilitățile pentru pierderile suferite, în ceeace privește riscurile pe vieață sau maritime cari ar fi început să se producă înaintea războiului. In cazul altor riscuri decât cele menționate la paragrafele 11

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

până la 18, regularea socotelilor se va face pe ziua în care părţile au devenit inamice, fără a se ţine seamă de reclamaţiunile pentru pierderile suferite cu începere dela acea dată.

§ 21

Dispoziţiunile paragrafului precedent se întind de asemenea şi la reasigurările existente în ziua în care părţile au devenit inamice, pentru riscurile particulare acceptate de asigurător într'un contract de asigurare, altele decât cele pe vieaţă şi maritime.

§ 22

Reasigurarea unui contract de asigurare pe vieaţă, făcută printr'un contract special şi care nu ar fi cuprinsă într'un contract general de reasigurare, va rămâne în vigoare.

Dispoziţiunile paragrafului 12 se aplică contractelor de reasigurare ale poliţelor de asigurare pe vieaţă în cari sunt reasigurători societăţile de asigurare inamice.

§ 23

In cazul unei reasigurări făcute înaintea războiului, a unui contract de asigurare maritimă, cesiunea riscului cedat reasigurătorului va rămâne valabilă dacă acest risc a început să curgă înaintea deschiderii ostilităţilor, iar contractul va rămâne valabil cu toată deschiderea ostilităţilor. Sumele datorite în virtutea contractului de reasigurare, privitoare fie la prime, fie a pierderi suferite, vor putea fi incasate după război.

§ 24

Dispoziţiunile paragrafelor 17 şi 18 şi ultimul alineat din paragraful 16 se vor aplica contractelor de reasigurări pentru riscuri maritime.

Secţiunea VI

Tribunalul arbitral mixt

Articolul 304

a) Se va constitui un tribunal arbitral mixt între fiecare din Puterile aliate sau asociate, de o parte, şi Germania, de altă parte, într'un restimp de trei luni, cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat. Fiecare din aceste tribunale va fi compus din trei membrii. Fiecare din Guvernele interesate va desemna pe unul din aceşti membrii. Preşedintele va fi ales în urma unei înţelegeri între cele două Guverne interesate.

În cazul când acest acord nu ar putea interveni, Preşedintele tribunalului şi două alte persoane, în condiţiune una şi alta să-l înlocuească, în caz de nevoie, vor fi alese de Consiliul Societăţii Naţiunilor, şi până în momentul când va fi constituit, de d. Gustave Ador, dacă consimte. Aceste persoane vor aparţine Puterilor cari au rămas neutre în cursul războiului.

Când un Guvern nu se va îngriji, într'un termen de o lună, de desemnarea prevăzută aci mai sus a unui membru al tribunalului, în acest caz acest membru va fi ales de către Guvernul advers dintre cele două persoane menţionate mai sus, altele decât Preşedintele.

Tribunalul hotărăşte cu majoritatea de voturi a membrilor ce-l compun.

b) Tribunalele arbitrale mixte create prin aplicarea paragrafului *a)* vor judeca diferendele ce sunt în competinţa lor, în înţelesul Secţiunilor III, IV, V şi VII.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Afară de aceasta, toate diferendele, oricari ar fi ele, relative la contractele încheiate, înainte de punerea în vigoare a Tractatului de faţă, între supuşii Puterilor aliate şi asociate şi supuşii *(ressortissants)* germani, vor fi regulate de Tribunalul arbitral mixt, cu excepţiunea diferendelor cari, prin aplicaţiunea legilor Puterilor aliate, asociate sau neutre, sunt de competinţa tribunalelor naţionale ale acestor din urmă Puteri. În acest caz, aceste diferende se vor regula de către aceste tribunale naţionale cu excluderea Tribunalului arbitral mixt. Supusul *(ressortissant)* interesat al unei Puteri aliate sau asociate va putea totuş aduce afacerea înaintea Tribunalului arbitral mixt, afară numai dacă legea sa naţională nu se opune la aceasta.

c) Dacă afacerile vor fi numeroase, va trebui să fie desemnaţi şi alţi membri, pentru ca fiecare Tribunal arbitral mixt să poată să se împartă în mai multe secţiuni. Fiecare din aceste secţiuni va trebui compusă după cum este arătat mai sus.

d) Fiecare Tribunal arbitral mixt îşi va stabili el însuşi procedura sa întrucât aceasta nu va fi restabilită prin dispoziţiunile Anexei dela articolul de faţă. El va avea căderea de a fixa sumele pe cari partea care a pierdut va trebui să le plătească drept cheltuieli şi spese de procedură.

e) Fiecare Guvern va plăti onorariile membrului Tribunalului arbitral mixt pe care îl numeşte şi ale oricărui agent pe care îl va desemna pentru a-l reprezenta înaintea Tribunalului. Onorariile Preşedintelui se vor fixa prin acord special între Guvernele interesate şi aceste onorarii, precum şi cheltuielile comune ale fiecărui Tribunal se vor plăti pe jumătate de către cele două Guverne;

f) Înaltele Părţi Contractante se obligă ca Tribunalele şi autorităţile lor să dea Tribunalelor arbitrale mixte orice ajutor ce stă în puterea lor, în special în ceeace priveşte transmiterea notificărilor şi strângerea dovezilor;

g) Înaltele Părţi Contractante consimt să considere hotărîrile Tribunalului arbitral mixt ca definitive şi să le facă obligatorii pentru supuşii lor.

Anexă

§ 1

În caz de deces sau de demisiune a unui membru al Tribunalului, sau dacă un membru al Tribunalului se găseşte, pentru un motiv oarecare, în imposibilitate de a împlini funcţiunile sale, aceeaş procedură, care a fost urmată la numirea sa, va fi observată şi la înlocuire.

§ 2

Tribunalul va adopta pentru procedura sa reguli conforme cu dreptatea şi cu echitatea. El va decide ordinea şi termenele în cari fiecare parte va trebui să prezinte concluziunile sale şi va regula formalităţile cerute pentru administrarea dovezilor.

§ 3

Avocaţii şi consilierii celor două părţi vor fi autorizaţi să prezinte în mod oral şi în scris Tribunalului concluziunile pentru susţinerea sau apărarea ei.

§ 4

Tribunalul va conserva arhivele proceselor şi cauzelor ce-i vor fi supuse şi ale actelor de precedură respective, cu menţiunea datelor.

§ 5

Fiecare dintre Puterile interesate va putea numi un secretar. Aceşti secretari vor constitui Secretariatul mixt al Tribunalului şi vor fi sub ordinele

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sale. Tribunalul poate numi și întrebuința unul sau mai mulți funcționari ce vor fi necesari pentru a-l asista în îndeplinirea sarcinii sale.

§ 6

Tribunalul va decide asupra tuturor chestiunilor și materiilor ce-i vor fi supuse, după dovezile, mărturiile și informațiunile ce vor putea fi produse de către părțile interesate.

§ 7

Germanii se obligă să dea Tribunalului toate înlesnirile și informațiunile necesare pentru facerea anchetelor.

§ 8

Limba, în care se va urma procedura va fi în lipsa unei convenții contrare, engleza, franceza, italiana sau japoneza, după cum se va hotări de către Puterea aliată sau asociată interesată.

§ 9

Locul și data ședințelor fiecărui Tribunal se vor determina de către Președintele Tribunalului.

Articolul 305

Dacă un tribunal competent a dat sau dă o hotărire într'o afacere prevăzută de secțiunile III, IV, V, și VII și dacă această hotărîre nu este conformă dispozițiunilor ziselor Secțiuni, partea care va fi suferit, din această pricină, o pagubă va avea dreptul la o reparațiune care va fi determinată de Tribunalul arbitral mixt. După cererea supusului *(ressortissant)* unei Puteri aliate sau asociate, reparațiunea sus amintită va putea fi efectuată, când va fi posibil, către Tribunalul arbitral mixt, repunând părțile în situațiunea în care se găseau înainte ca hotărîrea să fi fost dată de tribunalul german.

Secțiunea VII

Proprietatea industrială

Articolul 306

Sub rezerva stipulațiunilor Tractatului de față, drepturile de proprietate industrială, literară sau artistică, astfel cum această proprietate industrială, literară sau artistică, este definită de Convențiunile internaționale din Paris și din Berna, arătate la articolul 286, vor fi restabilite sau restaurate, cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de față, pe teritoriile Înaltelor Părți Contractante, în favoarea persoanelor cari beneficiau de ele, în momentul când starea de războiu a încetat să existe, în favoarea celor în drept de a-i reprezenta. Deasemenea, vor fi restabilite sau restaurate în folosul persoanelor, cari ar avea căderea de a beneficia de ele, drepturile cari, dacă războiul n'ar fi intervenit, le-ar fi putut fi consfințite în timpul acelei perioade pe baza unei cereri ce ar fi fost făcută în scopul protejării proprietății industriale sau a publicării unei opere literare sau artistice; această restabilire sau restaurare de drepturi va avea loc cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat.

Cu toate acestea, actele făcute în virtutea măsurilor speciale ce ar fi fost luate, în cursul războiului de către o autoritate legislativă, executivă sau administrativă a unei Puteri aliate sau asociate cu privire la drepturile supușilor *(ressortissants)* germani, în materie de proprietate industrială, lite-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

rară sau artistică, vor rămîne valabile şi vor continua să aibă efectele lor depline.

Nu va da loc la nici o revendicare sau acţiune din partea Germaniei sau a supuşilor *(ressortissants)* germani contra utilizării ce ar fi fost făcută în cursul duratei războiului, de către Guvernul unei Puteri aliate sau asociate sau de către orice persoană, în contul acestui Guvern sau cu consimţimântul său, a drepturilor de proprietate industrială, literară, sau artistică, nici contra vânzării, punerii în vânzare sau întrebuinţării de produse, aparate, articole sau oarecari obiecte, cărora aceste drepturi le erau aplicate.

Dacă legislaţia uneia din Puterile aliate sau asociate, în vigoare în momentul semnării Tractatului de faţă, nu a dispus altfel, sumele datorite sau plătite, prin aplicarea oricărui act şi oricărei operaţiuni efectuate în executarea măsurilor speciale arătate la alineatul I al articolului de faţă, vor primi aceeaş întrebuinţare ca şi celelalte creanţe ale supuşilor *(ressortissants)* germani în conformitate cu dispoziţiunile prezentului Tractat, iar sumele strânse ca urmare măsurilor speciale luate de Guvernul german în ce priveşte drepturile de proprietate industrială, literară sau artistică a supuşilor *(ressortissants)* Puterilor aliate sau asociate, vor fi considerate şi tratate întocmai ca toate celelalte datorii ale supuşilor *(ressortissants)* germani.

Fiecare din Puterile aliate sau asociate îşi rezervă facultatea de a aduce drepturilor de proprietate industrială, literară sau artistică (exceptând mărcile de fabrică sau de comerţ) dobândite înainte de războiu, sau în cursul duratei lui, sau cari ar fi dobândite ulterior de către supuşi *(ressortissants)* germani, conform cu legislaţia ei, fie exploatându-le, fie acordând licenţe pentru exploatarea lor, fie conservând controlul acestei exploatări, fie în alt mod, toate acele limitări, condiţiuni sau restricţiuni cari ar putea să fie considerate ca necesare pentru trebuinţele apărării naţionale, sau pentru interesul public, sau pentru a asigura un tratament echitabil din partea Germaniei, a drepturilor de proprietate industrială, literară sau artistică, posedate pe teritoriul german de către supuşii *(ressortissants)* săi, sau pentru a garanta întreaga îndeplinire a tuturor obligaţiunilor contractate de Germania în virtutea Tractatului de faţă. Pentru drepturile de proprietate industrială, literară sau artistică, cari ar fi dobândite după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, facultatea de mai sus, rezervată Puterilor aliate şi asociate, nu va putea fi exercitată decât în cazul când limitaţiunile, condiţiunile sau restricţiunile ar putea fi considerate ca necesare pentru trebuinţele apărării naţionale sau ale interesului public.

În cazul când s'ar aplica de către Puterile aliate şi asociate dispoziţiunile ce preced, se vor acorda indemnizări sau redevenţe raţionale, cari vor fi afectate întocmai ca şi toate celelalte sume datorite supuşilor *(ressortissants)* germani, potrivit dispoziţiunilor Tractatului de faţă.

Fiecare din Puterile aliate sau asociate îşi rezervă facultatea de a considera ca nulă şi de nul efect orice cessiune totală sau parţială şi orice concesiune de drepturi de proprietate industrială, literară sau artistică, cari ar fi fost efectuate dela 1 August 1914 încoace sau cari vor fi efectuate pe viitor şi cari ar avea ca rezultat de a pune piedică la aplicarea dispoziţiunilor acestui articol.

Dispoziţiunile articolului de faţă nu sunt aplicabile drepturilor de proprietate industrială, literară sau artistică cuprinse în societăţile sau întreprinderile a căror lichidare a fost efectuată de către Puterile aliate sau asociate, în conformitate cu legislaţia excepţională de războiu, sau care va fi efectuată în virtutea articolului 297, paragraful *b)*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 307

Un termen minim de un an, cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de față, fără de nici un fel de suprataxă sau penalitate, se va acorda supușilor *(ressortissants)* fiecăreia din Înaltele Părți Contractante, pentru a îndeplini orice act, a îndeplini orice formalitate, a plăti orice taxă și în genere pentru a satisface orice obligațiune prescrisă de legile și regulamentele fiecărui Stat, pentru a conserva sau obține drepturile de proprietate industrială deja dobândite la 1 August 1914 sau cari, dacă răsboiul n'ar fi avut loc, ar fi putut fi dobândite dela această dată încoace, în urma unei cereri făcute, înainte de răsboi sau în cursul duratei lui, cât și pentru a face opozițiune la aceste drepturi. Totuș acest articol nu va putea conferi nici un drept pentru a obține în Statele-Unite ale Americei redeschiderea unei proceduri de micșorare a drepturilor *(interférence)* când această procedură a avut loc în ultima instanță *(l'audience finale)*.

Drepturile de proprietate industrială cari ar fi fost lovite de decădere din lipsa de îndeplinire a unui act, a unei executări de formalitate sau de plata unei taxe, vor fi puse din nou în vigoare, sub rezerva că, în ceeace privește brevetele și desenurile, fiecare Putere aliată sau asociată va putea lua măsurile pe cari ea le va socoti în mod echitabil necesare pentru salvarea drepturilor terților, cari ar fi exploatat sau întrebuințat brevete și desenuri în timpul când acestea erau lovite de decădere. Pe lângă aceasta, brevetele de invențiune sau desenurile aparținând unor supuși *(ressortissants)* germani și cari vor fi puse din nou în vigoare, vor rămâne supuse, în ceeace privește acordarea licențelor, prescripțiunilor cari le-ar fi fost aplicabile în cursul răsboiului, precum și tutulor dispozițiunilor Tractatului de față.

Perioada cuprinsă între 1 August 1914 și data punerii în vigoare a Tractatului de față nu va fi socotită în termenul prevăzut pentru punerea în exploatare a unui brevet sau pentru întrebuințarea mărcilor de fabrică sau de comerț sau desenuri, și este convenit că nici un brevet, marcă de fabrică sau comerț sau desen care era încă în vigoare la 1 August 1914, nu vor putea fi lovite de decădere sau de anulare din simplul fapt al neexploatării sau neîntrebuințării lor, înainte de expirarea unui termen de doi ani cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de față.

Articolul 308

Termenele de prioritate, prevăzute de articolul 4 al Convențiunii internaționale din Paris din 20 Martie 1883, revizuită la Washington în 1911, sau prin orice altă Convențiune sau lege în vigoare, pentru depunerea sau înregistrarea cererilor de brevete de invențiune sau modele de utilitate, de mărci de fabrică sau de comerț, de desenuri și modele, cari nu erau încă expirate la 1 August 1914 precum și cele cari ar fi luat naștere în cursul răsboiului sau ar fi putu lua naștere dacă răsboiul n'ar fi avut loc, vor fi prelungite de către fiecare din Înaltele Părți Contractante în favoarea tutulor supușilor *(ressortissants)* celorlalte Înalte Părți Contractante până la expirarea unui termen de șase luni cu începere dela punerea în vigoare a prezentului Tractat.

Totuș această prelungire de termen nu va aduce atingere drepturilor oricărei dintre Înaltele Părți Contractante și nici vreunei persoane care ar fi în posesiunea de bună credință, în momentul punerii în vigoare a Tractatului de față, a unor drepturi de proprietate industrială în opoziție cu drepturile cerute cari revendică termenul de prioritate, și vor conserva folosința drepturilor lor, fie personal, fie prin orice agenți sau titulari de licență cărora le-ar fi concedat aceste drepturi înainte de punerea în vigoare a Tractatului de față, fără a putea fi tulburați nici urmăriți în nici un fel ca contrafăcători.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 309

Nici o acţiune nu va putea fi intentată şi nici o revendicare nu va putea fi exercitată, pe de o parte, de către supuşii *(ressortissants)* germani, sau de persoane locuind sau exercitând industria lor în Germania, şi de altă parte de către supuşii *(ressortissants)* ai Puterilor aliate sau asociate sau de persoane locuind sau exercitând industria lor pe teritoriul acestor Puteri, nici de către terţii cărora aceste persoane le-ar fi cedat drepturile lor în cursul războiului, din cauza unor fapte ce s'ar fi produs pe teritoriul celeilalte Părţi, între data declarării războiului şi data punerii în vigoare a Tractatului de faţă şi cari fapte ar fi putut fi considerate că le aduce o atingere drepturilor de proprietate industrială sau de proprietate literară sau artistică ce au existat într'un moment oare care în cursul războiului şi cari vor fi restabilite conform precedentelor articole 307 şi 308.

Nici o acţiune nu va putea fi deasemenea primită din partea aceloraşi persoane, pentru infracţiune la drepturile de proprietate industrială sau artistică, la nici un moment, cu ocazia vînzării sau a punerii în vânzare, în curs de un an dela data semnării prezentului Tractat pe teritoriile Puterilor aliate sau asociate, pe de o parte, sau ale Germaniei, pe de altă parte, a unor produse sau articole fabricate, sau a unor opere literare sau artistice publicate în perioada cuprinsă între data declarării războiului şi aceea a semnării Tractatului de faţă, nici cu ocazia dobândirii lor şi a întrebuinţării sau folosinţei lor înţelegându-se totuş că această dispoziţiune nu se va aplica când posesorii drepturilor aveau domiciliul lor sau stabilimente industriale sau comerciale situate în regiunile ocupate de Germania în cursul războiului.

Acest articol nu va fi aplicabil raporturilor dintre Statele-Unite ale Americei, pe de o parte, şi Germania, de altă parte.

Articolul 310

Contractele de licenţe de exploatare de drepturi de proprietate industrială sau de reproducere de opere literare sau artistice, încheiate înainte de declararea războiului între supuşi *(ressortissants)* ai Puterilor aliate sau asociate sau persoane locuind pe teritoriul lor sau exercitând acolo industria lor, pe de o parte, şi supuşi *(ressortissants)* germani de altă parte, vor fi considerate ca reziliate, cu începere dela declararea războiului între Germania şi Puterea aliată sau asociată. Însă, în toate cazurile beneficiarul primitiv al unui contract de acest fel va avea dreptul, într'un termen de şase luni dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, să ceară dela titularul drepturilor concesiunea unei noui licenţe, ale cărei condiţiuni, în lipsa unei înţelegeri între părţi, se vor fixa de către tribunalul competent din ţara sub a cărei legislaţiune drepturile fuseseră dobândite, afară de cazul unor licenţe obţinute în virtutea drepturilor dobândite sub legislaţia germană; în acest caz, condiţiunile ar urma să se fixeze de Tribunalul arbitral mixt prevăzut de Secţiunea VI a Părţii de faţă. Tribunalul va putea, dacă va fi cazul, să fixeze cu acea ocaziune quantumul redevenţelor ce i s'ar părea justificate, în vederea utilizării acelor drepturi în cursul războiului.

Licenţele relative la drepturi de proprietate industrială, literară sau artistică cari vor fi fost concedate conform cu legislaţia specială de război a unei Puteri aliată sau asociată, nu vor putea să se găsească atinse prin continuarea unei licenţe care exista înainte de război, dar ele vor rămâne valabile şi vor continua să aibă deplinele lor efecte; în cazul când una din aceste licenţe ar fi fost acordată beneficiarului primitiv al unui contract de licenţă încheiat înainte de război, ea va fi considerată ca înlocuind-o

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Când în timpul războiului vor fi fost plătite sume, în virtutea unui contract sau unei licenţe oarecare intervenite înainte de război pentru exploatarea unor drepturi de proprietate industrială sau pentru reproducerea sau reprezentarea unor opere literare, dramatice sau artistice, aceste sume vor primi aceeaş întrebuinţare ca şi celelalte datorii sau creanţe ale supuşilor *(ressortissants)* germani, potrivit Tractatului de faţă.

Acest articol nu va fi aplicabil raporturilor dintre Statele-Unite ale Americei, pe de o parte, şi Germania, pe de altă parte.

Articolul 311

Locuitorii teritoriilor deslipite de Germania în virtutea Tractatului de faţă vor păstra, cu toată această deslipire şi cu tot schimbul de naţionalitate ce va rezulta din acest fapt, deplina şi întreaga folosinţă în Germania de toate drepturile de proprietate industrială şi de proprietate literară şi artistică, ale căror titulari, conform cu legislaţia germană, erau ei în momentul acestei separaţiuni.

Drepturile de proprietate industrială, literară şi artistică în vigoare pe teritoriile deslipite de Germania conform cu prezentul Tractat, în momentul deslipirii acestor teritorii de Germania, sau cari vor fi restabilite sau restaurate prin aplicarea articolului 306 al Tractatului de faţă, vor fi recunoscute de către Statul căruia zisul teritoriu va fi transferat şi vor rămâne în vigoare pe acest teritoriu, pentru durata ce li se va acorda potrivit legislaţiei germane.

Secţiunea VIII

Asigurări sociale şi asigurări de Stat
în teritoriile cedate

Articolul 312

Fără a aduce atingere stipulaţiunilor conţinute în celelalte clauze ale Tractatului de faţă, Guvernul german se obligă a transmite Puterii căreia i se cedează teritorii germane în Europa, sau Puterii ce administrează foste teritorii germane, în calitate de mandatară în virtutea articolului 22 a Părţii I (Societatea Naţiunilor) fracţiunea rezervelor (metalice) acumulate de Guvernele Imperiului sau de Statele germane, sau de organizaţiile publice sau private ce lucrează sub controlul lor, şi destinate a face faţă, în aceste teritorii, funcţionărei tuturor asigurărilor sociale şi asigurărilor de Stat.

Puterile cărora se vor transmite aceste fonduri vor trebui negreşit să le întrebuinţeze pentru executarea obligaţiunilor ce rezultă din aceste asigurări.

Condiţiunile acestei transmiteri se vor regula prin convenţiuni speciale încheiate între Guvernul german şi Guvernele interesate.

În cazul când aceste convenţiuni speciale nu s'ar încheia conform cu alineatul precedent în cele trei luni dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, condiţiunile de transmitere vor fi, în fiecare caz, supuse unei comisiuni de cinci membri, din cari unul va fi numit de Guvernul german şi unul de celălalt Guvern interesat şi trei vor fi numiţi de Consiliul de administraţie al Biuroului Internaţional al Muncii, dintre supuşii celorlalte State. Această comisiune, votând cu majoritate de voturi, va trebui să adopte, în cele trei luni dela constituirea ei, propuneri pentru a fi supuse Consiliului Societăţii Naţiunilor; hotărîrile Consiliului vor trebui să fie imediat considerate de către Germania şi de către celălalt Stat interesat ca definitive.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Partea XI

NAVIGAŢIA AERIANĂ

Articolul 313

Aeronavele cari aparţin Statelor aliate şi asociate vor avea deplină libertate de a sbura deasupra teritoriului şi apelor teritoriale ale Germaniei şi de a aterisa pe acest teritoriu şi ape şi se vor bucura de aceleaşi avantaje ca şi aeronavele germane, mai cu seamă în caz de pericol pe uscat şi pe mare.

Articolul 314

Aeronavele, aparţinînd Puterilor aliate şi asociate, în transit spre o ţară străină oarecare, se vor bucura de dreptul de a sbura fără a aterisa deasupra teritoriului şi apelor teritoriale ale Germaniei, sub rezerva regulamentelor pe cari Germania le va putea stabili şi cari deasemenea vor fi aplicabile aeronavelor Germaniei şi aeronavelor ţărilor aliate şi asociate.

Articolul 315

Aerodromurile stabilite în Germania şi deschise traficului public naţional vor fi deschise aeronavelor aparţinând Puterilor aliate şi asociate, cari vor fi tratate pe picior de egalitate cu aeronavele germane în ceeace ce priveşte taxele de orice natură, inclusiv taxele de aterisaj şi de acomodare *(aménagement)*.

Articolul 316

Sub rezerva dispoziţiunilor de faţă, dreptul de trecere, de transit şi de aterisaj prevăzut la articolele 313, 314 şi 315, este subordonat îndeplinirii regulamentelor pe cari Germania le va putea socoti necesare ca să fie întocmite, rămânând stabilit că aceste regulamente vor fi aplicate fără distincţiune aeronavelor germane şi celor ale ţărilor aliate şi asociate.

Articolul 317

Certificatele de naţionalitate, de navigabilitate, brevetele de capacitate şi licenţele liberate sau recunoscute ca valabile de către vreuna dintre Puterile aliate şi asociate, vor fi admise în Germania ca valabile şi echivalente cu certificatele, brevetele şi licenţele date de Germania.

Articolul 318

Din punctul de vedere al traficului comercial aerian intern, aeronavele aparţinând Puterilor aliate şi asociate se vor bucura în Germania de tratamentul naţiunii celei mai favorizate.

Articolul 319

Germania se obligă să pue în vigoare măsurile necesare pentru a asigura că orice aeronavă germană, care va sbura peste teritoriul său, să se conforme regulilor asupra focurilor şi semnalelor, regulilor aerului şi regulilor asupra traficului aerian pe deasupra sau în vecinătatea aerodromurilor, aşa precum sunt fixate aceste reguli în convenţiunea încheiată între Puterile aliate şi asociate privitoare la navigaţia aeriană.

Articolul 320

Obligaţiunile impuse prin dispoziţiunile cari preced vor rămâne în vigoare până la 1 Ianuarie 1923, afară numai dacă Germania nu a fost admisă mai înainte în Societatea Naţiunilor sau nu a fost autorizată, cu consimţimântul Puterilor aliate şi asociate, să adereze la convenţia încheiată între zisele Puteri, privitoare la navigaţia aeriană.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Partea XII
PORTURI, CĂI PE APĂ ŞI CĂI FERATE
Secţiunea I
Dispoziţiuni generale

Articolul 321

Germania se obligă să acorde libertatea transitului prin teritoriul ei pe căile cele mai apropiate pentru transitul internaţional, pe căi ferate, pe cursuri de apă navigabile sau pe canaluri, persoanelor, mărfurilor, năvilor, vapoarelor, vagoanelor şi serviciilor poştale venind din sau mergând spre teritoriile oricăreia din Puterile aliate şi asociate, limitrofe sau nu; în acest scop, trecerea prin apele teritoriale va fi permisă. Persoanele, mărfurile, năvile, vapoarele, trăsurile, vagoanele şi serviciile poştale nu vor fi supuse nici unui drept de transit, nici unui termen sau restricţiuni nefolositoare, şi vor avea dreptul, în Germania, la tratamentul naţional, în tot ce priveşte taxele şi înlesnirile, precum şi în orice altă privinţă.

Mărfurile în transit vor fi scutite de orice drepturi de vamă sau alte drepturi analoage.

Orice taxe sau sarcini, grevând transportul în transit, vor trebui să fie echitabile, ţinându-se seamă de condiţiunile traficului. Nici o redevenţă, înlesnire sau restricţie nu va trebui să depindă, direct sau indirect, de calitatea proprietarului sau de naţionalitatea năvei sau a altui mijloc de transport, care ar fi fost sau ar trebui să fie întrebuinţat pe o parte oarecare a parcursului total.

Articolul 322

Germania se obligă să nu impună, nici să menţină vreun control asupra întreprinderilor de transport, în transit de dus şi întors, ale emigranţilor, prin teritoriul ei, în afară de măsurile necesare pentru a constata dacă călătorii sunt în adevăr în transit; ea nu va permite nici unei companii de navigaţie şi nici unei alte organizaţiuni, societate sau persoană particulară interesată la trafic, să participe într'un mod oarecare la un serviciu administrativ organizat în acest scop, nici să exercite o influenţă directă sau indirectă în această privinţă.

Articolul 323

Germania nu va putea stabili nici o deosebire sau preferinţă, directă sau indirectă, în ce priveşte drepturile, taxele şi prohibiţiunile relative la importaţiuni în teritoriul ei sau la exportaţiuni din teritoriul ei şi, sub rezerva stipulaţiunilor particulare conţinute în prezentul Tractat, în ce priveşte condiţiunile şi preţul transportului mărfurilor sau al persoanelor cu destinaţie sau provenind din teritoriul ei, fie din cauza fruntariei de intrare sau de ieşire, fie a naturii, a proprietăţii sau a pavilionului mijloacelor de transport întrebuinţate (inclusiv transporturile aeriane), fie din cauza punctului de plecare iniţial sau imediat al vasului sau bastimentului, vagonului, aeronavei sau al altui mijloc de transport, a destinaţiei sale finale sau intermediare, a itinerarului urmat sau a punctelor de transbordare, fie din faptul că portul prin care mărfurile sunt importate sau exportate este un port german sau un port străin oarecare, fie din faptul că mărfurile sunt importate sau exportate pe mare, pe uscat sau pe cale aeriană.

În special, Germania nu va putea înfiinţa în prejudiţiul porturilor, vaselor sau bastimentelor vreuneia din Puterile aliate şi asociate, nici o supratxă, nici o primă directă sau indirectă la exportul sau la importul prin porturile sau prin vasele sau bastimentele germane, sau prin acelea ale unei alte Puteri,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

în special sub formă de tarife combinate, şi nici să supună persoanelor şi mărfurile, trecând printr'un port sau întrebuinţând un vas sau bastiment al vreuneia din Puterile aliate şi asociate, la formalităţi sau termene oarecari, la cari aceste persoane sau mărfuri nu ar fi supuse, dacă ar trece printr'un port german sau prin portul unei alte Puteri, sau dacă ar întrebuinţa un vas sau un bastiment german sau un vas al unei alte Puteri.

Articolul 324

Se vor lua toate dispoziţiunile necesare, din punct de vedere administrativ şi tehnic, pentru a se micşora, pe cât va fi cu putinţă, pătrunderea mărfurilor prin fruntariile Germaniei şi pentru a se asigura, începând dela zisele fruntarii, expedierea şi transportul acestor mărfuri, fără a se face deosebire dacă vin din sau merg spre teritoriile Puterilor aliate şi asociate, sau în transit din sau pentru aceste teritorii, în condiţiuni materiale identice, mai ales din punctul de vedere al iuţelii şi al îngrijirilor în timpul drumului, cu acelea de cari ar beneficia mărfurile de acelaş fel, călătorind pe teritoriul german în condiţiuni asemănătoare de transport.

În special, transportul mărfurilor supuse stricăciunii se va face cu iuţeală şi regularitate, iar formalităţile vamale vor avea loc în aşa fel în cât să permită continuarea directă a transportului mărfurilor cu trenurile de legătură.

Articolul 325

Porturile maritime ale Puterilor aliate şi asociate vor beneficia de toate dispoziţiunile favorabile şi de toate tarifele reduse acordate, pe căile ferate sau pe căile navigabile ale Germaniei, în profitul porturilor germane sau al vreunui port al unei alte Puteri.

Articolul 326

Germania nu va putea refuza de a participa la tarifele sau la combinaţiunile de tarife, cari ar avea ca obiect să asigure porturilor uneia din Puterile aliate şi asociate avantaje analoage acelora ce ea ar fi acordat propriilor sale porturi sau acelora ale unei alte Puteri.

Secţiunea II

Navigaţiunea

Capitolul I

Libertatea de navigaţiune

Articolul 327

Supuşii *(ressortissants)* Puterilor aliate şi asociate, precum şi bunurile lor, vasele şi bastimentele lor se vor bucura, în toate porturile şi pe toate căile de navigaţie internă ale Germaniei, de un tratament egal, în toate privinţele, cu acela al supuşilor *(ressortissants)*, bunurilor, vaselor şi bastimentelor germane.

În special, vasele şi bastimentele vreuneia din Puterile aliate şi asociate vor fi autorizate să transporte mărfurile de orice natură precum şi călători, mergând spre sau venind din porturi sau localităţi situate pe teritoriul Germaniei, în care pot să ancoreze vasele şi bastimentele germane, în condiţiuni cari nu vor fi mai oneroase decât cele aplicate vaselor şi bastimentelor naţionale: ele vor fi tratate pe un picior de egalitate cu vasele şi bastimentele naţionale, în ce priveşte înlesnirile şi sarcinile de porturi şi de cheiu de orice

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fel, inclusiv înlesnirile de staţionare, de încărcare şi descărcare, drepturile şi sarcinile de tonaj, de cheiu, de pilotaj, de far, de carantină şi orice drepturi şi sarcini analoage, de orice natură ar fi, percepute în numele şi în profitul Guvernului, funcţionarilor publici, particularilor, corporaţiunilor sau stabilimentelor de orice fel.

În cazul când Germania ar acorda vreuneia dintre Puterile aliate şi asociate sau oricărei alte Puteri străine un tratament de favoare *(préférentiel)*, acest regim, se va extinde, fără termen şi fără condiţiuni, şi asupra tuturor Puterilor aliate şi asociate.

Nu se vor aduce circulaţiunii persoanelor, vaselor şi bastimentelor alte piedici decât cele rezultând din dispoziţiile relative la vamă, la poliţie, la prescripţiile sanitare, la emigrare şi la imigrare, precum şi la importul sau exportul mărfurilor prohibite. Aceste dispoziţiuni raţionale şi uniforme nu vor trebui să împiedice în mod inutil traficul.

Capitolul II

Zone libere în porturi

Articolul 328

Zonele libere cari existau în porturile germane la 1 August 1914 vor fi menţinute. Aceste zone libere şi acelea cari vor fi înfiinţate pe teritoriul Germaniei, în virtutea prezentului Tractat, vor fi supuse la regimul prevăzut în articolele următoare.

Mărfurile intrând în zona liberă sau ieşind din ea nu vor fi supuse la nici o taxă de import sau export, în afară de cazul prevăzut la articolul 330.

Vasele şi mărfurile cari vor intra în zona liberă vor putea fi supuse la taxele stabilite pentru acoperirea cheltuielilor de administraţie, de întreţinere şi de îmbunătăţire a portului, precum şi la drepturile stabilite pentru întrebuinţarea diverselor instalaţiuni, cu condiţiune ca aceste taxe şi drepturi să fie raţionale faţă de cheltuielile făcute şi percepute în condiţiunile de egalitate prevăzute la articolul 327.

Mărfurile nu vor putea fi supuse la nici un drept sau taxă, afară numai de un drept de statistică, de 1 la 1 000 *ad valorem* cel mult care va fi în mod exclusiv destinat să acopere cheltuielile serviciului însărcinat cu stabilirea dărilor de seamă a mişcării portului.

Articolul 329

Înlesnirile acordate pentru stabilirea de magazii, precum şi pentru împachetarea şi despachetarea mărfurilor vor trebui să corespundă necesităţilor comerciale ale momentului. Orice produs a cărui consumaţie va fi fost autorizat în zona liberă, va fi scutit de drepturi de acciz sau altele, de orice natură ar fi, în afară de dreptul de statistică prevăzut la articolul 328 de mai sus.

Nici o deosebire nu se va face, în ce priveşte vreuna din prescripţiunile prezentului articol, fie între persoane aparţinând unor naţionalităţi diferite, fie între produse de origină sau de destinaţii diferite.

Articolul 330

Se vor putea impune drepturi de intrare produselor cari ies din zona liberă pentru a fi date consumaţiunii ţării pe teritoriul căreia se găseşte portul, şi invers vor putea impune drepturi de ieşire produselor provenind din această ţară cu destinaţie pentru zona liberă. Aceste drepturi de intrare şi de ieşire vor trebui să fie stabilite pe aceleaşi baze şi după aceleaşi procente ca şi drepturile similare aplicate la celelalte frontiere vamale ale ţării interesate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pe de altă parte, Germania nu va putea stabili, sub o denumire oarecare, vreun drept de import, de export sau de transit asupra produselor transportate pe uscat sau pe apă, prin teritoriul german, mergând spre sau venind din zona liberă şi venind din sau mergând spre un alt Stat oarecare.

Germania va trebui să stabilească reglementarea necesară pentru a asigura şi garanta această liberă trecere pe căile sale ferate sau fluviale de pe teritoriul ei, care în mod normal dau acces la zona liberă.

Capitolul III

Clauze relative la Elba, Oder, Niemen (Russtrom-Memel-Niemen) şi la Dunăre

Dispoziţiuni generale

Articolul 331

Sunt declarate internaţionale:

Elba *(Labe)* dela confluentul Vltava *(Moldau)*, şi Vltava *(Moldau)* începând dela Praga; Oder *(Odra)* dela confluentul Oppa;

Niemen *(Russstrom-Memel-Niemen)* dela Grodno;

Dunărea dela Ulm;

şi orice parte navigabilă a acestor reţele fluviale care serveşte în mod natural de ieşire la mare pentru mai multe State, cu sau fără transbordare de pe un vas pe altul, precum şi canalurile laterale şi şenalele cari ar fi stabilite, fie pentru a dubla sau ameliora secţiunile natural navigabile ale ziselor reţele fluviale, fie pentru a reuni două secţiuni natural navigabile ale aceluiaş curs de apă.

Tot astfel, se va proceda cu calea navigabilă Rin-Dunăre, în cazul când această cale ar fi construită în condiţiunile fixate la articolul 353.

Articolul 332

Supuşii *(ressortissants)*, bunurile şi pavilioanele tuturor Puterilor vor fi tratate, pe căile declarate internaţionale în articolul precedent, pe un picior de perfectă egalitate, aşa încât nici o deosebire să nu fie făcută, în paguba supuşilor bunurilor şi pavilionului vreuneia din aceste Puteri, între aceştia şi supuşii *(ressortissants)*, bunurile şi pavilionul Statului riveran însuş sau al Statului ai cărui supuşi *(ressortissants)*, bunuri sau pavilioane se bucură de tratamentul cel mai favorabil.

Totuş vasele germane nu vor putea executa transportul, pe linii regulate de călători sau de mărfuri, între Porturile unei Puteri aliate sau asociate, decât cu o autorizare specială a acesteia.

Articolul 333

Taxe, susceptibile de a varia după diferitele secţiuni ale fluviului, vor putea fi percepute asupra vaselor cari întrebuinţează calea navigabilă sau accesele ei *(ses accès)*, afară de vreo dispoziţiune contrară a vreunei convenţiuni existente. Ele vor fi în mod exclusiv destinate să acopere într'un mod echitabil cheltuielile de întreţinere ale navigabilităţii sau de ameliorare a fluviului şi ale acceselor sale *(ses accès)*, sau să preântâmpine cheltuielile făcute în interesul navigaţiunii.

Tariful va fi calculat după aceste cheltuieli şi afişat în porturi. Aceste taxe vor fi stabilite în aşa fel încât să nu fie nevoie de o cercetare amănunţită a încărcăturii, afară numai dacă nu există bănuială de fraudă sau de contravenţie.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 334

Transitul călătorilor, vaselor şi mărfurilor se va face conform condiţiunilor generale fixate la Secţiunea I.

Când cele două ţărmuri ale unui fluviu internaţional fac parte dintr'un acelaş Stat, mărfurile în transit vor putea fi puse sub sigiliu sau sub paza agenţilor vamali. Când fluviul formează fruntaria, mărfurile şi călătorii în transit vor fi scutiţi de orice formalitate vamală; încărcarea şi descărcarea mărfurilor, precum şi imbarcarea şi debarcarea călătorilor, nu se va putea face decât în porturile indicate de Statul riveran.

Articolul 335

Pe parcursul precum şi la îmbucătura fluviilor sus menţionate nu vor putea fi percepute redevenţe de nici un fel, afară de cele prevăzute în prezenta Parte.

Această dispoziţie nu va împiedica înfiinţarea, de către Statele riverane pe drepturi vamale, de acciz local *(octroi)* sau de consumaţiune, deasemenea nu va împiedica crearea de taxe raţionale şi uniforme, percepute în porturi după tarifele publice, pentru întrebuinţarea macaralelor, elevatoarelor, cheiurilor, magaziilor etc.

Articolul 336

În lipsa unei organizări speciale, relativă la executarea lucrărilor de întreţinere şi de ameliorare a părţii internaţionale a unei reţele navigabile, fiecare Stat riveran va fi ţinut să ia, în măsura potrivită, dispoziţiunile necesare în scopul de a îndepărta orice obstacole sau pericole pentru navigaţie şi de a asigura menţinerea navigaţiunii în bune condiţiuni.

Dacă un Stat omite să se conformeze acestei obligaţiuni, orice Stat riveran sau reprezentant în Comisiunea internaţională, dacă există vreuna, va putea să recurgă la jurisdicţia instituită, în acest scop, de Societatea Naţiunilor.

Articolul 337

Se va proceda în acelaş mod, în cazul când un Stat riveran ar întreprinde lucrări de natură a aduce atingere navigaţiunii pe partea internaţională a fluviului. Jurisdicţiunea arătată în articolul precedent va putea să prescrie suspendarea sau suprimarea acestor lucrări, ţinând seama, în deciziunile sale, de drepturile relative la irigaţie, la forţa hidraulică, la pescării şi la celelalte interese naţionale, cari, în caz de acord al tutulor Statelor riverane sau al tutulor Statelor prezentate în Comisiunea internaţională, dacă există vreuna, vor avea precădere asupra trebuinţelor navigaţiunii.

Recursul la jurisdicţia Societăţii Naţiunilor nu va fi suspensiv de executare.

Articolul 338

Regimul formulat în articolele 332 până la 337 de mai sus va fi înlocuit prin acela care va fi instituit într'o Convenţie generală ce se va stabili de Puterile aliate şi asociate şi aprobată de Societatea Naţiunilor, relativă la căile navigabile al căror caracter internaţional l-ar recunoaşte zisa Convenţiune.

Această Convenţiune va putea să se aplice la toate sau la o parte din reţelele fluviale ale Elbei *(Labe)*, ale Oderului *(Odra)*, ale Niemenului *(Russtrom-Memel-Niemen)*, şi ale Dunării, menţionate mai sus, precum

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

şi la celelalte elemente ale ziselor reţele fluviale cari ar putea să fie cuprinse într'o definiţie generală.

Germania se obligă, conform dispoziţiunilor articolului 379, să adereze la zisa Convenţie generală, precum şi la toate proiectele de revizuire ale acordurilor internaţionale şi regulamentelor în vigoare, stabilite conform articolului 343 de mai jos.

Articolul 339

Germania va ceda Puterilor aliate şi asociate interesate, în termen de cel mult trei luni, după notificarea ce i se va face, o parte din remorcherele şi vasele cari vor rămâne imatriculate în porturile reţelelor fluviale arătate la articolul 331, după preluările ce se vor opera drept restituire sau repartiţie. Germania va ceda de asemenea materialul de orice natură necesar Puterilor aliate şi asociate interesate pentru utilizarea acestor reţele.

Numărul remorcherelor şi vaselor şi importanţa materialului cedat, precum şi repartiţia lor vor fi determinate de unul sau mai mulţi arbitrii desemnaţi de Statele-Unite al Americei, ţinându-se seamă de trebuinţele legitime ale părţilor în cauză, şi bazându-se mai ales pe traficul navigaţiunii în cei cinci ani cari au precedat războiul. Toate bastimentele cedate vor fi prevăzute cu accesoriile şi aparatele lor, vor trebui să fie în bună stare, capabile de a transporta mărfuri; ele vor fi alese dintre cele construite mai de curând.

Cesiunile prevăzute în prezentul articol vor da loc la o indemnizare, al cărei total fixat în bloc de către arbitru sau de către arbitrii, nu va putea în nici un caz să depăşească valoarea capitalului investit pentru materialul cedat şi va fi imputabil asupra totalului sumelor datorite de Germania; ca urmare, indemnizarea proprietarilor rămâne în sarcina Germaniei.

2. Dispoziţiuni speciale la Elba, la Oder şi la Niemen (Russtrom-Memel-Niemen)

Articolul 340

Elba *(Labe)* va fi pusă sub administraţiunea unei Comisiuni internaţionale, care va cuprinde:

4 reprezentanţi ai Statelor germane riverane ale fluviului;
2 reprezentanţi ai Statului Ceho-Slovac;
1 reprezentant al Marei-Britanii;
1 „ „ al Franţei;
1 „ „ al Italiei;
1 „ „ al Belgiei.

Oricare ar fi numărul membrilor prezenţi, fiecare Delegaţie va avea un număr de voturi egal cu numărul de reprezentanţi, care îi este acordat.

Chiar când unii din aceşti reprezentanţi nu pot fi desemnaţi în momentul punerii în vigoare a prezentului Tractat, deciziunile Comisiunii vor fi totuş valabile.

Articolul 341

Fluviul Oder *(Odra)* va fi pus sub administraţiunea unei Comisiuni internaţionale, care va cuprinde:

1 reprezentant al Poloniei;
3 reprezentanţi ai Prusiei;
1 reprezentant al Statului Ceho-Slovac;
1 „ „ „ Marei-Britanii;
1 „ „ „ Franţei;
1 „ „ „ Danemarcei;
1 „ „ „ Suediei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dacă unii din aceşti reprezentanţi nu pot fi numiţi în momentul punerii în vigoare a prezentului Tractat, deciziunile Comisiunii vor fi totuş valabile.

Articolul 342

După cererea adresată Societăţii Naţiunilor de unul din Statele riverane, Niemenul *(Russtrom-Memel-Niemen)* va fi pus sub administraţia unei Comisiuni internaţionale care va cuprinde câte un reprezentant de fiecare din Statele riverane şi trei reprezentanţi ai altor State indicate de Societatea Naţiunilor.

Articolul 343

Comisiunile internaţionale prevăzute la articolele 340 şi 341 se vor întruni într'un termen de trei luni dela data punerii în vigoare a prezentului Tractat.

Comisiunea internaţională prevăzută la articolul 342 se va întruni în termen de trei luni dela data cererii adresată de un Stat riveran. Fiecare din aceste Comisiuni va proceda fără întârziere la elaborarea unui proiect de revizuire a înţelegerilor internaţionale şi a regulamentelor în vigoare. Acest proiect va fi redactat, conform Convenţiunii generale menţionate la articolul 338, dacă această Convenţiune a fost deja încheiată; în caz contrariu, proiectul de revizuire va fi stabilit conform principiilor cuprinse în articolele 332 până la 337 de mai sus.

Articolul 344

Proiectele arătate în articolul precedent vor trebui mai ales:

a) Să aleagă sediul Comisiunii internaţionale şi să fixeze modul de numire al preşedintelui ei;

b) Să determine întinderea puterilor sale în special în ce priveşte executarea lucrărilor de întreţinere, de amenajare şi ameliorare a reţelei fluviale, regimul financiar, stabilirea şi perceperea taxelor, reglementarea navigaţiei;

c) Să delimiteze secţiunile fluviului sau ale afluenţilor săi, cărora va trebui să se aplice regimul internaţional.

Articolul 345

Înţelegerile internaţionale şi regulamentale cari guvernează acum navigaţia Elbei *(Labe)*, a Oderului *(Odra)* şi Niemenului *(Russtrom-Memel-Niemen)* vor fi menţinute provizoriu în vigoare, până la ratificarea proiectelor de revizuire menţionate mai sus. Cu toate acestea, în toate cazurile când aceste înţelegeri şi regulamente ar fi în opoziţie cu dispoziţiunile articolelor 332 până la 337 de mai sus, sau ale Convenţiunii generale ce se va încheia, aceste din urmă dispoziţiuni vor prevala.

3. Dispoziţiuni speciale Dunărei.

Articolul 346

Comisiunea Europeană a Dunărei îşi va exercita din nou puterile ce avea înaintea războiului. Cu toate acestea în mod provizoriu, numai singurii reprezentanţi ai Marei Britanii, Franţei, Italiei şi Românici vor face parte din această Comisiune.

Articolul 347

Din momentul când încetează competinţa Comisiunii Europene, reţeaua Dunărei la care se referă articolul 331 va fi pusă sub administraţia unei Comisiuni internaţionale compusă precum urmează:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2 reprezentanţi ai Statelor germane riverane;

1 reprezentant de fiecare din celelalte State riverane;

1 reprezentant de fiecare din Statele neriverane reprezentante pe viitor în Comisiunea Europeană a Dunărei.

Dacă vreunii din aceşti reprezentanţi nu pot fi desemnaţi în momentul punerii în vigoare a Tractatului de faţă, hotărîrile Comisiunii vor fi cu toate acestea valabile.

Articolul 348

Comisiunea internaţională prevăzută la articolul precedent se va întruni cât mai curând posibil după punerea în vigoare a Tractatului de faţă şi va lua asupra ei în mod provizoriu administrarea fluviului în conformitate cu dispoziţiunile articolelor 332 până la 337, până când se va stabili un statut definitiv al Dunărei de către Puterile desemnate de către Puterile aliate şi asociate.

Articolul 349

Germania se obligă să primească regimul ce se va stabili pentru Dunăre de către o Conferinţă a Puterilor desemnate de către Puterile aliate şi asociate; această Conferinţă, la care vor putea fi de faţă reprezentanţi ai Germaniei, se va întruni în termen de un an după punerea în vigoare a Tractatului de faţă.

Articolul 350

Mandatul dat prin articolul 57 al Tractatului din Berlin din 13 Iulie 1878 Austro-Ungariei, şi cedat de către aceasta Ungariei, pentru executarea lucrărilor dela Porţile de Fier, încetează. Comisiunea însărcinată cu administrarea acestei părţi a râului va statornici asupra lichidărei socotelilor, sub rezerva dispoziţiunilor financiare ale Tractatului de faţă. Taxele ce ar putea fi necesare nu vor fi, în nici un caz, percepute de Ungaria.

Articolul 351

În cazul când Statul ceho-slovac, Statul serbo-croato-sloven sau România ar întreprinde, cu autorizarea sau pe temeiul unui mandat al Comisiunii internaţionale, lucrări de amenajament, de îmbunătăţire, de baraj sau altele, pe o secţiune a reţelei fluviale ce ar forma fruntaria, aceste State se vor bucura pe malul opus, cât şi pe partea albiei situată în afară de teritoriul lor, de toate înlesnirile necesare pentru a proceda la studiile, la executarea şi întreţinerea acestor lucrări.

Articolul 352

Germania va fi ţinută, faţă de Comisiunea Europeană a Dunărei, la toate restituirile, reparaţiunile şi indemnizările pentru pagubele suferite în timpul războiului de către această Comisiune.

Articolul 353

În cazul construirii unei căi navigabile pe un mare sector între Rin şi Dunăre, Germania se obligă să aplice acestei căi navigabile regimul prevăzut la articolele 332 până la 338.

Capitolul IV

Clauze privitoare la Rin şi Mosela

Articolul 354

Dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Convenţiunea dela Mannheim din 17 Octomvrie 1868, cuprinzînd şi protocolul său de închidere, va

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

continua să reglementeze navigaţiunea Rinului, în condiţiunile fixate mai jos.

În caz de conflict între anumite dispoziţiuni ale zisei Convenţiuni şi dispoziţiunile Convenţiunei generale menţionată de articolul 338 de mai sus, care se va aplica Rinului, dispoziţiunile Convenţiunii generale vor prevala.

Într'un termen de cel mult şase luni dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Comisiunea centrală menţionată la articolul 255 se va întruni pentru a stabili un proiect de revizuire a Convenţiunii dela Mannheim. Acest proiect va trebui să fie redactat în conformitate cu dispoziţiunile Convenţiunii generale, dacă aceasta va fi fost încheiată la această dată, şi va fi supusă Puterilor reprezentante în Comisiunea centrală.

Germania declară că, încă de pe acum, aderă la proiectul ce se va stabili în chipul indicat mai sus.

În afară de aceasta, modificările arătate în articolele următoare vor fi imediat aduse Convenţiunei din Mannheim.

Puterile aliate şi asociate îşi rezervă dreptul de a se înţelege în această privinţă cu Ţările de Jos. Germania se obligă, de pe acum, dacă aceasta va fi cerută, să dea consimţimântul său la orice înţelegere de această natură.

Articolul 355

Comisiunea centrală, prevăzută de Convenţiunea dela Mannheim, va cuprinde 19 membri, şi anume:

2 reprezentanţi ai Ţărilor-de-Jos;
2 reprezentanţi ai Elveţiei;
4 reprezentanţi ai Statelor germane riverane ale fluviului;
4 reprezentanţi ai Franţei, cari va numi în plus pe preşedintele Comisiunii;
2 reprezentanţi ai Marei Britanii;
2 reprezentanţi ai Italiei;
2 reprezentanţi al Belgiei.

Reşedinţa Comisiunii centrale va fi fixată la Strasburg.

Oricare ar fi numărul membrilor prezenţi, fiecare Delegaţiune va avea dreptul la un număr de voturi egal cu numărul reprezentanţilor ce are.

Dacă un anumit număr din aceşti reprezentanţi nu pot să fie desemnaţi în momentul punerii în vigoare a Tratatului de faţă, hotărîrile comisiunii vor fi totuşi valabile.

Articolul 356

Vasele tuturor naţiunilor şi încărcăturile lor se vor bucura de toate drepturile şi privilegiile acordate vapoarelor ce aparţin navigaţiunii Rinului şi încărcăturilor acestora.

Nici una din dispoziţiunile conţinute în articolele 15 până la 20 şi 26 ale Convenţiunii dela Mannheim menţionată mai sus, în articolul 4 al Protocolului de închidere, sau în Convenţiunile ulterioare, nu va constitui o piedică liberei navigaţiuni a vaselor şi echipajelor de orice naţionalitate pe Rin şi pe căile de apă cărora se aplică zisele Convenţiuni, sub rezerva observării dispoziţiunilor edictate de Comisiunea centrală, în ceeace priveşte pilotajul şi celelalte măsuri de poliţie.

Dispoziţiunile articolului 22 al Convenţiunii din Mannheim şi ale articolului 5 al Protocolului de închidere se vor aplica numai vaselor înregistrate pe Rin. Comisiunea centrală va determina măsurile de luat pentru a controla cum celelalte vase vor satisface prescripţiunile statutului *(règlement)* general aplicabil navigaţiunii Rinului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 357

In termenul maxim de trei luni dela notificarea ce i se va face, Germania va ceda Franţei fie remorchere şi vase, cu preferinţă din acele cari vor rămâne imatriculate în porturile germane ale Rinului, după ce se vor face pe cale de restituţiune sau reparaţiune preluările cuvenite, fie părţi de interes în Societăţile germane de navigaţiune pe Rin.

In caz de cesiune de vase şi remorchere, acestea, prevăzute cu toate accesoriile şi aparatele lor, vor trebui să fie în stare bună, capabile să asigure traficul comercial pe Rin şi alese dintre cele mai recent construite.

Aceleaşi regule se vor aplica în ceeace priveşte cesiunea de către Germania Franţei:

1° a instalaţiunilor, postului de staţionare, platformelor *(terre-pleins)*, docurilor, magazinelor de tot ce servă ca instalaţii pentru navigaţie, etc., pe cari naţionalii germani sau societăţile germane le posedau în portul Rotterdam la 1 August 1914;

2° a participărilor sau intereselor pe cari Germania sau naţionalii săi le aveau la aceeaş dată, în zisele instalaţiuni.

Quantumul total şi amănuntele acestor cesiuni vor fi determinate, ţinând seamă de nevoile legitime ale părţilor interesate, de către unul sau mai mulţi arbitrii desemnaţi de Statele-Unite ale Americei, în termenul de un an după punerea în vigoare a Tractatului de faţă.

Cesiunile prevăzute la articolul de faţă vor da loc la o indemnizare al cărei quantum total fixat după apreciere de către arbitru sau arbitrii, nu va putea depăşi, în nici un caz, valoarea capitalului învestit pentru obţinerea materialului şi instalaţiunilor cedate, şi va fi imputat asupra totalităţii sumelor datorite de Germania; va fi în sarcina Germaniei de a indemniza pe proprietari.

Articolul 358

Fiind dată obligaţiunea de a se conforma stipulaţiunilor Convenţiunii dela Mannheim, sau aceleia care o va înlocui, cât şi stipulaţiunilor Tractatului de faţă, Franţa va avea, pe tot cursul Rinului cuprins între punctele extreme ale fruntariilor sale:

a) dreptul de a lua apă din debitul Rinului, pentru alimentarea canalurilor de navigaţiune şi de irigaţiune construite sau de construit, sau pentru orice alt scop, precum şi de a executa pe ţărmul german, toate lucrările necesare pentru exercitarea acestui drept;

b) dreptul exclusiv la energia produsă prin amenajamentul râului, sub rezerva plăţii către Germania a unei jumătăţi din valoarea energiei efectiv produsă; această plată se va efectua, fie în bani, fie în energie, iar quantumul calculat, ţinându-se seamă de costul lucrărilor necesare pentru producerea energiei, va fi determinat, în lipsă de o învoire, pe cale de arbitraj. In acest scop, Franţa va avea singură dreptul să execute, pe această porţiune a râului, toate lucrările de amenajament, de baraj sau altele, pe cari le va crede utile pentru producerea energiei. Dreptul de a lua apă din debitul Rinului este recunoscut de asemenea şi Belgiei pentru alimentarea căiei navigabile Rin-Meuse prevăzută mai jos.

Exerciţiul drepturilor menţionate sub paragrafele *a*) şi *b*) ale articolului de faţă nu va trebui nici să vatăme navigabilităţii, nici să reducă înlesnirile navigaţiunii, fie în albia Rinului, fie în derivaţiunile ce i-ar fi substituite, nici să atragă o urcare a taxelor percepute până atunci prin aplicare Convenţiunii în vigoare. Toate proiectele de lucrări se vor comunica Comisiunii

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

centrale, pentru a-i permite să se asigure că aceste condiţiuni sunt îndeplinite.

Pentru a asigura buna şi leala executare a dispoziţiunilor conţinute în paragrafele *a*) şi *b*) de mai sus, Germania:

1° Îşi interzice de a întreprinde sau autoriza construirea vreunui canal lateral, şi nici vreunei derivaţiuni pe malul drept al fluviului în faţa fruntariilor franceze;

2° Recunoaşte Franţei dreptul de adăpostire şi de trecere asupra tuturor terenurilor situate pe ţărmul drept cari vor fi necesare pentru studiile, facerea şi exploatarea barajelor pe cari Franţa, cu adesiunea Comisiunii centrale, va putea ulterior să hotărască a le construi. In conformitate cu această adesiune, Franţa va avea calitatea să determine şi să delimiteze locurile necesare, şi va putea ocupa terenurile la expirarea unui termen de două luni după o simplă notificare, intervenind din partea ei plata către Germania a indemnizărilor al căror quantum total va fi fixat de Comisiunea centrală. Va aparţine Germaniei obligaţia de a indemniza pe proprietarii fondurilor grevate de aceste servituţi sau ocupate în mod definitiv de lucrările citate.

Dacă Elveţia va cere şi dacă Comisiunea centrală îi va da aprobarea sa, aceleaşi drepturi îi vor fi acordate pentru porţiunea râului ce formează fruntaria sa cu celelalte State riverane;

3° Va remite guvernului francez, în luna ce va urma după punerea în vigoare a Tractatului de faţă, toate planurile, studiile, proiectele de concesiuni şi de caiete de sarcini, privitoare la amenajamentul Rinului pentru orice întrebuinţare de orice fel stabilită sau primită de Guvernul Alsaciei-Lorenei sau de cel al Marelui Ducat de Baden.

Articolul 359

În secţiunile Rinului ce formează fruntaria între Franţa şi Germania, şi sub rezerva stipulaţiunilor ce preced, nici o lucrare în albia sau pe unul sau celalt ţărm al râului nu se va putea executa fără aprobarea prealabilă a Comisiunii centrale sau a delegaţilor ei.

Articolul 360

Franţa îşi rezervă facultatea de a se substitui în drepturile şi obligaţiunile intervenite între Guvernul Alsaciei-Lorenei şi Marele-Ducat de Baden pentru lucrările de executat pe Rin; ea va putea deasemenea să denunţe aceste înţelegeri într'un termen de cinci ani ce va începe a curge dela data punerii în vigoare a Tractatului de faţă.

Franţa va avea de asemena facultatea de a face să se execute lucrările, cari ar fi recunoscute ca necesare de Comisiunea centrală, pentru menţinerea sau ameliorarea navigabilităţii Rinului, în amonte de Mannheim.

Articolul 361

În cazul când, într'un termen de douăzeci şi cinci de ani, cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Belgia s'ar decide să creeze o cale navigabilă, pe o lungă secţiune Rin-Meuse, în dreptul localităţii Ruhrort, Germania va fi ţinută să construiască, după planurile ce-i vor fi comunicate de Guvernul belgian şi după aprobarea din partea Comisiunii centrale, porţiunea acestei căi navigabile situate pe teritoriul ei.

Guvernul belgian va avea, în asemenea caz, dreptul de a proceda pe teren la toate studiile necesare.

În lipsă de execuţiune totală sau parţială a lucrărilor din partea Germaniei, Comisiunea centrală va avea calitatea să le facă ea în locul celei dintâi; în acest scop, ea va putea determina şi delimita locurile necesare, şi va

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ocupa terenurile, la expirarea unui termen de două luni dela o simplă notificare, intervenind indemnizările ce ea le va fixa şi cari vor fi plătite de către Germania.

Această cale navigabilă va fi pusă sub acelaş regim administrativ ca şi Rinul însuş, iar repartiţia între Statele traversate a cheltuielilor primei instalări, cuprinzînd şi indemnizările de mai sus, va fi făcută prin îngrijirea Comisiunei centrale.

Articolul 362

Germania se obligă de pe acum să nu facă nici o obiecţiune la orice propuneri ale Comisiunii centrale a Rinului tinzînd de a întinde competinţa *(juridiction)* sa:

1° asupra Moselei, dela fruntaria franco-luxemburghesă până la Rin, sub rezerva asentimentului Luxemburgului;

2° asupra Rinului, în sus de Bal până la lacul Constanţa, sub reserva asentimentului Elveţiei;

3° asupra canalurilor laterale şi şenalurilor cari s'ar face, fie pentru a îndoi sau ameliora secţiunile natural navigabile ale Rinului şi Moselei, fie pentru a reuni două secţiuni natural navigabile ale acestor cursuri de apă, precum şi asupra tuturor celorlalte elemente ale reţelei fluviale renane, ce ar putea fi cuprinsă în Convenţiunea generală prevăzută la articolul 338 de mai sus.

Capitolul V

Clause dând Statului ceho-slovac dreptul de a se folosi de porturile dela Nord

Articolul 363

În porturile Hamburg şi Stettin, Germania va da cu chirie Statului ceho-slovac, pentru o perioadă de 99 ani, întinderi de pământ ce vor fi puse sub regimul general al zonelor libere, şi cari vor fi destinate transitului direct al mărfurilor de proveniență din sau cu destinaţiune pentru acest Stat.

Articolul 364

Delimitarea acestor întinderi de pământ, amenajarea lor, modul lor de exploatare şi, în general, toate condiţiunile întrebuinţării lor, cuprinzând şi preţul închirierii lor, vor fi fixate de către o Comisiune compusă din un delegat al Germaniei, un delegat al Statului ceho-slovac şi un delegat al Marei-Britanii. Aceste condiţiuni vor putea fi revizuite la fiecare zece ani cu aceleaşi forme.

Germania declară de pe acum că primeşte hotărîrile ce vor fi astfel luate.

Secţiunea III

Căi ferate

Capitolul I

Clause relative la transporturile internaţionale

Articolul 365

Mărfurile de proveniență din teritoriile Puterilor aliate şi asociate şi cu destinaţiune pentru Germania, precum şi mărfurile în transit prin Germania şi de proveniență din sau cu destinaţiunea pentru teritoriile Puterilor aliate

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

şi asociate, vor beneficia de plin drept pe căile ferate germane, din punct de vedere al taxelor de perceput ţinându-se seamă de toate refacţiile şi primele *(ristournes et primes)*, al înlesnirilor şi de orice alt fel, de regimul cel mai favorabil aplicat mărfurilor de aceeaş natură transportate pe oricare din liniile germane, fie în trafic interior, fie în exportare, importare sau transit în condiţiuni asemănătoare de transport, în special din punctul de vedere al lungimii drumului. Aceeaş regulă se va aplica, la cererea uneia sau mai multor Puteri aliate sau asociate, mărfurilor desemnate nominal de către aceste Puteri, provenind din Germania şi cu destinaţie pentru teritoriile lor.

Tarifuri internaţionale, stabilite după taxele prevăzute la alineatul precedent şi privind scrisori de trăsură directe, vor trebui să se creeze când una din Puterile aliate şi asociate le va cere Germaniei.

Articolul 366

Cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Înaltele Părţi Contractante vor reînoi, în ceeace le priveşte şi sub reservele indicate la paragraful al doilea, al articolului de faţă, convenţiunile şi înţelegerile semnate la Berna la 14 Octombrie 1890, 20 Septembrie 1893, 16 Iulie 1895, 16 Iunie 1898 şi la 19 Septembrie 1906, privitoare la transportul mărfurilor pe căile ferate.

Dacă într'un termen de cinci ani după punerea în vigoare a Tractatului de faţă se va încheia o nouă convenţiune pentru transportul pe căile ferate a călătorilor, bagajelor şi mărfurilor pentru a înlocui Convenţiunea dela Berna din 14 Octomvrie 1890 şi adăugirile subsecuente menţionate mai sus, această nouă convenţiune, precum şi condiţiunile complimentare regulând transportul internaţional pe căile ferate ce s'ar putea întemeia pe ea, vor lega Germania chiar dacă această Putere va refuza să ia parte la pregătirea convenţiunii sau să adere la ea. Până la încheierea unei noui convenţiuni, Germania se va conforma dispoziţiunilor Convenţiunii dela Berna şi adăugirilor subsecuente indicate mai sus cât şi condiţiunilor complimentare.

Articolul 367

Germania va fi ţinută să coopereze la stabilirea serviciilor cu bilete directe pentru călători şi bagajele lor cari i se vor cere de una sau mai multe Puteri aliate şi asociate pentru a asigura, prin drumul de fer, relaţiunile acestor Puteri între ele sau cu orice altă ţară, în transit prin teritoriul german; Germania va trebui în special să primească, în acest scop, trenurile şi vagoanele de proveniență din teritoriile Puterilor aliate şi asociate şi să le îndrumeze cu o iuţeală cel puţin egală celei a celor mai bune trenuri de lung parcurs de pe aceleaşi linii. În nici un caz, preţurile aplicabile acestor servicii directe nu vor fi superioare preţurilor percepute, pe aceleaşi parcursuri, pentru servicile interne germane, efectuate în aceleaşi condiţiuni de viteză şi de confort.

Tarifurile aplicabile, în aceleaşi condiţiuni de viteză şi de confort, transportului de emigranţi pe căile ferate germane cu destinaţiunea pentru sau cu proveniența din porturile Puterilor aliate şi asociate, nu vor putea trece nici odată peste o taxă kilometrică superioară celei a tarifelor celor mai favorabile, ţinându-se seama de orice prime sau refacţii *(primes ou ristournes)*; de cari ar beneficia, pe zisele căi ferate, emigranţii mergând spre sau venind din orice alte porturi.

Articolul 368

Germania se obligă să nu adopte nici o măsură tehnică, fiscală sau administrativă, precum ar fi vizita vamală, măsuri de poliţie generală, de poliţie sanitară sau de control cari ar fi speciale pentru serviciile directe prevăzute

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

la articolul precedent, sau la transporturile de emigranţi, cu destinaţiunea pentru sau de provenienţă din porturile Puterilor aliate şi asociate, şi cari ar avea ca efect de a împiedica sau întârzia aceste servicii.

Articolul 369

În caz de transport, parte pe cale ferată şi parte pe cale de navigaţiune interioară, cu sau fără scrisoare de trăsură directă, stipulaţiunile ce preced vor fi aplicabile părţii drumului efectuat pe cale ferată.

Capitolul II

Material rulant

Articolul 370

Germania se obligă ca vagoanele germane să fie înzestrate cu dispozitive, permiţând:

1° a le introduce în terenurile de mărfuri circulând pe liniile acelora din Puterile aliate şi asociate cari au făcut parte din Convenţiunea dela Berna din 15 Mai 1886, modificată la 18 Mai 1907, fără a împiedica funcţionarea frânei continue ce ar putea, în cei zece ani ce vor urma punerii în vigoare a Tractatului de faţă, să fie adoptată în aceste ţări;

2° a introduce vagoanele acestor Puteri în toate trenurile de mărfuri ce circulă pe liniile germane.

Materialul rulant al Puterilor aliate şi asociate se va bucura, pe liniile germane, de acelaş tratament ca şi materialul german în ceeace priveşte circularea, întreţinerea şi reparaţiunile.

Capitolul III

Cesiune de linii de căi ferate

Articolul 371

Sub rezervă de stipulaţiuni particulare, relative la cesiunea porturilor, căilor pe apă şi căilor ferate situate pe teritoriile asupra cărora Germania cedează suveranitatea sa, precum şi a dispoziţiunilor financiare privitoare la concesionari şi la serviciul pensiunilor de retragere ale personalului, cesiunea căilor ferate va avea loc în condiţiunile următoare:

1° Lucrările şi instalaţiunile de orice cale ferată vor fi predate complect şi în bună stare.

2° Când o reţea, având un material rulant al ei propriu, va fi cedată în întregime de Germania unei Puteri aliate sau asociate, acest material va fi remis complect, după ultimul inventar din 11 Noembrie 1918, şi în stare normală de întreţinere.

3° Pentru liniile ce n'au material rulant special, fracţiunea de predat a materialului existent pe reţeaua, căreia aceste linii aparţin, se va determina prin Comisiuni de experţi desemnaţi de Puterile aliate şi asociate, şi în cari Germania va fi reprezentată.

Aceste Comisiuni vor trebui să ia în consideraţiune importanţa materialului imatriculat pe aceste linii, după cel din urmă inventar din 11 Noemvrie, 1918, lungimea căilor, inclusiv căile de serviciu, natura şi importanţa traficului. Ele vor desemna, deasemenea, locomotivele, trăsurile şi vagoanele ce sunt de cedat în fiecare caz, vor fixa condiţiunile recepţiunile şi vor regula aranjamentele provizorii necesare pentru a asigura repararea lor în atelierele germane.

4° Aprovizionările, mobilierului şi tot ce servă ca instalaţie *(outillage)*, vor fi predate în aceleaşi condiţiuni ca şi materialul rulant.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dispoziţiunile paragrafelor 3° şi 4° de mai sus vor fi aplicate liniilor vechei Polonii ruseşti, refăcute de Germania, pe lărgimea căiei ferate germane, aceste linii fiind asimilate părţilor detaşate ale reţelei Statului prusian.

Capitolul IV

Dispoziţiuni cu privire la anumite linii de căi ferate

Articolul 372

Sub rezerva stipulaţiunilor speciale conţinute în Tractatul de faţă, când, ca urmare a fixării noilor fruntarii, o linie legând două părţi ale aceleeaşi ţări, va trece printr'o altă ţară, sau când o linie ramificată *(d'embrachement)* plecând dintr'o ţară se va termina în altă ţară, condiţiunile de exploatare vor fi regulate printr'un aranjament încheiat între Administraţiunile căilor ferate interesate. În cazul când aceste Administraţiuni nu vor ajunge la o înţelegere asupra condiţiunilor acestui aranjament, conflictele vor fi tranşate de Comisiuni de experţi constituite precum este spus la articolul precedent.

Articolul 373

În termen de cinci ani, cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, Statul ceho-slovac va putea cere construirea unei căi ferate legând, pe teritoriul german, staţiunile Schlauney şi Nachod. Cheltuelile de construcţiune vor fi în sarcina Statului ceho-slovac.

Articolul 374

Germania se obligă a primi, în termen de zece ani, începând dela punerea în vigoare a Tractatului de faţă, şi la cererea ce i s'ar face de Guvernul elveţian, în înţelegere cu Guvernul italian, denunţarea Convenţiunii internaţionale din 13 Octomvrie 1909, privitoare la calea ferată San-Gothard. În lipsă de acord asupra condiţiunilor acestei denunţări, Germania se obligă, de pe acum, să primească hotărîrea unui arbitru desemnat de Statele-Unite ale Americei.

Capitolul V

Dispoziţiuni transitorii

Articolul 375

Germania va executa instrucţiunile ce i se vor da în materie de transport printr'o autoritate lucrând în numele Puterilor aliate şi asociate:

1° Pentru transporturile de trupe efectuate în executarea Tractatului de faţă, precum şi pentru transportul materialului, muniţiunilor şi aprovizionărilor pentru trebuinţele armatelor;

2° Şi în mod provizoriu pentru transportul aprovizionării unor anumite ţinuturi, pentru restabilirea cât mai grabnică a condiţiunilor normale de transporturi şi pentru organizarea serviciilor postale şi telegrafice.

Secţiunea IV

Judecarea litigiilor şi revizuirea clauzelor permanente

Articolul 376

Diferendele ce s-ar putea ivi între Puterile interesate cu privire la interpretarea şi la aplicarea dispoziţiunilor ce preced, se vor regula aşa cum se va prevedea de către Societatea Naţiunilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 377

În orice moment, Societatea Națiunilor va putea propune revizuirea acelor articole de mai sus, cari se referă la un regim administrativ permanent.

Articolul 378

La expirarea unui termen de cinci ani, începând dela punerea în vigoare a Tractatului de față, dispozițiunile articolelor 321—330, 332, 365, 367—369, vor putea, în orice moment, să fie revizuite de Consiliul Societății Națiunilor.

În lipsă de revizuire, folosirea uneia din stipulațiunile conținute în articolele enumărate mai sus nu va putea fi reclamată, la expirarea termenului prevăzut la paragraful precedent, de către vreuna din Puterile aliate și asociate în favoarea unei porțiuni oarecare din teritoriile sale pentru care reciprocitatea n'ar fi acordată. Termenul de cinci ani, în cursul căruia reciprocitatea nu va putea fi cerută, va putea fi prelungit de Consiliul Societății Națiunilor.

Secțiunea V

Dispoziținé particulară

Articolul 379

Fără a aduce vre-o atingere obligațiunilor speciale ce sunt impuse de Tractatul de față, în profitul Puterilor aliate și asociate, Germania își ia îndatorirea de a adera la orice Convențiune generală privitoare la regimul internațional al transitului, al căilor navigabile, al porturilor și căilor ferate, ce ar putea fi încheiat între Puterile aliate și asociate, cu aprobarea Societății Națiunilor, într'un termen de cinci ani, cu începere dela punerea în vigoare a Tractatului de față.

Secțiunea VI

Clause relative la canalul Kiel

Articolul 380

Canalul Kiel și intrările în el vor fi totdeauna libere și deschise, pe un picior de perfectă egalitate, vaselor de răsboi și de comerț ale tuturor națiunilor ce se găsesc în pace cu Germania.

Articolul 381

Supușii *(ressortissants)*, bunurile, vasele și bastimentele tuturor Puterilor vor fi în ceeace privește taxele, înlesnirile de serviciu și sub orice alt raport tratate pe picior de o perfectă egalitate la întrebuințarea canalului, în așa chip încât nici o deosebire să nu se facă, în paguba supușilor *(ressortissants)*, bunurilor și vaselor unei Puteri oarecare, între aceștia și supușii, bunurile și vasele Germaniei sau ale națiunii celei mai favorizate.

Nu se vor aduce circulațiunei persoanelor, vaselor și bastimentelor, alte îngreunări decât cele rezultând din dispozițiunile relative la poliție, la vămi, la prescripțiunile sanitare, la emigrațiune sau imigrațiune, precum și cele privitoare la importațiunea și exportațiunea mărfurilor prohibite. Aceste dispoziținni vor trebui să fie potrivite și uniforme și nu vor trebui să împiedice în mod inutil traficul.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 382

Nu se va putea percepe asupra vaselor şi bastimentelor, ce întrebuinţează canalul sau intrările sale decât taxe destinate a acoperi, într'un chip echitabil, cheltuielile de întreţinere a navigabilităţii sau amelioraţiunii canalului sau a căilor sale de acces, sau pentru acoperirea cheltuielilor făcute în interesul navigaţiunii. Tariful lor se va calcula după aceste cheltuieli şi va fi afişat în porturi.

Aceste taxe se vor stabili în aşa chip, încât să nu fie necesară o cercetare amănunţită a încărcăturii, decât numai în cazul când va fi vreo bănuială de fraudă sau contravenţiune.

Articolul 383

Mărfurile în transit vor putea fi puse sub sigilii sau sub garda agenţilor de vamă; încărcarea şi descărcarea mărfurilor, precum şi îmbarcarea şi debarcarea călătorilor, nu se vor putea face decât în porturile desemnate de Germania.

Articolul 384

Pe parcursul ca şi pe căile de acces ale canalului de Kiel, nu se va putea percepe nici o dare alta decât cele prevăzute în Tractatul de faţă.

Articolul 385

Germania va fi ţinută să ia măsuri potrivite pentru ridicarea obstacolelor sau primejdiilor pentru navigaţiune şi să asigure menţinerea unor bune condiţiuni de navigaţiune. Ea nu va trebui să întreprindă lucrări de natură a aduce atingere navigaţiunii pe canal sau pe intrările sale.

Articolul 386

În caz de violare a uneia din dispoziţiunile articolelor 380 până la 386, sau în caz de desacord asupra interpretării acestor articole, fiecare Putere interesată va putea apela la jurisdicţiunea instituită în acest scop de Societatea Naţiunilor.

Pentru a se evita de a aduce înaintea Societăţii Naţiunilor chestiuni de puţină importanţă, Germania va stabili la Kiel o autoritate locală ce va avea calitatea să judece diferendele în prima instanţă şi pentru a da satisfacţiune, în măsura posibilului, plângerilor ce i s-ar prezinta de către agenţii consulari ai Puterilor interesate.

Partea XIII

MUNCA

Secţiunea I

Organizarea Muncii

Ţinând seamă că Societatea Naţiunilor are de scop de a stabili pacea universală, şi că o astfel de pace nu poate fi întemeiată decât pe baza justiţiei sociale;

Ţinând seamă că există condiţiuni de muncă, cari implică pentru un mare număr de persoane nedreptatea, mizeria şi privaţiunile, ceeace dă naştere la o astfel de nemulţumire, încât pacea şi armonia universală sunt puse în pericol, şi ţinând seamă, că este de nevoe urgentă de a se îmbunătăţi aceste condiţiuni: de exemplu, în ceeace priveşte reglementarea orelor de lucru, fixarea duratei maxime a zilei şi a săptămânei de muncă, recrutarea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mânei de lucru, lupta în contra încetărei de lucru *(chomage)*, garanţia unui salariu asigurînd condiţiile unei existenţe potrivite, protecţia lucrătorilor contra boalelor generale sau profesionale şi accidentele rezultând din muncă, protecţia copiilor, adolescenţilor şi a femeilor, pensiunile pentru bătrâneţe şi invaliditate, apărarea intereselor lucrătorilor ocupaţi în străinătate, afirmarea principiului libertăţii sindicale, organizarea învăţământului profesional şi tehnic şi alte măsuri analoage;

Ţinând seamă că neadoptarea de către o naţiune oarecare a unui regim de muncă cu adevărat uman, pune piedică silinţelor celorlalte naţiuni doritoare de a îmbunătăţi soarta lucrătorilor în propriele lor ţări;

Înaltele părţi contractante, însufleţite atât de simţimintele de justiţie şi de umanitate, cât şi de dorinţa de a asigura o pace mondială durabilă, s'au înţeles asupra următoarelor:

Capitolul I

Organizare

Articolul 387

Se întemeiază o organizare permanentă însărcinată de a lucra la realizarea programului arătat în preambulul de mai sus.

Membrii originari ai Societăţii Naţiunilor vor fi Membrii originari ai acestei organizări, şi prin aceasta, calitatea de Membru al Societăţii Naţiunilor va atrage după sine pe aceea de membru al zisei organizări.

Articolul 388

Organizarea permanentă va cuprinde:

1° O conferinţă generală ai reprezentanţilor Membrilor.

2° Un biurou internaţional al Muncii sub direcţia Consiliului de administraţie prevăzut la articolul 393.

Articolul 389

Conferinţa generală a reprezentanţilor Membrilor va ţine sesiuni oridecâteori va fi nevoie, şi cel puţin, odată pe an. Ea va fi compusă din patru reprezentanţi ai fiecăruia din Membrii, din cari doi vor fi Delegaţii Guvernului, iar ceilalţi doi vor reprezenta în mod respectiv, unul pe patroni *(employeurs)*, şi altul pe lucrătorii *(les travailleurs)* ţărei fiecăruia din Membri.

Fiecare Delegat va putea fi însoţit de consilieri tehnici, al căror număr va putea fi de cel mult doi pentru fiecare din materiile deosebite înscrise la ordinea zilei a sesiunii. Când chestiuni cari în special interesează femeile trebuiesc să vină în discuţie la Conferinţă, una cel puţin dintre persoanele arătate ca consilieri tehnici va trebui să fie o femeie.

Membrii îşi iau îndatorirea de a desemna pe delegaţii şi consilierii tehnici cari nu fac parte din organizarea de Guvern de acord cu organizaţiunile profesionale cele mai reprezentative, fie ale patronilor fie ale lucrătorilor ţării în chestiune, dacă astfel de organizaţiuni există.

Consilierii tehnici nu vor fi autorizaţi de a lua cuvântul decât în urma cererii făcute de delegatul pe lângă care sunt ataşaţi şi cu autorizarea specială a Preşedintelui Conferinţei; ei nu vor putea lua parte la vot.

Un delegat poate să desemneze, printr'o notă scrisă adresată Preşedintelui, pe unul din consilierii săi tehnici ca supleant al său; în această calitate, acel supleant va putea lua parte la deliberări şi la vot.

Numele delegaţilor şi acel al consilierilor lor tehnici vor fi comunicate Biuroului internaţional al Muncii, de Guvernul fiecăruia din Membrii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Împuternicirile delegaților și ale consilierilor tehnici vor fi supuse la verificarea Conferinței, care va putea, cu o majoritate de două treimi din voturile exprimate de delegații prezenți, să refuze admiterea oricărui delegat sau oricărui consilier tehnic, pe care Conferința îl va socoti că nu a fost desemnat conform celor cuprinse în prezentul articol.

Articolul 390

Fiecare delegat va avea dreptul să voteze în mod individual în toate chestiunile supuse deliberărilor Conferinței.

În cazul când unul din Membrii nu ar fi desemnat pe unul din delegații cari nu fac parte din organizarea de Guvern, la care are dreptul, celălalt delegat va avea dreptul de a lua parte la discuțiunile Conferinței, dar nu va avea dreptul de vot.

În cazul când Conferința, în baza împuternicirilor ce-i dă articolul 389, ar refuza să admită pe unul din delegații unuia din Membrii, stipulațiunile din prezentul articol vor fi aplicate ca și cum zisul delegat nu ar fi fost desemnat.

Articolul 391

Sesiunile Conferinței se vor ține la sediul Societății Națiunilor sau în orice alt loc care ar fi putut fi stabilit de Conferință, într'o sesiune anterioară, cu o majoritate de două treimi din voturile exprimate de delegații prezenți.

Articolul 392

Biuroul internațional al Muncii va fi stabilit la sediul Societății Națiunilor și va face parte din totalitatea instituțiunilor Societății.

Articolul 393

Biuroul internațional al Muncii va fi pus sub direcțiunea unui Consiliu de administrație, compus din douăzeci și patru de persoane, cari vor fi desemnate conform dispozițiunilor următoare:

Consiliul de administrație al Biroului internațional al Muncii va fi compus după cum urmează:

Douăsprezece persoane reprezentând guvernele;

Șase persoane alese de delegații la Conferința reprezentând pe patroni;

Șase persoane alese de delegații la Conferință reprezentând pe impiegați și pe lucrători.

Din cele douăsprezece persoane cari reprezintă Guvernele, opt vor fi numite de Membrii cari au importanța industrială cea mai însemnată și patru vor fi numiți de Membrii desemnați în acest scop de delegații Guvernelor la Conferință, fiind excluși delegații celor opt membri sus amintiți.

Contestațiunile eventuale asupra chestiunii de a ști cari sunt Membrii având importanța industrială cea mai însemnată vor fi hotărîte de Consiliul Societății Națiunilor.

Durata mandatului membrilor Consiliului de administrație va fi de trei ani. Modul de a complecta locurile vacante și celelalte chestiuni de aceeaș natură vor putea fi regulate de Consiliul de administrație sub rezerva aprobării Conferinței.

Consiliul de administrație va alege pe unul din membrii săi ca Președinte și va stabili regulamentul său. El se va întruni la epocele ce el însuș va stabili. O sesiune specială va trebui să fie ținută ori de cîte ori zece membri cel puțin din Consiliu vor face o cerere în scris în aceasta privință.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 394

Un director va fi pus în capul Biuroului internaţional al Muncii; el va fi desemnat de Consiliul de administraţie dela care va primi instrucţiunile necesare şi faţă de care el va fi răspunzător de bunul mers al Biuroului, precum şi de executarea oricăror altor însărcinări cari ar fi putut să-i fie încredinţate.

Directorul sau supleantul său vor asista la toate şedinţele Consiliului de administraţie.

Articolul 395

Personalul Biuroului internaţional al Muncii va fi ales de Director. În vederea obţinerii celui mai bun rezultat, alegerea va trebui, pe cât va fi cu putinţă, să fie făcută dintre persoane de naţionalităţi deosebite. Un număr oarecare din aceste persoane vor trebui să fie femei.

Articolul 396

Funcţiunile Biuroului internaţional al Muncii vor cuprinde centralizarea şi împărţirea tuturor informaţiunilor privitoare la reglementarea internaţională a condiţiunii lucrătorilor şi a regimului muncii şi, în particular, studiul chestiunilor ce urmează a fi supuse discuţiunilor Conferinţei, în vederea încheierii convenţiunilor internaţionale, precum şi executarea oricăror anchete speciale prescrise de Conferinţă.

El va fi însărcinat de a pregăti ordinea de zi a sesiunilor Conferinţei.

El se va achita, conform stipulaţiunilor din prezenta Parte din Tractatul de faţă, de îndatoririle ce cad în sarcina sa în ceeace priveşte orice diferende internaţionale.

El va redacta şi publica în limba franceză, engleză şi în oricare altă limbă ce Consiliul de administraţie va judeca potrivit, un buletin periodic destinat studiului chestiunilor privitoare la industrie şi la muncă prezentând un interes internaţional.

În mod general el va avea, în afară de atribuţiunile arătate în prezentul articol, orice alte puteri şi însărcinări pe cari Conferinţa va crede potrivit a i le atribui.

Articolul 397

Departamentele fiecăruia din Membrii cari se ocupă de chestiunile lucrătorilor vor putea comunica de a dreptul cu Directorul, prin mijlocirea reprezentantului Guvernului lor în Consiliul de administraţie al Biuroului internaţional al Muncii, sau, în lipsa acestui reprezentant, prin mijlocirea unui alt funcţionar calificat în regulă şi desemnat în acest scop de Guvernul interesat.

Articolul 398

Biuroul internaţional al Muncii va putea cere concursul Secretarului General al Societăţii Naţiunilor în toate chestiunile pentru cari acest concurs va putea fi dus.

Articolul 399

Fiecare din Membrii va plăti cheltuielile de călătorie şi de reşedinţă ale delegaţilor săi şi ale consilierilor tehnici, precum şi ale reprezentanţilor cari iau parte la sesiunile Conferinţei şi, după caz, ale Consiliului de administraţie.

Orice alte cheltuieli ale Biuroului internaţional al Muncii, ale sesiunilor Conferinţei sau ale Consiliului de administraţie, vor fi rambursate Directo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

rului de către Secretarul general al Societăţii Naţiunilor, din bugetul general al Societăţii.

Directorul va fi răspunzător, faţă de Secretarul general al Societăţii Naţiunilor, de întrebuinţarea tutulor fondurilor ce i-au fost vărsate, conform stipulaţiunilor prezentului articol.

Capitolul II

Funcţionarea

Articolul 400

Consiliul de administraţie va stabili ordinea de zi a sesiunilor Conferinţei, după ce va fi examinat, toate propunerile făcute de Guvernul vreunuia din Membrii sau de oricare altă organizaţie arătată la articolul 389, cu privire la chestiunile de înscris la această ordine de zi.

Articolul 401

Directorul va îndeplini funcţiunea de Secretar al Conferinţei, şi va trebui a face să parvie ordinea de zi a fiecărei sesiuni, cu patru luni înainte de deschiderea acestei sesiuni, fiecăruia dintre Membrii şi, prin mijlocirea acestora, delegaţilor cari nu fac parte din organizarea de guvern, când aceştia din urmă vor fi fost desemnaţi.

Articolul 402

Fiecare din Guvernele Membrilor va avea dreptul să conteste înscrierea, în ordinea de zi a sesiunei, a unuia sau mai multora din subiectele prevăzute. Motivele cari justifică această opoziţiune vor trebui expuse într'un memoriu explicativ adresat Directorului, care va trebui să-l comunice Membrilor Organizaţiunii permanente.

Subiectele asupra cărora s'ar fi făcut opoziţiune, vor rămâne cu toate acestea cuprinse în ordinea de zi, dacă Conferinţa decide astfel cu majoritatea de două treimi din voturile exprimate de către delegaţii prezenţi.

Orice chestiune în privinţa căreia Conferinţa decide, cu aceeaşi majoritate de două treimi, că trebuie examinată (în alt chip de cum s'a arătat în alineatul precedent), va trebui pusă la ordinea de zi a sesiunii următoare.

Articolul 403

Conferinţa va formula reguli asupra funcţionării sale; ea îşi va alege preşedintele; va putea numi comisiunii însărcinate să prezinte rapoarte asupra oricăror chestiuni ce va crede de cuviinţă că trebuie să fie studiate.

Simpla majoritate a voturilor exprimate de către Membrii prezenţi ai Conferinţei va decide în toate cazurile în cari o majoritate mai mare nu este prevăzută în mod special de alte articole ale prezentei Părţi din prezentul Tractat.

Nici un vot nu este considerat valabil dacă numărul sufragiilor exprimate este mai mic decît jumătatea numărului Delegaţilor prezenţi la sesiune.

Articolul 404

Conferinţa va putea alipi, pe lângă Comisiunile pe cari şi le formează, consilieri tehnici, cari vor avea vot consultativ, iar nu deliberativ.

Articolul 405

Dacă Conferinţa se pronunţă pentru adoptarea propunerilor referitoare la un obiect care este la ordinea zilei, ea va trebui să determine dacă aceste propuneri vor trebui să ia forma: *a*) unei „recomandări" care trebuie supusă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

examinării Membrilor, pentru a face ca să obţie tăria de lege naţională sau altfel: *b*) sau a unui proiect de convenţiune internaţională care trebuie ratificat de către Membrii.

În amândouă cazurile, pentru ca o recomandare sau un proiect de convenţiune, să fie admise la votul final de către Conferinţă, se cere o majoritate de două treimi din voturile delegaţilor prezenţi.

Formând o recomandare sau un proiect de convenţiune cu aplicare generală, Conferinţa va trebui să ţie seamă de ţările în cari clima, desvoltarea necompletă a organizării industriale sau alte împrejurări particulare fac condiţiunile industriei cu totul diferite şi va sugera modificările pe cari le va socoti ca putând fi trebuincioase pentru a corespunde condiţiunilor proprii acestor ţări.

Un exemplar al recomandării sau al proiectului convenţiunii va fi semnat de către Preşedintele Conferinţei şi de Director şi va fi depus în mâinile Secretarului general al Societăţii Naţiunilor. Acesta va comunica fiecărui Membru o copie certificată după recomandarea sau după proiectul de convenţiune.

Fiecare dintre Membrii se obligă a supune în termen de un an dela închiderea sesiunii Conferinţei (sau dacă din împrejurări excepţionale este cu neputinţă a proceda în termen de un an, îndată ce va fi posibil, nici odată însă mai târziu decât 18 luni după închiderea sesiunii Conferinţei), recomandarea sau proiectul de convenţiune autorităţii sau autorităţilor în a căror competinţă intră chestiunea, spre a fi transformată în lege sau pentru a se lua măsuri de alt ordin.

Dacă este vorba de o recomandare, Membrii vor informa pe Secretarul general de măsurile luate.

Dacă este vorba de un proiect de convenţiune, Membrul care va fi obţinut consimţământul autorităţii sau autorităţilor competinte. va comunica ratificarea formală a convenţiunei Secretarului general şi va lua măsurile necesare pentru a face efective dispoziţiunile zisei convenţiuni.

Dacă o recomandare nu este urmată de un act legislativ sau de alte măsuri de natură a face efectivă această recomandare, sau dacă un proiect de convenţiune nu are aprobarea autorităţii sau autorităţilor de competinţa cărora este chestiunea, Membrul nu va fi supus nici unei alte obligaţiuni.

În cazul când este vorba de un Stat federativ a cărui latitudine de a adera la o convenţiune asupra obiectelor cari privesc munca este supusă la oarecari restricţiuni, Guvernul va avea dreptul de a considera un proiect de convenţiune, căruia i se aplică aceste restricţiuni, ca o simplă recomandare şi în acest caz se vor aplica dispoziţiunile prezentului articol în ceeace priveşte recomandările.

Articolul de mai sus va fi interpretat conform principiului următor:

În nici un caz nu se va pretinde vreunui Membru, ca urmare a adopţiunii de către Conferinţă a vreunei recomandări sau vreunui proiect de convenţiune, să micşoreze protecţiunea deja acordată de legislaţia sa muncitorilor despre cari este vorba.

Articolul 406

Orice convenţiune astfel ratificată va fi înregistrată de Secretarul general al Societăţii Naţiunilor, dar nu va fi obligatorie decât pentru Membrii cari au ratificat-o.

Articolul 407

Orice proiect, care la ultimul scrutin al totalităţii voturilor nu va obţine majoritatea de două treimi a voturilor exprimate de Membrii prezenţi, poate

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

face obiectul unei convețiuni particulare pentru acei dintre Membrii Organizațiunii permanente cari ar dori aceasta.

Orice convenție particulară de acest fel va trebui comunicată de către Guvernele interesate Secretarului general al Societății Națiunilor, care o va înregistra.

Articolul 408

Fiecare din Membrii se obligă să prezinte Biuroului internațional al Muncii un raport anual asupra măsurilor luate de el pentru executarea convențiunilor la cari a aderat. Aceste rapoarte vor fi redactate în forma arătată de consiliul de administrațiune și vor trebui să cuprindă datele cerute de acesta. Directorul va prezenta un rezumat al acestor rapoarte în cea mai apropiată sesiune a Conferinței.

Articolul 409

Orice reclamațiune adresată Biuroului internațional al Muncii de către o organizare profesională de muncitori sau de patroni, din care ar rezulta că vreunul din Membrii n'ar fi asigurat într'un mod satisfăcător executarea unei convențiuni la care zisul Membru a aderat, va putea fi transmisă de către Consiliul de administrație Guvernului respectiv și acest Guvern va putea fi invitat să facă declarația ce va crede de cuviință asupra chestiunii.

Articolul 410

Dacă nici o declarațiune nu este primită de Guvernul respectiv într'un termen potrivit, sau dacă declarațiunea primită nu pare satisfăcătoare Consiliului de administrație, acesta va avea dreptul să publice reclamațiunea primită și la nevoe, răspunsul dat.

Articolul 411

Fiecare din Membrii va putea depune o plângere la Biuroul internațional al Muncii, contra unui alt Membru, care după părerea lui n'ar asigura într'un mod satisfăcător executarea unei convențiuni, pe care și unul și altul ar fi ratificat-o în virtutea articolelor precedente.

Consiliul de administrație poate, dacă găsește cu cale, și mai înainte de a sesiza o Comisiune de anchetă după procedura arătată mai jos, să intre în raporturi cu Guvernul respectiv în modul arătat la articolul 409.

Dacă Consiliul de administrație nu crede de cuviință să comunice plângerea acestui Guvern, sau dacă această comunicare fiind făcută, Consiliul de administrație n'a primit într'un termen potrivit un răspuns care să-l satisfacă, Consiliul va putea provoca formarea unei comisiuni de anchetă care va avea misiunea să studieze chestiunea ridicată și să depună un raport în această privință.

Aceeaș procedură va putea fi urmată de Consiliu, fie din oficiu, fie în urma plângerii unui delegat la Conferință.

Când se va ridica o chestiune prin aplicarea articolelor 410 sau 411 înaintea Consiliului de administrație, Guvernul în cauză, dacă n'are deja un reprezentant în sânul Consiliului de administrație, va avea dreptul să numească un delegat care să ia parte la deliberările Consilului relative la această afacere. Data când trebuie să aibă loc aceste discuțiuni va fi notificată la timp Guvernului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 412

Comisiunea de anchetă va fi alcătuită în modul următor:

Fiecare din Membrii se obligă să desemneze în cele şease luni cari vor urma dela punerea în vigoare a prezentului Tractat, trei persoane competinte în materie industrială, prima reprezentând pe patroni, a doua reprezentând pe lucrători şi a treia independentă şi de unii şi de ceilalţi. Toate aceste persoane vor forma o listă de pe care vor fi aleşi Membrii Comisiunii de anchetă.

Consiliul de administraţie va avea dreptul să verifice titlurile ziselor persoane şi să refuze cu majoritate de două treimi din voturile exprimate de reprezentanţii prezenţi, numirea acelora ale căror titluri n'ar satisface prescripţiunile prezentului articol.

La cererea consiliului de administraţie, Secretarul general al Societăţii Naţiunilor va desemna trei persoane alese respectiv din fiecare din cele trei categorii ale listei, pentru a alcătui Comisiunea de anchetă, şi va mai desemna pe una din aceste trei persoane care să prezideze zisa Comisiune. Nici una din cele trei persoane astfel desemnate nu va putea depinde de unul din Membrii interesaţi direct în acea plângere.

Articolul 413

În cazul când o plângere ar fi trimisă, în virtutea articolului 411, înaintea unei Comisiuni de anchetă, fiecare din Membrii, fie că este sau nu direct interesat în acea plângere, se obligă să pună la dispoziţiunea Comisiunii orice informaţiune ce ar poseda, privitoare la obiectul plângerii.

Articolul 414

Comisiunea de anchetă, după o amănunţită studiere a plângerii, va redacta un raport în care va consemna constatările sale asupra tuturor punctelor de fapt cari permit să se precizeze însemnătatea contestaţiunii, ca şi recomandările ce va crede că trebue să formuleze privitor la măsurile de luat pentru a da statisfacţiune Guvernului reclamant şi privitor la termenele în cari aceste măsuri ar trebui să fie luate.

Acest raport va arăta, de asemenea, la nevoe sancţiunile de ordin economic ce Comisiunea va crede de cuviinţă să se ia contra Guvernului pus în cauză şi a căror aplicare de către celelalte Guverne o crede justificată.

Articolul 415

Secretarul general al Societăţii Naţiunilor va comunica raportul Comisiunii de anchetă fiecăruia din Guvernele interesate în pricină şi va avea grijă de publicare.

Fiecare din Guvernele interesate va trebui să notifice Secretarului general al Societăţii Naţiunilor, în termenul de o lună, dacă primeşte sau nu recomandările cuprinse în raportul Comisiunii, şi, în cazul când nu le primeşte, dacă doreşte să supună diferendul Curţii permanente de justiţie internaţională a Societăţii Naţiunilor.

Articolul 416

În cazul când unul din membrii nu ar lua, relativ la o recomandare sau la un proiect de Convenţiune, măsurile prescrise de articolul 405, orice alt membru va avea dreptul să refere Curţii permanente de justiţie internaţională.

Articolul 417

Decizia Curţii permanente de justiţie internaţională privitoare la o plângere sau la o chestiune care i-ar fi fost supusă conform articolelor 415 sau 416 nu va fi susceptibilă de apel.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 418

Concluziunile sau recomandările eventuale ale Comisiunii de anchetă vor putea fi confirmate, amendate sau anulate de Curtea permanentă de justiţie internaţională, care va trebui, la nevoie, să indice sancţiunile de ordin economic ce va crede de cuviinţă să ia contra unui Guvern vinovat, şi a căror aplicare de către celelalte Guverne o crede justificată.

Articolul 419

Dacă vreun Membru oarecare nu se conformează în termenul prescris recomandărilor eventuale, conţinute fie în raportul Comisiunii de anchetă, fie în decizia Curţii permanente de justiţie internaţională, orice alt Membru va putea să aplice zisului Membru sancţiunile de ordin economic, declarate aplicabile în speţă prin raportul Comisiunii sau prin decizia Curţii.

Articolul 420

Guvernul vinovat poate, în orice moment, să informeze Consiliul de administraţie că a luat măsurile necesare pentru a se conforma, fie recomandărilor Comisiunii de anchetă, fie acelora conţinute în decizia Curţii permanente de justiţie internaţională şi poate cere Consiliului să binevoiască a face, prin mijlocirea Secretarului general al Societăţii Naţiunilor, să se alcătuiască o Comisiune de anchetă cu însărcinarea de a verifica spusele sale. În acest caz se vor aplica stipulaţiunile dela articolele 412, 413, 414 415, 417 şi 418, şi dacă raportul Comisiunii de anchetă sau decizia Curţii permanente de justiţie internaţională sunt favorabile Guvernului vinovat, celelalte Guverne vor trebui numai decât să ridice măsurile de ordin economic ce ar fi luat în contra zisului Stat.

Capitolul III

Prescripţiuni generale

Articolul 421

Membrii îşi iau îndatorirea să aplice convenţiunile la cari ei ar fi aderat, conform stipulaţiunilor prezentei Părţi a prezentului Tractat, acelora dintre coloniile sau posesiunile lor şi acelora dintre protectoratele lor cari nu au propriul lor Guvern independent, sub următoarele rezerve:

1° Ca convenţiunea să nu poată fi aplicabilă din cauza condiţiunilor locale;

2° Ca modificările, cari ar fi trebuincioase pentru adaptarea convenţiunii la condiţiunile locale, să poată fi introduse în această convenţiune.

Fiecare Membru va trebui să notifice Biroului internaţional al Muncii hotărîrea ce-şi propune să ia în ceeace priveşte fiecare din coloniile sau posesiunile sale sau fiecare dintre protectoratele sale, cari nu se guvernează prin ele însile.

Articolul 422

Amendamentele cari vor fi adoptate de Conferinţă cu majoritatea de două treimi a voturilor exprimate de delegaţii prezenţi pentru prezenta Parte a prezentului Tractat, vor deveni executorii îndată ce vor fi fost ratificate de Statele ai căror reprezentanţi alcătuiesc Consiliul Societăţii Naţiunilor şi de trei sferturi din Membrii.

Aide Consta
https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 423

Orice chestiune sau dificultate cu privire la interpretarea prezentei Părți a prezentului Tractat și a convențiunilor încheiate ulterior de către Membrii, în virtutea zisei Părți, vor fi supuse aprecierii Curții permanente de justiție internațională.

Capitolul IV

Măsuri tranzitorii

Articolul 424

Prima sesiune a Conferinței va avea loc în luna Octomvrie 1919. Locul și ordinea de zi a sesiunii sunt hotărîte în anexa aci alăturată.

Convocarea și organizarea acestei prime sesiuni se vor face sub îngrijirea Guvernului desemnat în acest scop în anexa sus menționată. Guvernul va fi asistat, în ceeace privește prepararea documentelor, de o Comisiune internațională, ai cărei membrii vor fi desemnați în aceeași anexă.

Cheltuielile acestei prime sesiuni și ale oricărei sesiuni ulterioare, până când creditele necesare vor putea fi înscrise în bugetul Societății Națiunilor, exceptând cheltuelile de deplasare ale delegaților și ale consilierilor tehnici, vor fi repartizate între Membrii în proporțiunile stabilite pentru Biuroul Internațional al Uniunii postale universale.

Articolul 425

Până când Societatea Națiunilor va fi întocmit toate comunicările cari vor trebui adresate, în virtutea articolelor precedente, Secretarului general al Societății, ele vor fi păstrate de Directorul Biuroului internațional al Muncii, care va încunoștiința despre aceasta pe Secretarul general.

Articolul 426

Până la crearea Curții permanente de justiție internațională, diferendele cari trebuesc să-i fie supuse ei în virtutea prezentei Părți a prezentului Tractat, vor fi deferite unui tribunal compus din trei persoane desemnate de Consiliul Societății Națiunilor.

Anexă

Prima sesiune a Conferinței Muncii, 1919.

Locul Conferinței va fi Washington.

Guvernul Statelor-Unite ale Americei va fi rugat să convoace Conferința.

Comitetul internațional de organizare va fi compus din șapte persoane desemnate respectiv de Guvernele Statelor-Unite, Marei Britanii, Franței, Italiei, Japoniei, Belgiei și Elveției. Comitetul va putea, dacă găsește cu cale, să invite și pe alți Membrii ca să trimită reprezentanți în sânul lui.

Ordinea de zi va fi următoarea:

1° Aplicarea principiului zilei de opt ore sau săptămânei de 48 ore;

2° Chestiuni relative la mijloacele de a preveni întreruperea lucrului *(chomage)* și de a-i remedia consecințele;

3° Întrebuințarea femeilor:

a) Înainte sau după ce a născut (inclusiv chestiunea indemnizării pentru maternitate);

b) În timpul nopții;

c) La muncile insalubre.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

4° Întrebuinţarea copiilor:

a) Etatea cerută pentru a fi admişi la muncă;

b) Munca de noapte;

c) Muncile insalubre.

5° Extensiunea şi aplicarea convenţiunilor internaţionale adoptate la Berna în 1906 asupra interzicerii lucrului de noapte pentru femeile cari lucrează în industrie şi interzicerea întrebuinţării fosforului alb (galben) în industria chibriturilor.

Secţiunea II

Principii generale

Articolul 427

Înaltele Părţi Contractante, recunoscând că bunăstarea fizică, morală şi intelectuală a muncitorilor salariaţi este de o importanţă esenţială din punct de vedere internaţional, au stabilit, pentru atingerea acestui înalt scop, organismul permanent prevăzut la Secţiunea I şi asociat organismului Societăţii Naţiunilor.

Ele recunosc că deosebirea de climă, de moravuri şi de obiceiuri, de oportunitate economică şi de tradiţiune industrială, face să fie greu de atins, în mod imediat, uniformitatea absolută a condiţiunilor de muncă. Însă, fiind convinse că munca nu trebuie considerată numai ca un articol de comerţ, ele cred că există metode şi principii pentru reglementarea condiţiunilor de muncă ce ar trebui să caute să aplice toate comunităţile industriale pe cât le permit împrejurările speciale în cari ele ar putea să se găsească.

Printre aceste metode şi principii, Înaltele Părţi Contractante consideră că următoarele sunt de o importanţă deosebită şi urgentă:

1° Principiul diriguitor expus mai sus afirmă că munca nu trebuie considerată numai ca o marfă sau ca un articol de comerţ;

2° Dreptul de asociaţiune privitor la toate chestiunile cari nu sunt contrarii legilor, atât în ce priveşte pe salariaţi cât şi pe patroni *(employeurs)*;

3° Plata făcută muncitorilor a unui salariu care să le asigure o existenţă convenabilă, conform trebuinţelor şi împrejurărilor din ţara lor;

4° Adoptarea zilei de 8 ore sau a săptămânei de 48 de ore ca scop ce trebuie atins pretutindeni unde n'a fost încă obţinut;

5° Adoptarea unui repauz săptămânal de cel puţin 24 de ore, care va trebui să cuprindă Duminica ori de câte ori va fi cu putinţă;

6° Suprimarea muncii copiilor şi obligaţiunea de a se aduce muncii tinerilor de ambele sexe limitările necesare pentru a le permite să-şi continue educaţiunea şi să-şi asigure desvoltarea fizică;

7° Principiul salariului egal, fără distincţiune de sex, pentru o muncă de valoare egală;

8° Regulele stabilite în fiecare ţară cu privire la condiţiunile de muncă vor trebui să asigure un tratament economic echitabil tuturor muncitorilor cari îşi au reşedinţa în mod legal în acea ţară;

9° Fiecare Stat va trebui să organizeze un serviciu de inspecţiune, care va avea în sânul său şi femei, în scop de a asigura aplicarea legilor şi a regulamentelor pentru protecţiunea muncitorilor.

Fără a proclama că aceste principii şi metode sunt complecte sau definitive, Înaltele Părţi Contractante cred că ele pot conduce politica Societăţii Naţiunilor; şi că, dacă vor fi adoptate de către comunităţile industriale cari sunt membrii ai Societăţii Naţiunilor şi dacă vor fi păstrate intacte în practică de către un corp de inspectori potrivit, ele vor răspândi binefaceri permanente asupra salariaţilor din lumea întreagă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Partea XIV

GARANŢII DE EXECUTARE

Secţiunea I

Europa occidentală

Articolul 428

Pentru a se garanta executarea Tractatului de faţă de către Germania, teritoriile germane situate la apus de Rin, împreună cu capetele de pod, vor fi ocupate de către trupele Puterilor aliate şi asociate pe o durată de 15 ani cu începere dela intrarea în vigoare a Tractatului de faţă.

Articolul 429

Dacă condiţiunile Tractatului de faţă vor fi observate întocmai de către Germania ocupaţiunea prevăzută la articolul 428 va fi redusă succesiv precum urmează:

1° După 5 ani vor fi evacuate: capul de pod dela Colonia şi teritoriile aflate la nordul unei linii care urmează cursul râului Ruhr, apoi calea ferată Iülich-Duren-Euskirchen-Rheinbach, apoi drumul dela Rheinbach la Sinzig până unde atinge Rinul la confluenţa cu râul Ahr (drumurile, căile ferate şi localităţile menţionate mai sus rămân în afară de zisa zonă de evacuare);

2° După 10 ani vor fi evacuate: capul de pod dela Coblenz şi teritoriile aflate la Nordul unei linii pornind dela intersecţiunea frontierelor Belgiei, Germaniei şi Olandei, continuând cam la 4 kilometri la Sud de Aix-la-Chapelle, atingând şi urmând apoi creasta Forst Gemünd, apoi răsăritul căei ferate din valea râului Urft, apoi împrejurimile localităţilor Blankenheim, Valdorf, Dreis, Ulmen până la Mosela, urmând linia acestui fluviu dela Bremm până la Nehren, trecând în apropiere de Kappel şi Simmern, urmând apoi culmea înălţimilor dintre Simmern şi Rin şi atingând acest fluviu la Bacharach (toate localităţile, văile, drumurile şi căile ferate menţionate mai sus rămân în afară de zona de evacuare);

3° După 15 ani vor fi evacuate: capul de pod dela Maienţa, capul de pod dela Kehl şi restul teritoriilor germane ocupate.

Dacă în acel moment garanţiile contra unei agresiuni nejustificate, din partea Germaniei, n'ar fi considerate de către Guvernele aliate şi asociate ca fiind suficiente, evacuarea trupelor de ocupaţiune ar putea fi întârziată în măsura ce ar fi socotită necesară pentru obţinerea ziselor garanţii.

Articolul 430

În cazul când, fie în timpul ocupaţiunii, fie după expirarea celor 15 ani prevăzuţi mai sus, Comisiunea reparaţiunilor şi-ar da seama că Germania refuză să observe toate sau o parte din obligaţiunile ce rezultă pentru ea din Tractatul de faţă cu privire la reparaţiuni, toate zonele prevăzute în articolul 429, sau o parte din ele, vor fi imediat reocupate de către forţele aliate şi asociate.

Articolul 431

Dacă Germania va îndeplini, înainte de expirarea perioadei de 15 ani, toate îndatoririle ce rezultă pentru ea din Tractatul de faţă, trupele de ocupaţiune vor fi retrase imediat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Articolul 432

Chestiunile privitoare la ocupaţiune şi neprevăzute prin Tractatul de faţă vor fi obiectul unor aranjamente ulterioare, pe cari Germania se obligă de pe acum să le observe.

Secţiunea II

Europa orientală

Articolul 433

Drept garanţie a executării dispoziţiunilor Tractatului de faţă, prin care Germania recunoaşte abrogarea definitivă a Tractatului dela Brest-Litovsk şi a tuturor Tractatelor, convenţiunilor şi aranjamentelor încheiate de ea şi de Guvernul maximalist din Rusia, şi pentru a asigura restabilirea păcii şi a unui guvern serios în Provinciile baltice şi în Lituania, toate trupele germane cari se găsesc actualmente în zisele teritorii vor fi retrase în interiorul fruntariilor Germaniei îndată ce Guvernele Principalelor Puteri aliate şi asociate vor crede momentul nemerit, ţinând seamă de situaţiunea interioară a acelor teritorii. Aceste trupe vor trebui să se abţină dela orice rechiziţiuni, confiscări sau alte măsuri coercitive cari ar urmări obţinerea de furnituri destinate Germaniei şi nu vor putea interveni sub nici un cuvânt la luarea unor măsuri de apărare naţională ce-ar putea adopta guvernele provizorii din Estonia, Latvia şi Lituania.

Nici o altă trupă germană nu va fi primită pe zisele teritorii până la evacuarea lor sau după complecta lor evacuare.

Partea XV

CLAUZE DIVERSE

Articolul 434

Germania se obligă să recunoască complecta valoare a Tractatelor de pace şi a Convenţiunilor adiţionale cari vor fi încheiate de către Puterile aliate şi asociate cu Puterile cari au luptat alături de Germania, să accepte dispoziţiunile ce vor fi luate cu privire la teritoriile fostei Monarhii a Austro-Ungariei, ale Regatului Bulgariei şi ale Imperiului Otoman şi să recunoască noile State înăuntrul fruntariilor ce le sunt astfel fixate.

Articolul 435

Înaltele Părţi Contractante, deşi recunosc garanţiile stipulate în favoarea Elveţiei prin Tractatele din 1815 şi în special prin Actul dela 20 Noemvrie 1815, garanţii care constituesc nişte angajamente internaţionale pentru păstrarea păcii, constată totuş că stipulaţiunile acestor Tractate şi convenţiuni şi declaraţiunile şi celelalte acte complimentare relative la zona neutralizată a Savoiei, aşa cum a fost ea determinată prin alineatul 1 din art. 92 al Actului final de la Congresul din Viena şi prin alineatul 2 din art. 3 al Tractatului dela Paris din 20 Noemvrie 1815, nu mai corespund cu împrejurările actuale. În consecinţă Înaltele Părţi Contractante iau act de acordul ce a intervenit între Guvernul francez şi Guvernul elveţian pentru abrogarea stipulaţiunilor relative la această zonă, cari sunt şi rămân abrogate.

Înaltele Părţi Contractante recunosc tot astfel că stipulaţiunile Tractatelor din 1815 şi ale celorlalte acte complimentare relative la zonele libere din Savoia de Sus *(Haute Savoie)* şi din regiunea Gex *(Pays de Gex)* nu mai corespund cu împrejurările actuale şi că Franţa şi Elveţia vor putea regula între ele, de comun acord, regimul acestor teritorii în condiţiunile pe cari ambele ţări le vor socoti mai nemerit.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Anexă

I

Consiliul federal elveţian a făcut cunoscut Guvernului francez, în ziua de 5 Mai 1919, că după ce a examinat dispoziţiunile articolului 435 cu acelaş spirit de sinceră prietenie, a fost destul de fericit să ajungă la concluziunea pe care o poate accepta cu următoarele consideraţiuni şi rezerve:

1° Pentru zona neutralizată din Savoia de Sus *(Haute Savoie)*:

a) Rămâne înţeles că, atât timp cât Camerele federale nu vor fi ratificat acordul încheiat între cele două Guverne cu privire la abrogarea stipulaţiunilor relative la zona de neutralitate din Savoia, nimic definitiv nu va mai avea loc în această privinţă dintr'o parte sau din cealaltă.

b) Consimţimântul dat de Guvernul elveţian la abrogarea stipulaţiunilor de mai sus implică, conform textului adoptat, recunoaşterea garanţiilor formulate în favoarea Elveţiei în Tractatele dela 1815 şi mai ales în Declaraţiunea din 20 Noemvrie 1815;

c) Acordul dintre Guvernele francez şi elveţian pentru abrogarea sus ziselor stipulaţiuni nu va fi considerat ca fiind valabil decât dacă Tractatul de pace va conţine articolul aşa cum a fost redactat. În afară de aceasta, Părţile Contractante ale Tractatului de pace vor trebui să caute a obţine consimţimântul Puterilor semnatare ale Tractatelor din 1815 şi ale Declaraţiunii din 20 Noemvrie 1815, cari n'ar fi semnatare ale actualului Tractat de pace.

2° Pentru zona liberă din Savoia de Sus, *(Haute Savoie)* şi din regiunea Gex *(Pays de Gex)*:

a) Consiliul federal declară că face rezervele cele mai categorice în ce priveşte interpretarea ce trebuie să se dea declaraţiunii menţionate în ultimul alineat al articolului de mai sus, care va trebui să fie inserat în Tractatul de pace şi care zice că: „stipulaţiunile Tractatelor din 1815 şi ale celorlalte acte complimentare, privitoare la zonele libere din Savoia de Sus *(Haute Savoie)* şi din regiunea Gex *(Pays de Gex)* nu mai corespund cu împrejurările actuale". Într'adevăr, Consiliul federal n'ar voi ca, din adeziunea sa la această redactare, să se poată deduce că el ar accepta suprimarea unei instituţiuni ce are de scop să dea regiunilor vecine beneficiul unui regim special, potrivit situaţiunii lor geografice şi economice şi care s'a dovedit a fi bun.

În intenţiunea Consiliului federal n'ar fi vorba să se modifice organizarea vamală a zonelor, după cum a fost organizată prin sus zisele Tractate, ci numai să se reguleze, mai în conformitate cu condiţiunile economice actuale, modalităţile de schimb între regiunile interesate. Observaţiunile ce preced au fost inspirate Consiliului federal prin citirea Proiectului de Convenţiune, relativ la constituirea viitoare a zonelor, care e anexat la nota Guvernului francez cu data de 26 Aprilie. Cu toate că face zisele rezerve, Consiliul federal declară a fi gata să examineze în chipul cel mai amical toate propoziţiunile ce Guvernul francez ar crede nemerit să-i facă în această privinţă;

b) Se admite ca stipulaţiunile Tractatelor din 1815 şi ale altor acte complimentare, cu privire la zonele libere, să rămâie în vigoare până în momentul când va fi intervenit între Elveţia şi Franţa un nou aranjament care să reglementeze regimul acelor teritorii.

II

Guvernul francez a adresat, la 18 Mai 1919, Guvernului elveţian următoarea notă, ca răspuns la comunicarea reprodusă în precedentul paragraf:

Printr'o notă, cu data de 5 Mai trecut, Legaţiunea Elveţiei din Paris a binevoit să aducă la cunoştinţa Guvernului Republicii franceze adeziunea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Guvernului federal la proiectul articolului ce trebuie inserat în Tractatul de pace dintre Guvernele aliate şi asociate, de o parte, şi Germania, de cealaltă.

Guvernul francez a luat cu plăcere act de acordul astfel încheiat şi, după a sa cerere, proiectul articolului în chestiune, acceptat de Guvernele aliate şi asociate, a fost inserat sub No. 435 în Condiţiunile de pace prezentate Plenipotenţiarilor germani.

Guvernul elveţian a formulat în această privinţă, prin nota sa din 5 Mai, diferite consideraţiuni şi rezerve.

În ce priveşte observaţiunile relative la zonele libere din Savoia de Sus *(Haute Savoie)* şi din regiunea Gex *(Pays de Gex)*, Guvernul francez are onoarea să arate că stipulaţiunea din ultimul alineat al articolului 435 este atât de limpede, încât nicio îndoeală nu poate naşte asupra sensului ei, mai ales în ce priveşte dezinteresarea ce trebuie să aibă de azi înainte Puterile în această chestiune, afară de Franţa şi de Elveţia.

Întrucât îl priveşte, Guvernul Republicii, dornic să păzească interesele teritoriilor franceze de cari este vorba, şi inspirându-se în această privinţă de situaţiunea lor particulară, nu pierde din vedere nevoia de a le asigura un regim vamal potrivit şi de a regula, cât mai în conformitate cu împrejurările actuale, modalităţile de schimb între aceste teritorii şi teritoriile elveţiene vecine, ţinând socoteală de interesele reciproce.

Se înţelege dela sine că aceasta n'ar putea atinge întru nimic dreptul Franţei de a stabili în această regiune linia sa vamală pe fruntaria politică, aşa cum există în celelalte părţi ale fruntariilor sale şi precum a făcut chiar Elveţia de multă vreme în această regiune pe propriile sale fruntarii.

Guvernul Republicei ia cu plăcere act în această privinţă de dispoziţiunile amicale în care Guvernul elveţian declară a fi gata să examineze toate propoziţiunile franceze, făcute în vederea aranjamentului ce trebuie să înlocuească regimul actual al ziselor zone libere, pe cari Guvernul francez înţelege să le formuleze în acelaşi spirit amical.

Pe de altă parte, Guvernul Republicii nu se îndoieşte că păstrarea provizorie a regimului din 1815, privitor la zonele libere şi prevăzut în acest alineat al notei Legaţiunii Elveţiei din 5 Mai şi care are desigur de scop să uşureze trecerea dela regimul actual la acel convenţional nu va constitui în nici un chip o cauză de întârziere în stabilirea nouei stări de lucruri, recunoscută necesară de către ambele Guverne. Aceeaş observaţiune se aplică ratificării de către Camerele federale prevăzute la alineatul *a)* din „primo" al notei elveţiene din 5 Mai, sub rubrica: „zona neutralizată din Savoia de Sus *(Haute Savoie)*".

Articolul 436

Înaltele Părţi Contractante recunosc că au luat cunoştinţă şi că înţeleg să se facă menţiune *(donner acte)* de Tractatul încheiat la 17 Iulie 1918 între Guvernul Republicii franceze şi Alteţa Sa Serenisimă Principele de Monaco, care stabileşte raporturile dintre Franţa şi Principat.

Articolul 437

Înaltele Părţi Contractante convin că, în lipsă de stipulaţiuni ulterioare contrarii, Preşedintele oricărei Comisiuni înfiinţate prin Tractatul de faţă, în caz de împărţire a voturilor, va mai avea dreptul la un al doilea vot.

Articolul 438

Puterile aliate şi asociate convin că, în cazul când misiuni religioase creştine erau întreţinute de societăţi sau de persoane germane pe teritorii ce

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

le aparţineau, sau erau încredinţate Guvernului lor în conformitate cu Tractatul de faţă, proprietăţile acestor misiuni sau societăţi de misiuni, împreună cu proprietăţile societăţilor de comerţ al căror câştig este destinat la întreţinerea misiunilor, vor trebui şi de aci înainte să fie întrebuinţate în folosul acestor misiuni. Spre a se asigura buna executare a acestui angajament, Guvernele aliate şi asociate vor da zisele proprietăţi în primirea unor consilii de administraţie, numite sau aprobate de aceste Guverne şi alcătuite din persoane având credinţa religioasă a misiunii a cărei proprietate este în cauză.

Guvernele aliate şi asociate, exercitând mai departe un control deplin asupra persoanelor cari conduc aceste misiuni, vor îngriji ca interesele acestor misiuni să fie salvate.

Germania, luând act de angajamentele ce preced, declară că primeşte toate aranjamentele încheiate sau cari urmează a fi încheiate de către Guvernele aliate şi asociate interesate pentru aducerea la îndeplinire a lucrărilor ziselor misiuni sau societăţi de comerţ, şi renunţă la orice reclamaţiuni în privinţa lor.

Articolul 439

Sub rezerva dispoziţiunilor Tractatului de faţă, Germania îşi ia îndatorirea de a nu prezinta, nici direct, nici indirect, vreo reclamaţiune pecuniară, pentru nici un fapt anterior punerii în vigoare a Tractatului de faţă, în contra nici uneia din Puterile aliate sau asociate semnatare ale Tractatului de faţă, inclusiv acelea cari, fără a fi declarat războiu, au rupt legăturile diplomatice cu Imperiul german.

Stipulaţiunea de faţă va avea valoarea unei renunţări complete şi definitive la toate reclamaţiunile de acest fel, ce vor fi stinse de acum înainte, oricari ar fi interesaţii.

Articolul 440

Germania primeşte şi recunoaşte valabile şi obligatorii toate deciziunile şi toate ordinele privitoare la vasele germane şi la mărfurile germane, precum şi toate deciziunile şi ordinele privitoare la plata cheltuelilor cari vor fi fost date de oricare din jurisdicţiunile de prize ale Puterilor aliate şi asociate, şi îşi ia îndatorirea de a nu prezenta în numele naţionalilor săi nici o reclamaţiune privitoare la aceste deciziuni şi ordine.

Puterile aliate şi asociate îşi rezervă dreptul de a examina, în anumite condiţiuni pe cari ele le vor determina, deciziunile şi ordinele jurisdicţiunilor germane în materie de prize, fie că acele deciziuni şi ordine ar atinge atât drepturile de proprietate ale supuşilor *(ressortissants)* ziselor Puteri, cât şi pe cele ale supuşilor *(ressortissants)* neutri. Germania îşi ia îndatorirea de a procura copii de pe toate documentele ce constituie dosarul afacerilor, inclusiv deciziunile şi ordinele date, precum şi să accepte şi să execute recomandaţiile prezintate în urma examinării afacerilor.

TRACTATUL DE FAŢĂ, ale cărui texte, atât francez cât şi englez, vor face deplină credinţă, va fi ratificat.

Depunerea ratificărilor se va face la Paris, în cel mai scurt timp posibil.

Puterile, al căror Guvern îşi are reşedinţa în afară de Europa, vor avea facultatea de a se mărgini să facă cunoscut Guvernului Republicii franceze, prin reprezentantul lor diplomatic la Paris, că ratificarea lor a fost dată şi în acest caz, vor trebui să transmită, cât mai curând posibil, instrumentul ratificării.

Un prim proces-verbal de depunerea ratificărilor se va întocmi îndată ce Tractatul va fi fost ratificat de Germania, de o parte şi de trei din Principalele Puteri aliate şi asociate, de altă parte.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Îndată după încheerea acestui prim proces-verbal, Tractatul va intra în vigoare între Înaltele Părţi Contractante, cari în acest mod îl vor fi ratificat.

Pentru calcularea tuturor termenelor prevăzute prin Tractatul de faţă, această dată va fi data punerii în vigoare.

În toate celelalte privinţe, Tractatul va intra în vigoare pentru fiecare Putere, la data depunerii ratificării sale.

Guvernul Francez va remite tuturor Puterilor semnatare o copie conformă de pe procesele-verbale ale depunerii ratificărilor.

SPRE CREDINŢA CELOR CE PRECED, Plenipotenţiarii sus numiţi au semnat Tractatul de faţă.

Făcut la Versailles, în douăzeci şi opt Iunie una mie nouă sute nouăsprezece, într'un singur exemplar, care va rămâne depus în arhivele Guvernului Republicii franceze şi de pe care se vor preda copii autentice fiecăreia din Puterile semnatare.

(L. S.) WOODROW WILSON
(L. S.) ROBERT LANSING
(L. S.) HENRY WHITE
(L. S.) E. M. HOUSE
(L. S.) TASKER H. BLISS
(L. S.) D. LLOYD GEORGE
(L. S.) A. BONAR LAW
(L. S.) MILNER
(L. S.) ARTHUR JAMES BALFOUR
(L. S.) GEORGE N. BARNES
(L. S.) CHAS. J. DOHERTY
(L. S.) ARTHUR L. SIFTON
(L. S.) W. M. HUGHES
(L. S.) JOSEPH COOK
(L. S.) LOUIS BOTHA
(L. S.) J. CHR. SMUTS
(L. S.) W. F. MASSEY
(L. S.) ED. S. MONTAGU
(L. S.) GANGA SINGH MAHARAJA DE BIKANER
(L. S.) G. CLEMENCEAU
(L. S.) S. PICHON
(L. S.) L. L. KLOTZ
(L. S.) ANDRÉ TARDIEU
(L. S.) JULES CAMBON
(L. S.) SIDNEY SONNINO
(L. S.) IMPERIALI
(L. S.) SILVIO CRESPI
(L. S.) SAIONZI
(L. S.) M. MAKINO
(L. S.) S. CHINDA
(L. S.) K. MATSUI
(L. S.) H. IJUIN
(L. S.) HYMANS
(L. S.) J. VAN DEN HEUVEL
(L. S.) ÉMILE VANDERVELDE
(L. S.) ISMAEL MONTES
(L. S.) CALOGERAS
(L. S.) RODRIGO OCTAVIO
(L. S.) ANTONIO S. DE BUSTAMENTE
(L. S.) E. DORN Y DE ALSUA
(L. S.) ELEFTHERIOS VENISELOS
(L. S.) NICOLAS POLITIS
(L. S.) JOAQUIN MENDEZ
(L. S.) TERTULLIEN GEUILBALD
(L. S.) M. RUSTEM HAIDAR
(L. S.) ABDUL HADI AOUNI
(L. S.) P. BONILLA
(L. S.) C. D. B. KING
(L. S.) SALVADOR CHAMORRO
(L. S.) ANTONIO BURGOS
(L. S.) C. G. CANDAMO
(L. S.) I. J. PADEREWSKI
(L. S.) ROMAN DMOWSKI
(L. S.) AFFONSO COSTA
(L. S.) AUGUSTO SOARES
(L. S.) ION I. C. BRATIANO
(L. S.) GENERAL C. COANDA
(L. S.) NIK. P. PACHITCH
(L. S.) DR. ANTE TRUMBIC
(L. S.) MIL. R. VESNITCH
(L. S.) CHAROON
(L. S.) TRAIDOS PRABANDHU
(L. S.) KAREL KRAMAR
(L. S.) DR. EDWARD BENES
(L. S.) J. A. BUERO
(L. S.) HERMANN MÜLLER
(L. S.) DR. BELL

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Protocol

Pentru a preciza condiţiunile în cari vor trebui executate anumite clauze din Tractatul semnat cu data de astăzi, Înaltele Părţi Contractante s'au înţeles ca:

1° O Comisiune să fie numită de Principalele Puteri aliate şi asociate spre a supraveghea dărâmarea fortificaţiilor din Helgoland, în conformitate cu Tractatul. Această Comisiune va avea căderea de a hotărî care anume parte din lucrări apărând coasta împotriva eroziunilor Mării, trebuie să fie păstrată şi care dărîmată;

2° Sumele pe cari Germania va trebui să le ramburseze supuşilor săi spre a-i indemniza de părţile de interes ce ei le-ar avea în căile ferate şi în minele arătate la alineatul 2 din articolul 156, vor fi trecute în creditul Germaniei şi socotite asupra sumelor datorite ca reparaţiuni;

3° Lista persoanelor pe cari Germania, potrivit articolului 228, alineatul 2, va trebui să le predea Puterilor aliate şi asociate, va fi comunicată Guvernului german în luna ce va urma după punerea în vigoare a Tractatului;

4° Comisiunea reparaţiunilor prevăzută la articolul 240 şi la paragrafele 2, 3 şi 4 din Anexa IV, nu va putea cere divulgarea secretelor de fabricaţiune sau alte informaţiuni confidenţiale;

5° Îndată după semnarea Tractatului şi în cele patru luni următoare Germania va putea supune Puterilor aliate şi asociate, spre a fi examinate, documente şi propuneri pentru a grăbi lucrările privitoare la reparaţiuni, a scurta astfel cercetările şi a accelera hotărîrile;

6° Se va proceda la urmărirea persoanelor cari ar fi comis acte delictuoase, în legătură cu lichidarea bunurilor germane, iar Puterile aliate şi asociate vor primi informaţiunile şi probele pe cari Guvernul german le va putea procura în această privinţă.

Făcut la Versailles, în douăzeci şi opt Iunie, una mie nouă sute nouăsprezece.

WOODROW WILSON
ROBERT LANSING
HENRI WHITE
E. M. HOUSE
TASKER H. BLISS
D. LLOYD GEORGE
A. BONAR LAW
MILNER
ARTHUR JAMES BALFOUR
GEORGE N. BARNES
CHAS. J. DOHERTY
ARTHUR L. SIFTON
W. M. HUGHES
JOSEPH COOK
LOUIS BOTHA
J. D. SMUTS

W. F. MASSEY
ED. S. MONTAGU
GANGA SINGH, MAHARAJA DE BIKANER
G. CLEMENCEAU
S. PICHON
L. L. KLOTZ
ANDRÉ TARDIEU
JULES CAMBON
SIDNEY SONNINO
IMPERIALI
SILVIO CRESPI
SAIONZI
N. MAKINO
S. CHINDA
K. MATSUI

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

H. IJUIN
HYMANS
J. VAN DEN HEUVEL
EMILE VANDERVELDE
ISMAEL MONTES
CALOGERAS
RODRIGO OCTAVIO
ANTONIO S. DE BUSTAMENTE
E. DORN Y DE ALSUA
ELEFTHERIOS VENISELOS
NICOLAS POLITIS
JOAQUIN MENDEZ
TERTULLIEN GUILBAUD
M. RUSTEM HAIDAR
ABDUL HADI AOUNI
P. BONILLA
C. D. B. KING
SALVADOR CHAMORRO
ANTONIO BURGOS
C. G. CANDAMO
I. J. PADEREWSKI
ROMAN DMOWSKI
AFFONSO COSTA
AUGUSTO SOARES
ION I. C. BRATIANO
GENERAL C. COANDA
NIK. P. PACHITCH
DR. ANTE TRUMBIC
MIL. R. VESNITCH
CHAROON
TRAIDOS PRABANDHU
KAREL KRAMAR
DR. EDWARD BENES
J. A. BUERO
HERMANN MÜLLER
DR. BELL

643

1919 iunie. **Telegramă adresată de regele Ferdinand președintelui Republicii Franceze, Raymond Poincaré, cu ocazia încheierii păcii cu Germania.**

TELEGRAMA

Monsieur Raymond Poincaré Président à la République

Paris

Au moment où la Signature de la paix avec l'Allemagne couronne les efforts des peuples alliés et recompense leurs sacrifices supportés avec tout l'héroïsme, il me tient à cœur de vous exprimer mes félicitations les plus chaleureuses ainsi que mes vœux, fervents pour qu'une ère de prospérité et bonheurs soit ouverte à la grande nation françaises sœur et amie de la Roumanie.

Ferdinand

■ Arh. St. București, fond Col. documente privind mișcarea muncitorească, dos nr. 57/1918— 1921, f. 68.

Telegramă

Domnului Raymond Poincaré, președintele Republicii

Paris

În momentul cînd semnarea păcii cu Germania încoronează eforturile popoarelor aliate și recompensează sacrificiile lor suportate cu atîta eroism, îmi este plăcut să vă exprim felicitările mele cele mai călduroase și de asemenea dorința fierbinte ca o eră de prosperitate și fericire să fie deschisă națiunii franceze, sora și prietena României.

Ferdinand

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Au mai colaborat :

Ioana Brînduș ● Octavian Comănescu ● Georgeta Dimisianu ● Horia Matei ● Viorica Oancea ● Gheorghe Pienescu ● Constanța Rangheț

13 DECEMBRIE 1918

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Vol. III—IV Lei 126

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Vol. III-IV Lei 126

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro